MOROCZ
CHRZANOWSKI

Basileae
1492

Львівська обласна бібліотека
АН УРСР
№ СТ21152

AD IMPRESSOREM EPISTOLA

Præstanti uiro dño loāni de Amerbach in artib⁹ liberalib⁹ Parisiensi magi ter loānes de lapide: monach⁹ ordinis Carthusiensis: sacrarū litterarū humil gnus eiusdē studij professor: plurimam in christo Iesu optat salutem.

Tsi multum apud rempublicā meriti uideanē doctissime magis lis iminentibus arma quæq; defensioni cōmoda & oportuna fa phoribꝫ tñ eos & laudibꝫ & præmijs dignos fore cēsem⁹: q libros religioni utiles atq; necessarios edūt: cōponūt: scribūt uel impri to hæc ipsa religio omnē terrenam rempublicā longius antecellit. Quibus bris ueluti aptissimis armarijs speciosa sanctarum scripturarū arma cōtinen fides christi in sacri baptismatis regeneratione suscepta & professa: nos mi ditur & tuetur: sed & nutritur: augetur: roboratē & cōseruatur. Quorū quia usus his tempestuosis & periculosis temporibus eo magis necessarius e ora instant pericula: eademq; fides magis contemnitē: impugnatē: & no qui passim, phdolor seminantē & pullulant: laceratur & opprimitē. Nō c cemodi arma sūt qualia mundus ad bella sua parat: sed qualia Apostolu dicit: Arma militiæ nostræ non carnalia sunt: sed potentia deo ad destru nitionū: & cogitationes destruentes: & omnem altitudinem extollēte scientiā dei: & captiuantes omnē intellectum ad obediendum christo. gare omnem inobedientiam. His armis nihil resistere ualet. Vnde & alibi dicit: Viuus est sermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio anci tingēs usq; ad diuisionem animæ ac spiritus: compagum quoq; ac medulla cretor cogitationū & itētionū cordis. His etiā armis cælestis magister & instruct⁹ tēptatorē suū repulit ac deiecit. His quoq; milites ipsi⁹ fideiq; su res oportet esse instructos & armatos. Armari aūt ijsdē armis quō poterūt sis administrentē? Administrare aūt quis ualebit: si nō sint libroꝫ scriptores soresē? Q necessarijs igitur ista sint ꝓ catholica religiōe tuēda: facile quisq; Prisos tēporib⁹ ingēti quidā laude manuscriptores extulerūt: ut diserti Isiodor⁹ de ipsis inter cætera sic scribēs: Fœlix intentio laudāda sedulitas in prædicare: līguas digitis aptare: salutē mortalib⁹ tacite dare: & cōtra diabol ones illicitas calamo attramētoq; pugnare. Vt etiam doctissim⁹ ille cance gersonq; laborē scriptoꝫ libros salubris doctrinæ scribētiū: opus nō tolū l le: sed & æternæ uitæ meritorū: p. xij. cōsiderationes i opusculo de⁹ o euidēter ac diserte demōstrat. Cū itaq; tam laudabiles: tāq; meriti scri prædicēt: quis nō eorūdē impressores cumulationib⁹ laudū meritorūq; ti dos probabit: q nō ut illi paucis pauca: sed uniuersis ꝓ sancta fide pugnāti piola ministrātē Nō eos notauerim q (heu deflēdū facin⁹) i aiaꝫ suaꝫ pniti licæ religionis quātū i ipsis ē destructionē: arma sathanæ: hoc ē libros dāna sos: malaꝫ artiū errorūq; quib⁹ incauti fallūtē & seducūtē plenos: inimicis cr & sanctissimæ fidei eiusdē aduersarijs parāt atq; trāsmittūt. Quoꝫ dānatā magna miserēcordia dei eos respiciēte: de tā graui scelere: tā multiplicat eq; læsæ diuinæ maiestatis crimie dignā p pniam satisfecerit: qđ haud facil fieri posse. Perditionis eteni tot aiaꝫ rei sūt: quot pereundi causas præs idcirco præmiserim optime frater: quo te pfuasū habere: ne uel præteri ligētiæ pœniteret: uel futuri pigeret: ex quo dignā fortassis te iudice cō receptis. Veniet eiꝰ dies: ueniet: quo auctor fidei & uniuersæ reipublica digna te mercede nō fraudabit. Interea cōfortare ē labora sicut bon⁹ mi sti. Qđ bene cœpisti diligēt⁹, pseqre. Optimus armis ecclesiā dei munui canonicoꝫ ueteris ac noui testamēti librorū impssionē: Superest ut & eā f ornes instrumētis: ad est sanctoꝫ catholicorūq; uiroꝫ opusculis. Inter hi q̄ttuor egregij doctores: Augustin⁹: Ambrosi⁹: Hieronym⁹ & Gre rissima sidera micāt. Horꝫ qppe doctorū plucida & salutaria documen strarūt ecclesiā: decorarūt uirtutib⁹: & moribus informarūt. Per ipsi

rdẽtesq; lucernas sup cãdelabrũ in domo dñi posita: errorũ tenebris p/
corporis eccliæ: tãq; sidus irradiat matutinũ. Eoꝝ etiã fœcũda facũdia cæ/
gratia ifluẽte scripturaꝝ ænigmata referat: soluit nodos: obscura diluci/
declarat. Profundis quoq; ac decoris illoꝝ sermonib⁹ ampla ipsi⁹ eccliæ
gẽmis uernãtibus rutilat: & uerboꝝ elegãtia singulari gloriosius subli/
it. Istoꝝ igitur scripta/ ut arte tua multiplicares iã olim monui: assensisti.
gustini iã aliq; pfecisses: incidẽrũ manib⁹ tuis disponẽte dño quædã d/
sij mediolanẽsis epi opuscula. Vidi: gaudebã: & ut p te ilucẽ, pdirẽt
tuaꝝ id pollicebaris: dũ saltẽ etiã reliqua ab eodẽ uiro edita supiorib⁹ ad/
ses. Effecisti diligẽtia tua ut fere cunctoꝝ ipsi⁹ librorꝝ exemplaria a longe
ionib⁹ ad te fuerint cõgregata. Postulas nũc a me (quia p tua cõsuetudi/
nibũ pateris e manib⁹ tuis aufugere: qđ nõ sit accurato studio emenda/
elaboratũ atq; pfectũ) postulas inquã ut eadẽ exemplaria (qm̃ singula
m & absq; distinctiõe iterposita cõscripta sint) ego p capla distinguere
ris ac caplis argumẽta qbus sentẽtia & effectus eoꝝ explanet: antepo
sic min⁹ tædiola & magis itelligibilia lectorib⁹ reddãt. Qđ priusq; me
pauca p tãti doctoris honore interlababo. Oportune reuera & accõ/
ste uir bis nris tẽporib⁹ noie suo uirtutisq; exemplo atq; doctrina se of/
i em̃ Ambrosi⁹ deriuatũ asserũt ab Ambrosia dulcissimi saporis berba:
asci qdã arbitrati sũt: Et ut apud aristotelẽ legit: Hesiodus eos q nectar
gustauerũt imortales factos astruxit. Vnde & Ambrosi⁹ recte diuin⁹ uel
Qđ, pfecto uerissime nr̃o Ambrosio cõuenire certũ est: Qui spũs oris sui
scripturarũ cibo suauissimo uiros diuinos tãdiu pauit & adhuc pascere
deuotosq; saluberrime doctrinæ suæ lectores & auditores diuinos & im/
cit. Cui rei cuidẽti, pbamẽto ẽ: repẽtina & admirãda errãtis Augustini p
uocatio. Hoc etiã diuino nutu examen illaꝝ apum præsagiuit: quæ os
ueri Ambrosij q̃li alueolũ ingrediẽdo & egrediẽdo frequẽtabãt: altissima
a uolatu suo petẽtes. Cui alludit & illud a sancto Hieronymo scriptum:
Ambrosius sup, pfundorũ pinna rapt⁹ & aeris uolucer: q̃diu de, pfundo
ẽ de alto cape uidet. Virt⁹ quoq; quæ in boc fortissimo uigebat athleta:
æ religionis cultorib⁹ exẽplo ẽ & incitamento ut ipsi quẽadmodũ & iste
militẽt. Hic eteni catholicæ ueritatis strenuissim⁹ semp extitit defen/
ertatis fidelissim⁹ tutor ac, ppugnator: & uitioꝝ oisq; iniqtatis acer/
or atq; repbensor. Qualis ipsi⁹ sit doctrina & quãtũ legentib⁹, pfit: stu/
gẽdo melius q̃ ego narrãdo, pbabit. Tanta firmitate solidata sunt eius
t. Hieronymo: oẽs eius sentẽtiæ/ fidei & eccleſiæ oiumq; uirtutũ: firmæ
Vnde ut & beat⁹ Augustin⁹ affirmat: Ambrosij fidẽ & purissimũ i scriptu
inimicus qdẽ ausus est repbendere. Quẽadmodũ etiã sanctissim⁹ iste pa
id oẽs extendit: ita & saluberrimas scripturas suas in oẽs dilatauit. Quæ
ignitaꝝ sentẽtiaꝝ redũdãt: ut nõ sit lector ipsi⁹ uel auditor qui ab elo/
quio se abscõdat. Nullus sexus est: nulla ætas: nullus status: nulla deniq;
quã neglectã præterierit: ut ita cũ Apostolo charitate inflãmato: sapi/
tib⁹ debitorẽ se esse monstraret. Qui & cũ liber esset seruũ se fecit: ut
ret: & oĩb⁹ oia factus: ut oẽs faceret saluos. Nihil ab eo qđ ad humanæ
nẽ & salutẽ ptinet prætermissũ est. Nullũ uitiũ est qđ ipse nõ detesta/
nsionis gladio uulnerauerit. Nec ulla uirt⁹ est quã non p sua dignitate
extulerit. Totũ statũ humanæ cõditionis & saluatiõis ab origine usq;
tit & obtecto, pcessu descripsit. Nam post assumptũ scribendi officiũ:
one & uocatione saluandoꝝ sub titulo Vocationis oium gẽtium: di/
e disputare cœpit: & subiuncto ope creationis p sex distinctos dies:
o: & uirtutib⁹ ad beatum finẽ neceſſarijs sub specie sanctoꝝ patri/
alijs quoq; pluribus adiunctis & iuxta titulorꝝ suoꝝ inscriptionem

AD IMPRESSOREM EPISTOLA

ad auctoris intentionē exequendā oportunis: ad generalē omniū rerum cōditionē [illegible] meritis præmioq; distributionem: usq; peruenit. Prosecutus est nihilominus uir [illegible] christianissimus ueritatem historiæ in oibus præmemoratis cū admirāda mysteriorū [illegible] ne. Multa præterea ac diuersa superioribus cohærētia ad diuersos utriusq; sexus quoq; sorūq; statuū & cōditionū hoies scripsit: quoq; inscriptionib⁹ qd præ se ferant significatur. Lōgū nimis esset: & epistæ modus excederet: si oia in hus⁹ patris nri scripturis compēdenda ad unguē explicare contenderē. Neq; aliquē hoc facere posse crederem. Supua caneū etiam istud mea sentētia foret. cū præsumā q; toto opere pfecto & plectotois nebulola obscuritas euanescat. Hæc p dignissimi doctoris nostri Ambrosij quātula cūq; laude sufficiāt. Nūc ad te chare frater ut petitioni tuæ respondeā reuertor. Cūctis Ambrosij nostri libros lecturis rem utilē ualde postulas: Plurimū enim fructū affert accōmodata librorū distinctio. Hoc nanq; & a platone dinoscit initiatū: Qui cū cerneret quātū lucis & gratiæ cognoscendis rebus afferret adhibita cōmode oportuneq; partitio: non solum ad claritatē: sed etiam ad facilitatem tradendi absolute cuncta distinxit. Verū quoniā laborem non modicum hæc res postulat: cui solas uires meas subijcere nō aulim præsumere: uelis & alios uiros doctos adhibere: quoru operā fretus operam dabo ut singula nostri diuini doctoris opuscula p capita distinguant: quibus & sua argumenta breui compendio totam sententiā cōplectentia præmotabunt: quo lectoris animus ad intelligentiā facilius præparet. Tuū igit iam erit officium ingenios se magister: ut qd ppositū cœpisti: facto exequaris: & illo celeberrimi doctoris ecclesiæ fideiq; catholicæ fortissimi ac strenui defensoris: tam præclara: tā salubria: & hac nra tempestate tā oportuna & necessaria opuscula: celeri diligētia: arte tua & noua facias & quo cuncti copiā habere possint: multiplices. Admoneri te nō oportet ut urgilem curā apponas qua recte castigent: emēdent & accuratius elaborent: Hoc enim pro more tuo circa omnes quos usq; hodie tuis labore & impēsis impressisti libros diligenter obseruasti: quēadmodum & ipsi de se pbatissimum reddūt testimoniū. Illud ego non fauoris: sed ueritatis gratia aulim dicere: q; non legerim libros hac arte effectos: quos tuis emendatiores: exactioriq; studio consūmatos esse pbauerim. Testes mihi adesse reor cunctos eosq; sedulos gnarosq; lectores. Compertam itaq; tuā in tam confectis libris pbitatem: nūc & hic approbare & magis magisq; confirmare uelis. Quod si facere curaueris: Nescio qs tibi dignas possit canere laudes. Hoc unū teneo certū: q; plurimi admirāda te laude psequetur: quia cūcta fere pbatissimi doctoris Ambrosij opuscula: quoq; exemplaria nullibi simul: sed diuisim p uniuersum orbem habebant: tu pariter cōgregaueris: coadunaueris: & in unū: ut ita dicā libri: brosianū opus coegeris: cōpresseris: simulq; in magnum numerū augen fec: pfecto admiratiōe digna. Non eīm facile existimauerim ullum ex mortalibus qui oīa hæc etiam separatim uiderit. Laudabilē præterea gratamq; & imo memoriā apud uniuersos sanctaq; scripturarum lectores & amatores relinquetronū quoq; optimū: potentē fidelissimūq; apud dominū iesum habebis Ambrosium: qui assiduo patrocinio suo labores tuos compēsabit. Et quid ultra desidera Mercedē fortassis alia postulabis: Habebis reuera: si bene seruieris & pfeceris Habebis inquā talē qualē nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec i cor hominis Perge igitur: perge optime frater: incipe & pfice: recepturus præmia non sine fine mansura. Iterum dico Perge: & Vale.

Operū sancti Ambrosij pars prima

Operum huius prime partis annotatio.

i De Officijs.
ij De Vocatione omniū gentium.
iij Hexaemeron.
iiij De Dignitate humanæ conditionis.
v De Paradiso.
vj De Cain & Abel.
vij De Noe & arca.
viij De Abraam.
ix De Isaac & anima.
x De Bono mortis.
xj De Fuga sæculi.
xij De Iacob & uita beata.
xiij De Ioseph patriarcha.
xiiij De Benedictionibus patriarchaꝝ.
xv De Nabuthe ieçraelita.
xvj De Helia & ieiunio.
xvij De Tobia.
xviij De Interpellationibus.
xix De Apologia Dauid.
xx De Salomone.
xxj De Mysterijs initiandis.
xxij De Sacramentis.
xxiij De Dignitate sacerdotali.
xxiiij Orationes præparatiuæ ad missæ celebrationē.

Capitulorū Libri primi Officiorum sancti Ambrosij Mediolanensis episcopi recollecta annotatio.

ne diuinꝰ doctor Ambrosius officiū docendi suscepit: & qd docēdo assequi
eret. Cur etiā discēdū sibi simul & docēdū arbitreť. Ca. I.
teris discere debeamꝰ tacere: ut loqui possimꝰ dū conuenit. Ca. II.
teat nos oino mutos esse: sed negocioſū fuare silētiū. Et ſm sanctū dauid
ij. psalmo notať: os nostrum custodire. Quō etiam alijs scripturis admo
ustodiā circa mentē: cor & os nostrū adhibeamus. Ca. III.
supiora monita custodiēs māsuetus fiat & modestꝰ: & qñ maxime ad
r insidieť: & laqueos nobis paret: Qđq; tūc cū præsens eē sentiť, maior
ibēda sit ori: licet pauci hūc uideant. Ca. IIII.
dus sit q uideri pōt: & quēadmodū cū nos irritat: incitat: exasperat &
cat: silentiū exercere debeamꝰ: quo eū uincere ualeamus. Ca. V.
ioueri cū audimꝰ cōuitia: sed potiꝰ imitari sanctū dauid in psalmo su
rato dicentem: Obmutui & humiliatus sum & silui a bonis: qđ non
sed etiā fecit. Ca. VI.
us ad filios suos scribens: psalmi. xxxviij. usus sit, pœmio. Qđq; ex

ANNOTATIO CAPITVLORVM

istius psalmi cõsideratiõe: successerit eius aio de officijs scribere: Et qua rõne de ijs ad eosdem scripserit. Ca. VII.

Q; nõ solũ rõne psonaꝝ: sed etiã rei ipsi⁹ cõueniens fuerit ut auctor de officijs scriberet. Q; q; nomẽ officij nõ solũ scholæ philosophoꝝ aptũ sit: sed etiã in scripturis reperiatur diuinis: Et unde officũ dicat. Ca. VIII.

Q; philosophi officia ab honesto & utili duci æstimauerint: & quõ hæc diuiserint eligendiq; iudiciũ adiũxerint. Et qd auctor de his sentiat. Et q; rõne nõ supfluũ sit scriptionis suæ opus. Ca. IX.

Q; decoꝝ i nostris scripturis primo cõstitui loco instruamur & doceamur. Et q⁹ philosophis q de officijs disputarũt: prior fuerit dauid. Et quẽadmodũ idem ꝓpheta & pythagoras qui eũ secut⁹ est differẽtes circa silentiũ leges dederint. Q; q; primũ officium sit loquendi modus. Ca. X.

De diuisione officij in mediũ & pfectũ auctoritate sanctarũ scripturarũ approbata. Et de cõmendatione misericordiæ quæ & ipsa ad pfectoꝝ officiũ ptinet. Ca. XI.

De inductione erroneaꝝ opinionũ qbus plærisq; ab officio misericordiæ retrahunt: cum generali istarũ confutatione. Ca. XII.

De destructiõe assertiõis eoꝝ: in speciali: q deũ nequaq; curã mũdi hãe putãt. Ca. XIII

De confutatione opinionis eoꝝ: qui deũ nescire actus hominũ arbitrant. Ca. XIIII.

De redargutione erroris illoꝝ: qui deũ iniquũ esse iudicẽ astruũt ex eo q⁹ bonos egere patiatur: & improbos abundare. Ca. XV.

De solutione quæstionis quæ circa supiora moueri posset: Cur uidelicet impij lætẽt: Cur luxurient: Cur etiã nõ ipsi cũ iustis laborent. Ca. XVI.

Q; maxime adolescẽtes deceãt exempla de Isaac: & Ioseph: de Moyse & Hieremia. Ca. XVII.

De bono uerecundiæ: qd maxime in sancta dei eminuit genitrice: & q⁹ gestus exterioris hominis pſæpe qualitatem interioris ostendat: & q⁹ omnia membra naturaliter habita polleant honestate. Ca. XVIII.

In oĩb⁹ actib⁹ uiriliter agẽdũ: nec quicq; affectatũ aut fœmineũ attẽptãdũ. Ca. XIX.

Vt cõuiuia extranea: & accessus uiduaꝝ caueant & uirginũ. Ca. XX.

De iracundia in se reprimenda: & in alijs pace mitiganda: Exemplũ de Iacob & Dauid. Ca. XXI.

De cogitationibus & appetitu: & biptito loquendi modo. Ca. XXII.

Q; ioca quæ pbi ponũt inter officia: penitus ab eccl̃ia sint remouẽda. Ca. XXIII.

De tribus quæ in uita actiua necessario sunt obseruãda: & q⁹ appetitum rationi cedere conueniat. Ca. XXIIII.

Q; uirtutes q̃ttuor principales: i patrib⁹ nr̃is nõ mediocriẽ sint cõsũmatæ. Ca. XX

Vt falsa ꝑ ueris usurpare caueamus: qd est prudentiæ. Ca. XXVI.

Q; uirtutes quattuor ita pplexæ sint: ut ab inuicẽ seꝑari nequeãt. Ca. XXVII.

Primũ qd philosophi dicunt: & secũdũ iusticiæ munus apud nos excludi: tertiũ a nostris mutuatum. Ca. XXVIII.

Iusticiam & fidem hostibus etiam exhibendam. Ca. XXIX.

De beneficentia. Ca. XXX.

De repẽdenda beneficentia his qui ꝑmeruerunt: & maxime deo. Ca. XX

Licet utræq; ptes sint bñficẽtiæ: beniuolẽtiã tñ liberalitati præpõderare. C

Beniuolentiã ecclia maxime: & earundẽ uirtutum hoibus pleuerare. Ca

De laude beniuolentiæ: quæ summa est iusticiæ. Ca. XXXIIII.

De fortitudie: quã sine iusticia uirtute nõ eẽ manifestis declaraẽ indicijs

Fortitudiné maxime in animo & cõtẽptu reꝝ cõstare labentiũ. Ca. XX

Mala æquanimiter tolerãda: & interdũ etiã declinanda. Ca. XXXVII.

Q; prudentia magnum munimen fortitudinis sit. Ca. XXXVIII.

Fortitudiné aduersus omnia uitia dimicare debere. Ca. XXXIX.

Virtutẽ bellicam nostris etiam non inusitatam. Ca. XL.

Fortitudinē nō solū in uincēdo: sed etiā plus in tolerādo cōstare. Ca. XLI.
Potestates nō irritandas: & adulationibus nō attendendū. Ca. XLII.
De temperantia & eius partibus. Ca. XLIII.
Officio sibi cōgruo quenq; studere debere. Ca. XLIIII.
De pulchro & honesto. Ca. XLV.
Q̄ naturalia pulchra sint & honesta: Turpia uero cōtra naturā. Ca. XLVI.
Quaꝫ passionū restrictione: pulchrū illud possit acquiri. Ca. XLVII.
De tribus generibus hominū: iniurias accipientiū: & q̄ perfectio etiam hic quodammodo sit imperfecta. Ca. XLVIII.
De uanitate calcanda. Ca. XLIX.
Q̄ officiorum gratia ministros altaris maxime deceat: quod testimonio leuitici comprobatur. Ca. L.

Finis

Diuinaꝫ scripturarum intentissimi ac diligētissimi pscrutatoris: sancti deuotiq; uiri Ambrosij episcopi Mediolanēn: ecclesiæ doctoris disertissimi: Officioꝫ liber primꝰ: In quo de officijs tractat quæ honestati cōuenire uidentᵉ: In qua uitam beatā positam esse: minime dubitatur: Fœliciter incipit.

Qua ratione diuinus doctor Ambrosius officium docendi susceperit: & quid docēdo assequi desideret. Cur etiā discendū sibi simul & docēdū arbitretur. Ca. I.

On arrogans uideri arbitror: si inter filios suscipiam affectū docendi: cum ipse humilitatis magister dixerit: Venite filij audite me: timorem domini docebo uos. In quo licet & humilitatem uerecūdiæ eiꝰ spectaret & gratiā. Dicendo enim: timorem dñi: qui cōmunis uidetur eē omnibꝰ: expressit insigne documētū uerecundiæ: Et tñ cū ipse timor initiū sit sapiētiæ & effector beatitudinis (qm̄ timentes deū beati sūt) præceptorem se sapientiæ edocendæ: & demonstratorem beatitudinis adipiscēdæ: euidēter significauit. Et nos ergo ad imitādā uerecūdiā seduli: ad cōferendā gratiā nō usurpatores: quæ uis spūs insudit sapiētiæ: & per illum nobis manifestata sūt & usu cōperta exēplo: uobis quasi liberis tradimus: cū iam effugere nō possumꝰ officiū docen nobis refugientibꝰ imposuit sacerdotij necessitudo. Dedit eteī deus quosdā em aplos: quosdā autem ꝓphetas: alios uero euangelistas: alios autē pastores & ores. Non igiē mihi aplōꝫ gloriam uēdico. Quis em hoc: nisi quos ipse filius ele ic Nō ꝓphetaꝫ grām: Nō uirtutē euangelistaꝫ: Non pastorū circūspectionē: nodo intētione & diligentiā circa scripturas diuinas opto assequi: quā ultimā ls inter officia sanctoꝫ: & banc ipsā: ut docendi studio possim discere. Vnus magister est: q solus nō didicit: qd̄ oēs doceret. Homies aūt discūt prius qd̄ & abillo accipiunt qd̄ alijs tradāt. Qd̄ ne ipsum quidē mihi accidit. Ego e ribunalibus atq; administratiōis infulis ad sacerdotium: docere uos cœpi: on didici. Itaq; factum est: ut prius docere inciperem: q̄ discere. Discendū mul & docendū est: qm̄ nō uacaui ante discere. Et quātūlibet qsq; pfece ui doceri non egeat dū uiuit.

is discere debeamus tacere: ut loqui possimus dū conueniat. Ca. II.

ūt præ cæteris debemꝰ discere q̄ tacere: ut possimꝰ loquī ne prius me ōdemnet mea q̄ absoluat alienaᵛ Scriptum ē em̄: Ex uerbis tuis con iberis. Quid opus est igiē: ut ꝓperes periculū suscipere cōdemnati quēdo: cum tacēdo possis esse tutior? Cōplures uidi loquendo pec

catum incidisse: uix quē̄q̄ tacendo. Ideoq; tacere nosse q̄ loqui: difficilius ē. Scio loqui plærosq; cū tacere nesciant. Rarū ē tacere quē̄q̄: cū sibi loqui nihil ꝓsit. Sapiēs ē ergo qui nouit tacere. Deniq; sapientia dei dixit: Dñs dedit mihi linguam eruditionis: ut sciam qñ oporteat ſmonē dicere. Merito ergo sapiens: qui a dño accipit quo tempore sibi loquēdū sit. Vnde bene ait scriptura: Homo sapiens tacebit usq; ad tēpus. Ideo sancti dñi qui sciebāt: quia uox hominis plærūq; peccati annuncia est: & initiū humani erroris ſmo est hominis: amabāt tacere. Deniq; sanct⁹ dñi ait: Dixi: custodiā uias meas: ut non delinquā in lingua mea. Sciebat em̄ & legerat diuinæ esse ꝓtectionis: ut homo a linguæ suæ flagello absc̄deret: & a cōscientiæ suæ testimonio. Verberamur em̄ tacito cogitationis nīæ opprobrio: & iudicio cōscientiæ uerberamur etiam uocis nīæ uerbere: cū loquimur ea: quorū sono cedit animus noster: & mens cōsauciatur. Quis aūt est: qui mundū cor a peccato⁹ habeat colluuione tantū nō delinquat lingua suæ? Et ideo quia neminē uidebat: sanctū os seruare posse ab imundicia sermonis: ipse sibi silentio legē imposuit innocētiæ: ut tacēdo culpā declinaret: quā uix effugere poterat loquēdo. Audiamus ergo cautionis magistrū. Dixi: custodiā uias meas ꝓpter me. dixi mihi tacito cogitationis præceptor: indixi mihi: ut custodirē uias meas. Aliæ sunt uiæ: quas debemus sequi: aliæ quas debem⁹ custodire. Sequi uias dñi: custodire nīras: ne in culpā dirigant. Potes aūt custodire: si nō cito loqris. Lex dicit: Audi israēl dñm deū tuū. Non dicit loquere: sed audi. Ideo Eua lapsa ē: quia locuta ē uir autē q̄ nō audierat a dño deo suo. Prima uox dei dicit tibi: Audi. Si audias: custodis uias tuas: & si lapsus es: cito corrige. In quo em̄ corrigit iuuenior uiā suā: nisi i custodiēdo uerba dñi? Tace ergo pri⁹ & audi: & nō delinques i lingua tua. Graue malū: ut aliqs ore suo cōdēnet. Eteni si ꝓ otioso uerbo reddet unusq;q; rōnem: quātomagis ꝓ uerbo impuritatis & turpitudinis. Grauiora sunt em̄ uerba præcipitationis: q̄ otiosa. Ergo si ꝓ otioso uerbo ratio poscatur: quātomagis ꝓ sermone impietatis pœna exoluitur?

Q nō oporteat nos oino mutos esse: sed negotiosū suare silētiū. Et ſm sanctū dauid ut in. xxxviij. psalmo notat: os nostrū custodire. Quō etiam aliis scripturis admoneamur: ut custodiā circa mentē: cor & os nostrum adhibeamus. Ca. III.

Q Vid igit̄? Mutos nos cē oportet? Minime. Est em̄ tps tacēdi: & tps loquēdi. Deinde si ꝓ otioso uerbo reddem⁹ rōnem: uideam⁹ ne reddam⁹ & ꝓ otioso silentio. Est em̄ & negotiosū silētiū: ut erat sustinax: quæ pri⁹ egit tacēdo: q̄ si esset locuta. Tacēdo em̄ apud boies: locuta ē deo. Nec ullū mai⁹ indiciū sitæ castitatis inuenit q̄ silētiū. Conscientia loqbat: ubi uox nō audiebat: nec quarebat ꝓ se boim iudiciū: quæ habebat dñi testimoniū. Ab illo igit̄ uolebat absolui: quem sciebat nullo mō posse falli. Ipse dñs in euāgelio tacens opabat salutē hoim. Recte ergo dauid: nō silētiū sibi indixit ꝓpetuū: sed custodiā. Custodiam⁹ ergo cor nīm: custodiam⁹ os nīm. Vtriq; em̄ scriptū est: Hic ut custodiam⁹ os. Alibi tibi dicit: Oīi custodia ua cor tuū. Si custodiebat dauid: tu nō custodies? Si imunda labia habebat esaias: dixit: O miser ego qñ cōpunct⁹ fū: qa cum sim homo & imunda labia habeā. Si ꝓphe dñi imūda labia habebat: quō nos mūda habem⁹? Et cui: nisi uni cuiq; nīm scriptū est: Sepi possessionē tuam spinis: & aurū & argētum tuum alliga: & ori tuo fac uecē: & uerbis tuis iugū & statera: Possessio tua: mens tua ē. Aurū tuū: cor tuū gētū tuū: eloquiū tuū ē. Eloquia dñi: eloqa casta: argētū igne exammatū. Bona possessio: mens bona. Deniq; possessio ꝓciosa: bō mūdus. Sepi ergo hāc p & circūuallato cogitatiōb⁹: munito spinis sollicitudinū: ne i eā irruāt & ca irrationabiles corpis passiones: ne icursent mor⁹ graues: ne dirupiant uiā trāseuntes uiā. Custodi interiorē hoiem tuū: Noli eū quasi uile negligere quia ꝓciosa possessio est. Et merito ꝓciosa: cui⁹ fruct⁹ non caducus & tps atq; ætnæ salutis ē. Cole ergo possessionē tuā: ut sint tibi agri. Alliga fruxuriet: ne lasciuiat: & multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior cceē. Cito lutū colligit amnis exundās. Alliga sensū tuū: nō sit remissus cat de te: Nō ē malagma ponere: neq; oleū: neq; alligatura. Habet sa-

Eccl.20.

Ps.38.

Ps.38.

Deut.6.

Eccl.3

tis sobrietas: quibus regit & gubernat. ¶ Sit ori tuo ostiū: ut claudat ubi oportet: & ob-
seretur diligētius: ne qs in iracūdiam excitet uocē tuā: & cōtumeliā repēdas cōtume-
liæ. Audisti hodie lectum: Irascimini & nolite peccare. Ergo & si irascimur: quia affect⁹
ps.4. naturæ est: non ptātis: malū ſmonē nō ꝓferam⁹ de ore nro: ne i culpam ruam⁹. ¶ Sed
iugum sit uerbis tuis & statera: hoc est: humilitas atq; mēsura: ut lingua tua menti sub-
dita sit. Restringatur habenæ uinculis: frænos habeat suos: quibus reuocari possit ad
mēsuram. Sermones ꝓferat libra examinatos iusticiæ: ut sit grauitas in sensu: in ser-
mone pondus: atq; in uerbis modus.

¶ Quēadmodū supiora monita custodiēs māsuetus fiat & modestus: & qñ maxie ad-
uersarius noster insidiet: & laqueos nobis paret. Q̄q; tunc cum præsens esse sentitur
maior custodia adhibenda sit ori: licet pauci hunc uideant. Ca. IIII.

b Acc si custodiat aliqs: fit mitis: māsuetus: modest⁹. Custodiendo em̄ os suū:
& retinendo linguā suam: nec prius loquēdo q̄ interroget: & expēdat atq;
examinet uerba sua si dicēdum hoc: si dicendū aduersū hunc: si tps ſmonis
sit huius: is ꝓfecto exercet modestiam: ac mansuetudinem: & patientiā: ut
non ex indignatione & ira in sermonē erūpat: nō alicuius passionis indiciū det in uer-
bis suis: non ardorē libidinis flāmare in sermone suo indicet: & inesse dictis suis stimu-
los iracūdiæ: postremo ne sermo qui cōmendare interiora debet: uitium aliqd esse in
moribus aperiat & ꝓdat. ¶ Tūc em̄ maxime insidiat aduersari⁹: qñ uident nobis passi-
ones aliquas generari: tunc fomites mouet: laqueos parat. Vnde nō immerito (sicut
ps.90. audisti hodie legi) ꝓpheta dicit: Quia ipse liberauit me de laqueo uenantiū: & a uer
bo aspero. Symach⁹ irritationis uerbū dixit: Alij uerbū ꝓturbatiōis. Laqueus aduer-
sarij sermo noster est: sed etiā ipse nō min⁹ aduersarius est nobis. Loquimur plærūq;
qd excipiat inimic⁹: & q̄si nro gladio nos uulneret. Quāto tolerabilius est: alieno gla-
dio q̄ nro perire? Explorat ergo aduersari⁹ nra arma: & cōcutit sua tela. Si uiderit mo
ueri me: inserit aculeos suos: ut seminaria iurgioꝝ excitet. Si emisero uerbū indeco-
rū: laqueū suū stringit. Interdū mihi q̄si escā ꝓponit uindictæ possibilitatē: ut dū uindi
care cupio: ipse me inserā laqueo: & nodū mortis astringā mihi. ¶ Si quis ergo hūc ad-
uersarium sentit præsentē esse: tunc magis custodiā adhibere debet ori suo: ne det lo
cum aduersario. Sed non multi hunc uident.

¶ Q̄ etiā ille cauēd⁹ sit q uideri pōt: & quēadmodū cū nos irritat: incitat: exasperat &
ad iurgium uocat: silētium exercere debeam⁹: quo eum uincere ualeamus. Ca. V.

Sed etiā ille cauēd⁹ est: qui uideri pōt: quicunq; irritat: qcunq; incitat: qcunq;
exasperat: quicūq; incentiua luxuriæ aut libidinis suggerit. Q̄n ergo aliquis
nobis conuitiat: lacessit: ad uiolentiā ꝓuocat: ad iurgiū uocat: tunc silētium
exerceamus: tūc muti fieri non erubescam⁹. Peccator est em̄ qui nos ꝓuo-
ui iniuriā facit: & nos similes sui fieri desiderat. ¶ Denicq; si taceas: si dissimules: so-
licere: Quid taces? Loquere si audes. Sed non audes: Mut⁹ es: elinguem te fece-
go taceas: plus rumpitur: uictum se reputat: irrisum posthabitū atq; illusū. Si re-
as: supiorē se factum arbitrat: quia parem inuenit. Si em̄ taceas: dicet: Ille con-
ē huic: cōtēpsit iste. Si referas cōtumeliā: dicetur: Ambo cōuitiati sūt. Vter q;
t: nemo absoluit. Ergo illius est studium: ut irritet: ut similia illi loquar: simi-
ilsti aūt est dissimulare: nihil loqui: tenere bonum fructum conscientiæ: plus
bonoꝝ iudicio: q̄ criminātis insolentiæ: cōtentū esse grauitate moꝝ suoꝝ.
illere a bonis: quia bn̄ sibi conscius: falsis non debet moueri: nec æstimare
in alieno esse cōuitio: q̄ in suo testimonio. Ita fit: ut etiā humilitatem cu-
ē nolit humilior uideri: talia tractat: & dicit ipse secū: Hic ergo: ut me cō
ectu meo loquat talia aduersum me: quasi nō possim ego ei aperire os
iā ego dicā: in qbus eū mœstificare possim? Hic ergo: ut mihi iniurias
im: quasi uindicare me nō possim? Hic ut me crimineť: quasi ego non
n eo cōponere? Qui talia dicit: nō est mitis: atq; humilis: nō ē sine tē-
ator eum exagitat: ipse ei tales opiniones inserit. Plærunq; adhibet

hominem atq; apponit nequā ſpiritꝰ qui hæc illi dicat. Sed tu in petra fixum ueſtigiū tene. Et ſi ſeruus cōuitium dicat: iuſtus tacet. Etſi infirmus contumeliam faciat: iuſtus tacet. Etſi pauper crimineturꝫ iuſtus non reſpondet. Hæc ſunt arma iuſti: ut cedendo uincat. Sicut periti iaculandi cedentes ſolent uincere: & fugientes grauioribus ſequē tes uulnerare ictibus.

Q non debeamus moueri cū audimꝰ cōuitia: ſed potiꝰ imitari ſanctum dauid i pſalmō ſuperius cōmemorato dicentem: Obmutui & humiliatus ſum & ſilui a bonis: qđ non tātūmodo dixit: ſed etiam fecit. Ca. VI.

Quid em̄ opus eſt moueri: cum audimꝰ cōuitia? Cur nō imitamur dicentem: Obmutui & humiliatus ſū: & ſilui a bonis? An hoc dixit tm̄modo: non etiā fecit dauid? Immo & fecit. Nam cum ei cōuitiaretur ſemei filius gemini: tacebat dauid: & q̄us ſeptus armatis: non retorquebat conuitiū: non ultionē quærebat: eouſq; ut dicente ſibi ſaruiæ filio q̄ uindicare in eum uellet: non permiſerit. Ibat ergo tanq̄ mutus & humiliatus: ibat tacēs: nec mouebatur: cum uir appellaretur ſanguinis: qui erat conſcius propriæ manſuetudinis. Non ergo mouebatur conuitijs: cui abundabat bonorum operum cōſcientia. Itaq; is qui cito iniuria mouetur: facit ſe dignum contumelia uideri: dum uult ea indignus ꝓbari. Melior eſt itaq; qui contēnit iniuriam: q̄ qui doler. Qui enim cōtemnit: quaſi non ſentiat ita deſpicit: qui autem dolet quaſi ſenſerit torquetur. Ps. 38.

Cur ſanctus Ambroſius ad filios ſuos ſcribens: pſalmi. xxxviij. uſus ſit ꝓœmio. Q̄q; ex iſtius pſalmi conſideratione: ſucceſſerit eius animo de officijs ſcribere: & qua rōne de ijs ad eoſdem ſcripſerit. C. VII.

Nec improuide ad uos filios meos ſcribens: huius pſalmi ꝓœmio uſus ſum: Quem pſalmū ꝓpheta dauid ſancto idithun canēdum dedit. Ego uobis tenendum ſua deo: delectatus eiꝰ ſenſu ꝓfūdo & uirtute ſententiarū. Aduertimus em̄ ex his quæ breuiter libauimus: & ſilendi patientiā: & oportunitatem loquēdi: & in poſterioribus contēptum diuitiarum: quæ maxima uirtutū fūdamenta ſūt: hoc pſalmo doceri. Dum igitur hunc pſalmum cōſidero: ſucceſſit animo de officijs ſcribere. De quibus etiam ſi quidam philoſophi ſtudētes ſcripſerūt: ut panætius: & filius eius apud græcos: tullius apud latinos: nō alienū duxi a noſtro munere: ut & ipſe ſcriberem. Et ſicut tulliꝰ ad erudiēdum filium: ita ego quoq; ad uos informandos filios meos. Neq; em̄ minus uos diligo quos in euangelio genui: q̄ ſi coniugio ſuſcepiſſem. Non em̄ uehementior eſt natura ad diligēdum: q̄ gratia. Plus certe diligere debemꝰ: quos ꝓpetuo nobiſcū putamus futuros: q̄ quos in hoc tm̄ ſæculo. Illi degeneres naſcunt frequenter: qui dedeceāt patrem: uos ante elegimus ut diligamus. Itaq; illi neceſſitate diliguntꝫ quæ nō ſatis idonea atq; diuturna eſt ad ꝓpetuitatem diligēdi magiſtra: nos iudicio: quo magnū charitati pondus ad uim diligendi adiungitur: ꝓbare quos diligas: & diligere quos elegeris.

Q non ſolū rōne plonarum: ſed etiam rei ipſius cōueniens fuerit ut auctor de officijs ſcriberet. Q̄q; nomen officij non ſolum ſcholæ philoſophoꝝ aptum ſit: ſed etiā ſcripturis reperiatur diuinis: Et unde officium dicatur. Ca. VIII.

Ergo quoniā plonæ cōueniūt: uideamus utrum res ipſa conueniat ſcriptis de officijs: Et utrū hoc nomē philoſophoꝝ tm̄modo ſcholæ aptū ſit: an in ſcripturis reperiatꝫ diuinis. Pulchre itaq; dum legimus hodie euangelium (quaſi adhortaretꝫ ad ſcribendū) ſpūſſanctus obtulit nobis lectionē confirmaremur etiā in nobis officiū dici poſſe. Nam cū ꝓzacharias ſacerdos oblatus tēplo: & loqui non poſſet: factū eſt inquit: ut impleti ſūt dies officij eius: abiit domū. Legimus igit officiū dici a nobis poſſe. Nec ratio ipſa abhorret: quā officiū ab efficiēdo dictū putamꝰ: quaſi efficiū: ſed ꝓpter decorē ſermonis litteram: officiū nuncupari. Vel certe: ut ea agas: quæ nulli officiāt: ꝓſint.

Q philoſophi officia ab honeſto & utili duci æſtimauerint: & quomodo rint eligendi q̄ iudicium adiunxerint. Et quid auctor de his ſentiat. Et q

ſupfluum ſit ſcriptionis ſuæ opus. Ca. IX.

Fficia aũt ab honeſto & utili duci æſtimauerũt: & de ijs duob⁹ eligere quid præſtet. Deinde incidere ut duo concurrant honeſta: & duo utilia: & quæratur quid honeſtius: & quid utilius. Primũ igitur in tres ptes officium diuiditur: honeſtum: & utile: & quid præſtantius. Deinde hæc tria in quinq; genera diuiſerũt: In duo honeſta: & duo utilia: & eligẽdi iudicium. Prima igitur pertinere dicunt ad decus honeſtatemq; uitæ. Secunda ad uitæ cõmoda: copias: opes: facultates. De ijs eligẽdi ſubeſſe iudiciũ. Hæc illi. Nos aũt nihil oino niſi qđ deceat & honeſtum ſit: futuroq; magis q̃ præſentiũ metimur formula: Nihilq; utile niſi qđ ad uitæ illius æternæ ꝓfit gratiam definimus: non qđ ad delectationẽ præſentis. Neq; aliqua cõmoda in facultatibus & copijs opum conſtituimus: ſed incõmoda hæc putamus: ſi non reijciãtur: eaq; oneri cum ſint æſtimari magis q̃ diſpẽdio cum eroganꝫ. Nõ ſupfluum igiẽ ſcriptionis noſtræ ẽ opus: quia officium diuerſa æſtimamus regula: atq; illi æſtimauerunt. Illi ſæculi cõmoda in bonis ducunt. Nos hæc etiam in detrimentis: qm̃ qui hic recipit bona: ut ille diues: illic cruciatur: & laçar⁹ qui hic mala ptulit: illic conſolationẽ inuenit. Deinde qui illa nõ legunt nr̃a legent ſi uolẽt: qui non ſermonũ ſupellectilẽ neq; artem dicendi: ſed ſimplicem rerum exquirunt gratiam.

Q̃ decoꝛ: i nr̃is ſcripturis primo conſtitui loco inſtruamur & doceamur. Et q̃ philoſophis qui de officijs diſputarunt: prior fuerit dauid. Et quẽadmodũ idẽ ꝓpheta & pythagoras qui eum ſecutus ẽ differẽtes circa ſilentiũ leges dederint. Q̃q; primum officium ſit loquẽdi modus. Ca. X.

Ps. 64. Tim. 2. Deu. 2.

Decoꝛ: aũt in noſtris ſcripturis primo cõſtituí loco (qđ græce πρέπον dicit) inſtruimur & docemur: legẽtes: Te decet hymnus de⁹ in ſyon: Vel græce σοὺ πρέπει ὑμνος ὁ θεὸς ἐν σιὼν. Et apls ait: Loquere quæ decet ſanã doctrinam. Et alibi: Decebat autem eum ꝑ quem omnia: & ꝓpter quẽ omnia: multis filijs in gloriam adductis: ducem ſalutis eorum paſſionem cõſũmari. Nũquid prior panætius: nunquid ariſtoteles qui & ipſe diſputauit de officio q̃ dauid: cũ & ipſe pythagoras qui legitur ſocrate antiquior: ꝓphetam ſecutus dauid: legem ſilentij dederit ſuis? Sed ille: ut per quinquennũ diſcipulis uſum inbiberet loquendi: dauid autem non ut naturæ munus imminueret: ſed ut cuſtodiam ꝓferendi ſermonis doceret. Et pythagoras quidem: ut non loquendo loqui doceret: dauid ut loquendo magis diſceremus loqui. Quomodo ergo ſine exercitio doctrina: aut ſine uſu ꝓfectus? Qui diſciplinam bellicam uult aſſequi: quotidie exercetur armis: & tanq; in procinctu poſitus præludit prælium: & uelut coram poſito prætendit hoſte: atq; ad peritiam uireſq; iaculandi: uel ſuos explorat lacertos: uel aduerſariorum declinat ictus: & uigilanti exit obtutu. Qui nauim in mari regere gubernaculis ſtudet: uel remis du[cit]: prius in fluuio præludit. Qui canendi ſuauitatẽ & uocis affectant præſtãtiam: [ꝓ]s ſenſim canendo uocem excitant. Et qui uiribus corporis legitimoq; luctandi [cer]amine coronam petunt: quotidiano uſu paleſtræ durantes membra: nutrientes [ꝓ]tiam: laborem aſſueſcunt. Necnon ipſa natura nos in paruulis docet: q̃ prius [me]ditanꝫ loquẽdi: ut loqui diſcant. Itaq; ſon⁹ excitatio quædã & paleſtra uocis [e]rgo & qui uolũt diſcere cautionẽ loquendi: qđ naturæ eſt nõ negent: qđ cu[ꝓ]exerceãt: ut q̃ in ſpecula ſunt: ſpeculãdo intendãt: nõ dormiẽdo. Ois enim [ꝓ]e domeſticis exercitijs augetur. Ergo dauid tacebat: non ſemp ſed ꝑ tpe. [ꝓ]neq; oib⁹: ſed irritãti aduerſario: ꝓuocãti peccatori non reſpõdebat. Et ſi[ꝓ]oquẽtes uanitatẽ & cogitãtes dolum: nõ audiebat q̃ſi ſurdus: & q̃ſi mut⁹ [ꝓ]illis os ſuũ. Quia & alibi habes: Noli reſpõdere imprudẽti ad imprudẽ[ꝓ]tias. Primũ igiẽ officiũ eſt: loquẽdi modus. Hoc ſacrificiũ laudis deo [ꝓ]uerẽtia exhibẽt: cũ ſcripturæ diuinæ leguntꝫ. Hoc bonorãt parẽtes. [ꝓ]oſq; cũ tacere neſciãt. Rarum eſt tacere quẽq; cũ ſibi non ꝓfit loqui. [ꝓ]multa prius cõſiderat: quid dicat: aut cui dicat: quo in loco: quo tẽ[ꝓ]tacendi & loquendi modus. Eſt etiã factis modus. Pulchrũ eſt igitur

tenere mensuram officij.

¶ De diuisione officij i mediū & pfectū auctoritate sanctaꝝ scripturaꝝ approbata. Et de cōmendatione misericordiæ quæ & ipsa ad pfectoꝝ officium pnnet. Ca. XI.

Officiū aūt oīe: aut mediū aut pfectū est: qđ æque scripturaꝝ auctoritate, probare possumus. Habemus etenim in euāgelio dixisse dominū: Si uis in uitā æternam uenire: serua mādata. Dicit ille: Quæ? Iesus autem dixit illi: Non homicidium facies: Nō adulterabis: Non facies furtū: Non falsum testimonium dices: Honora patrem & matrem: Et diliges pximum tuum sicut teipsum. Hæc sunt media officia: quibus aliquid deest. ¶ Deniq; dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui a iuuētute mea: Quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfect⁹ esse: uade uende omnia bona tua: & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & ueni sequere me. Et supra habes scriptum: ubi diligēdos inimicos: & orandum dicit, p calumniantibus & psequentibus nos: & benedicere maledicentes: Hoc nos facere debem⁹: si uolumus perfecti esse: sicut pater noster qui in cælo est: qui super bonos & malos solem suum iubet radios suos effundere: & pluuia & rore terras uniuersorū sine ulla discretiōe pinguescere. Hoc est igitur pfectū officium quod κατόρθωμα dixerūt græci quo cōtinguntur omnia: quæ aliquos potuerunt lapsus habere. ¶ Bona etiam misericordia: quæ & ipsa pfectos facit: quia imitatur pfectum patrem. Nihil tam cōmēdat christianā animam: q̄ misericordia. Primū in paupes: ut cōmunes iudices partus naturæ: quæ omnibus ad usum generat fructus terrarum: ut qđ habes largiaris pauperi: & consortem & conformem tuum adiuues. Tu nūmum largiris: ille uitam accipit. Tu pecuniam das: ille substantiam suam æstimat. Tuus denarius cēsus illius est. Ad hæc plus ille tibi confert: cum sit debitor salutis. Si nudum uestias: teipsum induis iusticiā. Si peregrinum sub tectum inducas tuum: si suscipias egētem: ille tibi acquiret sanctorum amicitias: & æterna tabernacula. Non mediocris ista gratia. Corporalia seminas: & recipis spiritalia. ¶ Miraris iudicium domini de sancto Iob: mirare uirtutem eius: qui poterat dicere: Oculus eram cæcorum: pes claudorum. Ego eram infirmorū pater: uelleribus agnorum meoꝝ calefacti sūt humeri eorum. Foris non habitabat peregrinus. Ostium autem meum omni uenienti patebat. Beatus plane de cuius domo nunq̄ uacuo sinu pauper exiuit. Neq; eū quisq̄ magis beatus q̄ qui intelligit super paupis necessitatem: & infirmi atq; inopis ærumnam. In die iudicij habebit salutem a domino: quem habebit suæ debitorem misericordiæ. Matth. 19. Matth. 5. Iob. 29.

¶ De inductione erroneaꝝ opinionū qbus plæriq; ab officio misericordiæ retrahuntur cum generali istaꝝ confutatione. Ca. XII.

Sed plæriq; reuocant ab officio dispensatricis misericordiæ: dum putant hominis actus non curare dīm: aut nescire eū quid in occultis geramus: quid teneat nra conscientia: aut iudicium eius nequaq̄ iustū uideri: quādo peccatores diuitijs abundare uident: gaudere bonoribus: sanitate: liberis: contra autem iustos inopes degere: inhonoros: sine liberis: infirmos corpe: luctu frequenti. ¶ Nec mediocris ea quæstio: quādo quidem tres illi reges amici Iob: propterea eum peccatorē pnūciabāt: quia inopem factū ex diuite: orbatū liberis ex fœcundo pauperē: pfusū ulceribus: inhorrentēq; uili cibo: exaratū uulneribus a capite usq; ad pedes uidebāt. ¶ Quibus: hāc sanct⁹ Iob pponit assertionē: Si ego, ppter peccata mea patiōr: cur impij uiuūt? Inueterauerūt aūt: & in diuitijs semen eorum fm uolūtatē filij eoꝝ in oculis: domus eoꝝ abundant: timor autem nusq̄: flagellum aūt a deo est ipsis. Hæc uidens infirmus: corde exagitat: & studiū auertit suū. ¶ Cuius sermones: ante sanctus præmisit Iob: dicēs: Portate me: ego aūt loquar: deinde me. Nā & si arguor: quasi homo arguor. Portate ergo onus sermonū meoꝝ eū sum: qđ nō, pbo: sed ad uos redarguendos: pferam sermones iniquos: quia ita est uersus. Quid aūt? Nunqd ab homie arguor? Hoc est: homo, redarguere: quia peccaui. Etsi argui dignus sum: quia nō ex euidenti culpis: sed ex iniurijs æstimatis merita delictorum. Videns ergo infirmus ab

stos succeſſibus proſperis: ſe autem atteri: dicit domino: Diſcede a me: uias tuas ſcire nolo. Quid prodeſt: quia ſeruimus ei? Aut quæ utilitas: quia occurrimus ipſi: In manibus eorum omnia bona: opera autem impiorum non uidet. ¶ Laudat in platone: q̄ in policia ſua poſuit: eum qui contra iuſticiam diſputandi partes recepiſſet: poſtulare uenia dictorum quæ non ꝓbaret: & ueri inueniēdi atq; examinandæ diſputationis gratia: illam ſibi impoſitam perſonam dicere. Quod eouſq; tullius ꝓbauit: ut ipſe in libris quos ſcriplit de republica: eam ſentētiam dicendam putauerit. ¶ Quāto antiquior illis iob: qui hæc primus repperit? Nec eloquentiæ phalerādæ gratiā: ſed ueritatis ꝓbandæ præmittenda æſtimauit. Statimq; ipſe quæſtionem eodem reddidit: ſubiiciens: q̄ extinguatur lucerna impiorum: & futura ſit eorum euerſio. Non falli deum doctorē ſapiæ & diſciplinæ: ſed eſſe ueritatis iudicē. Et ideo non fm forenſem abundantiam æſtimandā beatitudinē ſinguloꝝ: ſed fm interiorē cōſcientiā: quæ innocentium: & flagicioſorū merita diſcernit: uera atq; incorrupta pœnaꝝ præmiorūq; arbitra. Moritꝰ innocens in ptāte ſimplicitatis ſuæ: in abundātia ꝓpriæ uolūtatis: ſicut adipe repletam aiam gerēs: At uero peccator q̄is foris abūdet: & delitijs diffluat: odoribꝰ fragret: in amaritudine aiæ ſuæ uitā exigit: & ultimū diem claudit: nihil ſecū eoꝝ quæ epulatꝰ fuerat referēs: bonoꝝ nihil ſecū auferēs: niſi precia ſceleꝝ ſuorum. Hæc cogitans: nega ſi potes diuini eſſe iudicij remunerationē. Ille ſuo affectu beatꝰ: hic miſer. Ille ſuo iudicio abſolutus: hic reus. Ille in exitu lætus: hic mœrens. Cui abſoluī pōt: qui nec ſibi innocēs eſt? ¶ Dicite inqt mihi: Vbi eſt ꝓtectio tabernaculoꝝ eius? Signū eius nō inueniet. Vita eteni facinoroſi: ut ſomniū. Aperuit oculos: trāſiuit reges eiꝰ: euanuit delectatio: licet ipſa quæ uidet etiā dū uiuunt impioꝝ requies in inferno eſt.

Iob 21.54. Viuentes eiñ in inferna deſcendūt. ¶ Vides conuiuiū peccatoris: interroga eius conſcientiam. Nōne grauius oībus fœtet ſepulchris? Intueris læticiā eius: & ſalubritatem miraris corporis: filiorum atq; opum abundantiā: Introſpice ulcera & ubices animæ eius: cordiſq; mœſtitudinē. ¶ Nam de opibꝰ quid loquar: cum legeris: Quia in abundātia eſt uita eius: cū ſcias quia & ſi tibi uideat diues: ſibi pauper eſt: & tuū iudiciū ſuo refellat? De multitudine quoq; filioꝝ: & de indolentia quid loquar: cū ſe ipſe lugeat: & ſine hærede futurum iudicet: cum imitatores ſui ſucceſſores ſuos eſſe nolit? Nulla enim hæreditas peccatoris. Ergo impius ipſe ſibi pœna eſt: iuſtus autem ipſe ſibi gloria. Et utriq; aut bonoꝝ aut maloꝝ operū merces exſeipſo ſoluitur.

De deſtructiōe aſſertiōis eoꝝ i ſpeciali: q̄ deū nequaq̄ curā mūdi hīe putāt. Ca. XIII.

Sed reuertamur ad ꝓpoſitum: ne diuiſionem factam præteriſſe uideamur: quia occurrimus opinioni eorum: qui uidētes ſceleratos quoſq; diuites: lætos: honoratos: potentes: cum plærisq; iuſtorum egeant atq; infirmi ſint: putant uel nihil de nobis deum curare: ut epicurei dicunt: uel neſcire actꝰ hominum: ut flagicioſi putant: uel ſi ſcit omnia iniquum eſſe iudicem: ut bonos egere patiatur: abundare improbos. Nec ſuperfluus uelut quidam excurſus fuit: ut opinioni iuſmodi: ipſorum affectus reſponderet quos beatos iudicant: cū ipſi ſe miſeros putent. Arbitratus enim ſum: q̄ ipſi ſibi facilius q̄ nobis crediderint. Quo decurſo: proæſtimo: ut refellam cætera. Et primo eorum aſſertionem: qui deum putant curā ſi nequaq̄ habere: ſicut ariſtoteles aſſerit: uſq; ad lunam eius deſcendere prouim. Et quis operator neglegat operis ſui curā? Quis deſerat & deſtituat: quod ndendum putauit? Si iniuria eſt regere: nonne eſt maior iniuria feciſſe: cū alifeciſſe nulla iniuſticia ſit: non curare quod feceris: ſūma inclementia? Q̄ſi creatorem ſuum abnegant: aut ferarum & beſtiarū ſe haberi numero cene illis dicamus: qui hæc ſe condemnant iniuria? Per omnia deū ire ipſi aſſeria in uirtute eius conſiſtere: uim & maieſtatem eius per omnia elementa ras: cælum: maria: & putant iniuriam eius: ſi mentem hominis qua nihil ſtantius dedit: penetret: & diuinæ maieſtatis ingrediat ſcientia. Sed rum uelut ebrium: & uoluptatis patronum: ipſi qui putantur ſobrij irribi. Nam de ariſtotelis opinione quid loquar: qui putat deum ſuis con-

tentum esse finibus: & præscripto regni modo degere: ut poetarum loquuntur fabulæ: qui mundum in tres ferunt esse diuisum: ut alij cælū: alij mare: alij inferna coercenda imperij sorte obuenerint: eosq; cauere: ne usurpata alienaq; partium sollicitudine: inter se bellū excitent. Similiter ergo asserit: q; terraq; curam non habeat: sicut maris uel inferni non habet: Et quō ipsi excludunt: quos sequuntur poetas?

¶ De confutatione opinionis eorū qui deū nescire actus hoīum arbitrant. Ca. XIIII.

SEquitur illa responsio: utrum deum: si operis sui cura non præterient: prætereat scientia. Ergo qui plantauit aurem non audit: qui finxit oculum: non uidet: non considerat. ¶ Nō præterijt hæc uana opinio sanctos prophetas. Denicq; dauid inducit eos loquentes: quos superbia inflatos asserit. Quid enim tam superbum: q̄ cum ipsi sub peccato sint: alios indigne ferant peccatores uiuere: dicentes: Vsq; quo peccatores domine: usq; quo peccatores gloriabūtur? Et infra: Et dixerunt: Non uidebit dominus: nec intelliget deus iacob. Quibus respondet propheta dicens: Intelligite nunc insipientes in populo: & stulti aliquādo sapite. Qui plantauit aurem: non audiet: aut qui finxit oculum: non considerat? Qui corripit gentes nō arguet: qui docet hominem scientiam? Dominus scit cogitationes hominum: quoniam uanæ sunt. Qui ea quæcunq; uana fūt deprehēdit: ea quæ facta sunt nescit: & ignorat quod ipse fecit? Potest opus suum ignorare artifex? Homo est: & in opere suo latentia deprehendit: & deus opus suum nescit? Altius ergo profundum in ope: q̄ in auctore. Et fecit aliquid quod supra se esset: cuius meritum ignoraret auctor: cui⁹ affectum nesciret arbiter. Hæc illis. ¶ Cæterum nobis satis est iplius testimonium qui ait: Ego sum scrutans corda & renes. Et in euangelio quidē ait dominus iesus: Quid cogitatis mala in cordibus uestris? Sciebat enim q̄ cogitarent mala. Denicq; euangelista testat dicens: Sciebat enim iesus cogitationes eorum. Quorum non poterit latis mouere opinio: si facta eorum consideremus. Nolunt supra se esse iudicem: quem nihil fallat. Nolunt ei dare occultorum scientiam: qui metuūt occulta sua ꝓdi. Sed etiā dominus sciens opera eorum: tradidit eos in tenebras. In nocte inquit erit fur. Et oculus adulteri seruabit tenebras dicens: Non considerabit me oculus: & latibulum ꝓponæ opposuit suæ. Omnis enim qui lucem fugit: diligit tenebras: studens latere: cum deum latere non possit: qui intra ꝓfundum abyssi: & intra hominum mentes: non solum tractata: sed etiam uoluēda cognoscit. Denicq; & ille qui dicit i ecclesiastico: Quis uidet me: & tenebræ cooperiunt me & parietes? Quem uereor? q̄uis i lecto positus hæc cogitet: ubi non putauerit comprehenditur. Et erit inquit dedecus: q̄ non intelexerit timorem dei. ¶ Quid autem tam stolidum q̄ putare q̄ deum quicq̄ prætereat: cum sol qui minister luminis est: etiam abdita penetret: & in fundamenta domus uel secreta conclauia uis caloris eius irrumpat? Quis neget uerna temperie tepefieri interiora terrarum: quas glacies hiberna constrinxerit? Norunt ergo arborum occultarum caloris uel frigoris: adeo ut radices arborum: aut urātur frigore: aut fotu solis uiuescant. Denicq; ubi clementia cæli arriserit: uarios terra se fundit in fructus. Stigie radius solis fundit lumen suum super omnem terram: & in ea quæ clausa sunt se inserit: nec uectibus ferreis aut grauium ualuarū obicibus: quo minus penetret impedi. quomodo non potest intelligibilis dei splēdor in cogitationes hominum & corda met quæ ipse creauit inserere: sed ea quæ ipse fecit non uidet: & fecit ut melior quæ facta sunt: & potēnora q̄ ipse est qui ea fecit: ut possint quando uolūt cogn sui operatoris latere? Tantam ergo uirtutē & potestatē inseruit mentibus nc eam cōprehendere cum uelit ipse nō possit?

¶ De redargutione erroris illorū qui deū iniquū esse iudicem astruūt ex eo egere patiat: & improbos abundare. Ca. XV.

DVo absoluimus: & ut arbitramur non incongrue nobis huiusm disputatio. Tertium genus quæstionis residet huiusmodi: Cur abundent opib⁹ & diuitijs: epulent iugiter: sine mœrore: sine lu egeant: & afficiant aut cōiugū amissione: aut liberorū. ¶ Quib⁹ satisfacere

Luc.16. euāgelij parabola: q diues byſſo & purpura induebat: & epulas copioſas exhibebat. quotidie: pauper autem plenus ulceribus de menſa eius colligebat reliquias. Poſt obitum uero utriuſq; pauper erat i ſinu abrae requiem habens: diues autem in ſupplicijs. Nonne euidēs eſt: meritorum aut præmia aut ſupplicia poſt mortem manere? Et recte: quia in certamine labor eſt: poſt certamen alijs uictoria: alijs ignominia. Nūquid priuſq; curſus conficiatur: palma cuiq; datur: aut deferat corona? Merito pau-
2. Timoth.4. lus certamen inquit bonum certaui: curſum conſummaui: fidem ſeruaui: qd reliquū: repoſita eſt mihi corona iuſticiæ: quam reddet mihi dominus in illa die: iuſtus iudex. Non ſolum autem mihi: ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius. In illa inquit die reddet: non hic. Hic autem in laboribus: in periculis: in naufragijs: quaſi athleta bonus decertabat: quia ſciebat: quoniam per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Ergo non poteſt quis præmiū accipere: niſi legitime certauerit. Nec eſt gloriosa uictoria: niſi ubi fuerint laboriosa certamina. Nonne iniuſtus eſt: qui ante
Matth.5. dat præmium q certamen fuerit abſolutum? Ideoq; dominus in euangelio ait: Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Nō dixit: Beati diuites: ſed pauperes. Inde incipit beatitudo iudicio diuino: ubi ærumna æſtimatur humano. Beati qui eſuriunt: quia ipſi ſaturabuntur. Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolationem habebunt. Beati miſericordes: quoniam ipſis miſerebitur deus. Beati mundo corde: quoniam ipſi deum uidebunt. Beati qui perſecutionem patiūtur propter iuſticiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati eſtis: cum uobis maledicent homines & pſequētur: & dicent omne malum aduerſum uos: ꝓpter iuſticiam. Gaudete & exultate: quoniam merces uestra copioſa eſt in cælo. Futuram nō præſentē: in cælo nō in terra: mercedem ꝓmiſit eſſe reddēdam. Quid alibi poſcis: qd alibi debetur? Quid præpropere coronam exigis anteq uincas? Quid detergere puluerem? Quid requieſcere cupis? Quid epulari geſtis anteq ſtadium ſoluatur? Adhuc popul⁹ ſpectat: adhuc athletæ in ſtemmate ſunt: & tu iam ocium petis?

De ſolutiōe quæſtionis quæ circa ſupiora moueri poſſet: Cur uidelicet impij lætentur: Cur luxurient? Cur etiam nō ipſi cum iuſtis laborent. Ca. XVI.

Ed forte dicas: Cur impij lætantur? Cur luxuriātur? Cur etiam ipſi non mecum laborant? Quoniam qui non ſubſcripſerint ad coronam: nō tenentur ad laborem certaminis. Qui in ſtadium non deſcēderint: non ſe pfundunt oleo: nō oblinunt puluere. Quos manet gloria: expectat iniuria. Vnguentati ſpectare ſolent: non decertare: non ſolem: æſtus: puluerem: imbreſq; perpeti. Dicant ergo & ipſi athletæ: Venite: nobiſcum laborate. Sed reſpondebunt ſpectatores: Nos hic interim de uobis iudicamus: uos autem ſine nobis coronæ (ſi uinceritis) gloriam uendicabitis. Iſti igitur qui in delitijs: qui in luxuria: rapinis: queſtib⁹: bonoribus ſtudia poſuerunt ſua: ſpectatores magis ſunt q prœliatores. Habent lucrum laboris: fructum uirtutis non habent. Fouent ocium: aſſutia & improbitate aggerant diuitiarum aceruos: ſed exoluēt (ſeram licet) nequitiarum ſuarum pœnam. Horum requies in inferno: tua uero in cælo. Horum domus i ſepulcbro: tua i paradiſo. Vnde pul-
[illegible]-tuigilare eos in tumulo iob dixit: quia ſoporem quietis habere non poſſūt: quem
[illegible]nuit ille qui reſurrexit. Noli igitur ut paruul⁹ ſapere: ut paruul⁹ loqui: ut paruul⁹
[illegible]re: ut paruul⁹ uēdicare ea quæ ſūt poſterioris ætatis. Perfectio; eſt corona. Ex-
[illegible]t ueniat qd pfectū ē: qn nō p ſpeciē & i ænigmate: ſed facie ad faciē formā ipſā
[illegible]e ueritatis poſſis cognoſcere. Tūc qua cauſa ille diues fuerit: q erat improb⁹
[illegible] alien: q cauſa potens al⁹: qua cauſa ille abūdauerit liberis: ille fuit⁹ bonorib⁹
[illegible]. Fortaſſe ut dicat raptori: diues eras: q cauſa aliena rapiebas? Aegeſtas nō
[illegible]opia non coegit. Nonne ideo te diuitem feci: ut excuſationē habere non
[illegible]tur etiam potenti: cur non affuiſti uiduæ: orphanis quoq; iniuriam patien
[illegible]qd tu infirmus eras? Nunqd nō poteras ſubuenire? Ideo te feci poteutē:
[illegible]res uiolentiā: ſed repelleres. Nōne tibi ſcriptū ē: Eripe iniuriā patientem?
[illegible] ſcriptum eſt: Eripite pauperem: & egenū de manu peccatoris liberate?

Dicaꝫ etiã abundãti liberis: Honoribꝰ cumulauiꝫ te: salubritatẽ corporis cõcessi tibi: cur nõ secutꝰ es præcepta mea: Famule meꝰ qd feci tibi: aut quid cõtristaui te: Nõne ego tibi liberos dedi: honores cõtuli: salutẽ donaui: Cur me negabas: Cur estimabas qꝫ ad scientiã meã quæ gereres nõ pueniret: Cur tenebas dona mea: despiciebas mandata mea: Denicꝫ de Iuda proditore hæc colligere licet: qui & apostolus inter duodecim electus est: & loculos pecuniarũ quas pauperibꝰ erogaret: cõmissos habebat: ne uideretꝫ: aut quasi inhonorus: aut quasi ægenꝰ dominũ ꝓdidisse. Et ideo ut iustificaretꝫ in eo dñs: hæc ei contulit: ut nõ quasi iniuria exasperatus: sed quasi præuaricatus gratiam maiori esset offensæ obnoxius.

¶ Qꝫ maxime adolescentes deceant exempla de Isaac: & Ioseph: de Moyse & Hieremia. Ca. XVII.

Quoniã igiꝫ & pœnã improbitati & uirtuti fore præmium satis claruit: de officiis aggrediamur dicere: quæ nobis ab adolescentia spectãda sunt: ut cũ ætate accrescant simul studia bonoꝝ actuũ. Est igiꝫ bonoꝝ adolescentiũ timorẽ dei habere: deferre parẽtibus honorẽ: habere senioribꝰ reuerentiã: castitatẽ tueri: nõ aspernari humilitatẽ: diligere clementiã ac uerecundiã: quæ ornamẽto sunt minori ætati. Vt eñ in senibꝰ grauitas: in iuuenibꝰ alacritas: ita in adolescẽtibus uerecũdia: uelut quadã dote cõmendatꝫ naturæ. Erat Isaac deũ timens: utpote Abraæ indoles: deferẽs pri honorẽ usqꝫ eo ut aduersus paternã uolũtatẽ nec morte recusaret. Ioseph quoqꝫ cũ somniasset q sol & luna & stellæ adorarent eũ: sedulum tñ obsequiũ deferebat patri. Castus ita ut ne sermonẽ quidem audire uellet nisi pudicũ: humilis usqꝫ ad seruitutẽ: uerecũdus usqꝫ ad fugã: patiẽs usqꝫ ad carcerẽ: remissor iniuriæ usque ad remunerationẽ. Cuius tanta uerecũdia fuit: ut cõprehensus a muliere: uestẽ in manibꝰ eiꝰ fugiens mallet relinquere: q̃ uerecundiã deponere. Moyses quoqꝫ & Hieremias electi a domino: ut oracula dei prædicarent populo: qd poterant ꝓ gratiam: excusabant ꝓ uerecundiam.

¶ De bono uerecundiæ: quod maxime in sancta dei eminuit genitrice: & q̃ gestus exterioris hominis pſæpe qualitatem interioris ostẽdat: & q̃ omnia membra naturaliter habita polleant honestate. Ca. XVIII.

Opulchra igiꝫ uirtꝰ uerecũdiæ: & suauis gratia: quæ nõ solũ in factis: sed etiã in ipsis spectatꝫ sermonibus: ne modũ ꝓgrediaris loquẽdo ne quid indecorũ sermo resonet tuus. Speculũ eñ metis: plærũqꝫ in uerbis refulget. Ipsũ uocis sonũ libret modestia: ne cuiusquã offendat aurẽ uox fortior. Denicꝫ in ipso canẽdi genere: prima disciplina uerecũdia est: imo etiã in omni usu loquẽdi: ut sensim quis aut psallere: aut canere: aut postremo loqui incipiat: ut uerecũda principia cõmendent ꝓcessum. ¶ Silentiũ quoqꝫ ipsũ in quo est reliquarũ uirtutũ ociũ: maximꝰ actus uerecũdiæ est. Denicꝫ si aut infantiæ putatꝫ: aut superbiæ ꝓbro daturꝫ si uerecũdiæ: laudi ducitur. Tacebat in periculis Susanna: & grauꝰ uerecũdiæ q̃ uitæ damnũ putabat: nec arbitrabatꝫ periculo pudoris tuendã salutẽ. Deo soli loquebatur: cui poterat casta uerecũdia eloqui: refugiebat ora intueri uirorũ. Est eñ & in oculis uerecundia: ut nec uidere uiros fœmina: nec uideri uelit. Neqꝫ uero quisq̃ f lius hanc laudem castitatis putet. Est eñ uerecũdia pudicitiæ comes: cui* socie castitas ipsa tutior est. Bonus eñ regẽdæ castitatis pudor est comes: qui si se p dat ad ea quæ prima pericula sũt: pudicitiã temerari nõ sinat. Hic primꝰ in ipso c onus ingressu dñi matrẽ cõmendat legentibus: & tanq̃ testis locuples dignã tale munꝰ eligeretꝫ: astruit: q̃ in cubiculo: q̃ sola: q̃ salutata ab angelo tacentiꝫ in introitu eius: q̃ ad uirilis sexus speciẽ peregrina turbatꝫ aspectus uirginis. esset humilis: præ uerecũdia tamẽ nõ resalutauit: nec ullã responsum retu desuscipienda dñi generatiõe cognouit: ut qualitatẽ effectꝰ disceret: nõ refelleret. ¶ In ipsa quoqꝫ oratiõe nostra multũ uerecũdia placet: multũ e apud deũ nostrũ. Nõne hæc prætulit publicanũ: & cõmendauit eũ: qui audebat ad cælum leuare? Ideo iustificatur magis dñi iudicio: q̃ ille phari

1. Petri. 3. deformauit præsumptio. Ideoq; oremus in incorruptione quieti & modesti spiritꝰ: qui est ante deū locuples: ut ait Petrus: Magna igiē modestia: quæ cum sit etiā sui iuris remissior: nihil sibi usurpans: nihil uendicans: & quodāmodo inter uires suas cōtractior: diues est apud deū: apud quē nemo diues. Diues est modestia: quia portio dei est. Paulus quoq; orationē deferri præcepit cū uerecūda & sobrietate. Primam hanc & quasi præuia uult esse orationis futuræ: ut nō gloriet peccatoris oratio: sed quasi colorē pudoris obducat: qui quo plus defert uerecūdiæ de recordatione delicti: eo uberiorē meretur gratiā. ¶ Est etiā in ipso motu: gestu: incessu: tenēda uerecundia. Habitus em̄ mentis: in corporis statu cernit. Hinc homo cordis nostri absc̄ditus: aut leuior: aut iactantior: aut turbidior: aut cōtra grauior: & constantior & purior: & maturior estimatur. Itaq; uox quædā est animi: corporis motꝰ. Meministis si Tullꝰ li. 1. de officio decori

lij quendā amicū cū sedulis se uideret cōmendare officijs: hoc solo tamē in clerum a me nō receptū: q; gestus eius plurimū dedeceret: Alterū quoq; cū in clero reppertsem: iubere me ne unq̄ præiret mihi: quia uelut quodā insolētis iessus uerbere oculos ferret meos: Idq; dixi: cū redderet post offensam munera: hoc solū excepi: nec fefellit sentētia. Vterq; em̄ ab ecclesia recessit: ut qualis incessus p̄debat: talis pfidia animi demonstraret. Nāq; alter arrianæ infestationis tēpore fidē deseruit: alter pecuniæ studio ne iudiciū subiret sacerdotem se nostrum negauit. Lucebat in illorum incessu imago leuitatis: species quædā scurrarū p̄cursantiū. Sunt etiā qui sensim ambulando imitant̄ histrionicos gestus: & quasi quædā fercula pomparū: & statuarū motus nutantiū: ut quotiens cūq; gradū transferūt: modulos quosdā seruare uideātur. Nec cursim ambulare honestū arbitror: nisi cū causa exigit alicuius periculi: uel iusta necessitas: Nam plærūq; festinātes anhelos uidemus torquere ora: quibꝰ si causa desit festinationis necessariæ: næuus iustæ offensionis est. Sed nō de bis dico: quibus rara p̄peratio ex causa nascitur: sed quibꝰ iugis & cōtinua in naturā uertit. Nec in illis ergo tanq̄ simulacrorum effigies p̄bo: nec in istis tanq̄ excussorum ruinas. Est etiā gressus p̄babilis: in quo sit species auctoritatis: grauitatisq; pondus: trāquillitatis uestigium: ita tamē si studium desit atq; affectio: sed motus sit purꝰ ac simplex: Nihil em̄ fucatū placet: motū natura informet. Si qd sane in natura uitij est: industria emēdet: ut ars desit nō desit correctio. ¶ Q; si etiā ista spectant̄ altꝰ: quātomagis cauēdū est: ne quid turpe ore exeat. Hoc em̄ grauiter coinquinat hominē. Nō em̄ cibus inquinat hominē: sed iniusta obtrectatio: sed uerborū obscænitas. Hæc etiā utilgo pudori sunt: In nostro uero officio: nullū uerbū qd̄ inhoneste cadat nō incutit uerecundiā. Et non solum nihil ipsi indecoꝝ loqui: sed ne aurē quidē debemus hmōi præbere dictis: sicut Ioseph ne incōgrua suæ audiret uerecūdiæ: ueste fugit relicta: qm̄ quē delectat audire: alterū loqui prouocat. Intelligere quoq; qd̄ turpe sit: pudori maximū est: Spectare uero si quid huiusmodi fortuitu accidat quāti horroris est? Quod ergo in alijs displicet: nūquid potest in seipso placere? Nec hoc ipsa natura nos docet: quæ p̄fecte quidē omnes partes nostri corporis explicauit: ut & necessitati consuleret & gratiam uenustaret. Sed tamen eas quæ decori aspectu forent: in quibus [illegible]rmæ apex quasi in arce quadam locatus: & figuræ suauitas: & uultus species emi[illegible]et: operandiq; usus esset paratior: obuias atq; apertas reliquit: Eas uero in quibꝰ [illegible] naturale obsequium necessitatis: ne deforme sui præberent spectaculum: par[illegible]no in ipso emendauit atque abscondit corpore: partim docuit & suasit tegen[illegible]Hoc igitur ipsa natura est magistra uerecundiæ: Cuiꝰ exemplo modestia bo[illegible]uā a modo scientiæ quid deceret appellatā arbitror) id qd̄ in hac nostri cor[illegible]rica abditū repperit: operuit & texuit: ut ostiū illud tegebatur qd̄ ex transi[illegible]ndū in arca illa Noe iusto dictū est: in qua uel ecclesiæ uel nostri figura est [illegible]qd̄ ostium egerunt̄ reliquiæ ciborum. Ergo naturæ opifex: sic nostræ stu[illegible]ūdiæ: sic decoꝝ illud & honestū in nro custodiuit corpore: ut uelut ducꝰ [illegible]aquæ: exitus cuniculorū nostrorū post tergū relegaret: atq; ab aspectu no[illegible]eretine purgatio uētris usum oculorū offenderet. De quo pulchre Aplꝰ

ait: Quæ uidentʒ inquit mẽbra corporis infirmiora: necessariora sũt. Et quæ putam⁹ ignobiliora esse mẽbra corporis: his abundantiorẽ bonorẽ circũdam⁹: & quæ inhonesta sunt nostra: honestatẽ abundantiorẽ habent. Etẽ imitatõe naturæ industria auxit gratiã. Qđ alio loco etiã altius interp̃tati sumus: ut nõ solũ abscondam⁹ ab oculis: uerũetiã quæ abscondenda accepim⁹: eoꝝ indicia usuſq; mẽbroꝝ suis appellationibus nũcupare indecoꝝ putemus. Deniq; si casu aperiantʒ hæ partes: cõfundiʒ uerecundia: si studio: impudẽtia estimaʒ. Vnde & filius Noe Cham offensam retulit: quia nudatũ uidens patrẽ risit. Qui autẽ operuerũt patrẽ: acceperũt benedictionis gratiã. Ex quo mos uetus: & in urbe roma: & in plærisq; ciuitatib⁹ fuit: ut filij cũ parentibus puberes uel teneri: nõ lauarẽt: ne paternæ reuerẽtiæ auctoritaſ minueretur: licet plæriq; se & in lauacro quantũ possunt tegãt: ne uel illic ubi nudũ totũ est corp⁹: hmõi intecta portio sit. Sacerdotes quoq; ueteri more sicut in Exodo legimus: brachas accipiebãt: sicut ad Moysen dictũ ẽ a dño: Et facies illis brachas lineas: ut tegaʒ turpitudo pudoris: a lumbis usq; ad femora erũt: & habebit eas Aaron & filij ei⁹: cũ intrabunt in tabernaculũ testimonij: & cũ accedent sacrificare ad aram sanctã: & nõ inducẽt sup̃ se pctm̃: ne moriantʒ. Qđ nõnulli nroꝝ seruare adhuc ferunt: plæriq; spiritali interp̃tatione ad cautionẽ uerecũdiæ: & custodiã castitatis dictũ arbitrantʒ.

Genẽ. 9.

Exo. 28.

¶ In omnibus actibus uiriliter agendum: nec quicq̃ affectatum aut fœmineũ attemptandum. Ca. XIX.

Delectauit me diutius in partibus demorari uerecundiæ: quia ad uos loquebar: qui aut bona eius ex uobis recognoscitis: aut dãna ignoratis. Quæ cum sit omnibus ætatibus: psonis: tẽporibus & locis apta: tamẽ adolescẽtes: iuuenilesq; annos maxime decet. In omni aũt seruandũ ætate: ut deceat qđ agas: & conueniat: & quadret sibi ordo uitæ suæ. Vnde Tullius etiã ordinẽ putat in illo decore seruari oportere: idq; positũ dicit in formositate: ordine: ornatu ad actionem apto. Quæ difficile ait loqndo explicari posse: & iõ satis esse intelligi. Formositatẽ aũt cur posuerit: nõ satis itelligo. Quis eñ ille uires corporis laudet: nos certe in pulchritudine corporis locũ uirtutis nõ ponimus: gratiã tamẽ nõ excludim⁹: quia uerecũdia & uultus ipsos solet pudore perfundere: gratioresq; reddere. Vt eñ artifex in materia cõmodiore meli⁹ operari solet: sic uerecũdia in ipso quoq; corporis decore plus eminet: ita tamen ut etiã ipse nõ sit affectatus decor corporis: sed naturalis: simplex: neglectus magis q̃ expetitus: nõ pciosis & albentibus aduitus uestimẽtis: sed cõmunibus: ut honestati uel necessitati nihil desit: nihil accedat nitori. Vox ipsa nõ remissa: nõ fracta: nihil fœmineũ sonans: qualẽ multi grauitatis specie simulare cõsueruntʒ sed formã quandã & regulã ac sucũ uirilem referuans. Hoc est eñ pulchritudinẽ uiuendi tenere: cõuenientia cuiq; sexui & psonæ reddere. Hic ordo gestorũ optim⁹: hic ornatus: ad omnẽ actionẽ accõmodus. Sed ut molliculũ & infractũ aut uocis sonum: aut gestũ corporis non ꝓbo: ita neq; agrestem ac rusticũ. Naturam imitemur. Eius effigies: formula disciplinæ: forma honestatis est.

Tullius. 1. de officijs decor.

¶ Vt cõuiua extranea: & accessus uiduarũ caueanʒ & uirginũ. Ca. XX.

Habet sane suos scopulos uerecundia: non quos ipsa inuebit: sed quos sæp incurrit. Si intẽperantiũ incidam⁹ consortia: qui sub specie iocũditatis uer num infundũt bonis: bi si assidui sunt: & maxime in conuiuio: ludos ac i enerdant grauitatẽ illã uirilem. Caueam⁹ itaq; ne dũ relaxare animũ uolumu uamus omnẽ harmoniã: quasi concentũ quendã bonorũ operũ. Vsus eñ cito tit naturã. Vnde q̃ prudenter factis conuenire ecclesiasticis: & maxime mi officijs arbitror: declinare extraneorũ cõuiuia: uel ut ipsi hospitales sitis pe tibus: uel ut ea cautiõe nullus sit opprobrio loc⁹. Cõuiuia quippe extrane patiões habẽt: cũ etiã epulãdi ꝓdũt cupiditatẽ. Surrepũt etiã fabulæ fre sæculo ac uoluptatib⁹: claudere aures nõ potes: ꝓbibere: putaʒ supbiæ: su am præter uoluntatẽ pocula. Melius est tuæ domui semel excuses necessi ciendo q̃ alienæ frequẽter: & ut ipse sobrius surgas. Tñ ex aliena insolẽtia

nō debet præsentia tua. Viduarū ac uirginū domos nisi uisitādi gratia iuniores adire nō est opus. Et hoc cū seniorib⁹: hoc est: uel cū episcopo: uel si grauior est cā cū presbyteris. Quid necesse est: ut domus obtrectandi locū sæcularib⁹? Quid opus est: ut ille quoq; uisitationes crebre accipiāt auctoritatē? Quid si aliqua illarū forte labat? Cur alieni lapsus subeas inuidiā? Q̄s multos etiā fortes illecebra decepit? Quāti nō dederūt errori locū: & dederunt suspitioni? Cur nō illa tēpora quib⁹ ab ecclesia uacas: lectioni impēdas? Cur nō christū reuisas: christū alloquaris: christū audias? Illum alloquimur cū oramus: illū audimus cū diuina legimus oracula: Quid nobis cū alienis domibus? Vna est domus: quæ oēs capit. Illi potius ad nos ueniāt: qui nos requirūt. Quid nobis cū fabulis? Ministeriū altarib⁹ christi: nō obsequiū boibus deferēdū recepim⁹. Humiles nos esse decet: mites decet: māsuetos: graues: patientes: modū tenere in oib⁹: ut nullū uitiū esse in moribus: uel tacit⁹ uult⁹: uel sermo annūciēt.

De iracundia in se reprimenda: & in alijs pace mitiganda: exemplum de lacob & Dauid. Ca. XXI.

Caueatur iracundia: aut si præcaueri nō potest: cohibeat. Mala cū lex peccati indignatio est: quæ ita animum perturbat: ut rationi non relinquat locum. Primum est igit si fieri potest ut morum trāquillitas usu quodam affectioni suæ ꝓpositō in natura uertatur. Deinde qū ita plærūq; motus infixus est naturæ ac moribus: ut euelli atq; euitari nō quæat: si præuideri nō potuerit: ratione reprimat. Aut si prius occupatus fuerit animus: ab indignatione q̄ consilio prospici ac ꝓuideri potuerit: ne occuparet: meditare quomō motū animi tui uincas: iracundiā teperes.

Ro.12. Resiste iræ si potes: cede si nō potes: qa scriptū est: Date locū iræ. Iacob fratri indig
Gen.27. nanti pie cessit: & Rebeccæ: id est: patientiæ instructus cōsilio: abesse maluit & peregrinari q̄ excitare fratris indignationē: & tunc redire cū fratrē mitigatū putaret. Et ideo tantā apud deū inuenit gratiā. Quibus deinde obsequijs: quantis⁹ muneribus⁹ fratrem ipsum recōciliauit sibi: ut ille præreptæ benedictionis nō meminisset: meminisset delatæ satisfactionis. Ergo si præuenerit & præoccupauerit mentē tuā iracundia: & ascenderit in te: nō relinquas locū tuū. Locus tuus: patiētia est: locus tuus sapientia est: locus tuus ratio est: locus tus sedatio indignationis est. Aut si te contumacia
Ps.33. respondētis mouerit: & puerilitas impulerit ad indignationē: si nō potueris mitigare mētem: reprime lingnā tuā. Sic em scriptū est: Cohibe linguā tuā a malo: & labia tua ne loquantur dolū. Deinde inquire pacē: & sequere eam. Pacē illam sancti Iacob uide: qua primū sedato animū. Si nō præualueris: frenos linguæ impone tuæ. Deinde recōciliationis studiū nō prætermittas. Hæc oratores sæculi de nostris usurpata in suis posuere libris. Sed ille sensus hui⁹ habet gratiā: qui prior dixit. Vitemus ergo aut tēperemus iracundiā: ne sit eius aut in laudibus exceptio: aut in uitijs exaggeratio. Nō mediocre est: mitigare iracundiam: nō inferius q̄ oīno nō commoueri. Hoc nostrū est: naturæ illud. Illæ deniq; cōmotiones in pueris innoxiæ sunt: quæ plus habent gratiæ: q̄ amaritudinis. Et si cito pueri inter se mouētur: facile sedant: & maiori
uitate in se recurrūt. Nesciunt se subdole artificioseq; tractare. Nolite bos cōtem
re pueros: de quibus dñs ait: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli: non
abitis in regnū cælorū. Itaq; & ipse dñs: hoc est: dei uirtus: sicut puer cū maledice
: nō remaledixit: cū peteretur: nō repcussit. Ita ergo te cōtempera: ut quasi pu
iam nō teneas: malicia nō exerceas: omnia a te innocēter ꝓficiscant. Nō cō
quid ab alijs in te referatur: locū tuum serua: simplicitatem & puritatē tui pe
stodi. Noli respondere irato ad iracundiā eius: liue imprudēti ad imprudē
Cito culpa culpā excutit. Si lapides teras: nōne ignis erūpit? Ferūt gentiles
omnia uerbis extollere solent archytæ tarentini dictum philosophi: qđ
tum dixerit: O te infœlicē: q̄ te affligerem nisi iratus essem. Sed etiā Da
atam dexterā in indignatione cōpresserat. Et quanto plus est nō remale
nō uindicare? Et bellatores aduersus Nabal ad ultionem paratos: Abigail
ne reuocauerat. Vnde aduertimus: tempestiuis quoq; intercessionibus

nō solum cedere nos: sed etiā delectari oportere. Eousq; autē delectatus est: ut bñ dicceret interu enientē: quo ab studio uindictæ reuocat⁹ foret. Ilā dixerat de inimicis suis: Qm̄ declinauerūt in me iniquitates: & in ira molesti erāt mihi: Audiam⁹ turbatus in ira quid dixerit: Quis dabit mihi pennas sicut colūbæ: & uolabo & requiescam: Illi ergo ad iracundiā ꝓuocabant: hic tranquillitatē eligebat. Iam dixerat: Irascimini & nolite peccare. Moralis magister: qui naturalē affectū inflectendū magis ratione doctrinæ: q̄ extirpādū nouerat: moralia docet. Hoc est: Irascimini ubi culpa est: cui irasci debeatis. Nō potest em̄ fieri: ut nō rerum indignitate moueamur: alioquin nō uirtus: sed lenitudo & remissio iudicat'. Irascimini ergo ita: ut a culpa abstineatis. Vel sic: Si irascimini: nolite peccare: sed mincte ratione iracundiā. Vel certe sic: Si irascimini uobis irascimini: quia cōmoti estis: & nō peccabitis. Qui em̄ sibi irascitur quia cito cōmotus est: desinit irasci alteri. Qui aūt uult irā suā iustā ꝓbare: plus inflammat': & cito in culpam cadit. Melior est autē sm̄ Salomonē: qui iracundiā continet: q̄ qui urbem capit: quia ira etiā fortes decepit. Cauere igit̄ debemus: ne in perturbationes prius incidamus: q̄ animos nostros ratio cōponat. Examinat em̄ mentē plærūq; aut ira: aut dolor: aut formido mortis: & improuiso pcellit ictu. Ideo præuenire pulchrum est cogitatione: quæ uoluendo mentē exerceat: ne repentinis excitetur cōmotionibus: sed iugo quodā rationis & habenis cōstricta miteſcat.

Ps. 4.

Ps. 4.

Prouer. 16.

De cogitationibus & appetitu: & ꝓpto loquendi modo. Ca. XXII.

Sunt aūt gemini motus: hoc est: cogitationū & appetitus: alteri cogitationū: alteri appetitus: nō confusi: sed discreti & dispares. Cogitationes uerę exquirere & quasi emolere muneris habent: appetitus ad aliquid impellit agendū atq; excitat. Itaq; ipso genere naturæ suæ: & cogitationes tranquillitatē sedationis infundunt: & appetitus motū agendi excutit. Ita ergo informati sumus: ut bonarum rerū subeat animū cogitatio: appetitus aūt rationi obtēperet (si uere ut illud decorum custodiamus: animū uolumus intēdere) ne rationē excludat ret alicui⁹ affect⁹: sed ratio qd honestati cōueniat: examinet. Et qm̄ ad conseruationē decoris spectare diximus: ut sciamus in factis dictisue quis modus: prior autē ordo loquēdi q̄ faciendi est: sermo in duo diuiditur: In colloquiū familiare: & in tractatū disceptationēq; fidei atq; iustitiæ. In utroq; seruandū ne sit aliqua perturbatio: sed tanq; mitis & placidus: & beniuolentiæ plenus & gratiæ: sine ulla sermo ducat' cōtumelia. Absit ptinax in familiari sermone cōtentio: quæstiones em̄ magis excitare inanes: q̄ utilitatis aliquid afferre solet. Disceptatio sine ira: suauitas sine amaritudine sit: monitio sine asperitate: hortatio sine offensione. Et sicut in omni actu uitæ id cauere debem⁹ ne rationē nimius animi mot⁹ excludat: sed teneam⁹ cōsilij locū: ita etiā in sermone formulā eam animi tenere cōuenit: ne aut ira excitetur: aut odiū: aut cupiditatis nostræ: aut ignauiæ aliqua exprimamus indicia. Sit igitur sermo hmōi de scripturis maxime. Quid em̄ magis nos oportet loqui: q̄ de conuersatione optima: ad hortatione obseruationis: disciplinæq; custodia: Habeat caput eius rationē: & finis modū. Sermo enim tediosus iras excitat. Q uero indecorū: ut cum omnis cōfabulatio habere soleat incrementū gratiæ: habeat næuum offensionis. Tractatus quoq; de doctrina fidei: de magisterio cōtinentiæ: de disceptatione iustitiæ: de hortatione diligentiæ: nō unus semꝑ: sed ut se dederit lectio nobis & arripiendus est: & ꝓut possimus, ꝑsequendus. Neq; nimiū ꝓlixus: neq; cito interruptus: ne uel fastidiū derelinquat u desidiam ꝓdat atq; incuriā. Oratio sit pura: simplex: dilucida: atq; manifesta: p grauitatis & ponderis: nō affectata elegātia: sed nō intermissa gratia.

Q ioca quæ philosophi ponunt inter officia: penitus ab ecclesia sint remoda. Ca. XXIII.

Vita præterea de ratione dicendi dant præcepta sæculares uiri qui[illegible] præterenda arbitror: ut de iocandi disciplina. Nam licet interdum [illegible] ioca ac suauia sint: tamē ab ecclesiastica abhorrēt regula. Quoniā qui[illegible] pturis sanctis non reperimus: ea quēadmodū usurpare possumus: Cauendū

Luc.6. in fabulis:ne inflectant grauitatē ſeuerioris ꝓpoſiti. Væ uobis qui ridetis quia flebitis:ait dominꝰ:& nos ridendi materiā requirimus:ut hic ridentes: illic fleamus? Nō ſolum ꝓfuſos: ſed omnes etiā iocos declinādos arbitror. Plenū tū grauitatis & gratiæ ſermonē eſſe:nō indecorū eſt. ¶Nam de uoce quid loquar:quā ſimplicē & purā eſſe ſatis arbitror? Canorā autē eſſe:naturæ eſt:nō induſtriæ. Sit ſane diſtincta ꝓnūciationis modo:& plena ſuci uirilis:ut agreſtem ac ſubruſticum fugiat ſonum:nō ut rithmū affectet ſcænicū:ſed myſticum ſeruet.

¶De tribus quæ in uita actiua neceſſario ſunt obſeruanda:& q̄ appetitū rationi cedere conueniat. Ca. XXIIII.

Ode ratione dicendi ſatis dictum puto:nunc de actione uitæ quid cōgruat cōſideremus. Tria aūt in hoc genere ſpectanda cernimus. Vnum: ut rationi appetitus nō reluctet. Hoc em̄ ſolūmodo poſſunt officia noſtra illi decoro conuenire. Si em̄ appetitus rationi obediat:facile id q̄d deceat in omnibꝰ officijs cōſeruari poteſt. Deinde ne maiore ſtudio q̄ res ipſa eſt quæ ſuſcipit? uel minore:aut paruam magno ambitu ſuſcepiſſe:aut magnā inferiore deſtituiſſe uideamur. Tertium de moderatione ſtudiorū operūq; noſtrorum. De ordine quoq; rerū: & de opportunitate temporū:nō diſſimulandū puto. Sed primū illud quaſi fundamentū eſt omnium:ut appetitus rationi pareat. Secundū & tertiū: idē eſt:hoc eſt:in utroq; moderatio. Vacat em̄ apud nos ſpeciei liberalitas:quæ pulchritudo habetur:& dignitatis cōtemplatio. ¶Sequit̄ de ordine rerum:& de opportunitate temporū. Ac per hoc tria ſunt:quæ uideamus:utrū in aliquo ſanctoꝝ: cōſummata poſſim⁹ docere. Primū igit̄ ipſe pater Abraā:qui ad magiſteriū futuræ ſucceſſiōis informat⁹ & inſtruct⁹ eſt:

Gen.12. iuſſus exire de terra ſua:& de cognatione ſua:& de domo patris ſui:nōne multiplicitate neceſſitudinis præſtrictus affectu: tamē appetitū rationi obedientē præbuit? Quē em̄ terræ ſuæ:cognationis:domus quoq; ꝓpriæ gratia:nō delectaret? Et bunc ergo mulcebat ſuorum ſuauitas:ſed imperij cæleſtis & remunerationis æternæ cōſideratio mouebat ampliuſ. Nonne cōſiderabat uxorem imbecillē ad labores:teneram ad iniurias:decorā ad incentiua inſolentiū:ſine ſummo nō poſſe duci periculo? Et tamē ſubire omnia:q̄ excuſare cōſultius dijudicauit. ¶Deinde cū deſcenderet in ægyptum:monuit ut diceret ſe ſororē eſſe:non uxorē ipſius. Aduerte quāti appetitus. Timebat uxoris pudorē:timebat ꝓpriæ ſaluti:ſuſpectas habebat ægyptiorū libidines:& tamē prævaluit apud eum ratio exequēdæ deuotionis. Cōſiderauit em̄ q̄ dei fauore ubiq; tutus eſſe poſſet:offenſo aūt domino:etiā domi nō poſſet illæſus manere. Vicit igit̄ appetitū ratio: & obedientē ſibi præſtitit. Captо nepote:non p territus:neq; tot regum turbat⁹ populis:bellū repetit:uictoria potitus:prædæ partem cuiꝰ ipſe fuit auctor recuſauit. Promiſſo quoq; ſibi filio:cū conſideraret emortui corporis ſui uires depoſitas:ſterilitatē coniugis:& ſupremā ſenectutem:etiam cōtra uſum naturæ deo credidit. Aduerte cōuenire oia. Appetitꝰ nō defuit:ſed repreſſus eſt animꝰ æqualis gerēdis: qui nec magna ꝓ uilibus:nec minora ꝓ magnis duceret. Prudētem talis decet diſtributio:quæ auctoritate quadrifidæ innitat̄. ¶Moderatio erat illi ꝓ negocijs:ordo rerum:opportunitas temporū:menſura uerborū. Ecce ſe[x]tarij habes perfectionē. Fuit Abraam fide primus:iuſticia præcipuus:in prælio ſtre[nu]us uictoria nō auarus:domi hoſpitalis:uxori ſedulus. Sanctum quoq; eius ne[p]otem Iacob delectabat domi ſecurū degere:ſed mater uoluit eum peregrinari: ut [ca]ret fraternæ iracundiæ locum. Vicit appetitum:cōſilij ſalubritas. Exul a domo:ꝓ[pe]ctus a parentibus:ubiq; tamen cōuenientem menſurā negocijs tenuit: & tempo[ris] opportunitatē reſeruauit. Acceptus domi parētibus:ut alter maturitate pro[fectus] obſequij benedictionē daret:alter amore pio ꝓpenderet. Fraterno quoq; [ge]nio lætatus:cū cibum ſuum fratri cedendum putaſſet:delectabatur utiq; alime[nto] naturam:ſed ſm pietatē ceſſit petito. Paſtor domino gregis fidus: ſocero ge[ne]roſus:impiger in labore:in conuiuio parcus:in ſatiſfactione præuius: in remu[ne]re largus. Denique ſic fraternam mitigauit iracundiā:ut cuius uerebatur in-

imicitias adipiscereturgratiã. ¶Quid de Ioseph loquar: qui utiq; habebat cupiditatem libertatis: & suscepit seruitij necessitatem? Q; subditus in seruitute: q; in uirtute constans: q; benignus in carcere: sapiens in interpretatione: in potestate moderat⁹: in ubertate pudus: in fame iustus: ordinem laudis rebus adiungens: & opportunitatem tẽporibus: æquitatem populis officij sui moderatione dispẽsans: ¶Iob quoq; iustus: secundis atq; aduersis rebus irreprehensibilis: patiens: gratus deo atq; acceptus: uexabatur doloribus: sed se consolabatur. ¶Dauid etiã fortis in bello: patiens in aduersis: in hierusalem pacificus: in uictoria mansuetus: in peccato dolens: in senectute prouidus: rerum modos: uices tempo⁹: p singula⁹ sonos seruauit ætatũ: ut mihi uideatur nõ minus uiuendi genere: q; canẽdi suauitate prædulcis moralẽ deo sui fudisse meriti cantilenã. ¶Q; his uiris principalium uirtutũ officium defuit? Quarũ primo loco constituerũt prudentiam: quæ in ueri inuestigatione uersat: & scientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secũdo iustitiã: quæ suum cuiq; tribuit: alienũ non uendicat: utilitatẽ ꝓpriam negligit: ut communẽ æquitatẽ custodiat. Tertio fortitudinem: quæ & in rebus bellicis excelsi animi magnitudine: & domi eminet: corporisq; præstat uiribus: Quarto temperãtiã: quæ modũ ordinẽq; seruat omnium: quæ uel agenda uel dicenda arbitramur.

¶Q; uirtutes quattuor principales: in patribus nostris non mediocriter sint cõsummatæ. Ca. XXV.

Hæc forsitan aliquis dicat primo loco poni oportuisse: quoniã ab his quattuor uirtutibus nascuntur officiorum genera. Sed hoc artis est: ut primo officium definiatur: postea certa in genera diuidatur. Nos autem artem fugimus: exempla maiorũ ꝓponimus: quæ neque obscuritatem afferunt ad intelligendum: neque ad tractandum uersutias. Sit igitur nobis uita maiorum disciplinæ speculum: non calliditatis commentariũ: imitandi reuerentia: non disputãdi astutia. Fuit igitur in sancto Abraam primo loco prudẽtia: de quo dicit scriptura: Credidit Abraam deo: & reputatum est illi ad iustitiã. Nemo enim prudẽs: qui deum nescit. Deniq; insipiens dixit: Quia non est deus. Nam sapiens nõ diceret. Quomodo enim sapiens: qui nõ requirit auctorem suum: qui dicit lapidi: Pater me⁹ es tu: qui dicit diabolo: ut Manichæus: Auctor meus es tu? Quomodo sapiens ut Arrian⁹ qui mauult imperfectũ auctorem habere atque degenere: q; uerum atq; perfectum? Quomodo sapiens: ut Marcion atque Eunomius: qui malũt deum malum q; bonũ habere? Quomodo sapiens: qui deum suum non timet? Initium enim sapientiæ timor domini. Et alibi habes: Sapientes nõ declinant de ore domini: sed tractãt in cõfessionibus suis. Simul quoq; dicendo scriptura: Reputatum est ei ad iustitia: alterius uirtutis gratiam ei detulit. Primũ igitur nostri definierunt prudentiam in ueri cõsistere cognitione. Quis enim illorum ante Abraam: Dauid: Salomonem? Deinde iustitiam spectare ad societatem generis humani. Denique Dauid ait: Dispersit dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Iustus miseretur: iustus cõmodat. Sapienti & iusto: totus mundus diuitiarum est. Iustus cõmunia pro suis habet: sua pro cõmunibus. Iustus seipsum prius q; alios accusat. Ille enim iustus: qui nec ibi peccat: & occulta sua latere nõ patitur. Vide q; iustus Abraam. In senectute suscepit filium per repromissionẽ: reposcenti domino negãdum ad sacrificium (quis non putauit. Aduerte hic omnes uirtutes quattuor: in uno facto. Fuit sapientia credere: nec filij gratiam anteferre auctoris præcepto. Fuit iustitiæ: acceptum dere. Fuit fortitudinis: appetitum ratione cohibere. Ducebat hostiam patrogabat filius: temptabatur affectus patrius: sed nõ uincebatur. Repetebat pellationem paternam: compungebat paterna uiscera: sed non minuebat nem. Accedit & quarta uirtus temperantia. Tenebat iustus & pietatis executionis ordinẽ. Deniq; dum sacrificio necessaria uehit: dum ignem filium ligat: dum gladium educit: hoc immolandi ordine meruit: ut filium ret. Quid sapiẽtius sancto Iacob: qui deũ uidit facie ad faciem: & meruit b

Gen. 15. Ps. 52. Eccl. 1.

nem: Quid iusti⁹ eo: qui ea quæ acquisierat oblatis munerib⁹ cū fratre diuisit: Quid fortius eo: qui cū deo luctatus est: Quid modestius eo: qui modestiā ita & locis & tēporibus deferebat: ut filiæ iniuriā mallet prætexere cōiugio q̄ uindicare: eo q̄ inter alienos positus amori potius cōsulendū: q̄ odia colligenda cēsebat. Noe q̄ sapiens: qui tantā fabricauit arcam: Q̄ iustus: qui ad semen omniū reseruatus: solus ex omnib⁹ & præteritæ generationis supstes est factus: & auctor futuræ: mūdo potius & uniuersis magis q̄ sibi nat⁹: Q̄ fortis: ut diluuiū uinceret: Q̄ tēperans: ut diluuiū toleraret: Et quando introiret: qua moderatione degeret: quando coruum: quādo columbā dimitteret: quando reciperet reuertentes: quādo exeundi oportunitatē captaret: agnosceret:

¶ Vt falsa ꝑ ueris usurpare caueamus: qd̄ est prudentiæ. Ca. XXVI.

Taq; tractant in ueri inuestigatione tenendum illud decorū: ut summo studio requiratur quid uerum sit: non falsa pro ueris ducere: non obscuris uera inuoluere: nō superfluis uel implexis atq; ambiguis occupare animū. Quid tam indecorum: q̄ ueneranda ligna: qd̄ ipsi faciunt: Quid tam obscurū: q̄ de astronomia & geometria tractare quod ꝑbant: & ꝑfundi aeris spacia metiri: cælum quoq; & mare numeris includere: relinquere causam salutis: erroris quærere: An non ille eruditus in omni sapientia ægyptiorū Moyses ꝑbauit ista: Sed illam sapientiā detrimentum & stulticiā iudicauit: & auersus ab ea: intimo deū quæsiuit affectu. Idcoq; uidit: interrogauit: audiuit loquētem. Quis magis sapiēs: q̄ ille quem docuit deus: qui omnē sapientiā ægyptiorum: omniūq; artium potētias operis sui uirtute uacuauit: Nō hic incognita ꝑ cognitis babebat: bisq; temere assentiebat: Quæ duo in hoc maxime naturali atq; bonesto loco uitanda dicūt: q̄ sibi nec cōtra naturā esse nec turpe iudicant saxa adorare: & a simulacris auxiliū petere: quæ nihil sentiant. Quanto igitur excellior uirtus est sapiēta: tanto magis enitendū esse arbitror nobis: ut assequi eam possimus. Itaq; ne quid contra naturā: ne quid turpe atq; indecorum sentiam⁹: duo hæc: id est: & tēpus & diligentiā ad considerationē rerum examinādi gratia cō ferre debemus. Nihil est em̄ magis quo homo cæteris animātibus præstet: q̄ ꝓ rationis est particeps: causas rerum requirit: generis sui auctorē inuestigandū putat: in cuius potestate uitæ necisq; nostræ potestas sit: qui mundum hunc suo nutu regat: cui sciamus rationē esse reddendam nostroꝝ actuum. Nihil est em̄ qd̄ magis ꝓficiat ad uitam honestā: q̄ ut credamus eum iudicē futurum: quē & occulta non fallant: & indecora offendāt: & honesta delectent. Omnib⁹ igitur hominib⁹ inest ſm naturā humanā uerum inuestigare: qd̄ ad studium cognitionis & scientiæ trahit: & inquirēdi infundit cupiditatem. In quo excellere omnibus pulebrū uidetur: sed paucorum est assequi: qui uoluēdo cogitationes: consilia examinādo: nō mediocrē impendunt laborem: ut ad illud beate honesteq; uiuēdum peruenire possint: atque operib⁹ ap⁹ propinquare. Nō em̄ qui dixerit: inquit: mihi domine dñe: intrabit in regnum cælorum: sed qui fecerit ea quæ dico. Nam studia scientiæ sine factis: haud scio an etiā inquinant magis q̄ adiuuent.

¶ Virtutes quattuor ita pplexæ sint: ut ab inuicē separari nequeāt. Ca. XXVII.

Primus igitur officij fons prudentia est. Quid em̄ tam plenū officij: q̄ deferre auctori studium atq; reuerentiā: Qui tamē fons & in uirtutes deriuatur cæteras. Neq; em̄ potest iustitia sine prudētia esse: cum examinare quid iustū: q̄ iniustū sit: nō mediocris prudentiæ sit. Summus in utroq; error. Qui em̄ iudicat iniustum: iniustū autē iustum: execrabilis erit apud deū. Vt quid abundat prudentiæ imprudens: Salomon ait: Neq; iterū prudentia sine iustitia est. Pietas [illegible]nitium intellectus. Quo aduertimus illud ab hui⁹ sæculi trāslatū magis q̄ [illegible]ētibus: quia pietas fundamētū est omniū uirtutū. Iustitiæ aūt pietas est [illegible]secūda in patriā: tertia in parētes: ītē in oēs: quæ & ipsa ſm naturæ est [illegible]. Siquidē ab ineunte ætate ubi primū sensus infundi cœperit: uitā amam⁹ [illegible]: patriā parētesq; diligim⁹. Deinde æquales quib⁹ sociari cupim⁹: Hinc

charitas nascit: quæ alios sibi præfert: nō quærens quæ sua sunt: in quib⁹ est principa
tus iusticiæ. Omnib⁹ quoq; animātibus innascit: primū salutē tuēri: cauere quæ no-
ceant: expetere quæ p̄sint: ut pastū: ut latibula quib⁹ se a periculis: imbrib⁹: sole defen
dant: qđ est prudētiæ. Succedit quoq; ut omniū genera animantiū: cōgregabilia na
tura sint. Primo generis sui ac formæ cōsortibus: tum etiā cæteris: ut uidem⁹ boues
armētis: equos gregibus: & maxime pares parib⁹ delectari. Ceruos quoq; ceruis: &
plærūq; hominib⁹ adiungi. Iam de procreandi studio & sobole: uel etiā generantiū qd
loquar amore: in quo est forma iusticiæ præcipua? Liquet igit̄ & bas & reliquas cog
natas sibi eē uirtutes. Siqdē & fortitudo quæ uel in bello tuet̄ a barbaris patriā: uel
domi defendit infirmos: uel a latronib⁹ socios: plena sit iusticiæ: & scire quo consilio
defendat atq; adiuuet: captare etiam tempo⁹: & loco⁹ oportunitates: prudētiæ ac
modestiæ sit. Et tēperantia ipsa sine prudētia modū scire nō possit: oportunitatē no
scere: & p̄m mēsurā reddere sit iusticiæ. Et in omnib⁹ istis magnanimitas necessaria
sit: & quædā fortitudo mētis: plærūq; & corporis: ut quis qđ uelit possit implere.
Primū qđ philosophi dicunt: et secundū iusticiæ munus apud nos excludit: tertiū
um uero a nostris mutuatum. Ca. XXVIII.

IVsticia igitur ad societatē generis humani: & ad cōmunitatē referē. Societa
tis em̄ ratio diuidit̄ in duas p̄tes: iusticiā & beneficentiā: quā candē liberalita
tem & benignitatē uocant. Iusticia mihi excellior uidet̄: liberalitas gratior.
Illa censurā tenet: illa bonitatē. Sed primū ipsum qđ putant philosophi iusticiæ mu
nus: apud nos excludit̄. Dicunt em̄ illi eam primā esse iusticiæ formā: ut nemini quis
noceat nisi lacessit⁹ iniuria. Qđ euāgelij auctoritate uacuat̄. Vult em̄ scriptura: ut sit
in nobis spirit⁹ filij hominis: qui uenit cōferre gratiā: nō inferre iniuriā. Deinde for
mā iusticiæ putauerūt: ut quis cōmunia: id est: publica p̄ publicis habeat: priuata p̄
suis. Nec hoc quidem p̄m naturā. Natura em̄ oia omnib⁹ in cōmune p̄fudit. Sic em̄
deus generari iussit omnia: ut pastus omnib⁹ cōmunis esset: & terra ergo foret om-
niū quædā cōmunis possessio. Natura igit̄ ius cōmune generauit: usurpatio ius fecit
priuatū. Quo in loco aiūt placuisse stoicis: quæ in terris gignant̄: omnia ad usus bo-
minū creari. Homines aūt hominū causa esse generatos: ut ipsi inter se alijs alij p̄desse
possint. Vnde hoc: nisi de nostris scripturis dicendū sumpserūt? Moyses em̄ scrip
sit: quia dixit de⁹: Faciamus hominē ad imaginē nostrā & p̄m similitudinē: & habeat Gen.1.
potestatē piscium maris: & uolatilium cæli: & pecorū: & omniū repentiū super terrā. Et
Dauid ait: Omnia subiecisti sub pedibus ei⁹: oues & boues uniuersas: insup & peco- Ps.8.
ra campi: uolucres cæli: & pisces maris. Ergo oia subiecta esse homini de nostris didi
cerūt: & ideo censent p̄pter hominē esse generata. Hominē quoq; hominis causa
generatū esse in libris Moysi reperim⁹: dicente dño: Nō est bonū esse hominē solū: Gen.2.
faciam⁹ ei adiutoriū simile sibi. Ad adiumentū ergo mulier data est uiro: quæ gene-
raret: ut homo homini adiumento foret. Deniq; anteq̄ mulier formaret̄: dictum est
de Adam: Nō est inuentus adiutor similis illi. Adiumentū em̄ homo nisi de homine
habere nō poterat. Ex omnib⁹ igit̄ animalib⁹ nullū animal simile: & ut absolute dica-
mus: nullus adiutor hominis inuētus est. Muliebris igit̄ sexus adiutor expectabat̄.
Ergo p̄m dei uolūtatē: uel naturæ copulā: inuitē nobis esse auxilio debemus: certo
re officijs: uelut in medio oēs utilitates ponere: & ut uerbo scripturæ utar: adiu-
tū ferre alter alteri: uel studio: uel officio: uel pecunia: uel operib⁹: uel quolibet
do: ut inter nos societatis augeat̄ gratia: nec quisq̄ ab officio uel periculi terror
uocet̄: sed omnia sua ducat: uel aduersa: uel p̄spera. Deniq; sanct⁹ Moyses p
lo patrū bella susc̄ipere grauia nō reformidauit: nec regis potētissimi trepid
ma: nec barbaricæ imanitatis expauit ferociā: sed abiecit salutē suā: ut plæb
tē redderet. Magn⁹ itaq; iusticiæ splēdor: quæ alijs pot⁹ nata q̄ sibi: cōtate
tatē nostrā adiuuat: excellitatē tenet: ut suo iudicio oia subiecta habeat: op
rat: pecuniā cōferat: officia nō abnuat: pericula susc̄ipiat aliena. Quis nō cupere
uirtutis arcem tenere: nisi prima auaricia infirmaret atq; inflecteret tātæ ui

gorē? Etē dū augere opes: aggerare pecunias: occupare terras possessionib⁹ cupi mus: præstare diuitijs: iusticiæ formā exuimus: beneficētiā cōmunē amittim⁹. Quō em̄ potest iustus esse: qui studet eripere alteri qđ sibi quærat? Potētiæ quoq; cupidi tas: formā iusticiæ uirilē effœminat. Quō em̄ potest ꝓ alijs interuenire: qui alios sibi subijcere conatur: & infirmo aduersus potentes opem ferre: qui ipse grauem liber tati affectat potentiam?

Iusticiam & fidem hostibus etiam exhibendam. Ca. XXIX.

Quanta autē iusticia sit: ex hoc intelligi potest: q̄ nec locis: nec psonis: nec tē poribus excipit: quæ etiā hostib⁹ referuat: ut si cōstitutus sit cū hoste: aut lo cus aut dies prælio: aduersus iusticiā putet: aut loco prævenire: aut tēpore. Interest em̄ utr̄; aliquis pugna aliqua & conflictu graui capiat: an supiore gratia: uel aliquo euentu. Siquidē uehemētiorib⁹ hostib⁹ & infidis: & his qui amplius læserint uehementior referē ultio: ut madianitis: qui p mulieres suas plærosq; peccare fece rāt ex plebe iudæor̄; unde & dei in populū patrū iracundia effusa est. Et ideo factū est: ut nullū Moyses uictor supesse pateret. Gabaonitas aūt qui fraude magis q̄ bello tēptauerant plebē patrū: nō expugnaret Iesus: sed cōditionis impositæ afficeret in-
4. Regl. 6. iuria. Syros uero Helisæus quos obsidētes in ciuitatē duxerat momentaria cæcita te pcussos: cū quo ingrederent uidere nō possent: uolēti regi israel pcutere nō acq escceret dicens: Nō pcuties quos nō captiuasti in lancea & in gladio tuo: pone eis pa nem & aquā ut manducēt & bibant: & remittant: & eant ad dominū suū: ut būani tate puocati gratiā repræsentarēt. Deniq; postea in terrā israel uenire piratæ syriæ destiterūt. Si ergo in bello iusticia ualet: quantomagis in pace seruanda est? Et hanc gratiā ꝓphēta his detulit: qui ad eū corripiendū uenerāt. Sic em̄ legimus: q̄ in obsi dionē eius miserat rex syriæ exercitū suū: cognito q̄ Helisæus esset: qui cōsilijs & ar gumentationibus eius obuiaret omnib⁹. Quē uidēs exercitū Gieçi seruus ꝓphētæ: de salutis periculo trepidare cœpit. Cui dixit ꝓphēta: Noli timere: q̄m plures nobi scum sunt: q̄ cū illis. Et rogante ꝓphēta ut aperirent oculi seruo suo: aperti sunt. Vi dit itaq; Gieçi totū mōtē equis repletū & curribus in circuitu Helisæi. Quib⁹ descen dentibus: ait ꝓphēta: Percutiat dn̄s cæcitate exercitū syriæ. Quo impetrato: dixit ad syros: Venite post me: & ducā uos ad hominē quē quæritis. Et uiderunt Helisæū quē corripere gestiebant: & uidētes tenere nō poterāt. Liquet igit̄ etiā in bello fidē & iusticiā seruari oportere: nec illud decorū esse posse: si uiolet fides. Deniq; etiam aduersarios molli ueteres appellatione nominabant: ut pegrinos uocarent. Hostes em̄ antiquo ritu peregrini dicebant. Qđ æque etiā ipsū de nostris assumptū dicere possum⁹. Aduersarios em̄ suos hebræi allophilos: hoc est: alienigenas: latino appel
gis. 4. labant uocabulo. Deniq; in libro regnorū primo sic legimus: Et factum est in diebus illis: cōuenerūt alienigenæ in pugnā ad israel. Fundamentū ergo est iusticiæ fides. Iustorum em̄ corda meditant fidem: & qui se iustus accusat: iusticiā supra fidem col locat. Nam tunc iusticia ei⁹ apparet: si uera fateat. Deniq; & domin⁹ p Esaiam: Ecce inquit mitto lapidē in fundamentū syon: id est christū in fundamētū ecclesiæ. Fides em̄ omniū christus. Ecclesia autē quædā forma iusticiæ est: cōmune ius omniū. In cō mune orat: in cōmune operat: in cōmune tēptat. Deniq; qui seipsum sibi abnegat: e iustus: ipse dignus christo est. Ideo & Paulus fundamētum posuit christum: ut cum opera iusticiæ locaremus: quia fides fundamētū est: In operibus autē aut iniquitas: aut bonis iusticia est.

beneficentia. Ca. XXX.

Ed iam de beneficētia loquamur: quæ diuidit̄ etiā ipsa in beniuolentiā & li ertatē. Ex his igit̄ duab⁹ constat beneficētia: ut sit pfecta. Nō em̄ satis est bñ elle: sed etiā bñfacere. Nec satis est ite; bñfacere: nisi id ex bono fōte: hoc ona uolūtate pficiscat. Hilarē em̄ datorē diligit de⁹. Nā si iuit⁹ facias: quæ ti et ēē? Vñ Apls generaliter inqt: Si uolēs hoc ago: mercedē habeo: si inuit⁹: di ihi credita ē. In euāgelio quoq; mīstas disciplinas accepim⁹ iustæ liberalita

tis. Pulchrū ē igit̄ bñ uelle: & eo largiri cōsilio: ut ꝓsis: nō ut noceas. Nā si luxurioso ad luxuriæ effusionē: adultero ad mercedē adulterij largiēdū putes: nō ē bñficēria ista ubi nulla ē beniuolēcia. Officere em̄ istud ē: nō ꝓdesse alteri: si largiaris ei q cōspiret aduersus patriā: qui cōgregare cupiat tuo sumptu ꝓditos: qui ꝑpugnent ecclesiā. Nō est hæc ꝓbabilis liberalitas: si adiuues eū qui aduersus uiduam & pupillos grauidecernit iurgio: aut ut aliqua possessiones eoꝝ eripere conat̄. Nō ꝓbatur largitas: si qđ alteri largit̄: alteri quis extorqueat: si iniuste quærat: & iuste dispensandū putet: nisi forte: ut ille Zachæus: reddas quadruplū prius ei quē fraudaueris: & gēnilitatis uitia fidei studio & credētis operatione cōpenses. Fundamentū igit̄ habeat liberalitas tua. Hoc primū quærit̄: ut cū fide cōferas: fraudem nō facias oblatis: ne dicas te plus cōferre & minus cōferas. Quid em̄ opus est dicere: Fraus ꝓmissi est: in tua potestate est largiri qđ uelis. Fraus fundamentū soluit: & opus corruit. Nūquid Petrus Act. 5.
ita indignatiōe efferbuit: ut Ananiā extingui uellet: uel uxorē ei⁹: Sed exēplo eorum noluit perire cæteros. Nec illa pfecta est liberalitas: si iactantiæ causa magis q̄ misericordiæ largiaris. Affect⁹ tuus nomen imponit opi tuo. Quō a te ꝓficiscit̄: sic æstimat̄. Vides q̄ moralē iudicē habeas? Te consulat: quō opus tuū suscipiat: mentē tuā pri⁹ interrogat. Nesciat inq̄ sinistra tua qđ faciat dextera tua. Nō de corpore loq̄t: Matth. 6.
sed etiā unanim⁹ tu⁹ frater tu⁹ qđ facis nesciat: nedū hic mercedē quæris iactātiæ: illic remunerationis fructū amittas. Perfecta aūt est liberalitas: ubi silētio qs tegit op⁹ suū: & necessitatibus singulorū occulte subuenit: quē laudat os pauperis: & nō labia sua.

Deinde pfecta liberalitas fide: causa: loco: tepore cōmēdat̄: ut primū operis circa domesticos fidei. Grandis culpa: si sciēte te fidelis ægeat: si scias eū sine sumptu esse: fame laborare: erumnā ꝓpeti: qui præsertim ægere erubescat: si in causā ceciderit: aut captiuitatis suoꝝ: aut calūniæ: & non adiuues: si sit in carcere: & pœnis & supplicijs ꝓpter debitū aliqđ iustus excruciet̄. Nā & si oibus debet̄ misericordia: tñ iusto ampli⁹: si tēpore afflictionis suæ nihil a te impetret: si tēpore piculi quo rapiāt ad mortē: plus apud te peccata tua ualeat: q̄ uita moriturī. De quo pulchre Iob dixit: Bñdictio pituri in me ueniebat. Persona⁊ quidē de⁹ acceptor nō est: qa nouit oia. Nos au- Iob. 29.
tē oibus quidē debem⁹ misericordiā. Sed qa plærique fraude eā quærūt: & fingūt erūnā: ideo ubi causa manifestat̄: ꝑsona cognoscit̄: tēpus urget: largi⁹ se debet ꝓfūdere misericordia. Nō em̄ auar⁹ dñs est: ut plurimū quærat. Beat⁹ qđē q dimittit oia: & sequit̄ eū: Sed & ille beat⁹ ē: qui qđ habet ex affectu facit. Deniq; duo æra uiduæ illi⁹ Luc. 21.
diuitū munerib⁹ prætulit: qa totū illa qđ habuit cōtulit. Illi aūt ex abūdātia partē exiguā cōtulerunt. Affect⁹ igit̄ diuitē collatione aut pauperē facit: & preciū rebus iponit. Cæteꝝ deus nō uult timul effundi opes: sed dispēsari: nisi forte ut Helisæ⁹ q bo- 3. Reg.
ues suos occidit: & pauit paupes ex eo qđ habuit: ut nulla cura teneret̄ domestica: sed relictis oibus in disciplinā se ꝓphetică daret. Est etiā illa ꝓbanda liberalitas: ut ꝓximos feminis tui nō despicias: si egere cognoscas. Melius est em̄ ut ipse subueniat tuis: quib⁹ pudor est ab alijs sumptū deposcere: aut alicui postulare subsidiū necessitatis: nō tñ ut illi ditiores eo fieri uelint: qđ tu posses cōferre inopibus. Causa em̄ præstat: nō gratia. Neq; em̄ ꝓpterea te dño dicas: ut tuos diuites facias: sed ut uitā tibi ꝓpetuā fructu boni operis acqras: & ꝑcio miserationis pctā redimas tua. Putāt se ꝓrum poscere: ꝑciū tuū quærūt: uitæ tuæ fructū adimere cōtendūt. Et accusat q̄ e diuitē nō feceris: cū te ille uelit æternæ uitæ fraudare mercede. Cōsiliū præmisimꝰ auctoritatē petamus. Primū igit̄ neminē debet pudere: si ex diuite paup factus: dū pauperi: qa christus paup factus est cū diues esset: ut nos sua inopia ditaret. Deg̃ gulam quā sequamur: ut bona ratio sit exinaniti patrimonij: si quis pauperū fa reppulit inopiā subleuauit. Vnde & cōsiliū in hoc do: Apostol⁹ dicit. Hoc em̄ utile ē: ut christū imitemur. Cōsiliū bonis datur: correptio errantes coercet. ꝗ bonis dicit: Qui nō tm̄ facere sed & uelle cœpistis ab anno præterito. Perf utrūq; est nō pars. Itaq; docet: & liberalitatē sine beniuolētia: & beniuolētiā liberalitate nō eē pfectā. Vñ ad pfectā hortat̄ dicēs: Nūc ergo & facere cōsum

quẽ admodũ ꝓmpta est in uobis uolũtas faciẽdi: ita sit & pficiẽdi ex eo qd̃ habetis. Si
em̃ uolũtas ꝓmpta est: fm id qd̃ habet accepta est: nõ fm id qd̃ nõ habet. Nõ em̃ ut
aljs refectio sit: uobis aũt angustia: sed ex æq̃litate in hoc tẽpore uestra abũdantia sit
ad illorũ inopiã: ut & illorũ abundãtia sit ad uestrã inopiã: ut fiat æqualitas: sicut scri-
2.Cor.8. ptum est: Qui multũ: nõ abundauit: & qui modicũ nõ minorauit. Aduertimus quẽ-
admodũ & beniuolentiã: & liberalitatẽ: & modũ cõprehendit: & fructum atq; ꝑso-
nas. Ideo modũ: quia imꝑfectis dabat consiliũ. Nõ em̃ patiuntur angustias: nisi imꝑfe
ctis. Sed & si quis ecclesiã nolens grauare in sacerdotio aliquo constitut⁹: aut minis-
terio: nõ totũ qd̃ habet cõferat: sed operet̃ cũ honestate quantũ officio satis est: nõ mi
hi imꝑfectus uidetur. Et puto ꝙ hic angustiã nõ animi sed rei familiaris dixerit: De ꝑ-
sonis autẽ puto dictũ: ut uestra abundãtia sit ad illorum inopiã: & illorũ abundantia
ad uestrã inopiã: id est: ut populi abũdantia sit bonæ opationis ad illorũ subleuandã
alendi inopiã: & illorũ abundãtia spiritalis: adiuuet in plæbe inopiã meriti spiritalis:
& conferat ei gratiã. Vnde exemplũ optimũ posuit: Qui multũ: nõ abũdauit: & qui
modicũ: nõ minuit. Bene hortat̃ ad officiũ misericordiæ oẽs homines istud exẽplũ:
qm̃ & qui plurimũ auri possidet nõ abundat: qa nihil est quicqd in hoc sæculo est: &
qui exiguũ habet nõ minuit: quia nihil est qd̃ amittat. Res sine dispendio est: quæ to
ta dispendiũ est. Est etiã sic intellect⁹ bon⁹: Qui plurimũ habet: & si nõ donat: nõ abũ
dat: quia quantũuis acquirat: eget semp qui plus cõcupiscit. Et qui exiguũ habet: nõ
minuit: quia nõ multũ est qd̃ pauperẽ pascit. Similiter ergo & ille pauper qui cõfert
spiritalia ꝓ pecuniarijs: & si plurimũ habeat gratiæ: nõ abũdat. Non em̃ onerat gra-
tia: sed alleuat mentẽ. Sed etiã sic potest intelligi: Nõ abundas o homo. Quantũ est
Luc.7. em̃ qd̃ accepisti: & si tibi multũ est: Iohãnes quo nemo maior est inter natos mulie-
rum: inferior tamẽ erat eo qui minor est in regno cælorũ. Potest & sic intelligi: Non
abundat dei gratia corporaliter: quia spiritalis est. Quis ei⁹ potest aut magnitudinẽ
aut latitudinẽ cõprehendere quã nõ uidet: Fides si fuerit sicut granũ sinapis: mõtes
transferre põt: & nõ tibi datur ultra granũ sinapis. Si in te abundet gratia: est ueren
dũ ne mens tua tanto munere incipiat extolli: quia multi sunt qui ab altitudine cor-
dis sui grauⁱ⁹ corruerũt: q̃ si nullã habuissent dei gratiam. Et qui parum habet: nõ mi-
nuit: quia nõ est corporeũ ut diuidat̃: & qd̃ parum uidet̃ habenti: plurimũ est cui ni
hil deest. Cõsideranda etiã in largiẽdo ætas atq; debilitas: nõnunq̃ etiã uerecundia:
quæ ingenuos ꝓdit natales: ut senibus plus largiaris: qui sibi labore iam nõ quæunt
uictũ quærere. Similiter & debilitas corporis: & hæc iuuãda ꝓmptius: Tũ si quis ex
diuitijs cecidit in egestatẽ: & maxime si nõ uitio suo: sed aut latrocinijs: aut ꝓscripti-
one: aut calũnijs quæ habebat amisit. Sed forte dicat aliquis: Cæcus uno loco sedet
& præteriẽt̃: & iuuenis ualidus frequẽter accipit. Verũ est: qa obripit ꝓpẽ importu-
nitatẽ. Nõ est illud iudicij: sed tedij. Nam & dñs ait in euãgelio: de eo qui iam clause
rat ostiũ suũ: Si qs ostiũ ei⁹ ꝓcacius pulset: qa surget & dat illi ꝓpter importunitatẽ.

De repẽdenda beneficẽtia bis q̃ ꝓmeruerũt: & maxime deo. Ca. XXXI.

Vlcbrũ quoq; est: ꝓpensiorẽ eius haberi rationẽ: qui tibi aut beneficiũ ali-
qd̃ aut munus cõtulit: si ipse in necessitatẽ incidit. Quid em̃ tam cõtra offi
ciũ: q̃ nõ reddere qd̃ acceperis? Nec mensura pari sed uberiore reddẽdũ
arbitror: & usum pensandũ beneficij: ut tanto subuenias: quanto eius erũ-
pellas. Eterm̃ superiorẽ nõ esse in referendo q̃ in cõferendo beneficio: hoc est:
rẽ esse: qm̃ qui prior cõtulit: tẽpore superior est: humanitate prior. Vnde imi-
nobis est in hoc quoq; natura terrarũ: quæ susceptũ semen multiplicatiõi so-
mero reddere q̃ acceperit. Ideo est tibi scriptum: Sicut agricultura est homo
& tanq̃ uinea homo egens sensu. Si reliqueris eũ: desolabit̃. Sicut agricul-
go etiã sapiens: ut tanq̃ fœnerata tibi maiore mensura semina susceptã restitu
ra ergo aut spontaneos fruct⁹ germinat: aut creditos uberiore cumulo refũ-
ddit. Vtrũq; debes quodã hæreditario usu parẽtis: ne relinquaris sicut infæ
ger. Esto tñ ut aliquis excusare possit ꝙ non dederit: quõ excusare põt ꝙ

nō reddiderit? Nō dare cuiq; uix licet: nō reddere uero nō licet. Ideo pulchre Salomon ait: Si sederis cœnare ad mensam potētis: sapienter intellige ea quæ apponunt tibi: & mitte manū tuā: sciens q; oportet te talia præparare. Si aūt insatiabilis es: noli cōcupiscere escas eius. Hæc em̄ obtinent uitā fallāx: quā nō imitari cupientes: sententias scripsimus. Conferre gratiā: bonū est: at qui referre nescit durissim⁹. Humanitatis exēplū: ipsa terra suggerit. Spontaneos fruct⁹ ministrat quos nō seueris: multiplicatū quoq; reddit qđ accepit. Negare tibi pecuniā numeratā nō licet: quō licet acceptā nō referre gratiā? In Prouerbijs quoq; habes: q̄ ita plurimū redhibitio ista gratiæ apud deum cōsueuit ualere: ut etiā in die ruinæ inueniat gratiā: qñ posſunt præpōderare peccata. Et quid alijs utar exemplis: cū dñs ipse remuneratione uberiore sanctos; meritis in euāgelio polliceat: atq; exhortet ut operemur bonum opus dicens: Dimittite: & dimittet uobis: date & dabit uobis: mensurā bonā: commotā: supefluentē dabunt in sinū uestrum: Itaq; & illud cōuiuiū Salomonis: nō de cibis sed de operib⁹ est bonis. Quo em̄ melius epulant animi q̄ bonis factis? Aut qđ aliud tam facile potest iustos; explere mentes: q̄ boni operis cōscientia? Qui aūt iocundior cibus: q̄ facere uoluntate dei? Quē cibum sibi solū dñs abundare memorabat: sicut scriptū est in euāgelio: Meus cibus est: ut faciā uoluntatē patris mei qui est in cælo. Hoc cibo delectemur: de quo ait ꝓpheta: Delectare in dño. Hoc cibo delectant: qui superiores delectationes mirabili ingenio cōprehenderūt: qui posſunt scire: qualis sit illa munda & intelligibilis mentis delectatio. Edamus ergo panes sapiētiæ: & saturemur in uerbo dei: quia non in solo pane sed in omni uerbo dei uita est hominis facti ad imaginem dei. De poculo uero satis expresse dicit sanct⁹ Iob: Sicut terra expectans pluuiam: sic & isti sermones meos.

Prouer. 23.

Luc. 6.

Joh. 4.

Ps. 36.

Deut. 8.

Job. 29.

¶ Licet utrāque partes sint beneficentiæ: beniuolentiā tamen liberalitati præponderare. Ca. XXXII.

QVlebrū est ergo ut diuinas; scripturarū humeſcam⁹ allogo: & quasi ros sic in nos dei uerba descēdant. Cū igitur sederis ad illā mensam potētis: intellige quis sit iste potēs: & in paradiso delectationis posit⁹: atq; in cōuiuio sapiētiæ collocat⁹: cōsidera quæ apponunt tibi. Scriptura diuina: cōuiuiū sapiētiæ est: singuli libri: singula sunt fercula. Intellige pr⁹ quæ habeant i ferculis dapes: & tunc mitte manū: ut ea quæ legis uel quæ accipis a dño deo tuo: operib⁹ exequaris: & collatā in te gratiā officijs repræsentes: ut Petrus & Paulus: qui euāgeliçando uicē quādā largitori muneris reddiderūt: ut posſint singuli dicere: Gratia aūt dei sum id qđ sum: & gratia eius in me egena nō fuit: sed abūdantius illis omnib⁹ laborauī. Alius ergo fructum accepti beneficij: ut aurū auro: argentū argento repēdit: alius laborē: ali⁹ haud scio an etiā locupletius solū restituit affectū. Quid em̄ si reddendi nulla facultas suppetit: In beneficio reddēdo plus animus q̄ census operat: magisq; præpōderat beniuolentia: q̄ posſibilitas referendi muneris. Gratia em̄ in eo ipso qđ habet refertur. Magna igitur beniuolētia: quæ etiā si nihil cōferat plus exhibet: & cū in patrimonio nihil habeat: largit⁹ pluribus: idq; facit sine ullo sui dispendio: & lucro omniū. Et ideo præstat beniuolētia supra ipsam liberalitatē. Ditior hæc moribus: q̄ illa muneribus. Plures em̄ sunt qui indigēt beneficio: q̄ qui abundant. Est aūt beniuolentia cōmunis liberalitat⁹ a qua ipsa liberalitas ꝓfiscit⁹: cū largitatis affectū sequit largiendi uis est separata atq; discreta. Vbi em̄ deest liberalitas: beniuolētia manet cōmunis quidam parens omniū: quæ amicitiā connectit & copulat in cōsilijs fidelis: in pspritat⁹ in tribulis mœsta: ut unusquisq; beniuolētis se magis q̄ sapientis credat cōsilio. Dauid cū esset prudētior: lonatbæ tamē iunioris cōsilijs acquiescebat. Tolle e hominū beniuolentiā: tanq̄ solē e mundo tuleris: ita erit: qa sine ea usus bonus nō potest: ut peregrinanti mōstrare uiam: reuocare errante: deferre hospitiū. Mediocris uirtus: de qua sibi plaudebat Iob dicens: Foris aūt non habitabat hospes: ianua mea omni uenienti patebat. Aquam de aqua ꝓfluēti dare: lumē de lumine accendere: beniuolentia est. Itaq; in his est omnib⁹ tanq̄ fons aquæ reficiēs sitientes.

lumen qđ etiã in alijs luceat: nec illis desit: q̃ de suo lumine alijs lumẽ accẽderint. Est etiã illa beniuolẽtiæ liberalitas: ut si quod habes debitoris chirographũ: scindens restituas: nihil a debitore cõsecut⁹ debiti. Qđ exemplo sui facere nos debere Iob sanct⁹ admonet. Nã qui habet nõ mutuat̃: qui ñ habet: nõ liberat syngraphũ. Quid igitur etiã si ipse nõ exigas: auaris hæredibus reseruas: qđ potes cũ beniuolẽtiæ laude sine dãno pecuniæ repræsentare: Atq; ut pleni⁹ discutiam⁹: beniuolentia a domesticis primũ ꝓfecta ꝓnis: id est: a filijs: parentibus: fratribus: p cõiunctionũ gradus in ciuitatũ puenit ambitũ: & de paradiso egressa mundũ replcuit. Deniq; cũ in uiro & fœmina beniuolentem deus posuisset affectum: dixit: Erunt ambo in una carne: & in uno spiritu. Vnde se Eua serpenti credidit: quoniã quæ beniuolẽtiam acceperat: esse maliuolentiam nõ opinabatur.

¶ Beniuolentiam in ecclesia maxime: & earundem uirtutum hominibus perseuerare. Ca. XXXIII.

HVgetur beniuolẽtia cœtu ecclesiæ: fidei cõsortio: initiandi societate: pcipiendæ gratiæ: necessitudine: mysteriorũ cõmunione. Hæc cm̃ etiã appellatões necessitudinũ: reuerentiã filiorũ: auctoritatẽ & pietatem patrũ: germanitatem fratrũ sibi uendicãt. Multũ igitur ad cumulandã spectat beniuolentiã necessitudo gratiæ. Adiuuant etiã partium studia uirtutũ. Siquidẽ beniuolẽtia etiã morum fa cit similitudinẽ. Deniq; Ionathas filius regis imitabat̃ sancti Dauid mansuetudinẽ: ꝓ-
Ꝑ3.17. pter qđ diligebat eum. Vnde & illud: Cũ sancto sanct⁹ eris: nõ solũ ad cõuersationẽ: sed etiã ad beniuolẽtiam deriuã dũ uidet̃. Nã utiq; & filij Noe simul habitabãt: & nõ erat in his morũ cõcordia. Habitabant etiã in domo patris Esau & Iacob: sed discrepabant. Nõ em̃ erat beniuolẽtia inter eos: quæ sibi præferret alterũ: sed magis cõtẽtio: quæ præriperet benedictionẽ. Nã cum alter prædurus: alter mãsuetus esset: inter dispares mores: & studia cõpugnantia: beniuolentia esse nõ poterat. Adde: quia sanct⁹ Iacob paternæ degenerẽ domus uirtuti præferre nõ poterat. Nihil aũt tã consociabile: q̃ cũ æquitate iusticia: quæ uelut comparẽ & socią beniuolẽtiã facit: ut eos quos pares nobis credim⁹ diligamus. Habet aũt in se beniuolentia etiã fortitudinẽ. Nam cũ amicitia ex beniuolẽtiæ fonte ꝓcedat: nõ dubitat ꝓ amico grauia uitæ sustinere pericula. Et si mala mihi: inquit: euenerint: p illum sustineo.

¶ De laude beniuolẽtiæ: quæ summa est iusticiæ. Ca. XXXIIII.

GEniuolentia etiã gladiũ iracũdiæ extorquere cõsueuit. Beniuolentia facit: ut
Ꝓuerb. 27. b amici uulnera utilia magis q̃ uoluntaria inimici oscula sint. Beniuolẽtia facit: ut unus fiat ex plurib⁹: qm̃ & si plures amici sint unus fiunt: in quib⁹ un⁹ spiritus & una sentẽtia est. Simul aduertim⁹ etiã correptiones in amicitia gratas eẽ: quæ aculeos habent: dolores nõ habent. Cõpungimur em̃ censorijs sermonib⁹: sed beniuolentiæ delectamur sedulitate. Ad summã nõ omnib⁹ eadẽ semp officia debentur: nec pionarũ semp: sed plærũq; causarũ & tẽpoꝝ prælationes sunt: ut uicinũ quis interdũ magis q̃ fratrẽ adiuuerit. Qm̃ & Salomon dicit: Melior est uicin⁹ in ꝓximo: q̃ frater longe habitãs. Et ideo plærũq; amici se beniuolẽtiæ quisq; committit: q̃ fratris necessitudini. Tantũ ualet beniuolẽtia: ut plærũq; pignora uincat naturæ.

¶ De fortitudine: quam sine iusticia uirtutem non esse manifestis declaratur indi-
Ca. XXXV.

Atis copiose iusticiæ loco honesti naturã & um tractauim⁹: Nũc de fortitudi
ne tractemus: quæ uelut excelsior cæteris: diuidit̃ in res bellicas & domesti-
cas. Sed bellicarũ rerũ studiũ a nostro officio iam alienũ uidet̃: qa animi ma-
ꝓris officio intẽdim⁹: nec ad arma iã spectat usus noster: sed ad pacis negocia
res aũt nostri: ut Iesus naue: Hieroboal: Samson: Dauid: sũmã rebus quoq;
retulere gloriã. ¶ Est itaq; fortitudo uelut excelsior cæteris: sed nũq; incomitatus. Nõ em̃ seipsam cõmittit sibi: aliogn fortitudo sine iusticia: iniquitatis ma-
. Quo em̃ ualidior est: eo ꝓmptior est: ut inferiorẽ deprimat: cũ in ipsis reb⁹
usta bella an iusta sint: spectãdũ putet̃. Nunq; Dauid nisi lacessitus bellum

ntulit. Itaq; prudentiã fortitudinis comitẽ habuit in prælio. Nã & aduersus Goliam imanẽ mole corporis uirũ singulari certamine dimicatur⁹: arma quib⁹ onerarẽ respuit. Virtus eñ suis lacertis magis q̃ alienis integumentis innittit. Deinde eminus quo grauiꝰ ferirẽt: ictu lapidis hostẽ interemit: postea nunq̃ nisi cõsulto dño bellum adorsus est. Ideo in omnib⁹ uictor prælijs: usq; ad summã senectam manu ꝓmptus: bello aduersum titanas suscepto: ferocibus bellator miscebat agminibus: gloriæ cupidus: incuriosus salutis. ¶Sed nõ hæc sola præclara fortitudo est: sed etiã illoꝝ gloriosam fortitudinẽ accipim⁹: qui p fidẽ magnitudine animi obstruxerũt leonũ ora: extinxerunt uirtutẽ ignis: effugarũt aciem gladij: cõualuerunt de infirmitate fortes: q nõ comitatu & legionibus succincti: cõmunẽ cũ multis uictoriã: sed nuda uirtute animi singularẽ de perfidis retulerunt triumphũ. Q̃ insuperabilis Daniel: qui circa latera sua rugientes nõ expauit leones. Fremebãt bestiæ: & ille epulabat. Deu. 13.

¶Fortitudinẽ maxime in animo & cõtẽptu reꝝ cõstare labentiũ. Ca. XXXVI.

Quigit in uiribus corporis & lacertis tantũmodo fortitudinis gloria est: sed magis in uirtute animi. Neq; inferẽda sed depellẽda iniuria lex uirtutis ẽ. Qui eñ nõ repellit a socio iniuriã si põt: tam in uitio est: q̃ ille qui facit. Vnde sanctus Moyses hinc prius orsus est tẽptamẽta bellicæ fortitudinis. Nam cũ uidisset hebræũ ab ægyptio iniuriã accipientẽ: defendit ita ut ægyptiũ sterneret: atq; in arena absconderet. Salomon quoq; ait: Eripe eũ qui ducit ad mortẽ. Vnde igit hoc: uel Tullius: uel etiã Panetius: aut ipse Aristoteles trãstulerint apertũ est satis: q̃q; etiam his duobus antiquior dixerit Iob: Saluũ feci pauperẽ de manu potentis: & pupillũ cui adiutor nõ erat: adiuui. Bñdictio perituri in me ueniebat. Nõne hic fortissimus: qui tã fortiter ptulit impet⁹ diabolĩ & uicit eum uirtute mẽtis suæ: Neq; uero de ei⁹ dubitandũ fortitudine: cui dicit dñs: Accinge sicut uir lumbos tuos: suscipe altitudinem & uirtutẽ: oẽm autẽ iniuriosum humiliato. Apls⁹ quoq; ait: Habetis fortissimã cõsolationẽ. Est ergo fortis q̃ se in dolore aliquo cõsolat. Et reuera iure ea fortitudo uocat: qñ unusquisq; seipsũ unicuiq; cõtinet: nullis illecebris emollit atq; inflectit: nõ aduersis ptrubat: nõ extollit secũdis: & quasi uento quodã uariaꝝ reꝝ circũferẽ mutatione. Quid aũt excelsi⁹ & magnificẽtius: q̃ exercere mentẽ: afficere carnẽ & in seruitutẽ redigere: ut obediat imperio: cõsilijs obtẽperet: ut in adeundis laborib⁹ impigre exequat ꝓ positũ animi ac uolũtatẽ? ¶Hæc igit prima uis fortitudinis (qñ in duobus generib⁹ fortitudo spectat animi) Primo ut externa corporis ꝓ minimis habeat: & q̃ supflua despicienda magis q̃ expetẽda ducat. Secundo: ut ea quæ sũma sũt: oẽsq; res in ob⁹ honestas & illud decoꝝ præponẽ dñ cernit: præclara animi intẽtiõe usq; ad effectũ psequat. Quid eñ tã præclaꝝ: q̃ ut ita aĩm tuũ informes: ut neq; diuitias: neq; uoluptates: neq; honores in maximis cõstituas: neq; in his studiũ oẽ cõterasꝰ? Q̃d cũ ita affect⁹ animo fueris: necesse est ut illud honestũ ac decorũ præponendũ putes: illiq; mentẽ ita intẽdas tuã: ut q̃cq accident quo frãgi animi solet: aut patrimonij amissio: aut honoris iminutio: aut obtrectatio infidelitũ: quasi superior ñ sentias. Deinde ut te salutis ipsi⁹ pericula ꝓ iustitia suscepta nõ moueant. Hæc uera fortitudo est: quã habet christi athleta: qui nisi legitime certauerit nõ coronat. An mediocre tibi uidet præceptũ fortitudinis? Tribulatio patientiã operat: patientia ꝓbationẽ: ꝓbatio uero spem. Vide quot certamina: & una corona. Q̃d præceptũ dat: nisi qui est cõfortat⁹ in christo Iesu: cuius caro requiẽ non habebat: afflictio diq; foris pugnæ: intus timores. Et q̃is in periculis: in laboribus plurimis: in carcerib⁹: in mortibus posit⁹ animo tñ nõ frangebat: sed præliabat adeo ut potẽtior fieret infirmitatibus. ¶Itaq; considera quẽadmodũ eos qui ad officia ecclesiastica accedunt: despicientiã rerum humanarũ habere deceat. Si ergo mortui estis cũ christo ab elementis hui⁹ mundi: quid adhuc uelut uiuẽtes de hoc mundo decernitis: tetigeritis: ne attaminaueritis: ne gustaueritis: quæ sunt oĩa ad corruptelã ipsa. Et infra: Si ergo cõsurrexistis cũ christo: quæ sursum sunt quærite. Et iterũ: Cogitate ergo mẽbra uestra: quæ sũt sup terrã. Et hæc quidẽ adhuc oĩbus fidelibus

aũt fili cõtemptũ diuitiarũ: ꝓphanarũ quoq; & aniliũ fabularũ ſuadet declinationẽ:
1.Timoth.4. nihil pmittens niſi qđ te exerceat ad pietatẽ: qa corporalis exercitatio nulli rei uſui
eſt: pietas aũt ad omnia utilis. Exerceat ergo te pietas ad iuſticiã: cõtinẽtia ad man-
ſuetudinẽ: ut fugias iuuenilia opera: cõfirmat⁹ & radicatus in gratia: bonũ fidei ſub-
eas certamẽ: nõ te implices negocijs ſæcularibus: qm̃ deo militas. Eterũ ſi is q̃ impe-
raton militat a ſuſceptionibus litiũ: actu negociorũ forenſiũ: uenditione mercĩ ꝓhi
betur hũanis legibus: quãtomagis qui fidei exercet militiã: ab omni uſu negociatio-
nis abſtinere debet: agelluli ſui cõtentus fructib⁹ ſi habet: ſi nõ habet: ſtipendiorũ ſu-
ꝑb.36. orum fructur. Siquidẽ bon⁹ teſtis eſt: qui dicit: Iuuenis fui & ſenui: & nõ uidi iuſtũ de
relictũ: nec ſemẽ ei⁹ quærẽs panẽ. Ea eſt em̃ trãquillitas animi & tẽperãtia: quæ neq;
ſtudio acquirendi afficit: neq; egeſtatis metu angitur.

¶ Mala æquanimiter toleranda: & interdũ etiã declinanda. Ca. XXXVII.

ESt etiã quæ dicit uacuitas animi ab angoribus: ut neq; in doloribꝰ molliores
ſimus: neq; in ꝓſperis elatiores. Q; ſi bi qui ad capeſſendã rẽpublicã adbor-
tant aliquos: hæc præcepta dant: quãtomagis nos qui ad officiũ eccleſiæ uo-
camur: talia debem⁹ agere quæ placeãt deo: ut & prætẽdat i nobis uirt⁹ chriſti: & ita
ſimus noſtro ꝓbati imperatori: ut mẽbra noſtra arma iuſticiæ ſint: arma nõ carnalia
in quib⁹ peccatũ regnet: ſed arma fortia deo: quibus peccatũ deſtruat. Moriat caro
caro noſtra: ut in ea oĩs culpa moriat: & quaſi ex mortuis uiuentes: nouis reſurgamus
opibus ac morib⁹. Hæc ſũt plena honeſti & decori officij ſtipendia fortitudinis. Sed
quia in omnib⁹ quæ agim⁹: nõ ſolũ qđ honeſtũ: ſed etiã quid poſſibile ſit quærim⁹: ne
forte aggrediamur aliquid qđ nõ poſſimus exequi: unde nos tẽpore ꝓſecutionis de
ciuitate in ciuitatẽ cedere: immo ut ipſo uerbo utar: fugere iuſt domin⁹: ne temere
aliquis dum martyrij deſiderat gloriã: offerat ſe periculis: quæ fortaſſe caro infirmi-
or aut remiſſior animus ferre ac tolerare nõ queat.

¶ Q; ꝓuidentia magnũ munimen fortitudinis ſit. Ca. XXXVIII.

NEc rurſus ꝓpter ignauiã cedere qs ac deſerere fidẽ debet: metu ꝓiculi. Qua
gratia præparãdus eſt anim⁹: exercẽda mens: ſtabilienda ad cõſtãtiã: ut nullis
ꝓturbari anim⁹ poſſit terroribꝰ: nullis frãgi moleſtijs: nullis ſupplicijs cedere.
Quæ difficile quidẽ ſuſtinent. Sed qa oĩa ſupplicia grauioꝝ ſupplicioꝝ uincunt for
midine: Ideo ſi cõſilio firmes animũ tuũ: nec a ratione diſcedendũ putes: & ꝓponas
diuini iudicij metũ: ꝓpetui ſupplicij tormẽta: potes animi ſubire tolerantiã. Hoc igit
diligẽtiæ eſt: ut qs ſe ita cõparet. Illud ingenij: ſi qs põt uigore mẽtis præuidere quæ
futura ſũt: & tanq̃ añ oculos locare: qđ poſſit accidere: & qđ agere debeat: ſi ita acci-
derit definire: interdũ duo & tria ſit uoluere: aioq; conijciat: aut ſingula aut cõiũcta
accidere poſſe: & aut ſingulis aut cõiunctis diſponere act⁹ quos intelligat ꝓfuturos.
Fortis ergo eſt uir: nõ diſſimulare cũ aliqđ imineat: ſed prætẽdere & tanq̃ explora-
re de ſpecula q̃dã mẽtis: & obuiare cogitatione ꝓuida reb⁹ futuris: ne forte dicat po
ſtea: Ideo iſta icidi: qa nõ arbitrabar poſſe euenire. Deniq; niſi explorent aduerſa: ci-
to occupãt: Vt in bello iprouiſus hoſtis uix ſuſtineat: & ſi imparatos inueniat facile op
primit: ita animũ mala inexplorata plus frangũt. In his ergo duob⁹ illa ẽ animi excel
tia: ut primũ anim⁹ tu⁹ bonis exercitat⁹ cogitationib⁹: mũdo corde qđ ueꝝ & bo-
ſtũ eſt uideat. Beati em̃ mũdo corde: qa ipſi etiã deũ uidebũt: atq; id qđ honeſtũ
ſolũ bonũ iudicet. Deinde nullis ꝓturbet occupationib⁹: nullis cupiditatib⁹ fluc-
Neq; uero id q̃q̃ facile facit. Quid em̃ tã difficile: q̃ deſpicere tanq̃ exarce aliq̃
iæ opes: aliaq; oia: quæ plæriſq; uident magna & præcelſa: Deinde ut iudiciũ
bili rõne cõfirmes: & quæ iudicaueris leuia tanq̃ nihil ꝓfutura cõtẽnas. Dein-
qđ acciderit aduerſi: dq; graue & acerbũ putet: ita feras: ut nihil præt natu-
ille putes: cũ legeris: Nudus ſũ nat⁹: nud⁹ exibo: quæ dñs dedit dñs abſtulit:
& filios amiſerat & facultates: ſeruaq; i oib⁹ ꝓſonã ſapiẽtis & iuſti: ſicut ille ſer
it: Sicut dño placuit ita factũ ẽ: ſit nomẽ dñi bñdictũ. Et ifra: Sicut una ilipiẽ
locuta es. Si bona ſuſcepim⁹ de manu dñi: quæ mala ſũt nõ ſuſtinebim⁹?

Fortitudinē aduersus omnia uitia dimicare debere. Ca. XXXIX.

Non est igit̄ mediocris nec discreta a cæteris animi fortitudo: quæ bellū cum uirtutib⁹ gerat: sed quæ sola defendat ornamēta uirtutū omniū: & iudicia custodiat: & quæ inexpiabili prælio aduersus oia uitia decernat: inuicta ad labores: fortis ad pericula: rigidior aduersus uoluptates: dura aduersus illecebras: quib⁹ aurē deferre nesciat: nec (ut dicit̄) aue dicat: pecuniā negligat: auariciā fugiat tāq̄ labem quandā quæ uirtutē effœminet. Nihil em̄ tā cōtrariū fortitudini: q̄ lucro uinci. Frequēter pulsis hostibus: inclinata in fugā aduersariorū acie: dū exuuijs cæsoꝝ capitur prædator: inter ipsos quos strauit miserādus occubuit: & triūphis suis deiectæ legiones dū spolijs occupant̄: hostē in se reuocarūt qui fugerat. Fortitudo igit̄ tam imanē pestē repellat & ꝓterat: nec tēptet̄ cupiditatibus: nec frangat̄ metu: quia uirtus sibi constat: ut fortiter oia ꝓsequatur uitia: tanq̄ uirtutis uenena: iracundiā uelut quibusdā ꝓpulset armis: quæ tollat cōsiliū: & tanq̄ ægritudinē uitet. Gloriæ quoq; careat appetentiā: quæ frequēter nocuit moderatius appetita: sp aūt usurpata. Quid horū sancto Iob: uel in uirtute defuit: uel in uitio obrepsit? Quō laborē ægritudinis: frigoris: famis: ptulit? Quō despexit salutis periculū? Nūquid rapinis diuitiæ coaceruatæ: de quib⁹ tanta inopib⁹ affluebant? Nūquid auaricia: census: aut uoluptatis studia cupiditatesq; excitauit? Nūquid triū regū iniuriosa cōtentio: uel seruoꝝ cōtumelia in iram excussit? Nūquid gloria sicut leue extulit: qui ꝓ se precabat̄ grauia sibi: si unq̄ uel nō uoluntariā cælauerit culpā: uel reueritus esset multitudinē plæbis: quo minꝰ annūciaret eā in cōspectu omniū? Neq; em̄ cōsentaneæ sūt uitijs uirtutes: sed sibi cōstāt. Quis igit̄ tā fortis. q̄ sānus Iob? Cui secūdus adiudicari pōt: q̄ parē uix reppert?

Virtutē bellicam nostris etiā non inusitatam. Ca. XL.

Sed fortasse aliquos bellica defixos gloria tenet: ut putēt solā eē prælē fortitudinē: & ideo me ad ista deflexisse: qa illa nostris deforet. Q fortis Iesus naue: ut uno prælio quinq; reges captos sterneret̄ cū ꝑplis suis? Deinde cum aduersum gabaonitas surgeret præliū: & uereret̄ ne nox impediret uictoriā: magnitudine mētis & fidei clamauit: Stet sol: & stetit sol: donec uictoria cōsummaret̄. Gedeon in trecentis uiris de ingenti ꝑplo & acerbo hoste reuexit triumphū? Ionathas adolescēs uirtutē fecit in magno prælio. Quid de machabæis loquar? Sed prius de ꝑplo dicā patrū: qui cū essent parati ad repugnādū ꝓ tēplo dei: & ꝓ legitimis suis: dolo hostiū die lacessiti sabbati: maluerūt uulneribus offerre nuda corpora q̄ repugnare: ne uiolarent sabbatū. Itaq; oēs læti se opulerūt morti. Sed machabæi cōsiderantes q̄ hoc exēplo gens ois posset perire: sabbato etiā cū ipsi in bellū ꝓuocarent̄: ulti sunt innocētiū necē fratrū suoꝝ. Vnde postea stimulat⁹ rex Antioch⁹: cū bellū accēderet ꝓ duces suos Lysiam: Nicanorē: Gorgiā: ita cū oriētalib⁹ suis & assyrijs attritus est copijs: ut quadraginta & octo milia in medio cāpi a tribus milib⁹ ꝓsternerent̄. Virtutē ducis Iudæ machabæi de uno et⁹ milite cōsiderate. Nāq; Eleaçarus cū supeminentē cæteris elephantē lorica uestitū regia aduerteret: arbitrat⁹ q̄ in eo esset rex: cursu cōcito in mediū legiōis se ꝓripuit: & abiecto clypeo utraq; manu interficiebat bestiā: atq; intrauit sub eā: & subiecto gladio interemit eā. Itaq; cadēs bestia oppressit Eleaçarū: atq; ita mortuus est. Quāta igit̄ uirtus animi: primo ut mortē nō timeret: deinde ut circūfusus legionibus inimicoꝝ: incōfertos raperet hostes: medi penetraret agmen: & cōtēpta morte ferociorꝰ: abiecto clypeo: utraq; manu uulne tæ molē bestiæ subiret ac sustineret: post intra ipsā succederet: quo plenior fer ictu: cui⁹ ruina inclusus magis q̄ oppressus: suo est sepultus triūpho. Nec fefellit nio uirū: q̄uis regius fefellerit habitus. Tāto em̄ uirtutis spectaculo defixo hoste ermē occupatū incursare nō ausi: post casū ruētis bestiæ hic trepidauerunt: ut ip se oēs uni⁹ uirtuti arbitrarent̄. Deniq; rex Antiochus: q̄ cū centū uiginti milib minū armat⁹ uenerat: & cū triginta duob⁹ elephātis: ita ut ab ortu solis p singu sus uelut montes quidā armoꝝ coruſco tanq̄ lampadibus ardentibus refulg unius territus fortitudine pacem rogaret. Itaq; Eleaçarus hæredem uirtutis

Iosue. 10.
Iudic. 7.
1. Reg. 14.
1. Machab. 2.
1. Mach. 6.

cem reliquit. Sed hæc triumphatorum sint.

¶ Fortitudinē nō solū in uincēdo:sed etiā plus in tolerando cōstare. Ca. XLI.

Uerū qa fortitudo nō solū secūdis rebus:sed etiā aduersis ꝓbat:spectemus Iudæ machabæi exitū. Is cū post uictū Nicanorē regis Demetrij ducē: securior aduersus uiginti milia exercit⁹ regis:cū nongētis uiris bellū adortus:uolē-
1. Machab. 9. tib⁹ his cedere ne multitudine opprimerent:glīosā magis mortē:q turpē fugā suasit:Ne crimē inqt nostræ relinquam⁹ gliæ. Itaq; cōmisso prælio:cū a primo ortu diei in uesperā dimicaret:dextrū cornu in quo ualidissimā manū aduertit:hostiū aggressus facile auertit. Sed dū fugientes sequit:a tergo uulneri locū præbuit: Itaq; glorioſiorē triūphis locū mortis inuenit. Quid Ionathan fratrē ei⁹ attexā: qui cū parua manu aduersus exercit⁹ regios pugnans:desert⁹ a suis & cū duob⁹ tantū relictus repara uit bellū:auertit hostē:fugitātes suos ad societatē reuocauit triūphi? Habes fortitudinē bellicā:in q nō mediocris honesti ac decori forma est:q mortē seruituti præ-
1. Machab. 7. ferat ac turpitudini. ¶ Quid aūt de martyr̄ dicā passiōib⁹? Et ne longi⁹ uagemur: nū minorē de supbo rege Antiocho machabæi pueri reuexerūt triūphū:q parentes ꝓ pri? Siqdē illi armati:isti sine armis uicerūt. Stetit inuicta septē puerorū cohors: regijs cincta legionib⁹: defecerūt supplicia:cesserūt tortores: nō defecerūt martyres. Alius corū capitis exut⁹. spēm mutauerat:uirtutē auxerat. Alius linguā iussus amputādam ꝓmere:rndit:Nō solos dns audit loquētes: q audiebat Moysen tacentē. Plus audit tacitas cogitatōes suo?:q uoces oim. Linguæ flagellū times:flagellū sanguinis nō times? Habet & sanguis uocē suā:qua clamat ad deū:sicut clamauit i Abel. Quid de matre loquar:quæ spectabat læta filio?:quot funera tot trophæa:& morientiū uocibus tanq̄ psallentiū cātib⁹ delectabat:pulcherrimā uētris sui citharā in filijs cernēs:& pietatis harmoniā oī lyræ numero dulciorē? ¶ Quid de bimulis loq?: q aīi palmā uictoriæ acceperūt:q sensum naturæ? Quid de sctā Agne:quæ in duarū maxima? re? posita piculo:castitatis & salutis:castitatē ꝓtexit:salutē cū immortalitate cōmutauit? Nō prætream⁹ etiā sanctū Laurentiū:qui cū uideret Sixtū epūm suum ad martyriū duci:flere cœpit:nō passionē illius sed suā remansionē. Itaq; his uerbis appellare cœpit: Quo ꝓgrederis sine filio pater? Quo sacerdos sancte sine diacono ꝓperas? Tu nūq̄ sacrificiū sine ministro offerre cōsueueras. Quid in me ergo displicuit pater? Nū degenerē ꝓbasti? Expire certe: utrū idoneū ministrū elegeris. Cui cōmisisti dñici sanguinis cōsecrationē: cui cōsūmando? & consortiū sacramento?: huic consortiū tui sanguinis negas. Vide ne pericliteꝛ iudiciū tuū: dū fortitudo laudat. Abiectio discipuli: detrimētū est magistri. Quid q illustres & præstātes uiri discipulo? certamnibus q̄ suis uincunt? Deniq; Abrā filiū obtulit: Petrus Stephanū præmisit: Et tu pat⁹ ostēde in filio uirtutē tuā: offer quē eruditi: ut securus iudici tui comitatu nobili ꝓcenias ad coronā. Tunc Sixt⁹ ait: Nō ego te fili derelinquo ac desero: sed maiora tibi debent certamina. Nos q̄li seniores leuioris pugnæ cursum recipimus: te q̄si iuuenē manet glorioſior de tyrāno triūphus. Mox uenies: flere desiste: post triduū me seqūris. Inter sacerdotē & leuitā hic medi⁹ numer⁹ decet. Nō erat tuū sub magistro uincere: q̄si adiutorē quæreres. Quid cōsortiū passionis meæ expetis? Tota tibi hæreditatē ei⁹ dimitto. Quid præsentiā meā requiris? Infirmi discipuli magistrū præcedant: fortes sequant: ut uincat sine magistro: q iam nō indiget magistro. Sic & Helias Helisæū reliquit. Tibi ergo comēdo nīæ uirtutis successionē. Talis [illegible] cōtentio: digna sane: de qua certarēt sacerdos & minister: qs prior patereꝛ pro [illegible] noie. In fabulis ferunt tragicis: excitatos theatri magnos esse plausus: cū se Pylades Orestem diceret: Orestes (ut erat (Orestē se esse affeueraret: ille ut ꝓ Oreste [illegible] ceꝛ: Orestes ne Pyladē ꝓ se patereꝛ necari. Sed illis ñ licebat uiuere: q uterq; est [illegible] diꝛ re⁹: alt⁹ q fecisset: alter q adiuuisset. Hic Laurētiū sctm ad hoc null⁹ urgeamor deuotiōis: tū & ipse post triduū: cū illuso tyrāno imposit⁹ sup craticulā [illegible]. Affū est inqt: uersa & māduca. Ita animi uirtute uincebat ignis naturā. [illegible] tates nō uritandas: & adulationibus nō attendendū. Ca. XLII.

Cauendū etiā reor: nedū aliq̄ nimia gl̄iæ ducunt̄ cupiditate: insoleti⁹ abutant̄ ptātib⁹: & plærūq̄ auersos a nobis aios gentiliū: in studia p̄secutiōis excitēt atq̄ in flāmet ad iracundiā. Itaq̄ ut illi p̄seuerare possint & supplicia uincere: quāto⁹ perire faciūt: Prospiciendū etiā: ne adulātibus aperiamus aurē. Emolliri en̄ adulatione: nō solū fortitudinis nō esse: sed etiā ignauiæ uidet̄.

De temperantia & eius partibus. Ca. XLIII.

Quoniā de tribus uirtutib⁹ dixim⁹: restat ut de q̄rta uirtute dicam⁹: quæ tēperātia ac modestia uocat̄: In qua maxie trāquillitas animi: studiū mānsuetudinis: moderatiōis gr̄a: honestatis cura: decoris cōsideratio spectat̄ & quæriť. Ordo igit̄ quidā uitæ nobis tenēdus est: ut a uerecūdia prima quædā fundamēta ducātur: quæ socia ac familiaris est mētis placiditati p̄teruiā fugitās: ab omni aliena luxu: ut sobrietatē diligit: honestatē fouet: decoq̄ illud requrit. Seq̄t̄ cōuersatiōis electio: ut admīgamur p̄batissimis quibusq̄ seniorib⁹. Nāq̄ ut æquiū usus dulcior: ita senū tutior est: q magisterio quodā & ductu uitæ colorat mores adolescentiū: & uelut muricē p̄bitatis inficit. Nāq̄ si bi q̄ sunt ignari locorū: cū sollertib⁹ uiarū iter adoriri gestiunt: quāto magis adolescētes cū senibus debēt nouū sibi iter uitæ aggredi: quo min⁹ errare possint: & a uero tramite uirtutis deflectere: Nihil en̄ pulchri⁹: q̄ eoldē & magistros uitæ & testes habere. Quærendū est etiā in oi actu: qd p̄sonis: tp̄ib⁹ cōueniat atq̄ ætatib⁹: quid etiā singulos ingenijs sit accōmodū. Sæpe en̄ qd alterū decet: alterū nō decet. Aliud iuueni aptū: aliud seni: aliud in p̄ceptis: aliud in rebus secūdis. Saltauit ante arcā dn̄i Dauid: nō saltauit Samuel. Nec ideo ille rep̄hēsus: sed magis iste laudat⁹. Mutauit uultū corā rege: cui nomē Achis. At hoc si fecisset remota formidine quo minus cognosceret̄: nequaq̄ leuitatis reprehensione carere potuisset. Saul quoq̄ uallatus choro p̄phetarum: etiā ipse p̄phetauit: & de solo quasi indigno memoratum est: Et Saul inter p̄phetas. 1. Reg. 21. 1. Reg. 18.

Officio sibi congruo quenq̄ studere debere. Ca. XLIIII.

Vnusquisq̄ igit̄ suū ingeniū noueri: & ad id se applicet qd sibi aptū elegerit. Itaq̄ qd seq̄t̄ pri⁹ cōsideret. Nō solū nouerit bona sua: sed etiā uitia cognoscat: æquale se iudicē sui p̄beat: ut bonis intēdat: uitia declinet. Alī⁹ distinguendæ lectioni aptior: alī⁹ psalmo gratior: alī⁹ exorciśdis q malo laborāt spiritu solliciti or: alī⁹ sacrario opportunior habet̄. Hæc oia spectet sacerdos: & qd cuiq̄ cōgruat id officij deputet. Quo etem̄ unūquēq̄ suū ducit ingeniū: aut qd officiū decet: id maiore iplet gr̄a. Sed id cū in oi uita difficile sit: tn̄ in nr̄o actu difficillimū ē. Amat. n. unusquisq̄ seq uitā parētū. Deniq̄ plærique ad militiā feruntť: quoq̄ militauerūt parentes: alij ad actiones diuersas. In ecclīastico uero officio nihil iuenias rari⁹: q̄ eū q sequat̄ institutū pris: uel qa graues deterrēt act⁹: uel qa in lubrica ætate difficilior abstinentia: uel qa alacri adolescētiæ uidet̄ uita obscurior: & iō ad ea cōuertunt̄ studia: quæ plausibiliora arbitrant̄. Præsentia q̄ppe plures q̄ futura præferūt. Illi aūt præsentib⁹: nos futuris militamus. Vnde quo præstātior causa: eo debet cura esse attētior.

De pulchro & honesto. Ca. XLV.

Teneamus igit̄ uerecūdiā: & eā quæ tot⁹ uitæ ornatū attollit modestiā. Nam en̄ mediocre ē: reb⁹ singulis modū seruare atq̄ ipartiri ordinē: in quo uere p̄lucet illud qd decoq̄ dicit̄: qd ita cū honesto iungit̄ ut separi nō q̄at. Sed quidē & qd decet: honestū est: & qd honestū ē decet: ut magis i sermone distinguī: sit q̄ in uirtute discretio. Differre en̄ ea inť se intelligi pōt: explicari n̄ pōt. Et ut nemum aliqd eruere distinctiōis: honestas uelut bona ualitudo est: & quædā fa[illegible] tas corporis: decus aūt tanq̄ uenustas & pulchritudo. Sicut ergo pulchritudo [illegible] salubritatē ac ualitudinē uidet̄ excellere: & tū sine his esse nō pōt: neq; ullo [illegible] modo: qn̄ nisi bona ualitudo sit: pulchritudo esse ac uenustas non pōt: sic ho[illegible] decoq̄ illud in se cōtinet: ut ab ea p̄fectū uideat̄: & sine ea esse nō possit. Vel[illegible] britas igit̄ totius opis actusq̄ nr̄i honestas est: & sicut spēs est decoq̄: qd cū [illegible] te cōfusum opiniōe distinguit̄. Nā & si in aliquo uideat̄ excellere: tn̄ in rad[illegible]

Библиотека Академии УРСР
№ СТ 21152

neſtatis: ſed flore præcipuo: ut ſine ea decidat: in ea floreat. Quid eñ ē boneſtas: niſi quæ turpitudinē: q̄ſi mortē fugiat? Quid uero ihoneſtū: niſi qđ ariditatē ac mortē afferat? Virēte igiē ſubſtātia uirtutis: decorū illud tanq̄ flos emicat: qa radix ſalua ē. At uero ꝓpoſiti nīſi radice uitioſa: nihil germinat. Habes hoc in nīis aliquāto exp̄ſſius. Dicit eñ Dauid: Dñs regnauit: decorē induit. Et Apl̄us ait: Sicut in die: honeſte ābulate. Qđ græce dicit̄ εὐσχημόνως. Hoc aūt ꝓprie ſignificat: bono habitu: bona ſpecie. De⁹ ergo primū hoiem cū cōderet: bona habitudine: bona mēbroꝝ cōpoſitione formauit: & optimā ei ſpēm dedit: remiſſionē nō dederat pc̄oꝝ: ſed poſtea q̄ renouauit eū ſpū: & infudit ei gratiā: q uenerat in ſerui forma: & in hoīs ſpecie: aſſūpſit decorē redēptionis būanæ. Et ideo dixit ꝓpheta: Dñs regnauit: decorē induit. Deinde alibi dicit: Te decet hymn⁹ de⁹ in ſyon. Hoc eſt dicere: Honeſtū eſt: ut te timeam⁹: te diligam⁹: te precemur: te honorificemus. Scriptū eſt eñ: Oia uſa boneſte fiāt. Sed poſſum⁹ & hoiem timere: diligere: rogare: honorare. Hymn⁹ ſpecialiter deo dicit̄. Hoc tanq̄ excellētius cæteris credere eſt decorū: qđ deferimus deo. Mulierē quoq; in habitu ornato orare conuenit: ſed ſpecialiter eā decet orare uelatā: & orare ꝓmittentē caſtitatē cum bona cōuerſatione.

Ps. 92. Ro. 13. Ps. 64. 1. Cor. 14. 1. Timoth. 2.

¶ Q̄ naturalia pulchra ſint & boneſta: Turpia uero cōtra naturā. Ca. XLVI.

Et igiē decorū qđ præminet: cui⁹ diuiſio gemina eſt. Nā eſt decoꝝ: q̄ſi generale: qđ p uniuerſitatē fundit̄ boneſtatis: & quaſi in toto ſpectat̄ corpore. Eſt etiā ſpeciale: qđ in ꝑte aliq̄ emitet. Illud generale ita ē: ac ſi æq̄bilē formā atq; uniuerſitatē boneſtatis in oī actu ſuo habeat cōcinentē: cū oīs ſibi eius uita cōſentit: nec in ulla aliqua re diſcrepat. Hoc ſpeciale: cū aliquē actū in ſuis habet uirtutib⁹ præminentē. Simul illud aduerte: q̄ & decoꝝ eſt: ſm naturā uiuere: ſm naturam degere: & turpe eſt qđ fit cōtra naturā. Ait eñ Apl̄s quaſi interrogās: Decet mulierē nō uelatā orare deū? Nec ipſa natura nos docet. Q̄ uir qdē ſi comā habeat ignominia eſt illi: qm̄ cōtra naturā eſt. Et iterū dicit: Mulier uero ſi capillos habeat: glia ē illi. Eſt eñ ſm naturā: qm̄quidē capilli ꝓ uelamine ſūt. Hoc eſt eñ naturale uelamē. Perſonā igiē nobis & ſpēm natura ipſa diſpēſat: quā ſeruare debem⁹: utinā; & innocētiā ei⁹ cuſtodire poſſimus: nec acceptā nīa malicia mutaret. Habes hunc decorē generalē: qa fecit de⁹ mūdi iſti⁹ pulchritudinē: Habes & ꝓ partes: qa cū faceret de⁹ lucē: & die noctēq; diſtingueret: cū conderet cælū: cū terras & maria ſepararet: cū ſolē & lunā & ſtellas cōſtitueret lucere ſup terrā: ꝓbant ſingula. Ergo decorum hoc: qđ in ſingulis mūdi partib⁹ elucebat: in uniuerſitate reſplenduit: ſicut ꝓbat ſapiētia: dicēs: Ego erā cui applaudebat: cū lætaret̄ orbe pfecto. Similiter ergo & in fabrica humani corporis grata eſt uniuſcuiuſq; mēbri portio. Sed plus in cōmune cōpoſitio membrorū apta delectat: ꝓ ita ſibi quadrare & cōuenire uideant̄.

1. Cor. 11. Sapien. 8.

¶ Quarū paſſionū reſtrictione: pulchrū illud poſſit acquiri. Ca. XLVII.

Si quis igiē æquabilitatē uniuerſæ uitæ: & ſingularū actionū modos ſeruet: ordinē quoq; & cōſtantiā dictorū atq; operū: moderationēq; cuſtodiat: in eius uita decoꝝ illud excellit: & quaſi in quodā ſpeculo elucet. Accedat tū ſuauis ſermo: ut cōciliet ſibi affectū audientiū: gratūq; ſe uel familiarib⁹ uel ciuib⁹ uel ſi fieri pōt oībus præbeat: neq; adulantē ſe: neq; adulandū cuiq̄ exhibeat. Alterū eñ calliditatis eſt: uanitatis alterū. Nō deſpiciat qđ de ſe unuſquiſq; & maxime uir optim⁹ ꝓtiat? Hoc eñ modo diſcit bonis deferre reuerētiā. Nā negligere bonoꝝ iudicia: arrogantiæ: uel diſſolutionis eſt: quoꝝ alterū ſupbiæ aſcribit̄: alterū negligētiæ. ceat etiā mot⁹ animi ſui. Ipſe eñ ſibi & obſeruandus & circūſpiciēdus eſt: & ut ad m ſe cauēdus: ita etiā de ſe tuēdus. Sunt eñ motus: in quib⁹ eſt appetit⁹ ille: q quodā ꝓrumpit impetu. Vnde græce ὁρμὴ dicit̄: qđ ui quadā ſe repente ꝓri nō mediocris in his uis quædā animi atq; naturæ ē. Quæ tñ uis gemina ē. Vna etitur: altera in ratiōe poſita: quæ appetitū refrenet & ſibi obedientē præſtet: ut quo uelit: & tanq̄ ſedulo magiſterio edoceat qđ fieri: qđ euitari oporteat: dominatrici obtēperet. Solliciti eñ debem⁹ eē: ne qđ temere aut icurioſe

geram⁹: aut quicq̃ oīno cuⁿ⁹ pbabilē nō possim⁹ rationē reddere. Actus em̃ nr̃i causa: & si nō oībus reddit: tn̄ ab oībus examinat. Nec uero habem⁹: in quo nos possimus excusare. Nā & si uis quædā naturæ in omni appetitu sit: tn̄ idē appetitus rationi subiectus est lege naturæ ipsi⁹: & obedit ei. Vnde boni speculatoris est: ita prætendere aīo: ut appetit⁹ neq; præcurrat rationē neq; deseratur: ne præcurrēdo pturbet atq; excludat: eaq; deserēdo destituat. Perturbatio tollit cōstantiā: destitutio pdit ignauiā: accusat pigriciā. Perturbata em̃ mēte lati⁹ se ac longi⁹ fundit appetitus: & tanq̃ effer ato impetu frenos rationis nō suscipit: nec ulla sentit aurigæ moderamina: qbus possit reflecti. Vnde plærūq; nō solū dū animus exagitat amittit ratio: sed etiā inflāmat uultus: uel iracūdia: uel libidine: pallescat timore: uoluptate se nō capit: & nimia gestit lætitia. Hæc cū fiunt: abiicit illa naturalis quædā censura grauitasq; mōrū: nec teneri pōt illa quæ in reb⁹ gerendis atq; cōiūctis sola pōt auctoritatē suā: atq; illud qđ deceat tenere cōstantia. Grauior aūt appetit⁹ ex indignatione nimia nascit: q̃ acceptæ plærūq; accendit iniuriæ dolor. De quo satis nos psalmi quē in præfatione posuim⁹ præcepta instruūt. Pulchre aūt & hoc accidit: ut scripturi de officijs: ea præfationis nostræ assertione uteremur: quæ & ipsa ad officij magisteriū ptineret.

De tribus generibus hominū: iniurias accipientiū: & q⁹ perfectio etiā hic quodāmodo sit imperfecta. Ca. XLVIII.

SEd quia supra: ut oportebat: psti in xim⁹: quēadmodū unusq̃sq; cauere possit ne excitet accepta iniuria: uerētes ne præfatio plixior fieret: nūc de eo ubērius disputandū arbitror. Locus em̃ opportun⁹ est: ut in ptib⁹ tēperātiæ dicamus: quēadmodū reprimat iracūdia. Tria itaq; genera eē hoīm iniriā accipiētiū: in scripturis diuinis demōstrare uolum⁹ si possum⁹. Vnū e eoꝝ: qb⁹ pctōr insultat: cōuitiat iniqtate. At hūs qa deest iusticia: pudor crescit: auget dolor. Horū fil'es plurimi de meo ordine: de meo numero. Nā mihi infirmo si qs iniriā facit: forlitan: licet infirm⁹: donē iniriā meā. Si crimē obijciat: nō sū cātus: ut sim cōtent⁹ cōscientia mea: etiā si me eius obiectionis alienū nouerim: sed cupio abluere ingenui pudoris notā tanq̃ infirm⁹. Ergo oculū ꝓ oculo & dentē ꝓ dente exigo: & cōuitiū cōuitio rependo. Si uero is sum q̃ pficiā: & si nōdū pfectus: nō retorqueo cōtumeliā: & si influat ille cōuitiū: & inūdet aures meas cōtumelijs: ego tacco: & nihil respōdeo. Si uero pfectus sim (uerbi gratia loquor) nā ueritate infirm⁹ sū. Si ergo pfect⁹ sim: bñdico maledicentē: licut benedicebat & Paulus: q̃ ait: Maledicimur: & bñdicimus. Audierat em̃ dicentē: Diligite inimicos uestros: orate ꝓ calūniātib⁹ & psequētib⁹ uos. Ideo ergo Paul⁹ pſecutionē patiebat & sustinebat: qa uincebat & mitigabat būanū affectū: ꝓpositæ mercedis gratia: ut fil⁹ dei fieret: si dilexisset inimicū. Tn̄ & sanctū Dauid in hoc quoq; genere uirtutis imparē Paulo nō fuisse edocere possum⁹: Qui primo qđē cū malediceret ei fil⁹ Semei: & crimina obijceret: tacebat & humiliabat: & silebat a bonis suis: hoc est: bonorū ope⁹ cōscientia: deinde expetebat maledici sibi: qa maledicto illo diuinā exqrebat misericordiā. Vide aūt quo & humilitatē & iusticiam & prudentiā emerēdæ a dño gratiæ reseruauerit. Primo dicit: Ideo maledicit mihi: qa dñs dixit illi: ut maledicat. Habes humilitatē: qa ea quæ diuinit⁹ imperabant: æquanimiter quasi seruulus ferēda arbitrabat. Iterū dixit: Ecce fili⁹ meus q exiuit de uentre meo quærit animā meā. Habes iusticiā. Si em̃ a nostris grauiora patimur: cur indigne ferim⁹ quæ inferunt ab alienis: Tertio ait: Dimitte illū ut maledicat: qm̃ dixit illi dñs: ut uideat būilationē meā: & retribuet mihi dñs ꝓ maledicto hoc. Nec iā tn̄ cōuitiante ptulit: sed etiā lapidante & sequentē illæsū reliquit: quinetiā post uiriā petēti nenā libēter ignouit. Qđ eo inseruit: ut euāgelico spiritu sanctū Dauid solū inoffēsū: sed etiā gratū fuisse cōuitiāti doceret: & delectatū potius q̃ exasperā iniurijs: ꝓ quibus mercedē sibi reddendā arbitrabat. Sed tamē q̃is pfectus: nō pfectiora quærebat. Incalescebat iniuriæ dolore q̃si hō: sed uincebat spū: q̃si bon⁹ les. Tolerabat q̃si athleta fortis: patiētiæ aūt finis, pmissoꝝ expectatio: & iō dic Notū fac mihi dñe finē meū: & numerū dierū meoꝝ: qui est: ut sciā quid desi

1.Cor.15. Finē illū quærit ꝓmissoꝝ cælestiū: uel illū qñ unusquisq; surget in suo ordine: primitiæ christus: deinde hi q sunt christi: qui in aduentū ei⁹ crediderūt: deinde finis. Tradito em̄ regno deo & patri: & euacuatis oībus ptātibus: ut Apl's dixit: perfectio incipit. Hic ergo impedimentū: hic infirmitas etiā pfectoꝝ: illic plena pfectio. Ideo & dies illos requirit uitæ æternæ qui sūt: nō q prætereunt: ut cognoscat qd sibi desit: quæ terra sit repromissionis: ꝑpetuos fructus ferens: quæ prima apud patrē mansio: quæ secūda: quæ tertia: in quib⁹ ꝓ rōne meritoꝝ unusquisq; regescit. Illa ergo nobis expetēda: in qbus pfectio: in quib⁹ ueritas est. Hic umbra: hic imago: illic ueritas. Vmbra in lege: imago in euāgelio: ueritas in cælestib⁹. Ante agnus offerebaē: offerebaē uitulus: nunc christ⁹ offerē: sed offerē quasi hō: q̄si recipiens passionē: & offert seipse quasi sacerdos: ut peccata nostra dimittat. Hic in imagine: ibi i ueritate: ubi apud patrē ꝓ nobis quasi aduocat⁹ interuenit. Hic ergo in imagine ambulam⁹: i imagine uidemus: illic facie ad faciē: ubi plena pfectio: qa pfectio omnis in ueritate est.

De uanitate calcanda. Ca. XLIX.

ERgo dū hic sumus: seruem⁹ imaginē: ut ibi pueniam⁹ ad ueritatē. Sit in nobis imago iustitiæ: sit imago sapiētiæ: q̄ ueniem⁹ ad illū diē: & fm imaginē estimabimur. Nō iueniat in te aduersari⁹ imaginē suā: nō rabiē: nō furorē. In his em̄ 1.Petri.5. imago negciæ ē. Aduersari⁹ em̄ diabolus sicut leo rugiēs quærit quē occidat: quē deuoret. Nō inueniat auri cupiditatē: nō argēti aceruos: nō uitioꝝ simulacra: ne auferat tibi uocē libertatis. Vox em̄ libertatis illa est: ut dicas: Veniet hui⁹ mūdi ꝑceps: & in me inueniet nihil. Itaq; si securus es: q̄ in te nihil inueniat: cū uenerit ꝑscrutari: Gen.31 dices illud qd̄ dixit ad Laban Iacob patriarcha: Cognosce si qd tuorū est apud me. Merito beat⁹ Iacob apud quē nihil Laban suū potuit reperire. Absconderat em̄ Rachel simulacra deoꝝ eius aurea & argentea. Itaq; si sapia: si fides: si cōtēptus sæculi: si Ps.39. gratia tua absc̄dat oc̄m pfidiā: beat⁹ eris: quia nō respicis in uanitates & insanias falsas. An mediocre est tollere uocē aduersario: ut arguēdi te nō possit habere auctoritatē? Itaq; qui nō respicit in uanitate: nō cōturbaē: qui em̄ respicit cōturbaē: & uanissime quidē. Quid est em̄ cōgregare opes: nisi uanū: qa caduca quærere: uanū est satis. Cū aūt cōgregaueris: q sciās: an possidere liceat tibi? Nōne uanū est ut mercator noctibus ac dieb⁹ cōficiat iter quo aggerare possit thesauri aceruos: merces cōgerat: cōturbeē ad preciū ne forte minoris uendat q̄ emerit: aucupeē locoꝝ precia: & subito aut latrones in se inuidia famosæ negociationis excitet: aut nō expectatis serenioribus flatibus: dū lucrū quærit: naufragiū impatiēs moræ incidat? An nō cōturbaē etiā ille uane: q sūmo labore coaceruat: qd̄ nesciat cui hæredi relinq̄t? Sæpe qd̄ auarus sūma cōgesserit sollicitudine: præcipiti effusione dilapidat hæres luxuriosus: & diu quæsita: turpis belluo: præsentiū cæcus: futuri ꝑuidus: q̄dā absorbet uoragine. Sæpe etiā sperat⁹ successor inuidiā partæ acqrit hæreditatis: & celeri obitu extraneis aditæ successionis transcribit cōpendia. Quid ergo uane araneā texis: quæ inanis & sine fructu est: & tanq̄ casses fulpēdis inutiles diuitiarū copias: quæ & si fluāt nihil ꝑsunt: imo exuunt te imaginē dei: & induūt terreni imaginē? Si tyrānis aliqs imaginē habeat: nōne obnoxi⁹ est dānatiōi? Tu deponis imaginē ætnī iperatoris: & erigis in te imaginē mortis. Eijce magis de ciuitate aiæ tuæ imaginē diaboli: & attolle imaginē christi. Hæc i te fulgeat in tua ciuitate: hoc est: i anima resplendeat: quæ oberat uitioꝝ imagines. De quibus ait Dauid: Domine: in ciuitate tua: ad nihilū deces imagines eorū. Cum em̄ depinxerit illā hierusalē dns ad imaginē suam: tunc [illegible]ersariorum omnis imago deletur.

[illegible] officioꝝ gra ministros altaris maxie deceat: qd̄ testimonio leuitici cōprobaē.

VOd si euāgelio dñi etiā ppls ipse ad despiciētiā opū informat⁹ atq; (Ca. L. institut⁹ ē: q̄ntomagis uos leuitas oportet trenis ñ teneri cupiditatib⁹: quoꝝ de⁹ portio ē. Nā cū diuideret a Moyse possessio terrena prim ppl'o: excepit dns a terrenæ possessiois cōsortio: ꝙ ipse illis esset funiculus hæreditatis. Vñ id: Dns ps hæreditatis meæ & calicis mei. Deniq; sic appellaē leuita: ipe me⁹:

uel ipse ꝑ me. Magnū ergo mun⁹ ei⁹: ut de eo dñs dicat: ipse me⁹. Vel quēadmodū Petro dixit de statere in ore piscis repto: Dabis eis ꝑ me & ꝑ te. Vnde & Aplus cū eēm dixisset debere esse sobriū: pudicū: ornatū: hospitalē: docibilē: nō auarū: nō litigiosum: domui suæ bene præpositū: addidit: diaconos similiter oportet esse graues: nō bilingues: nō multo uino deditos: nō turpe lucrū sectantes: habentes mysteriū fidei in cōscientia pura. Et hi aūt ꝓbent̄ primū: & sic ministrent: nullū crimē habētes. Aduertimus quāta in nobis requirant̄: ut abstinēs sit a uino minister dñi: ut testimonio bono fulciat̄: nō solum fidelitāt̄: sed etiā ab his qui foris sunt. Decet em̄ actuū operūq; nostrorū testem esse publicam existimationē & attestationē: ne deroget muneri: ut qui uidet ministrū altaris cōgruis ornatū uirtutibus: auctorē prædicet: & dñm uenere⁹: qui tales seruulos habeat. Laus em̄ dñi: ubi mūda possessio: & innocens familiæ disciplina. ¶ De castimonia aūt quid loquar: qñ una tantū nec repetita ꝓmittit̄ copula? Et in ipso ergo cōiugio lex est: nō iterare coniugiū: nec secūdæ cōiugis sortiri cōiunctionē. Qđ plærisq; mirū uidet̄: cur etiā ante baptismū iterato cōiugio ad electionem muneris & ordinationis prærogatiuā impedimēta generent̄: cum etiā delicta obesse nō soleant: si lauacri remissa fuerint sacramēto. Sed intelligere debem⁹: qa in baptismo culpa dimitti pōt: lex aboleri nō pōt. In coniugio nō culpa sed lex est. Qđ culpæ est igit̄ in baptismate relaxat: qđ legis est: in cōiugio nō soluitur. Quō autem pōt hortator esse uiduitatis: qui ipsa cōiugia frequētauerit? Inoffensum aūt exhibēdū & immaculatū ministeriū: nec ullo cōiugali costu uiolandū cognoscitis: qui integro corpore: incorrupto pudore: alieni etiā ab ipso cōsortio cōiugali: sacri ministerij gratiā recepistis. Qđ eo nō præterit: quia in plærisq; abditioribꝰ locis cū ministerū gererent: uel etiā sacerdotiū: filios suscēperūt: & id tanq; usu ueteri defendunt: qñ p interualla dieꝝ sacrificiū deferebat̄: & tū castificabat̄ etiā ppls p biduū aut p triduū ut ad sacrificiū purꝰ accederet: ut in ueteri testamēto legim⁹: Et lauabat uestimenta Exo. 19.
sua. Si figura rata obseruātia: quāta in ueritate? ¶ Discę sacerdos atq; leuita: qd sit lauare uestimēta tua: ut mundū corpꝰ celebrādis exhibeas sacramētis. Si ppls sine ablutione uestimentoꝝ suoꝝ ꝓhibebat accedere ad hostiā suā: tu illotꝰ mente pariter & corpore: audes ꝑ alijs supplicare: audes ꝑ alijs ministrare? Nō mediocre officiū leuitaꝝ: de quibꝰ dñs dicit: Ecce eligo leuitas de medio filiorū israel ꝑ oī primogenito aperiente uuluā i filijs israel: redemptiōes eorū erūt ist̄: & erūt mihi leuitæ. Mihi em̄ sanctificauī primogenitū in terra ægypti. Cognouimus: qa nō inter cæteros leuitæ cōputant̄: sed oibus præferunt̄: q eligunt̄ ex oibus: & sanctificant̄: ut primogenita fructuū atq; primitiæ quæ dño deputant̄: in quibꝰ est uotorū solutio: & redeptio pctoꝝ. Nō accipies inqt eos unt̄ filios israel: & cōstitues leuitas sup tabernaculū testimonij: & sup oīa uasa eiꝰ astare: & sup quæcūq; sunt in ipso. Ipsi tollāt tabernaculū: & oīa uasa eiꝰ: & ipsi ministrēt in eo: & in circuitu tabernaculi castra ipsi cōstituāt: & ꝓmouēdo: tabernaculū ipsi deponāt leuitæ: & cōstituēdo castra: rursū ipsum tabernaculū ipsi statuāt. Alienigena quicūq; accesserit: morte moriat̄. Tu ergo electus ex oī numero filioꝝ israel: inter sacros fructꝰ q̄s primogenitꝰ estimatꝰ: præpositꝰ tabernaculo: ut prætedas in castris sctitatis & fidei: ad quæ si alienigena accesserit morte moriet̄: positꝰ ut operias arcā testamēti. Nō em̄ oēs uidēt alta mysteriorū: qa operiunt̄ a leuitis: ne uideāt qui uidere nō debēt: & sumāt q seruare nō pōt. Moyses denīq; ex circūcisione uidit spiritalē: sed oprit eā ut i signo circūcisionē præscriberet. Vidit & anima sinceritatis & ueritatis: uidit passionē dñi: operuit açymis corpalibꝰ açyma uitatis: operuit passionē dñi: agni uel uituli imolatiōe: & boni leuitæ seruauerūt mysteriū fidei suæ sub hoc tegmine: & tu mediocre putas: qđ cōmissū ē tibi. Primū ut alienū uideas: quod est sapiētiæ: deinde ut excubias ꝑ pplo deferas: qđ est iusticiæ: tertia defendas: tabernaculāq; tueāris: qđ est fortitudinis: ipsum cōtinēre: ac solū præstet: qđ ē tēperātiæ. ¶ Hæc uirtutū genera principalia: cōstituerūt etiā hi q̄ sunt: sed cōitatis superiorē ordinē quā sapiētiæ iudicauerūt: cū sapiētia fundasti: iusticia ꝙ: qđ manere nō pōt nisi fūdamētū habeat. Fundamētū aūt

Matth. 17.
1. Tim. 6. 3.

Eccl.1. Prima ergo fides: quæ est sapiētiæ: ut Salomon dicit: secut⁹ patrē: Initiū sapientiæ ti-
Deut.6. mor dñi. Et lex dicit: Diliges dñm deū tuum: diliges ꝓximū tuū. Pulchrū est igitur:
ut gratiā tuā atq; officia in societatē humani generis cōferas. Sed primū illud decorū est: ut qđ habes ꝓciosissimū: hoc est: mentē tuā (qua nihil habes præstāti⁹) deo deputes. Cū solueris auctori debitū: licet ut opera tua in beneficentiā & adiumēta hominū cōferas: atq; opē feras necessitatibus: aut pecuniā: aut officio: aut etiā quocūq; munere: qđ late patet in uestro ministerio: Pecuniā: ut subueniās: debito obligatū liberes. Officio: ut seruāda suscipias: quæ metuit amittere: q deponēda credidit. Officiū est igit̄ depositū seruare ac reddere. Sed interdū cōmutatio fit: aut tēpore: aut
Matth.14. necessitate: ut ñ sit officiū reddere qđ acceperis: Vt si quis cōtra patriā opem barba-
Judic.11. ris ferens pecuniā apertus hostis reposcat: aut ficuī reddas cū adsit qui extorqueat: si furenti restituas cū seruare nō queat: si insanienti gladiū depositū nō neges quo se ille interimat: nōne soluisse cōtra officiū est? Si furto quæsita sciens suscipias: ut fraudē qui amiserat: nōne contra officiū est? Est etiā cōtra officiū nōnunq; soluere ꝓmissum: sacramentū custodire: ut Herodes: qui iurauit qñ quicqd petitus esset daret filiæ Herodiadis: & necē Iohannis præstitit: ne ꝓmissū negaret. Nā de lepte qd dicā: qui immolauit filiā suā: quæ sibi uictori prima occurrerat: quo uotum impleret qđ spoponderat: ut qcqd sibi primū occurrisset offerret deo. Melius fuerat nihil tale ꝓmittere: q̄ ꝓmissū parricidio soluere. Hæc quāti cōsilij sit ꝓspicere: nō ignoratis. Et ideo eligatur leuitas: qui sacrarū custodiat: ne fallatur consilio: ne fidē deferat: ne mortē timeat: ne quid intēperantius gerat: ut specie ipsa grauitatē præferat: nec solū animū: sed etiā oculos cōtinentes habere quē deceat: ne uel ipse frontē sobrietatis fortuit⁹
Matth.5. uiolet occursus: Qui qui uiderit mulierē ad cōcupiscēdū eā: adulterauit eam in corde suo. Ita adulterij nō solū facti colluuione: sed etiā aspectus intētione cōmittitur. Magna hæc uident̄ ac nimis seuera: sed in magno munere nō superflua: qñ tāta est le-
Deut.33. uitarum gratia: ut de his Moyses in benedictionib⁹ diceret: Date Leui ueros ei⁹: date Leui manifestos eius: date Leui sortē suffragij sui: & ueritates ei⁹ uiro sancto: quē tēptauerūt in tēptationib⁹: maledixerūt sup aquā cōtradictionis: Qui dicit patri suo & mri suæ: nō noui te: & fres suos nō cognouit: & filios suos abdicauit: hic custodiat uerba tua: & testamentū tuū obseruabit. Illi ergo ueri ei⁹ & manifesti ei⁹: qui nihil in corde doli habeāt: nihil fraudis occultent: sed uerba ei⁹ custodiāt: & in corde suo cōferant: sicut cōferebat & Maria: qui suos parētes officio suo nō mouerint præferendos: qui uiolatores oderint castitatis: pudicitiæ ulciscant̄ iniuriā: nouerint officiorū tēpora: qđ mai⁹: qđ minus sit: qđ cuiq; aptū sit tēpori: & ut id solū sequant̄ qđ honestū est. Sane ubi duo honesta: id qđ honesti⁹ est: præponēdū putent. Hi iure benedicti. Si quis ergo manifestet iusticias dei & incensum ponat: benedic dñe uirtutem ipsius: opera manuū eius suscipe: ut gratiam ꝓphēticæ benedictionis inueniat apud eum qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum Amen.

Sancti Ambrosij episcopi Liber officiorū primus explicit.

Sequitur Annotatio capitulorum Libri secundi eiusdem.

Honestate uitam acquiri beatam. Ca. I.
Beatitudinē multis & diuersis modis philosophos estimasse: sed iuxta nostros in co
nitione diuina solūmodo & bonis operibus constare. Ca. II.
Quia philosophos apud nos argumenta uanescere: qui aut in sola re: sciētia: aut
uoluptate: aut cōmoditate corporis & externa beatitudinē cōstituere. Ca. III.
Beatitudinē doloribus & necessitatib⁹ adipisci: exēpla de patribus. Ca. IIII.
Quæ putant̄ bona plærūq; impedimento esse ad beatā & æternam uitā: & quæ ma
la: materias quasdam esse uirtutū & æternarum beatitudinū. Ca. V.
Utili nō questuoso illos: sed iusto & honesto. Ca. VI.
Amicitiē præcipue fide & dilectiōe & æqtate metiēdā: exēpla de Dauid & Moyse:
Dauid maxie diligebant̄ a ꝓpīis: qa ꝓ ipsis sese obiectarēt periculis. Ca. VII.

Cōsilia plurimū ad cōciliationē ualere alioꝝ: qđ claruit in Salomone. Ca. VIII.
Virtutes oēs indiuiduas sed opinione uulgi seiūctas: nec tū apud ipsū uulgus alterā sine altera cōprobari: nō solū a phis: sed plus etiā intimat a nostris. Ca. IX.
Mystica interpretatio sup Salomone & regina Saba. Ca. X.
Q̄ a phis uiris cōsilium sit requirendū: exempla de patribus. Ca. XI.
Improbos homines licet prudētes uideantur fugiendos. Ca. XII.
Sapientiā uitiosos homines sibi uendicare nō debere: quippe quæ nullum consortium cū uitijs potest habere. Ca. XIII.
Q̄ prudentia omnib⁹ uirtutibus sit associa: maxime in cupiditate calcāda. Ca. XIIII.
De liberalitate q̄ ū solū facultatū dispsiōe sed & beniuolētia cōstat & cōsilio. Ca. XV.
De sobrietate quæ & temperātia in liberalitate seruāda: exemplū de Ioseph & eius prudētissimo per interpretationē somnij consilio. Ca. XVI.
Aequalis meriti uiro cōsiliū sit requirēdū: Introducunt Paulus & Ioseph. Ca. XVII.
Q̄ mali consiliarij sæpe fiant in ruinam: Introducitur Roboam cōsilio iuuenum deceptus. Ca. XVIII.
Iustitia & beniuolentia & affabilitate nō facata plurimos posse cōciliari. Ca. XIX.
Ad cōmēdatiōes boim plurimū ualere si phatis adhæreāt: exēpla de pīb⁹. & dispares etiā ætate: uitæ delectari similitudine: exēplū ponit de Petro & Iohāne. Ca. XX.
De laude miserationis & hospitalitatis: & malo ꝓductōis & iamis fauoris: & hoc maxie in sacerdotib⁹ reprehendit qui oia ornate & ordinate agere debent. Ca. XXI.
De modo inter remissionē & seuēritatē conseruando: & ꝙ simulata remissio grauiores aliq̄ādo causas adoriat: exemplū de Absalon. Ca. XXII.
Q̄ pecunia redempti non diu fidem custodiant: quia quos semel pecunia redemeris: semp se remissione & adulatione putāt redimendos. Ca. XXIII.
Bonis tantū actibus ad honores nitendū: maxime ecclesiasticos: nec inferiores ordines simulatis uirtutibus episcopo derogare: nec itē episcopum clero esse inuidum: sed iustū in omnib⁹ maxime in iudicando. Ca. XXIIII.
Fauores & bōficia plus pauperib⁹ q̄ diuitib⁹ eroganda: qa de eo ꝙ diues forte dedignat paup maximā tibi habet gratiā: & ꝙ bōficia nō sola pecunia fiāt. Ca. XXV.
De malo auaritiæ: exempla de Balaam: & Acham: & Dalila. Ca. XXVI.
De benignitate: & ꝙ excōmunicatio tardius sit exerenda. XXVII.
De bono cōpassionis: & ꝙ sacris ecclesiarum thesauris nō sit parcendū tempore necessitatis: Exempli causa inducit Laurētius: & ipse Ambrosius. Ca. XXVIII.
Depositā uiduaꝝ: imo omniū fidelium in ecclesia cū sui etiā periculo cōseruāda: exemplū de Onia & Heliodoro: & seipso: & Ticinēsi episcopo. Ca. XXIX.
Qui fugiendi: & qui sint in bono celandi. Ca. XXX.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi officioꝝ Liber secūdus incipit.

Honestate uitam aequin beatam. Ca. I.

Superiore libro de officijs tractauimus: quæ conuenire honestati arbitrabamur: in qua uitā beatā positā esse mime dubitabam⁹: quā scriptura appellat uitā æternā. Tant⁹ em̄ splendor honestatis est: ut uitā beatā efficiat: trāquillitas cōsciētiæ: & securitas innocētiæ. Et ideo sicut exort⁹ sol: lunæ globū & cætera stellaꝝ abscondit lumina: ita fulgor honestatis: ubi uero & incorrupto uibrat decore: cætera quæ p[ro]tant bona fm uoluptatē corporis: aut fm sæculū clara & illustria: obumbrat. Beat[us] plane: quæ nō alienis estimat iudicijs: sed domesticis percipit sensibus: tanq̄ sui [iu]dex. Neq; em̄ populares opiniones p mercede aliqua requirit: neq; p supplicio ponit. Itaq; quo minus sequitur gloriā: eo magis sup eam eminet. Nam qui gloriam [re]quirunt: his tam merces præsentium: umbra futurorū est: quæ impediat uitā æter[nam]: qđ in euāgelio scriptū est: Amen dico uobis: receperūt mercedē suā: de his scri[ptum]

uelut tuba canẽdo uulgare liberalitatẽ suã quã faciũt circa pauperes: gestiũt. Similiẽ & de iciunio qđ ostẽtatiõis causa faciũt: Habent inqt mercedẽ suã. Honestatis igit̃ est uel misericordiã facere uel iciuniũ deferre in abscõdito: ut mercedẽ uideariſ a ſolo deo tuo quærere: nõ etiã ab hoĩbus. Nã qui ab hoĩb⁹ quærit: habet mercedẽ suã: qui autẽ a deo: habet uitã æternã: quã præstare nõ põt nisi auctor æternitatis: sicut il
Luc. 23. lud est: Amen dico tibi: hodie mecũ eris in paradiſo. Vnde expreſſius ſcriptura uitã æternam appellauit eam quæ sic sit beata: ut nõ hominũ opinionibus æſtimanda relinqueretur: ſed diuino iudicio cõmitteretur.

Beatitudinem multis & diuersis modis philoſophos estimasse: ſed iuxta noſtros in cognitione diuina ſolũmodo & bonis operib⁹ constare. Ca. II.

ITaq; philoſophi: beatã uitã: alij in nõ dolendo posuerũt: ut Hieronym⁹: Alij in reꝝ scięntia: ut Herillus: q audiens ab Aristotele & Theophraſto mirabiliter laudatã esse reꝝ scientiã: ſolã eã quasi summũ bonũ posuit: cũ illi eã quaſi bonũ: nõ quaſi ſolũ bonũ laudauerint. Alij uoluptatẽ dixerũt: ut Epicur⁹. Alij ut Callipho: & post eũ Diodor⁹: ita interptati sunt: ut alter ad uoluptatẽ: alter ad uacuitatẽ doloris: consortiũ honeſtatis adiungerent: q̃ ſine ea nõ possit esse beata uita. Zenon stoic⁹: ſolũ & summũ bonũ qđ honeſtũ est. Aristoteles aũt & Theophraſtus & cæteri peripatetici: in uirtute quidẽ: hoc est: in honeſtate uitã beatã esse: ſed cõpleri eius beatitudinẽ etiã corporis uoluptatib⁹ atq; externis bonis asseruerũt. Scriptura autẽ diuina: uitã beatã in cognitione posuit diuinitatis: & fructu bonæ operationis. Deniq; utriuſq; assertionis euãgelicũ ſuppetit teſtimoniũ. Nã & de scientia ita dicit
Joh. 17. dñs Ieſus: Hæc est aũt uita æterna: ut cognoscãt te ſolũ uerũ deum: & quẽ miſisti le-
Matth. 19. sum christũ. Et de operib⁹ ita reſpõdit: Omnis qui reliquerit domũ: uel fratres: aut ſorores: aut patrẽ: aut matrẽ: aut uxorem: aut filios: aut agros ꝓpter nomẽ meũ: centuplũ accipiet: & uitã æternã possidebit. Sed ne estimeẽ hoc recens esse: & prius tractatum a philoſophis: q̃ in euangelio prædicatum: anteriores euangelio philoſophi: id est: Aristoteles: & Theophraſtus uel Zenon atq; Hieronym⁹: ſed posteriores ꝓphetis: accipiant: q̃ longe anteq̃ philoſophoꝝ nomẽ audiret: p os ſancti Dauid
Ps. 93. utrũq; apte uideaẽ exposũ. Scriptũ est em̃: Beat⁹ bõ quẽ tu erudieris dñe: & de lege
Ps. 111. tua docueris eũ. Habem⁹ & alibi: Beat⁹ uir qui timet dñm: in mãdatis eius cupiet nimis. Docuim⁹ de cognitione: cui⁹ præmiũ æternitatis fructũ esse cõmemorauit: adijciens ꝓphetã: quæ sint in domo sui⁹ timẽtis dñm: uel eruditi in lege: & cupientis in
Ibidem. mandatis diuinis: Gloria inqt & diuitiæ in domo ei⁹: & iuſtitia eius manet in ſæculũ ſæculi. De operib⁹ quoq; in eodẽ pſalmo ſubiunxit uitæ æternæ ſuppetere præmiũ uiro iuſto. Deniq; ait: Beat⁹ uir qui miſereẽ & cõmodat: diſponet ſermones ſuos in iudicio: quia in ſæculũ nõ cõmouebit. In memoria æterna erit iuſt⁹. Et infra: Diſperſit dedit pauperib⁹: iuſtitia eius manet in æternũ. Habet ergo uitã æternã fides: qa fundamentũ est bonũ. Habẽt & bona facta: qa uir iuſtus & dictis & reb⁹ pbat̃. Nã & ſi exercitat⁹ ſit in ſermonib⁹: & deſidioſus in operib⁹: prudentiã ſuã factis repellit. Et grau⁹ est ſcire qd facias: nec feciſſe qđ faciendũ cognoueris. Contra quoq; ſtrenuũ esse in operib⁹: affectu infidum: ita est ac ſi uitioſo fundamẽto pulchra culminũ uelis eleuare faſtigia: qđ quo plus ſtruxeris: pl⁹ corruit: qa ſine munimẽto fides: bona opa non possunt manere. Infida ſtatio in portu nauẽ ꝓforat: & arenoſum ſolũ citõ cedit: nec põt impositæ ædificationis ſuſtinere onera. Ibi ergo plenitudo præmij: ubi uirtutũ pfectio: & quædã in factis atq; dictis æqualitas est ſobrietatis.

Omnia philoſophorũ apud nos argumẽta uanescere: qui aut in ſola reꝝ scientia: aut uoluptate: aut cõmoditate corporis & externa beatitudinẽ cõſtituere. Ca. III.

QVoniã ſola rerũ scientia exploſa est: uel quaſi inanis fm philoſophiæ diſputationes ſupfluas: uel quaſi ſemipfecta ſententia: cõſideremus q̃ eodem de eo diuina ſcriptura abloluat ſententiã: de quo tam multiplices & implicatq; cõfuſas uidemus esse quæſtiones philoſophiæ. Nihil em̃ bonũ ſcriptura niſi honeſtũ aſſerit: uirtutẽq; in omni rerũ ſtatu beatam iudicat: quæ neq; augeaẽ bo

nis corporis: uel externis: neq; minuat aduersis: nihilq; beatū: nisi qđ a peccato alienū sit: plenū innocētiæ plenū gratiæ dei. Scriptum est em̄: Beatus uir qui nō abiit in cōsilio impiorū: & in uia peccatorū nō stetit: & in cathedra pestilentiæ nō sedit: sed in lege dñi fuit uoluntas eius. Et alibi: Beati immaculati in uia: qui ambulāt in lege domini. Innocētia igitur & sanctia: beatū faciūt. Bonæ quoq; operationis mercedē esse beatitudinē uitæ æternæ: superi⁹ aduertimus. ¶ Restat igit̄: ut spreto patrocinio uoluptatis: aut doloris metu (quoꝝ alterum quasi infractum & molliculū: alterum quasi euitatū & infirmū despuit) in ipsis doloribus uitā beatam emittere demonstrem. Qđ facile doceri pōt: cū legerimus: Beati estis: cū uobis maledixēt & psequēt̄: & dicent omne malū aduersum uos: mentientes ꝓpter iusticiam. Gaudete & exultate: qm̄ merces uestra copiosa est in cælo. Sic em̄ persecuti sunt & ꝓphetas ante uos. Et alibi: Qui uult uenire post me: abneget semetipsum: & tollat crucē suā & sequat̄ me. Matth. 5. Matth. 16.

¶ Beatitudinē doloribus & necessitatibus adipisci: exēpla de patribus. Ca. IIII.

ESt ergo beatitudo & in doloribus: quos plena suauitatis uirtus cōprimit & coercet: ipsa sibi domesticis opibus abundans: uel ad cōscientiā: uel ad gratiam. Neq; em̄ parum beat⁹ Moyses: cum ægyptiorū uallatus populis: & mari clausus: p fluctus sibi & populo patrū: pedestrē uiam pijs meritis inuenisset. Quando aūt fortior q̄ tunc erat Moyses: cū extremis circūuent⁹ periculis: nō desperabat salutē: sed exigebat triumphū? Quid Aaron: quādo se beatiorē credidit: q̄ tunc qñ medius stetit inter uiuos ac mortuos: & obiectu sui statuit mortē: ne ad uiuorū transiret agmina a cadaueribus mortuorū? Quid de puero Daniele loquar: q tam sapiēs erat: ut inter leones fame exasperatos: nulla bestialis sæuiciæ formidine frangeret: Ita alienus a metu ut posset epulari: nec uereretur ne ad pastū exemplo sui feras ꝓuocaret? Est ergo & in dolore uirtus: quæ sibi bonæ suauitatē exhibeat cōscientiæ: & ideo iudicio est: q̄ nō minuat dolor uirtutis uoluptatem. Sicut ergo nulla uirtuti decessio beatitudinis p dolorē: ita etiā nulla accessio per uoluptatē corporis: aut cōmodorū gratia. De quibus pulchre Apostol⁹ ait: Quæ mihi lucra fuerūt: hæc duxi ꝓpter christū detrimenta esse. Et addidit: Propter quē oia duxi dāna: & estimo ut stercora: ut christū lucrifaciā. Denicq; Moyses damnū suum credidit thesauros esse ægyptiorū: & opprobriū dominicæ crucis prætulit: nec tunc diues cū abūdaret pecunia: nec postea pauper cū egeret alimēto: nisi forte tūc alicui min⁹ beatus uideretur fuisse: cū in deserto quotidiana alimonia sibi & populo suo deforet. Sed qđ sūmi boni ac beatitudinis nemo negare audeat: māna est: hoc est: panis angelorū ministrabatur e cælo: carnes quoq; quotidiana pluuia totus plæbis epulis redundabāt. Heliæ quoq; sancto panis ad uictum deerat: si quæreret: sed nō uidebat̄ deesse: quia nō quærebat̄. Itaq; diurno coruorū obsequio: mane panis: caro ad uesperā deferebat̄. Nūquid ideo minus beat⁹: quia pauper erat sibi? Minime. Immo eo magis beat⁹: qa deo diues. Alijs em̄ q̄ sibi diuitem esse præstat: ut iste eratiqui tēpore famis cibū a uidua petebat: largiturus ei ut hydria farinæ p triennū & sex mēses nō deficeret: & p quotidianos usus olei uas uiduæ inopi sufficeret ac ministraret. Merito ibi uolebat Petrus esse: ubi istos uidebat. Merito in mōte cū christo in gloria apparuerūt: qa & ipse paup factus est: cū diues esset. Nullū ergo adminiculū præstāt diuitiæ ad uitā beatā. Qđ euidēter dñs in euāgelio demōstrauit dicēs: Beati pauperes: qm̄ uestrū est regnū dei. Beati qui nunc esuriunt & sitiunt iusticiā: quia ipsi saturabūtur. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. Itaq; pauptatē: famē: dolorē: quæ putant̄ mala: nō solū impedimento nō esse ad uitā beatā: sed etiā adiumēto: euidētissime ꝓnūciatū est. Matth. 5.

¶ Quæ putant̄ bona plærūq; impedimēto esse ad beatā & æternā uitā: & quæ mala: māterias qualdā esse uirtutū & æternarū beatitudinū. Ca. V.

SEd & illa quæ uident̄ bona: diuitias: satietatē: lætitiā: expertē doloris: detrimento esse ad fructum beatitudinis: dñico declaratū iudicio liquet: cū dicit: Væ uobis diuitibus: qui habetis consolationē uestrā: Væ uobis qui saturati estis: quia esurietis. Et illis qui rident: quia lugebunt. Sic ergo nō solū adminiculo

ſunt ad uitā beatā: corporis aut externa bona: ſed etiā diſpēdio ſunt. Inde ēm beatus
3.Reg.21. Nabuthe etiā cum lapidaretᵉ a diuite: qa pauper & infirmus aduerſus opes regias ſo
lo erat affectu & religione diues: ut pecunia regali nō cōmutaret paternæ uineæ hæ
reditatē: eoq; perfectus: quia ſanguine ꝓprio defenderet iura maiorū ſuorum. Inde
quoq; miſer Achab ſuo iudicio: qui pauperem necari fecerat: ut eiᵒ poſſideret uine-
am. Certū eſt: ſolum & ſummū bonū eſſe uirtutē: eāq; abūdare ſolum ad uitæ fructū
beatæ: nec externis aut corporis bonis: ſed uirtute ſola uitā præſtari beatam: ꝑ quā
uita æterna acquiritur. Vita ēm beata fructus præſentiū: uita aūt æterna ſpes futuro
rum eſt. Et ſunt tamē qui in hoc corpore tam infirmo: tā fragili: impoſſibilē uitam be
atam putāt: in quo neceſſe eſt angi: dolere: deplorare: ægreſcere: quaſi uero ego in
corporis exultatione dicā uitam beatā cōſiſtere: & nō in altitudine ſapientiæ: ſuaui-
tate cōſcientiæ: uirtutis ſublimitate. Nō ēm in paſſione eſſe: ſed uictorē eſſe paſſiōis
beatū eſt: nec frangi tēporalis motu doloris metuentē accidere hæc quæ grauia ad
uim doloris ferunt: cæcitatē: exilium: famē: ſtuprum filiæ: amiſſionē liberorū. Quis
neget beatū Iſaac: qui nō uidebat in ſenectute: & beatitudines ſuis benedictionibus
cōferebat? An nō beatus Iacob: qui ꝓfugus patria domo: mercēnarius paſtor exili-
um ſuſtinuit: filiæ pudicitiā ingemuit eſſe temeratā: famem ptulit? Non ergo beati:
quorū fide deus accipit teſtimoniū: cū dicitur: Deus Abraam: deus Iſaac: deᵒ Iacob?
Miſera eſt ſeruitus: ſed nō miſer Ioſeph: immo plane beatus: cū dominæ libidines in
ſeruitute poſitus coerceret. Quid de ſancto Dauid loquar: qui triū filiorū deplora-
uit obitū: Ammon & Abſalon: atq; infantuli ex ea quæ fuit Vriæ nati: & qđ his duriᵒ
Iob.10. inceſtum filiæ Thamar? Quō nō beatus: de cuiᵒ ſucceſſione beatitudinis auctor ex-
ortus eſt: qui plurimos fecit beatos? Beati ēm qui nō uiderunt & crediderunt. Fue-
runt & ipſi in ſenſu infirmitatis: ſed cōualuerunt de infirmitate fortes. Quid laborio
ſius aute ſancto Iob: uel in domus incendio: uel filiorū decē interitu momētario: uel
doloribs corporis? Nunquid minus beatus: q̄ ſi illa nō ptuliſſet: in quibus magis ꝓba
tus eſt? Eſto tamen: fuiſſe in illis aliquid acerbitatis. Et ſi putaueris: quē uirtus animi
nō abſcondit dolorem? Neq; ēm pfundū mare negauerim: quia uadoſa littora ſunt:
Neq; cælū lucidum: quia interdū obtexit nubibus. Neq; terrā fœcundā: quia aliqui-
bus locis ieiuna glarea eſt: Aut lætas ſegetes: quia intermixtā ſolāt habere ſterilem
auenā. Similiter puta: beatæ meſſem cōſcientiæ interpellari aliquo acerbo dolore.
Nōne totus manipulis uitæ beatæ ſiquid forte accidit aduerſi atque amaritudinis:
tanq ſterilis auena abſconditur: aut tanq̄ lolij amaritudo frumenti ſuauitate obduci-
tur? Sed iam ad ꝓpoſita pergamus.

¶ De utili: nō queſtuoſo illo: ſed iuſto & honeſto. Ca. VI.

VPeriore libro ita diuiſionē fecimus: ut primo loco eſſet honeſtū ac deco-
rum: a quo officia ducerent: ſecundo loco quid utile. Et quēadmodū in pri-
mo diximus: quia inter honeſtū & decorum eſt quædā diſtinctio: quæ magis
intelligi q̄ explicari poſſit: ſic & cū utile tractamus: conſiderandū uideᵗ quid utilius.
¶ Vtilitatē aute nō pecuniarij lucri eſtimatione ſubducimus: ſed acquiſitione pieta
tis: ſicut Apoſtolus ait: Pietas aūt ad omnia utilis eſt: ꝓmiſſionē habens uitæ præſen
tis & futuræ. Itaq; in ſcripturis diuinis: ſi diligēter quæramus: ſæpe inuenimus: qđ ho
neſtum eſt: utile uocari. Omnia mihi licent: ſed nō omnia utilia ſunt. Supra de uitijs
loquebat. Nūc ergo dicit: Licet peccare ſed nō decet. In poteſtate ſunt peccata: ſed
non ſunt honeſta. Luxuriari ꝓmptū ē: ſed nō iuſtū. Nō ēm deo eſca: ſed uētri colligit.
Ergo quia qđ utile: id etiā iuſtum: iuſtū eſt: ut ſeruiam° chriſto: qui nos redemit. Ideo
iuſti qui ꝑ eius nomine morti ſe obtulerūt? Iniuſti qui declinauerūt: de quibus dicit:
Quæ utilitas in ſanguine meo: dū deſcēdo in corruptionē? Id eſt: quis iuſticiæ meæ
fructus? Vnde & illi: Allegemus iuſtū: quia inutilis eſt nobis: id eſt: iniuſtus: qui nos
arguit: cōdemnat: corripit. Licet hoc poſſit etiā ad auaricia hominū impioq; deriua-
ri: quæ phidiæ uicina eſt. Sicut i Iuda ꝓditore legim°: qui auariciæ ſtudio & pecuniæ
cupiditate laqueū ꝓditionis incurrit atq; incidit. ¶ De hac igit tractādū eſt utilitate:

quæ sit plena honestatis: sicut ipsis uerbis definiuit Apl'us dicens: Hoc aũt ad utilita 1.Cor.7.
tẽ uestrã dico: nõ ut laqueũ injciã uobis: sed ad id qđ honestũ est. Liquet igit' qđ ho
nestũ ẽ utile & iustũ cẽ: & qđ utile: honestũ & iustũ: & qđ iustũ utile & honestũ. Ne-
q; eĩm mihi ad mercatores lucri cupidine auaros: sed ad filios sermo ẽ: & sermo de of
ficijs: quæ uobis (quos elegi in ministerium dñi) inculcare gestio atq; infũdere: ut ea
quæ mentib⁹ ac moribus uestris usu atq; institutione inolita atq; impressa sunt: etiã
sermone ac disciplina aperiant. Itaq; de utilitate dicturꝰ: utar illo uersiculo ꝓpheti
co: Declina cor meũ in testimonia tua: & nõ in auariciam: ne utilitatis sonus excitet
pecuniæ cupiditatẽ. Deniq; aliqui habẽt: Declina cor meũ in testimonia tua: & non Ps.118.
ad utilitatẽ: hoc est: illam questuũ nundinas aucupantẽ utilitatẽ: illã usu hominũ ad
pecuniæ studia inflexam ac deriuatã. Vulgo eĩm hoc solũ dicũt utile qđ questuosũ.
Nos autẽ de ea tractamus utilitate: quæ damnis quærit: ut christũ lucremur: cuius
questus est pietas cũ sufficientia. Magnus ꝓfecto questus quo pietatẽ acquirimus:
quæ apud deũ diues est: nõ caducis facultatibus: sed munerib⁹ æternis: in quib⁹ non
tẽptatio lubrica: sed cõstans & ꝑpetua sit gratia. Est ergo utilitas: alia corporalis: alia
pietatis: sicut diuisit Apl'us. Corporalis eĩm exercitatio ad modicũ inquit utilis est: pi 1.Timoth.4.
etas autẽ ad omnia utilis est. Quid aũt tam honestũ: q̃ integritas? Quid tam decoꝝ:
q̃ immaculatũ seruare corpus: & inuiolatũ atq; incõtaminatũ pudorẽ? Quid etiã tã
decoꝝ: q̃ ut uidua uxor defuncto coniugi fidem seruet? Quid etiã hoc utilius: quo
regnũ cælestẽ acquirit? Sunt eĩm qui se castrauerũt ꝓpter regnũ cælorum.

Vtilitatẽ præcipue fide ac dilectiõe & ægtate metiẽdã: exepla de Dauid & Moy
se: qui idcirco maxie diligebant' a ꝑplis: qa ꝓ ipsis sese obiectarẽt periculis. Ca. VII.

Est igitur nõ solum familiare contubernij honestatis & utilitatis: sed eadem
quoq; utilitas quæ honestas. Ideo & ille qui regnũ cælorũ uolebat omnibus
aperire: nõ qđ sibi utile quærebat sed qđ oĩb⁹. Vnde ordo quidam nobis &
gradus faciẽdus est: etiã ab his usitatis & cõmunibus ad ea quæ sunt præcellentia: ut
ex pluribus utilitatis colligam⁹ ꝓfectũ. Ac primũ nouerimus nihil tã utile q̃ diligi: ni
hil tam inutile: q̃ non amari. Nã odio haberi: exitiale ac nimis capitale arbitror. Itaq;
id agamus: ut omni sedulitate cõmendem⁹ existimationẽ opinionẽq; nostrã: ac pri-
mũ placiditate mentis & animi benignitate influamus in affectũ hominũ. Populatis
eĩm & grata est omnib⁹ bonitas: nihilq; qđ tã facile illabat' humanis sensib⁹. Ea si man
suetudine morũ ac facilitate aĩ moderatione præcepti: & affabilitate sermonis: uer-
borũq; onere: patienti quoq; sermonũ uice: modestiæq; adiuuet' gratia: incredibile
quãtũ ꝓcedit ad cumulũ dilectionis. Legimus eĩm nõ solũ in priuatis: sed etiã in ipsis
regibus: quãtũ facilitas blandæ affabilitatis ꝓfecerit: aut ſupbia uerborũq; obfuerit
tumor: ut regna ipsa labefactaret: & potestatẽ solueret. Jã si quis cõsilio: usu: minis-
terio: officijs populare cõprebẽdat gratiã: aut si quis periculũ suũ ꝓ uniuersa plæbe of
ferat: nõ est dubiũ q̃ tantũ charitatis a plæbe in eũ refundat': ut populus salutẽ eius
& gratiã sibi præferat. Quãtas Moyses a populo illatas absorbebat contumelias: &
cũ dijs in insolẽtes uindicare uellet: se tñ ꝓ populo offerebat frequẽter: ut indignati
oni diuinæ plæbẽ subduceret. Q̃ mitti sermone post iniurias appellabat populũ: cõ-
solabat' in laboribus: delinibat oraculis: fouebat operib⁹. Et cũ deo cõstanter loque-
retur: boies tũ humili & grata appellatione affari solebat. Merito estimat⁹ est supra
homines: ut & uultui eiꝰ nõ possent intẽdere: & sepulturã eiꝰ nõ repertã credere
quia sic sibi totꝰ plæbis mẽtes deuinxerat: ut plus eũ ꝓ mansuetudine diligerent
ꝓ factis admirarent'. Quid eiꝰ imitator sanctꝰ Dauid: electus ex omnib⁹ ad plæbẽ
gendã: q̃ mitis & blandus: humilis spiritu: sedulus corde: facilis affatus? Ante regni
le ꝓ omnib⁹ offerebat: ex eũ oĩbus æquabat suam militiã: & partiebat' laborem: fo
tis in prælio: mãsuetꝰ in imperio: patiẽs in cõuitio: ferre magis ꝓmptus q̃ referre
turias. Ideo tam carus erat oĩbus: ut iuuenis ad regnũ etiã inuitus peteret: relist
cogeret': senex ne prælio interesset a suis rogaret: ꝙ mallent oẽs ꝓ ipso perici
q̃ illum ꝓ omnibus. Ita sibi gratis officijs plæbem obligauerat. Primũ ut in disce

populi exulare in hebron mallet: q̄ in hierusalem regnare. Deinde ut etiam in hoste positam uirtutem diligeret: iusticiam etiam his qui arma cōtra se tulerant æque ac suis præstandā putaret. Deniq; fortissimū aduersæ partis ꝓpugnatorem Abner ducem: & inferentē prælia miratus est: & orantē pacis gratiā non aspernatus: honorauit cōuiuio: interemptū insidijs: doluit & fleuit: pfecutus exequias: honestauit: mortem ulc̄: cōscientiæ fidē præstitit: quā filio inter hæreditaria iura transcripsit: magis sollicit̄: ne innocētis mortē inultam relinqueret: q̄ quo suā mortē doleret. Nō mediocre illud præsertim in rege: sic obire humilitatis munia: ut communē se exhiberet etiā infimis: alieno periculo cibū nō quærere: potū recusare: peccatū fateri: seq; ipsū ꝓ populo offerre morti: ut in se diuina indignatio cōuerteret: cū ferienti angelo of-
2. Reg. 24. ferēs se diceret: Ecce sum ego qui peccaui: & ego pastor malū feci: & iste grex quid fecit? Fiat manus tua in me. Nam quid alia dicā? dolū meditantibus os suū nō aperiebat: & tanq̄ nō audiens: nullum sermonē referendū putabat: Nō respondebat cōuitijs: cū sibi derogaret̄ orabat: cū maledicereturꝫ benedicebat. Ambulans in simpli-
Psa. 101. citate: & superboꝝ fugitans arrogantiā: sectator extitit immaculatoꝝ. Qui cinerem miscebat alimentis suis: cū peccata ꝓpria deploraret: & potum suū temperabat fletibus. Merito hic expetit̄ est ab uniuerso populo: ut uenirēt ad eum oēs tribus israel:
2. Reg. 5. dicētes: Ecce nos ossa tua & caro tua sumus: & heri & nudiustertius cū esset Saul & regnaret sup nos: tu eras qui ꝓducebas & inducebas israel. Et dixit tibi dñs: Tu pasces populū meū. Et quid plura de eo dicā: de quo hmōi dei ꝓcessit sententia: ut de eo diceret: Inueni Dauid ſm cor meū? Quis em̄ in sanctitate cordis & iusticia sicut iste ambulauit: ut impleret uoluntatē dei? Propter quē & delinquētibus posteris eiꝰ uenia data: & prærogatiua est reseruata hæredibus. Quis igit̄ nō diligeret eū: quē uidebat ita carū amicis: ut qa ipse sincære amicos diligebat: æque diligi se a suis amicis arbitraretur? Deniq; parētes eum filijs suis: filij præferebāt parentibꝰ. Vnde gra-
1. Reg. 20. uiter indignatus Saul pcutere Ionathan filiū suū hasta uoluit: quia pluris apud eum ualere Dauid amicitiā iudicabat: q̄ uel pietatem uel auctoritatē paternā. Etenim ad incentiuū charitatis cōmunis plurimū ꝓficit. Si quis uicē amātibus reddat: nec minus redamare se ꝓbet: q̄ ipse amatur: idq; amicitiæ fidelis faciat exemplis. Quid em̄ tā populare q̄ gratia? Quid tam insitū naturæ q̄ ut diligentē diligas? Quid tam inolitū atq; impressum affectibus humanis: q̄ ut eū amare inducas in animū: a quo te amari uelis? Merito sapiēs dicit: Perde pecuniā ꝓpter fratrē & amicū. Et alibi: Amicum
Eccl. 29. Eccl. 22. saluare nō erubescam: & a facie illius nō me abscondā. Siquidē uitæ & immortalitatis medicamentū in amico esse: ecclesiasticꝰ sermo testatur. Et summū in charitate
1. Cor. 13. præsidiū nemo dubitauerit: cū Apl̄us dicat: Omnia suffert: omnia credit: oia sperat: omnia sustinet: charitas nunq̄ cadit. Ideo Dauid nō cecidit: quia carus fuit omnibus: & diligi a subiectis q̄ timeri maluit. Timor em̄ tēporalis tutaminis seruat excubias: nescit diuturnitatis custodiā. Itaq; ubi timor decesserit: audacia obrepit: qm̄ fidē nō timor cogit: sed affectus exhibet. Prima ergo ad cōmendationē nostri est charitas. Bonū est ergo testimoniū habere de plurimorū dilectione. Hinc nascit̄ fides: ut cōmittere se tuo affectui nō uereant̄ etiam alieni: quē pluribus carū aduerterint. Similiter etiā ꝓ fidem ad charitatē peruenit̄: ut qui uni aut duobus præstiterit fidē: tanq̄ diffundat in animos uniuersorū: & omniū acquirat gratiam.

De cōsiliū plurimorū ad cōciliationē ualere alioꝝ: qđ claruit in Salomone. Ca. VIII.

Vo igitur hæc ad cōmendationē nostri plurimū operātur: charitas & fides: d & tertiū hoc si habeas qđ in te admiratione dignū plærique existiment: & iure honorandū putent. Et qua consiliorū usus maxime conciliat homines: ideo prudentia & iusticia in unoquoq; desiderant̄: & ea expectantur a pluribꝰ: ut in quo sint illi deferat̄ fides: quo possit utile cōsiliū ac fidele desiderāti dare. Quis em̄ ei cōmittat: quē nō putet plus sapere: q̄ ipse sapiat qui quærit cōsiliū? Necesse est igit ut præstantior sit a quo consiliū petitur: q̄ ille est qui petit. Quid em̄ cōsulas bonē: quē non arbitreris posse melius aliquid reperire: q̄ ipse intelligis? Q̄si eum

inueneris qui uiuacitate ingenij: mentis uigore atq; auctoritate præstet: & accedat eo ut exemplo & usu paratior sit: præsentia soluat pericula: prospiciat futura: denunciet imminentia: argumenta expediat: remediū ferat in tempore: paratus sit nō solū ad consulendū sed etiam ad subueniendū: huic ita fides habetur: ut dicat qui consilium petit: Et si mala mihi euenerint: per illū sustineo. Huiusmodi igitur uiro salutē nostram & existimationē cōmittimus: qui sit (ut supra diximꝰ) iustus & prudens. Facit eñ iustitia: ut nullus sit fraudis metus: facit etiam prudentia: ut nulla erroris suspitio sit. Promptius tñ nos iusto uiro q̄ prudēti cōmittimꝰ: ut ſm usum uulgi loquar. Cæterū sapiētū definitione: in quo una uirtus est: cōcurrūt cæteræ: nec potest sine iustitia esse prudentia. Quod etiā in nostris inuenimus. Dicit eñ Dauid: Iustus autē misereꝝ: & fœnerat. Quid fœneret iustus: alibi dicit: locundus uir qui misereꝝ & fœnerat: disponet sermones suos in iudicio. Ipsum illud nobile Salomonis iudicium: nōne sapiētiæ plenum ac iustitiæ est: Itaq; spectemus illud si ita est. Duæ inquit mulieres in conspectu regis Salomonis steterunt: & dixit una ad eū: Audi me domine: Ego & hæc mulier in uno habitantes cubiculo: ante diem tertiū partu edito singulos filios suscepimus: & eramus una: arbiter nullus domi: nec ulla alia fœmina nobiscum nisi nos solæ: & mortuꝰ est filius eius hac nocte: ut obdormiuit super eū: & surrexit media nocte: & accepit filium meū de sinu meo: & collocauit eū in sinu suo: & filiū suum mortuū posuit in sinu meo. Et surrexi mane: ut lactarem paruulū: & inueni eum mortuū: Et consideraui illū diluculo: & nō erat filius meus. Et respondit altera. Non: sed filius meus est hic qui uiuit: filius autē tuus qui mortuus est. Et hæc erat contentio: cū utraq; filium sibi uendicaret superstitē: defunctū autem suū negaret. Tunc rex iussit afferri macheram: & infantē diuidi: & singulas partes dari singulis: dimidiam uni: & dimidiā alteri. Exclamauit mulier quæ uero erat affectu percita: Nequaquā domine infantē diuidas: detur potius illi & uiuat: & nō interficias eum. At respondit altera: Neq; meus neq; huiꝰ sit infans: diuidite eum. Et statuit rex dari infantem et mulieri quæ dixerat: nolite interficere eum: sed date eum illi mulieri: quia mota sunt inquit uiscera eius in filio suo. Itaq; nō immerito æstimatus est intellectus dei in eo esse: in quo occulta sunt dei. Quid autē occultius: q̄ internorū uiscerum testimonia: in quæ sapientis intellectus uelut quidā pietatis descendit arbiter: & uelut quandā genitalis alui uocem eruit: qua maternus patuit affectus: qui elegerat filiū suum uel apud alienam uiuere: q̄ in cōspectu matris necari? Sapientiæ igitur fuit: latentes distinguere cōscientias: ex occultis eruere ueritatem: & uelut quadā machera ita spiritus gladio penetrare: nō solum uteri: sed etiā animæ & mentis uiscera. Iustitiæ quoq; ut quæ suum necauerat: alienū nō tolleret: sed uera mater reciperet suum. Denicq; etiam scriptura hoc pronunciat. Audiuit inquit omnis israel hoc iudiciū: quod iudicauit rex: & timuerūt a facie regis: eo q̄ intellectus dei in eo esset: ut faceret iustitiā. Denicq; & ipse Salomon ita poposcit sapientiā: ut daretur sibi cor prudēs audire & iudicare cum iustitia.

Pō. 36.

Pō. 111.

3. Reg. 3.

Virtutes omnes indiuiduas: sed opinione uulgi seiunctas: nec tamen apud ipsum uulgus alteram sine altera comprobari: nō solum a philosophis: sed plus etiam intimatur a nostris. Ca. IX.

Liquet igitur etiā ſm scripturam diuinā quæ antiquior est: sapientiā sine iustitia esse nō posse: quia ubi una earum uirtutum: ibi utraq; est. Daniel quoq; [illegible] sapienter alta interrogatione fraudulentæ accusationis deprehendit machinationē: ut calumniatoꝝ sibi responsio nō conueniret. Prudentiæ igitur fuit uocis [illegible] testimonio reos prodere. Iustitiæ quoq; nocentes supplicio dare: innocentē subducere. Est ergo indiuiduā sapiētiæ atq; iustitiæ cōtubernium: sed uulgi usu diuiditur [illegible] quædā forma uirtutum: ut tēperantia sit in despiciendis uoluptatibus: fortitudo [illegible] detur in laboribus & periculis: prudentia in delectu bonorum: sciens cōmoda & [illegible] uersa distinguere: iustitia quæ sit bona custos iuris alieni: & uindex ꝓprietatis: [illegible] cuiq; conseruans. Sit igitur nobis cōmunis opinionis gratia: quadripartita hæc [illegible]

Prudentia

diuisio: ut ab illa subtili disputatione philosophiæ sapiētiæq; quæ limandæ ueritatis causa quasi ex adito quodā eruitur retrabētes pedem: forensem usum ac populare sensum sequamur. ¶Hac igit' diuisione seruata: reuertamur ad propositū. Prudētissimo cuiq; causam nostrā committimus: & ab eo cōsilium promptius q̄ a cæteris poscimus. Præstat tamē fidele iusti consiliū uiri: & sapientissimi ingenio frequēter præpōderat. Vtilia em̄ uulnera amici: q̄ alienorū oscula. Proue. 27.

¶Mystica interpretatio sup. Salomone & regina Saba. Ca. X.

Odi enim quia iusti iudiciū est: sapientis autē argumentū. In illo censura discepta tionis: in hoc calliditas inuentionis. Q̄ si utrūq; conectas: erit magna consilio rum salubritas: quæ ab uniuersis spectatur admiratione sapientiæ & amore iusticiæ: ut omnes quærant audire sapientiā eius uiri: in quo utriusq; uirtutis copula sit. Sicut quærebant omnes reges terræ uidere faciē Salomonis: & audire sapientiā eius: ita ut & Saba regina ueniret ad eum: & tēptaret eum in quæstionibus. Et uenit inquit: & omnia locuta est quæ habebat in corde suo: & audiuit omnē sapientiā Salomonis: nec ullum uerbū præteriuit eam. Quæ sit ista: quā nihil prætereat: nec sit aliquid quod ei non annūciauerit Salomon uerus: cognosce o homo ex his quæ audis loquentē. Verus est inquit sermo quē audiui in terra mea de sermonibus tuis: & de prudentia tua: & nō credidi bis qui dicebant mihi: donec ueni: & uiderunt oculi mei: & nunc nō est nec dimidia quidē pars fm ea quæ annūciabantur mihi: Apposuisti bona super omnia quæ audiui in terra mea. Beatæ mulieres tuæ: & beati pueri tui qui assistunt tibi: qui audiunt omnē prudentiā tuā. ¶Intellige conuiuiū ueri Salomonis: & quæ apponūtur in eo cōuiuio intellige sapienter: & considera in qua terra cōgregatio nationū audierit famam sapientiæ ueræ atq; iusticiæ: & quibus eū uiderit oculis: cōtemplantibus utiq; quæ nō uidentur. Quoniam quæ uidentur tēporalia sunt: quæ aūt non uidentur æterna. Quæ sunt beatæ mulieres: nisi ille de quibus dicitur: Quia multæ uerbū dei audiunt & pariunt: Et alibi: Quicūq; enim uerbum dei fecerit: ipse meus frater & soror & mater est. Qui etiam pueri tui beati qui assistunt: nisi Paulus qui dicebat: Vsq; in hunc diē sto ꝓtestans minori ac maiori. Et Symeon qui expectabat in templo ut uideret consolationē israel: Quomō ergo dimitti poscere: nisi quia assistens domino: discedendi habere facultatē non poterat: nisi uoluntatē domini adeptus esset: Exempli causa ꝓpositus nobis Salomon est: a quo certatim ut audiretur eius sapientia postulabatur. 3. Reg. 10. 2. Cor. 4. Matth. 12.

¶Q̄ a probis uiris consiliū sit requirendū: Exemplā de patribus. Ca. XI.

Ioseph quoq; nec in carcere feriat' erat: quo minus de rebus incertis cōsulere. Cui' cōsiliū ægypto uniuersæ ꝓfuit: ut nō sentiret septē annorū sterilitatē: alios q; populos miseræ famis leuaret iciunio. ¶Daniel ex captiuis regaliū cōsultorum arbiter factus: cōsiliis suis emēdauit præsentia: ānūciauit futura. Ex his em̄ quæ frequenter interpretatus ostenderat ueri se esse annunciū: fides ei in omnibus deferebatur. Sed etiā tertius locus de his qui admiratione digni æstimarentur: Ioseph: Salomonis & Danielis exemplo decursus uidetur. Nam quid de Moyse loquar: cui' omnis israel quotidie cōsilia præstolabatur: quoq; uita fidem faciebat prudentiæ: admirationēq; eius augebat: Quis se nō cōmitteret consilio Moysi: cui senices siqua supra suum intellectū & uirtutē esse arbitrarentur dijudicanda seruabāt: Quis Danielis consilium refugeret: de quo ipse deus dixit: Quis Daniele sapientior: Aut quomodo dubitare homines de eorum mētibus possent: quibus deus tantam conferebat gratiā: Moysi consilio bella conficiebātur: Moysi meritis de cælo affluebat alimonia: potus e petra. Q̄ purus Danielis anim' ut mulceret barbaros mores: mitigaret leones: Quæ in illo temperātia: quāta animi & corporis cōtinentia: Nec immerito mirabilis factus omnibus: quādo quod uehementer admirantur homines: regalibus fultus amicitijs: aurum nō quærebat: nec delatum sibi honorē plus faciebat q̄ fidem. Quinetiā periclitari malebat ꝓ lege domini: q̄ ꝓ gratia hominis

inflecti. Nam de ſancti Ioſeph quē pene prætereriā caſtimonia & iuſticia quid dicā? quarū altera illecebras herules reſpuit: refutauit præmia: altera mortē contempſit: metum reppulit: carcerē præoptauit? Quis hūc priuatæ cauſæ ad cōſulendū idoneum nō iudicaret: cuius ferax animus & mens fertilis: temporis ſterilitatem quodam conſiliorum & cordis ubere fæcundauit?

¶ Improbos homines licet prudentes uideantur fugiendos. Ca. XII.

HAbuertimus igitur: q̄ in acquirendis conſilijs plurimū adiungat uitæ ꝓbitas: uirtutū prærogatiua: beniuolentiæ uſus: frugalitatis gratia. Quis eñ in cœno fontē requirat? Quis e turbida aqua potū petat? Itaq; ubi luxuria eſt: ubi intēperantia: ubi uitiorum cōfuſio: quis inde ſibi aliquid hauriendum exiſtimet? Quis nō deſpiciat morū colluuionem? Quis utilem cauſæ alienæ iudicet: quē uidet inutilem uitæ ſuæ? Quis iterum improbū: maliuolumq; conſultū melioſum: non fugiat: & ad nocendum paratū? Quis non eum omni ſtudio declinet? Quis uero (q̄uis inſtructū ad conſilij opem: difficilem tamē acceſſu) ambiat: in quo ſit illud: tanq̄ ſi quis aquæ fontē præcludat? Quid eñ ꝓdeſt habere ſapientiā: ſi conſilium neges? Si cōſulendi intercludaſ copiam: clauiſti fontē: ut nec alijs influat: nec tibi ꝓfit. Pulchre autē & de illo conuenit: qui habens prudentiā: commaculat eam uitiorum ſordibus: eo ꝓ aquæ exitum cōtaminet. Degeneres animos uita arguit. Quomodo eñ eum potes iudicare cōſilio ſuperiorē: quem uideas inferiorem moribus? Supra me debet eſſe: cui me cōmittere paro. An uero idoneū eum putabo: qui mihi det conſiliū: qđ non dat ſibi: & mihi eum uacare credā: qui ſibi nō uacet: cuius animū uoluptates occupent: libido deuincat: auaricia ſubiuget: cupiditas perturbet: quatiat metus? Quomodo hic cōſilij locus: ubi nullus quietis? Admirandus mihi & ſuſpiciendus cōſiliarius: quem ꝓpitius dominus patribus dedit: offenſus abſtulit. Huius imitator debet eſſe: qui poteſt conſiliū dare: & alienā a uitijs cuſtodire prudentiā: quia nihil inquinatū in illā incurrit.

¶ Sapientiā uitioſos homines ſibi uendicare non debere: quippe quæ nullum cōſortium cū uitijs poteſt habere. Ca. XIII.

QVis igitur tanq̄ uultu ſpeciē præferat pulchritudinis: & beluinis poſteriorib⁹ ac ferinis unguibus formæ ſuperioris deboneſtet gratiam: cū tam admirabilis & præclara forma uirtutū ſit: & ſpecialiter pulchritudo ſapientiæ: ſicut ſcripturæ indicat: Eſt eñ hæc ſpecioſior ſole: & ſup omnem ſtellarum diſpoſitionē: luci cōparata inuenitur prior. Lucē etenim hanc ſuſcepit nox: ſapientiā autē nō uincit malicia. ¶ Diximus de eius pulchritudine: & ſcripturæ teſtimonio cōprobauimus: ſuperē ſt ut doceamus ſcripturæ auctoritate nullā ei contubernū cū uitijs eſſe: ſed individuā cum cæteris uirtutibus cōiunctionē: cuius ſpiritꝰ eſt diſertus: ſine inquinamēto: certus: ſanctus: amans bonū: acutus: qui nihil uetet benefacere: benignus: ſtabilis: certus: ſecurus: omnē habens uirtutē: omnia ꝓſpiciens. Et infra: Sobrietatē eñ docet & iuſticiā & uirtutē.

¶ Q̄ prudētia oībus uirtutibus ſit aſſocia: maxime in cupiditate calcāda. Ca. XIIII.

OMnia igitur operatur prudētia: cū omnibus bonis habet conſortiū. Nam quomodo poteſt utile conſiliū dare: niſi habeat iuſticiā: ut induat conſtantiā: mortē nō reformidet: nullo terrore: nullo reuocetur metu: nulla adulatione a uero deflectendō pūtet: exiliū non refugiat: quæ nouerit ſapienti patriam mundū eſſe: egeſtatē nō timeat: quæ nihil deeſſe ſapienti ſciat: cui totus mundus diuitiarū eſt? Quid eñ præceſſius illo uiro: qui auro moueri neſciat: contemptum habeat pecuniariū: & uelut ex arce quadam deſpiciat hominū cupiditates? Qđ qui fecerit: hunc homines ſupra hominē eſſe arbitrātur. Quis eſt inquit: & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in uita ſua. Quomodo eñ non admirādus: qui diuitias ſpernit: quas plæriq; ſalutī ꝓpriæ prætulerunt? Decet igitur omnes eximia frugalitatis cōtinentiæ auctoritas: & maxime eum qui honore præſtet: ne

d

minentē uirum thesauri possideant sui: & pecunijs seruiat: qui præest liberis. Illud magis decet: ut supra thesaurū sit animo: & infra amicū obsequio. Humilitas enim gratiā auget. Hæc plena laudis & digna primario uiro: nō cōmunē cum tyrijs negociatoribus & galathis mercatorib⁹ habere turpis lucri cupidinem: nec omne bonum locare in pecunia: & tanq̄ mercennario munere quotidianos numerare quæstus calculari compendio.

¶ De liberalitate: quæ non solum facultatū dispersione: sed & beniuolentia cōstat & cōsilio. Ca. XV.

QVod si ab his sobriū gerere animū: laudabile est: quāto illud præstantius si dilectionē multitudinis liberalitate acquiras: neq; superflua circa importunos: neque restricta circa indigētes? ¶ Plurima aūt genera liberalitatis sunt: nō solum quotidiano sumptu egentib⁹ (quo uitā suam sustinere possint disponere ac dispēsare alimoniā) uerūetiam his qui publice egere uerecūdantur consulere ac subuenire: quatenus cōmunis egenorum alimonia nō exhauriat. De eo ēm loquor q̄ præest alicui muneri: ut si officiū sacerdotis gerat: aut dispēsatoris: ut de his suggerat episcopo: nec reprimat si quē positū in necessitate aliqua cognouerit: aut delectum opibus ad inopiæ necessitatē redactum: maxime si nō effusione adolescentiæ: sed direptione alicuius & amissione patrimonij in eam recidерit iniuriam: ut sumptū exercere diurnū non queat. Summa etiā liberalitas: captiuos redimere: eripere ex hostiū manibus: subtrahere neci homines: & maxime fœminas turpitudini: reddere parentibus liberos: parētes liberis: ciues patriæ restituere. Nota sunt hæc nimis illyrici uastitate & thraciæ: quāti ubiq; uenales erāt toto captiui orbe: quos si reuoces unius pūnciæ numerū explere nō possint. Fuerūt tamen qui etiā quos ecclesiæ redemerūt in seruitutē reuocare uellet: ipsa grauiores captiuitate: qui inuiderent alienā misericordiam. Ipsi si in captiuitatē uenissent seruirent liberi: si uenditi fuissent seruitutis ministeriū non recusarent: & uolunt alienam libertatē rescindere: qui suam seruitutē nō possent rescindere: nisi forte precium recipere emptori placeret: in quo tamē nō rescinditur seruitus: sed redimitur. Præcipua est igitur liberalitas: redimere captiuos: & maxime ab hoste barbaro q̄ nihil deferat humanitatis ad misericordiā: nisi q̄ auaricia reseruauerit: ad redemptionem æs alienū subire: si debitor soluendo non sit: atq; artetur ad solutionē quæ sit in re debita: & inopia destituta: enutrire paruulos: pupillos tueri. Sunt etiā qui uirgines orbatas parentibus tuēdæ pudicitiæ gratia conubio locent: nec solum studio sed etiā sumptu adiuuent. Est etiam gen⁹ illud liberalitatis q̄d Apostolus docet: ut
1. Timoth. 5. si quis fidelis habet uiduas subministret illis: ut earum alimonijs ecclesia nō grauetur: ut his quæ ueræ uiduæ sunt sufficiat. Vtilis igitur huiusmodi liberalitas: sed nō cōmunis omnibus. Sunt ēm plærique etiā uiri boni: qui tenues sunt censu: contenti quidē exiguo ad sui usum: sed nō idonei ad subsidium leuandæ paupertatis alienæ: Tamē suppetit aliud beneficentiæ gen⁹: quo iuuare possint inferiorē. Est enim duplex liberalitas: una quæ subsidio rei adiuuat: id est usu pecuniæ: altera quæ operum collatione impēditur: multo frequēter splendidior: multoq; clarior. Quanto illustrius Abraam captam armis uictricibus recepit nepotem: q̄ si redemisset: Quāto utilius regem pharaonem sanctus Ioseph consilio prouidentiæ iuuit: q̄ si contulisset pecuniam? Pecunia enim unius ciuitatis nō redemit ubertatem: prospicientia totius ægypti per quinquennū famem repulit. Facile autem pecunia consumitur: consilia exhauriri nesciunt. Hæc usu augentur: pecunia minuitur: & cito deficit atque ipsam destituit benignitatem: ut quo pluribus largiri uolueris: eo pauciores adiuues: & sæpe tibi desit quod alijs conferendum putaueris. Consilij autem operisque collatio: quo in plures diffunditur: eo redundantior manet: & in suū fontem recurrit. In se enim refluit ubertas prudētiæ: & quo pluribus fluxerit: eo exertius fit omne quod remanet.

De sobrietate: que & tẽperantia: in liberalitate seruanda: Exemplũ de Ioseph & eius prudentissimo per interpretationẽ somnij cõsilio. Ca. XVI.

Liquet igitur debere esse liberalitatis modũ: ne fiat inutilis largitas: cui⁹ sobrietas tenenda est: maxime sacerdotib⁹: ut non ꝓ iactantia sed ꝓ iustitia dispensent. Nusquã enĩ maior auiditas petitionis: Veniunt ualidi: ueniũt nullam causam nisi uagandi habẽtes: & uolunt subsidia uacuare pauperum: exinanire sumptũ: nec exiguo cõtenti maiora quærunt: ambitu uestiũ captantes petitionis suffragium: & natalij simulatione licitantes incrementa questuũ. Hos si quis facile deferat fidem: cito exinanit pauperũ alimonijs ꝓ futura cõpendia. Modus adsit largiendi: ut nec illi inanes recedãt: neq; transcribat uita pauperũ in spolia fraudulẽtorũ. Ea ergo mẽsura sit: ut neq; hũanitas deseratur: nec desituat necessitas. Plærisq; simulãt debita se tueri: & tñ exutos: sit ueri examen. Exutos se ꝓ latrocinia deplorãt: ut iniuria fidẽ faciat: aut agnitio ꝓsonæ: quo ꝓpensi⁹ iuuet. Ab ecclesia relligatis sumptus impartiẽdus: si desit eis alendi copia. Itaq; qui modũ seruat: auarus nullus: sed largus omnibus est. Non enĩ solas aures præbere debemus audiẽdis precantium uocibus: sed etiã oculos considerandis necessitatibus. Plus clamat operatori bono debilitas: q̃ uox pauperis. Neq; uero fieri potest: ut non extorqueat amplius importunitas uociferantiũ: sed nõ temper impudẽnæ locus sit. Videndus est ille: qui te nõ uidet: requirendus est ille qui erubescit uideri. Ille etiã clausus in carcere occurrat tibi: ille affect⁹ ægritudine mẽtẽ tuam personet qui aures nõ potest. Quo plus te operari uiderit populus: magis diliget. Scio plærosq; sacerdotes: quo plus contulerunt plus abundasse: quoniã quicunq; bonum operariũ uidet ipsi conferri: qđ ille suo officio dispenset: securus ꝙ ad pauperẽ sua perueniat misericordia. Nemo enĩ uult nisi pauperi ꝓficere suam collationẽ. Nam si quẽ aut immoderatũ aut nimis tenacem dispensatorem uiderit: utrũq; despiciet: si aut superfluis erogationibus dissipet alieni fructus laboris: aut recondat sæculis. Sicut igitur modus liberalitatis tenendus est: ita etiam calcar plærũq; ꝙ adhibendum uidetur. Modus ideo: ut quod benefacis id quotidie facere possis: ne subtrahas necessitati quod indulseris effusioni. Calcar propterea: quia mel⁹ operatur pecunia in pauperis cibo q̃ in diuitis sacculo. Caue ne intra loculos tuos includas salutem inopum: & tanquã in tumulis sepelias uitam pauperum. Potuit donare Ioseph totas opes ægypti: & effundere thesauros regis: noluit tamen de alieno effusus uideri: maluit frumenta uendere: q̃ donare eluriẽtibus: quia si paucis donasset pluribus defuisset. Eam liberalitatẽ probauit: quæ abũdaret omnib⁹. Patefecit horrea ut omnes emerẽt subsidium frumentariũ: ne gratis accipiendo cultus terrarum relinquerent: quoniã qui alieno utitur suũ negligit. Itaq; primũ omnũ coacerauit pecunias: deinde instrumenta cætera: ad postremum iura terrarũ regi acquisiuit: non ut omnes exueret suo: sed fulciret: publicum tributũ constitueret: quo sua tutius habere possent. Qđ ita fuit gratum omnibus quibus terras ademerat: ut non uenditionem iuris: sed redemptionem salutis putarent. Deniq; dixerunt: Sanasti nos: inuenimus gratiam Gen. 47.
in conspectu domini nostri. Nam & de proprietate nihil amiserant: qui ius receperant: & de utilitate nihil perdiderant: qui acquisierant perpetuitatẽ. O uirum magnum qui nõ largitatis superfluæ temporalem captauit gloriam: sed perpetuã commoditatem constituit ꝓuidentiæ. Fecit enim ut tributis populi se iuuarẽt suis: nec in tempore necessitatis aliena subsidia desiderarent. Melius enim fuit conferre aliquid de fructibus: q̃ totum de iure amittere. Quintam portionem collationis statuit: & in prouidendo perspicax: & in tributo liberalior. Denique nunquam postea ægyptus huiusmodi famẽ pertulit. Qꝫ præclare autem collegit futura: Primum q̃ argute regalis interpres somnij ueritatem expressit. Somnium regis primum hoc fuit. Septem iuuencæ ascendebant de flumine uisu decore: & pingues corpore: & ad oram pascebantur fluminis. Aliæ quoque uitulæ uisu deformes a

ieiunæ corpore: post illas iuuencas ascendebant de flumine: & iuxta eas in ipso ri-
parum choro pascebantur: & ipsæ sunt hæ uitulæ tenues atq; exiles deuorare illas
quæ præstabant & forma & gratia. ¶ Et somniū secundū hoc fuit: Septē spicæ pin
gues: electæ & bonæ de terra surgebant: & post eas septē spicæ exiles & uento cor-
ruptæ ac marcidæ se subjcere molichantur: & uisum est q; lætas & uberes spicas:
steriles spicæ & tenues deuorauerūt. Hoc somniū ita aperuit sanctus Ioseph: eo q;
septem iuuencæ septē anni forent: & septem spicæ similiter septem anni forent: ex
fœtu & fructu interpretat⁹ tempora. Fœtus em iuuencæ annū exprimit: & fructus
segetis annū consumat integrum. Quæ ideo ascendebant de flumine: q; dies anni
ac tempora: fluminis prætereunt modo & cursim labūtur. Annos itaq; septē pri-
ores: uberes terræ fertiles ac fœcundos declarat futuros. Posteriores autē alios sep
tem annos steriles atq; infœcundos: quorū sterilitas absumptura foret ubertatē su-
periorū. ¶ Qua gratia ꝓspiciendū admonuit: ut uberioribus annis congregaretur
subsidiū frumentarū: quod sustentare posset inopiam futuræ infœcūditatis. Quid
primū mirer? Ingenium quo in ipsum ueritatis descendit cubile: an cōsiliū quo tam
graui atque diuturnæ ꝓspexit necessitati: an uigilantiam atq; iusticiā: quarum alte-
ra impositō sibi tanto munere cōgregauit tam multiplices comeatus: altera æqua-
litatem per omnes seruauit? Nā de magnanimitate quid loquar: q; uenditus a fra-
tribus in seruitutē nō retulit iniuriam: sed famē depulit? Quid de suauitate qua di-
lecti fratris præsentiā pia fraude quæsiuit: quē simulato per elegantiam furto reum
statuit rapinæ: ut obsidem teneret gratiæ? Vnde merito ei a patre dicitur: Filius am-
Gen. 49. pliatus meus Ioseph: filius meus ampliatus: ꝯelotes filius me⁹: filius meus adolescē-
tior. Adiuuet te deus meus: & benedicat te benedictione cæli a summo: benedicti
one terræ habentis oia, ꝓpter benedictiones patris tui & matris tuæ. Prævaluit sup
benedictiones montiū manētium & desideria collium æternorum. Et in Deutero-
Deut. 33. nomio: Qui uisus est inquit in rubo: ueniat super caput Ioseph: & super uerticē ip-
sius: honorificus inter fratres suos primitiu⁹: tauri decus eius: cornua unicornis cor
nua ipsius. In ipis gentes uentilabit simul usq; ad extremum terræ. Ipsi decem milia
effraim: & ipsi milia manasses.

¶ Aequalis meriti uiro consilium sit requirendum: Introducuntur Paulus & Io-
seph. Ca. XVII.

Talis itaq; debet esse qui consiliū alteri det: ut seipsum formā alijs præbe-
at ad exemplū bonorum operū: in doctrina: in integritate: in grauitate:
ut sit eius sermo salubris atque irreprehēsibilis: consiliū utile: uita bone-
1. Cor. 7. sta: sententia decora. Talis erat Paulus: qui consiliū dabat uirginibus: ma
gisteriū sacerdotibus: ut primū seipsum præberet nobis formā ad imitādum. Ideo
& humiliari sciebat: sicut sciuit & Ioseph: qui summo ortus patriarchārū genere: nō
dedignatus degenerē seruitutē: exhibebat eā obsequijs: illustrabat uirtutibus. Sci
uit humiliari: qui & uenditores & emptorē passus est: & dominū appellabat eum.
Gen. 39. Audi humiliantem se: Si domin⁹ meus præter me nihil scit in domo sua: & omnia
quæcūq; habet dedit in manus meas: neq; subtractum est a me quicquā præter te:
quæ uxor illius es: quomodo faciā uerbum malū hoc: & peccabo coram dño? Ple-
na uox humilitatis: plena castimoniæ. Humilitatis: quia deferebat domio honori-
ficentiam: quia referebat gratiam. Plena quoq; castimoniæ: quia turpi flagicio con-
taminari: graue peccatū putabat. Talis igitur debet esse cōsiliarius: qui nihil ne-
bulosum habeat: nihil fallax: nihil fabulosum: nihil simulatū: quod uitā eius ac mores
refellat: nihil improbū ac malitiolū: quod auertat consulentes. Alia sunt em quæ fu
giantur: alia quæ contemnuntur. Fugimus ea quæ possunt nocere: quæ malicioſe
possunt innoxam perpere: ut si is qui consulitur dubia sit fide: & pecuniæ auidus: ut
possit precio mutari: si iniuriosus: hic fugitur ac declinatur. Qui uero uoluptarius:

intẽperans: & si alienus a fraude: tamẽ auarus & cupidior lucri turpis: hic cõtemnitur. Quod eñ specimen industriæ: quẽ fructum laboris edere potest: q̃ recipere animo curam ac sollicitudinẽ: qui se torpori dederit atq; ignauiæ? Ideo boni uir consilij dicit: Ego autẽ didici: in quibus scio sufficiens esse. Sciebat eñ omnium malorũ radicem esse auariciam: & ideo suo cõtentus erat: alienũ non requirebat. Satis mihi inquit est quod habeo: siue parum siue plurimũ habeam: mihi plurimũ est. Expressius aliquid dicendũ uidetur. Signato uerbo usus est. Sufficit mihi inquit in quo sum: id est: nec deest nec superfluit. Nõ deest: quia nihil quæro amplius. Nõ superfluit: quia non solum mihi habeo: sed pluribus. ¶ Hoc de pecunia. Cæterũ de omnibus dici potest: quia sufficiebant illi præsentia: hoc est: non bonorẽ maiorem: nõ obsequia uberiora desiderabat: non gloriæ immodicæ cupidus: aut gratiã indebite quærebat: sed debiti finem certaminis: patiens laboris: securus meriti præstolabatur. Scio inquit & humiliari. Non ergo indocta humilitas: sed quæ habeat sui modestiam & scientiã laudatur. Est eñ humilitas formidinis: est & imperitiæ atque ignorãtiæ. Ideo & scriptura ait: Et humiles spiritu saluabit. Præclare ergo dixit: Scio & hũiliari: id est: quo in loco: qua moderatione: quo fine: in quo officio: in quo munere. Nescit pharisæus humiliari: ideo dejectus est: scit publicanus: ideo iustificatus est. Sciebat & abũdare Paulus: qui animũ habebat diuitem: & si thesaurum diuitis non habebat. Sciebat abundare: quia nõ quærebat datum in pecunia: sed requirebat fructũ in gratia. Possumus & sic intelligere: quia sciebat abundare: qui poterat dicere: Os nostrũ patet ad uos o corinthij: cor nostrũ dilatatum est. In omnibus erat imbutus: & saturari & esurire. Beatus qui sciebat saturari in christo. Non ergo illa corporalis sed spiritalis est saturitas: quã operatur scientia. Et merito scientia opus est: quia nõ in pane solo uixit homo: sed in omni uerbo dei. Ergo qui sic sciebat saturari & sic esurire: sciebat ut semper noua quæreret: esurire: & sitire dominũ. Sciebat esurire: qui sciebat: quia esurientes manducabunt: sciebat & poterat abundare: qui nihil habebat: & possidebat omnia.

Ps. 35.

2. Cor. 6.

Deut. 8.

¶ Q̃ mali consiliarij sæpe fiant in ruinam: In introducitur Roboam consilio iuuenum decẽptus. Ca. XVIII.

Egregie itaq; uiros alicui præsidenti esse muneri cõmendat iustitia: Ecõtra iniquitas destituit atq; impugnat. Exẽplo nobis est scriptura quæ dicit: quia cum populus israel post mortẽ Salomonis rogasset filiũ eius Roboam: ut releuaret ceruices eorum a seruitute dura: & paterni imperij temperaret austeritatẽ: illam spreto senili consilio de suggestione adolescentiũ responsum dedisse huiusmodi: quia & onus adiiceret super patris iugũ: & leuiora grauioribus supplicijs mutaret. Quo responso exasperati populi responderũt: Nõ est nobis portio cum Dauid: neq; hæreditas in filijs Iesse. Reuertere unusquisq; in tabernacula tua israel: quoniam hic homo neque in principem neq; in ducem erit nobis. Itaque destitutus a populo ac destitutus: uix duarum tribuum ꝓpter Dauid meritum habere potuit societatem.

3. Reg. 12.

¶ Iustitia & benuolẽtia & affabilitate nõ fucata plurimos posse conciliari. Ca. XIX

Claret ergo quoniã & æquitas imperia cõfirmet & iniustitia dissoluat. Nã quomõ potest malicia regnum possidere: quæ ne unã quidem priuatã potest regere familiã? Summa igitur benignitate opus est: ut nõ solum publica gubernacula sed etiã priuata iura tueamur. Plurimũ iuuat benuolẽtia: quæ omnes studet beneficijs amplecti: deuincire officijs: oppignerare gratia. Affabilitatẽ quoque sermonis diximus ad cõciliandã gratiam ualere plurimũ. Sed hanc uolumus esse sinceram ac sobriã sine ulla adulatione: ne simplicitatẽ ac puritatem alloquij dedeceat sermonis adulatio. Forma enim esse debemus cæteris: nõ solum in opere: sed etiam in sermone: in castitate: ac fide. Quales haberi uolumus: tales simus: & qualem affectũ habemus: talem aperiamus. Neq; dicamus in corde nostro

uerbum iniquū: quod abscondi putemus silētio ab eo qui audit in occulto dicta: qui occulta facit: & cognoscit secreta uiscerum: qui sensum uisceribus infudit. Ergo tanquā sub oculis constituti iudicis: quicquid gerimus: in luce positum putemus: ut omnibus manifestetur.

¶ Ad cōmendatiōes hominū plurimū ualere si ꝓbatis adhæreant: Exempla de patribus. Et dispares etiam ætate: uitæ delectari similitudine: Exemplū ponitur de Petro & Iohanne. Ca. XX.

OPlurimū itaq; ꝓdest unicuiq; bonis iungi. Adolescētibus quoq; utile: ut claros & sapientes utros sequantur: quoniā qui cōgredit sapiētibus: sapiens est: qui autem cobæret imprudentib⁹ agnoscitur. Et ad instructionē itaq; bonis iungi plurimū ꝓficit: & ad ꝓbitatis testimoniū. Ostendunt eū adolescentes eorū se imitatores esse: quibus adhæserint: & ea conualescit opinio: q; ab his uiuendi acceperint similitudinē: cum quibus cōuersandi hauserint cupiditatem. Inde tantus Iesus naue: q; eum nō solum eruditū ad legis scientiā Moysi copula: uerumetiā sanctificant ad gratiam. Deniq; cū in eius tabernaculum diuina refulgeret præsentia: & uideretur maiestas domini: solus erat in tabernaculo Iesus naue. Moyses cū deo loquebatur: Iesus pariter nube sacra tegebatur. Presbyteri & popul⁹ deorsum stabant: Iesus cū Moyse ad accipiendā legem ascēdebat. Omnis populus intra castra erat: Iesus extra castra in tabernaculo testimonij. Cum columna nubis descenderet & loqueretur cū Moyse: quasi fidus astabat minister. Nec exiebat de tabernaculo iuuenis: cū seniores longe positi diuina trepidarent miracula. Vbiq; igit inter admiranda opera & reuerenda secreta sancto Moysi indiuiduus adhærebat. Vnde factū est: ut qui fuerat socius cōuersationis: fieret successor potestatis. Merito uir huiusmodi cuasit: ut sisteret fluminū cursus: diceret: Stet sol: & staret sol quasi et⁹ spectator uictoriæ noctem differet: diē ꝓduceret. Q̄d quidē Moysi negatū est: solus eligeretur: ut populū introduceret in terram repromissionis. Magnus uir fidei miraculis: magnus triumphis. Illius augustiora opera: hui⁹ ꝓsperiora. Vterq; igitur diuina subnixus gratia: ultra humanā processit conditionē. Ille mari: hic cælo imperauit. Pulchra itaq; copula seniorū atque adolescentiū. Alij testimonio: alij solatio fuit: alij magisterio: alij delectationi. Omitto q; Abraæ adhæsit Loth adolescentulus etiam ꝓficiscenti: ne forte hoc ꝓpinquitatis magis fuisse existimetur: & necessariæ potius q̄ uoluntariæ adiunctionis. Quid de Helia atq; Helisæo loquamur? Licet nō expresse Helisæum inuenē scriptura significauerit: aduertimus tamē & colligimus iuueniorē fuisse. In actib⁹ apostolorū Barnabas Marcum assumpsit: Paulus Silan: Paulus Timothæum: Paulus Titū. Sed illis superioribus uidemus diuisa officia: ut seniores consilio præualerent: iuuenes ministerio. Plærūq; etiam uirtutib⁹ pares: dispares ætatibus: sui delectantur copula: sicut delectabant⁹ Petrus & Iohannes. Nam adolescentē legimus in euāgelio Iohannē & sua uoce: licet meritis & sapientia nulli
Sap. 4. fuerit seniorū secundus. Erat em̄ in eo senectus uenerabilis morū: & cana prudētia. Vita em̄ immaculata: bonæ senectutis stipendiū est.

¶ De laude miserationis & hospitalitatis: & malo prodigalitatis & inanis fauoris: & hoc maxime in sacerdotibus reprehēditur: qui omnia ornate & ordinate agere debent. Ca. XXI.

ADiuuat quoq; hoc ad ꝓfectum bonæ æstimationis: si de potentis manibus eripias inopem: de morte damnatū eruas: quātum sine perturbatione fieri potest: ne uideamur iactantiæ magis causa facere: q̄ misericordiæ: & grauiora inferre uulnera: dum leuioribus mederi desideramus. Iam si oppressum opibus potentis: & factione magis q̄ sceleris sui precio grauatum liberaueris: egregiæ conualescit opinionis testimonium. Commendat plærosque etiā hospitalitas. Est enim publica species humanitatis: ut peregrinus hospitio nō egeat: suscipiat⁹ officiose: pateat aduenīēti ianua. Valde id decorum totius est orbis existimatione:

peregrinos cum honore suscipere: nō deesse mensæ hospitalitatis gratiā: occurrere officijs liberalitatis: explorare aduentus hospitum. Quod Abraæ laudi est datū: qui ante ianuam suā speculabatur: ne forte præteriret peregrinus aliquis: & dīligenter prætēdebat excubias ut occurreret: ut præueniret: ut rogaret: ne transiret hospes: dicens: Domine si inueni gratiā ante te: ne præterieris puerū tuum. Et ideo ꝑ hospi- Gen.18.
talitatis mercede: fructū posteritatis recepit. Loth quoq; nepos eius: non solū gene Gen.19.
re: sed etiā uirtute ꝓximus: ꝓpter hospitalitatis affectum: sodomitana a se suscīp supplicia detorsit. Decet igitur hospitalē esse: benignū: iustum: nō alieni cupidū: immo de suo iure cædentē: potius aliqua si fuerit lacessitus: q̄ aliena iura pulsantē: fugitantem litium: abhorrentē a turgijs: redimentē concordiā & tranquillitatis gratiam. Siquidē de suo iure uirum bonū aliquid relaxare: non solū liberalitatis: sed plærūq; etiam cōmoditatis est. Primū dispendio litis carere nō mediocre est lucrum. Deinde accedit ad fructum quo augeā amicitia: ex qua oriūtur plurimæ cōmoditates: quæ contēnenti aliquo in tēpore postea fructuosæ erunt. In officijs autē hospitalib⁹: omnibus quidē humanitas impartiēda est: iustis autē uberior deferenda honorificētia. Quicūq; enim iustū receperit in nomine iusti: mercedē iusti accipiet: ut dominus ꝓ Matth.10.
nunciauit. Tanta autē est apud deū hospitalitatis gratia: ut ne potus quidē aquæ frigidæ a præmijs remuneratiūis immunis sit. Vides quia Abraam deū recepit hospitio dū hospites quærit? Vides quia Loth angelos suscepit? Vnde scis an & tu cum suscipis hospitem suscipias christū? Licet in hospite sit christus: quia christus in paupere est: sicut ipse ait: In carcere eram: & uenistis ad me: nudus eram: & operuistis Matth.25.
me. Suaue est igitur nō pecuniæ: sed gratiæ studere. Verum hoc malū iam dudum humanis influxit mentibus: ut pecunia bonori sit: & animi hominū diuitiarū admiratione capiantur. Inde se immersit auaricia: ueluti quædam bonorum ariditas officiorum: ut homines damnū putent: quicquid præter morē impenditur. Sed etiam in hoc aduersus auariciam (ne quod afferre possit impedimentum) prospexit scriptura uenerabilis: dicens: Quia melior est hospitalitas cum oleribus. Et infra: Melior Prouer.15.
est panis in suauitate cum pace. Non enim ꝓdigos nos docet esse scriptura sed liberales. Largitatis eñ duo sunt genera: Vnum liberalitatis: alterum prodigæ effusionis. Liberale est hospitio suscipere: nudum uestire: redimere captiuos: non habentes sumptū iurare. Prodigū est: sūptuosis effluere conuiuijs & uino plurimo. Vnde legisti: Prodigum est unū: & cōtumeliosa ebrietas. Prodigum est popularis fauoris Prouer.20.
gratia eximanire ꝓprias opes. Qđ faciūt qui ludis circensibus uel etiā theatralib⁹ & muneribus gladiatorijs uel etiā uenationib⁹ patrimoniū dilapidant suū: ut uincāt superiorū celebritates: eū totū illud sit mane qđ agūt: Qūquidē etiā bonorū operum sumptibus immoderatū esse nō deceat. Pulchra liberalitas erga ipsos quoq; pauperes mensurā tenere: ut abundes plurib⁹: nō cōciliandi fauoris gratia ultra modū fluere. Quicqd ex affectu puro ac sincero ꝓmitur: hoc est decorū: nō supfluas ædificationes aggredi: nec prætermittere necessarias. Et maxime sacerdoti hoc conuenit: ornare dei templū decore cōgruo: ut etiā hoc cultu aula dñi resplendeat: impensas misericordiæ cōuenientes frequētare: quantū oporteat largiri peregrinis: nō supflua sed cōpetentia: nō redūdantia sed cōgrua humanitati: ne sumptu pauper⁹: aliena sibi quærat gratiā: ne restrictiorē erga clericos aut indulgētiorē se præbeat. Alterum eñ inhumanū: alterū ꝓdigum: si aut sūptus desit necessitati eor⁹: quos a sordidis negociationis aucupijs retrahere debeas: aut uoluptati supfluat.

¶ De modo inter remissionē & seueritatē cōseruando: & q̄ simulata remissio grauiores aliquādo causas adoriat: exemplū de Absalon. Ca. XXII.

Quinetiā uerborum ipsoꝝ & præceptoꝝ esse mensurā cōuenit: ne aut nimia remissio uideat: aut nimia seueritas. Plærūq; eñ remissiores malūt esse: ut uideantur boni esse. Sed nihil simulatū & fictū ueræ uirtutis esse certū est: quinetiā diuturnū esse nō solet. In principio uernat: in ꝓcessu tanq̄ floscul⁹ dissipatur & soluitur: qđ autē uerū ac sincerū alta radice fundaē. Et ut exēplis assertiones nostr

ꝓbemus(qm̃ quæ simulata sunt diuturna esse nō possūt:sed tanꝫ ad tēpus uirtēria cito decidunt)ex ea familia ex qua nobis plurima ad uirtutis ꝓfectū exēpla arcersiui
2.Reg.15. mus:unū simulationis & fraudis ꝓferam⁹ testimoniū. Absalon erat Dauid regis filius decore insignis:egregius forma:præstās iuuentute:ita ut uir talis in israel nō reperiret:a uestigio pedis usꝫ ad uerticē immaculat⁹. Is fecit sibi curr⁹: & equos: & uiros quinquaginta:qui præcurrerēt ante eū. Surgebat diluculo:& stabat ante portam in uia:& si quē aduertisset regis iudicia quæreńte:accedebat ad eū dicens: Ex qua ciuitate es tu? Respondit ille: Ex tribu una sum de tribub⁹ israel seruus tuus. Referebat Absalon: Verba tua bona sunt & directa:& qui te audiat nō est tibi dat⁹ a rege. Quis cōstituet me iudicē? Et quisqs ad me ueniet:cuicūꝫ fuerit iudiciū necessariū:iustificabo illū. Talibus delinibat singulos sermonib⁹. Et cū accederēt adorare eū: extendens man⁹ suas:ap̄bendebat atꝫ osculabat eos. Sic cōuertit in se corda omniū:dū blandiciæ hmōi intimoꝫ tangūt uiscerū sensum. Sed delicati isti & ambitiosi:elegerunt honorabilia & grata ad tps & iocūda. Vbi aūt parua ꝓfuit dilatio:quā prudēs omniū ꝓpheta paulisper cedēdo interponēdā putauit:nō potuerūt tolerare ac sustinere. Denicꝫ non dubitans de uictoria Dauid: cōmendabat filiū dimicaturis: ut ei parcerent. Ideocꝫ nec prælio interesse maluit:ne uel referre arma parricidæ licet uideret:sed tñ filio. Liquet igiē ea esse ꝓpetua ac solida quæ uera sunt: & quæ sincere potius q̄ dolo cōgregant. Ea uero quæ simulatione atꝫ assentatione parata sunt:nō posse diu perseuerare.

¶ Q; pecunia redempti nō diu fidem custodiāt:quia quos semel pecunia redemeris:semp se remissione & adulatione putant redimēdos. Ca. XXIII.

Quis igitur uel illos qui pecunia ad obedientiā redimunt:uel eos qui assentatione inuitant:fidos sibi arbitrēt? Nā & illi frequenter se uendere uolunt:& isti imperia dura ferre nō possunt: Leui assentatiuncula facile capiunt:si perstrinxeris uerbo:immurmurāt:deserūt:infesti abeunt:indignātes relinquūt: imperare malunt q̄ obedire. Quasi obnoxios beneficio: subiectos sibi debere esse existimant:quos præpositos sibi habere debeāt. Quis igiē sibi fideles putet:quos uel pecunia uel adulatione sibi obligandos crediderit? Nā & ille qui pecuniā acceperit:uilem se & despectum indicat:nisi sæpe redimat:Itaqꝫ frequēter expectat preciū suū: & ille qui oblectatione ambitus uidet:uult semp se rogari.

¶ Bonis tantū actibus ad honores nitendū:maxime ecclesiasticos:nec inferiores ordines simulatis uirtutibus ep̄o derogare:nec itē episcopū clero esse inuidum:sed iustum in omnibus:maxime in iudicando. Ca. XXIIII.

Ergo bonis actibus & sincero ꝓposito nitendū ad honorē arbitror: & maxime ecclesiasticū:ut neqꝫ resupina arrogantia: uel remissa negligētia sit: neqꝫ turpis affectatio:& indecora ambitio. Ad omnia abūdat animi directa simplicitas:satisqꝫ seipsa cōmendat. In ipso uero munere:neqꝫ seueritatē esse duram cōuenit: nec nimiā remissionē: ne aut potestatē exercere: aut susceptū officium nequaꝫ implere uideamur. Intendū quoꝫ ut beneficijs atꝫ officijs obligemus plurimos: & collatā referuemus gratiā:ne iure beneficij fiant immemores:qui se grauiter læsos dolent. Sæpe em̄ usu uenit:ut quos gratia foueris uel aliquo superiore cumulaueris gradu: auertas si indigne aliquē eis præponendū iudices. Sed & sacerdotē beneficijs suis uel iudicijs fauere cōuenit:ut æquitatē custodiat:& presbytero uel ministro deferre ut parēti. Neqꝫ eos q̄ semel ꝓbati sunt arrogantes esse oportet:sed magis tanꝫ memores gratiæ:humilitatē tenere:neqꝫ offendi sacerdotē:si aut presbyter aut minister:aut quisꝫ de clero:aut misericordia:aut ieiunio:aut integritate: aut doctrina:aut lectione existimationem accumulet suā. Gratia em̄ ecclesiæ: laus doctoris est:bonū opus alicuius prædicari:ita tamē si nullo studio fiat iactantiæ. Laudent em̄ unūquēꝫ ꝓximoꝫ labia:& nō suū os:& cōmendent opera non studia sua. Cæterū si quis nō obediat episcopo:extollere atꝫ exaltare sese desiderās:obumbrare meritum episcopi simulata affectatiōe doctrinæ:aut humilitatis:aut misericordiæ: is a uero

deuias superbit: Quoniã uerstatis ea est regula: ut nihil facias cõmendãdi tui causa: quo minor alius fiat: neq; si quid boni habeas: id ad deformationẽ alteri⁹ & uituperationẽ exerceas. Nõ defendas improbũ: & sancta indigno cõmittẽda arbitreris: neq; iterũ urgeas & impugnes: cuius crimẽ nõ deprehenderis. Nã cum in omnibus iniusticia cito offendat: tum maxime in ecclesia: ubi æquitatẽ esse oportet: ubi æqualitatẽ habere decet: ut nihil sibi potẽtior plus uindicet: nihil usurpet ditior. Siue eñ pauper siue diues in christo unum sint. Nihil sanctior plus sibi arroget. Ipsum enim parem esse: est humiliorem esse. Sed nec personam alterius accipimus in iudicio: gratia ablit: causam merita decernant. Nihil sic opinionem: immo fidem grauat: q; si in iudicando potẽtiori dones causam inferioris: uel pauperem innocentem arguas: diuitẽ excuses reum culpæ. Pronũ quippe est genus hominũ fauere honoratioribus: ne læsos se putent: ne uicti doleãt. Sed primã si offensam uereris: non recipias iudicũ: si sacerdos ex: aut si qs̃ alius: nõ lacessas. Licet tibi silere in negocio: dum taxat pecuniario: q̃q̃ sit cõstantiæ adesse æquitati. In causa aũt dei: ubi communionis periculum est: etiã dissimulare: peccatũ est non leue.

¶ Fauores & beneficia plus pauperibus q̃ diuitibus eroganda: quia de eo qđ diues forte dedignatur: pauper maximam tibi habet gratiam: & q̃ beneficia nõ sola fiant pecunia. Ca. XXV.

Quid aũt tibi pdest fauere diuitẽ? An quia citius amantẽ remuneretur? His eñ fauemus frequẽtius: a quibus referri dæ uicem speramus gratiæ. Sed eo magis infirmo & inopi nos studere cõuenit: quia p̃ eo qui nõ habet: remunerationẽ speramus a domino Iesu: qui sub specie cõmunis generalem uirtutis edidit formãm: ut bis potius nostra cõferamus beneficia: qui nobis ea nõ possunt repræsentare: dicens: ad cõuiuiũ atq; epulas nõ eos qui diuites sunt: sed q̃ pauperes inuitãdos. Diuites eñ rogari uident: ut ipsi quoq; nobis reddant conuiuiũ. Pauperes (quia nõ habent qđ restituant) cũ acceperint: remuneratorẽ nobis faciũt dominũ: qui se p̃ paupere obligandã obtulit. Ad ipsum quoq; sæculi usum collatio beneficij facta in pauperes magis q̃ in locupletes: plus nuat: quia diues dedignat beneficiũ: & pudet eũ debitorẽ esse gratiæ: Quæ etiam id qđ collatum ẽ sibi meritis suis arrogat: qđ uelut debitũ acceperit: uel ideo datũ sit: eo q̃ is qui dedit reddẽdum sibi a diuite uberius æstimauerit. Ita in accipiendo beneficio eoipso q̃ acceperint diuites: dedisse se magis q̃ accepisse existimant: Pauper uero & si nõ habet unde reddat pecuniã: refert gratiã. In quo certũ est: q̃ plus reddat q̃ acceperit. Pecunia eñ nũmo soluitur: gratia aũt nunq̃ exinanitur. Reddendo uacuat pecuniã: gratia aũt & habendo soluitur: & soluẽdo retinetur. Deinde qđ diues refugit: pauper fatet: q̃ sit obligat⁹ debitor: his q̃ subuẽtũ nõ bonũ: suo delatũ putat: donatos sibi arbitratur filios: uitã reddidit: seruatã familiam. Quanto igitur melius apud bonos q̃ apud ingratos locare beneficium? Vnde dominus ad discipulos suos ait: Nolite possidere aurũ: neq; argentũ: neq; pecuniam: qua uelut falce: pullulantẽ in pectoribus humanis succidit auaricia. Petrus quoq; claudo (qui ex utero matris suæ portabatur) ait: Argẽtũ & aurum nõ habeo: sed qđ habeo do tibi. In nomine Iesu christi nazareni: surge & ambula. Itaq; pecuniã nõ dedit: sanitatẽ dedit. Quãto melius est salutẽ habere sine pecunia: q̃ pecuniã sine salute. Surrexit claudus qđ nõ sperabat: pecuniã nõ accepit quã sperabat. Sed hæc uitia in sanctis dominus reperiũtur ut diuitiæ cõtemptui sint.

¶ De malo auariciæ: Exempla de Balaam: & Achan: & Dalila. Ca. XXVI.

Ceterum ita incubuerũt mores hominũ admiratione diuitiarũ: ut nemo nisi diues honore dignus putet. Neq; hic recens usus: sed iam dudũ: qđ pestis exoleuit hoc uitio humanis mentibus. Siquidẽ cũ iericho magna ciuitas tubarum sacerdotalium sono corruisset: & Iesus naue potuisset uictoria: cognouit infirmam esse uirtutẽ populi per auariciã atq; auri cupiditatẽ. Nam cũ de spoliis urbis incensæ: fraudulenter Achan uestẽ auream & ducenta argẽti didrachmata: & lineam auream oblatus domino negare non potuit: sed p̃didit furtũ. Vetus igitur & antiqua

auaricia est: quæ cū ipsis diuinæ legis cœpit oraculis: immo ꝓpter ipsam reprimēdā lex dei data est. Propter auaricia Balac putauit Balaam prædicis posse tēptari: ut maledicere populū patrū: & uicisset auaricia: nisi dominꝰ a maledicto eū abstinere uetuisset. Et ꝓpter auaricia præcipitatꝰ Achab: in exitiū deduxerat totā plæbē parentum. Itaq; Iesus naue: qui potuit solē statuere ne ꝓcederet: auaricia hominū non potuit sistere ne serperet. Ad uocē eius sol stetit: auaricia nō stetit. Sole itaq; stante cōfecit Iesus triumphū: auaricia autē ꝓcedēte pene amisit uictoria. ¶ Quid fortissimū olim Samsone? Nōne Dalilæ mulieris suæ dilectæ auaricia decepit? Itaq; ille q rugiētē leonē manibus discerpsit suis: q uincētꝰ & alienigenis tradituꝰ: sine ullo adiutore solus dissolutis uinculis: mille ex his pemit uiros: q funes intextis neruis uelut mollia spartifila dirupit: is sup genua mulieris inflexa ceruice truncatꝰ inuicti crinis ornatu prærogatiuam suæ uirtutis amisit. Influxit pecunia in gremiū mulieris: & a uiro discessit gratia. Feralis igitur auaricia: illecebrosa pecunia: quæ habentes cōtaminat: nō habētes nā iuuat. Esto tamē ut aliquando adiuuet pecunia: inferiorē tamē & ipsum desirantem. Quid ad eum: qui nō desiderat: qui nō requirit? qui auxilio eius nō indiget: studio nō flectitur? Quid ut alijs sit ille copiosior qui habet? Nūquid idcirco honestior quia habet quo honestas plærūq; amittitur: quia habet quod custodiat: magis q̄ qđ possideat? Illud em̄ possidemus quo utimur: Quod autē ultra usum est: nō utiq; habet possessionis fructū: sed custodiæ periculum.

¶ De benignitate: & ꝙ excōmunicatio tardius sit exerenda. Ca. XXVII.

Ad summā nouimus ꝙ pecuniæ cōtemptus iusticiæ forma sit: & ideo auariciā declinare debemus: & omni studio intendere: ne quid faciamus unq̄ aduersus iusticiā: sed in omnibus gestis & operibus custodiamꝰ eam. Si uolumus cōmendare nos deo: charitatē habeamus: unanimes simꝰ: humilitatē sequamur: alterutrū existimantes superiorē sibi. Hæc est em̄ humilitas: si nihil sibi qs arroget: sed inferiorem se esse existimet. Episcopus ut mēbris suis utat' clericis: & maxime ministris qui sunt uere filij: quē cuiq; uiderit aptū muneri ei deputet. Cum dolore amputatur etiā quæ putruit pars corporis: & diu tractatur si potest sanari medicamētis: & si nō potest: tūc a medico bono abscindit'. Sic episcopi affectus boni est: ut optet sanare infirmos: serpētia auferre ulcera: adurere aliqua: nō abscindere: postremo qđ sanari nō potest cum dolore abscindere. Vnde pulcherrimū illud præceptū magis eminet: ut cogitemus non quæ nostra sunt: sed quæ aliorum. Hoc enim modo nihil erit: quod uel irati nostro indulgeamus affectui: uel fauētes nostræ plus iusto tribuamus aliquid uoluntati.

¶ De bono cōpassionis: & ꝙ factis ecclesiarū thesauris nō sit parcēdū tēpore necessitatis: Exempli causa inducit' Laurētius: & ipse Ambrosius. Ca. XXVIII.

Hoc maximū incentiuū misericordiæ: ut cōpatiamur alienis calamitatibꝰ: necessitates aliorū quantū possumus iuuemus: & plus interdū q̄ possumꝰ. Melius est em̄ ꝓ misericordia causas præstare: uel inuidiā perpeti: q̄ prætēdere inclementiā: ut nos aliqn̄ in inuidiā incidamus. Quia cōfregerimus uasa mystica: ut captiuos redimeremus: qđ arrianis displicere potuerat: nec tā factū displiceret q̄ ut esset qđ in nobis reprehēderēt. Quis aūt est tā durus: immitis: ferreꝰ: cui displiceat ꝙ homo redimit' a morte: fœmina ab impuritatibꝰ barbarorū: quæ grauiores mortes sunt: a dolescētulæ: uel pueruli: uel infantes ab idolorū cōtagijs: quibus mortis metu inquinabant'? Quā causam nos & si nō sine ꝓtatiōe aliqua gessimꝰ: tn̄ ita in populo ꝓsecuti sumus: ut cōfiteremur: multoq; fuisse cōmodius astrueremꝰ: ut animas dño q̄ aurum seruaremus. Qui em̄ sine auro misit apostolos: & ecclesias sine auro cōgregauit. Aurum ecclesia habet: nō ut seruet: sed ut eroget: ut subueniat in necessitatibus. ¶ Quid opus est custodire qđ nihil adiuuat? An ignoramus quātum auri atq; argenti de tēplo domini assyrij sustulerint? Nōne melius cōflant sacerdotes ꝓpter alimoniam pauperū: si alia subsidia desint: q̄ sacrilegus cōtaminata asportet hostis? Nōne curus est dominus: Cur passus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurū:

ut ministrasset alimoniã: Car tot captiui deducti i cõmertio sũt: nec redẽpti: Cur tot ab hoste occisi sũt: Melꝰ fuerat: ut uasa uinetiũ seruares: q̃ metallorũ. His nõ posset responsum referri. Quid eñ diceres: Timui ne tẽplo dei ornatus deesset. Responderet: Aurũ sacramenta nõ quærũt: neq; auro placent: quæ auro nõ emunt. Ornatꝰ sacramentoꝝ: redemptio captiuoꝝ est. Et uere illa sunt uasa preciosa: quæ redimũt animas a morte. Ille uerus est thesaurus dñi: qui operat' qđ sanguis eiꝰ operatꝰ est. Tunc uas dominici sanguinis agnoscit: cũ in utroq; uiderit redemptionẽ: ut calix ab hoste redimat: quos sanguis a peccato redemit. Q̃ pulchrũ ut cũ agmina captiuoꝝ ab ecclesia redimũtur: dicat': Hos christus redemit: Ecce auꝝ qđ pbari potest: Ecce aurũ utile: Ecce aurũ christi: qđ a morte liberat: Ecce aurũ quo redimit' pudicitia: seruatur castitas. Hos ergo malui uobis liberos tradere: q̃ aurum reseruare. Hic numerus captiuorũ: hic ordo præstantior est: q̃ species poculorũ. Hunc muneri pficere debuit aurũ redemptoris: ut redimeret periclitãtes. Agnosco infusum auro sanguinẽ christi: nõ solũ irrutilasse: uerũctiã diuinæ operationis impressisse uirtutẽ redeptionis munere. Tale aurum sanctꝰ martyr Laurẽtius dño reseruauit: A quo cũ quæreret' thesauri ecclesiæ: pmisit se demonstraturũ: Sequẽti die pauperes duxit. Interrogatus ubi essent thesauri quos pmiserat: ostẽdit pauperes dicens: Hi sunt thesauri ecclesiæ. Et uere thesauri: in quibꝰ christꝰ est: in quibꝰ christi fides est. Denicq; Apostolus ait: Habemus thesaurũ istũ in uasis fictilibus. Quos meliores thesauros habet christus: q̃ eos in quibꝰ se esse dixit? Sic eñ scriptũ est: Esurui: & dedistis mihi mãducare: sitiui: & dedistis mihi bibere: hospes eram: & collegistis me. Et infra: Qđ' enim uni horũ fecistis: mihi fecistis. Quos meliores Iesus habet thesauros: q̃ eos in quibus amat uideri. Hos thesauros demõstrauit Laurentiꝰ: & uicit: q̃ eos nec pſecutor potuit auferre. Itaq; Ioachim qui aurũ in obsidione seruabat: nec dispensabat alimoniæ cõparandæ: & aurũ uidit diripi: & se in captiuitatẽ deduci. Laurẽtius q auꝝ ecclesiæ maluit erogare pauperibus: q̃ pſecutori reseruare: p singulari suæ interptationis uiuacitate sacram martyrij accepit coronã. Nũquid dictũ est sancto Laurẽtio: Nõ debuisti erogare thesauros ecclesiæ: uasa sacramentoꝝ uendere: In quos usus uasa ecclesiæ sint dispartienda: uel qualiter: quibus ex causis: tantum opus est: ut quis fide sincera & pspicaci prudentia manus hoc impleat. Sane si in sua aliquis deriuat emolumẽta: crimẽ est: Sin uero pauperibꝰ erogat: captiuũ redimit: misericordia est. Nemo eñ potest dicere: cur pauper uiuit. Nemo põt queri: quia captiui redempti sũt. Nemo põt accusare: qa templũ dei ædificatũ ẽ. Nemo põt indignari: quia humãdis fidelibꝰ reliquijs spacia laxata sũt. Nemo põt dolere: quia in sepulturis christianorũ: requies defunctorũ est. In his tribus generibꝰ uasa ecclesiæ etiã initiata cõfringere: cõflare: uendere licet. Opus est ut de ecclesia mystici poculi forma nõ exeat: ne ad usus nefarios sacri calicis ministeriũ transferat'. Ideo intra ecclesiã primũ quæsita sũt uasa quæ initiata nõ essent: deinde cõminuta: postremo cõflata: p minutas erogationes dispensata egentibus: captiuorũ quoq; precijs pfecerunt. Q̃ si desint nouæ & quæ nequaquã initiata uideãtur: in huiusmodi usus quos supra diximus: arbitror omnia pie posse conuerti.

¶ Depolita uiduaꝝ: imo omniũ fidelium in ecclesia cũ sui etiã periculo conseruanda. Exemplũ de Onia & Heliodoro: & ipso: & Ticinẽsi episcopo. Ca. XXIX.

ILlud sane & diligẽter tuendũ est: ut depolita uiduaꝝ intemerata maneãt: sine ulla seruẽtur offensione: non solũ uiduarũ: sed etiã omniũ. Fides eñ exhibẽda est omnibꝰ: sed maior est uiduarũ causa & pupillorũ. ¶ Denicq; hoc solo uiduarũ nomine (sicut in libris Machabæoꝝ legimꝰ) cõmendatũ tẽplo omne seruitũ est. Nã cũ indicũ factũ esset pecuniarũ: quas i tẽplo hierosolymis maximas reperiri posse Symon nefarius Antiocho regi pdidit: missus in hierusalẽ Heliodorus ad templũ uenit: & summo sacerdoti aperuit indicij muidã: & aduẽtus sui causam. Tunc sacerdos depolita esse dixit uiduarũ uictualia & pupillorum: quædã aũt hircani Tobiæ uiri sanctꝰ: eaq; demõstrauit. Argenti talẽta quadringẽta erant: auri uero duce-

ta. Quæ cū Heliodor⁹ ereptū ire uellet: & regis uēdicare cōmodis: ſacerdotes ante altare iactauerūt ſe: induti ſacerdotales ſtolas: & deū uiuū qui depoſitis legē dederat: flentes inuocabant cuſtodem ſe præceptoꝝ; præſtare ſuorū. Vultus uero & color ſūmi ſacerdotis imutatus: declarabat dolorē animi: & mētæ intētæ ſollicitudinē. Flebāt oēs: q; incōtemptū locus uētur⁹ foret: ſi nec in dei tēplo tuta fidei ſeruarē cuſtodia: accinctæq; mulieres pectus: & clauſæ uirgines pulſabāt lanuas: ad muros alij currebant: p feneſtras alij ,plpectabant: oēs ad cælū tendebāt man⁹: orantes: ut ſuis dñs adeſſet legib⁹. Heliodorus aūt nec bis territ⁹: qđ intēderat urgebat: & ſatellitib⁹ ſuis ærariū ſepſerat: Tū ſubito apparuit illi terribilis eques: armis præfulgēs aureis: equus aūt ei⁹ erat inſigni ornat⁹ opertorio. Alij quoq; duo iuuenes apparuerunt in uirtute inclyta: decore grato: cū ſplēdore gloriæ: ſpecioſi amictu: q circūſteterūt eū: & utraq; ex parte flagellabant ſacrilegū: ſine ulla intermiſſione cōtinuato uerbere. Quid multa: Circūfuſus caligine in terrā cōcidit: & euidēti diuinæ opatiōis indicio exanimatus iacebat: nec ulla ſpes in eo reſidebat ſalutis. Oborta eſt lætitia metuētibus: metus ſupbis: derectiq; ex amicis Heliodori quidā rogabāt Oniā ut uitā poſceret ei: qm̄ ſupremū gerebat ſpiritū. Rogante itaq; ſacerdote ſūmo: ijdē iuuenes ite; Heliodoro apparuerūt: iſdem amicti ueſtibus: & dixerunt ad eū: Oniæ ſūmo ſacerdoti gratias age: ,pter quē tibi uita eſt reddita: Tu aūt exptus flagella dei: uade & nuncia tuis oībus: quantā cognoueris tēpli religionē: & dei ptātem. His dictis nō cō parauerunt. Heliodor⁹ itaq; recepto ſpiritu: boſtiā dño obtulit: Oniæ ſacerdoti grās egit: & cū exercitu ad regē reuertit: dicens: Si quē habes boſtē aut inſidiatorē rerū tuaꝝ: illuc eū dirige: & flagellatū recipies eū. ¶ Seruāda ē igit fili depoſitis fides: adhibēda diligētia. Egregie hinc ueſtrū enituit miniſterū: ſi ſuſcepta impſſio potētis quā uel uidua uel orphani tolerare nō q̄nt: eccleſiæ ſubſidio cohibeat: Si offēdatis plus apud uos mādatū dñi: q̄ diuitis ualere gratiā: Meminiſtis ipſi quotiēs aduerſus regales impetus ,p uiduarū: imo omniū depoſitis certamē ſubierim⁹. Cōmune hoc uobiſcū: mihi recens exēplū eccleſiæ Ticinēſis ,plerā: quæ uiduæ depoſitū qđ ſuſceperat amittere periclitabat. ¶ Interpellāte eā eo qui ſibi illud imperiali reſcripto uēdicare cupiebat: clerici cōtendebāt auctoritatē. Honorati quoq; & interceſſores dati: nō poſſe præceptis imperialib⁹ obuiare ferebāt. Legebat reſcripti forma directior magiſter officioꝝ; ſtatuta agēs in rebus imminebat. Quid plura: Traditū erat. Tn̄ cōcato mecū cōſilio: obſedit ſanctus epūs ea cōclauia: ad quæ tranſlatū illud depoſitū uiduæ cognouerat. Qđ ubi nō potuit auferri: receptū ſub chirographo eſt. Poſtea iterū flagitabat ex chirographo: Præceptū imperator iteraueratut ipſe per ſe metipſum nos cōueniret. Negatum eſt: et expoſita diuinæ legis auctoritate: & ſerie lectionis: & Heliodori periculo: uix tandē rationē impator accepit. Poſt etiā tēptata fuerat obreptio: ſed præuenit ſanctus epiſcop⁹ ut redderet uiduæ qđ acceperat. Fides interim ſalua eſt: oppreſſio nō eſt formidini: quia iā res nō fides periclitat.

¶ Qui fugiendi: & qui ſint in bono çelandi. Ca. XXX.

Filij fugite improbos: cauete inuidos. Inter improbū & inuidum hoc intereſt. Improbus ſuo delectat bono: inuidus torquetur alieno. Ille diligit mala: hic bona odit: ut ,ppe tolerabilior ſit: qui ſibi uult bene: q̄ qui male omnibus. Filij ante factū cogitate: & cū diutius cogitaueritis: tunc facite quod ,pbatis. Laudabilis mors cū occaſio datur: rapiēda eſt ilico. Dilata gloria fugit: nec facile cōprehendit. Fidem diligite: qm̄ per fidē & deuotionē loſias magnū ſibi ab uniuerſis amorē acquiſiuit: quoniā celebrauit paſcha domini: cū eſſet annorū decē & octo: quēadmodum nemo añ eū. Zelo itaq; ut uicit ſupioreſ: ita & uos filij çelū dei ſumite. Exqrat uos dei çelus & deuoret: ut unuſquiſq; ueſtrum dicat: Exquiſiuit me çelus dom⁹ tuæ. Aplus chriſti çelotes dict⁹ ē: Quid de Aplo dico: Ipſe dñs ait: Zel⁹ dom⁹ tuæ comedit me. ¶ Sit ergo inē uos dei çelus: nō iſte humanus quē inuidia generat: Sit inter uos pax: quæ ſup omnē ſenſum eſt. Amate uos inuicē. Nihil charitate dulci⁹: nihil pace grati⁹. Et uoſipſi ſcitis: q; præ cæteris uos ſemp dilexi & diligo: Quaſi uni⁹ patris filij: co-

aluistis in affectum germanitatis. Quæ bona sunt tenete: & deus pacis & dilectionis erit uobiscū in domino Iesu: cui est honor: gloria: magnificētia: potestas: cum spiritu sancto in sæcula sæculorū Amen.

¶ Sancti Ambrosij episcopi Liber officiorū secundus explicit.

¶ Sequitur Annotatio capitulorum Libri tertij eiusdem.

Q̄ sancti & in quiete maxima operent & mira: ostendit ex Moyse & Heliseo. Ca. I.
Honestum & utile apud christianos unū esse: qui nō cōmodantē temporalia sequimur sed æterna. Ca. II.
De calūnia reprimenda: & beneficentia cunctis exhibenda: Exemplū de harmonia membrorū: quæ singula singulis obsequuntur. Ca. III.
Alienis incōmodis nostra lucra non quærenda. Ca. IIII.
Nihil a sapientib⁹ nisi qđ honestū sit expetendū: & honestati salutē quoq; postponēdam: in quo Dauid maxime cōmendatur & Iohannes. Ca. V.
Famis tempore subueniendū: nec auaræ partis incubandū: uel precia captanda: Exempla de Ioseph: & diuite auaro in euangelio. Ca. VI.
Peregrinos tempore famis urbe nō arcēdos: qđ nō solum inhonestum: sed & inutile ꝓpositis cōprobatur exemplis. Ca. VII.
Honestatem saluti quoq; prælatam a deo cōprobari: Exempla de Iosue & Caleb: & cæteris exploratoribus. Ca. VIII.
Fraudes & turpia lucra clericos maxime dedecere: & omnes honestatem Dauid & Nabuthe imitari debere. Ca. IX.
Vitia uirtutibus oblitterari: & perfidis etiā ac fraudulētis fidem oportere custodiri: qđ Iosue gabaonitis intimat exhibuisse. Ca. X.
Auaros & fraudulentos interdū capitis fraudari: semp autē apud deū maliuolētiæ reatu obnoxios teneri. Fabula de quodā Syracusano: & paradigma de Doech idumæo: & Annania mentioso. Ca. XI.
De malo temerarij iuramēti: paradigma de Herode & Iepte: & q̄ filia ei⁹ sp̄ōte sua die cōdicta reuersa: fidē illoꝝ p̄cellat pythagoreoꝝ q se uades inuicē dederūt. XII.
Quantum periculū luditb honestatis intuitu subierit. Ca. XIII.
Q̄ semp honestatē sequat utilitas: qđ licet apud hoīes aliter sæpe cōtingere uideat: apud deū tñ ꝓpetuo ita esse cōprobat. Ad exēplū ductis in mediū Heliseo: Iohāne baptista: ducibus græcoꝝ & romanoꝝ: & Susanna: Moyse: Raguel: filijs israel: qui iminente captiuitate ignē potius sacrificij q̄ thesauros abscondere uoluerunt: Et de bis qui uxorē leuitæ ab habitatorib⁹ gabaa stupro enectā bello fūt ulti: Lepra sis quoq; q nutu diuino fugato de obsidione samariæ syrioꝝ exercitu fugā eoꝝ potius in ciuitatē indicare: q̄ reptis incūbere decreuerunt. Ca. XIIII.
Laus honestatis: magnanimitate Hester: & fide Ionathæ commendatur & Abimelech. Ca. XV.
De moderamine amicitiæ cōseruandæ: clauditur uolumen. Ca. XVI.

¶ Finis.

¶ Sancti Ambrosij episcopi officiorū Liber tertius incipit.

Q̄ sancti & in qete maxima operent & mira: ostendit ex Moyse & Heliseo. Ca. I.

Audid ꝓpheta docuit nos: tanq̄ in ampla domo deambulare in corde nostro: & cōuersari cū eo tanq̄ cū bono cōtubernali: ut ipse sibi diceret: & loqueret secū: ut est illud: Dixi: custodiā uias meas. Salomon quoq; fil⁹ eius ait: Bibe aquā de tuis uasis: & de puteorū tuorū fontibus: hoc est: tuo cōsilio utere. Aqua em alta: cōsilū in corde uiri. Nemo inquit alienus particeps sit tibi: fons aquæ tuæ sit tibi ꝓpri⁹: & ioc candire cū uxore tua: quæ est tibi a iuuentute. Cero⁹ amicitiæ: & pullus gratarū cō fabulentur tecum. ¶ Nō ergo primus Scipio sciuit solus nō esse: cum solus esset

minus negocioſus cū ocioſus eſſet. Sciuit ante ipſum Moyſes: qui cū taceret clamabat: cum ocioſus ſtaret prælabatur: nec ſolum prælabat: ſed etiā de hoſtibus quos non cōtigerat triumphabat: Adeo ocioſus ut man⁹ eius alij ſuſtinerent: nec minus q̄ cæteri negocioſus qui ocioſis manib⁹ expugnabat hoſtē: quē non poterant uincere qui dimicabant. Ergo moyſes & in ſilentio loquebat: & in ocio operabatur. Cui⁹ autem maiora negocia: q̄ huius ocia: qui quadraginta diebus poſit⁹ in monte: totam le
Pſ. 41. gem cōplexus eſt: & in illa ſolitudine qui cū deo loqueretur nō defuit? Vnde & Dauid ait: Audiam quid loquat in me deus. Et quāto plus eſt: ſi cū aliquo deus loquatur q̄ ipſe ſecum? Tranſibāt apoſtoli: & umbra eorū curabat infirmos. Tangebātur ue-
3. Reg. 17. ſtimenta eorum: & ſanitas deferebat. Sermonē locutus eſt Helias: & pluuia ſtetit: nec cecidit ſuper terrā tribus annis & ſex menſibus. Iterū locutus eſt: & hydria farinæ nō defecit: & uas olei toto famis diuturnæ tpe non eſt exinanitū. Et qm̄ plærosq; delectant bellica: Quid eſt præſtantius exercit⁹ magnis lacertis: an ſolis meritis cō-
4. Reg. 6. feciſſe præliū? Sedebat Heliſæus in uno loco: & rex ſyriæ magnā belli molem inferebat populo patrū: diuerſiſq; conſilio⁹ acerbabat fraudibus: & circūuenire inſidijs molebatur: ſed omnes eius apparatus ꝓphēta deprehendebat: & uigore mentis per gratiā dei ubiq; præſens: cogitationes hoſtiū ſuis annūciabat: & monebat quib⁹ caueret locis. Qđ ubi regi ſyriæ manifeſtatum eſt: miſſo exercitu clauſit ꝓphētam. Orauit Heliſæus: & omnes illos cæcitate percuti fecit: & captiuos intrare ſamariā: qui uenerant obſidere eum. Cōferamus hoc ocium cū aliorum ocio. Alij em̄ requeſcendi cauſa: abducere animū a negocijs ſolent: & a conuentu cœtuq; hominū ſubtrahere ſeſe: & aut ruris petere ſecretum: captare agrorū ſolitudines: aut intra urbē uacare animo: indulgere quieti & tranqllitati. Heliſæ⁹ autē aut in ſolitudine iordanē tranſitu ſuo diuidit: ut pars defluat poſterior: ſuperior autē in fontem recurrat: aut in carmelo reſoluta difficultate generandi: inopinata ſterilem cōceptione fæcūdat: aut reſuſcitat mortuos: aut ciborum temperat amaritudines: & facit farinæ admixtione dulceſcere: aut decem panibus diſtributis reliquias colligit plæbe ſaturata: aut ferrum ſecuris excuſſum: & in fluuij iordanis merſum ꝓfundo miſſo in aquas ligno facit ſupernatare: aut emundatione leproſum: aut ſiccitatē imbrib⁹: aut famem mutat fæcūditate. Quando ergo iuſtus ſolus eſt: qui cū deo ſemper eſt? Quādo ſolita-
Ro. 8. rius eſt: qui nunquā ſeparatur a chriſto? Quis nos inquit ſeparabit a dilectione chriſti? Confido quia neq; mors: neq; uita: neq; angelus. Quādo autem feriatur a negocio: qui nunquā feriatur a merito: quo cōſūmatur negociū. Quibus autē locis circūſcribitur: cui totus mūdus diuitiarū poſſeſſio eſt? Qua æſtimatione definiē: qui nūq; opinione cōprehenditur? Etem̄ quaſi ignorat & cognoſcit: quaſi moritē & ecce uiuit: quaſi triſtis & ſp lætior: ut egen⁹ & largus: ut qui nihil habeat & poſſideat oia. Nihil em̄ ſpectat uir iuſtus: niſi qđ cōſtās & honeſtū eſt. Et ideo etiā ſi alij uideat paup: ſibi diues eſt: qui nō eo⁹ quæ caduca ſed eo⁹ quæ æterna ſunt: æſtimatiōe cēſet.

Honeſtū & utile apud chriſtianos unū eſſe: qui non cōmodantē temporalia ſequi mur ſed æterna. Ca. II.

QT quoniā de duobus ſuperioribus locis diximus: in quibus honeſtū illud & utile tractauimus: ſequitur utrū honeſtatem & utilitatē inter ſe cōparare debeamus: & quærere quid ſit ſequendū. Sicut em̄ ſupra tractauimus: utrū honeſtum illud an turpe eſſet: & ſecundo loco: utrū utile an inutile: ſimiliter hoc loco utrū honeſtum ſit an utile: nōnulli requirendū putant. Nos autē monemus: ne hæc inter ſe uelut cōpugnantia inducere uideamur: quæ iam ſupra unū eſſe oſtendim⁹: nec honeſtū eſſe poſſe niſi qđ utile: nec utile niſi quod honeſtū: quia nō ſequimur ſapientiā carnis: apud quā utilitas pecuniariæ iſtius cōmoditatis pluris habet: ſed ſapientiā quæ ex deo eſt: apud quā ea quæ in hoc ſæculo magna æſtimant ꝓ detrimento habentur. Hoc em̄ catorthoma qđ perfectū & abſolutū officiū eſt: a uero uirtutis fonte ꝓficiſcit. Cui ſecundū eſt cōmune officiū: qđ ipſo ſermone ſignificat: non eſſe duæ uirtutis ac ſingularis: qđ poteſt plurimis eſſe cōmune. Nam pecuniæ cōpen-

dia captare familiare multis: elegantiori cōuiuio & suauioribus delectari epulis usitatum est. Ieiunare autem & cōtinentē esse paucorum est: & alieni cupidū non esse rarum est. Contra autem detrabere uelle alteri & non esse contentum suo. Nam in hoc cum plærisq; consortiū est. Alia igitur prima: alia media officia. Prima cum pauc̄is: media cū pluribus. Deniq; in ipsis uerbis frequenter discretio est. Aliter em̄ bonum deū dicimus: aliter hominē: aliter tustū deū appellamus: aliter hominē. Similiter & sapientē deū aliter dicimus: aliter hominē. Qđ & in euāgelio docemur: Estote ergo uos pfecti: sicut & pater uester qui in cælis est perfect⁹ est. Ipsum Paulū lego pfectū & nō pfectum. Nā cū dixisset: Nō qđ iā acceperim: aut iam pfect⁹ sim: sequar aūt sic ut cōprehēdā: statim subiecit: Quicūq; ergo pfecti sum⁹. Duplex ē em̄ forma pfectiōis: Alia medios: alia plenos numeros habes. Alia hic: alia ibi. Alia fm̄ hominis possibilitatē: alia fm̄ pfectionē futurā. Deus aūt iustus p omnia: sapiens sup oia: pfectus in omnib⁹. Inter ipsos quoq; homines distantia est. Aliter Daniel sapiens: de quo dictum est: Quis daniele sapientior: aliter alij sapientes. Aliter Salomon: qui replet⁹ est sapientia super omnē sapientiā antiquorum: & sup omnes sapientes ægypti. Aliud est em̄ cōmuniter sapere: aliud sapere perfecte. Qui cōmuniter sapit: p temporalibus sapit: pro se sapit: ut alteri detrahat aliquid: & sibi adiungat. Qui perfecte sapit: nescit sua spectare cōmoda: sed ad illud quod æternum est: quod decorum atq; honestū toto affectu intendit: quærens nō qđ sibi utile est: sed qđ omnib⁹. Itaq; hæc sit formula: ut inter duo illa honestū atque utile errare nequeam⁹: eo p̄ iustus nihil alteri detrahendū putet: nec alterius incōmodo suum cōmodum augeri uelit. Hāc formā tibi præscribit Apostolus dicens: Omnia licent: sed nō omnia expediūt. Omnia licent: sed nō omnia ædificant. Nemo qđ suū est quærat: sed quod alterius. Hoc est: nemo cōmodū suum quærat: sed alterius: nemo bonorem suū quærat: sed alterius. Vnde & alibi dicit: Alter alterum existimātes superiorē sibi nō quæ sua sunt singuli cogitantes: sed quæ aliorū. Nemo etiā suam gratiā quærat: nemo suā laudē: sed alterius. Quod euidēter etiam in Prouerbijs declaratū esse aduertimus: dicēte sancto per Salomonē spiritu. Fili si sapiens fueris: tibi sapiens eris & p̄ximis: Si aūt mala tus euaseris: solus hauries mala. Sapiens em̄ alijs consulit sicut iustus: quando quidē consors sui est utriusq; forma uirtutis.

Matth. 5.

Phil. 3.

Eccles. 28.

1. Cor. 10.

Phil. 2.

¶ De calumnia reprimenda: & beneficētia cunctis exhibenda: Exemplū de harmonia membrorū: quæ singula singulis obsequuntur. Ca. III.

Si quis igitur uult placere omnibus p omnia: quærat nō qđ sibi utile est: sed qđ multis: sicut quærebat & Paulus. Hoc est em̄ cōformari christo: alienum nō quærere: nihil alteri detrabere ut acquirat sibi. Christus em̄ dom⁹ cū esset in forma dei: exinaniuit se ut formā susciperet hominis: quā operū suorum locupletaret uirtutibus. Tu ergo expolias: quē christus induit: Tu exuis: quē uestiuit christus: Hoc em̄ agis: quādo alterius detrimento: tua cōmoda augeri expetis. Cōsidera o homo: unde nomē sumpseris: ab humo utiq; quæ nihil cuiquā eripit: sed omnia largitur omnib⁹: & diuersos in usum omniū animantiū fructus ministrat. Inde appellata humanitas: specialis & domestica uirtus hominis: quæ consortē adiuuet. Ipsa te doceat forma tui corporis: membrorūq; usus. Nūquid membrū tuū alter⁹ membri officia sibi uēdicat: ut oculus officiū oris: aut os oculi officiū sibi uēdicet: aut man⁹ pedū ministeriū: aut pes manuū? Quinetiā ipsa man⁹ dextera ac sinistra dispartita habent officia plæraq; ut si usum cōmutes utriusq; aduersum naturā sit: priusq; totū boiem exuas: q̄ membroꝝ tuoꝝ ministeria cōuertas: si aut de sinistra cibū suggeras: aut de dextera fugaris ministerio sinistræ: ut reliqas cibosq; abluas nisi forte pescat necessitas. Finge hāc & da oculo uirtutē: ut possit detrabere sensū capiti: auditū auribus: mēti cogitatōes: odoratū naribus: ori saporē & sibi cōferat: nōne oēm statū dissoluet natura? Vnde pulchre Aplus ait: Si totū corpus oculus: ubi audit⁹? Si totū auditus: ubi odoratus? Omnes ergo unū corpus sumus & diuersa mēbra: sed oia corpori necessaria. Non em̄ potest membrū mēbro dicere: nō es mihi necessariū: quinetiā ipsa quæ ui-

detur infirmiora mẽbra esse: multomagis necessaria sunt: & maiorẽ plærũq; tuendi se requirunt sollicitudinẽ. Et si quid dolet membrũ unũ: cõpatiunt ei membra omnia. Vnde q̃ graue est ut detrahamus aliquid ei cui nos cõpati oportet: & cui debemus cõfortiũ ministerij ei fraudi & noxæ simus? Hæc utiq; lex naturæ est: quæ nos ad omnẽ stringit humanitatẽ: ut alter alteri tanq̃ unius partes corporis inuicẽ deferamus. Nec detrahẽdũ quicq̃ putem⁹: cũ cõtra naturæ legem sit: nõ iuuare. Sic em̃ nascimur ut cõsentiant membra mẽbris: & alterũ alteri adhæreat: & obsequant sibi mutuo ministerio. Q̃ si unũ desit officio suo: impediant & cætera. Q̃ si eruat oculũ manus: nõne sibi operis sui usum negauit? Si pedẽ uulneret: quanto⁹ sibi actuũ ꝓfectum inuiderit? Et quanto grauius est totũ hominẽ q̃ unũ membrũ detrahit: Iam si in uno membro totũ corpus uiolat: utiq; in uno homine cõmunio totius humanitatis soluitur: uiolat natura generis humani: & sanctæ ecclesiæ cõgregatio: quæ in unũ cõnexum corpus atq; compactũ unitate fidei & charitatis assurgit. Christus quoq; dominus qui ꝓ uniuersis mortuus est: mercedẽ sanguinis sui euacuatã dolebit. ¶ Quid ꝙ etiã ipsa lex domini hanc formã tenendã edocet: ut nihil alteri detrahas tui cõmodi seruandi grã: cũ dicit: Nõ trãsferas terminos antiquos quos statuerũt pres tui: cũ uitulũ errantẽ fratris tui reducendũ præcipit: cũ furẽ mori iubet: cũ uetat mercenariũ debita mercede fraudari: cũ pecuniã sine usuris reddendam censet? Subuenire em̃ nõ habẽti humanitatis est: duriciæ autẽ plus extorquere q̃ dederis. Etem̃ si deo iops auxilio tuo æquat: qa nõ habuit: unde de suo redderet: nõne impiũ est: si sub humanitatis simulatione amplius ab eo poscas: qui nõ habebat unde minus solueret? Absoluis igitur alteri debitorẽ: ut cõdemnes tibi: & hanc humanitatẽ uocas: ubi est iniquitatis auctio. Hoc præstam⁹ cæteris animãtibus: qd̃ alia genera animantiũ con-
Ps.36. ferre aliquid nescũt. Feræ autẽ eripiunt: homines tribuũt. Vnde & psalmista ait: Iustus miseret & tribuit. Sunt tamẽ quibus & feræ cõferant. Siquidẽ collatione sobolem suã nutriunt: & aues cibo suo pullos fatiant suos: homini aũt soli tributum est: ut omnes tãq̃ suos pascat. Debet istud ipso naturæ iure: Quod si nõ licet nõ dare: quõ detrahere licet? ¶ Nec ipsæ leges nos docent: quæ ea quæ detracta sunt alicui cũ iniuria personæ aut rei ipsi⁹ cumulo: restitui iubent: quo furem a detrahẽdo: aut pœna deterreãt: aut multa reuocent. ¶ Pone tamẽ ꝙ aliquis possit aut pœnam nõ timere: aut multæ illudere: Nũquid dignũ est ut aliqui alteri detrahãt: Seruile hoc uitiũ: & familiare ultimæ cõditioni: adeo contra naturã: ut inopia magis hoc extorquere uideat: q̃ natura suadere. Seruo⁹ tamẽ occulta furta: diuitum rapinæ publicæ. Quid aũt tã cõtra naturã: q̃ uiolare alterũ tui cõmodi causa: cũ ꝓ omnib⁹ excubandũ: subeundas molestias: suscipiendũ laborẽ: naturalis affectus ꝓsuadeat: & gloriosum unicuiq; ducatur: si periculis ꝓprijs quærat uniuersorũ tranquillitatẽ: multũq; sibi unusquisq; arbitret gratius excidia patriæ reppulisse: q̃ ꝓpria pericula: præstantiusq; esse existimet: ꝙ operã suam patriæ impenderit: q̃ si in ocio positus tranquillã uitam uoluptatum copijs functus egisset?

¶ Alienis incõmodis: nostra lucra nõ quærenda. Ca. IIII.

Inc igit colligitur: ꝙ homo qui fm naturæ formatus est directionẽ ut obediat sibi: nocere non possit alteri. Quod si cui nocet naturam uiolet: neq; tantum esse cõmodi q̃d adipisci sese putet: quantũ incõmodi q̃d ex eo sibi accidat. Quæ em̃ pœna grauior: q̃ interioris uulnus conscientiæ? Q̃d seuerius iudiciũ q̃ domesticũ: quo unusquisq; sibi est reus: seq; ipse arguit ꝙ iniuriã fratri indigne fecerit? Q̃d non mediocriter scriptura cõdemnat dicens: Ex ore stulto⁹ baculus contumeliæ. Stulticiæ igitur cõdemnat: qui contumeliã facit. Nõne hoc magis fugiendũ: q̃ mors: q̃ dispendium: q̃ inopia: q̃ exilium: q̃ debilitatis dolor? Quis em̃ uitiũ corporis: aut patrimonij damnum: non leuius ducat uitio animi: & existimationis dispendior? ¶ Liquet igitur id expetẽdum & tenendum omnibus: quod eadem singulorũ sit utilitas: quæ sit uniuersorum: nihilque iudicandũ utile: nisi quod in commune ꝓfit. Quomodo enim potest uni prodesse: quod inutile sit omnibus? Mihi certe non

uidetur: qui inutilis est omnib⁹ sibi utilis esse posse. Etenim si una lex naturæ oībus: una utiq; utilitas uniuersoꝝ. Q; si una utilitas uniuersoꝝ: ad cōsulendū utiq; omnib⁹ naturæ lege cōstringimur. Nō est ergo ei⁹ qui cōsultū uelit alteri fm naturā: nocere ei aduersus legē naturæ. Etēm si hi qui in stadio currūt: ita ferunt præceptis informari atq; instrui: ut unusquisq; celeritate: nō fraude cōtendat: cursuq; quantū pōt ad uictoriā ꝓperet: supplātare autem alterum aut manu deijcere nō aūsit: quātomagis in hoc cursu uitæ istius: sine fraude alteri⁹ & circūscriptione: gerēda nobis uictoria est? Quærūt aliqui: si sapiens in naufragio positus: insipiēti naufrago tabulā extorquere possit: utrū debeat. Mihi quidē: & si præstabil⁹ cōmuni uideat⁹ usu: sapiēti de naufragio q̄ insipiēti euadere: tamē nō uideť ꝙ uir christian⁹: & iustus: & sapiens quærere sibi uitā aliena morte debeat: utpote qui etiā si latronē armatū incidat ferientē referire nō possit: nedū salutē defendit: pietatē cōtaminet. De quo in euāgelij libris aperta & euidens sentētia est: Recōde gladiū tuū. Omnis eīm q gladio peruerit: gladio feriet. Quis latro detestabilior: q̄ plecutor q uenerat ut christū occideret? Sed noluit se christus persecutoꝝ defendi uulnere: q uoluit suo uulnere oēs sanare. Cur eīm te potiorē alteri iudices: cū uiri sit christiani præferre sibi alterū: nihil sibi arrogare: nullū sibi honorē assumere: nō uendicare meriti sui preciū? Deniq; cur nō tuū tolerare potius incōmodū: q̄ alienū cōmodum diripere assuescas? Quid tam aduersus naturā: q̄ nō esse contentū eo q̄ habeas: aliena quærere: ambire turpiter? Nā si honestas fm naturā (oia eīm fecit de⁹ bona ualde) turpitudo utiq; cōtraria ē. Nō pōt ergo honestati cōuenire & turpitudini: cū hæc inter se discreta naturæ lege sint. Matth. 26.

¶ Nihil a sapientibus nisi qđ honestū sit expetēdū: & honestati salutē quoq; postponendam: In quo Dauid maxime cōmendať. Ca. V.

¶ Ed tam ut etiā in hoc libro ponamus fastigiū: in quo uelut in fine disputatōis hūæ dirigam⁹ sentētiā: ut nihil expetendū sit nisi qđ honestū. Nihil nāq; agit sapiēs: nisi qđ honestū sit: nisi qđ cū sinceritate sine fraude sit: neq; q̄cq̄ facit: in quo se crimine quoq; obliget: etiā si latere possit. Sibi eīm est re⁹ priusq̄ cæteris: nec tā pudenda apud eū publicatio flagitij: q̄ cōscientia est. Qđ nō fictis fabulis ut plr disputant: sed ueritatis iustorū uirorum exemplis docere possumus. Nō igiť ego simulabo terræ hiatū: quæ magnis quibusdā dilluerit soluta imbribus: in quē descendisse gyges: atq; ibi fabularū illū equū æneū offēdisse a Platone inducť: qui in lateribⁿ fuis fores haberet: quas ubi aperuit animaduertisse anulū aureū in digito mortui hominis: cui⁹ illic exanime corpus iaceret: auriq; auarū sustulisse anulū: Sed cū se ad pastores recepisset regios: de quorum ipse numero foret: casu quodam ꝙ paleam eius anuli ad palmā cōuerterat: ipse omnes uidebat atq; a nullo uidebať: deinde cū in locum suum reuocasset anulū: uidebať ab omnib⁹. Cuius sollers fact⁹ miraculi: p anuli opportunitatē reginæ stupro potitus: necē regi intulit: cæteriscq; interēptis quos nec andos putauerat: ne sibi impedimento foret: lydiæ regnū adeptus est. Da inqt būe anulum sapienti: ut beneficio ei⁹ possit latere: cum deliquerit. Nō eīm minus fugiet peccatorū cōtagiū: q̄ si nō possit latere. Nō eīm latebra sapienti spes impunitatis: sed innocētia est. Deniq; lex nō iusto est posita: sed iniusto: quia iustus legē habet mētis suæ: & æquitatis ac iusticiæ suæ normā. Ideoq; nō terrore pœnæ reuocatur a culpa: sed honestans regula. Ergo ut ad ꝓpositū redeamus: nō fabulosa ꝓ ueris: sed uera ꝓ fabulosis exempla ꝓferamus. Quid eīm mihi opus est fingere hiatū terræ equū æneū anulūq; aureum in digito defuncti repertū: cuius anuli tanta sit uis ut ꝓ arbitrio suo qui eū sit indutus anulū: appareat cū uelit: cū autē nolit: cōspectui se præsentiū subtrahat: ut præsens non possit uideri? Nēpe eo tendit istud: utrum sapiens etiā si isto utať anulo: quo possit ꝓpria flagitia celare & regnū assequi: nolit ne peccare: & grauius ducat sceleris cōtagiū pœnæ: aut dolorib⁹? an uero spe impunitatis utať ad ꝓpetrandū sceluſ. Quid inquā mihi op⁹ est figmēto anuli: cū possim docere ex reb⁹ gestis: ꝙ uir sapiēs cū sibi in peccato nō solū latēdū sed etiam regnādū uideret si peccatū admitteret: contra autē periculū salutis cerneret si declinaret flagitiū: eligeret tamen 1. Timo.

magis salutis periculum ut uacaret flagitio: q̄ flagitium quo sibi regnū pararet. ¶ De-
1. Reg. 26. nicq; Dauid cū fugeret a facie regis Saul: cū cum rex cū tribus milib⁹ uirorum electo-
rum ad inferendā necē in deserto quæreret: ingressus in castra regis: cū dormientē
offendisset: nō solum ipse nō percussit: sed etiā ꝓhibuit: ne ab alio qui simul ingressus
fuerat perimereť. Nam cū diceret ei Abisai: Cōclusit hodie dominus inimicū tuum
in manib⁹ tuis: & nunc occidā eum: respondit: Nō cōsumas illū: quoniā quis mittet
manū suam in christū domini: & purus erit? Et addidit: Viuit dom⁹: quia nisi domi
nus percusserit illū: aut nisi hora ill⁹ uenerit ut moriatur: uel in pugnā descenderit: &
apponat̄ mihi: nō sit a domino mittere manū meā in christū domini. Itaq; nō permi
sit necari eū: sed solā lanceā quæ erat ad caput er⁹: & lenticulā tulit aquæ: dormienti-
busq; cūctis: egressus de castris trāsiuit in cacumē mōtis: & coarguere cœpit sipato-
res regios: & præcipue principē militiæ Abner: q̄ nequaq̄ fidā custodiā regi & dño
suo adhiberet. Deniq; demōstraret ubi esset lancea regis: uel lenticula quæ erat ad
caput eius. Et appellatus a rege lanceā reddidit: & dom⁹ inquit restituat unicuiq;
iusticias suas: & fidem suam: sicut tradidit te dom⁹ in man⁹ meas: & nolui mittere
manū meā in christū domini. Et cum hoc diceret: timebat tamē insidias eius & fugit:
sedem exilio mutans. Nec tamē salutē prætulit innocentiæ: cū tam secūdo facultate
sibi tributa regis necandi noluisset uti occasionis beneficio: quæ & securitatē salutis
metuenti: & regnū offerebat exuli. ¶ Vbi opus fuit Iobāni gygeo anulo: qui si tacuis
set: nō esset occisus ab Herode? ¶ Præstare hoc illi potuit silentiū suum: ut & uidere-
tur & non occidereť. Sed quia nō solum peccare se ꝓpter salutis defensionē passus
non est: sed ne alienū quidē peccatū ferre ac perpeti potuit: ideo in se causam necis
excitauit. Certe hoc negare nō possunt potuisse fieri ut taceret: qui de illo gyge ne-
gant potuisse fieri: ut anuli beneficio absconderet. ¶ Sed fabula: & si uim non habet
ueritatis: hanc tamē rationē habet: ut si possit celare se uir iustus: tamē ita peccatum
declinet: quasi celare nō possit: nec personā suam indutus anulū: sed uitā suam chri-
Col. 3. stum indut⁹ absondat: sicut Apostol⁹ ait: Quia uita nostra absc̄dita est cū christo
in deo. ¶ Nemo ergo hic fulgere quærat: nemo sibi arroget: nemo se iactet. Nolebat
se christus hic cognosci: nolebat prædicari in euāgelio nomen suū cum in terris uer-
saretur: uenit ut lateret sæculū hoc. Ergo & nos simili modo absondam⁹ uitam no-
stram christi exemplo: fugiamus iactantiā: prædicari nō expectamus. Melius est hic
Ibidem. esse in humilitate: ibi in gloria. Cum inquit christus apparuerit: tunc & uos cum illo
apparebitis in gloria.

¶ Famis tēpore subueniendū: nec auare partis incubandū: uel precia captanda: Ex-
empla de Iosephi: & diuite auaro in euangelio. Ca. VI.

Non uincat igit̄ honestatē utilitas: sed honestas utilitatē. Hanc dico utilitatē:
quæ æstimatur ꝑm uulgi opinionē. Mortificetur auaricia: moriat̄ cōcupiscē-
tia. Sanct⁹ in negociatione introisse se negat: quia precio & captare incremē-
Prouer. 11. tat: nō simplicitatis: sed uersutiæ est. Et ali⁹ ait: Captans ꝑcia frumenti: maledictus in
plæbe est. Definita est sentētia: nihil disputationi relinquens: quale cōtrouersiarum
genus solet dicendi esse: cum alius alleget agriculturā laudabilem apud omnes ha-
beri: fruct⁹ terræ simplices esse triplos: plus qui seminauerit eū ꝓbatiorē fore: uberi-
ores reditus industriæ nō fraudari: negligentiā magis & incuriā ruris inculti rēpbē
di solere. Arauit inquit studios⁹: uberi⁹ seminauit: diligētius excolit: bono collegi ꝓ-
uentu: solicitius recōdit: seruauit fideliter: ꝓuide custodiuit. Nunc in tēpore famis uē
dat: subueniō esurientibus: uendo frumentū nō alienū: sed meū: nō pluri q̄ cæteri: im-
mo etiā minori precio. Quid hic fraudis est: cū multi possent periclitari si non habe-
rent qđ emerēt? Nū industria crimen uocat̄? Nū diligentia reprehendit̄? Nū ꝓui-
dēna uituperat̄? Fortasse dicat: Et Ioseph frumēta i abundātia collegit: in charitate
uēdidit. Nū car⁹ aliqs emere cōpellit̄? Nū uis adhibet̄ emptori? Oib⁹ deferet̄ emen-
di copia: nulli irrogat̄ iniuria. His igit̄ quātū cuiusq; fert ingeniū disputatis: exurgit
alius dicēs: Bona quidē agricultura quæ fruct⁹ ministrat oib⁹: quæ simplici industria

accumulat terrarum fæcunditatē: nihil doli: nihil fraudis interferens. Deniq; si quid uitij fuerit: plus dispendij est: quia si bene aliquis seuerit melᵒ meter: & si sincærum tritici granum seminauerit: puriorem ac sincæram messem colliget. Fæcunda terra multiplicatū reddit qđ acceperat: fidelis ager fœneratos solet restituere puentus. De redditibus igit̄ uberis glebæ expectare debes tui mercedē laboris: de fertilitate pinguis solitudine sperare cōpendia. Cur ad fraudē conuertis naturæ industriā & indulgentiā? Cur inuides usibus hominū publicos partᵒ? Cur populis minuis abundantiā? Cur affectas inopiā? Cur optari facis a pauperibᵒ sterilitatē? Cū eā nō sentiant beneficia fæcunditatis: te auctionāte preciū: te cōdente frumentū: optant potiᵒ nihil nasci: q̄ te de fame publica negociari. Ambis frumentoꝝ indigentiā: alimentorum penuriā: uberis soli partus ingemiscis: fles publicā fertilitatē: horrea frugū plena deploras: exploras quādo sterilior puētus sit: quādo exilior partᵒ: uotis tuis gaudes arrisisse maledictam: ut cuiq̄ nihil nasceret. Tūc messem tuam uenisse lætaris: tunc tibi de omniū miseria cōgeris opes: & hanc tu industriā uocas: hanc diligentiā nominas: quæ calliditatis uerlutia: quæ astutia fraudis est: & hoc tu remediū uocas: qđ est cōmentū nequiciæ. Latrocinū hoc an fœnᵒ appellēt? Captanē tanq̄ latrocinij tēpora: quibᵒ inuiscera hominū durus insidiator obrepas. Augetē preciū tanq̄ sorte cumulatū fœnoris: quo periculū capitis aceruatē. Tibi cōditæ frugis multiplicat̄ usura: tu frumentū quasi fœnerator occultas: quasi uenditor auctionaris. Quid impcaris male omnibus: quia maior futura sit fameſ: quasi nihil frugū supsit: quasi infæcundior annus sequatē? Lucrū tuum: damnū publicū est. Ioseph sanctus omnibus aperuit horrea: nō clausit: nec precia captauit annonæ: sed penne subsidiū collocauit: nihil sibi acquisiuit: sed quēadmodū fames etiā in posterum uinceret: prudā ordinatione disposuit. Legisti quēadmodū hūc frumētariū precij captatorē exponat in euāgelio dominᵒ Iesus: cuius possessio diuites fructus attulit: & ille quasi egens dicebat: Quid faciā: nō habeo quo cōgregē: Destruā horrea mea: & maiora faciā: cū scire nō posset: utꝝ sequēti nocte anima sua ab eodē repeteret. Nesciebat quid faceret: quasi ei alimēta deessent: hærebat ambiguo. Nō capiebāt horrea annonā: & ille se ægere credebat. Recte igit̄ Salomon: Qui cōtinet inquit frumētū: relinquet illud nationibus nō hæredibᵒ: qm̄ auariciæ emolumētū ad successorū iura nō puenit. Qđ nō legitime acquirit̄: quasi uētis quibusdā ita extraneis diripiētibᵒ dissipatur. Et addidit: Captans annonā maledictus in plæbe est: benedictio aute eius in capite qui participat. Vides ergo q̄ largitorē frumenti esse deceat: nō precij captatorē. Nō est igitur ista utilitas: in qua plus honestati detrahit̄: q̄ utilitati adiungitur. Luc. 12. Prouer. 11.

Peregrinos tempore famis urbe nō arcēdos: qđ nō solum inhonestū sed & inutile. ꝓpositis cōprobat̄ exemplis. Ca. VII.

Sed & illi qui peregrinos urbe ꝓhibent: nequaq̄ ꝓbandi: expellere eo tēpore quo deberēt iuuare: seperare a cōmertijs cōmunis parētis: fusos omniᵒ partus negare: insita iam cōsortia utendi auerti: carere: cū quibᵒ fuerint cōmunia iura: eū his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri. Feræ non expellunt feras: & homo excludit hominē: Feræ ac bestiæ cōmunem putant omnibᵒ uictū: quē terra ministrat. Illæ etiā conformē sui generis adiuuant: homo impugnat: qui nihil a se alienum debet credere quicquid humani est. Quāto ille rectius: qui cū iam puēta ꝓcessisset ætate: & famē toleraret ciuitas: atq; ut in talibᵒ solet: peterēt uulgo: ut peregrini urbe ꝓhiberentur: præfecturæ urbanæ curā exteris maiorē sustinēs: conuocauit honoratos: & locupletiores uiros popposcit: ut in mediū cōferent: dicens: tam inhumanū esse peregrinos ejicē q̄ hominē ex homine exui: q cibū morienti negaret. Canes ante mensam impastos esse nō patimur: & homines extrudimus? Q̄ inutile quoque tot populos mundo perire: quos dira confecerat labes: tantos urbi suæ perire: qui solerent adiumēto esse: uel in cōferendis subsidijs: uel in celebrādis cōmercijs: neminē famem alienā iuuare: ꝓtrahere ut plurimum diem posse: non inopiam repellere: immo tot cultoribus extinctis: tot agricolis occidentibᵒ: occasura

in perpetuū subsidia frumētaria. Hos igit excludimus qui uictū nobis inferre cōsue
runt. Hos nolum⁹ in tēpore necessitatis pascere: qui nos omni ætate pauerūt. Quā-
Deut. 8. ta sunt quæ ab ipsis nobis hocipso tēpore ministrant? Non in solo pane uiuit homo.
Nostra illic familia: plæriq; etiā nostri parentes sunt. Reddam⁹ qd accepimus. Sed
uereamur: ne cumulemus inopiā. Primū oīm misericordia nūq destituit: sed adiuua-
tur. Deinde subsidia annonæ quæ his impartiēda sunt collatione redimamus: repa-
remus auro. Nūquid his deficientib⁹: nō alij nobis redimēdi cultores uident? Quā-
to uil⁹ est pascere q emere cultores? Vbi etiā reparesː Vbi inuenias quē reformes?
Adde: si inuenias quem ignarum & alieni usus: numero possis substituere: nō cultui.
Quid plura? Collato auro: coacta frumēta sunt. Ita nec abūdātiā urbis minuit: & pe-
regrinis alimoniā subministrauit. Quātæ hoc cōmendationis apud deū fuit sanctissi-
mo seni? Quātæ apud homines gloriæ? Hic magn⁹ uere pbatus: qui uere potuit im
peratori dicere: demōstrās ꝓuinciæ tot⁹ pplos: Hos tibi oēs reseruaui: hi uiuūt be-
neficio tui senatus: hos tua curia iam morti abstulit. Quāto hoc util⁹: q illud qd ꝓxi-
mæ romæ factū est: eiectos esse urbe amplissima: qui iam plurimā illic ætatē transe ge
rāt: flentes cū filijs abijsse: quib⁹ uelut ciuibus ad moliendū exilium deplorarent: in-
terruptas cōpluriū necessitudines: direptas affinitates. Et certe arriserat anni fæcū-
ditas: nuectio urbis sola egebat frumento: potuisset iuuari: si peterēt ab italis frumē
tum: quorū filij expellebant. Nihil hoc turpius: excludere quasi alienū: & exigere
quasi tuū. Quid illū ejcis: qui de tuo pascitur? Quid illū ejcis: qui te pascit? Seruum
retines: trudis parentē? Frumentū susc̄pis: nec affectū impartis? Victū extorques:
nec rependis gratiā? Q deforme hoc q inutile? Quō em̄ potest utile esse qd nō de-
cet? Quātis corporatorū subsidijs: dudū roma fraudata est? Potuit & illos nō amit-
tere: & euadere famem: expectatis uentoꝝ opportunis flatib⁹: & sperataꝝ cōmea-
tū nauiū. Q uero illud superi⁹ honestū atq utile? Quid em̄ tā decorū atq; honestū:
q collatione locupletū iuuare egentes: ministrare uictū esurientibus: nullū cibū defo-
re? Quid tam utile: q cultores agrorum reseruari: nō interire plæbē rusticanorum?
Qd honestū igitur & utile est: & quod utile honestū: Ecōtra: quod inutile indecoꝝ:
quod autē indecoꝝ: id etiam inutile.

¶ Honestatē saluti quoq; prælatam a deo cōprobari: Exempla de Iosue & Caleb: &
cæteris exploratoribus. Ca. VIII.

Numeri. 13. et. 14. Q Vando maiores nostri seruitio exire potuissent: nisi id nō solū turpe: sed etiā
inutile credidissent: regi seruire ægyptiorum? Iesus quoq; & Caleb missi ad
explorandā terrā: uberē quidē terram: sed a ferocissimis inhabitari gentib⁹
nūciauerunt. Terrore belli populus infractus: recusabat terræ eius possessionē. Sua-
debant missi exploratores Iesus & Caleb terrā esse utilem: inde eorū putabant cede
re nationib⁹: lapidari potius eligebāt (qd minabat populus) q decedere de honesta
te. Dissuadebant alij: plæbs reclamabat: dicēs: Aduersus diras & asperas gentes bel
lum fore: cadendū sibi in prælio: mulieres suas & pueros direptioni futuros. Exarsit
dñi indignatio: ut omnes uellet pdere: sed rogante Moyse tēperauit sententiā: ulti-
onē distulit: Satis eē perfidis supplicij indicās: ut si parceret interim: nec percuteret
incredulos: ad eam tamē terrā quā recusauerant, ꝓpter incredulitatis suæ preciū nō
pueniret: sed pueri & mulieres qui nō imurmurauerāt: uel sexu: uel ætate uenabi-
les caperēt eius terræ ꝓmissam hæreditatē. Deniq; quicūq; erāt a uicesimo anno &
supra in deserto eorū membra ceciderūt: sed aliorū dilata est pœna. Qui aūt ascen-
derūt cū Iesu & dissuadendū putauerunt: plaga mala statim mortui sunt. Iesus uero
& Caleb cū innoxia ætate uel sexu in terrā ꝓmissionis intrarunt. Pars igitur melior
gloriā saluti prætulit: deterior salutē honestati. Diuina aūt sententia eos, ꝓbauit: q ho-
nesta utilib⁹ præstare arbitrabant. Eos uero cōdēnauit: apud quos ea quæ uidebā-
tur saluti potius q honestati accōmoda præponderabant.

¶ Fraudes & turpia lucra clericos maxime dedecere: & omnes honestatē Dauid
& Nabuthe imitari debere. Ca. IX.

Nihil itaq; deformius: q̄ nullū habere amorē honestatis: & usu quodā degeneris mercaturæ questu sollicitari ignobile: auaro æstuare corde: diebus ac noctib⁹ anhiare in alieni detrimēta patrimonij: nō eleuare animū ad honestatis nitorē: no cōsiderare ueræ laudis pulchritudinē. Hinc nascunt aucupia quæsitæ hæreditatis: cōtinentiæ atq; grauitatis simulatione captatæ: qđ abhorret a ꝓposito christiani uiri. Omne em̄ qđ arte elicitū & fraude cōpositū est: caret merito simplicitatis. In ꝓlis q nullū ecclesiastici ordinis officiū receperint: incōgrua iudicat affectatæ ambitio hæreditatis. In supremo fine uitæ positos suū habere iudiciū: ut libere testēt qđ sentiūt: q postea nō sunt emendatur: cū honestū non sit cōpetentia cōpendia alijs uel debita: uel parata auertere: cū uel sacerdotis uel ministri sit ꝓdesse si fieri pōt oibus: obesse nemini. Denicq; si non pōt alteri subueniri: nisi alter lædat: cōmodius est neutrū iuuari: q̄ grauari alterū. Ideoq; in causis pecuniarijs interuenire nō ē sacerdotis: in quib⁹ nō pōt fieri: quin frequēter lædat alter qui uincit: qm̄ intercessoris bñficio se uictū arbitrat. Sacerdotis est igit̄ nulli nocere: ꝓdesse uelle oibus: posse aūt solus est deo. Nā in causa capitis nocere ei quē iuuare debeas periclitantē: nō sine pec cato est graui. In causa aūt pecuniæ odia quærere insipientiæ est: cū ꝓ salute hois graues frequēter fiant molestiæ: in quo etiā periclitari gloriosum sit. Proposita igit̄ forma in sacerdotis officio teneat: ut nulli noceat: ne lacessitus quidē & aliqua iniuria offensus. Bon⁹ em̄ est uir q dixit: Si reddidi retribuēti mihi mala. Quæ em̄ ē gloria: si eū nō lædimus: qui nos nō læserit: Sed illa uirt⁹ est: si læsus remittas. Q̄ honestū: ꝓ Dauid cū potuisset regi inimico nocere: maluit parcere: Q̄ etiā utile: qui successori hoc ꝓfuit: ut discerent oēs fidē regi ꝓprio seruare: nec usurpare imperiū: sed uereri: itaq; & honestas utilitati prælata est: & utilitas secuta est honestatē. Parū est q̄ peperit: addidit q̄ etiā in bello doluit occisū: & flebiliter deplorauit dicēs: Mōtes q estis in gelboe neq; ros neq; pluuia cadat sup uos. Mōtes mortis: qm̄ ibi sublata ē ꝓtectio potētiū: ꝓtectio Saul. Nō ē unct⁹ in oleo: sed sanguine uulneratorū & exadipe belli gerantiū. Sagitta Ionathæ nō est retro reuersa: & gladi⁹ Saul nō est reuersus uacu⁹. Saul & Ionathas spectosi & charissimi: inseparabiles in uita sua: & in morte nō sūt separati. Sup aquilas leuiores: sup leones potētiores. Filiæ israel plorate sup Saul: q uestiebat uos uestimenta coccinea cū ornamēto uestro: qui imponebat aurū sup uestimēta uestra. Quō ceciderunt potētes in media pugna: Ionathas in morte uulneratus est. Doleo in te frater Ionatha: speciosus mihi ualde. Ceciderat amor tu⁹ in me: sicut amor mulierū. Quō ceciderūt potētes: & perierūt arma cōcupiscendæ: Quæ mater unicū sic defleret filiū: quēadmodū hic defleuit inimicū: Quis gratiæ auctorē tantus, ꝓsequeret laudib⁹: quātus iste, ꝓsecut⁹ est insidiatorē capitis sui: Q̄ pie doluit: quāto ingemuit affectu: Aruerunt mōtes, ꝓphetico maledicto: & diuina uis sentētiā maledicentis impleuit. Itaq; ꝓ regiæ necis spectaculo pœnā elemēta soluerūt. Quid uero de sancto Nabuthe: Quæ fuit causa mortis: nisi honestatis cōtēplatio: Nā cū ab eo uineā rex posceret: pecuniā daturū se pollicens: indecoꝝ; preciū, ꝓ paterna recusauit hæreditate: maluitq; morte declinare hmōi turpitudinē. Nō mihi inquit fiat a dño: ut dem tibi hæreditatē patrū meorū. Hoc est: tantū mihi opprobriū non fiat: nō ꝓmittat de⁹ tantū exторqueri flagitiū. Nō utiq; de uitib⁹ dicit. Neq; em̄ de uitib⁹ cura est deo: neq; de terreno spacio: sed de iure loquit̄ patrū. Potuit utiq; & alterā uineā de uineis regis accipere: & amicus esse: in quo nō mediocris sæculi huj⁹ utilitas æstimari solet: sed qđ turpe erat iudicauit nō fieri uel uideri utile: maluitq; piculū cū honestate subire: q̄ utilitatē cū opprobrio. Vulgarē utilitatē loquor: nō illā in q̄ etiā honestatis gratia est. Deniq; & ipe rex potuit extorquere: sed impudēs arbitrabat: sed occisum doluit. Dīs quoq; mulieris imanitatē: quæ honestatis immemor: turpe antetulit lucrū: cōgruo supplicio plectendā annūciauit. Turpis est itaq; uis fraus. Deniq; etiā in rebus utilib⁹ execrabilis est stateræ fallacia: & fraudulēta mensura. Si in foro rex; uenalū in usu cōmerciorū fraus plectitur: potest ne irreprehensibilis uideri inter officia uirtutū: Clamat Salomon: Pondus magnū & exiguū: & mensuræ

duplices: immūda sunt apud deū. Supra quoq; ait: Statera adultera abominatio est dño: pondus aūt æquum: acceptabile est illi.

¶ Vitia uirtutibus oblitterari: & pfidis ac etiam fraudulētis fidē oportere custodiri: qđ Iosue gabaonitis intimat exhibuisse. Ca. X.

IN omnib⁹ igit decora est fides: iustitia grata: mensura æqtatis iocūda. Quid aūt loqr de cōtractib⁹ cæteris: ac maxime de coēptione prædiorū: uel trāsactionib⁹ atq; pactis? Nōne honestatis formulæ sunt: dolū malū abesse: eūq; cui⁹ dolus fuerit depbensus: duplici pœnæ obnoxiū fore? Vbiq; igit honestatis præponderat cōsideratio: quæ dolū excludit: fraudem ejcit. Vnde recte generalē Dauid ꝓ
Ps. 14. pheta ꝓmpsit sententiā dicens: Nec fecit ꝓximo suo malū. Non solū itaq; in cōtractibus in quib⁹ etiā uitia eorū quæ ueneunt ꝓdi iubent: ac nisi intimauerit uenditor: q̄is in ius emptoris trāscripserit doli actione uacuant: sed etiā generaliter dolus in omnib⁹ abesse debet: aperiēda simplicitas: intimāda ueritas est. ¶ Veterē aūt istā de dolo nō iurisperitorū formulā: sed patriarchārū sententiā scriptura diuina euidēter expressit in libro testamēti ueteris: qui Iesu naue inscribit. Nā cū exisset fama ꝓ populos: siccatū esse mare in hebræorū transitu: fluxisse aquā de petra: de cælo diurnā ministrari almoniā: tot populi milib⁹ abundantē: corruisse muros hierico: sacro tubarum sono ictos & ululatu plæbis arietatos: gethæos; quoq; regem uinctū & suspēsum in ligno usq; ad uesperā: gabaonitæ metuētes ualidam manū: uenerūt cū uersutia simulantes se de terra longinqua esse: diuq; pegrinatos dirupisse calciamenta: detriuisse amictus uestiū: quarū uetustescentiū indicia monstrarēt. Causam aūt tanti laboris emerendæ pacis: & iocundæ cū hebræis esse amicitiæ cupiditatē: & cœperūt ab Iesu naue poscere ut secū firmaret societatē. Et quia adhuc erat ignar⁹ locorum: atq; incolarū inscius: nō cognouit fraudes eorū: neq; dūm interrogauit: sed cito credidit. Adeo sancta erat illis rēponsus fides ut fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehēdat in sanctis: qui cæteros de suo affectu æstimant? Et qa ipsis amica est ueritas: mentiri neminē putant: fallere quid sit ignorāt: libenter credūt qđ ipsi
Prouer. 14 sunt: nec possunt suspectū habere qđ nō sunt. Hinc Salomon ait: Innocēs credit omni uerbo. Nō uituperāda facilitas: sed laudanda bonitas. Hoc est innocentē esse: ignorare qđ noceat: & si circūscribitur ab aliquo: de omnib⁹ tū bene iudicat: qui fidem esse in omnib⁹ arbitrat. Hac igitur mētis suæ deuotione inclinat⁹ ut crederet: testamentū disposuit: pacē dedit: cōfirmauit societatē. Sed ubi in terras eorū uentū est: deprehensa fraude: q̄ cum essent finitimi aduenas se esse simulauerāt: circūscriptū sese populus patrū indignari cœpit: Iesus tamē pacem quā dederat reuocandā non censuit: quia firmata erat sacrameti religione: nedū alienā perfidiā argueret: suam fidem solueret. Multauit eos tamē ulciscī obsequio ministerij. Clementior sentētia: sed diuturnior. Manet enim officijs pœna ueteris astutiæ: bæreditario in hūc diem ministerio deputata.

¶ Auaros & fraudulentos interdū cupitis fraudari: semp autem apud deū maliuolētiæ reatu obnoxios teneri. Fabula de quodā Syracusano: & paradigma de Doech idumæo: & Annania mentitioso. Ca. XI.

AN ergo in bæreditatibus adeundis digitorū percussiones: & nudi successoris salutationes notabo. Nā hæc etiā uulgo notabilia: nō simulatæ piscationis cōpositas copias ut emptoris illiceretur affectus. Cur em tam studiosus luxuriæ ac delitiarū repertus est ut hususmodi fraudem pateret? Quid mihi tractare de Syracusano illo ameno secretoq; secessu: & de siculi hominis calliditate: qui cū peregrinum aliquē repperisset: cognito q̄ cupidus esset hortorū uenalium: ad cœnam in hortos rogauerit: ꝓmisisse: inuitatum post triduū uenisse: offendisse illic magnam piscatorum multitudinē: exquisitis copijs adornatū conuiuiū: In ꝓspectu cœnantium ante hortulos cōpositos piscatores: ubi nunq̄ ante iaciebant retia: unusquisq; qđ cœperat certatim offerebat epulantibus: supra mensam pisces ingerebātur resilientes: oculos recūbentiū uerberabāt. Mirari cœpit hospes tantā copiam piscīū: tantarūq;

numerū cymbarū. Reſponſum quærenti: aquationē illic eſſe: dulcis aquæ gratia: innumerabiles eo piſces cōuenire. Quid multa? Pellexit hoſpitē: ut ſibi extorqueret hortos uendere: uolens cogitur: precīū rogatus ſuſcipit: Sequēti die ad hortos emptor cū amicis uenit: nauigiū nullum inuenit. Percōtanti num aliqua piſcatorib⁹ eo eſſet die feriarū ſollēnitas: reſpondeť: nulla: nec unquā illic præter heſternū diem piſcari ſolitos. Ex hic redarguendi haberet auctoritatem dolū qui tam turpe captarit aucupiū delitiarum? Qui em̄ alterū peccati arguit: ipſe a peccato debet alien⁹ eſſe. Nō ergo huiuſmodi nugas ego in hanc eccleſiaſticæ cenſionis auctoritatē uocabo: quæ generaliter cōdemnat omnē lucri turpis appetentiā: breuiq; ſermoni: cōpendio excludit leuitatē ac uerſutiā. Nā de illo quid loquar: qui de eo teſtamēto qđ ab alijs licet factū: falſum tamē cognouerit: hæreditatē ſibi aut legatum uendicet: & lucrum quærat alieno crimine: cū etiam leges publicæ cū qui ſciēs falſo utitur: tanq; facinoris reum aſtringant? Regula autē iuſticiæ manifeſta eſt: q⁹ a uero declinare uirum nō deceat bonū: nec dāmno iniuſto afficere quenquā: nec doli aliquid annectere: fraudi ſue cōponere. Quid euidēti⁹ eo: qđ Annanias: qa fraudauit de pcio agri ſui quē ipſe uendid⁹ erat: & pōtionē precij tanq; ſummæ totius numerū ante pedes poſuit apoſtolorū: licut reus fraudis interijt? Licuit utiq; illi nihil offerre: & hoc ſine fraude feciſſet. Sed quia fraudē admiſcuit: nō liberalitatis gratiā reportauit: ſed fallaciæ pœnā exoluit. Et domin⁹ in euangelio cū dolo accedentes repudiauit dicens: Vulpes foueas habent: qm̄ in ſimplicitate cordis & in inocētia nos iubet uiuere. Da quid quoq; ait: Sicut nouacula acuta feciſti dolū: nequiciæ arguens ꝓditorē: eo q⁹ inſtrumentū hmōi ad hominis adhibetur ornatū: & plærūq; ulcerat. Si qs igit̄ prætendat gratiā: & dolum nectat: Doech ꝓditoris exemplo ut eum quē celare & ptegere debeat: ꝓdat ad mortē inſtrumenti iſtius cōparatione cenſeť: qđ ebriæ mētis & titubantis uitio manus uulnerare cōſueuit: Sicut iſte maliciæ ebri⁹ uino p funeſtæ ꝓditionis indiciū Abimelech ſacerdoti necem detulit: eo q⁹ ꝓphetam hoſpitio ſuſcepiſſet: quē rex inuidiæ accenſus ſtimulis ꝓſequebat.

De malo temerarij iuramenti: paradigma de Herode & Iepte: & q⁹ filia eius ſponte ſua die condicta reuerſa: fidem illorum præcellat pythagoreorū qui ſe uades inuicem dederunt. Ca. XII.

QVrum igitur ac ſincerū oportet eſſe affectum: ut unuſquiſq; ſimplicē ſermonē ꝓferat: uas ſuū in ſanctificatione poſſideat: nec fratrē ſuū circūſcriptione uerborū inducat: nihil ꝓmittat inhoneſtum: at ſi ꝓmiſerit tolerabilius eſt ꝓmiſſam nō facere: q̄ facere qđ turpe ſit. Sæpe plæriq; cōſtringunt ſeipſos iuriſiurandi ſacramento: & cū ipſi cognouerint ꝓmittendū nō fuiſſe: ſacramenti tamē cōtemplatione faciunt: quod ſponderūt. Sicut de Herode ſupra ſcripſimus: q ſaltatrici præmiū turpiter ꝓmiſit: crudeliter ſoluit. Turpe q⁹ regnū ꝓ ſaltatione ꝓmittit̄: crudele q⁹ mors ꝓphetæ ꝓ iuriſiurandi religione donatur. Quāto tolerabilius tali fuiſſet periurij ſacramento: ſi tamē periurij poſſit dici: qđ ebrius inter uina iurauerat: qđ deieratus inter ſaltantium choros ꝓmiſerat. Infertur diſco ꝓphetæ caput: & hoc æſtimatū eſt fidei eſſe: qđ amentiæ fuit. Neq; unquā adducar ut credā nō ineaute ꝓmiſiſſe principem Iepte: ut immolaret deo quicquid ſibi reuertēti intra limē dom⁹ ſuæ occurreret: cū & ipſum uoti pœnituerit ſui poſtq̄ filia occurrit ſibi. Deniq; cōſcidit ueſtimenta ſua: & dixit: Heu me filia: ipediſti mihi: impediſti mihi: in ſtimulū dolorum facta es mihi. Qui licet pio metu ac formidine acerbitatē duræ ſolutionis impleuerit: tamen luctū annuum etiā poſteris deplorandū ſtatuit ac dereliquit. Dura ꝓmiſſio: acerbior ſolutio: quā neceſſe habuit lugere etiā ipſe qui fecit. Deniq; factū eſt præceptū & decretum in iſrael ex diebus in dies. Ambulabūt inquit filiæ populi iſrael: lugentes filiam Iepte galaditidis quattuor diebus in anno. Nō poſſum accuſare uirum qui neceſſe habuit implere quæ uouerat: ſed tamē miſerabilis neceſſitas quæ ſoluitur parricidio. Melius eſt non uouere: q̄ uouere id quod ſibi cui ꝓmittitur nolit exolui. Deniq; in Iſaac habemus exēplū: ꝓ quo arietem de⁹ ſtatuit immolari

Wiſ. 5.

Matth. 8. Pō. 51.

1. Reg. 22.

Matth. 14.

Iudiſ. 11.

sibi. Non semp igitur ꝑmissa soluenda omnia sunt. Deniq; ipse domin⁹ frequenter suam mutat sententiã: sicut scriptura indicat. Nã & in eo libro qui inscribit Numeri:
Numeri.14. ꝑposuerat percutere morte: & perdere populũ: sed postea rogatus a Moyse: recõ-
Numeri.16. ciliatus est populo suo. Et iterũ ad Moysen & Aaron ait: Diuidite uos de medio synagogæ: & cõsũmabo eos simul. Quib⁹ discedentib⁹ a cœtu: Datban & Abiron: atq;
Judic.11. Chore subito impios terra prærupto soluta hiatu absorbuit. Præcellẽti⁹ & antiqui⁹ istud exemplũ de filia Iepte: q̃ illud qd̃ memorabile habeꝫ apud philosophos de duobus pythagoreis. Quorũ alter cum a tyranno Dionysio capitis damnat⁹ esset: præscripto mortis die: poposcit ut domũ pergẽdi ei facultas daretur: quo cõmendaret suos. Ac ne reuertendi nutaret fides: uadem mortis obtulit: ea conditione: ut si ipse deforet ad constitutũ diem: uas eius sibi ꝑ eo moriendũ agnosceret. Nec qualitatẽ sponsionis qui offerebaꝫ recusauit: cõstantiq; animo diem necis præstolabaꝫ. Itaq; alter se nõ subtraxit: alter ad diẽ repedauit. Qd̃ eousq; fuit mirabile: ut tyrãn⁹ eos sibi in amicitiã ascisceret: quorũ urgebat periculũ. Qd̃ ergo in spectatis & eruditis uiris plenũ miraculi est: hoc in uirgine multo magnificẽtius: multoq; illustrius deprehenditur: Quæ ingemiscẽti patri ait: Fac mihi ut exiuit de ore tuo. Sed spaciũ duorum popposcit mensiũ: ut cũ æqualibus conuentũ ageret in montibus: quæ uirginitatẽ ei⁹ prædestinatã neci pio affectu ꝑsequerentur. Nec flet⁹ æqualiũ mouit puellam: nec dolor flexit: nec gemitus retardauit: nec dies præterijt: nec fefellit hora. Rediit ad patrẽ: quasi ad uotũ rediret: & uoluntate ꝓpria cunctantẽ impulit: fecitq; arbitratu spontaneo: ut qd̃ erat impietatis fortuitũ fieret pietatis sacrificiũ.

¶ Quantũ periculum luditb honestatis intuitu subierit. Ca. XIII.

Ecce tibi luditb se offert mirabilis: quæ formidatũ ꝑplis uirũ Holofernẽ adijt: assyriorum triumphali septũ caterua. Quẽ primo formæ gratia & cultus decore perculit: deinde sermonis circũscripsit elegantia. Primus triũphus eius fuit ꝙ integrũ pudorem de tabernaculo hostis reuexit. Secũdus: ꝙ fœmina de uiro reportauit uictoriam: fugauit populos cõsilio suo. Horruerũt persæ audaciam eius. Vtiq; (qd̃ in illis pythagoreis duobus mirantur) nõ expauit mortis periculũ: sed nec pudoris qd̃ est grauius bonis fœminis: nõ unius ictum carnificis: sed nec totius exercitus tela trepidauit. Stetit inter cuneos bellatoq; fœmina: inter uictricia arma: secura mortis. Quantũ ad molem spectat periculi: moritura ꝓcessit: quantũ aꝺ fidem dimicatura. Honestatẽ igitur secuta est luditb: & dũ eam sequitur utilitatem inuenit. Honestatis em̃ fuit ꝓhibere: ne populus dei se ꝑphanis dederet: ne ritus patrios & sacramenta ꝑderet: ne sacras uirgines: uiduas graues: pudicas matronas: barbaricæ subijceret impuritati: ne obsidionẽ deditiõe solueret. Honestatis fuit se malle ꝓ omnibus periclitari: ut omnes eximeret a periculo. Quanta honestatis auctoritas: ut cõsilium de summis rebus fœmina sibi uendicaret: nec principibus populi committeret. Quanta honestatis auctoritas: ut deum adiutorem præsumeret: quanta gratia ut inueniret.

¶ Q; semp honestatẽ sequatur utilitas: qd̃ licet apud homines aliter sæpe contingere uideatur: apud deũ tamen perpetuo ita esse cõprobaꝫ: ad exemplũ ductis in medium Helisæo: Iohanne baptista: ducib⁹ græcorũ & romanorum: & Susanna: Moyse: Raguel: filijs israel: qui imminente captiuitate: ignem poti⁹ sacrificij q̃ thesauros abscondere uoluerunt. Et de his qui uxorem leuitæ ab habitatoribus gabaa stupro enectam bello sunt ulti. Leprosis quoq; qui nutu diuino fugato de obsidione samariæ syriorum exercitu fugam eorum potius in ciuitatem indicare: q̃ repertis incumbere decreuerunt. Ca. XIIII.

Iesi.6. Quid uero Helisæus nisi honestatẽ secutus est: cũ exercitũ syriæ: qui ad obsidendũ eum uenerat: captiuũ introduxit in samariã: cuius oculos cæcitate obduxerat: & dixit: Dñe aperi oculos eorũ ut uideant: & uiderũt: Itaq; cũ rex israel ꝑcutere ingressos uellet: eãq; sibi dari a ꝑpheta facultatẽ poscceret: respondit: non ꝑcutiendos quoq; captiuitate nõ esset manu operat⁹ armisq; bellicis: sed magis

subsidio alimentorū iuuandos. Deniq; epulatis refectis copijs: nunq; postea in terrā israel piratæ syriæ reuertendū putarunt. ¶Quanto hoc sublimius q illud græcorū: q cū duo populi aduersum se de gloria imperioq; decertarent: & alter ex his haberet copiam: quēadmodū naues alteri⁹ populi clanculo exureret turpe credidit: malitq; minus posse honeste: q plus turpiter. Et isti quidē sine flagitio hoc facere nequibant: ut eos qui cōsummandi belli perfici gratia in societatē cōuenerant: hac fraude deciperent: quā licet possent negare: nō possent tū nō erubescere. ¶Helisæus autē nō fraude deceptos licet sed potestate domini percussos: maluit tamē seruare q perdere: quia decorū foret hostī parcere: & aduersario donare uitā: quā potuisset auferre: nisi pepcisset. ¶Liquet igitur id qđ decorū est: semp esse utile. ¶Nā & Iudith sancta decoro cōtemptu ppriæ salutis soluit obsidionis periculū: & publicā honestate ppria acquisiuit utilitatē. ¶Helisæus gloriosius ignouit q pculit: & utilius seruauit hostes: q cœperat. ¶Quid aūt aliud Iohannes: nisi honestatē cōsiderauit: ut mhonestas nuptias etiā in rege nō posset ppeti dicens: Non licet tibi illā uxorē habere? Potuit tacere: nisi indecorum sibi iudicasset mortis metu uerū non dicere: inclinari regi: propheticam auctoritatē adulatione subtexere. Sciebat utiq; moriturum se esse: quia regi aduersabat⁹: sed honestatē saluti prætulit: Et tamen quid utilius? q qđ passionis uiro sancto aduexit gloriā? ¶Sancta quoq; Susanna denūciato falsi testimonij terrore: cū binc se uideret urgeri periculo: unde opprobrio: maluit honesta morte uitare opprobrium: q studio salutis turpem uitā subire ac sustinere. Itaq; dum honestati intendit: etiā uitam reseruauit: quæ si id quod sibi uidebatur ad uitā utile præoptasset: nō tātā reportasset gloriam: immo etiā id quod nō solum inutile sed etiā periculosum foret: pœnā criminis forsitan nō euasisset. ¶Aduertim⁹ igitur quia id quod turpe est: non potest esse utile: neq; rursus id quod honestū est inutile: quia cōplex honestatis est semp utilitas: & utilitatis honestas. ¶Memorabile ferūt rhetores: q dux romanorū cum ad eum aduersarij regis medicus uenisset: pollicēs daturum se regi uenenū: uinctū eum ad hostem remiserit. Et reuera prædarū ut qui uirtutis certamē susceperat: nollet fraude uincere. Non em in uictoria honestatē ponebat: sed ipsam: nisi honestate quæsitā: uictoriā turpem prænūciabat. ¶Redeamus ad nostrū Moysen: atq; ad superiora reuertamur: ut quāto præstantiora: tanto antiquiora ppemamus. ¶Nolebat ægypti rex populum dimittere patrū. Dixit Moyses sacerdoti Aaron: ut extenderet uirgā suam sup omnes aquas egypti. Extendit Aaron: & cōuersa est aqua fluminis in sanguinē: & nemo poterat bibere aquā: omnesq; ægyptij siti peribant: sincæra aūt fluenta patribus abundabant. Iactauerunt fauillam in cælum: & facta sunt ulcera: & uelicæ cadentes in hominibus & quadrupedibus. Deduxerunt grandinē in igne flāmeo: cōtrita erant super terrā omnia: Rogauit Moyses: & uniuersa in suam gratiā reuerterunt. Grando sedata est: sanata ulcera: solutos potus flumina præbuerūt. Iterum caligantibus tenebris operta erat terra per triduū: ex quo Moyses manum leuauerat: & tenebras infuderat. Moriebatur omne primogenitū ægyptiorū: cum hebræorū omnis esset inoffensa ppgenies. Rogatur Moyses: ut his quoq; finem exitijs daret: orauit & impetrauit. In illo prædicandum: q a fraudis consortio tēperauerit: in hoc mirabile qđ diuinitus intenta supplicia: & uirtute propria etiam ab hoste detorserit. Vere nimirū (sicut scriptū est) mansuetus & mitis: sciebat q fidem rex nō seruaret ppmissi: tamē honestū putabat ut rogatus oraret: læsus benediceret: appetit⁹ remitteret. Proiecit uirgā: & serpens fact⁹ est qui deuorauit serpētes ægyptiorū: significans q uerbū caro fieret: quæ serpentis diri uenena uacuaret p remissionē & indulgētiā peccatorū. Virga est em uerbū directum: regale plenū potestatis: insigne imperij. Virga serpens facta est: quoniā qui erat filius dei ex deo patre natus: filius hominis fact⁹ est nat⁹ ex uirgine: qui quasi serpēs exaltatus in cruce: medicinā uulneribus infudit humanis. Vnde & ipse dominus ait: Sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto: ita exaltari oportet filium hominis. Deniq; & alter⁹ in signū ad dominū Iesum pertinet qđ fecit Moyses: Manum suam misit in sinū: & ptulit

Matt. 6.

Daniel. 13.

Exo. 7.

Ioh. 3.

eam: & facta est manꝰ eius sicut nix. Iterū misit & ꝓtulit eam: & erat sicut carnis hūanæ species: significans domini Iesu primū fulgorem diuinitatis: postea susceptionē carnis: in qua fide credere omnes gentes populosq; oporteret. Merito manū misit: qua dextera dei christus est: in cuius diuinitatē & incarnationē si quis nō crediderit: quasi reprobꝰ flagellaꝫ: sicut ille rex: qui qm̄ signis nō credidit euidentib⁹ postea flagellatꝰ orabat: ut ueniā mereret. ¶ Quātus igit̄ honestatis affectꝰ esse debeat: ex his ꝓbaꝫ: & eo maxie q̄ se obijciebat ꝓ ppl'o dices: ut remitteret ppl'o deꝰ: aut certe de libro uiuentū se deleret. ¶ Tobias quoq; formā exp̄sit honestatis euidentiꝰ: cū re-
Tobie.1. licto cōuiuio mortuos sepeliret: & ad cibos paupis mensæ inuitaret iopes. ¶ Raguel
Tobie.7. præcipuæ cōtēplatione honestatis: cū rogaretur ut filiā suā in coniugiū daret: uitia quoq; filiæ nō tacebat: ne circūuenire petitorem uideretur tacendo. Itaq; cū Tobias filiꝰ Tobiæ poscceret ut sibi eam daret puellam: respondit: lege quidē ipsi eam deberi tanq̄ ꝓpinquo: sed dedisse se eā iam sex uiris: & omnes eos esse mortuos. Iustus itaq; uir plus alienis timebat: & mallebat innuptam sibi manere filiam: q̄ ꝓpter nuptias eius extraneos periclitari. ¶ Q breuiter absoluit omnes quæstiones philosophorum. Illi de uitijs tractant domoꝝ: tegenda an ꝓdenda a uēditore uideantur: hic noster nec filiæ uitia celanda arbitratus est. Et certe non ipse affectabat ut eā traderet: sed rogabatur. Quanto utiq; iste honestior sit illis: dubitare nō possumus: si conferamus quāto præstantior sit filiæ causa: q̄ rei uenalis pecunia. ¶ Cōsideremus aliud qđ in captiuitate gestum summū tenuit honestatis decorem. Nullis eū aduersis honestas impeditur: quæ in his eminet: & magis præcellit q̄ in ꝓsperis. Inter uincula itaq; inter arma: flāmas: seruitutē quæ liberis omni supplicio grauior ē: inter pœnas mortis: excidia patriæ: uiroꝝ formidinē: pemptorū sāguinē: nō excidit m̄ cura honestatis maioribꝰ nr̄is: sed inter euersæ patriæ cineres & fauillas: in affectibꝰ pijs resplēduit & refulsit. ¶ Nā cū in pfidē ducerent patres nostri: q tunc dei oipotētis cultores
2. Macha5. 1. erant: acceptū ignē de altari sacerdotes dñi occulte in ualle absconderunt. Erat illic uelut patens puteus: aquæ secessu infrequēs: nec populari usui patens: ignoto & ab arbitris remoto loco: ibi obsignauerunt indicio sacro pariter ac silentio ignē reconditum. Nō illis studio fuit aurum defodere: argentū absconderē: quod seruarēt posteris suis: sed inter extrema sua honestatis curā habentes: sacrū ignem seruandum putauerūt: ne eum uel impuri cōtaminarēt: uel defunctoꝝ sanguis extingueret: uel deformiū ruinarum aceruus aboleret. Abierunt itaq; in perfidē sola religione liberi: quoniā sola illis p captiuitatē extorqueri nequiuit. ¶ Post plurimū uero tēporis: q̄ placuit deo: dedit hanc mentē regi persaꝝ ut restaurari in iudæa templum: & legitimos reparari hierosolymis ritus iuberet. Cuiꝰ gratia muneris: Neemiam sacerdotē rex persarū direxit. At ille secū deduxit illorum sacerdotū nepotes: qui ꝓfecturi de patrio solo: sacq; ne periret ignem absconderunt. Venientes autē: ut patꝝ sermone est ꝓditū: nō inuenerūt ignē: sed aquā grassā. Et cū deesset ignis quo adolerēt altaria: haurire eos aquam: Neemias sacerdos sibiq; deferre: & aspergere sup ligna præcepit. ¶ Tunc uisa mirabile: cū esset cælum intextum nubibus: sol repente illuxit: accensus est magnus ignis: ita ut omnes in tam euidēti domini gratia: factum stupētes lætitia perfunderetur. Orabat Neemias: psallebant sacerdotes hymnū deo usq; quo consumptū est sacrificium. Iussit iterum Neemias reliqua aqua maiores perfundi lapides. Quo facto flamma accensa est: lumen autē refulgens ab altari cōsumptū ilico est. Hoc patefacto indicio: rex persarum eo loco in quo ignis fuerat absconditus: & postea reperta est aqua: templū fieri mandauit: cui inferebant dona plurima. Appellauerunt autē illud qui erant cū sancto Neemia epathar: quod interpretatiōnē habet purificatiōis: a plurimis nepthe uocatur. ¶ Inuenitur autē in descriptionib⁹ Hieremiæ ꝓphetæ: q̄ iusserit accipere de igne eos qui postea essent futuri. Hic est ignis qui cecidit super sacrificium Moysi: & cōsumpsit illud: sicut scriptum est: Quia exiuit ignis a domino: & consumpsit uniuersa quæ erant sup altare holocausta. Hoc igne oportebat sanctificari sacrificium. Ideoq; & filios Aaron qui alienū ignem inferre uoluerunt: exuit iterum ignis a domino & cōsumpsit eos: ita ut mortui extra ca-

stra ꝓijcerentur. Venies autem Hieremias in locum: inuenit domum in modū spelunce: & tabernaculū: & arcam: & altare incensi intulit illuc: & obstruxit ostium. ¶ Qđ cum bi qui simul uenerant curiosius perscrutarent: ut notarent sibi locum: nequaquā cōprehēdere atq; inuenire potuerunt. Vt autē cognouit Hieremias quod affectassent: dixit: Ignotus erit locus: donec congreget deus congregationem populi: & ꝓpitius fiat. Tunc deus ostēdet hæc: & apparebit maiestas domini. ¶ Cōgregationē populi tenemus: ꝓpitiationē domini dei nostri agnoscimus: quā ꝓpitiator in sua operatus est passione. Arbitror q; nec ignem istū possimus ignorare: cū legerimus: quia baptiçat dominꝰ Iesus in spiritu sancto & igni: sicut in euangelio dixit Iohānes. Merito consumebatur sacrificiū: quoniā ꝓ peccato erat. Ille autē ignis typus spiritussancti fuit: qui descensurus erat post domini ascensionē: & remissurus peccata omniū: qui quasi ignis inflammat animū ac mentē fidelem. Vnde ait Hieremias: accepto spiritu: Et factum est in corde meo ut ignis ardens: flāmigerans in ossibus meis: & dissolutus sum undiq; & ferre non possum. Sed & in actibꝰ apostolorū cum descendisset super apostolos spūssanctus: & plærosq; qui expectabant ꝓmissa dñi: tanquā ignem dispersas esse linguas legimus. Deniq; sic uaporabatur animus singulorū: ut musto repleti esse æstimarentur: qui acceperant linguarū diuersitatem. Quid ergo sibi uult ꝙ ignis aqua factus est: & aqua ignem excitauit: nisi quia spiritalis gratia per ignem exurit: per aquā mundat peccata nostra? Eluitur eīm peccatum: & exuritur. Vnde & Apostolus ait: Vnuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Et infra: Si cuius opus arserit: detrimentū patietur: ipse autē saluus erit: sic tamen quasi ꝓ ignē. Quod ideo posuimus: ut ꝓbaremus per ignem exuri peccata. Notū est ergo hunc esse uere ignem sacrū: qui tunc in typo futuræ remissionis peccatorū descendit super sacrificium. Hic igitur ignis absconditꝰ captiuitatis tempore quo culpa regnat: tēpore autem libertatis ꝓmitur. Et licet in aquæ specié mutatus: tamē seruat ignis naturam: ut consumeret sacrificiū. Nec mireris: cum legeris: quia pater deꝰ dixit: Ego sum ignis consumens. Et alibi: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ. Ipse quoq; dominus Iesus quasi ignis inflāmat audientium corda: quasi fons refrigerat. Nam ipse in euāgelio suo dicit: ꝙ ideo uenerit ut ignem in terras mitteret: & potum sitientibꝰ aquæ uiuæ ministraret. Heliæ quoq; tēpore defecit ignis: quādo ꝓuocauit ꝓphetas gentium ut altare sine igne accenderēt. Et cū illi nequissent facere: hostiā suam tertio ipse perfudit aqua: & manabat aqua in circuitu altaris: & exclamauit: & cecidit ignis a domino de cælis: & cōsumpsit holocaustum. ¶ Hostia illa tu es: Cōsidera tacitus singula. In te descendit uapor spiritussancti: te uidet exurere cū tua peccata consumit.

Isaiæ.20.

1.Cor.3.

Hiere.2.

3.Reg.18.

Deniq; qđ consumptū est sacrificiū Moysi tēpore: sacrificium ꝓ peccato erat. Vnde Moyses ait: sicut in Machabæoꝝ scriptū est libro: eo ꝙ nō sit manducatū qđ erat ꝓ peccato: cōsūptū est. Nōne tibi cōsumi uidet: qñ in baptismatis sacramēto iterū hō totꝰ exterior? Vetus hō noster exterior crucifixꝰ est cruci: Apls clamat. Illic sicut patrū exēpla te docēt ægyptꝰ demergit: hebræꝰ resurgit sancto renouatus spū: qui etiā ꝓ mare rubrū iter offenso trāsiuit uestigio: ubi baptiçati sunt prēs sub nube: & in mari. In diluuio quoq; Noe tpe mortua est ois caro: iustus tū cū sua ꝓgenie seruatꝰ est. An nō consumit hō: cū absolute mortale illud a uita? Deniq; exterior corrūpit: sed interior renouat. Nec solū in baptismate: sed etiā in pœnitēcia fit carnis iteritꝰ ad ꝓfectum spūs: sicut aplica docemur auctoritate: dicēte sancto Paulo: Iudicaui ut præsēs eū q hic opatꝰ est tradere hmōi satbanæ in interitū carnis: ut spūs saluus sit in die domini nostri Iesu christi. Prolixior excursus admirādi gratia mysterij factus uidetur: dū studemus reuelatū plenius sacramentū pandere: qđ eousq; plenū honestatis est ut sit plenum religionis. ¶ Quanta autē honestatis cura maioribus fuerit: ut unius mulieris iniuriam stupro illatam intēperantium bello persequerētur: & uicto populo tribus Beniamin obtestarentur in coniugium se eis ꝓprias filias non daturos. Remanserat tribus sine ullo posteritatis subsidio: nisi fraudis necessariæ accepisset licētia. Quæ tamen indulgentia congruo intemperantiæ supplicio nō uidetur uacare:

Iohā.6.

1.Cor.4.

1.Cor.5.

quãdo illis hoc solũ pmissum est: ut raptu inirent cõiugia: nõ conubij sacramento. Et reuera dignũ fuit: ut qui alienũ cõtuberniũ soluerant: ipsi nuptiarũ amitterent sollẽ-
Judic. 19. nitatẽ. ¶ Ex plena autẽ miserationis historia: Vir inquit leuita acceperat sibi iugalẽ: qnã a cõcubitu cõcubinã appellatam arbitror: quæ aliquãdo post quibusdã: ut fieri solet: offensa rebus ad patrẽ se cõtulit: & fuit illic quattuor mẽsibus. Exurrexit uir eius & abijt ad socerũ suũ domũ: ut cũ sua iugali repararet gratiã: & reuocaret eã: ac reduceret. Occurrit ei mulier: atq; in domũ patris sui introduxit maritũ. Lætatꝰ adolescẽtulæ pater: uenit obuiã: & sedit cũ eo tribus diebus: & epulati sunt: & quieuerunt. Et sequenti die surrexit leuita diluculo: & retẽtus est a socero: ut tam cito nõ discederet conuiuij iocunditatẽ. Et alio & tertio die nõ pmisit pater adolescentulæ ꝓficisci generum suũ: donec lætitia & gratia inter eos omnis cõsummaretur. Sed die septimo cũ iam ad uesperum declinaret dies: post mensas & læta cõuiuia: cum prætexeret finitimæ noctis uicinia: ut apud suos potius q̃ apud extraneos requiescendũ putaret: nequiuit tenere: & dimisit una cũ filia sua uirum. Verũ ubi facta est aliqua ꝓgressio: cum uesper iam ꝓpior urgeret: & appropinquandum foret ad urbem iebulæorũ: dicente seruulo ut ad eã domin⁹ suus deflecteret: nõ acquieuit dominꝰ suꝰ: quia non erat ea ciuitas filiorũ israel: sed intendit peruenire usq; gabaa: quæ habitabatur a populo tribus Beniamin. Nec erat quisquã qui aduenientes reciperet hospitio: nisi uir peregrinus ꝓgressa ætate. Qui cũ aspexisset eos: & interrogasset leuitã: quo uadis: uel unde uenis: quo respondente quia esset uiator: & repeteret montẽ effrem: & nõ esset qui colligeret eum: hospitiũ ei obtulit: & adornauit conuiuiũ. At ubi satietas epulandi facta est: & mensæ remotæ: irruentes pestilentes uiri circũierunt domũ. Tunc senior filiã suam uirginẽ: & coæqualẽ eius cum qua cubitare solita esset offerebat uiris iniquitatis: tantũ ne uis irrogaretur hospiti. Verum ubi parum ratio ꝓcessit & ius prævaluit: cessit leuites iugali suæ. Et cognouerũt eã: & tota nocte illuserunt ei. Qua atrocitate uel dolore victa iniuriæ: ante hostium hospitis quo uir suus diuerterat ꝓiecit se atq; exhalauit spiritum: supræmo licet uitæ munere affectũ bonæ cõiugis seruans: ut exequias saltem sui funeris marito reseruaret. Quo cognito (ne multis moror) omnis ꝓpe populus israel in bellũ exarsit: dubioq; euentu cum anceps maneret prælium: tertia tamen prælandi uice tradit⁹ est populus beniamin populo israel: & diuina iudicatus sententia pœnas intẽperantiæ luit. Cõdemnatus quoq; ne quis ei ex numero patrũ filiam suã daret in uxorem. Idq; confirmatũ iurisiurandi sacramento est. Sed cõpuncti q̃ tam acerbã in fratres tulissent sententiã: ita seueritatẽ eius temperauerunt: ut orbatas parẽtibus uirgines in coniugiũ sibi ascisceret: quorum patres ꝓ delicto pempti forent: uel raptu copulam sociarent: quia ꝓ tam turpis cõmissi facinore: qui alieni matrimonij ius uiolauerant indignos se impetrando exhibuere matrimonio. Sed ne piret una a populo tribus: fraudis indulta est cõniuẽtia. ¶ Quãta igitur honestatis cura maiorib⁹ fuerit: hinc ꝓdit: ut quadraginta milia uiroꝝ istringerent gladiũ aduersus fratres suos de tribu Beniamin: dum ulcisci uolunt iniuriam pudicitiæ: quia temeratores castitatis non sufferebantur. Itaq; in eo bello cæsa sunt utrimq; sexaginta quinq; milia bellatorũ: & exustæ urbes. Et cum inferior primo fuisset populus israel: tamẽ nec aduersi metu belli percitus uindicãdæ castitatis seque strauit dolorem. Ruebat in prælium: uel sanguine suo paranꝰ cõmissi flagitij diluere
Reg. 6. notam. ¶ Et quid mirũ si populo dei decorũ illud atq; honestũ curæ fuit: quãdo etiã leprosis (sicut in libris Regnorũ legimus) honestatis nõ defuit consideratio: Fames erat magna in samaria: quia obsederat eam syrorũ exercitus. Rex militares excubias supra murũ sollicitus reuisebat: Interpellauit eũ mulier dicens: Persuasit mihi hæc mulier ut afferrẽ filiũ meũ: & attuli: & coximus & comedimus eũ: & ꝓmisit ut & ipsa postea filium suum afferret: & carnes illius simul manducaremus. Nunc autem filium suum abscondit: & non uult eum afferre. Motus rex q̃ non solum humanis sed etiam parricidalibus cadaueribus mulieres pastæ uiderentur: & tam atrocis calamitatis exemplo percitus: Helisæo ꝓphetæ mandauit necem: cuius in potestate fore

crederet: ut obsidionem solueret: ꝑpulsaret famem: uel quia nō permiserat regi ut
perueteret syros quos cæcitate perfuderat. Sedebat Helisæus cū senioribus in be-
thel: & priusq̄ introiret ad eum regis nūcius ait ad seniores uiros: Si uidistis: quoniā
filius homicidæ illi⁹ misit auferre caput meū: Et introuit nuncius: & mandatū regis
pertulit: denuncians præsens capitis periculū. Cui respondit ꝑpheta: Hac hora diei 4. Reg. 7.
crastina: mēsura similaginis sicli: & duæ mēsuræ hordei sicli in porta samariæ. Et cū
missus a rege nūcius nō credidisset: dicens: Si pluerit dominus abundantiā de cælo
frumēti: nec siquidē id posse effici: Dixit ad eū Helisæus: Quia non credidisti: oculis
tuis uidebis: & nō manducabis. Et factus est subito in castris syriæ uelut quadrigarū
sonus: & uox multitudinis & uox magnæ uirtutis atq; ingens belli tumultus: & arbi
trati sunt syri: q̄ rex israel in societate aduocasset prælij regē ægypti: & regē amor-
reorum: & fugerunt diluculo: relinquētes tabernacula sua: quoniā uerebant ne im-
prouiso aduentu nouorū opprimerent hostiū: & cōiunctis regū uiribus nō possent
resistere. Id incognitū samariæ erat: quoniā uicti metu & fame rabidi: nec prætende-
re audebāt. Erant autē leprosi quattuor ad portā ciuitatis: quibus uita erat supplī-
cium: & mori lucrū: & dixerunt ad se inuicē: Ecce nos hic sedem⁹: & morimur. Si in-
gredimur urbem: moriemur fame: si manemus hic nullū subsidium uiuēdi suppetit
nobis: Eamus in castra syriæ: aut cōpendium mortis erit: aut salutis remediū. Perre-
xerunt itaq; & intrauerūt castra: & ecce omnia nuda hostiū. Ingressi tabernacula: pri
mum repertis alimētis fugauerūt famem: deinde auri & argenti quantū potuerunt
diripuerūt. Et cū soli prædæ incūberent: disposuerunt tamē regi nūciare fugisse sy-
rios: quia id honestū arbitrabantur: q̄ represso indicio fouere fraudis rapinam. Quo
indicio egressus est populus: & diripuit castra syriæ: & cōmeat⁹ hostiū: Abundātiā
fecit annonæ: ultate reddidit: ut ꝑm ꝑpheticum dictū mensura similaginis sicli: &
duæ mensuræ hordei pari precio constarēt. In hac lætitia plæbis: nuncius ille in quo
requiescebat rex: cōstitutus in porta: inter exeuntiū festinationē & remeantiū exul
tationem: conculcatus a plæbe mortuus est.

¶ Laus honestatis: magnanimitate Hester: & fide Ionathæ commendatur & Abi-
melēch. Ca. XV.

QVid Hester regina: nonne ut populum suum periculo exueret (qđ erat de-
corum atq; honestum) morti se obtulit: nec immitis regis trepidauit furorē?
Ipse quoq; rex persarum ferox atq; tumido corde: tamē decorū iudicauit in-
dici insidiarum quæ sibi paratæ forent gratiam repræsentare: populūq; liberū a ser-
uitute eripere: eruere nec: nec parcere necī ei⁹ qui tā indecora suasisset. Deniq; quē
secundū a se præcipuū inter omnes amicos haberet: cruci tradidit: q̄ deboneſtatū
se eius fraudulentis cōsilijs animaduertisset. ¶ Ea em̄ amicitia ꝑbabilis quæ honesta
tem tuetur: præferenda sane opibus: honoribus: potestatibus: honestati uero præ-
ferri non solet: sed honestatem sequi. Qualis fuit Ionathæ: qui pro pietate nec offen
sam patris: nec salutis periculum refugiebat. Qualis fuit Abimelech: qui pro hospi-
talis gratiæ officijs necem potius sui q̄ proditionem fugientis amici subeundam ar-
bitrabatur.

¶ De moderamine amicitiæ conseruandæ: clauditur uolumen. Ca. XVI.

AN ibi igitur præferendum honestati: quæ tamen ne amicitiæ studio præterea-
tur: etiam hoc scriptura admonet. Sunt enim plærāq; philosophoꝝ quæsti-
ones: utrū amici causa quisquā contra patriam sentire nec ne debeat: ut ami-
co obediat: utrum oporteat ut fidem deserat: dum indulget atq; intēdit amici com-
moditatibus. Et scriptura quidem ait: Claua & gladi⁹ & sagitta ferrata: sic homo est Proue. 25.
testimonium dans falsum aduersus amicum suum. Sed considera quid astruat. Non
testimonium reprehendit dictum in amicum: sed falsum testimonium. Quid enim
si dei causa: quid si patriæ cogatur aliquis dicere testimonium? Nunquid præpon-
derare debet amicitia religioni: præponderare charitati ciuium? In his tamen ipsis
rebus requirenda est ueritas testimonij: ne amicus appetatur amici perfidia: cuius

fide absolui debebat. Amicus itaq; neque noxio gratificari debet: neque innocenti insidiari. ¶ Sane si necesse sit dicere testimonium: si quid in amico uitij cognouerit corripere occulte: si non audierit corripere palam. Sunt enim bonæ correptiones: & plærum meliores: q̄ tacita amicitia. Et si lædi se putat amicus: tu tamen corripe. Et si amaritudo correptionis animū ei⁹ uulneret: tu tamē corripere ne uerearis.

Prouer. 27. Tolerabiliora sunt em̄ amici uulnera: q̄ adulantiū oscula. Errantē igitur amicū corripe: innocentē amicum ne deseras. Constans em̄ debet esse amicitia: pseuerare in affectu. Nō puerili modo amicos mutare uaga quadā debemus sentētia. Aperi pect⁹ tuum amico: ut fidelis sit tibi: & capias ex eo uitæ tuæ iocunditatē. Fidelis enim amicus: medicamētū est uitæ & immortalitatis gratia. Defer amico ut æquali: nec te pudeat ut præuenias amicū officio. Amicitia em̄ nescit superbiā. Ideo em̄ sapiens dicit:

Eccl. 22. Amicum salutare non erubescas. Nec deseras amicū in necessitate: nec derelinquas eum: neq; destituas: quoniā amicitia uitæ adiumētū est. Ideo in ea onera nostra portemus: sicut Apostolus docuit. Dicit em̄ his quos eadē complexa est charitas. Ecce em̄ si amici secundæ res amicos adiuuant: cur nō & in aduersis amici rebus amicorū adiumentū suppetat? Iuuemus cōsilio: cōferamus studia: cōpatiamur affectu. Si necesse est: toleremus ꝓpter amicū etiam aspera. ¶ Plærūq; inimicitiæ subeundæ sunt ꝓpter amici innocentiā: sæpe obtrectationes. Si restiteris uel responderis cū amic⁹ arguitur & accusat: nec te pœniteant eiusmodi offensiones. Iusti em̄ uox est: Et si mala mihi euenerint ꝓpter amicum sustineo. In aduersis em̄ amic⁹ ꝓbatur. Nam in ꝓsperis amici omnes uidentur. Sed ut in aduersis amici patientia & tolerātia necessaria est: sic in ꝓsperis auctoritas cōgrua est: ut insolentiā & extollentiā amici reprimat &

Iob. 9. redarguat. Q̄ pulchre in aduersis positus Iob dicit: Miseremini mei amici mei miseremini. Non quasi abiecta uox ista est: sed quasi censoria. Nā cum iniuste arguitur ab amicis: respōdit: Miseremini mei amici. hoc est: misericordiā debetis facere. Opprimitis autē uos & impugnatis hominem: cuius crūnis compati ꝓ amicitia uos oportebat. ¶ Seruate igit̄ filij initam cū fratribus amicitiā: qua nihil est in rebus humanis pulchrius. Solatium quippe uitæ huius est: ut habeas cui pectus aperias tuum: cum quo arcana participes: cui cōmittas secretum pectoris tui: ut colloces tibi fidelem uirum: qui in ꝓsperis gratuletᵉ tibi: in tristibus cōpatiatur: in persecutionibus adhortetur. Q̄ boni amici hebræi pueri: quos a sui amore nec fornacis ardētis flamma diui-

2. Reg. 1. sit. De quo loco: ut superi⁹ dixim⁹: bene ait sanctus Dauid: Saul & Ionathas speciosi & charissimi: inseparabiles in uita sua: & in morte nō sunt separati. Hic est amicitiæ fructus: nō ut fides ꝓpter amicitiā destruatur. Non potest em̄ homini amicus esse: qui deo fuerit infidus. Pietatis custos amicitia est: & æqualitatis magistra: ut superior inferiori se exhibeat æqualē: inferior superiori. Inter dispares enim mores nō potest esse amicitia: & ideo cōuenire sibi utriusq; debet gratia. Nec auctoritas desit inferiori: si res popposcerit: nec humilitas superiori. Audiat quasi parem: quasi æqualē: & ille quasi amicus moneat: obiurget nō iactātiæ studio: sed affectu charitatis. Neq; monitio aspera sit: neq; obiurgatio contumeliosa. Sicut em̄ adulationis fugitans amicitia debet esse: ita etiam aliena insolentiæ. Quid est em̄ amicus: nisi consors amoris: Ad quē animū tuū adiungas atq; applices: & ita misceas ut unū uelis fieri ex duob⁹: cui te alteri ut tibi cōmittas: a quo nihil timeas: nihil ipse commodi tui causa inbonestum petas: Nō em̄ uectigalis amicitia est: sed plena decoris: plena gratiæ. Virt⁹ est em̄ amicitia: nō quæstus: quia nō pecunia quæritᵉ: sed gratia: nec licitatione pretioꝝ: sed cōcertatione beniuolentiæ. ¶ Denicq; meliores amicitiæ sunt inopū plærūq; q̄ diuitum: & frequēter diuites sine amicis sunt: quib⁹ abundant pauperes. Nō est enim uera amicitia: ubi est fallax adulatio. Diuitibus itaq; plærique assentatorie gratificantur: Erga pauperem nemo simulator est. Verum est: quicquid defertur pauperi: huius amicitia inuidia uacat. ¶ Quid amicitia pretiosius: quæ angelis communis & bo-

Luc. 16. minibus est? Vnde & dominus Iesus dicit: Facite uobis amicos de iniquo mammona: qui recipiant uos in æterna tabernacula sua. ¶ Ipse nos deus amicos ex seruulis

facit:sicut ipse ait:Iam uos amici mei estis:si feceritis quæ ego præcipio uobis. Dedit Ioh.15.
formã amicitiæ quã sequamur:ut faciamus amici uoluntate:ut aperiam⁹ secreta nostra amico quæcũq; in pectore habemus:& nos illius arcana nõ ignoremus. Ostẽdamus illi nos pectus nostrum:& ille nobis aperiat suũ. Ideo inquit: Vos dixi amicos: Ibidem.
quia omnia quæcũq; audiui a patre meo nota feci uobis. Nihil ergo occultat amicus si uerus est:effundit animũ suũ:sicut effundebat mysteria patris dominꝰ Iesus. Ergo qui facit mandatũ dei amicus est:& hoc honoratę noie. ¶Qui est unanimis: ipse amicus est.ꝙ unitas animorũ in amicis sit:neq; quisquã detestabilior: q̃ qui amicitiam læserit. Vnde in ꝓditore dominus hoc grauissimũ inuenit quo eius cõdemnaret perfidiam:ꝙ gratiæ uicem nõ præsentauerit:& cõuiuijs amicitiæ uenenũ malitiæ miscuerit. Itaq; sic ait: Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus: qui semp mecũ Pũ.54.
dulces capiebas cibos. Hoc est:nõ potest sustineri istud:qa unanimis appetisti eam: qui tibi donauerat gratiã. Nam si inimicꝰ meus maledixisset mihi:sustinuissem utiq;: & ab eo qui me oderat absconderẽ me. Inimicꝰ uitari potest:amicus nõ potest: si insidiari uelit. Illũ cauemus cui nõ cõmittimus consilia nostra: hunc cauere non possumus:cui cõmisimus. Itaq; ad aceruandã peccati inuidiã nõ dixit:tu uero seruus meꝰ: apostolus meus:sed unanimis meus:hoc est:nõ meus sed etiam tuus ꝓditor es: qui unanimã ꝓdidisti. ¶Dñs ipse cũ a tribꝰ regibꝰ offensus esset:q sancto Iob honorẽ nõ detulissent:ignoscere his ꝓ amicũ maluit:ut amicitiæ suffragiũ remissio fieret peccatorũ. Itaq; rogauit Iob:& dñs ignouit. Profuit illis amicitia:quibꝰ obfuit insolentia.

Hæc apud uos deposui filij:quæ custodiatis in animis uestris: quæ utrũ aliqd
b ꝑfectus habeant uos ꝓbabitis:Interim copiam multã exemplorum afferũt.
Nam ꝑpe omnia maiorũ exempla:plurima quoq; dicta:bis tribus inclusa libris tenentur:ut & si sermo nihil deferat gratiæ:series tamen uetustatis quodam cõpendio expressa:plurimũ instructionis conferat.

¶Sancti Ambrosij episcopi Liber officiorũ tertius explicit.

Capitulorū libri primi de Vocatione omniū gentiū sancti Ambrosij epi: recollecta annotatio.

De ppositōe quēstionū q̄ iter defensores liberi arbitrij: et p̄dicatores gr̄e dei vertūtur: intentione q̄ auctoris ac tractandor̄ ordine: iuxta quem primitus ō volūtatis humanę motib⁹ et gradibus disputandū est: de redargutione p̄terea quorūdā non sane inter voluntatē et gratiam dei discernētium. La. I.

Q̄ omni humanę voluntati naturaliter q̄ liscūq; insit volūtas: Et de distinctiōe volūtatis in naturalē: animalē: et spiritalē. La. II.

Q̄ etiā diuina puidētia q̄uis electū sibi populū specialibus ad pietatē direxerit institutis: nulli tñ nationi hominū bonitatis suę dona subtraxerit. La. III.

De pulchra ac subtili huius q̄stionis tractatione: Vtrū cum bonę voluntatis homo esse incipit: eadem q̄ in ipso erat corrigat volūtas: an alia ei quā non habebat: et q̄ priori repugnet: detur. Quēadmodū etiā cum in diuinis scripturis salus generalis omnib⁹ hoīb⁹ p̄mittit: p parte hoiuz oēs homines nominent. La. IIII.

De solutōe calūnioſę obiectiōis qua ꝺdaz dicunt auctorē p superius dicta p̄tradicere apso diffinienti: Q̄ deus velit omnes hoīes saluos fieri: et in agnitionē veritatis venire. Et q̄ p̄fūditas diuinitatis mysteri or̄ atq; iudicior̄ a nobis non sit p̄scrūda. La. IIII.

Cur anteriorib⁹ seculis dimisse sint oēs gētes ingredi vias suas: vno tñ israele excepto: et ad cognitionē veritatis electo. Et quare de⁹ vni homini det gratiam: alteri autem deneget. La. V.

Qualis sit natura būana sine gr̄a. La. VI.

Cur saluator oiuz hoiuz: nō oibus dederit hunc sensum vt cognoscerent verū deuz. Cur etiam ꝺdam paruuli salui fiant renati: alij pereant non renati. La. VII.

A quo fonte nascat fides: et vnde habeatur spūs fidei. Et quēadmodū hęc fides dei fm mēsurā p arbitrio largientis. La. VIII.

Q̄ a dño deo oia virtutū dona dirigant et disponant. Et q̄ omnia in manu ei⁹ sint. Q̄ deus sit auctor oīnis boni. La. IX.

Finis

Sancti Ambrosij epi ꝺ Vocatiōe omniū gentiū liber primus: In quo dissoluit pugnaz disputatiōis quę iter defensores liberi arbitrij et p̄dicatores gratię dei agitur: feliciter incipit.

De ppositione q̄stionū quę iter defensores liberi arbitrij: et p̄dicatores gratię dei vertūtur: interpretatione quoq; auctoris: ac tractādor̄ ordine: iuxta quę primit⁹ de volūtatis humanę motib⁹ et gradibus disputanduz est. De redargutione p̄terea quorūdā nō sane int̄ voluntatē et gratiā dei discernētiū: La. I.

Iter defensores liberi arbitrij et p̄dicatores gratię dei: magna et difficilis dudū vertitur q̄stio. Quęritur enī vtrum velut de⁹ oēs homines saluos fieri. Et quia negari hoc nō p̄t: cur voluntas oipotentis nō impleatur: inquiritur. Tunq; hoc fm voluntates hominū fieri videatur: gratia videt excludi: q̄ si meritis redditur: constat eam nō donum esse sed debitū. Vnde iterum q̄ritur: cur hoc donum sine quo nemo salu⁹ ē: ab eo qui oēs saluari vult: non omnibus conferatur. Atq; ita cōtrariarum disputationū nullus terminus reperitur: dum non discernit quid manifestū: quid sit occultuz.

De hac igit̄ compugnāna opinionuz qua mensura et tēperantia sentiendū sit: quātuz domin⁹ adiuuerit: annitar inq̄rere: exercēs atq; discutiens moduluz facultatis meę in his quę cordi meo sobue (quātuz arbitror) inhęserūt: vt si in eas regulas p̄cesserit stiluo: q̄ nihil offensionis: nihil habeāt p̄rauitatis: non solū nobis: sed et alijs vtile sit: ad aliquē nos limitem peruenisse: quē nō debeamus excedere. Primitus itaq; ō volūtatis humanę motibus et gradibus disputādū ē.

Inter quā et gratiā dei quorūdā nō sana discretio est: existimantiū q̄ p̄dicatiōe gratię liberū negetur arbitriū: nec aduertentiuz eadem regula sibi posse obūci: q̄ gratiā negent: cum eam humanę voluntatis nō ducem volunt esse sed comitē. Si enī tollit volūtas: vbi ipsa est verarū origo virtutū? Si tollit gratia: vbi ipsa est bonorū causa me-

ritoum?

¶ Dō omni hūane voluntati naturaliter qualiscūq; insit volūtas. Et de distinctione volūtatis in naturale: animale: ⁊ spiritale. Dō etiaz diuina ꝓuidetia ꝙuis electuz sibi populum specialib⁹ ad pietate direxerit institutis: nulli tame nationi hominū bonitatis suę dona subtraxerit: Ca. ii.

Sed iam auxiliāte christo qō tractādo cōcepimus: inchoemus. ¶ Cibi animę humanę quārū itelligere atq; experiri datur: naturaliter ꝙliscūq; inest volūtas: q̄ aut apetitur qō placet: aut declinat qō displicet. ¶ Hui⁹ volūtatis (quārū ad naturalē pertinet motum ex vitio primę ꝙuaricationis infirmum) genera sunt deo: fm quę volūtas hominis aut sensualis aut animalis est. Sed cuz adest gratia dei: accedit ei per donum spiritus tertium genus: vt possit fieri spiritalis. Et per hunc excellentiorem motum oēs affectus vndecūq; nascentes supernę rationis lege dijudicet. ¶ Sensualis igit̄ voluntas quā ⁊ carnalem possumus dicere: non erigitur supra eū motum qui ō corporis sensibus nascitur: qualis ē in animis paruulorum: qui lz nullo iudicio rationis vtantur: ostendūt tamen aliquid se velle: aliquid nolle: cum videndo: audiendo: odorando: gustādo: tangēdo: et ea quibus delectant amāt: ⁊ ea quibus offenduntur oderunt. Quid autem ē amare: nisi velle? aut quid est odisse nisi nolle? Habent ergo etiam ipsi voluntatē suam: quę etsi ꝓuidendi ⁊ cōsulendi impos atq; ignara sit: t his tamē amat agere quę carnis sensibus blādiuntur: donec vigor rationalis ingenij per maturiora ministeria corporis excitet: ⁊ ad famulantiū sibi membroꝝ vsum: nō aliēno motu: sed sua lege moueatur. ¶ Ab hoc ergo sensuali apetitu: i quo remanēt bi ḡs etiaz in annis maiorib⁹ exordes videmus ⁊ fatuos: ad animalem surgit voluntatem: quę priusq; spiritu dei agatur: etiaz si supra sensualem motum sese attollere pōt: tamen sine sui amoris participatiōe: in terrenis occiduisq; versatur. ¶ In hac humana etiā ingenia si corporeę voluptati nō turpiter seruiant: et cupiditates suas iusticię atq; honestatis legibus temperēt: nihil supra meredem glorię tēporalis acquirūt. Et cū ꝓsentem vitam decēter exornēt: ęternę tamē beatitudinis ꝑmiū nō habent: quia rectas actiones ⁊ bona studia sua non ad eius laudem atq; honorē referūt: a quo acceperūt: vt in ipsa animali discretione sublimius saparent: ⁊ excellenti⁹ ęteris enitescerēt. ¶ Cū esi ḡdam non soluz ad instituta vtilissima rū artiū ⁊ doctrinas liberaliū disciplinarū: sed etiam ad inquisitionē summi boni aciē mentis intenderint: ⁊ inuisibilia dei: ꝑ ea q̄ facta sunt: intellecta cōspexerint: nō agētes gratias tamē deo: nec ꝓfitentes illū sibi esse huius facultatis auctorem: sed dicentes se esse sapientes: hoc ē nō in deo: sed in semetipsis gloriātes: quasi ad veritatis inspectionem: suis studijs atq; ratiōib⁹ ꝓpinquassent: euanuerūt in cogitatiōib⁹ suis. Et qō illumināte dei gratia inuenerāt: obęcante supbia ꝓdiderunt: relapsi a supna luce ad tenebras suas: hoc est ab incōmutabili atq; ęterno bono: ad mutabilē corruptibilemq; naturā. ¶ Cū ergo tales i amorē sui recidūt ⁊ ita sibimet placēt: vt totū qō in se laudabile iudicant: non ad dona dei referant: sed sibi vendicēt: ⁊ studio ꝓprię volūtatis asciscant: ꝑcul ab illa spiritali exulant voluntate: ⁊ nihil in se habēt quo ad vitā ꝓuehant ęternam: incipientes in semetipsis etiam illa temporalia dei dona corrumpere: ⁊ a bono eorum vsu in cōsuetudinem inumerabilium trāsire vitioum. ¶ Quis esi scriptuz sit: Qui cuz diuideret excelsus gētes: quem admodū diuisit filios adaz: statuit terminos gentium fm numerū angelorū dei: ⁊ facta est portio domini: populus eius iacob: funiculus hereditatis ei⁹ israel. Et scriptuz sit dominū dicere ad israel: Erunt mihi sancti: quia ego sanctus sum: dominꝰ deus vester: qui segregaui vos ab omnib⁹ gētibus esse mihi. Et ꝙuis scriptū sit i libro hester: dicēte mardochęo: Gratias tibi ōne quoniam feciſti noua signa ⁊ prodigia: qualia nō sunt facta in gentib⁹: diuidēs oīne ęculuz i sorteo duas: elegisti vnā tibi populi tui: relinquēs aliā gentib⁹. Et paul⁹ et barnabas dicāt: Et nos mortales sum⁹ similes vobis homies annūciātes vobis ꝑuerti ad deum viuū: q̄ fecit ęluz ⁊ terrā ⁊ mare ⁊ omnia q̄ in eis sunt: q̄ in ꝓteritis generationibus dimisit oēs gentes ingredi vias suas. ¶ Quis ergo hęc ⁊ multa ꝑmilia veritatis scriptura ꝓnūciet: fm ipsaz tamen credimus ⁊ pūssi-

Ro. i.

Act. 14.

me ꝓfitemur: q̄ nunq̄ vniuersitati hoiuꝫ diuinę ꝓuidentię cura defuerit. Quę ꝫ excepturn sibi populū specialibus ad pietatem direxerit institutis: nulli tamen nationi hominū bonitatis suę dona subtraxit: vt prophetice voces ⁊ ꝓcepta legalia cōuincerēt in elemētoꝝ obsequio ac testimonijs accepisse. Unde ⁊ inexcusabiles facti sūt: q: deos sibi dei dona fecerūt: ⁊ q̄ creata erāt ad vtendū: venerati sūt ad colendū. ¶ In quā impietatē etiaꝫ illa gens quā sibi ab oībus gētibus oīs segregauit: tota transisset: nisi misericordię suę ꝓpositum sustentandis electorū lapidibus ꝓtendisset. ¶ Nam plenę sūt pagine veteris testamēti de israelitice defectionis relatu: vt aperte appareat diuinę semp fuisse gr̄ę q̄ non omnis ille populꝰ discessit a domino. ¶ Ita būana natura in primi hominis ꝓuaricatiōe viciata: etiā inter beneficia: inter ꝓcepta ⁊ auxilia dei: semp in deteriorē est ꝓclivior voluntatē: cui cōmitti nō est aliud q̄ dimitti. Hęc itaq; voluntas vaga: incerta: instabilis: imperita: infirma ad efficiendū: facilis ad audēdū: in cupiditatibus cęca: in honoribus tumida: curis anxia: suspitionibꝰ inquieta: glorię q̄ virtutū auidior: fame q̄ scientię diligentior: ⁊ p omnes sui experientiā miserior: fruendo bis q̄ cōcupuerit: q̄ carendo: nihil in suis habet viribus nisi periculi facilitatē. Quoniā voluntas mutabilis quę non ab incōmutabili voluntate regit: tāto artiꝰ ꝓpinquat iniquitati: quanto acrius intendit actioni. ¶ Odiū ergo hominꝫ ea placēt q̄ deo displicent: voluntas eiꝰ animalis est. Quia etiaꝫ si in bonis moribꝰ agat: male adhuc viuit: si non in dei gloriā viuit. Hoc est enī ꝓprium ⁊ ꝓcipuū pium: vt in domino gloriētur: nec se nisi in deo diligāt. Bene enī se amant: q̄ in se opa dei amant. Nam ⁊ deus hoc amat i nobis q̄ ipse fecit: et hoc odit q̄ ipse nō fecit. Si ergo opus dei amamus in nobis: bonā voluntatē recte amamꝰ in nobis: q̄ vtiq; si opꝰ dei non esset: amāda nō esset. Quis aūt homo (nisi male voluntatis fuerit) bonam in se non amat voluntatē: q̄ superni agricolę prima plantatio ē. Dicēte enī veritate: Omnis plantatio quā nō plantauit pater meus cęlestis: eradicabit: Quicquid nō ē eradicandum: manifestū ē: a patre esse plātatū. Bona aūt volūtas oīuꝫ virtutū germen ē primū. Quę inita origini suę in illa ꝑterna ⁊ incōmutabili volūtate redesc̄it: vt vere sit spiritalis: Qui adhęret deo: vnus spūs ē. 1.Cor.6. dum p cōmunionē illuminātis ⁊ illuminati: iustificātis ⁊ iustificati: regēt̄ ⁊ subdāt: oīs actio ad vnum referē: ⁊ q̄ ad vnū refertur: vtriusq; ē. Quia nec a deo alienari pōt q̄ dedit: nec ab hoie q̄ accepit.

¶ De pulchra ac subtili huius q̄stionis tractatione: Utrū cum bonę voluntatis hō esse incipit: eadē q̄ in ipso erat corrigat volūtas: an alia ei quā non habebat: et q̄ priori repugnet: detur. Quēadmodū etiaꝫ cum in diuinis scripturis salus generaliter omnibꝰ hominibꝰ ꝓmittit: ꝓparte hominū oēs homines nominent: Ca. iii.

Hęc tractandū videt: vtrū cuꝫ bonę volūtatis esse homo incipit: eadeꝫ q̄ in ipso erat: corrigat volūtas: an alia ei quā nō habebat ⁊ q̄ priori repugnet: detur. ¶ Q̄ vt euidētius appareat: alteꝰ id nō pigeat inquirere. Oēs hoies in ꝓmo homine sine vitio cōditi sumus: et oēs naturę nostrę incolumitatē: eiusdē homis q̄uaricatione perdidimus. Inde tracta mortalitas: inde multiplex corporis animiq; corruptio: inde ignorantia ⁊ difficultas: curę inutiles: illicitę cupiditates: sacrilegi errores: timor vanꝰ: amor noxius: iniusta gaudia: pęnitēda ꝓfilia: ⁊ nō mino: miseriaꝝ multitudo q̄ criminū. ¶ His q̄ atq; alijs malis in naturā humanā irruētibus: fide pdita: spe relicta: intelligentia obcęcata: volūtate captiua: nemo i se vnde repararet inuenit: q: etsi fuit q̄ naturali itellectu conatus sit vitijs reluctari: huius tñ tpis vitaꝫ sterilitate omnis: ad veras aūt virtutes ꝑternamq; beatitudinē nō ꝓfecit. Sine cultu enī veri dei: etiā q̄ virtus videt esse: peccatū est: nec placere vllus deo sine deo pōt. Qui vero deo nō placet: cui nisi sibi ⁊ diabolo placet? A quo cū homo spoliaret: nō volūtate: ꝑ volūtatis sanitate puaꝝē. Quia nec detrudi ab innocētię statu posset: nisi voluntate peccaret. ¶ Quę ꝫ naꝝ erat bona: q̄uitate facta est mala: Et ille animi morꝰ q̄ nunq̄ pōt sine aliquo esse amore: hoc est sine aliq̄ volūtate: nō pdidit appetitū: sed mutauit affectū: id recipiēs de siderio: q̄ debuit refutare iudicio. ¶ Cum igit homo ad pietatē redit: de q̄ ideo dictū est: Spūs vadēs ⁊ nō rediēs. Quia nisi illi

Psal.15.

A ⁊

deus puerteret: non rediret: non fit nouum figmentū nouaq; creatura: nō alia i eo creatur substātia: ſ eadez ḡ fuerat labefactata: reparak. Nec aliud ab eo auferk niſi vitium qō natura non habuit. Fuit eſi in adā natura ſine vitio: q p volūtatis inobediētiam mala multa ptraxit: t i posteros magis magisq; multiplicāda trāſmudit. Quę vt vincantur atq; in nihilū deducank: non efficit niſi gratia ſaluatoris: q opus ſuū opere ſuo
2. Joh. 3. reparat. Sicut eſi dicit iohes apls: In hoc apparuit filius dei: vt ſoluat opa diaboli. Et ſicut rūpit vincula captiui: ſic veſtit nuditatē ſpoliati: ſic ſanat vulnera ſauciati: vt qō in ipſo agit: etiaz per ipſum geratur. Cui vtiq; ptra hoſtem ſuum nō expedit ſine pte ctore pāligere. Cum illo eſi habet certamē: a quo aliquādo ſuperatus eſt. Non ergo fidat de viribus ſuis: q etiam cum eſſent itegrę: non ſteterūt: ſed per illuz quęrat victoriam: q ſolus nō ē victus t omnibus vicit: Etſi quęrit: nō dubitet quęrendi affectum ab illo ſe accepiſſe quem ḡrit. Nec q; ſpiritu dei agitur: ideo ſe putet liberū arbitriū non habere: qō ne tunc qdez perdidit quādo diabolo volūtate ſe dedit: a quo iudiciū voluntatis deprauatū eſt nō ablatū. Qō ergo non interfectum eſt per vulnerantem: non tollitur per medentē: vulnus ſanatur: non natura remouek. Sed qō in natura periit: nō reſtituit niſi ab auctore naturę. Di
Diere. 31. cit dominꝰ: Et diſponā domui iſrael: t domui iude teſtamētū nouū: non ſm teſtamētum qō diſpoſui patribus eoꝝ in die qua apprehendi manum eorum: vt educerē illos de terra ęgypti: quia ipſi non pſeuerauerūt in teſtamento meo: et ego eos neglexi dicit dominus: Quia hoc ē teſtamētū qō diſponā domui iſrael poſt dies illos: dicit dominus: Dabo leges meas in ſenſu ipſorum: et in corde ipſoꝝ ſcribam eas: t ero illis i deū: et ipſi erunt mihi in populū. Et nō docebit vnuſquiſq; ꝓximum ſuū: t vnuſquiſq; fratrem ſuuz dicens: Cognoſce dominū: quia omnes cognoſcēt me a puſillo eoꝝ vſq; ad magnū: quia ꝓpitius ero iniquitatibꝰ eoꝝ: t peccatoꝝ eorum memor nō ero. Et dabo illis viam alteram t cor aliud: vt me timeāt omnes dies in bonū ipſis t filijs eorū poſt eos: t conſtituam illis teſtamentū ęternum qō non auertam poſt eos: t timorem meuz dabo in cor eorum ne diſcedant a me: t viſi

tabo eos vt bonos eos faciam. Per eſaiam quoq; de gratia ſua dominus qua ex omnibus hominibꝰ neuam creaturā facit: eadez ḡnunciat dicens: Ecce faciam noua q̄ nunc Eſa. 4
oriuntur: t cognoſcetis ea: t faciam i deſerto viam: t in ſicca terra flumina. Benedicēt me beſtię agri: ſirenę et filię ſtrutionū q; dederim in deſerto aquam et flumina in ſicca terra ad potādū genus meum electum: populum meum quem mihi acquiſiui vt enarrent virtutes meas. Et iterum: Per ipſum Eſa 4
me iuro: niſi exibit de ore meo iuſticia: t verba mea non auertentur: quia mihi flectetur omne genu: t pfitebitur omnis lingua deo.
Si ergo impoſſibile eſt iſta non fieri: quia nec incerta ḡſcięntia dei eſt: nec mutabile cōſilium nec ineffica volūtas: nec falſa, pmiſſio: omnes iſti de quibꝰ hęc ḡdicta ſunt: ſine cuiuſq; exceptione ſaluātur. Dat eſi leges ſuas in ſenſū ipſoꝝ: eaſq; in cordibus eorū digito ſuo ſcribit: vt agnitionem dei nō doctrinę humanę opere ſed magiſterio ſummi eruditoris accipiāt. Quia neq; qui plātat: 1. Cor. 3
neq; qui rigat eſt aliquid: ſed qui incrementum dat deus. Oēs bt a puſillo vſq; ad magnum cognoſcūt deum: quia vt venirēt ad chriſtū: a patre audierūt atq; didicerūt: omnes educti ab erroꝛe diriguntur in viaz vitę: oīnibꝰ corde mutato recta ſapere t recta velle donatur: omnibus timor quo in mandatis dei eruditur inſeritur. Fit in deſerto via: t terra arida fluminibꝰ irrigatur: vt qui prius ad pfitendum deū: os non aperiebāt: t velut muta atq; irrationabilia animalia i ſeritatem tranſierāt beſtiarum: diuinorum eloquiorū fontibus mundati benedicunt t laudāt deū: enarrātes virtutes t mirabilia miſericordię eiꝰ qui elegit eos t in filios adoptauit ac noui teſtamenti fecit hęredes.
Si autē (vt apls loquit) bois confirmatū teſtamētū nemo ſpernit aut ſuperordinat: quomodo fieri poteſt: vt extra illa parte diuina promiſſio reſoluatur? Adanet prorſus t quotidie impletur qō abraę dominꝰ ſine cōditione pmiſit: ſine lege donauit: Quia etſi qdaz quibus hęc ḡdicata ſunt: nō crediderunt: incredulitas eorum fidem dei nō euacuauit. Eſt eſi deus verax: omnis autē ho- Ro. 3.
mo mendax. Et illi quidem qui audito euāgelio credere noluerūt: inexcuſabiliores facti ſunt: cū ſi nullum pręconiū veritatis audiſſent. Sed certum eſt eos apud ḡſcientiā

dei: abrae filios non fuisse: nec in illoꝝ sorte
Ge.26. numeratos: ꝺ quibus dictū est: Benedicē-
tur in semine tuo omnes tribus terre. Credi-
Gre.31. turos enī ꝓmisit qui dixit: Et non docebit
vnusquisq; ꝓximū suum: & vnusquisq; fra-
trem suum: dicēs: Cognosce dominū: quia
omnes cognoscēt me a pusillo eorū vsq; ad
magnum. Reconciliandos ꝓmisit ꝺ dixit:
Propitius ero iniquitatib⁹ eorum: & pecca-
torum eorū memor nō ero. Obedituros ꝓ-
misit ꝺ dixit: Dabo illis viam alteram & cor
aliud vt timeāt me omnes dies. Perseuera-
turos ꝓmisit qui dixit: Timorem meū da-
bo in cor eorū ne discedant a me: & visitabo
eos: vt bonos eos faciā. Postremo omnes
Esa.45. sine cuiusq; exceptione ꝓmisit ꝺ dixit: Per
memetipsum iuro nisi exibit de ore meo iusti-
cia: & verba mea nō auertent: quia mihi fle
ctetur omne genu: & confitebitur olo lingua
deo. Nec si dicamus nō fieri ꝙ deus iura
uit esse faciendū: falsitatem deo (ꝙ absit) &
mendaciū ascribimus veritati. Si autez vt
pietas fidesq; pluadent: dei verba nō eccī-
dūt: & sit omnino ꝙ statuit: quomodo no-
bis veracis ꝓmissionis firmitas aparebit:
cum multa adhuc hominū milia ꝺmonijs
seruiāt: & idolis genu flectāt: nisi huiusmo-
di denunciationes dei fm illam incōmutabi
lem scientiam editas nouerim⁹: in qua apud
illum iam vniuersitas humana discreta est:
& siue de bonis siue de malis loquatur: ita
vni⁹ partis meminit: quasi neminē horuz
2.Cor.5. ꝑtermittat. Haz cū dicit apostol⁹: Vete-
ra transierunt: ecce facta sunt omnia noua:
nunquid non omnes homines videt diuis-
Col.1. se renouatos? Aut cuz dicit: Quia i ipso cō
placuit omnē plenitudinez habitare: & per
ipsum recōciliari omnia in ipso: Nūquid nō
Heb.2. recōciliationis intelligit? Aut cū ait: Nouis-
simis istis diebus locutus est nobis in filio
quem constituit heredē vniuersorū? Nūqd
aliud sonat forma sentētie ꝙ omnes homi-
nes in christi hereditate a patre esse transfer
Ps.2. ptos: fm ꝓphetiam dauid dicentis: Postu
la a me: & dabo tibi gentes hereditatez tuā
& possessionē tuaz terminos terre? Dicente
Joh.12. eīm domino: Si exaltat⁹ fuero a terra: omnia
traham ad me: Nōne vniuersorum videtur
ꝓmissa cōuersio? Aut cū de ecclesia ꝓpheta-
Esa.40. tur & dicit: Omnis vallis replebitur: & omnis
mons & collis humiliabitur: et erunt prauа
in directa: & aspera in vias planas: Nunqd
vllus hominū videtur omissus ꝙ nō signifi
catus sit christo esse subdendus? Quid cuz
dicitur: Et venient omnis caro in conspectu Esa.66.
meo vt adorent in hierusalem: dicit domi-
nus? Aut illud: Et erit i diebus illis: Effun Joel.2.
dam de spirim meo super omnem carnem?
Aut illud: Alleuat dom⁹ omnes qui cor- Ps.144.
ruunt: & erigit omnes elisos: Nunqd non ita
ꝓnunciatū est quasi ab hoc dei munere ne-
mo discret⁹ sit? Habet ergo populus dei
plenitudinē suam: & quis magna pars ho-
minū: saluāt⁹ gratiā aut repellat aut negli-
gat: in electis tamē & ꝓscitis atq; ab omniū
generalitate discret⁹: specialis quēdā censē-
tur vniuersitas: vt de toto mundo tot⁹ mū-
dus liberatus: & de omnib⁹ hominib⁹ omnes
homines videantur assumpti. Sicut etiā
cum de impijs sermo scriptura locutionē suaz
diuinus stilus ordinat: vt ea quę de quadā
parte dicūtur: ad omnes homines ptinere
videantur. Veluti est illud ꝙ ait iohānes
baptista: Qui de cęlo venit: super omnes ē: Joh.3.
qđ vidit & audiuit: testificatur & testimoniū
eius nemo accipit. Aut illud apostoli: Oēs Phil.2.
quę sua sunt quęrūt non ꝙ iesu christi. Aut
illud ꝙ psalmus dauiticus canit: Dom⁹ Ps.13.
de cęlo prospexit super filios hominū vt vi-
deat si est intelligens aut requirens deum.
Omnes declinauerūt: simul inutiles facti
sunt: non est qui faciat bonum nō ē vsq; ad
vnū. His igitur & aliis documētis ꝙ pos-
sunt ab inquirentib⁹ numerosiora proferri:
non dubie demonstrat: interdum & ꝓ parte
terre: omnē terram: & pro parte mundi totū
mundū: & ꝓ parte hominū omnes homines
nominari: quorum tamen discretionē plerū
q; scriptura cito aperit: vt sensus legentis ab
vniuersitatis appellatione ad partem quę in-
telligenda est trāsferat. Sicut est illud apo-
stoli dicentis: Prędicamus iesum christum 1.Cor.1.
crucifixum: iudęis qdem scandalū: gentib⁹
autem stultitiā. Ipsis vero vocatis iudęis
atq; grecis christum dei virtutem & dei sapi
entiam. Nunquid ipsis christus virtus ꝙ-
bus scandalū: aut ipsis sapientia quib⁹ stul
titia? Sed quoniā quidā ex eisdem iustifica
buntur fide: quidam autē sua impietate ob
durabunt: vnum credentium & non creden
tium genus sub vocatorum appellatiōe dis-
creuit: vt quos a fide significabat alienos:
eos q̄uis audissent euangelium: ostēderet

vocationis extraneos. ¶ Hac regula p̄ efaiā
Esa.42. p̄mittit sermo diuin⁹ dicens: Educā cęcos
in viam quam non nouerunt: ⁊ semitas ꝯ
nesciunt calcabūt. Et faciam illis tenebras
illucescere: ⁊ prava in directum. Hęc verba
faciam: ⁊ non derelinquam eos. Sz qō sęq̄
tur: Ipsi autem cōuersi sunt retro: ad partē
quandam generis ipsorum referendus est:
nō ad eos quibus ait: Nō derelinquā eos.
Esa.43. Iterum dicit dominus ad iacob: Noli me
tuere: quia tecum sum. Ab oriente adducā
semen tuum: ⁊ ab occasu colligam te. Dicā
aq̄loni adhuc ⁊ aphrico: noli retinere: adhuc
filios meos ō terra longinqua: ⁊ filias me
as a sūmo terrę: omnes in quibus vocatus
est nomē meum: In gloriam enim meā pa
rauī illum: ⁊ finxi ⁊ feci illum. ¶ Q̄ autem se
quitur: Et p̄duxi plebem cęcam: ⁊ oculi eo
rum sunt cęci: et surdas aures habent: non
potest eis vlla ratione p̄gruere: quos in glo
riam suam parasse se dicat. ¶ In his quipe
omnibus verbis quę ō vno hominū gene
re dicuntur: alijs p̄lonis priora: alijs poste
riora p̄uenīūt. Apud apostolum quoq; qō
in parte populi agitur: sub tot⁹ populi nū
cupatiōe narratur: ⁊ in reliquis plenitudo
censetur. Cum eñ de iudęorum obcęcatiōe
differeret: ⁊ quosdaz ex ipsis gratia saluos
Ro.11. fieri demonstraret: Dico ergo inquit: nūq̄d
repulit deus populū suum? Absit. Nā ⁊ ego
israelita sum ex semine abraā de tribu beniā
min: non repulit deus plebem suam quā ꝓscīuit. Plebs ergo ꝓscita: plebs non repul
sa: hi sunt qui in christo iustificati sunt. Et
qō de oñi israele dici videtur: in his tñ ꝙ
sibi gratię electio reliquos fecit ostenditur:
sicut sequēntia apostolici sermonis enarrāt.
Adūgit eñ ⁊ dicit: An nescitis in helia q̄d
dicat scriptura: quēadmodum interpellat de
um aduersus israel? Domine p̄phetas tuos
occiderūt: altaria tua suffoderunt: ⁊ ego re
lictus sum solus: ⁊ quęrūt animam meā. Sz
quid dicit illi responsum diuinum? Reli
qui mihi septem milia virorum qui nō cur
uauerūt genu baal. Sic ergo inquit: Et in
hoc tempore reliquię per electionem gratię
saluę factę sunt. Si autē gratia: iam non ex
operibus: Alioqn gratia iā non est gratia.
Nō ergo oñis israel reprobatus: nec oñis
electus est: sed partē cęcitas volūtaria auer
tit: partē sibi illuminatio gratuita reserua
uit: ⁊ tamē ita de eis sermo habetur: vt ⁊ in
his qui pereūt: ⁊ in his qui salui fiūt: nulla
tori⁹ generis videatur facta discretio. ¶ Nā
cū legit: Scōm euāgelium quidem inimici
propter vos: sm electionem autē dilecti p̄
pter patres ita locutio sonat: tanē eosdez
dicat dilectos quos dixit inimicos. Sz hāc
caliginez aplō ipse detersit dicendo: Quia
cęcitas ex parte in israel contigit: vt vnum
gen⁹ in duas species intelligeremus esse di
uisū: ⁊ oēm hominē: oēm plenitudinē: oēm
israelem: non semper ad vniuersitatem: sed
plērūq; ad partem esse referendus. ¶ Inter
has autē formulas locutionū: etiam illā in
scripturis dictionez debemus aduertere: q̄
id quod ad diuersorū temporū homines p̄
tinet: ita promittitur quasi de vna eiusdez
ętatis generatione dicatur. Sicut est quod
sanctus petrus apostolus scribēs fut⁹ ⁊ futu
ri tēporis gentibus ait: Vos autem genus 1.Pet.
electum: regale sacerdotiū: gens sancta: po
pulus acquisitionis: vt virtutes annūciet
eius qui ō tenebris vos vocauit in admira
bile lumen suū: qui aliquādo non popul⁹:
nūc autē popul⁹ dei: q̄ nō p̄secuti misēiaz:
nunc autē misericordiā consecuti. ¶ Nūq̄d
cū p̄dicarētur hęc: adhuc illi homines per
manebant: quos omnes deus in p̄teritis
generationib⁹ dimiserat ingredi vias suas:
⁊ idem ipsi qui prius traditi fuerant volun
tatibus suis: nunc ō tenebris in lumen ad
mirabile vocabantur? Nōne illi iam defece
rant: iam in hoc mūdo non erant: nec ab er
rore ad veritatē reditus olim mortuis supe
rebat? Et tamē q̄ post multa sęcula gratia ī
posteris impioꝝ sit: loquendi consuetudo
perstrinxit: vt ipsi videantur nunc eligi qui
prius fuerant derelicti. Pertinent autē hęc
non ad eosdē homines sed ad eiusdē gēis
homines: ⁊ vocatio quę illuxit prope mun
di finē: ad p̄teritā non recurrit ętatē. Ita
modo quodā ⁊ ipsi ⁊ nō ipsi sunt: de q̄bus
⁊ quibus ista dicuntur: dū in aliquo specia
li a generalibus nō diuidūtur: in aliquo ve
ro a cōmunib⁹ separant.

¶ De solutione calumnioſę obiecti
onis qua quidam dicunt auctorē
per superi⁹ dicta cōtradicere aplō
diffinienti: Q̄d deus velit oēs ho
mines saluos fieri: ⁊ in agnitionez
veritatis venire. Et q̄ p̄fundi tas
diuinoꝝ mysterioꝝ atq; iudicio
rū a nobis nō sit p̄quirēda: Ca. iiii.

Sed cū legerint hęc vel audierint: q̄ amant calūnioſa certamina: dicent nos p̄ huiuſmodi diſputatiōes apo
1 timoth. 2. ſtolo cōtradicere diffinicti: Qui deus oēs hoies velit ſaluos fieri: ⁊ in agnitionē veritatis venire. Quā particulā verboꝝ apoſtoli ita nos integre plenecq̄ ſuſcipimus: vt nihil ei de p̄cedētibus ſiue ſubiectis quę ad ipſam p̄tinent ſubtraham⁹. Quoniā vt cętera diuinoꝝ eloquioꝝ teſtimonia ſequeſtremus: hic locus ſufficiat ad euacuādū q̄ calūnioſe obijciunt: ⁊ ad defendendū quod impie diſſitēt. Scribēs itaq̄ ad timotheū
1 tim. 2. paulus apoſtolus ait: Obſecro igitur p̄mo oīuꝫ: fieri obſecrationes: poſtulatiōes: gratarū actiones pro omnibus hominibus: p̄ regibus ⁊ oībus qui in ſublimitate ſunt: vt quietā ⁊ trāquillā vitā agamus in oñi pietate ⁊ caſtitate. Hoc eñ bonū eſt ⁊ acceptū coꝝ ſaluatori noſtro deo: qui oēs hoies vult ſaluos fieri: ⁊ in agnitionē veritatis venire. Vnus eñ deus et vnus mediator dei ⁊ hominū homo chriſtus ieſus qui dedit redēptionē ſemetipſū pro oībus. De hac ergo doctrinę apoſtolicę regula q̄ eccleſia vniuerſalis imbuitur: ne in diuerſū intellectuꝫ noſtrum euagemur arbitrio: quid in ipſa vniuerſalis eccleſia ſentiat requiram⁹: q̄ nihil dubiū eſſe poterit in ſcepto: ſi obedientia cōcordet in ſtudio. Precepit itaq̄ apoſtolus: ſimo per apoſtolū dño qui loquebat in apoſtolo: fieri obſecrationes et poſtulationes: gratiarū actiones p̄ omnibus hominib⁹: p̄ regibus: ac p̄ his qui in ſublimitate ſunt.

Quā legē ſupplicationis: ita oīuꝫ ſacerdotū: ⁊ omniū fideliū deuotio concorditer tenet: vt nulla paro mādi ſit: i qua huiuſmodi orationes nō celebrent a populis chriſtianis. Suplicat ergo vbiq̄ eccl̄ia deo: non ſolū p̄ ſanctis et in chriſto iā regeneratis: ſ̄ etiā p̄ oīb⁹ infidelib⁹ ⁊ inimicis crucī chriſti: p̄ omnib⁹ idolotū cultoꝝib⁹: pro omnibus qui chriſtū i mēbris ipſius perſequūtur: p̄ iudeis quorum cęcitati lumen euangelij nō refulget: pro hereticis et ſcismaticis qui ab vnitate fidei ⁊ charitatis alieni ſūt. Quid autez pro iſtis petit: niſi vt relictis erroribꝰ ſuis conuertantur ad deum: accipiant fidē: accipiant charitatem: ⁊ de ignorantię tenebris liberati: in agnitionem veniant veritatis? Nō quia ipſi p̄ſtare ſibi nequeūt: ma ſed conſuetudinis pondere oppreſſi ⁊ diaboli vinculi alligati: nec deceptiones ſuas euincere valent: quib⁹ tā pertinaciter inhęſerūt: vt quātū amanda eſt veritas: tantū oderint falſitatē: miſericors ⁊ iuſtus dominꝰ p̄ omnibus ſibi vult hominib⁹ ſupplicari: vt cum videmus de tam profundis malis innumeros eruī: nō ambigamus deum ſpiritū ſe: qō vt p̄ſtaret: oratus eſt: ⁊ gratias agentes pro his qui ſalui facti ſunt: ſperemus etiaꝫ eos qui nondū illuminati ſūt: eodez diuinę gratię opere eximendos de potestate tenebrarū: vt in regnū dei pauſcq̄ de hac vita exeāt tranſferāt. Nō ſi aliquos ſicut videm⁹ accidere: ſaluatio gratia ſterierit: ⁊ p̄ eis oratio eccleſię recepta non fuerit: ad occulta diuinę iuſticię iudicia referendū. Et agnoſcēdū eſt ſecreti huius profunditatē nobis i hac vita patere non poſſe. Ex parte eñ ſcimus 1. Cor. 13. ⁊ ex parte p̄phetamus: ⁊ videm⁹ nūc p̄ ſpeculū in ęnigmate. Nec ſapientiores aut ſcientiores beatiſſimo apoſtolo ſum⁹: q̄ cū de gratię potentia diſputaret: magnoꝝ myſteriorū ingreſſus arcanum: ijs quę impoſſibile erat enarrare: ſuccubuit. Cum eñ diciſſet: Nolo vos ignorare fratres myſterium Ro. 11. hoc: vt non ſitis vobiſipſis ſapientes: quia cęcitas ex parte in iſrael p̄tigit: donec pleni tudo gentiuꝫ intraret: et ſic oīs iſrael ſaluus fieret: ſicut ſcriptū eſt: Veniet ex ſyon q̄ eruat ⁊ auertat impietates ab iacob: et hic illis a me teſtamentū: cū abſtulero peccata eoꝝ. Scōm euangeliū quidem inimici p̄pter vos: ſm electionem vero dilecti p̄pter patres. Sine pnitentia eñ ſunt dona ⁊ vocatio dei. Sicut eñ aliquādo ⁊ vos nō credidiſtis deo: nunc autē miſericordiā conſecuti eſtis p̄pter illoꝝ incredulitatem: ita ⁊ iſti nūc nō crediderūt i veſtra miſcōia: vt ⁊ ipſi miſericordiā p̄ſequant. Concluſit eñ deus oīa i incredulitate vt oīuꝫ miſereat. Cuꝫ ergo hęc diuinoꝝ operū myſteria ſupra mēſuras humanę intelligētię excellētia: q̄dam mētis ſuę profudiſſet exceſſu: totā expoſitionis rationē tranſtulit ad ſtuporē: ⁊ admiratoꝝ eoꝝ quę protulerat exclamauit ⁊ dixit: O altitudo diuitiaꝝ ſapientię ⁊ ſcientię dei: Rom. 11. q̄ incōprehēſibilia ſūt iudicia ei⁹: ⁊ inueſtigabiles vię eius. Quis eñ cognouit ſenſū dñi? aut q̄s conſiliari⁹ ei⁹ fuit? aut q̄s prior dedit illi ⁊ retribuet ei? Quia ex ipſo ⁊ p̄ ipſū et i ipſo ſūt oīa. Ipſi gla i ſęcla ſęculoꝝ amen.

Cur anterioꝝ ſęculis dimiſſę

sint oēs gentes ingredi vias suas: vno tm israele excepto: t ad cognitionē veritat electo. Et quare dē vni homini det gratiam: alteri aūt deneget: La. v.

Remissa cū docentis assertio locū dabat multimodę quęstioni: vt variatę p tot populos ac tempora gratię dei causa quęreret: Cur scilicet anteriorib⁹ seculis dimisse essent oēs gentes ingredi vias suas: vno tm israele qui diuinis eloquijs eruditetur: excepto: t ad cognitionem veritatis electo: cuius infidelitas locū tandez saluandis gentibus fecerit: tanq̄ si vnus populus i fide sui generis pmaneret: misericordia dei ętens se nationibus p̄stare nō posset. Cur denięq̄ ipsi quorum diminutio salus gentib⁹ est: ab obcęcatione sua non liberentur priusq̄ ingrediatur gētium plenitudo: quasi illuminari cum omnibus nequeant: qui omnes facta omniū gentiuz adoptione saluādi sūt. Aut quomodo oīs israel sublata obcęcatione saluand⁹ sit: cui⁹ innumerabilis multitudo in sua infidelitate deficiens: ad tempora saluandis ꝓmissa non peruenit. Vel quomodo ipsax gētū: quarum prius nō est facta vocatio: dicatur nunc ingredi plenitudo: Cum tanta promiscuę ętatis t conditionis hominuz multa in omnib⁹ nationibus quę sunt sub cęlo: sine christi iustificatione moriant. Sed horum mysteriorū iudiciorūq̄ causas prius t doct⁹ magister maluit ad altitudinem diuitiaruz sapientię dei scientięq̄ suspēdere: q̄ iustissimę veritatis t misericordissimę bonitatis subtractum ab humana cognitione secretū temeraria inquisitiōe discutere: nihil omitteno de his quę non oportet ignorari: nihil contrectās de his quę nō licet sciri. Multa cū sunt in dispensatione opex diuinox: quox causis latentib⁹ soli monstrāt effect⁹: vt cum pateat qō geritur: nō pateat cur geratur negocio in mediū deducto: t in occultum rōne subducta: vt i eadē re t de inscrutabilib⁹ p̄sumptio comprimat: t de manifestis falsitas refutet. Neq̄ cū si nescio cur ille grecus crectur: hic barbarus: iste in diuitijs: ille in egestate nascat: hūc valida ꝓceri corporis pulchritudo sublimet: illū debiliū membrorū exilitas contracta deformet: iste a catholicis editus in veritatis cunabulis nutriat: ille hęretico⁹ pgenies cum ipso lacte matr̄ hauriat virus erroris. Si denięq̄ mille alias differētias in habitu corpox: in qualitatib⁹ animorū: in conditione temporū: i more regionū: diiudicare nō possū: ideo q̄ omniuz horū deus sit conditor atq̄ ordinator: ignoro. Qui vtiq̄ singulox hominū ita t corpora creauit t spirit⁹: vt p̄ter illā secuturā ex vniuscuiusq̄ studio voluntariam diuersitatē: ipsa conditionis exordio dissimilima numerositate variaret. Turbarēt aūt nos t i diuersum distraberēt multę vaniloquox opiniones: q̄ de incognoscibilibus deuenire i incōuenientia p̄sumpserūt: t has originales inęqualitates fatis q̄ nulla sūt: t sideriū deputarūt: nisi certissima noticia tenerem⁹ deū creatorē de elemētis naturalib⁹ ꝓut vult vas vnumquodq̄ formare: t vnā naturā aīax: vnā naturā corporū: placit⁹ sibi tēperare mēsuris: Quę vtiq̄ opera dei humanę intelligentię cognoscibilia essent si inotescere debuissent: t manifestaretur cur ita quidq̄ fieret: nisi q̄ ita fieret scire sufficeret. Dicit dñs ad moysen: Quis dedit os homini: t quis fecit mutum t non audientē: videntē t cęcum: nonne ego dñs deus? Et p esaiam: Nōne ego fęcundū t sterilem feci dicit dñs? In libro ecclesiastico legitur: Bona t mala: vita t mors: pauptas t honestas a deo sūt. Et iob dicit: Abūdāt tabernacula p̄donū t audacter ꝓuocāt deum: cū ipse dederit oīa in manibus eox. Et idē ō oiuz rerū humanax ꝓfectu t defectu disputās: omnesq̄ mutationes ad iudicia dei referēs: Apud ipsū est inquit sapięntia t fortitudo: ipse habet ꝓsiliū t itelligētiā. Si destruxerit: nemo est q̄ ędificet: si incluserit hoiez: nullus est q̄ aperiat: si ꝓtinuerit aq̄s: oīa siccabuntur: si emiserit eas: subuertēt terrā. Apud ipsū ē fortitudo t sapięntia: ipse nouit t decipientē t eū q̄ decipitur: addueat consiliarios in stultum finē: t iudices in stupore. Balteum regum dissoluit: t precingit funes renes eorū: ducit sacerdotes inglorioso: t optimates supplantat: cōmutās labiū veraciū: t doctrinā senū auferēs: effundens despectionem super ꝓcipes: t eos q̄ oppressi fuerant: relcuās: qui reuelat ꝓfunda de tenebris: t producat in lucem vmbrā mortis: qui multiplicat gētes t perdet eas: t subuersas i integrum restituet. Qui immutat cor ꝓcipum terrę: t decipit eos: vt frustra incedant per inuium: palpabunt quasi

Exo. 4. Eccli. 11. Job. 12.

in tenebris ⁊ non in luce: ⁊ errare eos faciet quasi ebrios. Et iterum ideꝫ dicens: Voluntatem dei irritam esse nō posse. Ipse enim inquit solus est: ⁊ nemo auertere potest cogitationē eius: ⁊ anima eius quodcūqꝫ voluerit: hoc fiet. Liberat paro hominū parte pereunte: etsi hoc voluntatum meritis velimus ascribere: vt malos negleriſſe gratia: bonos aūt elegisse videatur: resistet nobis innumerabilium causa populorūꝫ: quibus p tot secula nulla cęlestis doctrinę annunciatio cōsuescuit: nec meliores fuisse eorūꝫ posteros: possumus dicere de quibus scriptū
Esa. 9. est: Gentium populus qui sedebat in tenebris lucem vidit magnam: ⁊ sedētib⁹ ī tenebris ⁊ vmbra mortis: lux orta ē illis. Et ad
Petri. 2. quos apostolus petrus dicit: Vos autē genus electum: regale sacerdotium: gens sancta: populus acquisitionis: vt virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocauit in tam admirabile lumen suum: qui quōdā non populus nunc autē populus dei: quorum aliquando non est misertus: nunc aūt miseretur. Non ergo meritis minorum tribuitur qō non meruere maiores: par eīn impietas: ⁊ patres accusabat ⁊ filios: eademqꝫ ignorantię cęcitas omnes simul in eosdem mergebat errores. Sed cur illorum non misertus ⁊ horum misertus sit deus: quę scientia cōprēdere: quę potest inuestigare sapientia? Latet discretionis ista ratio: ſ non latet ipsa discretio. Non intelligimus iudicantem: sed videmus operantem. Quid calumniamur iusticię occulte: qui gratias debemus misericordię manifeste? Laudemus ⁊ veneremur qō agitur: quia tutius est nescire qō tegitur. Respice autem ⁊ ad vniuersalem multitudinem parulorum: in quibus excepto illo quo in damnationem nascitur gens humana delicto: nec pręterita possūt merita nec futura censeri. Omneo eīn de quibus nūc loquimur: ante vllum intelligēticꝫ vsum: ante liberum voluntatis arbitrium: alij ad ęternam beatitudinē regenerati: alij ad perpetuam miseriam transeunt non renati. Si originalem culpam fateris: omnis numerus in reatu est: si moralem innocētiā quęris: omnis summa sine vitio est. Nō inuenit qō discernat humana iusticia: sed habet qō eligat inenarrabilis gratia dei. In abscondito est consilium: sed non latet donum: opus exerit pietas: causam obscurat potestas. Sz tam indubitabile est qō nō vt detur ſ qō videtur: quia auctori manifesti operis negari confessio etiam incognitę nō potest equitatę. Q; si ⁊ ad illoo dirigas mētis intuitu; qui longam agētes in flagitijs ⁊ sceleribus ętatem: sacramento baptismatis christi in ipso vitę fine renouātur: ⁊ sine vllo suffragio bonorum operum in regni cęlestis consortium transferuntur: quo intellectu diuinuꝫ iudicium comprehendes: nisi vt indubitāter agnoscas gratuita esse dei munera? Et sicut nulla sunt tam detestāda facinora: quę possint gratię arcere donum: ita nulla posse tam prędara opera existere: quibus hoc qō gratis tribuitur: per retributionis iudiciuꝫ debeatur. Vilesceret eīn redemptio sanguinis christi: nec misericordię dei humanorum operū prerogatiua succūberet: si iustificatio quę fit per gratiam: meritis pręcedentibus deberetur: vt non munus largientis sed merces esset operantis. Vnde autez posset probari q; ad euacuandum originale peccatum nulla idonea esset industria: nisi ⁊ impij ⁊ facinorosi: per lauacrum christi assumerentur in regnum: agnoscerentqꝫ qui in suo iusticia gloriātur: ſ nihil dignum agere possint adoptione filioꝝ dei: si ad regenerationis non peruenerunt sacramentum: cum eadem qua scelestissimi peccatores cōditione teneātur: pares futuri in sanctificatione: si affuerit regeneratio: simul perituri: si cessauerit ablutio? Si ergo etiam ex nequissimis in ipso vitę exitu gratia inuenit quos adoptet: cum tamen multi etiam qui minus nocentes videntur: domi huius alieni sunt: quis ſ aut sine dispensatione dei fieri aut sine profunda dicat equitate decerni? Qō vnqꝫ non ideo iniquū est quia occultum est: sed ideo equum est: quia iudiciuꝫ dei esse non dubium est. Qō enim ab illius pendet arbitrio: qua sententia iudicari debeat: priuſqꝫ iudicetur: incertū est. Cum autem res ad finem suum venerit: nemini liberum ē de exitu conqueri: quia certissimum est: nihil aliter deum facere debuisse ſ fecerit: Qui multimodę vocatiōis varietatem ad vnam gratiam pertinentē etiā illa regula euangelicę comparationis astruxit: qua ostēdit patremfamilias diuerso tēpore conducentem operarios vineę sub pactione denarij: quo vitę ęternę significatur ęqlitas: vbi sine dubio hora vndecima ītro-

missi in vineã: toti° diei operarijs exequati:
illoꝝ: de q̃bus nũc loquimur: p̃ferũt sortẽ:
quos ad cõmendandã gr̃ę excellẽtiã in de-
fectu diei ꝛ exclusione vitę diuina indulgen-
tia munerauit: nõ laboris p̃ciũ soluẽs: sed di
uitias bonitatis suę in eos q̃s sine operib°
eligit: effundẽs: vt etiã hi q̃ in multo labo-
re sudarunt: nec ampli° q̃ nouissimi accepe-
runt: intelligãt donũ se gr̃ę non operę acce-
pisse mercedẽ. Vnde si et nos aduersũ pr̃ez
familias murmurem°: eo q̃ nouissime voca
ti toti° diei operarijs coęquemꝫ: nec ampli°
multa opa q̃ pene nulla mereantur: dicetur
Matth. 20. nobis q̃ vni coꝝ responsũ ẽ: Amice nõ fa-
cio tibi iniuriã: nõne ex denario conuenisti
mecũ? Tolle q̃ tuũ ẽ ꝛ vade: volo autez ꝛ
huic nouissimo dare sicut ꝛ tibi. Aut non li-
cet mihi de re mea facere q̃ volo? Aut ocu-
lus tu° nequã est: q̃ ego bonus sum? Certe
huic calũniatori iniusta videbaꝫ hęc largi-
tas: ꝛ q̃d eruditionis retulit? quid rõnis ac-
cepit? Non est ei dispensatiõis hui° reuela-
ta iustitia: nec ad inspectionẽ secreti latentꝫ
admissus ẽ: sed vt a discutiẽdis dei iudicijs
abstineret: opposita est ei bonitas miseran-
tis ꝛ volentis potestas. Quasi illi ꝛ ab apo
Ro. 9. stolo diceretꝫ: O homo tu q̃s es q̃ respõde
as deo? Mũq̃d dicit figmentũ ei q̃ se finxit:
quare me fecisti sic? Oibus ḡ hoib° cuiuslꝫ
bet generis: cuiuslibet conditionis ꝛ ętatis
causa gr̃ipiendę gr̃ę voluntas dei est: apud
quã ratio electiõis absc̃dita est: ab ea gr̃a
incipiẽtib° meritis quã accipe sine meritis.
Quę si possent bona esse sine gr̃a: non dice-
Joh. 3. ret: Nisi q̃s renat° fuerit ex aq̃ ꝛ spiritu san-
Joh. 6. cto: nõ intrabit in regnũ ęcloꝝ. Et nisi mã-
ducaueritis carnẽ filij hoiis: ꝛ biberitis san-
guinẽ eius: non habebitis vitam in vobis.
Sed diceretꝫ: Nisi q̃s fuerit iustus et bon°:
beatus in ęterñ esse nõ poterit. Hec opus
esset p aquã ꝛ spiritũ renasci: si p mandatuz
sufficeret eruditi. Et euacuaretꝫ fides: q̃ cre-
dit p baptismũ omia peccata dimitti: si gra
tia non malis ꝛ impijs: q̃ bonis ꝛ rectis do-
ceretꝫ impendi. Quigo itaq; verę vitę verę q̃
iustitię in regenerationis ẽ posita sacramẽ-
to: vt vbi homo renascatꝫ: ibi etiam ipsarum
rerũ veritas oriatꝫ. Et incipiũt ad ppetuã
gloriaz p̃ficere p fidem: q̃ vir ad tẽporalem
vanę laudis poterãt puenire mercedẽ. Si-
ue enĩ iudęus legis sciẽtia tumẽs: siue gręc°
studio sapientię naturalis inflatus: priusq̃
iustificet p fidẽ christi: ꝛclusus est sub pecca-
to. Et si in sua infelicitate perstiterit: ira dei
manet sup eũ: illa scz in adę p̃uaricatiõe cõ-
tracta: De q̃ apls loquit dicẽs: Et vos cuz Ephe. 2
essetis mortui delictis ꝛ peccatis vestris: in
q̃b° aliq̃n ambulastis fm sęculũ mũdi hui°:
fm p̃cipem potestatis aeris huius: spirit°
q̃ nunc operat in filios diffidentię: in quib°
ꝛ nos aliq̃n p̃uersati sumus i desideriis car-
nis nostrę: faciẽtes voluntatẽ carnis ꝛ cogi
tationũ: ꝛ eramus natura filij irę: sicut ꝛ cę-
teri. Et iterum: Qui eratis illo tpe sine chri Ibi. 2.
sto: alienati a p̃uersatione israel: ꝛ hospites
testamentoꝝ: p̃missionis spem non haben
tes: ꝛ sine deo in mũdo. Et itez: Eratis ali Ephe. 5.
quando tenebrę: nunc autez lux in dño. Et
itez: Gratias agentes patri: q̃ dignos nos Col. 1.
fecit in partem sortis sãctoꝝ in lumine: qui
eripuit nos ỏ tenebris ꝛ potestate tenebra-
rum: ꝛ transtulit in regnum filij dilectionis
suę. Et itez: Eram° enĩ ꝛ nos aliq̃n insipiẽ- Tit. 3.
tes: incredули: errantes: seruientes desideriis ꝛ
voluptatibus varijs: in malicia et inuidia
agentes: odibiles: odientes inuicem: Cum
autẽ benignitas ꝛ humanitas apparuit sal-
uatoris nostri: non ex operibus iusticię q̃ fe
cimus nos: sed fm suam misericordiam sal-
uos nos fecit per lauacrum regenerationis
spiritusscti quẽ effudit in nos abunde per
iesum christum saluatorem nostrum: vt iu-
stificati gr̃a ipius: hęredes simus fm spem
vitę ęternę.

Qualis sit natura humana sine gratia: Ca. VI.

Et vt breuissime pateat: q̃lis sit na-
tura humana sine gratia: dicat ia-
das apostolus: quid agat vel igno-
rantia imperitorum: vel doctrina sapiẽtiũ.
Hi autem inquit quęcũq; quidem ign̄o: ãt Jude. 1.
blasphemant: quęcunq; autem naturaliter
vt muta animalia nouerunt: in his corrũpũt.
Dicat etiam sub verbis zacharię euãgelista
lucas: ante illuminationẽ gratię in qua hu
manum genus nocte versetur: ꝛ de q̃b° ig-
norãtię tenebris: dei populus eruatꝫ: Et tu Luc. 1.
inquit puer prophęta altissimi vocaberis:
p̃cibis enĩ ãi faciem domini parare vias
eius: ad dandã sciẽtiã salutis populo ei°:
in remissionẽ peccatorum ipsorum: p̃opter
viscera misericordię domini: in quib° visita
uit nos oriẽs ex alto: lucere his q̃ i tenebris
ꝛ vmbra mortis sedẽt: ad dirigẽdos pedes

nostros in viā pacis. Hęc autem viscera mi
sericordię dom^ri non ad vnius tm̄ populi
redemptionē: sed omniū nationū impēdit sa
lutē: dicēte euāgelista: Quia iesus moritu
rus erat p gente: non tm̄ p gente: sed etiaz
vt filios dei dispersos cōgregaret in vnum.
Hoc em̄ agit illa vox dom̄i: quę p quādaz
pietatis tubā toto terrarū orbe resonātem:
oēs homines t inuitat t cōuenit. Nam cuz
Matth.11. dixisset: Cōfiteor tibi pater dom̄e cęli t ter
ræ: quia abscondisti hęc a sapientib^s t prudē
tib^s: t reuelasti ea paruulis. Ita pater: quō
sic beneplacitū est ante te: addidit: Omia mi
hi tradita sūt a patre meo: t nemo nouit fi
lium nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi fi
lius: et cui voluerit filⁱ^s reuelare. Et deinde
adiecit: Venite ad me oēs q laboratis et
onerati estis: t ego vos reficiaz. Tollite iu
gum meum sup vos: t discite a me: q; mitis
sum t humilis corde: et inuenietis requiem
animabus vestris. Jugum em̄ meuz suaue
est: t onus meū leue est. Jobes vero bapti
sta: in euāgelio iohānis: pphetico spiritu p
Joh.3. testatur dicens: Qui de cęlo venit: sup oēs
est: q̄ vidit t audiuit: testificatur: t testimo
niū ei^s nemo accipit. Qui accipit testimo
nium eius: signauit: quoniā deus verax ē.
Igitur quātū attinet ad hūani generis cę
citatem: lōga ignorātię t superbię nocte cō
tractam: venit in hunc mundū creator mū
di: et mūdus eum non cognouit. Lux lucet
in tenebris: t tenebrę eā nō cōprehēderūt.
Qui super omnes est: q̄ vidit t audiuit: te
stificatur: t testimoniuz eius nemo accipit.
Sed quia non fruſtra deus dei filius venit
in mūdū: t dedit semetipsū p omnib^s: mor
tuusq; est: non tm̄ p gente: sed etiam vt filio
os dei dispersos congregaret in vnū: t vni
uersis dicat: Venite ad me omnes qui labo
ratis t onerati est̄. Et seruato sibi incogno
scibilis electionis arbitrio: dat sui patriſq;
noticiā quibus eam voluerit reuelare. Hēs
filij lucis filij p̄missionis: filij abrae filij dei:
genus electuz: regale sacerdotiū: veri israe
litę p̄cognoti t p̄ordinati in regnum dei: qui
eos vocauit: non solum ex iudęis: sed etiaz
ex gētibus: testimoniū eius qui de cęlo ve
nit accipiunt: significātes quia deus verax
est: id est: expresse significantes in sui salua
tione: quoniā deus verax est. Implens t p
ficiens q̄ p̄missit abrae omniū gentiū pa
tri. Qui pollicēte deo q̄ hęres futurus esset
mūdi: nō hęsitauit diffidentia sed cōfortat^s
ē fide: dans gloriā deo: t plenissime sciens
quoniā q̄ p̄missit: potens ē t facere. Quis
autē tam alienus est a fide abrae: quis tam
degener ab vniuersarū gentium patre: qui
p̄missionem dei aut nō impleri: aut ab alio
p̄ter eum qui p̄missit: dicat impleri? Ille q̄
dem erit mendax: deus autem est verax. Et
oīnis q̄ accipit testimoniū eius: hoc signat:
hoc iudicat: q; per lucē illuminantez factus
est vidēs: factus est obediēs: fact^s est intel
ligens: sicut iohānes euāgelista testatur di
cens: Scimus quia mūdus tot^s in maligno 1.Joh.5.
posit^s est: t scim^s q; filius dei venit et dedit
nobis sensū vt cognoscam^s verum deum: t
simus in vero filio eius.

¶ Cur saluator omniū hominū: nō
omnib^s dederit hunc sensū vt cog
noscerēt verū deum. Cur etiā q̄dā
paruuli salui fiant renati: alij pe
reant non renati: Ca. vii.

Si vero q̄rit: cur saluator oluz hoiuz
non oīb^s dederit hūc sensū: vt cog
noscerēt verū deū: t essent: id est: p
manerēt in vero filio ei^s: q̄uus credam^s nul
lis hoīb^s opem gr̄e i totū fuisse subtractaz.
De quo plen^s i sequētibus disserem^s: Cū
ita forte occultatū sit: sicut illud abscondi
tū ē: Cur antea oīb^s gēnib^s p̄termissio: vnū
populū sibi quē ad veritat̄ cognitiōez eru
diret exceperit. De q̄ iudicio dei si nō est cō
querendū: multo min^s de hoc: q cū electiōe
oluz gentiū gerit: murmurādū est. Quę em̄
de^s occulta esse voluit: nō sūt scrutāda: quę
aūt manifesta fecit: nō sūt neganda: ne t in
illis illicite curiosi: t in istis dānabiliter iue
niamur ingrati. Nō aūt ignoram^s esse q̄sdā
tā incōsideratę p̄sūptionis: t tā supbę arro
gātię: vt q̄ hūanus magister gētiū: non ab
hoīb^s neq; p hoiez: s̄ diuinit^s erudit^s: supra
mēsurā scię suę lōge t alte remotū esse p̄fes
sus ē: audeāt falsi nois temerare doctrina:
t nihil illic occultū: nihil velint eē secretuz:
vbi aplo nō q̄d sentiēdū esset aperuit: s̄ q̄d
nō scrutādū eēt: ostēdit. Nullis etenī (q̄ su
pra iā dixim^s) studijs: nullis ingenijs inda
gare p̄cessum ē: q̄ iudicio q̄re filio de^s incō
mutabiliter bon^s: incōmutabiliter iustus:
semp̄ p̄scius: semper omnipotēs: tōo oīnia Ro.11.
l incredulitate cōcluserit: vt oluz misereat:
t tamen illis sęculis quibus vnuz israelem
erudiebat: innumerabiles populos impios

illuminare distulerit: ⁊ nūc eundem israelē: donec vniuersitas gentium introeat: obcecatum esse patiatur: percunte in tot milia nascentium atq; morientium: ⁊ saluandum in eis quos mundi finis inuenerit. Quo mysterio toto scripturarū corpore dilatato innotuit quidē nobis quid factuz sit: qd fiat: quid ve faciendū sit. Sed quare ita fieri placuerit: ab humanę intelligentię cōtemplationе subtractū est. Isti aūt qui nescire aliqd erubescunt: et per occasionem obscuritatis tendunt laqueos deceptionis: oēm discretionem qua de alios eligit: alios nō eligit:

Matth. 20. Multi enim sūt vocati: pauci aūt electi: ad merita humanę referūt volūtatis: docētes scz neminē gratis: sed ex retributione saluari: quia naturaliter omnibus sit insitum: vt si velint: possint veritatis eē participes: eisq; affluere gratiā a quib⁹ fuerit expetita. Quę diffinitio vt interim de gratię veritate taceatur: de his videtur aliquā ostētare rationculā q̄ libero vtunt arbitrio. De paruulis vero q̄bus sine vllo bonę volūtatis merito in originali vulnere cuz cęteris mortalibus causa cōmunis est: nihil potest expositiōis afferri: qua doceat cur isti salui fiāt renati: illi pereant nō renati: sub illius potestāte et omnipotētia in cui⁹ manu est anima omnis viuētis: ⁊ spiritus vniuersę carnis homis:

Job. 14. ⁊ cui dicit: Breues dies hominis sūt: numer⁹ dierū ei⁹ apud te est. Non aūt puto istos voluntatū patronos: simplicitate illorū tā imprudenter vsuros: vt aut fortuitu ista dicāt accidere: aut nō renatos asserāt nō perire. Aperte eīm aut cum paganis pincerentur sentire de fato: aut cū pelagianis transfusū in posteros adę negare peccatū. Fato autē nō baptizari paruulos nec pelagiani potuerūt dicere: sed q; eos liberos a peccato ausi sunt pfiteri: meruere dānari. Cum autem de discretione omniū hominū quęstio ventilatur: ⁊ ab omnibus hominib⁹ paruuli nequeant separari: simulq; de totius etatis ho-

Luc. 19. minibus veritas dirent: Fili⁹ homis venit quęrere ⁊ saluare qō perierat: frustra pfunditatē iuscrutabilis gratię p liberū arbitriū conantur aperire: qui causam electionis in eorum constituūt meritis qui eliguntur. Et cum multa de maiorum voluntate ac iudicio inepta ⁊ falsa ptulerint: in paruulorum tamē discretione deficiūt: nec possunt ō ei⁹ ꝗstionis ratione reddita gloriari: quę ō omnibus hominibus tractatur: ⁊ nō ō omnibus expeditur. Multiformitas autez ⁊ magnitudo diuinę gratię: pbat istos pra veritatem etiam qō de maiorum voluntatibus loquūtur: astruere: eorumq; pfuasioni diuinorū eloquiorū testimonia repugnare: Quę si omnia fmoni nostro velimus annectere: modus non erit disserēdo. Quę tamen si se recordationi offerūt: nō omittāt: vt quātū satis est: manifestetur omne bonis bonuz meritum ab initio fidei vsq; ad pseuerantię cōsūmationem donum atq; opus esse diuinum. Igitur fides quę bonę voluntatis ⁊ iustę actiōis est genitrix: quo ipsa fonte nascatur: apostolus paulus exponat: qui p romanorum fide deo gratias agit dicēs: Primum qdez gratias ago deo meo per iesum

Ro. 1. christū p omnib⁹ vobis: q; fides vestra annunciatur in vniuerso mūdo. Ad ephesios quoq; scribēs: Propterea inquit et ego audita fide vestra quę est in domino iesu: ⁊ dilectione in oēs sanctos: non cesso gratias agens p vobis: memoriā vestri faciēs i orationib⁹ meis: vt de⁹ domini nostri iesu christi: pater glorię det vobis spiritū sapiētię et

Eph. 1. reuelationis in agnitionē eius: illuminatos oculos cordis vestri: vt sciatis quę sit spes vocationis ei⁹: q̄ diuitię glorię hęreditatis eius in sanctis. De fide etiā colossensiū similiter deo gratias agēs: Gratias agim⁹ inquit

Col. 1. deo ⁊ patri domini nostri iesu christi: semp p vobis orātes: audientes fidē vestram in christo iesu: ⁊ dilectionē quā habetis in sanctos oēs: pptem spem quę reposita ē vobis in cęlis. Et vt ali. ona ab eodem bonorū auctore percipiāt: id p eis orat enarrans: ideo inquit: Et nos ex qua die audiuim⁹ nō cessamus p vobis orantes ⁊ postulātes vt impleamini agnitione volūtatis ei⁹ i omni sapientia et intellectu spirituali: vt ambuletis digne deo placentes: in omni ope bono fructificātes ⁊ crescentes scientia dei: in virtute pfortati fm potētiā claritatis ei⁹ i omni patiētia ⁊ lōganimitate cū gaudio. Itē ad thessalonicēses: q̄ spiritu fidei dilectionisq; seruiebāt: Gratias agimus inqt deo semp

1. Thes. p oibus vobis: memoriā facientes in orationibus nostris sine intermissione: memores operis fidei vestrę ⁊ labouis et charitatis et sustinētię spei dñi nostri iesu christi aīe deuz ⁊ patrem nostrū. Et infra: Ideo ⁊ nos gra-

1. Thes. tias agimus deo sine intermissione: qm cū

acceptissetis a nobis verbū auditu dei: acce
pistis nō vt verbum hominū sed sicut ē ve
re verbū dei: q operat in vobis qui credidi
stis. Potuit ne plenius aut euidēt' demō
strari dei esse donū: credērūt fidē: ꝙ vt ideo
agerent gratię deo: quoniā bi ꝓbus verbū
dei p homines ꝓdicabat: nō quasi de homi
nū sermone dubitarūt: sed tāq deo loquen
ti p homines crediderūt: qui in ipsis ē ope
ratus: vt crederēt. In secūda quoq ad eos
dem thessalonicēses epistola: de fide in chri
sto ꝓficiētiū ita apostolus loquit: Gratias
agere debemus deo semp ꝓ vobis fratres:
ita vt dignū est: quoniā supercrescit fides ve
stra: et abūdat charitas vnius cuiusq vestrū
in inuicem: ita vt et nosipsi in vobis glorie
mur in ecclesijs dei ꝓ patiētia vestra et fide:
in omnib' ꝑsecutionib' vestris et tribulati
onibus quas sustinetis in exemplū iusti iu
dicij dei: vt digni habeamini i regno dei ꝓ
quo et patimini. Petrus quoq apostol' ex
deo haberi fidem ꝓdicans: ita scribit: Scie
tes q̄ non corruptibilib' auro et argento re
dēpti estis de vana ꝑuersatiōe vestra pater
ne traditionis: sed pretioso sanguine quasi
agni incōtaminati et imaculati christi iesu:
ꝓcogniti q̄dem ante constitutionē mundi:
manifestati aūt nouissimis tēporib' ꝓpter
vos q̄ per ipsum fideles estis in deū: q̄ suscī
tauit eum a mortuis: et glorią ei dedit: vt fi
des vestra et spes esset in domino. Itē idē
in secūda epistola de fidei ꝓceptione sic lo
quitur: Simon petrus seru' et apls iesu xp̄i:
his qui coequalē nobis adepti sūt fidem p
iusticiā domini et saluatoris iesu christi. Vñ
aūt habeatur spiritus fidei: iohannes apls
manifestissime docet dicens: Omnis spirit'
qui ꝯfitetur iesum i carne venisse: ex deo ē:
Et omnis spirit' q̄ soluit iesum: ex deo nō ē:
et hic ē antichristus. Item dicit: ab eo rece
pi euāgeliū: in quo est spūs veritatis. Nos
inquit ex deo sumus: qui nouit deum audit
nos: qui non ē ex deo non nos audit. In hō
cognoscim' spiritū veritatis: et spiritū erro
ris. Itē in actibus apostolo: petr' apostolus
fidē esse p dñm iesum ꝓnuncīāt: Hunc
inq̄t quē videtis et nostis: cōfirmauit nomē
eius: et fides q̄ p eum est dedit integram sa
nitatem istam in cōspectu omniū vestrum.
De fide quoq lydię: cuius inter alias mulie
res quę euangeliū pariter audiebant: dñs
cor aperuit: ita in eadem narratur historia:
Die aūt sabbatorū egressi sumus extra por Act.16.
tam iuxta fluuiē: vbi videbatur esse oratio:
et sedentes loquebamur mulieribus quę cō
uenerant: et q̄dam mulier nomie lydia pur
puraria ciuitatis thyatirenorū: colēs deū:
audiuit: cuius dom' cor aperuit vt inten
deret his quę dicebant a paulo. Non autē
ex humana sapiētia esse fidē: sed ex inspira
tione diuina: ipsius veritatis voce firmat.
Dicente enim domino ad discipulos suos:
Vos aūt quem me esse dicitis? Respōdēs Matth.16.
simon petr' dixit: Tu es christus filius dei
viui. Respōdēs aūt iesus: dixit ei: Beatus
es simon bariona: q̄ caro et sanguis nō reuela
uit tibi: sed pater meus q̄ in cęlis est. Paul'
vero apostol' hanc ipsam fidē ſm mensurā
dari ꝓ arbitrio largientis ita ꝓdicat: Dico Ro.12.
esſi p gr̄am quę data est mihi: omnibus qui
sunt inter vos: non pl' sapere ꝙ oportet sa
pere: sed sapere ad sobrietatē: sicut vnicuiq
diuisit deus mensurā fidei. Item idem vni
tatem rectę fidei: et consensionē in honorem
dei a deo esse cōmendans. Deus autē indet Ro.15.
patientię et ꝯsolationis det vobis idipsum
sapere in alterutr' ſm iesū christū: vt vnanimes
mes: vno ore honorificetis deū et patrē do
mini nostri iesu christi. Et infra: Deus autē
spei repleat vos oīni gaudio et pace i credē
do: vt abundetis spe in virtute spiritussanc
ti. Quo testimonio nō solū fides: sed etiaz
gaudiū et pax et abundātia spei docent nisi
in vtute sanctispirit' non haberi. Ad ephe
sios vero scribens apostol' de diuitijs gra
tię p malis bona retribuētis: et de fide quę
non ex nobis: ſ ex dei dono habetur hęc lo
quitur: Deus aūt q̄ diues ē in misericordia Eph.2.
ꝓpter nimiā suā charitatē qua dilexit nos:
et cum essem' mortui peccatis: conuiuificā
uit nos christo: cui' gratia saluī facti sum':
et coresuscitauit et considere fecit in cęlestib'
i christo iesu. Gratia enī estis saluati p fidē:
et hoc nō ex vobis: Dei enī donū est: non ex
operibus: ne q̄s gloriet. Ipsius enī sumus
figmentū: creati in christo iesu in opib' bo
nis: q̄ ꝓparauit deus vt in illis ambulem'.
Propriū ergo hoc habet noua creatura per
gr̄am: vt q̄ figmentū dei sunt: q̄ natiuitate
cęlesti condunt in christo: non ocio torpeāt:
nec desidia resoluant: sed de virtute i virtu
tem ꝓficiant: p viam bonorū operū ambu

landō:hoc ē eñ fingi:hoc de vetere creatura nouaz fieri:hoc de imagine terreni hominis ad imaginem celestis hominis reformari:quod totuz siue palam per cooperatores gratię:siue occulte per subministrationem spirit⁹:ille inchoat:ille auget ⁊ perficit: cuius agricultura:cui⁹ ędificatio:⁊ cui⁹ figmētum sumus.

Qđ a dño deo omnia virtutum dona dirigant et disponant. Et q̄ oia in manu eius sint. Qđq̄ deus sit auctor omnis boni: Ca.ix.

Vnde quātū arbitro: bis testimonijs (q̄uis ⁊ alia documenta aggregari potuerint) demonstratum est: fidem qua iustificatur impi⁹: nisi ex dei munere non haberi: eamq̄ nullis meritis precedentibus tribui: sed ad hoc donari: vt pncipium possit esse meritorum: ⁊ cū ipsa data fuerit non petita: ipsius iam petitionib⁹ bona cętera cōsequantur. Unde itaq̄ quędam de plurimis assumenda sunt testimonia: quę in diuersitate donorum ostendant gratię largitatem. Et deo itaq̄ esse: vt homo viaz dei eligat: ⁊ vt surgat a lapsu: psal
Ps.3,56. mus dauitic⁹ canit dicens: A domino gressus hominis dirigentur: ⁊ viam eius volet. Cum ceciderit non collidetur: quia dom⁹ suponit manum suam. Item idem q̄ duce
Ps.42. deo veniatur ad deum: Emitte lucem tuaz ⁊ veritatem tuaz: ipsa me deduxerunt ⁊ adduxerunt in montem sanctum tuum ⁊ in tabernacula tua. Item q̄ in domino sit hominis fortitudo: ⁊ dei voluntas pręueniat li-
Ps.58. berādū: Fortitudinē meā ad te custodiam: quia deus susceptor meus: deus meus: voluntas eius pręueniet me. In prouerbijs quoq̄ legim⁹ de sapientia ⁊ intellectu:
Prouer.2. Quoniam dominus dat sapiētiam: et a facie eius scientia ⁊ intellectus. Item in eodē libro de dispensationibus sapiētię dei: sine
Prouer.8. qua nullę rectę sunt actiones ita dicit: Mecum consilium ⁊ mea tutela ego prudentia: mea autem virtus: Per me reges regnāt: ⁊ tyranni per me obtinent terraz. Item alibi q̄ nemo possit recte incedere: nisi domīo di-
Prouer.20. rigente: A domino corrigūtur gressus viri: mortalis autē quomodo intelligit viaz suas? Item alibi: Omnis vir videtur sibi iustus: dirigit autē corda dominus. Et infra:
Prouer.21. Pręparatur voluntas a domino. Item ibidem ō cogitatione atq̄ consilio: Multę cogitationes in corde viri: consilium autē domini obtinet. In libro vero ecclesiastice dicitur: q̄ ⁊ habere necessaria: et eis bene vti: donum sit dei. Hō est inquit bonum homi- Eccl.
ni nisi qō mandat ⁊ bibit: ⁊ ostendit animę suę bonum in labore suo. Et quidez hęc vidi ego: quia a manu dei ē: Quoniam quis manducauit aut pascet absq̄ illo? Item in
eodem libro legitur: q̄ corda ⁊ opera iusto- Eccl.
rum in manu sint dei: et tantum in studijs suis pficiāt: quātū ille donauerit. Quātūcūq̄ laborauerit homo vt quęrat inueniet: ⁊ quodcūq̄ dixerit sapiens vt sciat: non poterit inuenire: quia vniuersum hoc dedi in cor meum: ⁊ cor meuz vniuersum hoc vidit: quia ⁊ iusti ⁊ sapientes ⁊ operationes eorum in manu dei. In libro autē sapientię de eo-
dem gratię opere ita dicitur: Quoniā ipse Sap.
⁊ sapientię dux est: ⁊ sapientiū emēdator: in manu enim illius ⁊ nos ⁊ sermones nostri: et omnis sapiētię ⁊ operum scientia ⁊ disciplinę. De continentia quoq̄ q̄ ex dei habeat munere: eadē scriptura sic loqtur: Ut sciui Sap.8.
quia aliter non possum esse continens: nisi deus det: ⁊ hoc ipsū erat sapientię scire cui⁹ esset hoc donū. Cui sententię pauli apostoli doctrina concordat: in prima ad corinthios hęc scribentis: Volo autez oēs homies 1.Cor.7.
esse sicut meipsum: sed vnusquisq̄ ppriū habet donum ex deo: alius sic: alius vo sic. Dominus vero in euangelio sm matthēū hęc de continentię dono insinuasse narrat. Dicentibus nāq̄ discipulis suis: Si ita est Matth.19
causa viri cum vxore: non expedit nubere. Dicit illis iesus: Non oēs capiunt verbū istud: sed quibus datum ē a patre meo. De timore dei ⁊ sapientia ita in ecclesiastico legitur: Corona sapiētię timor domini: vtra- Eccl.1.
q̄ autem dona sūt dei. Item de eodem: Ti- Eccl.25.
mor domini sup omnia se superposuit: beatus cui donatum est habere timorē domini. Esaias quoq̄ ō diuinis spiritalib⁹ quarum auctor est dominus: ita loquit: In the Esa.33.
saurus salus nostra aduenit: sapiētia ⁊ pietas ⁊ disciplina a domino: hi sunt thesauri iustitię. Item de altitudine diuitiarum sapi Esa.40.
entię ⁊ scientię dei: cuius bonitas nulli⁹ meritis pręuenitur: hęc dicit: Qui mēsus ē manu aquā: ⁊ cdum palmo: ⁊ vniuersam terrā pugillo: qui statuit mōtes in libra: ⁊ rupes

in statera. Quis cognouit sensum domini: aut quis eius fuit consiliarius: qui instruat eum: aut quem consuluit: et instruxit eum: vel quis ostēdit ei iudicium: aut viam prudentię quis ostendit ei: vel quis prior dedit ei: ꝛ retribuetur illi? Unde ꝛ in libro iob ſm eundem sensum leguntur domini verba dicēs: Quis ante dedit mihi: vt retribuam illi? Omnia quę sub ęlo sunt: mea sunt. Ibi remissio vero q̄ a deo sit domini recta sapiētia: sic profatur: Scio domine quia non est in homine via ei⁹: nec viri est vt dirigat iter suum. Item q̄ ad deū conuersio cordis ex deo sit: per ipsum dominus ꝓtestatur ꝛ dicit: Restituam illos in terram istam: ꝛ reędificabo ꝛ non destruā: ꝛ plantabo eos ꝛ nō euellam: et dabo illis cor vt sciant me: quia ego sum dominus: ꝛ erunt mihi in populū et ego ero illis in deum: quia conuertentur ad me ex toto corde suo. Item idem ꝓdicans: q̄ vt deus cognoscatur: et deo sit. Et scient inquit quia ego dominus deus illorum: ꝛ dabo illis cor cognoscendi me: ꝛ aures audiendi. Q̄ autem omne verbum bonum ꝛ omne opus sanctum sūmistratio sit spiritussācti: sine quo nihil recte agatur: in prima ad corinthios paulus apostolus docet dicens: Ideo notum vobis facio: q̄ nemo in spiritu dei loquēs dicit anathema iesu. Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritusancto. Diuisiones vero gratiarum sunt: idem autē spiritus: ꝛ diuisiones ministrationum sunt: idē autem dominꝰ: Et diuisiones operationum sunt: idem vero deus: qui operatur omnia in omnibus. Unicuiq̄ autem datur manifestatio spiritꝰ ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientię: alij autem sermo scientię ſm eundem spiritum: alteri fides in eodē spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij ꝓphetatio: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur vnꝰ atq̄ idem spiritus: diuidens singulis ꝓut vult. Tantū vero vnūquēq̄ habere gratię: quātum dominus donauerit: idem apostolus ad ephesios ait: Unum corpus ꝛ vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrę: vnus dominus: vna fides: vnum baptisma: vnus deus ꝛ pater omnium: qui super omnes est: ꝛ per omnia: et in omnibus nobis. Unicuiq̄ autem nostrum data est gratia ſm mensuram donationis christi: propter quod dicit: Ascēdens in altum captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominib⁹. Item idem in secunda ad corinthios dicit: q̄ ne ad cogitandum quidem quod spirituale est: idonei simus nisi per gr̄az dei. Fiduciam autem talem habemus per christum ad deum: non q̄ sufficiētes simus aliquid cogitare a nobis ąsi ex nobismetipsis: sed sufficientia nobis ex deo est: qui et idoneos fecit nos ministros noui testamenti: nō littera sed spiritu. Littera enim occidit: spiritus autem viuificat. Et iterum in eadē epistola docens bonorum operum affectum ꝛ sufficientiam a dei gratia ministrari. Potens est autem inquit deus omnem gratiā abundare facere in vobis: vt in omnibus p omnia sufficientiam habentes abundetis i omne opus bonum: sicut scriptum est: Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet in ęternum. Qui autem ministrat semē seminanti: ꝛ panem ad manducandum ꝓstabit: ꝛ augebit incremēta frugum iusticię vestrę: vt in omnib⁹ locupletati abundetis in omnem simplicitatem. Ad ephesios vero scribēs apostolus docet: q̄ omnia bona quibus placetur deo: dona sint dei: ꝛ q̄ ab ipso peti oporteat: vt ea non habentibus tribuat. Huiꝰ rei inquit gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri iesu christi: et quo omnis paternitas in ęlo ꝛ in terra nominatur: vt det vobis ſm diuitias glorię suę: virtutem: corroborari per spiritum eius in interiore homine: habitare christum per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati et firmati: vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quę sit latitudo et lōgitudo: sublimitas ꝛ profundum: supereminentem scientię charitatem christi: vt impleamini in omnem plenitudinem dei. Ei autē qui potens est omnia facere superabundantius ꝙ petimus aut itelligimus: ſm virtutem quę operatur i nobis: Ipsi gloria i ecclesia et in christo iesu: in omnia sęcula sęculorū: amen. Omnis autem boni datum esse auctorē: cuius dona nec incerta sint nec mutabilia: sed ex eterna voluntate veniēta: iacobus apostolus ita loquitur: Nolite errare fratres mei dilecti: Omne datum optimū: ꝛ omne donum perfectum: desursum est: descendes a

Job. 41.

Hiere. 10.

Iere. 24.

1. Cor. 12.

Epł. 4.

2. Cor. 3.

2. Cor. 9.

Epł. 3.

Iacob. 1.

patre luminum: apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obūbratio. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis: vt simus initium aliquod creaturę eius. Lui
Zach.9. & zacharias prophęta concinit dicens: Saluabit dominus in die illo sicut oues populum suum: quoniam lapides sancti voluuntur super terram ipsius: quia si quid bonū: ipsius est: etsi quid optimū: ab ipso est. In
Matth.13. euangelio vero fm matthęum: q̄ scientię et intellectus dona sint dei: quę quibus voluerit largiatur: ita dicitur: Tunc accedentes discipuli eius dixerunt: Quare in parabolis loqueris ad eos? At ipe respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni celorum: illis autem non est datum. Johannes quoq̄ euangelista pronunciat: neminem aliquid boni habere nisi quod de sursum acceperit dicens: Non potest homo accipere quicq̄ nisi fuerit ei datum de cęlo.
Joh.6. In eiusdez vero euangelio: doctrina ē ipsius veritatis: q̄ nemo veniat ad filium: nisi attractus a patre: quia venturū deus et intelligentem & obedientem facit. Nemo inquit potest venire ad me: nisi pater qui misit me: attraxerit eum: & ego resuscitabo eū in nouissimo die. Scriptuz est enim in prophetis: Et erūt omnes docibiles dei. Omnis qui audiuit a patre: et didicit: venit ad me. Et infra: Propter hoc dixi vobis: quia nemo potest venire ad me: nisi datum fuerit ei a patre meo. In fide autem & in operibus bonis proficere ac perseuerare vsq̄ in finem: muneris atq̄ auxilij esse diuini sanctarum scripturarum confirmat auctoritas. Etenim scribens paulus apostolus philippensibus ait: Confidens hoc ipsum quia q̄
Phil.1. cępit in vobis opus bonum: perficiet vsq̄ in diem christi iesu. Huius autem testimonij virtutem quidam volens ad sui sensus prauitatez conuertere: ita q̄ dictū est: qui cępit in vobis: volebat itelligi: quasi dictū esset: qui cępit ex vobis: vt & initium & consummatio operis non ad deum: sed ad hominem referretur: qui & incipere et perficere voluisset. Sed hanc insanissimam superbiam: in eadem epistola excellentissimus gra
Phil.3. tię prędicator elidit dicens: In nullo terreamini ab aduersarijs quę est illis causa perditionis: vobis autem salutis: & hoc a deo. Quia vobis donatum est pro christo: non

solum vt in eum credatis: sed etiam vt pro illo patiamini. Et iterum: Cum metu inquit Phil.
& tremore vestraz salutem operamini: deus est enim qui operatur in vobis & velle et perficere pro bona voluntate. Itē in prima ad thessalonicēses docet: ex deo esse principium & profectum consummationemq̄ virtutum diceno: Ipse autē deus & pater noster: 1.Thes.
& dominus iesus dirigat viam nostram ad vos: vos autem dominus multiplicet: et abundare faciat charitatem in inuicem & in omnes: quemadmoduz & nos in vos ad cō firmanda corda vestra sine querela i sanctitate vitę ante deum & patrem nostrū in aduentu domini nostri iesu christi cum omnibus sanctis eius. Ad corinthios quoq̄ scribens: & omnium virtutuz proficientem perseuerantiam dei donuz esse commendans:
Gratias inquit ago deo meo semper p̄ vo- 1.Cor.
bis in gratia dei q̄ data est vobis in christo iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo: in omni verbo & sapięcia: sicut testimonium christi confirmatum est in vobis: ita vt nihil vobis desit in vlla gratia expectantibus reuelationem domini iesu christi: qui & confirmabit vos vsq̄ ad finem sine crimine: in diem aduent⁹ domini nostri iesu christi. Item ad romanos de charitate christi: qua eos quos diligit: inseperabiles facit: id est: vsq̄ in finem perseuerantes. Haz quid est aliud perseuerare: nisi tentatiōe nō vinci? Quis nos inquit separabit a charitate Ro.8.
christi? Tribulatio? an angustia? an psecutio? an fames? an nuditas? an periculū? an gladius? sicut scriptuz est: Quia propter te mortificamur tota die: existimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his oībus superamus per eum qui dilexit nos. Item ad corinthios ō victoria quā perfiat christus. Stimulus inquit mortis peccatum est: vir- 1.Cor.15
tus vero peccati lex. Deo autē gratias qui dedit nobis victoriam per iesum christum dominum nostrum. Item ad thessalonicenses de perseuerantia quā deus tribuit. Ipse autez ait: Deus pacis sanctificet vos per 1.Thess.
omnia: vt integer spiritus vester et anima & corpus sine querela in aduentum domini nostri iesu christi seruetur. Fidelis ē qui vocauit vos qui etiam faciet. Item ad thessalonicenses: q̄ omnia bona nostra siue i operando siue in loquēdo: et in eis pseuerātia:

dessal.2. dona sint dei: ita prędicat dicēs: Ipse autem dominus noster iesus christus: ⁊ deus ⁊ pater noster qui dilexit nos: et dedit consolationem ęternam ⁊ spem bonaz in gratia: exhortetur ⁊ corda vestra: ⁊ confir-
dessal.3. met in omni opere et sermone bono. De cętero fratres orate pro nobis: vt sermo domini currat ⁊ clarificetur: sicut et apud vos: ⁊ vt liberemur ab importunis hominibus ⁊ malis. Non enim omnium est fides. Fidelis autez de⁹ est qui ⁊ confirmabit vos ⁊ custodiet a malo. Petrus quoq; apostolus vnde esse virtutem perseue-
Petri.5. rantię docet audiamus: Deus autez inquit omnis gratię qui vocauit nos in ęternam suam gloriam in christo iesu modicū passos ipse perficiet: cōfirmabit solidabit q: cui est virt⁹ ⁊ potestas in secula seculorum. ¶Iohannes vero apostol⁹ q victoria sanctorum opus dei sit habitantis in
1.Joh.4. sanctis: ita loquitur: Vos ex deo estis filioli: ⁊ vicistis mundum: quoniam maior est qui in vobis est q̄ qui in mundo. Item
1.Joh.5. idem: Omne quod natum est ex deo: vincit mundum: ⁊ hęc est victoria quę vincat mundum: fides nostra. ¶In euangelio autem sm lucam: deum dare vt in fide posse uereturi: ita promitur: Dixit autem iesus
Luc.22. petro: Simon simon ecce sathanas postulauit vt vos cerneret sicut triticum. Ego autē rogaui pro te petre: ne deficiat fides tua: ⁊ tu cōuersus confirma fratres tuos: et roga ne intretis in temptationez. ¶In euangelio quoq; iohannis: de quib⁹ christi quę ō manu ipsius a nullo rapiuntur:
Joh.10. hęc legimus dicere veritatē: Sed vos nō creditis: quia non estis de ouibus meis. Oues meę vocem meam audiunt: et ego noui illas et sequuntur me: ⁊ vitam ęternam do illis: ⁊ non peribunt in ęternum: nec quis q̄ rapiet eas ō manu mea. ¶Item in eōdē euangelio: de his quos pater dat filio: qui et omnes veniunt ad filium: et quorum nullus perit: hęc ipsius domini
Joh.6. ore dicūtur: Omne quod dat mihi pater: venit ad me: et eum qui venit ad me: non eiciam foras: quia descendi de cęlo: non vt faciam voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me: patris: vt omne quod dedit mihi: non perdam ex eo quic̄q̄: sed resuscitem illud in nouissimo die.

Multa sunt alia in canonicarum serie scripturarum: quę vtiq; prolixitatis studio pręterimus: qm̄ q̄ assumpsimus nec pauca sūt nec obscura: nec leuia: qb⁹ plenissime declaratur: omnia quę ad promerendam vitam ęternam pertinent: sine gratia dei nec inchoari nec augeri posse nec perfici: et contra omnem electionem de libero arbitrio gloriātē illam inuictissime reniti sententiam dicentis apostoli: Quis 1.Cor.4.
enim te discernit? Quid aūt habes quod non accepisti? Si autē accepisti: quid gloriaris: quasi non acceperis? Igitur ꝓfunditas illius quęstionis quam ſm admirationem apostoli impenetrabilem confitemur: per liberi arbitrij velle ⁊ nolle nō solutur: quia is insit homini bonum nolle: tamen nisi donatus non habet bonū velle: ⁊ illud strauit natura per culpam: hoc recipit natura per gratiā. Sed quid illud sit q̄ hęc eadez natura in omnibus hominibus ante reconciliationez mala: in omnibus misera nō in oīnibus iustificatur: ⁊ a pereuntibus quadam sui parte discernit ab eo q̄ venit quęrere ⁊ saluare quod perierat: humano sensu prorsus non pōt indagari. Quātūlibet enim impiorū malignitas accuset resistēs gratię dei: nūquid probabuntur eam quibus est collata: meruisse: aut illa virt⁹ gfę q̄ sibi quos voluit subdidit conuertere eos qui inconuertibiles pmansere: non potuit? Tales fuerunt qui sūt attracti: quales bi qui in sua duricia sūt relicti. Sz illis tribuit gfa stupēda qō voluit: istis retribuit veritas iusta qō debuit: vt iudicium dei magis inscrutabile sit in electione gratię q̄ in retributione iustitię. ¶Verūtamen ne illa pō fidei qua pie credimus deum velle vt oēs homines veritatis agnitiōe saluent: per hoc q̄ de effectibus gratię euidenter ostenditur infirmata videat: annitendū est auxiliāte christo vt nobis stabilitas huius diffinitionis appareat. ¶Sed quia necessarię inquisitiōis negociū nō leuē operā sibi posset impēdi: secuturā disputationē ab exordio alterius voluminis inchoem⁹.

¶Sancti Ambrosij epi liber primus de Vocatione omnium gentium explicit.

Sancti Ambrosij

Capitulorū libri secundi de Vocatione omnium gentium sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Q tria sint quibus in quæstiōe superius disputata inhęreri debeat. Qđq; deꝰ iustus sit ordinator: ⁊ quemadmodū ſm ea quę prędicatoribꝰ a domio iussa sūt: nullarum nationum facta sit discretio: nemoq; sit exceptus: sed ad omnes homines missum sit euangelium: ⁊ gratia salutaris dei omnibus hominibus apparuerit. Et de mysterio eius quod dictum fuit apostolis: In viam gentū ne abieritis ⁊c: ac de occultis dei iudicijs in hominū vocatione. La. I.

Q ad ipsam cognitionem veritatis et perceptionem salutis: non quisq; suis meritis: sed ope ⁊ opera diuinę gratię perueniat. La. II.

De consideratione differentiarum quibꝰ diuinę gratię opa: et dona variata sūt. La. III.

Q auersio a deo non sit diuinę ꝓstitutionis sed ꝓprię volūtatis. La. IIII.

Q etiam ante aduentum christi nationes quę alienatę a ꝓuersatione israel: spem non habebant: ob hoc nō sint excusabiles. Et quomodo ꝓpter pſecutiōes bonorum christus populum suum auxerit. La. V.

Q christus ꝓ omnibus impiis ⁊ peccatoribus mortuus fuerit. La. VI.

Quomodo mysteriū vocationis gentiuꝫ ꝓpheti fuerit cognitū ⁊ aplis. La. VII.

Quare tanta multitudo nō regeneratoꝝ infantium a perpetua alienetur salute. La. VIII.

Quō gra tāq; famulā ⁊ receptricē donoꝝ suoꝝ ꝓparet voluntatē. La. IX.

De recapitulatione in hoc scō libro difficultatis: ⁊ operis cōclusione: quēadmodū videlicet deus oēs homines velit saluos fieri. La. X.

Finis

Ambrosij

Sancti Ambrosij episcopi de Vocatione omnium gentium liber secūdus: In quo firmissimis argumētis stabilit ea quę circa q̄stiones in superiori libro disputatas definita sūt: fęliciter icipit.

Qđ tria sint quibus in quęstione superi? disputata inhęreri debeat: Qđq; deꝰ iustus sit ordinator: ⁊ quemadmodū scōm ea quę prędicatoribus a domino iussa sunt: nullaruꝫ nationum facta sit discretio: nemoq; sit exceptus: sed ad omnes homines missū sit euangeliū: et gratia salutaris dei omnibus hominibꝰ apparuerit. Et de mysterio eius quod dictū fuit apostolis: In viam gentium ne abieritis ⁊c. ac de occultis dei iudiciis in hominum vocatione. Laplm. I.

REmotis ab dicatisq; omnibꝰ cō certationibus quas intemperantium disputationuꝫ gignit animositas: tria esse perspicuum est: quibus in hac quęstione de qua scōm volumen incipimus: debeat inhęreri. Unum q̄ profitendū est: deum velle omnes homines saluos fieri: ⁊ in agnitionem veritatis venire. Alterum q̄ dubitandum non est: ad ipsam cognitionem veritatis et perceptionem salutis: nō suis quenq; meritis: sed ope atq; opere diuinę gratię peruenire. Tertium quod confitendum est: altitudinē iudiciorum dei: humanę intelligentię penetrabilē esse non posse: Et cur non omnes saluet: qui omnes vult saluos fieri: non oportere disquiri. Quoniam si qđ cognosci non potest: non quęratur: inter primam ac secundā diffinitionem non remanebit causa certaminis: sed secura ac trāquilla fide vtrūq; ꝓdicabitur: vtrūq; credetur. Deus quippe apud quē non est iniquitas: ⁊ cuius vniuersę vię misericordia ⁊ veritas: omnium hominum bonus con

ditor: iustus est ordinator: neminem inde bite damnans: neminem debite liberãs: nostra plectens cuz punit noxios: sua tribuens cum facit iustos: vt obstruatur os loquentium iniqua: et iustificetur deus in sermonibus suis: et vincat cum iudicatur: nec damnati iusta querimonia: nec iustificati verax est arrogantia: si vel ille dicat nõ meruisse se penam: vel iste asserat meruisse se gratiam. ¶Sicut autẽ ea que ad manifestationem gratie et diuinis proferuntur eloquijs: nulla possunt ratiõe: disserendi arte violari: vt pspicue consonantesq́ in tanta numerositate sententie ad aliquod praue interpretationis trahãtur incertum: ita etiã quod de saluatione omnium hominum in eodem scripturarum corpore reperitur: nulla contraria argumentatione temerandum est: vt quanto hocipsum difficiliore intellectu capitur: tãto fide laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo est consensionis: cui ad sequẽdam veritatem auctoritas sufficit etiam latente ratione. ¶Proinde vigilanter consideremus: predicatoribus euangelij quid a domino iubeatur. Scd̃m matthe-
Matth. 28. um quippe sic ait: Data est mihi potestas omnis in celo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes baptizãtes eos in nomine patris et filij et spiritussancti: docẽtes eos seruare omnia quecunq́ mandaui vobis. Et ecce vobiscum sum om̃ibus diebus vsq́ ad consummationem seculi. Scd̃m marcum vero eisdem apostolis ita
Marci. 16. dicitur: Ite in orbem vniuersum predicate euãgelium vniuerse creature: et qui crediderit: et baptizat⁹ fuerit ipse saluus fiet: qui vero non crediderit: damnabitur. ¶Nũquid hac preceptione vllarum nationum vllorumve hominum facta discretio est? Neminẽ merito excepit: neminem separauit genere: neminem conditione distinxit. Ad omnes prorsus homines missum est euangelium crucis christi: et ne predicantium ministeria humano tm̃ viderentur opere peragenda: Ecce ego inquit vobiscum sum omnibus diebus vsq́ ad consũmationem seculi. Id est: cũ sicut oues introieritis in medio luporũ: nolite de vestra infirmitate trepidare: sed de mea potestate confidite: qui vos vsq́ ad consũmationẽ seculi in om̃i b ope nõ derelinquã. Nõ ad hoc vt nihil patiamini: sed qd̃ multo mai⁹ est: p̃stiturus vt nulla sceuientiũ crudelitate superemini. In mea eñ potestate p̃dicabitis: et p me fiet: vt inter contradicẽtes: inter furentes: abrae filij de lapidib⁹ suscitẽtur. Ego insinuabo qd̃ docui: ego faciam qd̃ pmisi. Tradẽt eñ vos in conciliis: in synagogis suis flagellabũt vos: et ad reges et p̃sides stabitis ppter me in testimoniũ
illis et gentib⁹. Cũ aũt tradẽt vos: nolite Matth. 10.
cogitare quõ aut qd̃ loquamini. Non eñ vos estis q̃ loquimini: sed spũs patris vestri q̃ loquitur in vobis. Tradet enim frater fratrẽ in mortẽ: et pater filiũ: et insurgẽt filij i parẽtes: et morte eos afficiẽt. Et eritis odio oĩbus hominib⁹ ppter nomẽ meũ. Qui aũt pseuerauerit vsq́ in finẽ: hic salu⁹ erit. ¶Apparuit ergo (vt apls ait) gr̃a salutaris dei oĩb⁹ hominib⁹: et tñ ministri gr̃e odio erant omnibus hominib⁹: et cũ alij essent q̃ oderãt: alij q̃ odijs psequentium p̃mebantur: neutra tñ pars nũcupatione oĩuz hominũ priuabatur: habente q̃dem salutis sue damnũ rebelliũ portiõe: sed obtinẽte plenitudinis censũ fideliũ dignita-
te. ¶Dicit eñ iohes aplo: Sz et si q̃s pec- 1. Joh. 2.
cauerit: aduocatũ habem⁹ apud patrem iesũ christũ iustũ: et ipse ẽ ppitiatio p peccatis nostris: nõ p nostris aũt tñ: sed etiaz p totius mundi. ¶Magni aũt et inenarrabilis sacramẽti mysteriũ est: q p̃dicato-
ribus q̃bus dictũ est: Ite i orbẽ vniuersũ Marci. 16.
et p̃dicate euãgeliũ vniuerse creature: iisdẽ
p⁹ dictũ fuerat: In viã gẽtiũ ne abieri- Matth. 10.
tis: et i ciuitates samaritanoꝝ ne introieritis: sed poti⁹ ite ad oues q̃ perierũt dom⁹ israel. ¶Quis eñ ad oĩuz hominũ vocationẽ euangeliũ dirigeretur: om̃esq́ dñs saluos fieri et i agnitionẽ veritatis vellet venire: nõ tñ sibi dispensationũ suaꝝ abstulerat ptãtem: vt aliter q̃ occulto iusto q̃ iudicio statuerat: cõsilij sui ordo decurreret. ¶Nõ locũ nõ habẽt cõtumatiũ murmura q̃relaꝝ: q: qd̃ de⁹ fieri voluit: cõstat nõ aliter fieri debuisse q̃ voluit. ¶Posteriore v̄o tpe cuz iã dñs iesus in dei p̃ris gl̃ia consideret: et predicatores verbi suscepto
negocio deseruirent: volentes apostoli Act. 16.
euangelizare verbum in asia: vetiti sunt ab spiritusancto: et disponentes ire in bi-

thyniam: prohibiti sūt ab spiritu iesu: nō vtiq; negata illis populis gratia: ꝑ quātum apparuit retardata. Nam postea etiā apud ipsos fides christiana conualuit.

Quę autē fuerit differendę vocationis causa: non claret: ⁊ tamen rei gestę docemur exemplo: q; inter generalia vel promissa vel opera vel ꝓcepta: quędam deus a communibus excepta causis occultiore nouit ordinare ratione: credo vt interpositis quibusdaz obumbrationibus ea quę secretius micant: mirabilius innotescant: ne negligentior fiat acies de facilitate cernendi: ⁊ quodaz modo dormitet assuetis: si non excitetur insolitis. Has autem incognoscibiles illuminationum dilationes: inter quas vtiq; multi in infidelitate deficiunt: non solum in populis remotionibus impiorum: sed etiam in ciuitatibus fidelium per plurimas domos ac familias nouimus fieri: dum christianę fidei etiam qui christiani futuri sunt: aduersantur. Multi enī quod oderūt: amabunt: quod non reapunt ꝓdicabunt.

Et quis inter hęc querulis aut curiosis notū faciet: cur adhuc sol iustitię quibusdam gentibus non oriatur: et a tenebrosis cordibus etiam nunc radios suos veritas reuelanda contineat? Cur corrigendi tam diu sinantur errare: ⁊ quod semp in fine ꝓstandum est: per tam longā nō tribuatur ętatem? Cur filios iam in christum credentibus necdum credant parentes? Et rursum a religiosis parentibus soboles praua discordet? Cum tamen deo qui initiorum fidei incrementiq; largitor est: fm ipsius ꝓceptuz quotidie pro omnibus supplicetur: vt etsi exaudit: nota sit gratia miserationis: etsi non exaudit: intelligatur iudicium veritatis. Sed ne in ꝓteritis quidem sęculis hęc eadem gratia: quę post domini nostri iesu christi resurrectionem vbiq; diffusa est: et de qua
Ps. 76. scriptum est: Illuxerūt coruscationes tuę orbi terrę: defuit mūdo. Quis enim speciali cura atq; indulgentia dei populum israeliticum cōstet electum: omnesq; alię nationes suas vias ingredi: hoc est fm ꝓpriam permisse sint viuere voluntatē: non ita se tamē eterna creatoris bonitas ab illis hominibus auerterit: vt eos ad cognoscendum se atq; metuendum nullis significationibus admoneret. Cęlum quippe ac terra et mare omniscq; creatura quę videri atq; intelligi potest: ad hanc ꝓcipue disposita est humani generis vtilitatem: vt natura rationalis de contemplatione tot specierum: de experimentis tot bonorum: de perceptione tot munerum: ad cultum et dilectionem sui imbueretur auctoris: implente omnia spiritu dei: in quo viuimus mouemur ⁊ sumus. Act.

Quoniam etsi longe est a peccatoribus salus: ꝓsentia tñ salutis ipsi⁹ ac virtute nihil vacuum est. Igitur sicut dicit ꝓpheta: Misericordia domini plena ē terra: quę nullis vnq; sęculis: nullis generationibus defuit: eamq; prouidentiā qua vniuersitatem rerum administrat et continet: regendis alendisq; naturis semper impendit: dispositum habens ex incommutabilis eternitate cōsilij: quibus quidq; temporibus distribueret: et multiformis gratię suę inscrutabiles inuestigabilesq; mensuras: per quę dona ac sacramēta variaret. Sicut enim ista gratię largitas quę in omnes gentes nouissime effluxit: non euacuat eā quę super vnum israel sub lege rorauit: nec ꝓsentes diuitię fidem ꝓteritę abrogāt parcitati: ita nec de illa cura dei: quę patriarcharum filios ꝓprie ꝓsidebat: coniciendum est: gubernacula diuinę misericordię ęteris dominibus fuisse subtracta. Qui qdē in cōparationem electorum videntur abiecti: sed nūq; sunt manifestis occultisq; beneficijs abdicati. Legimus enim in actibus apostolorum paulum et barnabam apostolos lycaonijs dicere: Viri qd hęc facitis? Et nos mortales sum⁹ similes vobis homines: annunciātes vobis ab his vanis conuerti ad deum viuum: qui fecit cęlum ⁊ terram ⁊ mare: ⁊ omnia quę in eis sunt: qui in ꝓteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliqt: benefaciēs ō cęlo: dans pluuias ⁊ tēpora fructifera implēs cibo ⁊ lętitia corda vestra. Act.
Qō est aūt hoc testimonium quod semper domino deseruiunt: et nūq; de eius bonitate ac potestate ꝓticuit: nisi ipa tot⁹ mūdi inenarrabilis pulchritudo

et inenarrabiliũ beneficioꝝ eius diuco et ordinata largitio: per quę humanis cordibus quędaꝫ ęterneꝫ legis tabulę prębebãtur: vt in paginis elementorum: ac voluminibus temporum: communis et publica diuineꝫ institutiõis doctrina legeretur.

¶ Ecclum ergo cunctaꝫ cęlestia: mare ⁊ terra: omniaꝫ quę in eis sunt: consono speciei suę ordinationisq; concentu protestabantur gloriam dei: ⁊ prędicatione perpetua: maiestatem sui loquebantur auctoris. Et tamẽ maximus numerus hominũ qui viaꝫ voluntatis suę ambulare permissus est: non intellexit: nec secutus hanc legem est: ⁊ odor vitę qui spirabat ad vitaꝫ factus est ei odor mortis ad mortem: vt etiam in illis visibilibus testimonijs disceretur: q̃ littera occideret: spiritus autẽ viuificaret.

¶ Ad ad ipsam cognitionem veritatis: et perceptionem salutis non quisq; suis meritis: sed ope ⁊ opera diuine gratie perueniat: Cũ. II.

Quod ergo in israel per constitutionem legis ⁊ prophetica eloquia gerebatur: hoc in vniuersis nationibus: totius creaturę testimonia ⁊ bonitatis dei miracula semper egerũt. Sed cũ in illo populo cui vtiq; eruditio pręfuit: nemo nisi gratia iustificatus sit per spiritum fidei: dõ ambigat eos qui de quibuscunq; nationibus quibuslibet tẽporibus deo placere potuerunt: spiritu gratię dei fuisse discretos? Quę etsi paruior antea atq; occultior fuit: nullis tamen seculis se negauit virtute vna: quantitate diuersa: cõsilio incõmutabili: opere multiformi. Haꝫ et in his diebus quibus totum mundum ineffabiliũ donorum flumina riganꝫ: non idem modus omnibus: nec eadeꝫ mensura confertur. Quus etsi per ministros verbi et gratię dei eadem cunctis veritas prędicetur: eadeꝫ cohortatio adhibeatur: dei tamẽ agricultura est: dei ędificatio: cuius virtus inuisibiliter agit: vt incremento p̃ficiat quod ędificatur aut colitur. Sicut
1.Cor.3. attestatur paulus apostolus dicẽs: Quid igitur est apollo? quid vero paulus? Ministri eius cui credidistis: et vnicuiq; sicut dominus dedit. Ego plantaui: apollo rigauit: sed deus incrementuꝫ dedit. Itaq; neq; qui plantat: est aliquid: neq; qui rigat: sed qui incrementum dat: deus. Qui plantat autẽ ⁊ qui rigat: vnũ sunt. Unusquisq; autem propriam mercedem accipiet ſm suuꝫ laborem. Dei enim sumus adiutores: dei agricultura estis: dei ędificatio estis. Agriculturę ergo huius atq; ędificationis intantum quisq; adiutor ⁊ operarius ac minister est: inquantum vnicuiq; dominus dederit. Et hi qui ministrorũ labore excolantur: ad eum proficiunt modum ad quem illos incremẽti auctor euexerit. In agro enim dominj non vniformis nec vna plãtatio est. Et q̃uis in vnũ decorem totius templi structura conueniat: non idem tamen locus est: nec idẽ vsus omnium lapidum: sicut et in vno corpore non omnia membra eundẽ actum habẽt: dicente apostolo: Hunc autem posuit de- 1.Cor.12.
us membra: et vnumquodq; eorum sicut voluit. Hęc vero membra vnde apta: vnde vtilia: vnde sint pulchra: idem doctor exponit dicens: Ideo notuꝫ vobis facio: Abi.3.
q̃ nemo in spiritu dei loquens dicit anathema iesu. Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritusancto. Diuisiones vero gratiarum sunt: idem autem spiritus: et diuisiones ministrationum sunt: idem autem dominus: et diuisiones operationum sunt: ideꝫ vero deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitateꝫ: alij quidem per spiritum datur sermo sapientię: alij sermo scientię ſm eundem spiritum: alteri fides in eodeꝫ spiritu: alij operatio virtutũ: alij prophetatio: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum: hęc autem omnia operatur vnus atq; idẽ spiritus: diuidẽs singulis prout vult. Hęc magistro gentium tanta luce: tãta euidentia prędicante: qua ratiõe: qua causa dubitãdũ est: an omnium nobis virtutuꝫ germen ex deo sit: vel quis nisi insipientissimus de differẽtia diuinorũ munerũ cõqueratur: aut imparib⁹ ascribẽdũ meritis arbitretur: q̃ nõ equaliter de superna liberalitate conferãtur? Si enim hęc distributio ſm precedentiũ operum merita prouenirent: nõ ipsorum donorum catalogum tali cõclusione apostolus

terminaret: vt diceret: Hęc aūt omnia operatur vnus atq; idem spiritus diuidens singulis prout vult. Vbi vtiq; si meritorum causas voluisset intelligi: diceret: Diuidēs singulis prout merentur: sicut plantatoribꝰ aut rigatoribus premium deuotionis spo-
1.Cor.3. pondit dicens: Vnusquisq; autem propriam mercedem accipiet fm suuz laborē. Datur ergo vnicuiq; sine merito: vnde tendat ad meritum: et datur ante vllum laborem: vnde quisq; mercedem accipiat fm suuz laborem. Nō ita esse etiā euangelicę veritatis testimonio agnoscatur: vbi per cōpara-
Matth.25. tionē dicitur: Vt homo peregre proficiscēs vocauit seruos suos: t tradidit illis substātiam suam: et vni dedit quinq; talenta: alij autem duo: alii vero vnum: vnicuiq; fm propriam virtutem: id est: fm propriam t naturalem possibilitatem: non autez fm propriū meritum: quia aliud est posse operari: aliud operari: t aliud est posse habere charitatem: aliud habere charitatem: t aliud est capacem esse continentię: iusticię: sapiētię: aliud vero esse continentem: iustum atq; sapientē. Non itaq; omnio reparabilis reparatur: nec omnis sanabilis sanatus est: quia reparabilem t sanabilez esse de natura est: reparatum autem t sanatum esse: de gratia est. Deniq; isti quibus fm modulū capacitatis suę quem in eis distributor substantię prouidebat: dispar creditus est numerꝰ talentorum: non meriti remunerationem: sed operis accipere materiaz. In qua duorum seruorum vigilantissima industria: non solum gloriosis laudibus honestatur: sed etiam in eterna domini sui gaudia intrare precipitur. Tertij vero pigri ocium: t desidiosa nequicia sic punitur: vt t vituperationis dedecorek opprobrio: t portione quā acceperat: exuatur. Dignus enim erat perdere inutilē fidē: q̄ non exercuerat charitatem. Vnde et in subsequenti sermone quo apertissime declaratur futuri forma iudicij: sedēte filio hominis in sede maiestatis suę: anteq; facta congregatione omnium gentium: alij ducuntur ad dexteram: alij ad sinistram cōstituendi: laudatio dextrio de operibus charitatis: nihil aliud sinistrio obijcitur q̄ misericordię benuolentięq; neglectꝰ. Acceperant ergo etiam isti fidem: sed nō secuti fuerant dilectionez: nec de non aucto munere damnabūtur. Quis enim omnia bona: dona sint dei: a deo tamen quędam etiaz non petita tribuuntur: vt per ipsa quę accepta sunt: ea quę nondum sunt donata: quęrantur. Semen quippe quod iactur in terrā: non ob hoc seritur: vt ipsum solum maneat: sed vt fructū afferendo: multiplex atq; numerosum sit. Cui quidez profectus ab illo est qui dat incrementū: sed terra viuens t de gratia iam imbre fecunda: habet quod ab ipsa expectetur ad id qō accepit: augendū.

De consideratione differentiaz quibus diuinę gratię opera et dona variata sunt. Ca. iii.

Ds recte (vt arbitror) quātū dominus tribuit: pertractatis: ad id vi digressa ē disputatio: reuertamur: ad cōsiderationem scilicet differentiarum quibus diuinę gratię opera ac dona variata sunt. Altitudo quippe diuitiarum sapientię t scientię dei: cuius inscrutabilia sunt iudicia t inuestigabiles vię: sic semper misericordiam suaz et iudiciuz temperauit: vt secretissima eterni consilij voluntate noluerit in omnibus super oēs generationes aut super omnes homines: equales donorum suorum esse mensuras. Si quidē aliter eos iuuerit: quos ad cognoscendum se: cęli et terrę testimonijs conueniebat: aliter illos quibus non solum elementoruz famulatu: sed etiam doctrina legis: prophetaruz oraculis: miraculorum signis: t angelorum cooperationibus cōsulebat: Et multo magis aliter misericordiam suam vniuersis hominibus declarauerit: quando filiꝰ dei factus est filius hominis: vt inueniretur ab eis qui eum non quęrebant: et appareret his qui illum non interrogabant: t nō in vno tm populo israelitice stirpis excelleret: sed in omni gente quę est sub cęlo: multiplicatuz abiaç semen oriretur: in quam heredum successionem non filij carnis: sed filij promissionis intrarent. Et quanta in preteritis seculis super ceteras nationes: tanta nunc esset in gente iudęa: parcitas gratię. Luz tamen introducta plenitudine gentium: etiaz ipsorum ariditati earundez rigationū inundatio spondeatur. Quę itaq; causę sint harū sub eadē gra dissimilitudinum: q̄ve rōnes: fact; seri-

pturis nō loquentibus ḋo loquetur? Et cū in eis scientia pauli apostoli a disputatiōe trāseat ad stupore: cuius erit tanta prefūptio: qui hec disserēdo existimet aperienda potius ḋ silentio miranda? Patienter igitur et equanimiter ignoret tam remotū ab humana cogitatione secretum: nec tamen quia nequeunt clausa penetrari: ideo etiaz reseratoriū ē pretercūdus introitus. Manifestauerunt enim diuinoꝝ eloquioꝝ multe auctoritates: ⁊ continua omnium seculorum experimēta docuerunt: nullam dei misericordiam: misericordemq; iusticiam: nec alendis vnq; corporibus hominum nec docendis inuandisq; eoruz mētibus defuisse. Semper etenim pluit sup bonos et malos: Matth.5. semper solem suum oriri fecit super iustos ⁊ iniustos: semper vitales auras ꝓbuit: semper dies ⁊ noctis vicissitudines ministrauit: vbertatem agris: multiplicationez seminibus: fęcunditatez generandis hominibus semper impendit. Etsi quando aliquid horum minuit: benignis conceptionibus auersionem desiderioq; male vtentium castigauit: vt miserationes eius ḡrerent in aduersis: cuius iusticiam non timuerant in secundis. Denicq; si ad ipsa mundi exordia recurramus: inueniemus omniū sanctorum qui diluuium precesserunt: dei spiritu fuisse rectorem: propter qḋ ⁊ filij dei nominati sūt. Ro.8. Quoniaz sicut ait apostolus: Quicūq; spiritu dei aguntur: hi filij sunt dei. Et cū ipḋe neglecta obseruantia patrum: illicitis se reprobozum nuptijs miscuissent: atq; ob nefariam societatem digni exterminio iudicarentur: dominus ait: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis: quoniā caro sūt. Vnde apparet q̄ ille populus cuius generationes discreto ordine cum annoruz numero digerūtur: spiritalis antea fuit: ea vtiq; voluntate cui spiritussanctus presidebat: sic impēdēs moderaminis sui regimē: vt declinādi ad vitia non adimeret potestatem: qua potestate hic populus si nō vteretur: non relinqueret deum: nec relinqueret eum deus: esset; ille de quo dictum est: Felix q̄ Eccli.31. potuit trāsgredi: ⁊ nō est transgressus. Manet ergo apud deum manſit: ea voluntate manſit: quā deus inspirauit ⁊ rexit. Preparatur enim sicut scriptum est: voluntas a domino. Sed huius preparationis non vnus semper prouect⁹: nec vna mensura ē. Quoniam multis modis ⁊ innumerabilibus differentijs: gratię opera ⁊ dona variant: inq; ipsis singulis generibus munerum: dissimiles sunt gradus ⁊ impares quātitates. Sicut enim ī germinibus herbarū atq; lignorum quę terra producit: nō vna species: nec vnum in ossibus genus ē: sed singula queq; in sui seminis forma et in suę stirpis qualitate gignuntur: plenum autem decorem non statim vt edūtur accipiunt: sed certis ⁊ ordinatis prouehuntur augmentis: donec ad perfectam sui habitus quātitatem ꝑ successa sibi incremēta perueniant: Ita et semina charismatum plantęq; virtutū non in omni agro cordis humani totum hoc pariter qḋ sunt futura nascuntur: nec facile reperitur in exordio maturitas: ⁊ in inchoatione perfectio. Exerit quidem frequēter potens ⁊ misericors deus mirabiles istos suę operationis effectus: et quibusdam mentibus non expectata profectuum moza: totū simul quicquid collaturus est: inuehit. In Deu.7. abraę lumbis leui sanctificatur: ⁊ simul cuz eo domus aaron: ⁊ sacerdotalis ordo benedicitur. In isaac de repromissione cōcepto: ⁊ contra spem sterilium senum nato: omnium gentium vocatio: ⁊ tota christi forma ꝓcondatur. Jacob nullo merito suffragante dilectus: ꝓ esaū nascatur eligitur. Hieremię dicitur: Priusq; te formarem in vtero: noui Hiere.1. te: et priusq; exires ḋ vulua: sanctificaui te. Johānes itra helizabet matris viscera spiritusancto repletus exultat: ⁊ vt nullus iter Luc.1. natos mulierum maior sit: prius sentit initia gratię q̄ nature. Sed cum ⁊ alia similiū documentoꝝ exempla non desint: quę brevitatis studio preterimus: multo tamen crebriora: multoq; numerosiora pars illa hominum ē: cui particulatim quicquid supernа largitas donat accrescit: vt conferendorum munerum causę de his quę sunt collata: pariantur. Quidam accepta fide diffidentia non carent: quam vtiq; inesse sibi nouerat qui dicebat: Credo dñe: adiu- Marc.9. na incredulitatem meaz. Quam nec illi abesse penitus a suis animis sentiebāt: qui dixerunt: Domine auge nobis fidem. Quidā Luc.17. qḋ credūt: nō intelligūt: et mīti eoꝝ diuinę fidei simplicitatis modulo detinēt. Adulti vō cito intellexerūt lumē accipiūt. Ipsa aūt intelligē-

tia non in omnib⁹ eundem habet vigorem: aut similē facultatem. Et plurimi cum t fide et intellectu videantur ornati: laborant tamē indigētia charitatis: Et bis quę fide t intellectu vident: nequeūt inhęrere: quoniam perseuerari in eo non potest: quod nō toto corde diligitur. Donum quoq; ipsius charitatis nō semper eiusmodi est: vt quicquid ad plenitudinem ipsi⁹ pertinet: simul a percipiente sumatur. Est enim amor qui potest alio amore superari. Et sępe dilectio dei ex mūdi dilectione marcescit: nisi ad eū feruorem spiritusancto inflammante profecerit: qui nullo extingui frigore: nullo possit tepore languere. Cum itaq; in hoc inenarrabili dono dei omnium summa donorum: t quędam sit cunctarum vita virtutum: ad hoc cętera conferuntur: vt habeat animę fidelis intentio: per quę ad perfectam charitatem possit eniti. Quę quoniam non solū ex deo: sed etiam deus est: stabiles et perseuerantes atq; insuperabiles facit: quos flumine suę voluptatis impleuerit. Qui autē istarum aquarum dulcedinem nesciunt: et adhuc de mundi huius torrentibus bibūt: aut etiam si aliquid paumorib⁹ labrio de vitę fonte gustauerunt: inebriari tamē aureo babylonis calice delectantur: suo prorsus decipiuntur arbitrio: sua voluntate labuntur: etsi in hac desidia perseuerāt: ipsi se bis quę accepere: dispoliāt. Facile eū quęlibet bona sine charitate possunt perire: quę nō possunt sine charitate ꝓdesse.

Nō auersio a deo non sit diuine ꝓstitutionis: sed ꝓpꝛię volūtat: Ca. iiii.

Hęc autem sūmatim breuiterq; perstricta ad id valeāt: vt certissime nouerimus: nullum fideliū a deo non discedentem relinqui: neq; cuiusq; ruinam ex diuina esse constitutione dispositam: sed multis qui iam iudicio rationis vruntur: ideo liberum esse discedere: vt non discessis sit premium: t vt qō nō potest nisi cooperante spiritu dei fieri: eorum meritis deputetur: quorum id potuit voluntate non fieri. Quę voluntas in malis actionibus sola esse potest: in bonis autē sola esse non pōt. Quis enim sm naturam sit homini: vt bonę sit voluntatis: vitiuz tamen qō per malam voluntatem irruit in naturam: non naturę superatur virtute sed gratię. Regebat ergo primus ille populus dei: spiritu dei: t a maledicti ac ꝓdamnati populi societate ac moribus per eruditionem sanctispiritus abstinebat: custodiens discretionem sui a permixtione carnalium: quorum mala tam diu sustinuit patientia dei: q̄diu boni per id q eos non imitabantur: placere potuerunt. Vbi vero etiam boni malorum imitatione corrupti sunt: t per voluntatis defectum in eādem nequiciam conspirauit vniuersitas: quos excepta noe domo: vna impietas prophanauit: sentēna vna deleuit. Bonitas autez dei ne illi quidem parti defuit: quę in charitate non stetit: et ab initio sui veneno diabolici liuoris intumuit. Principem enim gentis impię fācti fratris meritis inuidētem: ęgdemq; eius parricidali corde meditātem: dignatur dominus paterno mitigare consilio: dicēs ad cain: Vt quid tristis factus es: vt quid concidit vultus tuus? Nonne si recte offeras: recte autē nō diuidas peccasti? Quiesce. Ad te enim erit conuersio eius: t tu dominaberis eius. Depone inquit ortam de inuidię emulatione tristiciam: t flammas odij crudelis extingue. Nihil tibi abel nocuit: nec mihi placendo te lęsit: despecti munera tua meo iudicio: non illius voto. Opus enim bonū negligenter egisti: recta fuisset oblatio tua: si fuisset recta discretio. Scieno cui offerres: scire debueras quid voueres. Nō digne inter me t te diuisisti: quoniam tibi electiora seruasti. Tuus ergo hic error est: tuūq; peccatum: quiesce t noli in insontem fratrē moueri: ad te potius tua culpa reuocetur: noli peccato regnum in te dare: sed tu potius in ipsum fume dominatum. Pęnitendo enim nec in maius facinus progredieris: t ab eo in quo te doles displicuisse: mundaberis. Cum ergo talia ad cain loqueretur deus: nunquid ambiguum est voluisse eū: t quātum ad medendi modum sufficiebat egisse: vt cain ab illo impietatis furore resipiscere? Sed malicia pertinax inde facta est inexcusabilior: vnde debuit esse correctior. Et vtiq; ꝓsciebat deus: ad quem finem insanientis cēt progressura cōceptio. Neq; ex eo q falli scientia diuina non poterat: necessitate peccādi vigebatur facinus volūtatis:

Sect. 4.

a cuius vtiq; intentione atq; effectu potuit incolumitas abel illesa defendi: nisi placuisset deo cum magna laude patientię suę: vt temporalis furor impij: fieret perpetuꝰ bonor iusti. Posteris vero istius fratricidę q̄uis in progenitoris sui moribus viuerent: nunq̄ se diuinam bonitatem negasse: quis non facile aduertat: si consideret q̄tum eis prodesse potuerit tam longa patientia dei: tam diues bonorum temporalium copia: ⁊ multiplicatę fecūditatis tam numerosa ꝓpagatio: quę beneficia ꝫ obdurati nihil remedij et emendationis attulerint: probant tamen auersionem eorum non diuinę fuisse constitutionis: sed proprię voluntatis. In conseruatione autem noe filiorumq; eius ⁊ nurium in quib⁹ omniū gentium seminarium disponebatur: quanta diuinę gr̄ę opera reuelata sint: facta scriptura manifestat: dum in illa mirandę capacitatis arca: vniuersi generis animalium q̄tum reparationis aderat: receptrice: ꝫ gregatura ad se omne hominū genus ecclesia figuratur: dum p lignum ⁊ aquam redemptio crucis christi ⁊ ablutio regenerationis aperitur. Dū in his qui ex illa mūdi vastatione saluati sūt: omnium gentium plenitudo benedicitur. Dū donuꝫ secunditatis iteratur: et solo esu suffocatorum ⁊ sanguinis interdicto: libertas edendi q̄ placuerit: augetur: salutiq; securitas in testimonio versicolozis arcus: hoc est in signo multiformis gratię cōsecratur. Quę vtiq; mysteria atq; sacramēta nō vnius tm familię paucissimoꝝ tunc homines: sed in ipsis omnes eorum posteros imbuebant: vt q̄ eruditiom impendebat parentum: proficeret scientię filiorum. Jam vero procurrente humanę ꝓpagationis augmēto: cuꝫ ipsa mortalium numerositas ꝑ suos multiplicationib⁹ superbiret: ⁊ fm elatiōis suę altitudinem cęlo cuperet molem immodicę instructiōis inferere: q̄ mirabilis ergā cohibendam hanc insolentiam fuit diuinę censura iusticię? Quę vnam illorum populorum loquelam notio sibi inuicem significandi canonibus consonātem: septuaginta ⁊ duarum linguarum varietate confudit: vt et inter dissonas voces operantium pereunte concordia: insanę molitionis machina solueretur: ⁊ habitādo orbi terraruꝫ daret incolas malę congregatiōis oportuna dispersio. In illo autem opere prouidentię dei q̄ ordinabantur miracula gratię christianę: q̄ omnem hanc dispersionem in illius q̄dūcationis erat vocatura cōpagem: in qua omne genu flectitur deo: ⁊ omnis lingua confiteatur: quoniam iesus in gloria dei patris ē. Philip. ii.

Hanc latitudinem gratię in plenitudine dispositorum temporum reuelandę: facta ad abraam promissio dei signis iam luculentioribus indicabat: quando duplex eius successio: filij scilicet carnis ⁊ filij promissionis multitudini arenarum comparabatur ⁊ siderum: ⁊ vir senex per annosam vteri sterilitatē ab spe iam prolis alienus: credebat laudabili fidē per germen vnⁱ filij patrē futurum esse se mundi: prospiciens illum i semine suo: imo conspiciens qui dixit: Abraā diem meum vidit: ⁊ gauisus est. Qua fide abraam cum iustificaretur: nondum mādatum circumcisionis acceperat: sed cum esset in ꝓputio naturali: reputata ē fides eius ad iusticiam: ⁊ eadem fides signaculum circumcisionis acceperat in eo corporis membro: per quod semen procreationis peruenturum erat ad eam carnem: in qua sine carnali semine dei filius deus verbum caro fieret: ac de abraę filia maria virgine nasceret assūptis omnibus in huius natiuitatis cōsortium: qui in christo ꝑ spiritū sanctū regenerati q̄ abraam credidit credidissent. Joh. 8.

Dō etiā añ aduēū christi nationes q̄ alienate a conuersatiōe israel: spem nō habebāt: ob hoc non sint excusabiles. Et quō ꝓpt̄ pscutiones bonoꝝ christus populū suum auxerit: Ca. v.

Hec autem fides anteq̄ veniret: hoc ē semen de quo abraę dictum est: In semine tuo benedicent omnes gentes terrę: intra vnius stirpis populum continebat: vigente apud veros israelitas spe redemptionis nostrę: quoniam etsi fuerūt et alienigenis quos temporibus legis veritas illustrare dignata sit: tā pauci fuerūt: vt vix cognoscant an fuerint. Neq; ob hoc excusabiles sint nationes: quę alienate a cōuersatione israel spem non habentes ⁊ sine deo in hoc mundo: sub ignorantię tenebris perierunt: quia hęc abundantia gratię quę nunc vniuersum mundum rigat: patri antea largitate nō fluxit. Adhibita enim semper est vniuersis hominibus quędam superne mensura doctrinę: quę etsi parciore circul-

Gen. 22.

tionisq; gre fuit: sufficit tñ sicut dñs iudicauit: quibusdam ad remedium: omnib⁹ ad testimonium: vt non dubie: sed euidenter appareat: q̄ nisi vbi abundauit peccatū: superabundaret gratia: nunc quoq; vniuersū genus humanum similis obcęcaret impietas. An forte vt plerique garriunt: meliora & veterum ingenia nostris seculis orta sunt: & aptiores diuinis donis animas tempora extrema pepererunt. Nō etiam si ita esset: ad bonitatem id referendus esset auctoris: qui vocandis ad vitam ęternā populis: ea quę non retinerentur: corda finxisset. Sed nihil prius nouatus est in generatione carnali: nec generosior: aut minorum orta successio est: cum potius in hominibus illi⁹ tēporis: quo mundi redemptor aduenit: quāto erat propago tardior: tāto sit iniquitas inuenta robustior. Probauit hoc iudaici furoris impietas: Et & apta euāgelio christi fuerit illa generatio: non solum populi: & etiā scribarum & principum ac sacerdotum corda docuerunt. Quibus parum fuit in agnum dei tollentem peccatum mundi: cōtra testificationem legis: contra oracula prophetarum: contra diuinarum experimenta virtutum: seditionibus: cōtumelijs: sputis: alapis: colaphis: lapidib⁹: flagris: et ad postremum crucis atrocitate sęuisse: nisi etiam testes resurrectionis eius eadem persequerētur insania: Quam apostoli quādo a pōtificibus flagellati sunt: ostenderunt in psalmo dauitico pphetarum dicentes: Domine tu es qui fecisti cęlum & terram & mare & omnia quę in eis sunt: qui spiritu sancto per os patris nostri dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes: & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terrę: et principes conuenerunt in vnum aduersus dominum et aduersus christum eius: Cōuenerunt enim vere in ciuitate ista aduersus sanctum filiū tuum iesum quem vnxisti: herodes & pontius pilatus cum gentibus et populis israel: facere quę manus tua & consilium decreuerunt fieri. Igitur ad manifestandam gram dei quę ex ęterno eius incōmutabiliq; consilio in salutem omnium gentium disponebatur: nō prius quasi incapacia declinata sūt tempora: sed ita electa: quę tales populos ediderunt: quoniq; ferox & voluntaria iniqtas non consulendi affectu: sed intentione sęuiendi persisteret facere quę manus dei & consilium decreuerūt fieri: vt mirabilior eēt gratia et potentia dei quę ō tam duris animis: tam tenebrosis mentibus: tam inimicio cordibus fecit sibi populū fidelem: subditum: sanctus: qui non per sapientiā hui⁹ mundi peruenit ad lumen sapiētię dei: sed per illius donum de quo testatur iohannes apostolus dicens: Scim⁹ quia filius dei venit: & dedit nobis sensum: vt cognoscamus verum deus: & simus in vero filio eius. Cui testimonio apostolus paulus consonat dicens: Gratias agentes patri q̄ dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de tenebris: et de potestate tenebrarum: & transtulit in regnum filij dilectionis suę. Et iterum idem: Eramus enim inquit aliquando insipientes: increduli: errantes: seruientes desideriis & voluptatib⁹ variis: in malicia & inuidia agentes: odibiles: odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri: non ex operibus iusticię quę fecimus nos: sed fm suam misericordiam saluos nos fecit: per lauacrum regenerationis spiritussancti: quē effudit in nos abunde p iesum christum saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius hęredes simus fm spem vitę ęternę. Potuit ne plenius: luculentius: verius explicari: quę merita dominum christus inuenerit: & quos sibi mores subiecerit: q̄ ad se corda conuerterit: quando venit mederi non sanis sed male habētibus: & vocare nō iustos sed peccatores: quoniam gentiū populus qui sedebat in tenebris: lucem vidit magnam: & sedētibus in tenebris et vmbra mortis: lux orta est illis. Fremebant gētes: trascebantur populi: sęuiebant reges: & potestates contradicebant: superstitiones et totius mundi reluctabantur errores. Sed de resistentibus: furētibus: persequentib⁹: populum suum christus augebat: & per vincula ac supplicia mortesq; sanctorū roborabatur fides: vincebat veritas: perq; vniuersum mundum: dominici agri segetis multiplicabatur vberras. Tāta enim desuper ębebatur constantia fidei: fiducia spei: fortitudo tolerātię: vt ille ignis dilectiōis: quē in cordibus fidelium spiritussanctus accenderat: nullo modo oppressentibus posset extingui. Cum & qui cruciabantur: vehementius inardescerent: & qui sęuiebant: eandem quam persequebantur: flāmam sępe conci-

Act. 4.

Tit. 3.

Matth. 9.

Esa. 9.

perent: qua beatus apostolus paulus ignitus: fidenter ferenterq; dicebat: Justificati igitur ex fide pacem habeamus ad dominum nostrum iesum christum: per quem et accessum habemus fide in gratiaz istam in qua stamus: t gloriamur in spe gloriē filiorum dei: non solum autem: sed t gloriamur in tribulationibus: sciētes q; tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes aūt non confundit: q; charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctum qui datus
Ro. 5. est nobis. Et iterum: Quis nos separabit a charitate christi? Tribulatio an āgustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculū? an gladius? Sicut scriptum est: Quia
Ps. 43. propter te mortificamur tota die: existimati sum⁹ sicut oues occisionis. Sz in his omnibus superamus: per euz qui dilexit nos. Certus sum enim: quia neq; mors: neq; vita: neq; angeli: neq; principatus: neq; instātia: neq; futura: neq; fortitudo: neq; altitudo: neq; pfundum: neq; creatura alia poterit nos separare a charitate dei quę est i christo iesu domino nostro. Hęc charitas diffusa per spiritū sanctum fecit: vt mundus fidelium: mundum vinceret impiorum. Hęc neronis crudelitatem: domitiani furore: ē: multorumq; post eos principum gloriosa innumerabilium martyrū fine confudit: donante christo imitatoribus suis: de persecutionibus regum eternarum stemata coronaz.

Qđ christus pomnib⁹ impios t peccatorib⁹ mortuus fuerit: Ca. VI

In illa igitur ratio dubitādi est: iesū christum dominum nostrum p impios t peccatoribus mortuū: a quorum numero liber inuētus est. Non est pro oib⁹ mortu⁹ christus? Sz pius pro omnib⁹ mortuus est christus. Nemo ergo omnium hominū ante reconciliationem quę p christi sanguinē facta est: non aut peccator aut
Ro. 5. impius fuit: dicente apostolo: Si enim christus cum adhuc infirmi essemus: iuxta tempus pro impijs mortuus est: vix enim p iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commēdat autem suam charitatem deus in nobis: Quoniam si cū adhuc peccatores essemus: christus pro nobis mortuus est: multo magis iustificati sāguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cuz inimici essemus: reconciliati sum⁹ deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Idez autem apostol⁹ in secūda ad corinthios ait:
2. Cor. 5. Charitas enim christi vrget nos iudicantes hoc: quoniam si vnus pro omnib⁹ mortuus est: ergo omnes mortui sunt: t pro omnibus mortuus est: vt t qui viuunt: iā non sibi viuant: sed ei qui pro ipsis mortuus est t resurrexit. De seipso vero quid pronūciat audiamus. Fidelis inquit sermo et oni ac
1. Tim. 1. ceptione dignus: Quia christus venit i hūc mundum peccatores saluos facere: quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primo ostenderet christus iesus omnem patientiam: ad informationem eorum qui credituri sunt illi i vitam eternam. Siue ergo circumcisio siue p̄putium: peccato vniuersaliter concludebatur: vnusq; oēs reatus obstrinxerat: t inter magis minusq; impios nemo erat q̄ posset absq; christi redemptiōe saluari: quę redemptio vniuerso se se intulit mūdo: t omnibus hominibus indifferenter innotuit: quando quidem in die quinquagesimo ab illo pascha in quo se hostiam deo verus agnus obtulerat: cum apostoli t q̄ cū eis vnanimes erāt: repleti spiritu sancto linguis omnium gentium loquerentur: cōuenichat exercita miraculo diuersi generis hominū multitudo: vt euangelium christi in eis qui aderant: totus mundus audiret. Confluxerāt
Act. 2. autem (sicut scriptuz est) partbi t medi: elamite t qui mihabitant mesopotamiā: iudeam et cappadociam: pontum t asiam: phrygiam et pāphiliam: egyptū et partes lybię quę est circa cyrenen: t aduenę romani: iudęi quoq; t prosely: cretes t arabes: audientes eoz linguis p̄dicari magnalia dei: quorum testificatio etiam in eas gētes quę remotiores sunt: longe lateq; procurreret: Ad cuius rei effectuz credimus prouidētia dei romani regni latitudinem p̄parataz: vt nationes vocandę ad vnitatem corporis christi: pius iure vnius consociarentur impietatis. Cuius gratia christiana non contēta sit eosdem limites habere quos romana: multosq; iam populorum sceptro crucis christi illa subdiderit: quos armis suis ista non domuit. Quę tamen per apostolica sacerdotu principatuz amplior facta ē arce religionis q̄ solio ptātis. Qđ si forte quēadmodū quasdam gentes qđ non volunt: in consor-

tium filiorum dei nouimus adoptatas: ita etiam nunc in extremis mūdi partibus sūt aliquę nationes: quibus nōdum gratia saluatoris illuxit: Non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio dei tempus vocationis esse dispositū: quo cuāgelium qō nōdum viderunt: audiant atq; suscipiāt. Quibus tamen illa mensura generalis auxilij ḡ desuper omnibus semper hominibus est ꝓbita: non negatur. Quāuis tā acerbo natura humana vulnere sauciata sit: vt ad cognitionem dei neminem contemplatio spontanea plene valeat eruditre: nisi obumbrationē cordis vera lux discussserit: quā inscrutabili iudicio deus iustus ⁊ bonus non ita ꝓ teritis sęculis quēadmodum in nouissimis diebus effudit. Unde et beatus apostolus
Col.1. paulus scribens colossensib⁹ ait: Mysterium qō absconditū fuit a sęculis ⁊ generationibus: nunc autem manifestatum est sanctis eius quibus voluit deus notas facere diuitias glorię sacramenti huius in gētib⁹: qō est christus in nobis.

Quomodo mysterium vocationis gentium, ꝓphetis fuerit cognitum ⁊ aplis: Ca. vii.

An quid hoc mysterium etiaꝫ prophetis incognituꝫ fuit? ⁊ illi per ḡs spiritussāctus loquebatur ea quorum ab ipsis fiebant denūciationes: nesciebant? Non ita plane intelligendum puto: sed ipsis gentibus absconditum fuisse mysterium qō dominus qū voluit ⁊ quib⁹ voluit reuelauit. Nam de vocatione gentiuꝫ quę nō erant populus dei: et quibus prius non misertus est: nunc autem miseretur: in
Deut 32. deuteronomio ita dicitur: Et vidit dominꝰ ⁊ zelauit: ⁊ iratus est propter tram filiorum suorum ⁊ filiarum: ⁊ dixit: Auertam faciem meam ab eis: ⁊ ostendaꝫ quid erit in nouissimo: q; generatio peruersa est filijs: in quibus non est fides in illis. Ipsi in zelum cōpulerunt me in hoc qō nō est deus: irritauerunt me in idolis suis. Et ego in zelum incitabo eos in eis qui non erat gens: sup gentē insipiente irritabo eos. Et dauid hęc de adoraturis deuꝫ omnibus gentibus ꝓpcinit: Omnes gentes quascunq; fecisti venient ⁊ adorabunt coram te domine: ⁊ glorifi-
Ps.71. cabunt nomen tuum. Et iterum idem: Et adorabunt eum omnes reges terre: omnes
Ps.71. gentes seruient ei. Et iterum: Benedicētur in ipso omnes tribus terrę: omnes gentes magnificabunt eum. Esaias quoq; similia annunciat dicens: Quoniam erit in nouis- Esa.2. simis diebus manifestus mons domini: et domus dei in cacumine montium: ⁊ exaltabitur super colles: ⁊ venient ad euꝫ omnes gētes. Et iterum idem: Et faciet inquit dominus sabaoth omnibus gentibus: in mōte isto bibent in iocunditate vinuꝫ: vngentur vnguēto in monte isto: tradet hęc oīa gentibus: hoc enim consiliuꝫ super omnes gentes. Et iterum idē: Et reuelabit dominus brachium suum sanctum in conspectu omnium gentium: ⁊ videbunt omnes gentes terrę salutare quę a domino est. Et iterꝫ: Ecce aduenę ad te per me accedent: ⁊ ad te fugient. Et infra: Gentes quę te nō cognouerunt inuocabūt te: et populi qui te nesciunt: ad te confugient. Osee quoq; pria ꝓphetat dicens: Et erit in loco in quo dictuꝫ Osee.1. est eis: non populꝰ meus vos: ibi vocabuntur filij dei viui: ⁊ congregabuntur filij iude ⁊ filij israel in idipsum. Et iterum: Misere- Osee.2. bor: non dilectę: ⁊ dicam non populo meo: populus meus es tu: ⁊ ipse dicet: deus meus es tu. Sub apostolis vero cum ij qui in christum ex circumcisione crediderant: eos qui gentiles erant: dicebanturq; ꝓputiū: iustificationum gratię arbitrarentur participes esse nō posse: Docet beatus apostolꝰ petrus ḡs indiscretus apud deum vterq; sit populus: si in vnitatem fidei ambo conuenerint. Cum autem inquit cępissem loqui: Act.11. decidit spiritussanctus super eos: sicut et in nos in initio. Recordatus sum autē verbi domini: sicut dicebat: Johannes quidē baptizauit aqua: vos autē baptizabimini spiritusancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis deus sicut ⁊ nobis qui credidimꝰ in dominum iesum christum: ego quis eram qui possem prohibere deum? His auditis tacuerunt ⁊ glorificauerunt deum dicentes: Ergo ⁊ gentibus deus ꝓnitentiam ad vitam dedit. Jacobus quoq; apostolus ō hac vo- Act.15. catione gentium dicit: Viri fratres audite me: Simon narrauit quemadmodū primū deus visitauit sumere ex gentibus populū nomini suo: ⁊ huic concordant verba ꝓphetarum: sicut scriptuꝫ est: Post hęc reuertar: Amos.9. ⁊ reędificabo tabernaculuꝫ dauid quod cecidit: ⁊ diruta eiꝰ reędificabo: ⁊ erigam illud: vt requirant cęteri hominum dominum: et

omnes gentes super quas invocatus est nomen meum: dicit dominus faciēs hęc: notum a seculo est domino opus suū. Sy- Act. 2.
meon quoq; ille cui responsum erat a spiritu sancto non eum visurum mortem prius q̄ videret christū domini: ō salute omnium gentium q̄e in christo revelabatur: hęc dixit: Nūc dimittis servū tuum domine fm verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei: salutare tuum. Quod parasti: ante faciem omniū populorum. Lumen ad revelationem gentium: & gloriam plebis tuę israel. His et alijs testimonijs scripturarum: non dubie demonstrat: ista divinissimam: potentissimā: benignissimaq; gratiam qua in novissimo mundi tēpore omnes gentes in regnum christi vocārtur prioribus seculis in occulto dei absconditam fuisse consilio. Et cur hac manifestatione qua nunc vniuersis nationibus innotescit: antea revelata nō fuerit: nullam posse scientiam cōprehendere: nullam intelligentiam penetrare: cum tamen illud quod ō bonitate dei pijssime creditur: q̄ omneo hommes velit salvos fieri: & in agnitionem veritatis venire: non oporteat nisi perpetuum ęternumq; sentiri: fm eas mensuras q̄bus deus dona generalia specialibus novit cumulare muneribus: vt & qui exortes gratię fuerint: ō sua nequicia redarguāt: & qui eius lumine erituerint: nō in suo merito: sed in domino glorientur.

In hoc sane angusto quidem: sed tamen recto intelligētię tramite non parum difficultatis opponit cōsideratio paruloru: qui nullo iudicio rationis vtunt: quo auctoris sui beneficia sentientes: ad agnitionem valeant veritatis accedere: nec videntur de neglectu opitulātis gratię iuste arguiri: in illa ignorantia naturaliter cōstituti: quā dubiū non est: nullam recipere scientiam: nullam sentire doctrinā.

Quare tanta multitudo nō regeneratorum infantiū a ppetua alienetur salute: Ca. viii.

Vide cuius oīneo hommes velit deus saluos fieri: quid est q̄ alienatur a salute ppetua tanta infantium multitudo: totęq; in bis ętatibus hominū mīlia extra vitam relinquūtur ętternam: quasi ad hoc tm conditi sunt ab eo qui neminem odiens creauit: vt quia in hunc mundum cū peccati carne venerūt: insolubilis culpę vincula sine reatu ppriq; actionis incideret: quid hoc profundius: quid mirabilius esse potest? Neq; credi fas est: eos qui regenerationis nō adepti sūt sacramentum: ad vltum beatorum pertinere consortium. Et magis stupendū magisq; sit mirum: q̄ vbi actio non offendit: vbi arbitrium non resilit: vbi eadem misera similis imbecillitas: causa cōmunis est: non vnum est ō tanta parilitate iudicem: & ōles reprobat abdicatio: tales adoprat electio. Verūtamē de hac altitudine discretiōis dei non cōturbabik cor nostrum: si firma & stabili fide omne iudiciū dei iustum esse credamus. Nec agetam⁹ habere cognitum q̄d voluit esse secretuz: vt vbi inuestigare nō potest quare ita iudicet: sufficiat scire quis iudicet. Nec nō ita icognoscabilis ista sit quęstio: vt nihil sit: q̄d de ea eruditionis possim⁹ acquirere: si ad cōtemplandum id q̄d videri pōt: tranquill⁹ sobrię cordis adhibeatur intuitus. Cum enim cōsideramus inter paganos: inter iudęos: inter hęreticos: iter ipsos catholicos christianos q̄s multiplex pereat numerus paruloru: quos quāti ad propias pertinet voluntates: neq; bonum aliquid: neq; malum constat egisse: discamus super eos illam manere sententiam: quā humanuz genus p̄varicatione primi parentis excepit: cuius sentētię rigor dum etiam circa tales non resoluit: q̄s magnum illud peccatum fuerit demonstratur. Nemo autem putaretur non innocens nasci: nisi etiam talibus esset noxiū non renasci. De imaturitate vero mortis non est ratio conquerendi: cuz semel i naturam nostram per peccatū ingressa mortalitas obnoxium sibi omnem vitę nostrę fecerit diem. Esset enim quoniam fm aliquem modum immortalis dici homo posset: si esset tempus intra q̄d mori omnino non posset: Sed nūq; corruptio ita incorruptionis est particeps: vt non semp obnoxium sit defectiōi quod debek occasui. Vitę huius principium: mortis exordiū est: nec prius incipit augeri ętas nostra q̄s minui. Cum si quid adiicitur spacij temporalis: nō ad hoc accedit vt maneat: sed in hoc trāsit vt pereat. Quod ergo ab initij sui die mortale ē: qualiber occidat die: nō

cõtra legem mortalitatis occumbit: Nec vnq̃ ei vicinꝰ est posse viuere q̃ posse deficere. Quis autem ex vna causa omniũ hominum sit orta mortalitas: non in vnã tamen: sed in multiplicem imbecillitatẽ corruptibilis natura distrahitur. Et siue morbis siue debilitatibꝰ siue vulneribus: non solum anni aut menses vel dies ętatis humanę: ſ t omnes horę omniaq̃ momenta subiecta sunt. Nec est aliquo mortis genere aut vitus obeundi modo: qui non intra vniuersitatem mortaliũ in aliquam incidat portionem. Manet enim graue iugum super filios adam: a die exitus de ventre matris eorũ: in diem sepulturę in matrem omniũ. Sed huius aspernui iugi pondera non ita in adę filios irruerunt: vt diuina iustitia nihil eis suę dimensionis adhiberet: quę defectionuz legibus ita defectura subiecit: vt ab eis moderationum suarum non euerteret potestatẽ. Ideo omnia omnes inciderent mala: quia per communem conditionez omnes omnibus subiacerent: sed vt generali necessitate variata causas sibi dominꝰ indulgẽtię correptionisq̃ seruaret: esseręq̃ in vno omniuz debito: quod t misericors remitteret t iustus exigeret. Cũ igitur iusta t omnipotẽtis prouidẽtia dei incessabiliter vniuersa dijudicet: et nemo in hũc mundum veniat: neq̃ ab hoc mundo exeat: nisi eo ortu atq̃ decessu quem rerum arbiter fin altissimam scientiam suam sapientiamq̃ decernit: sicut scriptum est in
Job.11. libro iob: Quis ignorat q̃ omnia hęc manus domini fecerit: in cuius manu anima omnis viuentis: et spiritus vniuersę carnis hominis? Et iterum: Breues dies hominis sũt: et numerus dierum eius apud te est: Quis audeat causas operum et cõsiliorum eius indirere? Inscrutabile enim est valdeq̃ secretum: cur tantis differentijs conditio humana variata sit. Illum ab infantia vsq̃ in senectutẽ longeua carpit infirmitas: nec inter perseuerãtes dolores statute deficit tempus ętatis. Illũ integrio valentem viribus annosissimus vigor vegetat. Huic in puericia finis est: illi in adolescentia. Huic vltra iuuentutẽ non licet progredi: illi impossibile est vsq̃ ad loquendi rudimẽta grădescere. Quas vitę metas multiformiter inęquales in-

nius acerbas experiretur caduca mortalitas: si pręsentis tũ ęculi detrimenta pateretur: t nõ in ęternas miserias caderẽt: qui hinc sine lauacro regenerationis exissent. Sed cum inscrutabilis sit causa donorum quę gratia tribuit: q̃ miseriarum quas natura promeruit: ipsa nos intelligentię difficultas ad nostrum remittit auctorem. Et cum quęrimus quomodo omnes homines saluos fieri velit qui nõ omnibus illud tempus impertit: in quo per voluntariam fidem percipiẽdę gratię sint capaces: nõ irreligiose arbitror credi neq̃ inconuenienter intelligi q̃ isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratię partem: quę semper vniuersis ẽ impẽsa nationibus: qua vtiq̃ si bene eorũ vterentur parentes: etiam ipsi per eosdez iuuarenꝰ. Omniuz nanq̃ erroꝛ parulorum totaq̃ illa principia neccluz rationalis infantię: sub arbitrio iacent voluntatis alienę: nec vllo modo eis nisi per alios consuli potest: t cõsequẽs est illos ad eorum pertinere cõsortium: quorum vel recto vel prauo agũtur affectu. Sicut enim ex aliena confessione credunt: ita ex aliena infidelitate aut dissimulatione nõ credunt. Et cum ipsi nec pręsentis vitę desiderium habuerint nec futurę: q̃ ipsorum factum est nasci: tam ipsorum efficitur nõ renasci. Sicut autem circa maiores pręter illam generalem gratiaz parcius atq̃ occultius omnium dominum corda pulsantem excellentiore opere: largiore munere: potẽtiore virtute vocatio specialis exeritur: ita etiam circa innumeros paruulos eadem manifestatur electio: quę quidem nec illis qui renati non sunt: in parentibꝰ defuit: sed ijs qui renati sunt: pię parentibus affuit: Ita vt multis sępe quos suorum impietas deseruit: alienorũ cura seruierit: t ad regenerationem venerint per extraneos: quę eis nõ erat prouidenda p proximos. In quo opere gratię: quis nisi arrogantissimus atq̃ vanissimus de diuina iustitia conqueratur: q̃ non omnibus paruulis similis prudentia consulat: omniaq̃ pericula quę mouturorum regenerationem ꝓhibere possunt: aut potestate submoueat: aut miseratione pręueniat? Quod vtiq̃ erga oẽs ita fieret: si ita fieri omnino deberet. Non autẽ latet quãtũ

cordibus fideliuz defidię gigneretur: si in baptizandis paruulis nihil ō cuiusq; negligētia: nihil de ipsorum esset mortalitate metuendum: Quādoquidem vt tales baptismo fraudarentur: nullo modo posset accidere. Hac vero tam inamissibili felicitate infantium vehemētissime opinio illius roboraretur erroris: qui gratiaz dei ex meritis dominuz dari audet contra fidem catholicaz predicare. Videret quippe inculpabili innocētię hoc tota equitate deberi: vt neminem eorum adoptio ꝓueniret: quos nullus reatus perstringeret: nec impie a quodam de parulorum baptismo dictuz fuisset. Habet gratia quod adoptet: non habet vnda qō diluat. Sz hoc detestabiliter predicatum omnes discipuli veritatis intelligunt: t inde manifestum est eos qui salui fiunt: non merito sed gratia liberari: q; sine baptismo mortuos periisse nō dubium est. Qui vtiq; nisi grauissimi peccati essent participes: nō perirent: Hūc autem occulta quidem dei discretione: sed iusta sic ostēditur: et quid conferat gratia: et quid prēuaricatrix meretur natura: vt nec cōtra donum eleuetur superbia: nec contra periculum cesset industria. Siue igitur nouissima contemplentur sęcula: seu prima seu media: rationabiliter t pie creditur omnes homines saluos fieri deum velle: semperq; voluisse: t hoc non aliunde monstratur ēē de ijs beneficijs: eaq; prouidentia dei quā vniuersis generationibus communiter atq; indifferenter impendit. Fuerunt enim ac sunt huiusmodi dona ita generalia: vt p ipsorum testimonia ad quęrendum verū deuz possent homines adiuuari: quibus donis auctorem suū per omnia sęcula ꝓtestantibus: specialis gratię largitas suffusa est: Quę lz copiosi⁹ nunc ēē ante prętetur: causas tamen distributionum suarum dominus apud scientiaz suā tenuit: t intra secretum potentissimę voluntatis occuluit: quę si omnibus vniformiter affluerent: non laterent. Et ēē nulla est ambiguitas de benignitate generali: tam de speciali misericordia nihil quod stupēdū esset exsisteret: ac perinde illa esset gratia: ista non esset. Deo autem placuit et hanc multis tribuere: t illam a nemine submouere: vt ex vtraq; apparerat non negatum vniuersitati quod collatum est portioni: sed in alijs ꝓtulisse gratiaz: in alijs retinuisse naturam. Hanc quippe abundantiorem gratiam ita credimus atq; experimur potentiam: vt nullo modo arbitremur esse violentam: quo quicquid in saluandis hominibus agitur: et sola dei voluntate peragatur: Cum etiam ipsis paruulis per alienę voluntatis subuentatur obsequium.

Quomodo gratia tanq; famulam t receptricē donorū suorū ꝓparet voluntatē: Ca. IX.

Gratia quidez dei in omnibus iustificationibus principaliter pręminet: suadendo exhortationib⁹: monendo exemplis: terrēdo periculis: incitando miraculis: dando intellectuz: inspirando consiliuz: coęq; ipsum illuminādo t fidei affectionib⁹ imbuendo. Sz etiā voluntas hominis subiungitur ei atq; cōiungitur: quę ad hoc prędictis ē excitata pręsidijs: vt diuino in se cooperetur operi: t incipiat exercere ad meritū qō superno semine concepit ad studiuz: de sua habeno mutabilitate si deficit: de gratię opitulatione si profecit. Quę opitulatio per innumeros modos siue occultos siue manifestos omnibus adhibetur: et q a multis refutatur: ipsorum est nequiciaę: q autem a multis suscipitur: et gratię ē diuinę t voluntatis humanę. Siue igitur initia siue profectus fidelium siue vsq; in finem perseuerantium cogitemus genus: nulla species cuiusq; virtutis occurrit: quę vel sine dono diuinę gratię: vel sine consensu nostrę voluntatis habeatur. Ipsa enim gratia hoc omni genere medendi atq; auxiliandi agit: vt in eo quem vocat: primū sibi receptricem t famulaz donorum suorum pręparet voluntatem. Nam virt⁹ volentium nulla ē: nec potest adesse vel fides vel spes vel charitas eis ineſſe: quorū ab his bonis consensus alienus est. Hūc autem consensum non solum cohortatio prędicantiuz t incitamenta doctrinę: sed t metus gignit: ꝓpter qō scriptū ē: Principium sapientię timor dñi. Qui quātuslibet terroribus inferatur: nō aliud agit ēē vt quem fecerit timentem: faciat t volentem: nec solum volentem sed etiā sapiētē. Hō t illō scriptū ē: Beat⁹ qui donatū est Prouer. 9. Ecli. 25.

habere timorem dei. Quid enim tã beatificã q̃ hic timor: qui genitor eruditorq̃ sapientię est? In cui⁹ vtiq̃ deuotione deuota est ⁊ volũtas: quę auctore gratię eodem proficit timore quo cępit. Cum ergo hic timor etiam per quandaz vim magni terroris imittitur: non ibi ratio extinguitur: nec intellectus auferetur: sed illa potius quę mẽtez ꝛmebat: caligo discutitur: vt voluntas deprauata prius atq̃ captiua: recta efficiat ⁊ libera. Vnde sicut animus nihil virtutis capit: nisi radium veri acceperit luminis: ita gratia nihil ei quẽ vocat confert: nisi oculos in eo aperuerit voluntatis. Quę in plęrisq̃ (sicut superi⁹ disputatuz est) ab ipso initio sui ardentissima citius ⁊ magnis diuturnis augmentis: in plęrisq̃ autem tarde cunctanterq̃ proficiens: vix ad ea incrementa prouehitur: quę idoneam ad perseuerandum habeãt
Joh.6. firmitatem. Dicit quidem dominus: Nemo venit ad me: nisi pater qui misit me: attraxerit eum. Sed hoc ideo dictum est: vt illaz fidem sine qua nemo ad christum venit: ex patris haberi munere nouerim⁹:
Matth.16. sm illud q̃ apostolo dicit: Beatus es simon bariona: quia caro ⁊ sanguis non reuelauit tibi: sed pater me⁹ qui in cęlis est. Qui i cordibus trahendorum hoc egit vt crederent: hoc effecit vt vellent. Non em̃ esset vnde traherentur: si sequaces fide et voluntate non essent: quoniam qui non credunt: nec trahuntur omnino: nec veniunt: neq̃ accedunt qui dissentiũt: sed recedunt. Qui ergo veniunt: amore ducuntur: dilecti enim sunt: ⁊ dilexerunt: quęsti sunt: ⁊ quesierũt: ⁊ q̃ eos voluit deus velle: voluerunt: qui ad obediendum sibi ipsum velle sic donat: vt etiam a perseueraturis illam mutabilitatem quę posset nolle nõ auferat. Alioquin nemo vnq̃ fidelium recessisset a fide. Neminem concupiscẽtia vinceret: neminem tristicia eliderет: neminem iracundia debellaret: nullius charitas refrigesceret: nullius patientia frangeretur: ⁊ collatã sibi gratiam nemo negligeret. Sed quia hęc possunt fieri: ⁊ in consensum talium temptationũ facilis nimium proclinisq̃ descẽsio est: nũq̃ debet in auribus fidelium vox illa domi-
Matth.26. ni non sonare: qua apostolis dicitur: Vigilate ⁊ orate ne intretis in temptationẽ.

Ubi si de vigilando tm̃ non etiaz de orãdo discipulos admoneret: solas liberi arbitrij vires viderentur hortatus. Sed cum addidit: Et orate: satis docuit superni futurũ muneris: vt eos etiam vigilantes tẽptationis procella non vinceret. Tale est ⁊ illó quod ait: Simon simon ecce satha-
Luc.1 nas expostulauit: vt vos cerneret velut triticum: ego autem rogaui pro te: ne deficiat fides tua: ⁊ tu tandem conuersus cõfirma fratres tuos: ⁊ roga ne intretis i tẽptationem. Si ergo defectura erat fides tanti apostoli: nisi pro eo christus oraret: inerat ei procul dubio mutabilitas q̃ posset in temptatione nutare: et non ita iam perseuerantię fuerat virtute solidatus: vt nullis periculis esset obnoxius. Siquidẽ tam grauis eum perturbatio etiam post ista concusserit: vt in caiphę domo vnius ancillę interrogatiõe pauefactus vsq̃ ad trinam negationem christi cui moriturus se spopõderat: constantia deficiente perductus sit. Qui ergo tunc conturbatum eo: apostoli non humanis sed diuinis cõuenit oculis: ⁊ ad largos pęnitudinis fletus potenti meitauit aspectu: potuit hãc firmitatem animi pręcipuo conferre discipulo: vt sicut ipsum dominuz nihil ab expletę passionis proposito deterrebat: ita nec beatum petrum vlla tunc formido superaret. Sed hęc stabilitas illius tãtummodo propria fuit qui solus vere potẽter
Joh.10. q̃ dicebat: Potestatẽ habeo ponere animam meam: ⁊ potestatem habeo iterum sumere eam. In cęteris vero hominibus donec caro concupiscat aduersus spiritũ: ⁊ spiritus aduersus carnem: ⁊ donec spiritus quidem promptus est: caro autez infirma: incõmutabilis animi formido non potest reperiri: quoniã non huius: sed alteri⁹ vitę est vere pfecta ⁊ secura fęlicitas. In pręsentis autem agonis incerto: vbi tota vita temptatio est: ⁊ ab insidianti superbia nec ipsa est tuta victoria: mutabilitatis periculo nõ caretur. Et Iz innumeris sanctis suis donet virtutẽ perseuerãdi vsq̃ in finẽ diuina ꝓtectio: a nullis tamẽ aufert quod ipsis repugnat ex ipsis: vt in oibus studijs eorum atq̃ conatibus semper inter se velle ⁊ nolle decerтet. Quã cõpugnantiã idem beatissim⁹ petr⁹ etiaz in ipsa palmarũ omniũ ꝓsumatiõe ꝓpessus

est. Siquidem hoc ipse dominꝰ protestatur et dicit: Amen amen dico tibi: quando iuuenis eras: ꝙngebas te ⁊ ambulabas vbi volebas: cum autez senueris: extendes manus tuas: ⁊ alius te ꝓcinget: ⁊ ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit significãs qua morte gloificaturus esset deuz. Quis ergo ambigat: quis ignoret hanc fortissimam petram quę ab illa principali petra cõmunionem ⁊ virtutis sumpsit ⁊ nominis: hoc desideriuz semper habuisse: vt ei moriendi pro christo constantia donaretur? Verũtamẽ ita ineuitabilis erat obluctatio trepidationis: vt vir martyrũ auidissimus: adepturus quidez denũciaretur victoriam passionis: sed nõ sine tẽptatiõe formidinis. Merito igitur non soluz ab incipientibus: verũetiam a prouectissimis sanctis vniformiter dominꝰ supplicatur ⁊ dicitur: Ne nos inducas in temptationem: sed libera nos a malo. Iohañ. 6. Uniuersis enim qui in fide et dilectiõe ꝑmanent: ab ipso donatur ne in temptationes superentur: vt qui gloriatur: in domino glorietur. Ipsamq; gloriã ijsdem quibus eam impertit ascribit. Ut ꝙuis autẽ bo dei steterint: tamẽ quia in se habebãt vnde caderent: ipsoruꝫ stet meritum q̃ steterunt. Igit sicut qui crediderunt: iuuantur vt in fide maneant: sic ⁊ qui nondum crediderunt iuuantur vt credant. Et quẽadmodum illi in sua habent potestate vt ereant: ita ⁊ illi in sua habẽt potestate ne veniant. Fitq; manifestum q̃ diuersis atq; inumeris modis omnes homines vult deus saluos fieri: ⁊ in agnitionem veritatis venire. Sed qui veniunt: dei auxilio diriguntur: qui non veniunt: sua pertinacia reluctantur. Quis autem multi amãtes tenebras suas: splẽdorem non recipiant veritatis: ⁊ multi qui illuminati fuerant tenebrescant: verbum tamen dei manet in ęternum: ⁊ de promissionis veritate nihil excidit. Intrat quotidie ꝓscita ⁊ promissa gẽtium plenitudo: ⁊ i abrahę semine omnis gens: omnis tribus: omnis lingua benedicatur. Quod enim pater filio dedit: filius non amittit: neq; quisq; potest ō manu eiꝰ eripere q̃d accepit. Firmum fundamentum dei stat: et manuri in ęternuz templi ędificatio non vacillat: ꝓtẽta super omnes veritate ⁊ misericordia dei: a quo q̃d et nemini negat ⁊ nulli debetur: in ijs quos promisit efficit. Ipse enim operatur omnia in omnibus. Sed ostia procul dubio iusta ⁊ bona. Vniuersę ẽm vię domini misericordia et veritas: Qui sicut ꝓfessus ante ꝙsulę: quãta totius mundi hominum multitudo: vel cõmunibus vsa donis vel specialibus adiuta ꝓsidijs: declinans tamen ab itinere veritatis et vitę ingressura ẽst latitudinẽ erroris ⁊ mortis: ita semper ꝓcognitum habuit quantus piorũ numerus p opem gratię: ⁊ per seruitutẽ obedientię ad ęternam beatitudinem pertineret: Vt nullo excidente de plenitudine promissorũ: qui nec prouectu erat fallẽdꝰ: nec auxilio defuturus: eos glorificaret ꝓ omnibus q̃s eligit ex olibus. Vniuersitati q̃pe bonuz q̃ abunde probauimꝰ: ita multiplex atq; ineffabilis bonitas dei ꝓfuit semp ⁊ ꝓsulit: vt neq; vlli pereuntium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis: neq; cuiq̃ sit liberum de sua iustitia gloriari: cũ ⁊ illos propria nequitia demergat ad pœnam: ⁊ istos dei gratia perducat ad gloriam.

De recapitulatione in hoc secũdo libro diffinitoꝝ ⁊ operis conclusione: quemadmoduꝫ videlicet deus omnes homines velit saluos fieri: Ca. x.

Quod itaq; in ꝓncipio secundi huius voluminis insinuauimꝰ: hoc nunc iterum cõmendamus: vt cũ de gratię profunditate ⁊ altitudine disputatur: tribus illis salubertimis ⁊ veracissimis diffinitiõibus simus inniti. Quarum ꝓma ꝓfitetur ęternum ⁊ ꝓprium diuinę esse bonitatis: vt omnes homines saluos fieri velit: ⁊ in agnitionem veritatis venire. Alia simul ꝓdicat omnem hominem qui saluus fit: quiq; in agnitionẽ veritatis venit: dei auxilio iuuari et regi: vtq; in fide quę per dilectionem operat: ꝑmaneat custodiri. Tertia vero temperanter ⁊ sobrie ꝓfitetur: non omnẽ voluntatis dei comprehendi posse rationẽ: ⁊ multas diuinorũ operum causas ab humana intelligẽtia eẽ subductas: Vt cũ in tribꝰ i natiõibꝰ i familijs i gentibus i nõdũ natis ⁊ genitis q̃dã autvarie aut insigniter gesta noscunt: nõ ambigimꝰ ea ex illis

esse quę iustus et misericors deus in hoc trāsituro sęculo nolunt sciri. ¶ Quidē quidez ad vtilitatem nostram dispositum sentiendum est: vt quoniaz salui facti sumus: cui pręparauit deus quod oculus non vidit nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: sicut constanter credimus videdum quod nondum videmus: ita patienter expectemus intelligendum qđ nondū intelligim⁹. ¶ Si ergo cesset insidiosa malignitas: si insolens pręsumptio conquiescat: bis recte (vt arbitror) ptractat̄: nullius superest causa certaminis: neqz vltra necesse est nos interminabilibus quęstionibus occupari. ¶ Elaboratum est enim quātum dominus adiuuit: vt non solum in nouissimo diebus: sed etiam in cūctis retro sęculis probaretur: gratiam dei omnibus hominibus affuisse: prouidētia qdem pari t bonitate generali ꝑ multimodo opere diuersaqz mēsura. Quoniam siue occulte siue manifeste: ipse est (vt apls ait) saluator omnium hominum maxime fidelium. ¶ Quę sentētia subtilissimę breuitatis et validissimi roboris: si tranquillo consideretur intuitu: totā hanc de qua egimus: controuersiam dirimit. ¶ Dicendo enim qui est saluator omniū hominū: confirmauit bonitatem dei super vniuersos homines esse generalem. ¶ Adiicendo autem maxime fidelium: ostendit esse partem generis humani: quę merito fidei diuinitus inspiratę: ad summaz atqz ęternam salutem specialibus beneficijs ꝓuehatur: quod vtiqz nulla iniquitate agitur iustissimi t misericordissimi dei: cuius iudicium in his dispensationibus non cum arrogantia discutiendum sed cum tremore laudandū est. Siquidem in ipsis quoqz fidelīū populis quod iam superⁿ ostēsum est: nō eadem omnibus nec paria cōferantur: t ante vlla humanorum ponderа meritorum: dissimillima diuinorū mensura sit munerum. ¶ Si enim de parentū carnalium iudicijs cōqueri non audem⁹: cum aliquos filios suos ante vlla motum examina: ante aliqua pietatis obsequia: indulgentiore amplectūr affectu: In dominus quoqz erga famulos libera est dispositio: nec iuste a quoqz reprehenditur qui de vnius conditionis familia quosdā sibi quos benignius honestaret: et quos liberius erudiret elegit: nunquid de sūmi patris t veri domini beniuolentissima ꝙtate causanduz est: ꝙ in magna domo eiⁿ innumeris differentijs vniuersa variant? Cuiqz nemo aliquid boni habeat quod non ille donauerit: non oēs tamē ęqlē virtutibus micant: aut eadem charismatum dote ditantur. Nec possumⁿ hanc diuersitatem graduum causis aptare meritorum: cuz totius boni meriti principalis causa sit gratia: de cuius opibus suntitur quicquid in singulis probabile reperitur. Sicut ergo de ijs quę intra ecclesiaz multiformiter spiritus sanctus operatur: impiū est vllam querelam corde concipere: ita etiā de illa prouidentia quę infidelibus pręsidet: nullatenus murmurandum est. Quoniam t iustus t bonus arbiter nec voluntatis iniquę est: nec discretionis incertę: vt sub immensa omnipotentis dei misericordia atqz iustitia putemus ꝙ quisqz pereat qui perire non debeat. Nulla go mūdi ab euāgelio vacat christi. Et ꝫ illa generalis vocatio non quiescat: tamē etiaz ista specialis iam vniuersis est t facta cōmunis. Ex omni gente: ex oi ꝺitiōe adaptantur quotidie milia senum: milia iuuenum: milia paruulorum: t effectibus gratię christianę etiam ipsa quibus mundus atteritur: arma famulantur. ¶ Multos enim qui in tranquillitate pacis sacramētum baptismatis susipere differebāt: ad aquam regenerationis confugere instantis periculi metus impulit: et lentis tepidisqz animis quod duz cohortatio quieta non suasit: minax subito terror extorsit. Quidam ecclesię filij ab hostibⁿ capti dominos suos christi euāgelio manciparūt: et quibus conditione bellica seruiebant: eisdem fidei magisterio pręfuerūt. At alij barbari dum romanis auxiliantur: quod in suis locis nosse non poterant: in nostris didicere regionibus: t ad sedes suas cum christianę religionis institutione remearunt. Ita nihil obsistere diuinę gratię potest: quo minus id quod voluerit: impleatur. Dum etiam discordię ad vnitatē trahunt: t plagę in remedia vertuntur: vt ecclesia vnde metuit periculuz: inde sumat augmentum. Ad quoslibet igitur rerum humanarum exitus se nra cōuertat inspectio: nulla sęcla: nulla negocia: nullos gene-

rationum ortus atq; decessus ab eternis et inscrutabilibus iudicijs dei vacare reperiet. Omnes varietatum compugnantię: et vniuersę dissimilium prouentuum causę: quas inuestigare et discernere non valemus: in illa eterna scientia simul notę simulq; diuisę sunt. Et nihil ibi inordinatum est: etiam de necdum existentium qualitatibus actionum. Quoniã non est in deo accidens motus aut noua voluntas aut temporale consilium: nec cogitatio eius cuz rerum mutabilium inęqualitate variatur: sed cuncta pariter tempora et temporalia: sempiterno ac stabili comprehẽdit intuitu: t omnibus omnia iam retribuit: qui quę sunt futura: iam fecit. Hinc illud est beati pauli apostoli scribentis ad ephesios: Benedictus deus et pater domini nostri iesu christi: qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cęlestibus in christo: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem vt essemus sancti t immaculati in conspectu ei⁹ in charitate. Qui predestinauit nos i adoptionem filiorum per iesum christum dominum nostrum: fm propositum voluntatis suę: in laudem glorię gratię suę. Et cętera quę sub eiusdem sensus prędicatiõe connectit: docens donum atq; opus gratię in eterno semper dei mansisse cõsilio: omnesq; adoptionis filios: non solum in eo tempore quo iam existẽtes vocati sũt: sed etiam prius q̃ mũdus conderetur: electos. In qua electione quicquid dominũ in christo pręcognitum non est: nulla eidẽ ratiõe sociabitur. Omnes enim qui in regnum dei de cuiuslibet temporis vocatione venturi sunt: in ista quę sęcula cũcta pręcessit: adoptione signati sunt. Et sicut nullus infidelium i hac sorte numeratus: ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. De plenitudine quippe membrorũ corporis christi: pręscientia dei quę falli non potest: nihil perdit: t nullo detrimẽto minui potest: summa pręcognita atq; i christo ante sęcula eterna prędestinata: sicut ad timotheũ scribens apostolus dicit: Collabora euangelio fm virtutem dei: q̃ nos liberauit t vocauit vocatiõe sancta: non fm opera nostra: sed fm suum ꝓpositum t gratiaz quę data est nobis in christo iesu ante tempora eterna. Contra hanc in- 2.Timo.1.

uictę veritatis splendidissimam lucem solent quidam non sobrie dicere: superfluo ad acquirenda bonorum operum merita laborari: frustra etiam orationibus q̃bus deus exorãdus speratur: insisti: si ex incõmutabili proposito eius christianę gratię subsistit electio: nec aliter quicq̃ procedere potest q̃ omnipotentis voluntate dispositum est. Sed qui se ingeniose hoc arbitrantur opponere: non intelligunt scientiam dei: quę t ꝑterita t prędsentia t futura complectitur: tempore nõ teneri. Et tã in conspectu eius astare ea quę gerenda sũt: q̃ illa quę aut gerũtur aut gesta sũt. Qõ cum verissimum sit: non indiget mora cernendi t discernendi illa virtus: quę perpetuo veroq; contuitu creata t creanda: orta et oriturа: acta et agenda: simul aspicit: t quicquid in vniuersitate rerum p sęcula prędsinita euoluitur: ac multimodis varietatibus explicatur: id totum in eo iam ordine comprehendit: quẽ ex ipsius summo illo perfectoq; iudicio mundi huius finis accipiet. Hęc autem eterna et semper tranquilla cognitio nulla nos vrget necessitate peccandi: nec inde manat iniquitas: vnde iustitia. Quia cum bonꝰ deus omnia bona fecerit: t mali nulla sit omnino natura: a liberis voluntatibus quas vtiq; bonum fuit liberas fieri: spontanea est orta trãsgressio: t natura mutabilis: cuius incolumitas ab incõmutabili pẽdebat essentia: a summo se bono dũ proprio peruerse delectatur abrupit: cui nũc ruinę medetur gratia dei. Et propterea iesus christus venit in hunc mundum vt soluat opa diaboli: quę vtiq; sic soluũtur: vt in destructiõe eorum: etiam ab ijs quibus succurritur laboretur: quoniam t hoc a saluante donatur. Ideo beatꝰ apostolus: non soluz autẽ inquit: sed t gloriamur i tribulatiõibꝰ: sciẽtes q̃ tribulatio patientiam operatur: patiẽtia aũt probationem: probatio autem spem: spes autẽ non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sãctũ qui datus est nobis. Itemq; idẽ ad ephesios: Gra iaĝt saluati estis p fidẽ: t h non ex vobis: dei est donũ: nõ ex operibꝰ: ne quis glorietur. Ipsius em sumꝰ ĩgmẽtum: creati in christo in operibus bonis quę ꝓparauit deꝰ vt in illis ambulemꝰ. 1.Joh.3. Ro.5. Epb.2.

Deꝰ ergo bis quos eligit sine meritꝭ: dat vnde omentur et meritis. Et frustra dicitur q̄ ratio operandi non sit in electis: cū etiam ad hoc operētur: vt electi sint. Virtutum quippe munera ociosa esse non pos
Matth. 25. sunt: quoniam sicut veritas ait: Omni habenti dabitur: non habenti autem etiam quod habet auferetur ab eo. Non igitur ad hoc datur continentia: vt concupiscētijs nō repugnet: nec ideo cuiq̄ tribuitur sapientia et intellectus: vt non die ac nocte in domini lege meditetur. Quid agit donuz dilectionis: si benivolentię sollicitudo non vigilat? Quis fructus est patientię si nō habet fortitudo quod toleret? Aut quomodo in christo pie viuere ostenditur: qui nulla p̄secutione pulsatur? Vel pax quę est a deo ⁊ cum deo: nunquid bene quieta est: si non discordat a mundo? Aut amor dei poterit sine diaboli inimicitijs obtineri? Neminem prius dei gratia intēptabilez facit: neq; ob hoc cęlestium armoꝝ p̄sidio a dextris ⁊ sinistris instruitur christiana militia: vt nullo cuz hoste confligat: cum laudabilius sit atq; felicius pugnantez non potuisse vinci: q̄ desidem non potuisse tēptari. Orationū vero sollicitudinem diuinę electiōis propositio nō resolui: vno testimonio euidēter probabo: vt cętera studio brevitatis omittam. In libro igitur tobie ad filium
Tobie. 6. eius tobiam raphael angelus dicit: Memor: esto mandatorum patris tui: quoniam p̄cepit tibi accipere debere vxorem de genere patris tui. Et nunc audi me frater: noli computare dęmonium illud: sed postula eam. Et scito quoniaz dabitur tibi hac nocte vxor: ⁊ cum intraueris in cubiculum: tolle de iecore piscis illius: ⁊ impone super carbones: ⁊ odor manabit: et odor abitur illud dęmonium: et fugiet: et non aparebit circa illam omnino in perpetuum. Et cum cęperis velle esse cum illa: surgite primum ambo: ⁊ deprecamini dominum cęli: vt detur vobis misericordia ⁊ sanitas. Et nolite timere: tibi enim destinata est ante secula: ⁊ tu eā sanabis. Quis ergo quod statuit deꝰ: nulla possit ratione non fieri: studia tamen non tolluntur orandi: nec per electionis propositum: liberi arbitrij deuotio relaxatur. Cū implendę voluntatis dei ita sit p̄ordinatus effectus: vt per laborem oꝝ eum ſp̄ ⁊ instantiam supplicationum: per exercitia virtutū: fiant incrementa meritorum. Et qui bona gesserint: non solum sm propositum dei: sed etiaz sm sua merita coronētur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto: p̄finitio huiꝰ electionis abscondita est: ⁊ de nullo ante ipsius fine pronūciari potest: quod in electorum gloria sit futurus: vt perseverantem humilitatem vtilis merus seruet: et q̄ stat: videat ne cadat. Et si forte aliqua 1 Cor. 10.
victus tēptatione corruerit: non absorbeatur tristicia: nec de eius miseratiōe diffidat: qui alleuat omnes qui ruunt ⁊ erigit omnes elisos. Dum enim in hoc corpore viuitur: nullius est negligenda correctio: nullius est desperāda reparatio. Orat ita q̄ sācta ecclesia: et pro ijs qui crediderūt gratias agens: proficientem eis perseverāntiam petat: pro ijs autez qui extra fidē sunt: poscat vt credāt. Nec ideo ab obsecrationibus cesset: si pro aliquibus exaudita non fuerit. Deus enim qui oēs vult ad agnitionem veritatis venire: nō potest quēq̄ sine iustitia refutare.

Sācti Ambrosij episcopi liber secundus de Vocatione omnium gentium explicit.

Sancti Ambrosij

Capitulorum primi libri heraemeron sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De opinionib⁹ philosophorū circa rerū ꝓn cipia mundiq; vnitatē ac durationem errantium. Ca.I.

De cōfutatione ꝓmissarū opinionū per sanctū moysen docentē in principio deum fecisse cęlū ⁊ terram. Ca.II.

Q⁹ nō vanis abduci debeamus opinionibus: sed sequi ipsum moysen: qui ⁊ auctorem mūdi nouit ⁊ gubernatorē. Ca.III.

De multiplica relatione ⁊ acceptōe ꝓncipij: ⁊ quibus modis intelligi possit in principio deū fecisse cęlū ⁊ terrā. Ca.IIII.

Q⁹ hic mundus diuinę sit specimen operationis ac diuinę maiestatis insigne. Q⁹ q; filius imago sit dei ⁊ splēdor paternę glorię. Et q⁹ per ipsum et in ipsum creata sint omnia. Ca.V.

Q⁹ in principio tēporis cęlū ⁊ terrā deū fecisse ad ꝓsentem sufficiat assertionē: ⁊ cur auctor pluriosę vitauerit collectionē. Q⁹ q; de q̄litate ⁊ substātia cęli: Terręq; quoq; vel qualitate vel positione: satis sit ad scientiā q̄ scripturarū diuinarū series comꝓbendit: eo q⁹ nihil ꝓsit ad spem futurę vitę discutere vel enumerare ea quę in disputationib⁹ suis philosophi se mutuo refellentes texuerunt. Ca.VI.

Quomodo qua ve ratione terra facta in principio fuerit inuisibilis. Et cur deus cum res fecit: nō simul ornatus illis congruos donauerit. Ca.VII.

Quomodo ⁊ quā obcausam terra fuerit incōposita: et q⁹ tenebras quę erant super faciem abyssi nō intelligant male potestates: quarū malicię deus creauerit. Q⁹ et iam spiritus qui ferebat super aquas: non ꝑ alio q̄ spiritusancto accipiat: cum aperta demonstratione q⁹ malicia ex nobis orta sit: ⁊ nō a deo creatore ꝓdita. Ca. VIII.

De creatione lucis ꝑ quā ornata sunt prius cōdita: ⁊ de distinctione inter lucē ⁊ tenebras: atq; ita inter diē ⁊ noctē. Ca.IX.

Q⁹ non dici nox: sed dico nocti secundum scripturam anteferatur: ⁊ de vnitate diei in quo cęlum ⁊ terra cęteraq; sunt cōdita et creata. Ca.X.

Finis.

Heraemeron Liber I

Diuinarū scripturarum diligentissimi ꝓsecutoris beati Ambrosij Mediolanensis episcopi: liber primus heraemeron: id est: ser dierum primus: de primo die fęliciter incipit.

De opinionibus philosophorū circa rerum principia mundiq; vnitate ac durationem errantiū. Ca.I.

Antū ne opinionis assumpsisse homines: vt aliqui eorū tria principia ꝓstituerent omniū deū ⁊ exēplar ⁊ materiam: sicut plato discipulusq; ei⁹: ⁊ ea iccorrupta ⁊ increata: ac sine initio esse asseuerarēt: deūq; nō tanq; creatorē materię: sed tanq; artificē ad exemplar: hoc est: ideā intendentē: fecisse mundū de materia quā vocant hylen: quę signēdi causas reb⁹ omnibus dedisse asserat. Ipsum quoq; mūdū incorruptū: nec creatum aut factū existimarent. Alij quoq; vt aristoteles cū suis disputandū putauit: duo principia ponerēt: materiā ⁊ speciē: ⁊ tertiū cū his q⁹ operatorium dicit: cui suppeteret cōpetēter efficere q⁹ adornandū putasset? Quid igit tā incōuenies: q̄ vt ęternitatē operis cū dei omnipotentis cōiungerent ęternitate: vel ipsū op⁹ deū esse dicerent: vt cęlū ⁊ terrā ⁊ mare diuinis ꝓsequerent honorib⁹? Ex quo factum est vt partes mūdi deos esse crederēt: q̄uis de ipso mundo nō mediocris inter eos quęstio sit. Nā pythagoras vnū mundū asserit: alij innumerabiles dicunt esse mūdos: vt scripsit democrit⁹: cui plurimū de physico auctoritatis vetustas detulit. Ipsum q̄q; mundū semp fuisse ⁊ fore: aristoteles vsurpat dicere. Cōtra aūt plato nō semp fuisse ꝑ semp fore ꝓsumit astruere. Plurimi vo nec fuisse semp: nec semp fore: scriptis suis testificant. Inter has dissensiones eorū: quę pōt esse veri estimatio: cū alij mūdū ipsum deū esse dicant: q⁹ ei meus diuina vt putāt inesse videat: alij partes eius: alij vtrūq; in quo nec quę figura sit deorū: nec qui numerus: nec qui locus: aut vita possit aut cura cōprehendi? Siquidē mūdi estimationē volubilem: rotundā: ardentē: quibusdā incitatā motibus: sine sensu deū conuenit intel-

ligi: qui alieno nō suo motu feratur.

De confutatione p̄missarum opinionū per sanctum moysen docente in principio deum fecisse celū et terram. Ca. II.

QVide diuino spiritu p̄uidens sanct⁹ moyses hoīm errores fore: etiā forte cpisse: i exordio sermonis sui sic ait: In p̄incipio fecit de⁹ celuz ⁊ terram. Innūerū rerū: auctorē mundi: creationē materię cōprehēdens: vt deū cognosceres ante initiū mūdi esse: vel ipsum esse initiū vniuersorū: sicut in euāgelio dei filius dicēt⁹ sibi: Tu q̄s es: respondit: Initiū q̄ ⁊ loquor vobis: ⁊ ipsum dedisse gignendis reb⁹ initiū: ⁊ ipsum esse creatorē mundi: nō idea quadā duce imitatorē materię: ex qua nō ad arbitriū suū: sed ad speciē p̄positam sua opera formaret. Pulchre q̄ ait: In p̄incipio fecit. vt incōprehēsibilē celeritatē operis exprimeret: cuz effectū p⁹ operationis impletę: q̄ indicaū cpte explicuisset. Quis hoc dicat aduertere debemus. Moyses vtiq; ille erudit⁹ in omni sapiētia ęgyptioz: quē de flumine collectū filia pharaonis vt filiū dilexit: ⁊ subsidijs regalibus fultū: oibus ſcularis prudentię disciplinis informari atq; instrui desiderauit. Qui cū de aqua nomē acceperit: nō putauit th̄ dicē dū q̄ ex aqua cōstarent oia vt thales dixit. Et cū esset i aula educat⁹ regia: maluit tū p amore iusticię subire exilium voluntariū: q̄ in tyrānidis fastigio peccati p̄functionē delitijs acquirere. Denięq; p̄uls̄q; ad populi liberādi munus vocaret: naturali q̄uitatis studio p̄uocat⁹: accipientē iniuriā de popularib⁹ suis vlt⁹: inuidię sese dedit: voluptatiq; eripuit: atq; oēs regię domus declinās tumult⁹: in secretū ethiopię se cōtulit: ibiq; a cęteris negocijs remot⁹: totū diuinę cognitioni animū intēdit: vt gloriā dei videret facie ad faciem. Cui testificat scriptura: q: Deut. 34. nemo surrexit ampli⁹ ꝓpheta in israel: sicut moyses qui sciuit dīm facie ad faciē. Nō in visiōe neq; in somnio: sed ore ad os cū deo summo locutus: neq; in specie: neq; per ęnigmata: sed clara atq; p̄spicua p̄sentię diuinę dignatiōe donatus. Is itaq; moyses aperuit os suū: ⁊ effudit quę in eo dīs loq̄bat: sm q̄ ei dixerat: cū cū ad pharaonē regem dirigeret: Exo. 4. Unde ergo et ego aperiā os tuū: ⁊ instruā te quid debeas loqui. Etenim si q̄ de populo dimittēdo diceret a deo acceperat: quātomagis q̄ de cęlo loq̄ret. Deniq; nō in p̄suasiōe humanę sapiētię: nec in philosophię simulatorijs disputationibus: sed in ostēsione spūs ⁊ virtutis: tanq̄ testis diuini operis ausus est dicere: In p̄incipio fecit de⁹ cęlū ⁊ terrā. Nō ille vt atomoz cōcursione mūdus coiret: serum atq; ociosum expectauit negociū: neq; disciplinā quādaz materię: quā p̄templādo mundū posset efficere: sed auctorē deū exprimendū putauit.

Aduertit enī vir plenus prudētię: q̄ visibiliū atq; inuisibiliū substantiaz: ⁊ causas rerū mens sola diuina cōtineat: nō vt philosophi disputant validioꝛē atomoz cōplectionē p̄seuerantię iugis p̄stare causaz: ⁊ iudicauit q̄ telam araneę texerent: qui sic minuta ⁊ insubstātiua principia cęlo ac terris darēt: quę vt fortuito cōiungerent: ita fortuito ac temere dissoluerent: nisi in sui gubernatoris diuina virtute constarent. Nec imerito gubernatorē nesciunt: qui nō nouerūt deū: p quē oia regunt ⁊ gubernant.

Dō nō vanis abduci debeam⁹ opinionib⁹: sed sequi ipsum moysen: qui ⁊ auctoꝛem mundi nouit ⁊ gubernatoꝛem: Ca. III.

Sequamur ḡ eū qui ⁊ auctorē nouit ⁊ gubernatorē: nec vanis abducamur opinionib⁹. In p̄incipio inquit. Q̄ bonus ordo: vt illud primū asseret: qō negare p̄sueuerūt: et cognoscerent principiū esse mūdi: ne sine p̄ncipio mundū esse boles arbitrarent. Vñ ⁊ dauid cū de cęlo ⁊ terra ⁊ mari loqueret: ait: Oīa in sapiē- Ps. 103. tia fecisti. Dedit ḡ principium mūdo: dedit etiā creaturę infirmitatez: ne anarchon: ne increatū ⁊ diuinę cōsortē substantię credere mus. Et pulchre addidit de celeritate p̄ditionis fecit: ne mora in faciendo fuisse estimaret: vt vel sic intelligerent boles q̄s incōprehēsibilis operator esset: q̄ tantū op⁹ breui exiguoq; momēto suę operationis absoluere: vt volūtatis effectus sensū tēporis p̄ueniret. Nemo opantē vidit: ꝑ agnouit operatū. Vbi igit mora: cū legas: Quia ipe dixit ⁊ facta sunt: ipse mādauit ⁊ creata sunt? Ps. 148. Nec artis igit vsum nec virtutis erpēdit: q̄ momēto suę volūtatis maiestatē tātę operationis ipleuit: vt ea q̄ nō erant esse faceret tā velociter: vt neq; volūtas operationi p̄curreret: neq; operatio volūtati. Miraris op⁹:

quęrio opatorē. Quis principiū tāto operi dederit: quis tā cito fecerit: subiecit statim dicēs: Quia deus fecit cęlū ⁊ terram. Audistī auctorē: dubitare nō debes. Hic est in quo bñdixit melchisedech abrahā patrem
Gen.14. multarū gentiū dicēs: Bñdictus abrahā deo sūmo: q̄ fecit cęlū ⁊ terrā. Et credidit abraam deo: ⁊ ait: Extendā manū meā ad deū sūmū: q̄ fecit cęlū ⁊ terrā. Videt q̄ hoc non nō inuenit: sed dē annūciauit. Dē est enim melchisedech: qui est rex pacis ⁊ iustitię: nec initiū dierū neq̄ finē habēs. Nō mirū ḡ si deus q̄ est sine initio: initiū ostēdit: vt quę nō erant esse incęperint. Non mirū si deus q̄ ola virtute sua cōtinet: ⁊ incōprehēsibili maiestate vniuersa cōplectit: fecit hęc quę vidēt: cū etiā illa fecerit ḡ nō vidēt.
Invisibilia aūt bis quę vidēt potiora esse
Cor.4. dō neget: cū ea ḡ vidēt tēporalia sint: ętera aūt ḡ nō vidēt?
Isa.40. Quis dubitet q̄ dē hęc fecerit: qui p̄ ꝓphetā locūt̄ ait: Quis mēsus est manu aquā: ⁊ cęlū palmo: ⁊ vniuersā terrā clausa manu? Quis statuit mōtes in libra: ⁊ rupes in statera: ⁊ nemora in iugo: id est: in sūmitate montiū? Quis cognouit sensū dñi: aut dō eī cōsiliarius fuit: vel dō instruxit eū? De quo etiā alibi legimus: Quia tenet circuitū terrę: ⁊ terram velut nihilū fecit. Et hieremias ait: Dij q̄ nō
Hier.51. fecerūt cęlū ⁊ terrā: pereāt a terra ⁊ de hac cęlo isto. Dēus qui fecit terrā in virtute sua: ⁊ correxit in sapiētia sua orbē: ⁊ in sua prudentia extendit cęlū: ⁊ multitudinē aquę in cęlo. Et addidit: Fatuatus est homo a scientia sua. Qui cū corruptibilia mundi sęctatur: ⁊ ex his putat q̄ diuinę possit naturę cōprehendere veritatē: quō nō infatuat versutę disputationis astutia? Quę ḡ tot oracula audiās quibus testificat dē q̄ fecerit mundū: noli eū sine principio esse credere: q̄ ḡ sphęra mūdus esse dicat vt principiū eī nullū videat extare: ⁊ cū intonat ḡ in circuitu oia cōmoueant: vt vī incipiat vbi desinat nō facile cōprehēdas: q̄ circuit̄ principiū sensu colligę impossibile habet. Neq̄ cū sphęre poteo initiū reperire: vel vī cęperit globus lunę: vel vbi desinat mēstrua lunę defectio.
Neq̄ vō si ipse nō cōprehēdas: idcirco nō cępit: aut nequaq̄ desinet. Si ipse circuitū vel atramēto vel graphio ducas vel centro exprimas: vī cęperis aut vbi desieris intuęlo inspositō: nō facile vel oculis colligis vel mente repetis: ⁊ tū ⁊ cępisse ⁊ desiuisse ipse tibi testio es. Nā etsi sensui subterfugit: veritatē nō subruit. Quę aūt initiū būt: ⁊ finē habēt: ⁊ dō finis dat: initiū datū ꝓstat. Finē aūt mundi futurū: ipse saluator docet in euāgelio suo dicēs: Pręterit. n. figura hu⁹ mūdi: Et cęlū ⁊ terra ꝓterībūt: Et infra: Ecce ego vobiscū sū vsq̄ ad cōsūmationē mundi. Quō ḡ coęternū deo mundū asserūt: ⁊ creatori olim sociāt: atq̄ ęqualē eē disputāt creaturā: cōpulsq̄ materiale mūdi inuisibili illi atq̄ inaccessibili naturę diuinę ꝓiungē dū putāt: cū ꝑsertim sm̄ suā sententiā nō possint negare: qsi cui⁹ pteo corruptioni ⁊ mutabilitati subiacēt: huic necesse est vniuersitatē hēdē passionib⁹ q̄bus ꝓprię portiones eius sunt obnoxię subiacere?

De multiplici relatiōe ⁊ acceptiōe principij: ⁊ quibus modis intelligi possit in principio deum fecisse celum ⁊ terrā: Ca. iiii.

Principiū igit̄ esse docet q̄ dicit: In principio fecit dē celum ⁊ terrā. Principiū aut ad tps refert: aut ad numerū: aut ad fundamentū: quō in ędificanda domo initiū fundamētū ē. Principiū ḡ puersionis ⁊ deprauationis dici posse scripturarū cognoscim⁹ auctoritate. Est ⁊ principiū artis: ars ipsa ex q̄ artifex diuersorū deiceps cępit opatio. Est etiā principiū bonorū operū finis optimus: vt misericordię principiū est deo placere q̄ facias. etenī ad ꝓferendū bonis subsidiū martie ꝓuocamur. Est etiā virtus diuina ḡ hac expriūt apellatione. Ad tēp⁹ refert si velis dicere in q̄ tēpore dē fecit cęlū ⁊ terrā: id est: in exordio mūdi qñ fieri cępit: sicut aut sapiētia: Cū pararet cęlū cū illo erā. Ad numerū aūt si referas: ita ꝓcēdit vt accipias: In ꝓmis fecit dē cęlū: ⁊ terrā: deinde colles: regiōes: fines inhabitabiles. Vel sic: Aīa religiōis visibiles creaturas: diē: noctē: ligna fructifera: animātia genera diuersa: cęlū ⁊ terrā fecit. Si vō ad fundamētū referas: principiū terrę fundamēta cē legisti: dicēte sapia: Cū fortia faciebat fundamēta terrę: erā penes illū cōponēs. Est etiā bonę principiū disciplinę: fīr est illud: Initiū sapiētię est timor dñi: qm̄ q̄ timet dūm declinat erroē: ⁊ ad virtutis semitā viās suas dirigit. Nisi etsi dō timuerit deū: non pōt renūciare pcō. Cō ęque etiā de illo possum⁹ accipe: Cēssio hic initiū mē
Prouer. ii.
Psal.
Eccl.1.
Exo.12.

illū erit vobis: huius t de tpe istud accipiat: q; de pascha dñi loqbat: qō verī initio celebrat. ¶ In hoc ḡ pncipio mensiū: cēlū t terrā fecit: q; inde mūdi capi oportebat exordiū: vbi erat opportuna oīb⁹ verna tēperies. Ūā t ann⁹ mūdi imaginē nascētis exp̄sit: vt p⁹ hibernas glacies atq; hyemales caligines sereniꝰ solito vern tpio splendor eluceat. Dedit ḡ formā futuri annoq; curricul mūdi pmus exoīt⁹: vt ea lege annoq; vices surgerēt: atq; initio cuiusq; anni, pduceret terra noua feminū germina: q; primū dñs de⁹ dixerat: Germinet terra herbā fēni: seminans semē fm genus t fm similitudinē: t lignū fructiferū faciēs fructū. Et statim, pduxit terra herbā fēni t lignū fructiferū: in q; nobis et moderationis ppetuę diuina, puidētia: t celeritas terrę germinātis ad estimationē vere suffragak ętatis. Ūā etsi quocūq; tpe et deo iubere, pmptū fuit: t terrę obedire naturę: vt iter hibernas glacies t hyemales pruinas: cēlestis iperij fotu germinās terra fētū, pduceret: nō erat tū dispositionis ętnę: rigido stricta gelu in virides subito fructus laxari arua: atq; horrētibus pruinis floriulē ta misceri. ¶ Ergo vt oīderet scriptura verī
Exo.12. tpa in ꝓstitutione mūdi ait: Mēsis hic vobis initiū mensiū: prim⁹ est vobis in mensibus anni: Primū mēsem: vernū tēpus appellās. Decebat em principiū anni: pncipium esse gnātionis: t ipsam gnātionē molli otibus auris foueri. Neq; em possent tenera rerū exordia: aut asperioris laborē tolerare frigoris: aut torrētis ęstus iniuriā sustinere. Sīl illud aduertere licet: q; iure ꝓcurrit: vt eo tēpore videak in hāc gnātionē atq; in hoc vsus ingressus tribut⁹: q; tēpore ex hac gnātiōe in regnātionē legitim⁹ est transit⁹.

¶ Siquidē verno tpe filij israel ęgyptū reli-
1.Cor.10. querūt t p mare transierūt: baptizati in nube t in mari: vt aplūs dixit. Et eo tpe dñi ąt annis iesu christi pascha celebrat: hoc ē: animaq; transit⁹ a vitijs ad virtutē: a passionibus carnis ad gratiā sobrietatēq; mētis: a malicię neḡtięq; fermēto ad veritatē t sinceritatē. ¶ Regenerat itaq; dicit: Mēsis hic vobis initiū mensiū: pmus est vobis in mēsibus anni. Declinąt em t deserit q; abluit: intelligibilē illū pharao pncipē illi⁹ mundi dicens: Abrenūcio tibi diabole t angelis tuis t operib⁹ tuis t imperijs tuis. Nec tā feruiet ei: vel terrenis bui⁹ corporis passionibus: vel depranatę mentis erroribꝰ: q; demersa omni malitia vice plūbi bonis operibus dextra lęuaq; munit⁹: inoffenso sęculi hui⁹ freta studet trāsire vestigio. ¶ In libro
Num. 11. ch̄ q; inscribit de numeris: ait scriptura: Initiū nationū amalech: t semē ei⁹ peribit. Et vtiq; nō omniū nationū prim⁹ est amalech: sed q; p interpretationē: amalech: rex accipit iniquoq;: iniquę aūt gentes sunt. Vide ne pncipē mundi hui⁹ accipere debeam⁹: q; imperat nationib⁹ voluntatē suā facientibus: cui⁹ semē pibit. Semen aūt eius impij t infideles sunt: quib⁹ ait dñs: Vos ex pre dia
Joh.8. bolo estis. ¶ Est etiā initiū mysticū: vt illud est: Ego sum primus t nouissim⁹: initiū t fi-
Apoc.1. nis. Et illud i euāgelio ꝓcipue: q; interrogatus dñs q̄s esset: respondit: initiū qō t loqr vobis. Qui vere t fm diuinitatē est initiuz oīm: q; nemo ab ipso: t finis: q; nemo vltra ipsum. Et fm euāgeliū: Initiū est viaq; dñi in opera ei⁹: vt p ipsum discerat homo gen⁹ vias dñi sequi: t opari opa dei. ¶ In hoc ḡ
Joh.1. pncipio: id est: in christo: fecit de⁹ cēlū t terram: quia p ipsum omnia facta sunt: t sine ipso factū est nihil. Qō factū est in ipso vita erat: q; in ipso ꝓstāt oia. Et ipse est pmogenit⁹ omnis creaturę: siue q; ante oēm creaturā: siue q; sanctus: q; primogeniti sancti sunt: vt primogenit⁹ israel: nō q; ante oēs: sed q; sanctior cęteris. Sanct⁹ aūt dñs supē omnē creaturaz t fm corporis susceptionē:
Ro.8. q; solus sine pctō: solus sine vanitate. Otio aūt creatura subiecta vanitati est. ¶ Possumus etiā intelligere: In principio fecit de⁹ cēlum t terrā: id est: ante tēpus: sicut initiū vię: nōdū via: t initiū domus: nōdū dom⁹. Denięq; alij dixerūt ἐν κεφαλαίῳ: q̄si i capite: quo significat in breui t in exiguo momento sūma operatiōis ipleta. ¶ Sunt ḡ t qui principiū nō p tēpore accipiāt: sed ante
Ps.12. tēp⁹: ἐν κεφαλαίῳ vel caput: vt dicam⁹ latine quasi sūmā operis: q; rex visibilium sūma cēlū t terra est: quę nō solū ad mūdi hui⁹ spectare vident ornatū: sed etiā ad iudiciū rerū inuisibiliū: t qōdam argumentū eox quę nō vident: vt est illud ꝓphēticuz: Cēli enarrāt gloriā dei: t opa manuū ei⁹ annūciat firmamentū. Qō secut⁹ aplūs alijs
Ro.1. verbis in cadē ꝓclusit sentētia: dicēs: Quia inuisibilia eius p ea quę facta sūt intelligūtur. Auctorē em angelox t dñantū et ptātum: facile intelligim⁹ cū: qui momēto im-

pfi sui banc tantã pulchritudinẽ mũdi ex nihilo fecit esse quę nõ erat: t nõ de extantibus aut rebus aut causis vonauit habere substantiam.

¶ Qõd hic mundus diuine sit speciẽ operationis ac diuine maiestatis insigne. Qõdq filius imago sit dei t splẽdor paterne gloꝛie. Et q̃ p ipsũ t in ipsum creata sunt oia: La. V.

Est ergo hic mũdus diuinę speciẽ t operationis: q̃ dũ opus videt ꝓfertur operato: ¶ Nãq vt istarũ artiũ alię sunt actuose: quę sunt in coꝛpis motu: aut sono vocis: cessauit motꝰ aut sonus nihil supfuit: nec remãsit spectantibꝰ vel audientibꝰ: alię theoꝛetice quę vigoꝛẽ mẽtis exerceant: alię hmõi vt cessante q̃ opationis officio operis munꝰ apareat: vt ędificatio atq; textura: quę etiã tacẽte artifice peritã eiꝰ ostendãt: vt opatoꝛ operis sui testimoniũ suffragẽt. Sic̃ etiã hic mũdus diuinę maiestatis insigne est: vt p ipsũ dei sapiẽtia manifestet. Quẽ vidẽs ꝓpheta: simul t ad Ps.103. inuisibilia oculos mẽtis attollẽs ait: ¶ Magnificata sunt opa tua dñe: oia in sapientia fecisti. ¶ Nec ociose vbiq; factuꝝ legimꝰ: q̃ gẽtiles pleriq; q̃ cotemũ deo mũdũ volũt esse: quasi adumbratiõnẽ virtutũ diuinę aſerũt: euꝝ sua sponte subsistere: t q̃uis cãm eius deũ esse fateant: causaꝝ tñ factã volũt nõ ex voluntate t dispositione sua: ſ ita vt causa vmbrę coꝛpꝰ est. Adhęret enim vmbra coꝛpi t fulgoꝛ luminis: naturali magis societate q̃ volũtate arbitra. ¶ Pulchre ergo ait moyses: Quia fecit deꝰ cęlũ t terrã. Nõ dixit: q̃ subesse fecit. Nõ dixit: q̃ cãm mũdo vt esset ꝓbuit: sed fecit quasi bonus: q̃ foꝛet vtile: quasi sapiens q̃ optimũ iudicabat: quasi oipotẽs q̃ amplissimũ pꝛcuidebat. ¶ Quõ aũt q̃si vmbra esse poterat: vbi coꝛpus nõ erat: cũ in coꝛpoꝛe dei coꝛpoꝛea adumbratio esse nõ possit? Quõ etiã incoꝛporei luminis splẽdoꝛ possit eẽ coꝛpoꝛeꝰ? ¶ Sz si quęris splendoꝛẽ dei: filiꝰ est imago dei inuisibilis. Qualis q̃ deꝰ ẽ: t talis imago. Inuisibilis deꝰ: etiã imago inuisibilis. Est enim splendoꝛ gloꝛię paterne: atq; eiꝰ imago substantię. ¶ In pncipio inquit fecit deꝰ cęlũ t terrã. Et factꝰ est q̃ mundus: t cępit esse qui nõ erat. Verbũ aũt dei in pncipio erat: et erat semp. ¶ Sed etiã angeli: dñationes et ptãtes: etsi aliq̃n cęperunt: erant tñ iam q̃n hic mundus est factꝰ. Omnia nãq; creata t ꝑdita sunt: visibilia t inuisibilia: siue sedes: siue dñationes: siue pncipatꝰ: siue ptãtes. Oia inquit p ipsum facta sũt: t in ipsuꝝ creata sunt. Quid est in ipsũ creata? Quia ipe est hęres patris: eo q̃ a patre in ipsum transierit hęreditas: sicut pal dicit: Posce a me Ps.2. t dabo tibi gentes hęreditatẽ tuã. Quę tñ hęreditas a patre trãsit in filiũ: t in patrem reuertit a filio. ¶ Egregie itaq; apłus t hoc loco filiũ dixit auctoꝛẽ omniuꝝ: t maiestate sua cõtinentẽ oia. Et ad romanos de patre ait: Quñ ex ipso t ꝑ ipsum: t in ipso sũt oia. Ro. 11. Ex ipso pncipiũ t oꝛigo substantię vniuersoꝝ: id est: ex volũtate eiꝰ t ptãte. Quia enim ex eiꝰ voluntate cęperũt: q̃ vnus deꝰ pater ex quo oia. Etenim tanq̃ ex suo fecit: q̃ vnde voluit fecit. Per ipsum cõtinuatio: finis in ipsũ. Et ipso q̃ materia: p ipsuꝝ opatio quę ligauit atq; cõstrinxit vniuersa. In ipsũ: q̃ t q̃diu vult oia eiꝰ virtute manẽt atq; cõsistunt: t finis eoꝝ in deo voluntatẽ recurrit: t eius arbitrio resoluunt.

¶ Qõd in pncipio tẽpoꝛis cęluꝝ t terrã deꝰ fecisse ad ꝑsentẽ sufficiat assertionẽ: t cur auctoꝛ plurioꝛem vitauerit collectionẽ. Qõdq; de q̃litate t substantia cęli: Terrę quoq; vel qualitate vel positiõe: satis sit ad scientia q̃ scripturaꝝ diuinaꝝ series cõpꝛehendit: eo q̃ nihil plus ad spem future vite discutere vel enumerare ea quę in disputatiõibꝰ suis philosophi se mutuo refellentes terueruntLa. VI.

In pncipio itaq; tẽpoꝛis: cęlũ t terram deꝰ fecit. Tẽpus enim ab hoc mũdo: nõ ante mundũ. Dies aũt tẽporis portio est nõ pncipiũ. ¶ Et q̃n lectionis serie possim⁹ astruere: q̃ primo die diez fecerit dñs t noctẽ: quę sunt vices tẽpoꝝ: t secõ die firmamẽtũ fecerit: q̃ diuerſit aquã q̃ sub cęlo est: t aquã q̃ sup cęlũ: tñ satis est ad ꝑsentẽ assertionẽ: q̃ in pncipio cęlũ fecerit: vnde ꝓrogatiua gnãtionis t causa: et terrã fecerit in qua esset gnãtiõis substãtia. In his enim ũtruꝝ illa elemẽta creata sũt: ex q̃bus generant oia ista q̃ mundi sunt. Elemẽta aũt ũtruꝝ: aer: ignis: aqua t terra: q̃ in olbus sibi mixta sunt. Siquidẽ t in terra ignẽ reperies q̃ ex lapidibꝰ t ferro frequẽter excutitur: t in cęlo cũ fit ignitꝰ t micans

fulgentib⁹ stellis polus aqua esse possit: intelligi: q̄ vel supra cęlū ē: vel de illo superiore loco in terrā largo frequēter imbre demittit. ¶ Quę plurib⁹ colligere possem⁹: si qđ ad ędificationē ecclesię ista ꝓficere videremus. ¶ Sed q: bis occupari infructuosū negociū est: ad illa magis intēdamus animū: in quib⁹ vitę sit ꝓfect⁹ ęternę. De qualitate igit̄ & substātia cęli: satis est ea ꝓmere quę in esaię scriptis reperim⁹: qui mediocrib⁹ & vsitatis ꝑmonib⁹ q̄litatē naturę cęlestē exꝑsit: dicēs: q firmauerit cęlū sicut fumū: subtilē eius naturā nec solidā cupiens declarare. Ad speciē q̄s eius abundat: q ipse de cęli firmamēto locut⁹ est: q: fecit de cęlū sicut camerā: q intra cęli ambitū vniuersa claudant quę vł in man gerunt & terris. Qđ similiter ſ̄gnificat cū legit: Quia cęlum dñs extēdit. Extendit enī vel quasi pellis ad tabernacula habitationesq̄ sanctoꝝ: vel q̄si liber: vt plurimoꝝ scribant noia qui christi gratiā fide & deuotiōe meruerūt: quib⁹ dicitur: Gaudete q: noia vestra scripta sunt in Luc. 10. cęlo. ¶ De terrę q̄s vel qualitate vel positione tractare: nubil ꝓsit ad ſpem futuri: cū sit ad scientiā: qđ scripturarū diuinaꝝ series cōprehēdit: q: suspēdit terram in nihilo. Quid nobis discutere: vtrū in aere pēdeat: an sup aquā: vt inde nascat ꝓtroversia: quō aeris natura tenuis & mollior: molez possit sustētare terrenā? Aut quō si sup aq̄s nō pōdere mergat in aquā grauis terrarū ruina? Aut quō ei marī vnda nō cędat: & in latera eius sese loco suo mota diffundat? ¶ Multi etiā in medio aeris terrā esse dixerūt: & mole sua ꝑmobilē manere: qđ ęq̄bili motu hinc atq̄ inde ex omni pte ꝓpendeat. De q̄ satis putam⁹ dictū a dño ad iob seruū suū: qñ lo Job. 38. cutus p nubē ait: Vbi eras cū fundarē terrā? Indica mihi si habes scientiā. Quis posuit mensurā ei⁹ si nosti? Aut q̄s est qui sup induxit mēsuras sup eā: aut sup quid circuli ei⁹ ꝑnixi sūt? Et infra: Cōclusi mare portis: & dixi: Vsq̄huc venies: & nō transibis: & in te cōminuent fluctus tui. ¶ Rōne euidēter ostendit de⁹ oīa maiestate sua ꝓsistere in numero: pōdere atq̄ mēsura? Neq̄ enī creatura legē tribuit: sed accepit & seruat acceptā. ¶ Nō ergo q̄ in medio sit terra: quasi equa lance suspendit: sed q: maiestas dei volūtatis suę eā lege cōstringit: vt supra instabile atq̄ iane stabilis ꝓseueret: Sicut dauid q̄ ꝓpheta testat dicens: Fundauit terraz sup firmamentū ei⁹: nō inclinabit in ſęculū ſęculi. ¶ Nō vtiq̄ hic quasi tantūmodo artifex de⁹: sed quasi oꝑtōs ꝓdicat: qui nō cētro quodā terrā: sed ꝓcepti sui suspēderit firmamento: nec eā inclinari patiat. ¶ Nō ą̄ mensurā centri: sed iudicij diuini accipere debemus: q: nō artis mēsura est: sed prāt̄. Mēsura iusticię mensura cognitionis: q: oīa nō tanq̄ imensa ꝓtereant ei⁹ scientiā: sed cognitioni ei⁹ tanq̄ dimēsa subiaceāt. ¶ Neq̄ ēñ cū legimus: Ego ꝓfirmaui colūnas ei⁹: Ps. 74. vere colūnis eam subnitā possum⁹ ęstimare: sed ea virtute q̄ suffulciat substātiā terrę atq̄ sustineat. ¶ Denicq̄ q̄s in ptāte dei sit terrę cōstitutio: etiā hinc collige qđ scriptū est: Qui aspicit terrā et facit eā tremere. Et Ps. 103. alibi: Adhuc ego semel cōcutio terrā. ¶ Nō ergo libramētis suis imobilis manet: ſ̄ frequēter dei nutu & arbitrio cōmouet: sicut et Iob dicit: Quia dño cōmouet eam a fundamētis: colūnę aūt eius exagitant. Et alibi: Job. 26. Muda inferna in aspectu eius: & nō est moti inuolucrū: extendens boream ꝑ nihilo suspendēs terrā in nihilū: alligans aquā in nubibus suis. Colūnę cęli auolauerūt & expauerūt ab increpatiōe ei⁹: virtute mitigauit mare: disciplina strauit cetū: claustra aurē cęli timent eū. ¶ Volūtate igit̄ dei immobilis manet: & stat in ſęculū terra: ſm ecclesiastes sententiā: & volūtate dei mouet & mutat. ¶ Nō ą̄ fundamētis suis nixa subsistit: nec fulcr̄ suis stabilis ꝓseuerat: sed dño statuit eā: & firmamēto volūtatis suę cōtinet: q: in manu ei⁹ oēs fines terrę. ¶ Et hęc fidei simplicitas argumētis oibus ancellit. Laudent alij q̄ ideo nusq̄ decidat terra: q: ſm naturā in medio regionē possideat suaz: eo q̄ necesse sit eā manere in regiōe sua: nec in partē declinari alteram: qñ ꝓtra naturā nō mouet: sed ſm naturā ꝓdicēt artificis diuini & operatoris ęterni excellentiā. Quis enī artificum nō ab illo accepit: aut quis dedit mulierib⁹ texturę sapientiā: aut varietatis disciplinā? ¶ Ego tñ qui ꝓfundū maiestatis eius: & artis excellentiā nō queo cōprehēdere: nō disputatorijs me libramentis cōmitto: atq̄ mēsuris: sed oīa reposita in eius ęstimo ptāte: q̄ volūtas ei⁹ fundamentū sit vniuersoꝝ: & ꝓpter eum adhuc mūdus hic maneat. Qđ apostolicę q̄s licet astruere auctoritatis exemplo. Scriptuz est ēñ: Quia Ro. 2.

vanitati creatura subiecta est: non sponte: sed ppter eum qui subiecit in spe. Liberabitur autē ⁊ ipsa creatura a seruitute corruptionis: cū gratia diuinę remunerationis affulserit. ¶ De natura autē ⁊ qualitate substantię cęli: quid enumerē ex quę disputationibus suis philosophi texuerunt: cum alij cōpositū cęli ex quattuor elemētis asserāt: alij quintā quandā naturam noui corporis ad cōstitutionē eius inducāt: atq; affingāt ętthereū esse corpus: cui neq; ignis admurmurat: neq; aer: neq; aq̄: neq; terra: q hmōi elementa suum quendā cursum habeant atq; vsum ⁊ motum naturę: vt grauiora demergant ⁊ in ꝑnum ferant: vacua ⁊ leuia in superiora se subrigant? Est enim ꝑprius cuiq; mot⁹: In sphęrę autē circuitu ista confundi ⁊ vim sui cursus amittere: qm̄ sphęra in orbem suū voluit: ⁊ supiora inferioꝝ⁹: superioribus quoq; inferiora mutant. Quoruz autē fm̄ naturā motus mutati sunt: horum necessario ferunt mutari solere qualitates substantiarū suaꝝ. Quid igit̄ defendimus ętthereum corp⁹ esse: ne videat corruptioni obnoxiū? Qō enī cōpositū ex corruptibilibus elemētis est: necesse est resoluat. Nam hocipso q̄ diuersę eadē sint elemēta naturę simplicē ⁊ inuolubilē motū habere nō possunt: cū se diuersus elementorū motus impugnet. Un⁹ enī motus omnib⁹ aptus esse nō potest ⁊ elementis dissentib⁹ cōuenire. Nā qui leuibus accōmodus est: fit incōmodus grauioribus elemētis. Itaq; quādo ad superiora mot⁹ cęli est necessarius: terrenis grauat: qū ad inferiora decursus expetitur: igneus vigor ille violēter attrahit. Etenim cōtra naturę suę vsum decursum cogit. Omne aūt qđ in contrariū cogit: nō naturę seruiens sed necessitati: cito soluit ⁊ in ea scindit ex quib⁹ videtur esse cōpositū: in suam quāq; regionē singulis recurrentibus. ¶ Hęc igit̄ alij cōsiderantes stabilia esse nō posse: ętthereū corpus: cęli stellarūq; esse arbitrati sunt: quintam quandā naturā corporis introducentes: quo diuturnā cęli putarēt mēsurā esse substantiā. ¶ Sed nō ista opinio ꝑ pheticę potuit obuiare sententię: quā diuina quoq; dei iesu christi maiestas dei nostri in euāgelio cōprobauit. Dixit.n. dauid: Psal. 101. Principio terrā tu fundasti dñe: ⁊ opera manuū tuarū sunt cęli. Ipsi perībūt tu aūt permanes: ⁊ omnia sicut vestimentū veterascent: ⁊ tanq̄ amictū mutabis ea ⁊ mutabunt: tu vero ipse es: ⁊ anni tui nō deficient. Quod adeo ꝑbauit i euāgelio dñs vt diceret: Cęlum ⁊ terra ꝑterībunt: mea aūt verba non ꝑterībunt. ¶ Nihil igit̄ agunt qui ppter cęli asserendā ppetuitatē: quintū corpus ętherēū introducendū putarūt: cuiꝝ eque videāt dissimilē cęterīs adiunctā membris vn⁹ portionē libē corpori magis afferre cōfutauisse. Matt. 24.

¶ Simul illud aduerte: q; ꝑpheta dauid cū terrā ꝑiori loco nominauit: ⁊ postea cęluz: credidit opus esse dñi declarandū. Qñ enī dixit: Et facta sunt: nihil interest qđ prius exprimas: cū simul vtrūq; fit factū: simul ne eo saltem ꝓrogatiua cęlo diuinę videat adiudicata substātię: vt primogenitę creature priuilegio potiori estimet. ¶ Itaq; illos suis relinquamus cōtentionib⁹: qui mutuis disputationib⁹ se refellūt. Nobis aūt satis est ad salutē: nō disputationū cōtrouersia: sed ꝑceptorum veritas: nec argumentationum astutia: sed fides mēris vt seruiam⁹ creatori potius q̄ creaturę: qui est deus benedictus in sęcula.

¶ Quō quaue ratiōe terra facta in principio fuerit inuisibilis: Et cur de⁹ cū res fecit: nō simul ornat⁹ illis cōgruos donauerit: La. VII.

Terra autē erat inuisibilis et incomposita. Bonus artifex priusquā fundamentū ponat: postea fundamēto posito: ędificationis mēbra distinguit: adiungit ornatū. Posito igitur fundamento terrę: ⁊ cōfirmata cęli substātia: duo enī ista sunt: velut cardines rei: subtexuit: ¶ Terra autem erat inuisibilis ⁊ incomposita. ¶ Quid est erat: nisi ne forte in infinitū ⁊ sine principio extendāt opinionem suā ⁊ dicāt: Ecce q̄ materia: id est: hyle: sicut philosophi dicunt: etiā fm̄ scripturam diuinā non habuit initiū? ¶ Verū hoc dicentibus respōdebis: quia scriptum est: Erat autē cum operari⁹ terrę. Et de eo q̄ in- Gen. 4. bal dict⁹ est habet scriptura: Hic erat pater qui demōstrauit psalterū ⁊ citharā. Et ho- Iob. 1. mo erat in austitide regione: cui nomē iob. ¶ Desinant ergo de verbo quęstionē mouere: cū prēmiserit moyses: q̄ fecit deus terrā. Erat ergo ex quo facta est. Nā si sine principio eā dicunt esse: iam nō solū deū: sed etiā hylen sine principio dicētes desinant. Ubi nā erat? Si in loco: ꝗ etiā locus sine princi-

pio fuisse astruit: in quo erat materia rerum quę principiū nō habebat. ¶ Nō si absurdū videt de loco credere: videte ne forte volatilem terrā debeamus estimare: quę nō habens fundamentū: alarū remigijs suspēdebatur. ¶ Unde ergo ei alas sumemus: nisi forte huc deriuemus ꝓphetici sermonis interpretationē: A pennis terrę ꝓdigia audiuimus. Et illud: De terrę nauium pēnę? Sed hoc si accipiamus: in quo aere volabat terra? Sine aere enī volare nō poterat. Sz aer adhuc esse non poterat: quia nō erat. Esse nō poterat: qz nō erat sine rerū materia elemēto: nec facta distinctio: cū ipsa adhuc elemēta facta non essent. Ubi ergo erat materia ista alarum suffulta remigijs? In aere non erat: qz aer corpus est mundi. Corpus autē esse aerem docet lectio: qz emissa sagitta in locū quē iaculator intendit: incisus aer statim in seipsum resolutus est. Ubi ergo erat hyle: nisi forte dicat quadā demens intentione qz in deo erat? Ergo deꝰ qui est inuisibilis naturę atq; inuiolabilis: qui lucē habitat inaccessibilē: incōprehēsibilis & purissimus spūs locus erat materię mundialis: et erat in deo mūdi porro: cum de hoc mūdo nō sit nec mēs seruulorū eiꝰ: sicut habemus
Joh.17. scriptū: De hoc mūdo non sunt: sicut & ego nō sum de mūdo? Quēadmodū ergo visibilia inuisibilibꝰ: & ei qui ordinē ac decorē donauit omnibꝰ incōposita copulabant: nisi forte qz dixit: ¶ Terra autem erat inuisibilis. Et inuisibilē eam ꝓ substantiā credant. Et ideo quia aquis operta: visibilis corporeis oculis esse nō poterat: quēadmodū pleraq; in ꝓfundo aquarū sita visuz oculorū acieq; prętereūt. Nō enī deo aliqd inuisibile: sed creatura mūdi creaturę vtiq; estimatione censetur. ¶ Inuisibilis etiā terra: quia nondū lux quę illuminaret mūdū: nondū sol: postea enī luminaria facta sunt cęli. ¶ Q; si solis radius plerūq; etiā aquis operta illuminat: & ꝓfundo mersa splendore luminis sui ꝓdit: quis dubitet deo ea q̄ in ꝓfundo sunt inuisibilia esse nō posse: nisi forte sic accipiamus inuisibilem terrā: qō nondū verbo dei & prectione visitabatur:
Ps.13. quę hominē nō habebat ꝓpter quē dominus respiceret in terrā: sicut scriptū est: Dominus respexit sup filios hominū: si est in-
Ps.75. telligens aut requirēs deū? Et alibi ait: De cęlo iaculatus est iudiciū: terra tremuit & q̄-

euit. ¶ Et merito inuisibilis: qz incōposita: quę figurā & speciē cōgruentē adhuc nō acceperat a ꝓprio cōditore. ¶ Et fortasse dicant: Cur enī deus sicut dixit: et facta sunt: nō simul ornatus cōgruos rebꝰ assurgentibus donauit clementio: quasi nō potuit cęlū insignitū stellis subito vt creatū est refulgere: & floribꝰ ac fructibꝰ terra vestiri? ¶ Potuit vtiq; sed ideo primo facta: postea cōposita declarant: ne vere increata & sine principio crederent: si species rerū velut ingenerate ab initio: nō postea additę viderentur. ¶ Incōposita terra legit: & bilde a philosophis ęternitatis quibus deꝰ priuilegijs honoratur. Quid diceret: si ab initio eiꝰ pulchritudo vernasset? ¶ Demersa aquis describit: velut cuidā principiorū suorū adducta naufragio: & adhuc a nōnullis facta nō credit. Quid si decorē primogenitū venditaret? Accedit illud qō imitatores nos sui deꝰ esse voluit: vt primo faciamꝰ aliqua: postea venustemus: ne dū simul vtrūq; adorimur neutrū possimus implere. Fides autē nostra quodā gradu crescit. Ideo primū fecit deus: postea venustauit: vt eundē credamus ornasse qui fecit: & fecisse q̄ ornauerit. Ne alterę putemꝰ ornasse: alterū creauisse: sed cūdē vtrūq; esse operatū: vt primo faceret: postea cēponeret ne alterū sine alio crederet. ¶ Habeo in euāgelio duꝰ rei eundēs
Joh.11. testimoniū. Nā suscitatur Lazarū dns: iussit vt iudęi remouerēt lapidē de sepulchro: vt mortuū videntes: postea resuscitatū crederent. Deinde vocauit Lazarę & resurrexit: & ligatis manibꝰ & pedibus exijt foras. Nōne poterat remouere lapidem: qui poterat mortuum suscitare? Et qui potuit defuncto vitā reddere: nō potuit nexus soluere vinculorum? Cui vinctis pedibꝰ gressum dedit: huic nō potuit ruptis vinculis incessuz reddere? Sed vtiq; aduertimꝰ qō voluit ꝓmo demonstrare mortuuz: vt oculis suis crederent: deinde resuscitare: tertio iubere: vt ipsi vincula funer. soluerēt: vt inter ista fides infunderet infidelibꝰ: & ꝓ gradus quosdam credulitas nasceret.

¶ Quomodo & quā ob causam terra fuerit incōposita: & q̄ per tenebras quę erant sup faciē abyssi nō intelligant male potestates q̄ eaz malitiam deus creauerit. Nō etia spiritus qui ferebatur sup aquas:

nō palio q̄ spiritusancto accipiatur: cuius aperta demonstratione q̄ malicia ex nobis orta sit: et non a deo creatore cōdita. Ca. VIII.

Fecit ergo primū deus cēlū ⁊ terrā: ⁊ ea tamē nō quasi ꝑpetua sed quasi corruptibilis creaturę cōsūmationi voluit subiacere. Vnde in ysaię libro ait: Isa. 51. Tollite in cēlum oculos vestros: et aspicite terrā deorsum: q; cēlum vt fumus solidatū est: terra aūt vt vestimētū veterascet. Hęc terra est: quę ante erat incōposita. Vnduq; eni erant maria suo fine distincta: ⁊ ideo vago fluctu: ⁊ ꝓfundo gurgite terra inūdabatur. Considera q; etiā nunc paludi vligine terra inhorrere consueuit: nec patiēs est vomeris: vbi infusus terris humor exūdat. Erat ergo incōposita: vtpote sollertis agricolę inarata cultur': quia adhuc deerat cultor. Erat incōposita: quia nuda gignentiū: nec thoris herbosa ripaꝝ: nec opaca nemoribus: nec leta segetibus: nec vmbriosa superciliis montiū: nec odora floribus: nec grata vinetis. Aderito incōposita: quę ornatibus indigebat: cui deerāt vitiū serta gēmantium. Ostendere eni voluit de⁹: q; nec mūdus ipse haberet gratiā: nisi eū vario cultu operator ornasset. Cēlū ipsū interiū nubibus: horroręq; oculis: mysticā animis exarare ꝓfuerunt. Terra ibiq; madefacta fastidio est. Aduersa ꝓcellis turbata: q̄s nō incurrūt met⁹? Pulcherrima est rerū species: sed q̄d esset sine lumine? Quid sine tēperie? Quid sine aquaꝝ cōgregatione: quib⁹ ante dimersa poli bra⁹ habebant exordia? Tolle solē terr': tolle cęlis stellaꝝ globos: ecce tenebris inhorrescūt. Sic erāt anteq; lumē huic mūdo domin⁹ infunderet. Et iō scriptura ait:

Quia tenebrę erant sup abyssum.

Tenebrę erāt: q; splendor deerat lucis. Tenebrę erāt: q; aer ipse tenebriosus est. Aqua ipsa sub nube tenebriosa ē: q; tenebriosa aq̄ in nubib⁹ aeris. Erāt q̄ tenebrę sup abyssos aquarū. Nō eni malas intelligendū arbitror ptātes: q; dīs earuꝝ malicia creauerit: cū vtiq; nō substātialis sed accidēs sit malitia: quę a naturę bonitate deflexit. Itaq; in cōstitutione mundi opimio malicię interim sequestret: ne diuinę opatiōi ⁊ pulcherrimę creaturę: ea quę decolora sūt admiscere videamur: maxime cū sequat.

Et spirit⁹ dei superferebat super aquas.

Quē etsi aliq̄ ꝑ aere accipiāt: aliq̄ ꝑ spiritu quē spiramus ⁊ carpim⁹ aurę huius vitalis spiritū: nos tñ cū sanctoꝝ ⁊ fidelū sentētia cōgruentes: spiritū sanctū accipimus: vt in cōstitutione mundi operatio trinitatis eluceat. Ꝓmisso eni q; in principio fecit de⁹ cēlū ⁊ terrā: id est in christo fecit de⁹: vel filius dei de⁹ fecit: vel ꝑ filiū deus fecit: q; omnia ꝑ ipsum facta sunt: ⁊ sine ipso factuꝝ est nihil: superat plenitudo operationis in spiritu: sicut scriptū est: Verbo dñi cēli firmati sunt: ⁊ spiritu oris ei⁹ omnis virtus eorum. Itaq; quēadmodū i psalmo docemur operatione verbi: q̄ est verbū dei: ⁊ virtutē quā dedit spūs sanctus: ita hic ꝑpetuū resultauit oraculū: q; deus dixit: ⁊ de⁹ fecit: spiritus dei superferebat sup aq̄s. Ornādo eni polos cēli germinaturis terr' pulchre spūs superferebat: q; ꝑ ipsum habebāt nouoꝝ partuū semina germinare: sm q̄ dixit ꝑphet̄a: Emitte spiritū tuū ⁊ creabunt: ⁊ renouabis faciē terrę. Denicꝝ fructus qui viam⁹ beatus est: ⁊ sermone cōsonat in plerisq; ⁊ congruit: sic habet: **Et spiritus dei fouebat aquas.** Id est: viuificabat: vt in nouas cogeret creaturas: ⁊ fotu suo animaret ad vitā. Nā etiā spiritū sanctū legimus creatorē: dicente iob: Spiritus diuin⁹ qui fecit me. Siue q̄ spūs sanctus superferebatur sup aq̄s: tenebrę cōtrariarū virtutū sup eas esse nō poterāt: vbi locū sibi tanta gratia vēdicabat: Siue vt quidā volunt aerē accipiant: respondeāt qua ratione spiritū dei dixerit: cū satis fuerit spiritū nūcupare. Ubi ergo volunt a dño deo nostro: quattuor primū elementa generata: cēlum: terrā: mare: aerem: eo q̄ causę rerū: ignis et aer: terra et aqua sint ex quib⁹ mundi species constat ⁊ forma. Ubi igitur tenebrę nequitiarū spiritualium locū habere potuerūt: cum augustę huius decoremq; figurę mūdus induerit? Nūquid simul maliciam de⁹ creauit? Sed ea ex nobis orta: nō a creatore deo cōdita: moꝝ leuitate generatur: nō vllam creaturę habens ꝓrogatiuā: nec auctoritatē substantię naturalis: sed mutabilitatis vitium ⁊ erroꝝ ꝓlapsionis. Eradicari hanc deus vult de animis singulorū. Quomodo eam ipse generaret: cū clamet ꝑphet̄a: Desinite a malitijs vr̄is: Et ꝓcipue sanct⁹ dauid: Desine inquit a malo ⁊ fac bonū? Quō q̄ ei inimicus a dño dam⁹? Sed hęc opinio feralis eoꝝ:

Ps. 32.

Ps. 103.

Ps. 36.

qui pturbandam ecclesiā putauerūt. Hinc marcionus: hinc valentini: hinc pestes illę manichęorū: funesta sanctorum mentibus tēptauerunt infere cōtagia. ¶ Quid nobis ipsi in lumine vitę tenebras mortis inquirimus? Scriptura diuina salutē suggerit: vitę odorē fragrat: vt suauitatē legēs capias: nō ꝓpitij discrimen incurras. Simpliciter lege o homo: Nō tibi ipse fouea ꝓtauus interpres effodias: simplex sermo est: q; fecit deus cęlū ⁊ terram. Fecit qđ nō erat: nō qđ erat. Et terra erat inuisibilis: ex quo facta ē erat: ⁊ erat inuisibilis: q; exundabat aqua ⁊ operiebat eā. Et erāt sup eam tenebrę sup fusę: q; nōdū erat lumē diei: nōdū solis radius: q̄ solet et sub aquis latēria declarare. Quid ḡ dicunt: q; deus creauerit malū: cuz ex cōtrarijs ⁊ aduersis nequaq̄ sibi aduersa generenf? Nec em̄ vita mortem generat: nec lux tenebras. Nō em̄ sicut mutabilitates affectuū: ita etiā generationū ꝓgressiones sunt. Illę ex ꝓtrarijs in ꝓtraria ꝓpositi deflexione vertunf: Istę nō ex cōtrarijs in aduersa deflectunf: sed ex eiusdē generf vel auctorib⁹ vel causis creatę: in similitudinē sui referunf auctorio. ¶ Quid igit dicemus? Si em̄ neq; sine ꝓncipio ē q̄si increata: neq; a deo facta: vñ hz natura malicię? Nā mala esse in hoc mūdo: nullus sapiēs denegauit: cū sit tā frequēs in hoc sęculo lapsus ad mortē. Sed ex his quę iam dixim⁹ possum⁹ colligere: q; nō est viua substantia: sed mentis atq; animi deprauatio: a tramite virtutis deuia: quę incuriosorum animis ꝙ frequēter obrepit. ¶ Nō igit ab extraneis ē nobis: ꝙ a nobisipsis magis periculū. Intus est aduersarius: int⁹ auctor erroris: int⁹ inquā clausus in nobismetipsis. Proposituz tuū speculare: habituz tuę mentis explora: excubias obtende aduersum mētis tuę cogitationes ⁊ animi cupiditates. Tu ipse tibi es causa improbitatis: Tuipse dux flagitiorum tuoꝝ: atq; incētor criminū. ¶ Quid alienā naturā accersis ad excusationē tuoꝝ lapsuū? Vtinā teipse nō impelleres: vtinā nō ꝓpitarēs: vtinā nō inuolueres: aut studijs inmoderationib⁹: aut indignatione: aut cupiditatib⁹: quę nos inncxos velut qbusdā retibus tenēt. ¶ Et certe in nobis est moderari studia: cohibere iracundiaz: coercere cupiditates. In nobis est etiā indulgere luxurię: adolere libidines: inflāmare iracundiā: vel inflāmanti aurē accōmodare: cleuari magis supbia: effundi in se vitia ꝙ reprimi būlitate: diligere mālsuetudinē. Quid naturaz accusas o homo? Habet illa velut impedimenta quędā senectutē ⁊ infirmitatem. Dz senect⁹ ipsa in nobis bonis morib⁹ dulcior: in cōsilijs vtilior: ad constantiā sub eundę mortis paratior: ad reprimēdas libidines firmior. Infirmitas quoq; corporis: sobrietas mētis est. Unde ait apls: Cū infirmor: tunc potens sum. Itaq; nō in virtutibus: sed in infirmitatib⁹ gloriabatur. Responsum quoq; diuinū refulsit oraculo salutari: q; virt⁹ in infirmitate cōsummat. ¶ Illa cauenda quę ex nostra voluntate ꝓcurrunt delicta inuēturis: ⁊ irrationabiles passiones corporis. ¶ Quoꝝ igitur nos sum⁹ domini: horū principia extrinsec⁹ nō requiram⁹: nec deriuemus in alios: sed agnoscam⁹ ea quę ꝓprie nostra sunt. Qđ em̄ possumus nō facere si nolum⁹: huius electionē mali nobis potius debemus ꝙ alijs ascribere. ¶ Ideo etiā in iudicijs istis voluntarios reos non ex necessitate cōpulsos: culpa stringit: pęna cōdemnat. ¶ Necq; em̄ si p furorē aliquis innocentē peremerit: obnoxius morti est: q̄ntū ipsi⁹ diuinę legis oraculo. Si quis p impudentiā intulerit necem: accipit impunitatis spem: refugij facultatez: vt possit euadere. ¶ Hoc igitur de eo q; ꝓprie malum videtur: dictū sit. ¶ Mala em̄ nō sunt: nisi quę crimine mentē implicāt: ⁊ cōscientiā ligant. ¶ Cęterum paupertē: ignobilitatē: ęgritudinez: mortē: nemo sapiēs mala dixerit: nec in malorū sorte numerauerit: q; nec cōtraria istis in bonis habenf maxime: quoꝝ alia nobis ex naturaz alia ex cōmoditate accidere videtur. ¶ Nō ociose nobis excursus iste ꝓcessit vt ꝓbaremus tenebras ⁊ abyssum simpliciter accipienda. ¶ Erant em̄ tenebrę de obumbratione cęli: quia omne corpus vmbrā facit: quia obumbrat vel finitima vel inferiora: ⁊ ea maxime quę operire atq; includere videtur. Includit aūt cęli polos: quia cęlū sicut camera extendit: quēadmodum supra demōstrauim⁹. ¶ Nō ergo principalis erat tenebrosa substantia: sed quasi vmbra secuta est mūdi corp⁹ caligo tenebrarū. ¶ Itaq; momento diuinę ꝓceptionis mūdus assurgens: intra se inclusit vmbrā: Vt si quis in campi medio quē sol meridianus illuminet locum aliquem repente obsepiat: et densis

ramorum frondibus tegat. Nõne quo splẽ
didior foris species loci eius effulgeat: hoc
horrendę desup scenę gurgustiũ eius intus
obscurius sit? Aut vnde antrũ clausum vn
diq; huiusmodi locũ vocarũt: nisi q; atro in
horresceat situ atq; offusiõe tenebraꝝ? Ille
ẽ tenebre sup aquaꝝ abyssos erãt. Hã abys
sum multitudinẽ ꝛ pfundũ aquaꝝ dicit: lec
tio euãgelij docet: vbi rogabãt saluatorem
dęmonia: ne iuberet illis vt in abyssũ irẽt.
Sed q; vocebat volũtates dęmoniorꝝ non
esse faciẽdas: ꝓcepit illis vt irent in porcos.
Ponit aũt lei stagnũ aquaꝝ ꝓpitarũt: vt
qõ recusabãt dęmonia nõ euaderẽt: ꝙ dig
no ꝓcipitio demergerent. Erat ẽ hęc mũ
di incõposita spẽs ꝛ forma.

De creatione lucis p quã ornata sunt prius condita: ꝛ de distinctio ne inter lucem ꝛ tenebras: atq; ita inter diẽ ꝛ noctem: Ca. ix.

ET spũs (inquit) dei supferebatur sup aq̃s: ꝛ dixit de⁹: Fiat lux. Merito ꝓmissus est spiritꝰ dei: vbi diuina scipere habebat opatio. Fiat inq̃t lux. Vbi vox dei in scriptura diuina debuit ichoare: nisi a lumine? Vbi mũdi ornatus: nisi a luce exordiũ sumeret? Frustra esti cẽt: si nõ videret. Erat q̃dẽ de⁹ ipse in lumine: q̃a lucẽ habitat inaccessibilẽ. Et erat lumẽ vex qõ illũinat oẽm hoiem venientẽ in hunc mũdũ. Sz etiã lucẽ fieri voluit: q̃ oculis corpalib⁹ cõprehẽderet. Qui ędificiũ alicui qõ dignuz habitaculo ptifamilias struere desiderat: afiq; fundamẽta ponat: vñ lucez ei infundat: explorat: ꝛ ea ꝓma ẽ gra: q̃ si desit: tota dom⁹ deformi horret incultu. Lux ẽ q̃ reliq̃s domus cõmẽdat ornat⁹. Fiat (inq̃t) lux. Plena vox luminis nõ dispositõis aparatũ significat: ꝙ operatiõis resplendet effectu. Naturę opifex: lucẽ locut⁹ est: ꝛ creauit. Sermo dei: volũtas ẽ: opus dei: natura est: lucẽ creauit: tenebras illũinauit. Et dixit de⁹: Fiat lux: ꝛ facta ẽ lux. Nõ ideo dixit vt sequerek opatio: ꝙ dicto absoluit negociũ. Vbi pulchre dauiticũ illud: Dixit ꝛ facta sũt: q; dictũ ipleuit effect⁹. Auctor ẽ lucis de⁹: loc⁹ aũt ꝛ cã tenebraꝝ mundus est. Sz bon⁹ auctor: ita lucẽ dilexit: vt mũdũ ipsũ infuso aperiret lumine: atq; ei⁹ spẽm venustaret. Resplẽdut igit sbito aer: ꝛ exp̃auerũt tenebre noui luminis claritatẽ. Repsit eas: ꝛ quasi in abyssos demersit: repente ꝙ vniuersa mũdi fulgor lucẽ infusus.

Pulchre itaq; ꝛ ꝓprie dixit: Facta est lux. Sicut enĩ cito lux cęlũ: terras: maria illuminat: ꝛ momẽto tẽporis sine vlla cõprehẽsione retectis surgẽtio diei splendore regionibus nostro se circũfundit aspectui: ita ortus ei⁹ ato debuit explicari. Quod miramur si de⁹ locut⁹ est lucẽ: ꝛ caliganti mũdo lumẽ emisit: qñ si quis inter aq̃s mersus: oleũ ore emiserit: clariora faciat ea q̃ ꝓfundi tegebant occultis? Dixit de⁹: nõ vt p vocis organa quidã son⁹ sermonis exiret: nec vt linguę motus cęleste formaret alloquiũ: atq; aerẽ istũ quidã verboꝝ strepitus verberaret: sed vt volũtatis suę cognitionẽ ꝓderet operationis effectu. Et discreuit inter lucẽ ꝛ tenebras. Et vidit de⁹ lucem q̃ bona est. Dixit: ꝛ sonũ vocis nullus audiuit: discreuit: ꝛ operationis molimina nemo dephẽdit: vidit ꝛ oculoꝝ ei⁹ intẽtionẽ nullus aspexit. Et vidit inquit de⁹ lucẽ: q; bona est. Nec q̃ ignorabat vidit: nec id q̃ nesciebat ante aut nõ viderat cõprobauit: sed bonoꝝ operũ ꝓpriũ est: vt externo cõmendatore nõ egeãt: sed gratiã suam cũ videnk ipsa testenk. Plus est q̃ ꝓbatur aspectui: q̃ q̃ sermone laudak. Suo enĩ vtitur testimonio: nõ alieno suffragio. Nã si apud nos oculo iudiciuz emittik: quid⁹ sit ꝛ gratia venustatis: ꝛ rerũ mensura cõprehendik: quãtomagis de⁹ ea quę ꝓbat videt: ꝛ q̃ videt ꝓbat: ꝑm q̃ scriptũ ẽ: Quia oculi dñi sup iustos? Lucis natura hmõi est: vt nõ in numero: nõ in mẽsura: nõ in põdere vt alia: sed ois eius in aspectu gra sit. Proprius itaq; sermonib⁹ naturã lucis exp̃sit: quę videndo cõplacet: qñ ipsa videndi officiũ suministrat. Nec imento tantũ sibi ꝙdicatonẽ potuit inuenire: a quo iure prima laudak: qñ ipsa fecit vt etiã cętera mundi mẽbra digna sint laudib⁹. Vidit ẽ deus lucẽ: ꝛ vultu suo illuminauit: ꝛ vidit q; bona est. Nõ ex parte dei: sed ex generali iudicii est. Itaq; nõ in splendore tantũmodo: sed in omni vtilitate gratia lucis ꝓbat. Vnde ꝛ discretio sit inter lucẽ ꝛ tenebras: vt separata lucis natura atq; tenebraꝝ nihil videak inter se habere cõfusum. Et vocauit deus diem lucem: et tenebras noctem vocauit. Et ꝛ nomine ipso diem noctẽq; distingueret. Aduertim⁹ itaq; q̃ lucis ortus anteq̃ sol diem videak aperv

Genes. 6. Job. 1.

Ps. 33.

re:principia eñ diei noctis exitū claudunt: finisq; tēporis t statur° limes nocti t diei videat esse ꝓscriptus. Diē sol clarificat:lux facit. Frequēter eḡlū nubibus texit vt sol tegat:ne vltus radi° ei° appareat. Lux tñ diem demōstrat:t tenebras abscondit.

¶ Qō non diei nor:sed dies noctis ſm scriptura anteferat:t de vnitate diei in quo celuz t terra ceteraq; sunt condita t creata:La.x.

Et factū est vespere:t factū ē mane dies vnus. Quērūt aliq; cū pri° vesperū:postea mane scriptura meminerit:ne forte noctē ꝓdiē significare videat. ¶ Nec aduertūt primo q; ꝓmisert diē:dicēdo:Et vocauit de° diē lucē:t tenebras vocauit noctē. Deinde q; vesper finis diei sit:t mane finis noctis. Ergo vt ꝓgressua t primat° naturalis diei daret:pri° finē diei significauit:postq; securura nox est:deinde postea finē noctis adiunxit. ¶ Eousq; aūt noctē diei scriptura anteferre nō potuit:vt t diei t noctis tēpora diei appellatione cōcluserit:t tanq; ꝓncipalis auctoritatē nois vendicauerit. ¶ Et hāc scripturq; esse ꝓsuetudinē vt potiori appellatione deputet:frequēter exēplis ꝓbam°. Si quidē t iacob dixit:Dies vitę meę pusilli t mali. Et itez:Oēs dies vitę meę. Et dauid posuit:Dies annoz meoz:nō t noctes. Gen.47. Ps.89.

Tñ aduertim° ea q; nunc in specie historię tradunt:vim statuisse legi i posteꝝ. ¶ Principiū q; dicit:vox dei est. Fiat lux:t facta est lux. Finis diei vesper est. Jam sequēs dies et noctis fine succedit. Sententia aūt dei cuidens:q; diē primo vocauit lucē:t scōo vocauit tenebras noctē. ¶ Precdare etiā vnū: nō primū diē dixit:nā secuturo secūdo t tertio die:t deinceps reliqs:primū potuit dicere:t hoc ordinis videbat. Sz legē statuit vt vigintiq; tuoz horaz diurnę atq; nocturnę: diei tātū noie definiant:vt si diceret:viginti quattuoz horaz mensura:vni° diei tēpus est. ¶ Sicut eñ viroz gnātio cōputat:et intelligit etiā fęminaz:q; nectūt scōa portioni b°:ita etiā dies numerant:t noctes ꝓstimāt adiūctę. ¶ Sic igit circuit° vn°:ita vn° dies. Nā plerisq; etiā hebdomadā vnā: vnū diez dicunt:q; in se q; si in vnū redeat diē:t quasi septies in se recurrat. Est aūt t circuit° figurarū a se incipere t in se reuerti. Tñ t seculū vnū interdū scriptura dicit. Nā etsi aliis locis ſcula apellat:videt magis diuersitates statuū publicoz vel negociōz significare:q; ſculoz successiones aliq; definire:q; dies dñi magnus t ꝓclar°. Et alibi:Vt qd vobis quērere diē dñi? Et hic tenebrę et nō lux. Manifestū est eñ q; male ꝓsciis t indignus dies ille tenebrosus sit:q; fulgebit innocentia:t mens noxia cruciabit. ¶ Ceterū q; sine interpolatiōe noctū:t successione tenebrarū dies ꝑpetuus ille remuneratiōis eternę futur° sit: scriptura nos docet. Pulchre aūt vicē vtriq; vnū dictur° diez:matutino eū fine cōclusit:vt t a luce inchoare diē doceret t in lucē desinere. Nō eñ est integz diei tēpus t noctis:nisi fuerit expletū. Tñ t nos semp quasi in die honeste ambulem°:t abiiciam° opa tenebraz. Noctē eñ ad quietem corporis datā esse cognoscim°:nō ad muneris alicui°t operis functionē:q; somno t oblitiōe trāscurrit. ¶ Nō sit in nobis comessatio:ebrietas:cubile:impudicitia: Nō dicam° tenebrę:et parietes operūt nos:t q̄o sat si videbit altissim°? Sz sit in nobis amor lucis t cura honestat:vt tāq; in die ambulāteo: opa nra cotā deo lucere cupiam°. Cui ē honor:laus:gl'ia:ptās:cū dño nro iesu xpo: et cū spiritusancto:a ſculis t nūc t semp:t in omnia ſcula ſculoz:Amen. Ro.13. Eccl.23.

¶ Scī Ambrosij epi:heraemeron primus liber:de primo die explicit.

¶ Sequit annotatio capitoz secūdi libri eiusdem.

De trāsitu auctoris p recapitulationē factoꝝ die primo ad opera secūdi diei:cuz dispositione auditoꝝ:t instructiōe qualiter dicēda debeant pensare. La.I.

De creatiōe firmamēti t discretōe inf aquā t aquā:Et vtz vnū tñ sit ęlū an plures: ac de ꝓpositiōe philosophoz asserētū orbes stellarū motu suo dulcē quendā t plenum suauitatis sonū reddere. La.II.

De firmamēto vtrū sit b̄ q̄ō in superioꝝ° ęlū apellatū est:an aliō:Et quō aq; sup ęlos esse possit:cū reprobatione opinionis eoz q̄ hoc destruere conant. La.III.

Que sit inter ęlos t firmamētū differētia: t firmamentū vñ nūcupatū sit. Que etiā aliox sit snia ō ꝓdictoz distictōe. La.IIII

De laude ac ꝓbatione operis secundi diei: eiusdēq; clausione. La.V.

¶ Finis.

Sancti Ambrosii epi: heraemeron liber scds: de die scdo incipit.
De transitu auctoris p recapitulationez factoz die primo ad opera secūdi diei: cū deprecatione auditoz: t instructione qualter dicēda debeant pensare: La. i.

Quem primū vel ponº vnū (Maneat enī t p phetici ꝓrogatiua fmonis) vt potuimº absoluumº: in q̄ pdītū celū: terrā creatā: aq̄rūq̄ exundantiā: circūfusū aerē: discretionez factā luc' atq; tenebraz: dei oipotēt': t dñi nr̄i ihesu christi: spūs ḡ sancti operatiōe cognouimus. Quis ḡ nō mirek dissimilibus mēbris disparē mūdū in corpº vnū assurgere: t insolubili ꝯcordię charitatisq; lege: in societatē t cōnexionē sui tā distantia ꝙuenire: vt q̄ discreta natura sūt: in vnitatis t pacis vinculū velut individua cōpassione nectant? Aut q̄s hęc videns possibilitatē rōnis infirmo ingenio rimet? Quę oīa vis diuina: incōprehēsibilis hūanis mētibus: t ineffabilis fmonibº nris: volūtatis suę auctoritate cōnexuit. Fecit igit deº celū t terrā: t ea q̄si auctor esse ꝓcepit: nō tāq̄ figurę inuētor: s tanq̄ opator naturę. Hā quō sibi ꝙuenirent opatoria ipassibilē dei virtº: t passibilis materię natura: tāq̄ altera ab altera q̄ indiguerint mutuātes? Hā si increata materia: videt ḡ deo creāde ptās materię defuisse: t ab ea opationi subiacētia mutuata. Si vo incōpositā: miz admodū cogitemā deo materiē decorē sibi nō potuisse ꝓferre: q̄ substantiā nō a creatore acceperit: s sine tēpore ipa possederit. Plus ḡ inuenit opator oim: q̄ cōtulit. Inuenit materiē: in q̄ posset opari: cōtulit aūt figurā q̄ decorē inuētis rebº afferret. Vñ excipiēdus a ceterī tāq̄ dies vnº: nō ꝓferēdus cū ceteris: tāq̄ dies ꝓmus est: vñ fundamēta rez olim posita: t causę eē cęperūt: quibº mūdi huiºmodi atq; vniuersę visibilis creaturę sulta substātia est. Quare ad secūdi diei admirāda opa sermo nobis prodeat: quoz eminētia nō fm tractarº nrī possibilitatē: s fm scriptoz ad laudē referenda est creatoris. Clos igit q̄so vt naturaliter ęstimare q̄ dicimus ꝓbabiliter ac simplici mēte t sedulo ingenio pensare dignemini: nō fm philosophię traditiones: t inanē seductionē suasoria verisimilia colligēteo: sed fm regulā veritatis quę oraculis diuini sermonis exprimit: t ptemplatiōe tantę maiestatis fidelū pectoribº infundit: q̄ scriptuz est: Cōfirma me in verbis tuis. Narrauerūt mihi iniusti exercitatiōes: s nō sicut lex tua dñe: oia ꝓcepta tua veritas. Hō ḡ fm elemētoz naturas: s fm christū qui oia q̄ voluit fecit: abundās plenitudine diuinitatis sue. Ps. 118.

Cōsiderem° quę facta sunt: t naturę possibilitatē interrogem°. Meq; enī cū in euangelio leptosum curaret: ꝯcus vilus refunderet: plus qui aderat t spectabat: illū medicinę ordinē recognouit: sed ptātē dñi miratus: dedit (vt scriptū ē) deo laudē. Meq; fm numez egyptioz: t cursus siderū: mēsuras elementoz extendit manū suaz moyses vt diuideret mare rubrū: sed diuinę ipio ptātis obtēperans. Vñ t ipse ait: Dextera manus tua dñe glorificata est in vrte: dextera manus tua dñe confregit inimicos. Illo igit sancta plēbs eleua mentē tuā: et totuz animū tuum eo confer. Non sic deus videt qnēadmodum hō: deº in corde: hō in facie. Nec sic igit hō videt: quēadmodū deº. Audis q̄ sic deº vidit: t laudauit. Nolu igit tuis oculis ęstimare q̄ facta sunt opinionibusq; colligere: sed q̄ deus vidit et ꝓbauit: ea tu retractāda nō putes. Exo. 15.

De creatione firmamēti t discretione inter aquā t aquā: Et vtrum vnū tantū sit celū an plures: ac de cōfutatione philosophoz asserentiū orbes stellarum motū suo dulcem quendā t plenū suauitatis sonum reddere: La. ii.

Dixit deº: Fiat firmamētū inter mediā aquā: t sit discernēs inter aqua t aquā. Et factū est sic. Audi verba dei. Fiat dicē. Jubētis est nō ęstimāre. Imperat naturę: nō possibilitati obtēperat: nō mēsuras colligit: nō pōdus examinat. Voluntas eiº: mēsura rez est. Sermo eiº: finis ē opis. Fiat inqt firmamētū int̄ medias aquā. Firmū est oē qđ statuit deº. Et satis pulchre ꝓmisit: Fiat firmamētū: añq; ꝓduceret: int̄ mediā aquā: vt tu pr̄ credereꝰ firmamētū ex ꝓcepto dei factū: q̄ de aquaz ꝓfluia q̄litate dubitareꝰ. Si naturā elemētoz ꝓsideres: quō iter aq̄s solidatū est firmamētū? Ille ꝓfluit: illō cōstringit: illę currit: b maner. Et sit inqt discernēs int̄ aquā: Sz aq̄ ꝓfundē nō discernē

solet. Quō iubet: qō scit secundū elemētorū rōnē esse ꝓtranū? Sz cū sermo eius ort⁹ naturę sit: iure vsurpat dare legē naturę q̄ originē dedit. Sz ꝓus ꝓsideremus q̄d sit firmamētū: vtr ipsum sit qō in supiorib⁹ cęlū apellauit: an aliō: Et si duo cęli an plures.

Nā sunt q̄ vnū cęlū esse dicant: nec alteri⁹ cęli faciēdi cū esset vna hyle: vt ipsi aiūt potuisse sufficere substātiā: qm̄ cū ois supiori cęlo esset expēsa: nihil reliq̄ fuit qō ad ędificationē scōi cęli tertij ve ꝓficeret. Alij vō innumeros cęlos t mūdos esse asserunt: ꝙs irridēt sui. Nō est nobiscū illis maior q̄s cū suis pugna est: qui geometricis numeris et necessitanb⁹ ꝓtendūt ꝓbare: q̄ aliud cęlū eē nō possit: nec pati natura3 vt aut scōm aut tertiū sit: nec operatoris virtutē idoneā vt multos cęlos faceret. Et ꝙs nō hāc eo3 artificē facundiā irrideat: q̄ cū ex vna atq; eadē causa plura eiusdē generis ab hoib⁹ fieri posse nō abnuāt: de creatore oīm dubitēt vtr plures cęlos facere potuerit: de q̄ scriptū ē: Dño aūt cęlos fecit: Et alibi: Oia q̄cū
Ps. 113. q̄ voluit fecit? Quid est difficile ei: cui velle fecisse est? Fluitat igit illis impossibilitatis rō: cui3 de deo disputant: cui vere dicāt: Quia impossibile tibi nihil est. Itaq; nos nō solū scōm sed etiā tertiū cęlū esse negare
2. Cor. 12. nō possum⁹: cū aplus raptū se ad tertiū cęlū scriptor3 suor3 testificatione ꝓfirmet. Da uid etiā cęlos cęlor3: in illo laudantiū ordinē ꝓstituit chorō. Quē imitātes philosophi: septē stellar3: solis t lunę globor3 ꝓsonū motū introduxerūt: quor3 orbib⁹ vel pot⁹ globis cōtra memorant oia: quos sibi innexos t velut insertos versari retro t ꝓtrario cęteris motu ferri arbitrant: eo q̄ ipulsu t motu ipsor3 orbiū: dulcē quēdā t plenū suauitatis atq; artis t gratissimi modulaminis sonū reddi: quō saltus aer tā artifici motu: t acuta cū grauib⁹ tēperāte: ita varios ęquabiliter ꝓcēt⁹ efficiat: vt oēm supgrediat musici carminis suauitatē. Huius rei fidē si requiras atq; expetas: sensu nobis et auditu ꝓbari bēstāt. Nā si vera forent: quō tanto motu orbiū ꝓrepante: cū ille cęlestis orbis cui affixos ferūt stellar3 cursus: qui sine intermissione voluunt: cōcitatione habeat cōuersionē: atq; acutū sonum excitet: hic autē lunaris grauissimū nō audirēt a nobis: cui3 lenio3 audire soleamus? Fidē ḡ eius disputationis: si testimonio nr̄o t auditu⁹ munere exigamus ꝓbari: referunt obsurduisse aures nr̄as: t hebetiorē nobis sensum audiendi factū: ꝓpter illā a ꝓncipio nr̄ę generationis ꝓcepti sonit⁹ ꝓsuetudinē. Et exemplū afferūt: eo q̄ nullus fluuius maxim⁹: eo videlicet loco vbi se ex altissimis montibus in cataracta illa ꝓcipitat: magnitudine fragoris sui aures accolar3 obstruat: vt audiendi munere carere dicant. Sed facile his ipsa respōdet veritas. Nā qui tonitrua audimus nubiū collisione generata: tantor3 orbiū ꝓuersiōes: q̄ maiori vtiq; sicut motu ferri ęstimant: ita vehemētioreo sonitus excitarēt nō audirem⁹? Addunt ꝓterea tō sonū hunc nō puenire ad terras: ne capti boues p suauitatē eius atq; dulcedinē: quē celeberrimus ille cęlor3 efficit mot⁹ ab orientalibus partib⁹ vsq; in occasum ꝓpria negocia atq; opera dereliquerēt: t oia hic otiosa remanerent: quodā būanę ad cęlestē sonū mentis excessu. Sed ea q̄ sunt aliena ab studio nr̄o t a diuinę lectiōis serie: his q̄ foris sūt relinquamus: Nos inhęream⁹ scripturarum cęlestium magisterio.

De firmamēto vtrū sit hoc qō in superiorib⁹ cęlū appellatur3 est: an aliud. Et quō aqua vera sup cęlos esse possit: cum reprobatione opinionis eor3 qui hoc destruere conantur: Ca. iii.

Proposituꝫ igit nobis est: quia dixit de⁹: **Fiat firmamētum in medio aq̄: t sit discernes inter aquā t aquā.** Et hinc tractat⁹: vtrū hoc firmamentuꝫ apellet qō asi iā fecit: de quo scriptū est: In ꝓncipio fecit de⁹ cęlū t terrā.

Hec fallit q̄ aliq̄ ante nos ita acceperint: eo q̄ supra creatū auctore deo t ꝓdītū cęlum scriptura exꝑsserit: hic expositionē opis creatōisq; diffuderit: vt ibi q̄si sūmoperis hic uiter cōp: ehēsa sit: hic operatiōis q̄litas p ipsas ꝓcurrentiū rer3 digesta sit species. Sz mouet nos: q̄ t nomē aliō significat: t species solidior t cā discernit: t ꝓsona cooperatoris adiungit. Sic est scriptū est: **Et discreuit de⁹ inter mediū aque q̄ erat sub firmamēto: t inter mediū aque q̄ erat sup firmamētū.** Et ꝓmo volunt id destruē qō frequēti scriptur3 lectiōe inolitū nostris t impressum est mentibus: q̄ aque sup cęlos eē nō possint: dicētes rotundū eē orbē illū cęli: cui⁹ in medio terra sit: t in illo

circuitu aquā stare non posse: qđ necesse est defluat ⁊ labat: cū de superioribus ad inferiora decursus est. Quō ergo aqua sup orbez vt aiunt stare potest: cū orbis ipse voluat? ¶ Hęc est illa versutia dialecticę. ¶ Da mihi vnde tibi respondeā. Nō si nō detur: nullū verbū refert. ¶ Petunt sibi cōcedi: aremq; celi tot̄que moti cōcito: orbē autē terrę esse immobilē: vt astruant aquas sup cęlos esse nō posse: q̄ omnes eas volvendo se axis effunderet: quasi vero vt cōcedā illis qđ postulāt: ⁊ fm eoꝝ opiniones illis respondeā: negare nō possint in illa altitudine ⁊ pfundo: ⁊ longitudinē esse ⁊ latitudinē: quā nemo pōt cōprehendere: nisi is qui implet omnē plenitudinē dei: vt aplūs ait. Quis ergo pōt facile esse diuini operis estimator? Est ḡ latitudo in ipsa cęli altitudine. Sunt etiā vt de his dicamus quę scire possumus: pleraq; ꝑficia fotis rotūda: int̄ quadrata: ⁊ fons quadrata: int̄ rotūda: quib⁹ supiora sunt plana: in quib⁹ aqua hęrere soleat. Quę tñ ideo dicimus vt aduertāt opiniões suas: opinioib⁹ veri similioꝝ⁹ reuinci possit: ⁊ desinat tantū opus dei: būanę operationis ⁊ nostrę possibilitati ꝓ̄platione metiri. ¶ Nos aūt scripturaꝝ fidē atq; ordinē quęrim⁹: sequimur: ⁊ opus ꝓ̄platione ęstimam⁹ auctoris: qđ dictū sit: ⁊ quis dixerit: ⁊ cui dixerit. Fiat inquit firmamētū in medio aquę: ⁊ sit discernēs iter aquas. Audio firmamentū fieri ꝑ ꝓceptū q̄ diuideret aq̄s: ⁊ ab inferiore superio: discerneret. Quid ꝥ manifestius? Qui iussit discerni aquā interiecto ⁊ medio firmamēto: potuit qđ̄ admodū diuisa atq; discreta manere possit. Sermo dei virtus naturę est: ⁊ diuturnitatis ꝥ stantia: quoadusq; velit eā manere q̄ statuit: sicut scriptū est: Statuit ea in ęternū ⁊ in seculū seculi: ꝓceptū posuit ⁊ nō ꝓterbit. ¶ Et vt sciasꝝ quia de istis aquis hoc dixit quas tu negas posse in superioꝝ⁹ cęli esse: audi supiora: Laudate eū cęli cęlorum: ⁊ aquę q̄ sup cęlos sūt laudēt nomē dñi. Nōne quasi aduersanti tibi dixit: Qm̄ ipse dixit ⁊ facta sunt: ipse mādauit ⁊ creata sunt. Statuit ea in ęternū ⁊ in seculū seculi: ꝓceptū posuit ⁊ nō ꝓterbit? ¶ An nō videt tibi auctor idone⁹: qui legē suo operi daret de⁹? Est qui dicit: Venerabilis naturę: inęstimabilis magnitudine: immēsus in remunerationib⁹: incōprehēsibilis in operibus: cui⁹ altitudinē sapiētię q̄s inuestigare facile? Iste dicit filio: id est: dic brachio tuo: dicat ventri tuę: dic sapię tuę: dic iusticię. Et fecit filius q̄si potēs: fecit q̄si virt⁹ dei: fecit q̄si sapia dei: fecit q̄si iusticia diuina. Cū ꝥ audis q̄d miraris si sup firmamētū cęli potuit tantę maiestatis operatiōe vnda fusp̄dit? De aliis hęc colligę: de his q̄ viderūt oculi hominū: quō ad iudicoꝝ transitū: si rationē q̄rit: sequnda diuiserit. Nō solet hoc esse naturę: vt aqua se discernat ab aq̄: ⁊ in pfundo interfusiones aquaꝝ terrę medio separent. Celauerūt inq̄t fluctus: ⁊ firmamēti specie cursuꝝ suū insolito fine frenarūt. Nōne potuit etiā aliter hebręū populū liberare? Sz tibi voluit ostēdere: vt eo spectaculo etiā illa q̄ nō vidisti ęstimares esse credēda. Jordanis q̄q; reflexo amne in suū fontē reuertit. Hęrere aquā cū labit: ⁊ ita sursum redire in supiora sine vllo repagulo impossibile babet. ¶ Sed qđ ipossibile ei qui dedit posse quib⁹ voluit? Dedit posse infirmitatib⁹: vt infirm⁹ dicat: Oia possum in eo q̄ me cōfortat. Dicāt certe quēadmodū aer cogat i nubē: vtq; pluuia nubib⁹ generet: an sinu nubiū colligat. Videm⁹ plęrūq; extre nubes de mōtib⁹: Quero vtq; de terra ascēdat aq̄: an ea quę sup cęlos est: largo imbre descendat. Si ascēdit: vtiq; ꝓtra naturā est vt ascēdat in supiora q̄ grauior ē: ⁊ portet aere: cū aer subtilior sit: Aut si cōciti orbis tot⁹ motu rapit aqua: sicut vno orbe rapit: ita summo orbe diffundit. Si fundi vt volūt nō desinit: vtiq; nō desinit rapi. Quia sicut axis cęli sp̄ mouet: ⁊ aqua mouet: ⁊ aqua sp̄ fluit. Si descēdit: manet ḡ iugiter supra cęlos q̄ habet vñ descendat. ¶ Deinde q̄d obstat si cōsteant q̄ aqua supra cęlos suspēsa sit? Nā quo verbo dicūt terrā in medio esse suspensam ⁊ imobilē manere: cū vtiq; grauior sit q̄ aqua: ea rōne pōt dicere nō ꝓcipitari aquā orbis illi⁹ cęlestis ꝓuersatiōe q̄ sup cęlos est. Sicut enim terra inani suspendit vel pondere libratо: vndiq; imobilis pseuerat: ita ⁊ aqua aut grauioꝝ⁹: aut equis cū terra ponderib⁹ examinat. Jdeoq; non facile supfundit mare terris: nisi cum iubet exire. ¶ Deinde cū ipsi dicant: volui orbē cęli: stellio ardentiꝝ⁹ refulgentē: nōne diuina ꝓuidentia necessario ꝓspexit: vt intra orbē cęli ⁊ supra orbem redundaret aqua: quę illa feruentis axis incendia tēperaret? Propterea quia exundat ignis ⁊ feruet: etiaꝝ aquę

Psal. 4.

exundauit in terris: ne eas surgentis solis ⁊ stellarū micantiū ardor exureret: ⁊ generā rerū exordia insolit⁹ vapor lederet. ¶ Quā ti fontes: fluuij: lacus irrigant terras: quia eas internus quidā ignis vaporat. Unde eīm aut arbores germinarent: aut frumenta vel sata ꝓperent: vel orta coquerent: nisi ea interior quoq; ignis animaret? Qui etiam de saxis frequēter excutit: ⁊ de ipso sępe dū cędit ligno exilit. ¶ Ergo sicut necessaria ignis creatura vt ordinata ⁊ dispositā pmaneat: cęliq; clemētia tēperet aquaꝝ rigorē: ita etiā aquarū redūdantia non supflua: ne alterū altero cōsumeret: quia nisi cōueniēs vtriusq; mensura sit: sicut ignis aquaꝝ exiccat: ita ⁊ aqua extinguit ignē. Ideoq; pondere ⁊ mēsura examinauit vniuersa. Nunc rata eīs sunt ei ⁊ stillicidia pluuiaꝝ: sicut in libro iob legimus. Sciēs vel rerū facilē defectū fore: vel solutionē vniuersitatis: si alterū exuperaret ab altero: ita vtriusq; tēperauit dispēdia: vt neq; plus ignis excoqueret: neq; exuberaret aqua: q̄ imminutio fieret vtriusq; moderata: quę ⁊ supfluū detraheret ⁊ necessariū reseruaret. ¶ Itaq; cum tanta de terris erūpant maximorū fluenta amniū: Nilus effuso ęgyptū stagnās flumine: Danubius de occidētalib⁹ partib⁹ barbaroꝝ: atq; romanos intersecās populos: donec ponto ipse condat: Rhenus de iugo alpium vsq; in oceani ꝓfunda cursus suos dirigens: romani memorādus aduersum feras gentes murus imperij: Padus maritimorū cōmeatuū italię subsidijs fidus inuector: Rhodan⁹ rapido cōcitus cursu: tyrrheni equoris freta scindit: i quo nō mediocre fertur nauigantiū periculuꝝ: dū inter se maris fluctuo: ⁊ amnium fluenta decertant. Itēq; de septēntrionali pte: phasis caucaseis montib⁹ fusus: cū pluribus alijs in euxinum se ꝓcipitans mare. Prolixū est singulorū ꝓsequi fluuiorum nomina: qui vel in nostrum mare deriuant: vel exinaniunt oceano. Cū tanta igit vbertas aquarū sit: tamē plęrumq; terra meridianę plagę torretur ardoribus: atq; ęstu soluta: fatiscat in puluerez: miserandi agricolę labore cōsumpto: vt frequēter ad potū siccatis puteis: arido gurgite subsidiū vitale deficiat. Et erit quidē qđ dicat abyssо: deserta eris: ⁊ omnes fluuios siccabo: Sicut ꝓ esaiā futurū annunciauit.

¶ Sed etiā anteq; ille dies aduenīat: diuino ꝓscitur arbitrio: nō minimū inter se ipsa elementorum natura decernit. Crebro itaq; aut inūdationib⁹ mūdus hic quatit: aut nimio ęstu ⁊ ariditate vexat. ¶ Nolī igit incredibilē opinari aquarū multitudinē: ꝓ respice ad vim caloris: ⁊ incredulus non eris. ¶ Multū est qō ignis absorbet: qō vel ex illo nobis debet esse manifestū: cū medici vasa quędā angusta ore: pleniora deorsū: interconcauata: leui lucernę concepto lumine affigunt corpori: quēadmodū calor ille omnes in se rapiat humorem. Quis igit dubitet q̄ ignitus ęther ⁊ magno feruēs vapore inflā maret atq; exureret omnia: nisi lege quadā sui ꝓhiberet auctoris: vt nec flumina: nec lacus: nec ipsa maria vim ei⁹ possint restinguere? Et ideo desup aqua impetu quodam descendēs: in tantos plęrūq; imbres rūpit: vt flumina lacus repēte repleant: ipsa maria exundent. ¶ Unde frequēter ⁊ solē videmus madidū atq; rorantē. In quo euidens dat indiciū: q̄ alimētū sibi aquarū ad temperiē sui sumpserit. ¶ Tantū autē inest illis impugnādę veritatis studiū: vt solē ipsum negent calidę naturę esse: eo q̄ albus sit nō rubicundus aut ruttilus in speciē ignis. Et ideo aiunt: q̄ nec ignitus natura sit: ⁊ si qđ habet caloris ferunt ex nimio motu cōuersionis accidere. ¶ Nō ideo dicendū putāt vt nihil videat humoris cōsumere: quia calorem quo humor vel minuit vel plęrūq; exhaurit: nō habeat naturalē. ¶ Sz nihil agūt cuz ista cōponunt: q̄ nihil interest: vtrū ex natura caloreꝝ quis habeat: an ex passione aliqua atq; ex causa: q̄ ignis omnis cōsumptor humoris est: vel hmōi materię quā flāma ꝓsecuit exurere. Mā siue ex lignis haud quaquā semiustulat⁹: sed inter se collisis ignis excussus excipiatur foliis: eque flāmam adolet ac si de igne accendas facem: siue de flāmę lumine lumē accendas: eadē species ⁊ natura est luminis: ac si illud nō naturalis ignis adoleuerit: sed quē accidens causa generauerit. ¶ Vel hunc saltē contemplentur solis calorē: q̄ diuersa ei deus cōstituit cursus sui loca ⁊ tēpora: ne si semp in ysdē moraret locis: quotidiano ea vapore exureret. ¶ Mare ipsum ideo ferunt ipsi salsam atq; amarā aquā habere: q̄ ea quę fluuijs in freta influat calore absumat: tantūq; vapore diurno cōsumi: quātū quotidie ex diuersis fluuioꝝ cursib⁹ inuehat. Nō ex solis quadā

diiudicatione fieri phibet: qui qđ purius ac leue est sibi rapit: qđ graue atq; terrenū relinquit: et quo remanet salsū illud atq; ariđ qđ sine vsu ac suauitate potandi sit.

¶ Que sit inter celos et firmamentum differentia: et firmamentū vnde nuncupatum sit: Que etiam aliorum sit sententia de predictorum distinctione: Ca. iii.

Sed reuertamur ad propositū. ¶ Fiat firmamentum inter medium aque. Nō moueat sicuti iā dixi: quia supra celum ait: hic dicit firmamentū: quoniā et dauid dicit: Celi enarrant gloriam dei: et opera manuū eius annūciat firmamentū: hoc est: mūdi opus cū videt suū laudat auctorē. Inuisibilis enī maiestas ei⁹ p ea quę videnť agnoscit. ¶ Et videt mihi nomē celorū cōmune eē: qz plurimos celos scriptura testificat: nomē aūt eē speciale firmamentū. Siquidē et dicit ita habet: Et vocauit deus firmamentū celum. Vt videatur supra generaliter dixisse tm principio celū factū: vt omnē celestis creaturę fabricā cōprehēderet: hic aūt specialem firmamenti hui⁹ exterioris soliditatē qđ dicit celi firmamentū: sicut legimus in hymno propheticō: Benedictus es in firmamēto celi. ¶ Nā celū: qđ οὐρανος grece dicit: latine qz impressa stellarū lumina velut signa habeat: tanq̄ celatū appellatur: sicut argentū qđ signis eminentibus refulget: celatū dicimus. οὐρανος autem ἀπο τοῦ ὁρᾶσθαι dicit: qđ videat: γκρολημμενος τοολεν. Igit terra quę obscurior est οὐρανος nuncupat: qz lucida est tāq̄ visibilis. Vnde puto et illud dictū: Volatilia celi semp vident faciē patris mei qui in celis est: Et volantia circa firmamentū celi: eos q ptātes quę sunt in illo visibili loco spectent hęc oīa: et subiecta suis habeant cōspectib⁹. ¶ Deniq; clausum celuz dictum est tēporibus helię: qñ in achab et iezabel pfidia regnabat: cui ppius regalis ac religio deseruiret: eo q nemo ad celū oculos erigebat: nemo eius auctorē venerabatur: sed ligna et lapides adorabant. ¶ Vnde hoc colligim⁹: qz in maledictiōib⁹ pū israel dicit de⁹: Erit tibi celū sup caput tuū ereum: et terra tua ferrea: qñ preciū pfidię lueno populus iudęoꝝ: intēperie celi et terrę infecūditate multat. De celo enī cauſa fertilitatis. Deniq; et moyses benedictio-

pā. 18.

Leuit. 17.

Deut. 28.

Deut. 33.

neo tribui ioseph a fluuio⁹ celi et rore et abyssis fontiū deorsum venientibus: et pm oram a solis cursu et a cōcussib⁹ mēsib⁹ et a vertice montiū et collū eternoꝝ dedit: eo q moderatione celesti terrarū fecūditas nutriat. ¶ Ferreū ē celū qđ nullum emittat humorē: qñ nullis nubib⁹ imber rūpitur. ¶ Est etiā ferreū celum: subobscurus aer: pęssus atq; nebulosus colore ferrugineo. Qñ rigore frigoris stringit terra: tūc veluti sup caput nostrum humor suspēsus videt: et p momenta imminere. Plerūq; etiā glacialib⁹ ventorū flatibus: rigēteo aque cōsolidanť in nubē: et rupto aere: nix fūdit. ¶ Neq; enī firmamētū hoc pt sine aliq̄ rūpi, fragore aut penetrari: Pō et firmamētū dicit: q nō sit inualidū nec remissum. Vñ et de tonitruis: quę cōcepto intra sinū nubiū spiritu: cum se vehemēter eruptura elisserint: magno crepant sonitu: aut scriptura: Firmans tonitrua. ¶ A firmitate ergo firmamentū est nūcupatū: vel qđ diuina virtute firmatum sit: sicut scriptura nos docet dicens: Laudate eū in firmamēto virtutis ei⁹. ¶ Nec ꝓterit retulisse aliquos celos celoꝝ ad intelligibiles virtutes: firmamentū ad operatorias: Et ideo laudare celos vel enarrare gloriā dei: et opera manuū eius annūciare firmamentū. Sed nō quasi spiritalia: sed quasi opa mūdi enarrāt: quē admodū supra dixim⁹. ¶ Alij quoq; purificatorias virtutes interpretati sūt aquas quę sup celos sunt. ¶ Accipim⁹ hęc quasi ad tractatus decorē. ¶ Nobis tñ nō alienū videt atq; absurdū: si aquas veras ꝓpter illā causam quā diximus: intelligamus. ¶ Nā ros et gelu et frigus et ęstus sm hymnū ꝓphetię benedicunt dñm: benedicit et terra: et illa nō ad intelligibiles naturas referimus: sed ad veritatē. Laudāt etiā draconeſ dominū: qz natura eorū et species cū videt: nō minimū vel decoris offundit vel inesse rōnis oūdit.

¶ De laude ac pbatione operis secundi diei: eiusdęq; clausiōe: Ca. v.

Et vidit deus quia bonū est. Facit filius qđ vult pater: laudat pater qđ facit filius. ¶ Habil in illo natura degenerio inuenit: cui⁹ opus a paterna nō degenerat volūtate. Vidit vtiq; nō oculis corporalib⁹ intēdit: sed definiuit plenitudini granę cōuenire: vt mihi eius iudicū cognosceretur. Nos aūt solemus etiā de bis quę diuina sunt disputare. Et quid mi-

rū si de opere retractare possint: qui de ipsi⁹ operatoris generatione faciūt quæstiones? Ipsū in iudiciū vocant: ipsū inæqualē atq; degenerē asserere conantur. Ideo legis: Et dixit deus: t fecit deus. Eodē pater t filius maiestatis honorand nomine. ¶ Et vidit deus quia bonum: Dixit tanq; omnia quę pater vellet scienti: t vidit tāq; omnia quę fili⁹ faceret scientis tenēs t efficācs operationc cōsorti. ¶ Vidit quia bonum. Nō vtiq; cognouit qđ nesciebat: sed ꝓbauit qđ placebat. Nō quasi incognitū placuit opus: qr nec quasi incognit⁹ pater qui cō
Matth.3. placuit in filio: sicut scriptū est: Hic est fili⁹ me⁹ dilectus: in quo mihi cōplacui. Scit autem semp filius voluntatē patris: t pater filij: t audit patrē filius semp: t pater filiuz ꝓ vnitatē naturę voluntatis atq; substantię. ¶ Denię testatur hoc in euāgelio suo filius
Joh.11. dicens ad patrē: Sciebā quia semp me audis. Imago est enī inuisibilis dei filius: omnia patris quasi imago exprimit: omnia ei⁹ quasi splendor: glorię illuminat nobis atq; manifestat. Videt t filius patris op⁹: sicut t pater filij: sicut t ipse dñs declarauit: Nō pōt fili⁹ facere a se quicquā: nisi qđ viderit facientē patrē. Vidit ergo facientē patrez: t vidit ꝓ secretū inuisibilis nature. Et audit
Joh.5.et 8. similiter ¶ Denię ait: Sicut audio: iudico: t iudiciū meū verum est: qr non sum solus: sed ego t qui misit me pater. ¶ Hoc mysticū est: illud morale. Vidit mihi: ꝓbauit mihi. Qđ deus ꝓbauit: tu reprehensibile ne dixe-
Act.10. rit: quoniā qđ deus mundauit: tu cōmune ne dixeris: scriptū tibi esse meministi. Ergo bonū dei nemo blasphemet. Si firmamētū bonū: quātomagis bonus eius creator: etiam si arriani nolint: eunomiani reclament: radicis degeneris fructus deteriores? ¶ Vidit (inquit) deus quia bonū ¶ Solent artifices singula prius facere: t postea habili cōmissione conectere: t qui vultus hominū vel corpora excudunt de marmore: vel ære fingunt: vel ceris exprimūt: nō tamē sciunt quēadmodū sibi possint mēbra singula cōuenire: et quid gratię afferat futura conexio: t iō aut laudare nō audēt aut ꝓ parte laudant. ¶ De⁹ vero tanq; æstimator vniuersitatis ꝓuidens quę futura sunt: quasi ꝓfecta iam laudat quę adhuc in primi operis exordio sunt: finē operis cognitione ꝓuenies. Nec mirum: si apud quē rerum ꝓfectio: nō in cōsummatione operis: sed in suę prędestinatione est volūtatis. Laudat singula quasi conuenientia futuris: laudat plenitudinem singulorū venustate compositā. Illa est enī vera pulchritudo: t in singulis mēbris esse sq; deceat et in toto: vt in singulis gratia: in omnib⁹ formę cōuenientis plenitudo laudetur. ¶ Sed iam etiā secūdus nobis claudat dies: nc dum opus astruimus firmamenti: infirmiores eos qui audiūt dicendi ꝓlixitate fatigamus: dū in noctem sermo ꝓducatur: quę adhuc careas lunę stellarūq; lumine: nondū enim luminaria creata sunt cęli: obscuritatē possit afferre: remeantibus simul: vt cibo potuq; curent corpora: ne animis epulantib⁹ fragilitas carnis de nocturno quoq; ieiunio queratr.

¶ Sancti Ambrosij episcopi: hexameron secundus liber: de secūdo die explicit.

¶ Sequitur annotatio capitulorū tertij libri eiusdem.

De introductione tertij diei: cū increpatione hominū q; imperio dei insensibilibus elementis parēnbus ipsi non obediunt: exhortatiōe quoq; vt populus in vnam ecclesiā dñi cōgregetur. La.I.

De inuisibilitate t apparitione terre ꝓ scripturę ꝓbationē. Et quomō aquę cōgregate fuerint in vnā collectionē cū destructione opinionū cōtradicentiū. La.II.

Quomodo aquarū per omnē fere terrā diffusarum vna dicatur collectio: cū t hodie diuersa sint maria. Quomodo etiā cōgregatio vna potuerit omnes illas aquas recipere atq; exinanire terras: quę ante fusę ꝓ vniuersū flumine stagnabant. La.III.

Quid sit q; ait dñs: Et appareat arida: t nō dixerit: t appareat terra. La.IIII.

De eo q; a quibusdam additū perhibetur: Et cōgregata est aqua in collectiones suas tc. De ꝓbatione quoq; t singulari ac miro laude maris. La.V.

Quomodo cōuenerit vt terrę darent species t gratia germinandi viriditatis agri: ac de virtute t vtilitate huius vocis qua deus dixit: Germinet terra herbam virentem fœni tc. cū redargutione eorū q; hanc ꝓgratiuā ipsi soli ascribunt. La.VI.

Cur prius pecori pabulum q̄ cibus homini sit creatus: simplexq; victus t naturalis cibus reliquis cibis antelatus sit. De cōmendatione quoq; ipsius ac de mysterio herbe virentis t floris seni: cum exhortatione nostri ad imitationem illius herbe: t cōfutatione manichei aliorumq; hereticorum. Ca. VII.

De germine ac seminaria virtute t admirabili germinationis t fructificationis modo: terreq; vtilitate. De laude quoq; agripleni t salubritate suci herbarū virgultorūq; ac folioꝝ remedijs. Ca. VIII.

De retusione causationis: q̄ cum vtilibus etiā lętalia t permitiosa generent. Ca. IX.

Quomodo terra sm genus suum dicatur p̄ferre semina: cuius plerūq; semina iacta degenerent. Ac de diuersitate seminis diaboli t seminis christi filij hominis: t quādo iste homo verbum suū seminauerit super terram. Ca. X.

De orta arborum atq; rosarū: t quō rosa humane vite speculū p̄ferat. Ca. XI.

De singulari vitis cōmēdatione: t quomodo exemplū eius ad nostre vite institutionem arcessendū sit. Ca. XII.

De arborū varietate ac diuersis earum vtilitatib⁹ et ornatib⁹: fructuūq; suo: q̄ atq; sucoꝝ p̄prietatibus t medelis. Ca. XIII.

De simpliciū pomoꝝ differentia: foliorūq; diuersitate. Ca. XIIII.

Ut inexplicabile sit singularum rerū exquirere p̄prietates: t de varia mutatione ipsius aque q̄ omniū virgultorum nutrix est: De discrepantia quoq; lacrymarum arborum: q̄ eiusdē aque alluuione generantur: ac tandem de diffusionis pscutationis excusatione. Ca. XV.

Quēadmodum ad verbum domini q̄ō omni aquarum cursu est redundātius: subito omnis virgultorū creatura efflorucrit: et victū atq; medelā ministrauerit. Quomodo p̄terea vniuersa gignēria aut semina habeant aut aliqua que cū virtute seminū videant conuenire. Ac de magna dei virtute in singulis. Ca. XVI.

De reprehensione furditatis humani cordis: Et de incōprehensibili admirādaq; dei eius in paruis p̄uidētia: De primo q̄ cultore vitiū t cōmēdatione vini. Ca. XVII.

Finis.

Sancti Ambrosii episcopi hexaemeron tertius liber de die tertio incipit.

De introductione tertii diei: cuius increpatione hominus q̄ imperio dei insensibilibus elementis parētibus ipsi non obediunt: exhortatione quoq; vt populus in vnā ecclesiam dñi cōgregetur: Ca. I.

HOdie tertius nobis hodie in sermone nascatur: qui ortus est in lectione ꝓclar⁹: dies qui terrā a naufragio liberauit: dicēte deo: Congregetur aqua que est sub celo in congregationē vnam. De quo p̄fationē adoriri placet. Congregetur aqua: Dictū est t cōgregata est: t frequēter dicitur: cōgregetur populus t nō cōgregatur. Nō mediocris pudor est imperio dei insensibilia elementa parere: t homines nō obedire quib⁹ sensus ab ipso tributus est auctore. Et fortasse hic pudor: fecerit vt hodie plures cōueniretis: ne quo die cōgregata est aqua in cōgregationē vnam: eo die populus nequaquā ꝓgregatus in ecclesiam dñi videret. Hec hoc solū obedientis aque exemplū habemus: Nā t alibi scriptum est: Viderūt te aque deus: viderunt te aque: t timuerūt. Neq; enī verisimile nō videtur de aquis dictū: quādo alibi quoq; idem ꝓphēta ait: Mare vidit t fugit: iordanis conuersus est retrorsum. Hoc enīs vere factum quis ignorat: q̄ ad hebreorum transitus mare fugerit: quando se vnda diuisit: transiuit populus pulueruleto vestigio: perisse mare credens fugisse fluct⁹? Denīq; credidit hoc egyptius: et ingressus est: sed illi redijt vnda que fugerat. Bouit ergo aqua t cōgregari t timere et fugere: quādo deus ꝓcipit. Hanc imitemur aquā: t vnam cōgregationē dñi: vnam ecclesiā nouerimus.

Cōgregata est hic quondā aqua ex omni valle: ex oi palude: ex omni lacu. Vallis est hęresis: vallis est gentilitas: quia deus montiū est: nō vallium. Denīq; in ecclesia ecclesiatio est: in hęresi t gentilitate flet⁹ t mgror. Vnde ait: Disposuit in cōualle fletus. Ex omni igitur valle ꝓgregatus est populus catholicus. Jam nō multę cōgrega-

Ps. 76.

Ps. 113.

3. Reg. 20.

Ps. 83.

tiones sunt: sed vna est cōgregatio: vna ec/clesia. Dictum est ⁊ hic: Congregetur aqua ex omni valle: ⁊ facta est cōgregatio spiritalis: ⁊ factus est vnus populus: et hereticis ⁊ gētilib⁹ repleta ecclesia est. Vallis est secūna: vallis est circus: vbi currit mēdax equ⁹ ad salutez: vbi humilis ⁊ abiecta cōtentio: vbi limum fœda deformitas. Et hic igitur qui circo inhærere cōsueuerant fides creuit ecclesiæ: quotidianus cętus augetur. Palus est luxuria: palus est intemperantia: palus est incōtinentia: in qua volutabra libidinū sunt bestiarū murmura: latibula passionū: vbi mersant quicūq; inciderint ⁊ non emergunt: vbi labuntur pedū vestigia: fluitant singulorum incessus: vbi fuligę se dum lauant polluūt: vbi flebiles desuper gemitus columbarū: vbi pigra testudo cęnoso hęret in gurgite: deniq; aper in palude: ceru⁹ ad fontes. Et omni igitur palude vbi quasi ranę veterē querelam cancbāt: cōgregata est fides: cōgregata est puritas animi mētisq; simplicitas. ¶ Cōgregata est aqua ex omni lacu: ⁊ ex omni fouea: vt nemo fodiat foueam fratri suo: in quā ipse incidat: sed omnes se inuicem diligant: omnes se inuicē foueant: ⁊ quasi vnū corpus diuersa se membra sustentent: quos nō mortiferi cantus: ⁊ acromata scenicorū quę mentem emolliant ad amores: sed cōcentus ecclesię et cōsona circa dei laudes populi vox: ⁊ pia vota delectent: quibus nō purpurea peripetasmata: nō aulea preciosa spectare voluptari sit: sed hanc pulcherrimā mundi fabricā: hanc distantē inter se elementorū copulam: cęlū sicut cameram extensuz vt inhabitantes in hoc mundo tegat: terram ad operandū data: diffusum aerē: clausa maria: populum hunc diuinę operationis organū in quo diuini modulamē resultet oraculi: ⁊ dei spiritus intus operetur: templū istud sacrarium trinitatis: sanctitatis domiciliū: ecclesiam sanctā: in qua refulgēt aulea cęlestia: de qui
Esa:54. bus dictum est: Dilata locū tabernaculi: ⁊ tuorum et aulęorū tuorum: fige: ne parcas: longiores fac funiculos tuos: ⁊ palos tuos confirma: adhuc in dexterā et sinistram extende: ⁊ semen tuū gentes hereditate possidebit: ⁊ ciuitates desertas inhabitabis. Habet ergo aulea: quibus attollit vitā bonā: peccata tegit: culpam obumbrat. Hęc est ecclesia quę super maria fundata est: et super flumina ꝓparata. ¶ Supra vos eīm confirmata est ⁊ ꝓparata: qui sicut flumina puro in eam mundi fonte decurritis: de quib⁹ dictum est: Eleuauerūt flumina domine: eleuauerunt flumina vocē suam: a voce aquarum multarū. Et addidit: Admirabiles elationes maris: mirabilis in excelsis dominus. Bona flumina: hausistis eīm ex illo penni ⁊ pleno fonte a quo fluitis qō fluitis: qui ait vobis: Qui credit in me (sicut dicit scriptu- Joh. 7
ra) flumina de ventre eius fluēt aquę viuę. Hoc autē dicebat de spiritu: quē incipiebāt accipere qui crediturī erant in eū. ¶ Sed tā quasi boni iordanes: reuertimini mecum in originem.

¶ De inuisibilitate et apparitione terre per scripture ꝓbationem: Et quomodo aque cōgregate fuerint in vnam collectionem: cum destructione opinionum contradicentium: La. ii.

Congregęt (inquit) aqua que sub cęlo est in congregationem vnā: ⁊ appareat arida. Et factum est sic. ¶ Fortasse parū crediderit aliquis superioribus sermonibus nostris: quibus tractauimus inuisibilem ideo fuisse terrā: q; aquis operta tegerēt: vt corporeis oculis videri nō possit. Ad se eīm ꝓpheta retulit: hoc est: ad nostrā conditionē: nō ad diuinę maiestatem naturę: quę vtiq; omnia videt. ¶ Sed vt aduertatis quia nō quasi nostri ingenij ꝓbandi gratia: sed vestrę causa instructionis fuscepim⁹ hunc tractandi laborē: assistipulante nobis lectionis serie testificamur: quę aperte ꝓbat: post cōgregationē aquę quę erat sup terraz: ⁊ post deriuationē eius in maria apparuisse aridā. Desinant ergo nobis qui dialecticis disputationibus mouere negocia solent dicēteo: Quomodo terra inuisibilis: cū omni corpori naturaliter ⁊ species et color insit: omnis autem color: sit subiectus aspectui? Clamat dei vox: ¶ Congregetur aqua: et appareat arida. Et iterum scriptura dicit: ¶ Congregata est aqua in cōgregationem vnam: ⁊ apparuit arida.

Quid op⁹ fuit iterare: nisi occurrendū quęstionibus indicasset ꝓpheta? ¶ Nonne videtur dicere: non dixi inuisibilem fm naturam: sed fm superfusionē aquaruz? Deniq; addidit sublato velamine apparuisse aridā:

quę ante nō videbatur. ¶ Iterū q̄ q̄stiones altas asserunt dicentes: Si in cōgregationibus diuersis aqua erat: quomō si illę cōgregationes in superioribꝰ erant: nō defluebat aqua in eū locū ad quem postea domini imperio deriuata est? Natura enī aquarū: spōte in inferiora ꝓlabitur. Sin vero in inferioribus erant illę cōgregationes: quomodo cōtra naturam suam aqua ad superiora cōscendit? Itaq; aut fm naturales cursus imperio nō egit: aut cōtra naturam imperio ꝓficere nō potuit. ¶ Cui questioni facile respondebo: si mihi ipsi ante respondeāt: ante ꝓceptū domini hanc aquarū fuisse naturam vt laberet̄ fluereꝫ. Non enīꝫ ex vsu hoc habet cęterorū elementorum: sed speciale ꝫ ꝓpriū: nō ex quodam ordine sed magis ex voluntate ꝫ operatione dei summi. Quid iusserit deus audiunt: Vox autē dei efficiens natura est. Iam vocē effectus operatiōis implerit. Cępit labi aqua: ꝫ in vnā confluere congregatiōnē: quę ante erat diffusa per terras: ꝫ plurimis receptaculis inhęrebat. Cursum eius ante nō legi: motum eius ante nō didici: nec oculus meus vidit: nec auris audiuit. Stabat aqua diuersis locis: ad vocem dei mota est. Hōne videtur: quia naturā ei huiusmodi vox dei fecit: ꝫ facta est creatura ꝓcepti: ꝫ vsum fecit ex lege? Iam̄ę eīs cōstitutionis lex: formam in posteros dereliquit. ¶ Denīq; semel diem fecit: ꝫ noctē. Ex illo manet vtrialiq; successio: ꝫ diuturna reparatio. Iussa ē etiā aqua currere in ꝛgregationem. Ex illo currit: fontes labuntur in fluuios: in freta currunt flumina: lacus deriuant in maria: ipsa se aqua ꝓcedit: vrget ꝫ sequitur. Vnus est ductꝰ: vnuꝫ corpus. Et cū sit altitudo diuersa: indiscreta tamen dorsi eius ęqualitas. Unde ꝫ ęquor apellatum arbitror: q̄ superficies eius ęqualis sit. ¶ Respondi fm illoꝝ ꝓpositum: illi nunc respondeant mihi: si vnquā viderint fontes ex inferioribꝰ scaturire: de pauimento aquā surgere. Quis eaꝫ cogit? Unde ꝓrumpit? Quemadmodū non deficit? Quomodo fiat vt ima solidiora vndā vomant? Hęc fm occultę secreta naturę. Cęterum quis ignorat: q̄ rapido plęruſq; impetu in ima descendens: in superiora se subrigat: atq; in supercilia montis attollat: plęrumq; etiam canalibus manu artificio deriuata: quantū descēderit: tantū rursus ascēdat? Itaq; si vel impetu suo fertur: vel artificis deriuata ingenio cōtra naturam suam ducitur ꝫ eleuatur: miramini si diuini operatione ꝓcepti aliquid ad vsū nature cius accessit: quod in vsu ante nō fuerit? Dicant nunc mihi: quomodo tanquā in vtrē cōgregauerit aquas mario: vt scriptum est: quomodo eduxerit de petra aquā. Qui potuit de petra educere aquā quę nō erat: nō potuit aquā educere quę erat? Percussit petram et fluxerunt aquę: clamat dauid: et torrentes inundauerūt. Et alibi: Super montes stabunt aquę. Habes in euangelio: q̄ cum grauis esset ꝓcella: et magnus in mari motus: ita vt trepidarēt apostoli naufragij periculum: excitauerūt dominentē in pupi domūq; ipsum: ꝫ surgens imperauit vento et mari: sedata tempestas est: refusa tranquillitas. Qui potuit imperio mare totū sedare: nō potuit aquas ꝓpio mouere? At q̄ in diluuio sic accepimꝰ q̄ eruperint abyssi fontes: ꝫ q̄ induxerit postea spiritū ꝫ siccauerit aquā: si nolūt obediſſe naturā: vsūq; elemēti imperio dei esse cēuersū: vel hoc cōcedāt potuisse immisso vento aquas currere: qō quotidie videmꝰ in mari: vt inde aquę currant vnde flauerit ventus. Si tēpore moꝛsi excitato austro valido: siccatuꝫ est mare: eodem modo siccari nō potuit congregatio aquarū: ꝫ in mare ꝓfluere aqua: quę postea diuisa est in ꝓfundo? ¶ Sed discant naturā posse cōuerti: quando petra aquas fluxit: ꝫ ferruꝫ aquę supernatauit: qō vtiq; beliseus orando facere meruit: non imperando. Si igitur beliseus ferrum leuauit contra naturam: dñus aquas mouere nō potuit? Sz mouit: q̄ potuit dicere: Lazare veni foras: ꝫ mortuum suscitauit. Deus enim quod iubet facit. Itaq; pari exemplo dictū accipe: Congregetur aqua: ꝫ cōgregata est. Dicendo autem congregetur: non solum mouit eam de loco: sed etiam statuit in loco: vt nō ꝓterfluereꝫ sed maneret. Hoc vtiq; maioris miraculi est: quomodo omnes congregationes in vnam congregationē defluerint: ꝫ vna congregatio non adimpleta sit. ¶ Hā ꝑscriptura hoc inter mirabilia constituit dicendo: Omnes torrētes eunt in mare: ꝫ mare nō adimpletur. Utrumq; igitur ex ꝓcepto dei: vt ꝫ fluat aqua: ꝫ nō super-

Ps. 77.

Ps. 103.

Joh. 11.

Eccl. 1.

fiuat. Circūscripta igitur imposito fine maria clauduntur: ne superfusa terris inundēt omnia: ⁊ destituto aruoꝝ cultu munus terrenę fecunditatis impediant. Cognoscant igitur diuini esse ꝓcepti: operationisq; celestis. Ait eñ dominus ꝑ nubē ad Iob inter
Job.38. alia etiaꝫ de maris claustro: Posui ei fines apponens claustra ⁊ portas. Dixi autem ei: Usqhuc venies: nec transgredieris: sed in teipso cōterentur fluctus tui. Nōne ipsi videmus mare frequēter vndosum: ita vt in altum fluctus eius tanq̄ mons aquę ꝓruptus insurgat: vbi impetū suuꝫ ad littus illiserit in spumas resolui: repagulis quibusdam barenę humilis repercussuꝫ: sm quod
Hiere.5. scriptū est: Aut nō timebitis me dicit dominus: qui posui barenā fines mari? Infirmissimo itaq; omniū vilis fabuli puluere vis maris in tēpestate cohibetur: ⁊ velut habenis quibusdā celestis imperij a ꝑscripto sibi fine reuocatur: violentiq; equoꝝ: si motus inflexe frangitur: atq; in reductos sinus suos scinditur. Ceterū nisi vis statuti celestis inhiberet: quid obstaret: quin ꝑ plana ęgypti quę maxime humilionibus iacens vallibus cāpestris asseritur: mare rubrū ęgyptio pelago misceretur? Deniq; doceāt hoc qui voluerint hęc duo sibi maria cōnectere: atq; in se trāsfundere: fefellerint sane ęgyptios: qui antiquioꝝ fuit: ⁊ dari⁹ medus: qui maioris contritu potentię in effectū voluit adducere: qō ab indigena fuerat ante temptatuꝫ. Quę res indicio est: q superius est mare indicum: in quo mare rubrū: q̄ equoꝝ ęgyptium qō inferius alluit. Et fortasse ne latius se mare effunderet: de superioꝝ ad inferioꝝ ꝓcipitāo: ideo molimina sua retorserq; reuocauit.

Quomodo aquarum per omnē fere terram diffusaruꝫ vna dicatur collectio: cum ⁊ hodie diuersa sint maria. Quomodo etiam cōgregatio vna potuerit omnes illas aqs recipere atq; exinanire terras: quę ante fuso p vniuersum flumine stagnabatur: La. iii.

Q Uero nunc: cū dixerit: Colligat aqua i collectionē vnā. Quō diffusas per lac⁹: paludes: stagna: aquas ⁊ superfusas vallibus ⁊ campis omnibusq; planioꝝ locis: currentibus fontibus atq; fluminibus vna potuerit recipere collectio: aut quomodo vna collectio cū hodieq; diuersa sint maria. Maꝫ ⁊ oceanū mare dicimus: ⁊ tyrrhenū: ⁊ adriaticum: ⁊ indicum: ⁊ ęgyptium: ⁊ pontum: ⁊ pponticum: ⁊ hellespontum: ⁊ euxinū: ęgeum: ionium: atlanticum. Plerisq; etiam creticū: ⁊ septentrionale: caspium appellant mare. Unde cō sideremus scripturę verba: quę libratо sunt trutinata examine. Colligatur (inquit) aqua in collectionem vnam. Una aquaruꝫ iugisq; ⁊ continua cōgregatio est: sed diuersi sinus maris: ut quidā de scriptoribus forensibus ait: Hanq; portuo maris nostri sinus amplissimus. Adeoq; in diuersis locis diuersa sunt nomina: quia vocabula aquis ex regionū vocabulis adhęserunt. Una autē congregatio aquarū: eo q̄ iugis vnda atq; cōtinua ab indico mari vsq; ad gaditani oram littoris: ⁊ inde in mare rubrum: extrema: circumfuso orbem terrarū includit oceano: interq; quoq; tyrrheno adriaq; adriq; cętera maria miscentur: nominibus distincta non fluctibus. Unde pulchre habes: quia deus congregationes aquarum vocauit maria. Ita ⁊ vna est generalis collectio: quę dicatur mare: ⁊ multę collectiones quę maria ꝑ regionibus nuncupant. Sicut eñ multę terrę vt africa: hispania: thracia: macedonia: syria: ęgyptus: gallia: atq; italia: ꝑ regionuꝫ appellantur vocabulis ⁊ vna est terra: ita multa dicunt pro locorum appellationibus maria: ⁊ vnū est mare: sicut ait ꝓpheta dicens: Tui sunt cęli et
Ps.88. tua est terra: orbem terrarū ⁊ plenitudinem eius tu fundasti: aquilonem ⁊ mare tu creasti. Et ad Iob ipse dominus ait: Cōclusi autem mare portis. Hūc quia de vna collectione diximus: illud occurrit: vtrum cum ꝑ omnē fere terram ⁊ super terram fuerint diffusę aquę per valles: per trita: per vallestria agrorum: concaua montium: planiciemq; cāporum: modo equoris fusa congregatio vna potuerit omnes illas aquas recipere atq; exinanire terras: quę ante fuso per vniuersum flumine stagnabantur. Maꝫ si tunc operta erāt oia: nō diceret visa est terra: nisi tectā vellet locus omnibus demōstrare. Si diluuium noe tēpore abscondit et montes:

quãdo aquarum iam et super celos et infra firmamentum fuerat facta discretio: quãto magis dubitari nõ potest: etiam montium vertices illa superfusione latuisse? ¶Quo igitur illa omnis aquarũ redundantia derivata est? Quę receptacula eam tam continua atq; cõnexa absorbere potuerunt? ¶De q̃ multus nobis potest sermo suppetere. Primum quia potuit creator omniũ t ipsarum terrarũ spacia diffundere: ¶Ó aliqui aũ nos confirmantes: ꝓpria posuerunt sententia. Ego quid facere potuerit nunc ꝓtermitto: quid fecerit q̃ aperte scripturarũ auctoritate nõ didici quasi secretũ ꝓtereo: ne forte etiã hinc alias sibi questiones requirant. Assero tamẽ ex scripturas: quia potuit locorum humilia t campoꝝ aperta diffundere: sicut ipse ait: Ante te ambulabo t montes planos faciã. Potuit etiã ipsa aquarũ vis ꝓfundiora ea facere quę infederat: tanto fluctuum motu: tantoq; flatu ꝓcellationis elementi: qui quotidie una pelagi torquere t harenas verrere soleat de ꝓfundo. ¶Quis deinde sciat: inquantũ se illud magnum et inane sum navigantibus atq; intemptatum nautis fundat mare: q̃ britannias fremẽti includit equore: atq; in ulteriora t ipsis fabulis inaccessa secreta se porrigit? ¶Quis deinde colligit: quãtũ lucrino t averno in italia tiberiadi quoq; in palestina t eila: cui q̃ inter palestinam t ęgyptum arabię deserta ꝓtẽdit: portubusq; diuersis augusti atq; traiani: ceteris q̃ per vniuersum orbez infusum addiderit mare? ¶Ex stint etiã nõ confusi lacus t stagna: quę non miscentur fluctibus: vt larius t benacus: albanus quoq; aliq; plures: quomõ vna congregatio aq̃rum? Sed quemadmodũ dicitur: quia fecit deus duo luminaria: id est: solez t lunã: cum sint vtiq; t stellarũ lumina: ita t vna cõgregatio dicitur: cum sint plurimę. Neq; eã annumerant quę nõ cõferuntur.

¶Quid sit q̃ ait dominus: Et appareat arida: t non dixerit: t appareat terra: Ca. iiii.

Sed vt videtur quoniã de mari loquebamur: aliquantulũ exundauimus: ad ꝓpositum reuertamur: et cõsideremus quid sit q̃ ait dominꝰ: ¶Congregetur aqua in vnam congregationem t appareat arida: Et non dixerit: terra. ¶Ó ꝓclare positũ: quis nõ aduertat? Terra enim potest t luto esse permixta: aquis madida: cuius species superfusis aquis non aparear. Arida autez nõ solum ad genus: sed etiã ad speciem terrarũ refertur: vt sit vtilis: sulcabilis t apta culturis. Simul perspectũ est ne videatur sole magꝭ q̃ dei ꝓcepto esse siccata: quia arida facta est antoq; sol crearetur. Unde et dauid discernens mare t terram: ait de domino deo: Quoniã ipsius est mare: t ipse fecit illud: t aridam manus eius fundauerũt. Arida eñ expressio nature est: terra appellatio quędã simplex negocij: quę in se habeat ꝓprietatem. Sicut eñ animal generis significatio est: cui ineſt ꝓprium aliquid t excellens: rationabile autẽ ꝓprium est hominis: ita t terra potest cõmuniter dici vel scatens aquis vel deserta t inuia t sine aqua. Ergo et illi quę scatet aquis: ineſt vt habeat ariditatẽ. Remota enim aqua incipit esse arida: sicut habes scriptũ: ¶Posuit flumina in desertũ: t eruntus aquarum in sitim: hoc est: de terra aquosa aridam fecit. Habet ergo terra ꝓpriam qualitatẽ suam: sicut t singula elemẽta habent. Naz t aer humidã qualitatẽ: et aqua frigidam: t ignis calidam. Et hoc est principale ꝓprium elementis singulis: q̃ ratione colligimus. Comprehẽdere autem sensibiliter t corꝓoraliter si velimus: velut cõnexa t cõpositа reperimꝰ: vt sit terra arida et frigida: aqua frigida et humida: aer calidus t humidus: ignis calidus t siccus: t sic sibi per hos iugales qualitates singula miscentur elementa. Nam terra cum sit aridę et frigidę qualitatis conectitur aquę per cognationẽ qualitatis frigidę: et aqua aeri: quia humidus est aer. Ergo aqua tanquã brachijs quibusdam duobus frigoris t humoris: altero terram: altero aerẽ videtur amplecti: frigido terrã: aerem humido. Aer quoq; medi⁹ inter duo cõpugnantia ꝓ natura: hoc est: inter aquã t ignẽ: vtrũq; illud elemẽtũ ꝓciliat sibi: q: t aquis humore t igni calore cõiũgitur. Ignis quoq; cuz sit calidus t siccus natura: calore aeri annectitur: siccitate autẽ in cõmunionẽ terrę ac so-

Ps. 94.

Ps. 106.

cietatē refunditur: atq; ita sibi per hunc circuitum & chorū quendam cōcordię societatisq; cōueniunt. Unde & grece στοιχεῖα dicuntur: quę latine elementa dicimus: q; sibi cōueniant & concinant. Huc autē ꝓgressi sumus: quia scriptura ait: q; deus vocauerit terram aridā: hoc est: quia qō principale est eius nūcupauit ꝓprietatē nature. Naturalis eñ ꝓpietas siccitas est terris: hęc ei ꝓrogatiua seruata est. Principalis ergo siccitas subest etiā vt sit frigida: sed nō pferuntur secunda primis. Ut aūt humida sit: aquarū affinitati sociatur. Ergo illud suū: istud alienum. Suum q; arida: alienū q; humida. Auctor itaq; nature quod primo donauit hoc tenuit: quia istud ex natura: illud ex causa. De principalibus igitur nō ex accidentibus terrę debuit ꝓprietas definiri: vt sm prerogatiuā qualitatis eius informaretur nostra cognitio.

¶ De eo q; a quibusdam additum perhibetur: Et cōgregata est aqua in collectiones suas ⁊c. De pbatione quoq; & singulari ac miro laude maris: La. v.

ET vidit deus quia bonum. Nō ꝓtermittimus quia aliqui nec in hebreo putant esse: nec in cęteris interpretationib⁹: q: **Congregata est aqua in collectiones suas: & apparuit arida. Et vocauit deus aridam terram: et collectiones aquarum vocauit maria.** Cum eñ direxit deus: quia factū est sic: satis esse putant vocē operatoris ad celebratę operationis indiciū. ¶ Sed quia in alijs quoq; creaturis habet & definitionez ꝑceptionis & repetitū operationis vel indicium vel effectum: ideo nos non putamus absurdū id quod perhibet additū: etiam si cęteris interpretibus vel veritas deceatur supetere vel auctoritas. Multa eñ nō ociose a septuaginta virīs hebraicę lectioni addita & aduncta cōperim⁹. ¶ Vidit ergo deus quia bonū mare. Etsi pulchra sit species eius elementi: vel cuz surgentibus albescit cumulis ac verticibus vndarū: & cautes niuea rorant aspergine: vel cū equore crispanti clementioris auris & blando serenę tranquillitatis purpurascentē pferet colorem: qui aūt eminꝰ spectantibꝰ frequēter offunditur: quando nō violentis fluctibus vicina tundit littora: sed velut pacificis ambit & salutat amplexibus: q; dulcis sonus: q; iocundus fragor: q; grata et consona resultatio. ¶ Ego tñ nō oculis estimatuz creaturę decorē arbitror: sed sm rationem operationis iudicio operatoris cōuenire & congruere definitū. ¶ Bonū igit mare: Primuz q: terras necessario suffulcit humore: quibus p venas quasdam occulte sucum quendam haud inutilem subministrat. Bonum mare tanquā hospitium fluuiorū: fons imbrium: delibatio alluuionū: inuectio cōmeatum: quo sibi distantes populi copulantur: quo pliorū remouentur pericula: quo barbaricus furor claudit: subsidiū in necessitatibus: refugiū in periculis: gratia in voluptatibus: salubritas valitudinis: separatoq; cōiunctio: itineris compendiū: transfugiuz laborantium: subsidiū vectigalium: sterilitatis alimentū. Et hoc pluuia in terras transanditur. Siquidē de mari aqua radius solis hauritur: & qō subtile eius est rapit: deinde quanto altius eleuatur: tantomagis etiā nubium obumbratione frigescit et imber fit: qui nō solum terrenā temperat siccitatem: sed etiā ieiuna arua fecundat. Quid enumerem insulas quas velut monilia plerūq; pterexit: in quib⁹ hi qui se abdicant intemperantię secularis illecebris: fido cōtinētię ꝓposito eligunt mundū latere: & vitę huius declinare dubios anfractꝰ? ¶ Mare est ergo secretū temperantię: exercitiū cōtinentię: gravitatis secessus: portus securitatis: tranquillitas sęculi: mundi hui⁹ sobrietas: cū fidelibus viris atq; devotis incentivum devotionis: vt cum vndarū leniter alluentium sono certent cantus psallentiū: plaudant insulę tranquillo fluctuū sanctoq; choro: hymnis sanctorum personēt. Unde mihi vt omnē pelagi pulchritudinē cōphendaz: quā vidit operator? Et quid plura? Et quid aliud ille concentus vndarū: nisi quidā concentus plebis est? ¶ Unde bene mari plerūq; cōparatur ecclesia: quę primo ingredientis populi agmine: totis vestibulis vndas vomit: deinde in oratione totꝰ plebis tanquaz vndis refluentibꝰ strider: tum responsoriꝰ psalmorū: cantu virorū: mulierum: virginū: parvulorū cōsonus vndaruz

fragor resultat. Nam illud quid dicã: qõvn da peccatum abluat: et sanctispiritus aura salutaris aspirat? Det nobis dominus illa successuũ flumia ꝓsperoꝝ ligno currere: ut to portu consistere: neq; spiritalis grauio ra q̃ ferre possumus tẽptamenta nescire: fi/ dei ignorare naufragia: habere pacem pro fundã: etsi quãdo aliquid sit qõ graues no/ bis seculi huius excitet fluctus: euigilantez ꝓ nobis habere gubernatorẽ dominũ iesũ: qui verbo imperet: et tempestatem mitiget: tranquillitatẽ mari refundat: cui est honor et gloria: laus: perpetuitas a seculis et nũc et semp: in omnia secula seculoꝝ: Amen.

¶ Quomodo conuenerit vt terre daretur species et gratia germinandi et viriditatis agri: ac de virtute et vtilitate huius vocis qua deus dixit: Herminet terra herbam virentem feni ẽ. cum redargutione eorum qui hanc prerogatiuã ipsi soli ascribunt: Ca. VI.

Discedente aqua: cõueniebat vt speties terre daretur et gratia: vt inuisibilis et incõposita desineret esse. Mã pleriq; etiã hoc dicunt esse inuisibile qõ speciem nõ habet: et ideo accipiunt terrã inuisibilem fuisse: nõ quia videri non possit a sũmo deo vel angelis eius. Mã adhuc homines creati nõ erant: vel etiã pecudes sed q; sine sua specie erat. Species autẽ terre est: germinatio et viriditas agri. Unde vt et visibilem eam et compositaz faceret deus ait: Herminet terra herbam feni: seminãs semen ſm genꝰ suũ: et lignũ fructiferũ faciens fructũ ſm genus suũ: cuius semen suum sit in ipso. Audiamus verba veritatis: quoꝝ series salus est audientium. Prima ẽ illa vox dei singulis creaturis impertita gignẽdis: lex nature est: quę terris in omne tempus remansit: futurę successionis datura prescriptũ: quẽadmodum vel generãdi vel fructificandi in reliquũ visus adolesceret. Prima itaq; germinatio est: quãdo nascentia vident erumpere: deinde cuz eruperit et profecerit germen fit herba: herba quoq; vbi paululũ ꝓcesserit: fit fenũ. ¶ eꝰ vtilis: q̃ vehemens vox: ¶ Herminet terra herbam feni. Hoc est ipsa ꝓ se germinet terra: nullum alterius quęrat auxiliũ: nõ cuiusquã indigeat ministerio. Solent ẽ plerique dicere: Nisi clemẽtior: solis calor tepefecerit terras: et quodammodo radius suis fouerit: nõ potest germinare terra: et ꝓpterea gentes diuinũ honorem deputant soli: q̃ virtute caloris sui terrarum penetret sinus: sparsaq; foueat semina: vel rigentes gelu venas arboꝝ relaxet. Audi ergo deũ velut hanc vocem emittentem: Cõticescat ineptus sermo hominũ qui futurus est: facessat vana opinio: Antequã solis flat luminare herba nascatur: antiquior: eius sit ꝓrogatiua q̃ solis. Me error hominum cõualescat: germinet prius terra q̃ fotus solis accipiat. Sciant omnes solẽ auctorem nõ esse nascentiũ. Dei clementia terram relaxat: dei indulgentia ꝓrumpere facit fructus. Quomodo sol viuendi vsum ministrat omnibus: quãdo illa prius diuine operatõis viuificatione sunt edita: q̃ sol in hos viuẽdi vsus veniret? Iuuenior est herbis: iunior fœno.

¶ Cur prius pecori pabulum q̃ cibus hominis sit creatus: simplexq; victus et naturalis cibus reliquis cibis antelatus sit: De cõmendatione quoq; ipsius ac de mysterio herbe virentis et floris feni: cum exhortatione nostri ad imitationem illius herbe: et confutatione manichei aliorũq; hereticorũ: Ca. VII.

Et forte mirent aliqui: cur prius pecori pabulũ: q̃ cibus hominis sit creatus. ¶ In quo primuz ꝓfundum dei debemus aduertere: qõ etiam minima quęq; nõ negligat: sicut in euangelio sapientia dei dicat: Respicite volatilia cęli: quoniã nõ serunt neq; metunt: neq; cõgregant in horrea: et pater vester cęlestis pascat illa: nõne vos pluris estis illis? Cũ enim illa pascuntur dei gratia: nemo sibi debet de sua simplici industria et virtute blandiri. ¶ Deinde quia simplicẽ metum et naturalẽ cibuz reliquis cibis debuit anteferre. Hic ẽ sobrietatis est cibus: reliqui delitiarum atq; luxurię. Hic cõmunis omnibꝰ animãtibus cibus: ille paucorũ. ¶ Exemplũ itaq; frugalitatis magisteriũ parsimonię est: herbę simplicis victu oleriq; vilis aut pomi contentos esse oẽs oportere: quez natura obtulit: quẽ liberalitas dei ꝓmia donauit. Ille salubris: ille vtilis ab": q̃ morbos repellat: q̃ re/ Matth. 6.

fecer eruditates: nullo hoim parat⁹ labore: sed diuino effusus munere: sine satione fruges: fructus sine semine: tã dulc̃: tã grat⁹: vt etiã replet̃ voluptati atq; vsui sit. ¶ Denicq; ad primas datus mensas: ad secũdas remansit. Quid autẽ creaturę huĩ⁹ atteras miraculũ: t sapientię operatricis argumentum exprimã? ¶ In hac eñ germinũ specie t in illo virentis herbę munere imago est vitę humanę: t naturę cõditionisq; nostrę insigne quodã spectat t speculũ elucet. ¶ Illa herba t flos fœni: figura est carnis humanę: sicut bonus diuinitatis interpres organo suę vocis expressit: dicẽs: Clama: Quid
Esa.40. clamabo? Omnis caro fœnũ: t omnis gloria hominis vt flos fœni. Aruit fœnũ: t flos decidit: verbũ autẽ domini manet in eternũ. Dei sentẽtia: vox humana est. Dicit deus: Clama: sed in ipso esaia loquit̃. Ille respondit: Quid clamabo? Et tanq; quid loquerer audisset: adiunxit: Omnis caro fœnum. Et vere. Viret eñ t gloria hominis i carne quasi fœnũ: t quę putatur esse sublimis: exigua quasi herba est: ꝓmatura vt flos: caduca q̃si fœnũ: germinat vitę viriditatẽ in specie: nõ in fructu soliditatem: hilarionis vitę quasi flos ꝓtendens iocunditatẽ: breuiori spacio occasura: sicut herba fœni: qõ priusq; euellatur arescit. Quę eñ firmitudo in carne: quę salubritas potest esse diuturna: Modic videas adolescentẽ validum: pubescentis ętat̃: virtute floretẽ: grata specie: suaui colore: crastina die tibi facie t ore mutat⁹ occurrit: t qui pridie tibi laurissimus decorę formęvisus est gratia: alio die miserãdus egaret: egritudinis alicui⁹ infirmitate resolutus. ꝓlixoq; aut labor frangit: aut inopia macerat: aut cruditas vexat: aut vina corrumpũt: aut senectus debilitat: aut euratos delitię reddũt: luxuria decolorat. Nõne verũ est: quia aruit fœnũ: et flos decidit? ¶ Alius ab auis atauisq; nobilis: t maiorũ honestat⁹ infulis: ꝓsapię veteris clar⁹: insignibus amicis abundãs: stipatus clientibus: t vtriusq; latus tectus: secum ꝓducens maximã ac reducens familiã: repẽte aliqua accidẽtis periculi mole turbat⁹: destituitur ab omnib⁹: a sodalib⁹ derelinquit̃: impugnatur a ꝓximis. Ecce verũ est: quia sicut fœni vita hominis: priusq; euellatur arescit.
¶ Est etiã qui dudum ab vbertate affluẽs copiarũ: liberalitat̃q; fama p ora volitãs sin-

gulorum: clarus honoribus: ꝓminens potestatibus: tribunalib⁹ celsus: solio sublimis: beatus populis estimatus: dũ ꝓconũ clamore deducitur: subita rerũ conuersione in eũ carcerem rapitur: quo alios ipse detruserat: t inter reos suos imminentis pœnę defleret eruinã. ¶ Quãtos pridie caterua plaudentiũ t inuidiosa fauentis populi frequẽs domũ pompa dedurit: et nox vna glorioso illum splendore deductionis aboleuit: ac repentinus lateris dolor effusis gaudijs luctuosaq; grauis successionẽ mœroris admiscuit. ¶ Huiusmodi igit̃ est gloria hominis: sicut flos fœni. Quę etiaq; cum defertur: nihil operibus adiũgit: in qua nullus fructus acquirit̃: t cum amittit̃ euanescit: omnẽ fœnũ hominis: t quã desup obumbrabat repẽte destituẽs t quã intus animabat. ¶ Atq; vtinam imitaremur hanc herbam: de qua ait dominus: ¶ **Germinet terra herbaq; fœni: seminans semen sm genus suum t sm similitudinem.** ¶ Seminem⁹ igitur semen sm genus. Qõ sit genus: audi dicentẽ: oportere nos quærere illud diuinum: si quo mõ illud tractare possimus aut inuenire: cuius non longe sit ab vnoquoq; nostrũ. In ipso eñ viuimus t sumus t mo- Act.17
uemur: sicut quidã vestrũ inquit direxerunt: cuius t genus sumus. Secundũ hoc genus seminem⁹ semen: nõ in carne sed in spiritu. Nõ eñ carnalia sed spiritalia seminare debemus: qui ad vitã peruenire volum⁹ eternam. ¶ Quę sit autem similitudo nõ ignoras: qui ad imaginẽ t similitudinẽ dei fact⁹ es. Herba generi respondet suo: tu non respondes tuo generi. Tritici granũ sparsum terrę: generis sui gratiã reddit: t tu te degeneras? Fruges nõ adulterant sui sinceritatẽ seminis: tu adulteras puritatem animę: vigorem mentis: corporis castitatẽ? ¶ Non agnoscis opus esse te christi? Manibus suis vt legim⁹ te ille formauit: et tu manichęe alterum tibi asciscis auctorẽ? ¶ Pater deus dicit ad filium: Faciamus hominem ad imaginẽ t similitudinẽ nostram: t tu forsitane dicis: q; in constitutione mundi adhuc nõ erat christus? Et tu eunomiane dicis: q; dissimilis est patri filius? Nã si imago non dissimilis vtiq; sed totũ ex toto exprimens patrẽ: quẽ pater substantię suę vnitate signauit. Pater dicit: Faciamus: t tu cooperatorẽ negas? Qõ dixit pater: filius fecit: et

tu equalē negas: in quo cōplacuit pater?

De germine ac seminaria vtute: ⁊ admirabili germinatōis ⁊ fructificationis modo: terreq; vtilitate. De laude quoq; agri pleni: ⁊ salubritate suci herbarū virgultoz̄q; ac foliorum remediis: Ca. VIII.

Germinet (inquit) terra herbaz̄ fenī fin genus. In omnibus quę dicunt nascentia terrę: primuz̄ germē est: vbi se paululū sustulerit fit herba: postea fenū: inde fit fruct⁹. Sunt nascētia quę de radice germināt: vt arbores quę nō sunt sate: ex aliarū arborū radice nascuntur. In arundine videm⁹: quomō in extremo eius velut quidā fit nodus e latere: ⁊ inde alia arundo germinat. Est ergo in radice vis quędā seminarij. Institua quoq; in superioribus germinat. Alijs ergo a radice: alijs diuerso munere series successionis acquiritur. Inest eīs nascētibus singulis: aut semē: aut virtus aliqua seminaria: ⁊ ea fin genus: vt quod nascāt ex ea simile eoꝝ quę sata sunt: vel quoꝝ de radice sit: germinet. De tritico triticū: de milio milium: de piro pirus albo flore prumpit: castanea quoq; surgit de radice castaneę. Germinet (inquit) terra herbam fenī fin genus. Et cōtinuo parturiēs terra nouoo se fudit in partus: ⁊ induit se amictū viriditatē: gratiā fęcunditatis assumpsit: diuersisq; cōpta germinib⁹ ꝓpios suscepit ornatus. Mirāmur q; tam cito generauerit: quāto maiora miracula sunt: si spectes singula: quēadmodū vel iacta in terraz̄ semina resoluant: ac nisi mortua fuerint nullū fructū afferāt: si vero fuerint quadam sui morte resoluta: in vberiores fruct⁹ resurgant. Suscipit igitur granū tritici putris gleba: ⁊ sparsum cohibet occatio: ac velut materno terra gremio fouet ⁊ cōprimit. Inde cū se granum illud resoluerit: herbaz̄ germinat: grata ipsa iam species herbescētis viriditatis: quę statim genus satiui similitudine sui, pdit: vt in ipso suę stirpis exordio cui⁹ generis herba sit recognoscas: atq; in herbis fructus apparat: paulatimq; adolescat vt fenū: culmoq; pubescens erigit ⁊ assurgit. Mox vbi se geniculata tā spica sustulerit: vaginę quędaz̄ futurę frugi parant: in quib⁹ granū format interius: ne tenera ei⁹ primordia aut frigus lędat: aut solis ęstus exurat: aut ventorum inclemētia: vel imbrium vis ęqua decutiat. Succedunt quidā ordines spicę mirabili arte formati: vel ad speciē grati: vel ad tutamen nexu quodā inter se naturalis colligatiōis astricti: quos puidētia diuina formauit. Et ne frugē numerositas onus pōdere velut quędā cędat fultura culmeū: vaginis quibusdā ipse culmus includit: vt geminatis viribus frugem possit multiplicē sustinere: ne impar oneri curuet̄ in terrā. Tum supra ipsam spicā vallū struitur aristarū: vt quasi quadā in arce ꝑtendat: ne auium minorum morsibus spica suis eruat fructib⁹: aut vestigijs pteraf. Quid dicā quēadmodum clemēta dei humanę prospexerit vtilitati? Fęneratū terra restituit qđ acceperit: ⁊ vsurarū cumulo multiplicatū. Homines sępe decipiunt: ⁊ ipsa fęneratorē suum forte defraudāt: terra fidelis manet. Etsi quādo nō soluerit: si forte aduersata fuerit frigoris inclementia: aut nimia siccitas: aut immensa vis imbrū: alio anno superioris anni damna cōpensat: ita ⁊ quādo, puentuo spem destituit agricolę: nihil terra delinquit: et qñ arridet vbertas: fęcundę matris le part⁹ effundit: vt nunq; vllum dispendiū suo inferat creditori. Quę vo species pleni agri? Quis odor? Quę suauitas? Quę voluptas agricolaꝝ? Quid digne explicare possum⁹: si nostro vtamur alloquio? Sz habem⁹ scripturę testimonia: quibus agri suauitatē benedictioni ⁊ gratię sanctorū aduertimus cōparatā: dicente sancto isaac: Odor filij mei sicut odor agri pleni. Quid tibi describā purpura sętes violas: candida lilia: ruralēs rosas: depicta rura: nunc aureis: nūc vario: nunc luteis floribus: in quib⁹ nescias vtrum species ampli⁹ florum: an vis odora delectet? Pascunt oculi grato spectaculo: longe lateq; odor spargit: cui⁹ suauitate cōplemur. Vñ diuine dño ait: Et species agri mecū est. Cū ipso est enim qui ipse formauit. Quis eīs alius artifex possit tantā rerum singularū exprimere venustatē? Cōsiderate lilia agri: quātus sit candor in foliis: quēadmodū stipata ipsa folia ab imo ad summū videant assurgere: vt scyphi exprimant formā: vt auri quędam species int⁹ effulgeat: quę tamen vallo in circuitu floris obsepta nulli pateat iniurię. Si quis hunc florē decerpat: ⁊ sua soluat in folia: quę tanti est artificis manus: quę possit lilij speciē reforma

De specie agri pleni

Gen. 27.

De violis: liliis ⁊ rosis.

re? Quis tant⁹ imitator nature vt florem hunc redintegrare ꝑsumat: cui dño tãtũ te-
Wan5.6. stimoniũ dedit vt diceret: Nec salomon in omni glia sua sic vestiebat sicut vnũ ex istis? Rex opulẽtissimus ⁊ sapientissim⁹ inferior iudicatur: q̃ huius floris pulchritudo est.

De remedijs virgultorum

Quid enumerẽ sucos herbarũ salubres? Quid ꝯgulto⁹ ac foliorũ remedia? Ceru⁹ eger ramusculos oleę mandit: et sanus fit. Locustas quoq; folia oleę arrosa liberãt ab ęgritudine. Rubi folia supiacta serpẽti: interimũt eũ. Culices nõ tangẽt te: si absinthij herbã cũ oleo coq̃s: ⁊ eo te punxeris.

De retusione causationis: q̃ cũ vtilibus etiam letalia ⁊ perniciosa generentur: Ca. IX.

Sed forte dicant aliqui: Quid q̃ cuz vtilibus etiã lętalia ⁊ pniciosa generantur: Cũ tritico coniũ q̃ inter alimenta vitę noxiũ reperit: ⁊ nisi ꝑmsum fuert cõsuevit saluti nocere. Inter alia quoq; nutrimẽta vitę elleborũ deꝓhendit: Aconita quoq; fallunt frequẽter: ⁊ decipiunt colligentem. Sed hoc ita est: ac si deꝓhendas terrã: q: nõ omnes boles boni. Sed q̃ pl⁹ est accipe: q: nõ omnes boni angeli in cęlo. Sol ipse ꝑ nimio calore spicas torret: aduritq; aũt gignentiũ prima exordia. Luna quoq; viantib⁹ iter demõstrat: latronũ ꝓdit insidias. Num igit dignũ est vt in his q̃ vtilia sunt posthabẽtes cõditoris gratiã cõsiteri: ꝓpter aliqua alimentoriũ noxia creatoris ꝓspicięntia derogemus: quasi vero omnia gulę causa debuerint procreari: aut exigua sint quę ventri nostro diuina indulgẽtia ministrauerit? Definitę nobis esce sũt ⁊ notę omnib⁹: quę ⁊ voluptatẽ generent: ⁊ corporis salubritatẽ. Singula aũt eorum quę generant e terris: specialẽ quandã rationez habent: quę ꝑ virili portione cõplent vniuersę plenitudinem creaturę. Alia ergo esui: alia alij nascũt vsui. Nihil vacat: nihil inane germinat terra. Quod tibi putas inutile: aliqs vtile est: immo ipsi tibi frequenter alio est vsu vtile. Q̃ escã non aduuuat: medicinam suggerit: ⁊ sępe eadem quę tibi noxia sunt: aurubus aut ferio innoxiũ ministrant pabulũ. Denięq; sturni vescunt conio: nec fraudi est eis: qñ qualitate sui corporis venenũ suci lętalis euadunt. Frigida eñ vis eius est suci: quaz subtilib⁹ poris in cordis sui sedẽ ducẽtibus ꝑcoct digestione ꝓueniunt primsq; vitalia ipsa ꝓtẽptet. Elleborũ autẽ periti loquunt escã esse ⁊ alimoniã coturnicũ: eo q̃ naturali quodã tẽperamẽto sui corpis: vim pabuli nocẽtis euitẽt. Etenim si ratione medicanę plẽritię ad salubritatẽ humani quoq; corporis temperat cui videt esse ꝓtrariũ: quantomagis ꝓprietati nature ad cibũ pstat: q̃ medica manu cõuertit ad salutẽ? Mandragoram q̃ somn⁹ frequẽter accersit: vbi vigiliaz ęgri afflictant incõmodo? Nã quid de opio loquar: q̃ etiã nobis quotidiano ꝓpvsu innotuit: qñ dolores eo grauissimi internoriũ sępe viscerum sopiunt? Nec illud ꝓterit: q̃ comio plerumq; furores libidinũ marcescunt: ⁊ elleboro vetustę passiones ęgri corporis sunt solutę. Nõ solum igit nulla in his reꝓhensio creatoris: sed etiã incremẽtũ est gratiarũ. Sicdẽ q̃ ad periculũ putabas esse generatũ: ad remedia tibi salutis operat. Nã ⁊ id q̃ periculi est: ꝑ prudentiã declinat: ⁊ id q̃ salutis: ꝑ industriã nõ amittitur. An vero oues ⁊ capręa ea quę sibi noxia sunt declinare didicerũt: ⁊ solo odore ꝓ quoddã nature mysteriũ: cum sint rationis expertes: rationẽ tamẽ euadendi periculi vel tuendę salutis agnoscunt: noxiaq; pariter ac ꝑfutura distinguũt: ita vt plerũq; cũ armata venenio tela senserint: notas petere herbas: atq; his remediũ vulneri dicant adhibere? Libus illis ergo medicina est: vt resilire sagittas videas e vulnere ⁊ fugere venena nõ serpere. Denięq; ceruis cib⁹ venenũ est. Coluber ceruũ fugit: leonẽ interficit. Draco elephantem ligat: cuius ruina mors victoris est. Et iõ sume vtrimq; certa tur: ille vt pedẽ alliget: in quo casus victi sibi nocere nõ possit: iste ne posteriore extremus pede aut calle capiat angusto: vbi vel ipse se nõ queat retorquere: ⁊ draconẽ graui ꝓterere vestigio: vel sequẽtis elephanti auxiliũ nõ habere. Ergo si irrationabilia animalia noxũ quib⁹ sibi aut medicentur herbis: aut subsidijs opẽ afferãt: homo nescit cui rationabilis sensus innascit? Aut tã alien⁹ a vero est: vt quę cuiq; apta sint vsui minime deꝓhendat: aut ita naturę ingrat⁹ bonis: vt qñ taurini haustus sanguinis lętalis est homini: propterea puter laborios⁹ sum aial aut nasci nõ debuisse: aut sine sanguine debuisse generari: cui⁹ virt⁹ ad cultũ agroz vtilis: aut ad vsum plaustroriũ habi-

lis:ad alimoniã suauis:diuerso munere fulcit agricolas:quib⁹ de⁹ si bona sua nouit: vniuersa donauit dicẽs:Germiet terra herbam fœnũ:spirãs semẽ fm genus? Non solũ eñ spontaneã alimoniã cõpbendit quę ẽ in herbis ꝛ radicib⁹ atq; arborũ reliquisq; fructib⁹:sed etiã eã quę industria cõparat: ꝛ cultu rusticani laboris acq̃rit. ¶ Et decorum aũt q nõ statim fundere terras semen tulsit ꝛ fructũ:sed primũ germinare: deinde herbescere cãpos statuit: postea fm ppietatẽ sui generis semẽ adolescere: vt nũq; aruorum vacaret gratia:quę grato primũ decore vernarent:postea fructuũ suggererent vtilitatem.

¶ Quomodo terra fm genus suũ dicat ꝓferre semina:cũ plerũq; semina iacta degenerẽt. Aç de diuersitate seminis diaboli ꝛ semis christi filii hominis:ꝛ qñ homo verbũ suũ seminauerit sup terra:Ca.x.

Sed forte quis dicat:Quõ fm genus terra ꝓfert semina: cũ plerũq; semina iacta degenerent:ꝛ cũ bonũ triticũ fuerit seminatũ:decolor ei⁹ speciẽ ꝛ inferior forma reddat? ¶ Sed hoc si qñ accidit:nõ ad translationẽ generis:sed ad ęgritudinẽ quandam ꝛ inequalitatẽ seminis videt esse referendũ. ¶ Nõ eñ desinit esse triticũ:si aut austrigine aduraf: aut ibre madidet:sed specie magis q̃ genere:colore q̃ et corruptione mutatum. ¶ Deniq; frequẽter madidata frumẽta in sui generis speciẽ reuertunf:si aut sole aut ignib⁹ torreanf: aut diligẽtibus cõmissa culturis: aeris tẽperie terrarũq; feracũ vbertate foueanf: Itaq; reparaf in sobole:q̃ degenerauerat in parente. ¶ Unde nõ perditamur:ne ꝓceptũ illud dei cuius vsus naturę ineleuit:in reliquũ successionis vitio deficturũ sit:cum hodieq; in seminib⁹ generis sui sinceritas reseruet. ¶ Nã lolium ꝛ reliqua adulterina semina quę frugib⁹ sępe miscenf: zizania nũcupari euãgelij lectione cognouim⁹:sed ea ꝓpaũ quoddã genus habent:nõ ex tritici semine in aliud gen⁹ seminis decoloꝛi mutatione translata degenerẽ traxere naturam.

Matth. 13. ¶ Deniq; hoc docet dñs dicens: Simile est regnũ cęloꝝ homini q̃ seminauit bonuꝫ semen in agro suo: Cũ aũt dormirent boles: venit inimic⁹ ei⁹ ꝛ superseminauit zizania inter triticũ. Aduertim⁹ vtiq; q̃ zizania ꝛ triticũ: vt nominib⁹ ita ꝛ genere videãtur esse discreta. ¶ Deniq; ꝛ serui dixerũt ad patrẽ familias: Dñe:nõne bonũ semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimic⁹ homo hoc fecit. Aliud eñ est semẽ diaboli: aliud semen est christi: qđ serif ad iustitiã. ¶ Deniq; aliud fili⁹ hominis:aliud diabolus seminauit. Adeo diuersa natura vtriusq; seminis: vt ꝓtinus seminator sit. Qđ seminat christ⁹:regnũ est dei: qđ seminat diabolus: peccatũ est. Quõ igitur põt vn⁹ generis esse regnũ atq; peccatum? Sic est inquit regnũ dei: quẽadmodũ si homo iactet semẽ sup terrã. ¶ Est ꝛ homo qui seminat verbũ: de quo scriptũ est: Qui seminat: verbũ seminat. Marci. 4. ¶ Hic homo verbũ seminauit sup terrã: qñ dixit: Germinet terra herbã: ꝛ subito terrarũ germina pullularunt: ꝛ diuersę rerũ spẽs refulserũt. Hinc pratorũ vireta gratia abundantiaq; pabuli ministrauit: inde camporꝫ spica flauescens: imaginẽ pelagi fluctuãtis: cõmotione segetis vberioris expressit. ¶ Sponte oẽs fruct⁹ terra suggessit: ꝛ sic arata sine cultore eẽ nõ poterat: nonduꝫ eñ erat format⁹ agricola: inarata th opimis messibus redũdabat: et haud dubiũ quin maiore puentu. Siquidẽ nec cultoris desidia: terrarũ deshituere poterat vbertatẽ. ¶ Hũc eñ fecũditas vnicuiq; ꝓ merito laboris acquirit: vbi cultus spectat agrorũ: ꝛ negligentia vel offensa: aut diluuijs plurimarũ: aut terrarꝫ ariditatib⁹: aut grandinis ictu: aut quacũq; ex causa soli vberis sterilitate multat. ¶ Tunc aũt puẽtu spontaneo terra fruct⁹ loco oim⁹ inuchebat: qñ is ꝓceperat: qui vniuersoꝝ est plenitudo. Verbum eñ dei fructificabat in terris: nec vllo adhuc erat terra dãnata maledicto. Antiquiora eñ mundi nascẽtis exordia: q̃ nostra peccata sunt: ꝛ recẽtior culpa ꝓpter quã ꝏdemnati sum⁹ in sudore vultus nostri panẽ manducare: sine dolore alimenta nescire. ¶ Deniq; bodieq; fecũditas terrę veterẽ affluentiã spontaneo vsu fertilitatis operat. ¶ Et multa sunt eñ quę adhuc spõte generanf: ꝑ etiã in his ipsis q̃ manu quęrunf: magna ex parte manẽt nobis diuina beneficia: vt frumẽta ipsa quiescẽtibus inferanf. Qđ ꝓpositę docet lectiõis exemplũ: dicente dño: Sic est regnũ dei quẽadmodũ si homo iactet semẽ sup terrã: ꝛ obdormiat inquit ꝛ exurgat nocte ꝛ die: ꝛ Marci. 4.

semē germinet ⁊ iresc̄at dū nescit ille. Ultro eñ terra fructificat: ꝓmo herbā: deinde spicā: deinde plenū triticū in spica. Et cū ꝓduxerit fructū: statim mittit falcē: qñ adest messis. Dormiēti igit tibi o homo ⁊ nesc̄ienti: fructꝰ suos vltro terra ꝓducit. Dormis ⁊ surgis: ⁊ frumēti p noctē icremēta murat.

De ortu arborum atq; rosarum: ⁊ quomodo rosa humane vite speculum ꝓferat: Ca. xi.

Primus de herba ḡni: nūc dicamꝰ de ligno fructuoso faciēte fructum ſm genꝰ: cuiꝰ semen eius in ipso sit. Dixit ⁊ facta sunt: et subito vt supra floribꝰ herbarūq; viriditatibꝰ: ita hic nemoribꝰ terra vestita est. Cōcurrerūt arbores: cōsurrexere siluę: vertices repente montiū frōduerunt. Hinc pinus: hinc cupressus in alta se extulerūt cacumina: cedri ⁊ piceę conuenerūt. Abies q̄ nō cōtenta terrenis radicibus atq; aerio vertice: etiaz salsos marinos tuto subitura remigio: nec solū ventis ſ etiam fluctibꝰ certatura ꝓcessit. Necnon et laurꝰ assurgens: odorē suū dedit: nunq; suo exuēda velamine. Umbrosę q̄ ilices verticē ꝓtulerūt: inhorrentē comā hibernis q̄ tēporibus seruaturę. Hoc eñ in singulis priuilegiū natura tenuit in reliquuz: q̄ sub ictu mundi surgentis accepit: ⁊ inde manet sua ilicibus ḡrogatiua: manet cupressibus: vt nulli venti eas crinis sui honore despoliēt.

Surrexerat ante floribꝰ imixta teneris ſne spinis rosa: et pulcherrimꝰ flos sine vlla fraude venabat: postea spina sepsit gratiā floris: tanq; humanę speculū ḡferēs vitę: q̄ suauitatē pfunctionis sue finitimis curarū stimulis sępe cōpungat. Vallata ē eñ elegantia vitę nostrę: ⁊ q̄buslā sollicitudinibꝰ obsepta: vt tristicia adiūcta sit gratię. Illi cū vnusquisq; aut suauitate rationis: aut ꝓsperioris cursus successibꝰ gratulat: meminisse culpę eū cōuenit: p quā nobis in paradisi amęnitate floribus: spinę mētis animiq; sentes iure pdēnationis ascripti sunt.

Irritules igit o hō lz aut splendore nobilitatis: aut fastigio ptātis: aut fulgore virtutis: sp tibi spina ꝓtima est. Semp inferiora tua respice: sup spinas germinas: nec p lxta gratia manet. Breui vnusquisq; decurso etatis flore marcescit.

De singulari vitis cōmendatione: ⁊ quomodo exemplū eius ad nostre vite institutionē arcessendū sit: Ca. xii.

Ante vt caduca tibi nouerīs cōia esse cū floribus: ita etiā lęta cū vinibus: quibꝰ generat vinū: quo cor hois lętificat. Atq; vtinaz o homo huiꝰ generis imiteris exemplū: vt ipse tibi lęticiā iocūditatēq; fructifices. In teipso suauitatis tuę gratia est: ex te pullulat: in te manet: intꝰ tibi: id est: in teipso querēda iocūditas tuę cōscientię. Ideo ait: Bibe aquā de tuis vasis: ⁊ de puteis tuis fontibus. Primuz oim nihil gratius floribus odore vitis. Sicdē de flore earū sucus expressus poculi genus cōficit: qō ⁊ voluptati ⁊ saluti sit. Deinde quis nō mirēt: ex acuti vinacio vitē vsq; in arboris summū cacumē, prumpere: quā velut quodā amplexu fouet: ⁊ quibusdā brachijs ligat: ⁊ circūdat lacertis: pampinis vestit: sertis vuarū coronat. Que ad imitationē vitę nostrę: primū viuā defigit radicē: deinde q: natura flexibilis ⁊ caduca est: q̄si brachijs quibusdā: ita ⁊ clauiculis q̄q̄d cōprehēderit stringit: hisq; se erigit ⁊ attollit.

Hui⁹ est filia plebs ecclesię: q̄ velut quadā fidei radice plantat: ⁊ reprimit humilitatis ꝓpagine. De qua pulchre ait ꝓpheta: Vineā ex ęgypto trāstulisti: ⁊ plātasti radices eius ⁊ arbusta eius: ⁊ replesti terrā: operuit montes vmbra ei⁹: ⁊ arbusta ei⁹ cedros dei. Extendisti palmites ei⁹ vsq; ad mare: ⁊ vsq; ad flumen ꝓpagines ei⁹. Et p ysaiā ipse dño locutꝰ est dicens: Vinea facta ē dilecto: in cornu: in loco vberi: ⁊ maceria circūdedi ⁊ circūfodi vineā soreth: ⁊ ędificaui turrim in medio ei⁹. Circūdedit eñ eā velut vallo quodā celestiū ḡceptorū: ⁊ angelorum custodia. Immittit eñ angelus dñi in circuitu timentiū eū. Posuit in ecclesia velut turrim aplorum ⁊ ꝓphetarum atq; doctorū: qui solēt p ecclesię pace ḡtendere. Circūfodit eā qui exonerauit terrenarum mole curarum. Nihil eñ magis mentē onerat: q̄ istiꝰ mundi sollicitudo: ⁊ cupiditas vel pecunię vel potentię. Hō tibi demōstrat in euāgelio: cū legis: quia illa mulier q̄ habebat spiritū infirmitatis: inclinata erat vt sursū respicere nō posset. Curuata eñ erat alia eius q̄ inclinabat ad trena cōpēdia: ⁊ celestē gratiā nō videbat. Respexit eā iesus: ⁊ vocauit: ⁊ statiz mulier onera terrena deposuit. Ibi cupiditatibꝰ etiā illos oneratos fuisse demōstrat:

Mat.11. quib⁹ ait: Venite ad me oēs qui laboratis
t onerati estis: t ego vos reficiaz. Ergo illa
anima mulieris quasi circūfossa respirauit:
t erecta est. Sed eadē vitis vbi circūfossa
fuerit: relīgat t erigit: ne reflectat in terrā.
Recidūt alia sarmēta: alia ppagant. Recidūtur q̄ inani effusione luxuriāt: ppagātur
ea quę bon⁹ agricola iudicauerit fructuosa.
Quid q̄ adminiculorum ordines iugatio
nisq; describā gratiā: quę vere atq; manifeste q̄litatē docēt in ecclesia esse seruādā: vt
nemo se diues aut honorat⁹ extollat: nemo
paup desperet: ignobilisq; desperet? Oibus
sit in ecclesia par atq; vna libertas. Oibus
impertiat iustitia cōis: t gratia. Ideo turris in medio est: quę exemplū de illo rusticanis: de illis circūferat piscatorib⁹: qui virtutū arcē tenere meruerunt. Quos exēplis
noster erigat affect⁹: neq; humilis et despicabilis iacear: sed vnuscuiusq; mens ad su
Phil.3. periora se subigat: vt audeat dicē: Nostra
aūt cōuersatio in cēlis est. Vt ne aliqb⁹
pcellis sęculi possit reflecti: t tēpestate deduci: clauiculis illis t circulis q̄si amplexib⁹
charitat⁹ primos quosq; cōplectit: t in eor
cōiunctione requiescit. Charitas est igit q̄
Iob 4. nos superioribus nectit: cęlisq; inserit. Qui
enim manet in charitate: de⁹ in eo manet.
1oh.15. Vt t dñs ait: Manete in me: et ego in vobis. Sic palmes nō pōt fructum afferre a se
nisi mānerit in vite: sic nec vos nisi in me mānetis. Ego sum vitis: vos palmites estis.
Euidēter igit exemplū vinee ad nostrę vitę institutionē arcessendū cē signauit: Quę
primū veris tepefacta tēperie gēmare phibet: Deinde et ipsis sarmētor articulis fructū emittere: De quib⁹ oriens vua formak:
paulatimq; augescens imaturi partus retinet acerbitatē: nec pōt nisi matura iam t cocta dulcescere. Vetit interea virdantibus
pampinis vinea: quib⁹ et aduersum frigus
oēmq; iniuriā nō exiguo munit subsidio: et
a solis ardore defendit. Quid aūt eo vel
spectaculo grati⁹: vel fructu ei⁹ dulcius: videre serta pēdētia velut quędā speciosi ruris
monilia: carpere vuas vel aureo colore vel
purpureo rutilātes? Hiacynthos cęteraśq;
gemmas fulgere exilimeo: cozulcare indicos: albarū emicare gratiā gēmarū? Hec
aduertis et his admoneri te homo: ne imaturos fructus tuos dies sūmus inueniat:
aut plene tēpus ętatis opa imparata deceāt. Acerbus esi fructus amarios esse consueuit: nec pōt dulce esse: nisi q̄ ad maturitatis pfectionē adoleuerit. Hunc viro pfecto nec frigus horridę mortis: nec sol iniquitatis nocere ꝓsueuit: q; obumbrat eū gratia
spiritualis: t omnia mundanę cupiditatis
t corporeę libidinis restinguit incendia: defendit ardores. Laudent te quicūq; ꝓspiciunt: t agmina ecclesię velut quędā palmarū
serta mirent: spectēt singuli fidelīū pulchra
animaꝝ monilia: delectent maturitate prudentię: splendore fidei: confessionis decore:
iustitię pulchritudine: vbertate misericordię: vt
dicatur tibi: Uxor tua sicut vitis abundās Ps.127.
in lateribus dom⁹ tuę: eo q̄ redūdantiā vitio fructiferę: copiosę munere liberalitatis
imiteris.

De arborum varietate: ac diuersis eaꝝ vtilitatib⁹ t ornatib⁹: fructuūq; suorū atq; succorū ꝓprietatibus t medelis: Ca. xiii.

Sed quid ego in sola vite immoror:
cū omnia genera arboꝝ vtilia sint:
alia ad fructum nata: alia ad vsum
data? Nā t quibus nō est fructus vberior:
ni vsus ꝑciosior est? Cedrus suspendēdis De cedro
tectoꝝ apta culminib⁹: eo q̄ hmōi materies et ꝓcera sit spacio: nec onerosa parietibus? Lacunarib⁹ quoq; comendisq; fasti De cupresso
gio habilis est cupressus. Unde t ecclesia dicit in canticis: Trabes domoꝝ nostrarū cedrina: lacunaria nostra cupressina: i his esse
declarans decora sui ornamēta fastigij: qui
quasi trabes vertice ecclesię sua virtute sustineant: t fastigiū eius exornēt. Laurus De lauro
t palma ad insigne victorię. Lauro victorū et palma
capita coronant: palma manus victricis ornat⁹ est. Unde t ecclesia ait: Dixi: ascendaz Cant.7.
in palmā: tenebo altitudines ei⁹. Quę eminentiā videns verbi: t sperans q̄ ad ei⁹ altitudinē possit ascendere t scientię sūmitatē:
dicit: Ascendā in palmā: vt omnia inferiora relinquat: t ad superiora ꝓtendat: ad brachium christi: vt suaues ei⁹ fructus carpat t
gustet. Suauis eni virtutis est fruct⁹. Populus q̄s coronis arbor: umbrosa victricib⁹: De populo
et salice
t salix lenta vinbus habilis vinciendis: q̄d
aliud mystice declarant: nisi bona esse christi vincula quę nocere non soleant: vincula
gratię: vincula charitatis: vt vnusquisq; suis vinculis glorietur: sicut gloriabat t paulus dicens: Paulus vinct⁹ iesu christi. Ihs Philemon1

Ro.8. ligatus vinculis dicebat: Quis nos separabit a charitate christi? Vinculis abstinētię: vinculis charitatis. Vbi ligatus vinculis etiā dauid ait: In salicibus in medio eius
Pſ.136. suspendimꝰ organa nostra. ¶ Buxus quoq; elementorum apicibꝰ vtilis exprimēdis: leui materia vsum manꝰ puerilis informat. Vñ ait scptura: Scribe i buxo: Simul vt admoneat te ipsa materia quę semp viret: nec vnquā soluꝫ exuik suis: ne vnquā spei tuę dissimulatione nuderis: sed semp tibi p fidem germinet spes salutis. ¶ Quid ergo enumerem quāta varietas arborū: q; diuersus in
De fago singulis & pulcher ornatꝰ: q; patulę fagi: q;
De abiete pceręabietes: q; comantes pinꝰ: q; vmbro
De pino
De ilice sę ilices: q; populi bicolores: q; nemorosa et
De castanea rediuiua castanea: quę simul vt excisa fuerit tanq; silua ex se pullulare cōsueuit: quēadmodū in arboribꝰ ipsis ętas aut senilis aut nouella deprehendik: Iunioribꝰ enī exiliores rami: antiquioribꝰ validiora & nodosa sunt brachia. ¶ Illis folia leuigata atq; diffusa: illis cōtractiora & aspera. Sūt etiā arbores quę senili atq; emortua radice succesiones sui si forte cędank reparare non nouerint: aliq; quibꝰ aut iuuētus viret: aut natura fęcundior est: quibus excisio lucro potiꝰ q; detrimento sit: vt p plures sui rediuiua succesione renouent hęredes? ¶ Est etiā qđ mireris: ipsis sexus in pomis est: discretio sexus
De palma in arboribꝰ. Nam videas palmā quę dactymare et femina los generat: plerūq; inclinantem ramos suos: & subiacentē & cōcupiscentię atq; amplexus speciē p̄tendentē ei arbori quā marem palmā apellant pueri rusticorū. Illa ꝙ palma fęminea est: & sexum suum subiectionis specie cōfitetur. Vnde locorū cultores p̄iciunt ramis eiꝰ dactylos vel palmarum semina masculos: q̄bus illi fęmineę arbori velut quidā sensus p̄functiōis infundik: et expetiti concubitus gratia rep̄sentatur. Quo munere donata rursus erigitur: & eleuat ramos suos: & in veterē statum comā suā rur-
De ficu sus attollit. ¶ De ficu quoq; eadem opinio est. Ideoq; plerię fm domesticā & fructiferam ficū: agrestem siculneā ferunt inserere: eo ꝙ cito fructus fęcūdę illius & domestię ficus vel aura tēptati aliqua vel ęstu defluere ferank in terrā. Vnde gnari huiꝰ remedij: grossis arboris agrestis alligatis ad illam feracē arborē medenk eius infirmitati vt possit fructus ꝓpuos reseruare: iam iāq; si deficre remedia lapsuros. ¶ Quo admonemur velut quodā enigmate nature: non refugere eos qui a nostra fide & cōsortio separati sunt: eo ꝙ & gentilis qui fuerit acquisitus: quo grauior fuerit assertor: erroris: eo vehementior possit fidei defensor existere. ¶ Et si quis de hęreticis cōuertatur: velut cōfirmet eam partē in quā se cōmutata opinione contulerit: maxime si habeat aliquid directū naturę: vt viuida possit esse ei sententia: si adminiculek ei attentio sobrietatis: obseruātia castitatis. ¶ Profunde ergo circa eū studiū tuū: vt simulitudine fructiferę illius ficus de p̄sentia & cōiunctione agrestis illi arboris tuā possis corroborare virtutē. Ita enī tua nec dissoluetur intentio: & diligētię fructus & gratię reseruabik. ¶ Ꝑ multa sunt autē quę doceāt naturalē duritiam posse diligētię studio tēperari: quibus affert cultus ruralis exemplū. Nā plerūq; cito florent malogranata & fructum afferre nō possunt: nisi cōgruis perrorū remedijs excolank: plerūq; sucus vanescit interior: & foris species eius pulchra p̄tenditur. Quę nō immerito cōparatur ecclesię: vt habes in canticis ad ecclesiā dictum: Vt cortex mali punici genę tuę. Et infra: Si floruerit vitis: floruerunt malogranata. Ecclesia enī bonū fidei fulgorē cōfessionisq; p̄tendit: tot martyrum sanguine speciosa: & qđ est amplius christi cruore dotata: simul plurimos intra se fructus vsu istius pomi sub vna munitione cōseruans: & virtutū negocia multa complectens. Sapiens enim spiritu celat negocia.
De amygdalis ¶ Amygdalis quoq; hoc genere medicari se runtur agricolę: vt ex amari dulces fiāt fructus: vt & terebrent eiꝰ radices arboris et in medium inserant furculū eius arboris quam gręci πεύκην: nos piceā dicimus. Quo facto suci amaritudo deponik. ¶ Ergo si agri cultura cōuertit stirpium qualitates: nōne studia doctrinę & disciplinę attentio mitigare possunt quaslibet ęgritudines passionū? Nemo ergo positus vel in adolescentię vel intēperantię lubrico de sui conuersione desperet. Ligna plerūq; in meliores vertunk vsus: & nō possunt hominū corda mutari? ¶ Docuimus nō solum inter diuersi generis arbores esse fructuū diuersitates: ꝙ plerumq; in eadē specie arborū cōpugnare sibi fructus. Alia enī species masculorū: alia fęmineorū fructuꝫ: sicut de dactylis supra

dirimus. ¶ Quis aũt possit cõprehendere varietatẽ: speciẽ: gratiãq; pomoꝝ: singularum quoq; vtilitatẽ arborum: fructuũ sucorũq; ꝓprietatẽ: quę cuiq; rei apta videank: quẽadmodũ ęgris viscerib⁹ hominũ amariora poma medicenk: ꝛ inflationẽ asperita tẽq; interiorẽ tẽperent: quẽadmodũ rursus humotũ aspera: pomorũ dulcibus tẽperentur? ¶ Deniq; ea medicina antiquior: quę herbis curare cõsueuit ꝛ fuc: nec vlla firmior: sanitas: q̃ quę salubrib⁹ reformak alimẽtis. Vnde fm naturã docemur: q; sola nobis esca medicina est. ¶ Herbis certe vlcera aperta clauduntur: herbis curank interna. ¶ Ideoq; medicoꝝ est op⁹: herbarũ ptates noscere. Hinc eñ medẽdi vsus inoleuit.

¶ De simpliciũ pomorũ differẽtia: foliorũq; diuersitate: Ca. xiiii.

Sed vt ad simplicia poma reuocemus stilũ: alia sunt quę coquunk sole: alia quę testẽ aut corticib⁹ clausa cõplenk. ¶ Mala ꝛ pira vuarũ quoq; genera ela nuda obiecta sunt soli: Nucis aũtẽ ꝛ node nucleiq; fructus: ꝛ testa optus ꝛ cortice alitur: tñ ꝛ ipse calore solis nascik atq; nutritur: ꝛ quantũ pinea densitate nucle⁹ abscondik: tanta deinde dñi ꝓuidẽtia: vt vbi mollior fructus: ibi folij densitudo validi⁹ tegumentũ tuendo deferat pomo: qõ videmus in fructu ficulneę. ¶ Delicatiora itaq; validiorib⁹ munienda sunt: vt ꝛ ipse q̃ dominus p hieremiã docet dicẽs: Sicut ficus istas bonas recognoscam translatos iuda: quos emisi de loco isto in terrã chaldęoruꝝ in bona: ꝛ cõfirmabo oculos meos sup illos in bona. Tanq; delicatos eñ velut quodã miscẽiq; suę validiori sepsit tegmine: ne teneri fructus maturi⁹ interirẽt. Deniq; de ipsis etiam in posteriorib⁹ dicit: Delicati mei ambulauerũt vias asperas. Quibus infra ait: Cõstãtes estote filij: ꝛ clamate ad deum. Hoc eñ solum aduersum oẽs ꝓcellas atq; iniurias inuiolabile tegmen: impenetrabile munimentũ est. Vbi ergo teneri fructus: ibi crassiora tegmina: ꝛ munimẽta foliorũ. ¶ Cõtra aũt vbi fructus validiores: ibi teneriora folia: vt malus arbor docet. Fructus enim validus non multo indiget ꝓtectionis auxilio. Nã ipsa ꝓtectõis crassioris vmbra: pomo nocere pl⁹ posset. Deniq; docet nos pampin⁹ naturę gratiã: et diuinę sapientię interna mysteria. Eidem⁹ eñ ita scissum atq; diuisum: vt triũ foliorũ speciẽ videak ostendere: ita paro media distincta est: vt nisi inferioribus hęreret: separata spectantibus videret. Ea aũt ratio videtur seruata naturę: vt ꝛ solez facilius admittat: ꝛ vmbraz obtegat. Deniq; ꝓcerius media pars eius extendik: ꝛ in ipsa sũmitate tenuak: vt pl⁹ pulchritudinis q̃ tegumẽti ꝓferat. Eteñ brauũ speciẽ videtur effingere: significãs q̃ vua inter pendẽtes cęteros fructus habeat principatũ: cui tacito quodam iudicio naturę: sed euidenti indicio innascitur species ꝛ progatiua victorię. Secũ igitur habet brauiũ suum: quo ꝛ munimen sibi ꝓbetur aduersum iniuras: vel aerio pariter imbriũq; violentiã: ꝛ impedimentum nõ affertur ad recipiendũ solis caloreꝝ: quo tepefacta alitur: coloraf: augef. ¶ Ficulneę quoq; foliũ eque ꝓpe vt pãpinus quadrifida interscindik diuisione: q; eo clarius videtur quo maius est foliũ: sane nõ ita vt pampinus vel ora omni vel sũmitate crispanti. Sicut eñ in ficulneę folio crassitudo validior: ita in pampino species elegantior. Crassitudo igit folij ꝓficit ad tẽpestatis iniuriã repellendã: intercisio ad fructus gratiã vaporandi. Deniq; hoc genus pomi grandinem nõ cito: maturitatẽ cito sentit: quia et latere videtur aduersum iniurias: ꝛ patere ad gratiam. ¶ Quid ego foliorũ describaz diuersitates: quẽadmodum alia rotunda: alia longiora: alia flexibilia: alia rigidiora sint: alia nullis facile ventis labenna: alia quę leui motu decutiank aurarum?

De foliis ficulneę.

Ezech. 14.

pampino

¶ Dõ inexplicabile sit singularuz rerum exquirere ꝓprietates: ꝛ de varia mutatione ipsius aque que omniũ virgultorũ nutrix ẽ: De diuersa crepantia quoq; lachrymarũ arborum que eiusdẽ aque alluuione generantur: ac tandez de diffusionis plerumq; exhalatione: Ca. xv.

Inexplicabile est singularum rerum exquirere ꝓprietates: ꝛ vel diuersitates earũ manifesta testificatione distinguere: vel latentes occultasq; causas in deficiẽtibus aperire documẽtis. ¶ Una nempe atq; eadẽ est aqua: ꝛ in diuersas plęrũq; sese mutat species: aut inter harenas flaua: aut inter cautes spumea: aut iter nemora viridantior: aut inter floriulẽta discoloꝝ: aut inter lilia fulgẽtior: aut inter roseta

rutilantior: aut in gramine liquidior: aut in palude turbidior: aut i fonte pspicatior: aut in mari obscurior: assūpto locorū quib⁹ influit colore decurrit: Rigorē ḡ pari ratiōe cōmutat: vt inter vaporantia feruceat: inter vmbrosa frigescat: sole repercussa exestuet: niuibus irrigata glatiali humore canescat: Quēadmodū aūt sapor ei⁹ ipse cōuertit: vt nunc asperior: nūc amarior: nunc vehementior: nūc austerior: nūc dulcior: p speciē ālitate quib⁹ infusa fuerit aq̄ variet. Aspera tur immaturior⁹ sucis: cum so cortice nuci folijsq̄ pritis: amarior fit absynthio: vino vehemētior: austerior allio: grauescat veneno: melle dulcescit. Si vero ei lentiscum terebinthi ḡ fructus vel nucis interior pars misceat: in olei mollē naturā facile trāsfundit. Cū sit aūt nutrix omniū virgultorū: diuersos singulis vsus ministrat. Si radices alat: vel nubibus fusa descēdat: discretas dat omnibus vires: radicē impinguat: caudicē puebit: ramos diffundit: folia virescere facit: fructū alit semia: pomū augē cōsueuit. Ergo cū eadē sit oīuz nutrix alia arbor ḡnā tristiores ferūt sucos: alia dulciores: alia tardos: alia ḡmaturos. Ipse ḡ inter se discrepant suauitates. Alia suauitas in vinea: alia i olea: alia i cerasis: alia i ficu: discreta in malo: dispar in dactylo. Tact⁹ ipse aque: alibi suauis: alibi asperior: plerūq̄ pinguior est. Pondere ḡ distat frequēter vt specie. Nā plerisq̄ locis grauior: plerisq̄ leuior estimat. Nō mirū igitur si cū ipa a se discrepet: discrepent etiā inter se lachrymē arborū: que eiusdē aque alluuiōe generant. Et cū vna sit omniū causa: diuersus singulorū vsus diuersa natura est. Aliā vim habet cerassi arboris lachryma: aliā lentisci. Dispare ḡ balsami guttā odorata orientis ligna sudare pduntur: diuersum ḡ lachrymarū genus virgulta ferularū in ęgypto: ac libya quadā in nature secretioris illachrymant. Quid aūt tibi referam (clemē tē licet esse sermonē) q̄ electrū lachryma virgulti sit: et in tantę materię soliditatē lachryma durescat? Nec leuibus id asserit testimonijs: qñ folia aut surculoz minutissimę portiones: aut exigua quędā animantium genera in electro sępe reperiant: que videntur cū adhuc gutta essent molliora recepisse et solidata tenuisse. Sed quid ego vili sermone deceno: cuz alta atq̄ pclosa ratione nature: cū isto sermone humano alatur ingeniū: natura aūt omniū puidentia diuina formauerit? Tū velut habenis quibusdam verborū cohibenda diffusio est: ne qō salomoni specialiter sapiētię munere diuinitus videt esse collatuz: vsurpatorie videamur exponere differentias arborū et virtutes radicū: et quęcūq̄ sunt abscondita et improuisa: sicut scriptū est: quę nec ab ipso tū manifesta pduntur: vt mihi videat potuisse eū disputare de virgultorū generib⁹: non potuisse tū plenius omne secretuz creature explicare ratione.

Quēadmodū ad verbū domini qō omni aquarū cursu est redūdātius: subito omnis virgultorū creatura efflorverit: et victum atq̄ medelam ministrauerit. Quō ꝓterea vniuersa gignentia aut semina habeant aut aliqua que cū virtute seminū videant cōuenire: Ac de magna dei ☧ virtute in singulis: Ca. XVI.

Quod si irriguis aquarum plerūq̄ et segetes leniores sunt: et virides fabę: et hortorū multiplex suscitat et resuscitat gratia: si viridantib⁹ thoris fluuiorū exundantiū ripa decorat: quēadmoduz ad verbū dñi qō omni aquarū cursu est redundātius: subito creatura virgultorū oēs efflorvit? Festinarūt campi nō cōmissam sibi frugē edere: ignorata horti olerū genera florum miracula germinare: ripę fluminū se vestire myrteis: ꝓperauerūt arbores cito surgere: cito se flore induere: victū hominibus: pecori pabulū ministrare. Fruct⁹ cōis est oībus: vsus ḡ est dat⁹ oīb⁹. Sit vtrūq̄ arbores germinarūt: aliud quo vesceremur: aliud q̄ refrigerāte vmbra defenderemur a sole. Libus infructuosus amęnitatis in foliis: tamē q: ꝓscia erat ,puidentia creatoris: q̄ fructū sibi maxime hūana auiditas vendicaret: reliqs ,puidit animātibus: vt speciālē dis donaret alimoniā. Itaq̄ esca bis nō mediocris in foliis est. In corticibusq̄ silue strib⁹: ea ḡ q̄ ad vsū medēdi ,ficerēt: id ē: suci lachrymę: surculis pariē ministrata sūt. Itaq̄ illa q̄ p⁹ experimēto vsu et exēplo vtilia cognouim⁹: ea a principio creature vsui apta donaret ꝓscientię diuine maiestate de sinu terrarum iussit exire. Et q: iussit dñs vt germinaret terra herbā fēni: et lignū fructifer faciens fructū fm genus suū: cuius se-

men ei⁹ in corne forte quis dicat in multĩ arboribus: neq; fructũ neq; semẽ videri: ⁊ puter diuinũ in aliquo vacillare ꝓceptũ: vt a veritate sit dubiũ: illud aduertat: q; nequaquã fieri põt vt nõ aut seminib⁹ vtant vniuersa gignãtia: aut habeant aliqua q̃ videantur cum virtute seminũ cõuenire. ¶ Idq; si diligẽter intrẽdat: manifesta tẽptatiõe poterit cõprehẽdere. Nihil videnf seminis habere salices: habẽt tñ in folijs granũ q̃dã q̃ habeat vtutẽ seminis: vt eo cõmisso terris tanq̃ posito surgat arbor: de surculo: ⁊ tanquaz de semine se exeruet grano. De grano itaq; illo radix primũ coalescit: de radice pullulat: nõ solũ salicis: ꝑ etiã reliquarũ ad similitudinẽ hmõi generis arborũ silua. ¶ Habẽt aũt ⁊ radices virtutẽ seminis: vnde plerisq; ea satiõe incrementũ sui nemoris ꝓpagauerũt. Magna dei virt⁹ in singulis. ¶ Nec mirẽf aliquis si in virgultis magnã dei dixi esse virtutẽ. Siquidẽ magnam suã virtutẽ dixit in locusti esse et bruchо: eoq; diuinę maiestatis offensa: magno moderamine sterilitatẽ iudaicę atq; inopię soluerẽt. Magna eñ virtus sapiẽtia: magna virtus puidẽtia. ¶ Indigni eteñ erant q̃ vterentf fœcunditate terrena: qui terrã ꝑ lęserãt creatorẽ. Et vere magnus: q̃ miserabili fame nefas tãtę impietatis vlciscit. ¶ Itaq; si magna virtute dei sterilẽ bruchũ terra generauit: quãtomagis virtute magna q̃ fecũda sunt ꝓcreat? ¶ Quis pineã videns non stupeat tantã diuino ꝓcepto artẽ inolitam impijsq; naturę: quẽadmodũ ab ipso cẽtro distantib⁹ licet mẽsuris pari assurgat glutino: quo ꝓnos fouet fructi⁹? Itaq; p circuitũ cadẽ species ⁊ ordo seruat: ⁊ quidã in singulis plagis nucleorũ part⁹ eruberat: atq; in orbẽ redit fructu ⁊ gratia. Itaq; in pinea ista imaginẽ sui natura videt exprimere: q̃ a ꝓmo illo diuino cęlestiq; mãdato priuilegia accepta custodit: ⁊ part⁹ suos quadã annotiũ vice ⁊ ordine reseruat: donec ꝓsumma tio tẽporis impleat. ¶ Sed vt in hoc fructu gratã speciẽ sui signat: ita etiã in myricib⁹: id est: humilib⁹ ⁊ gultis: figurã improbę calliditatis expressit. ¶ Sicut eñ duplici corde viri vbiq; ꝓsto sunt: ⁊ gratiaz simplicitatẽq; apud bonos ꝓtendunt: ⁊ vitiosissimis glutinanf: Ita etiã in aquosis ⁊ in desertis ꝓtrario quodãmodo hęc virgulta nascũf. Vnde et hieremias dubia motũ atq; insincera myricibus cõparauit.

¶ De reprehẽsione surditatis hũani cordis: ⁊ de incõprehẽsibili admiranda dei etiã in paruis ꝓuidẽtia: De primo quoq; cultore vitiũ ⁊ cõmendatione vini: Ca. XVII.

Germinet (inquit) terra herbas virentẽ: ¶ Et statim omni surgẽte germine terra cõpleta est. Et hõi dicitur: Dilige dñm deũ tuũ: ⁊ nõ est charitas dei omnũ infusa viscerib⁹. Surdiora cordia hoim sunt: q̃ dura saxorũ. Terra indebitos fructus nobis ministrat: dñi obsecũdat autoritati: nos debitũ mun⁹ negamus: dñi nõ veneramur auctorẽ. ¶ Vide in paruis q̃ puidẽtia sit dei: ⁊ q; cõprehẽdere nõ potes: mirare: quõ alia semper floẽtia reseruauerit: alia mutatiõis habere voluerit expoliationis ⁊ amict⁹. ¶ Inter cana niuium: pruinas frigorũ: viriditatẽ suã arua cõseruant: ⁊ cuz ipsa tecta sint gelu: partus sui tñ haud exigua speciẽ viriditatis obtexũt. ¶ In ipsis q̃ generib⁹ arborũ q̃ diuturnis frondib⁹ vestiunf: nõ mediocris distãtia est. ¶ Seruat indumentũ suũ sp olea vel pinus: sed tñ folia sua sępe cõmutant: nec ea quasi diuturna: ꝑ q̃s succedanea ꝓtendũt suę arboris pulchritudini ppetui itegritate vestit⁹ vicẽ muneris obũbrãtes. ¶ Palma aũt virẽs sp manet ꝓseruatione ⁊ diuturnitate nõ imutatione foliorũ. Hã quę ꝓmo germinauerit folia: ea sine vlla substitutionis successiõe cõseruat. ¶ Imitare q̃ eã o hõ: vt dicaf et tibi: Statura tua similis facta est palmę: Seruа viriditatẽ puertitię tuę: ⁊ illi⁹ inocẽtię naturalis: quã a primordio recepisti: vt plantatus sec⁹ decursus aquaz: fructũ tuum in tẽpore tuo habeas ꝓparatũ: ⁊ foliũ tuũ ñ defluat: ¶ Hanc viriditatẽ gratię sp florentis in xpo secuta ecclesia dicit: In vmbra ei⁹ confugi ⁊ sedi. ¶ Hanc ꝓgeniã dñi virẽtis acceperũt ⁊ apli: quoz nec soliũ vnq̃ potuit ebrietas: vt eoz etiã vmbra curaret ꝓgrotos. Obũbrabat eñ infirmitati corpio: fides mẽtis: ⁊ florentia merita virtutũ. ¶ Adhane q̃ plantatus in domo dñi: vt in atrijs ei⁹ sicut palma floreas: ⁊ ascendat in te gratia ecclesię: vt sit odor nariũ tuarũ sicut mala: ⁊ fauces tuę sicut vinũ optimũ: vt inebrieris in xpo. ¶ Bene admonuit iste versiculus repetere pene intermissũ: q: dictis ꝓcepto dñi vtẽ etiã pullulasse quã post diluuiũ a noe plã

Deut. 6.

Cant. 7.

Cant. 2.

Gen. 9. tatã esse cognouim⁹. Sic eñ habes: q; noe agricola erat terrę: ⁊ plantauit vitẽ: ⁊ bibit de vino ei⁹ ⁊ obdormiuit. Nõ ḡ noe auctor est vitis: sed plãtationis. Neq; eñ nisi eam reperisset ante generatã: plãtare potuisset. Cultor ḡ nõ auctor est vitiũ. ¶ De⁹ aũt qui sciret q; vinũ sobrie potatũ sanitatẽ daret: augeret prudentiã: imodice sumptũ ad vitia causas daret: creaturã dedit: abundantiã hũano arbitrio reseruauit: vt parsimonia naturę esset magisteriũ sobrietat': abũdanteq; noxiũ: lapsũq; temulẽtię sibi ascriberet hũana cõditio. ¶ Deniq; ⁊ ipse inebriatus est noe: ⁊ obdormiuit sopitus a vino. Itaq; p vinũ patuit deformitati: qui p diluuiũ exercuit ad gloriã: sed dñs ⁊ in eo creaturę suę gratiã reseruauit: vt ei⁹ fructũ nobis conuerteret ad salutẽ: ac p eũ nobis remissio peccatoꝝ ꝓueniret. ¶ Eã pie isaac
Gen. 27. dixit: Odor: iacob: odor: agri pleni: id est: naturalis odor. Quid eñ pleno rure suauius? Quid vitis odore iocũdi⁹? Quid fabę flore grati⁹? ¶ Eã q̃uis ingeniose q̃ aĩ nos dixerit: non vtiq; aut ficũ patriarcha olebat: aut frugẽ: sed virtutũ spirabat gratiã: ego tñ ⁊ odorẽ ipsũ terrę simplicẽ atq; sincerũ ꝓ gratia bñdictionis accipiã: quã fraus nulla cõpositit: sed veritas indulgẽtię cęlestis infudit. ¶ Deniq; inter bñdictiones sacratissimas cõputat: vt cõtribuat nobis dñs a rore cęli vim vini: olei atq; frumẽti: Cui est honor: laus: ⁊ gloria: ꝓpetuitas a sęculis: ⁊ nũc ⁊ semp ⁊ in omnia sęcula sęculoꝝ Amen.

¶ Sancti Ambrosij episcopi: hexameron tertius liber: de tertio die explicit.

¶ Sequitur annotatio capitulorũ quarti libri eiusdem.

De pulchre introducta exhortatione: vt cũ in lectione exordiẽdus sit sol: oculi ⁊ aures emundent': ⁊ sol ipse caute aspiciat': ne deus esse credat': Sed ex ei⁹ admirabilitate ⁊ laude creatoris ipsi⁹ admiret atq; laudet' qui terrã fecit etiã sine sole esse posse fecũdam: vt ⁊ ipsa natura voce quadã suorũ munerũ testat'. Ca. I.

Qua ratione etiã auris sit emũdanda ac cęlestibus oraculis admouenda. Et quã ob causaꝝ facta sint luminaria. Atq; nõ sint fœcunditatis terrarũ auctores: sed de⁹ pater ꝓ dominũ iesuꝝ omnia liberalitate fœcunditatis impertiat. Quomodo ꝓterea intelligẽdum sit ꝓpheticũ illud: Fecit sol in potestatem diei: ⁊ lunã in potestatẽ noctis. Ca. II.

De dubitatione quę occurrere posset circa discretionẽ inter diẽ ⁊ noctẽ: ac lucez ⁊ tenebras: Et de solutione eiusdẽ. Ca. III.

Quomõ luminaria facta sint in signa: ⁊ de acuta ac diffusa cõfutatione quorundã tẽptantium exprimere natiuitatũ qualitates: qualis videlicet futur⁹ sit vnusquisq; qui natus sit. Ca. IIII.

Quẽadmodũ ꝓtracta luminaria sint ⁊ in tẽpora: ⁊ in dies: ⁊ in annos. Ca. V.

Quõ duo luminaria superi⁹ cõmemorata: magna dici possint: ⁊ de magnitudis eorum ꝓbatione: mẽdaciq; aspectus nostri iudicio. De admirãdo quoq; solis moderamine ac tẽperamento. Ca. VI.

Q luna quędã similia habeat cũ sole eius consorte ac fratre: Plęraq; etiam ab eo diuersa. Ca. VII.

De mysterio defectus ⁊ minutõis lunę. De ei⁹ q̃s laude: ac derisiõe eorũ q̃ eã magicis carminib⁹ deduci posse credũt. Ca. VIII.

De clausione quarti diei cuz redargutione eorum qui numerum quartũ cauere consueuerunt. Ca. IX.

¶ Finis.

¶ Sancti Ambrosij episcopi hexameron quartus liber de die quarto incipit.

¶ De pulchre introducta exhortatione: vt cum in lectione exordiendus sit sol: oculi ⁊ aures emundentur: ⁊ sol ipse caute aspiciat: ne deus esse credat: sed ex ei⁹ admirabilitate ⁊ laude creatoris ipsius admiret atq; laudetur: qui terram fecit etiã sine sole esse posse fecundam: ⁊ ipsa natura voce quadã suorum munerum testatur. Ca. I.

Qui vindemiã colligit: vasa prius quibus vinum infundit mundare cõsueuit: ne sordo aliqua vini gratiaz decoloret. ¶ Quid enim ꝓdest ponẽ vitẽ ordine: fodẽ ątannio:

aut aratrio sulcos ducere: putare: subrigere: adiungere vlmis ⁊ quodā cōubio copulare: si tāto labore vina quęsita in vase coacescant? ¶ Abstutinos quoq; solis ortus si quis spectare desiderat: emūdat oculos suos: ne quid pulueris. ne ḳd purgamentoꝝ oculis eius insideat: quo intuētio hebetet obtutus: neve aliqua caligo nebulosa corporeos visus spectātis obducat. Nobis in lectione exoriēdus est sol: qui aīa nō fuerat: Primū iam die sine sole trāsiuimus. Secūdū sine sole trāsegimus. Tertiū sine sole cōfecimus. Quarto die iubet dē fieri luminaria: solē ⁊ lunā ⁊ stellas. ¶ Sol incipit: emūda oculos mentis o homo: animiq; interiores obtutus: ne qua festuca peccati aciē tui p̄stringat ingenii: ⁊ puri cordis turbet aspectū. ¶ Emūda aūt aurē vt vase sincero scripturę diuine nitida fluēta suscipias: ne q̄ ingrediat cōtagio. ¶ Precedit sol: magno iubare die: magno mundus cōpleno lumine: vaporans calore. ¶ Caue o homo solā eius ppendere magnitudinē: ne nimi⁹ fulgor ei⁹ visus tuę mentis obcecet: ⁊ qui e regione inradiū eius intrēdit: repulso lumine oēm subito amittit aspectū: ac nisi in ceteras partes vultū suū oculosq; cōuertat: estimat se nihil videre: ⁊ intuendi munere esse fraudatū: si vero deflectat obtutū: integrū sibi officium pleuerat. ¶ Caue igit ne et tuū radius ei⁹ exoriens confundat aspectum. Et ideo prius firmamentū cęli aspice q̄ ante solem factū est: terrā aspice: quę anteq̄ sol p̄diret cępit esse visibilis atq; cōposita: germina ei⁹ aspice: anteriora solis lumine. Anteriora rubus q̄ sol: antiquior herba q̄ luna. ¶ Noli ergo deū credere: cui video dei munera esse p̄lata. Tres dies transacti sunt: et solē nemo quęsiuit: ⁊ luminis claritas abūdauit. Habet enī ⁊ dies suam lucē: quę p̄cursor est solis. ¶ Nō igitur te tanto splendori solis temere cōmittas. Oculus est enī mundi: iocūditas diei: cęli pulchritudo: natureq; gratia: p̄stantia creaturę. ¶ Sed quando hunc vides: auctorē eius cōsidera: quando hunc miraris: lauda prius ipsi⁹ creatorem. ¶ Si tam gratus est sol: qui consors ⁊ particeps est creaturę: q̄ bonus est sol ille iusticię? ¶ Si tam velox iste vt rapidis cursibus die ac nocte lustret omnia: quātus ille qui vbiq; semp est: ⁊ maiestate sua compleat omnia? ¶ Si admirabilis qui iubetur exire: quā supra admirationē: qui dicit soli: ⁊ nō exoritur vt legimus? Si magn⁹ est qui p horaꝝ vices loc̄: aut accedit: aut decedit q̄die: q̄lis ille qui etiaꝫ cū se exinaniret vt nos eū possemus videre: erat lumen veruꝫ qō illuminat omnē hominē venientē in hūc mundū? ¶ Si p̄stantissimus qui obiectu terrę patitur sępe defect⁹: quāte maiestatis qui ait: Adhuc semel ego mouebo terram? Aggei. 2. Illum terra absondit: istius motuꝫ nō potest sustinere: nisi volūtatis eius substantia sulciatur. ¶ Si ęco damnū est huius solis gratiam nō videre: quātomagis peccatori damnū veri luminis munere defraudatū: ac ppetuę noctis tenebras sustinere? ¶ Ergo cū vides solem: attende terrā quę antefundata est: attende herbam feni: quę p̄stat ordinis p̄iuilegio: attende ligna: quę plaudunt q̄ prioꝛa luminib⁹ cęli esse cęperunt. Nūquid merita feni maiora q̄ solis: aut nūquid potior ligni p̄rogatiua? Absit: vt insensibilia tantę muneris p̄feramus ministro. ¶ Quid igit p̄cuidit altitudo sapientię ⁊ scientię dei vt prius inciperent ligna esse q̄ illa duo mundi luminaria: ⁊ quidā cęlestis oculi firmamenti: nisi vt cognoscerent omnes diuine testimonio lectionis terram sine sole posse esse fecundaꝫ? Nanq; potuit sine sole prima rerū semina germinare: potest vtiq; semina accepta nutrire: ⁊ ppino sotu sine calore solis partus edere. ¶ Hac igitur voce quadā suorum munerum clamat natura: Bonus quidē sol: sed ministerio nō imperio. Bonus meę fecunditatis adiutor: sed nō creator. Bon⁹ meorū altor fructuū: sed nō auctor. Interdū partus meos ⁊ ipse adiuit: frequenter mihi ⁊ ipse dāno est: plerisq; me locis indotatam relinquit. Nō suꝫ ingrata conseruo: mihi est in vsum datus: mecū labori est mancipatus: mecum subiectus est vanitati: mecū corruptionis subditus seruituti. Adeoq; cōgemiscat ⁊ comparturit: vt veniat adoptio filioruꝫ: ⁊ humani generis redemptio: qua possimus et nos a seruitio liberari: Adeū assistens laudat auctorē: mecū hymnū dicit dño deo nr̄o. Vbi maior ē gra: ibi mecū est et cōp̄sortiū. Vbi sol būdierit: ibi terra būdiet: Benedicunt ligna fructifera: būdicūt pecora: būdicunt vo lucres. In mari positus illū nauta accusat:

me desiderat: in montib⁹ illum pastor declinat: ad mea germina: ad meas festinat arbores: quib⁹ exestuãs obumbrek: ad meos fontes sitiens ⁊ lassus accurrit.

¶ Qua ratione etiã auris sit emũdãda: ac celestib⁹ oraculis admouenda: Et qua ob causam facta sint luminaria. Qdcꝫ nõ sint fecunditatis terrarũ auctores: sed de⁹ pater p dñm iesuꝫ omnia liberalitate fertilitatis impertiat. Quõ pterea intelligendũ sit pphetic̃ illud: Fecit solẽ in potestate diei: ⁊ lunaꝫ in potestate noctis: La. II.

Watth. 18. Sed ne oculoꝫ tibi exiguũ videak eẽ testimoniũ: emunda aurẽ: admoueã celestib⁹ oraculis. Duob⁹ enĩ ⁊ tribus testib⁹ stat omne verbũ. Audi dicẽtez: Fiant luminaria in firmamẽto celi ad illuminationẽ terre. ¶ Quis hoc dicat: Deus dicat. Et cui dicit: nisi filio: De⁹ ꝫpat dicat: Fiat sol: ⁊ fili⁹ fecit solẽ. Dignũ enĩ erat vt solẽ mũdi faceret sol iusticie. Ipse ꝫ eũ in lumẽ adduxit: ipe eũ illuminauit: ipse ei donauit fundendi luminis ptãtem.

Ps. 118. ¶ Fact⁹ est ꝫ sol: ideo ⁊ ipsi seruit: qñ dictũ est: Fundasti terrã ⁊ pmanet. Dispositione tua pmanet dies: qñ vniuersa seruiũt tibi. Eteñ cui dies seruit: quõ nõ seruit sol: q̃ factus est in ptãtẽ diei? Quõ nõ seruit luna ⁊ stellẽ: quẽ facte sunt in ptãtẽ noctis? Eteñ quãto maiorẽ his gratiã creato⁹ donauit: vt aer solito ampli⁹ solis claritate resplẽdeat: dies seren⁹ luceat: noctis illuminenk tenebr: p lunẽ stellarũqꝫ fulgorẽ celũ velut q̃busdã floꝛib⁹ coronatũ ita ignibus luminaribus emicet vt paradiso putes vernãte depictũ: spirantiũ rosarũ vnus monilib⁹ renitere: quãto igĩk ampli⁹ his decoris videk eẽ collatũ: tãto ampli⁹ debẽt. Cui enĩ plus cõmittik: plus debet. Et ideo bñ a plenisqꝫ ornamentũ celi est nũcupatũ: eo q̃ sit stellarũ monile pciosũ. ¶ Atqꝫ vt sciamus qz fertilitas terrarũ nõ calori solis ascribik: ꝑ diuinę

Ps. 103. indulgẽtię deputak: aut ppha: Oia a te expectant: vt deo illis escã in tẽpore: dante te illis: colligẽt sibi: aperiẽte te manũ tuã: vniuersa implebunk vbertate. Et infra: Emitte spiũ tuũ ⁊ creabunk: ⁊ renouabis faciem

Watth. 6. terrę. Et in euãgelio: Considerate volatilia celi: qz neq̃ serunt neq̃ metunt: et pater vester celestis pascit illa. ¶ Non ꝫ sol aut luna fecũditatis auctores sunt: sed de⁹ pater per dñm iesum oĩbus liberalitatẽ fertilitatis impertit. ¶ Pulchre aũt exposuit nobis pphe-

Ps. 8. ta: quid sit qõ ipse ait: Quia fecit de⁹ solez in ptãtem diei: ⁊ lunã in ptãtẽ noctis. Hã ⁊ in isto psalmo cẽtesimo tertio de quo supra diximꝰ: scpsit: Fecit lunã in tẽpora: sol cognouit occasum suũ. Cũ enĩ dies horas suas cõplere ceperit: sol debitũ sibi cognoscit occasum. Est ꝫ in diei ptãte sol: ⁊ luna in ptãte noctis: quę tẽpoꝛ viabus obedire cõpelik: ⁊ nunc implek lumine atqꝫ vacuak. ¶ Licet plęriqꝫ hunc locũ mystice de christo ⁊ ecclesia videank accipere: q̃ agnouit xp̃us p̃ prij corpis passionẽ: qui ait: Pater venit ho-

Joh. 17 ra: clarifica filiũ tuũ: vt ille occasu suo oĩb⁹ donaret vitã eternã: qui ꝓpterq̃ mortis vrgebantur occasu: ⁊ ecclesia tẽpora sua habeat: pfecutiõis videlicet ⁊ pacis. Hã videk sicut luna deficẽ: ꝑ nõ deficit. Obũbrari põt: deficere nõ põt: qz aliquoꝛ quidẽ pfecutionib⁹ discessione minuik: vt martyrũ pfessionib⁹ impleak: ⁊ effusi p xp̃o sanguinis clarificata victoriis: maius deuotionis suę et fidei toto orbe lumen effundat. ¶ Hãqꝫ luna luminis iminutionẽ habet: nõ corpis: qñ p vices mẽstruas deponere videk lumen suũ vt mutuek a sole: q̃ facile puro aere atqꝫ pspicuo qñ nulla eã obducta nebula caligantẽ facit: colligi põt. Orbis enĩ integer manet lunę: et si nõ simiter totus vt pars ei⁹ effulgeat. Et q̃lis videri solet cũ plen⁹ẽ luminis: talis est magnitudine: ꝑ gymbrã quãdã lumine suo vt viduat⁹ apparet. Inde cornua ei⁹ refulgẽt: qz corpus ei⁹ in orbẽ diffundik: sed velut deficiẽte portionis luce suę sinuak.

¶ De dubitatione q̃ occurrere posset circa discretione inter diẽ ⁊ noctem: ac lucem ⁊ tenebras: Et de solutione eiusdem: La. III.

Onere aũt põt qõ ait: vt Fiãt luminaria ad illumiationẽ sup terrã: que discernat inter diem ⁊ noctẽ. ¶ Quia ⁊ supra iã vbi lumen fecit dixerat: Separauit de⁹ inter lucem ac tenebras: ⁊ factum est vespere ⁊ mane dies vnus. ¶ Sed consideremus quia aliud est lumẽ diei: aliud lumen solis ⁊ lunę ⁊ lumen stellarũ: eo q̃ sol ipse radijs suis fulgorẽ diurno lumini videak adiungere: quo vel ortus diei põt ꝓdere vel occasus. Hã ante solẽ lucet quidẽ sed nõ refulget dies: qui am-

plū⁹ q̄z meridiano sole resplēdet. Q̄ō ostendit ꝓpheta dicens: Et educet sicut lucē iustitiā tuam: ⁊ iudiciū tuū sicut meridiē. Nō solū enī lumini: sed etiā meridiano lumini: sanctī iustitiā cōparauit. ¶ Deinde nō solū vnum signū: sed etiaz duo voluit esse diurne̅ discretiōis atq; nocturne̅: vt ⁊ lux discretionez faciat ⁊ solis exortus: ⁊ iterum lucis defectus ⁊ stellarū ortus: inter occasum diei distinguat ⁊ noctis exordiū. ¶ Nā vbi occiderit sol: manet tñ adhuc aliquid reliquiarū diei donec tenebre̅ terrā̄ operiant: ⁊ tunc luna orīt ⁊ stellę. Et de nocte quidē aperte liquet: q; luna ⁊ stellarū illuminatio: noctis spacia testant. Siquidē ꝑ diem fulgorē illū lunarē stellarūq; omniū: sol exortus abscōdit. ¶ De die aūt: vel ipsa solis flagrantia docere nos pōt: diuersam diurni luminis ⁊ solis esse naturā: ⁊ ipsam esse speciē discolorem. Simplex est enī lucis species: vt lumē ꝓbeat. At vero sol nō solum virtutē illuminandi habet: sed etiā vaporādi. Ignē⁹ est enī. Ignis aut̄ ⁊ illuminat ⁊ exurit. Vnde dñs volens moysi ostendere suę opationis miraculū: quo eū ad obediendi studiū ꝓuocaret: atq; ad fidē inflāmaret eius affectuz: in igne visus est i rubo: ⁊ rubus nō exurebatur: sed tantū splendere ignis species videbat. Alterū igit munus ignis vacabat: alterum operabat. Vacabat exustionis vis: operabatur illuminatiōis. Ideo stupebat moyses: q; cōtra naturā suam ignis nō exurebat rubū: qui etiā vehementior̄ materiē cōsueuit exurere. Sed dñi ignis illuminare solet: exurē nō solet. ¶ Ac forte dicas: Quō scriptū est: Ego sum ignis cōsumens? ¶ Bene admonuisti. Nō solet cōsumere: nisi sola peccata. In retributionib⁹ quoq; meritorū colligimus diuidi ignis naturā: vt alios illuminet: alios exurat. Illumiet iustos: exurat impios. Nō eosdē quos illuminat exurit: ⁊ quos exurit illuminat: sed illuminatio ei⁹ inextinguibilis est ad ꝓunctionē bonorū: exustio vehemens ad supplicia peccatorū. ¶ Sed reuertamur ad discretionē diei ac noctis. Oriente diei lumine nox fugat: decedente die nox infundit. Nō est enī luci societas vlla cū tenebris. Siquidē naturali lege hoc dñs in prima operatione sua cōstituit. Et enī q̄si lumē fecit deus: ⁊ discretionem fecit inter lucē ac tenebras. ¶ Deniq; in ipso die iā sole infuso terris: videmus vmbrā vel holo vel virgulti alicui⁹ a lumine separari: vt mane ad occasū dirigat: vespere tot queat in orientē: meridianis horis ad septentrionē inclinet: lumini tñ nō cōfunditur atq; miscetur: sed cedit ⁊ refugit. ¶ Simulet ⁊ nox cedere videt diei: ⁊ se ab eius lumine declinare. Est enī vt peritiores ꝓbarunt q̄ nobis vel etate vel munere ꝓcurrerūt vmbra terrę. Naturaliter enī vmbra corpori adhęret atq; adiungit: adeo: vt etiaz pictores vmbras corporū pnulsq; pinxerint nitantur exprimere: idq; artis esse asserant: nō intermittere vim nature: ⁊ quasi naturalis iuris ꝓuaricator habeat: cui⁹ pictura nō etiā vmbram suā exprimat. ¶ Ergo sicut in die ex regione solis aliq̄ corpus occurrit: ex ea parte qua lumine repellit vmbra subsistit: sic cū decedente die ex regione luminis eius aut solis terrę obiectus occurrit: obumbrat aer. Vñ liqt: q; nocte faciat vmbra terrarū.

¶ Quō luminaria facta sint in signa: ⁊ de acuta ac diffusa cōfutatione quoꝝunda temptantiū exprimere natiuitatum qualitates: qualis videlicet futur⁹ sit vnusquisq; qui natus sit: Ca. iiii.

Fecit ergo solē ⁊ lunā ⁊ stellas: ⁊ ꝓstituit illis mensuras tempoꝝ soli diurnas: lunę stellisq; nocturnas: vt iste augeat diei gratiā: ille vmbrā tenebras q; illuminēt. ¶ Et sint in signa ⁊ in tēpora: ⁊ in dies: ⁊ in annos. ¶ Diuisa tēpora habēt: parilq; mensuras ꝑ mētiū vicibus sol ⁊ luna cū stellis: ⁊ sunt in signa. Nō possumus negare: q; ex sole ⁊ luna signa aliqua colligāt. Nā ⁊ dñs dixit: Et erūt signa i sole ⁊ luna ⁊ stell. Et querētib⁹ aplis signū aduētus eius: respōdit: Sol obscurabit: ⁊ luna nō dabit lumē suū: ⁊ stellę cadēt de cęlo. Hec dixit forte signa futurę cōsūmationis. Sed cōuenīēo debet curę nostrę mēsura seruari. ¶ Deniq; nōnulli natiuitatū tē ptauerūt exprimere q̄litates: qualis futur⁹ sit vnusquisq; qui nat⁹ sit: cū hoc nō solum vanū sed etiā inutile sit querētib⁹: impossibile pollicētib⁹. ¶ Quid enī tā inutile: q̄s vt vnusq̄sq; psuadeat sibi: hoc esse q̄ nat⁹ est: ⁊ Nemo ꝙ debet vitā suā: statū: mores q; mutare: cuiꝰ q̄ melior fiat. ¶ Sz in ea psuasiōe neq; ꝓbū poteo laudare: nec ꝺdēnare ipsoꝝbū: q̄ necessitati natiuitat⁹ suę respōdere videat. Et quō dñs aut ꝓmia ꝓposuit bonis:

Ps. 36.

Ecclī. 16.

Luc. 21.

Matth. 24.

aut improbis pœnas: si facit necessitas disciplinã: & p̃fessionẽ stellaꝝ cursus informat?

¶ Et quid est aliud q̃ hominẽ de hoie exuere: si nihil moribus: nihil institutioni: nihil studijs derelinquit? ¶ Q̃ multos videm⁹ ereptos criminib⁹ atq̃ peccatis: in meliorẽ statũ esse cõuersos. ¶ Redempti sunt apli & cõgregati ex peccatorib⁹. Nõ vtiq̃ natiuitatis suę hora: sed christi eos sanctificauit aduent⁹: & hora dñicę passionis redemit a mor-
Luc.23. te. ¶ Latro damnatus capitis: ille cuꝝ dño crucifixus: nõ bñficio natiuitatis suę: sed fidei cõfessione ad paradisi ęterna transiuit.
Jone.1.et.2. ¶ Jonã in mari nõ vis natiuitatis: sed dissimulatio diuinę p̃ceptionis p̃capitauit & offensa: eundẽq̃ cet⁹ excipiens: ad indicii futuri mysteriũ post triduũ reuomuit: & p̃phe-
Act.12. tię merito gratię reseruauit. ¶ Petrũ de carcere imminẽti morte perimẽdũ: angel⁹ chri-
Act.9.et.28. sti nõ stellaꝝ series liberauit. ¶ Paulũ cęcatas cõuertit ad gratiã: & paulum a vipera: turbatũq̃ naufragio: nõ remedia natiuitatis ꝟ deuotionis merita seruauerũt. ¶ Quid de illis dicimus: qui eoꝝ p̃cibus cũ fuissent mortui resurrexerũt? Vtrũ illos sua natiuitas: an aplica gratia resuscitauit? ¶ Quid opus fuit vt se ieiunijs periculisq̃ cõmitterent: si ad qõ volebant: natiuitatis bñficio poterant puenire? & si credidissent: dũ expectant fatorũ necessitatẽ: nunq̃ ad tantaꝝ puenissent gratiã. ¶ Inutilis igit̃ ista pfusio. ¶ Quid q̃ etiã impossibilis? Nã vt de eorũ aliquid disputatione humanus redar gũedi gratia nõ p̃bandi: magnã vim dicũt esse natiuitatis: eãq̃ minutis q̃busdã & certis colligi oportere mometis: ac nisi verius colligat: summã esse distãtiã: breui eñ atomo exiguoq̃ momento distare natiuitatez inopis & potẽtis: egẽtis & diuitis: innocentis & nocẽtis: et plerũq̃ eadẽ hora generari lõgeuitati debitũ: & prima pueritię ętate moriturũ: si reliqua disparia sint: & puncto aliquo discreta. ¶ Hoc quẽadmodũ possint col-
De horoscopio ligere respondeãt. Cõstituę partuꝝ fœminę. Obstetrix vtiq̃ cũ p̃mo cognoscit: explorat vagitũ quo natiuitas colligit: attẽdit vtrũ masculus sit an fœmina. Quot vis iter has moras p̃terire mometa? Pone mathematicũ p̃paratũ: Nũquid põt vir interesse puerperio? Dũ mandat obstetrix: audit chaldęus: ponit horoscopiũ in alteri⁹ sortẽ. Jã nati fata nugrarunt: de altero quęrit: & alteri⁹

genitura p̃ponit. ¶ Pone verã esse eorum opinionẽ: de natiuitatũ necessitatibus non posse verã esse collectionẽ. Puncta transeunt: fugit tẽpus irreparabile. ¶ Nõ est dubiũ q̃ tẽpus in atomo & in momẽto in ictu oculi sit: adducor vt credã: qñ omnes in atomo: in momẽto: in ictu oculi resuscitamur:
1.Cor.15. vt aplus p̃stitit dicens: Ecce mysteriũ vobis dico. Omnes quidẽ resurgem⁹: nõ omnes aũt immutabimur: in momẽto: in ictu oculi: in nouissima tuba. Canet eñ tuba et mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Inter effusionẽ & susceptionẽ: depositionẽq̃ pignoris: inter fletũ eius & nũcũ: quot atomi transierunt? ¶ Et hoc vt simpliciter ista texuerim. Nã & ipsi vitalẽ illum signorũ duodecim circuitũ in duodecim partes diuidunt: & q̃ triginta dieb⁹ sol duodecimã partẽ sphęrę ei⁹ quę inenarrabilis habetur regredit: quo gyrus solis anni circuitu cõpleatur: in triginta portiũculas: quas μερίδας græci vocant: vnãquãq̃ duodecim illarũ distribuũt portionẽ: ipsã q̃ portiunculã in sexaginta vices cõferunt: Rursus vnũquodq̃ de illis sexaginta: sexagies secant: & incõprehensibile est in quo sexagesimo tot sexagesimę portiũculę natiuitatis mometa cõstituant: & qui singulorũ signorũ sit aut motus aut species in natiuitate nascẽtis. Vnde cũ impossibile sit tã subtiles minutias tempons cõprehendere: etiã gua autẽ minutia inuebat vniuersitatis errorem: totum negociũ plenũ est vanitatis.

¶ Disputatores eorũ quę sua sunt nesciũt: quomõ aliena nouerũt? Quid sibi immineat ignorant: quõ possunt alijs quę sibi futura sunt denũciare? Ridiculũ est credere: q̃ si possent sibi potius p̃iderẽt. ¶ Jam illud q̃ ineptũ: vt si quis signo arietis ortus esse se dicat: ex vsu pecudis ęstimetur ęstantissimus p̃silio: q̃ in grege huiusmodi emineat pecus: aut locupletior: eo q̃ vestitũ habeat aries naturalẽ: & quot annis lucrum capiat indumenti: eo q̃ viro illi familiaria videantur questuũ esse cõpendia. ¶ Similiter & de tauri & de piscium signis argumentantur: vt ex natura vilium animantiuꝝ cęli motus et signorũ interpretandas existiment p̃tates.

¶ Libuo ergo noster viuẽdi nobis decreta constituit: & alimẽta nra nobis: id est: aries taurus & piscis motũ impumũt disciplinã? ¶ Quõ igit̃ de cęlo nobis causas rerũ & sub

stantiã vitę hui⁹ accersiunt: cũ ipsis cęlestibus signis causas mot⁹ sui ex qualitatibus ęsce vilis impertiant? ¶ Liberalẽ aiũt signo ortũ arietis: eo q lanã suam aries nõ inuit⁹ deponat: & hmõi virtutẽ vilis animãtis malunt naturę deputare q̃ cęlo: vnde & serenitas nobis fulget et pluuia ſępe descendit. ¶ Laboriosos & patiẽtes seruitij quos nascentes taur⁹ aspexerit: q; animal laboriosum & assuetũ iugo spontanea seruituti colla submittẽs. ¶ Percussionẽ q̃ cui⁹ natiuitatẽ scorpius in sua parte cõplexus sit: & malicię venena reuomẽtẽ: eo q animal venenatũ sit. ¶ Quid igit̃ aucrontatẽ viuẽdi datũ te signoꝝ cęlestiuꝫ dignitate ꝓtendis: et de nugis quibusdã argumentũ assertionis assumis? Nã si de animalib⁹ assumptę butusmodi moꝝ ꝓprietates: cęli motib⁹ imputmunt: & ipsum videt bestialis naturę ptãti esse subiectũ: ex quo causas vitalis substantię quas hoibus imptiret: accepit. ¶ Q; si hoc abhorret a vero: multomagis illud ridiculũ veri eos subsidio destitutos: hinc fidẽ suę disputationis accersire. ¶ Deinde illud cõsiderem⁹ q̃ planetas illa signa appellãt: quoꝝ motibus formari asserũt vitę nostrę necessitates. Siue igit̃ vt nomẽ sonat sp vagent: siue vt ipſi dicunt q; cõcito motu ferãtur: & decies milies in die: aut si hoc incredibile videt multiplicem speciẽ innumera sui cõuersione cõmutent: fide caret q; taꝫ vago sui errore & tam celeri motu stãtã nobis atq; immobilẽ viuendi substantiã sortẽq; decernãt. ¶ Scrũt tñ nõ esse equales omniũ motus: sed alioꝝ celeriores: alioꝝ tardiores eẽ circuit⁹: vt in eadẽ hora & videãt se frequẽt & frequent absẽdãt: dũ aliud ab alio ꝓcenk. ¶ Aiunt autem plurimũ referre: vtrum generati benefica signa videãt: an malefica & noxia: et in eo natiuitatis esse distantiã: q̃ benefici signi aspect⁹ plurimũ cõferat: malefici & noxij plurimũ nocear. Sic eñ eadez signa quę venerank appellare consueuerũt. Necesse eñ habeo coꝝ vtr⁹ nominib⁹ quoꝝ vtroꝝ assertionib⁹: ne ignorata magis q̃ vacue facta atq; destructa sua argumẽta cõmoꝛẽt. Itaq; cũ illũ vagũ celerẽq; motũ nõ queant cõprehẽdere: ſępe fit̃ vt illã puncti & momẽti incõprehẽsibil substitatẽ ponãt bñfici signi aspectũ: vbi grauis atq; nociua incurrat offensio. ¶ Et q̃d mirũ: si ibi ludunk boies; vbi signa innoxia blaſphemãtur? Quę si natura noxia esse credunk: de⁹ q̃ sũmus arguik: si fecit q̃ malũ est: & fuit improbitatis opator. ¶ Sj vero ex sua volũtate putank assũpſisse q̃ nocear insontib⁹: et nulli⁹ adhuc facinoris pessimi sibi pscijs: q̃bus pęna ascribik anteq̃ culpa: quid tã irrationabile q; etiã irrationabilũ bestiarũ excedat imanitatẽ: vtvsus fraudis aut gratię: nõ meritũ hominũ deputet: sed signoꝝ motibus deferak? ¶ Nihil inqt ille deliquit: sed noxia eũ stella cõsperxit: saturni ei sidus occurrit: auertit se paululũ & erũnaz ab se abstulit: & crimẽ aboleuit. ¶ Sed hęc coꝝ sapientia telę araneę cõparak: i quã si culex aut musca inciderit: etuere se nõ põt: si vero validioꝝ asantiũ villũ genus incurriſſe visum est: ptransluit: & casseo rupit infirmoo: atq; inanes laqos dissipauit. ¶ Talia sunt recta chaldęoꝝ: vt in his infirmi hereant: validiores sensu offẽsionẽ hre nõ possint. ¶ Itaq; vos q; validiores estis cũ videritis mathematicos: dicite: telã araneę texunt: quę nec vsũ aliquẽ põt hre nec vincula: Si tu ñ q̃si culex aut musca lapsu tuę infirmitat̃ incurras: sed quasi passer aut colũba casseo inualidos ꝓpetio volatus celeritate dissoluas. ¶ Etenim q̃s prudentiũ credat: q; signoꝝ motus qui ad diẽ ſępe mutank & multiplicater in se recurrũt: insignia deferãt ptãtũ? ¶ Nã si ita esset: quãtę ad diẽ regaliũ natiuitatuꝫ exꝓmerenk figurę? Quotidie & reges nascerenk: nec regalis in filios transmitteret⁹ successio: sed ſp ex diuerso statu q̃ ius imperialis acquirerẽt ptãtis orirenk. Quis igit̃ regũ genituꝝ filij sui colligit: si ei debeak imperiũ: & nõ ꝓpria successionẽ regni in suos trãscribit arbitrio? ¶ Regum⁹ certe q; abia genuit asa: & asa genuit iosaphat: & iosaphat genuit iozã: & iozam genuit oziã: & reliq̃ omnis vsq; ad captiuitatẽ p reges generis pariter & honoris ducta successio est. Rũquid q; reges fuerũt: signis cęlestibus formãdos motus suos imperare potuerũt? Quis eñ hominũ põt habere in his dñatũ? ¶ Deinde si ad necessitatẽ genitalẽ nõ ad institutaq; moꝝ act⁹ nri factaq; referank: cur leges ꝓpositę sũt: iura etiã ꝓmulgata: q̃b⁹ aut pęna ipsos decernik: aut securitas deseꝛt inoxios? Cur nõ venia dat eis: cũ vtiq; vt ipſi aiũt: nõ sua volũtate sed ex necessitate deliq̃rit?

Cur laborat agricola: & nõ magis expectat: vt inlaboratos fruct⁹ ꝓuilegio suę natiui-

taris inuebat receptaculis horreoꝝ? Si ita natus est: vt ei diuitiꝫ atꝙ opes affluant: vt sibi spontaneos reditus sine vllo semine atꝙ ope terra parturiat: non vomere aruis ipsumat: nō citruꝫ manū falci admoueat: nō legende vindemie subeat expēsam: ꝑ vltro ei in oēs scrias vina fundant fluctia: sponte ei oleū nullis inserta caudicib⁹ siluestris oleę baca desudet: nec diffusi ꝙquoris trāsfretaturus periculū ꝓprię salutis sollicit⁹ mercator horrescat: an otioso pōt vt aiūt quadā sorte genitali diuitiarū thesaur⁹ illabi.

¶Sed nō hęc est vniuersoꝝ sentētia ¶De/niqꝫ spiger depsso aratro terrā scindit agricola: nudus arat: nudus serit: nud⁹ sole seruente tostas estate colligit fruges: ⁊ negociator impatiēs flantib⁹ euris intuto plerūqꝫ naufragio sulcat mare. ¶Vñ impetunitatez eoꝝ temeritatēqꝫ pdēnans ꝓpheta ait: Erubesce sidon dixit mare. Hoc est: si pericula vos nō mouēt: vel pudor cōpellat: verecūdia ꝓfundat. Erubesce sidon: in qua null⁹ virtuti loc⁹: nulla salutis cura: nulla inuentus ꝑ exercitijs patrię bello dedita armisqꝫ exercitata: sed ois sollicitudo de questu: oē studiū mercaturę. Semē inquit mercatorū sicut messis. Quę aūt merces homini christiano: si nō ex voluntate sed ex necessitate curas suas ⁊ opera cōponit? Vbi eñ directa necessitas: ibi inhonorata industria.

Isa.23.

¶Quēadmodū ꝓtacta lumināria sunt ⁊ in tempora: ⁊ in dies: ⁊ in annos: Ca.v.

Multa dictum⁹: plura volum⁹: ne ꝺs ea ꝙ a nobis de illoꝝ assertionibus yspurpant ad rescissēdū: ad recognoscendū assūpta arbitrer. Nā ꝙ pueri nisim⁹: ea senes cōmemorare qui possum⁹? Nunc ad ea ꝙ ꝑm lectionē suplunt dirigam⁹ stilū.

¶Sint (inquit) luminaria in signa: ⁊ in tempora: ⁊ in dies: ⁊ in annos. De signis diximus: tēpora aūt ꝙ sunt: nisi mutationū vices: hyems: ver: estas atꝙ autūnus? In istis igit tēporibus aut velocior est transit⁹ solis: aut tardior. Alia eñ ꝑstringit radijs suis: alia inflāmat calorib⁹. ¶Iraꝙ cū sol meridianis partib⁹ immorat: hyemo nobis est. Nā cū sol longi⁹ abest: terra rigescat gelu: stringit frigore: et plurima noctis vmbra terras operit: vt multo plitriora sint noctis spacia q̄ dieī. Hinc ortur causa vt hibernis flatib⁹ nimia vis nuiuꝫ pluuiarūqꝫ

De hyeme

fundatur. ¶Cum vero ex meridianis decedens partib⁹ sup terrā redit: noctis ac diei exequat tēpora: ⁊ ꝙ magis moras suis adiūgit cursib⁹: eo paulatim tēperiez aeris hui⁹ reducit: ⁊ reuocat aurarū clemētā: ꝙ souēs oia repetendos cogit in part⁹: vt terra germinet: ac resoluta sulcis semina reuiuiscāt: viresc̄at arbores: ad ꝑpetuitatē qꝫ ꝓseruandi genet̄ eoꝝ ꝙ vel in terris sunt: vel in aqꝫ gaudent: annuis fętib⁹ successio ꝓpagetur. De hyeme

¶Ast vbi ad estiuas ꝓuersiones in septētrionē se subrigit: spacia diurna ꝓducit: noctē vero artat ⁊ astringit. Iraꝙ quo magis vsu assiduo aeri huic copulat⁹ atꝙ miscet: eo amplius ⁊ ipsū aerē vaporat: ⁊ terrarū exiccat humorē: adolescere facit semina: ⁊ tanꝙ in sucos viriles maturescē poma siluarū. Tū qꝫ flagrantior est: minores vmbras facit in meridiano: qñ ex alto hūc illuminat locū. De estate

¶Vñ ⁊ synagoga dicit in cāticis canticorū: Annūcia mihi quē dilexit aia mea: vbi pascis vbi manes in meridiano: ne forte fiam circūamicta sup greges sodaliū tuoꝝ. Hoc est: Annūcia mihi xp̄e: quē dilexit aia mea. Cur nō pot⁹ quē diligit? Sz synagoga dilexit: ecclesia diligit: nec vnqꝫ circa christuꝫ suū mutat affectū. Vbi inqt pascis: vbi manes i meridiano? Sequi te cupio quasi alūna: ꝙ qsi copulata añ retinebar: ⁊ greges tuos ꝙrere: ꝙ amisi meos. In meridiano pascis: hoc est: i ecclesię loco: vbi iustitia resplēdet: vbi fulget iudicium sicut meridies: vbi vmbra nō cernit: vbi maiores sunt dies: q eis sol iustitię tanꝙ ęstiuis mēsib⁹ diutius imoret. Denięꝫ dies dñi nō est breuis ꝑ magnus: q: scriptū est: Donec veniat dies dñi magn̄. Cant.1.

¶Vñ ⁊ iacob ait: Oēs dies vitę meę quos ago breues ⁊ maligni. Etenī maligna lux dubia. Ergo dies breues dubię luc̄ sūt ⁊ vmbrosi: dies magni sine vmbra sunt: vt plurimi in aliqbus locis scriptionib⁹ vsu exemploꝫ cognouerūt. Iodis.1 Gen.47.

¶Synagoga itaqꝫ diebus breuib⁹ ⁊ malignis: cui⁹ typū plerūqꝫ iacob in psona sua exprimit vel ꝓli eius: vmbrā habebat plurimā: ꝙ solem iustitię nō videbat: et videbat illū nō ex alto sup caput suū: sed ex meridiano illuminantē: quando hyemo erat. ¶Ecclesię autem dicit: Hyems abiit: discessit: sibi flores visi sunt in terra: tēpus messis aduenit. ¶Ante aduentū christi hyemo erat: p⁹ aduētū christi flores sunt veris ⁊ messis estatis. Ex meridiano ꝙ ⁊ ex Cant.2.

gentiū cōuersione illū illuminātē vidēs ob-
Isa.9. umbrabat. ¶ Ppius aūt gentiū qui erat cō
fusionis ac gēlis: q̄ sedebat in tenebris: vi
dit lucē magnā: qui sedebāt in regione vm
bre mortis: lux orta est illis. Magna lux di
uinitatis quā nulla vmbra mortis interpo
lat. Jōꝝ ex alto illuminat: q̄ t hoc scriptū
Psal.1. est dicēte zacharia: In quib⁹ visitauit nos
oriens ex alto: illuminare his q̄ in tenebris
Luce.1. t vmbra mortis sedent. ¶ Est sane t aliꝗ sa
lutis vmbra nō mortis: vt est illa: Sub vm
Psal.16. bra alarū tuarū ꝓtege me. Vmbra quidē q̄
corporis est: vmbra q̄ crucis. Sz vmbra sa
lutis: q̄ in ea erat peccatoꝝ remissio t resus
citatio mortuoꝝ. ¶ Exemplū q̄ possum⁹ ac
cipere: q̄ hyemales dies breues: vmbras ma
iores habēt: estiui dies maiores: ꝙ vmbras
minores habent. Medio q̄ die minor vm
bra: q̄ in ꝓncipio ē diei vel fine: t hoc apud
nos in parte occidētis. Lyneꝝ sūt q̄ dicāt q̄
p duos totⁱ anni dies sine vmbra fuerint
in partib⁹ meridianis: eo q̄ habētes super
verticē suū solē: vndiq̄ p circuitū illuminēt
vñ τὰ σκιὸποι dicunt grēce. ¶ Pleriq̄ etiā fe
runt sic e regiōe ex alto fieri solē: vt p angu
stia puteoꝝ aquā quę in ꝓfundo ē videant
refulgere. ¶ Esse aūt dicunt in meridiano q̄
ἀσκιοὶ vocāt: eo q̄ vmbrā ex vtroq̄ latere
trāsmittāt. Vmbra eñ e regione solis am
bulantib⁹ post tergū est: vtputa si cōtra ori
entē pgas matutinis horis: si ꝓtra meridia
nā plagā ꝓtendas medio die: si cōtra occi
dentē in occasu diei. ¶ Ex trib⁹ igiē partī
bus sit tibi sol obuius: ex oriēte: ex meridia
no: ex occidēte. Mane t sero post tergū est:
meridie q̄s a latere. At vero a septēmone nū
quā est sol: t ideo vmbra. Si ꝓtra septētrio
nem dirigas: siue mane: siue sero: siue meri
die nō pōt esse post tergū sol. Sūt eñ i hoc
quē nos incolim⁹ orbe terrarū: circa meridi
em positi: qui in australē plagā videant vm
brā trāsmittē. Hoc aūt fieri dicit sūmo ęstu:
cū ad aquilonē sol dirigit. ¶ Postea nos au
tūnus excipiens: infringit quidē ęstuū ma
gnitudinē: sed paulisper relaxato ac depos
to calore p tēperiē medij moderaminis: sine
fraude nos atq̄ vlla noxa flatib⁹ tradit hye
malib⁹. ¶ Sint (inq̄t) etiā in dies. Nō
vt faciant dies: ꝙ vt in eis habeāt principa
tū: vt ortus diei vberiore sol illuminet ęfa:
vt p totū diē designādi habeat eius ptēm
cursus sui munere. Sic accipiūt nōnulli qō
ait ꝓpheta: Solē in ptātem diei: lunā t stel Ps.135.
las in ptātem noctis. Circūfertur eni lumē.
In annos q̄s ordinati sūt sol t luna. Lu
na p trecētos dies duodenos vicib⁹ suū cur
sum ꝓficiens: cōsummat annū sm hebreos:
aliq̄bus diebus adiectis sm romanos: bis
sexto semel intra q̄nquēniū vni⁹ diei adiec
tiōe celebrato. ¶ Solsticialis q̄s ann⁹ est: cū
sol expleto p oīa signa circuitu: in id vñ ꝓ
cipium cursus sui sumpsit: recurrit. Annua
eñ ferē ei tot⁹ spacij esse ꝓfunctio.

¶ Quō duo luminaria superi⁹ cō
memorata: magna dici possint: t ꝙ
magnitudinis eoꝝ ꝓbatione: mē
daciq̄ aspectus nostri iudicio. De
admirādo quoq̄ solis moderami
ne ac temperamento: Ca. VI.

Fecit ergo de⁹ hec duo lumi
naria: Que magna possum⁹ ac
cipere: nō tā alioꝝ cōparatione ma
gna q̄m suo munere: vt est ęlū magnū: t ma
re magnū. Nā t magnus sol: qui cōplet or
bē terrarū suo calore: vel luna suo lumine:
nec solū terras: sed etiā aerē hunc et mare:
ęliq̄ facit. Que in quacunq̄ parte fuerint
ęli illuminat ora: t eque spectant a cūctis:
vt ea tanq̄ suis nū regionib⁹ ꝛmorari: t sibi
tantū adesse atq̄ lucere singuli ꝙ credāt:
cū similiter luceāt vniuersis: vt nemo bis ꝓpi
orē alū q̄m ipse est arbitret. ¶ Exemplū ma
gnitudinis eoꝝ cuidēs: q̄ oībus hoib⁹ oꝛ
bis lunę idē videt. Nā si interdū augeat lu
men ei⁹ atq̄ minuat: nū eadē nocte qualis
mihi aparet: talis t oībus. Nā si longe po
sitis minor videret: ꝓpius cōstitutis maior
refulgeret: t ꝓderet angustiaꝝ t exiguitatē
indiciū. Etenī reliq̄ alia longe positi mino
ra arbitramur: ꝓpius ꝓtēctes maiora credi
mus: quo magis finitim⁹ fueris: eo tibi ei⁹
rei quā cernis magnitudo cumulat. Solis
radi⁹ nulli ꝓpior: nulli lōginquor est. Similer
t lunę glob⁹ ęlis est oībus. Stilis ē sol: t in
dis t britānis eodē momēto videt cū orīt.
Nec cū vergit i occasū minor aparet oriēta
libus q̄m occidētalib⁹: nec occidētalib⁹ cū ori
tur inferior q̄m oriētalib⁹ ęstimat. Quātū di
stat inq̄t oriēs ab occidēte. Hęc eñ inuicē si
bi distant. Sz sol a nullo distat: nulli ꝓsenti
or: nulli absentior: ē. ¶ Hęc te moueat q̄ tāq̄
cubitalis tibi orbis videat solis cum orīt: ꝙ
ꝓsidera quātū intīt spacij int solē t terras:
qō aspect⁹ nr̄i infirmitas sine magno sui nō

pōt trāsire dispendio. Caligat aspectus nr: nūqd sol caligat aut luna? Angust⁹ nr obtu tus: nūqd ideo angustiora efficit q̄ videnr? Species minuit: nō magnitudo detrahit.

¶ Neq; eū infirmitatis nr̄e passiones: passioni luminarū debem⁹ ascribere. Addenit noster aspect⁹. Moli ergo fidele estimare ei⁹ iudiciū. Sit celestiū minor spectaculis figura: nō sui forma. ¶ De sūmo vertice montiū si subiectū oculis tuis campū spectare desideras: atq; illic armenta pascētia: nōne formicarū similia corpora iudicabis? ¶ Si mare spectes e specula aliq; littorali: nōne tibi nauiū maxime inter ceruleos fluctus et vela candentia refulgēteo: velut columbaruz volitantiū speciem emin⁹ posito videnr ob texere? ¶ Quid ipse insulę quę mare diuidunt: terrarum aruа diffundūt: q̄s angusto estimanr fine cōcludi: quēadmodū rotūda aparent de asperis: spissa de rarisr? ¶ Has ergo infirmitateo visus tui ppende: r eoruz quę astruimus fidē tutus ex ipso arbiter factus accersi. ¶ Si vis magnitudinē solis nō solū oculo mentis: sed etiā corporis estimare: cōsidera quāti stellarū globi axem celi videanr obtexere: r innumeris insignire luminib⁹: nō queūt tamē tenebras noctis r celi nubila detergere. Simul vt sol ort⁹ sui signa p̄miserit: omnes stellarum ignes sub vni⁹ luminaris fulgore vanescūt: aperitur aer: celiq; facies purpurascēti rubore pfunditur. Adhuc spiranr exordiū: etiā momēta nea celeritate pleni luminis micat splēdor: r surgentis solis p̄uia aura dulcis aspirat.

¶ Dic mihi quęso: Nisi magnus orbis ēt: quō magnū posset orbē illuminare terraq;? ¶ Quid aūt loquar de tanto tēperamento r moderamine cōditoris: qui eā mensuram muneri solis attribuit: vt neq; vapor ei⁹ igneus vt videt terrarū venas: sucos: rerūq; species infusus exureret: neq; iterū p tanta mundi spacia refrigerar⁹: nullū terris semē caloris inoleret: sed iciunā atq; inopē fructuū derelinquēs: ad nullam fertilitatis gratiam vaporaret?

Q⁹ luna quedaz similia habeat cum sole eius cōsorte ac fratre: pleraq; etiā ab eo distincta: Ca. vii.

Similia de lunę ratione cōuenunt: quę de cōsorti eius ac fratre memoraūimus. Siquidem in id se induit ministeriū in qō r frater: vt illuminet tenebras: foueat semina: augeat fructus. ¶ Habet etiā plęraq; a fratre distincta: vt quem toto die calor humorē terrę exiccat: eūdē exiguo noctis tēpore ros reponat. Nā et ipsa luna larga roris asserit. ¶ Deniq; cū serenior nox est et luna pnox: tunc largior ros ferr aruа pfundere. Et plęriq; sub aere quiescētes: q̄ magis sub lumine fuissent lunę: eo plus humoris se capite collegisse senserūt. Unde et in canticis canticoz christus dicit ad ecclesiam: Plen caput meū replerūr ē roze: r crines mei guttis noctis. ¶ Tū deinde minuit et auget: vt minor sit cū resurgit noua: r cū sit imminuta cumulet. In quo grande mysteriū. Nam r defectui ei⁹ cōparant elemēta: r p̄cessu eius quę fuerint exinanita cumulātur: vt animantiū cerebrū maritimorū humida. Siquidē pleniores ostreę reperiri ferunt: multaq; alia cū globus lunaris adolescit. De arboriū quoq; internis idē allegant qui hoc vsu p̄pno cōpererūt. Videmus q̄ ortū eius r defectū rationis esse: nō infirmitatis. Nunq; eī tantā reb⁹ mutationē daret: nisi p̄stantē virtutē haberet r gratiam a cōditore collatā. ¶ Aerem q̄ nōnulli etiam docti r christiani viri allegauerūt lunę et ortu solere mutari. ¶ Sed si id mutationis lunari quadā fieret violētia: ad oēs ortus ei⁹ interexeret nubib⁹ celū: pluuiq; funderentur.

¶ Deniq; cū ante dies paucos esset sermo de pluuia: quę foreutilis diceret: ait quidā: Ecce neomenia dabit eā. Et q̄uis cupidi essemus imbriū: tū eiusmodi assertiones veras esse nolebaz. Deniq; delectatus sum q̄ nullus imber effusus est: donec p̄cibus ecclesię dat⁹: manifestaret non de initijs lunę eū sperandū esse: f̄ puidēria r miscōia creatoris. ¶ Sane curipi cū exundēt vndiq; frm reliquas species lunę: r acceptos fluct⁹ refundant: vel etiā ipsi magno ferank impetu: in ortu tū eius stant placidi: quoadusq; luna sine lumine est. At vero vbi eā dieruz accessus auxerit: tunc in suos cursus refluos reuertunk. Ampotis quoq; quę in oceano esse ꝓhibetur: q̄ cū reliquis diebus ordinē suū seruare dicak: lunari ex ortu euidens mutatiōis suę ferk indiciū dare: vt mare ipsum occidētale in q̄ spectak ampotis soliso ampli⁹ accedat ac recedat: r maiore estu ferak: tanq; lunę ꝓbusdā aspirationib⁹ retrorsum trahak: r iterū isdē impulsum ac retractū in mensurā p̄priā refundak.

¶ De mysterio defectus ⁊ minutionis lune. De eo quoq; laude: ac deriſione eoꝝ qui ex magicis carminibus deduci posse credūt: Ca. VIII.

VIde ſi mirar⁹ quō defectū luna patiatur: cū tantā vim mutationis habeat ſup: conſidera ⁊ in eo magnuz eſſe myſteriū: qđ ei⁹ exēplo cognoſcas o homo: nihil rerū humanaꝝ eſſe poſſe ⁊ nūdanz ton⁹ creaturę qđ nō aliqū reſoluaf. ¶ Mā ſi etiā luna cū tantū dños cōmūit miniſterium vt illuminet orbez terraꝝ: ⁊ creſcat ⁊ deficat: qz omnia ex nihilo orta vſq; ad pfectionem venerūt: ⁊ iterū pfecta minuunf (Lę lum eſt ⁊ terra ꝑterībunt) cur nō id moderationis aſſumimus: vt neq; in aduerſis abijciam⁹ animum (Qui eī omnia fecit ex nihilo: facile te quoq; potēs eſt ad ſūma ⁊ pfecta ꝓuehere): et rurſum nō extollamur in ꝓſperis: neq; in poteſtate aliq; nos diuitijſq; iactemus: neq; in viribus corporis aut pulchritudine gloriemur: in quo eſt facilis corruptio: credita mutatio: ſed manētē in futurum animi gratiā ꝓſequamur: ¶ Nam ſi te lunę cōtriſtat occaſus: quę ſe ſemp reparat ac reformat: multomagis contriſtare te deber: ſi anima ꝓfectu virtutis impleta: cū fuerit poſtea ꝑ inconſtantiā mentis atq; inuriam a ſuo deflexa ꝓpoſito: ſtudia ſua ſępe cōmutet: qđ eſt inſipiētię ⁊ inſcientię. Unde ⁊ ſcriptura ait: Stultus vt luna mutaf. Et ideo ſapiens nō cū luna mutaf: ſed permanebit cū ſole. Uā nō luna eſt particeps ſtultitię: qz nō luna mutatur vt ſtultus: ſed ſtultus vt luna. Deniq; ſemen iuſti ſicut luna pfecta in ęternū manet: ⁊ teſtis in ęlo fidelis. ¶ Aliud eī eſt fungi miniſterio: aliud circūferi ingenio: et ſenſus infirmitate firam nō habere ſententiā. Luna ꝑ te laborat: ⁊ ꝓpter voluntatē dei ſubdita eſt. Uanitati eī creatura ſubiecta eſt: nō ſponte: ſ ꝓpter eū qui ſubiecit in ſpe. Illa ergo non ſponte mutaf: tu ſponte mutaris. Illa congemiſcit et cōparturit in ſua mutatione: tu nō intelligis ⁊ gratularis frequēter. Illa tuam redemptionem frequēter expectat: vt a cōmuni totius creaturę ſeruitio liberef: tu ⁊ tuę redēptioni ⁊ illius libertati affers impedimentum. Tuę ergo nō ſuę ſtultitię eſt: qđ dū tu expectaris ⁊ nec ſero converteris: adhuc ⁊ illa mutaf. ¶ Uoli ergo lunā oculo tui corporis eſtimare: ſed mentis vivacita-

Gen.27. Pſ.88.

Pro.8.

te. ¶ Adimuit luna vt elemēta repleat. Hoc eſt vere grande myſteriū. Donauit hoc ei q̄ oīb⁹ donauit gratiam. Exinaniuit eā vt repleat: qui etiā ſe exinaniuit vt oēs repleret. Exinaniuit eīn ſe vt deſcenderet nobis: deſcendit nobis: vt aſcēderet oībus. Aſcendit eīn ſup oēs ęlos vt ipleret oia. Itaq; qui exinanitus aduenerat: de plenitudine ſua apſos adimpleuit. Unde vn⁹ ex his dicit: Naz de plenitudine ei⁹ oēs nos accepi- mus. ¶ Ergo annūciauit luna myſteriū chriſti. Nō mediocris in qua ſignū poſuit ſuū: nō mediocris: quę typū dilectę habet eccleſię. Qđ ſignificat ꝓpheta dicens: Oriet in diebus eius iuſtitia ⁊ abūdantia pacis: donec extollatur luna. ¶ Et in canticis dños de ſua ſponſa ait: Quę nā eſt hęc ꝓſpiciens tā quā diluculaz: ſpecioſa ſicut luna: electa vt ſol? Et merito ſpecioſa ſicut luna eccleſia: q̄ toto mundo refulſit: ⁊ tenebras ſeculi huiꝰ illuminās dicit: Nox ꝓceſſit: dies aūt appropinquabit. Pulchre ait: ꝓſpicięs: quaſi ſuos de ſuperiore ꝓſpectās: ſicut habes: Dominus de ęlo ꝓſpexit ſup filios hominuz. Proſpicięs ergo eccleſia: ſicut luna defectū habet ⁊ oīa frequētes: ſed defectib⁹ ſuis creuit: ⁊ his meruit ampliari dū ꝓſecutionib⁹ minuif: ⁊ confeſſoruz martyrijs coronatur. ¶ Hęc eſt vera luna: quę de fratris ſui luce ꝓpetua: lumē ſibi imortalitatis ⁊ gratię mutuatur. Fulget eīn eccleſia nō ſuo ſed chriſti lumine: ⁊ ſplendoꝛē ſibi arceſſit de ſole iuſtitię vt dicat: Uiuo aūt iaz nō ego: viuit autem in me chriſtꝰ. ¶ Beata plane: quę tantū inſigne meruiſti. Unde te nō tuis neomenijs ſed typo eccleſię beatā dixerim. In illud eīn ſeruis: in hoc diligeris. ¶ Ridiculum aūt q̄ te plęriq; credunt boies magicis carminibus poſſe deduci. Aniles iſtę fabulę ac vulgi opiniones. Quis eīn opus dei tāto miniſterio deputatū arbitretur chaldęis ſupſtitionib⁹ poſſe tēptari? Lapſus ſit ille qui ſe trāſfigurat in angelū lucis: ⁊ deductus voluntate ꝓpria: nō carminū poteſtate. Sane ⁊ in hoc q̄ſi eccleſia putaris poſſe de loco tuo ⁊ ſtatione deduci. ¶ Multi tēptāt eccleſiam: ſed ſagę artes ei carmina nocere nō poſſunt. Nihil incantatores valent: vbi chriſti canticū quotidie decantaf. ¶ Habet incantatorē ſuū dominū ieſum: ꝑ quē magorum incantantiū carmina ⁊ ſerpentū venena euacuauit: ⁊ ipſa ſicut ſerpēs exaltat⁹

deuorat colubros egyptiorum. Feralē licet carmen immurmuret: bebetat in christi nomine. ¶ Sic t clamam magū paulus nō solum magicę artis infirmitate: sed etiā oculorum amissione egcauit: Sic petr⁹ symonē alta cęli magico volatu petentez: dissoluta carminū potestate deiecit t strauit.

¶ De clausione quarti diei: qm rō dr̄gutione eoz qui numerū quartū cauere cōsueuerunt: La. IX.

Vlchre igitur vt arbitror cessit dies quartus. Quō ergo quartū plęriq; cōsuerunt cauere: et inutile putant hoc numero aliquid ordiri: quo totus noua luce mundus emicuit? An sinistris sol egpit auspicijs? Et quō alijs pōt bona signa dare: qui sibi eligere diez sui nescuit exortus? Aut quō signa eius pbant: cuius ortū non pbant? ¶ Quid etiā de luna dicimus: quę t quarto die cępit: t quartadecima: dię signat salutis? An displicet numer⁹: quo celebrat mysteriū redēptionis? ¶ Ideo dęmones declinandū fore pſuadent numerū euz quo eorū destructa nequicia est. ¶ Ideo gētiles nihil adorandū asserunt: quia sciunt tunc primū arteo suas vacare cępisse: t populos gentiles ad ecclesiā demigrasse. Lunam certe quartā si pura fuerit neq; obtunsis cornibus dare reliquis dieb⁹ vsq; ad exactū mensem indicij serenitatis existimāt. Volunt ergo eisdē exordijs inchoare: quibus serenitas inchoatur. ¶ Sed iam cauēdum: ne nobis in sermone dies quartus occidat. Ladunt enī vmbrę maiores de mōtibus: lumē minuit: vmbra cumulat.

¶ Sancti Ambrosij episcopi: hexameron quartus liber: de quarto die explicit.

¶ Sequitur annotatio capitulorū quinti libri eiusdem.

De introductione quinti diei p repetitionē superioribus diebus factorū. Ac de obedientia aquarū ad pducendū diuersa animantiū genera: t increpatione hominis qui sibi datis nō cōtentus: interdicta alimēta gustauit. De inenarrabili quoq; eorum multitudine quę momēto paruerūt mandato dñi dicētis: Producāt aquę reptilia rē. Et reptilia quę dicant: La. I.

De virtute hui⁹ sermonis: Producāt aquę reptilia. Et q̄ multo plura i mari q̄ in terris sint. De singulari q̄s aquarū gratia: q̄ ex viuentibus in ipsis declarat. La. II.

De multis ac diuersis piscīū generib⁹ t vsibus: de pietate: successiōis puritate t pudicitia ipsorū: ac reprehensione hominis cōmixtionē diuersorū seminum in animalibus pcurantis. La. III.

De bonitate matris aquę in pisces suos: ac q̄s exhortatione hois vt ex hoc discat quę sit parentis t filiorū necessitudo. Quę p pria natura: specialis vsus ac separata q̄dam a ceteris viuendi substantia sit piscium. La. IIII.

De dentibus ac violenta piscīū auaricia se inuicē deuorantiū: Et q̄ insignū tacti sint vt in ijs nostrorū morū vitia videamus exēplaq; caueamus. Q̄ p̄terea homo sit piscis: ex pulchrę cōparationis inductōe: t ad pericula cauenda diligenti admonitione. La. V.

Q̄ homo sit piscis ex euāgelicę veritat⁹ attestatiōe. Q̄ etiā boni t mali pisces sint: cū exhortatione vt bonus piscis hamū: rete ac sinū petri nō timeat. Qua rōne p̄terea euāgeliū p mari positū sit. La. VI.

De instructiua admonitione hois q̄ piscis est: vt sup vndas exiliat: t pericula caueat astutiā serpentū imitādo. Q̄q astutissimus circa quęrenda t obseruanda cōiugia ex pulcherrimi exempli de vipera adaptatione. La. VII.

De fraudulēto ingenio polypi t astutia cāri ad cībū p̄cipiendū: notatione q̄s hoim qui sibi ingenio ac fraude alios circūuenire: t decipere nituntr: cū pſuasiua adhortatione vt homo ꝓprijs sit contentus alienisq; dāno nō pascat. La. VIII.

De p̄scientia echini maritimi futurā tēpestatē aut tranquillitatē nauigātib⁹ p̄nūciantis: t vū tam exiguū animal hoc mun⁹ acceperit. Ac de indulgētię dei creatoris ingenti p̄sconio. La. IX.

Q̄ vnūq̄q; genus piscīū p̄scripta sibi habeat domicilia: cū increpatiōe hūanę auiditatis. Qua ratione etiā quędā genera q̄q; mutēt loca: t vū hoc habeāt ingenium. De specialib⁹ q̄s aliquorū piscīū virtutibus. La. X.

De singulari atlantici maris cōmēdatione ex ijs quę in ipso nascunt aut fiūt: cū p̄clusione sermonis de piscib⁹. La. XI.

De pulchra introductione sermonis de na-

tura auiū habendi. Ca. XII.
De ordine dieēdoꝝ: ac natura auiū q̄ circa aquas marī fluminūq; versant. Ca. XIII.
Cur post descriptionē piscīū: de ijs auib⁹ q̄ assuete sūt aquis: sermo successerit. Et de diuersis exinde auium generibus ac differentijs. Ca. XIIII.
A quib⁹ auibus exordiū sequētis sermonis sumendū sit. Ac de gruib⁹ quō sollicitā ex erceant custodiā ꝛ volātes seruēt ordinē: exēplūq; exercendę policię ꝓbuerint bobus. De cōmendatiōe ꝓterea stat⁹ antiq̄ reipublicę. Et de causa atq; accusatione humanę inuidię. Ca. XV.
De ciconijs quēadmodū ꝓficiscant quo ꝑgendū putāt. Qualiter etiā a cornicibus deducant: atq; adiuuētur in bellis. Et de earundē cornicū cōmendabili hospitalitate hūanęq; negligentię increpatiōe. De illarū q̄s erga patres suos pietate et nostrę impietatis notatione. Ca. XVI.
De hirūdinis materna sedulitate: iduſtria: ac pietate in filios. De cōmendatione ꝓterea pauperatis ipsi⁹ ꝛ molestia atq; ꝓbitate nostra cū pauperas: inopia vel indigentia nobis occurrerit. Ca. XVII.
Vt ex vsu ꝛ pietate cornicū discāt homines amare filios. Et de seminarū nri generis patrūq; in filios impietate. Et hinc de exaltatione accipitrū ꝛ aquilarū q̄ durā aduersus sęt⁹ suos serunt habere ꝛclemētiā. De pietate q̄s fulice q̄ abdicatū adhę pullū cū sua ꝓle cōnectit ꝛ nutrit. Ca. XVIII.
De turturis viduitate: exhortatiōeq; mulierū vt discant quāta sit viduitatis gratia quę etiā in auib⁹ ꝓdicat. Ca. XIX.
De integritate auiū: q̄ vt in vulturib⁹ deꝑhendit absq; cōcubitu ꝛ sine vllo masculorū semine cōcipiant ꝛ generēt. Ac de cōfutatione eoꝝ qui ipossibile putāt q⁹ virgo maria cōseruata virginitate dei filiuꝫ pepererit: Ca. XX.
De natura ꝛ admiranda industria ac diligētia apum: q̄ velut quandā rempublicā curare videnť. Ca. XXI.
De cōsideratione ei⁹ q⁹ ait ꝓpheta: ꝓducant aquę reptilia ꝛc. ac diuersitate quaꝫ inter se habent aues. Ca. XXII.
De imitatione vermis indici: cameleontis: lepoꝝ atq; phœnicis: vt illoꝝ exēplis ad cōmutationis fidē q̄ in resurrectōe futura est ꝓuocemur. Vnde etiā vultures habeant vt quibusdā signis mortē hoīm annūcient. Cōq; deniq; vsq; ad locustaꝫ diuina gratia penetrauerit. Ca. XXIII.
De natura ꝛ ꝓpriet̄tibus auiū nocturnarū: videlicet luscinię: noctuę: vespertilionis ꝛ galli: quarū vsu et exemplis admonemur ꝛ instruimur. Ca. XXIIII.
De deuota auctoris ad dñm iesum christum deꝓcatōe cū clausulę q̄nti diei. Ca. XXV.

¶ Finis.

¶ Sancti Ambrosij episcopi hexameron quintus liber de die quinto incipit.

¶ De introductione quinti diei ꝑ repetitionē superioꝝ⁹ diebus factoꝝ. Ac de obedientia aquaruꝫ ad ꝓducendū diuersa animantiū genera: ꝛ increpatiōe hominis qui sibi datis nō ꝓtentus: interdicta alimēta gustauit. De ienarrabili quoq; eoꝝ multitudine que mometo parueruntmandato dñi dicentis: Producant aque reptilia ꝛc. Et reptilia que dicant: Ca. I.

QVAsita diuersis terra germin⁹ virebat oīs: celū q̄s sole ꝛ luna vult⁹ sui luminib⁹ geminis: stellarūq; insignitū decore fulgebat: Superat elementū tertiū: mare scz: vt ꝛ ipsi gratia vnificatōis diuino ꝓueniret munere. Et hebreo cū spū oēs terrarū fętus alūtur: Terra quoq; semina resoluēs vniuersa vnificat: ꝛ maxie tunc ꝓmū verbo dei iussa viridescere: vnificationis suę munere pullulabāt. ¶ Vacabat aū: ꝛ a diuinę opatiōis feriata bñficio videbať. Habet adhuc creator q̄ illi ꝓferat: q̄ munia terraꝫ possit ꝯrre: Reseruabat ei vt ipsa ꝓpriū sibi ꝛ speciale aliq̄d ꝓgatiuę collati sibi muneris vēdicaret. ¶ Vnificauit pri⁹ terras: ꝑ eas q̄ spirantē aiam nō habebāt. Aqua iubet ea ꝓducere q̄ viuētis alię vigorē dignitatēq; ꝓferēt: ꝛ sensū tuēdę salutis ꝛ fugiēdę mortis acciperēt. ¶ Dixit itaq; deꝰ: Producāt aque reptilia aiaruꝫ viuentium sm genus suū: et volatilia volatia sec⁹ firmamentū celi. ¶ Venit mādatū: ꝛ subito aqua iussoꝝ fundebať in part⁹: ge-

nerare fluuij: viuificare lacº: mare ipsum cę
pit diuersa reptiliū gnā parturire: t pīn ge
nuo effundere qōcūqꝫ formauerat. Nō exi
gui gurgites: nō cęnosę paludes vacabāt:
qn oia datā sibi creādi assumerēt ptātē. Pi
sces exilibāt de flumine: delphines ꝓlude
bant in fluctibº: cōchę sarię: ostreę adhere
bāt pfundis: adolescebāt echineę. ¶ Dę mi
hi: Ante bolem cępit illebebra abūdātia co
piaꝫ nfę mater luxurię: ante bolem delitię.
Prior ꝯ boim tēptatio ꝯ natura. ¶ Sed ni
hil creatura deliąt: alimēta dedit: nō vitia
ꝓscripsit. Hęc tibi cōia dedit: ne tibi aliqua
velut ꝓpria vēdicares. Tibi suos fructº ter
ra pduat: tibi scaros t accipitres: t oēs fęrº
suos generant aꝯ: et bis nō ꝓtētus interdi
cta tibi alimēta gustasti. Ad inuidiā tuā oia
ꝓgerunt: vt ꝯuaricatio tuę auiditatis one
ret. ¶ Sz necꝫ ꝯ multę spēs t noia sint pos
sumº enarrare: ꝯ oia mometo diuinę ꝓcepti
onis aiata sunt. Sil' coibat forma corpis: et
operabat aia: vitalis etiā vigor reliquę vir
tutis. ¶ Replera erat terra germinibº: mare
ipletū aiantibus. Ibi insensibilia pullulāt:
hic sensibilia versant. ¶ In terr' ꝯs aqua su
as sibi vēdicat portiones. Lābunt terrā pi
sces aquarū: t ex ea sibi prędā reqrūt. ¶ Lu
lices ꝯs t ranūculi circa genitales strepunt
paludes: t ipsę audierūt dñi mandatū dicē
tis: ¶ Producāt aq̄ reptilia aiarum
viuentiū. ¶ Scimº reptilia dici genera ser
pentū: eo ꝙ sup terrā repant: sed multoma
gis oē qđ natat reptandi habet vel spēm vl'
naturā. Nā etsi in ꝓfundū q̄ se demeī serint
aquā videāt findere: tū cū supra innatāt re
punt toto corpe qđ trahūt sup quędā dorsa
Ps.103. aquaꝫ. Ūā t dauid ait: Hoc mare magnuz
t spaciosū: illic reptilia quoꝫ nō ē numerº.
Quinetiā cū plęraqꝫ pedes habeāt t ambu
landi vsū: eo ꝙ sint amphibia: q̄ vel in aqis
vel in terris viuāt: vt sunt focę: crocodili:
equi fluuiales qs hippopotamos vocāt: eo
ꝙ bi generent nulo in flumine: tū cū in alto
aquarū sunt: nō ambulāt ꝑ natāt: nec vesti
gio vtunt pedis ad incedēdū: ꝑ tanꝫ remo
ad reptandū. Siquidē t nauis acta remis
labit: t aquas sulcat carina.

¶ De virtute huiº sermonis: Pro
ducāt aque reptilia. Et ꝙ mlto plu
ra in mari ꝯ in terra sint. De singu
lari quoqꝫ aquarū gratia: q̄ ex viuē
tibus in ipsis declarat: Lo. ii.

PRoducant aque reptilia: di
rit dñs. ¶ Vcuis sermo: ꝑ vche
mens t late patēs: cōem minimis t
maximis naturā infudit. Eodē momēto ꝓ
ducit balena quo rana: eiusdē vi opationis
nasc'. Nō laborat in maximis deº: nō fasti
dit i minimis: Nec doluit natura parturīēs
delphinas: sicut nō doluit cū exiguos muri
ces cochleasqꝫ ꝓduceret. Aduerte o hō: q̄n
to plura in mari q̄s in terris sint. ¶ Numera De
si potes oia piscīū genera: vel minutoꝫ vel piscī
etiā maximoꝫ: sepias: polypos: lithostra
tos: caraboș: cancros: t in bis innumerabi
lia sui generis. Quid dicā genera serpētū:
dracones: murēnas: anguillas? Nec ꝓtermit
tā scorpios: ranas: testudines: muscelas
q̄s t canes maritimos: vituloș marinos: ce
te imania: delphinas: focas: leones. Quid
atterā etiā merulas: turdos: pauos q̄s: quo
rū etiā colores in auibº videmº expressos: vt
nigri merulę: paui diuerso colore dorsa t col
la depicti sint: turdi aluo varij: t cętera q̄rū
sibi terrę species t noia vendicarūt? Nā pri
us i mari ista cęperūt diuersisq̄ fluminibº.
Siquidē aqua prior animaꝫ viuētiū repti
lia diuino nutu impara, pduxit. ¶ Adde hāc
gratiā: ꝙ ea q̄ timemus in terris: amamº in
aqis. Eterū noxia in terris: in aqua innoxia De L
sūt: atq̄ ipsi angues sine veneno. ¶ Leo ter aquati
ribilis in terris: dulcis in fluctibº. ¶ Mure- De M
na quā ferūt aliqđ habere noxiū: esca pci
sci est. ¶ Rana horrēs in paludibº: decora De R
in aqis: oibus fere ꝓstat alimētis. ¶ Plura si
quis vult cognoscere: a diuersis loco ꝓ pisca
toribus q̄rat. Nemo enī pōt oia cōprehēde
re. ¶ Canes sane t in mari caue: quos t in ec De Ca
clesia molestos esse t cauēdos aplus docet marino
dicens: Cauete canes: cauete malos opari- Phil.
os. ¶ Mustelę grauis in terris odor: in aqis De M
suauis. Terrena se nouit vindicta fętoris vl
cisci: Hęc si minorē hz gr̄am capta q̄ libera.
Necꝫ te inhonoratū nfa, plecutione timalle De Tu
dimittā: cui a flore nomē inoleuit: seu riceni
vnda te fluminis seu ameni ateſis vnda nu
trierit flos es. Denicꝫ sermo testatur ꝙ de
eo q̄ gratā redoleuit suauitatē: dictū facete
sit: aut piscē olet aut florē: ita idē ꝓficiatº
est piscis odor: esse q̄ floris. Quid specie tua
q̄r? Quid suauitate tocūdi? Quid odore
fragrantº? Nō mella fragrāt hoc tu corpe
tuo spiras. ¶ Quid loqr coruos: qđ etiā lu Vl. pere
poꝫ teneritudines? Nescit bos lupos agnº

timere. ¶ Tãta est aquaꝝ gſa: quarũ virtutẽ figurauit ⁊ leones: vt bis ꝓpheticũ illud dictum de ecclesię sanctitate iure cõueniat: Tũc lupi ⁊ agni sił pascent: leo ⁊ bos simul paleas manducabũt. Hec mirũ: q̃quidez etiã in ecclesia aquę illud operant: vt ꝑdonũ ablata nequicia cũ innocẽtib⁹ cõparet. ¶ Quid etiã purpuras memorẽ: quę ornãt regũ cõuiuia: amictus imbuũt? Aquaꝝ est igił qđ in regib⁹ adorat: aquarũ est ſpẽs illa quę fulget. ¶ Adde porcos maris etiã iudęis gratos: qr nihil est cõe qđ nõ aqua abluat: ⁊ ideo cõmunes eos sicut in terra editos estimare nõ possunt.

¶ De multis ac diuersis piscił generib⁹ ⁊ vsib⁹: de pietate: successionis puritate ⁊ pudicitia ipsorũ: ac reprehensione hominis cõmixtionem diuersorum seminũ in animalibus ꝓcurantis: Ca. iii.

Innumeri itaqꝫ vsus: innumera genera piscił. ¶ Alij ouа generãt: vt hi quos tructas vocant: ⁊ aḋ foueḋa cõmittũt. Aqua igitur alat ⁊ creat: ⁊ adhuc mandati illi⁹ primi tẽꝑ leges ꝓpetuas munus exequit: blanda q̃dã mater animantium. ¶ Alij viuos fętus edũt de suo corpe: vt mustelę ⁊ caniculę ⁊ cete ingẽtia: delphinos: et focę aliaqꝫ cete. Hmõi quę cũ ediderint partus: si qđ forte insidiarũ terroriſq; ꝑsenserint circa catulos suos quẽquã moliri: q̃ tueant eos: vel tenerę ętatis pauore materno affectu cõpatiant: aperire ora ⁊ innoxios partꝰ suos dente suspẽdere: interno q̃ recipe corpore: ⁊ genitali ferunt alio abscõdere. Qui humanꝰ affectꝰ hanc piscium pietatẽ possit imitari? Ossa la nobis societatẽ sũt: illis nõ satis est aperire viscera: natosq; recipe ac reuocare integros: atqꝫ iterũ fotu quodã eos sui caloris alere ⁊ spiritulare: duosq; in corpore vno viuere: donec aut securitatẽ deferant: aut corpe suo obiecto: natos suos defendant periculis. ¶ Quis hęc videꝫ ⁊ si possit obtinere: non tantę piscił pietati cedat? ¶ Quis nõ miret ⁊ stupeat: vt seruet natura in piscib⁹ qđ nõ seruat in hoibus? ¶ Plęriq; ex suspitione: nouercalibus odijs agpetitos suos occiderũt filios: Alię i famem vt legimus partꝰ ꝓpios comederũt. Humanis pignoribꝰ mater sepulchrũ facta est: Piscium ꝑli parentis vterus sicut murus vallis cuiusdam more viscerũ pignora inoffensa

ꝑseruat. ¶ Diuersa igił piscił genera: diuersos vsus habẽt. Alij ouа generãt: alij viuos pariũt atq; formatos. Et q̃ ouа generãt: nõ nidos texunt vt aues: nõ diuturni fotus labore indũnt: nõ cũ molestia sui nutriũt. Lecidit ouũ: qđ aqua gremio quodam nature suę quasi nutrix blãda suscepit: ⁊ animal celeri fotu reddidit. Cõtinuo esi tactu parentis: alatuz ouũ cecidit: ⁊ piscis exiuit. ¶ Tũ deinde q̃ pura ⁊ inuiolata successio: nullus alteri sed generi suo miscet: nimallus nimallo: lup⁹ lupo. ¶ Scorpena q̃ castitatẽ imaculati ꝓnubij generi suo seruat. Itaqꝫ hꝫ puditiaz generis sui: sed venenũ generis sui nõ habet. Nõ esi pertit scorpena: ſ reficit. ¶ Aliscũt igił alienigenarꝫ gnã piscił adulterina cõtagia: sicut sunt ea q̃ coeũt asinoꝝ equarũq; quę inter se genera magna cura hoim ꝓpetrant: vel rursus cũ equ⁹ asinę miscet: q̃ sunt vera adulteria nature. Aḋ vnq; mar⁹ est q̃ in nature colluuione cõmittit: q̃ q̃ in ꝑsonę iniuriã. ¶ Et hõ ista ꝓcuras: interpres adulterij iumẽtalis: ⁊ illud animal ꝓfiosius putas qđ adulterinũ: q̃ qđ verũ ẽ. Ipse genera alia cõfundis: diuisaqꝫ misces semina: atqꝫ ad veritos coitus plęrũq; cogis inuitos: ⁊ hoc industriã vocas. Hoc qr de hoibus facere nõ potes: vt diuersi generis cõmixtio fętũ possit extudere: tollis hõi qđ natus est: ⁊ virũ de viro eruis: abscisaqꝫ corporis parte: sexũ negas: spadonẽ efficis: vt qđ negauit natura in hominibus: impleret audacia.

¶ De bonitate matris aḋ in pisces suos: atqꝫ exhortatione hois vt ex hoc discat quę sit parentis ⁊ filiorũz necessitudo. Qđq; ꝓpria natura: specialis vsus ac separata quedaz a ceteris viuẽdi subsistantia sit piscium: Ca. iiii.

Quã bona aũt mater sit aḋ: etiã hinc cõsidera tu o hõ. Docuisti abdicationes patrũ in filios: separationes: odia: offensas: discę quę sit parentis ⁊ filiorũ necessitudo. ¶ Viuere pisces sine aqua nõ queunt: nec a sui parentis cõspectu separari: neq; a suę altricis discerni munere: ⁊ fit hoc natura quadã vt separati moriant illico. Neq; est vt omnia but⁹ aeris viuant spiramine: q; hauriẽdi spũs ⁊ respirandi natura his non suppetit. Aluoꝺn sub aquis semp nõ possent viuere: nõ capiẽteo spũs infusi-

onē. ¶ Qđ est nobis spiritus: illis est aqua. Sicut nobis spiritus: ita illis aqua viuendi ministrat substantiā. Nos interclusо cōmeatus spiritu: q; nec breui quidē spacio possumus exortes esse spiritꝰ vitalis statim extinguimur: Pisces ꝙs sublati de aqua sine substantia sui viui esse nō possunt. ¶ Et causa manifesta ē: qđ nobis pulmo p thoracis laxiora penetralia recipit spiritū: t cū sit ipse plenisq; penetrabilis: spiritꝰ infusione interiorē calorē refrigerat. Thorax eñ vt suscipit alimenta: ita supflua ciboꝝ t sucos salubres sanguinēq; discernit. Fit pulmo pernius: vnde faciliꝰ ad eū pōt aspiratio spiritus peuenire. Pisces vero brāchias habent: quas nunc plicant t colligunt: nūc explicāt atq; aperiunt. In hanc ḡ collectionē t apertionē dū suscipit aqua t transmittit ac penetrat: respirationis munus videt implere. Propria igit natura est piscū: nec cōmunis cū ceteris specialis vsus: t a ceteris viuēdi quēdā separata t secreta substātia. Propterea non nutriunt: neq; vt terrena animalia manꝰ humanę tactu t alimēto t delectamēto aliquo delectant: ꝑ etiā si seruant i vitario suis viuunt.

¶ De dentibus ac violenta piscū auaricia se inuicē deuorātū. Et q; in signū facti sint vt in ijs nostrorū morū vitia videamus exemplaq; caueamus. Qđ preterea homo sit piscis: ex pulchre cōparatōis inductione: t ad pericula cauenda diligenti admonitione: Ca. v.

Quid aūt de densitate dicā dentiū? Nō eñ vt bos aut ouis ex vna parte dentes habent: sed vtraq; pars armata est dentibꝰ: quia in aqua sunt: etsi diutius cibū versarent t nō cito transmitterent: aquarū alluuione de dentibꝰ eoꝝ esca posset auferri ac diluī. ¶ Ideo densos t acutos habēt: vt cito incidant: cito cōficiant: cibum facile t sine aliq; mora t dilatione trās-

De Scaro mittāt. ¶ Denicq; nō ruminānt. Solus tamē scarus in bis ruminare phibet: vt ferūt: quibus aut cuctus: aut vsus fuit: aut studiū talia cōprehēdere. ¶ Sane nec ipsi a suis potentię euasere violentiā: t auaricię potentiorū subiecti vbiq; inferiores sunt. Quo ꝙsq; infirmior: eo ꝑdę patet. Et pleriq; quidē herbis pascunt: ac minutis vermib. ¶ Sūt tū qui inuicē se deuorēt: t sua carne pascantur. Adhinc apud illos esca maiorū ē. Rursus ipse maior a validiore inuadit: t fit esca alteriꝰ ꝑdator: alieni. Itaq; vsu venit: vt cū ipse aliū deuorauerit: ab alio deuorer: et in vnū ventrem vterq; veniat cū voratore ꝓprio deuoratꝰ: sicq; simul in vno viscere predę vindictęq; cōsortium. ¶ Et ipsis postea spōte hęc accreuit iniuria: sicut in nobis nō ex natura ęgrit: sed ex auaricia: aut quia ad vsum hominū dati sunt. ¶ In signū ḡs facti sunt: vt in his nostrorū morū vitia videremus: et caueremus exempla: ne quis potior inferiorem inuaderet: daturus in se potentiori exemplū iniurię. Itaq; qui alterū lędit: sibi laqueū parat in quē ipse incidat. Et tu piscis es: qui viscera inuadis aliena: qui demergis infirmū: qui cedentē psequeris vsq; in pfundū. Caue ne dū illū sequeris: incidas ipse in validiorez: t deducat te in alienas insidias ꝙ tuas vitat: priusq; tuam expectet crumnā: qui te pseqūtę ꝓpriā reformidabat. Quid interest inter diuitē improbę cupiditatis ingluuie absorbentez infirmorū patrimonia: t filurū de minorum piscū visceribus aluū replentē? Defunctus est diues: t nihil ei sua spolia pfuerunt: immo magis eum rapinarū suarū detestabilio-

rem fecit infamia. Captus est filurus: t in- De Ga
utilis preda detecta est. Quanti in eo reperiuntur qui alios deuorauerūt: et tu diues habes in sinu tuo alteriꝰ prędatorē. Ille habebat facultatez pauperis quas inuaserat: tu eū opprimēs: duo patrimonia tuis facultatibus addidisti: t adhuc tanto nō satiaris augmēto: t dicis ꝙ alios vindicaueris: cū eadē cōmittas quę vlciscēris: iniusto iniustior: et iniquo iniquior: auaro auarior. Vide ne idem te qui piscem illum finis inueniat: Hamū caue: caue retia. ¶ Sed ꝑsumus de potentia: ꝙ nemo tibi possit resistere. Prę-sumebat t filurus ꝙ hamuz nemo sibi iaceret: nemo retia tenderet: etsi incidisset vniuersa dirūperet: t tamē fuscinam nō euasit: aut nexus vinculi validioris incurrit: quibꝰ se nō posset exuere. Sine dubio t hominuz iniquitas quo grauiora cōmisent: eo magis scelere suo ruta esse nō potent: quin aliquā-do dissoluat: qđ scelerū pretio constat difficile posse vitari.

¶ Qđ homo sit piscis ex euangelice veritatis attestatione. Qđ etiaz boni t mali pisces sint: cum exhor-

tatione vt bonus piscis hamū: retia ac sinum petri nō timeat. Qua ratione preterea euangeliū p mari positum sit: La. VI.

18.13. PIscis ergo es o homo: Audi q̄ piscis es: Sile ē regnū celoꝝ reti misso in mare: et ex omni genere piscū congregante. Cū autē esset impletum duxerunt id ad littus: et sedentes elegerūt optimos i vasis suis: malos aūt foras miserūt. Sic erit in cōsummatione seculi: Exibūt angeli: t separabunt malos de medio iustoꝝ: t mittent eos in caminū ignis. ¶ Sunt ergo boni t mali pisces. Boni seruant ad precium: mali statim ardent. Bonū piscem nec retia inuoluunt: sed eleuāt. Nec hamus interficit atq; interficit: sed preciosi vulnerē pfundit sanguine: in cuius oris confessione bonū preciū reperitur: quo tributū apostolicum t census christi possit exolui. Sic ēn 18.17. scriptū est: dicente dño: Reges terre a quibus accipiunt tributū vel censum? A filiis suis an ab alienis? Et respondēte petro ab alienis: ait dominꝰ: Vade ad mare t mitte hamū: t eum piscem qui primus ascenderit tolle: t aperto ore eius inuenies ibi stateꝝ: illum sumens: da eis p me t te. ¶ Noli igitur o bone piscis petri hamū timere: nō occidit sed cōsecrat. Noli quasi vilē te cōtēnere: quia video corpus infirmū: habes in ore tuo qō t p petro t p christo offerao. ¶ Nō 4uc.5. li timere petri retia: cui dicit iesus: Duc in altū: t laxato retia. Non ēn in sinistrā partem mittit: sed in dexterā: sicut iussus a christo est. Noli timere sinum eius: quia dictus est ei: Ex hoc eris homines viuificēs. Ideo misit retia t cōplexus est stephanus: qui de euāgelio primus ascendit babēs in ore suo stateꝝ iusticię. Unde cōfessione pstanti da- Iesu.7. matur dicens: Ecce video ceelos apertos: et filiū hominis stantē ad dexteram dei. Pro hoc pisce stabat dominꝰ iesus. Sciebat ēn esse in ore eius preciū sui cēsus. Denicq; glorioso martyrio t petri iudiciū atq; doctrinā t christi gratiā locuples assertor impleuit.

¶ De instructiua admonitione hominis quia piscis est: vt super vndas exiliat: t pericula caueat astutiam serpentium imitando. Mōq; astuti simus circa querenda t obseruada cōiugia exp̄ulcherrimi exē pli de vipera adaptatiōe: La. VII.

NEc te moueat qō p mari euangelium posui. Euangeliū ē in quo christus ambulauit: Euāgelium est in quo licet titubauerit petrus quando negauit: tamē p dexterā christi fidei munimentū stationis inuenit: Euāgeliū est de quo martyr ascendit: Euangeliū est mare in quo piscantur apostoli: in quo mittitur rete qō simile est regno celoꝝ: Euāgeliū est mare: in quo christi figurantur mysteria: Euangeliū est mare: in quo hebreus euasit: egypti⁹ interēptus est: Euangeliū est mare: in quo est sponsa christi ecclesia t diuine gratie plenitudo quę supra maria fundata est: sicut dixit pphēta: Ipse sup maria fundauit eam. Ps.23. ¶ Exili sup vndas o homo: quia piscis es: Nō te oppimāt seculi istius fluctus. Si tē pestas est: pete altum t pfundum: si serenitas: lude in fluctibus: si procella: cane a scopuloso littore: ne te in rupes furens cetus illidat. Scriptū est ēn: Estote astuti sicut ser- Matth.10. pentes. ¶ Et quia de serpentib⁹ astutis p̄positū exemplū est: simus astuti circa quęrenda t seruanda cōiugia: diligamus imbuta nobis consortia. Etsi hi qui longinquis fuerant ortus sui tēpore regionibus separati: inter se conuenerint: etsi vir ad peregrina pretenderit: nulla longinquitas: nulla absentia: cōplacitam mutuat charitatē. Eadē ēn pręsentes absentesq; cōnectit: idem naturę vinculū inter distantes t cōsistentes pximus charitatis iura pstringit. Eodē iugo benedictionis vtriusq; colla sociant: etsi si alter obeat separatarum regionum longa diuortia: quia nō corporis cernice sed mentis iugum gratię receperūt. ¶ Vipera nequissi- De Vipera mū genus bestię: t sup omne qō serpentini est generis astutior: vbi cocundi cupiditatē assumpserit: murenę maritimę notā sibi requirit copulā: vel nouā pparat: pgressaq; ad littus: sibilo testificata pśentiam sui: ad pximum galem amplexū illam euocat. Absurena aūt inuitata nō deest: t venenatę serpēs experitos vsus suę impetit cōiunctiōis. Quid sibi vult sermo hmōi: nisi serendos esse mores pximū: etsi absens est: et operiēda pśentia: sit ix asper: fallax: lēdax: lubricꝰ: tremulentꝰ? Quid periꝰ veneno: qō in pximę murena si refugit? Vocata si deest: t serpēs lubrica sedula charitate cōplectit. Alle tua mala portat t leuitatis femineę facilitatē: tu vi-

tuū nō potes o mulier sustinere? Adā p euā
deceptus est: nō ena p adā. Quem vocauit
ad culpā mulier: iustū est vt eū gubernato-
rē assumat: ne iterū fęminea facilitate laba-
tur. ¶ Sed horridus ⁊ iculte est. Semel pla
cuit. Runcd vir frequēter ē eligēdus? Lō
parē suuz ⁊ bos requirit: ⁊ equ⁹ diligit: etsi
mutet ali⁹: trahere iugū nescit cōpar alteri⁹
⁊ se nō totū putat: tu iugalē repudias tuū:
⁊ putas sępe mutādū: etsi vno defuerit die
suspicaris ritualē: ⁊ statim incognita causa:
q̄si cognitā pudoris exęcris iniuriā. ¶ Vipe
ra absentē requirit: absentē vocat: et blādo
pdamat sibilo: atq; vbi adūctare cōparem
senserit: venenū euomit: reuerentiā marito
defert̄: verecūdata nuptialē gratiā: tu mu
lier aduenientē de longinq; maritū cōtume-
lijs repellis. ¶ Vipera mare pspectat: explo
rat iter cōiugis: tu iniurijs viā viro obstru-
is: tu litū moues venenū: nō reijcis: tu ꝓiu
galis amplex⁹ tpe durū virus exęstuas: nec
erubescis nuptias: nec reuereris maritum.
¶ Sed etiā tu vir. Possum⁹ etiā sic accipe:
depone tumorē cordis: aspernatē mor: cuz
tibi sedula vxor occurrit: ppelle indignati-
onē: cū blanda ꝓiunx ad charitatē ꝓuocat.
Nō es dñs sed marit⁹: nō ancillā sortit⁹ es:
sed vxorē. Gubernatorē te de⁹ voluit esse se-
xus inferioris: nō ꝓpotentē. Redde studio
vicē: redde amori gratiā. ¶ Vipera venenū
suū fundit: tu nō potes duriciā mētis depo
nere: sed habes naturalē rigorē: debes tpa-
re eū ꝓtēplatione cōiugij: reuerētia ꝓiunctio
onis. ¶ Pōt ⁊ fic. Nolite quęrere viri alienū
thorū: nolite insidiari alienę copulę. Graue
est adulteriū: naturę iniuria. Duos primuz
de⁹ fecit: adā ⁊ euā: hoc est: virū ⁊ vxorē. Et
vxorē de viro: hoc est: de costa adaz: ⁊ iussit
ambos ee in vno corpore et in vno spū. Q;
vnū separas corpus: vnū diuidis spm̄: na-
turę adulteriū est. Sed hoc docet murenę ⁊
viperę: nō iure generis ꝑ ardore libidinis ex-
petitus ampler⁹. Discite o viri qui alienā p
molere ḡnt vxorē: cui⁹ serpētis sibi asscisce
re cupiat ꝓtuberiū: cui etiā cōparādus ip-
se serpēti sit. Festinat ad viperā: q̄ se in gre
miū viri nō directo tramite veritatis sed lu
bꝛico deuij amoris infundit: Festinat ad eā
quę venenū suū resumit: vt vipera q̄ ferē p
acto cōiunctionis munere: venenū qō euo
muerat rursus haurire. Adultera em̄ vipe-
Prouer. 23. ra est. Dā ⁊ salomon ait: q; is qui fuerit te-
mulētus cū p vinū libido seruere ꝓsueuerit
tanq; a colubri ictu extendit: ⁊ tanq; a cor-
nuta diffundit illi venenum. Et vt scias q;
de adultera dixit: adiecit: Oculi tui cū vide-
rint alienā: os tuū loquit̄ peuersa. ¶ Nec q̄s
q̄ velut ꝓtraria posuisse nos credat: vt ⁊ ad
bonū ⁊ ad malū viperę huius exēplo vtere-
mur: cū ad istitutionē vtrūq; ꝓficiat: Si eru
bescamus aut fidē non exhibere dilecto cui
exhibet serpens: aut relinquētes sancta cō-
iugij: lubrica ⁊ nocitura salutarib⁹ ꝓferam⁹:
qō facit qui cū serpente miscet.

¶ De fraudulēto ingenio polypi ⁊ astutia cancri ad cibuz prędandū: notatione quoq; hoim q̄ sili ingenio ac fraude alios circūuenire et decipere nitunt: cū ꝓsuasiua adhortatione vt hō ꝓpriꝰ sit ꝓtētus alienisq; dānis nō pascat: Ca. viii.

Et q; de astutia cępimus sermonez subterere: qua vnusq;q; fratrē suuz circūuenire ⁊ decipere nitit ⁊ in nouas se fraudes cōponere: vt quē vi obtinere nō pōt: circūscribat dolo: ⁊ fuco quodā ar tis obducat. ¶ Fraudulētū illud polypi in- De P
genium nō ꝓtendo: qui vadoso in littore pe-
trā nactus affigit ei: atq; ei⁹ nebuloso inge-
nio colorē subit: ⁊ sili specie terga obductus
plurimos piscū sine vlla suspitiōe fraudis
allapsos: dū notā nō ꝓcauent ⁊ saxū opinā
tur: cassib⁹ furtiuę artis includit: ⁊ sinu q̄dā
suę carnis intercipit. ¶ Sic spōtanea venit
ꝓda: et talib⁹ capit argumētis: qualia sunt
cox qui ingenij suū sępe cōmutant: ⁊ diuer
sas nocēdi artes mouēt: vt singuloz mētes
sensusq; ptēptent: cū cōtinentib⁹ cōtinenti-
am ꝓdicātes: in coitu intēperantiū rāq; de-
uij ab studio castitat̄ ⁊ demersi intēperātię
volutabris: vt qui eos audiūt aut vident:
incauta facilitate se credāt: eoq; cin⁹ labun
tur dū distinguere nō nouūt: nec cauere qō
noceat: dū grauio: sit ⁊ magis noxia ꝓbi-
tas: benignitat̄ obumbrata velamine. Et
ideo caucdi sunt: q; crines suę fraudis ⁊ bra-
chia longe lateq; dispergūt: vel speciē idu-
unt multiformē. Et isti em̄ polypi sūt: nec⁹
plurimos babētes ⁊ callidoū ingeniorū ve
stigia: quib⁹ irretire possint dcdd in scopu-
los suę fraudes incident. ¶ Cācer q̄q; q̄s cibi De Can
gra ꝓstigias struit? Rāq; ⁊ ipe ostreo delec-
tat: ⁊ carnes ei⁹ epulū sibi q̄rit. Sz q; vt ap
petens cibi ita ꝓpiacēs est piculi: qm̄ cū dif

ſtalis ẽ venatio: tũ ꝑiculoſa. Difficilis q; te ſtis validioꝝ eſca interiora includit: nã ve lut murẽ ḡbuſdã mollicẽ carnis: ꝑcepti im perialis interpres natura muniuit: quã me dio teſtarũ quodã ſinu cõcauo nutrit ac fo uet: t ḡſi in quadã valle diffundit: t nõ caſſa oſa tẽptamenta ſunt cancri: q; aperire clau ſum oſtreũ nulla vi põt: t periculoſum eſt ſi chelas ei⁹ includat: ad argumẽta cõfugit: t inſidias noua fraude molit. Itaq; quia oſa genera delectatiõe mulcent: explorat ſi qſ oſtreũ remotis in locis ab omni vẽto cõtra ſolis radios vipricũ illud ſuũ aperiat: et re ſeret claſtra teſtarũ: vt libero aere viſceris ſua voluptatẽ quãdã capiat: et tũc clanculo calculũ imittens: impedit ꝓclusionẽ oſtrei: ac ſic apta claſtra reperiẽs: tuto inſerit che las: viſceraq; interna depaſcit. ¶ Sũt ḡ homines q; cancri vſu in alienę vſũ circũſcripti onis irrepant: et infirmitatẽ ꝓprię virtutis aſtu quodã ſuffulciãt: fratri dolũ nectãt: et alteri⁹ paſcant erũna. ¶ Tu aũt ꝓpriis eſto cõtentus: t aliena te dãna nõ paſcãt. Bon⁹ cibus eſt ſimplicitas: innocẽtię ſuę bona ba bẽt: inſidiari neſcit alienis: nec auaritię faci bus inardeſcit: cui lucrũ oẽ ad vtutũ diſpẽ diũ eſt: ad cupiditatẽ incẽdũ. Et ideo bea ta eſt ſi bona ſua nouerit cũ veritate pau/ tas: t oĩbus ꝓferenda theſauris: q; melꝰ eſt exiguũ cũ dei timore: ḡ theſauri magni ſi ne timore ei⁹. Quãtũ eſt enĩ qõ boiez alat: Aut ſi queris qõ etiã aluo abũdet ad grati am: Id ḡ nõ multũ eſt. Adeliot enĩ eſt ho ſpitalitas ſolerꝫ cũ gratia ḡ vitulo⁹ pin guũ ꝓparatio cũ diſcordia. ¶ Etamur ḡ in genio ad queręda grania t ſalutẽ tuẽda: nõ ad alienã circũſcribẽda innocẽtia. Licet no bis vti excẽplis maritimis ad ꝓfectũ nr̃e ſa/ lutis: nõ ad alienũ periculũ.

De ꝓſciẽtia echinęis maritimi futu rã tẽpeſtatẽ aut trãquillitatẽ nauigãtib⁹ ꝓnũciantis: et vñ tã exiguũ animal hoc munꝰ acceperit. Ac de indulgentie dei creatoris ingenti preconio: La. ix.

Echinęis animal exiguũ: vile ac deſpicabile: maritimũ loquor: plerũq; inder futurę tẽpeſtatis aut tranquillitatis annũciꝰ ſoler eſſe nauigãtibus. ¶ Deniq; cũ pcellã ventoꝝ ꝓſenſerit: calculũ validũ arripit: cũq; velut ſaburrã vehit t trãſ anchorã trahit: ne exactiaꝫ fluctib⁹. Itaq; nõ ſuis ſe librat viribus: ſ alieno ſtabilit et regit pondere. Quo indicio nautę velut ſignũ futurę ꝑturbationis capeſſunt: t ſibi ꝙ cauent: ne eos imparatos turbo ꝓtinus inueniat. ¶ Qui mathematicꝰ: q; aſtrologꝰ: qui ve chaldęꝰ põt ſiderum curſus: ſic: celi motꝰ t ſigna cõprehẽdere? Quo ingenio iſta collegit? Quo doctore pcepit? Quis ei fuit tanti interpres auguriꝰ? ¶ Sępe boues cõſuſi onẽ aeris vident: t ſępe fallunt: qõ plerũq; eã ſine tẽpeſtate diſcutiãt: echinęis nõ fallitur: echinęn ſua nequaq; ſigna ꝓterẽrũt. ¶ Vñ exiguo animali tãta ſcięntia vt futura ꝓnũciet? Quo magis in eo nihil eſt: quo tã tã habet prudentiã? ¶ Credo q; ꝑ indulgen tiã dñi rerũ oĩm: id qꝺ ꝑſcientię hui⁹ munus acceperit. ¶ Eteñ ſi ſęnũ deꝰ ſic veſtit vt mi remur: ſi paſcat volatilia: ſi parauit conuo eſcã. Pulli eſn ei⁹ ad dñm clamãt: Si mulieribus dedit texturę ſapientiã: ſi aranea ꝙ tã ſubtiliter ac docte laxos calleos ſuſpendit in fonꝺ⁹: ſapiętię nõ reliquit imunez: ſi ipſe virtutẽ equo dedit: t ſoluit de ceruice ei⁹ fortidinẽ: vt exultet in cãpo: t occurrẽs regibus irrideat: odoret bellũ emin⁹: exeratq; ſono tubę: Si hęc irratiõabilia plęraq; et alia inſenſibilia: vt ſęnũ: vt lilia: replenit ſuę diſpoſitione ſapiẽtię: quid dubitam⁹ q; etiã in echinęen cõtulerit bui⁹ gratiã ꝑſcięti? Nihil eñ inexploratũ: nihil diſſimulatum reliquit. Oĩa videt q; paſcit oĩa: oĩa replet ſapientia: qui oĩa in ſapiẽtia fecit: vt ſcripturꝫ eſt. Et ideo ſi echinęen viſitatiõis ſuę exortẽ nõ ꝓtermiſit: ſi eũ cõſiderat t futuroꝝ informat indicijs: tua nõ ꝓſiderat? Immo vero ꝓſiderat: ſicut teſtat ei⁹ diuina ſapiẽtia dicẽs: Si reſpicat volatilia: ſi paſcat illa: nõne Matt. 6.
vos pluris eſtis illis? Si ſęnũ agri qõ hodie eſt t cras in ignẽ mittit deus ſic veſtit: quãtomagis vos modicę fidei?

Qꝺ vnũqꝺq; genus piſciũ ꝑſcripta ſibi habeat domicilia: cũ ineꝛ patione humane auiditatis. Qua ratione etiã quedam genera qnq; mutẽt loca: t vnde hoc habeat ingenii. De ſpecialib⁹ quoq; aliquorũ piſciũ virtutibus: La. x.

Hæ vero ſine quadã dote nature manere piſcib⁹: etiã illã paramus gratiã q; vnũqꝺq; genus piſciũ ꝑſcripta ſibi domicilia habet: quę ſui generis nullus exedat: nõ incurſet alien⁹? Quis geo-

metra bis diuisit habitacula: nullio rũpenda tẽporib⁹? Sed geometrã audiuim⁹: tha-
lassometrã nũq audiuimus: ⁊ tñ pisceo mẽsurã suã nouunt: nõ muris vbiũ portisq; ꝓscriptã: nõ ędificijs domorũ: nõ agrorũ finibus limitatã: sed mensurã eius q̃ oporteat vt tantũ satis sit vnicuiq; quantũ ad vsum abũdet: nõ quantũ auiditas quędã immoderata sibi vendicet. ¶ Ler quidẽ nature ẽt: tantũ quęrere quãtum sufficiat ad victũ: et alimento⁊ modo sortẽ censere patrimonij. Hoc gen⁹ piscũ in illo sinu maris alit ⁊ gignitur: illud in alio. Denuq; nõ reperies cõfusa genera piscũ: sed qõ hic abũdat: alibi deest. Et iterũ ille sinus maris cephalos alit: lupos ille. Ille saxatiles: locustas ali⁹. Nõ est libera vagãdi ptãs: nec tamẽ interclusa montibus copia: aut fluuius interlabẽtib⁹ transit⁹ impedit: sed vsus nature impẽsus: tanquã patrię finibus vnũquęq; se retinere: ⁊ vtra incolas ꝑdire suspendit. ¶ At nobis longe alia sententia: mutare exilio domos: incolarũ fastidio teneri: aduenarũ captare gratiã: transferre terminos ꝑpetuos quos posuerũt patres nostri: agrũ ad agrũ iungere: domũ ad domũ. Defecit terra hominũ⁹: sternunt ⁊ maria. Rursus ꝑ singulo⁊ libidine incidit terra: mare infundit: vt insulas faciãt vt possideãt freta: spacia maris sibi vendicãt iure mãcipij: piscibq; iura sicut vernaculo⁊ cõditione sibi seruitij subiecta commemorãt. Iste inq̃t sinus maris meus: ille alteri⁹. Diuidunt elemẽta sibi potentes. Ibis ostreę in fluctib⁹ nutriunt: bis in viuario piscis includit luxurię. Nec mare efficit: nisi apothecas habeãt ostrearum. Itaq; ętates ea⁊ numerãt: ⁊ piscũ recepta cula instruũt: ne cõuiuia diuiti mare nõ possit implere. Nã vicini nomẽ quib⁹ audiunt aurib⁹? Quib⁹ oculis intuent possessiones co⁊? Quẽadmodũ dies nocteq; excogitãt
Esa. 5. vt aliqd ꝑimi auferant? Nunqd soli habitabit sup terrã: clamat ꝓpheta? Cognoscit hęc dñs: ⁊ vindicte reseruat. ¶ Quantũ aliena a piscib⁹ auiditatis rapina. Illi naturalia captant secreta et vltra terminos orbis terrarũ mare norũt: qõ nulle interpolãt insule: nec terra aliqua interiacet: vel vlteri⁹
De Cae vlla sit posita. ¶ Illic igit vbi diffusum late mare oẽm spectandi vsum vtilitatis gratia nauigãdi intercludat audaciã: ꝑdere se ferũ tur ęte illa immẽsa genera piscium: ęqualia montib⁹ corpora: vt tradiderũt nobis qui videre potuerũt: illic quietũ quũ exigũt: discreta ab insulis ⁊ ab orbis maritima⁊ vbiũ cõtagijs seperata. Habẽt suas regiões ⁊ habitacula distributa: manẽt in his inofenso vianor⁊ limite: nec vago transitu mutatões ꝑmunt loco⁊: sed tanq̃ patriũ soluz diligũt: ⁊ in his immorari dulce arbitrant: Quę ideo elegerũt vt solitariã vitã remota possint arbitrorũ interpolatione trãsigere. ¶ Sunt tñ aliqua genera piscũ: q̃ nõ ingenũ facilitate loca mutẽt: sed fouẽdi partus necessitate: quę oportuno atq; legitimo ꝑcurantes tẽpore: ex plurimis locis a diuerso sinu maris innumeri velut cõmuni cõsilio cõuenientes cõiuncto agmine aquilonis flatus petũt: ⁊ ad illud septẽtrionalium mare partiũ quadã nature lege cõtendũt. Dicas si ascendẽtes videas reuma qdã esse: ita ꝑruũt: fluctusq; intersecãt: ꝑ ꝓpontidẽ in euxinũ portũ violẽto ipetu ꝑfluctes. ¶ Quis piscib⁹ hęc annunciat loca: ꝑcepta: tẽpora? Quis tribuit dispositionẽ viandi: comitandi ordinẽ: metas ⁊ tẽpora reuertẽdi? Duces sunt: imperatorẽ habẽt cui⁹ expectat imperiũ: procedit tessera: ꝓponũt edicta ꝓuinci alib⁹ vt cõueniant: tribunis militũz litterę dirigunt: dies statuit: ⁊ plerisq; ad dies statutos occurrere nõ ꝙunt. Quis imperat⁹ piscibus ꝑceptũ dedit? Quis doctor hanc tribuit disciplinã? Qui metatores itinera disponunt? Qui duces iter dirigũt vt nullius desit occursus? ¶ Sed agnosco qs ille sit imperator: q̃ ordinatione diuina sensib⁹ vniũsozũ suũ infundat imperiũ: q̃ tacitus muris aiantibus naturali disciplinę ordinẽ tribuat: nec solũ magna penetret: ꝙ etiã ꝑ minima quęq; se fundat. ¶ Diuinę legi piscis obsequit: ⁊ homines cõtradicũt. Piscis soleñiter obaudit mãdata cęlestia. An ꝓcẽptibilis tibi videt: q: mutus est ratiõisq; expers? Sz vide ne tu tibi magis incipias esse ꝓcẽptus: si irrationabili irrationabilior dephendar. Quid aũt rationabilius hoc piscũ trãsitu: cui⁹ ratiõẽ quidẽ verbis nõ explicãt: ꝙ factis loquunt. ¶ Pergũt eñ ẽstat tẽpore ad fretũ ponti: eo q̃ reliq; mar sinu hic sin⁹ dulcior sit. Nõ eñ tãdiu sol eo freto ędiu cęteris imorat: eaq; sit cã vt nõ oẽz aquã exhauriat ꝙ dulcẽ atq; potabilẽ ẽ. ¶ Quis aũt ignorat: q etiã ea ꝙ marima sũt: aqs plerũq; dulcib⁹ delectẽt? Denuq; dũ fluuia sequũt

ꝛ ad supiora ascēdūt: frequēter alieni pisces generis capiunk in fluuijs. Cū hec igit causa pontū illius faciat gratiorē: vel q estuo tē peret solēnis illic flatus aquilonis: tū oportunitatem ceteris iudicant: in quo genera re ꝛ partus possint ꝓpijos enutrire: qō teneri sęruo laborem alienę regionis ferre vix possint: quos illic fouet aerio blanda clemētia. Itaq; pacto munere: oēs simul eo quo venerāt agmine reuertunk. ¶ Quę nā ista sit ratio cōsideremus. Obiectus est pōti flatus boreę: ceterorūq; ventorum violentissimis flatibus: vnde grauis illic procella furit: ꝛ tēpestates mouenk: ita vt de pfundo harena verrat: cuius rei fluctus harenosus indicio est: qui ventorū motu insurgens altius: tū pondere grauior: haud dubie nō solum nauigantib⁹: sed etiaz maritimis ipsis animātibus intolerabilis habeak. ¶ Accedit illud q cōplurima ꝛ maxima ponto flumina misceank: cū hyberno tēpore sinus ipse frigidiore tozrētū rigescat allapsu. ¶ Propterea pisces tanq; arbitri fluentorū estate illic aspirantis aurę clementiā captare consuerūt: cui⁹ amęnitate perfuncti rursus hyemis aspera declinare cōtendunt: ꝛ septētrionalis plagę sęua fugientes: in reliquos se sinus cōferūt: in quibus aut vētoꝝ mollior sit placiditas: aut solis soleat vernare tēperies. ¶ Monit igitur piscis pariendi tēpus: qō p magno mysterio dixit salomon in sapientia: Nouit tēpus eundi atq; redeūdi: nouit tēpus pfunctionis ꝛ tractationis: ꝛ nouit vt nō queat falli: q; nō rationis estimatiōe ꝛ disputationis argumēto vtik: sed inspiratione nature: quę vera est magistra pietatk. ¶ Deniq; omnes animātes ꝓscripta babēt parēdi tēpora: homo solus indiscreta atq; cōfusa. Reliqua genera clementiaz tēporis quęrūt: mulieres solę part⁹ suos undemēter effūdūt. Vaga eñ ꝛ intēperāta libido generandi: vagā parēdi gratē exhibet. ¶ Pisces tanta maria trāsmittūt: vt vtilitatē aliquā generi suo quęrant. Nos q; diffusa equora transfretamus. Sed quāto honesti⁹ qō fuit cessiōis amore: q; qō pecunię auiditate susc̄ipitur. ¶ Deniq; illis ad pietatē: nobis ad questū transmissio deputak. Illi sobolē ꝓferunt omnib⁹ meritis carioꝝ: nos mercē longe imparē ad periculi vicez miserā lucri cupidine reportamus. Itaq; illā patriaz repetūt: nos declinqm⁹. Illis natiuo incrementū generis acquirik: nobis minuik naufragando. ¶ Quis igit neget diuinit⁹ illis infusum ingeniū esse hmōi atq; virtutē: cū videat istos in aquilonē tā solēnem obeundę secunditatis peregrinationē viuaci ingenio cōponere: alios in exiguo corpore tantū validitatis assumere: vt maximas nauigiū plenis currentes velis in medio fluctibus sistant: sicut breuis pisciculus echinus tanta facilitate memorak nauē ingentē statuere: vt quasi radicatā mari hęrere videas nec moueri? Aliq̄diu eñ immobilē seruat. An ꝛ huic putas sine creatoris munere tantū potuisse supetere virtutis? ¶ Quid gladios loquar: aut serras: aut canes maritimos: aut balenas: aut zigenas? ¶ Quid etiam turtur aculeū centrū ꝛ ꝝ mortuę? Sicut eñ viperę os si quis calcauerit recens dūrat: grauius q; venenū nocere ꝓbibek ꝛ immedicabile vulnus serpere: ita etiaz turtur aculeo suo mortua amplius q; viua periculi afferre memorak. ¶ Lepusculus q; timidū animal in terris: in mari formidabile: citam ꝛ quę nō facile possit auferri corruptelā inuehit. ¶ Voluit eñ te creator nec i mari satis ab insidiātib⁹ cē securū: vt ꝓpe pauca quę nocent quasi in excubijs positus arma fidei sp ꝛ scutū deuotionis accinctus: ꝛ dño tuo debeas salutis sperare ꝓsidiū.

¶ De singulari atlantici maris cōmendatione eorum que in ipso nascūtur aut fiunt: cum ꝯclusione sermonis de piscibus: Ca. xi.

Veniamus ad atlanticum mare. Q ingentia illic ꝛ infinitę magnitudinis cete: quę si qñ supnatant fluctibus annatare insulas putēs: montes altissimos sūmis ad ęthū verticib⁹ eminere. Quę non in actia nec in littoribus sed in atlantica maris ꝓfundo feruntur videri: vt eorum cōspectu nautę a nauigandi in illo locis ꝓsumptione reuocenk: nec secreta elementorum adire supremę terroꝛe mortis vsurpēt. ¶ Sed iam assurgamus ipsi de pfundo mario: ꝛ aliquantulum sermo noster emergat: atq; ad superiora se subuigat: spectemus ea quę visitata multis ꝛ plena sint gratię: quo modo aqua in salso vertatur soliditatem vt ferro sępe ędatur: quod de britannicis salibus nihil mirum: qui speciem marmorio validi eiusdem metalli niueo candore resplendent: salubres corporis cibo: et potui

nímio grati. Quō etiā nō indecorus lapis ē xalliū in mari herba sit: si in aerem transferak lapidis firmitate solidek. Unde etiaꝫ ostreis ꝓciosissimā margaritā natura infixerit: quō eam maris aqua in tam molli carne solidauerit. ¶ Quę difficile apud reges inueniunk: ea in littoribus quasi vilia iacēt vulgo: ⁊ in saxis asperis ⁊ cautibus colligūtur. ¶ Aureum etiā vellus aqua nutrit: et lanā immemorati speciē metalli gignūt littora: cuius colorē nullus adhuc eorū qui fucis diuersis obducunt vellera imitari potuit: adeo naturę maritimę gratiam humana implere nescit industria. Scimꝰ qua sollicitudine vellera ouiū etiā minus ꝓciosa curentur: sint licet optima: nequaqꝫ tamē his fucus innascik. Hic naturalis color est: quē nullus adhuc fucus ęquauit: hoc quoqꝫ piscis est vellus. ¶ Sed ⁊ ipsi muricęs qui insigne dāt regiū: sunt maritimi. ¶ Et quę pra totum gratia: vel hortorū amęnitas potest cerulei maris equiperare picturā vel aurū: licet in ꝓratis floreo refulgeant? ¶ Auri q̄ fulgorem in mari lana resplendet: ⁊ illi cito marcescūt: ista diu duratura seruak. ¶ Lilia in hortis cernimus nitent: vela in nauibus. Hic odor: illic ventꝰ aspirat. Quę vtilitas in folio? In nauibus quāta cōmertia? ¶ Lilia suauitatē narium: vela hominū salutem inuehunt. ¶ Adde pisceo salientes: ⁊ delphinas ludentes. ¶ Adde rauco sonātes fluctus murmure. ¶ Adūce currētes naues ad littora: vel de littoribus exuētes: Quis e carceribus mittūk quadrigę: quāto studio spectantiū ⁊ amore certak? Equus tamē inuanū currit: nō inuanū nauigia. Ille inuanuꝫ q: vacuus: ista ad vtilitatē quasi plena frumenti. Quid his gratius: quę nō verbere agunk: sed ventorū spiramine: vbi nemo refragatur: sed omnes fautores sunt: vbi nemo vincitur quicūq; ꝓuenerit: sed oēs puppes quę ꝓfecte fuerint coronank: vbi palma merces salutis: victoria ꝓciū regressionis est? Quātū etiā distat inter directos cursus ac reflexos? Ista ꝓpetuāk: hi resoluunk. Adiunge remigiꝰ cōtexta littora: quidꝰ vexillum exeundi aura de cęlo est. Etaq; aurigę plausum inanē referūt: hi soluunt vota seruati. ¶ Quid de iona dignū loquar: quem cetus excepit ad vitā: reddidit ad ꝓpbetandi gratiā? Emēdauit aqua: quē terrena deseruerant: psallebat in vtero ceti: qui merę/bat in terris. ¶ Et vt vtriusq; redēptio nō ꝑtereatur elemēti: terrarū salus in mari ante ꝓcessit: q: signū filij hominis signum ionę. Sicut iste in vtero ceti: sic iesus in corde terrę. In vtroq; remediū. Hai⁹ tū in mari pietatis exemplū: qm̄ exceperūt pisces quē homines refutarūt: ⁊ quē homines crucifixerūt pisces seruauerūt. ¶ Petrus quoq; in mari titubabat: sed non labebatur: ⁊ cōfessus in fluctibus negauit in terris. Itaq; illic quasi deuotus manu appēndik: hic q̄si oblitus aspectu censorio cōuenitur. ¶ Sed iam rogemꝰ dominū: vt sermo noster quasi ionas ejciatur in terrā: ne diuꝰ in salo fluctuet. ¶ Et bene iam exiuit cucurbita: q̄ obumbret nos a malis nostris: sed ⁊ ipsa ꝓcedente sole arefacta admonet requiescendū: ne inter ęstuare incipiamus ingenio: ⁊ nobis etiā verba deficiant. Certe plusq; ninietis data est in aquis remissio pecā.

De pulchra introductiōe sermonis de natura auiū habēdi: La. xii

Et cum paululū cōticuissem: iterum sermonem adorsus aio: ¶ Fugerat nos fratres dilectissimi necessaria de natura auium disputatio: ⁊ sermo hmōi nobis cū ipsis auiꝰ euolauerat. ¶ Fit enī natura quadā vt hi qui aliquid intuētur vt dicendo exprimere volunt: eoꝝ qualitatez quę vel intuenk vel loquūtur assumāt: vt ⁊ cū pigrioribus imoremur: ⁊ cū velocibus celeri rapiamur aspectu: stilo quoq; aut tardiore vtamur aut rapidiore. Itaq; cuꝫ cauco ne mari demersa ꝑtereant ⁊ aquis operta me lateāt: effugit omne volatile: q: dū incautissimos aq̄ꝝ gurgites scrutor: aerios nō respexi volatus: nec vmbra saltē pennę me ꝑpetis reclinauit: quę in aquis relucere potuit. ¶ Verū vbi omne negociū expeditus putaui: ⁊ absolutū esse me credidi: ⁊ die q̄ntum cōsummatuꝫ arbitratus sum: venit in mentē auium natura: quę cuꝫ eunt cubitū quasi pacto lętę munere ętbera cantu mulcere cōsuerunt: qō velut solēniter surgente ⁊ occidente die instaurare cōsuerunt: vt decursi vel adoriendi nocturni iuxta ac diuturni temporis laudes suo referant creatori.

¶ Magnum igitur incentiuum excitandę nobis deuotionis amiserain. ¶ Quis enīꝫ sensum hominis gerens non erubescat sine psalmorū celebritate die claudere: cū etiam minutissimę aues solēni deuotione ⁊ dulci

carmine ortus dierū ac noctiū ꝓsequant?
¶ Redeat igit nobis volatilis sermo: qui pene fuerat elapsus ex oculis: ⁊ aquilę modo altꝰ petēs: volatus suos subduxerat nubibus: nisi qꝫ oculos abluti aqua dū de gurgite leuamus ad cęlū: speculati vacuū aer volantibus ferri: ad necessitatē stili putauimus esse reuocandū. Erimus vos iudices: q̄ estis aucupes verbi: vtrū cōsultius euolasset: an vtilit in vſa retia sit relapſus. ¶ Nec vereor ne fastidiū nobis obrepat in volatilibus requirēdis: qꝫ nō obrepſit in gurgitibus ꝓscrutandis: aut aliquis nobis in disputatione obdormiat: cū possit auiū cantibus excitari. ¶ Si ꝓfecto q̄ inter mutos pisces vigilauerat: non dubito qꝫ inter canoras aues somnū sentire nō possit: quin tali ad vigilandū gratia ꝓuocet. Nec vero vt le putet qō potuit ꝓterire: cū sit tertia pars in animātibꝰ creaturę. ¶ Tria ergo gnā animantiū esse nō dubiū est: terrenū: volatile: aquatile. ¶ Deniqꝫ sic scriptū est: ¶ Producant aque reptilia animarū viuentium ſm genus: ⁊ volatilia volantia super terrā secus firmamentum celi ſm genus. ¶ Reuocamur ad superiora sicut obliuiosi viatores: qui cum incōsulto ꝓterierint: in sua reuertētes vestigia: incurię suę multū repetito itinere? labore suscipiunt. ¶ Est tū etiā bonꝰ viator: q̄ dispendiū regressionis reliqui itineris cōpendiosa celeritate cōpenset: vt mihi faciendū arbitror: maxime cū de auibꝰ sermo sit: quę solent oculos hominum volatu ꝓperanter ꝓstringere. Quid ergo conuenit his imitari: in quibꝰ celeritas placere cōsueuit? Ausus igit atq; inusitatus in tali genere scriptionis sermo noster canoris auibus resonet ac resultet. ¶ Sed vnde mihi cygnea carmina quę etiā sub graui mortis imminentis terrore delectant? Vnde mihi illos naturalis modulos cantilenę: quibus etiā paludes sonorę cantꝰ edunt dulcissimi suauitatē? Vnde mihi vocē ꝓsaica dulcedinēq; merularum? Vtinā saltē luscinia canat: quę dormientes de somno excitet. Ea ergo auis significare solet diei surgentis exortū: ⁊ effusioꝝ diluculo deferre lętitiā. Tamē si illorum suauitas deest: sunt gemētes turtures: ⁊ rauęq; colūbę: tū etiā comix plena voce pluuiā vocat. Vtinā rurale auiariū sermone q̄ possum? scientia quā nos rusticani docuerūt ꝓcēmur.

¶ De ordine dicendorū: ac natura auium que circa aquas maris fluminūq; versantur: Ca. xiii.

Et quō de aquatilibꝰ reptilibꝰ dictum: arduū est vt subito ad aues cęli sermo noster ascendat: Et ideo de his auibus ꝓius dicamus: quę circa aquas maris fluminūq; versant: cū quibꝰ possumꝰ emergere. ¶ Ꝺtaq; ab halcyone sermonem adornamur. ¶ Ea est auis maritima: quę in littoribꝰ fętus suos edere solet: ita vt in harenis ova deponat medio fere hyemis: Nā id tēporis fouendis habet deputatū partus: qñ maxime insurgit mare littoribꝰ vehemētior: q̄ fluctus illidit: quo magis repētinę placiditatis solēnitate auis huius eluceret gratia. ¶ Nanq; vbi vndosum fuerit mare: positis ouis subito miteſcat: ⁊ cōo cadunt ventorū ꝓcellę flatusq; aurarū quiescunt: ac placidum ventis stat mare: donec ova foueat halcyōe sua. Septē aūt dies fotus sunt: Quibꝰ decursis educat pullos: fętusq; absoluit: illico alios quoq; septē dies adiungit quibꝰ enutriat partꝰ suos: donec incipiant adolescere. Nec mirenis tam exigua nutrimenti rēpus: cū absolutio ſcruus tam paucorū dierū sit. Tanta autē gratia minuscula auis diuinitꝰ indulta habet: vt hos quattuordecim dies nauta ꝓsūptę serenitatis obseruēt: quos ⁊ halcyonidas vocant: quibꝰ nullus motus ꝓcelloſe tēpestatis horreſcat. ¶ Nōne vos passeribꝰ pluris estis dās air? Si igit auis minuscule cōtemplatione insurgit mare ⁊ repente cōprimit: atq; aspera hyemis inter ingruētes ꝓcellas tempestatesq; ventorū detergit: cęli nubila fluctusq; cōponit: elementis omnib⁹ subito infusa tranquillitas: quantū ꝓsumere debeas o homo ad imaginē dei factus agnoſc̄: si tamē auiculę illius fidē studio deuotiōis imiteris. Illa tēpestates videns insurgere: fecuire ventos: inter biberni fcua nō reuocatur neq; reflectit ꝓ impellit. ¶ Deniqꝫ in littoris sua ova constituit: vbi ea relabente fluctu madida adhuc harena suscipiat: nec insurgētes fluctus quos immurmurare atq; allabi videt reformidat. Et ne putes q̄ ouorum videat habere cōemptū: cōtinuo vbi deposuerit ova nidificat: et suo partus corpore fouet: nec saluti ꝓprię alluuione littoris ꝓmeſcat: sed secura de dei gratia: vētis se cōmittit ⁊ fluctibus. Parū est hoc. Adhū

Exod. 12.

git totidem alios ad nutriendum dies: nec interim turbari tot diebus infidi maris tranquillitatē veretur: temptatq; meritū suum nature iam solēnitate fundatū: t teneros fętus nō latibulis aliquibus abscōdit aut tectis: nec includit cauernis: sed nudo t rigenti cōmittit solo: nec desēdit a frigore: sed diuino fotu quo magis cętera despiciat: tuitiores fore existimat. ¶ Quis nostr̄ parulos suos nō vestimentis tegat: tectisq; abscondat? Quis nō claudat eos septis cubiculorum? Quis non ita diligenter vndiq; fenestras obstruat: ne qua possit aura penetrare? Merito quos tam sollicite induim⁹ ac fouemus: exuimus eos clementię cęlestis inuolucro: halcyone vero quos nudos ꝓiicit:

De Mergis eos diuino vestit indumēto. ¶ Nec vos ꝓterribo mergi: quib⁹ ab assiduitate mergendi nomē hoc hęsit: quomō sępe mergentes aut rarum signa colligitis: t ꝓuidentes tempestatē futurā: ꝓpe medio reuolatis et ꝙre:

De Fulicis t ad littorū tuta cū clamore prędut. ¶ Quo modo etiā fulice quę maritimo delectantur ꝓfundo: refugientes posteaq; ꝓsenserint

De Ardea cōmotionē maris: in vado ludit. ¶ Ipsa ardea quę paludibus inhęrere ꝓsueuit: notas deserit sedes: imbriq; formidans: supra nubes volat: vt ꝓcellas nubiū sentire nō possit. ¶ Cōsideremus diuersas volucres maris: quemadmodū imminēte ventorū motu ad tutiora t tunc tēporis dulciora sibi stagna se cōferant: atq; in abscondito terrarū

De Anseribus sinu incognita sibi alimēta rimētur. ¶ Nocturnas autē anserum: quis nō miretur excubias: qui vigilias suas etiā cantus assiduitate testātur? ¶ Denicq; eo etiā romana capitolia a gallo hoste seruauerūt. Merito illis debes roma q̄ regnas. Dū tui dormiebāt: t vigilabant anseres. Ideo illis diebus anseri sacrificas nō ioui. Ledunt enī dū vestri anseribus: a quibus se sciunt esse defensos: ne et ipsi ab hoste caperenk.

Cur post descriptionez piscium: de iis auibus quę assuete sunt aqis sermo successerit. Et de diuersis et inde auium generibus ac differentijs: Ca. xiiii.

Pulchre autē post descriptionē piscium: de his auibus quę assuetę sunt aquis sermo successit: quia⁊ ipse similiter vsu natandi t munere delectantur. Ala t pinna cognatio videt auibus istis esse aq; piscibus: quoniā natandi cōmunia quędā videntur vtriusq; generis esse cōsortia. ¶ Secūda quoq; cognatio omniū auibus t piscibus est: eo q̄ volandi vsus species sit natandi. ¶ Sicut enī aqua natando piscis incidit: ita auis aerē volatu celeri secat. Atq; vtriq; generi similiter cauda suppetit: alarūq; remigium: vt pisces ad priora se alis subrigant: atq; ad vlteriora ꝓcedant: Laudę quoq; gubernaculo vt quo velint se facile cōuertant: vel impetu quodā e regione iter suum dirigant. Aues quoq; aeri volatibus suis velut aquis innatant: et quasi quędā extendunt brachia: Lauda quoq; se vel ad superiora subrigūt: vel ad inferiora demergūt. ¶ Unde quoniā in nōnullis idē vsus t species: ideoq; de aquis vtriusq; generis natiuitas diuina ꝓceptione ꝓcessit.

Dixit enī de⁹: Producant aque reptilia animarum viuentiū ꝑm genus: t volatilia volantia secus firmamentum celi ꝑm genus.

¶ Nō immerito igitur quia de aquis genus vtrūq; ꝓducitur: natandi ꝓprietas vtriusq; supedi tat. ¶ Sane cū t coluber lubricus: omnesq; serpentes (Ideo enī serpendi nomē est inditū: q: nō possint ambulare ſ serpere) ¶ Dracones ch̄ simili modo sūt pisces plerięq; sine pedibus sint. ¶ Nullū autē genus pedū officio caret: quia omnibus victus e terris: et ideo pedum munere fulciunk: quia huiusmodi ad escam quęrendā indigent ministerio. ¶ Itaq; alię volucres vnguib⁹ armank ad raptū: vt accipitres et aquilę: quę rapinam venationis exercent: Alię vel ad incedendū: vel ad cibum sibi parandū vsu minusterioq; potiūtur accōmodo. Unum autem nomen auiū: sed genera diuersa. Quę quis possit memoria aut cognitione cōprehendere? ¶ Sunt itaq; aues quę carne vescunk. Ideo his vngues asperi: curatū atq; acutum os: velox volat⁹: qm̄ rapto viuūt: vt possint facile comprere prędā quā sequūtur: propere vel ore vel vnguib⁹ euiscerare. ¶ Sunt etiā aues quę reperto pascuntur semine: alię diuerso t fortuito cibo. ¶ Est etiā diuersitas copularū: quarū gratia carent se rę quę intendunt rapinis. Nam ꝓpter auiditatem prędandi: vel ꝓpter insidias explorandi: nec ipsis inter se cōuenit: t ideo declinat sui copulā. ¶ Refugit enī auaricia cōsortium plurimorum: deinde cōiunctio pluri-

motum facile ipsa se ꝑderet. His ergo aui/
bus nihũ est copulatoriũ: ꝓter iugale con
sortium. ¶ Ergo aquilis accipitribusq; dic
vsus ẽ vitę. ¶ Contra vero palũbes: grues:
sturni: corui: atq; cornices: etiam turdi gau
dent plurimorũ cõnexione. ¶ Alia quoq;
auiũ genera cuchoria: quę manent in locis
semp. Alia aduẽticia quę obeunt regiones
alias: ⁊ peracta hyeme reuertũtur. ¶ Sunt
alia quę hyeme redeunt: ęstate pegrinant a
nobis: siue q̃ alia hyemis tẽpore ad calidi
ora se cõferant: siue q̃ plęraq; rursus ęstatẽ
in his locis exigãt quę ameniora nouerũt.
¶ Turdi deniq; autumni fine: hyemis con
finio: quasi exacta ęstate se referũt. Quib⁹
nos inhospitali immanitate molimur insi
dias: ⁊ diuerso genere nunc insida decipula
decipere: nunc visco eos fallere: nunc laque
is eos captare cõtendimus. ¶ Liconię redi
tus vexillũ versi attollut. Grues qui alta pe
tunt: amant frequenter peregrinari. ¶ Alię
aues ad manũ se subduciunt: ⁊ mensę bruli
assuefiunt: tactuq; mulcentur. Alię reformi
dant. Alię hisdẽ quibus homines domici
lijs delectant. Alię secretã in desertis vitaz
diligunt: quę requirẽdi sibi victus difficul
tatẽ libertatis amore cõpensant. Alię voci
bus tm̃ strepũt. Alię canoro delectãtur sua
uiq; modulamine. ¶ Quędã ex natura: alię
ex institutione diuersarũ vocũ obloquunt
discrimine: vt hominẽ putes locutũ cum lo
cuta sit auis. ¶ Dulcis merularũ: q̃s expres
sa vox psittaci est. ¶ Sunt etiam alię simpli
ces: vt colũbę. Alię astutę: vt pdices. Gal
lus iactantior. Pauo speciosior. ¶ Sunt eti
am vitę in auib⁹ ⁊ operum diuersitates: vt
alię ament in cõmune cõsulere: ⁊ collatis vi
ribus velut quandã curare rempublicaz: et
tanquã sub rege viuere. ¶ Alię sibi quisq; ꝓ
spicere: imperiũ recusare: etsi capiant indi
gno velint exire seruitio.

¶ A quibus auibus exordium se
quentis sermonis sumendũ sit. Ac
de gruibus quomodo sollicitã ex
erceant custodiã ⁊ volantes seruẽt
ordinem: exemplũq; exercende po
licie prebuerint hominib⁹. De cõ
mendatione ꝓterea status anti
que reipublice. Et de causa atq; ac
cusatione bũane incurie: Ca. xv.

Ab his igitur ordiamur: qui nostro
vsui imitationem dederũt. In illis
etiã politia quędã ⁊ militia natura
lis: ⁊ nobis coacta atq; seruilis. ¶ Q̃ inussi De Gruib⁹
⁊ voluntario vsu grues in nocte sollicitã ex
ercent custodiã: dispositos vigiles cernas:
⁊ ceteris ꝑ sortibus generis quiescentibus:
alię circũeunt et explorant: ne qua ex parte
insidię temptent: atq; omnẽ deserunt impi
gro sui vigore tutelam. ¶ Post vbi vigilia
rum fuerit tẽpus impletũ: pfuncta munere
in somnũ se ꝑmisso clãgore cõponit: vt exci
tet dormientẽ: cui vicẽ munerꝭ traditura ẽ.
At illa volens suscipit sortẽ: nec vsu nostro
inuita ⁊ pigrior somno renũciat: sed impi
gre suis excutitur stratis: vicẽ exequitur: et
quã accepit gratiã: pari cura atq; officio re
ꝑsentat. Ideo nulla deserto q̃ deuotio na
turalis: ideo tuta custodia: quia volũtas li
bera. ¶ Hunc etiã volantes ordinẽ seruant
⁊ hac moderatione omnẽ laborẽ alleuant:
vt per vices fungantur ductus sui munere.
Precedit ęsi vna ⁊ ꝑcurrit ceteris ꝑstituto
sibi tẽpore: ⁊ quasi añ signa ꝑcurrit: deinde
cõuertitur: ⁊ sequenti sortẽ ducendi agmi
nis cedit. Quid hoc pulchrius: et laborem
omnib⁹ ⁊ honorẽ esse cõmunez: nec paucis
arrogare potentiã: sed quadã in omnes vo
luntaria sorte trasscribi? ¶ Antiquę hoc rei
publicę munus: ⁊ instar liberę ciuitatis est.
¶ Sic ab initio acceptã: a natura exẽplo aui
um politiã boues exercere ceperũt: vt cõmu
nis esset labor: cõmunis dignitas: ꝑ vices
singuli partiri curas discerent: obsequia im
periaq; diuidere: nemo esset honoris exors
nullus ꝑmunis laboris. ¶ Hic erat pulcher
rimus rex status: nec insolescebat q̃sq; ꝑpe
tua potestate: nec diuturno seruitio frange
batur: quia ⁊ sine inuidia erat ordine mune
ris: ⁊ tẽporis moderatione delata ꝓmotio:
⁊ tolerabilior videbatur quę cõmuni cade
bat sorte custodia. Nemo audebat aliũ ser
uitio premere: cui⁹ sibi successuri in honorẽ
mutua forent subeũda fastigia. Memini la
bor grauis: quez dignitas secutura releua
ret. ¶ Sed postq̃ dominãdi libido vendi
care ceperit debitas: ⁊ susceptas nolle depo
nere potestates: posteaq̃ militia nõ ius cõ
mune ceperit esse sed seruitus: posteaq̃ nõ ot
do factus est suscipiẽdę potentie: sed studi
um vendicande: ceperit etiã ipsa laboris fun
ctio duriuo sustineri: ⁊ quę nõ est voluntas

ria cito locum relinquit incurię. Homines ꝯ inuiti subeunt vigiliarũ munia: ꝯ ęgre vnusquisq; in castris periculũ sortitus excubat: qđ tuendum sibi regali ꝓceptione committitur. Proponitur pœna desidię: ꝛ tamẽ plęrũq; obrepit incuria: nõ seruantur excubię. ¶ Necessitas enim quę inuito imponit obsequiũ: affert plęrũq; fastidiũ. Nihil est eñ tã facile quin habeat difficultatẽ qđ facias inuit⁹. ¶ Ergo ꝛ iugis labor auertit affectum: ꝛ cõtinua ꝛ diuturna potentia gignit insolentiã. ¶ Quem inuenias hominũ qui sponte deponat imperiũ: ꝛ ducatus sui cedat insigne: fiatq; volens numero postremus ex primo? Nos aũt non solũ de primo sed etiã de medio sępe contendimus: et primos discubitus in cõuiuio vendicamus: ac si semel delatum fuerit volumus esse perpetuũ. ¶ Ideo inter grues ęquanimitas in laboribus est: humilitas in potestatibus. Admonẽtur vt exerceant custodię vices: nõ admoneantur vt de potestatib⁹ decedant: quia ibi naturalis quies somni interpellãda: hic volũtarię sedulitatis gratia ꝓstolãda est.

De ciconijs quemadmodũ ꝓficiscantur quo pergendũ putant. Qualiter etiã a cornicibus deducantur: atq; adiuuent in bellis. Et de earundẽ cornicum cõmendabili hospitalitate humaneq; negligẽtie increpatione. De illarũ quoq; erga patres suos pietate et nostre impietatis notatione: La. XVI.

De Ciconijs

C Iconias ferunt collecto ꝓficisci agmine: si quo pergendũ putant: ꝛ simul plęriq; circa orientem locis inuehi: ꝛ quasi tessera militari pariter omnes moueri. Exercitũ credas cum signis suis pergere: sic omnes viandi comitãdiq; ꝛ prędi ordinẽ seruant. ¶ Cornices autem deducunt eas ac dirigunt: ꝛ velut quibusdã turmis ꝛipatriciabus ꝓsequũtur: adeo vt adiumenta quędã bellantibus aduersus inimicas aues cõferre credantur: ꝛ ꝓprijs periculis bella aliena suscipere. ¶ Cui⁹ rei indicium est: quia nullę per interuallũ aliquod tẽporis residere in illius locũ reperiunt. Et quia cũ vlentibus reuertẽtes manifesta quadã sanguinis sui voce cęteriq; loquũtur indicio: grauiũ se certaminũ subisse conflictũ. ¶ Quis igit illis pœnã desertionis indixit?

De Cornicib⁹

Quis derelictę militię supplicia ꝓscripsit formidolosa: vt nulla ꝓsequendis hospitalib⁹ turmis sese subtrahere nitatur: sed certatim omnes deductionis munere officioq; fungantur? ¶ Discant homines hospitalia seruare iura: ꝛ ex auibus cognoscant: quid religionis hospitibus sit deferendũ: qđ obsequiũ deputandũ: quibus cornices etiã pennula sua negare nõ soleant. ¶ His igitur nos ianuas claudimus: quibus aues etiã animas suas cõferunt: et quos illę cõsortio ꝓsequuntur discriminis: eos tecti ꝓhibemus hospitio: ꝛ quorũ illę bella suscipiunt: his nos bella frequenter inferimus. ¶ Adẽtio: si nõ sodomitanis hęc fuit causa supplicii: aut ęgyptius furor genti hospitę dũ bellum conatur inferre: inhospitalitatis pœnas infidę naufragio plębis exoluit. ¶ Quã vero rationabiliũ excedat pietatẽ ac prudentiam auis huius clemẽtia ꝓsiderandũ: quã nec post exemplũ quidem irrationabilium quisquã nostrorũ imitari poterit. Nam deposito patris artus per longeuũ senectutis plumarum tegmine alarũq; remigio nudatos: circumstans soboles pennis ꝓprijs fouet. ¶ Et qđ dicã collaticio cibo pascit: quãdo etiam ipsa reparat nature dispendia: vt hinc atq; inde subleuantes senẽ fulcro alarum suarũ ad volandũ exercent: ꝛ in pristinos vsus desueta iam reuocent pij patris membra? ¶ Quis nostrũ leuare ęgrum non fastidiat patrẽ? Quis fessũ senem suis humeris imponat: qđ in ipsa historia vix credibile habetur? Quis vt pius sit: nõ hoc seruilis mandat obsequium? At vero auibus non est graue: qđ pietatis est plenũ: nõ est onerosum: qđ soluitur nature debito. Nõ recusant aues pascere patrem: qđ etiã ꝓscripta necessitate sub terrore pœnarum plęriq; hominũ recusarunt. ¶ Aues nõ scripta sed nata lex stringit. Aues ad hoc man⁹ nullo ꝓcepto cõueniunt: sed gratię naturalis officio. Aues nõ erubescunt reuerẽdi senis membra portare. Est eñ victoria pietatis: q̃ eousq; frequenti testificatione ꝓbrauit: vt congrue mercedẽ remunerationis inuenerit. Nam romanorum vsu pia auis vocatur. Et quod vix vni imperatori cõsulto senatus delatum dicit: hoc iste aues in commune meruerunt. ¶ Habent ergo aues iste decreta patrũ ac ꝓprię insigne clementię. Pios eñ filios patrũ: pius oportuit iudi-

cio prędicari. Habent etiã vniuersorum suffragia. Nam retributio beneficiorũ antiphrasi largitio nominatur. Pelargos enĩ ciconia dicitur. Virtus itaq; ab his nomẽ accepit: cum relatio gratiarũ ciconię vocabulo nuncupatur.

¶ De hirundinis materna sedulitate: industria: ac pietate in filios. De commendatione przterea paupertatis ipsius ꝛ molestia atq; improbitate nostra: cum paupertas: inopia vel indigentia nobis occurrerit: Ca. XVII.

Habemus autarię sobolis erga cultus patrios pietatis exemplũ. Accipiamus nunc maternę sedulitatis ădine in filios grande documentũ. ¶ Hirundo minuscula corpore sed egregia pio sublimis affectu: quę indiga rerum omniũ pciosiores auro nidos struit: qr sapienter nidificat. Nidus enĩ sapiętię preciosior est auro. ¶ Quid enim sapientius q̃ vt ꝛ volandi vaga libertate potiatur: ꝛ hominũ domicilijs paruulos suos ꝛ tecta cõmendet: vbi sobolez nullus incurset? Nam ꝛ illud est pulchrum: vt a primo ortu pullos suos humanę vsu conuersationis assuescat: ꝛ prestet ab inimicarum auium insidijs tutiores. ¶ Tum illud przclarum qua gratia domos sibi sine vllo adiutore tanq̃ artis perita cõponat. Legit enĩ festucas ore: easq; luto illinit: vt cõgluti nare possit. Sed quia lutum pedibus non potest deferre: summitatẽ pennaꝝ aqua infundit: vt facile bis puluis adhęreat: ꝛ fiat limus: quo paulatim festucas vel minutos surculos sibi colligat: atq; adhęrere faciat. Eo genere nidi toti⁹ fabricã struit vt q̃si pauimenta solo pulli eius intra edes suas sine offensiõe versent: nec pedẽ aliqđ interserat per rimulas texturarũ: aut teneris frigus irrepat. ¶ Sed hoc industrię indiciũ ppe cõmune multis aub⁹: Illud vero singulare: in quo est ꝑclara cura pietatis ꝛ prudentis intellectus ꝛ cognitionis insigne: tũ quedã medicę artis peritia: q si qua pulli a⁹ fuerint cecitate suffusi oculos siue cõpuncti: habet quoddã medendi genus quo possit eorũ lumina intercepto vsui reformare. ¶ Nemo igitur de inopia queratur: q vacuas pecunię ppnas edes reliquerit. Pauperio: est hirũdo: quę vacua grio abundat industria. Edificat: nec impendit: tecta attollit: et nibil aufert primi: nec indigentia ꝛ paupertate ad nocendũ alij compellitur: nec in graui filiorum imbecillitate desperat. ¶ Hoc vero ꝛ paupertas afficit: ꝛ iopie necessitas vexat: ꝛ plęroscq; indigentia cogit in flagitiũ: impellit i crimẽ. Lucri quoq; studio in fraudes versamus ingenium: aptamus affectũ: atq; in grauissimis passionibus spem deponimus: fractiq; animo resoluimur: improbi ꝛ inertes iacemus: cũ de diuina miseratione tunc sperandũ amplius sit cũ presidia humana defecerint.

¶ Vt er vsu ꝛ pietate cornicum discant homines amare filios. Et de feminarum nostri generis patrũq; in filios impietate. Et hinc de exercitatione accipitrum ꝛ aquilarũ qui duram aduersus fętus suos ferunt habere inclementiam. De pietate quoq; fulice que abdicatum aquile pullum cum sua prole cõnectit ꝛ nutrit: Ca. XVIII.

Discãt homines amare filios ex vsu ꝛ pietate cornicũ: quę etiã volantes filios comitatu sedulo ꝓsequũtur: ꝛ sollicite ne teneri forte deficiant: cibũ suggerunt: ac plurimi temporis nutriendi officia nõ relinquunt. ¶ At vero fęminę nostri generis cito ablactant etiã illos quos diligunt: aut si ditiores sunt: lactare fastidiũt. Pauperiores vero abijciunt paruulos ꝛ exponunt: ꝛ depbensos abnegãt. Ipsę quoq; diuites: ne p plures suum patrimoniũ diuidatur: in vtero partus ppios necant: ꝛ paricidalibus sucis in ipso genitali aluo pignora sui ventris extinguunt: priusq; auferatur vita: q̃ traditur. ¶ Quis docuit nisi homo filios abdicari? Quis reperit tam immitia patrũ iura? Quis inter nature fraterna consortia fratres impares fecit? Vnius diuitis filij diuersa sorte cedũtur. Alius totius paterne sortis ascriptionibus inundatur: alius opulentę hereditatis patrię deplorat exhaustam atq; inopem portionem. Nunquid natura diuisit merita filiorũ? Et pari omnibus tribuit: qđ ad nascendi atq; viuendi possint habere substantiam. Ipsa vos doceat: nõ discernere patrimonio: quos titulo germanitatis equastio. Etenĩ quib⁹

dedistis cõmuniter esse qõ nati sunt: nõ debetis his vt id cõmuniter habeant in qõ a
De accipitrib⁹ natura substituti sũt inuidere. ¶ Accipitres feruntur in eo duram aduersum ꝓnos fœtus habere inclementiã: q vbi eos aduerterint temptare volatus primordia: nidis ejiciunt suos cõtinuoq; eliminant: ac si morentur ꝓpulsant pennis atq; ꝓcipitant: verberant alis: cogũtq; audere qõ trepidant: nec vllum postea deferunt his mun⁹ alimoniæ. Quid mirũ tamen si rapere assueti: nutrire fastidiunt? ¶ Cõsiderem⁹ ad hoc eos esse degeneratos: vt etiam aues ad cauendũ formido exerceat: ne passim curas relaxẽt: sed pericula prædonibus declinanda ꝓspiciãt. ¶ Deinde cũ his natura qõdã prædãdi munus inoleuerit: magis a tenero pullos suos instituere videntur ad prædã: q̃ part⁹ abdicare cõpendijo. ¶ Cauent ne in tenera ætate pigrescant: ne soluantur delitijs: ne marcescant ocio: ne discant cibum magis expectare q̃ quærere: ne naturæ suæ deponant vigorem. Intermittũt studia nutriendi: vt in
De Aquila vsus rapiendi audere cõpellant. ¶ Aquila quoq; plurimo sermone vsurpat: q suos addicet fœnis: sed nõ vtrũq; verũ vnũ ex pullis duobus. Qõ aliqui fieri putauerunt genuinandorũ alimentorũ fastidio. ¶ Sz id nõ arbitror: facile credendũ: præsertim cũ moysen tantũ testimoniũ pietatis in pullos suos huic dederit aui: vt diceret: Sicut aquiDeut⁹.32. la ꝓtegit nidum suũ & super pullos suos cõfidit: & expãdit alas suas: & assumpsit eos: & suscepit eas super scapulas suas: dñs solus ducebat eos. Quomõ ergo expandit alas suas: si occiderit alterũ? Unde puto nõ auaricia nutriendi cũ inclementẽ fieri: sed examine iudicandi. Semper eñ fertur ꝓbare quos genuit: ne generis sui int omnes aues quoddam regale fastigiũ degeneris partus deformitas decoloret. ¶ Itaq; asserit q pullos suos radijs solis obijciat: atq; in aeris medio pio paruulos vngue suspendat: ac si quis repugnãs solis lumine intrepidã oculorum aciem inoffenso intuendi vigore seruauerint: ꝓbatur q veritatem naturæ sincerã obtur⁹ cõstantia demonstrauerit. Sin vero lumina sua ꝓstrictus radio solis inflexerit: quasi degener & tanto indignus parente reijcitur: nec æstimat educatiõe dignus: qui fuit indignus susceptione. Nõ ergo eũ acerbitate naturæ: sed iudicij integritate cõdemnat: nec quasi suũ abdicat: sed quasi alienũ recusat. ¶ Danc tamẽ vt quibusdã videtur regalis auis inclemẽtiã plebeiæ auis excusat clementia. ¶ Auis eñ cui fulica nomen est: quæ græce dicit̃ phene: susceptũ illũ siue abdicatũ siue non agnitum aquilæ pullum cum sua ꝓle conectit: atq; intermiscẽs suis: eodẽ quo ꝓnos fœtus materne sedulitatis officio & pari nutrimentorũ submini De fe
strationẽ pascit & nutrit. ¶ Ergo phene alienos nutrit: nos vero nros immiti crudelitate ꝓdim⁹. ¶ Aquila vero si ꝓdit: nõ quasi suum ꝓdit: sed quasi degenerẽ non recognoscat: nos q̃ pius est quos nostros recognoscamus abdicamus.

¶ De turturis viduitate: exhortatione q̃ mulierũ vt discant quanta sit viduitatis gratia que etiã in auibus prædicat: Ca. xix.

De T
Ed veniamus ad turturem: quã lex dei velut castæ hostiæ munus elegit. Deniq; cũ dominus circũcideretur oblata est: quia scriptũ est in lege domini: vt darent hostiam: par turturum: aut duos pullos columbarũ. ¶ Hoc est eñ verũ christi sacrificium: pudicitia corporalis & gratia spiritalis. Pudicitia ad turturẽ refertur: ad columbã gratia. ¶ Serf etiã turtur: vbi iugalis ꝓprij fuerit amissione viduata pertesum thalamos & nomen habere cõiugij: eo q̃ pium⁹ amor: fefellerit eã dilecti morte deceptam: quoniã & infidelis ad ꝓpetuitatem fuit: & amarus ad gratiaz: qui plus doloris ex morte q̃ suauitatis ex charitate generauerit. Itaq; iterare cõiunctionẽ recusat: nec pudoris iura aut cõplaciti viri resoluit fœdera: illi soli suam charitatẽ reseruat: illi custodit nomẽ vxoris. ¶ Discite mulieres q̃nta sit viduitatis gratia: quæ etiã in auibus prædicat. ¶ Quis igit̃ has legeo turturi dedit? Si hominẽ quæro nõ inuenio. Homo eñ nullas est ausus: quãdo nec paulus ausus est leges tenendæ viduitatis ꝓscribere. Deniq; ipse ait: Volo ergo iuniores nubere: filios ꝓcreare: matresfamilias esse: nullã occasionem dare aduersario. Et alibi: Bonũ est illis si sic ꝑmaneant: q si se nõ ꝓtinẽt nubant. Abeli⁹ est eñ nubere q̃ vri. Optat paulus in mulierib⁹: qõ in turturib⁹ pleueret. Et alibi iuniores hortat vt nubãt: quia mulieres nostræ turturũ pudicitiaz implere
1. Timo.5
1. Cor.7

vir possūt. ¶ Ergo turturib⁹ deus hanc īsudit affectū: hanc virtutē ꝓnētię dedit: ꝙ sol⁹ pōt ꝓscribere qō omneꝫ sequant. Turtur nō vritur flore iuuēturis: nō temptatur occasionis illecebra. Turtur nesāt primā fidem irrītā facere: qꝫ nouit castimoniā seruare prima cōnubij sorte ꝓtermissa.

¶ De integritate auiū: ꝙ vtīn vulturibus deprehendit absq; concubitu ⁊ sine vllo masculoꝝ semine cōcipiant ⁊ generant. Ac de cōfutatiōe eoꝝ qui impossibile putant ꝙ virgo maria cōseruata virginitate dei filiū pepererit: Ca. xx.

De Vtib⁹

Primus de viduitate auiū: eāq; abillis ꝓmū exortā esse virtutē: nūc de integritate dicamus: quę in pluribus quidē auibus ita esse asseuerat: vt possit etiā in vulturibus deprehendi. Negantur etiī vultures indulgere cōcubitu: ⁊ cōiugali quodā vsu nuptialisq; copulę sorte misceri: atq; ita sine vllo masculoꝝ cōdpere semine ⁊ sine cōiunctione generare: natosq; ex his in multā ętatē longeuitatī ꝓcedere: vt vsq; ad cētū annos vitę eorū series ꝓducat: nec facile eos angustꝫ eui finis excipiat. ¶ Quid aiunt qui solent nostra ridere mysteria: cuꝫ audiunt ꝙ virgo genuit: ⁊ impossibilem innuptę cui⁹ pudorem nulla viri cōsuetudo temeralset: existimāt partū? Impossile putat in dei matre: qō in vulturibus possibile nō negatur? Auis sine masculo parit: ⁊ nullus refellit: ⁊ qꝫ desponsāta viro maria peperit: pudoris eius faciūt quęstionē. Nōne aduertimus ꝙ dās ex ipsa natura: plurima exēpla ante ꝓnuīt: quib⁹ susceptę incamationis decorē ꝓbaret: ⁊ astrueret veritatē.

¶ De natura ⁊ admirāda industria ac diligētia apū: que velut quādā republica curare videnť: Ca. xxi.

Nunc age quę aues velut quandaꝫ rempublicā curare videantur expediā: atq; vitę huī⁹ ętates agere sub legib⁹. ¶ Hic eniꝫ reipublicę vsus est: leges omnibus esse cōmunes: atq; obseruari eas deuotione cōmuni. Vno omneꝫ teneri vinculo: nō alterius esse qō alius intelligat sibi nō licere: sed qō liceat licere omnibus: et qō nō licet omnib⁹ nō licere. Esse etiā communē reuerentiā senatoum: quorum cōsilio respublica gubernetur: cōmune omnib⁹ vrbis domicilium: cōmunis cōuersationis officium vnū ꝓscriptū: omnib⁹ vnum esse consiliū. ¶ Magna hęc: sed quāto in apib⁹ ꝓstantiora: quę solę in omni genere animātiuꝫ cōmunē omnibus sobolē habent: vnā omneꝫ incolunt mansionem: vnius patrię claudunť limine: in cōmune omnib⁹ labor: cōmunis cibus: cōmunis operatio: communis vsus ⁊ fructus est: communis volatus. Quid plura? Cōmunis omnib⁹ generatio: Integritas quoq; corporis vginalis omnibus cōmunis ⁊ partus: quoniā neq; vllo cōcubitu miscentur: nec libidine resoluuntur: nec partus quatiunť doloꝝ: ⁊ subito maximum filiorū examen emittunt: e foliis et herbis ore suo ꝓlem legentes. Ipsę sibi regem ordinant: ipsę sibi populos creant: ⁊ licet posite sub rege: sunt tamē liberę. Nam ⁊ prerogatiuā iudicij tenent: ⁊ fide deuotionis affectū: quia ⁊ tanquā a se substitutū diligunt: ⁊ tanto honorāt exemme. Rex autē nō sorte ducitur: quia in sorte cuētus est nō iudiciū: ⁊ sępe irrationabili casu: sorte meliorib⁹ vtimur quisq; ꝓfertur: neq; imperitę multitudinis vulgari clamore signatur: quę nō merita virtutis expendit: nec publicę vtilitatis emolumenta rimatur: sed mobilitatis nutat incerto: neq; priuilegio successionis ⁊ generis regalibus thronis insidet. Siquidez ignarus publicę cōuersationis: cautus atq; eruditus esse non poterit. Adde adultiones atq; delitias: quę teneris inolite ętatibus vel acre ingenium enerue re cōsuerunt: tū institutiones spadonū quorum plęriq; suo magis quęstui: ꝙ vsui publico animū regis inclinant. ¶ Apibus aūt rex naturę clarus formā insignibus: vt magnitudine corporis prestet ⁊ specie: tum qō in rege precipuum est morū mansuetudine. Nam etiī habet aculeuz: tamē eo nō vritur ad vindicandū. ¶ Sunt etiī leges naturę nō scripte litteris: sed impresse moīb⁹: vt lenioꝝ sint ad puniendū qui maxima potestate potiunť: sed ⁊ apes illę quę nō obtēperauerint legibus regis: pēnitenti se multant cōdemnatione vt immoriant aculei sui vulnere. ¶ Qō persaꝫ populi bodieq; seruare dicunť: vt pro cōmissi precio ipsi in se ꝓprie mortis exequant sententiaz. Itaq; nulli sicut reges plarū tā grauissimos in subditos habēt leges: Hō inditū ꝓli armatarū tātā quantā apes reuerentiā deuotionis obseruant: vt nullę e domib⁹ exire audeāt: nō in

aliquos ꝓdire pastus: nisi rex fuerit egressus: ⁊ volatus sibi vēdicauerit principatū. Processus aūt est p rura redolentia: vbi inhalātes horti floꝝ: vbi fugiens riuꝰ p gramina: vbi amena riparū: illic ludus alacris iuuētutis: illic campestre exercitiū: illic curarū remissio. Opus ipsuꝫ suaue de floꝝ: de herbis dulcibus: fundamina castroꝝ prima ponunt. Quid enī aliud est fauus: nisi quędā castrorū species? Deniq; ab his ꝑsepibus apum fucus arcet. Quę castra quadrata tantū possunt habere artis et granę: quantū habent crates fauorū: in quib⁹ munitę ac rotunde cellule conexione sui inuicem fulciunt. Quis enī architect⁹ eas docuit ex agonia illa cellarū indiscreta laterū ꝗlitate cōponere: ac tenues inter domorū septa cęras suspendere: stipare mella: et interta floribus horrea: nectare quodā distēdere? Cernas omnes certare de munere: alias inuigilare ꝗrendo victualia: alias sollicitā castris adhibere custodiā: alias futuros explorare imbres: ⁊ speculari cursus nubium: alias de floribus cęras fingere: alias rorem infusum floribus ore colligere: Nullā tamē alienis insidiari laboꝝ ⁊ rapto vitā quęrere: atq; vtinā raptorum insidias nō timerent. Habent tamē spicula sua: ⁊ inter mella fundūt venenum: si fuerint lacessitę: animasq; ponunt in vulnere ardore vindictę. Ergo medius castrorū vallibus humor ille roas infundit: paulatimq; ꝓcessu tēporis in mella cogit: cū fuerit liq̄dus ab exordio: ⁊ coalitu cęrę floꝝ odore fragrare mellis incipit suauitatē. Merito quasi bonā operariā scriptura apem ꝓdicat dicens: Vade ad apem: ⁊ vide quō operaria est. Operationē quoq; ꝗs venerabilē mercat: cui⁹ laborem reges ⁊ mediocres ad salutez sumunt. Agentibilis enī est omnibus ⁊ clara. Audis quid dicat ꝓpheta. Mittit vtiq; te: vt apiculę illius sequaris exemplū: imiteris operationem. Videꝫ ꝗs laboriosa: ꝗs grata sit. Fructus ei⁹ ab oībus desideratur ⁊ quęrit: nec p plonarū diuersitate discernit: sed indiscreta sui gratia: regibus pariter ac mediocrib⁹ ęquali suauitate dulcescit. Nec solū voluptati: sed etiā saluti est: fauces obdulcat ⁊ curat vulnera: internio quoq; medicamentū infundit vlceribus. Itaq; cū sit infirma robore apis: valida est vigore sapientię ⁊ amore virtutis. Deniq; reges suū sūma ꝓtectione defendūt: ⁊ pire p eo pulchrū putant. Incolomi rege nescīt mutare iudicium: mentē inflectere: amisso fidez seruandi munerꝫ derelinquūt: atq; ipsę sua mella diripiunt: q; is qui principatū habuit muneris interempt⁹ est. Itaq; cū aues alię vix in anno edāt singulos sęt⁹: apes geminos creant: ⁊ duplica ceteris fecūditate ꝓpōderāt.

De consideratione eius q̄ ait p pheta: Producant aque reptilia tē. ac de diuersitate quā inter se habent aues: Ca. xxii.

Considerem⁹ nunc quid sit qō ait: Producāt aque reptilia animarum viuentiū: ⁊ volatilia volantia sup terram sub gen⁹: ⁊ secus firmamentū celi. Cur sup terraꝫ dixerit: certū est: q; victū de terra quęrunt. Sec⁹ firmamētū aūt cęli: quō: cū aquilę vltra cęteras aues volēt: ⁊ tñ ipe nō sec⁹ firmamentū cęli: Sed q; grece οὐράνιος dicit qō latine cęlū appellamus. οὐράνιος autez ἀπο τοῦ ὁρᾶσθαι: id est: a videndo: ideo q; aer pspicuus sit ⁊ ad videndū purior: in aere volitātia genera dixit animantiū. Et ne moueat qō ait: Secus firmamentū cęli: nō ꝓprie firmamentū hic posuit: sed abusiue: eo q; cōparatione ętherei illi⁹ corporis etiā iste aer quē possumus oculis cōprehēdere: quasi crassior ⁊ densior vicem habeat firmamenti. Nunc q; dirim⁹: quę volatilia: quā naturā habeant ⁊ gratiā: ⁊ ea pauca de multio: Necq; enī vacat vniuersa describere cuz sint similia atq; eiusdē generis: tñ aues ipse quā inter se diuersitatē habeant: pside remus. Inuenimus enī cornicis pedes velut quibusdā digitis distantib⁹ separatos atq; diuisos: Corui quoq; atq; pulloꝝ aliter etiā formatos a natura pedes: Aiūt ꝗ carne vescunt ꝗsi incuruos atq; sinuatos velut ad prędā paratos. Ca vero ꝗ natādi habent vsum ⁊ cōsuetudinē latos habēt pedes: ⁊ mēbrana quadā illos digitos peduz sibi copulatos atq; cōiunctos. In quo admirabilis patet ratio nature: vt ⁊ illa ad volandū vel ad rapiendū cibum: vsu accōmodo fulciant: ⁊ ista ad natandū adiumēta habeant cōpetentia quo melꝰ aquis possint supnatare: ⁊ quasi remis quibusdā ita pedibus suis mēbranę illius extensione latioribus aquarū fluenta ꝓpulsent. Cygnus ꝗs De
cur ꝓcerore collo vtaf in ꝓmptu est: vt qz

est paululum segnior corpore: nec facile pōt aquarū inferiora penetrare: ceruicē extēdit ad prēdā: quę quasi prēuia reliqui corporis escam quā inuenerit rapiat atq; eruat de profundo. ¶ Adde t illud: quia suauior t magis canor° p pcera modulus colla distinguitur: t longiore exercitatione purior: longe resultat. ¶ Et dulcis etiā in exiguo cicadis gutture cantilena: quarū cantibus medio ęstu arbusta rumpunt: eo q magis canore meridianis caloribus quo puriorē aerē id tēporis attrahunt spiritu: eo cantus resonāt clariores. ¶ Nec apes ipse inuane quiddam canunt. Habent enī gratā in rauco illo vocis suę murmure suauitatē: quā nos fracto subax sonitu lentius primū videmur imitari: quo crepitu ad excitandos animos in vigorez nihil aptius ęstimatur. Et hęc illis gratia manet: cū pulmonē respirādiq; munus atq; vsum nequaquā habere pdant: sed aerio vesci spiramine. Deniq; si ęs eas supfundat oleo ppē necant: eo q obstructi poris: aerū spiramen illud haurire nō possint: cōtinuoq; si quis acetū his supfundat ilico reuiuiscunt: eo q vis aceti cito illos poros qui cōcretione olei obstruunt: humore feratur aperire.

¶ De imitatione vermis indici: camelcontis: leporum atq; phenicis vtilitatum exemplis ad cōmutationis fidem que in resurrectione futura est puocemur. Unde etiā vultures habeant vt quibusdā signis mortem hominū annuncient. Ad deniq; vsq; ad locusta diuina gratia penetrauerit: Ca. xxiii.

Et quia de volatilibus dicimus: nō putamus alienū ea cōplecti: quę de verme indico tradit historia: vel eorum relatio qui videre potuerūt. ¶ Fertur hic coniger vermis cōuerti primū in speciē caulis: atq; in eā mutari naturā: inde pcessu quodā fieri bambil°: nec eā tamē formā figurāq; custodit: sed lacte t lanoribus folijs videtur pennas assumere. Et his solis mollia illa seres depectunt vellera: que ad vsus sibi ppios diuites vendicarūt. Unde t dās ait: Quid cristis in desertū videre hominē mollibus vestimētis indutū? Ecce qui mollibus vestiunt in domib° regum sunt. ¶ Camelcon q̄ diuersas species fertur vario colore mentiri. ¶ Lepores certe q de primo facile cognouimus: hyeme albescere: ęstate in suū colorē redire nō dubium est. ¶ Hęc ideo libauī vt ad cōmutationis fidez que in resurrectione futura est: etiā ista exempla nos puocent. Sz ita vt cōmutationē illā dicamus quā aptius euidenter exp̄ssit dicens: Omnes quidē resurgemus: non omnes aūt immutabimur. Et infra ait: Et mortui resurgent incorrupti: t nos immutabimur. Oportet enī corruptibile hoc induere incorruptelā: t mortale hoc induere immortalitatē. ¶ Plēriq; enī cōmutationis genus t formas quas nō acceperāt iterptant: nequaquā ꝓsumptionis indebite incōgrua vsurpatione caruerunt. ¶ Phenix q̄ auis in loc' arabię phibetur degere: atq; ea vsq; ad annos quingentos longęua ętate pcedere. ¶ Que cū sibi finē vitę adesse aduerterit: facit sibi thecā ō thure t myrrha t cęteris odoribus: in quā impleto vitę suę tēpore intrat t moritur. De cui° humore carnis vermis exurgit: paulatimq; adolescit: ac pcessu statuti tēporis induit alas remigia: atq; in superios auis speciē formāq; reparatur. ¶ Docear igit nos hęc auis vel exemplo sui resurrectionē credere: que t sine exemplo et sine ratiōis pceptione ipsa sibi insignia resurrectionis instaurat. Et vtiq; aues ꝓpter hominē sūt: nō homo ꝓpter aues. ¶ Sit igitur exemplo nobis: q; auctor t creator auiū sanctos suos in ꝑpetuū perire nō patit: qui auem vnicā perire nō passus: resurgenti eā sui semine voluit reparari. ¶ Quis igit huic annūciat die mortis vt faciat sibi thecam: t impleat eam bonis odorib°: atq; ingrediat in eam: t moriat illic: vbi odoribus gratis fęto: funeris posset abolere? ¶ Fac t tu homo tibi thecā: expolians veterē hominē cū actibus suis: nouū indue. Theca tua: vagina tua christus est: qui te ꝓtegat t absondat in die malo. Illo scire q; theca protectio est. ¶ Pharetra inquit mea pteri eū. Theca ergo tua est fides: imple eam bonis virtutū tuarum odorib°: hoc est: castitatis: misericordię: atq; iustitię: t in ipsa penetralia fidei suauis factorū pfectantiū odore redolētia totus ingredere: ea te amictū fide erit° vitę hui° inueniat: vt possint ossa tua pinguescere: t sint sicut hortus ebrius cui° cito semina suscitant. ¶ Cognosce ergo die mortis tuę: sicut cognouit t paulus qui ait: Certamen bonū certaui: cursum cōsummaui: fidē

Amos. vi.

1. Cor. 5.

2. Timoth. 4.

seruauī: Reposita est mihi corona iusticię. Intrauit igit̄ in thecā suā quasi bonus phę nix: quā bono repleant odore martyrū. ¶ Interrogabo te: tu aūt responde mihi: Unde vultures mortē hominū signis q̄busdā annūciare ꝓsueuerint: quo indicio edocti atq̄ instructi sint vt cū bellū lachrymabile inter se aduersę acies instruant: multo ꝑdictę volucres sequanť agmine: t eo significent: qt multitudo hominuz casura sit bello futura pręda vulturib⁹? Ꝗ vnq̄ ex specie instructionis humanę quadā videnť ratione colligere. ¶ Usq̄ ad locustā quoq̄ gratia diuina penetrauit: quę cū agmine conferto regiones cuiusce occupauerit latitudinē: innocuio primum fertur habitaculo: nec fructꝰ in hospitali incursione depascit: nisi diuinę signū ꝓceptionis acceperit. Etenī sicut in exodo legimus: ea quoq̄ cęlestis vltionē offensionis exequitur: pię ministra vindictę.

¶ Hanc quoq̄ auis deuotat seleucus: Sic enī greco auis hęc nuncupať nomine: data ad remediū malorum: quę locusta cōsueuit inferre: cui creator inexplebilē dedit deuorādi naturā: vt insatiabili pastu plagā quā supra diximus posset extinguere.

¶ De natura t ꝓprietatibus auiū nocturnarū: videlicet luscinie: noctue: vespertilionis t galli: quarū vsu t exemplis admonemur t instruimur: La. xxiii.

Sed quid hoc est? Dum sermonē ꝓducimꝰ: etiā t nocturne aues circūuolāt: t in corpso in quo finiendum sermonē admonēt: sui quoq̄ assumendam cōmemorationē ꝓducūt. ¶ Repetūt diuersę aues auaricia sua: quas vesper nocte cogit decedere: t se in latibulio suis abdūt canoro occasum diei carmine ꝓsequentes: ne immunes abeant gratiarū actionū: quibus creatorē suū ois creatura collaudat. Habet etiā nox carmina sua quib⁹ vigilias hominū mulcere ꝓsueuit: habet t noctua suos cā

De Luscinia tus. ¶ Quid aūt̄ de luscinia dicā: quę pugil custos cū oua quodā sinu corporis t gremio fouet: insomnē longę noctis labore cātilenę suauitate solatur: vt mihi videať hęc summa ei⁹ esse intentio: quo possit non minus dulcib⁹ modulis: q̄ fotu corporis animare in ſcnio oua quę foueat. ¶ Hāc imitatur tenuis illa mulier sed pudica in vsū more lapidē brachio trahens: vt possit alimentū panis: suis paruulis nō deesse: nocturno cāru mœstū pauptatis mulcet affectū. Et q̄uis suauitatē luscinię nō possit imitari: imitatur tamē eam sedulitate pietatis. ¶ No Deli ctua ipsa quemadmodū magnis t glaucis oculorū pupillis nocturnarū tenebrarū caligantē nō sentit horroreꝫ: t quo fuerit nox obscurior: eo ꝓra vsum auium cęterarū inoffensos exercet volatus. Exorto aūt̄ die: t circūfuso splendore solis: visus eꝰ debeatur: quasi quibusdā erret i tenebris. ¶ Quo indicio sui declarat esse aliquos: qui cū oculos habeant ad videndū videre nō soleant: et visus sui officiū solis fungāť in tenebris. De cordis oculis loquor: q̄s habent sapientes mundi t nō videnť: in luce nihil cernūt: in tenebris ambulant: dū demoniorū tenebrosa rimantur: t cęli alta se videre credūt: describentes radio mundū: mensurā aeris ipsius colligētes. Porro aūt a fide deuij ꝑpetuę cęcitatis tenebris implicanť: habentes in ꝓximo diem chaſti t lumen ecclesię: t nihil videntes: aperiunt os quasi sciētes omnia: acuti ad vana: hebetes ad ęterna: t longę disputationis anfractu pudētes: in scij ꝓprię insciti. Cęcitatē itaq̄ dum cupiunt subtilib⁹ euolare sermonib⁹: quasi nocte i lumine euanuerūt. ¶ Uespertilio ani Uesp mal ignobile: a vespere nomen accepit. Est aūt volatilis eadēq̄ quadrupes: t dentib⁹ vtitur: quos in alijs auib⁹ repertre soleas. Parit vt quadrupedia: non ouа sed pullos viuētes. Uolitat aūt in aere auiū more: sed crepusculo vespertino ꝓsueuit offundi. Uolitat aūt nō aliq̄ pennarū ſ mēbranę fuę sulta remigio: q̄ suspensa velut pēnarū volatu circūferť atq̄ vegetať. ¶ Habet t illud hoc vile animal q̄ sibi inuicē adherent: t quasi in specie botri ex aliquo loco pendent: ac si se victima quęq̄ laxauerit omnes resoluuntur. Ꝗ fit quodā munere charitatis: quę difficile in hominib⁹ huiusmodi reperitur.

¶ Est etiā galli cantus suauis in nocturnis: De G nec solū suauis: sed etiā vtilis: qui quasi bonus cohabitator: t dormientē excitat: t solicitum admonet: t viantē solatur: ꝓcessuz noctis canora significatiōe prestans. ¶ Hoc canente latro suas relinquit insidias. ¶ Hoc ipse lucifer excitatus ortur: cęlumq̄ illuminat. ¶ Hoc canente mœsticiā trepidus nauta deponit: omniscq̄ crebro vespertinis flatibus excitata tempestas t ꝓcella mitesat.

Hoc canente deuotus affectus exilit ad p̄candū: legendi q̄s munus instaurat. Hoc postremo canente ipse eccles̄ie petra culpaz̄ suā diluit: quā priusq̄ gallus cātaret negā/do ꝓtraxerat. Ista° cantu spes omnib° re/dit: ęgris leuatur incōmodū: minuit dolo: vulnerum: febriū fla grantia mitigat: reuer titur fides o lapsio: iesus titubantes respicit: errātes corrigit. Deniq̄ respexit petrū: et statim error abcessit: pulsa est negatio: secu ta cōfessio. Q̄ nō fortuitu accidisse sed ex sententia dn̄i lectio docet. Sic enī scriptū ē:

Luc. 22. quia dixit iesus ad symonē: Nō cātabit gal lus priusq̄ me ter abneges. Bñ fortis in die petrus: nocte turbat: et ante galli cantū la bitur. Et labit etiā tertio vt scias nō icōsul ta effusione sermonis esse ꝓlapsum: sed mē tis q̄s nutatione turbatū. Idē tñ post galli cantū fit fortior: etiā dignus quē christ° aspi

Ioh. 21. ciat. Oculi dn̄i sup iustos. Agnouit venisse remediū: post qō iā errare nō posset: et in vir tutez̄ ab errore mutatus amarissime fleuit: vt lachrymis suis deleret erroē.

De deuota auctoris ad dominū iesum christum deprecatione cū clau sione quinti diei: Ca. xxv.

Respice nos q̄s dn̄e iesu: vt et nos p̄/pria recognoscamus errata: solua/mus p̄is fleūb° culpaz̄: mereamur īdulgētiā peccatoꝝ. Ideo ꝓlixo sermonē ꝓtraximus: vt nobis q̄s gallus cantaret: et loquēnd° subueniret: quo si qō delictū ob/repsisset i vbo culpā christe donares. Da quesо lachrymas petri: nolo lętiā peccato ris. Fleuerūt bebięi: et p mare sunt debi/centib° vndis liberati. Letat° est pharao q̄ hebręos tenebat indulsos: et mari mersus cū ꝑso suo occidit. Exultauit et iudas i mer cede ꝓditionis sue: sed ipse° se mercedis la/queo strangulauit. Fleuit errorē suum pe trus: et meruit vt alioꝝ aboleret errores. Sed iā tēpus ē quo finire sermonē et clau dere debeam°. Tēpus est quo meli° aut ta/ceā aut fleturꝰ. Tēp° est quo celebrat indul/gentia peccatoꝝ. Nobis q̄s gallus iste mysti cus in sacris cantet: qñ iam petri gallus in nostro sermone cātauit. Fleat p nobis pe trus: qui p se bñ fleuit: et in nos pia christi ora ꝓuertat. Approperet iesu dn̄i passio: q̄ ātidie delicta nr̄a ꝓdonat: et munus remissi/onis opat. Bon° dn̄s dimittē ieiunos nō

Deut. 25. vult: ne q̄s deficiat in via. Si ille dicit: Abi

sereo: hui° turbę: q̄t triduū est q̄s pseuerāt mecū: et nō habet escā: et dimittere eos ieiu/nos nolo ne deficiāt in via: cui° intenta ser moni maria apparat° recusabat epularum: quātomagis nos ꝓsiderare debem°: q̄t non multi sunt q̄ in verbo dei viuūt: et ideo refe/ctio corpis desideraꝝ? Certe illi° triduo nr̄m hoc postridie laborosi° est. Et ideo q̄ cū aut bus lusim°: cū gallo cantauim°: iam dñi ca namus mysteria: et ad corpus iesu cōueniāt aquilę peccatoꝝ ablutiōe renouatę. Iam ecce tempus ille magn° verū nobis ionam red didit: Et gratulemur q̄ factus est nobis ve spere dies q̄nt°: fiat nobis mane dies sert°.

Sancti Ambrosij episcopi: hexa/emeron quintus liber: de quinto die explicit.

Sequitur annotatio capitulorum sexti libri eiusdem.

De introductiōe sexti diei: cū vrbana audi/torū ad coronationē imitatione. Ca. I.

De nūc dicendis et ordine in eis seruando. Quō etiā sm auctoris sententiā accipiēdę sint naturę vniuscuiusq̄ generis vbi scrip/tura dicit: ꝓducat terra aiaz̄ viuētē ꝛc. cū arrogantię ab se repulsione. Ca. II.

Quō p dei verbū i ꝓstitutiōe mūdi alantiū generib° ꝑscripta sit lex gn̄ātiōis et succes/sionis. Q̄ ꝑterea volēs ad vsū hois deri/uare q̄ genita sūt: nō debēt veritatē ꝓpę/naturę vnicuiq̄ generi denegare: cū īcre/patiua admonitiōe vt hō mote pecudum vi/uere caueat. De quibusdā q̄s aialibus quoꝝ ꝓpietates vitare debem°. Ca. III.

De ūdrupedib° quibusdā aialib° in ārū na tura ē aliq̄d q̄ imitari debem°. Ca. IIII.

Qua rōne domin° alios bestijs angustiora: alios ꝓpriora colla formauerit. Et de elę/phantorū descriptione ēqui5 ad mēbra et ꝓpietates eorū. Ca. V.

De ꝑlibatione cōmendationis bñanę creaturę: cū exhortatione vt hō seipsū noscat et sibi attendat. Ca. VI.

De nostrę creationis serie. Et q̄d sit imago dei: cū iterata adhortatione vt hō sibi at/tendat et seipsū sciat. Ca. VII.

De climatioꝝ tractatu: q̄d sit ad imaginem dei. Et de aia quō sit ad imaginē dei. Et vtrū de ea dici potuerit: Faciam° hoīem ad imaginē nostram: vtq̄ ꝑterea sm corp° an sm aiam iustificatio cōferri videat: cū

vehemẽtiori incitatione vt hõ seipsum cognoscat ⁊ sibi attẽdat. La. VIII.

De ꝑstãtia: decore ⁊ gratia hũani corporis ac membrorũ ipsius. La. IX.

De fine sermonis ⁊ cõpletione sexti diei: cũ humili gratiarũactione. La. X.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi hexameron sextus liber de die sexto incipit.

De introductione sexti diei: cum vrbana auditorũ ad coronationem inuitatione: La. I.

SExtus iste est dies quo mundanę creaturę ordo cõcludit. Et ideo etiã sermonis nostri quęs de rerũ exordijs assumpsimus finis parat. Qui etsi ꝑ ąmq; iã dies nõ mediocri labore nobis ꝓcesserit: tñ hodierno die maiore curarũ accrescit ſgnore: qz in hoc et superiorũ dierũ periculũ est: ⁊ tot⁹ summa certaminis. Etenim si in fidib⁹ aut cantibus ⁊ athletarũ ꝓtentionib⁹ crebris licet ⁊ maximis ludicris: tñ superiores dies sine vllo corone transigunt dispẽdio. Postrem⁹ aũt dies habet sortẽ coronę: in quo ⁊ certãdi periculuz est: ⁊ cędendi opprobriuz: et vincendi ꝑmiũ: quãtomagis in hoc tãto agone sapiẽtię nõ paucorũ sed vniuersoz iudicio cũ hodie nobis velut quędã certaminis corona ꝓcedat maior: sollicitudo angit: ne ⁊ superioz effudamus laborẽ dierũ: ⁊ ꝑsentis subeam⁹ pudorẽ? Necę enim eadẽ dicendi conditio: ꝙ canendi atq; luctandi: cũ in illis ludus offensionis: in isto lapsus sit mortis. Illic si pecces spectantiũ fastidiũ est: hic dãnũ est audientiũ. Assistite igit mihi tãꝫ coronę iudices: ⁊ igredimini mecũ l boc magnũ ⁊ admirabile tot⁹ visibilis theatrum creaturę.

Etenim si is qui explorãs nouoz aduẽtus hospitũ: toto eos circũducit vibis ambitu: ꝓstãtiora q̃q; opa demõstrans: nõ mediocrẽ locat gratiã: quãtomagl sine fastidio accipere debetis ꝙ velut quadã sermonis manu ꝙ hanc cõem vos circũduco patriã: ⁊ singularũ rerũ species ⁊ genera demonstro: et oib⁹ colligere cupiens: quãtum vobis creator vniuersoz gratiã vberiorẽ q̃ vniuersis donauerit? Vobis igit hęc corona ꝓponitur: vos hodie cupio vestro iudicio coronare.

Nõ enim nos athletarũ mõ marcẽtia serta deposcimus: sed viridę vię sertitatis exames: q̃ decernatis ꝑ oõs quidẽ creaturas ꝑ uidentiã penetrare diuinã: ꝑ cũ ceteris vobis cõe corporeę fragilitatis esse cõsortiũ: ꝙ ceteris tñ vos animi virtute cõstare: ꝙ sola nihil habet cõe cũ ceteris.

De nunc dicẽdis ⁊ ordine in eis seruãdo. Quõ etiã ſm auctor⁹ sententiã accipiẽde sint nature vniuscuiusq; generis vbi scriptura dicit: Producat terra aiam viuẽte ⁊c. cũ arrogãtie ab se repulsione: La. II.

Nunc age naturas bestiarũ dicam⁹: ⁊ bois generationẽ. Audio enim iã dudũ aliqs insusurrare dicẽtes: Quid diu aliena discam⁹: ⁊ nra nescimus? Quid de reliqs aiantib⁹ docemur scientiã: ⁊ nosmetipsos ignoram⁹? Illud dicat qõ mihi ꝓsit: vtl meipsũ nouerim. Et iusta ē questio ⁊ ordo seruãdus est: quę scriptura ꝓtexuit: simulq; qz nõ possum⁹ plenu⁹ nos cognoscẽ nisi ꝓius ꝙ sit omniũ natura aiantiũ cognouerimus. Producat (inqt) terra aiam viuentẽ ſm genus: q̃drupedes ⁊ serpẽtes: ⁊ bestias terre ſm gen⁹: ⁊ pecora ſm genus: ⁊ oia repentia terre ad genus. Et fecit de⁹ bestias terre ⁊ oia pecora ad gen⁹: ⁊ oia repetia terre ad gen⁹. Et vidit de⁹ qz bona: ⁊ dixit de⁹: Faciam⁹ hoiem.

Hoc loco nõ ignoro quosdã bestiaz ⁊ pecoz: ⁊ serpentiũ terrę spẽs alio retulisse: vt hęc ad imanitatẽ criminũ: stultitiã pecoz: nequitiã cogitationũ referrẽt. Ego aũt simplices naturas vniuscuiusq; generis accipio. Nec vereor: ne ḋs me paupis puiuę ꝙsũptionẽ ꝓferendũ putet: q̃ studio hũanitatis cõplures roget: nec bis quicq; nisi viles ⁊ vsitatos apponat cibos: ⁊ tenui mensę paupis apparatu plus reprehensiõis incurrat ex fastidio cõuiuarũ: q̃ gratię referat ex ꝺ hospitalitatis affectu. Nec enim beliscum amici q̃si malũ cõuiuã agrestia apponentẽ olera refutarunt. Sile vanis relationib⁹ exq̃situ illud ⁊ accuratũ opipare cõuiuiũ est: in quo phasiani aut turtures spẽs apponit: ⁊ in his pullus manducat: aut pullus infert: ⁊ ostreis est fartus: aut spondalis: Aut poculũ bibit: qõ diuerso colore atq; odore in alienos mutet sapores: maritima terrenis: terrena

maritimis fartiunt. Hoc est reꝑhẽdere ꝓ uidentiã creatoris q̃ nobis ad victũ ola donauit: qõ nõ illa miscuerut. Dz hec dulcia ꝓmo videnꝫ: t postea fiũt amara. Quo eñ copiosiora fuerit luxuries: eo pniciosiora intẽperãtia est. Heliseus aũt amara aposuit: sed postea facta sunt dulcia. Deniq̃ q̃ ante in illo cibo mortẽ putabant: postea in eo suauitatis t vitę gratiã sunt adepti. Hecꝫ rursus formidini est: ne plures videar inuitasse: q̃ possum pascere: t vobis panes deficiãt verboꝝ meoꝝ: q: t heliseus etsi merito mirabilis: nobis imitãdus fide: nõ considerauit quãtos paneos haberet: ꝑ q̃o haberet diuidere olꝰ voluit: t sufficere olibus iudicauit. Itaq̃ decẽ paneos ordeaceos diuidere ꝛ plebẽ iussit ministro. Et dixit minister: Quid dabo hoc in cõspectu centũ virorũ? Et respõdit: Da t manducẽt: qñ hec dicit dñs: Manducabãt t relinquẽt. Fides igitur vꝛa faciet abũdare paupis linguę cõuiuiũ. Nec vereor: ne iciunia vos edationes faciãt: quo minꝰ repleri t esurientes ac vacui teneritamini: q: scriptũ est: Cõfirmat iustos dñs: t in diebꝰ famis saturabunt. Adulto pulchriꝰ est: ordeaceos panes nõ erubescere t aponere q̃ habeas: q̃ negare. Heliseus qui sibi nihil reliquit: ꝓlis abũdauit. Heliseꝰ q̃ ordeaceos paneos nõ erubuit aponere: noꝛ erubescimꝰ simplices intelligere creaturas: q̃ simplicibꝰ t suis declarare vocabulis? Cęlũ legimus: cęlũ accipiamꝰ: terrã legimus: terrã intelligamus frugiferam. Quid mihi quęrere quę sit eiꝰ mẽsura circuitꝰ: quã geometre centũ octoginta milibus stadioꝝ estimauerũt? Libẽter fateor me nescire q̃ nescio: imo q̃ scire nihil ꝓdest. Heliꝰ ẽ genera terraꝝ scire q̃ spacia: quę circũfuso mari interiectis barbarorum regionibꝰ suffusa: atq̃ inuia paludibus: buꝛmo quẽadmodũ possimus cõprehẽdere. Q̃ ipossibile esse hoibꝰ scriptura demonstrat: dicẽte deo: Quis mẽsus ẽ manu aq̃m t cęlũ palmo: t vniuersaꝝ terrã clausa manu? Quis statuit mõtes in libra: t rupes in statera t nemora in iugo? Et infra: Qui tenet gyrũ terrę t habitãtes in ea sicut locustas. qui statuit cęlũ vt cameram. Quis igit̃ ꝑsũmẽ sibi cũ deo pt̃atem t scientiã audeat vẽdicare: vt q̃ deꝰ maiestatis suę esse ꝓpria signauit oraculo: hęc sibi hõ ad cognitionẽ supꝛtere posse ꝓsumat? Certe moyses eruditꝰ erat in omni sapiẽtia ęgyptiorũ: sed q: spũs dei accepit: q̃si minister dei inanẽ illã t vsurpatoriã philosophię doctrinã veritatis ratione posthabuit: ꝛea descripsit mihi q̃ nostrę spei accõmoda iudicauit: q terraꝝ fecerit deꝰ: q: pduxerit terra iussa dei oipotẽtis imperiũ opationẽq̃ dñi iesu virgulta de ternis: t oẽm aiam viuentẽ sm genꝰ. An nõ ille putauit dicendũ quãtũ de spacio aeris occupet vmbra terrę cũ sol recedit a nobis: diẽq̃ abducit: inferiora aris illuminano: et quẽadmodũ in regionẽ mũdi huiꝰ incedẽs lunę globus eclipsim faciat? Q̃m q̃ nihil ad nos quasi nihil ꝓfutura ꝓterit. Scidit eñ in sanctospũ: nõ illas marcescẽtes iã sapiẽtię vanitates sequẽdas: q̃ rebꝰ inexplicabilibus mentẽ nostrã occupãt: ludũtq̃ opera: sed ea potiꝰ describẽda: q̃ ad virtutis speculatiuę ꝓfectum.

Quõ ꝓ dei verbũ in cõstitutione mũdi aiantiũ generibꝰ ꝓscripta sit ler generationis t successionis. Q̃ ꝓterea volens ad vsum hois deriuare q̃ genita sunt: nõ debẽt veritatẽ ꝓpter ꝓpriã naturę vniuersis generi denegare: cũ increpatiua admonitõe vt hõ morę peccãdi viuere caueat. De q̃busdã quoq̃ aialibꝰ quoꝝ ꝓprietates vitare debeãꝰ: La. iii.

Whereamus igit̃ ꝓphetias dictis: nec spũs sancti q̃si vilia despectui habeamus alloquia. Producat (inquit) terra aiam viuentẽ pecoruꝫ t bestiarũ t reptiliũ. Quã argumẽta moralia: vbi euidẽter creaturaꝝ terrestrium natura format? Currit eñ in ꝓstitutiõe mũdi ꝓ oẽm creaturã dei verbuꝫ: vt subito de terris ola q̃ statuit deꝰ aiantiũ genera ꝓducant: t in futurũ lege ꝓscripta: sm genus sibi similitudinẽq̃ vniuersa succedãt: vt leo leonẽ generet: tigris tigridẽ: bos bouẽ: cygnus cygnũ: aq̃la aquilã. Semel ꝓceptũ in ꝓpetuũ inoleuit nature. Et ideo ministerij sui obsequiũ ꝓbere terra nõ desinit: vt ꝓlis aiantiũ speciẽs reparabili generis successione in nouas reparent̃ ętates. Sed vt ad vsum hois deriuare q̃ genita sunt: nõ veritatẽ vniuersis generi naturę ꝓpriq̃ denegare: t multomagis ea ad gras aptabis humanã. Primũ q: ola genera pecoꝝ: bestiaꝝ ac piscium in aluũ natura ꝓstrauit: vt alia vẽtre repant: alia q̃ pedibꝰ sustinẽt: demersa

magis quadrupedo corpis gressu ⁊ velut affixa terrꝰ videas esse q̄ libera. Siqđē erigē di se nō habeat facultatē: de terra victū requirū: et vētris in quē deflectunt solas sequūt voluptates. Caue o hō peculiū more curuari. Caue ne in aluū te nō tā corpore q̄ cupiditate deflectas. Respice corpis tui formā: ⁊ speciē cōgruentē celsi vigoris assume. Si sola animalia ꝓna pascant: cur te inedendo sternis ipse: quē natura nō strauit? Cur eo delectaris: in quo nature iniuria est? Cur noctes ⁊ dies cibo intērus pecoꝝ more terrena depasceris? Cur illecebris corporalibꝰ deditus: ipsum te inhonoras: dū vētri atq; eius passionibꝰ deseruis? Cur intellectū tibi adimis: quē tibi creator attribuit? Cur te iumentis cōparas: a quibꝰ te voluit deꝰ segregari dicens: Nolite fieri sicut equꝰ ⁊ mulus quibus nō est intellectꝰ? Aut si te edacitas equi intēperātiaq; delectat: ⁊ adhinnire ad fœminas voluptati ē: delectet in freno maxillas tuas chamoq; cōstringi. Si crudelitate pasceris: feraꝝ hęc rabies ē: q̄ ꝓpter sœuiciā trucidant. Vide ne in tē q̄ crudelitatis tuę vertat imanitas. Piger asinus ⁊ expositꝰ ad prędā: sensuq; tardior: q̄d aliud docet nisi nos vivaciores esse debere: nec desidia corporis animiq; pigrescere: ꝓfugere ad fidē: q̄ onera grauia alleuare cōsueuerit? Fraudulēta vulpes foueis se latibulisq; demergēs: nōne indicio est infructuosum esse alai: odioq; dignū ꝓpter rapinā: despectui ꝓpter infirmitatē: et ideo suę incautū salutis dū insidiat alienis? Perdicē astutā q̄ aliena ova diripiat: hoc elt: q̄ dicis alteri": ⁊ corpore foueat suo: sed fraudis suę fructū hꝫ nō posse: q: cum eduxerit pullos suos amittit eos. Quia vbi vocē eiꝰ audierint q̄ ova generauit: relicta ea ad illā se naturali quodā munere ⁊ amore ꝓferunt quā verā sibi matrē ouoꝝ generatione cognouerint: significātes hāc nutrice fungi officio: illā parētio. Sic itaq; incassum ꝓpriꝰ fundit laboꝝ: ac fraudis suę ꝓcio multat.

Osee 7. Vñ ⁊ hieremias ait: Clamauit pdix: ⁊ congregauit q̄ nō peperit: id est: ova cōgregauit: ⁊ clamauit q̄si ovans suę fraudis effectu. Sz ludit operā: q: ipenso labore alij educat: q̄s ipsa diuturnio fotu sedulitatis animauerit.

Huiꝰ imitator est diabolꝰ: q̄ generatiōes creatoris eterni rapere ꝓtendit: etsi q̄s insipientes ⁊ sensus ꝓpij carētes vigore potuerit cōgregare: foueis eos illecebris corporalibꝰ vbi primū vox christi parvulis fuerit infusa discedunt: atq; ad eā se ꝓferunt matrē quę pullos suos sicut auis materno amore cōplectit. Cōgregauit eīm diabolus gēntes quos nō creauerat: sed vbi in euāgelio suo vocē christiꝰ emisit: ad eū se potissimū cōtulerunt: quos sub vmbra alarū suaꝝ ipse fouere cepit: ⁊ matri dedit ecclię nutricōdos. Leo naturę suę vi supbus ferocitatē sui aliarū ferarū generibꝰ miscere nescit: ꝑ q̄si rex quidā plurimorū dedignat ꝓsortū. Qui etiā cibū fastidit hesternū: etiā ipsas suę escę reliquias auersat. Quę aūt se ei sociare fera audeat: cuiꝰ voci tantus naturaliter inest terror: vt multa animantiū q̄ p celeritatē possint impetū eiꝰ euadere: rugiētis eius sonitu velut quadā vi attonita atq; icta deficiāt? Vaz pardi specie nec scriptura silvit: q̄ varietate colorꝝ motꝰ varios aię suę ꝑdat. Dicit eīm hieremias: Si mutabit ethiops pellē suā: ⁊ pardus varietatē? Nō solū eīm de figura: sed etiaz de mobilitate furoris istud accipit: eo q̄ tenebrosis ⁊ inquietis ac mobilibus infidę mētis atq; animi mutationibꝰ decolorat" ꝓlus iudęoꝝ: boni ꝓpositi gratiā iam tenere nō posset: nec ad emendationē vllā correctionēq; remeare: qui semel ferinā induerit imanitatē.

De quadrupedibꝰ quibus dā animalibus in quoꝝ natura est aliq̄d q̄ imitari debem": La. iiii.

Est tamē etiā in natura quadrupedū: q̄ imitari nos sermo adhortat ꝓphetic". Quo exemplo caueam" desidiā: erigitate vel infirmitate corporis a virtutis studio nō reflectamur: neq; revocemur ab vllo ꝓpositi magnitudine. Exigua est eīm formica: q̄ maiora suis audet viribꝰ: neq; seruitio ad opandū cogit: ꝑ sponteq; ꝓposito ꝓspiciēte futura alimentoꝝ subsidia sibi ꝓstruit. Cuiꝰ vt imiteris industriam: scriptura cōmonet te dicēs: Cōfer te ad formicā o piger: ⁊ emulare viaꝫ eiꝰ: ⁊ esto illa sapientior. Illa eīm nullā culturā possidet: neq; eā quę se cogat babēs neq; sub domino agēs: quē admodū ꝓparat escaz: q̄ de tuis laboribꝰ sibi messez recōdit: ⁊ cū tu plerumq; egeas: illa nō indiget. Nulla sunt ei clausa horrea: nullę ꝑpenetrabiles custodię: nulli inuiolabiles acerui. Spectat custos: furtaq; ꝓhibere nō audet. Aspicit sua dam-

De Asini pigritia

De Vulpis fraudulētia

De Perdicis astutia

Osee 7.

De Leo

De Pardi

Hiere

De Formicę industria

Prouer

na possessor nec vidicat. Nigro pjectak agmine ꝓda:p cāpos seruent semitę comitatu viantū: tꝙ cōprehēdi angusto ore nō possunt:humeris grandia frumēta trudunntur. Spectat hęc dño messio:t erubescat tā parca pię industrię negare cōpendia. ¶ Quid aūt de canibus loquar:quib⁹ insitū est natura quadā refere gratiā:t sollicitas excubias ꝓ dño ꝙ salute ꝓtendere? Unde ad immemores beneficij: t desides atq; ignauos clamat scriptura: Canes muti:nescientes latrare. ¶ Sunt eñ canes q̄ nouerint latrare ꝓ dño: nouerint sua tecta defendere. Uñ t tu disce vocē tuā exercere ꝓ christo:qñ ouile ecclię incursant lupi graues. Disce in ore tuo verbū tenere:ne quasi mut⁹ canis commissam tibi fidei custodiā quodā ꝓuaricationis silentio deseruisse videaris. Talis canis viator: t comes angeli est: quē raphael in libro ꝓphetico nō ociose sibi t tobię filio adiungendū putauit: qñ prexit vt admodę um fugaret:firmaret copulā cōiugalē. Demonis enim affect⁹ gratia pellitur dęmonium:stabilitur ꝓuidū. Butę itaq; specie bestię sanctus raphael angelus tobię iuuenis quē mendū receperat:ad relationez gratę erudiebat affectu. Quis eñ non erubescat gratiā bene de se merentib⁹ nō referre:cū videat etiā bestias refugere crimen ingratę Et illę imptę alimonię seruant memoriā: tu nō seruas salutis acceptę. ¶ Ursa insidians:licet vt scriptura ait. Est eñ plena fraudis fera:tñ ferę informes vtero part⁹ edere ꝑ natos lingua fingere: atq; in speciē sui similitudinęq; formare. Non miraris in fera tā pij otis officia:cui⁹ naturā pietas exprimit. Ursa igit partus suos ad sui effingit similitudinē:tu filios tuos instituere filef tui nō potes? ¶ Quid ꝙ etiā medendi industriam nō ꝓtermisit? Siquidē graui affecta ęde:t cōsauciata vulneribus mederi sibi nouit:herbę cui nomē est phlomos vt gręci appellant:vicera subiacens sua:vt solo curentur attactu. ¶ Serpens q̄ pastu feniculi ęcitatē repellit exceptā. Itaq; vbi oculos obduci sibi sęserit:nota remedia petit:nec fraudat effectu. ¶ Testudo viscerib⁹ pasta serpēntis:cū venenū aduerterit sibi serpere ongano medicinā suę salutis exercet. Et cū sit volutabrus palustrib⁹ mersa:curare se tamē ꝓ puo nouit antidoto certoq; auxilio sanitatis. Ptāteos herbarū etiā ipsa scire se cōpro-

bat. ¶ Uideas etiā vulpē lachrymola pin⁹ medentē sibi:t tali remedio imminentio mortis spacia ꝓterentez. ¶ Clamat ipse dñs in hieremię libro: Turtur t hirundo:agri paseres:custodierūt tēpora introit⁹ sui: ꝓpius aūt me⁹ nō cognouit iudicia dñi. ¶ Nouit hirundo qñ veniat:qñ etiā reuertat. ¶ Nouit etiā pia auis annūciare aduētus sui testimonio veris indicij. ¶ Nouit etiā formica explorare serenitatis tēpora. Nam cū aduerterit madidatos imbre fruct⁹ suos bumescere:exploratо diligenti⁹ aere:qñ iugez possit seruare tēperiē:acernos reserat suos: t de cauernis foras suis humeris exportat: vt iugi sole ꝓpria frumenta siccent. Denicq; haud quaq; illis dieb⁹ olib⁹ rūpi de nubib⁹ imbreo videt:nisi cuz frugos suas horreis ꝓprijs formica reuocauerit. ¶ Boues ipendente pluuia ad ꝓsepia se tenere nouerunt. Idē vbi naturali sensu mutationē celi colligerunt:foras spectant: t vltra ꝓsepia cernuceos extendūt suas: vna oēs specie vt ꝓdure se velle testent. ¶ Quis sub aduētu hyemis inexplebilis ad escā insatiabiliter herbā rapit:eo q̄ ꝓsentiat asperitatē hyemis futurā: vt se ꝓtiuo herbę pabulo fartiat:qñ gelu aduręte omnis herba deficiat. ¶ Echinus iste terren⁹ quē vulgo hericiū vocāt:si qd insidiarū ꝓsenserit:spinis suis claudit atq; in sua se arma colligit: vt q̄cūq; eū ꝓtingēdū putauerit vulnerek. Iidēq; echini⁹ futuri ꝓuidēs geminas sibi respirandi vias munit: vt qñ boreā flaturū collegerit:septentrionalē obstruat:qñ notho cognouerit detergi aer'nubila:ad septētrionalē se ꝓferat:vt flat⁹ declinet obuios t regione nocituros. ¶ Uñ diuinā dño laudē ꝓpha detulit dicēs: Q̄ magnificata sunt opa tua dñe: oīa in sapiētia fecisti. Oīa penetrat diuina sapientia: ipleta oia:itaq; locupleti⁹ et irrationabiliū sensib⁹ q̄ ex rationabiliū disputatiōe colligit. Ualidius est eñ naturę testimoniū: q̄ doctrinę argumentū. ¶ Cui alarm incognitū est: quē admodū suā tueak salutē: si virtus superet resistēdo: si velocitas fugiēdo: si astutia pię cauēdo? ¶ Quis eas vsum medendi herbarūq; docuit habere noticiā? Uoces sum⁹: et sępe specie herbaruz fallimur: t plerūq; ꝙ salubres putamus: noxias reperim⁹. Quoniēs inter dulces epulas cib⁹ ictalis irrepsit: t inter ipsas aulicoꝝ excubias ministroū: vitalia regū feralis esca penetrauit. Ferę

De vulpe sibi medente

Diere.8.

De exploratiōe serenuatis a formica.

De ꝓuentia pluuie ac celi mutatione a bobus.

De ꝓsensu aspe ritatis hyemis ab ouibus.

De Echini terreni cautela.

Pſ.103.

De nature admirāda virtute

solo notūt odore noxia ⁊ p̄futura discerne/re: nullo p̄uio: nullo p̄gustatore carpīt her/ba: nec lędit. ¶Melior eñ magistra veritatis natura est. ¶Hęc sine vllo magisterio sua/uitatē sanitatis nīis infundit sensib⁹: eadē doloris acerbitatem docet esse fugiendam. ¶Hinc vita dulcior: mors amarior. ¶Hęc cō mendat leenę catulos suos: ⁊ immitē feraꝝ materno mollit affectu. ¶Hęc tigridis int/pellat ferocitatē: ⁊ iminētē eā p̄dę reflectit.

De tigridis pi/etate in prolem et ei⁹ delusione

Māq; vbi vacuū raptę sobolis cubile repe/rit: ulico vestigijs raptoris insistit. At illę q̄/uis equo vectus fugax: videns tñ velocita te ferę se posse p̄uerti: nec euadēdi vllū sup/petere sibi posse subsidiū: technā hmōi frau de molit: vbi se cōtiguuꝝ viderit: sphęrā de vitro p̄icit. At illa imagine sui ludit: ⁊ so/bolē putat: reuocat impetū: colligere fętuꝝ desiderās. Rursus inani specie retēta: totī se ad cōprehēdendū equitē virib⁹ fundit: et iracundię stimulo velocior fugienti iminet. Ille iterū sphęrę obiectu sequētē retardat: nec tñ sedulitatez matris memorę fraudis excludit: cassam versat imaginē: ⁊ q̄si lacta/tura fętus residet. Sic pietatī suę studio de/cepta: ⁊ vindictā amittit ⁊ plē. ¶Quid no bis scriptura affert quę dicit: Filij diligite patres vros: parētes nolite ad tracūdiā p̄uocare filios vros? Natura ḃ bestijs infun/dit: vt catulos p̄prios amēt: fętus suos di/ligant. Nescīt illę odia nouercalia: nec mu tato cōcubitu parētes a sobole depellunt: neq; nouerūt p̄ferre filios posteriores copu/lę: lupiores aūt negligē: norūt pignora sua: nescīt charitatis differentiā: odiorū incen tiua: offensionū discrimina. Simplex fera/rū natura est: nescit veritatis calūniaꝝ. Sic eñ ora tēperauit de⁹: vt quib⁹ minus rōnis daret: plus indulgeret affect⁹. ¶Quę fera p catulis suis nō ipa potissimū se offerat mor ti? Quę fera fętus suos innumeris licet ob sessa cuneis armato p̄: nō suis viscerib⁹ te/gat? Ingruat licet telorum seges: illa tamē paruulos suos muro sui corporis septos im munes p̄stat periculi. ¶Quid dicit homo: qui mandatū negligit: naturā oblitterat: fi lius patrē despicit: pater abdicat filiū: ⁊ hoc putāt ius esse: vbi damnat fęcunditas. Se potius pater dānat: qui facit irritū esse q̄/genuit: ⁊ hoc putat auctoritatis esse vbi ste rilitate natura multat.

De canis sagacitate et vigore sensus

¶Exortē rationis ca nē esse nemo dubitauerit. Tū si sensus eius vigorē cōsideres: censes eū sentiēdi sagaci/tate vim sibi rationis ascīscere. Denuq; q̄/pauci in gymnasijs cōstituti qui totā in dis/cendo vitę longeuitatē cōtruerint: vix po/tuerūt cognoscere: vt syllogismoꝝ cōiuncti ones p̄texerēt: hoc naturali canes eruditio/ne cōprehēdere facile poterit estimari. Naꝝ vbi vestigiū leporis cerui ve reperint atq; ad diuerticulū semitę venerit: ⁊ q̄dā viaꝝ cōpertū q̄ partes in plurimas scindit: obi/ens singularū semitarū exordia tacit⁹ secuꝝ ipse p̄tractat: velut syllogisticā vocē sagaci/tate colligendi odoris emittēs: aut in hanc partem inquit deflexit aut in illā: aut certe in hunc se anfractū p̄tulit: sed nec istā nec il/lā ingressus est: Superest igit vt in istā se par tem sine dubitatiōe cōtulerit. ¶Q̄ boues vir, plura cōpositę artis meditatione cōpo/nunt: hoc canib⁹ ex natura suppetit: vt ante mendaciū dep̄hendāt: ⁊ postea falsitate re/pudiata inueniāt veritatē. Nōne totos di/es p̄terūt philosophi, p̄positiones sibi i pul/uerem diuidētes: qui radio sibi describunt singulas: ⁊ ex trib⁹ cū vnā eaꝝ verā esse ne/cesse sit: duas primo interficiāt tanq; mēda cio cōgruētes: ⁊ sic in ea quę relicta est vim veritatis inhęrere definiūt? ¶Quis taꝝ te/naꝝ pōt esse būlicij: ⁊ memor gratię: q̄iquī/dē p̄ dīo etiā in latrones insilire nouerūt: ⁊ extraneo p̄ accessus p̄hibere nocturnos: et mori p̄ dīis: ⁊ cōmori cuꝝ dīis sint parati? Sępe etiā necis illatę euidētia canes ad re/darguēdos reos indicia p̄diderunt: vt mu to eoꝝ testimonio plērūq; sit creditū. ¶Antiochię ferūt in remotiori parte vibis crepu sculo necatū virū: qui canē sibi adiunctū ba beret. ¶Hūes quidā p̄dandi studio minister ędis exterat: tectus idem tenebroso ad/huc dici exordio in alias partes cōcesserat: iacebat inhumatū cadauer: frequēs spectā tium vulgus astabat: canis questu lachry/mabili dīi deflebat erumnaꝝ: Forte eis qui necē intulerat (vt se habet versutia humani ingenij) quo cōuersandi in medio auctorita te p̄sūpta fidē assciscerent innocentię: ad illā circūspectantis populi accessit cohortē: ⁊ ve lut miserans agropinquauit ad funus. Tū canis sequestrato paulisper questu doloris arma vltionis assūpsit: atq; agrehēsum te/nuit: ⁊ velut epilogo quodā miserabile car/men immurmurās: vniuersos p̄uertit in la/chrymas: fidem, p̄bationi detulit: q̄ solum

Dem bene et fid casu

tenuit ex plurimis: nec dimisit. Denicq; perturbatus ille: q̄ tam manifestū rei indicem: neq; odij: neq; inimicitiarum: neq; inuidię: aut iniurię alicui⁹ poterat obiectiõe euacuare: crimẽ diutius nequiuit refellere. Itaq; qõ erat difficili⁹ vltionẽ psecut⁹ est: qr defensionẽ ꝑstare nõ potuit. ¶ Quid nos dignũ nostro referim⁹ creatori: aut⁹ cibo vescamur t dissimulam⁹ iniurias: t sępe inimicis dei eas quas a deo accepimus epulas exhibemus? ¶ Quid agniculis simplicius: quos minusculę paruulo; cõparamus infantię? Sępe ex bis in magno grege agniculus per ouilia tota vagat⁹: errat a matre: t cuz eam reperire non possit: balatu frequẽti absentẽ incitat: vt respõsurę vocẽ excitet: q̄ ab eo sono errabunda replicet vestigia: multis licet versetur in milib⁹ ouium: recognoscat vocẽ parentis: festinat ad matrẽ: lactio quoq; materni notos sibi fontes requirit: q̄uis cibi desiderio detineat t potus: trãscurrit tamen aliena vbera grauida: licet humore lactis exundẽt: solã matrẽ requirit: solius sibi materni vberis paupes sucos significat abundare. Illa q̄z inter multa agniculorũ milia solũ filiũ nouit: vn⁹ q̄uis plurimorũ balatus cadẽ species: ꝑ illa tamẽ fętuz suũ discernit a cęteris: t solũ filium tacito pietatis testimonio recognoscit. Pastor errat in discretione ouiũ: agniculus in agnitione matris nescit errare. Pastor fallitur specie: sed ouis pietate nõ fallitur. Vnus odor omnibus: sed tamẽ habet natura odorẽ suuz domesticũ quẽ soboles cara speciali q̄dã videt ꝓprietate redolere. Habet suos vius natura et sensus domesticos. ¶ Vix infantulo ęgerunt dentes ꝓrumpere: etiã nouit sua arma temptare. Mõdũ catulo dentes: t tãquã habeat ore ꝓpio se quęrit vlcisci. Mõdum ceruo cornua: t tamẽ fronte pugnadit: atq; ex ea quę nõduz exp̄t⁹ fit tela minitat.

Lupus si puer hominẽ viderit: vocez eripit: t desinat eum tanquã victor vocis ablatę. Idem si se ꝓuisum senserit: deponit ferociam: nõ potest currere. ¶ Leo gallum t maxime album verer. ¶ Laptea vulnerata dictamnũ petit: t de vulnere excludit sagittas. ¶ Nouit t bestię remedia sua. ¶ Leo ęger: simiam quęrit vt deuotet: quo possit sanari. ¶ Leopardus capteę agrestis sanguinẽ bibit: t vim languoris curat. ¶ Omnis fera ęgra: canis hausto curatur sanguine. ¶ Ursus ęger: formicas deuorat. ¶ Cervus oleę ramusculos mandit. ¶ Ergo ferę nouit expetere ea quę sibi ꝓsũt: tu ignoras o homo remedia tua: Tu nesci⁹ quomõ virtutem eripias aduersario: vt te tanquã ꝑuentus lupus effugere non possit: vt oculo tuę mentis eius perfidiã deꝑdendas: t priorem cursum verborũ eius impedias: impudẽtiã eius t acumen disputationis obtũdas. ¶ Si te ille ꝑuenerit vocem tibi auferet: et si obmutueris solue amictum tuũ vt sermonem resoluat. Et si in te insurrexerit lupus: petrã cape: et fugit. Petra tua christus est. Si ad christũ cõfugias: fugit lupus: nec terrere te poterit. Hanc petrã quęsuit petrus cũ titubaret in fluctib⁹: t inuenit qõ q̄siuit: qr dexterã amplex⁹ est christi. ¶ Quid dicã allios homines delectari: t illud ad escam sumere: quod t leopardus fugat? ¶ Denicq; si cubi alliũ aliquis cõfricandum putauerit: leopardus inde exilit nec resistit: Cuius venenata fera odorẽ nõ potest sustinere: id tu ꝑ cibo sumis: t viscęribus infundis internis. Sed medicat interduz doloribus. Sumatur ꝑ medicamẽto nõ ꝑ cibo: sumat ab ęgrotantibus: nõ ab epulantib⁹. ¶ Medicamentũ quęris: t ieiunũ fugis: quasi maius aliud remediũ reperire possis. ¶ Ieiuni hominis sputuz si serpens gustauerit: moritur. Vides quãta vis ieiunij sit: vt t sputo suo homo terrenũ serpẽtẽ interficiat: t merito spirtalẽ. ¶ Quantã domin⁹ etiã minusculis infudit prudentiam. ¶ Turtur nido suo ne pullos suos incursęt lupus: squillę folia superiacit. Nouit etiã q̄ huiusmodi folia lupi fugere cõsueuerint. ¶ Nouit vulpecula quomodo posteritatẽ foueat suã: t tu ignoras: tu negligis: quomodo aduersum lupos nequitię spiritalis posteritatẽ vitę tuus habeas tutorem.

¶ Qua ratione dominus alijs bestijs angustiora: alijs ꝓliora collo formauerit. Et de elephantorum descriptione quantũ ad membra t ꝓprietates eorũ: Ca. v.

Sed reuertamur ad seriem creaturę: t ꝑsiderem⁹ q̄ rõne dñs alijs bestijs angustiora colla formauerit: vt leonibus atq; tigridibus vrsis q̄z: Aliis ꝓliora: vt elephantis t camelis. Mõne cuidens causa est: qr illis feris quę carne vescunt nõ erat op⁹ ꝓlixitate ceruicis? Nõ eñ in terras

ꝑhibũt alorum et in suarum nib⁹ suę nitionẽ.

ereptione ocis boꝝ lupo

leo gallũ veretur.

q̄ alijs figure leopardum.

pascēdi gratia cerui cē atq; ora deūciūt: sed aut cerui inuadūt: aut bouem ouēq; discerpūt. ¶ Camel⁹ vero cū sit altior: quō herbis minutissimis pasceret: nisi longiora vsq; ad terrā colla ad vsū pastiōis extēderet? Itaq; camel⁹ p ratiōe ꝓceritatis suę pluriora colla sortitus est. ¶ Equ⁹ p ratione: bos q̄s sili mō: hęc esi pascunt herbis. ¶ Elephāt⁹ aūt etiā ꝓminentē ꝓmuscidem habet: q̄ cū sit eminētior cunctis se inclinare ad pascendū non pōt. Itaq; ꝓmuscide ei⁹ ad colligendū cibū vtit ministerio. ¶ Ea imani bestię largi pot⁹ infundit humorē: ideoq; cōcaua est q̄ ad restinguēdā tantę belue sitim plenos lacus hauriat: aut collecto flumie possit vn dare potantē. ¶ Cerui sane minor est q̄s possit tāti corpor⁹ moles: ne ea q̄s oneri magl esset q̄s vsui. Ideoq; nec genua inflectit: q̄ rigidioꝝ⁹ opus fuit crurib⁹ quo velut columnis tanta posset mēbroꝝ machina sustineri. Calcaneū leuiter icuruat: rigēt cętera pedū a fūmo vsq; ad imū. Nec sicut nos in anfractus nos sępe deponim⁹: ita se etiā bestia pōt tanta deflectere: meritoq; nō voluendi se neq; recubādi vsum cū cęteris animantibus pōt habere cōem. ¶ Fulcit hinc inde trabibus maximis: vt in somno aliēntulū fine periculo reflectat: q̄ pes ei⁹ nulla artuū ꝓiunctione distinguit. ¶ Hāsueris igit velut q̄dā fulcra eorū quib⁹ hic vsus est parant ingenio. Feris aūt t agrestib⁹ q̄ nemo hmōi quibus sustentari queant fulcra substernit: hinc venit vsus giculi. Hāq; arbore nitri aut costas fricant: aut in somno sese relaxant. Quę nōnūq; victa atq; inflecta tanto corpe frangit: atq; ille q̄ sese in eandem refuderat corruit: nec erigere atq; eleuare se pōt: ibiq; tacens interit: aut gemitu suo ꝓditus sternit: dū ventre cętersq; iuxta molliorib⁹ ad vuln⁹ patet. Hā dorsum ei⁹ cęteraq; exteriora nō vlla facile solēt tela penetrare. ¶ Sūt aūt qui ꝓpter ebur has illis insidias parēt: vt arbores eas quib⁹ se applicare ꝓsueuerit: ex alia parte qua infrequētior vsus eis sit: aliquātū recidant vt reflectēte se elephāto: pōdus mēbroꝝ ei⁹ sustinere nō possint ruināq; eius arcessant. ¶ Sed si q̄s ista rēpbendit: rēpbendat etiā altitudines ędificioꝝ: q̄ cin⁹ grauē minant ruinā: t difficilius lapsa reparant. ¶ Verū si illa aut ꝓpter pulchritudinē: aut ꝓpt speculā frequēter attollim⁹: hęc q̄s in in elephāt⁹ ꝓbare debem⁹: q̄ magnū rebus bellicis vsū ministrant. ¶ Inde gens pārū ferox bellis: valida sagittis: omnīūq; telorū iactu: q̄ de supiorib⁹ ad inferiora validiore nisu tela torquent: acies eorū velut gradiētib⁹ turrib⁹ septa ꝓcedit. ¶ In medijs cāpis tanq; de muro dimicāt: t velut in arce quadā t specula collocati spectāt magio bella q̄s subeunt. Ita alieni a periculo vident ruti molib⁹ bestiarū. Quis eū eos adire audeat: cū desup iaculis facile figat: inferi⁹ elephanto ꝓterat incursu? Deniq; cedunt illis acies t armatoꝝ cunei: t castra illa quadrata soluūt. Intolerabili nāq; impetu in hostes ruūt: vt nullo agmine bellatoꝝ: nulla ꝓstipatione militū: nullo clypeorū retardent obiectu: velut quidā mobiles mōtes versant in ꝓlijs: t vt colleo alto eminent vertice: mugit⁹ fragore: oim turbant ꝓsidentiā. ¶ Quid his faciat pedes q̄uis lacertis validus t manu ꝓmptus: cū sibi septus armatoꝝ ipse gradientiū vt mur⁹ occurrat. ¶ Quid faciat eques: cū equus ei⁹ ꝓterrefact⁹ tantę bestię imanitate diffugiat? ¶ Quid faciat sagittari⁹: cū desup ferrata virorū corpora iaculi ictū sentire non possint. Bestia q̄s nec nuda facile penetrabil ferro sit: t munita loricis obuias sine sui periculo acies secet: t ꝓterat turmas. ¶ Itaq; vt ędificia: ita elephāti fundamētis validioꝝ⁹ sustinent: alioq; ꝑib⁹ fulti pedib⁹ intra breuē laberēt ętatē. ¶ Hūc aūt t trecēnos t ampli⁹ ferunt annis vitā ꝓducere: q̄ oia sibi ad magnitudinē membra ꝓueniūt. Iōq; nō distincti vt nobis sed cōpacti art⁹ sūt: quo sint robustiores. ¶ Cito boibus si diu steterint: aut veloci⁹ cucurrerint: iugiter ambulauerint: genua verant t plantę. Cōiuncta eīn t articulata facili⁹ q̄s cōcreta atq; solidata: aut doloris sensū: aut casum offensionis admittūt. ¶ Et q̄d miraris si vestiti armis timent: q̄nquidē dentib⁹ suis tanq; naturalib⁹ spiculis sp armati sūt? ¶ Promuscide sua q̄dquid inuoluerint frangunt: pede q̄quid cōpresserint: velut q̄dā lapsu ruinę ingentis examinant. Inuoluūt ꝓmuscide de nemora ad sui escā: t q̄si quidā altissimi dracones serpentinis q̄s cęperint spiris stringellant. Plerūq; eos in orbē colligūt: maxime cū de terra ab⁹ legit: aut por⁹ hauritur. Documēto itaq; nobis sūt: q̄ nihil supfluum sit creatū: t tū hęc tāte molis bestia subiecta nobis imperijs seruit hūanis.

De Elephanti promuscide

De eiusdem cerutce

Cur trabibus fulciatur

De insidijs q̄ elephāto ꝓpē ebur parantur.

De vsu quē elephāt reb⁹ bellicis ministrāt.

De lōgitudine elep

De dēnib armāt ele

De ꝓmuscide t pedis v

De ꝓlibatione cõmendatiõis humane creature: cum exhortatione vt homo seipsum noscat ⁊ sibi attẽdat: Ca. VI.

Tenum qñ de bois creatura dictum sumus: cõmendationẽ ei ꝓstruere ⁊ ꝓlibare debemus. Videbat nihil elephãtis creatura habere robustius: nihil tã terribile vel ꝑcerũ: nihil tã ferus qñ leones vel tigrides sunt: ⁊ hęc seruiũt hominũ: ⁊ naturã suã humana institutione deponũt: obliuiscunt qõ nata sunt: induunt qõ iubent. Quid multa? Docent vt paruuli: seruiũt vt infirmi: verberant vt timidi: cotrigunt vt subditi: in motes trãseunt nros: qñ motus ꝑpios pdiderũt. Mirabilis igit natura in maximis. Mirabilis etiã i excelsis dñi: mirabilis etiã in minimis. Sicut etiã nõ minus plana campoꝝ qñ montiũ alta miramur: nec plus altitudinẽ cedri stupemus: qñ vitis aut oleę breuis fecũditatẽ: ita non amplius miror elephantũ q ꝑcer⁹ est: qñ murẽ qui terribilis elephãto est. Nature igit hęc potẽtia est: vt terribilia aliis: aliis meticulosa sint. Est etiã donata ꝓrogatiua quędã singulis creaturis: vt quibusdã priuilegiis ꝓprijs fulciant. Formidabilis taurus elephãtus: murẽ timet. Leo quidẽ rex ferarũ: exiguo scorpionis aculeo exagitat: ⁊ veneno serpentis occidit. Eximia leonis pulchritudo comantes ceruice thoros erigit: vel sublato pectore attollit ora. Qz quis nõ miret tã breui scorpionis aculeo vt incorporeũ putes: ingentiũ corporum exire mortẽ? Hec hoc quisqꝫ rẽphendat: q̃ creator serpentes creaturis suis aliaqꝫ vel asantium vel barbarũ gnã venenata miscuerit. Nata sũt etiã hęc ad correptionẽ nostrã: nõ ad deformationẽ. Hã q̃ ignauis: aut infirmis: aut impijs plerũqꝫ offensioni atqꝫ terrori sunt: aliis vsui. Ita sũt hęc vt ꝑdagogi paruulis: amari videãt: acerbi ⁊ molesti: formidabiles verbere: libertatẽ lasciuiẽdi negant: necessitatẽ disciplinę exigũt: puriles animos ne luxu diffluant terrore constringũt: ideoqꝫ hoꝝ austeritatẽ frugi euadũt: sobrij: cõtinentes: laudi magis q̃ ludo dediti. Videsne quid terribilia illa flagella ꝑficiant? Sic ⁊ serpentes flagella sunt eoꝝ quib⁹ infirma animi ętas: ⁊ quędã puerilis mentis est virt⁹: cęterũ fortiorib⁹ nocere nõ possunt. Deniqꝫ cõsidẽti in dño dictũ est: Sup aspidẽ ⁊ basiliscũ ambulabis: ⁊ cõculcabis leonẽ ⁊ draconẽ. Ps. 90.

Paulum momordit vipera: ⁊ putabant eũ quasi peccatorez vir de naufragio seruatũ: veneno esse moriturũ: sed postea q̃ inuiolabilis gmansit excussa in ignẽ vipera: plus apud intuẽtes veneration⁹ inuenit. Sed ⁊ ipse dñs ad oẽs ait: Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit hic saluus erit: qui vero nõ crediderit cõdẽnabit. Signa autẽ credentiũ hęc dixit fore: vt serpentes manu mulceãt: venena bis atqꝫ omne mortiferũ etiã si biberint: nocere nõ possint. Act. 28. Marci. 16.

Tua igit tibi magis incredulitas o homo: q̃ venena metuenda serpentiũ sũt. Time igit illa: vt saltẽ dum formidãnt illa: ad fidẽ ꝓuocare te possint. Q̃ si deũ nõ times: vl' vitricia perfidię venena formideo. Hunc qñ ⁊ elephantos vides tibi subditos: ⁊ leones esse subiectos: nosce teipsum o homo: qõ nõ vt ferũt apollinis pythi: ꝑ salomonis sancti est: q̃ ait: Nisi scias te formosam i mulierib⁹: q̃ q̃ multo antea moyses in deuteronomio scripserit: Attẽde tibi o hõ: Attẽde tibi: ait lex. Et ꝑpheta ait: Nisi scias te. Cui hoc dicit? Formosa inquit in mulierib⁹. Quę est pulchra in mulierib⁹ nisi anima: quę in vtroqꝫ sexu ꝑstantiã possider pulchritudinis? Et merito decora est: q̃ nõ terrena sed cęlestia: nõ corruptibilia sed incorrupta desiderat: in quib⁹ decus perire nõ soleat. Corporalia enim omnia ꝓcessu ętatis: aut egritudinis ęqualitate marcescũt. Cant. 1.

Hinc attende dicit moyses in qua tu tot⁹ es: in qua melior tui portio est. Deniq; interptatus est dñs dꝫ sic tu: dices: Attẽdite vobis a falsis ꝑphetis. Isti enim animã debilitant: mentẽ subruunt. Nõ igitur caro tu es. Quid enim est caro: sine animę gubernaculo mẽtis vigore? Caro hodie sumitur: cras deponit. Caro tẽporal: anima diuturna. Caro amictus est animę: quę se induit quodã corporis vestimẽto. Nõ igitur tu vestimentũ es: sed qui vestimento vteris. Jõ tibi dicitur: vt expolians veterẽ hominẽ cũ actibus eius nouũ induas: qui nõ in corpis qualitate: sed in spiritu mentis ⁊ agnitione renouatur. Nõ inquã caro es tu. Neqꝫ enim carnu dicitur: Templũ enim dei sanctum est: quod estis vos. Et alibi: Templũ dei vos estis: et spiritus sanctus habitat in vobis. Sed renouatis dicitur ⁊ fidelibus in quib⁹ gmanet spiritus dei. In carnalibus autem Matth. 7. 1. Cor. 3.

Gen.6. nō pmanet:q; scriptū est: Nō pmanebit spiritus me⁹ in istis:qm̄ carnes sunt.

¶ De nostre creationis serie. Et q̄d sit imago dei:cum iterata adhortatione vt homo sibi attendat ⁊ seipsum sciat: Ca. VII.

Ed pri⁹ ipsi⁹ creationis nr̄ę seriē ꝓsideremus. ¶ Faciamus (inquit) hominē ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā. ¶ Quis hoc dicit? Nōne deus q̄ te fecit? Quid est de⁹? Caro an spūs? Nō caro vtiq; sed spūs. Cui⁹ similis caro est nō pōt:q; ipse incorpore⁹ ⁊ inuisibilis est: caro aūt ⁊ cōprehēdit ⁊ videtur. Cui dicit? Nō sibi vtiq; q; nō dicit faciā:sed faciam⁹. Nō angelis:q; ministri sunt:serui autē cuj dñō:⁊ opera cū auctore nō possunt opationis habere ꝓsortiū:sed dicit filio:etiaj si iudei nolint:etiā si arriani repugnēt. ¶ Sed ⁊ iudei cōticescant et arriani cū suis patribus obmutescāt:qui dū vnū a consortio diuine opationis excludūt:plures inferūt: ⁊ ꝓgratiuā quā filio negant seruulis donāt. ¶ Sz esto vt adminiculo seruulorū ad opandum de⁹ vobis idiguisse videak. Si opatio cōis est cū angelis deo:nūqd deo ⁊ angelis imago cōis est? Nunqd angelis diceret: Faciamus hoiem ad nostrā imaginē ⁊ similitudi-
Col.1. nē? ¶ Sz q̄ sit imago dei:audi dicentē:Qui eripuit nos iquit de ptāte tenebrarū:⁊ trāstulit in regnū filij charitatis sue:in quo habemus redēptionē:remissionē peccatoꝝ: q̄ est imago dei inuisibilis:⁊ primogenit⁹ vniuersę creaturę. Ipse ē imago dei patris:q; sp est:⁊ erat in principio. ¶ Deniq; imago est q̄
Joh.14. dicit: Philippe qui videt me videt ⁊ patrem. Et quō tu cū imaginē viuaj patris viuētis videas: dicis: Ostende nobis patrē? Non credis:q; ego in pfe:⁊ pater in me est? Imago dei: virtus est nō infirmitas: imago dei sapiētia est:⁊ imago dei iusticia est. Sed sapiētia diuina est sempiterna iusticia. Ima-
Joh.8. go dei est solus illē q̄ dixit: Ego ⁊ pat̄ vnuj sum⁹. Ita habens filitudinē patris: vt diuinitatis ⁊ plenitudinis habeat vnitatē. Vbi dicit: Faciam⁹: quō inęqualitas? Cū iteruj dicat: Ad similitudinē nostrā: vbi est dissimilitudo? Sic ⁊ in euāgelio vbi dicit: Ego ⁊ pater: vtiq; si vna ꝓsona ē. Vbi aūt ait: Vnū sumus: nulla est discrepātia diuinitatis aut operis. Nō igit in vtroq; vna ꝓsona: ꝑ vna substātia est. Et bñ addidit: Sum⁹: q; sp ē

diuinū ē: vt coeternū credas: quē putabas dissimilē esse. Eternꝰ est eñ: de q̄ dicit moyses: Qui est misit me. Pulchre etiā illud ꝑ Exo 3
misit: Ego ⁊ pater. Nā si patrē ꝑmisisset: tu minorē filiū iudicares. Sz ꝑmisit filiū: quē nō conuenit credi patre superiorē. Adiūxit patrē vt aduertas deū patrē ⁊ filiū eiꝰ ordinis ꝓiudicio nō teneri. ¶ Attēde inquit vbi soli. Aliud eñ sumꝰ nos: alia sunt nr̄a: alia quę circa nos sunt. Nos sumꝰ: hoc est: aia ⁊ mens. Nostra sunt corpis membra ⁊ sensus eiꝰ. Circa nos pecunia ē: serui sūt ⁊ vitę istius apparatꝰ. ¶ Tibi ḡ attēde ⁊ seipsū scito: hoc est: nō quales lacertos habeas: nō quātā corporis fortitudinē: nō quātas possessiones: quantā potentiā: sed qualē animā ac mentē: vñ oia ꝓficiscunt: ad quā operū tuoꝝ fructꝰ refert. ¶ Illa est eñ plena sapientię: plena pietatis atq; iusticię: qm̄ oīs virtus a deo est. Cui dicit deꝰ: Ecce ego hierusalem pinxi muros tuos. ¶ Illa aia a deo pingit: quę habet in se virtutū gram renitē tē: splendoremq; pietatis. ¶ Illa aia bñ picta est: in qua elucet diuine operatōis effigies. ¶ Illa aia bene picta est: in qua est splēdor glorię ⁊ paterne imago substātię. ¶ Scōm hanc imaginē q̄ refulget: pictura ꝓciosa est. ¶ Scōm hāc imaginē adā ante peccatū: sed vbi lapsus est: deposuit imaginē celestī: sūpsit terrestris effigiē. ¶ Sed fugiam⁹ hanc imaginē q̄ intrare ciuitatē dei nō pōt: q; scriptū est: Dñe in ciuitate tua imaginē eorum Psa.72
ad nihilū rediges. Et nō intrat idigna imago: ⁊ q̄ intrauerit excludit: q; nō intrabit inquit in eā omne cōe: ⁊ qui facit execrationē ⁊ mendaciū: sed ille intrabit in eaj cuius in fronte agni nomē scriptū est. ¶ Anima igit nostra ad imaginē dei est. In hac totus es homo: quia sine hac nihil es: sed es terra: ⁊ in terrā resolueris. ¶ Deniq; vt scias q; sine aīa caro nihil est: Nolite inq̄t timere eos q̄ Matth.
possunt corpꝰ occidere: aiam aūt nō possūt. Quid igit in carne ꝑsumis: q̄ nihil amittis si carnē amiseris? Sed illud time: ne aīę tuę defraudēris auxilio. Quā eñ dabit hō cō- Matth.
mutationē ꝓ aīa sua: in q̄ nō exigua sui portio: sed totiꝰ bñanę vniuersitatis substātia est. ¶ Hęc ē ꝓ quā cęteris ferarū auiūq; bñariis aiantibꝰ. ¶ Hęc est ad imaginē dei: corpus aūt ad spēm bestiarū: In hac pium diuine imitationis insigne: in illo cuj⁹ serio ac beluis vile consortiū.

De elimatiõi tractatu: q̃d sit ad imaginem dei. Et dẽ aia quõ sit ad imaginẽ dei. Et vtrũ de ea dici poterit: Faciam⁹ hoiem ad imaginẽ nostrã: vtrũ ꝓterea ꝑm corpus an ꝑm aiam iustificatio ꝓferri videat: cũ vehementiõi incitatione vt homo seipsum cognoscat ⁊ sibi attendat: Ca. viii.

Ed tractem⁹ elimati⁹ q̃d sit ad imaginẽ dei. Caro nũquid ad imaginẽ dei est? Ergo in deo terra est: q̃ caro terra est. Ergo corpore⁹ de⁹? Ergo infirmus vt caro: passionibusq̃ subiect⁹? Et forte caput tibi videat ad similitudinẽ dei: q̃ eminet: aut oculi q̃ intuent: vel aures q̃ audiunt. Si altitudinẽ ſpectes: nũ ꝓceri videntur: q̃ paululũ vertice eminemus a terris? Si id nõ pudet eos nos ſiles dei dici: q̃ ſerpentib⁹ ceteriſq̃ reptãtib⁹: aut q̃ dãmulis atq̃ ouib⁹ aut lupis celſiores ſum⁹? Et quãto in hac parte cameli nobis atq̃ elephãti ꝓceriores ſunt? Obtur⁹ eſt quidẽ ꝓſtans ſpectare elemẽta mũdi: cognoſcere q̃ nullus annũciet: ſed tu⁹ depõendat aſpectus. Verũ hoc ipſũ quãtũ eſt q̃ videm⁹: vt eo ad ſimilitudinẽ dei nos eſſe dicamuſ: q̃ oia videt: ſpectat oia: latentes depõdit affect⁹: ſcrutat cordis occulta? Nõ pudet ſ dicere: cũ ipſe me totum videre nõ poſſim. Nõ ante pedes ẽ video: nõ a tergo ẽ videre nõ poſſum. Ceruicẽ meã neſcio: nõ noui occipitiũ: reneo meos videre nõ poſſũ. Similiter quãtũ eſt q̃ audimuſ: cũ id q̃ paululũ diſtet videre ⁊ audire nõ poſſim: Si interiecti parietes ſint: impedit aſpect⁹: impedit audit⁹? Deinde corp⁹ noſtrũ vno in loco hꝫ: angusto includit ſpacio. Deo fere latiores ſunt hoie: oculo etiã velociores. Nõ ẽ caro põt eẽ ad imaginẽ dei: ſed ala noſtra q̃ libera eſt: ⁊ diffuſio cogitationib⁹ atq̃ cõſiliis huc atq̃ illuc vagat: q̃ conſiderando ſpectat oia. Ecce nũc ſumus in italia: ⁊ cogitamus q̃ ad occidẽtales aut occidẽtales partes ſpectare videamur: ⁊ cũ illis verſari videmur: qui in gallia ſunt cõſtituti: ⁊ illos videmus qui degũt in africa: ſi nõ cognitos nobis ea terra ſuſceperit: ſedmur ꝓſcedẽtes: inhꝫemus pegrinãtib⁹: copulamur abſentibus: alloquimur ſeparatos: defunctos q̃ ad collo quiũ reſuſcitam⁹: eoſq̃ vt viuẽtes cõplectimur: ⁊ tenem⁹: ⁊ vitę officia his vſuq̃ defe/

rimus. Ea igit eſt ad imaginẽ dei: q̃ non corporeo eſtimat: ꝓ mẽtis vigore: q̃ abſentes videt: trãſmarina viſu nouit: percurrit aſpectu: ſcrutat abdita: huc atq̃ illuc vno momẽto ſenſus ſuos ꝓ totius orbis fines ⁊ mũdi ſecreta circũfert: q̃ deo iungit: chriſto adhꝫet: deſcendit in infernũ atq̃ aſcẽdit: libera verſat in cęlo. Denicq̃ audi dicentẽ: Noſtra aũt cõuerſatio in cęlis eſt. Nõ eſt q̃ ad imaginẽ dei: in qua de⁹ nõ ſpẽ. Q̃z audi quia ad imaginẽ dei. Dicit eñ apl̃us: Nos itaq̃ oẽs reuelata facie gloriã dei ſpeculantes: ad eandẽ imaginẽ reformamur a gloria in gloriã ſicut a dñi ſpiritu. Quia igit cognouim⁹ alam eſſe ad imaginẽ dei: nũc cõſiderem⁹ vtrũ de ala poſſit dici: Faciamus hominẽ ad imaginẽ. Sed audi ⁊ iſtud: q̃ ala noie hois nuncupat. Scriptũ eſt eñ in geneſi: Filij aũt ioſeph q̃ facti ſunt illi in ęgypto: animę nouẽ. Oẽs q̃ animę q̃ intrauerũt cũ iacob in ęgyptũ ſeptuaginta quinq̃. Et multo aptius ala vel hõ latine vel grece ἀπὸ τοῦ πτερὸν dicit: alterum ab bũanitate: alterũ ab intuendi habẽs vſucapionẽ: quę magis animę q̃ corpori cõuenire nõ dubiũ eſt. Cui rei etiã illud ſtre cõcurrit dictum in threnis hieremię: Ruoꝝ eſt dño ſuſtinẽtibus eũ: animę q̃ quęrit eũ. De hominib⁹ dixit: ⁊ animã adiciendam putauit. Adeli⁹ eñ querit iſta: ſi ſola ſit: abducẽſſe a corpore cęno: ⁊ a cupiditate carnali. Ipſa ẽ ad imaginẽ dei: cõformes dñi ieſu. Qui aũt cõformes filij dei: ſancti ſunt. Sic eñ legimus: dicẽte paulo: Quos aũt q̃s diligẽtibus deũ oia ꝓcurrunt i bonum: his qui ſm ꝓpoſitũ vocati ſunt ſancti: quos ꝓſcauit et ꝓdeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui vt ſit ipſe primogenit⁹ in multis fratribus. Quos aũt ꝓdeſtinauit: hos ⁊ vocauit: ⁊ q̃s vocauit: hos ⁊ iuſtificauit. Quos aũt iuſtificauit: hos ⁊ clarificauit. Vtq̃ igit ſm corpus an ſm animã iuſtificatio nobi cõferri videatur: queſo reſpõdeas. Sed dubitare nõ potes: cum iuſticia vnde iuſtificatio deriuata eſt: mẽtio tuę vtiq̃ nõ corpis ſit. Pictus es q̃ o homo: ⁊ pict⁹ a domino deo tuo. Bonũ habes artificẽ atq̃ pictorẽ. Noli bonã delere picturã: nõ fuco ſed veritate fulgẽtẽ: nõ cęra exꝑſſam: ſ gratia. Deles picturã muliei ſi vultũ tuũ materiali candore oblinias: ſi acquiſito rubore ꝓfundas. Illa pictura vitij nõ decoris ẽ. Illa pictura fraudis

Ro. 8.

nō simplicitatis ē. Illa pictura tpalio ē: aut pluuia aut sudore tergit. Illa pictura fallit t decipit: vt nec̄ illi placeas cui placere desideras: qui intelligis nō tuum sed alienuz esse qō placcas: t tuo displiceas auctori: q̄ videt opus suū esse deletū. ¶ Dic mihi: Si supra artificē aliquē inducas alterz: qui opꝰ illiꝰ superioris nouis operibꝰ obducat: nōne indignaf ille qui opus suū adulteratū esse cognouerit? ¶ Noli tollere picturā dei: et picturā meretricis assumere: q: scriptū est: 1.Cor.5. Tollā ergo membra christi: t faciam mēbra meretricis? Absit. Q: si quis adulterat opꝰ dei: graue crimē admittit. Graue est eñ crimen: vt putes q: meliꝰ te homo q̄ deꝰ pingat. Graue est vt dicat de te deꝰ: nō agnosco colores meos: nō agnosco imaginē meam: nō agnosco vultū quē ipse formauit: reijcio ego qō meū nō est. Illū quere qui te pinxit: cū illo habeto cōsortiū: ab illo sume gratiā cui mercedē dedisti. Quid respondebis? ¶ Q: si graue est adulterare opus dei: quid de illis dicemus qui interficiūt opus dei: q̄ humanū sanguinē fundūt: qui vitā quā deus donauit erroꝛ: quēt: qui dicūt: Tollamꝰ iustū q: inutilis est nobis? ¶ Unde bene le Matth.8. ctū est hodie: Vulpes foueas habent: t volucres cęli nidos vbi requiescant: filiꝰ autē hominis nō habet vbi caput suuz reclinet. Vulpes ergo se abscondit in fouea: auis se nuck in nido: homo nō abscondit in fouea: sed decipit. Fouea vō os hoīs ē: fouea alta pectus est hominis: vbi sunt noxia et fraudulenta cōsilia: male cogitationes. Tu ambulas: t ali⁹ tibi foueā parat. In medio laqueoꝝ ambulas: quos abscondērūt tibi in via inimici tui. ¶ Omnia ergo circūspice: vt effugias sicut dāmula de retibus: t sic auis de laqueo. Dāmula retia aspectus viuacitate declinat: Auis deuitat laqōs: si ad superiora se cōferat: t terrena supuolet. In superioꝝ eñ nemo tendit retia: laqueū nullus abscondit. Ideo cuꝰ cōuersatio in supernis est: huiꝰ nō solet in prędā venire captura. ¶ Sed quid miraris si homo decipit ab homine: quādo filius hominis vbi requiesceret nō habebat? Et ille quidē talem hominē fecit in quo caput suuz reclinaret. Sz postea q̄ in pectore nostro nō requies ꝓximi cępit esse sed fouea: postea q̄ alter alteri nectere cępit insidias quē iuuare deberet: caput suū christus auertit a nobis. Sz postea

tū maluit illud morti offerre ꝓ nobis. Noli igit esse fraudulentus: crudelis: immitis: vt in te christus caput reclinet. ¶ Deniq̄ cū se cisset piscīū beluas: cū secisset ferarū genera t bestiarū nō requieuit. Requit autē postea q̄ hoiem ad imaginē suaz fecit. In quo requiescat: audi dicentem: Supra quem requiescā: nisi sup humilē t quietū t trementē verba mea? ¶ Esto ergo humilis t quietus: vt i tuo deꝰ requiescat affectu. Qui nō requieuit in bestijs: multo magis nō requiescat in pectore bestiali. Sunt eñ animi bestiales: sūt ferę forma hominuz indutę. De quibus dicit dñs: Attendite vobis a falsis Matt. ꝓphetis: qui veniūt ad vos in vestitu ouium: intus autē sunt lupi rapaces. ¶ In his ergo nō requieuit deꝰ. Sz requieuit in moribus humanis quos fecit deꝰ ād imaginē suā t similitudinē: quando fecit virū qui nō debet velare caput suū: qñ imago t gloria est dei. ¶ Huius viri animę dicit: Ecce ego hierusalē pinxi muros tuos. Nō dixit: pinxi ventrē tuū: nō dixit: pinxi inferiora tua: sed dixit: Pinxi muros tuos: valida se asserens homini muroꝝ dedisse ꝓfidia: vt si puigil speculator in porta sit: obsidionis possit periculū ꝓpulsare. ¶ Dicit itaq̄: Nō tibi voluptates dedi: nō illecebras cupiditatū: nō incētiua luxurię: nō alieni decoris cōcupiscentiā: sed dedi tibi fundamēta muralia: dedi tibi turriū excelsa fastigia: in q̄bus cōstitutus expugnari ab hoste nō metuas: nec ingruentū legionū terribilia licet temptamēta formides. ¶ Deniq̄ habes in esaia: quia iusti anima dicit vel ecclesia: Ego ciuitas munita: ego ciuitas obsessa: Munita ꝓ christū: obsessa per diabolū. Sed non debet obsidionez vereri: cui christꝰ adiutor est. Adiunxit enim gratia spiritali: t secularibus psaltis obsidet. ¶ Unde t in cāticis ha- Cant.1 bes dictū: Ego murus: t vbera mea turres. Murus est ecclesia: turres eiꝰ sunt sacerdotes: quibus abundat t de naturalibus verbū: t de moralibꝰ disciplina. ¶ Cognosce ꝙ te decora aia: q: imago dei es. Cognosce te hō: q: glia es dei. Audi quō glia: ꝓpha dic: Mirabilis facta ē cognitio tua ex me: hoc est: in meo opere tua mirabilior ē facta maiestas. In cōsilio hominis tua sapiētia ꝓdicatur: dū me intueor quē tu in ipsis cogitationibus occultis t internis affectibꝰ deprehendis: scientię tuę agnosco mysteria. ¶ Lo

gnosce ergo te o homo quātus sis: ⁊ attēde tibi: neq; laqueis implicat⁹ diaboli fias ꝓ/da venantio: ne forte in fauces terri illi⁹ le/
ri.5. onis incurras: qui rugit ⁊ circuit quęrēs quē deuo: et ¶ Attende tibi vt ꝓsideres quid in te intret: quid ex te exeat. Nō de cibo dico: qui absorbet ⁊ egerit: sed de cogitatione di co: de sermone assero. Nō in te intret alieni thori ꝓpudicitia: nō irrepat in tuā mentē: nō rapiat oculus transeūtis fęminę pulchri tudinē: animꝰ nō includat: nō sermo tuꝰ tē/ptamentorū machinas nectat: non in dolo ꝓdat: non maledico ꝓmium aspergat op/probrio ¶ Venatorē te fecit deus: nō expu
re.16. gnatorē q̄ dixit: Ecce ego mitto venatores multos: venatores non criminis sed absolutōis: venatores nō culpę vtiq; sed gratię.
ae.5. ¶ Piscator: christi es: cui dicit: Amodo eris hoīes viuificans. ¶ Sic mitte retia tua: sic mitte oculos tuos: sic mitte sermones tuos vt nullus ꝓpatus: sed alleues fluctuantē. ¶ Attēde inq̄t tibi. Sic sta ne cadas: sic curre vt ad brauiū pueniās: sic certato vt ſepe decernas: q̄ legitimo debetur coꝛona certa mini. ¶ Miles es: hostē diligenter explora: ne tibi nocturnꝰ irrepat. Athleta es: manibꝰ aduersario ꝓpior esto: q̄ vultu: ne oculū feriat tuū. Liber obtutus sit: argutꝰ incessus: vt irruentē effundas: cedentē occupes: vulnus vigilanti aspectu ceteris: forti cōgressu repellas. ¶ Q̄ si fueris vulneratus attēde tibi: curre ad medicū: quęre remediū pęnitē tię. Attende tibi: q̄ carnē habes quę cito labitur: veniat tibi bonus animarū medicus sermo diuinus: aspergat tibi oracula dīi tā quā medicamenta salubria. ¶ Attende tibi ne fiat verbum absconditū in corde tuo iniquū. Serpit enī sicut venenum: q̄ ⁊ lętalia infert cōtagia. ¶ Attende tibi ne obliuiscaris deū qui fecit te: ne nomē eius inanem
ecclꝰ.8. accipias. Attende tibi lex dicit: Ne cū manducaueris ⁊ satiatus fueris: ⁊ domos edificaueris: ⁊ habitare cęperis: ⁊ pecoꝝ tuis repletus fueris: ⁊ auro ⁊ argēto abundaueris: ⁊ omniꝰ quęcūq; tibi fuerint in multitudine exaltes te corde: ⁊ obliuiscaris dominus
Cor.4. deū tuum. Quid enī habes homo q̄d nō accepisti? Nōne hęc omnia sicut vmbra ꝑtere unt? Nōne domus tua hęc pulvis est ⁊ ruina? Nōne hęc omnia fabula? Nonne ſeculi thesaurus vanitas est? Nōne tuipse es cinis? ¶ Respice in sepulchra hominū: ⁊ vi/de q̄d ex te nisi cinis ⁊ ossa remanebūt: hoc est: ex coꝛpore tuo. Respice iquā: ⁊ dic mihi q̄s ibi diues: quis pauper sit. Discerne inopes ac potētes. Nudi omnes nascamur: nudi moriamur. Nulla discretio inter cadauera mortuorū: nisi forte q̄ grauius fętent diuitum coꝛpora distenta luxurię. Quē audisti pauperē crudelitate defunctū? Prodest illi inopia sua: exercet coꝛpꝰ nō ogranis: Nec tamē audiuimus iustū derelictum: ⁊ semen Ps.36.
eius quęrens panē: q̄si qui bene operat in terra sua abundat alimētio. ¶ Attende ꝙ tibi diues: q: ⁊ tu carnem portas sicut paup. ¶ Attende tibi paup: q̄ anima tua ꝑciosa est: etsi caro mortalis diuturna anima: etsi tibi deest pecunia: nō deest gratia: etsi nō ē domus ampla: nō diffusa possessio: cęlū patet: terra libera est. ¶ Omnibꝰ in commune elementa donata sunt: patent ęque diuitibꝰ atq; pauperibꝰ ornamēta mundi. Nūquid pulchriora ꝑciosissimarū domorū aurata ⁊ quearia: q̄ cęli facies stellis insignita fulgētibus? Nūquid latiora diuitū rura: q̄ spacia terrarū? Unde ad eos qui domū ad do/
Esa.5. mū ⁊ villam ad villā iungūt: dictū est: Nūquid soli habitabitis sup terrā? Magnā domum tu habes paup: in qua clamas ⁊ exaudiris. O israel inq̄t ꝓpheta q̄ magna ē do/
Baruch.3 mus dei: ⁊ ingens locus possessionis eius: magnus ⁊ nō habet finē: altus ⁊ immēsus. Dominꝰ dei diuiti est cōmunis ⁊ paupi. Difficile est tamē diuitē intrare regnū dei. ¶ Sz forte doles: q̄ nullum tibi auratoꝝ lychnorum lumē refulgeat. Sed multo illustrior tibi lumine circūfuso luna resplēdet. ¶ De hyeme forsitan quereris: q̄ nulla tibi hypocausta anhelantibus ignibus vaporent: sed habes solis calorē: qui tibi orbē terrarū tēperet: et hiberno te defendat a frigore. ¶ Anillos beatos putas: qui seruoꝝ sequentiuz stipant caterui? Sed qui alienos pedes requirit: suis vti nesciunt. Denięq; a paucis ꝓcedunt: a plurimis portāt. Nisi forte illud mirarī: q̄d abundāt auro: argēto: pecunia. Quātis abundāt vides: quātis egeant nō vides. ¶ Sed eburneis lectis accūbere: ꝓciosum putas: ⁊ nō cōsideras preciosiorē esse terram quę pauperi thoros graminum sternit: in quibꝰ dulcis requies suauis est somnꝰ: quę ille aurea cōpositꝰ sponda tota pugil nocte quęrit: ⁊ nō capit. O quanto te ille beatiorē iudicat: vigilans quiescentē. ¶ Illud

ſterea qđ multo eſt ſſtantius: qđ iuſt⁹ vir
q̄ hic eguerit: illic abūdabit: ⁊ q̄ hic labore
tolerauerit: illic ꝓsolationem habebit. Qui
aūt hic receperit bona: illic mercedē eorum
sperare non poterit. Pauptas eñ mercedē
suā reseruat: census absumit. ¶ Attende q̄
tibi paup: attēde diues: q: in pauprate ⁊ di
uitijs tēptamenta sunt. Jdeo quidā sapiēs
Prouer. 30. dicit: Diuitias ⁊ paupertatē ne dederis mi
bi. Et qua ratiōe petierit hoc dicat. Sat⁹ est
eñ hōi habere qđ sibi sufficit. Quia diuitię
vt epulis ventrē: ita animū curis sollicitu
dinibusq; distēdūt. Jdeoq; petit cōstitui si
bi q̄ opus sunt ⁊ sufficiēcia. Re replet⁹ inqt
mendax fiaz: ⁊ dicā: Quis me videt: aut fa
ctus pauper: furtū faciā: ⁊ iurem in nomine
dñi? ¶ Fugienda igit et cauenda sunt tem
ptamenta mūdi: ne paup desperet: ne opu
lens insolescat. Scriptū est eñ: Cū expule
ris gentes: ⁊ cęteris vti terris eorum: ne di
cas: Virtus mea ⁊ manus mea hanc mihi
possessionē parauit. Sic est qui opes suas
merito ascribit suo. Et ideo q̄si ꝑbat⁹ ꝓpri
um nō agnoscit erroꝛē: sed longo trahit fu
ne peccatū. Nam si credat q̄ accessio pecu
nię aut fortuni euent⁹ aut turpis astutię sit:
nō habet locū insolentia: in quib⁹ aut nulla
laus: ⁊ inanis labor: aut cupiditas inuere
cūda sit: modū nescięs ponere voluptati.

De prestātia: decore ⁊ gratia humani corporis ac membrorum ipsius: Ca. ix.

Ed iaz etiā de ipso aliq̄ dicēda sunt
corpe hois: qđ ꝑstanti⁹ cęteris decō
re et gratia esse qđ abnuat? Nā etsi
vna atq; eadē oim terreno⁊ corpo⁊ videaſ
esse substātia: firmitudo ⁊ ꝑceritas q̄busdā
maior in bestijs: forma tamē humani corpo
ris est venustior: status erectus ⁊ celsior: vt
neq; enormis ꝑceritas sit: neq; vilis ⁊ abiec
ta paurillitas: cū ipsa habitudo corpis sua
uis ⁊ grata: vt neq; beluina vastitas horro
De Prestātia capitis ri sit: nec gracilitas tenuis infirmitati. ¶ Ac
primū omniū cognoscamus humani corpo
ris fabricā instar esse mundi. Siquidē vt cę
lum eminet aeri: terrā maria: quę velut quę
dam mēbra sunt mūdi: ita etiā caput supra
reliquos artus nostri corporis cernim⁹ emi
nere: ꝑstantissimūq; esse omniū tanq̄ inter
elemēta cęlū: tanq̄ arcē inter reliqua vrbis
De Laude mēbra. ¶ In arce aūt hac regalē quandā ha
oculorum bitare sapientiā sm ꝓphetā dictū: Quia
oculi sapientis in capite ei⁹: hanc esse cęte
Eccl. 2. ris turnoē: ⁊ ex illa omnib⁹ mēbris vigorez
prudentiāq; deferri. ¶ Quid eñ robur ⁊ va
liditas lacerto⁊ ꝓficiat: quid velocitas pe
dum: nisi capitis velut principis sui: impe
rialis quędā adminiculę⁊ potestas? Ex hoc
eñ aut destituunt vniuersa: aut ola fulcian
tur. Quid agat fortitudo: nisi oculo duce
vtak in prelia? Quid fuga si desit obtutus?
Carcer est totū corpus tenebroso horrēs si
tu: nisi oculo⁊ illuminet⁊ aspectu. ¶ Quid er
go sol ⁊ luna in cęlo: hoc sunt oculi in homi
ne. Sol ⁊ luna duo mūdi lumina: Oculi au
tē quędā in carne sidera fulgēt desup: ⁊ in
feriora claro illustrant lumine: nec patiūtur
noctis quibusdā nos tenebris iplicari: spe
culatores quidam nostri die ac nocte excu
bāt. Nā ⁊ ex sopore mēbris cęteris citi⁹ exci
tant: ⁊ vigilāres circūspectant omnia. Ti
cinioꝛes eñ sunt cerebro: vnde omnis ma
nat vsus vigendi. ¶ Neq; vero prępropere
quisquā huc descendisse me credat: q⁹ relic
to vertice oculos ꝓdicem: cū alienū non sit
summā rē in parte laudare. Oculos eñ cer
tuz est esse capitis portionem. Caput itaq;
oculis explorat oia: auribus occulta rimat:
cognoscit abscondita: audit quid alijs aga
tur in terris. ¶ Ipse autez vertex capitis q̄ De v
et cel
suauis ⁊ gratus. Q̄ speciosa cęsaries: q̄ re
uerenda in senib⁹: q̄ veneranda in sacerdo
tibus: q̄ terribilis in bellatorib⁹: q̄ decora
in adolescentibus: q̄ cōpta in mulierib⁹: q̄
vulcis in puer[. Aliū sexū crinita nō decet:
aliū tonsa nō decet. ¶ Et arborib⁹ licet quę De gr
capitu
humani sit gratia capitis ęstimare. In capi
te arboris omnis est fructus: ibi eis est pul
chritudo: illius coma nos aut a pluuijs te
git: aut defendit a sole. Tolle arbori comā:
tota arbor ingrata est. ¶ Quāta igitur ma
ior humani capitis ornat⁹ est: qui cerebruz
nostrū: hoc est: sedē originēq; nostroꝛ sen
suū capillis capitis munit ⁊ vestit: ne aut fri
gore vertex aut ęstu. Illic eñ fons vniuerso
rū est: ⁊ ideo vbi iniuria nocet: ibi gratia ꝑ
minet. ¶ Quid sine capite est homo: cū tot⁹
in capite sit: Cū caput videris: hominē ag
nosces. Si caput desit: nulla agnitio esse po
test: iacet truncꝰ ignobilis sine honore: sine
nomine. ¶ Sola ęre fusa principuz capita:
et ducti vultus de ęre vel de marmore: ab
hominib⁹ adorant. ¶ Nō immerito igitur
huic quasi cōsultori suo cętera mēbra famu-

lant: t circũferũt illó ſeruili geſtamine ſicut
numen: atq; in ſublime locatũ vehunt. Vn
de cenſoria poteſtate quo vult dirigit quo
rundã obſequia ſeruulo⁹: t ꝓcepta ſinguli
obeunda decernit. Videas imperatori ſuo
ſingula gratuito ſtipẽdio militare. Alia pot
tant: alia paſcant: alia defendãt: vel mun
ſterũ ſuũ exhibent: parẽt vt principi: ancil
lant vt dño. ¶ Inde velut quẽdã ꝓcedit tel
ſera: quã debeãt pedes obire regionẽ: q̃ mi
litię munia manus cõſummãdio operib⁹ ex
equant: quã venter abſtinẽdi vel edẽdi for
mã impoſitę teneat diſcipline. ¶ Huic frõs
libera: nudis aperta tẽporibus: quę mentis
habitum ſpecie ſui ꝓdat: nũc leta: nunc tri
ſtior: nunc directa ad ſeueritatẽ: nunc ad le
nitatẽ remiſſior: quę ſignis ſorenſib⁹ inter
nam exprimat voluntatẽ. Imago quędam
animi loquit in vultu: fidei baſis in qua ẽri
die dñi nomen inſcribit t tenet. ¶ Eam ger
mine ſepes ſupciliorũ ſequunt: quę oculis
munimẽta ꝓtendant: ꝓtexunt gratiã: vt et
venuſtas decoris arrideat: t diligentia ꝓte
ctionis aſſiſtat. Si quid eñ de capite ſordiũ
decidat: aut barenę puluis: aut ros nebulę:
aut bumeſcẽtis verticis ſudor: etapit ſupci
lio: ne teneres offenſa acie viſiones molliũ
turbet oculo⁹. ¶ Adhęrent velut quibuſ
dã monũ ſupcilijs oculi: vt t ꝓtegẽte mõ
tio cacumine tutiores ſint: et tanq̃ in ſũmo
locati: de quadam ſcęna ſupiore vniuerſa ꝓ
ſpectẽt. ¶ Neq; eñ oportebat eos humiles
eſſe: ſicut aures: vel os: ipſoſq; nariũ iterio
res ſin⁹. Specula eſt ſemp in alto eſt: vt ad
uenientiũ cateruarũ hoſtiliũ explorari poſ
ſit aduent⁹: ne improuiſo occupẽt otiantẽ:
vel vbio populã: vel imperatorio exteratũ.
Sic latronum quoq; cauent incurſus: ſi ex
ploratores in muris: aut turribus: aut mon
tis excelſi ſuperalio ſint locati: vt deſuper
ſpectent plana regionũ: i quib⁹ inſidię latro
num latere nõ poſſint. In mari quoq; poſi
tus ſi quis terrę agropiquare ſe conijat: in
ipſa mali faſtigia: t celſa antẽnaruq; cornua
vori explorator aſcẽdit: t adhuc inutilibeq;
reliquis nauigãtibus emin⁹ terraq; ſalutat.
¶ Ac forte dicas: Si ſpecula editio: neceſſa
ria ſint: cur nõ ſupra ſummũ verticẽ capitis
oculi cõſtituti ſunt: ſicut cancri vel ſcarabęi
in ſũmo ſunt: quib⁹ licet nullũ caput agna
reat: colla ac dorſa: tñ cętero corpe celſiora
ſunt? ¶ Sed illio teſta valida: nec tam tenu
is mẽbrana ſicut nobis quę facile poſſit of
fendi: rubeq; t cęteris interſandi ſentibus:
Aliis quoq; animãtib⁹ hmõi ſpecies vt poſ
ſint oculos aut ad ceruicẽ ꝓferre: vt equi: ac
boues: ac ꝓpemodũ oñes fery: aut ad alas
ſuas: vt aues quo ruta ꝗere ponãt. Nobis
aũt t in ſũma ꝓpemodũ corporis parte cõ
ſtitui oculos oportuit tanq̃ in arce: t ab om
ni vel minima offenſione defendi: quę duo
ſibi cõpugnantia videbant. Nã ſi in humi
li eſſent ꝓpter tutamẽ munus impediret: ſi
in vertice paterent ad iniuriã. Itaq; ne vel
vſui muneris aliquid detraberet: vel aliq̃d
ad ꝓpulſandã iniuriã, pſpiceret: eo loco ocu
los cõſtituit: cui ſupcilia deſup nõ minimũ
ꝓtectionis impẽrãt: Subter malę aliquãtu
lum deuiatę haud exiguũ munitionis adiũ
gant: interioręq; partem ſepiant nares: exteri
oręq; frontes malarum quę ſibi exube
rent: t licet oſſium cõpage conexa t equata
cõfinia circumuallare videant. ¶ Inter hęc De orbibus oculorum
medię ſunt oculo⁹ orbes: t tuti ad cauendũ
t ad intuẽdũ liberi t decori ad gratiã: vtpo
te in cryſtalli ſpeciẽ refulgentes. ¶ In quoꝝ De pupillis oculorum
medio pupille ſunt: quę videndi mun⁹ ope
rantur. ¶ Hę ne qua incidẽtis iniurię offen De pilis pupillarum
ſione lędant: pilis hunc inde conſertis velut
quodã vallo p circuitũ muniunt. Vnde tu
tũ auxiliũ poſtulans ꝓpheta ait: Cuſtodi Ps. 16.
me dñe vt pupillã oculi: vt ꝓtectionis dui
ne ſieret ei tã ſollicita t tuta cuſtodia: quam
pupillã oculi natiſſimo quodã nature vallo
munire dignat⁹ eſt: Simul q; inocẽtia t in
tegritas lenis ſorde aſperſa violaſ: et gręs ſue
munus amittit. Et ideo ꝓſpiciendũ ne ds
eam puluis erroris oblinet: aut vila vexet
feſtuca peccati: q; ſcriptũ eſt: Euce primum Matth. 7.
trabẽ de oculo tuo: t tunc videbis eucere fe
ſtucam de oculo fratris tui. ¶ Itaq; ꝓpter De cerebro
oculos ferũt medendi periti cerebrũ homi
nis in capite locatũ: Illos aũt noſtri corpo
ris ſenſus ꝓpter cerebrũ finitimo quodẽ eẽ
domicilio cõſtituros. ¶ Inanũ eñ neruorũ
t omnũ ſenſuũ voluntariq; cõmotionis ce
rebrũ eſt: atq; inde omnis eorũ quę vitam⁹
cauſa manat. ¶ Inanũ aũt arteriarũ inſiti ca De arteriis ac corde
loris quo animalẽ t tepeſiunt vitalia: cor eſ
ſe plęriq; arbitrant. ¶ Senſuũ aũt ſingulo De neruis
ruq; velut organũ nerui ſunt: qui velut chor
dę t fides quędã de cerebro oriunt: t ꝓ par
tes corporis in ſingula quęq; officia deriuã
tur. Ideoq; molliꝰ eſt cęteris cerebrũ: quia

omnes suscipit sensus: vnde oēs nerui quę/rūt vniuersa: quę vel oculus viderit: vel au/ris audierit: vel odor inoleuerit: vel lingua increpuerit: vel os saporis acceperit. Q̄ō eīm molle ad cōpassionē aptius: q̄ō aūt durum ex aliquo rigore neruorū ad agendū efficacitius. Prestantissimū quoq; audiendi munus est: ꝛ visui suppar gratia. Ideo aures extantiores: vt ꝛ ornat⁹ decore ꝓferant: ꝛ excipiant omne illud quicquid de vertice sordiū humoris ve defluxerit: simul vt in earuz finibus vox repercussa sine offensione interiores ingrediat anfractus. Nā nisi ita esset: quis nō ad omnē fortiorē sonū vocis attonitus redderet: cum inter ipsa subsidia frequēter impetuoso ictus clamore nos obsurdescere sentiamus? Tum velut quędā ppugnacula videas ꝓtendere aduersus frigoris asperitatē: calorisq; flagrantiā: vt neq; frigus penetret ductus parētes: neq; nimius adurat ęstus. Sinuatio aūt interioꝝ aurīū: modulandi quendā numerꝝ prestat ꝛ disciplinā. Siquidē ꝑ anfractus aurīū quidā rithmus efficit: ꝛ modulis quibusdā ingressę sonus vocis exprimit. Tenaces preterea sermonis accepti ipsos esse anfractus aurium: vsus ipse nos docet. Siquidē velut in cōcauis montīū: vel in recessu rupīū: vel in anfractu fluminū: vox auditur dulcior: ꝛ responsa suauia referēs echo resultat. Ꝯpę ꝯ sordes aurīū nō inutiles: quę ligant vocem vt tenaciorē ei⁹ in nobis ꝛ memoria sit ꝛ gratia. De narib⁹ aūt quid loquar: quę humo ꝛ ꝓcero fœtamine anterū quoddā recipiēdis odoribus ꝓstant: vt nō pfunctorie odor trāseat: sed diu⁹ inhęreat narib⁹: ꝛ earū ductu cerebrū sensusq; depascat? Ideo diutius odor fragrat acceptus: ꝯ sermo resonat: aut visus apparet. Plerūq; q̄ō momento breui fueris odorat⁹: toto die tibi spirat in naribus. Per eas quoq; purgamēta capitis defluunt: ꝛ sine fraude atq; offensione aliqua corporis derivant. Est etiā nō mediocris sensus in tactu: atq; in eo voluptas gratissima: sincerūq; iudiciū. Plerūq; eīm tactu ꝓbam⁹: quę oculis ꝓbare nō possum⁹. Potestrenū quoq; officiū est oris aut linguę: q̄ō tamē omnib⁹ vires ministrat. Nā neq; oculi vigorem videndi haberent: nisi virtutē substātię corporalis acceperint: quę cibo defertur ꝛ potu. Neq; aures audiēdi: aut nares odorādi: aut manus tangendi: nisi corpus

De audiū et auribus

De narib⁹ et odoratu

De Tactu

De officio oris: et cibo et potu

omne cōfortet alimētis. Deficimus eīm viribus: nisi eas ubi cōpetentis assiduitate reparemus. Deniq; cōfecti fame: nullis oblectant sensuū voluptatib⁹: sed quasi exortes eorū delinimēta nō sentiunt. Quid ego describā dentiū vallum: quo cib⁹ conficit: ꝛ plenę fit vocis expressio? Quę sine dentibus alimonia delectaret? Deniq; cui maturos plerūq; cernimus hociplo citi⁹ senescere: q amissis dentib⁹ nullam possint cibi virtutē validioris assumere. Ideo muta infantia: q nō habet adhuc organū vocis. Linguę quoq; nō solum in loquēdo sed etiā edēdo munus ꝑcipuissimū est. Ea eīm velut plectrū loquentis: ꝛ quędā edentis est manus: quę defluentē ubū dētib⁹ suggerit ꝛ ministrat. Vox quoq; aeris quodā remigio vehit: et ꝑ inane portat: eaděq; vis quę aerem verberat: nunc cōmouet: nunc demulcet audientis affectū: iratū mitigat: fractū erigit: solatur dolentē. Sit igit nobis canorū cōmune cū auibus. Sed apud quē: quo sono vocis vtaf. Q̄ō est rationabile: nō pōt cuz omnibus animātibus irrationabilib⁹ sęz esse cōmune. Nā ꝛ ipsi sensus cōmunes nobis sūt cū animātib⁹ ęteris: sed tamē nō eadē bis ęteri animātes industria vtunt. Erigit bucula ad ęluz oculos: sed quid spectet ignorat: Erigunt ferę: erigūt aues: omnib⁹ est liber aspectus: sed soli inest homini eoꝝ quę aspicit affect⁹ interpres. Spectat oculis ovtus obitusq; signoꝝ: videt ornamentū ęli: miratur stellaruz orbes: fulgores quoq; diuersos intelligit signoꝝ: qñ hesper surgat: quādo lucifer: cur ille vespertin⁹: hic matutinus irradiet: quos mot⁹ orion habeat: q̄s luna defectus: quę admoduz sol suos norit occasus: circuit⁹ quoq; cursus sui sollēnitate custodiat. Audiunt quoq; animātes ęteri: Sed quis ꝑter hominē audiendo cognoscit? Secreta sapiętię solus homo ex omnibus generib⁹ quę in terris sunt auditu et meditatiōe ꝛ prudētia colligit: qui pōt dicere: Audiā quid loquat in me dñs de⁹. Hoc est ꝑcipuissimū q̄ homo diuinę vocis sit organuz: ꝛ corporalib⁹ labijs exprimit ęleste oraculū: sicut illud est: Clama. Quid clamabo? Omnis caro fęnū. Accepit q̄ō diceret: ꝛ clamauit. Sibi habeant prudentiā suaz q̄ radio ęli spacia ſrarūq; describūt: Sibi habeant intellectū suuz: de quo dicit dñs: Et intellectū prudentiū reprobabo. Neq; nu-

De lingua

Psa.

Esa.4

1.Cor.

meros: rationes: ac modos: & modulos mu
sicę sapiętię ꝓstituã in loco: sed eã sapientiã
defiuio: de qua dicit ꝓpheta: Incerta & oc
culta sapiętię tuę manifestasti mihi. ¶ Quid
aũt loquar de osculo oris: qõ pietatis & cha
ritatis est pignꝰ? Osculant se & colũbę. Sed
quid ad humani oculi venustatẽ: quo ami
citię insigne humanitatisq; ꝓfulget: in quo
plenę charitatisq; fidelis exprimit affectus?
Unde & oris velut ꝓdigu genus in ꝓdito
re cõdẽnans ait: Juda: osculo filiũ hominꝭ
tradis? hoc est: Charitatis insigne cõuertꝭ
ad signũ ꝓditionis: & infidelitatis indiciũ:
pacis hoc pignore: uteris ad officiũ crudeli
tatis? Beltrala igit oris obsequio inferentẽ
potius necẽ q̃ charitatis fœdera deferentẽ:
diuinę arguit vocẽ oraculo. ¶ Illud quoq; ꝑ
cipuũ: q̃ soli boues ore exprimim⁹: quę cor
de sentimus. Itaq; cogitationes tacitę mẽ
tis oris sermone signãt. Quid est igitur os
hominiꝭ: nisi quoddã sermonis aditũ: fons
disputationis: aula verboꝝ: ꝓmptuarium
voluntatis? Absoluim⁹ velut quandã bũa
ni corporis regiã: in qua sit licet quędã quã
titas portionis: forma tñ vniuersitatis est.
¶ Sequit guttur p qõ tot⁹ corpis vitale cõ
mertiũ: & spiritus bui⁹ cõmeat⁹ infunditur:
Succedũt brachia: & validi lacerto; thora:
validę ad opandũ manus: & ꝓcerioꝝ digi
tis dabilec ad tenendu;. Hinc aptor vsus
operãdi: hinc scribendi elegãtia: & ille cala
mus scribę velociter scribentis: quo diuinę
voces exprimunt oracula. ¶ Adan⁹ ẽ: quę ci
bũ ori ministrat. Manus est q̃ ꝑdaris emi
ter factis: quę cõciliatrix diuinę gratię sacrꝭ
inferꝭ altaribus: ꝑ quã offerim⁹ & sumimus
sacramẽta celestia. Adan⁹ est quę operat pa
riter atq; dispẽsat diuina mysteria: cui⁹ vo
cabulo nõ dedignat⁹ est se dei filiꝰ declarari
dicẽte dauid: Dextera dñi fecit virtutẽ: de
xtera dñi exaltauit me. Adan⁹ ẽ q̃ fecit oia:
sicut dicit de⁹ olpotẽs: Nõne manus mea
fecit hęc? Manus est toti⁹ corpis ꝓpugna
culũ: capitis defensatrix. Quę cũ sit loco in
ferior: totũ verticem comit: & honesto venu
stat ornatu. ¶ Quis digne explicet pectoris
cratẽ: ventrisq; mollitiẽ? Aliter enĩ viscera
molliora nõ possent foueri: & intestinoꝝ fi
n⁹ duris haud dubie ossib⁹ lędereꝭ. ¶ Quid
tã salutare q̃ vt pulmo cordi finitimo limi
te iungerꝭ: vt cũ ergrsent cor ira & indigna
tione: pulmonis sanguine atq; humore citi⁹
ꝛeperetur? Jdeoq; molliot pulmo est: qt ma
det sp: simul vt rigorẽ indignationis emol
liat. Hęc ideo stricim pcurrimus: vt tanq̃
indocti obuia pstringere: non tanq̃ medici
plen⁹ scrutari videamur & persequi: quę na
turę latibulo abscondita sunt. ¶ Jlen quo
q; cum iecore habet vicinią fructuosam: qui
dũ assumit quo ipse pascat: abstergit quic
quid sordiũ deprehenderit: vt p fibras iecoris
minutiores: ciborũ possint tenues atq; sub
tiles reliquię transire: quę vertãtur in sang
uinẽ viribusq; pficiant: & nõ cũ fimo & sordi
bus egerãt. ¶ Intestinoꝝ vero circũpleti or
bes: & sine aliquo licet nodo sibi tñ inuicem
neti: quid aliud nisi diuinã pspicientiã cre
atoris ostendũt: vt nõ cito esca ptranseat: &
statim a stomacho decurrat: ¶ Si fieret: in
gis fames: & cõtinua vorandi libido homi
nibus gignerꝭ. Exanimitio enĩ viscerib⁹ et
exhaustis dũ momẽtaria effusione vacuan
tur: necesse erat inexplebilẽ atq; insatiabilẽ
cibi & por⁹ generari cupiditatẽ: quã sine du
bio moꝛs matura sequeretur. Jdeoq; ꝓui
de cõficitur primuꝫ esca in vtero superiore:
deinde in iecore coquit: quę vapore dige
stuo transfundit sue⁹ cuiꝰ in reliquas corpo
ris partes: eaq; substantia art⁹ alunt huma
ni: quã iuuenes accipiũt ad incrementũ: se
nes ad pseuerandũ: reliquũ aũt velut sup
fluũ ꝑ intestina deducit: & p illud ex trãsuer
so ostiũ deruit. ¶ Denicq; etiã in genesi ar
ca noe ad fabricã humani corporis accipit:
de qua dicit deus: Fac tibi arcam ex lignis Gen. 6.
quadratis: nidos facies in arca: & bitumina
bis eam intꝰ & foris bitumine: & sic facies ar
cam. Et infra: Ostiũ vero facies ex trãsuer
so: inferiora autẽ arcę bicamerata & tricame
rata facies. Hoc q̃ significat dño: qõ ostium
ex posterioꝝ sit parte: ꝑ qõ egerant ciboꝝ
supflua. Decore enĩ creator noster duct⁹ re
liquiarũ a vultu hois auertit: ne dũ aluum
purgamus: ingnarem⁹ aspectũ. ¶ Simul il
lud ꝓsidera: q̃ ea q̃ pudoris plena sũt: eo lo
co cõstituta sunt: vbi opta vestibus elucere
nõ possint. ¶ Venarũ pulsus: vt infirmitatis
internũcius vel salutis est. Eedem tñ cũ to
to diffusę sint corpore: nec̃q; nudę atq; intec
tę sunt: & ita lenib⁹ operiunt viscerib⁹ vt ex
plorandi copia sit: & celeritas sentiendi: qñ
nulla est viscerũ crassitudo quę pulsuꝫ pos
sit obducere. ¶ Ossa quoq; oia tenui opta
sunt ꝓiscere: & reuincta neruis: ꝓpuę tñ ca

De lienę et iecore

De intestinis

De stomacho

De pudẽdis

De Venis

De Ossibus

De capillis

pitis leui recta sūt cotio. Unde quo possint aliquod aduersum imbres ⁊ frigora habere munimen: capillis densionibus vestiūtur.

De genitalib⁹

¶ Quid de genitalib⁹ loq̄r: quę venis e regione cruris p renes lumbosq̄ deductis: suscipiunt genitale semen ad munus et ad

De officio pedum

gratiā p̄creandi? ¶ Quid de officio pedū: qui totū corpus sine vlla sustinēt oneris iniuria? ¶ Flexibile genu: q̄ p̄ ceteris dñi miti

De Genu

gatur offensa: ura mulcet: gratia p̄uocatur. Hoc ēn patris summi erga filiū donuz est:

Phil. 2.

vt in nomine iesu omne genu curuet cęlesti um: terrestriū: ⁊ infernoū: et omnis lingua cōfiteatur: quoniā dñs iesus in gloria ē dei patris. Duo ēn sunt quę p̄ ceteris deū mul cēt: humilitas ⁊ fides. Speo itaq̄ exprimit humilitatis affectū: ⁊ sedulę seruitutis obsequiū. Fides æquat filium patri: atq̄ vtriusq̄ eandē gloriā cōfitetur. ¶ Recte autē nō plureo sed duo sūt homini pedes. Quaterni ēn pedes ferę ac beluis sunt: bini autē. Et ideo vnus quasi de volatilib⁹ est homo: qui alta visu petat: ⁊ quodaz remigio volitet sublimiū cogitationū. Et ideo de eo dictū est: Renouabit sicut aquilę iuuent⁹ tua: eo q̄ p̄propior sit cęlestibus: ⁊ sublimior aquilis: qui possit dicere: Nostra autē conuersatio in cęlis est.

Cur duo tm̄ pedes homini

Psa. 102.

Phil. 3.

De fine sermonis ⁊ cōpletione serti diei: cum humili gratiarumactione: Ca. x.

Sed iā finis sermoni nostro sit: quoniā cōpletus est dies sert⁹: ⁊ mūdani operis summa cōclusa est: p̄fecto videlicēt homine in quo principat⁹ est animantiū vniuersoū: ⁊ sūma quędā vniuersitatis: ⁊ omnis mūdanę gratia creaturę. Certe deferamus silentiū: quoniā requieuit deus ab omnib⁹ mundi operib⁹: requieuit autē in recessu hominis: requieuit in ei⁹ mente atq̄ p̄posito. Fecerat ēn hominē rationis capacē: imitatorē sui: virtutū emulatorē: cupidū cęlestiū gratiaꝝ. In his requiescat deus: q̄ ait: Sup quē requiescā: nisi supra humilē ⁊ quietū: ⁊ trementē verba mea? Gratias ergo dño deo nostro: qui hmōi op⁹ fecit in quo requiesceret. Fecit cęlū: non lego q̄ requieuerit: fecit terrā: nō lego q̄ requieuerit: fecit solē: lunam ⁊ stellas: nec ibi lego q̄ requieuerit: Sed lego q̄ fecerit hominem ⁊ tunc requieuit: habens cui peccata dimitteret: Aut forte tunc iā futurę dñicę passionis p̄cessit mysteriū: quo reuelatū est q̄ rediscenderet christ⁹ in hoc: q̄ requiē sibi p̄destinabat in corpore p̄ hominis redemptione: fm q̄ ipse dixit: Ego dormiui et requieui: ⁊ exurrexi: quoniam dñs suscepit me. Ipse ēn requieuit qui fecit: Cui ē honor: gloria: ꝑpetuitas a sęculo: ⁊ nunc: ⁊ semp: ⁊ in omnia sęcula sęculoū Amen.

Esa. 66.

Psa. 3.

Act. 17.

¶ Sancti Ambrosij episcopi: hexameron sextus liber: de sexto die explicit.

¶ Liber de dignitate humane conditionis: notata in eo q̄d scriptum est: Faciamus hominē ad imaginē et similitudinē nostram: qui sancto Ambrosio auctore a q̄busdā ascribit: feliciter incipit.

¶ Qua ratione homini tanta dignitas sit collata.

Faciamus homi

nē ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā. ¶ Tanta itaq̄ dignitas humanę cōditionis esse cognoscit: vt nō solo iubentis sermone sicut alia sex dierū opera: ꝑ consilio sanctę trinitatis: ⁊ opere maiestat⁹ diuinę creat⁹ est homo: vt ex primę cōditionis honore intelligeret: quātū deberet suo conditori: dū tantū in cōditione mox dignitatis priuilegiū ꝑstitit ei conditor: vt tanto ardētius amaret cōditorē: quāto mirabili⁹ se ab eo esse conditū intelligeret. ¶ Nec ob hoc solū q̄ consilio sanctę trinitatis sic excellenter a cōditore conditus est: sed etiam q̄ ad imaginem ⁊ similitudinē suaz ipse creator: omniū cū creauit: q̄ nulli alij ex creaturis donauit.

De dignitate hominis sumpta ex ratione imaginis: Ca. ii.

Que imago diligētius ex interioris hominis nobilitate est cōsiderāda. Primo quidē vt sicuti deus vnus semp vbiq̄ totus est: omnia viuificāo: mouens ⁊ gubernans: sicut apl⁹ cōfirmat: q̄ in eo viuimus: mouemur et sumus: sic anima in suo corpe vbiq̄ tota viget: viuificās illud: mouens ⁊ gubernās. Nec ēn in maioribus corporis sui mēbris maior: ⁊ in minoribus minor: sed in minimis tota: ⁊ in maxi

mis tota. ¶ Et hꝛc est imago vnitatis omnipotẽtis dei quã anima habet in se. ¶ Quꝫ quoq; quandã sanctꝫ trinitatis habet imaginẽ. ¶ Primo in eo: qꝛ sicut deus viuit: deꝰ t sapit: ita anima fm suũ modũ est: viuit et sapit. Est quoq; t alia trinitas in ea qua ad imaginẽ sui conditoris pfectꝫ quidẽ t sũmꝫ trinitatis quꝫ ex patre filio et spiritusancto cõdita est. Et licet vnius illa nature: tres tñ in se dignitates habet: id est: intellectũ: voluntatẽ: t memoriã. Nõ idem licet aliis verbis in euãgelio designat cũꝫ dicit: Diligeo dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo: t ex tota anima tua: t ex tota mente tua: id est: ex toto intellectu: t ex tota voluntate: t ex tota memoria. ¶ Nam sicut ex patre generat filius: t ex patre filioq; ꝓcedit spiritussanctus: ita ex intellectu generat voluntas: t ex his item amboꝰ ꝓcedit memoria: sicut facile a sapiente quolibet intelligi põt. ¶ Nec eñ anima pfecta potest esse sine his tribus: nec horũ trium vnũ aliquod quantũ ad suam ptinet beatitudinẽ: sine aliis duobꝰ integrum cõstat. ¶ Et sicut deus pater: deꝰ filius: deꝰ spiritussanctꝰ est: nõ tamẽ tres dij sunt sed vnꝰ deus tres habens psonas: ita t anima intellectꝰ: anima voluntas: anima memoria: nõ tñ tres animꝫ t vno corpore: ꝙ vna anima tres habens dignitates: atq; in his tribus eiꝰ imaginez mirabiliter gerit in sua natura noster interior homo: ex quibus quasi excellẽtioribꝰ animꝫ dignitatibꝰ iubemur diligere cõditorẽ: vt inquãtũ intelligit diligat: t quantũ diligitur semp in memoria habeat. ¶ Nec solus sufficit de cognitellectus: misi fiat in amore eius voluntas: imo nec hꝛc duo sufficiant nisi memoria addat: q̃ ꝙ sp in mẽte intelligẽtis t diligẽtis maneat deꝰ: vt sicut nõ põt esse momentũ quo homo nõ vtatur vel fruatur dei bonitate t misericordia: ita nullũ debeat esse momentum: quo ꝓsentẽ eum nõ habeat memoria. ¶ Et ideo dilectissime fili: iuste mihi videtur dictum interiorẽ hominẽ imaginẽ esse dei. Anima eñ nominat totus interior homo: qꝛ vinificat: regit: cõtinetur lutea illa massa humectata suc: ne arefacta dissoluat. ¶ Deus dicit vio illa ineffabiliter magna: t innu
ꝑ.146. merabiliter sapiẽs: vt scriptũ est: ¶ Magnus dñs noster: t magna virtus eius: t sapiẽtię eius nõ est numerus: t incõparabiliter suaꝑ.144. uis: vt alibi dicit: Suauis dñs vniuersis et miserationes eiꝰ sup omnia opera eius: Et qua: t ꝙ quã: t in qua sunt omnia quꝫ sunt: regunt omnia quꝫ sunt: ptinent omnia quꝫ sunt. Omnia dico ipsam vniuersitatẽ quꝫ ẽ totũ qõ aliud est q̃ ipse qui fecit: t nõ est factus: sed ipse ẽ ex quo: t qui ex eo: t quo. Et ipse deus ex quo est: pater dicitur a nobis pauperibꝰ sensu: pauperibꝰ verbis. Et qui ex eo filius dicit: et quo spiritussanctꝰ.

¶ Ideo autẽ dicit deus pater: qꝛ ipse est ex quo: t sapientia est qua ordinant omnia: et dilecto qua sibi volunt omnia ita manere vt ordinata sũt. Ex quo ergo: t ꝙ ex eo: t quo: se diligunt: ipsa duo tria sũt: t illa tria ideo vnũ: quia sic sunt ex vno illa duo vt tamen ab ipso nõ sint separata: sed ex ipso sunt: qꝛ nõ a se t in ipso: qꝛ nõ separata: t ipsum ipsa qõ ipse: t ipsũ ipse qõ ipsa: t nõ ipsum ipsa qui ipse: t nõ ipsa ipse quꝫ ipsa. Dis ista deus est: t ipsa deꝰ tria est: t vnũquodq; horum triũ deus est: t omnia tria illa nõ duj ꝑ deus est. ¶ Ad imaginẽ ergo suã cõditor: vt dictũ est: fecit animã hominis: quꝫ tota dicit anima. ¶ Nõ autẽ aliud significo hominis q̃ animã cũ mentẽ dico: sed ꝓpter aliud animã: t ꝓpter aliud mentẽ. Nam totũ qõ viuit bolo anima est. ¶ Cũ autẽ anima in se agit se: t ex se: t ꝙ se sola mens dici solet: sensus vero ad sua ministeria implens cõsuetus anima dicit. ¶ Mens ergo scire gignit: t amat scire qõ scit. Nõ illud scire dico qõ repente scit res aliqua quꝫ ante nesciri putabat: sed illud vnde t aliquid t omne quicqd scit vel nescit sciri põt. Illud q̃ scire mens gignit: t cũ genitũ est: scientia põt dici. ¶ Sunt q̃ iam duo: mens: t qõ ipsa mẽs scit: restat tertiũ vtrisq; cõmune. ¶ Omnis mens ꝺequid scit amat scire. Amor non minus q̃ inter duos est: amantez: t qõ amat. Unus est ergo amboꝝ amor: qui t tertius est. Nõ aũt potest negari hoc totũ vnã esse animã: t vnã animã hꝛc tria esse. Sicut eñ hꝛc tria vere vna anima sunt: sic nõ minus vere vna anima est: hoc vnũ: t hoc alterum: t hoc tertiũ. ¶ Cõparet igit se hꝛc creatura tam eminẽs creatori suo supeminenti sibi: excepto hoc: t multũ ũpia se amoto: q omnis bonitas: t omne bonũ: t omnis bonitatis t boni dulcedo creatoris a se ipso ẽ: Creatura vero nõ solũ qõ est: sed etiaꝫ qõ talis est: ab alio est: nõ a se: t ipsa qõ est semp est: licet t ipsa anima quodãmodo suo incõmu

rabilis est. Nam semp anima est postꝫ esse eqperit: ꝛ scit: ꝛ scire vult. ¶ Comparet ergo vt dixi se anima eo modo quo pōt creatori suo: vt dicatur mens pater quia gignit scire: dicaf scire filius: quia ex alio est et nō est aliud ꝯ ipsum quod ipse est ex quo est: dicatur amor: spiritussanct⁹: quia amborū est eorū qui se amant. Unde in nostris scripturis sępius amor: id est charitas: quę in deo est erga nos ꝛ quę a nobis in deū spirit⁹ ipse agpellatur. ¶ Et hęc de imagine o dilectissime fili habeto.

De dignitate hominis sumpta ex ratione similitudinis. La. III.

In hoc vo de similitudine aliqua intelligę: quę minorib⁹ cernēda est: vt sicut deus creator qui hominē ad similitudinē suam creauit est charitas: est bonus ꝛ iustus: patiens atꝫ mitis: mundus ꝛ misericors: ꝛ cętera virtutū sanctaruꝫ insignia: quę de eo legūtur: ita homo creat⁹ est: vt charitatē haberet: vt bonus esset ꝛ iust⁹: vt patiens atꝫ mitis: mūdus ꝛ misericors foret. ¶ Quas virtutes quāto plus quisꝫ in seipso habet: tanto ꝑpius est deo: ꝛ maiorem sui cōditoris gerit similitudinē. ¶ Si vero qō absit aliquis ꝑ devia vitiorum: ꝛ diuortia criminum ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degener oberrat: tunc
Pſ.48. fiet de eo quod scriptū est: Et homo cum in honore esset nō intellexit: cōparatus est iumentis insipientibus: ꝛ similis factus est illis. ¶ Qui maior honor potuit homini esse ꝯ vt ad similitudinē sui factoris cōderetur: ꝛ eisdē virtutū vestimētis ornaretur: quib⁹
Pſ.92. ꝛ conditor? De quo legitur: Dominꝰ regnauit decorē indutus est: id est: omniū virtutum splendore: ꝛ totius bonitatis decore ornatus. ¶ Vel qō maius homini potest esse dedecus: aut infelicior miseria: ꝯ vt hac similitudinis gloria sui conditoris amissa: ad informem ꝛ irrationabilē bꝛutorum iumentorum delabatur similitudinē? ¶ Quapropter o dilectissime: quisꝫ diligentius attendat primę cōditionis suę excellentiā: ꝛ venerandā in seipso sanctę trinitatis imaginē agnoscat: honorēꝫ similitudis diuinę ad quē creatus est nobilitate morum: exercatio virtutum: dignitate meritorum habere contēdat: vt quādo apparerat qualis sit: tunc similis ei apparerat qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo adam condidit: mirabiliusꝫ in secūdo reformauit.

¶ Explicit liber de dignitate humane conditionis.

Capitulorum libri de paradiso sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De difficultate inuestigandi ꝛ explanandi quid: vbi: ac qualis sit paradisus: Qꝛ tamen auctorē paradisi de quo in genesi legit: inuenire possimus: ac de plantatione eiusdē ꝛm mysticā interꝑtationē. Qua etiam ratione videat paradisus esse anima in qua virtus vnaquęꝫ plantat. La. I.

Qꝛ lignum sciētię boni ꝛ mali fuerit in paradiso. Et qua ratione in scripturis diuinis nō facile debeamus reꝓhendere aliqd qō intelligere nō possimus. Cur etiā lignum sciētię boni ꝛ mali in paradiso sit exortū: ꝛ a deo ꝓmissum: similiterꝫ serpens ac diabolus: q̄uis plęriꝫ velint diabolū in paradiso nō fuisse. Quid ꝓterea quidam per serpentē: mulierē atꝫ virum intelligi existimēt. La. II.

Quę subsidia in tolerandis periculis habeat anima ꝑ paradisum figurata: ex fonte diuiso in quattuor: initia siue flumina: in quibus quattuor virtutes principales ex
ꝓmuntur: Quę etiā velut mundi status incluserūt tēpora. La. III.

De agrehensione hominis et positione ei⁹ in paradiso vt operaret et custodiret. Et qua ratione extra paradisum vir fact⁹ sit: mulier vero intra paradisum. Quid ꝓtꝛea interfit inter operari ꝛ custodire: ꝛ cur primus homo in paradiso legitimi laboris speciē susceperit. La. IIII.

De ꝓceptis adꝫ in paradiso datis: ꝛ de huius quęstionis: Cur deus vbi ꝓcepit ex omni ligno edendum: singulariter dixerit Edes: vbi autē de ligno sciētię boni ꝛ mali: pluraliter Edetis dixerit: absolutione. Qꝛ ei interꝑtatio ꝙmachi nō ꝓbaret. De rꝛsponsione quoꝫ ad tres quęstiones quas plęriꝫ quorū auctor Apelles est ꝓponunt. La. V.

De solutione aliarum quarundam quęstionum: quas circa obeditionem ꝛ cognitionē ꝓcepti faciunt. La. VI.

De ꝓtractatione quęstionis vnde mors acciderit adꝫ: vtruꝫ videlicet a natura ligni

ah a deo. La. VII.

De absolutione quæstionuz quas quidam circa præscientiam dei de prevaricatione adæ: et impressionez opinionis boni et mali faciũt. La. VIII.

Cur deus cum mandatũ daret homini: de manducando et nõ manducando putauerit esse mãdandũ. Qua etiam ratione dominus deus adæ dixerit: Adorte morieminí: et quid interfint vtrũ aliquis dicat morieminí: an addat: morte moriemini. La. IX.

De absolutione quæstionũ incidentiũ circa factionẽ mulieris adæ. La. X.

De solutione quæstionũ occurrentium circa adductionẽ bestiarum et volatiliũ ad adã: sopotem quoq; ipsius adæ: atq; existentiã bestiarũ et pecorũ in paradiso. La. XI.

De sapientia serpentis: et causa inuidiæ: argumentisq; quibus cõfidebat se posse hominẽ vincere. Quomodo etiã aggressus fuerit mulierẽ. Quæ ꝑterea neq; detrahere aliquid debeam⁹ diuinis mãdatis: neq; addere: Vtrũ deniq; ꝑter adiectionem quę mandato ꝑ mulierẽ fuit aplicata: qõ additum est obfuisse videatur: et ex quo ligno de⁹ dixerit esse gustandũ. La. XII.

Quomodo rẽptamenta diaboli plena sint mendacii: Et de deceptione mulieris et lapsu adæ. Quemadmodũ etiam cognouerint se esse nudos et succinctoria sibi fecerint: et quid significẽt. La. XIII.

De voce domini deambulantis ad vesperum: et interrogatione vel potius increpatione adam: Vbi es. Cur ꝑterea ante increpet adam cũ mulier ante gustauerit: et quid mulier ꝑ sua excusatione responderit: ac de mysterijs istoz. La. XIIII.

Qua ratiõe venabilio fuerit deceptio mulieris. Et quẽadmoduz serpens typus sit delectationis: et de sententia damnationis in serpentem: ac etiam cõdemnatione adæ: et de discretione inter istas sententias. La. XV.

Finis.

Sancti Ambroſij epiſcopi liber de paradiſo: In quo de plantatione paradiſi: et iis que in ipſo facta ſunt elegãter diſſerit: cuz pulchra myſteriozũ expoſitione: et queſtionũ circa iſta occurrentiũ dilucida abſolutione: feliciter incipit.

De difficultate inueſtigandi et explanãdi quid: vbi: ac qualis ſit paradiſus. Dõ tamẽ auctorem paradiſi de quo in geneſi legit: inuenire poſſimus: ac de plãtatione eiuſdem ſm myſticã interpretationez. Qua etiã ratione videatur paradiſus eſſe anima: in qua virtus vnaquęq; plantatur. La. I.

De paradiſo ado

riendus ſermo: non mediocrem ſtum nobis videt incutere. Quid nã ſit paradiſus: et vbi ſit: qualiſve ſit inueſtigare et explanare cupientibus: maxime cũ apoſtolus ſiue in corpore: ſiue extra corpus neſciat: raptum ſe tamen dicat vſq; ad tertium cęlũ. Et rurſus: Scio inquit huiuſmodi hominẽ: ſiue in corpore ſiue extra corpus neſcio: deus ſcit: quoniaz raptus eſt in paradiſum: et audiuit vera ineffabilia quę nõ licet homini loqui. Pro huiuſmodi gloriabor: ꝑ me autẽ nõ gloriabor: niſi in infirmitatibus meis. Si enim voluero gloriari: nõ ero ſtultus: nam veritatẽ dico. 2. Cor. 12. Ergo ſi huiuſmodi paradiſus eſt: vt cuz ſolus paulus: aut vix aliquis pauli ſimilis: cũ in hac vita degeret videre potuerit: idem tñ ſiue in corpore: ſiue extra corpus viderit meminiſſe nõ poſſit: audierit tamẽ verba quib⁹ ꝓhibitus ſit vulgare qõ audierat: Quo tandẽ modo nos paradiſi ſitum poterim⁹ abſolute re: quẽ nec videre potuim⁹: et ſi potuiſſem⁹ videre: tamen ꝓhiberemur aliq; intimare? Simul cũ paulus extollere ſe reuelationũ ſublimitate ſit veritus: quãto magis nobis ſtudendũ eſt id ſollicit⁹ indicare: cui⁹ etiaz reuelatio obnoxia ſit periculo? Nõ hylen igitur hunc paradiſum eſtimare debemus: et ideo relinquamus pauli eſſe ſecretũ. Tamen quoniã legimus in geneſi a deo paradiſum eſſe plantatũ ſm orientem: et ibi eſſe poſitum hominẽ: quem plaſmauit deus: in ſtius paradiſi auctorẽ iam poſſum⁹ inuenire. Quis eſt eiñ qui potuit fingere paradiſũ: niſi oſpotẽs deus: q̃ dixit: et facta ſunt? Nũquid indigẽs eorũ quę generari vellet? Ipſe ergo plantauit paradiſum: de quo dicit ſapientia: Omnis plantatio quã non plantauit pater meus eradicabit. Matth. 15. Bona angelorz plantatio: bona ſanctorũ. Sancti

esſi sub ficu ⁊ vite ducunt in illo pacis futu/
rę tẽpore: in quib⁹ typus est angelorũ. ¶ Er
go paradisus est plurima ligna habens: sed
ligna fructifera: ligna plena suci: atq; virtu/
Pſa.95. tis. De quib⁹ dictũ est: Exultabũt omnia li
gna siluarũ. Ligna semp florentia viridita/
Pſa.1. te meritorũ: sicut illud lignũ qđ plantatum
est secus decursus aquarũ: cui⁹ folũ nõ de/
fluet: quia tot⁹ in eo fructus exuberat. Hic
ergo paradisus est. ¶ Locus aũt eius i quo
est plantatus voluptas dicit. Unde ⁊ san/
Pſa.35. ctus dauid ait: Et torrente voluptatis tuę
potabis eos. Legim⁹ esſi: Quia fons ꝓce/
dit et eden qui rigat paradisum. Hęc igitur
sanctorũ flumina quę plantata sunt in para
diso: quasi ꝓfluo quodã torrentis spirit⁹ ir/
Pſa.45. rigantur. De quo alibi ait: Fluminis impe
tus lętificat ciuitatẽ dei. Est autẽ ciuitas il
la quę sursum est: hierusalẽ libera in qua di
uersa sanctorũ merita pullularũt. ¶ In hoc
ergo paradiso hominez deus posuit quem
plasmauit. Intellige etiã q; non euz hoiem
qui fm imaginẽ dei est posuit sed eũ qui fm
corpus. Incorporalis esſi in loco nõ est. Po
suit autẽ eũ in paradiso sicut solẽ in cęlo: ex
pectantẽ regnũ cęlorum: quẽadmodũ crea
tura expectat reuelationẽ filiorum dei. ¶ Er
go si paradisus est in quo erant exorta vir
gulta: videt paradisus anima esse: quę mul
tiplicat semen acceptũ: in qua virtus vna/
quęq; plantat. In qua erat etiã lignũ vitę:
hoc est: sapientia: sicut dixit salomon: quia
sapiẽtia nõ de terra exorta est: sed de patre.
Sap.7. Est esſi splẽdor lucis ęternę: ⁊ manatio om
nipotentis glorię.

¶ Quod lignũ scientie boni ⁊ ma/
li fuerit in paradiso: Et qua ratiõe
in scripturis diuinis non facile de/
beamus reprehendere aliquid qđ
intelligere nõ possumus. Cur etiaz
lignũ scientie boni ⁊ mali in para/
diso sit exortum ⁊ a deo ꝓmissum:
similiterq; serpens ac diabolus:
q̃uis plerique velint diabolũ in pa
radiso nõ fuisse. Quid ꝓterea quz/
dam p serpentẽ: mulierẽ atq; virũ:
intelligi existimẽt: Ca. II.

Gen.2. Erat autẽ lignum scięꝯ boni ⁊ ma/
li i paradiso. Sic esſi habes: Quia
ꝓduxit deus lignum speciosum ad
aspectũ: ⁊ bonũ ad escam: ⁊ lignũ vitę in pa
radiso: ⁊ lignũ scięꝯ boni ⁊ mali. ¶ Postea
videbim⁹ vtrũ ⁊ hoc lignũ speciosũ ad aspe
ctũ ⁊ bonũ ad escam fuerit: sicut cętera. Eo
esſi loco ꝟ oportun⁹ dispurabit: q̃ hoiez ex
hoc gustantez ligno inuenim⁹ esse deceptũ.
¶ Interim nihil habemus qđ nunc rẽpben
dere debeamus: etsi rationẽ scire non possi/
mus. ¶ Neq; esſi in hac creatura mundi: si
qua nobis difficilia intellectu vident et in/
comprehẽsibilia ingenio nostro: temerario
quodã debemus cõdemnare iudicio: vt cre/
aturam serpentiũ: venenatiq; alicuius ani/
mantis: quippe homines qua ratione singu
la quęq; sint facta: intelligere adhuc et scire
nõ possumus. ¶ Sic ergo ⁊ in scripturis di/
uinis nõ facile rẽpbendamus aliquid qđ in
telligere non possumus. Sunt esſi plurima
quę nõ nostro ingenio metiẽda sunt: sed ex
altitudine diuinę dispositionis et verbi fũt
ęstimanda. ¶ Pone esſi sine ꝓiudicio tamen
assertionis futurę: ideo tibi hoc lignũ de sci
entia boni aut mali displicere: qr posteaq;
gustauerunt ex eo homines: intellexerũt es
se se nudos: Attamẽ ad cõsummationẽ di
uinę operationis dicam tibi: ⁊ hoc lignũ in
paradiso exortũ: ⁊ ideo a deo esse ꝓmissum:
vt possimus supeminẽtiã boni scire. ¶ Quo
modo esſi si nõ esset scientia boni ⁊ mali: in
ter bonũ ⁊ malum discretionẽ aliquã discę/
remus? Nã neq; qđ malũ erat: malũ iudica
remus esse: nisi esset scientia boni. Scientia
autez boni esse non posset: nisi esset ⁊ mali.
Neq; rursus qđ bonũ erat sciremus bonuz
esse nisi esset sciẽtia mali. ¶ Lape exemplu
de ipsa ꝓditione humani corporis. Nempe
habet ⁊ amaritudinẽ quãdã fellis: quę si in
cõmune ꝓficias: ad salutẽ hominis vtilis
inuenit. ¶ Ergo ⁊ qđ malum putamus: plę
rũq; nõ p oĩa malũ est: sed in cõmune vtile.
¶ Nam sicut sol in parte est corporis: ⁊ tñ ad
totius vtilitatẽ corporis ꝓdest: ita vtilitati
omniũ ꝓfuturã sciens deus scientiã boni ⁊
mali: in parte cõstituit vt i cõmune ꝓdesset.
¶ Denuq; serpentẽ in paradiso inuenis: vti/
q; non sine dei voluntate generatũ. In ser
pentis autẽ figura diabolus est. Fuisse esſi
diabolus in paradiso: etiã ezechiel ꝓpheta
docet: qui dicit sup principẽ tyri: In volun Ezech.1
tate inquit paradisi factus es. Principẽ ty/
ri autẽ in figura accipim⁹ diaboli. ¶ Hũqđ
⁊ hinc accusabimus deũ: quia thesauros ei⁹
altitudinis: et scientię absconditos in chri/
sto: ⁊ occultos cõprehendere nõ possumus:

niſi quos ipſe reuelare dignatus eſt. Reue-
lauit tamē vt ſciremus etiā diaboli maliciā
ad ſalutē ꝓdeſſe hominib⁹: nō q̄ diabolus
ꝓdeſſe velit: ſed q̄ maliciā eius etiā repug-
nantes cōuerſit nobis domin⁹ ad ſalutem.
¶ Deniq; huius malicia Iob ſancti viri fecit
eſſe virtutē et patientiā clariorē. Inuit⁹ mali
cia iuſticiā eius exercuit: vt certaret ⁊ vince
Ja.2. ret: ⁊ victoriā corona ſequeret. Nemo enī ni
ſi qui legitime certauerit coronat. ¶ Joſeph
quoq; caſtimonia nunq; ad noſtri memoria
quenīſſet: niſi mulier dñi eius cōtuber-
nalis ignitis diaboli ſpiculis incitata temp
taſſet eius affectū: niſi poſtremo affectaſſet
eius interitum: quo clariori eſſet caſtimonia
viri: qui mortē ꝓ caſtitate cōſeruerit. ¶ Dis
ſeire conſiliuz dei? Nempe diabolo auctore
neces videnf iuſtis hominib⁹ ꝓparari: exer
ceri quoq; parricidia filioꝝ. Abrahā domi-
nus etiā abraam hac arte tēptauit: vt imo-
lari ſibi filium ab eodē poſtularet. Qua tē
ptatione abraam fidelis eſt domino cōpro-
batus: q̄ a deuotionis obſequio: nec dile-
cti filij miſeratione reuocatus ſit. ¶ Ita er-
go ⁊ lignū ſcientiꝫ boni ⁊ mali in paradiſo:
qđ erat ſpecioſum adviſum: ⁊ bonū ad eſcā
ſpecie videbatur. Nō enī viſu bonū ad eſcā
erat: quoniā eſca eius videtur hominib⁹ ob
ſuiſſe. ¶ Ergo eſt q̄ ſingulis noceat: in com
mune ꝑſit: vt inde nocuit diabolus: ſed ꝓ-
ter illū omnes apoſtolos coronauit: qui ma
liciꝫ eius tēptamenta vicerūt. ¶ Itaq; neq;
dubitandū: neq; reprehendendū q̄ in para
diſo diabolus erat: quādoquidē occludere
ſanctis non potuit iter ne quis aſcenderet.
Neq; enī iuſtis habitationē incolat⁹ tanq;
poſſeſſor eripuit. ¶ Eſto enī vt aliquos deſi
deo atq; vitioſos ab incolatu ſupne poſſeſ-
ſionis auerterit: illud multo anguſtius mul
toq; pulchri⁹ q̄ ſanctoꝝ orationib⁹ excludi-
Id.10. tur: cum cōpletum fuerit illud: Videbaz ſa-
thanam ſicut fulgur de ęlo cadentē. ¶ Er-
go nō metuamus eū qui couſq; infirm⁹ eſt:
vt ⁊ ipſe caſurus ſit in terram. Accepit qui-
dem temptandi licentiam: ſed non accepit
copiam ſubruendi: niſi ſua ſponte labatur
infirmus affectus: qui ſibi auxilium nō no-
rit accerſire. ¶ Et ideo qua fraude tempta-
uerit primū hominē: quidve in homine pu-
tauerit eſſe temptandū: quo ordine: qua ar
te cognoſcere opus eſt vt cauere poſſimus.
¶ Pigriq; tamē qui volunt in paradiſo dia
bolum nō fuiſſe: licet in ęlo aſtante cum an
gelis legerimus: ne in iſto ſermone videan
tur offendi: fm ſuam acciptant voluntatez
interpretationē iſtius lectionis. ¶ Nūq; an
te nos fuit qui per voluntatē ⁊ ſenſum ꝓua
ricationē ab homine memorauerit eſſe com
miſſam: in ſpecie ſerpentis figurā accipiens
delectationis: in figura mulieris ſenſuz ani
mi mentiſq; cōſtituēs: quā ἔννοιαν vo-
cant greci. Deceptum autē ſenſum ꝓuarica
tricē fm hiſtoriam mentē aſſeruit: quā greci
νοῦν vocant. Recte igitur in greco νοῦς
viri figurā accipit: ἔννοιαν mulieris. Un
⁊ quidam adam νοῦν terrenum interptati
ſunt. ¶ Domin⁹ autē virgines illas in euā
gelio accenſis facibus vel extinctis expectā
tes ſponſi aduentū ꝓ ſenſibus vel integris
ſapientiū: vel corruptis inſipientiū poſuit.
Nam ſi eua: hoc eſt: ſenſus primę mulieris
accenſas habuiſſet faces: nunquā ꝓuarica-
tionis ſuę noo criminiſi implicaſſet: neq; ex
illa virtutis immortalitate ceciditſet.

¶ Que ſubſidia in tolerandis pericu-
lis habeat anima per paradiſuz figurata: ex fonte diuiſo in quatuor initia ſiue flumina: i quib⁹ quatuor virtutes principales exprimūtur: Que etiam velut mundi iſtius incluſerūt tempora: La. iii.

Eſt ergo paradiſus terra quędā ſer-
tilis: hoc eſt: anima fęcūda in eden
plantata: hoc eſt: in voluptate qua-
dā: vel exercitata terra in qua animę ſit de-
lectatio. ¶ Eſt etiā νοῦς tanquā adam: eſt
⁊ ſenſus tanq; eua. ¶ Ac ne haberes qđ ad
infirmū retorqueres nature: vt ad obnoxiā
in tolerandis periculis cōditionē: cōſidera
quę habeat anima iſta ſubſidia. ¶ Erat fōs
qui irrigaret paradiſum. Qui fons: niſi do-
minus ieſus chriſt⁹: fons vitę ęterne: ſicut ⁊
pater? Quia ſcriptū eſt: Quoniam apud te Ps.35.
fons vitę. Deniq; flumina de vētre eius flu Joh.7.
ent aquę viuę. ¶ Et fons legit: ⁊ fluuius le
git: qui irrigat paradiſi lignū fructuoſum:
qđ ferat fructū in vitā ęternam. ¶ Hic ergo
fons: ſicut legiſti: Fons enī ꝓcedit inquit ex
eden: id eſt: in aſa tua fons ē. Vnde ⁊ ſalomō
ait: Bibe aquā de tuis vaſis: ⁊ de puteoꝝ Proue.5.
tuoꝝ fontib⁹. Hic ē fons q̄ ꝓcedit ex illā ex-
ercitata ⁊ plena voluptati aſa. Hic fons q̄ ir
rigat paradiſū: h ē: Virtutes alę eminētiſſimo
merito pullulāte. Et diuidit inqt hic fons

in quattuor initia. Nomen est vni phison: hic est qui circuit omnē terrā euilath vbi est aurum. Terre aūt illius aurū bonū est: vbi est cabunculus ⁊ lapis prasius. Et nomē secūdi geon: hic est qui circuit omnem ethiopiam. Et flumē tertiū tygris: hic est qui vadit cōtra assyrios. Et flumen quartū est eufrates. ¶ Hec igit q̄ttuor sunt flumina. Hoc est phison. Scōm hebreos phison dicit: gāges aūt fm grecos qui fluit contra indiaz.

¶ Geon autē nilus: qui circuit terrā egypti vel ethiopiā. ¶ Abesopotamia autē dicitur quo tygris ⁊ eufrates incluserint eam: eo q̄ inter duo hec flumina cōstituta sit: qō etiaz longe positis nomen ipsum ⁊ opinio cōmunis expressit. ¶ Sed quēadmodū fons dicitur sapientia dei. Fons eīm est fm euangeli
Ioh.7. um dicens: Si quis sitit veniat ad me ⁊ bi-
Prouer.9. bat. Fons est ⁊ fm ꝓphetā qui ait: Venite ⁊ edite de meis panib⁹: ⁊ bibite vinū quod miscui vobis. Sicut ergo fons vite est sapientia: fons gratie spiritalis: ita fons virtutū est ceteraz: que nos ad eterne cursum dirigunt vite. ¶ Et hac igit anima que culta est: nō ex ea que inculta fons iste ꝓcedit vt irriget paradisum: hoc est: que iam diuersarum frutecta virtutū: quarū sunt quattuor initia in que sapiētia ista diuiditur. ¶ Que sunt quattuor initia virtutū: nisi vnuz prudentie: aliud tēperātie: tertiū fortitudinis: quartū iustitie: que etiā sapientes isti⁹ mūdi ex nostris assumpta in suoz scripta librorum transtulerunt. ¶ Itaq̄ sicut fons sapientie: ita etiā flumina ista quattuor: quēdā ex illo fonte manantia sunt fluēta virtutū.

¶ Phison igit prudētia est: ⁊ ideo habet bonum aurum: splendidū carbunculū: ⁊ prasium lapidē. Aurum eīm ꝓ inuentis prudentibus frequēter accipimus. Unde et dōs ꝓphetā ait: Vedi illis aurum ⁊ argentum.
Ps.67. Et dauid de prudētibus dicit: Si dormiatis inter medios cleros pēne colūbe deargētate: ⁊ posteriora dorsi ei⁹ i specie auri: eo q̄ veteri ⁊ nouo qui inhesserit testamēto in ipsa secreta sapientie dei: disputationis possit vbertate ꝓcedere. Hoc ergo bonum auruz diceret monetale: qō corruptibile ac terrenum est. Habet etiā splendidū inquit carbunculū: in quo quedaz animę nostre viuit igniculus. Habet ⁊ prasiū lapidem: qui viride quoddam atq̄ vitale coloris sui specie ostentare videatur. Virent eīm arbusta que viuūt: arescunt cōtra que cūq̄ moriunt. Viret terra dum floret: virent ⁊ semina dum ꝓrumpunt. ¶ Et bene primo loco hic fluuius positus est phison: qui fm hebreos phison dicit: hoc est: oris mutatio: q̄ nō vnā gentē circūfluit: sed etiā ꝓ lydiam fluit. Nō eīm angusta quēdā: sed diuersarū vnitarū prudentia est que plurib⁹ ꝓsit. Ideo prima: vt si quis de paradiso fuerit egressus: velut quoddaz eiz prudētie flumen excipiat: ne cito possit arescere: sed ꝓ hanc ad paradisum facile reuertat. ¶ Hic fluui⁹ a multis hominib⁹ frequentat: pulchritudinēq̄ ⁊ fertilitatē mirabilem habere phibetur. Et ideo prudētia in specie hui⁹ accipitur: que plurimos fructus attulit in domini saluatoris aduentu. Atq̄ in extrema terrarū fluit: q: ꝓ sapientiā omnes homines sunt redempti. Unde ⁊ dictū est: In omnē terram exiuit sonus eorū: ⁊ in Ps. fines orbis terre verba eorū. ¶ Secūdus est fluuius geon: iuxta que lex data est israelitis: cū essent in egypto cōstituti vt ex egypto recederent: ⁊ succincti lumbos ederent agnū: quod insigne est tēperantie. Lactos eīm ⁊ sanctificatos oportet domini pascha celebrare. Et ideo iuxta istum fluuiz legitima primo obseruātia cōstituta est: quia significat nomen hoc quendā terre hiatuz. Sicut igitur terra ⁊ que cūq̄ vel purgamenta vel frondes in eo sunt: hiatu absorbet: ita castitas omnes corporis passiones abolere consueuit. Aberitoq̄ ibi primū obseruantie cōstitutio: quia q̄ legem absorbet carnale peccatum. ¶ Bene ergo geon: in quo figura est castitatis: circūire terram ethiopiam dicit: vt abluat corpus abiectū: ⁊ carnis vilissime restinguat incendiū. Ethiopia eniz abiecta et vilis: latina interptatione signat. Quid autē abiecti⁹ nostro corpore? Quid tā ethiopie simile: qō etiam nigrū est quibusdā tenebris peccatorū? ¶ Tertius est fluuius tygris: qui vadit cōtra assyrios: ad que ꝓuaricator israel captiuus est ductus. ¶ Hic fluuius dicitur velocior esse omnib⁹: que incolunt assyrij: hoc est: dirigētes: hoc eīm significat interptatio. Ergo quicūq̄ fortitudine animi ꝓuaricantia corporis vitia captiuauerit: dirigens ad supna: iste huius fluminis similis estimatur. Et ideo etiā fortitudo de illo qui est in paradiso dei fonte emanat. Fortitudo autem quodā cursu rapido resistentia que q̄q̄ transuerberat: nec aliquibus

cursus ei⁹ impedimentoum hꝫet obstacu-
lis. ¶ Quartus est fluuius eufrates: qui la
tine fecunditas atq; abundantia fructuum
nuncupat: ꝓferēs quoddaꝫ insigne iusticię:
quę omnē pascit animā. Nulla enī abundā
tiores videt habere fructus virtus: ꝙ equi-
tas atq; iustitia: quę magis alijs ꝙ sibi pro-
dest: vtilitates suas negligit: cōmunia emo
lumenta ꝓponēs. Plęriq; eufrate a ⁊no τοῦ
εὐφραίνεσθαι dicti dictū putant: hoc est: a lę
tādo: eo q; hominū genus nullo magis ꝙ iu-
stitia ⁊ equitate lętet. ¶ Causam autē cur cę
teri qua cōmeant fluuij describunt regiōes
locoꝫ: qua eufrates commeat nō describa-
tur: illā accipim⁹: qꝫ aqua ei⁹ vitalis asserit:
⁊ quę foueat atq; augeat: Vnde auxen euꝫ
hebręoꝫ ⁊ assyrioꝫ prudentes dixerūt: Cō
tra aūt ferē esse aquā aliorū fluminū. ¶ De-
inde qꝫ vbi prudentia ibi ⁊ malicia: vbi for-
titudo ibi iracūdia: vbi tēperantia ibi intē
perātia plęrūq; ē: aut alia vitia sunt: vbi au
tē iusticia ibi cōcordia virtutū est cęterarū:
ideo nō ex locis qua fluit: hoc est: nō ex par
te cognoscit. Nō enī pars est iusticiae: ꝙ qua
si mater est omniū. ¶ In his ergo fluminib⁹
quattuor: virtutes principales quattuor: ex
primuntur: quę veluti mundi istius includa-
rūt tēpora. ¶ Primū igit tēpus ex mūdi pri
cipio vsqꝫ ad diluuiū prudentię fuit: quo in
tpe iusti numerant: Abel a deo iust⁹ dict⁹:
Et enos: hoc est: homo ad imaginē dei fac-
tus: qui sperauit inuocare nomē dñi dei: Et
enoch: qui dicit latine dei gratia: rapt⁹ ad
cęlū: Et noe qui ⁊ ipse iustus: ⁊ quędā requi
es directio. ¶ Scōm tēpus est abrahā ⁊ isaac
⁊ iacob: reliquoruq; numerus patriarchaꝫ:
in quib⁹ casta ⁊ pura quędā tēperantia reli
gionis effulsit. Immaculatus enī isaac ꝙ re-
promissionē abrahę datus filius: nō taꝫ corpo
ralis partus: ꝙ diuinę munus ꝓferens idul
gentię: in quo vera immaculati figura ꝓces-
Gal.3. sit: vt aplus docet dicens: Quia abrahę dic
tę sunt repromissiones ⁊ semini ei⁹. Nō di-
cit seminib⁹ tanq; multis: sed sicut in vno:
⁊ semini tuo qui est christ⁹. ¶ Tertiū tēpus
est in moysi lege: ⁊ cęteris ꝓphetis. Defici-
et enī me tempus enarrandi de gedeon: ba
rac: samson: salomone: dauid: ⁊ samuel: ⁊ cę
teris ꝓphetis: anania: azaria: misael: dani-
Dn. 11. el: helia: heliseo: qui ꝙ fidem deuicerūt regna: operati sunt iustitiā: ꝓceperūt repromis-
siones: obstruxerūt ora leonum: extinxerūt
virtutē ignis: Effugerūt acies gladij: euala
erunt de infirmitate: fortes fuerūt in bello:
castra cęperunt exterorū. ¶ Nō immerito igi
tur in his species fortitudinis est. Secti enī
sunt: sicut infra habeo: tēptati: in mactatio-
ne gladij mortui. Circūierunt in capris pel
libus: egentes angustiati: ⁊ voloub⁹ afflic-
ti: quorū meritis nō erat dignus orbis. In
solitudinibus errātes: in mōtibus: ⁊ in spe-
luncis: ⁊ in foueis terrę. Recte igitur in his
specie fortitudinis collocamus. ¶ Scōm au
tē euangeliū digna est figura iusticię: qꝫ vir
tus est in salutē omni credenti. Deniq; ipse
dñs ait: Sine modo: sic enī decet nos ꝓplere Matth.3.
oēm iusticiā. Quę quidē parēs cęterarū est
fecūda virtutū quadāvi. In quo aliqua ba
rum quas diximus principalis est virt⁹: in
eo etiā cęterę ponēdę sunt: qꝫ ipsę sibi sunt co
nexę cōcretęq; virtutes. ¶ Nā vtiq; abel iu-
stus ⁊ fortissimus: ac patientissimus abraaꝫ:
⁊ prudentissimi ꝓphetę: ⁊ moyses eruditus
in omni sapiētia ęgyptioꝝ: maiorē honesta
tem estimauit ęgypti thesauris opprobrium
christi. Et quis sapientior ꝙ daniel? Salo-
mon quoq; sapientiam poposcit ⁊ meruit.
¶ Dictū est ergo de quattuor virtutū flumi
nibus: quorū potus est vtilis. ¶ Et qꝫ phi-
son aurū bonū terrę: ⁊ carbunculū: ⁊ lapidē
prasiū habere dict⁹ est. Hoc ꝙ quale sit cō-
sideremus. ¶ Videl enī nobis tanq; auruꝫ
bonū enos: qui prudenter dei nomen scire
desiderauit. ¶ Enoch autē qui translat⁹ est:
⁊ morte nō vidit. Carbūculus quidā est la-
pis boni odoris: quę operib⁹ suis sanctus
enoch deo detulit: gratiā quādam factis et
moribus spirans. ¶ Moevero tanq; prasius
lapis vitalem colorē ꝓtulit. Siquidez dilu-
uij tēpore solus velut affuturę restitutionis
vitalis semen in vlla area est reseruat⁹. ¶ Er
go bene paradisus qui plurib⁹ fluminibus
irrigat: fm orientē nō contra orientē: hoc ē:
fm illū orientē cui nomen est oriens: id est:
fm christū: qui iubar quōdā ętnę lucis effu
dit: ⁊ est in eden: hoc est: in voluptate.

¶ De apprehensione hominis ⁊ po-
sitione ei⁹ in paradiso vt operaret
et custodiret. Et qua ratione extra
paradisum vir factus sit: mulier ve
ro intra paradisuꝫ. Quid preterea
interfit inter operari ⁊ custodire: ⁊
cur prim⁹ hō in paradiso legitimi
laboris speciē susceperit: La. iiii.

Gen.2. ET apprehendit deus hominē quē fecit: et posuit eū in paradiso operari et custodire. ¶ Vides qñ q erat apprehendit. Erat aūt in terra plasmatiōis suę. Apprehendit ergo eū virtus dei: inspirās processus et incrementa virtutis. Deniq; in paradiso eū collocauit: vt scias apprehēsuz quasi afflatū diuinę esse virtute. ¶ Quo loci illud aduerte: q; extra paradisum vir factus est: et mulier intra paradisum: vt aduertas q nō loci: non generis nobilitate: sed virtute vnusquisq; gratiā sibi cōparat. ¶ Deniq; extra paradisum fact⁹: hoc est: in inferiore loco vir melior inuenit: Et illa quę in meliore loco: hoc est: in paradiso facta est: inferior reperit. Adulier enī prior decepta est: et virum
1.Petri.3. ipsa decepit. ¶ Vnde apls petrus: Subiectas fortiori vasę mulieres sanctas: virtutis velut dñis obedire memorauit. ¶ Et pau
1.Timoth.2. lus ait: Quia adā nō est seduct⁹: mulier autē seducta in preuaricatione fuit. ¶ Deinde cōtuendū: q; nemo debet sibi facile p̄sumere. Nā ecce illa quę in adiumentū facta est viro:
Eph.5. p̄sidio virili indiget: q; vir caput est mulieris. Ille aūt q; adiumētū vxorio habiturū se esse credebat: lapsus est. ppē vxorē. ¶ Nēmo debet facile alteri se credere: nisi cui⁹ virtutē pbarit. Nec arrogare sibi qui se p auxilio putarit ascitum: sed magis si inuenit fortiorē cui se putabat esse p̄sidio: ab ipo gratiā mutuet. Sicut et viros mulieribꝰ ho
1.Petri.3. norē impertire apls p̄cipit petrus dicēs: Viri similiter cohabitātes sm scientiā tanquā infirmiori vasę muliebri impertientes honorē tanq; cohęredi gratię vitę: vt nē impediant orationes vestrę. ¶ Ergo posit⁹ est in paradiso vir: facta est in paradiso mulier. Sz etiam tūc priusq; a serpente mulier deciperet habuit viri gratiā: qñ de viro sumpta est.
Eph.5. Licet hoc sacramentū magnū sit: sicut apostolus dixit. Et ideo causam vitę ex eo traxit. ¶ Ideoq; de viro tantū scriptura dixit: Quia posuit eū in paradiso operari et custodire. ¶ Nō idem est operari et custodire. In opere enī quidā virtutis p̄cessus est: in custodia quędā p̄sumatio operis deprehendit: eo q; quasi cōsummata custodiat. Hęc duo ab homine requirunt: vt et operis nouā gratiā et parta custodiat: qđ ē generale. ¶ Sibilon aūt qñ spiritalia iudaico non capiebat affectu: intra moralia se tenuit: vt diceret: hęc duo quęri: opera in agro: custodiā domus. ¶ Et quis paradisus operibꝰ indiget ruralibus non egeret: tñ quia pumꝰ homo lex posteritatis futurꝰ erat: ideo legitimi etiaz in paradiso speciez suscepit laboris: vt nos ad operationē et custodiā debiti officij et hereditarię successiōis munꝰ astringeret. Hęc duo ergo a te exiguntur: siue moraliter: siue spiritualiter. ¶ Qđ etiā psalmꝰ te ꝓpheticꝰ
Ps. docet: q; scriptum est: Nisi dñs ędificauerit domū: inuanū laborauerūt qui ędificāt eā. Nisi dñs custodierit ciuitatē: inuanū laborauerūt qui custodiūt eam. ¶ Vides illos laborare qui in operis sunt ędificationisq; processu: istos vero vigilare qui iā custodiā perfecti operis receperunt. Vnde et dñs apls q̄si iam pfectionibus: Vigilate inquit et orate
Mat. ne intretis in tēptationē. Docēs pfectę naturę munus et plenę virtutis gratiā esse seruandaz: nec quenq; etiā pfectiorem: nisi vigilauerit sui debere esse securū.

¶ De p̄ceptis Ade in paradiso datis: et de hui⁹ questionis: Cur deꝰ vbi p̄cepit ex omni ligno edendu singulariter direxit edes: vbi aute de ligno scientie boni et mali: pluraliter edetis direxit: absolutione. Qđq; ei interptatio symachi nō p̄iudicet. De responsione quoq; ad tres q̄stiones quas pleriq; quoꝝ auctoꝝ Appelles ē ꝓponūt: La.v.

Gen.2. ET p̄cepit dñs deꝰ adę dicens: Ex omni ligno quod est in paradiso ad escaz edes: de ligno aūt qđ est scientię boni et mali nō edetis. Qua die aūt manducaueritis ex eo morte moriemini. ¶ Qua ratione vbi p̄cepit ex omni ligno edendū: singulariter dixerit: Edes: Vbi aūt de ligno scientię boni et mali: pluraliter Edetis dixerit: nō otiosa quęstio. ¶ Nec si diligēter intēdas: scripturarū auctoritate absolui pōt. ¶ Qđ enī bonū: hoc est faciendū. Qđ autē bonum et faciendū: cōsonans et adhęrens. Qđ vero turpe: hoc dissonās: incōpositū atq; discrepans est. Et ideo dñs vnitatē semp intendēs: sm vnitatē p̄cepit. ¶ Deniq; vnitatē operatur: qui fecit vtraq; vnū. Nec solū vtraq;: sed etiā omnes vnū fecit. Omnes enī vnū corpus et vnū spiritū esse nos iussit. ¶ Per omnia autē primogenit⁹ cū sit in vnitate cū patre: cōiunctissimus patri semp est: qrverbū erat
Joh.10. apud deū. ¶ Deniq; ait: Ego et pater vnum sumus: vt vnitatē sibi maiestatis et diuini

tatio cū patre esse monstraret. ¶ Sed t nos
vnā esse ꝓcepit: t ita ꝙ natura vnitatisq; sim i
litudinē in nob ꝙ gratię adoptione trāsfudit:
Io.17. dicens: Pater sicut ego t tu vnū sumus: ita
t isti in nobis vnū sint. ¶ Ergo vbi bonum
ꝓcipit: tanq; ad vnū ꝓcipit dicēs: Nō edes.
Vnitas enī ꝙuaricari nō potest. ¶ Ubi ve
ro de ligno scientię boni t mali dicit nō esse
gustandū: quasi ad plures dicit: Nō edetis.
Nō enī ꝓhibitorū est tanq; plurib⁹ impe
ratur. ¶ Ego enī aliud puto: t quid futurum
sit: in ipso iā dei sermone reperio. ¶ De om
ni ligno gustandū adę sola ꝓcepit: quem fer
uaturū sciebat. De ligno autē scientię boni
t mali nō esse gustandū: iaz nō singulariter
sed pluraliter dicit. Sciebat enī ꝙuaricatu
ram mulierē: t ideo ꝙ pluralitatē ostēdit nō
seruaturos: quia plurū discreta sentētia ē.
¶ Et quantū ad septuaginta virog; senten
tiā spectat: solutū est qđ mouebat. ¶ Sz qz
symachus vtrūq; singulariter dixit: intelli
gimus id secutū: qz in lege quoq; cū popu
lū alloquit deus: singulariter loquit: sicut
Deut. 6. habes: Audi israel dns deus tuus dns vn⁹
est: et diliges dnm deum tuū. ¶ Hec mihi ꝙ
iudicat symachi inter ꝓtatio: qui vnitatē pa
tris t filij videre nō potuit: etsi aliquotiēs i
sermōe t aḡla t ipse cōfessi sint. ¶ Hec quisq;
de eo qđ ꝙuaricaturū populū diuina māda
ta singulariť alloquit: putet supiora nostro
obtuū esse sermoni: qz populus iudeoz etiā
singulariter data ꝓscripta violauit. Lex enī
spiritalis est: Et ideo alterū in sermone: al
terū in ꝓdestinatione diuino populū de⁹ al
Exo. 23. loquebat oraculo. Denięq; ait: Nō coques
oedum in lacte matris suę. ¶ Facilis ab hinc
ꝓcepto ꝙ cęlestiū series videret: nisi quęstio
nē plurimi cōmouerent. ¶ Quid⁹ rēsponde
ri oportet a nobis: ne simplices mentes ma
licioſa interpretatione traducāt. ¶ Plęriq;
enī quoz auctor Apelles: sicut habes in tri
cesimo t octauo tomo eius: hāc quęstionem
ꝓponunt. ¶ Quō lignū vitę plus operari
videt ad vitā: q; insufflatio dei. ¶ Deinde si
hominē nō ꝓfectuz fecit deus: Unusquisq;
autē ꝓ industriā ꝓpriā: ꝓfectionē sibi virtu
no asciscat. Nōne videt plus sibi homo acq
rere: q; ei deus cōtulit? ¶ Tertiū obiciunt:
Etsi homo nō gustauerat mortē: vtiq; quā
nō gustauerat scire nō poterat. Ergo si non
gustauerat nesciebat: si nesciebat timere nō
poterat. Frustra igit deus mortē ꝙ terrore
obiecit: quā homines nō timebāt. ¶ Desca
mus igit q ibi lignū vitę vbi etiā lignū sci
entię boni t mali ꝓdiderit deus. ¶ Habeo
enī: Quia ꝓdiderit lignū vitę: hoc est: in me
dio paradiso. Air ἐν μέσῳ οὐ ρᾴιστ⁹ Apō
nos enī intelligitur: qđ in medio ꝓdiderit.
¶ Ergo in medio paradiso et vita erat: et
causa mortis. Intellige: qz non homo fecit
vitā: sed vel operādo: vel custodiēdo man
data dei potuit iuenire. Erat aūt vita sicut Col.3.
apīus dixit: abscondita cum christo in deo.
Homo ergo siue in vmbra vitę erat ꝓpter fi
guram futurā: qz vmbra est hęc: quę nūc no
stra est vita in terra: siue in quodā pignore
vitę erat: quia habebat insufflationem dei.
¶ Habebat ergo pign⁹ imortalitatis: sed in
vmbra vitę positus: absconditā vitam cum
christo in deo: vulgari quodā tactu t aspe
ctu videre et capere non poterat. Etsi non
dū peccator: nō tamē incorruptę inuiolabi
lisq; nature: vtpote qui postea peccato lap
sus est: neq; quā autē adhuc peccator. ¶ De
niq; in vmbra vitę erat. Qui autē peccato
res sunt in vmbra mortis sunt. Peccatorum
autem populus sicut esaias docet: sedebat Esa.9.
in vmbra mortis cui lux orta ꝙ dei grātiam:
nō ꝙ suę virtutis est meritū. ¶ Ergo inter in
sufflationē dei: t escā ligni vitę nulla discre
tio. ¶ Hec hominē quis pōt dicere plus sibi
posse acquirere: q; diuina ei largitate colla
tū est. Utinā acceptū tenere possemus. La
bor etenī noster eo ꝓficat vt quę tributa sūt
resumamus. ¶ Tertiū illud qđ ꝓpositū est:
quia qui mortē nō gustauerat: mortē time
re si poterat. Facile ex cōmunis nature vsu
absolutionē habet. ¶ Est enī natura instinctuz
omniū animātibus: vt etiā quę nōdū sibi
nocere experta sūt: quasi noxia reformidēt.
Unde enī columbę in ipso ortus sui visu ter
rot accipitris? Unde lupi ouibus formida
biles? pullis milui? ¶ Et si in his quę irrati
onabilia sunt animātia quidaz de aduerso
genere animantiuz: naturalis est terror: vt
etiā irrationabilia sensum figiendę mortis
acciptant: quātomagis in ꝓmo homine ra
tionis vtiq; plenissimo: naturalis quędam
optimo mortis debuit esse vitandę?

De solutione aliarū quarūdā q̄
stionū: qs circa obeditionē t cog
nitionē ꝓcepti faciūt: Ca. vi.

Rursus faciāt alias quęstiones hoc
modo: Nō semp malū est non obe

dire ꝓcepto. Si em̃ bonū est ꝓceptuz: bonesta est obeditio. Et si improbū ꝓceptuz: nō obedire vtile. Ergo nō semp malum est nō obedire ꝓcepto: sed bono ꝓcepto nō obedire improbuz est. Bonū autē est operatoriū cognitiōis boni ⁊ mali lignū: quādoquidē ⁊ deus ⁊ bonū ⁊ malū nouit. ¶ Deniq; ait:

Gen.3. Ecce adā factꝰ est tanq̃ vn⁹ nostrū. Si igit bonū est scientiā habere boni ⁊ mali: bona autē est quā etiā deus habet: videt qui interdicit eam hominib⁹: nō recte interdicere idcq; ꝓponere. ¶ Sed si intelligant quid sit cognoscere: quā vim habeat hoc verbum: si

2.Timoth.2. sic intelligant quēadmodū oportet: Cognouit em̃ dñs qui sunt ipsius: cognouit vtiq; eos qui vnū ex pluribus facti sunt: in quib⁹ inhabitat: ⁊ i quib⁹ pambulat. Cognoscere vtiq; nō in sola ⁊ pfunctoria scientia est: sed in eoꝝ operatione quę oporteat fieri. Oportuit autē hominē obedire mandato: nō obediendo aūt ꝓuaricatus est. Igit qui nō obediuit errauit: q; ꝓuaricatio peccatū ē. ¶ Deꝝ rūetiaz si extenuare velint vim cognitionis vt pfunctoriā scientiā boni ⁊ mali interdictam putent: in eo quoq; ꝓuaricationis culpa est nō obeditum esse mādato: q; etiā tumultuariā scientiā boni ⁊ mali domin⁹ deꝰ putauit inhibendā. ¶ Alia quęstio. Qui nō cognoscit bonū ⁊ malū: nihil a paruulo distat. Paruuli autē apud iustū iudicez nulla est culpa. Justus autē operator mūdi nūq; paruulū vocasse in culpā: ꝓpter q̃ nō cognouerat bonū ⁊ malū: q; paruulus sine vllo est crimine ꝓuaricationis ⁊ culpę. ¶ Verū cū in supioribus diximus duplicē esse intellectū: scięt̃ię boni ⁊ mali: si pfunctoriā scientiā accipimus: vtiq; falsum est q̃ nihil distet a paruulo qui nō cognouit bonū ⁊ malum. Si autē falsum est q̃ nihil distet a paruulo: ergo nō paruul⁹ adam. Si nō paruulus ascribit vtiq; ei quasi nō paruulo peccatū. Si peccatū ascribit: sequit̃ pęna peccatum: quia dign⁹ inuenit pęna qui peccatū vitare nō potuit. ¶ Potest etiā fieri: vt etiā qui scientiā nō habet boni ⁊ mali paruulus nō sit. Quoniā priusquaz sciuit puer bonū ⁊ malū nō credidit malicię. Et iterū habeo:

Isa.7. Quia priusq̃ sciet puer vocare patrē ⁊ matrez accipiet virtutē damasci: ⁊ spolia samarię. Perfect⁹ q̃ operat bonū: etiā si boni ⁊ mali sciętiā nō adept⁹ sit: vt multi priusq̃ sciant legē ipsi sibi lex sunt. ¶ Nō aplus pri

uscq̃ discęret: nō cōcupisces malū esse: cōcupiscentiā nesciebat. Deniq; ipse ait: Peccatū nō cognoui nisi ꝙ legem. Nā ꝓcupiscentiam nesciebā: nisi lex diceret: Nō ꝓcupisceo. Ro.7.

¶ Ad quā partē etiam puer pōt esse pfectus iure naturę: priusq̃ sciat cōcupiscentiam crimen esse: vel cōcupiscentię crimē admittat. ¶ Ergo sm pfunctoriā scientiā nouit deus hominē scire q̃ malū est: ne quasi imperfect⁹ vitare nō posset. Nō obediendo autē mandato incurrim⁹ in culpā: Ergo culpam fatemur. ¶ Rursus autē si altā ⁊ pfundā scientiam diamus boni ⁊ mali: quę quidē pfunda scientia pfectū facit: non statum autē paruuli qui ad altā ⁊ pfundā scientiaz puenire nō potuit: recte ergo sicut nō paruulus condemnat. ¶ Iterū quęstiōes serūt. ¶ Qui nescit inquit bonuz ⁊ malū: nec ⁊ ipsum quidē nouit esse malū non seruare mandatū: nec ipsum bonū nouit q̃ est obedire mādato. Et ideo q; nō nouerat: venia inquit dignus fuit qui non obediuit non cōdemnatione. Quę quidē quęstio de his absolutionē habet: quę ante memorauim⁹. ¶ Considerare em̃ potuit homo ex his quę deus ante ei cōtulerat: q̃ insufflationez dei accepit: q̃ erat in paradiso voluptatis locatus: summā auctori obedientiā deferendā. Et ideo si vim nesciebat boni ⁊ mali: tamē q; tantoꝝ auctor: dixerat: de ligno scięt̃ię boni ⁊ mali non esse gustandū: fidem ꝓceptori seruare debuerat. Non em̃ ab eo pena: sed fides exigebatur: Intelligebat vtiq; omnib⁹ ꝓminere: psonam iubentis spectare debuerat: etsi nō intelligebat vim qualitatēq; iussorum: sciebat tamē ꝓceptori deferendā esse reuerentiam: habebat in natura banc opinionē: etsi nō habebat iudiciū boni ⁊ mali. ¶ Deniq; ⁊ mulier serpēti dicit: Ex omni ligno paradi- Gen.3.
si manducabim⁹: de fructu autē ligni q̃ est in medio paradisi: dixit de⁹: non manducabitis ex eo. Ita ergo sciebat obediendū esse mandato: vt diceret: Ex omni fructu manducabim⁹: q̃ dñs imperauerat: de ligno autē q̃ est in medio paradiso imperatū a deo dicit nō esse gustandū: ne morte moreremr. ¶ Ergo sciuit deferendū esse mandatū: sciuit vtiq; malū esse ꝓuaricari: ⁊ ideo iuste ꝓuaricata dānat. ¶ Accipe aliud: si assumptio de ligno scięt̃ię boni ⁊ mali ita operatoria erat vt bonum ⁊ malū agnosceret: q̃ videtur scriptura ostendere dū dicit: Quia

vbi manducauerunt ambo: aperti sunt oculi eorum: & cognouerunt q nudi essent: hoc est: aperti sunt oculi cordis: & cognouerunt turpe esse nudos se degere. Sine dubio vbi gustauit mulier de ligno scientiq boni & mali peccauit: et se peccasse cognouit. ¶ Quę igitur se peccasse cognouerat: vel virum ad peccati cōmunionem inuitare non debuit. ¶ Illiciendo autē virum & dando ei qō ipsa gustauerat: non vitauit: sed iterauit peccatū. Nā vtiq si vere rationē spectes: eū quē diligebat nō trahere ad psortiū pęnę: ꝑ magis ab eo qō cognouerat ipsa esse peccatū vel inscientē reuocare debuerat. Quis videatur hęc mulier sciens q post culpam in paradiso esse nō posset: metuisse ne sola de paradiso ejceretur. ¶ Deniq; abscondērūt se ambo post culpam. Excludendā igitur se esse cognoscens: cōsortio viri quem diligebat: noluit defraudari. ¶ Iterū accipe: Nō cognitio mali malū est: ꝑ cum actus implet maliciā. ¶ Non enī statim qui nouit malum q malum est facit: sed qui q malum esse nouit operatur. ¶ Incentiuū autē ad operandum qō malū est: aut iracūdia: aut cupiditas esse cōsueuit. Nec statim necesse ē vt habens scientiā mali faciat qō improbum nouit: nisi aut iracūdia: aut cupiditate vincatur. ¶ Unde qō diximus incentiuū peccandi: vel ira: vel cupiditas est: vel plerūq; formidine ostatur cupiditas: dū vnusquisq; vult vitare quod metuit. Et ideo recte iracundiā & cupiditatē duorū reliquorū posuimus incentiua vitiorū. ¶ Cōsideremus igitur vtrū eua his ad vitium stimulis incitata sit. Sed neq; irascebatur merito: neq; cupiditate victa est: in scō dūtaxat errat: vt ędēdū viro daret qō ipsa gustauerat. Primo fuerit cupiditas auctor erroris vt ipa ederet: sequētisq; fuit causa peccati. Qō enī iam gustauerat desiderare nō poterat: & gustando mali fuerat scientiā cōsecuta. ¶ Malus igitur qō aduerterat in virum diriuare nō debuit: neq; coniugez proprium ꝑuaricatoriez diuini facere mandati. ¶ Sciens igit prudens quę peccauit: sciens virum in suū traxit errorē. Alioquin inueniretur falsus esse de ligno scientiq boni & mali sermo: si etiā posteaq; de ea arbore mādducauit scientiaꝫ mali habere nō potuit. Ut si verus est sermo: cupiditatis vtiq; causam habere nō potuit. Licet plerīq; sic excusandum putent: q diligens virū ab eo timuerit separari: & hanc causam cupiditatis prętendant q esse voluerit cū marito.

¶ De ptractatione questionis vnde mors acciderit ade: vtrū videlicet a natura ligni: an a deo: Ca. VII.

Terum alia quęstio subripit: vnde mors acciderit adę: vtrū a natura ligni eiusmodi: an vero a deo. ¶ Si naturę hoc ligni ascribim⁹: videl ligni huius fructus vitificanti insufflationi dei ꝓstare: siquidē vitificauerat insufflatio: fructus huius ligni traxit ad mortē. ¶ Aut si deū operatorem mortis esse memoramus: dicunt q gemina cuz opinione accusemus: q aut ita imunis vt noluerit ignoscere cū posset ignoscere: aut si ignoscere nō potuit videatur infirmus. Videam⁹ igitur quomodo diuinē dū sit: nisi fallor: quia mortis causa inobedientia fuit: et ideo homo ipse sibi mortis est causa: nō habens deū suę mortis auctorez. Neq; enī si medicus ꝓscripserit ęgrotanti a quib⁹ videat cauendū: atq; ille ab interdictis nō putauerit abstinendū: causa ei mortis est medicus? Sz vtiq; ipse sibi reus mortis est ꝓprię. Itaq; deus quasi bon⁹ medicus prohibuit ne adam nocturna gustaret. Iterū accipe: Scire bonū melius est q̄ nescire: & ei qui bonū sciat: pulchrū est scire qō malū est: vt sciat cauere qō malū est: vt prudēs subeat custodię cautionē. ¶ Rursus aūt nō satis est hoc solū scire qō malū est: ne cū malū sciens scientia boni incipias defraudari. ¶ Pulchr⁹ est igit vt vtrūq; nouimus: vt & q: scimus bonū: fugiamus quod malū est: & ex eo qō cognoscimus malū: boni gratiam ꝓferamus. Sed ita debes vtrūq; scire vt ꝓfunde noueris: & qō nouerīs exequarīs: actusq; scientię cōgruat. Alioquin tolerabiliorem scriptura indicat eū qui vtrūq; nescit: q̄ qui pfunctorie vtrūq; cognouit. Grauat enī scire qō vel exequi vel vitare nō possis. Grauat scire sine vsu atq; opere cognitionis ꝓfunde. ¶ Deniq; obest ad existimationē medico scire quid ꝓsit & quid noceat ęgro: nisi cognitione ea quēadmodū oportet vtaf: & ideo nō est cognitio bona: nisi ea vtaris vt oportet. ¶ Item accipe: Non frustra lignū scientię boni & mali ꝓductū est in medio paradiso: etsi cuicunq; homini ꝓductum esset supflua interdictio. ¶ Sed neq; frustra factū est: neq; alij nisi homini factuz

est qui mandatū accepit: vt nō solo eo ꝙ eo cū ceteris vteret. ¶ Nam si multa discutias cū plura reperies: ⁊ plane innumera quę ei qui vti nescit possint nocere. Nec ipsas diuitias inuenies fructuosas si habens diues subsidia largitatis: neget alimēta pauperibus: excludat inopē subsidio destitutū: alienа extorqueat: qz ꝓualet ptāte. Pulchritudo ipsa ⁊ gratior corporis forma frequenter in vitiū q̄ deformitas trahit. Rūq̄d igitur quisquaz deformiores q̄ pulchriores filios habere desiderat: ⁊ inopes potius liberos suos cupit esse q̄ diuites? Plura sunt hmōi quę nō ad impudētiam largientis referēda sunt: sed ad male vtētis errorē. Et ideo vtē tem accusandū potius q̄ donantē.

¶ De absolutione questionū quas quida circa prescientia dei de ꝓuaricatione ade: ⁊ impressione opinionis boni ⁊ mali faciūt: La. viii.

Verū quęstio. Sciebat ꝓuaricaturꝫ deus adam mandata sua: an nesciebat? Si nesciebat: nō est ista diuine potestatis assertio. Si aūt sciebat: ⁊ nihilomin⁹ sciens negligēda mandauit: nō ē dei aliquid supfluū ꝓcipere. Supfluo autē ꝓcepit ꝑmoplasto illi adę q̄ euz nouerat mime seruaturū. Nihil aūt deus supfluo facit. Ergo nō est scḗptura ex deo. ¶ Hoc enī obiciūt qui vetus nō recipiunt testamentuz: ⁊ has interserunt quęstiones. ¶ Verū hi sua sententia ⁊ opinione vincendi sunt. Cū enī noui testamenti nō refutant fidem: exēplo sūt arguendi vt vetus credāt. Quoniā cū sibi diuina ꝓcepta ⁊ facta cōueniūt: vni⁹ auctoris testamentū vtrūq̄ liquet esse credendū. ¶ Discat igit nō supfluū: nō iniustū etiā ꝓcuaricaturo ꝓscriptū esse mandatū. Nā ⁊ ipse dñs iesus elegit iudā quē ꝑditorem sciebat. Quē si ꝑ imprudentiā electū putāt: diuinę derogant ptāti. ¶ Sz hoc estimare nō Job.13 possunt: cū scriptura dicat: Quia sciebat ie sus quis eū ꝑditur⁹ esset. ¶ Lōticescāt igit repugnatores isti veteris testamenti. Sed qm̄ etiā gentilib⁹ si forte istud obiecerint: respondendū videt: qui exemplū nō recipiūt rationē exigūt: Accipiant etiā ipsi qua ratione dei filius vel ꝓuaricaturo mandauerit vel elegerit ꝑditurum. Venerat dñs iesus omnes saluos facere peccatores: etiā circa impios ostēdere suā debuit volūtatē. Et iō nec ꝑditurū debuit ꝓterire: vt aduerterent oēs q̄ in electione etiā ꝑditoris sui seruandoz⁹ omniū insigne ꝓtendit: nec in eo lesus est: vel adā quia mandatuz accepit: vel iuda q̄ electus est. Nō enī necessitatē de⁹ vel illi ꝓuaricationis vel huic ꝑditionis imposuit: qz vterq̄ si qđ acceperat custodisset: a peccato potuit abstinere. Deniq̄ nec iudeos oēs credituros sciebat: ⁊ tamē ait: Non Mat. veni nisi ad oues ꝑditas dom⁹ israel. Ergo nō in mandāte culpa est: sed in ꝓuaricante peccatū est. Et qđ in deo fuit ostēdit omnibus q̄ oēs voluit liberare. ¶ Nec tñ dico: qz ꝓuaricationē nesciebat futurā: imo q̄ sciebat affero: sed nō ideo pcuntis ꝑditoris inuidiā i se debuit diriuare: vt ascriberet deo q̄ vterq̄ sit lapsus. Nunc aūt vterq̄ redarguit: atq̄ recōuincit: qz ⁊ ille mandatuz ne laberet accepit: ⁊ hic etiā in apostolat⁹ munus ascit⁹ est: vt vel bñficio dei reuocaret a ꝑditionis affectu: simul vt dū alij reuincūtur, ꝑdesset omnib⁹. Nō enī cōsisteret peccatū si interdictio nō fuisset. Nō cōsistente aūt peccato: nō solū malicia sed etiā virt⁹ fortasse nō esset. Quę nisi aliqua maliciꝫ fuissent semina: vel subsistere vel eminere non posset. ¶ Quid est enī ptīn: nisi ꝓuaricatio legis diuinę: ⁊ celestiū inobedictia ꝓceptorū. Nō enī aurib⁹ corporis de mādatis celestib⁹ iudicam⁹: sed cū esset dei verbū opiniones quędaz nobis boni ⁊ mali pullulauerūt: dū id qđ malū est naturaliter intelligimus esse vitandū: ⁊ id qđ bonū est naturaliter nobis intelligim⁹ esse ꝓceptū. ¶ In eo igit voces dñi videmur audire: q̄ aliz interdicat: alia ꝓcipiat. ¶ Et iō si quis nō obedierit illis quę semel a deo ꝓcepta credim⁹ pę nę obnoxius estimat: dei aūt ꝓceptum non 2.Cor.5 ꝙsi in tabulis lapideis attramēto legim⁹ inscriptū: sed cordib⁹ nostris tenem⁹ impressuz spiritu dei viui. Ergo opinio nra sibi legem facit. Si enī gentes quę legē nō habēt: naturaliter ea q̄ legis sunt faciūt: eiusmodi legē nō habentes ipsi sibi sunt lex qui ostendūt opus legis scriptū in cordib⁹ suis. Opinio igit humana sibi tanq̄ dei lex est. ¶ Iterū hinc aliā faciūt quęstionē: vt ad vicē mādati ei⁹ qđ diximus in hois opinione ꝓsistere. Hanc ipsam opinionē impssam a deo nobis tāq̄ ꝓscriptū diuinę legis accusent. Noluerat inqt bolem peccaturū q̄ creauit eū: et has opiniones ⁊ boni ⁊ mali impssit: an nō nouerat? Et si dixerī, qz nō nouerat: alienū

a maiestate dei sentiaſ. Si aũt dixeris quia ſciens deꝰ peccaturũ hominẽ: cões tñ opinioneo ei boni ⁊ mali impſſit: vt ꝓpt admixtiõnẽ maloꝝ vitę ꝓpetuitatẽ seruare nõ posſet. Sicut in illo nõ ꝓfectũ futurũ: ita in hoc non bonũ deũ ſignificare videaris. ¶ Atq; hinc argumẽtant: qt nõ est creatura hois a deo facta. Rã ſic ſupra oſtendim⁹ eos dicere q nõ est mandatũ dei: ſic ⁊ hic dicũt. Nõ ergo creatura hois a deo: qt deus malũ nõ fecit. Homo aũtẽ opinionẽ accepit mali: dñ a malis ꝓpitur abſtinere. Hoc aũt genere aliũ bonũ deũ: aliũ operatorẽ hois conãtur aſſerere. ¶ Quib⁹ respondendũ est ilico ſm opinionẽ ſuã. Si eñ hoiem nolũt a deo factũ: qt peccator est homo: ⁊ hoc refugiunt ne bon⁹ deus pcõrem feciſſe videat: qt nõ putant bonũ qui fecerit peccatorẽ: dicant vtrũ operatorẽ hois a deo factũ putent. Si eñ a deo fact⁹ ille vt dicunt opator est hois: quõ bonus deꝰ operatorem mali fecit? Vtriq; nõ bonus. Rã qui peccatorẽ facit nõ bonus: cauendũ ne grauius ſit operatorẽ peccatoris feciſſe. Debuit eñ bonus deus ꝓhibere natiuitatẽ eius: q pcti ſubſtantiã habebat inducere. ¶ Q; ſi dicũt nõ eſſe genitum operatorẽ: reꝓrendũ vtrũ bon⁹ deus potuerit inhibere q quõ incipiẽtẽ malitiã: an nõ potuerit? Si eñ nõ potuit infirm⁹: ſi potuit ⁊ nõ fecit: nõ bonus. ¶ Ergo ſi ſibi iſta nõ cõgruunt: nec ſiq; ſibi hereticorũ cõueniunt opiniones. ¶ Reꝓram⁹ ne forte rationis ſit erit qua cauſa deꝰ ſiue geniti ſiue nõ geniti illi⁹ operatoris ſic velit malitiã introire in hunc mundũ cũ poſſit inhibere. ¶ Itaq; ſeruãtes vnũ ⁊ eundẽ deũ bonũ atq; operatorẽ id ſi poſſum⁹ aſtruam⁹ qõ gratię vtriq; cõueniat: nec accuſationis eoꝝ declinem⁹ inuidiã: qt ita dicũt: Quõ bonus deus qui nõ ſolũ paſſus est introire in hũc mundũ malitiã: ſed etiã in tantã cõfuſionẽ venire pmiſit. Verũ hęc accuſatio tũc locuꝝ haberet: ſi ita animę vim ⁊ intime ſecreta mẽtis inficeret vt nullo pacto poſſet aboleri: ⁊ imedicabiliũ vulnerũ menti atq; aie noſtrę virt⁹ inſideret: eſſet eñ aptior huꝰ ꝓfectę locus: Q; cũ ola poſſit deus: hominẽ tñ perire ſit paſſus. ¶ Verũ cũ deus noſtri miſericors reſpiciendi erroꝝ remedia reſeruauerit: aboleẽdiq; omnis cõtagii nõ aboleuerit facultatẽ: quõ irrationabile vel iniuſtum eſt: ſi pmiſit nũm materiale tẽptari quadã trepidatione fragilitatis hũanę vt ſeneratio: poſtea gratia p pñitentiã delictoũ in hois rediret affectuꝝ: ⁊ fragilitatis ſuę cõſcius q tam facile a diuinoꝝ mandatoꝝ ſerie deuiãdo trepidauerit: tanq; clauũ animę fluctuãtis mandata cęleſtia timeret amittere: diuinoq; miſeri cordię pluꝰ tribuẽs q receꝑit amiſſuꝝ: ⁊ ſibi aliqd vſurpans gratię q reuertit.

¶ Cur deus cũ mãdatum daret homini: de manducãdo ⁊ nõ manducando putauerit eſſe mandandũ. Qua etiam ratione dñs deus addiderit: Morte morieminí: ⁊ quid interſit vtrũ aliqs dicat morieminí: an addat: morte morieminí: Ca. ix

Hinc quę ſit illa ratio cõſideremus: quid ſit iſtud q cũ mãdatum daret homini de illa admirabili beataq; vita ꝓſcribens: ne ꝑa faciens morte moreꝛ: de manducãdo ⁊ nõ manducãdo putauerit eſſe mãdandũ. ¶ Sunt eñ qui putant nequaquã mandatũ iſtud ꝓuenire cęli ⁊ terę atq; omniũ creatoꝝ: neq; quã dignũ incolis paradiſi: eo q illa vita filiis angeloꝝ ſit. ¶ Et ideo nõ terrenũ ⁊ corruptibile hũc cibũ eius fuiſſe poſſum⁹ eſtimare: qt q nõ bibunt neq; mãducãt erũt ſicut angeli in cęlo. ¶ Cũ igit in cibo neq; pręmiũ ſit: qt eſca nos non cõmendat deo: neq; magnũ periculũ ſit: qt neq; qõ intrat i os coinquinat hoiem: ⁊ qõ erit ⁊ ore: videl ſine dubio a tanto auctore nõ eſt ꝓceptũ: niſi hũc cibũ ad illũ ꝓpheticũ referas: qõ ꝓ magno ꝓmio dñs de ſanctis pollicet ſuis: Ecce qui ſeruiũt mihi manducabũt: vos aũt eſuriẽtis. ¶ Hic est eñ cibus i quo vita deſinit eterna: quo ꝙſq; fuerit defraudatus morte morietur. Aliquidez panis viuus atq; cęleſtis ipſe dñs est qui vitã dat huic mundo. ¶ Vñ ⁊ ipſe ait: Niſi mãducaueritis carnẽ meã: ⁊ biberitis ſanguinẽ meum nõ habebitis vitã eternã. ¶ Erat ergo panis aliqs de quo ꝓſcripſerat eẽdũ paradiſi incolis. ¶ Quis ille? Accipe quẽ dicat: Panẽ indt angeloꝝ mãducauit hõ. Est eñ bon⁹ panis ſi facias voluntatẽ dei. Vis ſcire qui bon⁹ panis: ipſe filiꝰ manducat hunc panẽ de quo ait: Deus eiꝰ est vt faciã voluntatẽ patris mei q in cęlis est. ¶ Iterũ videamus qua ratione dñs deus adę dixerit: Morte morieminí: quid interſit vtrũ aliqs dicat morieminí: an addat: morte morieminí. ¶ Oſtẽdere eñ debemus nihil ſuperſluum.

Exa. 65.

Joh. 6.

Pſa. 77.

Joh. 4.

in dei esse mādato. ¶ Itaq; hoc arbitro: cū duo sibi sint contraria: mors et vita: scōm simplicē sermonez a vita viuere dicimus: a morte mori. Si autē geminare velis vtq; q: vita vitā facit: dicit: Vita viuit: sicut habes in lege. Et quia mors mortē facit: dicit: Morte morief. ¶ Nō est aūt supflua ista geminatio: est em̄ vita ad mortē: t est mors ad vitam: q; t quis dū viuit moritur: t dū moritur viuit. ¶ Sunt ergo quattuor distinctiones: vita viuere: morte mori: morti viuere: vite mori. ¶ Cū igit hec se ita habeāt: vsus t cōsuetudinis ꝓiudiciū debemus excludere: q; vsus hoc habet: vt cōiter dicat viuere: t q; vite viuit: t q; morti viuit: t cōiter dicat mori: vel ille qui morti morit: vel ille qui vite. ¶ Itaq; et quattuor illis duo significat: vt dicat viuentē viuere: nec melius deteriusq; distinguat: t dicat: morientē mori: nec inter malā t bonā mortē videat esse discretio. Nā indiscreta quēdam vita significat: qualis irrationabiliū aut etiā paruulorū: t indiscreta mors eque sequestratio. ¶ Igitur vsu cōmuni quid sit vita viuere: et quid sit morte mori: et quid sit viuere morti: et mori vite consideremus. ¶ Puto em̄ fm scripturas: quia vita viuere admirabilē quandam illam vitā beatāq; significet: t hunc viuendi vsum spirandiq; munus cum beate vite gratia veluti cōiunctum: t quadā participatione ꝑmixtum demonstrare videat. ¶ Hoc est em̄ vita viuere: virtute viuere: beate vite actus habere in istius corporis vita. ¶ Cōtra autē morte mori: quid est aliud nisi cum morte corporis deformitatē significare morientis: cuius t caro cōmuni viuendi munere defraudet: t anima vite eterne vsum habere nō possit. ¶ Est etiā qui vita morit: vt qui viuit corpore: sed actu morit suo. Quales illi sunt: quibus ait ꝓpheta: Descendūt in infernū viuentes. Et illa de qua apostolus dicit: Quoniā viuēs mortua ē. ¶ Quantum supest: q; sunt qui etiam morte viuūt: vt martyres sancti qui vtiq; moriunt vt viuant. Mortur caro: sed viuit gratia mortuoz. Ergo absit a nobis vt participes mortis viuamus: sed cōtra: participes vite moriamur. Sanctus em̄ nec vite istius se vult esse participē: qui vt ait: Cupio dissolui t cū christo esse: multo em̄ melius. Et alius: Heu me q; incolat⁹ meus ꝓlongat⁹ est. Dolens vtiq; cū cōsortia vite speret eterne: istius vite fragilitate se cōtineri. Et ideo possū econtrario dicere: q; etsi vita viuere bonū est: vite tamē viuere ambiguū sit. Potest em̄ dici quis vite viuere: hoc est: vite eterne: isti⁹ vita corporis militare. ¶ Pōt etiā dici vite viuere: hoc est: vel quēcūq; vel sanctū isti⁹ vite habere desideriū corpalis. Vt verbi gratia. Si quis ideo honeste putet esse viuēdū: vt bis longeuitatē vite bonis actib⁹ cōsequatur: ales pleriq; infirmiores sunt quos hec vita delectat. ¶ Sicut ergo vite viuere ꝗd sit accepimus: ꝗd sit morti mori accipiam⁹: vel morte mori. ¶ Possunt em̄ esse qui mori ante morti: t qui viuant vite. ¶ Nā qui non vita viuit: vt fm mortē aiē suę viuat: is morti morit: q; nō est obnoxius morti: id est: nexus eum erūnosę mortis amisit: nō cōstringitur vinculis mortis eterne. Mortuus est morti: hoc est: mortuus est peccato: mortu⁹ est pene. Cui ꝓtinus est pena viuere: hoc ē: qui quis viuit ad pēnā: viuit ad mortē. Qui autē morit ad penam morit ad mortē. ¶ Est etiā qui in hac vita positus morit ad vitā: sicut ille qui ait: Viuo autē iam nō ego: vivit aūt in me christ⁹. Peccato em̄ mortu⁹ ē: deo viuit: hoc est: mors in eo mortua est: fi vita viuit qui est dns iesus. Ergo bona vita eoz̄ qui deo viuūt: mala vita eoz̄ qui peccato viuūt. Est etiā media vita: vt animātiū ceteroq;: sicut habes scriptū: Producat terra animā viuentē fm genus. ¶ Est vita etiā mortuoz̄: vt deus abraam: et deus isaac: t deus iacob: q; deus mortuoq; nō est sed viuoz̄. ¶ Sunt etiaz quib⁹ cōmunitas est quēdā mortis t vite: de quib⁹ ait aplus dicēs: Si cōmortui estis t cōsurrexistis. Si em̄ cōplantati inquit sumus similitudini mortis eius: simul t resurrectionis erim⁹: Scientes q; vetus homo noster simul cōfixus est cruci: vt destruat corp⁹ peccati: vt vltra nō seruiamus peccato. Qui em̄ mortu⁹ est: iustificat⁹ ē a peccato. Sicut aūt figuras multas vite dixim⁹: ita etiā mortis inuenimus. ¶ Dicit em̄ mors mala fm illud: Anima q; peccat ipsa morief. Dicit et mors cōmunit: sicut habes: verbi gratia: Quia adam vixit tot annos t mortu⁹ est: t apposit⁹ est ad patres suos. ¶ Dicit etiā mors p baptismatis sacramentū: sicut habes: Cōsepulti sumus cū illo p baptismū in morte. Et alibi: Si autē mortui sumus cū christo credimus etiā q; simul viuemus cū illo. Videȝ q; mors ꝗdē

Ps. 54. 1. Timoth. 5. Ps. 119. Gal. 2. Gen. 1. Ro. 6. Ezech. 18. Gen. 5. Ro. 6. Ibi.

apellatione vicak: ꝙ hec vita sit nostra.

De absolutione questionuꝫ incidentium circa factionem mulieris ade: Ca. x.

Item alia quæstio: qꝛ dixit dñs: Nō est bonū solū esse hominē. Primo omniū cognosce: qꝛ in superioribus vbi hominē finxit de⁹ de limo terræ: nō addidit: Vidit deus qꝛ bonū est: quēadmodū in singulis operib⁹ suis. Nā si dixisset illic: bonū ēt: quia homo factus est: inuenirek ꝙ esse cōtrariū: vt hic bonū nō esse diceret: cū in superioꝝ⁹ bonuꝫ esse dixisset. Sed hoc ibi cognosce vbi solū adam fecit. Cæteruꝫ vbi cōmuniter cōprehēdit virū ⁊ mulierem factos: licet ne ibi quidē dixerit: specialiter tñ qꝛ postea habet: Vidit deus oīa quę fecit: ⁊ ecce erant bona valde. Euidēter est declaratū bonū esse: qꝛ ⁊ vir sit factus ⁊ mulier. Sed ex hac questione alia questio rursus emersit. Quō enī qñ solus fact⁹ ē adā nō dictū est bonū esse factū adā: quādo aūt ⁊ mulier ex eo facta est: tūc esse bona oīa cōprehēsum est: licet illic omnē laudauerit creaturā: ⁊ vniuersitatis creatio sit ꝓbata: qñ in hoie naturę ꝓdicata cōmunitas est: tñ nō videk ociosum qua ratione vbi solus fact⁹ est adā: nō solū nequaquā ꝓdicatio boni cōplacito operi adiecta sit: sed etiā dictuꝫ sit: nō bonū esse solū hoiem: cū sciamus qꝛ antequā fieret mulier nō errauerit adam: postea vero qꝛ mulier est facta: prior diuinū ꝓuaricata mandatū: etiā virū suū traxerit in errorē: ⁊ incentiuū culpę extiterit. Si igitur viro culpę auctor est mulier: quēadmodum ꝓ bono videk adiecta? Verū si cōsideres qꝛ deo vniuersitatis ē cura: inuenies pluꝫ placere dño debuisse id in quo esset causa vniuersitatis: qꝛ cōdemnādū fuisse illud in quo esset causa peccati. Et ideo qꝛ ex viro solo nō poterat hūani esse generis ꝓpagatio: ꝓnūciauit dñs nō esse bonū solū hominem. Maluit enī deus plures esse quos saluos facere posset: ⁊ qb⁹ donaret peccatū qꝛ vnū solū adam qui liber esset a culpa. Denīq; qꝛ idē vtriusq; auctor est operis: venit in hūc mundū vt saluos faceret pctōres. Postremo nec cain parricidij reꝰ paulꝰ generaret filios passus ē interire. Ergo ꝓpter gnātionē successionis hūanę debuit mulier adiuci viro. Denīq; hoc ipsa verba declarāt dicentis dei: Nō bonū solū esse hoiez. Nā ⁊ si mulier prior peccatura erat: tñ redēptionez sibi paritura: nō debuit ab vsu diuinę optationis excludi. Quis enī adā nō est secutꝰ eius: mulier aūt seducta ⁊ in ꝓuaricatōe fuerit: Salua tñ iñcte erit ꝓ filioꝝ generationē: inter ꝙs generauit ⁊ tpm. Nec illud ociosum qꝛ nō de eadē terra de qua plasmat⁹ est adā: sed de ipsius adę costa facta sit mulier: vt scirem⁹ vnā in viro ⁊ muliere corpis esse naturā: vnū fontem generis hūani: ideo nō duo a principio facti vir ⁊ mulier: neq; duo vtri: neq; duę mulieres: sed primū vir: deinde ex eo mulier. Vnā enī naturā volēs homanū ꝓstituere de⁹: ab vno principio creaturę huiꝰ incipiens: multaꝝ ⁊ dispariū naturarū eripuit facultatē. Faciam⁹ inqt ei adiutoriū sibi. Adiutorium ad generationē ꝓstitutionis hūanę ite. illigim⁹. Et vere bonū adiutoriū. Nā si ꝓ meliore accipis ad iutoriū: maior quędā in causa generatiōis opatio mulieris reperit: Sicut ista⁹ terrę ꝙ femina primo accepta cohibēdo paulatim fetu suo adolescere facit: ⁊ ꝓducit in segetē. In eo igit adiutoriū bonū mulieris: ꝙꝛ etiā inferior dicat adiutor: vt ⁊ in vsu reperim⁹ hūano: qꝛ dignitate potiores plꝝq; adiutorē meriti inferiores asciscūt.

Gen. 1.

Gen. 2.

1. Timoth. 2.

De solutione questionū occurrēntiū circa adductione bestiarū ⁊ volatiliū ad adam: sopore quoq; ipsius ade: atq; existentia bestiaꝝ ⁊ pecoꝝ in paradiso: Ca. xi.

Specta nūc: cur deus adhuc finxerit de terra oēs bestias agri: ⁊ oīa volatilia cęli: ⁊ adduxerit ea ad adam vt videret quid vocaret ea. Qua ratiōe hoc factū est: cū tantūmodo bestias agri ⁊ volatilia cęli ad adā adduxerit de⁹? Erāt enī pecora sm genus suū. Denīq; habes infra: Quia imposuit adā noia oīb⁹ pecorib⁹ ⁊ oībus bestijs agri. Adę aūt nō est inuētus adiutor sibi illi. Quę igit absolutio ēmisi qꝛ indomitę bestię ⁊ volatilia cęli diuina ptāte ad hoiem deducanꝰ? De pecorib⁹ aūt domitis ꝓgrēdior: ⁊ hō habuit ptātē. Ita qꝛ illud diuinę optationis fuerit: hoc hūanę diligētię. Sic accipe: ꝙ causa oīa deducta sint ad adā: Vt in oīb⁹ videret ex vtroq; sexu substantiā ꝓstare naturę: id est: ex masculo ⁊ fęmina: ⁊ ipse vsu exemploq; cognosceret: necessariū sibi consortiū mulieris adiectum. Et iniſit inquit de⁹ sopore in adam

ꝛ obdormiuit. ¶ Quis est iste sopor: nisi qꝛ paulisper ad cōiugiū copulandū cū intēdimus animū: veluti intētos oculos ad dei regnum inclinare atq; inflectere videmur: ad quēdā somnū ist̄ius mundi: ꝛ paulisper obdormire diuinis: dū i sęcularib⁹ mūdanisq; requiescam⁹. ¶ Deniq; postea q̄ sopor ē imsit in adā ꝛ dormiuit: tunc ędificauit dñs deus costā quā sumpsit de adā in mulierē. Bene ędificauit dixit: vbi de mulieris creatione loquebat: qꝛ in viro ꝛ muliere domus videt quędā plena eē pfectio. Qui sine vxore est: quasi sine domo sit: sic habet. Sicut ēm vir publicis officijs: ita mulier domesticis ministerijs habilior ęstimat. ¶ Cōsidera qꝛ ex corpore costā sūpsit: nō ex anima portionē: hoc est: nō aīa ex anima: ꝑ os de ossibus meis: ꝛ caro de carne mea: hęc vocabit mulier. Ergo causam būanę generationis agnouim⁹. ¶ Sed qꝛ plęriq; mouet qui diligenti⁹ intuent: quomō si vel primo magnū mun⁹ dei fuit circa boles: vt in paradiso homines collocarent: vel postea magnorū remuneratio videret esse meritoꝝ: vt ad paradisum iustus vnusq;sq; rapiat. Dicunt ēm bestię ꝛ pecora agri ꝛ volatilia ęli in paradiso fuisse. ¶ Dñi plęriq; paradisum aiam bois esse voluerūt: in q̄ virtutū quędā germina pullulauerint. Hominē aūt ꝛ ad operandū ꝛ ad custodiendū paradisū esse positū: hoc est: mentē bois cui⁹ virtus aiam videt excolere: nō solū excolere: sed etiā cū excoluerit custodire. Bestię aūt agri ꝛ volatilia ęli: quę adducunt ad adā: nostri irrationabiles mot⁹ sunt: eo q̄ bestię vel pecora q̄dā diuersę sint corporis passiōes: vel turbulentiores: vel etiā languidiores. Volatilia aūt ęli: quid aliud ęstimam⁹: nisi inanes cogitationes: quę velut volatiliū more nr̄am circūuolāt aīmā: ꝛ huc atq; illuc vario motu sępe traducāt? Propterea nullus inuentus est menti nr̄e filius adiutor: nisi sensus: ꝟ est: ἔσω θέσουσ. Similē sibi solam μόυσ noster potuit inuenire. ¶ Sed forte arguas: qꝛ hęc q̄s deus in tali paradiso locauit: hoc est passiones corporis: ꝛ vanitatē quandam fluctuantiū: vel inaniū cogitationū: q̄ ipse nr̄i fuerit auctor: erroris. ¶ Considera q̄d dicat: Habete inq̄t ptātē piscū maris: ꝛ volatiliū ęli: ꝛ oim reptiliū quę repūt sup terrā. Videō q̄ ille tibi tribuerit ptātem vt de oibus iudicare tu debeas: singulo q̄ genera iudicij

tui sobria definitione discernere. ¶ Vocauit ad te oia deus: vt supra ola mentē tuaz esse cognosceres. Cur quę tibi filia mihi reperisti: ascisceres tibi ꝛ copulare voluisti? Dedit tibi certe sensuz quo vniuersa cognosceres: ꝛ de cognitis iudicares: meritoq; de illo sęcūdo paradisi agro eiect⁹ es: qꝛ nō potuisti seruare mādatū. ¶ Sciebat ēm deus esse te fragilē: sciebat iudicare nō posse: ideo dixit quasi fragiliori b⁹: Nolite iudicare vt nō iudicemini. Ergo qꝛ sciuit infirmū te eē ad iudicandū: voluit obedientē esse mādato: ideo ꝓceptū posuit. ¶ Q̄ si nō ꝓuaricar⁹ esses: periculū incerti iudicij incidere nequisses. ¶ Ita q̄ q̄s iudicare voluisti: ideo addidit: Ecce adā fact⁹ est tanq̄ vn⁹ ex nobis: vt sciat bonū ꝛ malū. Voluisti tibi arrogare iudiciuz: pęnā praui iudicij refutare nō debes. Posuit tñ te cōtra paradisum ne memoriā et⁹ posses abolere. ¶ Deniq; iusti in paradisum sępe rapiunt: sicut paul⁹ rapt⁹ est i paradisū: ꝛ audiuit verba ineffabilia. ¶ Et tu si a primo ęlo ad scōm: a secundo ęlo ad tertium mētis tuę vigore rapiaris: hoc est: qꝛ primū vnusq;sq; hō est corpalis: scōs aīalis: tertio spiritalis. Si ita rapiaris ad tertiū ęlū: vt videas fulgorē gratię spiritalis: Aīalis est hō q̄ nō sūt spirit⁹ dei nescit. Et ideo tertij ęli ascensio tibi est necessaria: vt rapiaris in paradisum: rapiens iam sine periculo vt possis diiudicare oia: quia spiritalis diiudicat oia: ipse aūt a nemine diiudicat. Et fortasse q̄si adhuc fragilis audies verba ineffabilia quę nō licet hoi loqui: ꝛ tunc q̄ō accepis referuaro: ꝛ q̄ō audieris custodito. Paul⁹ apls custodiebat ne laberet: vel alios certe faceret errare. Aut fortasse ideo dixit paul⁹: Quia nō licet hoi loqui: qꝛ erat adhuc in corpe cōstitutus: hoc est: videbat ist⁹ corporis passiones: videbat legē carnis suę repugnātē legi mentis suę. Hoc ēm malo intelligi: ne videamur quēdā adhuc futuri periculi iactare errorez. Sit ēm vel ꝑpter hanc vitā securitas: vt nullos ꝓuaricationis post hanc futurę laqueos formidemus. ¶ Ergo quicūq; fuerit in paradiso ascēsione virtutis: audiet mysteria dei: arcana illa atq; secreta audiet dicentē dñm: tanquā latroni illi a scelere ad cōfessionem: ꝛ ad fidei latrocinij reuertēti: Hodie mecum eris in paradiso. Luc. 23.

¶ De sapientia serpētis: ꝛ causa inuidie: argumentisq; quibus confi-

debat se posse hominem vincere. Quomodo etiam aggressus fuerit mulierē. Qō ꝓterea neq; detrahere aliquid debeamus diuinis mādatis: neq; addere: Utrū deniq; ꝓter adiectionem que mandato per mulierē fuit applicata: quod additum est obfuisse videatur: ⁊ ex quo ligno deus dixerit esse gustandū: Cā. XII.

Serpens autē erat sapientior omnium bestiarū quę erant sup terram: quas fecit dominꝰ deus. Et dixit serpens mulieri: Quid vtiq; dixit deus: ne edatis ab omni ligno quod est in paradiso? Cū dicit sapientior ē serpentes: intelligis quē loquebat: id est: illū aduersariū nostrū qui tamē habet huius sapientiā mūdi. Sz ⁊ voluptas atq; delectatio bene sapiens dicit: q; ⁊ carnis appellatur sapientia: sicut habeo: Quia sapiēcia carnis inimica est deo. Et ad exārenda delectationuz genera astuti sunt: qui apetētes sunt voluptatū. Sive ergo delectationē intelligas: quędaz est diuino aduersa mandato: ⁊ inimica sensibꝰ nostris. Unde apls ait: Video aliam legez in mēbris meis repugnantē legi mētis meę ⁊ captiuantē me in lege peccati. Si autez ad diabolū referas: verus inimicꝰ est generis humani. Quę aūt causa inimicitiarū nisi inuidia? Sicut salomon ait: Quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū. Inuidię aūt causa beatitudo hois in paradiso positi. Et ideo qm ipse diabolus acceptā gratiā tenere nō potuit: inuidit homini eo q figuratꝰ e limo: vt incola paradisi esset electꝰ ē. Cōsiderabat eñ diabolus q ipse qui fuisset supiorꝭ naturę in hęc sęcularia ⁊ mūdana ceciderat: homo autē inferiorꝭ creaturę sperabat ęterna. Hoc ē ergo qō inuidet dicens: Iste inferior adipiscetur qō ego seruare nō potui. Iste de terris migrabit ad cęluz: cū ego de cęlo lapsus in terra sim. Adultas vias habeo quibus hominem decipere possim. De limo factꝰ est: terra ei mater ē: corruptibilibꝰ imiolatꝰ ē. Etsi anima supiorꝭ naturę: tamē ⁊ ipsa lapsui pōt esse obnoxia in corporis carcere cōstituta: qñ ego lapsum vitare non potui. Est igit via prima: vt decipiat dū cōditione sua maiora desiderat. Hic eñ quidaz conatꝰ est industrię. Deinde carnis est q non habeat desiderare. Postremo in quo videor ego omnibꝰ esse sapiēcior: nisi circūscribā hominē ⁊ versutia ⁊ fraude cōtendā? Itaq; machinatꝰ est vt nō ꝑmo adā adoraret: sed adā ꝑ mulierem circūscribere conaret. Nō adoratus est eū qui cotā acceperat cęleste mandatū: sed eam adoratus est quę a viro didicerat nō a deo quid obseruaret: acceperat. Neq; eñ habes: qz mulieri dixit deꝰ: sed qz adę dixit: ⁊ ideo ꝑ adaz cognouisse mulier ęstimāda est. Cognoscēs igit hoc loco tēptamēti genus: plurima etiā alijs locis tēptamenti genera reperies. Alia sunt per principem ishꝰ mundi: qui quędā venena sapientię in hāc mundū euomuit: vt vera putarent homines esse q falsa sūt: ⁊ specie quadā boīm caperet affectꝰ. Nō eñ semp quasi apras hostis ingredit: ꝑ sunt quędā ptātes q amorē simulent gratiāq; ꝓtendāt: vt paulatim cogitationibꝰ nostris venenū suę iniq̄tatis infundat: a quibꝰ oīunt illa peccata q̄ vel ex delectatione: vel ex quadā mēs facultate nascunt. Sunt etiā alię ptātes q̄ veluti colluctant nobiscū. Unde apls ait: Quia non est nobis colluctatio aduersus carnē et sanguinem: sed aduersus principes et ptātes ⁊ rectores hui⁹ mundi tenebrarū harū: aduersus nequitiā spiritaliū quę sunt in cęlestibꝰ. Volunt eñ hac quadā cōtentione nos frangere: ⁊ veluti qdā animę nrę corpus elidere. Unde ⁊ paulus quasi bonꝰ athleta: nō solū ictus aduersantiū ptātuz vitare cognouerat: verūetiam aduersantes ferire. Unde ⁊ ait: Peruitio pugnis nō vt aera cedēs. Et ideo quasi bonꝰ athleta ad coronā meruit puenire. Ergo multiplicia tēptamenta sunt diaboli. Et ideo bilinguis serpens habet atq; ystalis: eo q diaboli minister: aliud lingua loquat: aliud corde meditet. Sunt ⁊ alij ministri q̄ ⁊ cordis ⁊ vocis suę infectas veneno veluti verboꝝ suoꝝ iaculant sagittas. Quibꝰ dns ait: Generatio viperarū: quō potestis bona loq cū sitis mali? Et dixit serpens mulieri: Quid vtiq; dixit deꝰ: ne edatis ex oi ligno qō est i medio paradiso? Et dixit mulier serpēti: Ex omni ligno paradisi manducabumꝰ: de fructu autē ligni qō est in medio paradisi dixit deꝰ: Nō manducabitis ex eo: neq; tāgetis ex eo: ne moriamini. Cum audieris sapientiorem bestijs omnibus esse serpentē: hic eius iam quęre versutiā. Simulat se verba dei dico-

Ro.7. Ro.7. Iaꝯ.1. Eph.6. 1.Cor.9.

re: t ꝓprios interit dolos. Cū enim dixisset
Gen. 2. deus: Ex omni ligno qō est in paradiso edetis ad escā: de ligno aūt qō est sciētia boni t mali nō edetis: qua die autē manducabitis ex eo morte moriemini. ¶ Serpēs quasi interrogans mulierē: cū dixisset deus: Ex omni ligno qō est ī paradiso edetis: de ligno autē vno nō edetis: inseruit mendaciū vt diceret: Ab omni ligno nō edetis: cū de vno tāntum ligno scientię boni t mali ꝓceperit deꝰ nō esse giustāduꝫ. ¶ Quia ratiōe autē fefellerit: nihil mirū: qꝛ is qui aliquē circūscribere conat: cōsuetudo est fallere. Nō est igit interrogatio ociosa serpentis. ¶ Sed vt scias in mandato nullu vitium esse potuisse: respondit mulier t ait: Et omni ligno paradisi māducabimus: de fructu aūt ligni qō est in medio paradisi dixit deꝰ: Non manducabitis ex eo: neq tāgetis ex eo ne morte moriamini. Jn mandato quidē nullū vitiū est: sed in relatione mandati. ¶ Eteñ quantū ꝓ sens lectio docet: discimꝰ nihil vel cautiōis gratia iungere nos debere mādato. Si qd eñ vel addas vel detrabas: ꝓuaricatio q̄dam videt esse mādati. Pura est t simplex mandati forma seruāda: vel testimonij series intimāda est. Plerūq testis duꝫ aliquid ad seriē gestorū ex suo ꝓdūcit: totā testimonij fidem partis mendacio decolorat. Nihil igit vel qō bonū videtur addēdū est. Nāq hic quid offensionis habet: prima specie qō addidit mulier: Neq tanget ex eo quicq: Tangetis eñ deus nō dixerat: sed nō edetis. Sed tamē lapsus incipit esse principiū. Nā quę addidit: vel superfluū addidit: vel addendo de ꝓprio semiplenū intellexit dei esse mandatū. ¶ Docet igit nos ꝓfectis series lectionis: neq detrahere aliquid diuinis debere mādatis: neq addere. Nā si io-
Apoc. 22. bānes hoc iudicauit de suis scriptis: Si qs apposuerit inquit ad hęc: adijciet in illū deꝰ plagas quę scripta sunt in libro isto: t q dēpserit de verbis bis ꝓphetę huius: delebit deus partem illius de libro vitę: quanto nihil diuinis mādatis est detrahendū? Hinc ergo cępit ꝓuaricatio prima esse mandati. ¶ Et plerūq putant hoc vitiū nō esse mulieris: sed adę fuisse: ita adaꝫ dixisse muleri dū eam veller facere cautiorē: vt adderet: mandasse deum: neq tangetis ex eo quicq. Habemus eñ quia adam nō eua mandatū acceperit a deo. Nondum eñ mulier formata fuerat. Ipsa quidē verba adę: quibꝰ mulieri dicit: formā seriēq mandati nō ꝓdit lectio: sed intelligimus ꝙ virum ad mulierem seriem transisse mandati. Videro tamē qd alij sentiāt: mihi tamē videtur a muliere cępisse vitiū: inchoasse mendaciū. Nā etsi de duobus videak incertū: tamen seruus ꝓdit: qui prius potuerit errare. ¶ Adde q: ꝓiudicio illa cōstringitur: cuiꝰ t postea prior error inuētus est. Viro eñ mulier: nō muliori vir auctor erroris est. Unde t paulus ait: Adā 1. Ti.
inquit nō est deceptus: mulier autē seducta in ꝓuaricatione fuit. ¶ Nunc videamꝰ vtrū ꝓter adiectionē quę mandato est aplicata: qō additū est obfuisse videak. ¶ Nā reuera si bonū est: neq tāgetis ex eo t ad cautionē ꝓficiebat: cur deus hoc mīme interdixerit: imo nō interdicēdo prohibuisse videak? Itaq vtrūq quęrendū: qua ratione nec permiserit: nec interdixerit. ¶ Sunt eñ qui dicant: q ratione qō fecit videri: nō iussit et tangi? Verum cū in eo ligno audieris naturā fuisse scientię boni t mali: potest ęstimari q: noluit te malū tangere. Satis est eñ nobis videre sathanā: sicut fulgur de cęlo cadentē: Luc. 1.
fm vocē domini: t dantē escam nō luminis sed noctis t tenebrarū filijs: quia scriptum est: Dedit eum in escā populis ęthiopum. Psa. 7
Hoc igit de eo dictū est: q non mandauerit tangi. ¶ Qꝛ aūt nō ꝓhibuerit: qd intelligā: accipe. ¶ Sunt multa quę noceant si ante voluerimus haurire q̄ quę sint illa cognoscere. Nam t de cibis t potu plerūq vsu venit. Quippe si id quod amarū est ante cognoscas indues patientiā. Etsi intelligas illa quę sunt amara ꝓdesse: t indues tolerantiā: ne offendat amaritudo te repentina: et incipias reūcere ꝓfutura. Prodest ergo ante cognoscere: vt ex eo qō cognouerie ꝓfuturum: nec amara fastidias. Sed hęc minꝰ nocere possūt: illud qō magis nisi ꝓuideak nocere possit aduerte. ¶ Gentilis quidā est: ad fidē tēdit: Catechumenꝰ est: maiorē vult accipere doctrinę t fidei plenitudinē: cauet nedū vult discere: male discat: t discat a fotino: discat ab ario: discat a sabellio: tradat se huiusmodi magistris: quorū quędaꝫ eum teneat auctoritas: t inductus quadaꝫ magistrorū ꝓsumptione: teneris sensibus impietas diudicare non nouerit. Prius igitur oculis mentis perspiciat: qd sequatur: videat vbi vita sit. ¶ Tangat denuq diui-

narum vitalia lectionū: vt nullo prauo offē
.14. dak iterpte. Legit ille fabellius: Ego in pa-
tre: ꝛ pater in me: ꝛ dicit vnā esse ploñā. Le-
8.2. git sorinus: Quia mediator dei ꝛ hominuꝫ
8.7. homo chaſt⁹ iesus. Et alibi: Quid me vul-
tis occidere hoiem? Legit etiā arrius: quia
.14. dixit: Qñ pater maior me est. Legit quidē
manifestū: sed qua ratione dictuꝫ sit: debet
ante ptractare secū: vt rationē dictoꝝ pos-
sit aduertere. Dicit quadā magistroꝝ auc-
toritate: ꝛ ꝓfuisset ei nō quęsisse ęs talē inue
nisse doctorē. Sed etiā gentilis si quis scri-
.14. pturas accipiat: legit: Oculū ꝓ oculo: den-
18.5. tē ꝓ dente. Legit etiaꝫ: Si scandalizauerit
te dcctera tua abscide illā: nō intelligit sen-
suꝫ: nō aduertit diuini arcana sermonis: pe
ius labitur ęs si non legisset. Et ideo docuit
quēadmodū dei verbum inuestigare debe
rent: non ꝓfunctorie: nō improuide: sed dili
25.1. genter atq; sollicite. Quod erat inquit ab
initio: qđ audiuimus: ꝛ quod vidimus ocu
lis nris pspeximus: ꝛ manus nrę pscrutatę
sunt de verbo vitę: ꝛ vidimus: et testamur:
ꝛ annūciamus vobis. ¶ Videꝫ q ante ve-
lut manib⁹ quibusdā pscrutatus sit dei ver
bū: ꝛ postea annūciauerit: ꝛ ideo nihil adę
ꝛ cuę forsitan nocuisset verbum: si ptracta-
tibus diligēter mentis quibusdā manibus
ante tetigisset. ¶ Infirmi enī ptractando
ꝛ diligenti⁹ requirēdo: vnuscuiusq; quā nō
intelligūt possunt inuestigare sentētiā. Ler
te illi infirmi id lignum in quo scientia mali
esse cognouerāt: ante quemadmodū tange
rent debuerant pscrutari. Nam ꝛ mali ſpe
nobis potest ꝓdesse cognito. ¶ Et ideo di-
aboli fraudes: vel in hac legimus lectione
vel in ꝓphetia: vt discam⁹ quēadmoduꝫ ar
tes eius cauere possimus. ¶ Cognoscenda
sunt enī temptamēta eius: nō vt sequamur
sed vt docti instructiq; caueamus. ¶ Sunt
hoc loco qui dubitationē habeant: vtrū ex
omni ligno ita dixerit de⁹ esse gustandum:
aut cū de omni ligno: ita de scientia boni et
mali ligno gustaret: an vero de omni ligno
gustandū de solo ligno scientię boni ꝛ mali
dixerit nō esse gustandū: Qui ne id quidez
putāt inutilis esse rationis: qđ ꝗuis noxia
esca huius ligni fuerit: tamē si cū ceteris ede
retur: noxia eē nō posset. Qſiquidē etiā an-
tidotū thiriacū de corpore serpentis confici
solere dicat: quod vtiq; virus corpusq; ser-
pentis cū solum sumſ nocet: cū admiscetur
alijs sanitati est ꝛ saluti. Scientia quoq; bo
ni ꝛ mali si quis sapiētię habeat: si quis vi-
tę semp intendat: si quis cętera virtutuꝫ ge
nera cōsequat: nequaquā inutilis ęstimak.
Hac igit ratione plęriq; putauerūt posse et
am illud intelligi: vt videak deus id inhibu
isse: ne absq; cęteris solum lignū scientię bo
ni ꝛ mali gustaret nō ꝓhibuisse cū cęteris. Et
hoc ideo putant dictū: qr ait deus ad adā:
Quis tibi indicauit: quoniā nudus es: nisi Gen.3.
de ligno a quo ꝓcepera tibi ab hoc solo ne
manducares manducasti? Qđ videret dare
aliquē interpretandi locum: nisi mulier in su-
perioꝝ⁹ dicente serpēte: Quid vtiq; dixit
deus: ne edatis ab omni ligno qđ est in pa-
radiso: respondisset: quod est in medio pa-
radisi dixit deus: non manducabitis ex eo.
In quo ꝗuis mulieris ꝓuaricatuꝛę fides vi
deatur infirmior: tamē nō omnib⁹ adā spo-
liabo virtutib⁹ vt videak in paradiso nullā
assecutus fuisse virtutē: nihil de cęteris gu-
stauisse lignis prausq; culpā incidisset ęs fru
ctus esse aliquos consecutū. Non spoliabo
ergo adam: ne genus humanū omne dispo
liem: qđ innocēs est anteq; sensum accipiat
scientię boni ꝛ mali. ¶ Hecq; enī ociose dictuꝫ
est: Nisi conuersi fueritis ꝛ efficiamini sicut Matth.18.
pueri iste nō intrabitis in regnū cęlorū. Pu-
er enī cum maledicit nō remaledicit: cū pa-
titur nō repercutit: Ambitionū ꝛ rapinarū
tēptamenta nō nouit. ¶ Ergo verius puto
q ne cū alijs quidē fructibus lignum eden-
dum esse ꝓcepit. Nam etsi bona scientia p-
fecto: imperfecto tamē inutilis est. Imperfectū
auferim omnē hominē dicere: quando ipse
paulus quasi imperfect⁹ dicat: Non q iam Phil.3.
acceperim: aut iam pfectus sim: sequor: aūt
si comphendam. Et ideo imperfectio dicit do
min⁹: Nolite iudicare vt nō iudicemini. Et Matth.7.
go imperfecto inutilis scięntia. ¶ Denięq; pec
catū nesciebā: nisi lex diceret: Nō concupi- Ro.7.
sces. Et infra: Sine lege enī peccatum mor-
tuū est. Quid enī mihi ꝓderat scire qđ vita-
re nō poteram? Quid mihi ꝓderat scire: qđ
lex carnis meę ꝑpugnaret? Impugnat pau-
lus: ꝛ videt legē carnis suę repugnantē legi
mētis suę: ꝛ captiuam se in lege peccati. Hec
de cōscientia sua ꝓsumpsit: sed p christi gra-
tiam cōfidit se a mortis corpore liberandū:
Et tu quēquā opinaris scientē nō posse pec
care? Paulus dicit: Nō enim qđ volo facio Rom.7.
bonū: sed qđ nolo malū hoc ago: ꝛ tu arbi-

trarios homini ꝓdesse scientiam: quę delicti augeat inuidiā? ¶ Esto tñ vt pfectus peccare nō possit. In adam de omnes homes ꝙi debat: t ideo ꝓmiscuę generi non cōuenie/bat hūano habere scientiā boni t mali: quā per carnis vitia vt oportebat exercere non poterat.

Quō temptamenta diaboli plena sint mendacij. Et de deceptione mulieris t lapsu ade. Quęadmodum etiam cognouerint se esse nudos t succinctoria sibi fecerint: et quid significent: Ca. xiii.

Discamus igit temptamēta diaboli plena esse mendacij. Vix enī vnus verus videt ex his quę pollicit⁹ est: reliqua falsa cōponit. Sic enī habes: ¶ Et dixit serpens mulieri: Nō morte morieminī. Ecce vnū falsum. Nam morte mortu⁹ est homo: qui secut⁹ est ꝓmissa serpētis. ¶ Deinde addidit: Scit inquit deus: q; quacūq; die comederitis ex eo aduperient oculi vestri. Hoc solū verum: qz infra habes: Quia manducauerūt ambo: t apti sunt oculi eorum. Sed hoc verum q; noceret. ¶ Denicq; nō omnib⁹ aperire oculos vtile: q; scriptum est: Videbunt t nō videbunt. Sed statim agglutinatū mendaciū est: qz adiunxit: Et eritis sicut dij scientes bonū t malū. ¶ In q̄ licet aduertere idolatrię auctorē esse serpentem: eo q; plures deos induxisse in hominū videat errorem. Quędam serpētis astutia. Et hoc fefellit: q; homo sicut dij. Nō solum enī sicut dij esse homines desierūt: sed etiaꝫ
Ps. 81. qui quasi dij erāt: quib⁹ dictum est: Ego dixi dij estis: sui gratiā ꝓdiderunt. ¶ Et vidit mulier q; bonū est lignū ad manducandū: t q; gratū oculis ad videndū: t speciosum est ad intuendum. Infirma auctor iudicij: q̄ de eo qđ nō gustauerat iudicabat. Et ideo nō facile nisi si qđ diligētius ptractauerim⁹ qđ interiore ꝓbauerimus affectu: videt ad opus aliqđ esse sumendū. Accipiens inquit de fructu eius manducauit: t dedit viro suo simul: t manducauerūt ambo. Bene ꝓtermissum est: vbi decipit adā: quia nō sua culpa: sed vitio lapsus vxoris est. ¶ Et aperti sunt inquit oculi eorum: t cognouerūt q; nudi essent. Et ante quidē nudi erant: sed non sine virtutū integumētis. Nudi erant ꝓpter morum simplicitatem: t q; amictum fraudis natura nescirent. Nunc autē multis simulationū inuolucris: mēs humana velat. ¶ Ergo posteaquā spoliatos se illa sinceritate et simplicitate viderūt: integrę incorruptęq; nature quęrere mūdana t manufacta cęperūt quibus nuda suę mentis operirēt: delectationes delectationib⁹ t mūdi huius vmbratiles voluptates: velut folia foliis affuentes: qb⁹ obumbrarēt genitale secretū. ¶ Nā quō clausos oculos corporis habuit adam qui omnia animātia ita vidit: vt bis t nomen imponeret? ¶ Quō cognouerunt? Id est interiore t altiore sentētia: nō tunicā sibi sed virtutū deesse velamina: t assuerunt folia ficus: t fecerunt sibi succinctoria. ¶ Ficū hoc loco ꝓ qua specie debeamus accipere: diuinarū nos docet series lectionum. Aliquidē sanctos esse qui sub vite t ficu requiescunt: scriptura memorauerit t salomon dixerit: Quis plantat ficū: t de fructu eius non manducat? Et dño ad ficū venerit: sed ideo sit offensus q; nō inuenerit fructū: sed folia tantū. ¶ Docet ergo me adā quid sint folia: qui posteaq̄ peccauit de foliis ficus fecerit sibi succinctoriū: qui de fructib⁹ magis eus gustare debuerit. Justus fructū eligit: folia peccator. Quis est fructus? Fruct⁹ inqt spi Ga.
ritus est: charitas: gaudiū: pax: patientia: benignitas: modestia: cōtinentia: dilectio. Nō habebat fructū q̄ gaudiū nō habebat. Nō habebat fidē qui ꝙuaricat⁹ erat mādatum dei. Nō habebat cōtinentiā qui de interdicto sibi gustauerat ligno Ergo q̄unq; ꝙuaricat mandatū dei spoliat atq; nudat: t fit ipse sibi turpis: vult se operire quibusdā ficus foliis: fortasse quibusdā inanibus: vel vmbratilib⁹ sermonib⁹: quos cōpositis mendaciis affuens: t verbū de verbo struens: ad operiendā cōscientiā suę mentis: factiq; velamen peccatoꝝ interit vt pudenda sua cōtegat. ¶ Facit enī supra se folia: q̄ culpam velare desiderans: aut diabolū delicti memorat auctorē: aut carnis ꝓtendit illecebras: aut aliū quēpiam psuasorē ꝓdit erroris. ¶ Et de scripturis diuinis frequēter ꝓmit exempla: quib⁹ iustos in culpā ꝓhibet incidisse: dicēs: Si fōrte in stupris fuerit deꝓhensus: Et abraam cū ancilla cōcubuit: et dauid alienā adamauit: t sibi asciuit vxorem. ¶ Assuit enī sibi quędam exempla de ꝓpheticarum serie scripturarū: fructū earum nō putat requirendū. ¶ Nonne tibi videnť etiā iudęi folia assuere: dum legis spiritalis

verba corporaliter interptant: quoꝝ interp̃ratio fructū omnē viriditatis amittit: damnato maledicto ariditatis ꝛternę. ¶ Bona igit interptatio: hoc est: spiritalis sicus est fructuosa: sub qua iusti sanctiq̃ requiescūt: Quā qui plantauerit in animis singulorū: 1.Cor.3. sicut paulus ait: Ego plantaui: apollo rigauit: manducabit ex ea fructū. ¶ Mala autē interptatio: fructū ferre: viriditatē seruare nō poterit. ¶ Nō igit grauius est: hac se adam interptatione succinxit: eo loco vbi fructum magis castitatis se succingere debuisset. In lumbis enī quib⁹ ꝑcingimur quędā semina generationis esse dicunt. Et ideo male ibi succinctus est adā solijs inutilibus: vbi futurę generationis nō fructū futurū sed quędā peccata signaret: quę manserunt vsq̃ in aduentū dñi saluatoris. ¶ Ceterū posteaq̃ dñs aduenit: sicū inuenit incultā: rogat⁹ ne ei iuberet excidi: vt coleret ꝑmisit. Et ideo iaz nō solijs: sed diuino succingimur sermo- Luc.12. ne: qz ipe dñs ait: Sint lumbi vestri ꝑcincti ꝛ lucernę ardentes. ¶ Unde etiā pecuniā in Mc.12. zonis nostris portare ꝓhibet. Nō enī sęcularia sed ꝛterna debet zona nostra seruare.

De voce domini deambulantis ad vesperā: ꝛ interrogatiōe vel potius increpatione adam: Ubi es. Cur ꝑterea ante increpet adam cū mulier ante gustauerit: ꝛ quid mulier ꝓ sua excusatione responderit: ac de mysterijs istorū: Ca. xiiii.

Gen.3. ET audierunt inquit vocē dñi deambulantis ad vesperā. ¶ Quę est ambulatio dei qui vbiq̃ semp est? Sz puto deambulationē quandā esse dei ꝑ diuinarū scē scripturarū: In quib⁹ dei quędam verba ꝑsentia: cū audim⁹ qz ipse aspi- Ps.33. cat omnia: ꝛ oculi dñi sup̃ iustos: Cū legim⁹ Danie.9. qz ihesus sciebat cogitationes eorū: Cū legimus: Quid cogitatis mala in cordib⁹ vr̃is. Ergo dū hęc recensemus: quasi deambulātē cognoscim⁹ deū. Fugerat ergo peccator: nō quo dei posset latere cōspectū: sed intra cōscientiā suam latere cupiebat: opera sua lucere nolebat. Justi est enī facie ad faciē videre: qz iusti meus nō soluz deo ꝑsens est: ꝑ Esa.1. etiā cū deo disputat: sicut scriptū est: Judicate pupillo: ꝛ iustificate viduā: ꝛ venite disputemus dicit dñs. ¶ Ergo cū legit peccator: has scripturas diuinas: audit vocē dei: quasi ambulantis ad vesperaz. ¶ Quid est ad vesperā: nisi qz culpam suam sero cognoscit: ꝛ sero venit quędā erroris ꝑteriti verecūdia quę errorē ꝑuenire debuerat. ¶ Nam dū culpa feruet in corpore: ꝛ anima exagitatur corporis passionib⁹: nō cogitat deū sensus errantis: hoc est: nō audit deū ambulātem in scripturis diuinis: ambulantē in mētibus singulorū. Dicit enī deus: Quī inha- Leuit.26. bitabo in illis: ꝛ inter eos ambulabo: ꝛ ero 2.Cor.6. illorū deus. Ergo cū in animę sensum redierit potestatis formido diuinę: tunc erubescimus: tunc nos gestimus abscondere: tūc in peccatoꝝ nostroꝝ positi cogitationibus: in medio ligni paradisi vbi peccauim⁹: deprehendimur: latere cupientes: ꝛ arbitrātes q̃ deus nō requirat occulta. ¶ Sed scrutator animorum ꝛ cogitationū vsq̃ ad diuisionē animę penetrās: dicit: Adam vbi es? Quo modo loquit de⁹? Nūquid voce corporea? Nō vnq̃: sed virtute quadaz ꝑstantiore: q̃ vox corporis pōt esse: fundit oracula. ¶ Hāc vocē eius ꝓphetę audierūt: hanc vocē fideles audiunt: impij nō intelligūt. Denię in euāgelio habes: q̃ audiunt euāgelista dicentem patrē: Et clarificaui: ꝛ iteꝝ clarificabo: Joh.12. sed iudęi nō audierunt. ¶ Denię dicebant: Tonitruū factū est. Illi ergo sicut supra habes: quia sentiebat deambulans deus qui nō deambulabat: sic audiebat loquēs de⁹ qui nō loquebat. ¶ Sed quid loquat consideremus. Adā vbi es? Adhuc in his remedium sanitatis est: qz audiunt dei verbum. ¶ Denię iudęi qui sibi clauserunt aures ne audirent: hodieq̃ nō merent audire. ¶ Deinde habent remediū qui se absconderunt. Raz qui abscondit erubescit: qui erubescit cōuertit: sicut scriptū est: Cōfundant ꝛ con- Ps.6. uertant omnes valde velociter. ¶ Deinde hocipsum qō vocat: indiciū sanaturi est: qz dñs quib⁹ miserat ꝛ vocat. ¶ Dicendo aūt: Ubi es? Nō locū quęrit qui nouit arcanū. Neq̃ enī de⁹ clausos oculos habebat vt nō videret latentē. ¶ Denię ideo dixit: Fact⁹ Gen.3. est adaz tāq̃ vnus ex nobis: qz aperuit oculos. Et hic q̃dē aperuit oculos: vt culpā suā videret: quā vitare nō potuit. Magis enī postq̃ peccauimus: nescio quō nostra delicta cognoscimus: ꝛ tunc peccatū esse intellimus: qō anteq̃ peccaremus nō putabam⁹ esse peccatū: Certe non quasi peccatū putabamus esse damnandū. Nā si dānaremus: nō admitterem⁹. De⁹ aūt omniū videt cul-

pas: ⁊ omniū delicta cognoscit: sup omniā animam: sup omniū occulta oculos habet. Quid est ergo: Adam vbi es? Id est: nō in quo ꝑ in quib⁹ es. Nō ergo interrogatio ē: sed increpatio. ¶ De quib⁹ inquit bonis: de qua beatitudine: de qua gratia: in quā miseriam recidisti? Dereliquisti vitā ęternam: ⁊ atrumulat⁹ es morti: consepultus errori. Vbi est illa tua bene sibi cōscia cōfidentia? Timor iste culpā fatetur: latebra ꝓuaricationem. Vbi ergo es: hoc est: nō in quo loco quęro: sed in quo statu. Quo te pduxerunt peccata tua vt fugias deuz tuū quem ante quęrebas? ¶ Fortasse moueat: Cur ante increpat adā: cū mulier ante gustauerit: Sed a ꝓuaricatione sex⁹ infirmior cęperit a verecūdia ⁊ excusatione fortior: vt fęmina erroris causa fuerit: vir pudoris. ¶ Et dixit mu-
Gen. 3. lier: Serpēs decepit me: ⁊ māducaui. Veni abilis culpa: quā sequit ꝓfessio delictoruz. Ideo nō desperata mulier quę non reticuit deo: sed magis ꝓfessa peccatū est: quā medicabilis secuta sentētia est. Bonū est cōdemnari in peccato: ⁊ flagellari in delicto: vt cū hominib⁹ flagellemur. ¶ Deniq; cum q: voluit crimen negare: indign⁹ iudicat⁹ est qui puniret in peccato: sed remissus est sine ꝓscripto pęnę: fortasse non tam maiori crimine parricidij: illud enī cōmisit in fratrē: ꝙ sacrilegij qō deo credidit mentiendū: dicens:
Gen. 4. Nescio: nūquid ego custos fratris mei suz? ¶ Et ideo accusatori diabolo eius accusatio reseruata est: vt cum eius angelis flagellet: qui cū hominib⁹ noluit flagellari. ¶ Deniq;
Ps. 72. de talib⁹ dictum: Nō est declinatio mortis eoꝝ: ⁊ cū hominib⁹ nō flagellabunt? Alia ergo ratio mulieris: quę licet culpam ꝓuaricationis inciderat: tamē de paradisi lignis habebat adhuc virtutis escam: ⁊ ideo dixit peccatū suū: ⁊ reputatū est ei ad veniā. Ju-
Prouer. 18. stus enī accusator est sui in principio sermonis. Neq; enī potest quisq; iustificari a peccato: nisi fuerit peccatū ante ꝓfessus. Unde
Esa. 43. dño ait: Dic iniquitates tuas vt iustificeris. ¶ Ergo q: cui a ipsa cōfessa delictū est: mitior sequit ⁊ ꝓfutura sentētia: quę cōdemnaret errorē: ⁊ veniā non negaret vt ad virum sum conuersa seruiret. Primū ne eam facile delectaret errare: deinde vt sub fortiore vase locata nō traduceret virū: sed magis viri cōsilio ⁊ ipsa regeret. ¶ In quo quidē mysterium christi ⁊ ecclesię euidenter agnosco.

¶ Designatur enī ecclesię ad christū futura ꝓuersio: ⁊ religiosa seruitus subdita dei verbo: quę multo sit melior q̄ sęculi huj⁹ libertas. ¶ Deniq; scriptū est: Dominū deū tuū Matth.
adorabis: ⁊ ipsi soli seruies. Hęc igitur seruitus dei donū est. ¶ Deniq; inter benedictiones numerat huius seruitutis obsequiū. ¶ Nam ⁊ isaac in loco benedictionis eā dedit esau filio suo vt seruiret fratri suo. ¶ Deniq; benedictionē ille poscebat: etsi vnā sibi cognouisset esse ꝓreptam: tamen aliā postulabat dicens: Nūquid vna benedictio tibi Gen. 2
est pater? Per hanc igit seruitutē illam qui per gulam primitias suas antevendiderat: ⁊ studio venationis agrestis gratiā benedictionis amiserat: credidit seipso futurū esse meliorē: si typum christi veneraret in fratre. Hac enī seruitute pollet popul⁹ christianus: sicut ⁊ dñs ad discipulos suos ait: Qui vult Matth.
inter vos primus esse: sit omniū seru⁹. ¶ Deniq; hāc seruitutē operat charitas: q̄ est spemaior: ⁊ fide est. Unde scriptuz est: Per cha Gal. 5.
ritatē seruite inuicem vobis. ¶ Hoc est ergo mysteriū qō ait aplus esse in christo ⁊ in ec- Eph. 5.
clesia. Hęc enī vere in ꝓuaricatione ante fuit: sed salua erit per filioꝝ generationē in fi 1. Tim.
de: ⁊ charitate: ⁊ sanctificatione: cū castitate. Pꝛeuaricata vtiq; in patribus genera... boim salua p filios: vt qō in iudęis offenderat: in christiana posteritate corrigeret.

Qua ratiōe veniabilis fuerit deceptio mulieris. Et quēadmodum serpens typus sit delectationis: et de sententia damnationis in serpētem: ac etiam condemnatione ade: ⁊ de discretione inter istas sententias: Ca. xv.

¶ Serpens inquit me suasit. Et hoc veniabile deo visū ē: eo q̄ nosset multas ad decipiendū vias esse serpentio: q̄ transfiguratur in angelū lucis: et mi- 2. Cor. 11.
nistri eius sicut ministri iusticię sunt: falsa imponentio rebus singulis nomina: vt temeritatē dicat esse virtutē: ⁊ auaricię nomē imponat industrię. ¶ Serpens enī mulierē decepit: virū mulier ad ꝓuaricationez deveritate deduxit. ¶ Serpentis typum accepit delectatio corporalis. Mulier symbolū sensus est nostri: vir mentis delectatio. Ita q̄ sensum mouet: sensus mēti transfundit quā acceperit passionē. ¶ Delectatio igitur prima est origo peccati. Ideoq; nō miremur

tur ante serpens damnek iudicio dei: secundo mulier: tertio vir. Secundū erroris ordinē: dānationis quoq; ordo seruatus est. Delectatio enī sensum: sensus autē mentē captiuā facere cōsueuit. Vt scias autez quia serpens typus est delectationis: dam-
Gen.3. nationē eius aduerte: Supra pectus inquit tuū ⁊ in vtero tuo ambulabis. Qui sunt qui in vtero suo ambulāt: nisi qui ventri et
Phil.3. gulę viuūt: quorū deus venter ē: ⁊ gloria in pudendis eorum qui terrena sapiūt: ⁊ cibo onerati ad terrena curuantur? Bene ergo delectationi ait: quę cibis intēta terrā videtur manducare. Supra pectus tuū ⁊ in vtero tuo ambulabis: ⁊ terrā manducabis omnib⁹ diebus vitę tuę. Tollenda est omnis excusatio diaboli: ne fōrte malicię suę aliqd possit obtendere: vt dicat iniquitatē suā ex cōdemnatione venisse: Et ideo ad nocendū hominib⁹ ptinaciter obniti: q: ideo damnatus est vt noceret. Qō videk esse primum opinioni: si tanquā dānationis accipimus istā sententiā. Nō enī deus ad hoc serpentem dānauerat vt noceat: sed quid futurus esset: ostēdit. Et quidē tēptatio illa q̄ amplius hominē, pfit superius demōstrauimus: ꝑ tamē cū legerimus qō scriptū est dicente deo: Honorificātes me honorificabo: et contemptoꝛ mei honore priuabitur: licet nobis et his verbis aliquid ęstimare. Deus enī operaꝛ qō bonū est: nō quod malū. Ergo doceant te verba diuina: quia operatur gloriā: pēnā relinquit. Honorificātes me inquit honorificabo: honorē: bonoꝝ operationis suę esse declarans. Et cōtemptores inquit mei: nō dixit: honore priuabo: sed honore priuabunk. Nō suę opationi deputās eorum iniuriam: sed quid futurū esset ostendens. Ergo hic nō dixit: facio te supra pectus tuū: ⁊ in vtero tuo ambulare: et terram māducare omnes dies vitę tuę: Sed ambulabis inquit ⁊ manducabis: vt ꝓfitēre magis de serpēte quę futura sunt videres q̄ ꝑ scripsisse quid faceret. Terra inquit tibi cū
1.Cor.5. bus erit: nō anima. Nā ⁊ hoc peccatoꝝ ꝓ deest. Vnde et aplus: tradidit hmōi in interitum carnis vt spiritꝰ saluus sit in die dñi nostri iesu christi. Pectore autē ⁊ ventre aiꝝ reptare serpentē: nō tam ꝓpter corporis figuram: q̄ q̄ ꝓpter terrenas cogitationes: de illa cęlesti beatitudine sit lapsus. Pectus enī frequēter recessus quidā accipit sapientię. Et ideo apls supra pectꝰ christi reclinat caput: nō in terrā deiecit. Ergo si sapiētia diaboli: ferus imanissimus cōparatur q̄bus intra pedes pectꝰ sit: sed etiā homines qui terrena sapiūt: nec interiore affectu erigunk ad cęlū: vtero videnk reptare ꝓ terrā: vtiq; ventrē animę nostrę: nō corruptibilibus sęculi hui⁹ implere: sed magis dei verbo satiare debem⁹. Bene igit dauid ꝓsōnā suscipiēs adq̄: dicit: Humiliata est in pul
Ps.43. uere aia mea: adhęsit in terra venter meus. Adhęsit enī dum cōfigurak serpenti: qui pascitur iniquitate terrena. Ideoq; nos apostolus configurari dicit oportere christo: vt virtus christi ꝓtendat in nobis. Quę sententia nō putatur in serpentē grauis: cū etiam adam qui leuius peccauit tali condemnatur sententia. Scriptū est enī: Maledic-
Gen.3. ta terra in operib⁹ tuis. In tristicia manducabis eam omnes dies vitę tuę. Videtur certe similitudo quędā esse sententię: sed tamen in ipsa similitudine magna discretio. Interest enī vtrū manducet aliquis terrā: sicut serpenti dictū est: Quia terrā manducauit: an vero sicut homini dictū est: In tristicia manducabis. Adiectio enī ista: in tristicia: discretionē facit. Discretio quā vim habeat cōsidera. Bonū ē mihi i tristicia magis terram manducare: q̄ in delectatione: hoc est: vt in actu q̄dā ⁊ sensu corporis cōtristari videar: q̄ delectari in peccato. Multi enī ꝓpter nimias iniq̄tates nō suscipiūt
1.Cor.9. peccati cōscientiā. At vero ille qui ait: Castigo corpus meū: ⁊ seruituti redigo: contristatur in nostroꝝ pēnitentia peccatoꝝ: q: sua tanta delicta nō habuit: vt in hic cōtristari deberet. Deniq; ⁊ nobis suadet vtilē istam esse tristiciā: quę fm deū nō fm sęculū
2.Cor.7. est. Oportet inquit vos cōtristari in pēnitētia fm deum. Nam fm deū tristicia salutez operatur: sęculi autē tristicia mortē operaꝝ. Sed ⁊ de veteri testamēto accipe illos agratiam pueniſſe: qui cōtristabank in operibus corporalib⁹. Illos vo i supplicio remānsisse qui delectabank hui⁹ mūdi operibus. Deniq; hebręi qui ingemiscebāt in laboribus ęgypti: iusto⁹ gratiam cōsecuti sunt. Et quia panez in tristicia manducarūt: esca donati sunt spirituali. Ęgyptij vero qui talia opera cuz exultatione celebrabant: regi detestabili seruientes: nullam veniam sunt adepti. Sed ⁊ illa distinctio q̄ serpenti di-

cit: Quia terrā manducabit: Adę aūt: In tristicia inḋt manducabis: ⁊ cū sudore manducabis. ā manducabis ſgnū agri: vt quēdā intelligam⁹ in his eſſe ꝓceſſū: Et qñ terram māducam⁹: in ꝙdā malicia eſſe videamur: qñ ſgnum: in quodam ꝓceſſu: qñ vero panē cum cōſummata fuerit fortitudo. ¶ Ergo et nos habeamus ꝓceſſum vitę hui⁹: ſicut habuit ⁊ paulus qui dicit: Viuo autē iam nō ego: hoc eſt: non ego qui terrā ante mandu cabā: Nō ego qui ſgnū: quia omnis caro ſgnum: ſed viuit in me chriſt⁹: hoc ē: viuit panis ille viuus qui venit e cęlo: viuit ſapientia: viuit gratia: viuit iuſticia: viuit reſurrectio. ¶ Deinde cōſidera: q⁹ nō eſt maledict⁹ homo: ſed maledict⁹ eſt ſerpens. Nec terra in ſe maledicta eſt: Sz maledicta inquit in operib⁹ tuis: Ad animā dictū eſt. Tunc terra maledicta eſt ſi habeas opera terrena: id eſt: opera ſecularia. Et maledicta nō in vniuerſum: ſed vt ſpinas ⁊ tribulos generet: niſi fuerit humanę ſtudio opatiōiſ exercitata. ¶ Ꝙ ſi eam exercuerimus in labore quidez ⁊ ſudore: ſed tamē panem manducabimus. Repugnat eiſ lex carnis legi mentis. ¶ Et laborandū nobis eſt ac deſudandū: vt caſti gemus corpus: ⁊ ſeruituti redigam⁹: et quę ſunt ſpiritalia ſeminemus. ¶ Si eiſ carnalia ſeminauerimus: quę carnalia ſunt metemus. Si vero ſpiritalia ſeminauerim⁹: metem⁹ ea quę ſunt ſpiritalia.

Gal. 2.

Eſa. 40.

Gal. 6.

¶ Sancti Ambroſij epiſcopi liber de paradiſo explicit.

¶ Capitulorū libri primi de Cain ⁊ Abel ſancti ambroſij epiſcopi: recollecta annotatio.

Quid auctor in hoc opere ꝓſequi intendat ex cōtinuatione huius libri ad ſuperiorē. Et de generatiōe Cain ⁊ Abel. Quid etiam p iſtos duos fratres: ſimiliterq⁹ p eſau ⁊ iacob iuxta vnū intellectū myſtice atq⁹ moraliter ſignificet. Ca. I.

De myſterio in ꝓmemoratis fratrib⁹ ſm ſcripturam ⁊ auctoris intelligentiā figurato: Et quid p hoc intelligi detur: qō in libris regum legit: Et apoſtatus eſt ad patres ſuos. De cōparatione ꝓterea iſaac et moyſi quantū ad typum ⁊ figurā quę in eis ꝓceſſit. Et qua ratione de moyſe non legat ſicut de cęteris: Quia deficiēs mortu⁹ eſt: ac de ignorantia ſepulturę ipſi⁹. Ca. II.

Quid iuxta moralē interꝓtationē auctor ſignificari velit p hoc quod ſuperius cōmoratū eſt: Et adiecit parere abel. Et de ſtatibus ac officijs abel ⁊ cain. Qua ratione etiā cū ante generatus ſit cain: in deſcriptione vitę: ſtatus ⁊ operis vſus: abel prius cōmemoret. Ca. III.

Ꝙ nō ſolum naturę exemplis ſed ⁊ fidelib⁹ diuinę ſcripturę teſtibus cōprobet malitiā tēpore ꝓcedere virtutē. Et quēadmodum ſm myſterium latens in litteris: duę mulieres vnicuiq⁹ noſtrū cohabitent inimicitijs ⁊ diſcordijs diſſidētes: quarū vna voluptas: altera vero virtus nominatur. De voluptatis quoq⁹ deſcriptione ⁊ retibus ipſius fallaciſq⁹ ſuaſionib⁹ quib⁹ mentē dolo capere nitit. Ca. IIII.

De occurſu virtutis fauciū ⁊ caro caſurū miſerantis. Ac ne inter moras illecebris demulcentibus mens capiat: pulcherrimis illā rationibus a fallaci voluptate auertētis ⁊ ad ſe trahentis: cū deteſtatione commemoratę meretricis: ⁊ falſitatis ipſi⁹ detectione. Ꝙ etiā dñs ieſus docuerit quēadmodum aduerſus huius mūdi temptationes reſiſtat: ⁊ de tribus laqueis quos illi diabolus teтēderat. De vituperatione quoq⁹ gulę atq⁹ auaritię: ⁊ cōtrariarū virtutū cōmendatione. Ca. V.

De rememoratiua ſuperior⁹ recapitulatōe: ⁊ tribus nō ꝓtereūdis quibus dom⁹ ieſus officia humanę deuotionis deſtruit: ⁊ quēadmodū mens hęc audiens ſe a vo-

luptate auertat: ꝛ virtuti adiũgat: studia ꝙ illius eligat. Quibus ꝛ sanct⁹ iacob vir plenus exercitatiõis mentẽ intẽdit. Quꝙ ideo pastor ouiũ inducak: quia imperitare corpori ꝛ sensibus eius: ac voluptatib⁹ votisq; modũ tenere: ꝓstantius ęstimetur ęs regere ꝓlos vel vtrib⁹ ꝓesse. Ca. VI.

De oblatione cain ex fructibus terꝛ: ꝛ crimanatione illius: ac de informatione ꝛ instructione p legẽ diuinã quomõ vota soluui debeant. Ca. VII.

Quꝛ prima voti gratia sit celeritas solutõis: vt ex studio ĩmolationis abrąꝛ: ꝛ scriptura diuina: ꝛ vocatione zachei comprobatur. De incitatione quoq; ac admonitione vt cito vota nostra soluam⁹. Ca. VIII.

De reꝓhensione pharaonis: qui vt ꝓ eo rogaretur in crastinum distulit: ꝛ exaltatus mẽte deũ oblusceb ak. Quãtũq; humilitas orationẽ cõmendet. Et qꝛ melior votorum sit solutio laudare deũ. Quꝛ ꝓterea illa cõmendanda sit orationis ꝛ voti disciplina vt nõ diuulgemus orationẽ: sed abscondita teneamus mysteria: sicut abrahã ꝛ patres tenuerũt: ꝛ quẽadmodũ dom⁹ in euãgelio docuit: ꝛ quę in oratione caue re debeamus. Ca. IX.

De transitu ad aliud vitiũ oblationis ipsi⁹ cain: qui obtulit nõ de primis fructib⁹ primitias deo: ꝛ quid ꝙ primitias intelligak. Quꝛ abel obtulerit hęc munera: ꝛ etiã talia qualia lex ꝓbauerit: cũ pulchra mysteriorum legis explanatione: ꝛ quemadmodũ interiora mundare debeamus: ꝛ ibidẽ quęrere quę dño sanctificemus. De similitudine quoq; cõceptionis ac parturitionis fęminaꝛ ꝛ animę: partuũq; eiusdẽ distinctione. Ca. X.

Finis.

Sancti Ambrosii mediolanẽsis episcopi de Cain ꝛ Abel liber primus: In quo historia ꝓsequendo eorũdẽ fratrũ ortum: vite statum: operis vsum: oblationisq; differẽtiam: cũ abditorũ mysteriorum explanatione diligenter describit: fęliciter incipit.

Quid auctor in hoc opere ꝓpose qui intẽdat et cõtinuatione huius libri ad superiorẽ. Et de generatione cain ꝛ abel. Quid etiã per istos duos fratres: similiterq; per esau ꝛ iacob iurta vnũ intellectũ mystice atq; moraliter significet: Ca. I.

DE paradiso in superioribus ꝓ capta nostro vt potuim⁹ qõ dño infudit sensus inuenit digessim⁹: si quib⁹ adęq; atq; euq; lapsus est cõprehensus: Nec quoniã illa penes auctores nõ sterit culpa: sed qõ penes est deteriorẽ inuenit hęredẽ: sequentẽ adoriamur historiã: et ea quę ꝛm scripturas annexa sunt diuinas nostro opere ꝓsequamur. Adã aũt cognouit euã mulierẽ suã: quę concepit ꝛ peperit cain: ꝛ dixit: Acquisiui hominẽ ꝓ deũ. Quę acquirimus: ex quo ꝛ a quo ꝛ ꝙd acquiramus cõsiderari soler. Et quo tanq; ex materia: a quo quasi auctor: ꝓ quid tanq; ꝓ aliqđ instrumentũ. Nũquid hic sic dicit: Acquisiui hominẽ ꝓ deũ: vt deũ intelligas instrumentum? Nõ vtiq; : sed vt intelligas auctorem ꝛ operatorẽ deũ. Unde magis deo detulit cũ dixit: Acquisiui hominẽ ꝓ deũ: vt ꝛ nos cũ aliquid acquirim⁹: vel omneꝫ eventus secũdoꝫ: deo magis deferre q; nobis arrogare debeamus. Et adiecit parere abel. Cũ adijcitur aliquid: qđ primo erat tollit. Jdq; colligit ex arithmeticę ꝓportionibus aut animę cogitationib⁹. Addito eñ numero fit alt⁹ numer⁹: aboletur superior: ꝛ cogitatio accedens noua excludit superiorem. Ergo cum adijcitur abel: auferꝛ cain. Nõ nominũ interꝓtatione plenius deprehendi tur. Cain etenim dictus est acquisitio: qꝛ omnia sibi acquireret. Abel qui omnia referret ad deum: pia deuotus mentis attẽtione: nihil sibi arrogans vt superior frater: sed totus tribuens conditori qđ accepisset ab eo. Duę itaq; sectę sunt sub duorũ fratrũ nomine cõpugnantes inuicem ꝛ cõtrarie sibi. Una quę totũ menti suę deputat tanquã principali: ꝛ quasi cuidam cogitatiõi ꝛ sensus ꝛ motus omnis auctori: hoc est: quę omnes inuentiones humano ascribit ingenio. Altera quę tanq; operatori ꝛ creatori omniũ deo defert: ꝛ eius tanq; parentis atq; recreatis subdit omnia gubernaculo. Illa prior cain significak: hęc posterior abel dicitur. Has duas sectas anima vna parturit. Et iõ

germane habentur q vno fundãtur vtero. ¶ Sed cõtrarie sunt: qz oportet eos cũ quodam animę partu editę fuerint diuidi ac separari. Compugnãtibus eñ hospitiuz esse vnũ perpetuo nõ potest. ¶ Deniq; rebecca cũ duas naturas humani igenij parturiret: vnã mali: alterã boni: casq; exilire intra vterum sentiret suũ. ¶ Esau eñ typus erat malicię: iacob figurã bonitatis gerebat. Mirata quid illud esset q discordiã quandã cõcepti cerneret fœtus: cõsuluit deum vt passionem ꝓderet: medelã daret. Itaq; precanti
Gen.25. est responsum edituz: Duę gentes in vtero tuo sunt: t duo populi de vẽtre tuo exibũt. ¶ Q; si ad animã referas: eandẽ genitricem boni t mali intelliges: quia ex quodã fonte animę vtrũq; demanat. Sed hoc sobrij solet esse veriq; iudicij vt repudiato malo: vel enutriat qđ bonũ est atq; confirmet. Prius ergo q̃ pariat bonũ est exhibere reuerentiã deo debitã: vt ipi totũ deferat: sua nõ ꝓferat. ¶ Cum vero genuerit confessionẽ qua defertur deo: deponit cordis sui tumorem. Adiiciens ergo deus bonuz animę dogma abel: abstulit impiorũ dogma cain.

¶ De mysterio in ꝓmemoratis fratribus scõm scripturam t auctoris intelligentiã figurato. Et quid per hoc intelligi detur: quod in libris regum legitur: Et apposit⁹ est ad patres suos. De cõparatione preterea isaac t moysi quantũ ad typũ t figuram que in eis ꝓcessit. Et qua ratione de moyse non legatur sicut de ceteris: Quia deficiens mortuus est: ac de ignorãtia sepulture ipsius: Ca. ii.

Ego tamen hoc loco fm scripturam mysteriũ magis duorũ populorum intelligo: qõ deus adiiciẽdo ecclesię suę fidem pię plębis abstulit perfidiã populi ꝓuaricantis: quãdoquidẽ verba ipsa hoc significare videantur dicente deo: Duę gentes in vtero tuo sunt: t duo populi de ventre tuo exibũt. Hęc figura synagogę t ecclesię: in his duobus fratribus ante ꝓcessit cain t abel. ¶ Per cain parricidalis popul⁹ intelligitur iudęorũ: qui domini auctoris sui: t fm marię virginis partũ fratris: vt ita dicam: sanguinẽ persecutus est. Per abel autez intelligitur popul⁹ christian⁹ adhęrẽs deo:
Ps.72. sicut t dauid ait: Mihi autez adhęrere deo bonũ est. Et vt cęlestib⁹ se attemperet t a terris seꝑaret: et alibi: Defecit inquit anima mea in verbũ tuũ: eo q ordinẽ viuendi atq; vsum: nõ in terrenis voluptatib⁹ sed in verbi agnitione posuisset. ¶ Et quo cognoscat nec illud ociose scriptũ esse sed ꝑpense atq; examinate qõ legimus in regnoꝝ libris: Et apposit⁹ est ad patres suos. Intelligi enim datur qõ patrum similis fuerit fide. Unde claret nõ ad sepulturã corporis sed ad consortiũ vitę relatum. ¶ Deniq; de isaac non ꝓfunctoue scriptũ putatur q requiens corporis istius specię que animę suę attemperabat apposit⁹ sit ad genus suũ: eo q patris sui moribus adhęserit. Pulchre aũt ad genus ait: nõ ad populũ: sicut alibi. Nam legim⁹ alios locis apposit⁹ fuisse ad populũ suũ. ¶ Sed isti nõ tam ꝓstantes. Ꝓstantior autẽ qui paucorũ similis fuerit t nõ plurimorũ. Plures in populo suo q̃ genere. Et ꝓstãtius dicitur paucorũ similem esse q̃ plurimorum. ¶ Qui ergo dei erat generatus ꝓmissione: qui ad sacrificiũ ꝓbandę pietatis electus: qui vnius vxoris: hoc est: solius sapiẽtię societate cõtentus: superni illi⁹ generis quod est vnum sibiq; semp cõueniens: nõ plebeię vilitatis imitator: astruendus fuit scripturę diuinę testimonio. ¶ Eterñ vbi labor: docetrinę meditatio: illic cum pluribus cõmune collegiũ: t quoddã populare consortiũ est. Audiendo eñ plerique ꝓficiunt quos nominauit populũ. ¶ Ubi aũt nõ humana traditione sed ingenuosa collectione sine vsu laboris disciplina capitur: illic sublimis generis incorrupta sinceritas est. Et ideo isaac tanq̃ dei munus ad genus suũ magis q̃ ad populũ apositus legitur: vt diuinorũ potius q̃ humanorũ imitatorẽ esse sedulũ recognoscas. ¶ Beata t illa mens que species t ipsũ genus supgredięs: merek audire qđ dictum est ad moysen cũ separaret a populo:
Exo.32. Tu autẽ sta mecũ. Nam sicut in isaac domi nicę incarnationis typus humanę generationis supgressus cõsuetudinẽ vicit priores: ita vt in eo nõ vulgaris popularisq; gratia: sed specialis ꝓrogatiua ꝓcelleret: sicut lectio docet. Abrahę eñ dicte sunt repromissiones t semini eius: nõ dicit: et seminib⁹ tanquã in multis: sed sicut vni: hoc est: seminis tuo qđ est christus. Ita etiã in moyse ventuGal.3. ri doctoris figura qui legẽ doceret: euangelium ꝓdicaret: impleret testamentũ vetus:

nouum cõderet: cęleste populis alimentum
daret: humanę dignitatẽ cõditiõis excessit:
eousq; vt dei donarẽ nomine: sicut habe-
ro.7. mus scriptũ dicente domino: Posui te deũ
pharaoni. ¶ Etesi victor passionũ omniũ:
nec vllis captus sęculi illecebris qui omnes
istam fm corpus habitationẽ cęlestis puri-
tate cõuersationis obduxerat: mentẽ regẽs:
carnem subiciens: ⁊ regia quadã auctorita
te castigans nomine dei vocatus est: ad cu-
ius similitudinẽ se ꝓfectę virtutis vbertate
formauerat. Et ideo nõ legimus de eo sicut
de cęteris: Quia defecit & mortu⁹ est: sed per
verbũ dei mortuus est. Deus enim neq; defe-
ctionẽ aut diminutionẽ patitur: neq; adiec-
tionem capit. ¶ Vnde ⁊ addidit scriptura:
Quia nemo scit sepulturã eius vsq; in ho-
diernũ diem: qõ ad translationez magis q̃
ad interitum intelligas. Mors enim secessio
quędã est animę ⁊ corporis. Mortuus igit̃
est per verbũ dei: vt aut scriptura: non scõm
verbũ: vt aduertas: nõ nunciuz mortis sed
gratię: munus expẽsum qui translatus ma-
gis q̃ derelictus est: cui⁹ nemo nouit sepul-
turam. Quis enim in terrenis reliquias eius
potuit deꝓhendere: quem secũ esse dei filiꝰ
in euãgelio demonstrauit? ¶ Deniq; ⁊ heli-
as simul est a quibusdã vilius qui translat⁹
curru est: nõ sepultus nec mortuus legitur:
viuit enim qui cũ dei filio est. Moyses autez
Dt.32. mortuus quidem legitur: sed per verbũ dei
mortuus: ꝑ quod facta sunt omnia. Verbo
autẽ dei cęli firmati sunt. Per verbũ igitur
dei nõ lapsus operis sed firmamentum est.
Nõ ergo tanquã relapsus in terrã deꝓhen-
ditur corporis solutione: sed tanquã verbi
cęlestis operatione donatus et munere: vt
quietẽ magis caro eius q̃ bustũ acceperit.
¶ Bene autẽ inter dominũ ⁊ seruum seruatur
distantia: vt ꝓgratiã domini intelligas
serui gratiã. ¶ De moyse legitur: Quia
sepulturam eius nemo scit: de christo autez
sepultura eius de terra sublata est: quia ille
scõm mysterium legis expectabat redemptio
nem vt resurgeret: hic scõm euangelij donũ
redemptionẽ nõ expectabat: sed donabat.
Et ideo sepultura eius ignorata nõ est sed
elcuata: quã diu⁹ creatura tenere nõ potu
it: quia ꝑ ipsum omnis creatura ꝑuenit a
corruptiõis seruitio eleuari. ¶ Nemo ergo
scit sepulturã moysi: quia vitã eius omnes
nouerunt. Christi autẽ sepulturam vidim⁹
sed nunc iam nõ nouimus: qui resurrectio-
nem eius agnouim⁹. Debuit enim cognosci
tumulus ei⁹ vt resurrectio manifestaretur.
Et ideo in euangelio: tumulus fima expłli
one describitur. In lege non quęrit: quia li
cet resurrectionẽ eius lex annũciauerit: no-
bis tamen euangelij series plenissime com-
ꝓbauit.

¶ Quid iurta moralem interpreta
tionem auctor significari velit per
hoc quod superius cõmemoratus
est: Et adiecit parere abel. Et de sta
tibus ac officiis abel et cain. Qua
ratione etiam cum ante generatus
sit cain: in descriptione vite: status
⁊ operis vsus: abel prius comme-
moretur: La.iii.

Ergo vt quod ꝓposuimus cõplea-
mus. ¶ Adiecit inquit parere abel:
hoc est: meliorem. Eua quę grauiter
ante peccauerat: ex se generauit senteuti-
am: vt superiorus sententię aboleret errorẽ.
Mentior: nisi hoc in vniuersis cõprobatur.
Ita enim nascimur vt ante infirmus infantię
sensus in nobis sit: postea pueritię corporis
tantũmodo curam sciens: nullum cultum:
nullã habens obseruantiã diuinorũ. ¶ Un-
de ⁊ euidenti naturę nouitate ortum iesum
christum ex virgine vt ꝓbaret ꝓpheta ait:
Ecce virgo in vtero accipiet ⁊ pariet filium Isa.7.
⁊ vocabitur nomẽ eius emanuel: butyrum
⁊ mel manducabit: ꝑuisq; sciat malum aut
bonũ: nõ credet malicię vt eligat quod bo-
num est. Et infra: Ꝑuisq; sciat puer vocare Isa.8.
patrem ac matrẽ accipiet virtutẽ damasci ⁊
spolia samarię cõtra regem assyriorũ. ¶ So
lus enim fuit qui non est captus sęculi huius
vanitate ⁊ carnali tumore: vtpote qui se hu Phil.2.
miliauit factus obediens vsq; ad mortem:
Lõge vnicuiq; nostrũ dissimilis: quia nos
frustra extollimur mente carnis inflati. Un Job.15.
de et nemo sine peccato: nec vnius diei in-
fans: Ille aũt peccatum nõ fecit. ¶ Et ideo
in nobis ante nascitur cain seipsum ꝓferẽs:
Postea abel generatur in quo sit reuerẽtia
diuinitatis. Prius ergo irrepit qõ malum
est: postea agnoscitur quod bonũ est. Ubi
autẽ bonum ibi iustũ: vbi iustitia ibi sancti
tas: hoc est: abel qui adhęret deo. ¶ Et fac-
tus est inquit abel pastor ouium: cain autẽ
operabatur terram. ¶ Nõ est ociosum q̃ cũ
ante generatus sit cain: vt lectio docet: ꝑ-

latus sit hoc loco abel: nec idem sit ordo nominū qui est ordo nature. ¶ Quid sibi vult mutatio ordinis: vt prius iunioris meminerit vbi scribitur vite status: operisq; vsus? ¶ Officiorum interrogemus distantiam: vt colligamus causam prelationis. Operari terram vsu prius est: gratia inferius q̄ oues pascere. Hoc enim instar est cuiusdaz doctoris t principis. Meritoq; prior se a vetustioribꝰ inchoauit: iunior recentiora preterulit: quę nullas spinas: nullos tribulos germinarēt: nulli sententię essent obnoxia. ¶ Deniq; peccati reus adam de paradiso dimissus est voluptatis vt operaretur terrā. ¶ Recte ergo vbi nascunt bi fratres: seruat etiā in p̄dicando ordo nature. Vbi vero ex primitur disciplina viuēdi: senior iunior antefertur: quia etsi tempore iunior virtute p̄stantior est. Innocētia em̄ tēpore posterior est q̄ malicia: t quadā super ętate: sed meGen.4. ritorū nobilitate antiquior. Senectus enim venerabilis est: non annis incana sed moribus. Et ętas inquit senectutis vita immaculata. ¶ Vbi ergo generatio expectanda p̄ueniat cain: vbi disciplinarū fit p̄dicatio p̄curat abel. ¶ Adolescentiam igitur t ipsam in exordijs iuuētutē variarum illecebris passionum seruere quis abnuat? Sz vbi maturior ętas successerit: tanquā pubescentis lasciuię tēpestate discussa tranquillitatē refundi t in quosdā portus quietos lasse animę nauigiū subducere. Itaq; graueo motus nostrę adolescētię fida senectutis statione placidantur.

¶ Quod non solum nature exemplis sed t fidelibus diuine scripture testibus comprobetur malicią tempore p̄cedere virtutem. Et quēadmodum scōm mysterium latens in litteris: due mulieres vnicuiq; nostrū cohabitet inimicitijs t discordijs dissidentes: quarum vna voluptas: altera vero virtus nominatur. De voluptatis quoq; descriptione t retib⁹ ipsius fallacibusq; suasionibus quibus mentē hominis capere nitit: Ca. iii.

Habet illa ętatis stipendiū: virtus autē prerogatiuā glorię: qua plerūq; iusto iniquus iudici cedit. ¶ Cui⁹ rei testis est fidelis diuina scriptura: quę docet esau cognomie stulticię virū cessisse patienter primatus suos fratri suo iacob ita vt diceret: Ut quid mihi primatus? Sz quos iste posthabuit: hos vir cognomēto exercitationis predix⁹ quęsiuit mereri. Nōne tibi videtur esau tanquā in agone victus: t ꝓprię mentis infirmitate imparē se existimans: cessisse victori coronā: quē videbat nullis passionuz illecebris inflecti: quarū ipse paluerē sustinere nō poterat: Ut q̄d mihi inquit primat⁹? ¶ Apud ignauos em̄ nulla sūt insignia virtutis: apud sapientes prima habentur: studia em̄ virtutis quędā instrumēta sunt. Itaq; sicut bellator sine armis esse non potest: ita nec sine exercitatione virtus. ¶ Unde t dominꝰ in euāgelio ait: A diebus iohānis baptistę regnum cęlorū cogitur t cogentes diripiūt illud. Et alibi: Quęrite regnū dei t ecce omnia p̄sto sunt vobis. Matt. Matt. ¶ Non dormientibus neq; ociantibꝰ sed vigilātibus t laborantibus pollicent p̄mia: t labori merces parata est. Qui licet nō suauis ad gratiā: tamen fructuosus ad p̄mū est. ¶ Docet hoc sermo legis: sicut scriptū inuenim⁹: Si fuerint Deut. inquit vni homini duę vxores: vna earū dilecta: altera odibilis: et pepererint ei ambę filios dilecta t odibilis: t fuerit primitiuus filius mulieris odibilis: qua die hęredes reliquerit filios in substantia sua non poterit primatum dare filio mulieris dilectę: omittens filium odibilis: sed primitiuum filium odibilis cognoscēs det illi dotem ex omnibus quę inueniunt ei: quia ipse initium filiorū eius est: t ipsi debentur primitię. ¶ Ꝙ profunda latent mysteriorū secreta in litteris. Recognosce anima partus tuos: t odibilis istius mulieris quęre mysteriū. Intra te ea inuenies si requiras. Repete cogitationes: relege sensus tuos: t cui primitię debeantur agnosces. ¶ Duę em̄ mulieres vnicuiq; nostrum cohabitant inimicitijs ac discordijs dissidentes: velut quibusdā zelotypię cōtentionibus nostrę replentes animę domū. Una earuz nobis suauitati t amori est blandę cōsiliatrix gratię: quę vocat voluptas. Hanc nobis opinamur sociā ac domesticam. Illam alterā immitē: asperā: fe-

Sed. 2

Ergo dubitetis talibꝰ nature admonitus exemplis: q̄ malicia p̄cedat tēpore: sed inueneſcat infirmitate.

ram credimus: cui nomen virtus est. ¶ Illa igitur meretricio ꝓcax motu: infracto ꝓ delitias incessu: nutantib⁹ oculis ⁊ ludentibus iaculans palpebris retia quib⁹ ꝓciosas iuuenum animas capit. Oculus enī meretricis laqueus est peccatoris. ¶ Quēcūq; viderit sensu dubio ꝓtereuntē: in angulo transitus domus suę: sermonib⁹ adoritur gratiosis: facieq; iuuenū volare corda: domi iquieta: in plateis vaga: oculis ꝓdiga: pudore vilio: amictu diues: genas picta. Eteniz quia verū decorem nature habere nō potest: adulterinis fucis affectate pulchritudinis lenocinatur speciē non veritatē. Viriorum saccincta comitatu: nequitiarū choro circūfusa: dux criminū: talibus verboꝝ machinis murum mentis aggredit humanę. ¶ Sacrificia pacis est mihi: hodie reddo vota mea: hac ex causa ꝓgressa sum obuiam tibi desiderans faciem tuā inuenire. Instratis tetuli lectum meum: ⁊ taperis ab ęgypto strauī. Aspersi lectū meum croco: domū autē meā cinnamomo: veni fruamur amicitia vsq; in uiluculum: veni ⁊ colluctemur cupidine.

¶ Hanc enī per os salomonis speciē fornicarię videmus expressam. Nam quid taz meretricium: q̄s sęcularis voluptas quę a fenestra domus suę intrat oculis prima temptamenta ꝓludens: ⁊ penetrat cito si tu in plateam ꝓspiciens: id est: in publicas transeūtium vias: nō in legis interna mysteria obtutum mentis intendas? Ea ꝓfecto est quę validioꝝ vinculis velut cubile quodam cōsociate nobis cōmunitatis interit: vt qui reclinauerit se ligetur: ⁊ opprobrioſę fraudis velamine operiat corporis sui stratū ad sollicitandos iuuenū animos: absentia viri: hoc est: incuriā legis obtexens: Lex enī absens peccantibus est. Nam si adesset: nō de linqueret. Et ideo ait: Nō enī adest vir meus in domo: abiit autem viam longissimaz inuolucro pecunię accepto in manu. Quid hoc esse dicam: niſi forte quia diuites putāt nihil esse qđ non cedat suę pecunię: ⁊ in gratiam sui legem velint esse venaliū. ¶ Spargit odores suos voluptas: quia christi odorem nō habet. Thesauros demonstrat: regna ꝓmittit: amores spondet cōtinuos: inter ploratos concubitus pollicetur: sine pędagogo disciplinas: sine monitore sermones: viram sine sollicitudine: mollem somnū: inexplebilē cupiditatem. Seducens eum inquit multo blandimento sermonū: ⁊ laqueis labiorum suorū alligans: domuz aduſq; attraxit. Ar ille secutus eam circūuenitur. Ridebat aula regio luxu splendida: cęlatis parietibus et solo humido natabant pauimenta vino. Fragrabat vnguento domus: spinis cooperta piscium ⁊ marcentibus iam floribus lubrica. ¶ Illic comessantiū tumultus: concertantiū clamor: litigantiū cędes: concentus cęnantiū: saltantiū strepitus: ridentium cachinnus: lasciuientiuz plausus: cōfusa omnia: nihil nature ordine. Saltatrices tonse: ⁊ crispantes pueri coma: epulantiū cruditas: edentiū rictus: ebriorū fitus: besterna crapula: hodierna remulentia: repleta vomitu bibentiū pocula: maiore odore ebrietatis: q̄s si recentia tantum vina fragrarent. ¶ Ipsa in medio stano: Bibite inquit ⁊ inebriamini vt cadat vnusquisq; ⁊ nō resurgat. Ille apud me primus qui omniū ꝓditissimus. Ille meus est qui suus non est. Ille mihi gratior: qui sibi nequitior. Calix aureus babylonis in manu mea inebrians omnē terram: a vino meo biberunt omnes gentes. Qui est ginsipientior diuertat ad me ⁊ indigētib⁹ sapientia ꝓcipio dicēs: panibus absconditis suauiter vtimini: et aquā furtiue dulciorem bibite. Manducemus ⁊ bibam⁹ eras enī moriemur. Transiet vita nostra tā quam vestigia nubis: ⁊ tanquā nebula dissipabitur. Venite ergo fruamur bonis quę sunt ⁊ vtamur creatura tanquā in iuuentute ecleriter. Vino pretioso ⁊ vnguentis nos impleamus ⁊ nō pretereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequā marcescant. Nullum pratum sit qđ non pertranse at luxuria nostra: vbiq; relinquamus signa letitię. Hic omnia relinquuntur: nihil secuz quis feret: niſi qđ corporis voluptate quis perceperit. ¶ Mentiq; ipsam ego institui philosophiam: nec est alia verior: niſi ea quę bonum asserit: ⁊ quod suaue atq; iocundū sit. Ergo vel philosophię vel sapientię salomonis credite.

Ier. 7.

Bal. 8.

Ecc. 11.

Sap. 2.

¶ De occursu virtutis saucium ⁊ cito casurum miserantis. Ac ne interiozas illecebris demulcentibus mens capiatur: pulcherrimis illaz

rationib⁹ a fallaci voluptate auertentis ⁊ ad se trahentis: cū detestatione cōmemorate meretricis: ⁊ falsitatis ipsi⁹ detectione. Quod etiam dominꝰ ihesus docuerit quēadmodū aduersus huius mundi tēptationes resistatur: ⁊ de tribus laqueis quos illi diabolus tetenderat. De vituperatione quoq; gule atq; auaricie: ⁊ cōtrariarum virtutū cōmendatione: Ca. v.

Hb Audi tis: velut cervus sagittatꝰ in iecore bꝫet saucius. Quem miserans virtus ⁊ casurū cito videns improuisa occurrit veritate: ne inter motus illecebris demulcētibus mens capiat humana. Palam inquit apparui tibi nō quęrenti me. Ne fallat ipsudētē ⁊ circūueniat te mulier effrenata ⁊ luxuriosa quę non nouit pudorem: sedet in fori⁹ domus: in sella palā: Prouer. 7. in platęis aduocans prętereuntes. Nunc igitur fili audi me: ⁊ intēde verbis oris mei: Nō declinet in vias eius cor tuū. Multos enī vulnerando deiecit: ⁊ sunt innumerabiles quos trucidauit. Vie inferorū domus eius deducentes in secessum mortis. Prouer. 5. Aufer igitur prauū os: ⁊ iniusta labia longe a te ꝓpelle. Oculi tui recta videant: noli intendere fallaci mulieri. Mella enim distillant a labijs mulieris fornicarię: quę ad tēpus impinguat fauces tuas: postea vero amariorē felle inuenies. Dies me citꝰ decerpit & vitia eius exponā: quę tamē in ꝓuerbijs oze sapientię descripta atq; expressa sunt. Nō te vincat formę concupiscentia. Adulterina est fucis illita: nequaquā vero ac sincero fulgēs decore. Neq; capiaris oculis: circūfusa enī retia sunt. Cant. 1. Esto magis similis illius ⁊ sequere eum qui salit sup montes ⁊ transilit sup colles: ꝓspiciens per fenestras: eminens sup retia. Mala sunt voluptatis vincula. Oculos delectat: demulcet aureo: sed mentē inquinat: multa mētitur: falsa adiungit: vera subducit: spondet pecuniam: aurū offert: sed aufert disciplinaz. Tu autē accipe potius disciplinā & pecuniam: ⁊ scientiā sup aurum ꝓbatū: Melior est enī lapidib⁹ pretiosis. Nō te celabo quę summa eius ferūtur: ne videar operire quę displicent in voluptate ⁊ obūbrare quę placeant. Eleuat enī ⁊ extollit mentē suasorijs verbis: ostendit omnia regna terrę dicens: hęc omnia tibi dabo si ꝓcidens adoraueris me. Ibi tu caue ne capiaris ꝓterlabentibus ⁊ nō manētibus: in quibus magna temptatio est. Docuit te certe dominꝰ ihesus quēadmodū aduersus huiusmodi tēptationes resistas. Tetenderat diabolus primuz laqueuz gulę dicens: Si filius dei es dic huic lapidi vt panis fiat. Respondit dominus: Non in pane solo viuit homo: sed in omni verbo dei. Laqueū soluit hoc dicto. Luc. 4. Posuit iterū diabolus fm iactantię laqueum: qui etiā bonam mentē ꝓsperis currentē semitis solet strangulare. Et duxit illū inquit in hierusalē ⁊ statuit eum supra pinnaculuz templi: et dixit illi: Si filius dei es mitte te hinc. Scriptū est enī: Q; angelis suis mandauit de te vt cōseruent te: quia in manib⁹ tollent te: ne forte offendas ad lapidē pedē tuuz. Itaq; cū posset sine vllo periculo mittere se dominꝰ ihesus cui supeterent spiritales volatus: tamē ne iactantię genus esset: respondit diabolo: Nō temptabis dominū deum tuū. Simul docuit nos cauere ne faciamus voluntatē diaboli. Si ergo vere iactantia declinanda est: quantomagis nemo debet falsa iactare ꝓ veris: Tertiꝰ supest laqueus auaricię atq; ambitionis. Ostēdit in monte posito: omnia regna terrę in momento tēporis. Bene in momēto: quia diuturna esse nequeunt. Paululū expecta ⁊ cito transeūt. Itaq; qui sequuntur ea in monte sibi esse vidētur: sed non sunt perpetui: sicut habes scriptū: Vidi impiū superexaltatum ⁊ eleuatū super cedros Lybani: ⁊ transiui: ⁊ ecce nō erat. Sed qui maxime ea facit: adorare videtur diabolu⁹: cui⁹ deus venter est: ⁊ in pudendis gloria. Tu autem in deo gloriā quęre: qui tibi ait: Dominū deū tuū adorabis ⁊ illi soli seruies: a quo ęterna accipias nō tēporalia. Tamē si quę etiam ista delectant: ab eo moderati⁹ petuntur qui verus omniū fons est. Nam ⁊ ipsa peculiaria quę possidere sibi videtur diabolus: aliena sunt: sicut ipse dixit: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam ⁊ gloriā eorum: q: mihi tradita sunt. Ab eo ergo spera: licet breuis vię nō sit longū viaticum requirendum: tamen ab eo spera qui vniuersam creaturā cōdidit: qui diabolo ea ad tēpus tradidit: nō vt possideat sed vt temptet. Non enim poterat corona esse sine certamine. Probandi erant dubij vt iusti conozarent. Dedit itaq;

diabolo ea: quia in his ipsis pena accipientis est si vti nesciat. Quid est enim thesaurus luxuriosо: nisi sumptus luxurie? Sed nō luxuriosus: sed frugi probatur. ¶ Et ideo vtere quasi frugi his que tibi apponuntur: vt nō cū manducas multum: odibilis fias. Vigilię enim et tormenta viro edaci. Et infra: Si coactus fueris in edendo: surge et vome: et refrigerabit te: et nō adduces corpori tuo infirmitatē. ¶ Plurimos itaq; gula sua occidit: nullum frugalitas. Innumeris vina nocuerūt: nulli parsimonia. Pleriq; inter epulas fudere animas: et mensas proprio repleuere sanguine. Alijs eruditas vocez simul rapuit et sensum. Etsi aliquid" eruditas noxia nō fuit: his ruinaz fecit ebrietas: alios in crimen egit ebrietas: etsi ipsa crimen nō sit: alios ad egestatez redegit. ¶ Postremo audi q̄d ebrius excludat. Cū intrauerit inquit paterfamilias et clauserit ostium: incipietis foris stare et pulsare ostiū dicentes: Aperi nobis: et respondens dicet: Nescio vos vnde estis: recedite a me operarij iniquitatis. Tunc incipietis dicere: Manducauimus coramz te et bibimus: et in platęis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vnde estis. ¶ Audistis q̄d de manducantib" dixerit: Audi nunc quid de ieiunantibus dicat: Beati qui nunc esuriunt et sitiunt quia saturabunt. Et infra: Ve vobis qui saturati estis: quoniaz esurietis. ¶ Sed vis māducare: vis biberе? Veni ad cōuiuium sapientię: quę inuitat omnes cuz magna p̄dicatione dicens: Venite et edite panes meos et bibite vinū quod miscui vobis. ¶ Delectant cantica quę epulantez demulceant: audi hoc tantē: audi cantantē ecclesiam: nō solū in conuiuio sed etiā in canticis canticorū: Manducate p̄rimi mei et bibite et inebriamini patres mei. Sed hęc ebrietas sobrios facit: hęc ebrietas gratię nō tremulentię est. Lętitiam generat: nō tristitiam. ¶ Hec verearis ne in cōuiuio ecclesię: aut grati odores tibi: aut dulces cibi: aut diuersi potus: aut conuiuę nobiles desint: aut decentes magistri. ¶ Quid christo nobilius qui in conuiuio ecclesię et ministrat: et ministratur ei? Istius cōuiuę recumbentis anne et te lateri: ac te deo cōiunge. Hec fastidias mensam quā christus elegit dicens: Introiui in hortum meū soror mea sponsa: vindemiaui myrrham cū aromatibus meis: manducaui panem meū cum melle meo: et bibi vinū cum lacte meo. ¶ In horto: hoc est: in paradiso est cōuiuiū ecclesię: vbi erat primus adam q̄ peccatū cōmitteret. Ibi recūbebat eua priusq; culpam crearet et pareret. ¶ Ibi vindemiabis myrrhaz: hoc est: christi sepulturam: vt cōsepultus cū illo p̄ baptismū in mortem: quemadmodū ille surrexit ex mortuis et tu resurgas. Ibi manducabis panez qui confirmat cor hominis. Abel gustabis quo tuarū dulcescat meatus fauciū. Vinū bibes cum lacte: hoc est: cum decore et sinceritate: siue q̄ meri pura simplicitas sit: siue q̄ immaculata gratia quę in remissionez sumitur peccatorū: siue q̄ paruulos cōsolationis suę lacteat vberibus: vt ablactati in deliciis in plenitudinē p̄fectę ętatis adolescāt. Succede ergo in hoc cōuiuiū. ¶ An metuis ne angustio: domus et breuis cōuiuij locus te cōprimat? O israel q̄ magna est domus dei: et ingens locus possessionis eius: magnus et non habet finem: altus et immensus. Ibi fuerunt gigantes illi qui ab initio fuerunt statura magna scientes p̄lij. Nō hos elegit deus. Et merito nō elegit: quia p̄lium non pacem sciebant. Et ideo tu pacē discе vt eligaris a deo. ¶ Sed ne forte incompтam domus magnitudinē puteo: et diuersoria te colūnatа delectent. ¶ Sapiętia ędificauit sibi domū et scalpsit colūnas septez. Ipse etiā dominus ihesus multas mansiones apud patrez suū esse cōmemorat. ¶ In hac ergo domo epulaberis anime cibo potuq; mentis: vt postea nō esurias neq; sitias vnquā. Qui enim māducat: māducat vsq; ad satietatem: et qui bibit vsq; ebrietatem bibit.

Sed hęc ebrietas pudicitię custos est. Illa vini ebrietas fomes libidinis: quo p̄ carnes vaporatur interna viscera: animus ignescat: anima exuritur. ¶ Spuus criminum stimulus libido est: quę nūquā manere quietum patitur affectū. Nocte feruet: die anhelat: de somno excitat: a negocio abducit: a ratione reuocat: aufert cōsilium: amantes indetat: lapsos inclinat: castis insidiatur: potiēdo inflāmat: vsuq; accendit. ¶ Nullus peccandi modus et inexplebilis scelez: nisi morte amantis extingui nō potest. Et ideo ait apostolus: Fugite fornicationem: vt veloci fuga tanquā furiosę dominę declinare scintillā et tetro seruitio exire possimus. ¶ Nam quid de auaricia dicam insatiabili pecunię cupiditate et quadruplicis libidine: quę quo

Baruch. 3.

Sap. 9.

1. Cor. 6.

plura abstulerit: eo magis inopes esse se credit. Omnib⁹ inuida: sibi vilis: in summis diuitijs inops affectu: extenuat quod sensu abundat. Nullus rapiendi modus: vbi nulla mensura cupiēdi. Sic inflammat animū: sic igne suo pascit animū: vt hoc solo distet q̄ illa formarum adultera sit: ista terrarum. Elementa concutit: mare sulcat: terram effodit: cēlum votis fatigat: nec sereno grata nec nubilo: cōdemnat quentuo annuos: fœtusq̄ terrarū arguit. ¶ Sed hec cōgruendo est animę nō sanitas. Denicq̄ ecclesiastes dicit: Eccs. 5. Est languor: malus quē vidi sub sole: diuitias custoditi in malum possidentis eas. Et supra: Qui diligit argentū nō satiabitur argento: nec est finis acquisitionis eorū. ¶ Si quęris thesauros: accipe inuisibiles & occultos: quos in cēlo altissimis: nō quos in terrarum venis requiras. Esto pauper spiritu: & eris diues qualicūq̄ cēsu: quia nō in abūdantia diuitiaꝝ vita est hominis: sed in virtute ac fide. Iste te diuitię verum diuitē facient: si sis in deū diues.

¶ De remeoratiua superioꝝ recapitulatione: & tribus nō preteribilis quibus domin⁹ iesus officia humane deuotionis definiuit: & quemadmodū mens hec audiens se a voluptate auertat: & virtuti adiungat: studiaq̄ illius eligat: Quibus & sanctus iacob vir plenus exercitationis mentē intendit.

Audisti voluptatis mysteria: audisti etiā copiarum nostraꝝ munera: quas ego non supellectili operiendas: sed scripturę nudis sermonib⁹ demonstrandas putaui: vt sua luce refulgerent: vt ex se ipse vocem emitterēt sibi inuicē. Neq̄ enim sol et luna interpte indigent. Habent interpretē fulgorem sui luminis quo totus replet⁹ orbis est. ¶ Illis illuminatio ē fides si ne indice quedaꝝ: vt ita dicam: intestata testis quę alieno nō indiget testimonio: & subito se vniuersorum oculis effundit. Nō ergo nunciātur opera nostra: sed clamant & se ipsa nunciāt. ¶ Sane vt & hoc quod laboriosum in nostris ducitur nō pretereaꝝ: fides exigitur: studiū desideratur: facta quęrunt. ¶ His em̄ tribus domin⁹ iesus deuotionis humanę officia diffinit dicens: Petite & dabitur vobis: quęrite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Et infra: Omnis ergo qui audit verba mea hec & facit ea: similis est viro sapienti. ¶ Hęc qui studiose fuerit p̄secutus: primatus benedictionis accipiet: sicut patriarcha iacob qui contumeliā & fide humanarū supplantauit vestigia passionum. Iste ait: Misericordiaꝝ mei habuit deus: & omnia sunt mihi omnia. ¶ Hanc itaq̄ misericordiam nos fide: studio: operibusq̄ mereamur: quib⁹ disciplinis inuenit israel gratiā deꝝ & per ipsam omnia. Nō em̄ mundi huius copias sed virtutū disciplinas sibi supperere gaudebat. Has nobis substituamus hęredes: quas sanctus abraam in isaac filio suo substituit sibi: omnē operum suorumꝝ deputans hęreditatē sapienti & iusto viro: nec vilū ius hęreditarij ancillis vel ancillarū filijs dereliquēs: sed tantūmodo donationis munera. ¶ Perfectę em̄ virtutes totum accipiunt glorię patrimoniū: visitatis & mediocribus vile aliquid aspergit. Et ideo agar quę aduena latine dicit atq̄ accola: & cerbura quę odoriſera significat: hęredes nō sunt. Qui em̄ medijs vtitur disciplinis: accola nō inhabitator: est sapiētię. Odore asperſus: non fructu explet. Sanitatem autem cibus non odor inuehit: quia odor fructuū nūcius est. ¶ Principales itaq̄ disciplinas sequētibus & indigenas accolis agnoscimus p̄fectōdas. ¶ Hoc scōm ingenij. ¶ At vero fm̄ mysterium: abraam pater gentiū: semini suo legitimo quod est christ⁹: hereditatē omnē fidei suę detulit: qui in hac terra velut aduena fuit: vt vitę huius odorē magis & fructum referret. ¶ Hęc cū audit mēs: auertit se a voluptate: virtutiq̄ adiūgit: veri decoris admirans gratiā: purū affectum: simplicē sententiam: mediocrē vestem: hoc est: nō in psuasione sermonis: ſ in ostētatione spirit⁹: Qualis est apostolicę forma sentētię: amictuꝝ sapiētię atq̄ pictatis: omni pretiosiorē auro refulgens: tamē cborꝝ prudentię: temperantię: fortitudinis: iusticię suscipiens: quę fragrabat odorem disciplinarū: meritōtes reuerentiā: infundentes gratiā. Itaq̄ talib⁹ mota elegit studia virtutis. ¶ Quib⁹ iacob vir plen⁹ exercitationis mentē intendit suā:

Et ideo ouiū pastor ſducit: eo ꝙ imperitare corpori ⁊ ſenſibus et⁹ ac voluptatibus: voluſq; modū tenere: ne velut ouis vagef icerta: ꝓſtantiuſ ſtimat ꝙ regere populos: vel ꝓeſſe vtilibus. ¶ Difficili⁹ eſt quiſpiaꝫ ſe ꝙ alterū regit. ¶ Animū vincere: iracūdiā cohibere: cōpugnātesq; legeo carnis ⁊ mentis in vnū cogere: imortalis cuiuſdā ē virtꝰ quē inferni porta nō ſuſceperit. ¶ Deniq; ipſe ſibi legiſlator vendicauit hoc mun⁹ vt oues paſceret ictbio: qui dicit ſuperfluus: ⁊ ageret in deſertū: eo ꝙ irrationabilē ⁊ ſuperflua vulgariſq; ſermonis loquacitatē i ſecreta quēdā ſobrie doctrine coegit myſteria. ¶ Jōq; egyptijs abominationi erāt paſtores ouiū. ¶ Omnes eſt qui corpis vdiit paſſionib⁹ hmōi: ⁊ voluptatib⁹ indulgēt ſuis: diſceptatorem verbi: doctorēq; virtutis quadam ex ecratiōe declināt. ¶ Et ideo ꝓ ęnigmata hec docuit moyſes apta deo eſſe ſacrificia: quę refugit ois inſipiens: hoc eſt opera ⁊ ꝓcepta virtutis. Jdeoq; paſtor abel: cain aūt opator terre legit: qui in fratre ſuo vir inſipiēs formā ſpeciēq; virtutis expreſſam ferre non potuit.

De oblatione cain et fructib⁹ terre: ⁊ crimination illi⁹: ac de informatione ⁊ inſtructione ꝙ lege diuina quō vota ſolui debeāt: Ca. vii.

Et factū eſt poſt dies: obtulit cain et fructibus terre munus dño. ¶ Duplex culpa. Una ꝙ poſt dies obtulit: altera ꝙ ex fructib⁹: nō ex primis fructibus. ¶ Sacrificiū aūt ⁊ celeritate cōmendatur ⁊ gratia. Unde ꝓceptuꝫ eſt: Si voueris votū: nō facias moꝝ reddere illud. Meli⁹ eſt eñ nō vouere votū: ꝙ vouere et nō reddere. Cū eñ moꝝ facis: nō reddis votum. Eccle. 5. Eſt aūt poſtulatio bonoꝝ a deo cū ſoluendi muneris ꝓmiſſione. Et ideo cū ſpetrauerīs qō petiſti: ingrati eſt tardare ꝓmiſſum. ¶ Sed interdū aut negligētibus irrepit oblatio impetratoꝝ: aut tumidis ⁊ elatis arrogare cuētus ſibi: bebetis cordis eſt: ⁊ bonū qō agit: vel qō a deo cōſequit ꝓpꝛijs virtutibus vendicare: nec auctoris deputare gratie: ſed ipſe ſe ſuorū bonorū auctorē ducere. ¶ Tertiū genus eſt peti quidē minoris: ſed ſuperbis arrogātię: eorū ſcz qui datorem bonorū deuz nō negant: ſed quę acciderint ea ſibi ꝓpter prudentiā ſuā ⁊ ceterarūq; merita virtutum iure delata arbitrant. Propterea etiam diuina dignos habitos gratia: ꝙ ne quaq; viderent indigni: quibus talia diuitius beneficijs ꝓueniret. ¶ Ne quid ꝙ hmōi accidat vnde votū tuū tibi in peccatū fiat: lex te informauit atq; inſtruxit dicente dño qui legem dedit: Attende tibi ne obliuiſcaris beneficia dñi dei tui: ⁊ nō cuſtodias mādata ⁊ iudicia ⁊ iuſtificas illius quę ego ꝓcipio tibi hodie: vt cū manducaueris ⁊ repletus fueris: ⁊ cū domos bonas edificaueris: ⁊ habitare ceperis in eis: ⁊ oues tuę ⁊ boues tui cū repleti fuerint: ⁊ cū ere: argento et auro cōpletus fueris: ⁊ omnia poſſidere ceperis: et plena fuerint bonea tua: exaltes cor tuū: ⁊ obliuiſcaris dñm deū tuū. ¶ Tunc ꝙ obliuiſceris dñm cuꝫ oblitus fueris tui. Si aūt cognoſcas infirmuꝫ te eſſe: cognoſces deū eſſe ſup omnia: ⁊ imemor eſſe nō poteris vt ei reuerentiā debitā ſoluaſ. Diſce nūc quēadmoduꝫ vnuſquiſq; moneat ne ſcipſe auctorē ſuorū putet bonoꝝ. ¶ Ne dicas inquit in corde tuo: virtus mea ⁊ potētia mea fecit mihi virtutē hanc magnā: ſed in mente tua habebis dñm deū tuum: quoniā ipſe dat vires vt facias virtutes. ¶ Unde bene aplus quaſi legis interpres nō gloriabat in virtute ſua: ſed minimū apoſtoloꝝ ſe eſſe dicebat: ⁊ quicqd eſſet gratię diuinę: eſſe non meriti ſui: nihilq; nos habere quod nō acceperim⁹. Quid eñ iquit habes qō nō accepiſti? Si aūt accepiſti: quid gloriaris quaſi nō acceperis? ¶ Didiciſti ergo humilitatē magiſtri ſequi ꝙ arrogantiā: ſedulitatez affectare ꝙ poteſtatē. ¶ Accepiſti ſalutaria ꝓcepta: noli negligere vtilia inſtrumēta medicine quibus ſibi a omnio lętalis vulneris execatur. ¶ Ne quoq; qui ſe iuſtificat ne inflet cordis ſui tumore: ⁊ ipſe accepit ſalubre mandatū in hmōi ſententiā reſultāte oraculo. Ne dicas in corde tuo cum cōſumere ceperit dñs deus tu⁹ gentes illas a cōſpectu tuo dices: Propter iuſticiā meā induxit me dñs poſſidere terrā iſtā. Sed ꝓpter iniquitates gentium iſtarū exterminauit illos dñs a facie tua. Nō ꝓpt iuſticiā tuā: non ꝓpt bonitatē tuā: nec ꝓpter equitatē cordis tui intraſti poſſidere terrā iſtā: ſed ꝓpter iniquitatē gentiuꝫ diſpdidit eos dñs a cōſpectu tuo: et reſtituit teſtamentū qō iurauit patribus veſtris. ¶ Teſtamentuꝫ ꝓfecta dei gratia eſt. Nihil eñ impfectū dat deus: ꝓfecta aūt virtus eſt ⁊ opera virtutis. ¶ Teſtamentū autē dicit

Deut. 8.

1. Cor. 4.

Deut. 9.

quo defertur bonorum hereditas. Merito ⁊ testamentū dicit ⁊ diuinū: cū ea quę vere bona sint attestatione mandatorū celestiū cōseruntur. Et testamētū dicit: quoniā sanguine dedicatū est: vetus in typo: nouū in veritate. Quo testamento diuinę gratię pignus tenemus: q; sic dilexit deus hunc mūdum vt vnigenitū filiū suum ꝓ nobis omnibus daret. Unde pfectionē gratię prędicano apostolus ait: Quomō nō etiā cum illo omnia nobis donauit?

Iob.3.

Ro.8.

Quō prima voti gratia sit celeritas solutionis: vt et studio imolationis abrae: ⁊ scriptura diuina: et vocatione zachei cōprobatur. De incitatione quoq; ac admonitione vt cito vota nra soluam?: Ca. VIII.

Prima igit voti gratia est celeritas ꝓsolutionis. Deniq; abraam filiū suum ad holocaustū iussus offerre: nō post dies vt cain obtulit: ſ exurgens mane strauit asinā suā: ⁊ adhibuit secū duos pueros ⁊ isaac filiū suū: ⁊ cōcidens ligna ad holocaustū: surgens abijt ⁊ venit ad locū quē dixerat ei deus die tertia. Primo aduerte imolantis studiū maturū atq; festinum: vt mora expectationis nō esset: nisi donec audiret oraculū. Deinde vt sterneret asinā suā: obsequiū ostie ipse suscipiet: ⁊ sacrificio necessaria ꝓpararet: duab⁹ quoq; fide ⁊ spe virtutibus comitātibus hostiā suaz ducere: de potestate dei cert⁹ ⁊ de bonitate secur⁹. Nō aūt ait: Die tertia: vel q; ptinua esse debeat ⁊ ppetua deuotio. Tripertitū est eū tēpus: ꝓteritū: ꝓsens ⁊ futurū. Quo admonemur: q; nec ꝓterito q; beneficio q; dei vel ꝓsentū vel futuro q; irrepere debet vlla obliuio: sed tenax gratię memoria pseuerare: ⁊ obedientia nō deesse. Vel q: is qui sacrificat in vnū splendore: in vnā lucez debeat credere trinitatis. Ereū qui fidelit sacrificat: dies lucet: nox nulla ē. Sic et i exodo moyses ait: Uiā triū dierū ibimus ⁊ imolabimus dño deo nostro. Sed etiā alibi cū visus esset de⁹ abrae ad ilicē mambre: Respiciēs inquit abraā oculis suis vidit: ⁊ ecce tres viri stabant sup eū. Et videns occurrit obuiā illis ad ostiū tabernaculi sui: ⁊ adorauit sup terrā ⁊ dixit: Dñe si inueni gratiā ante te. Tres vidit: vnū adorauit. Tres mēsuras offert similaginis. Nā etsi imensus de⁹: tamē mensurā omniū tenet: sicut scriptū est: Quis mēsus est manu aquā: ⁊ celum palmo: ⁊ vniuersā terrā clausa manu? Perfecte igit in ꝓsonis singulis trinitatis: interiore mētis arcano: hoc est similaginis spiritalis sanct⁹ patriarcha sacrificiū deferebat. Hęc ē similago quā in euāgelio molit mulier illa quę assumet. Una eīm inqt assumetur: altera relinquet. Assumet ecclesia: relinquet synagoga. Uel mēs bona assumit: improba derelinquit. Et scias autē quia et abraam in christū credidit: Abraam inquit diem meū vidit et gauisus est. Et q̄ credit in christum: credit et in patrē. Et qui pfecte credit in patrē: credit in filiū et spiritūscām. Tres ꝙ mēsurę vna similago: hoc est: vnuz erat sacrificium q̄ venerabili trinitati pari quadā mensura deuotionis ⁊ cōgrua plenitudine pietatis oblatū est. Adhuc cognosce celeri⁹ studia deuotionis. Lucurrit inqt ⁊ accepit vitulū vnū tenerū ⁊ bonū ⁊ dedit puero: ⁊ festinauit facere eū. Ubiq; impigra deuotio: et ideo deo fuit munus eius acceptum. Habes et alibi vt solis ortum oratione ꝓuentas: Occurre inquit ad solis ortū. Habes in euangelio dicentē dominū iesum: Zachęe festinans descēde. Et ille q: impetrauerat q̄ volebat vt christum videret: ⁊ amplius impetrauerat vt videret tyo carek a christo: Festinans descēdit ⁊ accepit illū gaudēs. Et ideo ꝓbauit dns ei⁹ affectū ⁊ eū celeri remuneratiōe donauit: dicēs: q: hodie sal⁹ domui huic facta est. Festinauit eīm ⁊ dns ad beneficiū: ⁊ iō nō expectauit vt ꝓmitteret ⁊ impleret ola: sed ante fecit: postea declarauit. Dixit enim: Facta est salus: q̄ vniq; ꝓuentui fuit nō ꝓmittēti. Iust⁹ ergo votū suū celeritate cōmendat. Et ideo patres nostri festinantes manducabāt pascha succincti lūbos ⁊ pedes suos calciamē torū exuentes vinculis: ⁊ tanq̄ onus corporeum deponētes: vt essent parati ad transitū. Pascha eīm dñi transit⁹ est a passionib⁹ ad exercitia virtutis. Et ideo pascha dñi dicitur: qm̄ ⁊ tunc in typo illo agni veritas dominicę passionis annūciabat: ⁊ nunc ei⁹ celebrat gratia. Cito ergo hoc quęre anima vt cito etiam audias sicut audiuit ⁊ iacob: Quid est hoc q̄ tam cito inuenisti fili? Et ille fm dogma respondit: q̄ tradidit dño deus tu⁹ in manus meas. Cito dat deus: q: dixit ⁊ facta sunt: mandauit et creata sunt. Uerbū eīm dei nō sicut quidā ait opus ē:

Exo.3.

Gen.18.

Gen.18.

Iob.1.

Luc.19.

Gen.27.

Ps.148.

5. sed operão: sicut habes scriptũ: Pater meꝰ vsq; modo operat: ⁊ ego operor. Pꝛeuenit omnia. Est enim ante omnia sicut pater: ⁊ in omnibꝰ sicut idem pater penetrãs omnia.

3. Validũ enim ⁊ acutũ: ⁊ omni gladio acutius est: penetrans vsq; ad diuisionẽ animę ⁊ spiritus artuũq; ⁊ medullarũ. Pꝛeueniẽs omniũ cogitationes: de quo ait pater deꝰ: Jaz videbis si cõprehẽdit te verbũ meũ aut nõ.

14. Ubi enim deus ⁊ verbũ est: sicut dicit: Veniemus ⁊ mansionẽ apud eũ faciemus. Et sicut habes in aliis de deo lectum: Ego steti

6.1. hic paulusq; tu: Jta ⁊ verbũ dicit: Paulusq; stans sub arbore fici vidi te. Et de ipso dictũ

4.3. est verbo: ⁊ est: filio dei: Audiꝰ aũt vestruz stat quẽvos nesci. Ubicũq; enim sancti: ibi in eoꝝ medio dei verbũ in singuloꝝ ꝓcordijs cõplẽs maria ⁊ terras. Et cũ hic est: etiã alibi est: nõ mutato loco sed repleto vbiq; sua ꝓsentia. Ubiq; enuz est qui est p omnia ⁊ in omnibꝰ: nullũ locũ immunẽ sui relinquẽs. Et vbi adest erat: ⁊ vbi erat adest. Et ideo q nouit velox esse verbũ dei: cito penit et cito impetrat.

¶ De reꝓhensione pharaonis: qui vt p eo rogaret in crastinũ distulit: ⁊ exaltatus mente deum oblitiscebat. Quãtũq; humilitas oratione cõmendet. Et q melioꝛ votoruz sit solutio: laudare deũ. Qđ ꝓterea illa cõmendanda sit orationis ⁊ voti disciplina vt nõ diuulgem⁹ orationẽ: sed abscondita teneam⁹ mysteria: sicut abraam ⁊ patres tenuerunt: ⁊ qđ admodũ dñs in euangelio docuit: ⁊ que in oratione cauere debeamus: Ca. IX.

Et vero pharao qui opinionibꝰ vanis ⁊ inanibꝰ studiũ impẽdebat suum: ranis repleta ęgypto: sonũ inanem rerum ⁊ strepitũ varium reddentibus:

Exo.8. dicenti moysi: Cõstitue mihi qñ ꝓ te orem: ⁊ ꝓ famulis tuis: ⁊ ꝓ populo tuo: vt exterminet dñs ranas: cũ debuerit in tanta positus necessitate rogare vt iam oraret nec differret: respõdit: Crastina die. Otiosus ⁊ negligens more pœnã ęgypti solutur⁹ excidio.

¶ Itaq; ibi vbi impetrabat immemor fiebat gratię: ⁊ exaltatus mente carnis suę obliuiscebat deũ. Ubi humilitas aũt cõmẽdabat ora-

uc.18. tionẽ. ¶ Siquidẽ ⁊ phariseo ille reꝓhensus est: qui iciunia sua velut beneficia enumerabat: ⁊ tanq; obiectabat deo: ⁊ se criminum memorabat exortẽ. Publicanus aũt ꝓdicta tuo est: q: longe stans nolebat oculos ad cęlum leuare: sed pectiebat pectus suũ dicẽs: Dñe deus ꝓpitiare mihi peccatori. Et ideo diuina eũ sentẽtia ꝓtulit dicens: Quia descendit hic publicanꝰ iustificatus magis q̃ phariseus. Ille enim iustificat qui peccatũ ꝓ

Esa.45. priuz cõfitetur: sicut locutꝰ est ipse dñs: Dic iniquitates tuas vt iustificeris. Et dauid ait: Sacrificiũ deo spiritꝰ cõtribulatus. Et iterũ: Cor cõtritũ ⁊ humiliatũ deꝰ nõ spernit.

Pś.50. Hieremias quoq; ait: Anima in angustijs: ⁊ spiritus anxius clamat ad te. Ergo ⁊ pharao ⁊ rex assyrius qui dicebat: Quis deoꝝ gentiũ illarũ liberabit terrã suam de manu mea: quomodo liberabit dñs deus tuꝰ hierusalẽ de manu mea: exaltatione sua deiecti sunt. Justꝰ aũt sicut iacob ad auctorẽ deũ refert quęcũq; fuerit bona cõsecutus dicẽs de omnibus quę sibi ꝓsperari cognouerit: Cũ tradidit ea dñs deus in manus meas.

Baruch.3.

Hęc igit melioꝛ voto⁊ solutio est: sicut ⁊ dauid ait: Jmmola deo sacrificiũ laudis: ⁊ red

Pś.49. de altissimo vota tua. Laudare deũ cõmendare est votũ ⁊ soluere. ¶ Unde ⁊ samaritanus ille alios antefert: q cũ leprosis aliis nouem ꝺm ꝓceptum dñi mũdatus a lepra: solꝰ regressus ad christũ amplificabat deũ ⁊ agebat gratias. De quo iclus ait: Nõ fuit ex illis qui rediret ⁊ gratias ageret deo: nisi hic

Luc.17. alienigena. ¶ Et ait illi: Surge ⁊ vade: q: fides tua te salũ fecit. Est etiã illa cõmendãdę orationis ⁊ voti disciplina: vt nõ diuulgemus orationẽ: sed abscondita teneamus mysteria: sicut tenuit abraã qui subcinericias facit. Tenuerũt ⁊ patres qui coꝛere consperſum qđ extulerant de ęgypto: subcinericia faciẽtes azyma: quę gręce ἄζυμα dicunt: eo q abscondant in cinere: Significãtes fermentũ illud qđ abscondit mulier illa euãgelica mẽsuras tribus donec fermentaret totũ: mysteriꝰ⁊ quoq; innuẽtes ꝓmendã esse doctrinã. ¶ Qđ aptius dñs in euangelio docuit sic dicẽs: Tu aũt cũ oraBis in

Matth.6. tra in cubiculũ tuũ: ⁊ clauso ostio patrẽ tuũ ora in abscõdito: ⁊ pater tuꝰ q videt i abscõdito reddet tibi. Orantes aũt nolite multũ loqui. Et infra: Sat est pat vester qđ vobis opus sit ante⁊ petatis ab eo. ¶ Cubiculũ tuũ mentis arcanũ animiq; secretũ est. In hoc cubiculũ tuũ intra: hoc est: intra in alta

ꝓcordia: totus ingredere de corporis tui exteriori vestibulo: ⁊ claude ostiū tuū. ¶ Quid
Ps. 140. sit ostium tuū disce: Pone dñe custodiā ori meo: ⁊ ostiū circuitus labijs meis. ¶ Et paulus petit orari ꝓ se: Vt aperiat mihi inquit
Col. 4. ostium verbi: ad loquendū mysterū christi. ¶ Sed ille vtpote electus ad euangelū ꝓdicationē: recte sibi ostium verbi optabat aperiri: q: de ore eius exibat salus gentium: de ore cuius ꝓdibat vita populorū. ¶ Nos aūt claudamus ostium ne culpa intret: ne lapsus aliquis sermonis exeat. Intrat culpa si
Prouer. 10. lapsus exierit. Audi quomō intret culpa. Et multiloquio inquit non effugies peccatum. Exiuit multiloquiū: peccatū intrauit: q: in multiloquio nequaq̄ qui exeat sermo truti natur: imprudēter labit: Licet ipsum vltra mensurā aliquid loqui grande peccatū sit. ¶ Et ideo caue ne imprudēter loquaris: Labia enī imprudētis inducunt eum ad mala.
Eccli. 35. ¶ Caue ne in oratione te extollas. Oratio enī humiliātis se nubes penetrabit. ¶ Caue ne incaute symboli vel dñice orationis diuulges mysteria. ¶ An nescis q̄ graue sit in oratione ꝓtrahere peccatū: vbi speras remediū? Certe dñs ꝓ ꝓphetā docuit hoc graue
Ps. 102. esse maledictū dicens: Et oratio eius fiat in peccatum. Nisi forte mediocre id tibi putas esse diffidere. Est enī de potēta dei ēstimare q̄ nō audiaris nisi clamaueris. Clament opera tua: clamet fides: clamet affect⁹: clament passiones tuę: clamet sanguis tu⁹: sicut sancti abel: de quo dixit deus ad cain:
Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui ad me clamat. ¶ Audit enī in occultis qui mūdat in occultis. Nos nisi loquentē aliquē audire nō possumus: apud deū loquunt nō verba sed cogitationes. ¶ Et vt hoc verū sciās: dicebat
Matth. 9. dñs iesus ad iudęos: Quid cogitatis mala in cordib⁹ vestris? Nō interrogātis vox ista est sed sciētis. Nō tibi manifestat euangelista dicens: Jesus aūt sciebat cogitationes eor. Sicut ergo filius nouit: nouit ⁊ pater. Filiū nosse cognouisti: patrē nosse: audi cō-
Matth. 5. filiariū ⁊ testem patris dicentē: Scit enī pater vester quid vobis opus sit: anteq̄ petatis ab eo. ¶ Loque ergo subcinentia tuā vapore spiritussancti. Loque etiā animi passiones verbi calore. Etsi crudiores sūt passiones tuę: nup fortasse de ęgypto egredientes: operito eas ⁊ lento calore excoque: ne fortiorem ignē dū ferre nō possunt: lemiustulent potius q̄ coquant. Sunt enīz plurima quę ꝓmaturo sermone infidis auribus vel infirmis quasi incocta cōmittas: ad quę auertatur auditor: et cum horrore fastidiat: si coctiora gustaret: spiritalis cibi ꝓperet suauitatē. ¶ Diuine aūt dñs iesus ⁊ bonitatē te docuit patris: qui bona nouerit dare: vt q̄ bona sunt a bono poscas. Et impense ⁊ frequenter monuit orandū: nō vt fastidiosa cōtinuet oratio: sed vt assidua frequēter effundatur. Plerūq̄ inanis gloria longe ꝓcationi: intermissę aūt ꝓfus obrepit incuria. Deinde monet vt cū ipse veniā tibi poscis: tuz maxime largiendā alijs noueris quo precē tuā operio tui voce cōmendes. ¶ Apostol⁹ quoq̄ docet orandū sine ira ⁊ disceptatiōe: vt nō turbet: nō interpolet oratio tua. Docet etiā orandū in omni loco: cū saluator dicat: Intra in cubiculū tuū. ¶ Sed intellige Matt. 6.
cubiculū: nō inclusuz parietib⁹ quo tua mēbra claudant: sed cubiculū q̄ in te est: in q̄ includunt cogitationes tuę: in quo versant sensus tui. Hoc orationis tuę cubiculū vbiq̄ tecū est: ⁊ vbiq̄ secretū est: cuius arbiter nullus est nisi solus deus. ¶ Orandū autez ꝓcipue ⁊ ꝓ populo doceris: hoc est: ꝓ toto corpore: ꝓ mēbris omnib⁹ matris tuę: in q̄ mutuę charitatis est insigne. Si enī ꝓ te rogeo: tantūmodo ꝓ te rogabis. Etsi ꝓ se nī singuli orent: minor peccatoris q̄ intercedē tio est gratia. Nunc autē q: singuli orant ꝓ omnib⁹: etiā oēs orant ꝓ singulis. ¶ Ergo vt cōcludamus: si ꝓ te rogeo tantū vt diximus: ꝓ te rogabis. Si aūt ꝓ omnib⁹ rogef: omnes ꝓ te rogabunt. Siquidē ⁊ tu in omnib⁹ es. Ita magna remuneratio est: vt oratiōnib⁹ singuloꝝ acquirant singulis totius plębis suffragia. In quo arrogantia nulla: sed hūilitas maior est ⁊ fructⁿ vberior.

¶ De transitu ad aliud vitium oblationis ipsi⁹ Cain: qui obtulit nō de primis fructib⁹ primitias deo: ⁊ quid ꝓ primitias intelligat. Qđ q̄ Abel obtulerit hec munera ⁊ ett am talia qualia lex ꝓbauerit: cum pulchra mysteriorū legis explanatione: ⁊ qđ eadmodū interiora mūdare debeamus: ⁊ ibidē querere q̄ dño sanctificemus. De similitudine quoq̄ cōceptionis ac parturitionis feminarū et anime: partuūq̄ eiusdē distinctione: Ca. x.

Sed iam tēpus est alio trāsire: qm̄ de eo q̄ post dies obtulit cain plene diximus. ¶ Factus est indicium regis supini: cuius ipsa postulatio voti matura esse debeat: ne videamur de būanis artib⁹: hoc est: medēdi peritia: herbarūq; sucis: speralse magis remediū q̄ de deo subsidiū populo scisse. Ad ipsum em̄ pu⁹ est cōfugiendū qui nostrę curare possit animę passiones. Verū homines quidaz ꝓpostero ordine: ante sibi ab domnib⁹ opem arcessūt. Vbi aūt humana subsidia defecerint: tunc opinant diuini postulandā fauoris gratiā. ¶ Loc̄uto ergo illo t cōuicto cain crimine: aliud oblationis vitiū discutiamus. Obtulit inquit a fructibus terrę: non a primis fructibus primitias deo: hoc est ꝑmitias sibi prius vendicare: deo aūt sequētia deferre. Itaq; cū vere ala corpori tanq̄ seruo dña sit ꝓferenda: vtiq; primitias eius: hoc est: animę prius q̄ corporis offerre debemus. ¶ Primitię animę: primatus sunt bonarū disciplinarū. Quę licet tēpore posteriores sint: q̄ corporis primitię quę sunt esca: incrementū: visus: audit⁹ et tact⁹: odor: vox: mēs aūt t sensus pars alię: po corporis est: tñ priores sunt discipliniis. Quarū primitiua est puro corde t simplici sermone oblata deo gratiarumactio. ¶ Hęc munera obtulit abel: et ideo respexit de⁹ in munera eius qm̄ a primitiuis obtulit. Accedit ergo q: de primitiis ouiū: t de adipib⁹ earū: cōsidera q: nō de insensibilib⁹: sed de animātibus obtulit. Prius est em̄ animalis q̄ terren⁹: siquidē animalis ꝓrim⁹ spiritali est. Non em̄ prius q̄ spirituale est: sed quod animale: deinde q̄ spirituale. Q̄ animale spirat: habet vitalē spiritū: nō ita q̄ de terrarū fructibus. ¶ Deinde obtulit nō secūda sed prima: non exigua sed pinguia. Quātia em̄ lex ꝓbauit t iussit offerri. Sicut scriptū est: Et erit inquit cū inducet de⁹ in terraz chananęoz sicut iurauit patrib⁹ tuis: t dabit tibi: tolles omne q̄ aperit vuluā masculinū dño. Omne q̄ aperit vuluā de armentis t pecorib⁹ tuis: quęcūq; nata fuerint tibi masculina sanctifica dño. Omne q̄ aperit vuluā asinę: mutabis illud oue: si aūt nō mutabis redimes illud. ¶ Quid tā ꝓfundi mysteri: tam altę secretoq; sapiētię: q̄s in q̄busdā inuenis verboz simplicitā? Deꝑhendas licet atq; haurias vbertatē gratię spiritalis. ¶ Chananęi etem̄ mobiles t inquieti sunt. Cū igit̄ in eorū terrā fueris ingressus: quos aduertis ꝓpter leuitatē inquietudinē t instabilitatē morum: possessione deiectos: tu teneto cōstantiaz. Nō te vilis ratio: nō leuis sermo perturbet. Hoc est em̄ chananęus: mobilis sermo: affect⁹ instabilis t inquieta ꝓtentio. Sz magis trāquillitatē cordis: t animi serenitatē placidus seruato: vt tanq̄ in salo mar⁹ tutā nauib⁹ statione portu q̄dā tuę mētis exhibeas. Hanc possessionem tibi dño pollicet: t quodā sacrāmēti ꝑmittit vinculo vt ꝓstantiā tuā firmet. Nec em̄ ideo deus iurat q̄ fide credētis indigeat: aut testimonioz aſtipulationib⁹ destitutus: suffragiū sacramenti reqrat: sicut homines qui fidē nobis aſcisimus sacramento: t ideo iuram⁹ vt credamur vera dixisse. Deus aūt t cū loquitur fidelis est: cui⁹ sermo sacramentū est. Nō em̄ ꝓpter sacramentū fidelis omnipotēs deus: sed ꝓpter deū etiaz fidele sacramentū est. ¶ Qua ratione igitur mo⁹ses iurandē deū inducit? Quia nos vsu quodā mortaliaz claudimur: t velut echini cortice quodā nos vulgaris opinionis iuolui um⁹: aut velut cochleę quę nisi intra testę operimentū siat: spirare nō possunt: nec aerem liberū capere aut sustinere: sic nos nisi intra quędā humanę cōsuetudinis latibula terrena versamur. Unde q: illud verius solem⁹ credere qō iureiurādo firmatur: ne nostra claudicet fides iurare describitur deus: Qui ipse non iurat: sed iurantiū iudex t victor est iurantiū. Deniq; scriptū est: Iurauit dñs t nō pęnitebit eū: tu es sacerdos in ęternū. Seruauit vtiq; qō iurauit: dedit nobis ęternū principē sacerdotiz: Vt t tu qō iuraueris ita noueris esse seruandū: vt q: peiurās qui nō mentit: scias eū futurū si mentiaris vltrō. ¶ Expulsis igit̄ inquietis t mobilib⁹ cogitationib⁹: dabit tibi de⁹ vacuam possessionē cordis t mētis: vt eaz colas quodā trāquillitatis exercens: t fructum ex ea capias: nec sustineas i ea chananęos: hoc est: turbidos sensus recurrere: radices gentilū vitioz omne cōseptū: lucos eorum diruas quib⁹ obumbrat veritas: t quidam liber cęlestis visus cogitationis horrore: tenebroſę susceptationis abscondit. Sed hoc nisi diuino donat⁹ munere efficere non potes: ideo ait: Dabit tibi de⁹: hoc est: cogitationes optimas: placida cōsilia: trāquillas inuentiones. ¶ Cū dederit hęc: tolles omne

Leui. 15.

Exo. 13.

Ps. 109.

qđ aperit vuluā masculinū: ꝛ sanctificabis dño. Nō totū exigit a te deus qui totū donauit. Multa eñ ad vsum substantię largitur humanę: ꝛ hoc nō potest esse diuinū sacrificiū vbi est vsus nature. Edere: bibere: dormire: aliaq; etiā ministeria corpis dono sunt tibi collata: nō a te relata deo munera. Quicquid aūt sanctū cogitaueris: hoc dei munus est: dei inspiratio: dei gratia. Sicut ecōtrario illa quę cū in vsu nature humanę
Matth.15. sint: non coinquināt hominē: sed qđ exit de ore furta: falsa testimonia: sacrilegia: hęc sūt quę coinquināt hominē. ¶ Interiora ergo nostra mūdemus: vt possit oblatio nō displicere. Ibi quęramus omne qđ aperit vluam: masculinū: hoc est: iustū et principale qđ sanctificare dño debeamus. Neq; eñ hi nos corpori fętus atq; cōceptus: partusq; sanctificant: quibus vulua fęminea deflorato pudore virginitatis aperitur. Nam etsi mulier sanctificat virū: ꝛ vir mulierē: tamē plērūq; cōtingit virginis vuluā etiā sine cōiugij sanctitate reserari. Neq; rursus solavirilis est gratia: mulier autē sanctificationis aliena est: aut vtriusq; sexus cōfusa natura est: vt vterq; corporeos fundat in partus. Habent sua munia viri: habēt mulieres sexus sui officia discreta. Generatio ista successionis humanę mulierē decet: impossibilis eadē viro. ¶ Ergo si carnis vsui nō quadrat hic sensus: officia animę discutiamus: istam sane inuenio quę nullo discreta sit sexu: ꝛ cum concipit parit. ¶ Et sicut fęminus dedit vuluam natura: in qua vniuscuiusq; animātis generatio p menstruas formatur ętates: ita est quędā virtus animę quę velut quoddā vuluę genitalis: secreto cogitationum nostrarū suscipere semina: conceptus fouere: partusq; solet edere. Neq; enim
Esa.26. aliter diceret esaias: In vtero accepimus ꝛ parturiuimus spiritū salutis: nisi vuluā animę nouisset. ¶ Harum generationū quędā fęmineę sunt: malicia: petulantia: luxuries: intēperantia: impudicitia: aliaq; huiusmodi vitia: quib⁹ animi nostri quędā enervatur virilitas. Masculineę sunt castitas: patientia: prudentia: tēperantia: fortitudo: iustitia: quibus mens nostra ꝛ caro ipsa firmatur: ꝛ ad obeunda impigre munia virtutis erigitur. Hos partus aluus ille prophetic⁹ parturiuit. Et ideo ait: In vtero accepim⁹ et parturiuimus spiritum salutis. Masculum igitur ꝛ parturiuit et peperit: qui spiritum salutis effudit.

¶ Sancti Ambrosij episcopi liber primus de Cain ꝛ Abel explicit.

¶ Capitulorū libri secūdi de Cain ꝛ Abel sancti ambrosij episcopi: re collecta annotatio.

Qua ratione anima nostra partus in dauid one superioris libri cōmemoratos parturire ac parere debeat: ꝛ de maturiori ꝛ latiori istorū partuū ꝓsecutione: cū pulchra legis superi⁹ inductę declaratione: latentiūq; mysteriorū aptione. Ca. I.

Quę sit vis primitiarū: ꝛ vtrum tēpore ęstimenk primitię i sanctitate. Et q ante omnia fides nos debeat cōmendare deo. Qđ q ipsa cū operibus ꝓfectis: plenū et ꝓfectum sit sacrificiū: sicut ꝛ ipse dñs docet: ꝛ verba legis significant. Ca. II.

De astructione legis ꝑmemoratę per exemplū de populo hebręorū. Ac de mysterijs in lege recognoscēdis ex verbis domini in euāgelio laborantes ad se vocātis. Quomodo etiā inquinamēta delictoꝝ nostrorum lauare: ꝛ quo precio crimina nostra redimere debeamus. De redēptoris quoq; nostri p leuitē significati in nos misericordia: cū morali ꝛ ędificatiua affectus instructione. Ca. III.

Qua ratione moyses primogenitos ꝛ redēptores cęterorū leuitas apellauerit: cuiusq; leuitę redēptrices significauerit. Cur etiā nō sit absurdū q facinorosi cohabitent pijs ꝛ maculosi sacratis. Qđ q non abhorreat a vero q leuites in se man⁹ iniciat vt interficiat voluptates sui corporis. De duob⁹ ꝑterea principalib⁹ in deo generibus virtutum: vno quo remittit: alio quo vindicat: ꝛ quomō cū impius occidatur christ⁹ infundat. Qđ q semp egressus malicię virtutis operet ingressum: sicut ꝛ ingressus malicię virtutē excludit: vt euāgelicę veritatis crēpla cōprobāt. Ca. IIII.

De adipibus ꝛ pinguedine sacrificiorū ꝛ hostiarum. Ca. V.

Quid sibi velit q dom⁹ ait: Si recte offeras: nō recte autē diuidas: peccasti: quiesce: Et de quattuor generib⁹ quib⁹ sacrificia cōmendabant: quorū si aliquid desit: sacrificiū nō ꝓbatur: cū pulcherrima isto-

rum moralī interp̄tatione. La. VI.

Q̄ quia cain ordinē diuisionis nō seruauit: victū sit ei: Peccasti: quiesce. Et quemad modū deus omnia docuerit: t quid moraliter illud significet. La. VII.

Quomō cain admonit⁹ vt quiesceret: aureit insolētiā: t flagitiū acerbauerit. Et q̄d sibi velut q̄ ait: Eam⁹ in campū. La. VIII.

Qua ratione interrogauerit deus cain vbi esset frater suus: t de ipsius redargutione atq; cōdemnatione: cū moralis intellect⁹ explanatione. La. IX.

Qua de causa dixerit deus: Omnis qui occiderit cain septies vindictaz exoluet. Et qua ratione signū sup eum posituz fuerit ne occideret: cū pulchra moralī interp̄tatione atq; instructione. La. X.

Finis.

Sancti Ambrosii ep̄i de Lain et Abel liber secūdus: In quo de partubus in superiori libro cōmemoratis latius differit: t historiā continuando: oblationem cain adhuc magis reprehendit: ipsumq; de parricidio redarguit atq; condēnat: fe liciter incipit.

Qua ratione anima nostra partus in clausiōe superioris libri cōmemoratos parturire ac parere debeat: t de maturiori t latiori istorum partu ꝓsecutiōe: cū pulchra legis superius inducte declaratione: latentiūq; mysteriorum apertione: La. I.

Nos partus anima nra parturiat: nec soluz parturiat: sm q̄ legit: ꝑ eti am pariat: t dieb⁹ pariat impletis: ne imaturos partus dies iudicij deprehendat. De his eñ ꝓnūb⁹ dixit dñs iesus: Ve p̄egnātibus t nutrientib⁹ in illis dieb⁹. Maturus igit absoluatur hic partus: t cogitationes nostre bonorum operū ꝓcessibus explicent: vt nihil imꝑfectū finis noster inueniat: nihil inexplicatum termin⁹ vite nostre offendat. Nihil tāquā in incude positum: vsus nostri operis relinqt. Festina igit alia formare part⁹ tuos: ꝓperantius absoluere: celeri⁹ quos genueris enutrire. Quę tāi forma sit partus demōstrat aplus dicens: Filioli mei quos iterū parturio donec formet xp̄us in vobis. In hāc formā tota mētis nostre coalescant viscera: t in illo genitali aluo animę nostre christus refulgeat. Part⁹ nr̄ fides sit: nutrimenta nostra p̄cepta doctrine sint. His quędā cordis nostri imbuat infantia: instituatur puericia: iuuēcalescat adolescentia: senecta canescat: Ętas eñ senectus vita est imaculata. Itaq; ea demū bona est anime senectus: quā nulla perfidie inquinamenta maculauerunt. Et ideo part⁹ suos ab hac macula paulus defendit. Ego vos inquit genui in euāgelio: ne cui⁹ scua insurratio rudis fidei tēptaret infantiā. Masculina igitur generabat: qui in virum perfectū populos quos docebat fidei gestiebat vnitate cōcurrere: t in agnitione filij dei ꝓfectā plenitudinis christi tenere mensurā. Hoc eñ sacrificiū acceptabile deo nouerat: de quo scriptū est: Omne q̄ aperit vuluā masculinuz domino. Et quia addidit: Omne q̄ aperit vuluā de animantis t de pecorib⁹ quę sunt tibi masculinū sanctifica dño: ne quid obscuritas habeat cōsideremus. Dixerat de principalibus generationib⁹: hoc est: plenis capacibusq; rationis: addidit t de gregalib⁹: hoc est: reliquis velut plebeijs sensib⁹: qui irrationabilib⁹ cōparant iumentis. Quę tamen cum a rectore aliquo gubernant: facile manuescūt: t imperata exequi: t iugū subire: t ad vocē magistri accelerare gradū aut sistere: aut deflectere: aut aliqua munia sui operis quę iubent humano quodā famulatu obedire cōsuerunt. Tantū valet institutio vt vincat naturā. Itaq; illa quę cōsortium nostre substātie nō habent: agnoscunt tamē nostre vocis imperiū: et cū suę nature nullā rationem habeant: nostre nature rationē capessūt: t quodāmodo tranſfusam acquirūt. Equos videmus popularibus inciari studijs: gaudere plausib⁹: blādicijs delectari magistri. Tonuos leones cernim⁹ naturalem feritatē: imperata mutare manſuetudine: suā rabiē deponere: nostros mores sumere. Et cū sint ipsi terribiles: discūt timere. Leditur canis vt pauescat leo: t qui sua iniuria exasperat: coerceſ aliena: alterius exēplo frangit. Quotiēo parata p̄eda et cibo obuio famē perpeti malunt dū offensam magistri verentur. Quotiēo repentino

impulsi motu aperta ad morsus ora iussi resoluunt: Ita dū nostrę voluntati obsequūtur: suę obliuiscūt. ¶ Non ita illę ferę vel illa armēta equoꝝ: vel genus omne pecudū: quę sine rectore vaganturvllo: t omni dominatoris gubernaculo destituta exasperant. Et ideo apostoli sunt armentarij opiliones cęteriq; pastores: quidam magistri gregū officia sua singulis animantiū cōmissorum sibi cōditione formātes. ¶ Videt ergo t sensuū nostrorū quoddam genus: aliud domitum mansuetum: aliud indomitū quod armētario quodam motu mentis velut desidę atq; resoluto promat ad irrationabiles delectationes corporis. Mansuetū autęz quod velut duci cuidā moderationi mētis se subiiciat t subdat. ¶ Quęcūq; ergo eius nature regūtur: ea sunt masculina atq; pfecta. Quęcūq; aūt sine duce vllo plebeia ꝓsumptiōe q̄dā dūant: velut ciuitatis alicuius: q̄ regis optimatūq; ꝓsilio priuata sit: ita corpis sui omnē statum t virilem vigorem mulicbri q̄dam dissolutione effeminat. Ex his illa lex carnis est: quę legē apostolicę mentis impugnans captiuā trahebat eam quadam lege peccati. Et ideo vt ō illo mortī corpore liberaret: spem suam paulus omnē: non in sua virtute: ſ in christi gratia reponebat. ¶ Vtiliquet q hę cōmotiones q̄ fm legem mētis sunt: diuino fauore ꝓcedunt: alię autem sensus ex volūtate corporea. ¶ Illa igit quę sācta sūt: ꝓmitiua sūt nostroꝝ sensuum: Ista velut de quodam grege sunt: t vilitate plebeia: quod varie videtur moyses nominib⁹ significasse diuersis. Hoc etiā declarat etiaz illa area legis mystica de qua ait: Initia areę tuę t lacꝰ tui nō nouissima facies. Primitiua filiorū tuorū dabis mihi. Sācte cōmotiones sensuū nostrorū quę fm virtutes sūt: ipse sunt primitię areę spiritalis. ¶ Propterea etiam rurali areę cōpantur in qua ventilantur frumēta. ¶ Sicut enim in hac rurali area excutitur triticum atq; ordeum: t dum sępius ventilatur ſeparat a paleis: quia paleę cęteraq; purgamēta messis in diuersum leuis aure spiramine dissipāt: illa vero quę solidiora sunt: in locum eundē excussio pulueris relabunt: Ita cogitationū nostrarum fruges: quę sunt solidę atq; optimę: puram atq; sinceram exhibent virtutē alimoniā: sicut scriptum est: Quia non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo dei. Quę autē inutiles sunt t vacuę: dispergūtur vt fumus ac nebulę: Quia sicut fumus oculis: sic iniq̄tas vtentibus eā. ¶ Et recte fumo iniquitas cōparatur: quę velut quadam sęculari caligine: acie mentis obducit. ¶ Et ideo dominus dicit: Cū intraueritis in terram in quā induco vos: t cum manducare ceperitis de panib⁹ terrę illi⁹: offeretis oblationē segetā dño: ꝓmitias ꝓsperſiōis vestrę panē sic oblationē ō area: t sic auferetis ꝓmitias ꝓfusionū vestrarū t dabitis domino. ¶ Confuſio nos sumus: diuersorum elementorū quadaz cōmixtione compositi. Siquidem frigidū calido: t humidū sicco miscet in nobis. ¶ Hęc consperſio multas habet carnis illecebras: et plurimas delectationes: sed non sunt hi ꝓmitiui huius corporis sensus: quia ex anima t corpore cōstamus t spiritu. ¶ Hęc ē cōsperſio principalis in q̄ sanctificari nos apostolus cupit: sicut ait: Ipse autem deus pater sanctificet vos per omnia: vt integer spiritus vester et anima t corpus sine querela in die domini nostri iesu christi fuet. ¶ Cuius consperſionis primitię spiritales sunt: hoc est inuentiones t generationes sensuū qui ex vigore animę ꝓcedūt. Sed non omnes primitiui sensus: nisi qui malicię et improbitatis atq; omnis erroris exortes sunt. ¶ Sunt etiam necessarię corporis delectationes: vt dormiendi: edēdi: bibendi: deambulandi: t cęteri sensus huiusmodi: sed nō in his primitię. Et ideo nō in his sed in illis domini sacramētū: vbi castitas: pietas: vbi fides atq; deuotio. ¶ Cuius rei manifestuz t euidens exemplum est: oblatio patriarchę ysaac: quem sacrificij modo obtulit pater: nullius motu passionis inflectus būanę: mū dam offerēs deo hostiam vacuamq; formidinis et corporeę cupiditatis immunē: cum ipsa pietas patris deuotiōi cederet immolantis.

¶ Que sit vis primitiarum: t vtrū tempore estimetur primitie an sanctitate. Et q ante omnia fides nos debeat cōmendare deo. Quę ipsa cum operibus perfectis plenum t perfectū sit sacrificium: sicut t ipse dominꝰ docet: t verba legis significant: Ca. ii.

Deut. 8.

Nunc consideremus quę sit vis primitiarum: et vtrum tempore estimetur primitię an sanctitate: hoc est:

vtrum omnia primogenita sanctificationē
habeant primitiarū. ¶ Primitię etenim fru
ctuum sācte fm legem: quia in his optimū
festinę fidei sacrificiū est: sed fiunt sancte de
uotione nō tēpore: quas nō .puentus sācti
ficat sed deuotio. ¶ Deniq; vbi celer .puen
tus est: si deuotio moretur offensa contrahi
tur. ¶ Non ergo omnia pmogenita sancta:
sed omnia quę sancta sunt: sūt etiaz pmoge
nita. ¶ Deniq; cain pmogenitus: sed nō san
ctus. ¶ Sanctus quoq; israel dei populus:
sed non pumus etate: et tamē primogenit⁹
apellatur: sicut scriptum est in .pphet⁹: Pri
mogenitus meus israel. Leui sanctus: ꝺ nō
primogenit⁹. Naz tertius lyę filius legitur:
t tamen leuitę pmogeniti nuncupati: quib⁹
ab eo nomen est deriuatum. ¶ Scriptum est
4.3. etiā in numeris: Ecce tuli leuitas de medio
filioꝝ israel pro oīi pmogenito qui aperit
vuluā a filiis israel: t erūt mei leuitę. Nihi
lē oīa omne primogenituz: in qua die percussi
oīe primogenitū ęgypti: sanctificaui oīe
primogenitū israel. Ergo leuitę primogeni
ti nuncupati: qui sanctificatione vtiq; cęte
ris filiis israel antelati sūt. Qua ratiōe pri
6.12 mogeniti sunt: audi apostolū dicentē: Sed
accessistis syon mōti: t ciuitati dei vi
ui hierusalez quę in cęlo est: t decem mili⁹
ięrantiū angelorum: t ecclesiarū primitiarū
quę scripta sunt in cęlo. Quattuor ordines
fecit: Montis syon: ciuitatl hierusalē: cele
britatis angeloꝝ: t ecclesiarū primitiaz.
¶ Tulit ergo domin⁹ deus de medio popu
li israel leuitas: quia non humanarū eos cō
sortes voluit esse curarū: sed diuinę religio
nis ministros. Et pmogenitos sibi fecit qui
vuluam aperiunt spirialez: et ideo nō errāt
ab vtero nature: sicut diuersoz criminū pec
catores: sed destructis cultoribus eligūtur.
Unde non habent cuz plebeia possessione
psortium: nec in medio populi cōputantur:
quia verbum dei in medio sui possident: si
matth.18. cut scriptum est in euāgelio: Ubi sunt duo
vel tres cōgregati in nomie meo: ibi ego sū
Joh.2. in medio eoz. Et alibi: Medius vestrū stat
quem vos nescit. ¶ Hinc ergo cognoscim⁹
q ante omnia fides nos cōmendare deo de
beat: Cuz fidem habuerimus elaboremus
vt opa nostra perfecta sint. ¶ Siquidez hoc
plenum est t pfectum sacrificium: sicut ipse
domin⁹ docet dicēs de donis t datio tuis:
Obseruabimus offerre mihi in diebus festis
meis: nihil detrahentes neq; despicientes:
sed plena t integra t pfecta offerentes. Fe
stus autem dies domini est vbi pfectarum
virtutuz grana est. Quę tunc pfecte sūt: si
sollicitudinū sęcularium: t corpalis illecebre
victor animus delinamēta voluptatis ex
cludat: liber a sęculo: deo deditus: nihilq; ō
tramite recte intentionis iminuens: nec af
fectus sui quoq; tempora nunc luxurię diui
dens: nūc labori. ¶ Solus itaq; sapiēs hāc
celebrat solēnitatem: nullus alius. Immu
nem eū mihi huiusmodi passionū animam
repire difficile est. Diuide ergo fm rationez
animę pncipalia t obedientia: t tunc quid
masculinuz: quidve fęmineū sit deprēdes.
Nulla eū sine labore virtus: quia labor .p
cessus virtutis est. ¶ Quod etiaz legio ipsi⁹
verba significāt quę dicit: Omne quod ape Exo.13.
rit vuluam asinę mutabis oue. Immunda
eū animalia lex a sacrificio separauit: t pro
bis advicē munda iussit offerri. Asinę ergo
partuz: hoc est: imundū: iubet mutari oue:
quę munda et apta sacrificio ē. ¶ Hoc est fm
litteram. ¶ Ceterum si quis sensum spirita
lis intelligentię altius psequatur: cōsidera
bit q asina laboriosum sit animal: ouis fru
ctuosum. Fructu ergo dicit mutandū labo
rem vt finis operis sui fructus sit. Uel certe
hoc modo omnem laborem tuum: omnē in
dustriam puro t simplici cōmendabis affe
ctu. ¶ Si autē nō mutabil inquit: redimes.
Jubetur ergo fm litteram vt animal aliud
pro imundo animali offeratur aut precius:
ne iter decimas fructuum: vel minus aliqd
vel imundū videatur offerri. ¶ Intellectus
autem .pfundio: liberandā animam tuam
docet: vt desistat ab his quę fructū non ba
bent. Qui eū redimit se: liberat t quodam
modo exuit debito. ¶ Relinquēda sūt opa: q̄ vez
fructum: bonosq; pcessus habere non pos
sunt: qualia sunt ista mundana: quoz vsus
non potest esse diuturnus. In quib⁹ ipse nu
dus t veri vacuus effectus est: t q̄uis sum
mo quesitus fuerit labore: animam nihil iu
uat. ¶ Ea eū quę seruitutem animę inferūt
inutilia sunt omnia etsi non desit effectus.
¶ Magna videtur pęliantiū victoria: tri
umphātium gloria: sed frequenter ipso vi
demus qui vicerint rursus bellorum fabia
cere incertio: t transferri ad hostem eventu
pręlii: et eoipso quo victores ante fuerint fi
eri miseriores. ¶ Op⁹ est ergo vt opera tua
ad deum dirigas: t cuius tibi aspiret favor.
¶ Athleta ipse qui suis nō alienis decertat

vinib⁹ q̃tidie ꝓgredik: dubios casus subire se credit. Et cū ad coronā puenerit: intelliget citius hanc mundi gloriaz: tāq̃ coronę ipsius folia marcescere. ¶ Gubernator cū i portus nauim duxerit: vix finē impositū laboꝛi putat: t statim q̃rit laboris exoꝛdiū. Soluitur corpe aīa: t post finē vitę hui⁹: adducti futuri iudicij ambiguo suspendik. Ita finis nullus vbi finis putak. ¶ Unde votis t pura ꝓscientia: t spiritu charitatis adhęream⁹ deo nr̄o: t diuinū nob ꝓpiciam⁹ fauorē precā tes: vt secularib⁹ curis tanq̃ ab imitibus et agrestib⁹ dñis possimus absolui atq; exui: mūdanoq; exire furtiu in libertatē supernę cognitionis: q̃ vera t sola est libertas vocati.

¶ De astructiōe legis p̄memorate per exemplū de populo hebꝛeoꝛū. Ac de mysteriis in lege recognoscēdis et verbis domini i euāgelio laborantes ad se vocātis. Quomodo etiā inquinamēta delictoꝛ nostroꝛū lauare: t quo ꝓtio crimina nostra redimere debeamus. De redēptoꝛis quoq; nostri p leuitē significati i nos misericordia: cuius moꝛali t ędificatiua affect⁹ istructiōe: Ca. iii.

ET vt ꝓceptū legis exēplo astruam⁹ cū depmerēt ęgyptij iudęoꝛ ꝓlm i opib⁹ varijs: t luto ac lapide: ęgemuerūt filij israel: t dñi ꝓuocauerūt in se misericordiā. Et dixit ad moysen: Ego exaudiui gemitū filioꝛ israel: quō ęgyptij in futurū deprimūt eos: t memoꝛ factus sū testamēti mei. Vade t dic filijs israel: Ego domin⁹: t educā vos de potentia ęgyptioꝛ: et eruam vos de seruitute eoꝛ: t liberabo vos in brachio excelso: t iudicio magno: t sumam vos mihi in plebē: et ero vester de⁹: t scietis q̃m ego sum dñs deus vester: q̃ educā vos ō potentia ęgyptioꝛ: t inducā vos in terrā i quā extendi manū meam. ¶ Ecce quō populus hebꝛeoꝛ fructu mutauit laborē: vt qui i luto opabak: spe regni oparet ęterni. ¶ Et ideo domin⁹ in euāgelio inanem populoꝛ gentiliū miseratus laborē: qui lateres ꝓstruerēt lutentę superstitioni: t voluptati corporis dediti: solidū fidei murū ędificare nō possent: velut ad quosdam asinę fętus locutus ait: Matth. 11. Venite ad me oēs qui laboratis: et ego vos reficiā. Tollite iugū meū sup vos: et discite a me: q̃ mitis sum t humilis corde: t inuenietis requiē animab⁹ vestris. ¶ Qua vocatione plenius mihi video: verba legis t mysteria recognoscere: q̃ asinā aut cōmutādā oue docuit: aut redimendā pecunia: vt non solū asinę partū oue: hoc ē: mūdis imunda mutem⁹: ꝑ etiā redimam⁹. ¶ Ad videt exprimi: si prius sacrificio purificationis t mysterio baptismatis delictoꝛ nostroꝛ inquinamēta lauem⁹: crimia quoq; nostra bonis opib⁹: fideiq; ꝓcio: t miseratiōe redimam⁹. ¶ Preciū nostrū sanguis ē christi. Unde et apl̄us petrus ait: Non auro vel argento redempti estis: ꝑ ꝓcioso sanguine. Et paulus dicit: Precio empti estis: nolite effici serui hoim. ¶ Unde nō ociose in sācto miramur euāgelio: q̃ pullū asinę sederit dominus ie⁹ suus: q̃ popul⁹ gentilis ccpit esse christi hostia: qui fm legem habebat imūdus. ¶ Un t de leuitis scriptū est: q̃ sint redēptioēs eorū: eo q̃ et sanctitate vitę suę t oratiōe: peccata plebis leuarēt. ¶ In quibus figuralis agni ꝓcessit mysteriū: verū venturum leuiten: qui ꝓpriū corporis passione tolleret peccatuz mundi. Leuites significat susceptus ꝑ me: vel ipse mihi leuis. Ipse enī perfectę virtutis habet impertiendę populo sanitatis indiciū. ¶ Ipse ergo qui ꝑ salute vniuersorum expectatus aduenit: ꝓ me est vtero editus virginali: ꝓ me oblatus: ꝑ me gustauit mortē: ꝑ me resurrexit. In quo oiuz dominū susceptа est redēptio: assumpta est resurrectio. ¶ Ipse ē ver⁹ leuites: vt nos leuitas faceret adhęrere deo: ipi ꝓtinuas ꝓces fūdere: de ipso salutē sperare: fugere terrena negocia: i dei possessione numerari: sicut scriptum est: Domine possidio noo. Ea ē enī sola possessio: quę nullis obnoxia tēpestatibus: ꝑpetuq; gratię ferat fructus. ¶ Redemptoꝛ leuites est: quia vir sapiens redēptio insipientis est. Qui tanq̃ medic⁹ ęgrū insipientis animū fouet: t quędaz aspergit solidiora menti prudentię medicamia: imitatus illū medicum: qui de ęlo venit vt demōstraret hominib⁹ prudētię vias: t sapiētię semitas paruulis reuelaret. ¶ Videbat enī laboꝛātes non posse sine remedio saluari: t ideo medicinam tribuebat ęgris. Ideo omnib⁹ opem sanitatis detulit: vt quicūq; perierit: mortī suę causas sibi asscribat: qui curari noluit cū remediuz haberet quo posset euadere. ¶ Christi autē manifesta in oēs ꝓdicetur misericordia: eo q̃ hi qui pereūt: sua pereant negligentia: qui autem saluan-

tur: fm christi sententiã liberẽtur: qui oẽs homines vult saluos fieri: ⁊ in agnitionem Gen. 18. veritatis venire. ¶ Deniq; et sodoma si habuisset quinquaginta iustos: non esset euersa: et si decem habuisset: esset redẽpta: eo q̃ sermo remissionis peccatoꝝ animã seruitute eruat: ⁊ disciplinę plenitudo perfecte mẽtem non sinat edaci libidinum vapore consumi. ¶ Plurimum tamen refert: ⁊ moraleꝫ ędificat affectum: si etiã numerum iustoꝝ simpliciter accipiamus, pdesse populõ saluti. Cõprimit ⁊ resecat inuidiam: cõfundit improbitatẽ: virtutẽ incitat: auget gratiã. Nemo eĩ inuidere debet alteri laudeꝫ quę sibi pstt: atq; improbꝰ quisq; redemptoreꝫ suum dum suscipit frequẽter imitat. Certe venerat: pletũq; etiã diligit. ¶ Ipse etiaꝫ si se alijs ꝓfuturũ sciat: studijs augetur: eaq; gratia cõnectit populos: accumulat charitatem ciuiũ vibium gloriam. ℣ beata ciuitas quę plurimos iustos habet: q̃ celebrabilis ore oĩuꝫ: quomodo benedicat tota de parte: ⁊ beatus atq; perpetuus status eius existimat. ¶ ℣ gaudeo cuꝫ aliquos mutes ac sapientes: diu viuere video: cũ virgines castas: viduas graues aspicio lõgeuas: velut quandã incanã ecclesię curiã ẽtendant: ipso quodã vultu et specie grauitatis q̃ reuereant: q̃ imitentẽ quoad omnem morum gratiã colorent. ¶ Non eĩ ipsis gaudeo: cũ viuẽdi multa subeant tedia sęculi huiꝰ: sed q̃ ꝓsunt pluribus. Similiter cum aliquis bmõi decidit: q̃uis longa senectute depositus officioꝝ: quia destituit grex iuuenũ muro senili. ¶ Deniq; periturę vibis aut malorũ iminentiũ vel futurę labis hoc pmũ indiciũ ẽ: si decidãt viri ꝓsultores: vel etiaꝫ grauiores fęminę. Hinc primũ ingruentiũ porta aperitur maloꝝ. Sicut ergo vibs tota solidat atq; augeꝫ cętu sapientum vel obitu labefactat: ita sermo grauis ⁊ q̃dez senilis plenꝰ prudẽtię stabilire vnuscuiusq; aĩam ⁊ ꝓfirmare mentez solet. Jã si accedat multaꝝ lectionũ vsus: plurimoꝝ ꝑceptoꝝ: ⁊ cõsiliatoꝝ q̃dã senatꝰ velut ppetuũ vibis ciuis q̃ singuloꝝ ẽ ꝑcordijs statũ efficit.

¶ Qua ratiõe moyses primogenitos ⁊ redemptoꝛes ceteroꝝ uꝫ leuitas appellauerit: ciuitatesq; leuitaruꝫ redẽptrices significauerit. Cur etia nõ sit absurdũ q̃ facinoꝛosi cohabitent pus: et maculosi sacratis.

QDeq; non abhoꝛreat a vero q̃ leuites in seman⁹ iniciat vt interficiat voluptates sui coꝛpis. De duobus ꝑterea pꝛincipalib⁹ i deo generib⁹ virtutuꝫ: vno quo remittit: alio quo vindicet: ⁊ quomõ cuꝫ impius occidit christ⁹ infundat. QDeq; semp egressus malicię vtut operet ingressum: sicut ⁊ ingressus malicię virtutẽ excludit: vt euangelicę vitat crẽpla cõꝛobat: La. iii.

DEo ꝑ primogenitos ⁊ redẽptores ceteroꝝ leuitas moyses apellauit: q̃ maturioꝛes ⁊ vtilis snię viri: altero senectutẽ quãdã aię ꝓferãt: altero redemptionẽ ꝓferant. ¶ Eĩ ⁊ ciuitates leuitaꝝ redẽptrices significauit moyses: q̃ is q̃ cõfugit ad eã aĩam in q̃ habitat dei verbũ: q̃ vbio modo munita atq; vallata sit: ppetuaꝫ libertatẽ aeqrit sibi. ¶ Sicut eĩ in ciuitatibus leuitaꝝ: erat pẽnaꝝ remissio: vt si quis ad eas ꝓfugeret q̃ nõ volũtariã necẽ homis admiserat: nulli eũ occidere liceret: intra vrbes dũtaxat positũ leuitaꝝ. Jta quę peccata ꝓpꝛia pẽnitet: qõ aut imprudẽter: aut iustus admisit: si leuitaꝝ adhęreat incolatui: et ab his ꝓceptoꝛib⁹ q̃ dei mãdata disperẽt recedendũ nõ putet: lex ipsa ab oĩu cũ cõmissi flagicij pẽna supplicioq; liberat. ¶ Hec absurdum putes q̃ facinoꝛosi cohabitant pus: maculosi sacrat. Opꝰ eĩ habẽt purificari q̃ aliq̃ polluti sunt delictoꝝ ꝓtagio. Et quoãmodo duisio genẽ causa ꝑurrit. ¶ Siẽ eĩ leuites mũdanis voluptatib⁹ abdicatꝰ: equal ẽ culpę: ita ſguis reꝰ fugitiuꝰ ẽ patrię. Sz ẽ interest q̃ iste necessitate suos deserit ꝓpt metũ legis: miser aũt dei hũanaꝝ ꝓsortis renũciat passionũ: ⁊ q̃dã carnal⁹ illecebre se abdicat necessitudine ꝓpt studia vtutũ. ¶ Etiã illud nõ abhoꝛret a vero: q̃ etiam iste velut q̃sdã i se manꝰ iniecit: vt interficiat voluptates sui coꝛpis: ⁊ quẽdã suę carnis opek iterũ. ¶ Jnfecit nẽpe moyses egyptiũ: et Exo. 2. fugax factꝰ ẽ ꝺ tra egypti: vt declinaret eꝰ tyrãnũ. Sz nõ aĩ illũ infecisset egyptiũ hoiez: niũ i se ꝑus egyptiũ neqtię spiritalis intemisset ⁊ abdicasset regaliũ luxũ honoꝝ: maꝰ patrimoniũ estimãs thesauros egypti oꝓbriũ christi. Qõ stultus q̃dẽ videt oꝓbriũ: nob aũt illud oꝓbriũ dñice crucꝭ vtꝰ dei est atq; sapẽtia. ¶ Accedit eo q̃ duo q̃dam in deo pncipalia sũt genera virtutũ:

vnū quo remittit: aliud quo vindicat. Remittūtur peccata per dei verbum: cuius ministres interpres ⁊ quidā executo: est: Remittuntur etiam per officium sacerdotis sacrū qꝫ ministerium. Puniūt quoqꝫ per homines sicut per iudices: qui potestate ad tempus vtuntur: sicut apostolus docet dicens:

Ro. 13. Vis autem non timere potestatem? Bonū fac ⁊ habebis laudem ex illa. Dei enī minister est tibi in bonū. Si autem malum feceris time. Nō enī sine causa gladium portat. Dei enī minister est vindex in ira ei qui malum agit. Puniūt peccata etiaꝫ per populos: sicut legim⁹: quia sꝑe alienigenis dei iussu excitatis: ꝓpter diuine maiestatis offensam subiectus est populus iudꝫorum.

Nec is quidez qui inuitus aliquod fecerit homicidium: extra ministerū est. Siquidē lex ait ō eo: Quia deus dedit eum in man⁹ eius. Manus ergo eius instrumenti modo diuine vltioni ministerium pꝛębuerunt. Leuites igitur minister remissionis ē. Percussor autem: qui tamen non ex dispositione: sed pꝛęter voluntatem fecerit homicidium: diuinꝫ minister ē vltiōis. Illud quoqꝫ specta: quia cum interficitur impius: christus infunditur. Et vbi abominatio aboletur: sanctificatio cōgregatur: quia dominus dixit:

Numeri 3. In ea die qua interfecero omne primogenitum ęgypti: sanctificabo mihi omne primogenitum israel. Quod non ad vnum diem afflictiōis ęgypti referes: sed ad omne tempus. Cum enim renūciatur impꝛobitati: statim ascisitur virtus. Egressus enim malicię: virtutis operatur ingressum: eodemqꝫ studio quo crimen excluditur: innocētia copulat. Habes hoc in euangelio: quia vbi sathanas imisit se in eo: iudꝫ: christus recessit ab eo: momentoqꝫ eo quo illum recepit:

Job. 13. hūc amisit. Veniꝫ sic scriptū est: Et post buccellam introiuit in illū sathanas. Dixit ergo illi iesus: Quod facis fac celeri⁹. Quid illud? Ut quia introierat in illū sathanas: ipse abiret a christo. Ejcit itaqꝫ ⁊ excluditur eo qꝫ iam cū domino iesu esse nō posset:

2. Cor. 6. quia ceperat esse cū diabolo. Nulla enī cōmunicatio christi ad belial. Cū statim imperio expulsus abscessit: sicut legimus dicē

Job. 13. te euāgelista: Qui cum accepisset buccellaꝫ exiuit ꝓtinuo: Erat enī nox. Nō solū exiuit: ꝙ cōtinuo ⁊ nocte exiit. Nec mirū si noctis tenebras habebat: qui christum deserebat.

Verū sicut ipse receptus a diabolo: exclusus a christo est: ita zacheus renūcians auaricię christū recepit. Meritoqꝫ videns studium eius qꝫ in arboꝛē ascendisset vt trāseuntem iesum videret: dicit dominꝰ: Zachęe festinās descēde: quia hodie in domo tua manere me oportet. Et descendit festinās ⁊ excepit illū gaudēs. Sꝛ excipiēdo xp̄m exclusit auariciam: relegauit perfidiā: renūciauit fraudib⁹. Aliter enī non ingredit christ⁹ nisi vt vitia excludat: quia non cohabitat erroribus. Deinde ō templo ejciebat nūmularios: quia ipse volebat habitare. Unde zacheus hoc intelligens: quia christū vetere suo suscipe affectu nō poterat: supiora vitia exire suo iussit hospitio: vt christ⁹ intraret. Merito igitur phariseis obmurmurātibus qꝫ dominꝰ iesus ad hominē peccatricez diuertisset manere: dixit ad dominuz: Ecce dimidiū bonoꝛ meoꝛ omniū do pauperibus: si cui aliquid fraude ablatuli: reddo qꝫduplum. In quo illis respondit qui dicebant peccatoꝛē christo hospitiū non debuisse pꝛębere. Hoc est: iam non sū publicanus: non sum ille zacheus: non pꝛedo: non fraudator. Reddo quę sustuli: reddo qui auferre consueuerā. Jam dono pauꝑibus quos ante nudabā: iam mea cōfero qui aliena rapiebam. Fugerunt crimina postqꝫ christus intrauit. Discussa est ois carnalium ęcitas passionū: vbi ęternę vitę lumē infusum est.

De adipib⁹ ⁊ pinguedie sacrificioꝝ ⁊ hostiaꝝ: Ca. V.

Optim⁹ ō pmogenitis: dicam⁹ etiā de adipib⁹: ō ꝙd⁹ sat̄ docet dauid dicēs: Sic adipe ⁊ pinguedie repleat aia mea. Et supra ait: Et holocaustū tuū pingue fiat: ꝙ docēs acceptabile esse sacrificiū: qꝫ pigue: qꝫ nitidū: ⁊ quodā pabulo fidei ac deuotionis verbiqꝫ ęclestis vberiore alimonia saginatū est. Frequent pingue op⁹ dicim⁹ qꝫ spissū ⁊ operosiuz intelligi velim⁹: ⁊ optima hostia ꝙdicat: ꝙ nō sit tenuis: nō sit exilis. Cū ⁊ sacrificiū pingue recte nuncupamus qꝫ optimū cupim⁹ declarare. Sꝛ etiā illud documento ē qꝫ pingues vaccę ꝓphetica in tentatiōe ānis fertilib⁹ cōgatę sunt.

Ps. 62. Ps. 19.

Quid sibi velit qꝫ dominus ait: Si recte offeras: non recte autē diuidas: peccasti: quiesce. Et de quatuoꝛ generib⁹ quibus sacrificia cōmendabantur: quoꝛ si aliquid de-

sit: sacrificium non ꝓbatur: cū pulcherrima istorum moꝛali interꝓetatione: Ca. VI.

Nunc consideremus quid sit qđ ait dominꝰ: Si recte offeras: non autē recte diuidas: peccasti: quiesce. Qđ indicium est deum non muneribus oblatis placari: sed offerentis affectu. Deniq; cōdemnati oblatoꝛ muneris cain: ꝓto conscientia infincerę oblationis intellexit deo sacrificium suum non ꝓbatum: tristis est factus. Quando enim mens sibi recti est conscia gratulatur: vel infusione quadam spiritali repletur animus gaudio: cum aliquius vel studia vel opera a deo ꝓbantur. Tristicia igitur cain conscientię testimonium repulsę indicium est. Et quia obtulit munꝰ: tamē quia non recte et iure diuisit: culpā incidit. Quattuoꝛ enī genera sunt quibus sacrificia cōmendabantur. Si aut noua nouoꝛum cēnt: aut frita: aut diuisa: aut ꝓtinua. Noua nouoꝛum primo tempoꝛe anni: quę speciem in ꝓmogenitis fructibus estimabantur: nunc autem reuelatum est eos significari q̄ per baptismatis sacramenta renouantur.

Hoc est enim vere sacrificium primitiuum quando vnusquisq; se offert hostiam: t a se incipit vt postea munꝰ suum possit offerre. Noua igitur fides renouatoꝛum: valida: pubescens: incrementuꝫ virtutis acquirēs: non remissa: non fessa: non senio quodam marcida t vigoꝛe ignaua: apta sacrificio est quę pullulet quodaꝫ virenti germine sapiētię: t iuuenili diuinę cognitionis feruoꝛe pubescat. Habeat tamē sucum doctrinę veteris. Sicut enī noui: ita t veteris testamēti debet doctrina concurrere: quia scripturę est: Ꝺāducate vetera veterum: et vetera a facie nouoꝛum auferte. Libuo nobis sit cognitio patriarchārū: epuletur animus in ꝓphetārū oꝛacula: tali sagina mens pascatur interioꝛ. Sed illa non species agni sit: sed veritas coꝛporis christi. Non vmbra legis ꝓspringat oculos: sed aperte dominicę gratia passionis t splendoꝛ resurrectiōis acies mentis illuminet. Si autem offeres sacrificium de primitiuis ouibus: fritū i igne: fritum pingue: offeres sacrificium primitiuoꝝ: sicut scriptum est: qō significat fidem tuam velut igni ꝓbatam esse debere: t sancto feruoꝛe spiritu. Deniq; coꝛpit lentē iacob: t fratri primatus benedictionis eripuit: quos vtiq; solida cōsequeretur fides. Hic ergo robustus t viuidus augebatur: ille autem qui cibum suū coquere nesciebat: fatigatus atq; deficiens defluebat. Utatur igit verbo domini sicut igne virtus animę tuę. Tide vstum iosephi sicut scriptum est: Eloquiū domini vsit euꝫ. Torreatur fides tua: sicut spice messiū. Tunc enī maturitatem fructuū ꝓferunt: cuꝫ eas primo solis ꝓcessu tēpoꝛa estiua coꝛruerit. Sermo igitur plurimus scripturarū animaꝫ confirmat: t quodam spiritalis gratię colorat vapoꝛe. Ratione abdita quoq; inuēta coꝛroborat: dissoluitq; omnes vim irrationabilium passionū. Ideoq; esau laxatis virtutis suę neruis dissolutus est. Illi autē q̄ succincti lumboo non crudum neq; coctum aqua sed assum igni caput agni edere iubebant: sicut habes i exodo: forti ac fideli animo pedestri itinere maria trāsfretauerūt. In euāgelio quoq; assos pisces dominꝰ iesus manducabat: sicut scriptum ē: in quo plenitudo sāctiꝫ spiritus redūdabat. Et fortasse ideo deficiebat esau: qꝛ coctum in aqua desiderabat cibuꝫ: quē iacob quasi inhabilē sibi donauit infirmo. Oblationem autē atq; oꝛationem oꝑtet non ꝓfusam esse: sed competenti diuisione distinctam. In omni enī cōfusione melioꝛ ē distinctio: multoq; magis in oratione atq; oblatiōe: quę nisi certas diuisiones habeat fit obscuꝛioꝛ. Ideo hostię plerūq; mēbra lex diuidi iubet: et holocausta offeꝛi: vt sine admixtione et operimēto aq̄ nudum sacrificiū sit: eo q̄ nuda atq; omnibus exuta inuolucris debet fides nostra feruoꝛe: ne vanis et fallacib⁹ opinionib⁹ induaf: ꝑ pura atq; sincera simplicitas mēris ꝓpareat. Deinde i ꝓtes diuidaf cōgruas. Virtus enī genus est q̄ diuidit i plurimas species. Sed ꝓncipales q̄ttuoꝛ sunt. Prudētia: tēperātia: fortitudo: iustitia. Redoleat igit oꝛo tua prudētiā erga cognitionē dei t veritatē fidei. Redoleat tēperantiā: quā etiā ꝓtagib⁹ exigendā putauit apls dicēs: Nolite fraudare inuicē nisi forte ex ꝓsensu ad tꝑs vt vacet oꝛoni. Et lex castigatos ait hesternū t nudustertiū die ad sacrificiū accedere iubet. Fortitudinē teneat oꝛo: vt nullo interpolet metu: nulla lassitudine deficiat. Tūc enī debet cē intētio ad ꝓcandū robusti oꝛis: cū vrgemur aduersio. Justicia custodiat ꝓcatio: quā si teneret iudas: nō in pecca-

Psal. 104.

Exo. 12.

Luc. 24.

1. Cor. 7.

Sancti

tum facta esset ei° oratio. ¶ Quãdo enĩ magis ab iniustis operib° ac prauis studijs abstinere debemus: q̃ tunc quando dei iusticiã deprecamur? Et ideo domin° vt cordi nobis esset iustitia: Beati inquit qui ꝓsecutionem patiunt ꝓpter iusticiã: ipsorũ est enim regnum cẽlorũ. Hoc enĩ defuit iudę. ¶ Nã si affuisset nõ tradidisset dominũ: nõ ꝓdidisset magistrũ. ¶ Defuit sacrificio etiã cain ish°: qui si tenuisset iusticiã domino: debuit primitiua munera nõ posteriora deferre. Defuit itaq; ei diuisio: ideoq; respondit ait: Si recte offeras nõ recte aũt diuidas: peccasti: quiesce. Vides quãtum sit vitij. Vbi deest diuisio: ibi totũ sacrificiũ refutatur. Supest vt de cõtinua ⁊ iugi oratione dicamus: qõ imorari nos ⁊ vacare orationi oportet. Pernoctabat domin° in oratione: nõ vt sibimet ꝓdesset: sed vt nos doceret. Frequens enĩ oratio quandã operak disciplinã orandi: q: ipse vsus docibiles dei faciat: indocibiles negligentia. Bona igit exercitatio. ¶ Deniq; corporis virtus exercitatione augek frequẽti: aut inexercitata minuit ⁊ labitur. Plurimi enĩ exercitij dissuetudine: etiam naturalem dissoluere virtutẽ. Similiter animę fortitudo exercitationis assiduitate solidak: vt labor: ipse disciplina sit: nõ onen futur° sed vsui. ¶ Hunc cibũ menti nostrę deferamus qui multa attritus meditatione ac politus: cor dominis sicut illud cęleste mãna confirmet. ¶ Qõ nõ ociose tritũ ac politũ accipimus: eo q̃ celestiũ scripturarũ alloquia deuterere ac polire debemus: toto animo ⁊ corde versantes vt sucus ille ſpiritalis cibi in omnes se venas animę diffundat. ¶ Ergo si tanquã pubescens adolescat fides quę defectũ senescẽtis deuotionis ableget: ⁊ ſpiritu seruet: ⁊ ꝓgrua distinctione teneak mensura legitimę diuisionis: ⁊ assiduitas cõmẽdet gratiã: tunc fit illud pingue ⁊ tanquam adipale ꝓfectionis genus: de quo dicit scriptura: Impinguasti i oleo caput meũ. ¶ Sicut enĩ agni multo lacte pinguescũt: ⁊ sicut oues bene paste adipe nitent: ita apostolico suco pasta fideliũ pinguescit oratio. Horum si desit aliquid quę supra dixim°: sacrificiũ nõ ꝓbak. Ideoq; dictũ est ad cain: Si recte offeras non recte autẽ diuidas: peccasti. ¶ Nãq; mũdus ipe distincte legit factus cũ esset añ incõposita pars ei°: q: terra erat inuisibilis ⁊ incõposita. ¶ Nempe lux primũ

Wauld. 5.

Gen. 4.

Luc. 6.

Ps. 22.

Gen. 1.

Ambrosij

facta est: et vocauit deus lucem: ⁊ separauit deus inter lucẽ ⁊ tenebras: ⁊ vocatę sunt tenebrę nox. Et ꝓ ordinẽ singula q̃ facta sint legimus: cęlum: terra: ligna fructifera: animalia diuersa. ¶ Distributa autẽ sunt leuiora superioꝝ°: vt aer ⁊ ignis: ⁊ grauiora inferioꝝ°: hoc est: terra ⁊ aqua. Vtiq; simul omnia fieri iubere potuit deus: sed distinctionẽ seruare maluit: quã nos in omnibus imitaremur negocijs: ⁊ maxime in vicissitudinib° gratiarũ. In quibus nõ satis est reddere qõ acceperis: sed cõmendare quod reddas. ¶ Nã si quis debitũ soluat: ⁊ in referẽdo iniuriã faciat creditori: intolerabilius est vtiq; q̃ nõ reddidisse qõ debebat. ¶ Nõ ergo quantitas solutionis: sed animꝰ reddentis ⁊ qualitas cõsiderak ⁊ affectus. ¶ Recte igitur cain obtulit: q: oblatio indicium deuotionis ⁊ indiciũ gratiarũ est: sed nõ recte diuisit: q: ante omnia deo debuit deferre primitias vt a gratia inchoaret auctoris. Etenim diuisionis hic ordo est: vt prima secundis: nõ primis secũda ꝓcurrãt: ⁊ cęlestia terrenis nõ terrena cęlestib° ꝓferant.

¶ Quod quia cain ordinem diuisionis nõ seruauit: dictuꝫ sit ei: Peccasti: quiesce. Et quẽadmodum deus omnia docuerit: ⁊ quid moraliter illud significet: Ca. VII.

Sed quia cain cõfudit hunc ordinẽ: dicitur ei: Peccasti: quiesce. ¶ Omnia docet deus. Primum ne pecces vt in adã monuit. ¶ Secũdo si peccaueris: quiescas: vt in cain doceris. ¶ Erubescere enĩ debemus ⁊ cõdemnare peccatũ: nõ defendere: quoniã pudore culpa minuitur: confessione cumulak. Et silendo corrigimur: cõtentione ꝓlabimur. Sit saltez verecundia: vbi nõ est absolutio. Inde illud: Justus in exordio sermonis accusator est sui. Et iterũ ab ipso dño alibi dictũ legimus: Dic iniquitates tuas vt iustificeris. Quanta pudoris gratia vt iusticiã teneat: verecũdia quã culpa reatus abstulerit. ¶ Ideo autẽ ait: Quiesce: qñ nõ habes qõ excuses. Culpę ipsius ad te cõuersio est. ¶ Non enĩ frater ei adijcitur: sed error ascribit cuius ipse sibi auctor est. In te iquit reuertek crimẽ qõ a te cępit. Nõ habes in quo necessitatẽ magi q̃ mẽtẽ tuã arguas. In te retorquek ꝓbitas tua: tu princeps eo illi°. Nã ait: Tu princeps eo illi°. Etenim impietas mater q̃dã est delictoꝝ:

Prou.

Esa. 43

ꝙ grauiora peccauerit: in cętera facile ꝓlabitur. ¶Quō enī potest ab humanis tēperare qui diuina violauit: ꝙ hominib⁹ bonus esse qui deū lęsit? Atrocioꝛē igitur scelerū reatum: vitia reliqua sequūtur: qñ quo flagitiosa ꝑpenderint: eo inclinant cętera. Tu ergo princeps operū tui: tu dux criminis. Nō te inuitū: nō imprudentē errot attraxit: sed voluntarius reus iudicio: nō lapsu fecisti dolū: quo te diuinę imunę reū ipse ꝓuincis.

¶Quomō cain admonit⁹ vt quiescęret: auxerit insolentiā: ꝙ flagitiū acerbauerit. Et ꝙd sibi velit ꝙ ait: Eamus in campū: Ca. VIII.

ADmonitus igitur vt quiesceret: auget insolentiaz: acerbat flagitium. Quid igit sibi vult qō ait: Eam⁹ in campū: nisi quia loc⁹ nudus gignentiuz eligitur parricidio? Vbi enī frater habebat occidi: nisi vbi fructus deflet? Tanꝙ ꝓfligens natura tanti sceleris loco germina denegauerat: q: nō cōueniebat vt idem solū ꝙ cōtagia parricidalis sanguinis reciperet ꝑter naturā ꝙ fructus fm naturam germinaret. ¶Merito ipse dicit: Eamus in campū. Nō dicit: eam⁹ in paradisum vbi poma florent: nō in aliquē cultuz ꝙ fructiferū locum. ¶Ipsi parricidę indicāt fructū se sceleris habere nō posse: nec penes eos fructū manere qui tanꝙ impietati ꝓbuerint officiū. Nam ipsam refugiunt elementoꝝ benignitatez: vt iste cain qui videt veritus ne largior boni terra ꝓuentus triste facin⁹ impediret: ꝙ liberalitatis assuetudine genitalis qua facit sibi ꝑtus ꝙ fructus varios germinascere: in hoc quoꝙ criminis apparatu vel mutua specie fui: fraternū reuocaret affectū. Latro diem refugit quasi criminis testē. Lucē adulter quasi erubescit adulterij cōscientiā: parricida terrarū ꝑcūditatē fugit. Quomō enī poterat cōmunis partus videre consortia: q̄ consortē sui sanguinis trucidabat? Joseph in lacum mittitur siccū: ām⁹ intra domuz occidit⁹. Justū igitur natura est impartita iudiciū ea loca in quib⁹ erat futurū parricidium munerio sui dote priuādo: vt et innocentis soli quadā dānatione ostenderet futura supplicia noxiora. Propter sed⁹ igit⁹ hominū ꝙ ipsa elemēta dānant. ¶Denicꝙ dauid montib⁹ in quib⁹ ionathas cū patre interempt⁹ est ꝓpetuę pęnā sterilitatis optauit dicēs: Mōtes q̄ ceciderunt in gelboe: neq; ros neq; pluuia cadat sup vos: mōtes mortis. ¶Qua ratione interrogauerit de⁹ cain vbi esset frater suus: ꝙ de ipsi⁹ redargutione atꝙ cōdemnatione: cum mozalis intellectus erplanatione: Ca. IX.

INterrogauit de⁹ cain: vbi esset frater suus: quasi nesciret occisum. Sed qō ad scientiā dei spectat negantē arguit: ꝙ inficianti quasi scięns respōdit: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. ¶Qō autē ad rationē ꝓfundam attinet: peccantes admoneꝛ ad pęnitentiā. Confessio enī pęnarū cōpendiū est. ¶Inde in iudicijs sęcularib⁹ impositi oculeo torquent negātes: ꝙ quędā tāgit iudicē miseratio cōfitentis. Est quędam in peccatis verecūdia: ꝙ pęnitentię portio: crimen fateri: nec diminuere culpam sed recognoscere. Adstringat iudicē pudo: reorū: excitat autē pęnacia denegantiū. Vult te ꝓpitiare ad pęnitentiaz deus: vult de se sperari indulgentiā: vult demōstrare tua confessione q̄ nō sit auctor malicię. Nam qui peccatum suū ad quandā referunt: vt gentiles asserūt decreti aut operis sui necessitatē: diuina arguere videnť: quasi ipsorū iuo causa peccati sit. Qui enī necessitate aliqua coactus occiderit: quasi inuit⁹ occidit. Ea vero quę a nobis sunt excusationē nō habent: quę aūt ꝑter nos sunt: excusabilia sunt. ¶Sz quāto grauius peccato ipso ad deū referre qō fecerit: ꝙ reatus tui inuidiā trāsfandere in auctorē nō criminis sed innocētię? ¶Perpende autē parricidę responsionē. Nescio inquit: Mū quid custos fratris mei ego sum? Etsi cōtumaciam ꝓdat hic sermo: sonat tamē quasi bonū fratrē cōsideraret: custos debuit esse pietatis. Quē enī magis q̄ fratrē seruare debuerat? Sz quomodo germanitatis seruaret officiū: qui necessitudinis nō agnouisset affectū? Aut quomodo fieri posset vt naturę obedientiā deferret: qui deo reuerentiam nō exhiberet. Negat primū quasi apud ignorantē. Recusat fraterne munus custodię: qui exosi naturę. Declinat iudicem quasi liber arbitrij. Quid miraris si pietatē nō agnouit: qui nō agnouit auctorē? ¶Et ideo doceris hac serie scripturaruz fidem esse radicem virtutū omnium. Unde ꝙ apostolus ait: Quia fundamentū nostrum ihesus christus est: ꝙ quicquid supra hoc fundamētum

Gen. 4.

Ibi. 8.

1. Cor. 3.

ędificaueris: hoc solū ad operis tui fructū: ꝛ ad virtutis ꝓficere mercedē. ¶ Cōgrue igit̄ respōdit dñs tam imprudēter negāti dicēs:
Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui ad me clamat: hoc ē cur nescis vbi ē frater tu⁹? Soli erātis cū duobus parētibus: inter paucos frater te latere nō debuit. An q̄ parētes tui accusatores esse nō possūt? Nolo eīm vt ea necessitudo quę est auctor salutis: fiat auctor periculi. In te solo leges suas natura amisserit. ¶ Ideo ergo putas crimē latere: q̄ parentes accusare nō debēt? ¶ Sed eo maior est cōdemnatio tua. Nā si cara necessitudinis nomina accusare nō debent: multo magis non debent occidere. Sed si me testem abnuis ꝛ refugis arbitrū: vox sanguinis fratris tui testis est quę ad me clamat. Illa te maiore auctoritate arguit q̄ si frater viueret. ¶ Soli eratis: Quis eīm potuit alter occidere? ¶ Si accusas parētes parricidā ꝓbas. Potuit fratrē occidere qui nō parcit parentibus. Potuit parricida esse: qui de parricidis se ortum ꝓbare desiderat. ¶ Et bene ait: Vox sanguinis fratris tui clamat: nō frater clamat. Hoc innocētia ꝛ gratia germanitatis: etiā in ipsa morte seruat. Nō accusat frater ne videak parricida. Nō accusat vox ipsius: nō anima eius: sed vox sanguinis accusat: quē ipse fudisti. Tuū te ergo facinus nō frater accusat. ¶ Simul q̄rela criminosa adimit. Non pōt de alieno testimonio queri: q̄ crimen ꝓprio facinore cōfitek. Adhuc est sermo q̄ factū. Est tamē etiā terra testis quę ęcpit sanguinē. Et bene ait: Vox sanguinis fratris tui clamat de terra: non dixit: de fratris clamat corpe: sed de terra clamat. Etsi frater parcit: terra nō parcit. Si frater tacet terra cōdemnat. Ipsa est in te ꝛ testis ꝛ iudex. Testis acrior: quę adhuc parricidij tui sanguine madet. Judex asperior: quę tāto scelere coinquinata est: vt aperiret os suum ꝛ reciperet sanguinem fratris tui de manu tua. Et illa quidē aperuit os suū: quasi exceptura de fratribus verba pietatis: nihil timens cū fratres videret: quę sciret ius germanitatis amoris incentiuum esse nō odij. Nam quō poterat parricidiū suspectare: q̄ adhuc nō viderat homicidiū? Sed tu effudisti sanguinē: cuius dolēs ipsa cōtagium: Nō augebit inquit virtutē suam dare tibi. Q̄ innocens vltio: vt quę tā grauiter violata fuerit: satis habens nō ꝓdesse nō ḡrat nocere. ¶ Nō mediocre etiā dogma q̄ ait: Vox sanguinis fratris tui ad me clamat: q̄ deus iustos suos audit etiam mortuos: q̄s deo viuunt. Et merito ꝓ viuētibus habentur: q̄ etiā si corporis gustauerint mortē: vitam tamē incorpoream capiunt ꝛ illuminant suorū splendore mentorū: luce quoq; fruūtur ętema. ¶ Justoꝝ ergo audit ꝛ sanguinē: auertit se autē a precib⁹ impioꝝ: q̄s etiā si videantur viuere: miseriores tamē sunt omnib⁹ mortuis: carnē suā sicut tumulū circūferentes: cui infęlicē infoderūt animā suaz. Quid eīm aliud est q̄ sepulta quę intra bumū voluitur ꝛ terrenę auaricię cupiditatib⁹ ęteris q̄ vitijs includit: vt gratię cęlestis aurā spirare nō possit. ¶ Hmōi peccatoꝝ a terra maledict⁹ est: quę est infima ꝛ postrema pars mundi. Superi⁹ vtiq; cęlū: ꝛ quę in cęlo sunt: sol: luna ꝛ stellę: throni: dōminationes: principatus ꝛ potestates: cherubin ꝛ seraphin. Nō est ergo dubiū q̄ eoz ꝛ supiora damnauerint quę inferiora dānauerunt. Naz quō absoluit pure illic cęlestiq; sentētię: quę nec terrę potuerūt absoluere? Et ideo gemēs et tremens iubet esse sup terrā. Euidens generalisq; ratio: q̄ omni improbo mala assunt: ꝛ affutura sunt. Quę assunt: tristitiā operātur: quę futura formidinē. Sed improbum plus ꝑsentia q̄ futura sollicitāt. Unde ꝛ cain dixit ad deum: Maior causa mea est. Si derelinques me: hodie a facie tua abscōdā me. Nihil eīm grauius q̄ errantē a deo deseri: vt se reuocare nō possit. Adhoc peccatorū finē peccandi affert: vita autē diuino gubernaculo destituta ꝓcipitatur: ꝛ in grauiora ꝓlabitur: vt si gregē pastor relinquat: incurrent bestię: Ita cū deus deserit hominē: ingruit diabolus. Graue est: ꝑsertim insipientibus nō habere rectorem. Serpit malicia: vulnus augek: vbi medicina defuerit. Abscondit se aūt qui velare vult culpā: ꝛ tegere peccatū. Qui eīm male agit odit lucem: ꝛ amat tenebras suoz̄: ꝛ latibula delictoruz. Justus autē nō abscondere a dño deo suo: sed ipse magis se offerre consueuit dicens: Ecce sum ego: qui nō habet criminosam cōscientiā quā timeat deprehendi. Merito ergo se abscondit male cōscius ꝛ ait: Omnis qui inuenerit me occidet. Angustię mentis homo ꝑsentē mortē veretur: ꝓpetuā negligit: ꝛ diuinū iudiciū nō reformidat. Interitū solū corporis deꝑcatur. Sed a quo time-

Gen.

Gen.

Iob. 1

Gen. 4

bat occidi qui soloꝰ parentes habebat i terris. ¶ Potuit quidē ⁊ incursus bestiaruꝫ timere: qui legis diuinę iura violauerat: nec ꝑsumere de subiectis animalibꝰ cęterꝭ: qui hominē docuerat occidi. Potuit et parētes parricidas timere: qui docuerat parricidiū posse cōmitti. Potuerūt enī ⁊ parētes de filio discere: qō didicerūt posteri de parente.

¶ Qua ꝺ causa dixerit deus: Qꝭ qui occiderit cain: septies vindicta exoluet. Et qua ratione signuꝫ super eum posituꝫ fuerit ne occideretur: cum pulchra morali interptatione atq; instructione: Ca. x.

Nunc ꝑsideremus qua causa dixerit deꝰ: Omnis qui occiderit cain: septies vindictā exoluet. Et qua ratione signum super eum ponitur ne occidatur parricida: cum ꝑspectum non fuerit ne innocens occideret. ¶ Octauꝰ est homo: habet rationabile quo ꝓsłet cęteris: habet ⁊ dnq; corporis sensus. Habet etiam vocem: habet ⁊ generandi gratiā. ¶ Hęc septē nisi illo rationabili regāt: subiecta morti sūt: ⁊ ideo stultꝰ in his habet oīe periculū sui. ¶ Qui ꝙ rationabile illud amiserit: frustra ꝺ istoꝝ sibi vsu septem carnaliū munerum blandietur. Dissoluūtur hęc oīa nisi habenis ꝺbusdam rationis astricta sint. ¶ Labor itaq; rationis mortem operatur irrationabilium passionū. ¶ Sed illud melius ꝙ septimꝰ numerus quietis et remissionis est. Ergo qui alij non pepcerit peccatoꝝ: ⁊ munꝰ ei remissionis peccatoꝝ inuiderit: ipse sibi spem remissionis eripiet: et erit in eo pari mensura vindicta de gratia. ¶ Ꝙ autē signū posuit super cain ne quis eum occideret: reflectere voluit errantes: ⁊ beneficio suo inuitare ad correctionē. Ipsis enī nos facilius cōmittere solemus: quoꝝ habemus gratiam. Nec tamen magna cōcedit: sed in corpso impudentiam inspicētis vlcisci. ¶ Qui cum esset ꝑpetuis supplicijs obnoxius: non remitti sibi ꝑnam poposcit: sed vitā corporis huius obseruādā putauit: in qua plus erūnę est ꝙ voluptatis. ¶ Mors enī vna est in secessione animę ⁊ corporis: ⁊ in fine istius vitę: Quę simul vt venit: omnes corporis dolores auferre non augere consueuit. ¶ Metus vero ꝺ hanc vitam viuentibus frequēter ingruit: męstitię: doloꝛes: gemitus: diuersiq; cruciatus grauitatum ⁊ ęgritudinū vulnera: plurimas etiā mortes generi humano inferūt: vt ista mors remedium esse videat: non ꝑna. ¶ Nō enī emptoria est ꝙ quā nō adimitur vita: sed ad meliora transfertur. Nam si nocentes moriūtur: qui gradum a peccatis reuocare noluerint vel inuiti tamē finē non naturꝫ: sed culpę adipiscuntur: ne plura delinquant: quibꝰ vita ęnius est delictorum. Si autem bonę spei compotes sūt: migrare magis ꝙ deficere credendi sunt. Inseritur hoc loco dogma de incorruptiōe animę: ꝙ ipsa vera ⁊ beata vita sit: quaꝫ vnusquisq; bene ꝓuius viuit: multo purius ac beatius cum huius carnis anima nostra depositerit inuolucrū: ⁊ quodam carcere isto fuerit absoluta corporeo: in illum superiorē reuolās locum vnde nostris infusa visceribus compassione corpis ingemuit donec cōmissi gubernaculi munꝰ impleret: vt carnis huiꝰ irrationabiles motus rationabili ductu regeret ⁊ coerceret. Inde est ꝙ postea propheteꝫ in captiuitatem cum populo iudęoꝝ trāsierunt: ne reliqua plebs suoꝝ destituta ꝓsidio: cōiugioꝝ viduata: grauiorē subiret erūnam: sed magis frequentibꝰ cōmonita oraculis ꝑphetarum ad dominuꝫ deum suum pio rediret affectu: ne aduersis captiuitatis attrita: ꝓueret in ꝑfidię peccatuꝫ: salutisq; ꝑpetuꝫ remediū desparet. ¶ Redarguūtur itaq; hoc in loco qui vnicam hanc vitā putant esse quę sit in hoc sęculo: Omnia plena lapsuꝫ: plena męroꝛis sunt: et redarguūtur simplici serie gestoꝝ. ¶ Ecce enī iustꝰ: innocens: pius: ꝑpter gratiaꝫ deuotionis odia fratris incurrēs: imaturus adhuc qui subiaceꝫ est parricidio: ⁊ iniquus: sceleratus: impius etiam fraterna cędę pollutus: lōgeuū duxit ętatem: duxit vxorem: posteritatē reliquit: vrbes condidit: ⁊ hoc meruit ꝑmissione diuina. ¶ Mōne in his apte vox dei clamat: Erratis qui putatis hic esse omnem viuendi gratiā? Non intelligitis non aduertis senectutez hanc miseriarū esse veteranā ꝓcessionemq; ętatis: erumnarū stipendia: ⁊ scyllęo quodaꝫ vsu circūsonari nos quotidianis naufragijs: undi fluctibus: in scopulosis habitaculis degere ⁊ in his delectari: sicut illud nō tam ęternū animal ꝙ immortale malum. Ergo ⁊ isti cain longanimitas indulta vindicta est: eo ꝙ virit metu: ⁊ ꝑtū spacium multo eucurrit: ⁊ infructuoso labore: qua ꝑna nihil grauius ꝙ vt ꝺo ipse sibi

maiorꝝ causa ꝓnarū sit. ¶ Vide igitur q̄ ꝑpetua vita iustorꝝ: ⁊ nulla sit improborum. Iusti sāguis clamat ⁊ mortui: vita aūt peccatoris absconditur. ¶ Tertium est: quoniā cum pernicioꝝ esset admissum: hoc est scelerum ꝓncipatus: vbi peccatū obrepsit: statim ⁊ lex diuinę mānsuetudinis ꝓuocari debuit: ne si continuo vindicatuꝝ esset in reū: homines quoq; in iudicando nullam patientiam moderationēq; seruarēt: sed statim reos supplicio darent. ¶ Diuinę aūt sententię ꝓuidētia huiusmodi est: vt magnanimitatem et patientiā doceret iudices: ne quis ꝓpropere rapetur studio vindictę: ⁊ ipsa deliberationis imaturitate puniret inoꝝium: aut ꝓnam acerbaret irati: nec tamen penitus iudultum esse paterer in eo qui nullam ꝓnitētiā sceleris induisset. ¶ Repulit enim eum a facie sua: ⁊ a parentibus abdicatuꝝ: separatę habitationis q̄dā relegauit exilio: eo q̄ ab būana mansuetudine transisset ad seuitiam bestiarum. Verūtamē homicidio noluit homicidā vindicari: qui mauult peccatoris correctionem q̄ mortē. Vnde in lamech septuagies septies vindicatur: q; gratior culpa eius est: qui nec post damnationem se correxit alteri⁹. Cain impetu quodā improuido ante peccauerit: Lamech vtiq; qđ in altero reꝑhensū aduerterat cauere debuerat: suo quippe iudici sentētia debebat: ne quis p alium reum esse feriendū putaret. Et vt ad mysteriū veniaꝝ: nō debuit interimere eum qui vsq; ad naturalem terminū mortis suę agēdę habebat spacium ꝓnitētię. Excusare posset q̄ se redemisset: vel sera actione ꝓnitentie: nisi eum ꝓmatura ꝓna rapuisset.

¶ Sancti Ambrosij episcopi liber secundus de Cain et Abel explicit.

¶ Capitulorum libri de Noe ⁊ arca sancti Ambrosij episcopi recollecta annotatio.

Q̄ dignum sit vt iustus noe qui ad renouandum semen dominuꝝ reseruatus fuit: ad imitationem omnium describatur: vt et nos requiescamus ab omni iſius mundi sollicitudine o pibusq; iniquitat⁹: ac terrene ꝑuersationis cura. Ca. I.

De significationibus nominū trium filiorū noe: ⁊ de instructiōe aciei ac munitionib⁹ bonitatis nature: qui nos ad hui⁹ mundi ꝓlia generauit. Ca. II.

Quid significet q̄ secuturo diluuio: non solum noe: sed ⁊ vniuersa generatio q̄ maxime abundauerit filiorum ꝓcreatiōe. Et quomodo beneficij gratiā sequi debet sobrię disciplinę censura. Qua etiam ratione spiritussanct⁹ hominib⁹ detur: non autem ꝓmaneat. Ca. III.

Q̄ gigantib⁹ qui fuerūt in terra ętate noe: similes sint homines cultui carnis suę studentes. Et qui dicant filij dei. Et quo pacto deus dicatur irasci: aut moueri. Quēadmodū etiam irrationabilib⁹ ꝓpter hominis peccatū deletis: Noe tamē gratiā apud deū inuenerit. Ca. IIII.

Quō omnis terra dicat fuisse corrupta. Et tps ois hols venisse ante deū. Ca. V.

De ędificatione arcę: ⁊ quemadmodū in ea descripta fuerit humani corporis figura. Q̄ nidi eiusdem quibus singula corporis nostri membra significantur: bitumine intus et foris linienda sint ne facile corrūpantur. Ca. VI.

De cōparatione arcę noe: ad arcam fęderis quo ad materiam ligni: glutini et cōmotionis. Quomodo eius longitudo ⁊ latitudo arcę: singulos būani corpis sensus denotēt ad vsū aliquē eē cōpositos. Ca. VII

Quid significet ostium et aduerso in arca factum. Et quemadmodū qui retro erāt: priores facti sint. Ca. VIII.

Quid sit q̄ inferiora arcę bicamerata et tricamerata esse debeant. Et q̄ deus per arcę figurā voluerit non edocere quēadmodū a diluuio intrēpantię tuti essemus per remediū electionis iusti. Ca. IX.

De tribus causis ob quas muta animātia: quę peccandi sensū non habent per diluuiū subiecta sint ꝓnę: cuius actionis mystica

quadã interpretatione. La. X.

Q; absumptis omnibus terrenis diluuio: solus iustus se ⁊ domum suam seruet: Et ꝓpulchre iuxta mysticam interpretationez dñs ad noe direrit: Quia vidi te iustum i generatione ista. La. XI.

Qua ratione de iumentis mundis: septem ⁊ septez: masculus ⁊ fœmina iubeãtur i arcam induci: ⁊ mundis aũt duo ⁊ duo: fm naturalẽ atq; moralẽ expositiõez. La. XII

Qua de causa postq̃ ingressus est noe i arcam: posĩ septem dies diluuium factũ fuerit. Quare etiaz cum satis fuisset dixisse diluuiũ fuisse. xl. diebꝰ: adiecerit: et. xl. noctibus. Et quia ratione. xl. diebus duraverit. Quid pręterea sibi velit qõ inquit dñs: Et delebo oẽm resurrectionẽ carnis a facie terrę. Quid postremo qõ dicitur: Et fecit omnia noe quę mãdauit ei dominus deus. La. XIII.

Qualiter sit considerandũ q; sexcentesimo anno noe: vicesima et septima mensis factum sit diluuiũ. Et quemadmodũ oĩes fontes rupti dicãt: ac cataractę celi apertę: tam fm litteralem: q̃ etiam altiorẽ intellectum. La. XIIII.

Cur dominus a foris arcam clausisse dicat: Et quomodo crescente aqua arca ferebatur super flumina aquaruz: quę. xv. cubitis super mõtes excelsos eminebant: iuxta litteralem ⁊ allegoricam interpretationem. La. XV.

De eadem explanatione ⁊ allegoria eius quod scribitur: Deleuit deus omne quod erat super faciem terrę. Quare etiam scriptura dicat: Memor fuit dominus noe ⁊ bestiarum ⁊ iumentoruũ: ⁊ non fecerit mẽtionem ⁊ de mitioribꝰ quę post hominez sunt: sed formicibus. Qualiq; fuerit spiritus quem induxit dominꝰ super terram vt cessarent aquę. La. XVI.

Quid sit q; ait scriptura: Clausi sunt fontes aquarum: ⁊ cataractę celi. Et ꝺ cõpositione loci illiꝰ vbi dicitur: Et sedit arca septimo mense septima et vicesima mẽsis. Et qd sit ostium arcę qõ iustus aperuit vt emitteret corui nõ reuersurũ. La. XVII.

Quid sibi portendat: q; post corvum nõ reuersurũ columba dimissa dicitur: q; q; noe extendens manum susceperit eam: et ad se introduxerit. Q; q; septem aliis diebus tenuerit columbam ⁊ iterum eã emiserit. La. XVIII.

Cur columba dicatur ad vesperum esse regressa cũ ramo oliuę in ore: Et vnde cognouerit noe aquas defecisse. Et ꝺ colũba tertio post dies septem emissa: q̃ tamẽ nõ regrediebat. XIX.

Quid sibi velit illa adiectio: q; scptura alia die aquã minutam: alia siccatam terram cõmemorat. Quomodo etiã noe tectũ arcę denudauerit. Et q; ait primuz mensem vel scõm. La. XX.

Quare noe non sua sponte exierit arcã: ꝑ expectauerit oraculum diuinum: quo sibi dicebatur: Exi de arca: tu ⁊ vxor tua: ⁊ filij tui. Et q̃re in ingressu: ordinis delectus fuerit habitus: vt ꝓmo ipse ⁊ filij: deinde vxores ingredcrẽtur: in egressu autem id cõmutatum: vt fœmiç cum viris exierint. La. XXI.

Qua ratiõe noe circa arcam nihil fecerit nisi iussus a domino: et tamen post egressũ ab arca nõ monitꝰ aram deo ędificauerit. Et quare dicatur deo ⁊ non domino. Cur etiaz sumpserit a bestijs et volatilibꝰ mũdis vt offerret holocausta. Quidq; sit q; ait dominus: Recogitabo non adijciã maledicere terrę. La. XXII.

De explanatione litterali ⁊ morali eius qõ dominus dixit: Semẽ ⁊ messis: hyems ⁊ ęstas: die et nocte nõ requiescẽt. La. XXIII.

De prerogatiua potestatis hominꝭ in cętera animalia attributa per id q; dominꝰ benedixit noe ⁊ filijs eius dicens: Crescite ⁊ multiplicamini et replete terraz ⁊ dominamini eius. Et quomodo intelligat qõ subditur: Ola reptilia q̃ sũt viua sint vobis in escam: cũ tamẽ quędã reptilia sint venenata. La. XXIIII.

An sub his verbis quibꝰ ait dominꝰ: Sicut olera pabuli dedi vobis omnia: oleribus magis q̃ carnalibus epulis vti debeamꝰ. Et quemadmodũ abstinere debeamus a sanguine in q̃ ẽ anima: Ac ꝺ diuersis phĩlosophorũ opinionibus circa naturã animę. La. XXV.

Q; per hoc q; ait: Eteni vestrum sanguinez ⁊ animarum vestrarũ exquiram de omnibus bestijs: ⁊ de manu hominis fratris: detur intelligi hominẽ grauius peccare qui fratri insidiat. Et quis dicat frater. Quare etiã dixerit: Ad imaginem dei fecit hominẽ: ⁊ non ad imaginem meam: cum re-

probatione opinionis phor q negāt deū habere curā sup boues. La. XXVI.

Quomodo intelligendū sit: q inquit dominus: Nō erit diluuiū vt corrūpat oēm hominē. Et q subdit: Arcuz meū ponā i nube. Et qualis fuerit arc⁹ ille. La. XXVII.

Qua rōne cuz treo filios noe: Sem: Cham Japhet: supra cōputauerit: hoc loco medij filij: id est: cham generationē prius cōprehenderit. Et quomodo ille chananęo rū auctor fuerit. La. XXVIII.

Quomodo noe egressus ab arca: factus sit agricola. Et de differētia inter opatorem terrę t agricolam. Quid etiam sit q iust⁹ primū vineam plātauerit et non triticum aut ordeū. Et quid velit q̄ subdit: Bibit de vino t inebriatus ē. Et de duplici specie ebrietatis: t gemīa nudatione sapiēti. Ac de operimētis alię. La. XXIX.

Quare nō simpliciter dixerit: Vidit cham nudationez patris: sed vidit cham pater chanaan. Et cur cham nudatum patrē riserit. La. XXX.

De euidenti pietatis affectu in bonis filijs sem et iapbet: qui nudatū amictu patrem videre cauerūt. Et quomodo mens sapiens retrorsū ambulet. Quid etiā significet q somno recedente: noe sobrius fact⁹ sit a vino. Et quare scriptura cham quem primo medium inter filios posuit: postea minorē appellauerit dicēs: Cognouit noe omnia q̄ fecit ei filius iunior. La. XXXI.

De benedictione sem filij: et quare noe dominum t deum dixerit: t specialiter deuz filij sui sem. Et qua ratiōe cum cham peccauerit: non ipsū sed filiuz illius seruituti addixerit. Et ō benedictiōe filij iapbet: t multiplici dilatatiōe bono⁹. La. XXXII

Quid significet q post diluuiū noe dicitur vixisse trecentis et quinquaginta annis. Et q de generatione iapbet: rhod⁹ et alię insulę sint nationū. La. XXXIII.

Qua ratione cham illius improbi: filiuz seniorē scriptura fuisse memorauerit. Et q Chus nemroth gigātē genuerit: qui erat venator ante deum. Et de interpretatione nois nemroth. Q̄z idez pncipiū fuerit regni babylonis. La. XXXIIII.

Finis.

Sancti Ambrosij

Sācti Ambrosii epi liber ō Noe et arca: In quo ciusdē sancti viri vitam: mores: gesta: altitudinē quoq; mētis diserta explanatiōe describit: feliciter incipit.

Q̄ō dignū sit vt iustus noe q̄ ad renouandum semen hominū reseruatus fuit: ad imitationem omniū describatur: vt et nos requiescam⁹ ab omni istius mūdi sollicitudine opibusq; iniq̄tatis: ac terrenę conuersationis cura: La. I.

Noe sancti adorimur vitam: mores: gesta: altitudinem quoq; mentis explanare si possumus. Nam cum ipsa prophetia dixerit: nihil difficilius q̄ hominis interiora cōprehendere: q̄ tomagis viri iusti mentem cognoscere? Etenim quem dominꝰ deꝰ ad renouandum semen hominum reseruauit: vt esset iusticię seminarium: dignuz est vt nos quoq; describamus eum ad imitationē omnium: t requiescamus in eo ab omni istius mundi sollicitudine: quā quotidie diuersis exagitationibus sustinemus. Pudet filijs superuiuere: tedet cum tot aduersa audiam⁹ charissimoruū: lucem hanc carpere ipsarum ecclesiaruz diuersos fluctus: tempestatesq; vel ꝓsentes subire vel animo recipe. Quis tam fortis vt patienter ferat? Et ideo nobis quoq; affectāda hęc requies fuit: vt dū noe sanctum maiore intentione considerāmus: reficiamus et nos: sicut omne genus i illo requieuit ab operibus suis: atq; tristicia: Unde t noe dicatur: q̄ latine dicē iustus vel requies. Denicq; et parēteo eius dixerūt: Quia hic faciet nos requiescere ab operibus et a tristicia: et a terra cui maledixit dominus deus. Gen. 5.

Q̄ō vtiq; si ad ea que facta sunt referenduz puteo: cum diluuium sub eo factum sit: non requies hominibus: sed interitus videatur illatus: nec remissio malorum: sed cumulus miseriarū. Verū si iusti viri mentem consideres: aduertes iusticiam solam esse que alijs potius nata est q̄ sibi: nō quod vtile sibi est quęrat: sed q̄ō omnibus. Hęc nos requiescere facit ab operibus iniquitat. Hęc reuocat a tristicia: q̄z dum ea quę iusta sunt gerimus: nihil time-

mus purę cōscientię securitate: nō dolem⁹ grauis dolore. Nihil ēim est q̄ maioris doloris sit: q̄ culpę reatus. ¶ Requiescam⁹ etiā ab oīni cura terrenę cōuersationis: quę corpus nostrū atq; animaz frequētibus vexat doloribꝰ: vitamq; atterit.

¶ De significationibus nominum filiorū noe: et de institutiōe aciei ac munitionibꝰ bonitatis naturę: que nos ad huius ꝑfectionē generauit: Ca. ii.

Hic vero tres filij nati: sem: cham: iapheth. Quę nomina significāt bonum t malum t indifferēs: vt et naturę gratia bonitatem habuisse: t malorum temptamenta ei nequaq̄ defuisse: t indifferentibus: hoc est velut supellectili virtutum abundasse videatur. Qua ratione aūt malum in medio posuerit: ratio euidens est: q̄ naturę bonum omnib⁹ inest: nec quasi naufragos in lucē ꝓiecit: sed t suffulcit viribus vt non oppugnāt temptamētis malitię: nec tanq̄ inualidi succūbāt: sed munit et velit velut quibusdam tegumentis indifferentibus: quę sunt salus: valitudo bona: pulchritudo: impigritia: diuitię: generis claritudo: vt ea dote muniti tueantur bonitatem naturę: t malum illud includant ne possit nocere: t quasi clausū strangulent. Bonne cernimus velut aciem quēdam virtutum ordinatam in ꝓliū: vt inferiores in medio sint dextra leuaq̄ velut in cornibus validiores: per quos tota acies robur accipiat t Unde t quidam poeta grec⁹ ait κακὸν δὲ εἰσ μέσον ἔστησε boc est: malos autez in medium inseruit. Ita ergo t natura quasi bonus dux imperante deo: quę nos ad huius mūdi ꝓfectū generare nouerit: qui bona habet primo ordine constituit: quę officiant secundo: quę adiuuant tertio: vt tanq̄ in medio incluſus hostis: geminatis quocunq̄ se contulerit oppiimatur viribus: ne singulę eorum velut equatis fatigentur ꝓfectus: et euadendi de angustijs naturalib⁹ ac serpendi latius facultatem haberet. Sed quia vbi generantur hic ordo est: vbi autem generāt iapheth primo loco scribitur: tertio cham: ibo ne contraria nos posterioribus diuisse quis arbitretur: etiam illius loci explananda ratio est. Bonum quidem q̄ velut in quadā naturę nobilitate est ꝓcedit: malum autē sequitur. Sunt ēim cogitationes mētis conuarię: quę vtrię oriuntur postea. Hęc ēdiu velut intus clausa sunt: nec tanq̄ in herbis germinant: quodam sinu bonę mentis foueantur ne ꝓdeant. Nam ēdiu in voluntate est malum: non in electione: hoc est in opere atq; effectu: bonitas mentis gubernatoris: velut aurigę modo cohibet vel refrenat malitiam temptantem ꝓrumpere. Cum vero efferbuerit atq; in vic⁹ eruperit: ne possit latius serpere: t finitima contaminare: tunc iusta succedit ꝓuidentia: ne illud indifferens: q̄ sēm bonum dicūt velut loco cedat: cum iam feruenti malo non possit resistere. Ita q̄ ne latius fundat virus nocium: t plurimas inficiat generando corruptioneꝫ: illud primum bonum quod natura bonum est: duꝫ locum mutat: ordinem mutat: vt quasi laboranti comui opē ferat: et eaz partem aciei ꝓficiat quę plus laborat. Virtus ēim bellatoris difficilioribus loci est necessaria: sicut etiam boni custodis ꝓsentia ibi frequentior: vbi muri fragiliores. At ne qua pars sine defensore sit: dum illud bonum inclinatiora sustentat: tunc illud indifferens locum superiorem suscipit: velut deputante sibi eam partem perfectiori bono. Nihil ēim virtute perfectius. Indifferentia autem non habet robur valide virtutis: sed cuꝫ augent t diffundunt gratiā. Unde iapheth dictus est: q̄ latitudo significatur latine.

¶ Quid significet q̄ secuturo diluuio non solum noe: sed et vniuersa generatio q̄ maxime abundauerit filiorum procreatione. Et quomodo beneficij gratiaz sequi debet sobrię disciplinę censura. Qua etiaz ratione spiritussanc⁹ hominibus detur: non aūt ꝑmaneat: Ca. iii.

Nec solum sanctus noe abundauit filiorum generatione: sed etiaz vniuersa se effudit q̄ maxime eo tempore generatio. Quod non ociosum videtur. Secuturo ēim diluuio non debuit estimari defuisse gratiam fecunditatis illi generationi quā diluuia absorbuerūt: vt q̄ fuit humani generis abundātia: diuinę deputetur gratię: quod diluuium secutum est: nostris assenbatur iniquitatibus: qui peccatis nostris auertimus dei misericordiam. Sic t in posterioribus inuenies q̄ secuturā ęgypti

sterilitatem p̄cessit totidem annoꝝ fecunditas. Principale est enī virtutis inchoare a beneficijo: et p̄seminare gratiam. Unde t
Ps.100. dauid ait: Misericordiam t iudicium cātabo tibi domine. Pr̄cedit beneficij gratia: sequitur censura sobrię disciplinę. Diuinuz est igitur q bona p̄mittuntur: nostrum q mutantur. Ipse hoc declarat deus dicens:
Gen.6. Non permanebit spiritus meus in hominibus: quia caro sunt. Spiritus sanctus: spiritus sapientię est: spiritus cognitionis. Habet ergo sapientiam: habet et disciplinam. Sicut et ō beseleel qui sacrum tabernaculū diuino oraculo iussus est facere: ait scriptu-
Exo.31. ra: Quia repletus est spiritu prudentię et disciplinę. Hic ergo spiritus datur hominibus: sed non p̄manet. Qua autem ratione nō p̄manet: causa ꝓdit: q caro sūt. Carnis enī natura disciplinę repugnat: q voluptati obtemperat. Denię de solo dño iesu scri-
Joh.1. ptum est: Super quem videris spiritum descendentem de cęlo: t manentem super eū: hic est qui baptizat spiritu sācto. In eo manebat quē nulla corruptę carnalis impedimenta reuocabāt: quomin⁹ incorrupte et
Gen.2. impermixte ordinez disciplinę teneret: cui⁹ caro nō vidit corruptionē.

Qđ gigantib⁹ qui fuerunt in terra etate noe: similes sint homines cultui carnis sue studentes. Et qui dicantur filij dei. Et quo pacto deus dicatur irasci aut moueri. Quemadmodum etiaz irrationabilibus p̄opter hominis peccatuz deletis Noe tamen gratiam apud deum inuenerit: Ca. iiii.

Gen.6. Gigantes autem erant in terra i diebus illis. Non poetarum more gigāteo illos: terrę filios vult videri: diuinę scripturę conditor: sed ex angelis et mulieribus generatos asserit quos hoc appellat vocabulo: volens eorum exprimere corporis magnitudinem. Et consideremus ne forte gigantū sint similes homines cultui studentes carnis sue: animę autem nullam curam habentes: sicut illi qui de terra fm poeticam fabulā orti: mole corporis sui freti ferantur habuisse cōtemptum superorum. An dispares estimādi sunt qui cuz ex anima constēt et corpore: mentis vigori (q nihil habet anima p̄clarius) auersantur: et se carnis hui⁹ imitatores velut materię exhibēt stoliditatis heredes. Itaq inuanum laborant: cęlum votis vsurpantes superbis: t terrenis operibus incubantes: qui electione inferiorum: et contemptu supiorum cōsortij: tanq̄ voluntarij obnoxij peccatis grauiori cōdemnantur securitate. Plerūq angelos filios dei vocat scriptura: quia ex nullo homine generātur animę. Itaq viros fideles filios suos dici: non est aspernatus de⁹. Sicut ergo viri p̄babilis vitę filij dei vocātur: ita quoruz carnalia sunt opera: hos filios dicim⁹ carnis scripturarum auctorita-te. Dicit enī iohānes euāgelista: Quia ąt quot dominū iesum receperūt dedit eis potestatez filios dei fieri qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinib⁹: neq; ex voluntate carnis: neq; ex voluptate viri: sed ex deo nati sunt. Ideo postea babes: quia iratus dominus est: quoniaz q̄uis cogitaret: hoc est fieret: quia homo positus in terre regione carnem portans: sine peccato esse nō possit: Terra enī velut quidā temptationū locus est caroq; corruptelę illecebra: tamen cum haberent mentem rationis capacem: virtutemq; animę infusam corpori: sine cōsideratione aliqua in lapsū ruerunt: ex quo reuocare se nollent. Neq; enī deus cogitat sicut homines: vt aliq̄ ei noua succedat sententia: neq; irascitur q̄si mutabilis: Sz ideo hec leguntur: vt exprimatur peccatoruz nostrorum acerbitas: quę diuinaz meruerit offensā: tanq̄ coeuscę increuerit culpa: vt etiā deus qui naturaliter non mouetur: aut ira: aut odio: aut passione vlla: puocatus videatur ad iracundiā. Minitatus est p̄terea q deleret hominez. Ab homine inquit vsq; ad pecus: t a reptilib⁹ vsq; ad volatilia delebo. Quid lęserant irrationabilia? Sed q p̄opter hominē illa facta erant: eo vnq; deleto p̄opter quem facta sūt: p̄sequens erat vt etiam illa delerētur: quia non erat q̄ his vteretur. Sensu autē altiore illud manifestatur: quia homo mens est: quę est rationis capax. Homo enī definitur aīal viuum mortale: rationabile. Principali igitur extincto etiam sensus omnis extinguitur: eo q nihil reliqui ad salutem supfit: cum salutis fūdamentum virtus defecerit. Ad cōdemnationem autem ceterorum: et ad expressionē pietatis diuinę: dicitur noe apud deū gratiā inuenisse. Simul ostenditur q homines iustum non obumbret aliorum offensio: quā-

do ipse ad totius generis reseruatur semina/rium. Qui nō generationis nobilitate: sed iustitie z pfectionis merito laudatur. Probati ēt viri genus virtutis ꝓsapia ē: quia sicut hominū genus homines: ita aiaꝝ genus virtutes sūt. Eteni familię hoiuꝫ splendore generis nobilitant: aiaꝝ aūt clarificat gra splendore virtutis.

¶ Quomodo omis terra dicatur fuisse corrupta. Et ꝑ̄s ois hois ve nisse ante deū: Ca. V.

Gen.6. Corrupta est aūt terra coꝝ deo: z impleta ē inquit iniustitia. Causa terrene corruptelę manifestata ē: eo q iniustitia hominū terraꝫ corruperit. Unde z dominꝰ deus ait: Tempus omnis hominis venit ante me: quia impleta est terra iniquitatibus suis. Tempus q̄dem omniū hoiuꝫ in conspectu dei: z in eius voluntate ē. Nō ēm vt vulgo aiunt fatale decretum alligat. Sed tamen specialiter hic dictum puto: q in cuāgelio dominus redēpturus hoiuꝫ genus passione sui corporis: z emūdaturꝰ sanguine suo: lacramēto q baptismatis ait: Pa

Ioh.17. tervenit hora clarifica filium tuū: vt z filius tuus clarificet te. Ergo quia in diluuio per arcam noe seruate sunt reliquię generis humani: ad seminariū regationis et renouationis futurę: ideo ꝝmisit hic: Tēpus omnis homis venit: quia repleta est terra iniq̄tatibus suis. Hoc in figura. In veritate autem ait: Reliquię per dilectionē gratię saluę facte sūt. Ꝓ q̄ exclamat apostolus dicens:

Ro.5. Supabund aūt peccatū: vt supabundaret gratia. Corrupit inquit omis caro viā suā. Carnez hic posuit ꝓ homie terreno: in quo carnis illecebra viam eius corrupit. Qui si intellexisset q̄ munus accepisset a deo: nō vtiq̄ passus esset: vt caro obstaret aię virtuti. Itaq̄ caro causa fuit corrūpendę etiaꝫ animę: quę velut origo z locus est quidam voluptatis: ex qua velut a fonte ꝓpullulāt ꝓcupiscentiarū: malarūq̄ passionū flumina: latęq̄ exundant. Quid dimergitur animę quoddam excusso gubernatore remigium: cum ipsa mens velut q̄dam tēpestate et ꝓcellis victa loco suo cedit. Pulchre aūt ait: Quia dō viam naturę suę corrupit. Nā via sua in paradiso erat: in illo beatitudinis tramite: in illo virtutū flore: in illa incorruptibili gratia: quā vitā terrenis inquinauit vestigijs. Alij habēt: Uitā ipsi⁹: hoc est deum hoc solet verbo dñi declarari.

¶ De ędificatione arcę: z quemadmodū in ea descripta fuerit humani corporis figura. Q̄dq̄ nidi eiusdem quibus singula corporis nostri membra significant: bitumine intus et foris linienda sint ne facile corrūpant: Ca. VI.

Ed iam de ipsa noe arca dicendum: Quā si quis velit impensius considerare: inueniet in eius ędificatiōe descriptam humani figurā corporis. Quid est enim qđ ait deus: Fac tibi arcam de lignis Gen.6. quadratis? Quadratum certe hoc appellamus: qđ omnibus bene ꝓsistat partibus: z ꝓueniat sibi. Itaq̄ z deus auctor nostri corporis: naturęq̄ fabricator: astruitur: z opus ipsum perfectū esse bis sermonibꝰ significatur. Quadrata autem homis membra esse cuidens ratio: si ꝓsideres pectus dominis: consideres ventrē: pari mensura longitudinis z latitudinis: nisi cum voluptatibus et epulis ventre distento: mensura naturalis excediturꝫ. Jam pedes z manus: brachia: femora z crura quadripertita: quis non ipso vsu aduertat? Sunt autez plęraq̄ eoꝝ: etsi non eiusdem longitudinis aut latitudinis: tamen quę analogiaꝫ ita seruent: vt in his quoq̄ congrua mēsura ratioq̄ ꝓcurrat. Lōgitudo ꝓlixior q̄s latitudo sit: latitudo q̄s altitudo. Et sicut ligni arcę trina distātia est: sic̄dem trecentoꝝ cubitorū longitudinem: z quinquaginta latitudinem: z triginta cubitorū altitudinem seruandam esse ꝓscripsit: ita et in nostro corpore sūma est: et media: z minima distantia. Sūma fm longitudinem: media fm latitudinē: minima fm altitudinē. Totū tamē corpus attextū ex singulis mēbris: quadratuꝫ videt. Nam et in vsu ita est: vt eos quadratos dicamus: q̄s nec enormes proceritate: z validos robusti q̄litate corpus estimamus. Quid etiam sibi vult qđ ait: Nidos facies i arca: nequaq̄ silendum videt. Naturaliter ēm dictum arbitror: eo q omne corpus nostrū attextum est sicut nidus: vt spūs vitalis omnes partes viscerum penetret: atq̄ de ꝓncipali nostro fundat se per artus singulos. Nidi quidam sūt oculi nostri q̄bus se visus inserit. Nidi sunt nostrarū sinus aurium: per quos audit⁹ se infundit: et velut in foueā altam deuicit. Nidus est narium qui ad se odoreꝫ attrahit.

Nidus est ꝺrtuo maior ceteris: hiatus oris in quo nutrit donec adolescat sapor: t vnde vox euolat: i q̄ latet lingua q̄ velut organū vocis: sonos eius artifici suauitate modulatur. Et cū sit ipsa irrationabilis: rationabilem vocē exꝑmit. Nidus ē emigraneū. Nidus ē mēbriana illa q̄ cerebrū fouet: et intra cohibet. Nidi sunt viscera pulmonis t cordis. Spūs q̄dem nostri hoc est eius quē carpimus: t quo alimur in hac vita: nidus est pulmo. Sāguinis autē t spūs: nidus ē cor. Duo sunt enī eius vteri. Vnus q̄ sanguinē velut quodā sinu suscipit t transfundit i venas: alter quo rigat' et illo supioni deducit in arterias iugi meatu. Ossa quoq; validiora nidos habēt. Sunt enī intus cauata: in quibusdā foramib' est medulla. In visceribus ipsi molliorib' rudi cupiditatis aut doloris sunt. Et alia si q̄s ꝓsideret: etiā plures nidos inueniet in hac fabrica humani corꝑis. Unde puto t illū in psalmo: non soluz mystice: sed etiā naturaliter dixisse: Etenim
ꝑs. lij. passer inuenit sibi domū: t turtur nidū vbi reponat pullos suos. Est enī tam in hoc corꝑe nidus pudicitie: i quo erat nidus irrationabilis ꝓcupiscētie. Sed vbi ante part' deformes nutriebat libido: ibi nunc decore castitatis adolescat hēreditas. Illinies inqt eā bitumine. Et multis ossibus neruisq; t ceteris alijs ꝓstat humanū corꝑus. Et forsitan igit t intus apta compage ꝓnexum sibi adhęret: t habitudine ꝓpria quā greci dicunt tenetur: vt intus clausus spūs q̄ infundit: vel spiritalis substātia quę int' operatur veluti geminis ꝓstricta vinculis nō euagef: sed ad vnitatē aptam t ꝓtinentem ꝓnexionēq; validā cohibeb. Ideo bitumīe cōstringi arca iubet. Est enī bitumen vehemētis ad ꝓstringendū naturę. Ulū greꝯce dicit hoc est bitumine: q̄ dissuncta connectat: nexuq; cōstringat indissolubili: ita vt naturali vnitate sibi credas cōuenire. Ob hanc causam intus t foris bitumine arca ꝓstringit: ne cōnexio illa facile rumpat.

De cōparatiōe arcę noe: ad arcaz fęderis quo ad materiaz ligni: glutini et cōmotiōis. Quomodo etiaz lōgitudo t latitudo arcę: singulos humani corꝑoris sensus denotet adysum aliquem esse compositos: Ca. vii.

Alibi autē: hoc est: in exodo etiā veauratur foris t intus arca illa: quę l sanctis ē mūdi intelligibilis imitatrix imago. Sicut enī pręciosius aurū bitumine: ita illa q̄ in sanctis est arca: q̄ ista pręstātior. Deniq; hic simpliciter ligna posuit: ibi aūt ligna q̄dem: sed imputribilia cōprehendit: declarās merita sanctorū. Addidit etiā illic supportatoria īmobilia esse: q̄ sācto rū statio stabilis t firma sit: q: vitę ꝓbabilis tramitez virtutis ductu secuti sunt: corruptelę declinantes ꝓsortia. Hęc autē arca vtpote i diluuio huc atq; illuc motu impellebat icerto: eo q̄ peccatoꝝ statuo mobilis sit: t vitę eoꝝ quodā redundātiū passionū diluuio: corruptioni obnoxię: erroꝛe inconstanti vagenf. Nec illud ꝓtereundū q̄ cuz dixisset: Et facies arcā trecētoꝝ cubitorum lōgitudine: t dquaginta cubitoꝝ latitudine: t triginta cubitoruz alturudine: addidit colligēs: Facies arcā t in cubito ꝓsūmabis eam a sūmo: vt reliquo corꝑi mēsurę sibi cōueniētis: ad gfaz decore quadret: caput hominis tanq̄ regale arcę adiungeret: ex quo cum sensus oēs ad ceteras ptes corꝑis trāsfunderenf: tunc maxime oculi velut specta toreo t custodes: naturę apositi ꝓuidētia: ꝓpe totū orbis nostri statū desuper ꝓtuerētur: Ipsaq; mens illic locata fm plurimoꝝ
Eccle. ii. sentētiā: t maxime salomonis q̄ ait: Oculi sapientis in capite eius: quasi in aula imperiali: virtutū ꝓsiliuz sibi ꝓtrahat: quo stipata comitatu: et ipsa munitior sit: et tanq̄ ex edito quodā: tuendi totius corꝑis regnum impertiat responsa ꝓferre: ꝓ quē possimus nosipsos non solū retro respicere: nec soluz q̄ ante pedes est videre: sed etiaz cęli ipsi' secreta pmfundo obtutu sapiętię spectare. Ibi igit sūma nostrę salutis: ibi gra. Inde custodia: inde etiaz pulchritudo corꝑi toto acquirit: q̄ primum in vultu vernat. Decet enī ꝓstantiorē esse aulę regalis nitorē: i qua sicut vsus maior: ita splēdor ē. Māq; si spectes singula q̄ i bois forma ad vsū aliquem cōposita videb: vt visus ad videndū: aures ad audiendū: nares ad odorandū: os ad loquendū: ita vsus ministrāt vt ꝓstēt decorē. Q̄ deformes sunt vultus cęcoꝝ? Et q̄d mirū: si vult' bois absq; oculis deformis est: q̄ ipsū cęlū sine sole nō habet suuz decorē? Tristes sine sole dies ducimus: nocres sine luna nō placēt. Ipsi enī sunt q̄dam mundi

oculi. Detrahe stellaꝝ lumina: ⁊ quędã ẽ in cęlo ipso cęcitatis deformitas. Pili ipsi qui oibꝫ oculoꝝ ꝓtexunt: ⁊ velut quãdã aciem ꝓtendũt: ne sorde aliãq; vel pulueris caligine pupilla lędak: ⁊ ipsi excipiunt si qd fuerit illatũ: qõ oculũ possit lędere: si lippitudine intercidant dedecet: si palpebra ꝓtractior fuerit: si radũk supcilia: q̃ ꝓcerosoꝝ moniliũ speciẽ velut interta gẽmis refulgent? Aurium q̃ vt necessarius vsus: ita decora species. Quas si truncauerit: toto vultui infert deformitatẽ. In quib⁹ ita laborauit op⁹ suuꝫ naturã vt ipsi amfractus cauernarumꝫ: mira prudẽtia sinuarũ: plurimũ vtilitatis afferãt: ne repente feriat secreta capitis sonus. Denicq; sępe multos imptouiso clangore ꝓsternari videm⁹: ⁊ attonitos: aut vocis alicui⁹ aut tumult⁹ sono expauescere. Sordes ipsę q̃ inter eosdẽ gignunk amfract⁹: velut quodam glutino auditũ ligant. Simul si vehemẽtior pulsus fuerit alicui⁹ sonus: infringitur ac retardak: vt ꝓnunciat⁹ potius mulceat: q̃ impetuosus interna cõcutiat. Vermiculi quoq; si aurẽ penetrare temptauerint: quod ã sordiũ viſco tenenk. Rares simę cõtra naturã videntur: Jam si incisę fuerint: quõ potest vita subsistere sublato spirandi meatu? Quędadmodũ pecudis magnę facies q̃ vultus homis estimak? Capilli capitis q̃ grato amictu caput vestiũt? Velut quidaꝫ aulę regię stipatores: ne cerebrũ aura lędat aut imber feriat: aut sol adurat. Quos ita tẽ dedit natura: vt pio seruꝫ aut ꝓlixiores placeãt: aut recisi: ⁊ ꝓ ętate: aut plęrũq; pro tpio ⁊ anni qualitate. In semb⁹ grata canities: in puer⁹ ꝓdigiosa ętate delectat pęsſtuo: hyeme indulgẽt⁹. Mulierib⁹ ornamẽto est coma: dedecori est viris. Denicq; apls
Cor.11. etiam⁹ exp̃ssit ꝝ dicẽs: Nam ipsa natura docet vos: q̃ vir qdem si comam nutriat ignominia est illi: mulier vero si capillos habeat glia est illi. Quid de ipsa regia loquar ꝓ quam aulici sermones prodeunt: quidaꝫ mentis nostrę indices animiq; internũcij? Quid de ipso dentium ordine: qui cum suo opere: toti quidem corpori vires ministrẽt: cum etiam modulatores sint vocis ipsius? De quibus si quid ceciderit vox claudicat. Hęc de capite prolixius dixim⁹: quia oportuit sensus omnes in sũmo locari: vnde omnia per reliquas partes officia diuiderenk. Capiti autem nostro: aut tergo ceruix ꝓxima: dextra lęuaq; brachia sunt: quę arcem imperialẽ tãq; fida tuenk custodia. Denicq; hęc in nobis validiora: quę propiora capiti hęc ꝓsſtantiora. Pectus quoq; velut quoddam sacrarium sapiẽtię: ⁊ stomachus velut quidam testis (vt medici aiunt) ⁊ cõscius secretoꝝ capitis: compassionisq; consors: cui sua omnia vel salubria: vel aduersa trãsfundat. Latera: natice: femora: et crura: mẽsurę latitudinem ipsa spẽs significãt pedũq; gressus. Quę etsi exilioꝛa videnk: fiunt tñ latiores cũ incedim⁹.

Quid significet ostiũ ex aduerso i arca factũ. Et quędadmodũ qui retro erãt: ꝓtiores facti sunt: Ca. VIII.

Plebre autẽ addidit: Ostiũ ex aduerso facies: eã ꝓtem declarans corporis ꝓ quaꝫ ciboꝝ egere ꝓsueuimus: vt quę putam⁹ ignobiliora esse corporis: bis honorẽ abũdãtiorẽ circũdaret. Qõ multo gratius scriptura exp̃ssit: q̃ socrates in libro platonis dixisse legit. Rã illud moysi scriptio: siue ipse socrates: siue plato qui i ęgypto fuit: potuerit vel legere: vel ab alijs ꝓpere qui legerãt: decoro motus inuento: ostium sibi apteꝫ putauit: vt oratoris nostri ꝓsilium ꝓdicaret: laudans eo q̃ id potissimum decori cõuenerit: vt ductus ądam vel exitus cuniculoꝝ nostroꝝ a tergo auerteret: ne in purgationib⁹ ventris cõ spect⁹ noster offenderet. At vero apls: Quę
1. Cor. 12. vidẽk inquit membra corpis infirmiora necessaria sũt: vno ac simplici ꝛbo descriptiones pbię supgressuo: ⁊ q̃ putam⁹ ignobiliora eẽ mẽbra corpis: bis honorẽ abũdãtiorẽ circũdam⁹: et q̃ honesta sũt nra: honestatẽ abundãtiorẽ habẽt. Sobrietatis esti nrę et tẽperãtię indiciuꝫ: ꝓcipue illic cognoscitur. Helluones enĩ: aut distendunk crudítate vl q; ad periculũ: aut plęrũq; soluũk viscerib⁹ exinanitis. Qõ pulcbre ertiã ad ecclię membra apls retulit. Quę esti inhonesta sũt nra ac supflua: nisi luxuria: nisi lasciuia? Quib⁹ si quis iuuentę irretitus tpe: cũ ad maturiorem ętatẽ ꝓcesserit: veniat ad baptismũ: renunciet supstitionib⁹: moresq; ptiores exuat: peccata deponat: ꝓsiliak cũ dño iesu christo: crucifigak ei mũd⁹: ⁊ ipse mũdo. Hõnestis pctoꝝ remissione donatus: abundãtiorẽ honestatẽ: q̃ ille catheciimus: cui⁹ vita inocẽtior habere estimak? Et vt apli ipi⁹ exẽplo vtamur: iudę⁹ erat: ꝓsecutor erat: vocat⁹ ad

gratiam christi: cepit esse aplus. Et q; pl⁹ ei dimissum est: pl⁹ cepit diligere: abundanti⁹ ceteris aplis laborare: vas electionis fact⁹: docto: gētiū miss⁹. Rōne etiā aplor ipsor plurimis: vberiorē t honestiorē psecutus ē gliaz: q; ante t inhonest⁹ t ingloriosus fuit: cum psequerer eccl̄ia dei? Paup iste debilio: in eccl̄ia te redemit suis votis. Et vt maiora aperiam⁹ mysteria: quid tam ignobile q; gentilis popul⁹? Pauper: vtpote q; nulla haberet eloquia dei: debilis et vtroq; pede claudus: qui nec in legem nec in euangeliū credidisset: vocatus tamē credidit ei: baptizatus accepit gratiā. Itaq; quia plus ei dimissum est: plus diligit. Remansit iudeorū populus: iz vno pede claudus: q; t ipsa lege claudicet. Itaq; ille qui gloriosissimus habebat: amisit omnia: mirabilem consiliarium: t prudentem architectum: t sapientē auditorem. Iste qui imobilis erat adeptus omnia: fidei titulo: trophęo martyrum: angelorum gloriatur cōsortio. Ergo plato q̄ potuit sermonis nitorem adhibuit: apostolus autem qui habebat dei spirituz: reuelauit mysterium. Satis dictū ē de ostio: quoniam qui retro erant priores facti sūt.

Quid sit q; inferiora arce bicamerata t tricamerata esse debeant. Et q; deus per arce figuram voluerit nos edocere quemadmodū a diluuio intēperantie tuti essemus p remediū electionis iusti: La. ix.

Nunc illud quęram⁹ quid sit q̄ ait dñs: Inferiora arce bicamerata et tricamerata facies. Inferiora q̄dez dicēdo: aduertim⁹ q; pulchre nos sentire voluerit inferiori loco estimāda ciboz recepta cula: hoc est ea viscera q; acceptū conficiunt cibum. Corruptibilis em̄ esca est. Q̄ autē corruptibile: non superioribus sed inferioribus cōpandum: simul quia cibus deorsum ferk: cuius exigua portio viribus corporis alimoniaq; pficit. Reliqua vero paro aluo purgāda deducik: quia intestina sunt q; descendunt ciborū superflua. Ita operator noster instituit vt non extenta a stomacho ad imū: sed sinuata sint ac reflexa: quo vitę nec vsus ppagaretur. Nam si extenderentur intestina hominis quę suscipiūt t deducunt cibū: statim sine vlla pertransiret mora: t necesse esset semp esurire nos: iugiq; epulari: aut deficiente alimentorū substantia: deficere illico. Nunc autem in illa intestinoz reflectione ac sinuatione bigrita ac trigrita adhęret cibus: et descēdendo paulatim vires ministrat: sucum infundit corpori: tenet satietatem: differt edendi apetentiam: nec subita effusio: nec repēntina euacuatio est: nec inexplebilis apetentia est: nec insatiabilis epulandi libido. Primum ergo indigentia est t fames. Deinde ex his sequetur edendi sine intermissione continuatio. Quid autem de formius q; semper ventri studere? Qui cuz repletur vacuandus est: cuz vacuatur replēdus. Tertium quid superat nisi mors inter ipos cibos epulasq; permixta? Quomodo enim poterant diutius vitā pducere: simul edentes et esurientes: bibentes sitientesq;: t priusq; replerētur exinanientes omne q̄ sumpserant: statimq; esurientes? Nunc autem dum paulatim descēdit esca: famem et cruditatez naturalis temperat prouidētia. Primum est in stomacho quem plerisq; vētrem apellant superiorem: cibus cōficitur: deinde coquitur in iecore: atq; eo digeritur vapore. Sucus eius diuiditur certis visceribus portionibus: et quo omne corpus valeat. Q̄ satis iuniorū incremēta: senū testificatur pseuerantia. Reliquū cibi in ventrem defluit: quem omnes ventrem apellamus sine adiectione. Plerisq; dicunt ventrem inferiorem: et quo simus necesse ē: qui plenus iam corruptionis descenderat egeratur per illud ex transuerso ostium. Hęc cū ita naturali institutione ad dei ꝓceptionez cōposita videank: tamē si nō edēdi a nobis agendiq; modus seruet: tanq; eruberantibus passionib⁹ generat diluuiū t quędam totius labes corporis. Intēperantia enim accēdit libidinem: cruditatem generat: corruptelā creat. Itaq; aut duricia interna tēduntur et quatiuntur doloribus: aut incocto ciborum humore et indigestionis asperitate: interiora quidam intestinoz amict⁹ raditur: quia velut charte specie gemin⁹ eorum amictus asseritur. Vnus exterior quē continuū aiūt periti: vel qui curiosius scrutati sunt: a summo ad imum directus. Alt⁹ interior tanq; laterib⁹ attextus: vnde aiūt non totū solui cū raditur. Nam si continu⁹ esset interior: imedicabilis ei⁹ scissura foret illic per motam adiunctionū: adhęrere ciborum reliquias. Quę si adiunctiones soluank trāsire semesos cibos et por⁹ defluos: hoc ē

bonis diluuiū. Unde mihi videtur ꝓ arcę hui⁹ figurā voluisse deus noe edocere quē. admodū ab hoc speciali tuti simꝰ diluuio/ Corruptela eiꝰ diluuii causa est: ex vbi ere/ perit aperiunt aquę: ebulliunt omnes fon tes cupiditatū: vt totū corpus tanto ꝛ tam ꝓfundo vitioꝝ fluuio mergatur. Nihil est eiꝰ q̄ tam miserę seruituti subijciat hominē q̄ libido atq; ciusmodi cupiditates: quę iu go quodam criminū grauꝫ: depriműt misę ram ꝓscientiam: vt se nequeat attollere vt pote quę libertatē inocentię amiserit. Ad primum ergo in hoc diluuio est remediū: vt iustum ꝓferas: eumq; mādati cęlestis execu torem eligas. Quis est iustus in nobis nisi mētis vigor: qui intra illaꝫ arcam includat omne animantiū genus quod est super ter ram? Cohibe ergo ꝛ tu omnes irrationabi/ les passiones tuas: omesq; sensus tuos mē ti subijce: animiq; imperijs assuesce. Euola re foras non sinas cupiditates tuas: exire i vulgus libidinē: et per rationabilē mentez poteris etiam irrationabilia tua ꝛ immunda peccata: ab omni periculo diluuij liberare.

De tribus causis ob quas muta animātia: quę peccandi sensum nō habēt per diluuiū subiecta sint pęne: cum alioꝛi mystica quadā inter pretatione: Ca. x.

Omnia inquit quę sunt in terra mo/ rientur. Quid itaq; muta delique/ rant animātia: qua causa subiecta sunt pęne: q̄ peccādi sensū non habēt? Sed quēadmodū in bello cum imperator ab ho ste occidit: cōmouit eius exercitꝰ: atq; omnis cōminuit virtus militaris: sic non discrepa re a iustitia visum est cū interiret homo: cui regalē quandā dño deus in orbe animātiū genus ptātez dedit: vt oibus volatilibus: fe/ris: bestijs: imperiali ꝓsset auctoritate: iq etiā peccudes et quecūq; erāt irrationabilia cōmoueremt animalia. Deniq; si quādo est pestilentia: corrupto cęli tractu: pius ea q̄ sunt irrationabilia iues dira contaminat: ꝛ marię canes: equos: boues: atq; ea inficit quę cum hominib⁹ cōuersari videntur. Sic morbi vis genꝰ humanū implicat. Hęc igit prima causa vt arbitor iuste assertiōis. Se cūda illa: quia nemo accusat naturā: cui re/ liqua corporis nostri mēbra moriantur solo capite sublato: cum multos videamus am putatis manib⁹ et pedibus supuiuere. Sz tion eadē cęteroꝝ membroꝝ est ꝓrogatiua: quę capitis. Ideoq; abscisso eo vnde sensus nostri in reliquū corpus ꝓdeunt: moriūtur etiā omnia membra: nec in eo aut operatoris ꝓuidentia deseritur: aut substātię humanę redarguit. Similiter ergo nemo nūc argu at: quia caput et ꝓcipale quoddā cęteroꝝ animaliū homo est: Quo moriente non de/ bet mirū videri: si cętera moriantur animā lia. Tertium illud est: quia rationis expti: nō propter se: sed propter hominez genera/ tata sunt animalia. Hominis eiꝰ causa: eē pręcepta sunt: eorū subiectione humana ꝓ/ stare conditio. Deniq; gratię hominis attri buit ꝓpheta dicens: Omnia subiecisti sub pedibus eius oues et boues vniuersas: in/ super ꝛ pecora campi: volucres cęli: ꝛ pisces maris: quia ꝓpter ipsum illa omnia: alia ꝓ/ pter vtilitatem: alia delectationis gra: alia voluptatis: Consequēs ergo erat vt cū de/ leret homo a facie terrę: ꝓpter quem facta sunt: etiaꝫ ipsa pari deterrentur occasu. Hęc sm simplicem lectionis expositionē. Alioꝛ autez ꝛ ꝓfundioꝛ interpretatio illud attexit: q̄ vbi anima molę passionū curuatur grauꝫ et quasi diuersarū cupiditatuꝫ mergit estu: terrenę omnes cogitationes ꝛ concupiscen tię ī pręceps ruūt. Quia peccatoꝛ vnusq̄sq; q̄ grauioꝛa flagitia cōmiserit: eo fit insolen tioꝛ. Nanq; vsu atq; exercitatione improbi tas augetur: et impunitate nutritur audacia. Recedit itaq; ab omni respectu bone/ statis: et in eo terrena omnia moriuntur: ī/ talis peccati acerbitate: quę vera perpetuā morte peccatorem deleat. Nemo enī grauꝰ moritur q̄ qui peccato viuit. Moriuntur in eo passiones singulę: moritur visus qui pec catum annūciat: qui mulieri fallaci intēdit: qui capitur alieni vultꝰ decore. Quem ocu li meretricis ligauerint: quem aspectus illa queauerit fornicarię. An non videtur mori qui sibi libidinis telum impręsserit: qui spō taneus in foueam mortis irruerit? Moriū tur et auditus cum refert crimina: cuꝰ solli citantis adulteri sermonez annunciat: cuꝰ inserit animis verba meretricis: quę sedu cit iuuenez multo blandimento sermonis. Laqueis autem labiorum suorum illigat eū. Moritur ex silentio: si non ꝓficiat deo. Moriꝫ multiloqo q; scptū ē: Ex multiloqo nō effugies peccatū. Moritur ꝓ iracūdiam cum ꝓtergreditur mēsuram vltionis. Qis

Ps. 8.

Prouer. 7.

Prouer. 10.

nanq; postremo sensus monitur si miser sit inequitatis.

¶ Qđ absumptis omnib⁹ terrenis diluuio: solus iustus se et domum suaz seruet: Et q̄ pulchre iurta mysticam interpretationez dominus ad noe direrit: Quia vidi te iustū i generatione ista: La. xi.

Et ideo quia terrena omnia moriuntur diluuio: solus aūt iustus in eternum manet: ad ipsum dicitur: Statuam testamētum meum ad te: quia ipse diuinę est hęreo gratię: ipse ecclesię possessor hęreditatis: beatissimorum consors bonorum. Et homines quidem cum moriuntur: patrimoniū suum testamento transcribere solent: nec cedit hęreditas donec viuit testator. Deus autem cum sit sempiternus trāsfundit iusto diuinę hęreditatem substātię: t ipse non indigens: donat sua sine vllo donationis dispendio. Quem non grauāt suorum consortes bonorum: magisq; fruitur
2. Cor. 8. eo quo nos vtimur. Denicq; dominus iesus pauper factus est cum diues esset: vt illius inopia ditaremur. Qui testamētū vtrunq; suo cōsūmauit sanguine: vt nos vitę suę cohęredes: t mortis faceret hęredes: quo t vitę haberemus consortium et mortis beneficium. Multuz autem tribuit iusto dicēdo: Statuā testamentū meum ad te: eo q̄ rationabilis ipse vir: sit testamentuz dei. Ipse est enī hęreditas: ipse possessio in quo virt⁹ diuini testamēti est: in quo fructus iudicij: in quo hęreditas promissiōis: de quo dauid
Ps. 126. dic: Ecce hęreditas domini filij merces fructus ventris. Sed iam salua expositione profundioris mysterij: ad reliqua pergamus. Intra inquit tu et omnis domus tua in arcam: quia te vidi iustum in generatiōe ista. Manifeste fideo pphetię sententię: etiam hoc astruitur loco: quia stultus sibi soli stultus est: sapiēs autem sibi et plurimis sapit. Itaq; noe iusti merito etiaz domus eius in diluuio seruatur. Sic i mari nauigantes: t in bello exercitus: si illis non desit gubernatoris peritia: istis imperatoris prudētia: a periculo tuti sūt: aliena ope. Sed quia boni imperatoris bonus exercitus: ideo etiaz laudez iusti in eo intelligimus non pterire: qui talem instituit domum suam vt virtutis fulgeret exortio. Meritoq; inuenit salutem cognatio: nec repugnat: quia postea aut filius: aut vxor offendit. Dormiebat iustus cum erraret filius. Femia quoq; vtpote serus fragilioris molę periculi turbata: quę totuz orbem diuino incendio perire credet: quid miraris si virum non potuit sequi: cū ipse iustus ab angelis monitus vt euaserit? Quid autez mirum si homini obrepit error: aut se relaxat intentio? Argue ergo: quia t iustus inebriatus est. Sed hęc loco suo reseruanda arbitror. Nunc qđ superē cōsideremus. Pulchre enī dixit: Quia te vidi iustum in generatione ista. Multi hominibus iusti videtur: panci deo. Aliter hominibus: aliter deo. Hominib⁹ fm vitę speciem: deo fm puritatem animi: virtutis veritatem. Homies quę foris sunt ꝓbant: deus quę intus examinat. Perpēse autē addidit: In generatiōe ista: vt neq; supiores cōdemnaret: neq; posteriores excluderet: reteq; diluuium factum astrueret interitu generationis eius quę non haberet cōsortiuz equitatis. Hęc fm litteram. Alitio: autē sensus ꝓuocat nos: vt hoc putemus vigorem mentis in anima esse: t animaz in corpore: qđ paterfamilias i domo sua. Qđ enī i anima mens: hoc anima in corpe. Si mens tuta est: tuta est domus: tuta ē anima. Si anima incolumis: incolumis caro. Mens enī sobria: passiones omnes cohibet: sensus gubernat: fmonē regit. Hoc q; bene dicit dominus iusto: Intra tu: hoc est intra teipsū: intra tuam mentez: in tuę animę principale. Ibi salus est: ibi gubernaculum. Foris diluuium: foris periculū. Si autem intus fuerio: t foris tutus eo: quia vbi mens sui arbitra est: bonę sunt cogitationes: bonę sūt excutiones. Si enī nihil vitij mentem obumbret: sincere cogitatiōes sunt. Si studio sit castitas cordi: si temperantia: nulla inardescit flāma libidinis: nulla vlcera ꝓserpunt ęgritudinis. Sobrietas enī mentis: medicina est corpis.

¶ Qua ratiōe de iumentis mūdis: septem t septem: masculus t fęmina tubeatur in arcaz induci: de mūdis aūt duo t duo: fm naturalē atq; moralē expositionē: La. xii.

Nunc considerabimus qua ratione induci in arcam iubet a iumentis mūdis septem et septem: masculum et fęminam: ab imundis autem duo t duo: vt nutriatur semen in omnē terram. Et vt ego

rbitro: inire mundaz asserit hebdomadā: quia mundus et sacer septimus numerus. Nulli enim miscetur: nec ab alio generat. Ideoq; virgo dicitur: quia nubil ex se generat. Meritoq; tanq; materni exors: immunisq; partꝰ muliebris copule: etsi hebdomadas fœmineo nuncupetur nomine: virilis
134. habet sanctificationis gratiam. Omnis enim masculus adaperiens vuluam sanctꝰ domi
66. no vocabitur. Et in ꝓpheta habes: Effudit et peperit masculū: id est: sanctū. Secūdus autem numerus non est plenus: quia diuisuus. Q̄ autem non est plenum vacuū habetur. Septimus autem numerus plenus: quia hebdomadas vt decas: et similio illiꝰ primi: quia falsa est ad similitudinem illius qui est semper a quo ꝓfluunt et mouentur quę sunt in omni genere virtutes. Hęc naturalia. De moralibus autē vt dicamꝰ: non ē dubiuz. Q̄ etsi rationabile animę nostrę in quinq; sensus diuidatur: et vocem et generationis quę natura videtur esse fœminea: quia sensus nostri in materialia et sęcularia acto repunt. Vnde claret eos molliorio naturę habere substantiaz. Sed erudito et industrio viro: munda omnia: quia sapientia exercitati viri et virtus firmamentum hiemi tribus trāsfundit iudicio. Ergo prudentis et ꝓpositus gubernantis et infirmioris sexu q̄litate in fortiorem substantiam transferuntur. Valida etsi sapientis et fixa sententia ē: non mutabilis vt stulti et insipientis: q̄ cōsilio nutat incerto: vt improbi qui nō quod verum et iustum sit eligit: sed q̄ sibi cōmodū velit scindit a vero: secernit a iusto. Iustitia etsi singulare est bonum: per seipsam suo tanti spectatur ꝓtio. Iniquitas vero velut diuidua parit: nunc odio inflexa: nūc
17. quęstu ea q̄ sunt diuidenda ꝓfundit. Stultus etsi vt luna mutat: et versicolor aut bimorium varietate difformis: animam suam in leprosi corporis specie: turpi contagione cōmaculat: salubres cogitatiōes: noxijs sępe permiscēs. Sed fortasse: quia munda et imūda induci in arcam ꝓcepit carnis animantia: iure mouere possit: quia diri honestis disceptationibus indecoras nō esse miscendas. Nec ego abnuo irrationabiliū q̄dem: mundoriū tamen motuū aliqua ēe semina: et quasi principia in anima nostra: et eorum qui mundi non sint. Natura etsi hominis contrariorum capax est: et vt malicię in ea sit vis et virtus: ingressus: meritoq; in principio libri huius qui est geneseos: per arboris speciem in paradisi medio: legisti boni et mali scientiaz. De quo ligno scięnę boni et mali ꝓceptum est non esse gustandū: eo q̄ mens nostra: in qua est cognitio et disciplina: boni et mali recipit notionē. Itaq; naturę opifex: sicut ad ꝓpagādum vel etiā reparanduz genus: animātia reseruauit: vt vniuersę terrę: animantiū semine replerentur: Ita etiā corporis nostri terrenā substātiam: vacuam nō putauit: passionū huiusmodi tanq; imundoꝝ animalium relinquēdam: quę cum delitijs et luxurię tāq; vice diluuij ingurgitatur memoratis fluctuat passionibus. Vbi autem sobrietate et continētia vnusquisq; inundātiū vacuauerit diluuium passionum: et quandam animę retexerit siccitatem: vitificare incipit suuz corꝑ: et animę puritatez cui regnum sapientia ē.

Qua de causa postq̄ ingressus ē noe in arcam: post septem dies diluuium factum fuerit. Quare etiaz cum satis fuisset dixisse diluuiū fuisse. xl. dieb⁹: adiecerit: et. xl. noctibus. Et qua ratione. xl. diebus duraverit. Quid ꝓterea sibi velit qđ inquit dominus: Et delebo omnē resurrectionez carnis a facie terrę. Quid postremo quod dicit: Et fecit omnia noe quę mandauit ei dominꝰ deus: Ca. xiii.

Illud quoq; studio est quęrere: quę causa est cur postq̄ ingressus ē noe in arcam: et induxit animantia post septem dies diluuium factum sit. Nō enim otiosum videtur q̄ haud plures: aut pauciores interpositi sint dies: sed tot quot in cōstitutione mundi fuerunt. Sex enim dieb⁹ factus est mūdus: septimo die requieuit deus ab opibus suis. Quo declarauit indicio ipsum se esse auctorem mundi atq; diluuij. Mundum propter bonitatem suam condidit: diluuium fecit nostrorum merito delictorum. Admoniti sunt igitur homines: vel ex numero dierꝝ quibus mūdus est ꝑditus: q̄ cōditorem suū non lachrymis solum et ꝓcatione: sed correctione morū recōciliare debuerant. Ergo spatium dedit ad pœnitētiā dominus: magꝭ volēs ignoscere q̄ punire: vt imminentis diluuij terrore suspēsos: adventū

cogeret postulādā: quo dum periculum futurę mortis horrescunt: impietati atq; iniusticię renūciarēt. ¶ Scōm est: vt hinc quoq; domini supra modū clemētiā misericordiis colligamus: quia multorū annoꝝ offensionem a cōstitutione mundi: in finem vsq; cōtractam: paucis diēb⁹ si pnituisset eos: voluit relaxare. Est eñ deus peccan imemor: virtutis remunerator: sicut ipse ait in pphēta: Ego sū: ego sū q deleo iniqtates: et memor non ero: tu autem memor esto ꝛ iudicemur: dic iniquitates tuas vt iustificer. Cū eñ aduerterit veram animę refusā esse virtutem: tātū ei honoris attribuit: vt nō solū veniam superiorū indulgeat peccatorū: verūetiam gratiam ꝛ iustificationeo impertiat. Expectauit ergo ꝛ septimo die ipso quo ab opatione requieuit: vt si venia poscerēt sequeretur correctio: et ab indignatione requiesceret. ¶ Illud quoq; cure fuit nō ꝑtermittere: eo q diluuiū factuz dixerit quadraginta diebus: ꝛ addiderit quadraginta noctibus. Scimus eñ diem dici: quem sol terras illuminās signat noctem: quā circūfusę tenebrę a dici claritate disterminat: ꝛ plerūq; a nobis ita diem significari vt noctē non cōprehendamus: plerūq; vt cōplectamur. Significāteo eñ mensem triginta dierum: significamus ꝛ noctes. ¶ Unde cū satis fuisset moysi dixisse diluuiū fuisse quadraginta diebus: cur addiderit quadraginta noctibus queritur. Et aliqui ita acceperunt q añnos fuerunt: vt ꝛ viroꝝ et mulieruz factus interitus demōstrarēt: diem ad virum referentes: qui sit purior similis lucis: noctē ad mulierem quę viro dormiente creata deseribit: Simulq; quia vir prior quasi auctor: q virtutē moueat mulieris atq; in partus excitet: actu ille clarior publico: ista obscurior tanq; domesticis clausa parietibus: ꝛ nocti proxima: scḋo orta loco: ꝛ creationis suę forma: in costam viri debens gratiā. Superiori quoq; portionis obnoxia priuilegio: et pariendi vsu materialibus cōparāda. Consonans in vtroq; numerus periculi: q: peccata etiā ꝓnūtia: meritoq; non distāt spacia tēpoꝝ: q: non distāt merita delictorum. ¶ Non mediocriter etiā scrutant plerięq; q̄ ratione q̄draginta dies diluuiuz fuerit. Et possum⁹ dicere materialē numerū tristioribus: ḃ est delēdę creaturę deputatum: hebdomadā aūt ꝓstitutioni totius mūdi: hoc ē

Esa. 43.

letioris⁹. Sz fortasse referatur: quid q etiā lex quadraginta diebus lata ē: tot dies obseruauit moyses in monte syna: ꝛ demōstratus est cuz ꝓscripta legis acciperet. Recte ergo eodez numero declinandoꝝ peccatoꝝ ꝓcepta tribuūtur: quo pęnę culpa est ꝓsoluta: vt cognoscamus q de eodem vitę tempore debeat ex correctiōe laus cōpari: quo potest punienda culpa cōmitti. Unde nūc iam non pęnę ꝓscripti sunt dies quadraginta: ꝙ vitę: vt hoc numero ieiunijs ꝛ orationibus crebrioris⁹ nostroꝝ leuemus supplicia peccatoꝝ: atq; ad decreta legis intenti deuotione ac fide nostrū corrigam⁹ errorem. Itaq; per domini resurrectionē: q̄dragesimus dies⁹: iam non habeḋ nouissimus sed ꝓim⁹: atq; inde vita numerat: vbi ante mortis numer⁹ ad cōsūmationem mūdi humani generis crudiū cōputabat. ¶ Et delebo inquit domin⁹ omnē resurrectionez carnis a facie terrę. O cęlestiū pulchritudo verborū: si quis se decoro intellectu pię mentę examiner. Indignatur deus peccatis nrīs: sed non obliuiscē pietatis. Abinatur supplicū: sed non pmittit crudiū. Abroderat vindictaz: reuocat seueritatē. Deletuꝝ se dicat omnē carnē: non a terra: ꝙ a facie terrę. Florem decutit: radicē seruat: finit vt in ꝓfundo substātię v[illegible] maneat humanę: quę in superficie laboret: minus possibilis ꝓcueret l[illegible]munisq; noxę: ad eorum substitutionē qui nō sūt reatu obnoxij reseruetur. ¶ Pulchre autez posuit: delebo: tanq; litteraꝝ apices qui delentur sine fraude libroꝝ: ꝛ sine īminutione tabularum. Arramētum deletur: sed lignuz manet. Delenḋ elementa: vt scribanḋ plerūq; meliora. Arramētū tollitur: substantia non exterminaḋ. Delebo inquit corruptelā carnis: vt scribā incorruptionē. Delebo resurrectionez carnis a facie terrę: vt scribam in cęlestibus resurgentes. Delebo de libro terrę: vt scribā i libro vitę. Deleanḋ dñe meus: dñe deleanḋ cito elemēta scripturi: vt scribantur elemēta christi. Aboleaḋ resurrectio terrena: vt cęlestis gra redunder. Veni moyses ꝓpara gremū: legē accipe: suscipe apices: quos iam misericordia diuina non deleat. Suscipe tabulas quas dñs statuat in ęternū. Utinā ipse non frangas. Et ipas mihi mea culpa sustulerat: nisi dom⁹ reddidisset. Jure q̄dē moyses indignatus ē: ne haberēt diuina ꝓuilegia: qui non

6.6.

deserẽt obsequia. Sz puto q̃ nõ mihi eas: sed iudęis fregerio. Fregisti iudęis: recepisti mihi. Fractę sunt priores: vt posteriores manerent. Fregisti eas in pectoribꝰ iudęorum. Quid esĩ ꝓderat vt tabulas tenerẽt: quarꝫ scripta tenere nõ possent? Ecce scõas tabulas dicũt se tenere: sed nõ tenẽt. Dicũt
Psal.9. se legere diuina elemẽta: sed nõ legũt. Digito dei scriptas eẽ tabulas: moyses dicit. Illi digitũ dei non legũt: ferrum legũt. Attramentũ vident spiritũ dei nõ vidẽt. Sz ecclesia nescit attramẽtũ: spiritũ nouit. Ideoq̃ paulus nouit scribere: non attramẽto: sed spiritu dei viui. O sacrilegũ ineptum populũ iudęorum. Homo spiritu dei scribit: et homo sub lege nutritꝰ: et illi volũt deũ attramẽto scripsisse nõ spiritu. Ergo vt ad supiora rediamꝰ: delet deꝰ resurrectionẽ carnis tanq̃ apicũ scriptionem: q̃ declarat q̃ supfluũ hominũ naturatẽ ꝓpr impietatẽ eiꝰ deleuit specie sua: substantiã aũt et ꝙseruationem generis seruare dũani voluit ꝓpetuitate tabularuꝫ: vt ex ea semen reliquũ pullularet. Cui sniẽ ꝙuenire etiã illud videt quod aut:
Gen.6. Delebo inquit omnẽ resurrectionẽ carnis. Resurrectioni aũt cõmuni vsu nature contraria videt esse purgatio: q̃ purgatiõe resciudit resurrectionis luxuria. Olim ẽi q̃ purgat speciẽ amittit: substantiã suã seruat atq̃ meliorat. Repsit igitur dñs purgatione diluuij corporeũ vsũ cõuersationẽq̃ generationis eiꝰ: q̃ degenerauerat a decore nature et accepti muneris venustate. Hęc sm ysaz. Qui aũt ad altiorẽ ꝓtinet sensum: diluuiũ speciem: typus est purgationis aię nostrę. Itaq̃ cuz mens nostra corpalibꝰ se a mũdi huius illecebris q̃bus ante delectabat abluerit: bonisq̃ cogitationibꝰ veteris colluuiẽ cupiditatis asterget: tanq̃ purioribus absorbens aq̃: turbidoꝫ prius amaritudinẽ fluentoꝫ. Et fecit inq̃t omnia noe q̃ mandauit ei dñs deus. Justus mandata accipit: seruus imperia. Hic amici censetur loco: q̃ fecerit quęcũq̃ exequẽda susceperit.
Ille qui nutat obsequijs: oneri seruitutis addicit. Deniq̃ et dñs ihesus dicit i euange-
Joh.15. lio: Vos amici mei estis: si feceritꝭ q̃ ego ꝓcipio vobis: Jam nõ dicã vos ꝺuos. Abundat ergo vt amico: mãdatur vt ei q̃ valida charitate: sobrio ꝓsilio: ea quę mãdata sunt exequatur. Nec fefellit dñz iudiciũ suũ: impleuit iustus vniuersa: non ꝓtem: s̃ vniuersa quę mãdata sunt ei: et ideo scripturę diuine accepit testimoniũ. Nec supfluũ puteꝫ: q̃ simul posuit dñm et deũ. Nam et deus in dñio: et dñs in deo: sed vt patrio et filij intelligas cõmune ꝓceptũ. Aliq̃ tñ aũ nos sic interpretati sũt: eo q̃ dñm et deũ dicendo hoc loco: et vindicaturi et ignoscituri geminã expresserit ꝓtatem. Et q̃ dñ vindicat ꝓpter peccatores: ubi aũ dñm dixerit: quõ vo postea vt iusti seminariũ ꝓpagarẽt indulgeret: ideo deũ postea nominauerit. Deniq̃ facturus mũdum: deꝰ dicit: In ꝓncipio fecit deꝰ cęlum et Gen.1.
terrã. Et dixit deus: fiat lux.

Qualiter sit ꝓsiderandũ q̃ sexcẽtesimo anno noe: vicesima et septima mẽsis facti sit diluuiũ. Et quę admodũ omes fontes rupti dicatur: ac cataractę cęli aperte tam sm litterale q̃z etiam altioꝛẽ intellectũ: Ca. xiii.

Et etiã illa non ꝓnctoria ꝓsideratio: q̃ sexcentesimo ãno noe: vicesima et septima mẽsis fit diluuiũ. Scõm mẽsem verni esse tpis non ambigit q̃s augent nascentia: ager parturit: terraruꝫ parit atq̃ aliantiũ fętura se fundit. Tunc ergo fecit diluuiũ: q̃s dolor eorũ maior foret: qui in sua abundãtia puniebant: tũc vltio terribilior tanq̃ dicẽtis dei: Ecce oia sm liberalitatis diuinę ꝓuidẽtię gratiã: diues natura genetrauit: ola in vsu boluz germinauit terra fęcũdior: segetes spectãtur: tritico et ordeo cãpi replent: comę arborũ venturi fructus floribꝰ vestiunt: non deest tra obsequijs suis: non bestijs desunt muneribꝰ suis: q̃ solẽnes soluuntur in partus: vt homini nihil desit: homo solꝰ partubꝰ suis deest: nescit auctorem suuz: a quo ei ola ministrant: negligit ꝓditorẽ. Despicit homo remuneratorẽ suũ: cũ deus opꝰ suum non desperent. Pereant cũ bole ola: ꝓpter quẽ nata sunt omnia. In suis diuitijs cõsumatur homo: cum sua dote moriatur. Nihil ante hominẽ terra deliquerat: nullis erraui i fructibus: in bole solo se degenerasse cognoscit: spinas et tribulos ꝓ fructibus ferens. Q̃ solum munus admirabile ẽ: ꝓncipale mentis interijt. Cur igitur omia illa seruant? Ideo non post collectos fructus infunditur aqua: ne beneficium magis q̃ diluuium terra sentiret. Deniq̃ verno apud ęgyptios tempore: s̃ mẽse diuerso nilꝰ exundat: vt iaciẽdis semibꝰ tra

mollescat: ⁊ blandiore sinu: clementiore gremio semina missa suscipiantur. ¶ Qz autem sexcentesimo noe anno fit diluuiū illud: videtur ostendere: quia sexto die adam creatus est. Idem numerus est par: ⁊ in auctore ⁊ in reparatore seruat: quia fons sexagesimi: ⁊ sexcentesimi: sextus est numerus. Idē autē ⁊ primus ⁊ septimus mensis dicit. Sed magis primus obseruare debemus: qz post diluuiū verno tempore colēdoꝝ cura repetur agrorum: ⁊ placidi atq; vberis soli: incipiat sętura ꝓcedere. Quo significatur nūq; deū eo numero vel tempore interitū hominū fuisse facturū quo fecit exordiū: nisi imanib⁹ delictis esset offensus. Simul veniā temporis et numeri ratio ꝓmittit: qz etiam iratus admoneat tam ꝓcedentibus causis beneficiorū suoꝝ: vt non penitus deleat coꝝ substantiam: quos ipse donauit. ¶ Et rupti sūt omnes fontes abyssi: ⁊ cataractę cęli apertę sunt. Dim diluuiū cōuenienter scriptura expręssit dicens: cęlum ⁊ terrā pariter esse cōmota: e qbus elementis cōstat istius mūdi omne principiū. Undiq; ergo influentibus aquarū molibus: conclusū genus hominū gurgetur. Hęc ꝑm litterā. ¶ Qz autem ad altiorem ꝓtinet sensū: cęli symbolo mens humana significat: terrę autez appellatiōe corpus ⁊ sensus. Magna igit naufragia: quādo mentis pariter ⁊ corporis: sensuūq; omniū turbo ⁊ ꝓcella miscent. Diligenter dicta pensemus. Plęrūq; fraus mentis: ⁊ dolus suū exercent venenū: sed tamen sobrietas corporis ⁊ cōtinentia obumbrant mentis improbitatē. Frequēter incerto fidei atq; opinionis suę: mens lubrica est: sed tamē caro delitijs ⁊ luxurię vacat: vt fragilitas erroꝝ mētis excusset. Sicut multi sunt hęretico: qui ꝓtendere volunt corporis ꝓtinentiam: vt assertionis suę fidez testimonio sobrię carnis acquirāt: etsi sensu lubrici: tamē quo minus turpes: aliquāto excusabiliores habent. Cum autem venena mentis ⁊ contagia corporeę obscenitatis: sensū omnē vitioꝝ ꝓfundunt: atq; animus incerto lubrici motu: malicię fœdus attramento: crudelitatis furore succensus: etiā corporalib⁹ flagitijs incitat: auaros quoq; affectus: impatiens mediocrium facultatū: luxurię cupiditate: effundendiq; libidine ꝓcipitat in facinus appetendę salutis alienę: tunc magnus est diluuiū omnib⁹ pariter ingruentib⁹ passionibus: tunc se insipięntia: iniusticia: temeritas: improbitas: ꝓfidia: de superiori parte: tanq; cataractę mentis vident effūdere. Inde erūpunt de corporis fonte terreni limo: temulentia: luxuria: postremo diuersorum criminū ꝓlapsiones: quę penit⁹ ⁊ corporis robur: ⁊ vigorē mentis effęmināt.

Cur dominus a foris arcaꝝ clausisse dicat. Et quomodo erundāte aqua arca ferebatur super flumia aquarum: quę. xv. cubitis sup mōtes excelsos eminebant: iuxta litteralem ⁊ allegoricaꝝ interpretationem: Ca. xv.

Et clausit dñs a foris arcaꝝ. Sermo manifestus est ꝑm litterā. Claudenda fuit arca: et tuta sępienda munimine: ne eā vaga diluuij flucta penetrarēt. Altius quoq; sensus non incōgrua interpretatio: si corp⁹ humanū (cui arca hęc quę describitur figurat) septum corio: indicem⁹ a frigore ęstuq; defendi: qō artifex deus ad omniū membroꝝ ꝓtectionez naturalibus vestiuit exuuijs: ⁊ quodam circūfuso indumento operimento: vt neq; frigore congelescat: nec ęstiuo calore soluat. Erundauit igit aq; ⁊ leuauit arcam: ⁊ ferebatur super summuz aquarū. Non imerito erundauit aq̄: quando cęli cataractę apertę sunt: ⁊ de terra rupti sunt fontes aquarum ⁊ flumina. Quod magna emphasi dictū est. Ubi eñ eruptio: ibi irrevocabilis effusio sit necesse est. Nec retineri facilis ingentium ꝓlapso fluentorum. Manifestū est igitur qō scriptum est. Verum si altius spectandū putes: caro nostra diuersis agitatur fluctib⁹: ⁊ freti modo fluctuat passionibus: quibus huc atq; illuc tanq; sup vndas molestiarū suarū nunc fame: nunc siti: nunc cupiditate: nūc gaudio: nūc dolore iactat. ¶ Illud quoq; nō prętermittendū arbitror: quia scriptura non ꝓterijt quātis numero cubitis aqua sup terraz fuerit. Quindecim eñ cubitis sup excelsos mōtes aquaz fuisse dixit. Simplex itaq; intellectus patet. ¶ Allegoria autē q̄nq; sensus complectit: q̄ sunt in corpore nostro velut excelsi montes: qui hanc carnem passionum obumbrant: ⁊ plerūq; incursantur bestijs: ⁊ exagitant condensa ⁊ opaca eorum. Unde domin⁹ per nationū credentiū fidē: veniens ad ecclesiam suam: venit a libano: sicut habent cāticacānicoꝝ. Ita eñ legim⁹

Cā.4. Adeo huc a libano sponsa: adeo huc a libano: Trānsibis ⁊ ptransibis a principio fidei: a cubilib⁹ leonū ⁊ mōtib⁹ pardor⁹: qō gentiles qū q velut bestialium passionū graues patiebāt incursus: nunc altitudine fidei et sublimitate deuotiōis meant. Per hos igit mōtes christ⁹ aduenit: cōpmēs euangelicis disputatiōib⁹ feroces corpis mor⁹: atq illā altitudinē cordis: ⁊ se extollētē supbiā: obediētia ⁊ hūilitate sui destruēs: meritoq fructus māsuetudinis ferre cperūt: qs añ grauiū uiuuia passionū subtuebāt. De numero aut cubitor⁹ sic q dam añ nos estimauerūt: q dnq sensus triplicē collectionē habeant: eo q visus visibile videt: ⁊ audit⁹ audibile audit: ⁊ odoratus odotabile odorat: et gustus gustabile gustat: ⁊ tact⁹ q tāgendi substātię subiacet tāgit. Hoc quinq sensus triplicit estimari sūt: vel fm illud: Scribe tibi triplicit. Ego tñ cōmodius puto illud: vt sens⁹ terreni bois atq aialis ⁊ spiritalis accipiā: qs illa diluuij fluēta transcenderint. Merito mortua est ois caro quę mouebat: Qō ⁊ fm lr̄az liquet: ⁊ ppriq ac naturaliter carnis corruptelā indicio ꝓcellosę cōmotionis exp̄sit. Cōmotio eñ uitiosa: non ē nisi q affect⁹ corruptionez. Mouet eñ voluptas eo caro: ⁊ ipsa voluptatib⁹ cōmouet. Talis autem cōmotio corruptelā creat. Causa aūt corruptelę: cōmotio ist⁹ mūdi ē q quaz ala vniuscuiusq degenerat. Cū eñ vitiosę passiones mentē mouēt: corruptela generatur: cū excitāt studia virtutū: disciplinę ꝓfectus est. Ois igit q erat in arida mortu⁹ est. Nec enim poterāt nō mori q̄s tanti diluuij vnda demerserat. Hoc fm scriptū seriemq verbor⁹. Lctę si allegoriā q̄ras: nō dubiū est q: exemplaz ligni aridioris: qō simul vt lumbere cepit ignis exurit: ita aia nisi diuersaz humescat rore virtutū: poculo quodaz irrigata sapiētię: ⁊ fōte iustitię: atq irriguo cōstitatis: tanq̄ arefacta radice vitali: cupiditatum deflagrari incēdio vel ꝓfluuio carnis illisa procumbit. Vnde semper epulari debet animus bonoruz operum cogitationes: vt prudētię suco inebriata pinguescat: quo nō facile diluuij corpalis cedat iniurię: atq arida incurię siti cuirata moriat. Hdeo qs nos admonet dñs a fōte sapiētię nō recedere: pocula virtut⁹ haurire: ne qs sole iniquitatis arescat: ⁊ ꝓcellā ꝓcurationis sustinere Luc.13. non possit. Scriptū est eñ: Q si humido b faciunt: in arido quid fiet?

¶ De euidēti explanatiōe ⁊ allegoria ei⁹ qō scribit: Deleuit de⁹ ome quod erat sup faciem terre. Quare etiam scriptura dicat: Memor fuit dñs noe ⁊ bestiaru: ⁊ iumentor⁹: ⁊ nō fecerit mentionem de mitioribus q̄ post hoiez sunt: sed fortioribus. Qualisq fuerit spiritus quē induxit dominus super terram vt cessarent aquę: Ca. XVI.

Deleuit inqt de⁹ omne qō erat super Gen.7. faciē terrę. Scripti euidēs explanatio. Allegoria autez expositā nobis declarat supbiā: q̄ se extollit in hac terrena fragilięq substantia: ⁊ immemor diuinor⁹: humana despiciēs: ipsū arrogātis viri habitū incessūq deformat. Quales describit esaias iudeę filias oculor⁹ micātes nutibus: et alta se ceruice iactantes. Sunt eñ hmōi erigētes fugalia: inflato corde: elato pectore: ceruice resupina: q solū q̄dem vestigijs pedū pstringant: toto aūt se libratē corpore: ⁊ inani suspendant examine: in pnoia gressu ꝓcedāt: ad posteriora vertice reclinātes: cęlum spectēt: terrā aūt fastidiāt: tāq ceruicī dolore suffiri vt eam inclinare non possint. Hoc igit deleuit de libro vitę deus dicens: Ois q̄ se exaltat humiliabit: nec inter meri- Luc.14. ta scriptor⁹ cōmētis adhęrere facit ecclesiis. Oēbus igit qui extra arcaz fuerūt interemptis: derelictus ē noe sol⁹ in arca cū his qui cum ipso erāt. Nō indiget interptatiōe sermo simplicior. Cōcurrit intellectus cazis fa. Altior aūt ⁊ interior significatio demonstrat iustū virum amatorēq sapię tanq̄ arborem fructuosā: interneccatis q̄ escam ei⁹ solebant arrodere: comaz obumbrare: coartare ꝓcessus ramor⁹: velut exortē irrationabiliū passionū: solū remansisse cū suis. Sūt aūt sunt purę animi disceptationes q̄ virtuti adhęreāt. Et bene addidit: in arca remānisse: q̄si vir credibile amputatis corpalib⁹ passionibus: videret cū adhuc versari in corpe: qō licet iā terrenis careret ꝓtagijs: incorrupt⁹ ī licet corpis: tñ adhuc substantiā reseruabat et velut incorporeus corpe supferebat diluuio: non absorbebat: corp⁹ q̄dem gerēs q̄si in arce positus interno: ⁊ q̄ corp⁹ ipsum insuperabilis passionibus: q̄si incorpore⁹ in medio tāt⁹ motuū gubernaret. Memor fuit dñs noe: ⁊ bestiaz: ⁊ iumentoruz: vt inquit

scriptura diuina. Mouetur plerique q causa nō dixerit scptor: q etiā vxoris et filioꝝ noe fuit dns: cum bestiaꝝ t iumētoꝝ fuerit memor. Sz cū dixerit q noe memor fuerit: i auctore t ꝓfule dom⁹: necessitates ei⁹ reliqs cōprehēdit. Simul exprmi videt q̄dā reliquaꝝ ꝓfensus necessitudinū. Eteni cū oēs iuicem sibi chari sūt: vna ē dom⁹: cū aūt discrepāt: sepank t scindūt in plures domos. Vbi ergo charitas: ibi senioris noie de quo pēdēt cęteri: dom⁹ ois significat: vt si qs arborem dicat: etiam fructꝰ q in eo sūt parit vno atq̄ eodē ꝓmone cōplectit. Nec illud ociosū qō ꝓmo dixit: q: memor: fuit deus noe: deinde bestiaꝝ: postea iumētoꝝ: hoc est: cur nō anima q minora sunt post bolem noluerit: ꝑ sortiora. In q videt illa esse ratio: vt ea quę sortiora erāt vtriusq; ptis in ciuitate manuescerēt. Qō videt etiā i illo versu poetico declarari κἀκοὺς ἀξέισμασοὺ ἔπεμ. Vnde eñ etiā poeta vsurpauit: vt dispositionē dimicaturi ita ordinaret exercitꝰ: q̄ iferiores collocaret in medio: q magis hinc inde a fortioꝝ uiuarenk: t dimicationē vtriusq; partis assumerēt. In his scripti series manifestat. Altiore aūt sensu certū ē: q iustus i medio habet nō in pte cogitatiōes cordis sui: t quoad carpit hāc vitā: habeat necesse ē in corpe tanq̄ in illa arca bestias graues. Nulla eñ mens ē: nulla aia q̄ non recipiat etiā malaꝝ motus agrestes cogitationum. Itaq; insipientis aia ferinos acuit motus: atq; adolet venena serpentū: sapiētis aut̄ vigor mitigat t coercet. Et idurit dns spiritū sup terrā: t cessauit aq̄. Non puto ꝺ ita dictū vt spūs noie ventū accipiam⁹. Neq; eñ vent⁹ poterat siccare diluuiū. Alioquin cū mare vētis exagitet quotidie: extinauerit ꝓfecto. Nā quō non euacuaret mare vento rū vi: cui cessisset toto diffusū orbe diluuiū: vsq; ad herculis vt aiūt columnas: t mare magnū tectis mōtiū excelsoꝝ vertiab⁹ exęstuans? Spūs igit virtute inuisibili: diluuium illud repręssū esse nō dubiū est: cęlesti
Ps.103. operatione nō flatu. Vñ scriptū ē: Oīa a te expectāt vt des illis cibū in tpe: aperiēte te manū tuaz: oia iplebūt bonitate. Auferes spiritū eoꝝ et deficiēt: t in puluerē suū conuertēt. Emittes spiritū tuū t creabūt: t renouabis faciē terrę. Est ergo spūs cui⁹ operationi cedere vniuersa videank in q̄ cęli ipsi
Ps.32. uo virtus sit: sicut scriptum est: Verbo dñi cęli firmati sunt: t spiritu oris eius ois virt⁹ eoꝝ: q̄ spūs est creator: vniuersoꝝ: sicut etiā iob dicit: Spūs diuinus qui fecit me.

Quid sit q ait scriptura: Clausi sūt fontes aquarū t cataractę cęli: Et de cōprehēsione loci illi⁹ vbi dicit: Et sedit arca septimo mēse septima t vicesima mēsis. Et q̄ d sit ostium arcę qō iustus aperuit vt emitteret coruū nō reuersurū: Ca. XVII.

Nunc ꝑsiderem⁹ q̄d sit q ait scriptura diuina: Clausi sūt fontes aquaꝝ t cataractę cęli. Nec obscurus arbitror. Dies eñ causis minuit diluuiuz: quib⁹ creuit. Erupti erāt fontes aq̄ꝝ: aperę fuerāt cataractę cęli: vt vndiq; influentib⁹ aq̄s terra mundaret. Debuerāt claudi ea ex q̄b⁹ diluuij origo manauit: vt ei⁹ incipet esse defectus. Hoc ista sonat. Subtilior aūt interpretatio exprmit: eo q diluuiū aię vitio mentis t luxurię corpalis influxerat: vt malicia passioni: passio malicię misceretur. Ingrediente medico dei verbo: ad visitationē aię: q̄ diuina ęgritudine laborabat: discęptationum improbitate: t passionū acerbitate: ꝓuisum debuerūt causę ęgritudinis amputari. Prima piū eñ medicinę ē: causas lāguoris incidere: ne diutius ea q̄ nocēt ad incremētū ęgritu dinis ministrent. Qō nos etiā lex docet. Cū eñ steterit lepra vt iam non diffundat: tunc ait mūdā esse lepę stationē quandā et mānsionē. Quicqd eñ ꝓter naturā mouet: i mundū est. Hęc igit est aię sanitas: hęc salubritas mētis: vt afflictia cesset erroris: sistatur culpa ne serpat. Cessante incentiuo culpę atq; delicti: salus tuta ē: atq; inoffensus vigor aię se refūdit. Et sedit inq̄t arca septimo mēse: septima t vicesima mēsis. Visi diligenter intēdas etiā ꝑm lram difficilius locū isti⁹ cōprehēsio. Et ꝓmum oīuz cauendum ne quę septimi mēsis repetitio crebra prurbet. Sic eñ scriptū est: Sexcētesimo anno: ꝑm hebraicā ꝛitatē: mēse vo septimo mēse septia t vicesima mēsis cepisse diluuiū: cētū q̄dāginta dieb⁹ fuisse infusionē aquarū: sedisse arcam in mōte septimo mēse: septima t vicesima mēsis: postea minui cępisse aq̄s: misebia dei centū q̄dāginta dieb⁹ diminutionē aquaꝝ factā: postea apparuisse capita montium: deinde post q̄draginta dies aperuisse ostiuz arcę sanctū noe: dimissū corui non reuertisse: dimissaz columbā reuertisse

vacuã: iteꝝ dimissaz reuertisse cũ ramo oliuę: tertio post septẽ dies dimissã non reuertisse: tũc aduertisse noe q aq̃ ois recessisset: ac sic ann⁹ exclusus ostẽdit septimo mẽse septima t vicesima mẽsis. Ac si ann⁹ exclusus ostẽdit sexcẽtesimo pmo ãno noe in scdo anno septima et vicesima mensis. Qd igit ad explanationẽ apertã ptinet: eodẽ mẽse atq eodez die restituit q̃litas trę post diluuiũ: q corrupta ẽ incipiẽte infusione diluuij. Veris eñ tpe ois ager viret: t tra parturit fructus. Tũc incipiũt gẽmare arbores: germinare fruct⁹. Diuitẽ ergo reformauit dñs et restituit q̃litatẽ. Mẽse igit scdo: h ẽ aprili: pmus eñ mẽsis martius ẽ: q habet iustus natalẽ qñ nocriũ dieriq̃ q̃litas estimat: h ẽ octauo vt romani putant: vel vt alij q̃nto kal. aprilis: mense inq̃ scdo: hoc ẽ aprili: septima t vicesima mẽsis eçpit diluuiũ. Ver igit initiũ ãni estimat: non fm vsũ tpis: sed fm naturę p̃rogatiuã: vt q: tũc spes ãni inchoat: t incipit se fruct⁹ ostẽdere: tũc videat ãni esse pncipiũ. Septim⁹ aũt mẽsis: fm numerũ is q̃ september dicit cõputat: q: etsi a septẽbri mẽse ann⁹ videat incipe: sicut indictionũ p̃sentiũ vsus ostẽdit: tũc eñ seminũ tactus: vere tũ ex q̃ plenior gña se incipit demõstrare: ex eo anni origo subducit: t ideo q: alia rõne prim⁹ putat: diuersa estimatiõe septim⁹ habet. Tũc ergo sedit arca: h est in mẽse septimo: septima vicesima mẽsis sup montẽ q̃drati. Et illo minui diluuiũ cepit. Siliter ꝑsidera: q: eisdẽ numeri q̃b⁹ aliqua incipiũt resoluũt: vt diluuiũ cepit scdo mẽse ãni: septima t vicesima mẽsis: centũ quinquaginta dieb⁹ influxit diluuiũ: centũ quinquaginta dieb⁹ aliis cessit diluuium: q̃draginta dieb⁹ nimia vis cęlesti imbre et fontiũ eruptione exęstuauit: quadraginta dieb⁹ aliis exactis postq̃ visa sũt capita mõtiũ vndecimo mẽse: pmo die mẽsis: dimisit corui factus noc: ita p̃tat eodez numero q̃ cumulatũ ẽ: diluuiũ cẽ iminutũ. Hã docet nos scriptura ordinẽ cẽ fuandũ. Qd aũt ostium sit arcę qd aperuit iust⁹ fm corpis rõnez: supra dictũ ẽ. Scdz alioꝝ aũt interptationẽ illud dicendũ videt: q corpis sensus velut ostiorũ fores habẽt. Per hos eñ ranq̃ p ostia ingredit in nfaz mentẽ: velut q̃dã sensibiliuz cõpbensio. Ergo meus nfa p hos sensus respicere videt: et maxie p visionẽ q̃ oib⁹ sensib⁹ p̃stabilior estimat: q: domestica ẽ lumi nis: t p eũ aspiciẽtes cętũ: terrã: maria: solẽ q̃ lunã et stellas q̃b⁹ axis ornat: intelligim⁹ deũ esse opatorẽ mũdi atq rectorẽ: nec sine auctore deo tãtorũq̃ opeꝝ auctore: hęc potuisse fieri credimus aut posse ꝓsistere. Per hãc igit fenestrã corui pmuz iustus emisit. Quę rẽda causa nec tñ latet: q̃tum ad lram ptinet: q: plerisq̃ quasi ad nũcium futuro p̃ corui estimãt: t voces eius obseruãt: volatusq̃ rimãt. Sensus aũt altior significat: q ois iustus qñ mũdare se incipit: q̃ tenebrosa sũt t imunda et temeraria pmo a se repellit. Siquidẽ ois impudẽtia atq culpa tenebrosa ẽ: et mortuis pascit̃ flẽ corui⁹. Luminis aũt vicina virt⁹ q̃ mẽtis puritate t simplicitate resplẽdet. Et ideo rãq̃ emittit t fugat culpa: t separat ab inocentia: vt nihil remaneat in viri iusti mẽte tenebrosum. Deniq̃ egressus corui⁹ nõ reuertit ad iustũ: q: fugitans culpa ois q̃statis: nec ꝑbitan videt t iustiçę nocere. Deniq̃ euasisse se credit iniustus ranq̃ de vinculis: cũ iust⁹ ab ei⁹ se cõsortio separauerit: diluuij cuiusdã t corruptelę familiaris: vt corui⁹ q̃ cum siccitatẽ terrę nusq̃ inuenerit: non reuersus ẽ sed remansit. Cõsiderãdũ etiã quare nõ egressum direrit corui⁹ donec siccaret aqua a terra: quasi ꝺo postea sit egressus. Sz hęc locutio familiaris ẽ scripturę diuinę. Siquidẽ t i euãgelio babes scriptũ de sãcta maria: q non cognouerit eã ioseph donec peperit filiũ: cum vniq̃ nec postea cognouerit. Deinde q̃ ẽ locutio ista vt diceret: donec siccaret aqua a tra: nõ terra ab aqua. Et quidẽ vsus loquẽdi etiaz h̃ habere videtur. Tñ nõnulli ante nos estimauerũt: eo q imoderata q̃daz videat vis exprmi passionũ hac locutiõe verboꝝ: quia turbidis passionib⁹ ac ꝓcellosis cõsumatur ala: deficientib⁹ aũt t velut arescentib⁹: virtutẽ resumat. Nõ redit igit culpę species in aiaz iusti: quasi sicca t mortua derelinquẽs t cui tã nocere nõ possit. Matth. 1.

¶ Quid sibi portẽdat: q p⁹ corui⁹ nõ reuersũ columba dimissa dicit: q̃q noe extendẽs manum suscepit eã: t ad se introduxerit. Qd̃q septẽ alijs dieb⁹ tenuerit columbã t iterum eam emiserit: Ca. xviii.

Hęc illud vacuũ: q postea colũba dimittit. Malicia etenim simplicitatẽ: t culpã virt⁹ resolvit. Malicia igit amat diluuiũ: ꝑsortiũ iustę mẽtis refugit: t

quasi desolata ⁊ sine alīq̄ statione remanet: nullā habēs cū vtute cōmunionez. Virtus aūt redit: amās iustos ꝓ sortia: ⁊ largiēdę familiaritos vtilitati: quę ꝓferat salutaria: ⁊ cauēda ea q̄ sunt nocitura cōmoneat: sīc̄ colūba dimissa cū videret cessasse aquā: reuersa est tāq̄ plena iusticię: vt ei a q̄ missa fuerat nūciaret q̄d adhuc cauere deberet: atq̄ spectando fructu meliore postea potiretur. Q̄ aūt colūba nō inuenīs requiē suaz regredit ad eū: mānifestū indiciū dedit p hmōi aues: q̄tum interslt inter malicią ⁊ virtutē exprimi. Siquidē corū⁹ asi dimissus: cū aliquāto viderel ampli⁹ exundare diluuiū: visus ē locū inuenisse residēdi. Et certe nō ē hmōi corpus vt aliq̄ aues: q̄ i aq̄s nersationē habere cōsueruntt. Cū ergo corū⁹ vbi remaneret inuenisse videat: colūba aūt nō inuenerit: euidēs ratio ē altiore interp̄tatiōe signari: q̄ malicia inq̄etis passionib⁹ et cupiditatib⁹ quib⁹ corrūpit aia: se miscere ꝓsueuit: ⁊ q̄si cognatio ⁊ domestic̄ delectat: ibiq̄ cōmotationē suā locat: virtus aūt p̄ma statum specie visionis offensa: regredi festinauit ad mentem aiamq̄ iustā: q̄ illic diuinū sibi tutissimuz sit locatū: eo q̄ alibi tanq̄ colūba: ita hmōi virt⁹ stationē tutissimam inuenire nō possit. Tarde em̄ int̄ astutias isti⁹ mundi ⁊ sęculariū fluct⁹ cupiditatū: portū solet inuenire simplicitas. Itaq̄ sīc̄ iusticia velut visendi gr̄a ꝓgressa paulisper ad mētē optimā redire festinat: nec lōgi⁹ discedit a iusto: ita etiā iust⁹ ⁊ studios⁹ suus vtutis: vbi vtutez aptopinārenouerit: gremiū suę mētis expādit. Quid em̄ sibi vult q̄ vir studios⁹ vtutis noe extēdens manū suscepit eā: ⁊ introduxit ad se? Ó ⁊ si fm lfam planū videtur: nō tñ facile colligas: nisi viri sapiētis tibi nota sit ꝓsuetudo: q̄ velut speculatrice vtute vtitur: ⁊ ei explorādoꝝ negociorū gerendorūq̄ ꝓpositū suā quādā videt cōmittere. Ea ergo vtus expendit naturas: vt si q̄ eaꝝ sibi videt cōmittere ꝓfectum: ei possit adiūgere. Cōmunis em̄ q̄dā ē bonitas sapiētię: ⁊ liberalis ⁊ largę vtilitatis: ita vt quas motigeras sibi cernit associet: vbi aūt ꝓpositos⁹ suo viderit aliq̄ꝝ recalcitrare naturā velut ad hospitiū familiare sibi reuolat ⁊ recurrit: quā sapiēs ⁊ industrius tāq̄ manu q̄dā mētis festinat excipe: offic̄ cor aperiēs suū: q̄ etiā eā absentem tenebat. Rūq̄ em̄ pōt sapiēs exors ē ꝓpriꝫ virtut⁹. Quid ꝓterea sibi velit q̄ tenuit septē dieb⁹ alio colūbā: ⁊ iterum emisit eā: nisi vt aduertas q̄ bonū sapiētis opmūq̄ ꝓpositū: semp sibi etiā alios adiūgere studet: errātes emēdare: corrigere vagantes? Si quem i pncipio resilire ꝓspexerit: tñ cōmutādi eius ⁊ corrigēdi non desperet, pfectum. Sicut em̄ bon⁹ medic⁹: etsi tēpus medicinę nō sit: tñ visitatiōis speculā aīi ꝓmittit: deinde non negligit iustę expectationis excubias: ⁊ paulisper passiōib⁹ cedēs: operiē facultatē medendi: q̄ fuerit oblata: suuz nō itermittit officiū. Ita ergo ⁊ sapiēs: verbis ac disputationib⁹: tāq̄ medic⁹ medicamētis: ꝓtrarias curare desiderat passiones. Et q: i osb⁹ remedio diuini fauoris vtendū est: ideo septē expectauit dies q̄b⁹ mundus ois describit absolut⁹: ⁊ opatori requies ministrata: vt ex illo auctore oiuz: sumerel disciplina opationis humane.

Cur colūba dicat ad vesperꝫ cēre gressa: cū ramo oliuę in ore. Et vnde cognouerit noe aquas defecisse Et de colūba tertio post dies septē emissa: q̄ tñ nō regrediebat: Ca. XIX.

Egressa ē igit colūba ad vesperuz: r habens folium oleę ⁊ ramuz in ore suo. Nō ociose poluit: ⁊ vesperam: ⁊ regressam: ⁊ habētē foliū oleę ⁊ ramum in ore suo: vt nō fugitantē vtutē arbitrer: ꝓfect⁹ futuri: si q̄s possit acq̄rere: neq̄ rursus tāq̄ sine lumie eā fuisse cognoscas: ⁊ q̄busdam tenebris occultā: ꝑ diurno cādore fulgentē: expectasse vsq̄ ad occasuz dici: et sic ad cū regressaz: apud quē etiā vesperi tenebras habere non posset. Foliū quoq̄ quod secum detulit: etsi breue illud folium detulisse videat: spem eoruz quos sui pęniteret erroris: etsi nō magnā: aliquaz tñ significauit. Foliū em̄ sine virgulto ē non poterat. Ergo q̄si germinātis corruptiōis: ⁊ nō magnū: aliq̄ tñ verit insigne: ⁊ foliuz oleę: in q̄ arbore oliua generat: et qua oleū cōficit: q̄ materiale ꝫ lumen fouetur: ⁊ tenebraꝝ fugat obscuritas. Quid autē magis: q̄s lumē familiare virtuti ē? Foliū ergo ⁊ ramul⁹: insigne ē correptiōis: correptio autē quasi radicē sui pęnitētiā habet: q̄ pęnitēna nō pōt i turbidis: ꝑ i his q̄ spiritalez iā sermonē acceperint germinare. In ore q̄s nō frustra ramul⁹ oleę videt esse delat⁹: eo q̄ virt⁹ ⁊ sapientia i fmone sui habeat dulcedinē: ⁊ ipa statim specie lumē ei⁹ effulgeat; maxie cuz pa-

cifica loquit: qñ huc q̄ ramulum petentes
p̄ferre cōsueuerunt. Tulit ramulum: eo q̄
simplicitas puritate ac sinceritate: semina
quęq; auribus nostris vtilitatis infundit
t bonę doctrina virtutis: t ad iusticiam p̄
uocat: t imitat ad p̄miū bonę sibi cōmis-
sum discipline: aut gerendę pēnitentię t se-
quendę conuersationis cupiditatem injcit
peccatori. ¶ Unde t hęreā cognouerit san-
ctus noe: q; defecerit aqua a terra: sicut scri
ptum est: cōsiderādum videtur: Primo om
nium fm litteram: q; potuit intelligere vtq;
siccum an humidum solum esset allatum.
Deinde quia nō est huiusmodi columba vt
possit fructꝰ latentes sub aqua eruere. Sed
vtrum illud foliuz ante diluuium fuerit ex-
ortum: an tempore diluuij: contrādū est ti-
bi. Si ante diluuiuz: vir iustus gaudius est
fructuz ō veteri semine aliquem reseruatū:
t inde collegit misericordię insigne diuinę:
q̄ iam diluuium remouisset: quę fructū de-
monstraret: cui non potuissent nocere dilu-
uia. Si diluuij tempore natum est foliū: ad
uertit vtiq; iustꝰ: noua semina misericordię
fructificasse celestis: vt radices arborum vi
uerent: t quasi resumpta anima: fętus ger-
minarēt: vetustos atq; inassuetos partꝰ re-
dirent: quorum indicium p̄missa folia de-
monstrarent. Sed hoc alta potius interpe
tatione collegit: quia dominus deꝰ noster
q̄uis acerbis iniquitatē nostrę offensus sit
erroribus: tamē antiquę nobis p̄pitię: pa-
triq; virtutis semen aliquod vel exiguū re
seruaret: ne penitꝰ operi t creaturę fuc: ome
circa humanę genus amputaretur insigne.
Isa.1. Unde t esaias ait: Nisi dominꝰ sabaoth re
liquisset nobis semē: sicut sodoma facti essē-
mus: t sicut gomorra sines essemꝰ: in alteri⁹
noie ciuitatis exprimens cęcitatis indiciū:
in alteri⁹ sterilitatez. Ita enī lingua patria
chaldęi nuncuparūt sodomā t gomorrā: cę
citatem t sterilitatem significantes. Meritoq;
dominꝰ in huiusmodi specie ciuitatū:
amputauit magis humana vitia: q̄ puien-
dos homies indicauit. ¶ Tertio dimittit co
lumba post septem dies: atq; eadem nō re-
greditur. Unde consideremus ne id qō su-
pra diximus inueniatur esse contrariuz. Si
verbo quidem columba: opere autem virꝰ
non reuertitur ad iustum: ergo destituꝰ est
iustus et defraudatus munere suo? Meq;q̄.
Hunq; cū vir huiusmodi a virtute diffūgi-
tur: nec cum ex ore emittit iusticiam: disp̄ū
tationemq; alterius virtutis inducit virtu
te se exuit: t imitanda aliis equitate dispo-
liat: sed vice solis alios illuminat: cuz radi
os suę lucis emittit. Ignis nempe calefacit
approximantes: ita vt calorem naturę suę
ipse possideat. Hunc deficit lux diei: cum
totum mūdū illuminat claritate. Habet in-
offensum cursum suum illibatāq; naturaz:
Sic et ista columbę specie virtus: cum ad-
huc ferueret diluuiū secūdū auē: tamen in
terris scōm virtutē in dominū passionibꝰ re
uertitur ad iustum: quia in iniquorū pecto-
ribus virtus vt posset hęrere non potuerat
inuenire. Et ideo in illo secūdo diuortio sui
regrediens: hęret atq; recōlescit. Atuero vbi
deferbuerunt diluuia passionū: t auditi ver
bi: cōperęq; doctrinę plurimi studerunt eē
consortes: iam non vnius patrimonii: sed
cōmune bonum esse incipit disciplina virtu
tis: t tanq̄ sapientię poculum hauriꝰ a plu
rimis: qui añ sitientes bibere noluerūt: Si-
cut nunc feruent diluuia i pectoribus iudę-
orum: t cuz aqua cęlestis doctrinę exundet:
potusq; exuberet: non putant esse potādū.
Euangelū legitur: virtꝰ erat de sermone cę-
lesti: tractat sacerdos in ecclesia. Sed ne fo-
ris intra aream solus positus non possit au-
dire: interdum t egressus ecclesiā vbi iudę⁹
occurrerit: monet exemplū: affert cęlestium
scripturarū: Claudūt aureos: ne vel inuitos
fons abluat: t verbi dominici humor aspe
gat. Si qui vero crediderint: currūt ad fon
tem: doctrinaz expetunt: instinuari sibi euā
gelium cōcupiscunt: nec sanctā assiduitate
potādi. Ita fonte sapientię certatim reple-
ri desiderāt: quem ante fugere gestiebant.
Quem fontem? Audi dicentem: Si quis sī. Ioh.7.
tit: veniat ad me t bibat. Qui credit in me
sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius
fluent aquę viuę.

¶ Quid sibi velit illa adiectio: q̄
scriptura alia die aquaz minutam:
alia siccata terrā cōmemorat. Quo
etiā noe rectum arcę denudauerit.
Et q̄ ait p̄imuz mensem vel scōm:
La. xx.

In primo t septentesimo anno noe Gen.8.
primo die mensis imunutam aquaz
dicit a facie terrę: in secūdo aūt mē-
se: septima et vicesima die mensis siccatam
terram esse cōmemorat. Quid sibi vult illa

adiectio de aquę iminutione: cum suputa/ta ratio superior annum ꝯclusisse videatur: qui annus a secūdo mense incipit: ⁊ in se/cūdum mēsem anni alterius vsq; ꝓgreditur? Nisi forte hic iusti formam declaratā velimus accipere: vt primus annus ꝙo fuerit q̄ cępit diluuiū post sexcentesimū: scilicet an/nus prim⁹: primus iterū annus et primus mensis post sexcentesimū annū: quādo imminuta est aqua a facie terrę: eo q; iustus in peccatorum generatione quę ꝓpter delicta deleta est: virtute primus erat: ⁊ in secunda generatione quę cępit post diluuium: eo or dine: quia primus secūdę generatiōis fuit: et merito primus euaserat. Recte esti ei bo/no: defertur qui ⁊ primę generationis ꝑm⁹ fuit: ⁊ posteriorū principiū qui meruerit et de illa euadere: ⁊ isti ad seminariū ꝓpagari. Cum essi alij deperissent: solus vitę egre/gię: et merito ꝓrogatiua virtutis apud deū diues non est exitus malitię corruptelam: per quem factum est ne totum corpus gene/ris humani vel ablatū videretur in ter⁹: vel a dei absciſum gratia relinqueretur. Et denudauit inquit noe tectū arcę. Cum ar/cam: sicut supra interpretati sum⁹ pro specie corporis acceperim⁹: quid sit denudari cor/pus intelligamus: ſm altiorem scilicet sen/sum. Cęterum liquet quēadmodū arca po/tuerit aperiri ſm litteram. Quō igitur tectū humani corporis sit: qō clausum in diluuio fuit: nisi forte delectationes accipiamus: q̄ operiebat corpus nostrum: ⁊ quasi tegebat per illum adę errorem? Et eo maxime tectis similis estimatur: quia sensus omnis in ca/pite: inde delectatio: quę corpus omne sub tectum habebat. Sz vbi mens iusti viri: so/bria atq; integra a corruptione diluuij diui nę cognitionis inflāmata desiderio: exilire atq; euolare voluit i superiora: deterit oſa quę erant impedimēta: et speciem voluptatis: quę quodam operimento cęteras tege/bat partes corpis: redoperuit ac retexit: vt non solum corpus a seruitio dominatricis ignobilis liberaret: verūetiaz ea quę erant incorporalia cōprehenderet. Quę esi nō videntur ęterna sunt. Et ideo iustus: quem non videbat dominū requirebat: corrupte/lę exors: cupidus ęternitatis. ¶ Qō autem ait: primum mensem vel secundū: eumq; eē verni temporis diem: habes ⁊ alibi dictuz:

Exo. 12. Hic mēsis primus erit vobis in diebus an/

ni. Qui enim in gratia primus post pericu/lum: hic recte ꝓrogatiuam primi mēsis ac/cepit. Me te autem moueat quod diximus supra: folium in ramo repertū: post diluui/um potuisse generari: etsi sub aqua plerūq; herbę soleant germinare: tamen vt scrupu/lus omnis tollatur: quid magnuz si deo iu/bente vno die quo iminuta fuerit aqua: sta/tim germinauit ⁊ terra: cuz idem sit fructuū reperator ⁊ conditor: atq; operis sui vsū nō fuerit oblitus? Denięq; habes ⁊ i genesi: sta/tim q; iusserit vt terra herbaz pabuli germi/naret: ⁊ lignum fructiferum cuz fructu suo: ⁊ statim eiecit tra herbā pabuli: habentē se/men ſm genus suum: ⁊ lignum fructiferuz: ⁊ ille dies vn⁹ fuerit quo hęc deus iussit aut fecit. Ergo beneficij sui deus non ĩmemor: memor autem nostrę iniquitatis: opus suū eiusdem qua cępit tēporis ꝯtitate repauit.

¶ Quare noe non sua spōte exiue/rit arcam: sed expectauerit oraculū diuinum: quo sibi dicebatur: Exi ō arca: tu ⁊ vxor tua: ⁊ filij tui. Et q̄re i ingressu: ordinis delectus fuerit habit⁹: vt primo ipse ⁊ filij: deinde vxores ingrederent: in egressu aūt id cōmutatum: vt fęmine cuz viris exierint: Ca. XXI.

Et dixit dominus deus ad noe: Exi de arca tu ⁊ vxor tua ⁊ filij tui. Ex/ęq; recedēte aqua ⁊ siccata terra: exi/re potuit noe de arca. Sed iustus nihil sibi arrogat: sed totum se diuino cōmittit impe/rio. Et marie qui cęlesti fuerat ingressus ora/culo: cęleste debuit vt egrederetur expecta/re responsum. Verecundia esi iusticia est: quia inuerecundia iniquitas: quę vsurpat indebita: nec reuereꝛ auctorem. Hunc quę/ramus qua ratione q̄dā ingredientiū: vt primo ipe ingrederetur ⁊ filij eius: inde eius vxor: ⁊ vxores filiorum eius: quando autem exie/rint cōmutatū sit. Hac scriptum ē: Exiuit ipse ⁊ vxor eius ⁊ filij et vxores filiorū eius. Et littera quidem significat i ingressu abdi/nentiam generationis: regressu generatio/nis vsum. Tunc esi pater cū filijs primo in/troiuit: ⁊ filij cuz parente: ⁊ postea vxor et⁹: vel filioꝝ et⁹ vxores: id ē: nō cōmiscet sex⁹ i introitu: ꝑmiscet i egressu. Apte igit velut or/dine ipo regressiōis vocē quandā iust⁹ emit/tit: tps illud nō esse cōcubit⁹ neq; delitiarū

quo omnibus imineret interitus. Unde in
Luc.17. euangelio dominus ait: reprehendens q̄ tē
poribus noe manducarent ⁊ biberent: vxo
res ducerent et filias nuptum traderent: et
ideo ꝓpter intemperantiā eorum supueniſ
ſe diluuium. ☞ Egritos igitur tempus illud
non lęticię erat. Et inde iuſtus cōſortio nō
delectabatur vxoris: vel filij iuſti petebant
copulam cōiugalem. ☞ enim indecorū vt
quo tempore viuentes morerētur: tunc pe
rituri generarētur. Poſtea autē recte ad ſe
minarium cęterorum vſus ⁊ cura coniugij:
cum diluuiū receſſit. Itaq; non viri cum vi
rio: ſed fęmine cum viris exeunt: vt virilis
in ſe interdicta ꝑmixtio: ꝑmiſſa autem viri
lis et fęminę legitima ſorte cōiugij copula
videretur. Senſus autez altior hoc habet:
vbi periculū eſt viriles qualdaz ⁊ fortiores
diſceptationes mēti adhęreāt: ⁊ eo ſe mēs
quaſi quandam tueatur ſobolem filiorum:
quo tempeſtatibus ⁊ grauioribus paſſioni
bus acieo quędaz virilis occurrit. Decurſo
autem periculo: nihil obeſt ſi molliores co
gitationes validioribus copulentur: nō vt
effęminētur a mollioribus fortiores: ſed vt
molliores ſenſus velut ꝗbuſdā virilib⁹ robo
rentur: cum omnia conſilia noſtra ad virtu
tem: iuſticiam: integritatē: fortitudinē diri
gantur: et quodam vſu ſeminariorū virtu
tum creari atq; adoleſcere poſſint validiora
conſilia. Non eſt igitur vtile cum vitiorum
aliqua confuſio ē quę mētez occupet: ſerere
aliquas cogitationes atq; generare et ptu
rire mentem. Cum autez cōpleſſe fuerint cu
piditates: et mens requieuerit: tūc ſemina
rio quodā diſceptationis accepto: virtutes
poſſunt ⁊ bona opa germinari.

¶ Qua ratiōe noe circa arcaz nihil
fecerit niſi iuſſus a domio: et tamē
poſt egreſſum ab arca nō monitus
aram deo ędificauerit. Et quare di
catur deo ⁊ nō domino. Cur etiam
ſumpſerit a beſtijs ⁊ volatilib⁹ mū
dis vt offerret holocauſta. Quid
q̄ ſit q̄ ait dñō: Recogitans non
adijciā maledicere terrę: Ca. xxii.

Gen.8. ED ędificauit inquit noe aram deo.
Qua ratiōe ſupra dominus admo
nuit quę faceret: ⁊ fecit noe omnia:
hoc autem q̄ non admonitus ē fecerit for
taſſe requiratur. Sed vtiq; domin⁹ non de
buit quaſi auar⁹ mercedem gratię poſtula
re: ⁊ iuſtus eam intellexit veram actionem
gratiarū eſſe: quę non iuberetur ſed deferre
tur: itaq; nec dilationez paſſus eſt. Etenim
grata animi virtus paſſionez dubitationis
excludit: qui autem debitum gratię vt a ſe
exigatur expectat: ingratus eſt. Q̄ autem
ędificauit inquit deo ⁊ non dixit domino ꝙ
deo: ſm nomis interpretationē non coacta
videtur hęc actio eſſe gratiarū quaſi domi
no: ſed virtus iuſti morigera et grata qua
ſi deo. Q̄ imperiale ē ſequeſtrauit: q̄ be
neficij nominauit. Et ſumpſit a beſtijs et a
volatilibus mundis: ⁊ obtulit inquit holo
cauſta. Littera euidens eſt q̄ ea quę incon
taminata ſunt debemus offerre: in quibus
affectus reluceat offerentis. Altior autez in
terpretatio hoc habet: q̄ beſtię mūdę viden
tur ſenſus eſſe ſapientis: volatilia autez in
tellectus qui ſunt longe ſubtiliores atq; le
uiores. ¶ Nunc vero cōſiderem⁹ diligētius
quid ſit q̄ ait: Et dixit domin⁹ deus: Re- Gbi.8.
cogitans non adijciā maledicere terram ꝓ
pter opera hominū: quia ꝑmanet cor homi
nis diligenter ſuper mala a iuuētute. Non
ergo adhuc peccaret omnē terraz: ſicut fecit
omnibus diebus terrę. Etſi vindicauerat i
hominū genus: tamē cognouerat: quia vin
dicta legis ad timorē proficit ⁊ cognitionez
doctrinę: magis q̄ ad naturę cōmutationē
quę corrigi in aliquibus poteſt: i omnibus
mutari nō poteſt. Vindicauit ergo domin⁹
q̄ timerem⁹: pepercit vt reſeruaremur: Et
vindicauit ſemel ad exēplū timoris: pepcit
i reliquū ne dominareť ſemper amaritudo
peccati: ſimulq; ſi quis peccata cupiat ſept⁹
vindicare: aſper magis q̄ cenſorius habeť.
Jdeoq; dicit dominus: Non adijciā male
dicere terrę ꝓpter opa hominū: id eſt: quia
pietatem ſuaz circa vniuerſitatē hominum
voluit declarare: et tamen ſecuritatē et ne
gligentiā quādā mentibus humanis affer
re nō debuit: in paucos vindicat: plures re
ſeruat. Deinde cuz dicit: Nō adijciā: oſten
dit q̄ alleuet magis crūnas hominuz q̄ in
grauet: ſciens q̄ penitus peccata hominuz
auferri nō ꝓſunt. Tanq; i ꝓuerbio: Si q̄s
rem ſubtili haurire cupiat aquā: ſic qui ma
licā ex pectorib⁹ hominū conatur auferre.
Non adijciā inquit maledicere terrę ꝓpter
peccata hominuz: quia ꝑmanet ſenſus ho
minis diligēter ſuper mala a iuuētute. Vi
de quomodo ſtudioſe nos delinquere de⁹

significet dicendo: pmanere super mala sensum hominis diligenter: quo dicto significare videtur diligenter: cor hominis ad peccata ꝓpendere: ⁊ inesse principali nostro lubricum delinquendi: ⁊ quod peius ē studiū non deesse. Jō ēm ait diligēter: quasi solliciti simus ne imunitas culpę nobis possit obrepe. Deinde non in vnū malū dixit: sed in multa mala. Et a iuuēctute addidit. Ex illa ēm ętate crescit malicia: ix alibi legerim°: Job.15. ꝙ non sit sine peccato: nec vni° diei infans. Sed ⁊ infantia sine peccato non sit propter corporis infirmitatem. Diligētia ēm et studium peccandi incipiat a iuuēctute: vt puer quasi infirmus peccet: iuuenis tanꝯ impotbus qui studiose cupiat peccata cōmittere ⁊ criminibus glorietur. Apud plęroscꝫ ēm inocētia pro ignauia: et culpa pro laude babetur. Jta se luxuria et deliciis ⁊ adulteriorum affectibus: iuuenes iactare consueruṅ. Crescit ergo cuꝫ ętatibus culpa. Omne igitur genus hominū iam non consumēdū declarat cū dicit: Nō adijciā pcutere omnem carnē: sed in ętę vindicta seruak.

De explanatiōe litterali ⁊ mozali eius qđ dominꝰ dixit: Semen ⁊ messis: hyems ⁊ ęstas: die ⁊ nocte nō requiescēt: Ca. xxiii.

Quid sit etiaꝫ ꝙ ait: Semē ⁊ messis: hyems ⁊ ęstus: die ⁊ nocte non requiescent. Scīm ifaꝫ significat pmansura manentibus fm institutionez domini ⁊ statum suum incorrupta tęporibꝰ animalia: vel memorosa futura omnia. Nam cum corrūpuntur tempora: corrūpūtur etiam illa quę tęporibus suis quęꝫ gignuntur. Si autem confusio sit temporū: quomodo possunt confusione facta etiaꝫ ea quę sunt gignentia permanere? Ergo tempora sunt quę aut corrumpunt: aut reseruant: put ipa sui habuerint qualitatem. Jdcoꝯ ann° ex cōtrarijs ducitur: vere: autūno: ęstate: hyeme: sicut harmonia cantilenę: pmixtis grauib° ⁊ acutis: videtur consistere. Sic ergo ⁊ mūdus iste ex contrarijs continetur aere et terra: igni et aqua. Nostra quoꝯ corpa frigore et calore: humore ⁊ siccatate: quendaꝫ naturę ordinem seruant. Nam si naturalis ordo ac mensura confunditur: tunc necesse est sequantur interitus. Ergo certum ordinē tęporū: domin° remota cōfusione diluuij: ad perseuerantiā mundi permittit futurū. Altio: autez sensus hoc habet: vt per semē intelligamus principiū: per messem intelligamus finem. In vtroꝯ salutis est causa. Alterum sine altero imperfectuꝫ est: quia vbi principiū est: finis quęritur: nec potest esse sublato fine principiū: ⁊ finis in principium currit. Ergo semper in eadem recursurū: dū in hoc mūdo est genus memorat humanū: vt cuꝫ incipit annus finiatur: cū finitur incipiat: non medio mūdus tępore resoluatur. Jta ⁊ mens quādo aliquid videtur incipere ad finem vsqꝫ contendat: ⁊ operis sui terminū quęrat. Quādo finit aliquod opus: non quasi consūmato opere finiatur: sed in alia recurrat opera: ⁊ semper incremēta virtutis exerceat: quādo quidem videt ꝙ i fructus suos semper terra reuocetur: qui diuersi aut vere: aut ęstate: vt in partibus orientis: aut ęstate autūnoꝯ nascātur: vt in partibus occidentis. Alio tępore terrarū seminaria partus suos educūt: alio autē tępore fructus arborꝫ carpimus. Diuidui ergo fructus sunt necessarij ⁊ voluptarij. Necessarij ex seminib° terrarū: at vero ex arborū fructibus voluptarij. Jtaqꝫ corpus nostrū tanꝯ vere: hoc ē aere: cibo pascitur naturali. Aer autez gręco nomīe: ver latino dicitur. Jō scriptura ō partibus orientis: et marie ęgypti per quaꝫ trāsiuit dębręus: vel ex ꝓtibus phęnicię sumpsit exemplū. Anima autē voluptarijs: hoc est sapiētię fructibus alitur: cui iterum vt corpori nostro contrarium frigus ⁊ ęstus: ita timor ⁊ iracundia videntur aduersa. Sed quia in corpore est ⁊ iracūdia habeat ⁊ timorē: nec potest sine hac ē i corpore necessitate naturę: Et ideo mens sapientis moderamina iusta dispensat: ne iram ⁊ timorē pmiscear: ⁊ fiat confusio quędā animo illi° atqꝫ diluuiū. Die quoꝯ et nocte ꝙ ait: per diem intelligis illuminantez virtutem: per noctem recognoscis tenebrosaꝫ insipientiā. Jtaqꝫ ⁊ in timore tanꝯ in frigore potest esse illuminans virtus. Similiter et iracundiā potest reprimere tęperantia: vt i timore aliqui nō penitus resoluantur: ⁊ magis timorē dirigāt ad opera virtutis. Verbi gratia: si ꝓsecutor insistat: vt plus deū timeas: et ꝓpetua magꝭ supplicia ꝙ ꝓsentia putes esse vitanda: quę dum times accēdaris ad gloriā perfidię iratus sceleri. Rursus iracūdia succēsus: diuino cōmotionē timore modereris.

¶ De ꝓrogatiua potestatis hominibus in cętera animalia attributa per id q̄ dom⁹ benedixit noe et filijs eius dicens: Crescite ⁊ multiplicamini et replete terraꝫ ⁊ dominamini ei⁹. Et quomodo intelligatur qđ subdit: Oia reptilia q̄ sūt viua sint vobis i escā: cū ti q̄da reptilia sint venenata: Ca. xxiiii.

Gen. 9 Et benedixit dominus noe et filijs eius dicens: Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terraꝫ ⁊ dominamini eius: ⁊ timor vestri et tremor erit omnibus quę mouętur super terrā: ⁊ i omnibus piscibus maris. Hęc ꝓrogatiua potestatis in cęteris animalib⁹ videtur hominib⁹ attributa ⁊ in superioribus partibus. Sed eo loco

Gen. 1. vbi dixit: q̄ de⁹ hominē fecit: dicit: Masculū ⁊ fęminā fecit eos: ⁊ benedixit eis dicēs: Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terraꝫ ⁊ dominamini ei⁹: ⁊ potestatez habete super pisces maris ⁊ volatilia ⁊ bestias terrę ⁊ reptilia. Qđ ego admoneo vt intelligas geminam dominio generationē expressam: vnā sm imaginē dei: alteram sm figmentuꝫ de luto terrę. Denięq illa creatio dominis ō luto terrę: videtur esse facta post mūdū: post q̄ requieuit deus ab operibus suis. Sero quodāmodo terrenę statuę figmentū gignitur. Non erat pluuia super terrā: nec homo

Gen. 2. terram ogabatur. Tunc de limo terrę finxit deus hominē: ⁊ insufflauit in faciem ei⁹ spiritum vitę: ⁊ factus est homo in animaꝫ viuētem. Ille autem sexto die: quasi perfecto numero: quo omnia conclusa sunt opa dei: quasi perfecta operatione cōstitutus homo sm imaginem dei est: ⁊ cui etiaꝫ iste comparatur qui in diluuio iustus inuentus est. Et ideo supra terrena omnia eum cōstituit deuo: sicut ⁊ illū ad imaginē dei factum: quia virtūq; a vitijs frenis tēperabat. Ille q̄ ita generat⁹ ē vt nihil terreno deberet ꝓtagio: iste q̄ in periculis fuerat approbat⁹: ⁊ examinatus i passionib⁹: ⁊ reptus q̄ in pfusione non fuisset obnoxi⁹ passioni. Altior autē sensus habet q̄ iust⁹ magnitudie ⁊ multitudie virturis augęt atq; doctrina: ⁊ replet terrā: q̄si eo: quoddā: i q̄ sit receptaculū itelligibiliū. Ita nihil vacuū sapia esse patit qđ inspiętia possit inuadere. Domatis igit nō solū terrenis oib⁹ passionib⁹: sed etiā sensib⁹ corporalib⁹: bestias q̄ sibi q̄da terrore subiięcit et timore: i qb⁹ species videt ee malicię atq; feritatis. Immitis est ⁊ agrestis ē olis malicia: istaꝫ aereo q̄dā rumore. Nec illud obscurū q̄ reptilia q̄dā: Italiū quādā habent speciē passionū in qb⁹ venenū quoddā mēs videt infundi. Oib⁹ ergo bis imperat iustus: qb⁹ non cōmisceę sed coerceat eas: si meno eius non delectationem: nō cupiditate ducaꝫ: nō malicia ⁊ timore frāgaꝫ: nō etiā luxuria atq; delitijs tanq̄ lubricū et caducū vitę sui⁹ agat cursū: ⁊ ꝓtinętia et tēperātia abigat a se vir sapiēs hmōi passiones. Sz q̄ subdidit statim: Oia reptilia q̄ sūt viua erūt vobis in escā: Ne forte te moueat: q̄ ań de reptilib⁹ diximus venenatis: cognosce alia eę reptilia venenata: alia mānsueta. De mansuetis igit reptilib⁹ accipe: q̄ etsi non omnia ventre ⁊ pectore repūt sicut colubri: exiguos tamē pedes habēt vt repere magis q̄ ambulare videanť. Ergo venenatoꝝ reptiliū: sīles im mūdas in corpe accipe passiones: mānsuetorū aūt decoras. Oia em affect⁹ q̄ est q̄ter deformis delectatiōis illecebrā: passio qđē ē: sed bona passio. Cupiditas mollior ē: ira et timor: hę noxię aię passiones sūt. Affect⁹ aūt inoxij passiones sūt. Et bis viuēdi qđā nobis vsus ministratur ⁊ causa: dū cibo vtimur ad vitę gratiam: barum epulis delectamur.

¶ An sub bis verbis quib⁹ ait dom⁹: Sicut olera pabuli dedi vobis omnia: oleribus magis q̄ carnalibus epulis vti debeamus. Et quēadmodū abstinere debeam⁹ a sanguine in quo ē aīa: Ac de diuersis philosophoꝝ opinionibus circa natura animę: Ca. xxv.

Quid ē etiā qđ ait: Sicut olera pabuli dedi vobis oia. In q̄ et bi q̄ simpliciter itelligūt: vt nō expēdāt sermonis examen: nō nobis videt ee straneū. Sūt em q̄ putāt vt olera ad escā nobis de nutu attributa videanť: quo bis magis q̄ carnalib⁹ epulis vti debeam⁹. Ego aūt libēt bis acquiescerē vt generi boūz ad pśmoniā et tēperātiā olerū vsus inolescęret: nisi viderē ab bis q̄ non libēter accipiunt: posse referri mihi: quia non omnia olera esce boūz iueniank accōmoda. Deinde q̄ nō oīe hominū genus sapiętię ⁊ ꝓtinentię amore ducať: vt ꝓtinentiā sequi possit. Et ideo qđ generale ꝓceptū est ad portiuncalā paucorum

hominū deriuare non possumus. Omnib⁹ eñ hominibus hoc pceptuz datur. Jdeo
Gen.9. q̄ considerem⁹ quid dixerit: Sicut olera inquit pabuli dedi vobis omia: nō olera omnia dedi vobis ad escam. Utūtur igitur q̄ vtuntur carne tanq̄ oleribus: non ad dilectionem: nec ad animā corpis: quā epulę carnis facere consueuerunt. Sed quēadmodum t olera nō omnia ad escę vsum habilia sūt: ita etiaz non omne viuū reptile accōmodū ad vsum epulandi. Siquidez ab omnibus venenatis debemus abstinere: lz huc quoq̄ processerit luxuria: vt magis delectatiōi cōsulat q̄ periculo: t i plerisq̄ resecto quod dicitur venenatum naturaliter inesse: reliquā partem ad cibum vendicet: quę etsi nō plena periculi: tamen vicina periculo est: et corruptela aliqua necesse est in totius sucū se carnis infuderit. Plerīq̄ etiaz sagittis venenatis trāfigunt ceruos t huiusmodi velocia animalia: t postea resecta quadā parte membroruz: reliquo corpore ad cibū vtūtur. Quod autez ad altiorē sensuz pertinet hoc est: vnde magis dictuz est: q̄ irrationabiles passiones ita debeant mēti sapientis vt olera rustico esse subiecta: atq̄ his vtamur reptilibus cogitationibus: vt agricola oleribus: quę lz obesse non possunt: cibi tamen non habent gratiā fortioris. Generale eñ omnibus et cōmune pceptum: non altiora indicit genera virtutum: quę vtiq̄ paucorū sunt. Sed etsi quis virtutuz epulas fortiores sibi exhibere nō possit: huiusmodi tamen habeant passiones quę nō nocēant sed delectēt. Jdeo in principio sanct⁹ moyses informauit nos atq̄ instruxit ō insufflatiōe animę: vt non laberemur opinionibus diuersis philosophorū qui sibi cōstare non possunt. Plerīq̄ eñ varia senserūt: vti Tricias t eius discipuli: sāguinē eē animā dicentes: istam vtiq̄ animaz qua viuimus quę est sensibilis: non illaz animā quę rationabilis et intelligibilis intentionis hominis estimatur. Hippocrates aūt etsi non Tricię improbauit ingeniū: nec disputationem eius redarguit: tamen sententię nō acquieuit. Aristoles: entelechiam dixit. Jgnē alij esse voluerūt. Nos igitur huiusmodi diuisionē teneamus: vt separemus q̄ō est rationabile animę: cuius substātia diuinus ē
Gen.2. spiritus: sicut ait scriptura: quia insufflauit in faciē eius spiritū vitę. Esse autē in ea nutrimentū quoddā vitale quo hoc corp⁹ animatur: esse etiaz delectabile. Illaz igitur t vitalis et delectabilis animę partū substātia: sanguis apellatur a quibusdā: lz etiam
Leui. 4 scḥtura dixerit: Anima tot⁹ carnis sāguis est. Proprie igitur animam carnis sanguinē apellauit. Jn carne eñ delectatio t passio est: non mens t ratiocinatio. Tamē si diligenter intendas: hic locus illuz explanat. Cum eñ hoc loco animā sanguinē dixerit: vtiq̄ significauit aliud esse animā: aliud sāguinē: vt sit animę substantia spiritus vitalis: sed ipsū spiritū vitalē non per se eñ t sine sanguine vsum afferre viuendi: sed cōmisceri sanguini: quia sunt quę vocātur arterię velut receptacula spiritus: quę non solū aerem purum amplectuntur: sed etiam sanguinem: sed minorē longe sanguinis portionem. Gemina eñ cum vasa sint: aliud est venę: quę phlepo grecę apellat: aliud arterię. Plena pluo habet sāguinis q̄ spiritus: ō est phlepo: arteria min⁹ habet sanguinis multo amplius spiritus. Jam tēperatio p diuersitate naturę est hominū singulorum. Altior autez sensus delectare te debet: qui significat sanguinē: animam ideo dictum: quia sanguis calidus t ignitus est: sicut est virtus. Quicunq̄ igitur studio virtutis fuerit accensus: t vaporem laudis assumpserit: oēs delitias vētris excludit. Ea igitur cogitationum quę sunt carnalia atq̄ terrena: in virtutis inquit ardore posita reiciebat: quasi inhabilia spiritali cibo. Nō eñ carnē manducabat: hoc est terrenū aliquod cogitabat qui dixit: Meus cibus est vt faciam vo
Joh.4. luntatem patris mei qui in cęlis est: studiū hominū virtutis inspirans: t cupiditatez diuinę cogitationis infundens. Ergo terrenę cogitationes et infirmę quasi eiuratę et sine vsu sāguinis habenē. Et ille eurat⁹ dicitur q̄ sanguinis plurimū amiserit: etenim sanguinis amissione frigescit. Quisq̄s igit diligens virtutū ē: cibos abligat t reijcit corporales: nisi q̄tū scit satis eē naturę. Quisquis autem negligentior: tanq̄ lubricum t aquosum vitę istius fuerit cursum secutus: quasi amissis vestigijs: in vterum decidit t ventrez: Itaq̄ quę sunt terrena desiderat: cibi cęlestis alienus: t qui nō possit dicere:
Phil.3. Col.2. nostra conuersatio in cęlis ē. Jdeoq̄ vt ad secretos puocaret ait idez: Ne tetigeritis: ne attrectaueritis: ne gustaueritis quę sunt

ad corruptelaz ipso vsu: sm precepta t doctrinas hominū: que sunt rationem quidez habentia sapientie: in obseruatione religionis et humilitate cordis: non in indulgentia corporis: non in honore aliquo ad saturitatem t diligentiā carnis.

¶ Dō per hoc q̄ ait: Eteni vestrum sanguinem t animarū vestrarū exquiram de omnibus bestiis: et de manu homis fratris: detur intelligi hominez grauiō peccare q̄ fratri insidiatur. Et quis dicatur frater. Quare etiā direrit: Ad imaginem dei fecit hominē: t nō: ad imaginē meam: cum reprobatione opinionis philosophoz qui negāt deum habere curā sup̄ hoies: La. xxvi.

Eniq̄ hūc sensū esse: posteriora approbāt. Sic enī ait: Eteni vestrum sanguinem t animarū vestrarū exquiram ō omnib⁹ bestijs: t de manu hominis. Bestiali maliciē cōparauit: imo etiam acerbauit iniquitatem homis vltra bestiarum feritatem: dicēdo: de manu homis fratris. Eteni bestie nihil nobiscum habent cōmune nature: nullo velut fraterno iure deuincte sūt. Si nocēt hominib⁹: quasi extraneis nocent. Nature iura non violant: germanitatis non obliuiscūtur affectus. Ideo grauiō homo peccat: quia fratri insidiatur: t dīs seueriō vindicaturū se esse p̄mittit: dicens: Sanguinē homis de manu fratris eiō exquiram. An non frater est quem rationabilis nature quidam vterus effudit: t eiusdem matris nobis generatio copulauit? Eadem enī natura omniū mater est hominū: t ideo fratres sumus omnes: vna atq̄ eadez matre generati: cogitationisq̄ eodē iure deuincti. Ideoq̄ et dominus fratrem appellauit: t cuz a quo sanguis fratris exquiritur: significans magis ab his periculum p̄timescendum qui fraterno sibi iure sociāt. Hinc eteni insidie: hinc pericula frequentiora hominibus cōparant. Et vt specialia comprehendamus q̄ fratribus specialius in hereditatis diuisione frequent odia succrescūt. Deinde si fratri amplius collatū fuerit a parentibus: fratres alij indignantur magis et gratiam a parentibus collatam parricidio auferre conant. Ista magis bella suspecta: bella non cibi tm̄: sed singularum domorū. Illos ergo dominus ad vltionis iudicium cōprehendit: quos magis insidiaturos sibi esse cognouit. Tertiū est q̄ ō eo fratrem dixit: non quo dignus pietatis nomine parricida sit: sed quo magis pietatis grauet vocabulo: atq̄ inde fiat sceleris incrementuz: quo iustior sit vindicta scelesti. Ergo dominus deus noster vltionē p̄mittit: vt vel sic frangatur metu: qui pietatis est oblitus: vt sciat q̄ etiam si homines effugiat homicida: dei tamen iudiciuz non possit euadere: sed maiori t eterno supplicio reseruet. ¶ Altiore autem sensu hoc intelligimus: non solū ab extraneorū: verūetiam a nostris: hoc est domesticis nobis cogitationibus cauendum. Deinde obseruandum nobis non solum a malicia mentis: verūetiam ab ipsis sermonibus nostris. Ideoq̄ ait: De multiloquio non effugies peccatum. Ergo hoc significari videtur: non solum operis nostri: sed etiā sm̄onis qui est magis domesticus: rationē domino esse reddendaz. Et ideo diligenti⁹ cōsiderandum: ne vel sermone vel opere cōtrabamus offensam: quia sicut ore cōfessio fit ad salutem: sic ore fit lapsus ad mortem. Qui effuderit inquit sanguinē hominis: p sanguine hominis eius effundet. Non errauit locutio: sed emphesis: ad ē: exaggeratio facta verboū est: eo q̄ is qui effuderit sanguinem homis: ipse quasi sanguis effundetur: q̄ spem ei hereditatis eripiat: q̄ sicut sanguis effusus in terraz hac atq̄ illac sparg̃itur: ita impioz anima a corpore fragilitatis morte soluatur: quia t de anima dictum est: mortem eius esse corruptionē: eo q̄ gratie celestis munere defraudetur: t velut collila malicie scopulio salubritatis sue corp⁹ imuniat. ¶ Mouet etiam plerosq̄ q̄ dixerit: Ad imaginem dei fecit hominez: t non dixit: ad imaginem meam cum ipse sit deus. Sed intellige t patrem esse t filium esse. Et iz per filium omnia facta sunt: tamen legimus: quia pater fecerit omnia: t fecerit per filium: sicut scriptum est: Omnia in sapiētia fecisti. Siue ergo pater dicit: Ad imaginem vbi fecit: siue filius dicit: ad imaginē dei patris fecit. Et ideo familiarē quādam t domesticā deo demōstrat hominis eē naturā: id ē: rationabilis holo sm̄ q̄ ad imaginem dei creati sumus: eaq̄ causa inultuz non eē apud deū q̄ in domesticū animal sibi videat crudeliter t impie esse cōmissum. Causa ergo vindicte addite facit: vt p̄mium

Gen. 9.

Prouer. 10.

Gen. 9.

Ps. 103.

excludamus philosophoꝝ quorūdam opiniones: qui negant deum habere curaꝫ supꝫ homines. Deinde scientes ꝓpositum nostrę vltionis apud deū manere: neq; in alios cōmittamus: qđ diuino iudicio vindicādū sit: neq; mortem ipsi vehemētius primescamus: cum sciamus necati homis innocentis apud deū nullū esse ꝓmptum.

¶ Quomodo intelligendum sit: qđ inq̄t dominus: Nō erit diluuiū vt corrūpat omnē hominē. Et qđ subdit: Arcū meum ponaꝫ in nube. Et qualis fuerit arcus ille: Ca. XXVII.

Non erit inquit diluuiū vt corrūpat omnē hominē. Dubium videtur: Verum eīn diluuiuꝫ non erit: intelligendum sit: qđ diluuiū corrumpat terraꝫ. Hoc eīn diluuia facere ꝓsueꝝ: An vō non erit tale diluuiuꝫ quo terra omnis corrumpatur: qđ posteriora aperiunt: cū dicit: omnem terram non corrūpendam. Ostēdit eīn diluuia quidem esse futura: sed non talia q̄bus possit omnis terra corrūpi. Sensus autem hoc altior habet: q̄ iam ꝓuidētia futura sit domini: ne tātū sit diluuiū corporalīū passionuꝫ: vt anima omīo intereat. Et quidem nō audeo dicere: quia videtur dominꝰ statuere q̄ nullius anima possit penitus interire. Quid eīn ō parricida dicimꝰ? Quid etiam de homicida? Quid de adultero? qđ de ꝓfanatore? Quas ei partes animę adveniam reseruamus? Unde magis illud arbitror: q̄ ꝓuocet dominus deus: ne si quis leuiores alias habeat passiōes: penitus diuinam desperet gratiam: nec omīmodis victurum se esse diffidat. Sed etiā si est luxuriosus: nec potest studiuꝫ vitare luxurię: ab adulterio studeat tamē cōperare: sit epulādi delectatio: non stupranđi sit. Etiaꝫ si nescio qs auarus qui aliena diripuit: eiecit pupillos: eliminauit viduas: postea tamen ipenitentiā regressus: restituat qđ abstulit.

Luc. 19. Denicq; zacheus ideo veniam meruit: quia non solum restituturū se: sed quadruplū ꝓmisit quibus aliqua fustulisset: pauperibꝰ quoq; medietatem sui patrimonij donaturum. ¶ Considerem⁹ etiam diligentius qđ

Gen. 9. sit q̄ ait: Arcum meū ponam in nube: et erit signū testamēti eterni inter me et inter terrā: et erit cū innubila venerit nubes super terram: parebit arcus meus in nube: et memor ero testamenti mei. Non eīn sicut plerīq; arbitrantur arcum istū dicit quem aiūt homines esse: quo pluuiarū signa aliqua declarētur: in quo colores diuersi tanq̄ radioꝝ solis nunc rutilantiū: nunc lumine lucentiuꝫ clariore figurant. Unde et pluuia futura significatur: eo q̄ incōstantia quędaꝫ serenitatis versicolora specie demonstret. Arcum hunc irim quidā appellant. Sꝫ absit vt hūc arcum dei dicamus. Hic eīn arcꝰ qui iris dicitur per diem videri solet: per noctem non apparet. Etiam per ipsuꝫ diem: si obductus aer tetris nubibus fuerit: ne sic quidem videtur: ni forte cum grauiores nubes se ꝯpserint relaxare. Ergo videamus: ne quia arcꝰ quo sagittę iacuntur: nūc tendit: nūc resoluitur quandā extensionem et remissionē videatur scriptura significare: ꝓ quā neq; penitus per nimiā extensionē vniuersa rūpantur: sed sit quędam mensura: et quoddaꝫ diuine virtutis examen. Est ergo virtus inuisibilis dei quę et specie illius arcus extendō di et remittendi moderatur ꝓ diuina voluntate: misericordia: potestate: quę neq; ola confundi nimia soluti5e: neq; dirupi nimia irruptione patiatur. Quā ideo in nubibus dicit poni: quia tunc maxime opus est diuine auxilio ꝓuidētię: quando agmina nubium i procellas potestatesq; cogūtur. Ideo q̄s dicit: Arcum meum ponaꝫ in nube: non sagittam ponam. Arcus enim instrumētuꝫ iaculandę sagittę est. Itaq; non ipse arcus vulnerat: sed sagittat. Et ideo dominꝰ i nubibus arcuꝫ magis q̄ sagittam ponit: id ē: non illud qđ vulneret: sed qđ habeat terroris indiciuꝫ: vulneris effectum habere non soleat.

¶ Qua ratione cū tres filios noe: Sem: Cham: Japhet: supra cōputauerit: hoc loco medij filij: id est: cham generationē ꝓtius cōphēderit. Et quō ille chananęoꝝ auctor fuerit: Ca. XXVIII.

Qua ratione aūt cū supra tres filios noe ꝓputauerit: sem: cham: iaphet: hoc loco cōphenderit medij filij generationē? Hoc ē qđ ait: Cham aūt pater erat chanaan. Ifi tres erāt filij noe: et maxīe cū illi duo iusti: iste iniustꝰ medius. Iniusti ergo ꝓtius generatio q̄ iustoꝝ cōphenditur. Neq; eīn possumꝰ negare qđ scriptū est: sed ad coaceruandum delectum ipsius addita eius est generatio: qui cū haberet filiū et pa-

ter esset: solus ipse patrem non cognouit qui magis cognoscere debuisset. Et ideo improbum habere meruit filium: qz improbus fuerat patri. Simul significat ex illo chanaan: chananeos fuisse: q̄ post multas generationes a populo iusto oppressi: cesserūt i ei⁹ possessionem. Auctorem ergo chananeorū chanaan fuisse manifestum est: qui fuit filius huius cham: qui impius i patre extitit. Alitor autem sensus nominū interpretatione signat. Cham enī calor est: chanaan: turbatio eoz. Qui enī calet continuo mouet z perturbatur: ideoq; euidentissime declarat non tam hominē patrē boniz fuisse: ꝑ passiones malā improbe passionis generatricem: quę esset a patris moribus: hoc est ab vsu virtutis aliena.

¶ Quō noe egressus ab arca: factus sit agricola. Et de differentia inter opatorē terrę et agricolam. Quid etiā sit q̄ iust⁹ p̄imū vineā plantauerit et nō triticū aut ordeū. Et q̄d sibi velit qō subdit: Bibit de vino z inebriatus est. Et de duplici specie ebrietat: z genia nudatiōe sapiēti.

Ac deoperimētis aiq: La. xxix.

Gen. 9. Cepit noe homō agricola esse terę. Videt q̄dē primus a specie adę illi q̄ de terra fact⁹ est: cōpari noe vir iustus: qz z de illo scriptum est: q̄ de paradiso exiens egrit operari terram: de isto quoq; quoniā egressus ex arca factus sit agricola. Et ꝑpe modū in vtroq; ꝓcesserat q̄dā forma diluuij: quia z noe post diluuiuz: z adā post mundi ꝓstitutionem fm figmentū corporis. Nam vt mūdus fieret cōgregata est aqua in vnā ꝓgregationē vt videret terra: q̄ ante non poterat per aquarū cōfusionem videri. Ergo sicut ille primigeneo magister terram videtur opatus: ita etiam egressus ex arca noe: seminationis z culturę auctor ē factus. Hęc putāt similia. Sz si verba cōsideres: q̄ iam vim sensus altioris exprimūt: aliud ē opatorē terrę esse: aliud agricolam. Alius enī tanq̄ mercēnarij: alius tanq̄ patris familias loco fungit. Denicq; cain q̄ fratrez occidit: erat opatus terrę. Et vt scias: quia opari terrā magis seruile q̄ libez sit: maledicto parricidalis eius opatio cōprehēdit.

Gen. 4. Denicq; scriptū ē: Quoniā opaberis terrā: z non augebit virtutem suam dare tibi: gemens z tremens eris super terrā. Terra autem caro nostra ē quā improbus operatur: bonus autem excolit. Ille quasi mercedem quęrit e terra: iste quasi boni fructus capit gratiam disciplinę: vt magis fructiferuz faciat agrum suum: z qui domini possit respōdere culturis: z indulgentiā cultoris ostendat. Operator autez quid aliud: nisi escam tātūmodo corporis sui quęrit: ventrio magis vsui studens: atq; id solū explicare cōtentus quod sibi ꝓdesse possit ad victum? Ille vero alius fructuuz vtilitate pascitur. Quos fruct⁹ habeat iustus: agnoscas. Fructus autem spiritus charitas: gaudiū: pax: patientia: bonitas. Bon⁹ ergo agricola habet continentiā: castitatem: vt si q̄ arbores cito curuantur in terram: z effluus germinant: eas velut quadaz temperantię suę falce succidat: vt abuciant qō infirmuz est: germinent qō decorum. ¶ Quid est q̄ iust⁹ primū vineam plantat: z non aut triticum aut ordeum? Vnde autem vinea post diluuium corruptionēq; terrę? Sz de hoc supra diximus: quia veris tēpore etiaz corruptarum radices vitū pullulare potuerūt. Vnde illud maiore sollicitudine soluendum arbitror: quia iustus primo quę voluptaria: q̄ quę necessaria sunt requirit. Necessarij enī fructus sunt tritici z ordei: sine quibus non possum⁹ viuere: vinum autem voluptariū et causa delectationis datum. Qō quia iustus ē: ideo sibi magis hoc qō secūdū erat: q̄ qō primū ē vēdicauit. Necessaria enī alimenta viuēdi deo detulit qō erat. Superfluū autem vinum hominib⁹: z non necessarium. Sed forte dicas: ita sine potu nō posse homines viuere: quēadmodū etiam sine cibo. Necessarius est ergo potus sicut cib⁹. Non abnuo. Sit vtiq; necessari⁹ a dño cōstitut⁹: nō repugno. Et ideo ad potū necessariū fontes z flumia ꝓuenit deriuare: q̄ nō vtiq; manu homis effecta: ꝑ dñi dei nostri iussu z opatione fluxerūt. Ut ne qz dixim⁹ opationez dñi: ad illud retorqueas q̄ opatio cain vidēt maledictiones babuisse. Cōsidera nō opationē maledicti nomē accipe: sed quia scriptum est: operari terram. Qui enim operatur terraz mercēnarius est. Ille autem non mercēnarius: ꝑ dñs qui ait: Pater meus vsq; modo operat: z ego operor. Quid opat hmōi opator? Audi: Hęc⁹ cib⁹ est vt facia voluntatē patris mei q̄ i cęlis ē. Et bibit inēt de vino z inebriat⁹ ē. Non dū

Joan. 5.

Joan. 4.

rit: vinū bibit: neq; iustus vinū ebibit: ꝑ de vino: h̄ ē de ei⁹ portione libauit. Ebrietas est omne absorbere vinū: ⁊ intēperātis euacuare qđ supfluerit. Cōtinētia aūt vtendi mensura legitima ē. Ebrietatis itaq; species gemina ē. Una q̄ ntubationē corpi afferat: at q; ei⁹ supplātet vestigia: sensūq; pturbet. Altera q̄ mentē virtutis vapore gfa: ⁊ omnē infirmitatē videat auertere. Vñ apls ait:

1. Timoth. 5. Vino modico vtere ꝓpt frequētes tuas infirmitates. Sicut em̄ ista ebrietas bibēdi moderamine vinū nō infirmitati ē ꝑ saluti: atq; omnē infirmitatē alleuat corpis: ita etiā ebrietas illa ꝓclara: oēz infirmitatē carnis excludit:

Ps. 22. de qua scriptū est: Et poculū inebrians q̄ ꝑ

Eph. 5. clarū ē. Quę sit ista ebrietas? Inebriamini inq̄t nō vino in q̄ est luxuria: sed implemini spiritusancto: apls dixit. Et fm̄ hanc igitur cautio est: ⁊ fm̄ sapiētis altiorē sniaz laudatio est. Cautus est q̄ etsi nudak: in domo tñ nudak sua: vbi opimēta nō desint: ⁊ q̄dam tegmina ebrietatis: vt vitia sua norit abscōdere. Corpalia igit̄ nuduz corpus tegūt: vt parietes ⁊ tecta: aliq; aūt q̄ sint opimenta videamus. Sz tūc opimenta reperim⁹: si enudationē eius discutimus. Gemina aūt nudatio sapientis. Gemino igit̄ amictu mens nra vestit: si aut peccatū impudens admiserit: hęc est em̄ enudatio velut ebrię mentis: vt nesciat q̄ delinquat: quasi q̄ temulentia quadā ignorātię in vinū deducta labatur: aut rursus negligētię ⁊ ignorātię somno sepulta errorē suū nesciat. Quę cū ceciderim⁹: imo cū peccata plura incideri⁹ etiā p scientiam: est em̄ naturalis q̄dam etiā nostrę infirmitatis ebrietas: vt impetu delectatiōis feramur in vitiū: sicut plęriq; iuuenili accēsi calore: aut luxuria et delectatiōe flāmati: aut auaricię rapti cupiditate. Certe oībus his medicina q̄rak: vt aliq̄s tegat hmōi infirmitatē suā: pmū pudore quodā ⁊ verecūdia: vt etiā si in lubrico sit adhuc positus delinquēdi: det tñ emēdatiōis insigne. Etenim plurimū interest vtrum peccata sua iactare desideret. In altero em̄ turpis impudētia: in altero tolerabilis verecūdia spem futurę correctionis ostēdit. Alia est aūt denudatio aię: qua velut quādā sarcinam corporis abiiciat atq; exuit: sic̄ sepulchrū quoddā carnis effugiēs. Sepulchr̄ em̄ pateno est gutur hmōi holuz: i quo sepulchro velut atrumulak alia delectationib⁹: et cupiditatū passionib⁹ onerata diuersio. Exuit igit̄ se a congestione terrena: ⁊ quasi retia q̄daz circūsita euadit atq; effugit: q̄cunq; se ab oīi nudauerit passionū laqueo: et oēm illā deformem speciē terrenę labis auerteris: vt lucē videat decoris ęterni.

¶ Quare nō simpliciter direxit: Vidit cham nudationē patris: sed vidit cham pater chanaan. Et cur cham nudatū patre riserit: Ca. XXX.

Gen. 9.

Quero nūc: cur nō simplicit direxit: Vidit cham nudationē patris: sed vidit cham pater chanaan. Vtiq; chanaan nat⁹ nō erat: Cur ergo nomen addidit filij: nisi vt ⁊ vitio auctoris deformare tur hereditas: ⁊ auctor filij nequitia grauarek. Et pater igit̄ in filio: ⁊ i patre filius redargūit: habēteo stultitię: neq; impietatis q̄ cōmune ꝓsortiū. Nec poterat fieri vt bonū generaret filiū q̄ bono patri neq; filius ⁊ naturę et eruditiōis degener extitisset. Hęc fm̄ hanc. Nō aūt ad altiorē sensum ptinet: oēs mores pessimi: errorib⁹ delectank alienis. Nō solū errorib⁹: ꝑ etiaz hoc q̄ ipsis videank mala esse: etiā si nō sint. Nudum em̄ noe se non sentiebat q̄ amictu erat indutus sapię. Denicq; nec adam i paradiso positus nudū se putabat: nisi postea q̄ cōmisit ꝓuaricationis errorē. Et reus amictu sapientię ac iustitię: mādatorū q̄ celestiū ꝓuaricatiōe nudat⁹: nudū vidit: ⁊ filius operiēdū putauit. ¶ Videt igit̄ cham nudatū ꝓpz videō. Hos nāq; improb⁹: qm̄ ipse deuius descipliną est: alios lapsus nō solū ꝓ sui erroris solatio accipit q̄ ꝓsortes inuenerit culpę: verūetiā improbo lętak affectu: tanq̄ sua ipse delicta corexerit. Mala mēs ergo lętak q̄ter ꝓpositū qđ alicui accidisse sapiēn: cum vtiq; corporis lapsus i vitio eē nō debeat: etiā si lapsus putek: nisi animꝰ q̄ inclinek ad culpā. Postremo venialia iudicētur huiusmodi errata nō odio ꝓsequēda: nō habēda ludibrio: Sed mens: vt dixi improba: cum putat errasse sapientē: insultandū arbitrak ei: cui⁹ sibi putat mores eē ꝓtranos: q̄ peccatū suū velut tacito quodā sapientis testimonio redarguak: eoq; lętāduz sibi q̄ iusto viro nec eruditio ipsi⁹ ꝓfuerit: nec iustitia suffragata sit: nec ea q̄ fm̄ corꝑ sūt habuerint ꝓsperos cursus. Hęc em̄ ꝓ summis bonis apud improbos estimantur in diuitijs: aut honore posita: q̄ tñ nullū fructū ad lau-

dem virtutis p̄ferūt. Propterea īsipientię defensores vident: q̄ virtutis amatorē p̄sperox̄ munere esse fraudatū: q̄ oīe bonuz tpalib⁹ magis q̄ ppetuis estimādū putāt.

¶ De euidēti pietatis affectu in bonis filiis sem ⁊ iaphet: q̄ nudatum amictu patrem videre cauerunt. Et quō mens sapiens retrorsū ambulet. Quid etiaz significet q̄ somno recedente: noe sobrius fact⁹ sit a vino. Et quare scriptura cham quem p̄mo medium inter filios posuit: postea minorē appellauerit dicēs: Cognouit noe omnia q̄ fecit ei filius iunior: Ca. XXXI.

Quid est q̄ sem ⁊ iaphet imposuerūt vestimentū sup humeros suos ⁊ p/rexerūt retrorsū: ⁊ operuerūt nuduz patrē: ⁊ non viderunt nudationē eius. Ita euidentē pietatis exp̄ssit affectū: q̄ nuditatū amictu patrē boni filij videre cauerunt: ne paterna reuerētia vel ipso minueret aspectu. Siquidē etiam tacito vultu: pietas frequēter offendit. Vñ etiā romę vetus fuisse vsus dicit: ne filij cū parētib⁹ ⁊ maxime puberes intrarēt lauacrū. Sensus aūt alter: ꝺ habet: q̄: insipiēs p̄sentia tātūmodo videt quę in oculis sūt: futura nō respicit: p̄terita nō cogitat. Sapiens aūt ⁊ p̄terita recordat ⁊ futura cōsiderat. Dis ergo mens sapiens retrorsū ambulat: hoc ē p̄terita spectat: nec naturę quodaz vsu impeditur: nihil vacuū: nihil nudū suox̄ patrē esse gestorū. Operit q̄ aliter gesta sūt amictu quodā ⁊ gr̄a: vel p̄sentis opis: vel futuri: vt nihil indecorum p̄/teat: nihil inornatum relinquat. Unde et
Gen.9. apl̄s supiora obliuiscebat: p̄ora apetebat: ꝺ obliuiscebat vt absc̄deret p̄secutiōis errores: vt tegeret superiora delicta: bonisq̄
Ps.31. opibus abundaret. Beati cui⁹ ⁊ illi q̄x tecta sūt peccata: id ē: si tegāt bonis opib⁹: ⁊ operiant virtutū sequētib⁹ disciplinis. ¶ Et sobrius inq̄t fact⁹ noe a vino. Manifestū ē ex ebrietate ite rerigēdēte somno sobrios fieri homines. Deus aūt sobria ē q̄ ⁊ p̄terita ⁊ futura cognoscit. Sobria ergo erat mens iusti: ⁊ q̄ ebria putabat. Est cū p̄clarę poculū inebriās iustos. Ille aūt vere inebriatus erat q̄ ridebat patrē. Qui cū neq̄ p̄teritaz generatiōis gr̄az: neq̄ p̄sentē reuerētiā patris: neq̄ futurā pēnā paterne iniurię p̄sidebat: vere ebr⁹ erat: ⁊ qō putabat videre se: nō videbat. Erat i illo p̄funda cecitas q̄ patrē videre nō poterat. Nā si vidisset p̄ez nō vtiq̄ risisset. Neq̄ eū ridēdus: ſ reverendus ē pater. Multo aūt amplius mētē iusti īsipiēs videre nō poterat. Quō eū videbat: q̄ eo putabat dubietatis errorem: vbi erat p̄fect⁹ sapię ceterarūq̄ virtutū vapor? Dic scriptum ē: Vapor ē enī virtutis dei. Qui cū Sap.7.
mens magis sobria ē: q̄ tūc q̄ natura oīuz rerū tēporūq̄ p̄sentiū ⁊ futurox̄: ita spectat negocia: vt nulla i eo talis nitubatio ebrietatis appareat? ¶ Quero etiā: q̄ rōne cuz ait medium direxit inter filios cham: nūc iuniorē p̄stituat? Sic enī scriptum ē: Cognouit noe Gen.9.
oia q̄ fecit ei filius iunior. Vūqd aūt scriptura in ordine generationis erauit? Non vtiq̄. Quid ergo? Cōtraria nūc scripta sūt? Non arbitror. Quō igit̄ soluit: nisi iuniorem nō ętate: nō tpe accipias: ꝺ rudē sensu: et i q̄dā intellect⁹ infantia p̄stitutuz: q̄ puerilioris doctrinā ętat⁹ nō hauserit: nec p̄cepit sensile cō/filiū? Tanq̄ enī q̄dē sūt sensus bonus. Et ideo Sap.4.
inq̄t: Cū veneri ad sensox̄ p̄silū: claudet os suū: vt alibi habet scia: Discendus enī puer est q̄s loquēdū. Aures ergo patro habe: vt aliq̄d de sapientię p̄silio p̄sequaris. Lingua reprimēda est: audiuo p̄paranda.

¶ De benedictiōe sem filij: et q̄re noe omnī ⁊ deū direxit: ⁊ specialit deuz filij sui sem. Et q̄ rōne cuz cham pec cauerit: non ipsuz sed filium illius seruituti addixerit. Et de benedictione filij iaphet: ⁊ multiplici dilatatione bonox̄: Ca. XXXII.

Benedicēs filiū sem: ait noe: Benedict⁹ dñs deus sem: et erit chanaan seru⁹ eius. Et dñm ⁊ deū dixit: ⁊ specialiter deū filij sui cui nomē sem ē: eo q̄ de⁹ iustox̄ ē: ꝺ ē de⁹ mōrtiū: nō vallium: q̄ gr̄am habeat virtutis excelse. Deniq̄ q̄ rōne cū filius eius cham peccauerit: nō ipsū ꝺ filiū eius futuri addixit. Et fortasse ideo q̄ pl⁹ aſſicit iurus filij sui: maxie q̄z re⁹ ⁊ auctor existat: ⁊ vehemēt⁹ p̄tristat sui peccati dānationez a filio p̄selutā q̄ non tā suo q̄ patris merito puniret. Deniq̄ qui doctrinę paterne discipul⁹ esset filius: ⁊ pessimarū emulus cogitationū: vno corpore vteroq̄ vteretur ⁊ mēte: eadēq̄ malicia. Indifferēt igit̄ vel paterne vel suę malicię filius p̄cessit: qui improbitatis cōmune p̄sortiū est. Nō igit̄ p patris solaut improbitate: sine dubio: et p̄ sua sol-

uit: culpę ei⁹ reus vel certe diutius pęna p/ducit cū etiā ad filiū vsq; ptendit: ꝛ successo ris afflictio in tpa multa ptefertur. Hoc fm Ifam. Lętex nō tam hic boies q̄ motes cōprehendūt: q̄x in vtroq; vna natura. Naz cham callot: chanaan cōmotio ꝛ inquietudo. Qui cū callidus ē: vtiq; inquiet⁹ atq; cōmotior est. In duob⁹ igitur erat vna passio: et vnus affect⁹. Itaq; cuz alter adijcit: vterq; damnat. ¶ Luz sanct⁹ igit noe benedicens

Gen. 9. filiū suū iaphet ait: Dilatet dūs iaphet: habitet in domib⁹ sem: ꝛ fiat chanaan seruus eius. Dirim⁹ supra iaphet quasi indifferēs bonū significari. Indifferētia aūt latitudinē habet q̄ est in salute: vigore: decore: fortitudine: diuitijs: gratia: nobilitate: amicitijs: potestatib⁹: ꝛ cęteris. Sz hęc ꝛ indifferētia bona sint: tū plęriq; nocuerūt q̄ ea non cuz sapiętia ꝛ iustitia possederunt. Adultos esū ebrios fecere diuitię: nobilitas et ptās superbos: pulchritudo luxuriosos: aur⁹ suffragatio alienę mētis corrupit castitatē. Ergo p̄ vtentio affectu dox q̄ diximus indifferētię sūt: q̄x vsus aut virtutib⁹ regit: aut certe sine gubernatione virtutū: fraudi esse incipiunt: q̄ possunt esse vnitati.

¶ Quid significet q̄ post diluuiuz noe dicit vixisse trecentis ꝛ quinquaginta annis. Et q̄ de generatiōe iaphet rhodus ꝛ alię insulę sint nationum: Ca. xxxiii.

Nunc qm̄ post diluuiū noe dicit vixisse trecētis ꝛ quinquaginta ānis: nequaq̄ ꝓtereundū putam⁹. Nam trecētis crucē christi significari certum est: aur⁹ typo iustus a diluuio liberatus est. In q̄nq̄ginta iubileus ē numer⁹ remissionis: q̄ spūsanct⁹ missus a cęlo est: gras humanis pectorib⁹ infundens. Perfecto igit numero remissiōis ꝛ gręę iustus curriculū vitę huius impleuit. ¶ De generatiōe inqt iaphet: rhodus ꝛ alię insulę sūt nationum. Nō imerito latitudo dicit q̄s etiaz in alterā ptē naturę: b est maritimā: generatio ei⁹ ꝓcessit. Vere cū tanq̄ latitudo non fuit eo cōtenta: q̄ in vsū hoib⁹ natura ꝓscripserat: b ē terrę possessione: verūetiā introgressa est mare ad insulas vsq; ꝓcessit. Hoc fm Ifam. Scōm autē aut⁹ sensum: ea q̄ extra sunt q̄ dicunt bona: diuitię: ptātes: honores q̄si diffūdūtur latius: nec tū his cōtenti sūt diuites q̄ i manib⁹ ꝛ in ꝓspectu sūt: s lōge lateq; diffundunt suas cupiditates: dū aut pecuniarum cōpēdiū ō viterioub⁹ q̄rit: aut honor a plurib⁹: aut prās diffusior: aut cupiditas.

Qua rōne cham illi⁹ improbi: filiū senioꝛē scriptura fuisse memoꝛauerit. Et q̄ chus nemroth gigantē genuerit: qui erat venatoꝛ ante deū. Et de interpꝛetatiōe nomis nemroth. Vbi q̄ idez pꝛincipium fuerit regni babylonis: Ca. xxxiiii.

Nunc ḡro q̄ rōne cham illi⁹ improbi filiū seniorē scriptura fuisse memorauerit. Duo genera terrę. Unū velut harenosū ꝛ puluerulētū: imo vt exp̄ssi⁹ dicā puluis. Aliud gen⁹ terrę fructifex atq; fęcūdū: b est terra solidior ꝛ ꝓfunda. Quid igit improb⁹ nisi puluerē generat et q̄ generatio eē nō possit? Ideoq; ꝓpheta puluerē impijs cōparauit dicens: Non sic impij nō sic Ps. 1 s tāq̄ puluis quē ꝓiicit vent⁹ a facie terrę. Eo q̄ etiā fm altiorē sensū: infęcunda sit impioꝝ alia: q̄ fruct⁹ vtiles generare nō possit. Qua rōne etiā chus nemroth gigantem genuerat q̄ erat venator añ deū? Quid aliud qui puluis ꝛ harena generaret: nisi terrenū hoiez: eo q̄ impi⁹ cęlestib⁹ terrena ꝓponat? Giganteo cū voluisse pugnare: cū aduersū supna fabulę inducūt: ꝛ terreno ascēsu ascēdendū ad cęlestia putauerūt. Altiore autez sensu illud significatur: q̄ q̄ terrenas diligit voluptates: eas sęcūtur ꝛ putat his se posse ad dei gr̄am puenire: ꝛ regnuz cęleste hmōi erroꝛib⁹ deferendū: is aduersū cęlestia ꝓtumaci p̄cliak affectu. Propterea ꝛ i ꝓuerbio ē de eo q̄ dereliquerit: sicut nemroth gigas venator añ deū. Nemroth aūt q̄ interpꝛatione dicitur ꝛthiops. Color ꝛthiopis tenebraꝝ faię squaloꝛēq; significat: qui aduersus lumē est: claritatꝭ eroꝛ: tenebris suolutus: nocti similior q̄s dici. Venatoris q̄s vsus in siluis: inter feras ac bestias ꝓuersatio eius. Irrationabilis ergo miscet irrationabilib⁹ passionib⁹: ꝛ ea q̄ sunt malicię agrestis atq; ꝓdure: venator hmōi explorare ꝓfecuit: atq; his potius atq; delectari. Deniq; nemroth hui⁹ pincipiū regni babylon: hoc est confusio: eo q̄ malicia ꝛ ptās non in simplicitate ꝛ puritate: nō in distinctione virtutis: sed i ꝓfusione vitioꝝ est.

¶ Sancti Ambrosij episcopi liber de Noe ꝛ Arca explicit.

Capitulorū primi libri de Abraam sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De huius libri titulo: auctoris intentione: tractandi ordine: rationisq; ppositi negocij expositione. La. I.

De fidei abrae singulari deuotione: quā obedientia admirabili cōprobauit. La. II.

De ceteris abrae virtutib⁹: videlicet prudentia: iustitia: charitate atq; parsimonia. Et quēadmodū rixas inter seruulos suos ac neporis ei⁹ exortas fibrā discordiae amputando sedauerit. La. III.

De defensione immunitatis adulterij abrae: qui ex ancilla filiū suscepit. Et cur circūcisio mandata fuerit: et tamen hodie nō obseruetur. La. IIII.

De hospitalitate abrae hospitū exploratis aduentū: et angelos hospitio susciptos: cū diligenti exhortatione ad hospitalitatis illius imitationē. La. V.

De exitio sodomorū a dño abrae reuelato: et de hospitalitate loth aduenientib⁹ angelis exhibita: criminisq; sodomorū ob hospitalitatis violationē aggrauationē. La. VI.

De pudicitia sarae vxoris abrae sepius tentata: et tandem a deo pulchra donata prole. La. VII.

De temptatione abrae: et multiplici eius probatione. La. VIII.

De morte vxoris abrae: fletuq; eius: et sepulturae officio. De sollicitudine qs ipsi⁹ ad prouidendū filio suo isaac de vxore. La. IX.

Finis.

Diuinarū scripturarum eractissimi scrutatoris sancti Ambrosij episcopi de Abraam liber primus: In quo gesta eiusdem patriarche moraliter et simpliciter tractat: felicit incipit.

De huius libri titulo: auctoris intentione: tractandi ordine: rationisq; propositi negocij expositione: La. I.

Abrā libri huius titulus est: qs p ordinē huius quoq; patriarche gesta cōsiderare animum subiit. De quo nobis moralis primo erit tractatus et simplex. Nā etsi altiori disputationi fidei abrae singulari deuotione: qua obedientia admirabili cōprobauit. La. II.

Magnus plane vir: et multarū virtutū clarus insignib⁹: quē vox fluis phia nō poterunt equare. Denicq minus est qs illā fingit: qs quod iste gessit: maiorisq; ambitioso eloquētie mendacio simplex veritatis fides. Itaq; cuiusmodi fuerit in eo viro deuotio cōsideremus. Ea est virtus ordine prima est: que est fundamentū ceterarū: meritoq; hanc ab eo primā exegit de⁹ dicens: Exi de terra tua: et de cognatione tua: et de domo patris tui. Qui fuerat dixisse: de terra tua. Ibi est erat exire ō cognatione: exire de paterna domo. Sz ideo addidit singula: vt ei⁹ affectū ꝓbaret: ne forte aut im-

a

Αλ. κυρού πάλιαν

prudenter cępisse viderek: aut fraus aliqua mandatis cęlestib⁹ pararek. Sed sicut coęruanda fuerūt p̄cepta: ne quid lateret: ita etiā ꝓponenda merita ne forte desperaret. Temptat vt fortis: imitat vt fidelis: ꝓficiatur vt iustus: meritoq; exiuit: quēadmodū locut⁹ est illi dñs. ¶ Et exiuit cū eo loth. Hoc est qđ ꝓ magno inf septē sapiētū dicta celebrantur ἑπτὰ σοφῶν: id est: sequere deū. Facto p̄uenit abraā dicta sapientū: t secut⁹ deum: exiuit de terra sua. Sed qr antea terra ei fuerat alia: hoc est: regio chaldęorū: de qua exiuit thare pater abraaz: t in charran demigrauit: t qr secum eduxit nepotē suū: cui dictū fuerat: Exi de cognatiōe tua: Cōsideremus ne forte hoc sit exire de terra sua: de hui⁹ terrę: hoc ē: de corporis nostri quadam commoratione egredi: de qua exiuit
Phil.3. paulus qui dixit: Nostra aūt cōuersatio in cęlis est: t de illecebris t delectationib⁹ corporalibus quas velut cognatas animę nostrę dixit: quā cōpati necesse est corpi donec ei⁹ colligata vinculo adhęret. Ergo exire de cōuersatione terrena: t a ſcularibus delectamētis t supiorib⁹ vitę moribꝰq; actibus debemus: vt nō solū loca sed etiā nosmetip sos mutem⁹. Si cupimus adhęrere christo: deseramus corruptibilia. Sunt aūt corruptibilia in nobis: caro: delectatio: vox obnoxia passionib⁹ corporalibus. Per vocē autē passiones intelligimus. Unde quoniā anima dimeris est: hoc est: bipertita: t rationabile habens t irrationabile: qđ diuidit per carnē: t delectatiōis corporalis illecebras: ęteraſq; passiones corporis: q̄ iust⁹ est vir: rationabile animę suę ab irrationabili seiūgere debet ac segregare. Hoc est ergo exire de charra: tanq; de cauernis quibusdā t cuniculis latibulisq; egredi. Latere enī crimino/ſę cōſcientię est. Et nos igit sequētes abraam: exeamus de latibulis. Si enī filij abraę sumus: opera abraę faciam⁹: vt luceāt opera nostra bona coram deo: t coram hominibus. Justus dicit opera sua regi: peccator seipsum occultat: sicut adam se occultare cupiebat: sed latere nō poterat. Paruit itaq; mandato abraam: nec vlla legitur mora interueniſſe. ¶ Egressus pambulauit vsq; ad ſichem. Quod interꝓtatione latina dicitur humerus vel cerux: ꝓ quę executionē ꝓscripti operis intelligimus. Siquidē t infra habemus scriptū: Suppoſuit humerū suū ad laborandū. Unde per figurā locorum id expressum aduertimus: qđ ad deuotionē suā sanctus abraam: nō solum studio sed etiā efficacia ꝓbauerit fructuosa: qua ad querc⁹ vsq; puenerit. ¶ Quo loco apparuit illi dominus t dixit: Semini tuo dabo terrā hāc. ¶ Unde quomō ꝓmisso frequenti tanquaz inualidū adhuc informes atq; instituat: t ipse memor sui: totum deo deputet: nihil sibi vendicet. ¶ Ideo t aram ędificauit deo: qui apparuit ei: t recessit inde in montez contra orientē bethel: surgentē adhuc solem iusticię cupiens videre. Ideoq; nō in vallibus sed in monte tabernaculū sibi locauit: quia de⁹ montiū est t nō vallū. Et inuocauit no 3. Reg.
mē domini. Ubi bethel: id est: domus dei: ibi t ara. Ubi ara: ibi t inuocatio dei nostri. Meritoq; ꝓcessus tantos habuit: quia deum ꝓperabat sibi auxiliū fore. Exercet athleta dei: t duratur aduersio: in desertū abit: famē incidit: in ęgyptum descēdit: cōperat in ęgypto lasciuā esse iuuentū luxuriem: petulantē cupiditatem: voluptatū intēperantiā. Aduertebat inter huiusmodi viros intactā vxoris pudicitiā fore: sibiq; cōiugis pulchritudinē periculo futurā: monuit vxorem vt sororē se diceret. Quo docek nō magnopere decorē quęrendū cōiugis: qui viro necem plęrūq; gignere soleat. Nō enī tā pulchritudo mulieris q̄ virtus eius et gratuitas delectat virum. Qui suauitatē quęrit cōiugij: nō superiorē censu ambiat: quā necessitates nō terreant maritales: nō monilibus ornatā: sed moribus. Offendit plęrūq; virum: si sexto: nobiliorē nouerit. Hęc ꝓxima sugbię sunt. Sara nō facultatibus diuior: nō genere splendidior erat: Ideo virum imparem nō putabat: ideo quasi parē gratiam diligebat: ideo nō censu est retenta: nō parentibus: nō ꝓpinquis: sed virum ꝓprium quocūq; pergeret sequebat: externa adyt: sororem se eius asseruit: cōtenta si ita esset necesse se periclitari pudore: q̄ virū salute. Ut tueretur maritū: mentita est germanitatē: ne insidiatores pudoris eius tanquā ęmulū t vindicē vxoris necarent. ¶ Denicq; simul vt viderunt illā ęgyptij admirati q̄ speciosa eēt valde: induxerūt illā ad regem suū: t cū abraam bene egerūt: tanquā fratrē eius quę placuisset regi honorantes. Afflixit aūt dominus pharaonē afflictionibus magnis t ſeuissimis: t domū ei⁹ ꝓpter

saram vxorem abrae. Ad magnū testimoniū documentūq; castitatis. Intuendus locus ita doctatorius vt vnusquisq; se castum ꝑ beat: alienū non affectet thorum: nec latendi spe aut faciendi impunitate alienā vxorem incestet: nō iniuria aut stultitia ꝓuocetur mariti: aut longioꝛe absentia. Adest ꝓsul cōiugij de⁹ quē nihil lateat: nullus euadat: nemo irrideat: vicē absentis mariti tuetur: seruat excubias: imo sine excubijs deꝑhendit reū antequā faciat qō parauerit: in animis singulorū: in mentibus vniuersorum crimē agnoscit. Et si maritū adulter fefellerit: nō falles deū: etsi maritus euaserit: etsi iudicem fori laseris: nō euades iudicem totius mundi. Ille grauius vlciscit iniuriā inopis: q; cōtumeliā ꝑsidētis mariti. Maioꝛ est enī iniuria: auctoꝛē q; custodem thalami ꝓspectum q nō cōsideratuꝝ. Ipse quoq; pharao licet rex egyptioꝝ: quē q insolentia regalis potēcie supinaret: q egypti lasciuia atq; luxurieo a studio castitatis abduceret: Vocauit abrā q arguit eum dicens: Quid hoc fecisti mihi? Quare non dixisti mihi qꝛ vxoꝛ tua est? Sed dixisti mihi: qꝛ soꝛoꝛ tua est: q sumpserā eam mihi vxorem: q nunc ecce mulier tua ante te. Etsi natura seruo ac barbarus: tamen significat etiaꝝ exteris ac barbaris moꝛibus esse curā pudoꝛis: q adulteriū etiam sibi crimen cauendū. Qui ꝓtendit ignoꝛantiā: cōdemnat intemperantiaꝝ. Nec mirum si barbarus ius nouit naturę: muta animalia licet nullis cōstringantur legibus: sunt tñ aliqua que nō solū parēt⁹ sui copulę seruēt fidē: verumetiā coitus vnius castitatem custodiant. Ita maioꝛ lex naturę q legum ꝓscriptio est. Non mirum ergo si q iste egypti⁹ rex deum timuit: qui hominē non timebat: q pœnam soluit adulterij qui nullis teuebatur reus legib⁹: statimq; vbi alienā esse cognouit vxoꝛem: nō solum marito reddidit: verumetiā ꝓsecutoꝛes dedit qui deducerēt eum: ne quis de populo barbaro inꝛogaret violentiā: vel peculio viꝛi: vel vxoꝛis pudoꝛi. Pulcherrim⁹ q hic locus ad incitandę studium deuotionis: qꝛ is qui deuꝝ sequit tutus semp est. Et ideo deum ꝓferre debem⁹ omnibus: nec patrię cōtutu: nec parentū filiorumq; gratia: nec vllius contemplatione reuocari debemus ab executione ꝓceptoꝝ celestiuꝝ: quia deus nobis omnia alia largit: q poteꝛo est seruare quę donat. Itaq; magnū exemplum deuotionis abrae: qꝛ cū vxoꝛe speciosa descendit in egyptum. Erat quidē iusto viro cura cōiugalis pudicitię: sed maius erat studiuꝝ maturandę deuotionis: ne ꝓtulisse custodiam thoꝛi mādatis videꝛet celestib⁹. Itaq; quoniā ꝓpter deum cōtempsit omnia: recepit a deo multiplicata omnia: sed primā deus pudicitię tribuit remunerationē: quam grataꝝ sciebat cōiugi. Nā qꝛ studio obeundi celestis oraculi: vxoꝛem quoq; in periculum dederit pudoꝛis: etiam castimoniā cōiugij defendit.

De ceteris abrae virtutibus: videlicet ꝓudentia: iustitia: charitate atq; parsimonia. Et quemadmodum rixas inter seruulos suos ac nepotis eius exoꝛtas fibrā discoꝛdie amputado sedauerit: Ca. iii.

Primas igitur partes sibi iusto oꝛdine vendicauit deuotio: Videamus q ceteraꝝ virtutum gratiā. Mulcebatur sanctus abraam nepotis ꝑsentia: cui patrium affectū exhibebat. Incidit rixa inter seruulos nepotis q patrui. Aduertit prudentioꝛ: seruuloꝝ dissensionib⁹: dominoꝝ concoꝛdiā solui solere: amputauit fibrā discoꝛdię ne contagiū serperet. Tolerabilius enī putauit: vt copula sequestraret: q ꝑ gratia dirimeretur. Nō te facere oꝑtet: si soꝛte huiusmodi aliquid inciderit: vt seminarium dissensionis auferas. Nec enī tu foꝛtioꝛ q abraam. Ille declinada censuit non despicienda seruuloꝝ iurgia. Etsi tu foꝛtioꝛ: cane ne alter infirmioꝛ qui aurē ꝓbeat seruuloꝝ susurrijs. Frequēter indiuisa seruitia: inter parentes discoꝛdiā seruāt. Diuide potiꝰ vt maneat amicitia. Indiuisa domus duos nō sustinet. Bōne meli⁹ est emigrare cum gratia: q cohabitare cum discoꝛdia? Ipsa quoq; cuiusmodi esse debeat diuisio patriarcha edocet. Firmioꝛ diuidat: infirmioꝛ eligat: ne habeat qō conqueraꝛ. Electionis enī suę partē nō poterit calumniari. Non resident occasio resiliendi: cui datur optio eligēdi: nec diuisor grauatur. Nā quo ꝓdentioꝛ: eo cautioꝛ: vt nec in diuisione circūscribatur: nec in electione fraudetur. Diuisit abraam quia nō capiebat inquit illōs terra habitare simul: quia numiū diuites erant. Sęculare vitium: vt diuites

terra nō capiat. Nihil enī satis est diuitum cupiditati. Quanto vitior quis fuerit: tanto auidior ad possidendū est. Extēdere agri terminos cupit: vicinū excludere. Nunqd huiusmodi abraā? Minime: q̄uis in principio t ipse imperfectior. Unde enī p̄fecto ante aduentū christi? Rondū venerat qui diceret: Si vis p̄fectus esse vade: vende omnia quę habes t da pauperib⁹: t veni sequere me. Tamē vt minime auarus electionez offert: vt iustus dissensionē amputat. Non sit inquit rixa inter me t te: t inter pastores meos t pastores tuos: quia omnes nos fratres sum⁹. Nōne ecce tota terra ante te est? Discede a me: si tu in dextrā ego in sinistrā: vel si tu in sinistrā ego in dextram. Et leuauit oculos loth: t elegit irrigua: regionē inquit iordanis: quia tota irrigabat t erat sicut paradisus dei. Plerūq; possessiones obueniunt hereditarie: alię vtiliores: alię amęniores. Nō vtiq; in portione secundę sunt. Nam incipit minui singulaꝝ meritum. Si si nō queunt partes de vtilionib⁹ cōuenire: cōferantur amęnę vtilionib⁹. Diuersa hominuꝫ ingenia sunt: alios vtilia: alios amęna delectant. Infirmiores amęniora eligit: vtiliora fastidit. Vallicus nōnū quam vtilis est: vel actor agri cōfertur vrbano. Si inspiēs sit electo: aut cocum eligit: aut vocalē quę venustioris gratię putat: refutat vtiliorem. Plerūq; etiam vbi fructus impares sunt: pudētior amęniora declinat. Lito inuidiā mouēt: cito in se excitant mentē auari. Hic tamē nihil dixit scriptura de eo q̄ alia pars vtilior: alia amęnior fuerit: ne studio abraā cępisse oculos adolescentis videret. Amęnam partē vnam descripsit: nō addidit alteram vtiliorem. Necesse erat vt de tota regione duas partes faceret: deinde p̄sentia nō absentia diuidebat. Una regio caperevtrū q; non poterat. Dō ponit summę esse iusti aę: electionez obtulit. Loth amęnā elegit: quę cito prędonū oculos incurrit. Hinc bellum inter reges: aduersariorū victoria: inclytarum captiuitas. Itaq; enī loth infirmioris consilij precij luit: non terrarū infecunditate: sed amęnitatis inuidia deceptus: vt etiam ipse captiuus educeret: quoniā vitio seruilis nequitię a prudentiore deflexerat: t partem flagitiosorū elegerat. Sodoma enī luxuria atq; lasciuia est. Ideoq; declinatio latina interpretatione dicitur loth: q̄ is vitia eligit qui a virtute declinat: et equitate deflectit. Quo comperto abraam numerauit seruulos suos vernaculos: t cū trecētis decem t octo viris adeptus victoriā liberauit nepotē. Probatur diuisionis affectus: quādo sic amabat nepotē vt p eo nec belli declinaret periculū. Quid est numerauit? hoc est elegit. Unde illud nō solum ad scientiā dei refertur: sed etiā ad gratiam iustorū: qō in euangelio dixit dominus iesus: Et capilli vestri numerati sunt. Cognouit autē domin⁹ qui sunt ipsius: eos autez qui nō sunt ipsius nō dignatur cognoscere. Numerauit autē trecentos decem t octo: vt scias nō quantitatē numeri: sed meritū electionis expressum. Eos enī asciscit quos dignos numero fidelium iudicauit: qui in domini nostri iesu christi passionē crederent. Trecentos enī. T. grēca littera significat: decem t octo autē summā. IH. expunit nomen fidei. Ergo merito abraam vicit: nō populoso exercitu. Denięq; eos quib⁹ quinq; regum arma cesserunt: cū paucis egressus vernaculis triumphauit. Sed qui vincit non debet arrogare sibi victoriā: sed deferre deo. Hoc abraam docet: qui triumpho humilior factus est nō superbior. Sacrificiū denięq; obtulit: decimas dedit: ideoq; eum melchise, dech qui interpretatione latina dicitur rex iustię: rex pacis: benedixit. Erat enī sacerdos sūmi dei. Quis est rex iustię sacerdos dei: nisi cui dicitur: Tu es sacerdos in eternum fm ordinē melchisedech: hoc est: dei filius: sacerdos patris: qui sui corporis sacrificio: patrē nostris repropitiauit delictis? Quantum autē illud quod de prędā victorię nihil voluit cōtingere: nec oblatum sumere? Abnuit enī fructū triumphi: mercedis susceptio: t beneficij arrodit gratiā. Plurimū enī refert: vtrum pecunię an glorię dimicauerī. Alter mercennarij loco ducit: alter dignus habetur cōseruatoris gloria. Jure sanctus de prędā vsurpare aliquid vel oblatū recusat: ne dicat qui dedit: quia ego diuites feci eum: hoc solum sibi satis esse testificat: qō pastui pręliantiū iuuenū p̄fecisset. Dicet aliquis: Cū ipse vicerit: quomodo dicit ad regem sodomoꝝ: nihil sumā abs te: cum prędā vtiq; in potestate victoris fuerit? Docet militarem disciplinā vt regi seruientur omnia. Sane his qui secū fuissent in adiumentum fortasse sociati: partē emolumenti tri-

Genes. 19.

Luc
1. T

buendā asserit tanquā mercedem laboris. Ideoq; quoniā sibi mercedem ab homine non quesiuit: a deo accepit: sicut legimus scriptum: Quia post hęc factum est verbuz domini ad abraam in visu dicens: Noli timere abraam: ego protegam te: merces tua multa erit valde. Nō est serus ad remunerandū dominꝰ: t cito promittit: t multa largitur: ne infirmos animos per dilationē aliquā subeat pēnitentia prēmpsisse psentia: t velut quadā vsuraria largitate cōpensat: vt vberiora restituat ei qui captiuo nō fuerit oblatione psentiū. Ab ipso quoq; domino mercedez quā postulet cōsideremus. Nō diuitias vt auarus exposcit: nō longęuitatem vitę illius vt meticulosus mortis: nō potentiā: sed dignum quęrit sui hęredē laboris. Quid mihi inquit dabis? Ego aūt dimitto: sine filios. Et infra: Quia mihi semen ait nō dedisti: vernaculus meus mihi hęres erit. Discant ergo homines cōiugia nō spernere: nec sibi sociare impares: ne huiusmodi suscipiāt liberos quos hęredes habere nō possint: vt vel transfundendę hęreditatis cōtemplatione si nullo cōtuitu pudoris mouēntur: digno studeant matrimonio. Sed si abraę sententia ad corrigenduz minus pficit: accipe oraculū dei huiusmodi cōdemnantis hęreditatē. Nō erit inquit hęres tuus hic: sed alter qui exierit de te: ille erit hęres tuus. Quē dicit alterum? Peperit enī t agar filium bismael: sed non ipsum dicit: sed dicat sanctum isaac. Et ideo addidit: Qui exierit de te. Ille enī vere exiuit ex abraam: qui legitimo cōiugio pereatus est. Sed per isaac legitimū filium: illum verum legitimū possumus intelligere dominū iesum christū: quē in principio euangelij sm matthęum abraę filiū legimus: qui vere semini abraę gessit hęredē auctoris illuminās successionem: per quē abraam respexit in cęlū: t splendorē potentię suę agnouit nō minus illustrem: q̄ stellarum cęlestium fulget claritas. Sicut enī stella differt a stella in claritate: ita t resurrectio mortuorum: apostolꝰ dicit: eo q̄ resurrectionis suę donans pmptia: homines quos mors solebat terrio abscondere: regni cęlestis fecit esse participes. Quomodo autē abraę ppago diffusa est: nisi per hęreditatē fidei per quā cęlo cōparamur: cōferimur angelis: cęquamur stellis? Ideo ait: Sic erit semen tuū. Et credidit inquit abraam deo. Quid credidit? Christum sibi p susceptionē corporis hęredem futurū. Vt scias quia hoc credidit: dominꝰ ait: Abraam diem meū vidit: t gauisus est. Ideo reputatū est illi ad iusticiam: quia rationē nō quęsiuit: sed pmptissima fide credidit. Bonum est vt rationē q̄eniat fides: ne tanquā ab homine: ita a domio deo rationē videamur exigere. Etenim q̄ indignū vt humanis testimonijs de alio credamus: dei oraculis de se nō credamus. Imitemur ergo abraaz vt hęredes simus terrę per iusticiā fidei: p quā ille mundi hęres factus est. Joh. 8.

De defensione immunitatis adulterii abraę: qui ex ancilla filium suscepit. Et cur circumcisio mandata fuerit: t tamen hodie non obseruetur: Ca. iiii.

Sed fortasse dicat aliquis: Quomō abraam nobis imitandū ꝓponis: cum de ancilla susceperit filiū? Aut quid sibi vult hoc esse: vt tantus vir huic errori fuerit obnoxius: cuiꝰ tanta opera miramur? Et ideo ne quodā more nauigantium locuz hunc quem plęriq; vadosum putant declinasse videamur: rationē eius explanare cordi est. Non abnuo q̄ abraam de ancilla susceperit filiū: vt cognoscat quoniā non superioris cuiusdaz naturę ac substātię fuit abraam: sed vnꝰ e numero t fragilitate vniuersorū hominū. Deniq; t de regione chaldęorum vocatus est: quos superstitioni vanę intentos esse magis q̄ cęteros accipimus: t ideo maiorez inuenit gratiā apud deum: quia posterioribꝰ renunciauit: ad priora se extendit vt sequeret deum. Propositus est enī ad imitandū tibi: vt t tu aduertas q̄ si peccatis renūciaes possis emereri dominū misericordiam. Abhouere tamē aliquos potest q̄ iam cuz deo loquebaf: t ad ancillam introiuit: sicut scriptū est: Quia dixit sara ad abraam: Ecce cōclusit me dominꝰ vt nō pariam: intra ergo ad ancillā meam: vt filium faciaz ex illa. Et ita factum est. Sed cōsideremus primū: quia abraam ante legē moysi: t ante euāgeliū fuit: nōdū interdictū adulterium videbaf. Pęna criminis ex tēpore legis est: quę crimen inhibuit: nec ante legem vlla rei damnatio est sed ex lege. Non ergo in legem cōmisit abraam: sed legem q̄uenit. Deus in paradiso licet coniugiū lau-

Cor. 15

dauerit:nō adulteriū dānauerat. Nō vult
eñ mortez peccatoris:et ideo quod pœnij
est pollicetur:qō pœnę non exigit. Abauuit
eñ moribus ꝓuocare:q̄ seuerioꝝ terrere.
Et tu peccasti cū gentilis esses:habes excu
sationē:venisti ad ecclesiaz: audisti legem:
Nō adulterabis:iaz excusationē delicti nō
habes. Tamē quoniā cū his mihi sermo est
qui ad gratiā baptismatis nomē dederūt:
si quis tantū crimen fecit sciat sibi tribuen
dam veniā:sed quasi ei qui crimē cōmiserit
in reliquū tamen abstinendū nouerit. De
niq̄ illi adultere quā in euāgelio obtulerūt
scribę pharisęoꝝ:ignouit quidē domin⁹ su
Joh.8. perioza:sed ait: Vade ꝛ amodo vide ne pec
ces. Nō cū illi dicit:tibi dicat. Fecisti genti
lis adulteriū:fecisti catheczuminus:ignosca
tur tibi:remittit per baptismū: Vade: ꝛ p⁹
hęc vide ne pecces. Habes vnā abraam de
fensionē. ¶ Secūda illa est q̄ nō ardore ali
quo vagę succensus libidinis:nō petulātis
formę captus decore:ancillę cōtubernio cō
iugalē posthabuit thorum: sed studio que
rendę posteritatis ꝛ ꝓpagandę sobolis. Ad
huc post diuuiū raritas erat generis huma
ni:erat etiā religionis:ne quis nō reddidis
se debitaz videretur nature. Deniq̄ ꝛ loth
sancti filię hanc causam quęrēdę posterita
tis habuerūt:ne genus deficeret humanū:
et ideo publici muneris gratia:priuatā cul
pam pœtexuit. Nec ociosum est: q̄ vxor au
ctor facti inducitur: vt excusetur marit⁹: ne
vago raptus erore credat: Simul vt discāt
mulieres diligere viros: nec agitari vana
suspitione pelicat⁹:aut inuidere puuignis:
si ipse liberos non susceperint. Vxor bonę
cordi erat excusare apud virum sterilitatem
suā: ꝛ ne causa esset viro q̄ liberos non ha
beret:suasit vt intraret ad ancillā. Hoc fecit
lya: hoc rachel postea. Discę mulier zelum
deponere:qui sępe mulieres in furorē incī
tat. Sed ꝛ vos moneo viri maxime qui ad
gratiā domini tenditis nō cōmiscęri adulte
1.Cor.6. rino corpori. Qui eñ se iūgit meretrici vnū
corpus est:nec dare hanc occasionē diuortij
mulieribus. Nemo sibi blandiat de legib⁹
hominū. Omne stupruꝫ adulteriū est: nec
viro licet quod mulieri nō licet. Eadē a vi
ro quę ab vxore debet castimonia. Quicqd
in eam quę non sit legitima vxor cōmissum
fuerit:adulterij dānatur crimine. Ergo ad
uertitis quid debeatis cauere: ne quis sa

cramentio se indignū prębeat. Accipite eti
am aliud:quia huiusmodi intēperantia sol
uit charitatē cōiugij:superbas ancillas fa
cit:iracūdas matronas:discordes cōiuges:
cōcubinas ꝓcaces:inuerecundos maritos.
Simul vt domino ꝓceperit ancilla: spernit
dominā suaz:tāquā ditior: partu: Domina
se despici dolet:maritum auctorē iniuriarū
suarum arguit, Deniq̄ sara ipsa marito an
cillę suę potestatē dederat:ꝛ postea dicit ad
eum: ¶ Iniuriā accipio ego ex te. Dedi an
cillam meā in sinum tuū: vbi autē videt cō
ceptum esse:spreta sum inquit coraz ab ea:
Judicet deus inter me ꝛ te. Quātus dolor:
q̄ grauis quęrela sit fœminarū: lectione ex
ponitur. Da improuidū ꝛ leuem maritum:
qui morigerari nesciat:ꝛ diuortij causas ex
hibet. Sed abraam vir moderat⁹ ꝛ prudēs:
Ecce inquit ancilla tua in manib⁹ tuis: vte
re ea quomō tibi placuerit. Abauit eñ vx
orem tenere:q̄ famulā. Nec hoc tamen ple
num remedij. Accepit potestatē miranda
vxor:ꝛ immoderati⁹ vltione permissa vtit.
Q̄ si sara moderationē nō tenuit:quę tene
bit? Jdeoq̄ scriptū est: Et afflixit eaz sara:
ꝛ fugit a facie eius. ¶ Duo sunt quę cōpre
hendit scriptura: vt ꝛ dominę graue indig
nationē exprimeret: ꝛ ancillę tumorē ac su
perbiā. Q̄ afflixit eam sara:ad iracundiaz
affligentis refertur. Q̄ agar fugit ꝓtumeli
am seruili patiētia non ferebat:quę sibi he
rilis cōtubernij vendicabat fastigiū: indig
nata est iniuriā:quę inducrat insolentiam.
Deniq̄ interroganti angelo quo iret:respō
dit: A facie sarę dñę meę ego fugio. Et hoc
tumoris immodici: vt prius nomē diceret:
postea dominā significaret. Illud ad iniuri
am ꝓmissum:hoc ad exꝑssionē persone ad
ditū. Nō placuit angelo ancillę insolentia.
Et ideo dixit illi: Reuertere ad dominā tu
am. Vtiq̄ nō latuisset angelū:si vi supplici
orum victa fugisset: et magis reꝑhendisset
verberantis scuitiā: q̄ fugientis discessio
nem. Sed vt ostēderet quia tanquā super
ba fugiebat:ne subiecta esset dominę:addi
dit: Et humiliare sub manibus eius. Opto
igitur vt hoc vitiū nullus incidat: sed si qs
inciderit:discat ancillā suam humiliare vxo
ri suę:nedū vult ancillam vindicare: exclu
dat vxorem. Ergo abraam ꝛ vnus de popu
lo erat gentili: ꝛ causa posteritatis introie
rat ad ancillam:quia vxor eius sterilitatem

suam obumbrare cupiens: auctor eius facti fuerat viro: et tamē nō ociosum est qō post hoc deus statim quia alia ei° opera pbaret: vel huius facti pnitentiā: dixit illi: Ego sū deus tuus: emerere in cōspectu meo: ⁊ esto sine querela. Quasi adhuc plene nō emeruisset: qui desperaret sterilis partū vxoris: et de ancilla posteritatē quereret. Esto inquit sine querela: hoc est: irreprehensibilis: vt de te vxor nō querat: nec quisquā tua facta reprehendat. Mutat eñ nomē littera addita: vt abram vocaretur abraam: hoc est: de patre vano: sicut habet latina interpretatio: vocaretur pater sublimis: pater electus: vt de patre fieret: ⁊ pater filij. Manus erat eius deū nesciret: electus fact° est postq̄ cognouit deum. Pater erat cū de ancilla, plem haberet: sed pater filij nō erat: quia nō erat ei filius: qui nō erat legitimo susceptus cōiugio. Peperit sara: ⁊ factus est pater filij: circūcidi iubetur: accepturus veri seminis hereditatē. Nōne euidenter circūcisio carnis p̄ceptum est castimonię: vt aliquis recedat libidinē carnis: ⁊ indomitas luxu ac lasciuia refrenet cupiditates? Etenī circumcisionis vocabulo id p̄scribitur: vt omnis impuritatis fœtor abstergat: ⁊ incentiuū libidinis auferatur. Quibus vsi sumus defensionib°: Tertia quoq̄ est: quā nobis apostoli pauli tribuit auctoritas: q̄ ait: Illa q̄ gessit abraam vt de ancilla susciperet sobolem: in figuram facta sunt: ⁊ fm allegoriā dicta. Allegoria est cū aliud gerit̄: ⁊ aliud figurat: sicut Gal. 4. etiā ipse apostolus docet dicens: Sub lege volentes esse: legē non legistis? Scriptū est enī: Quia abraā duos filios habuerit: vnū de ancilla: ⁊ vnū de libera: sed is quidē qui de ancilla fm carnē natus est: qui autē de libera p repromissionē. Quę sunt per allegoriā dicta. Nā hęc sunt duo testamenta: vnū quidem a monte syna in seruitutē generās quę est agar: Duos populos ostendens de abraę generatione manare: vnū iudęorum qui legis syllabis seruiat: eo q̄ de ancilla in seruitutē videat̄ esse generat°: alterū christianum: qui ad remissionē peccatorum cęlestis gratię libertatez acceperit. Quod ergo putas esse peccatum: aduertis esse mysterium: quo ea quę in posteriorib° erant futura temporibus reuelabāt̄ur. Deniq̄ addidit: Vos autem fratres secūdum ysaac promissionis filij estis. Ideo inquit: Nolite quęrere opera legis: quoniā nō iustificat̄ homo Ro. 3. ex operibus legis: nisi per fidez iesu christi. Et vt scias quia christianis dixit: Et nos inquit in christū iesum credidimus: vt iustificaremur ex fide christi: ⁊ nō ex operib° legi. Agnoscamus ergo quoniā hęc quę in figuram cōtingebant illis: crimini nō erant: nobis autē erunt: si ad correptionē nostrā scripta cauere nolimus: sed magis id agamus vt cum simus liberę filij quę est sara legis laqueis seruiamus: cū abraā liberā tenuerit: ancillā ejecerit. Quo loci plęrosq̄ mouen scio. Si eñ bona est circumcisio: hodieq̄ teneri debuit: si inutilis mandati nō debuit: p̄sertim diuino oraculo. Sed cū apostolus dixerit paulus: Quia abraam signū ac Ro. 4. cepit circūcisionis: vtiq̄ signum nō ipsa res sed alterius rei est: hoc est: non veritas: sed indicium veritatis. Deniq̄ ipse exposuit ⁊ expressit dicens: Signū accepit circūcisionis: signaculum iusticię ⁊ fidei. Unde nō incongrue intelligimus: quia circūcisio corporalis: signuz circūcisionis est spiritalis. Ergo signum mansit donec veniret veritas. Aduenit dominus iesus qui ait: Ego sum via: Joh. 14. veritas ⁊ vita. Qui nō partē exiguam corporis in signo: sed totū circumcidit hominē in veritate: signum destruxit: veritatē induxit: quia postcaq̄ venit q̄ fectum est: q̄ ex parte erat euacuatū est: Et ideo cessauit circūcisio partis: vbi refulsit circūcisio vniuersitatis. Jam eñ nō ex parte sed tot° homo saluat̄: in corpore scilicet ⁊ anima. Scriptum est enī: Qui vult post me venire abnegret semetipsum: ⁊ tollat crucem suā ⁊ sequatur me. Hęc est fectio circūcisionis: quia p corporis oblationē redimit̄ anima: de qua ipse dns ait: Quoniā qui perdident animaz suam ꝓpter me inuenient eam. Superest illa nunc quęstionis portio: virū debuerit pars p̄mutti: cū esset ventura perfectio? Qui locus est facilis ad diluendū vel ad discernendum: si cōsideremus quibus pars mandata sit: quib° seruata perfectio. Pars enī mādata est fm legem populo iudęorū: illi dura cernice: illi infirmo: illi qui deū suū nō cognouit. Cū ergo partē nō potuerint sustinere: quomō p̄fectionē seruare potuissent? Et si puerulum litteris imbuas: a singulis litterarum elementis inchoandū est tibi: vt a singulis apicib° ad syllabas: a syllabis cū p orduez ad nomina orationēq̄ deducas.

Nec potest mare quisquā nauigare intrepi
dus: nisi qui ante in fluminibus nauigaue/
rit. Denicq si quid aut conficiendi itineris:
aut leuandi oneris puero velis ꝓuectionicq
mandare: nūquid equanda onera sunt: aut
cōferendus labor? Ita igit̄ noueris his pfe
ctionē circūcisionis esse seruatā: qui a chri
sto instituti validionib⁹ idonei viderent: vt
t fideles ꝓbarentur: quoruz multitudo in
numera crucez suam tolleret: quę ꝓ christo
animā deuouerent: t incredulī nō possent re/
sistere: qui in totius corporis immolatione
quęri salutē putarent: qui exiguū circumci/
sionis suę sanguinē salutarem arbitrarent.
Considerandū autez q̄ in ꝓputio positum
vocauit deus: in ꝓputio adhuc manenti le/
gitimi filij ꝓmissa est hereditas: vt nō iude/
orum tantūmodo patrē vt ipsi asserunt: sed
omniū credentiū auctorem per fidē credas.
Sara quoq; ante circūcisionē viri in vnius
litterę adiectione nō mediocri remuneratio
ne benedicit: vt principatū virtutis t gra
tię haberet: de qua nationes t reges gentiu
spondet futuros: vt in ipsa typus nō sy
nagogę sed ecclesię constitueret. Nō autez
ꝓmisso ex ea filio risit abraam: nō incredu
litatis sed exultationis indiciū fuit. Denicq
ꝓdidit in facie. Qui adorauit t credidit. Et
adiecit: Si mihi centū annorū nascetur filiꝰ
uo: etsi sara nonaginta annoruz parietꝫ Et
dixit: Ismael hic viuat in conspectu tuo.
Non est incredulus in ꝓmissio: nec auarus
in votꝫ. Hoc est: Non dubito q̄ facias: vt t
centū annorū seni donet filiū: t naturę auc
tor: naturę metas relaxet: Beatus cui ista
donantur: sed tamē etiā hic ismael quē ha
beo de vernacula vitat in cōspectu tuo: ab
undat mihi gratia. Denicq dominꝰ t ꝓba
uit eius affectum: t petitionē nō abnuit: et
sua ꝓmissa firmauit.

**De hospitalitate abrae hospitū
explorantis aduentuz: et angelos
hospitio susc̄ipientis: cum diligēti
exhortatione ad hospitalitatis illi
us imitationem: La. v.**

Primus de abraę deuotiōe ac fide:
prudentia: iustitia: charitate: parsi
monia: nunc etiaz de hospitalitate
dicamus. Est em̄ non mediocris ea virtus.
Unde t apostolus ꝓcipaliter eā in episco/
po esse oportere gemuę scriptionis docuit
auctoritate: vt ꝓsto sit aduenientib⁹: t occur
rat obuiam: t itinera exploret: et assit non
quęrentib⁹: t rapiat ꝓtergredientes. Ante
ostium sedebat abraam: sedebat meridie.
Quādo aliꝰ requiescebant: iste hospitū ex
plorabat aduentus. Aperito illi deus appa
ruit ad querctū mambrę: quia fructū hospi
talitatis studiosissime requirebat. Et re
spiciens inquit oculis vidit: t ecce tres viri
stabant supra illū. Et cū vidisset illos cucur
rit obuiaz illis. Vide primo fidei mysteriū.
Deus illi apparuit: t tres aspexit. Cui deus
refulsit in trinitate: nō sine filio patrez susci
pit: nec sine spiritusancto filiū ōfitet. Hęc
alibi plenius: Nunc moralis ꝓsequendi ꝓ
positum est loci. Nō otiosus sedet qui lon
ge aspicit: nec aspexisse ꝓtentus cucurrit ob
uiam Festinauit occurrere: quia nō satis est
recte facere: nisi etiam maturare qō facias.
Festināter em̄ māducare pascha lex iubet.
Uberiores em̄ fructus habet celerata deuo
tio. Disce ergo q̄ ipiger esse debeas vt pos
sis ꝓuenire hospitem: ne quis ꝓueniat: t te
boni muneris defraudet. Copia bona ē ho
spitalitas: habet mercedē suam: primū hu
manę gratię: deinde qō maius est remune/
rationis diuinę. Omnes in hoc incolatu ho
spites sumus. Ad tempus em̄ habitādi ha/
bemus hospitiū. Emigremus ꝓpere: caue/
amus ne si nos duri aut negligentes fueri/
mus in recipiendis hospitib⁹: etiam nobis
postuę iſtius cursū sancto⁹ hospitia dene
gētur. Unde in euāgelio saluator dicit: Fa Luc. 16
cite vobis amicos de iniqua māmona: qui
vos recipiāt in eterna tabernacula sua. De
inde etiā in hoc corpore: finis plerūq; obori/
tur: pegrinādi necessitas. Nō ergo alijs ne/
gaueris id in te ipse decernis: t qō alijs de
tuleris: eo te facies dignum videri. Si om/
nes eam sententiā nō suscipiendi hospites
sequantur: vbi erit requies pegrinantibus?
Relictis igit̄ humanis habitaculis: capta/
bimus secessus ferarū: cubilia besharū? Sz
pauperiē pretendis. Non opes a te hospes
requirit: sed gratiā: nō ornatum cōuiuium:
sed cibum obuiū. Melior est inquit hospi/ Prouer. 1
talitas cū oleribus ad amicitiā t gratiam:
q̄ si vitulos occadas ad ꝓsepia cum inimi/
citijs. Hęc ē grata hominib⁹ t accepta deo.
Unde dominꝰ iesus in euāgelio: eum qui Matth. 10
cūcz dederit hospiti potum aquę frigidę: ce
lestium asserit premioz nō exortē futurum.
Denicq iacob oues adaquauit rachel: t gra

tiã reperit: vxorẽ acquisiuit. Deinde q̃ scis an deũ suscipias cum hospitẽ putas: abraã dum peregrinãtibus defert hospitiũ: deum atq; angelos eius hospitio suscepit: Quis t cũ hospitẽ suscipis suscipias deũ: Dic̃ scriptum in euãgelio legis dicẽte domino iesu: Hospes eram: t collegistis me: qđ em̃ vni horum minimoꝝ fecistis: mihi fecistis: Unius horę hospitio vidua illa quę suscepit heliã: t exiguo cibo perpetuuꝫ toto tẽpore famis inuenit alimentũ: t mercedẽ accepit mirabilem: vt nunquã de hydria farina deficeret. Heliseꝰ quoq; defuncti pignoris reuiscitatione donata reddidit hospitij pensionem. Nõ sola tamẽ facilitas suscepti onis: sed etiam sedulitas suscipiẽtis t affectꝰ quęritur. Utrumq; te abraam docet. Lucurrit obuiam: rogauit prior: dicẽs: Dñe: si inueni gratiam ante te: ne pterieris seruum tuũ. Sumatur aqua: t lauent pedes vestri: t refrigerate sub arbore: t sumam panẽ: t manducate: t postea transietis. Propter qđ declinastis ad seruum vestrũ. Tres videt: t vnum deũ appellat: ipsius solius se seruũ fatetur. Deinde cõuersus ad duos quos ministros arbitrabat: etiã ipsis deferre gestit obsequium: tã nõ iure debito seruitutis astrictꝰ: sed blando sedulitatis nole vsuq; famulatus.

Et festinauit abraã in tabernaculũ ad sarã: t dixit ei: Festina t cõsperge tres mensuras similaginis: t fac subcinericia. Bonus maritꝰ exortẽ religiosi muneris esse nõ patit vxorẽ: nec amare sibi totũ munus vsurpat. Recte igit t pietatis t verecũdię causa seruat. Nõ pietatis est vult esse cões: qđ pudoris est integrũ manet sarę. Ante tabernaculum vir hospitũ explorat aduẽtus: intra tabernaculum sara nuek fęminę verecundiã: t opera muliebria tuto exercet pudore. Fortis maritus inuitat: intus sara cõuiuium adornat. Nec solum ipse festinat abraã: sed etiã festinãdũ dicit vxori: socia deuotionis ostẽdens: nec fide disparẽ. Cõsperge iquit tres mẽsuras similaginis: t fac subcinericia. Grę/ce ἐγκρυφία dicunt: hoc est: absc̃dita: eo q̃ latere debeat omne mysteriũ: t q̃si operiri fidei silẽtio: ne ꝓphanis temẽ diuulgent auribꝰ. Hoc pascitur diuina maiestas: hũc epulat affectũ: qui parcus loquendi sit: nec sacra in medio ferat. Breuiter aũt mysteriũ docet sara vniꝰ similaginis tres mẽsuras facẽs: quę typũ ecclię habet: cui dicit: Ęcce sterilis quę nõ parturis: erũpe t clama q̃ nõ parturis. Hęc em̃ quę intimo fidẽ spũ foret eiusdẽ diuinitatis alfereno trinitatẽ: patri quadã mẽsura atq; reuerẽtia patrẽ filiũq; t sanctũ adorans spiritũ: t maiestatis vnitate cõcelebrãs: gloriãq; ꝓprietate distinguẽs: hęc deuotione fideiq; assertiõe ꝓsperget. Mulier similaginẽ offerat: hoc est: interiora spiritalis frumẽti: vel grani illiꝰ de q̃ dictũ est: Quod nisi in terrã ceciderit nullũ fructũ affert. Uã t prima vidit dñicę resurrectionis mysterium: t festinauit nõ passim oibus: ſ solis petro t iohãni mitimare sacrę salutẽ nunciã. Bir currat ad boues: sumat vitulũ: t sacramentũ dñicę passiõis festinato ipiger studio nõ lento ocio remissus accipiat: tradat illud puero: q̃ innocẽtiã tenere seruet ętatis: dolũ nesciat: referre nõ nouerit: incorrupti corpis castimoniã custodiat.

De q̃ puero aut dño iesu: Nisi puerli fueritis t efficiamini sicut puer iste: nõ intrabitis in regnũ cęlorꝝ. Hunc puero t filiabus eiꝰ etiã sanctꝰ dauid diuinę laudatiõis dispẽsat officiũ dicẽs: Laudate pueri dñm. Nec illud oculũ q̃ cucurrit ad boues: tenerꝝ vitulũ t bonũ sumpsit: t cũ lacte apposuit. Deniq; t exodo cũ pascha dñi declararet ait moyses: Agnꝰ sine macula mũdus: ꝓsumatꝰ anniculꝰ: masculꝰ erit vobis ab ouibꝰ t hedis. Sumetis t occidetis inq̃t illũ: tota multitudo synagogę ad vesperꝝ. Uã t hic meridies esse describit: qñ abraã dño offert hospitiũ. Sed ad cynã vitulꝰ immolat: t cũ lacte mãducat: hoc ẽ: nõ in sanguine: ſ cũ fidei puritate. Bonꝰ vitulꝰ vtpote q̃ petrã diligeret. Tener: qi nõ dura ceruice ſ molli iugũ legis agnouit: crucẽ patibulũ nõ recusauit. Et merito tener: de cuꝰ capite t pedibꝰ t infimis nihil relictũ est: t os nõ est ꝓtritũ ab eo: ſ totꝰ epulãtis cibo cessit. Talẽ nobis legis figurauit vmbra: talẽ veritas euãgelij demõstrauit.

Eduxerunt inq̃t illi: abraã aũt stabat sub arbore. Aduertim̃ hũilitatis officiũ cõmendare humilitatẽ. Abraã stabat: t tu ꝑmã accubitiõis partẽ occupas? Deniq; ea hũilitas fecit gratiã: vt ꝑmitteret ei filiꝰ. Dixit aũt ad illũ: Ubi ẽ sara vxor tua? Qui rndit t dixit: Ecce in tabernaculo. Nũq̃d ignorabat dñs q̃ in posteriorib' sodomorũ furtura excidia denũciat: vbi sara esset? Sz decere nos voluit ẽt' pudor cẽ debeat fęmina rũ: ne ꝑcti occursu hospitũ l se oculos iflec

Iob.12.

Matth.18.

Ps.112.

Exo.12.

Leui.4.

tant: salua verecundia ministeriū suum exercerant. Abraam quoq; aurib⁹ tuis ingerit in tabernaculo saram degere: vt discas quid ab vxore exigas. Prouectior ętate iam sara iuuenilē custodit verecundiā: ideo dom⁹ spopondit ei filiū. Defecerant inquit sarę fieri muliebria. Nō ociose additū: ne putares fęmineę adhuc possibilitatē fuisse vt pareret. Risit autē sara: Qō indiciū futuri magis q̄ incredulitatis arbitror. Risit enim: licet adhuc nescaens quid rideret: q̄ publicā esset in isaac paritura lętitiam. Ideo negauit se risisse: quia ignorauit. Ideo risit: quia ꝓphetauit.

De exitio sodomorum a domino abrae reuelato: et de hospitalitate loth aduenientibus angelis exhibita: criminisq; sodomorum ob hospitalitatis violationē aggrauationem: Ca. VI.

Surgentes autē viri ꝓspexerunt in faciē sodomę t gomorrę. Sicut visitatio dñi timētibus exhibet: ita etiam impijs pena peccati reponit. Abraā deducebat hospites: ad humanitatis gratiaz addebat obsequia: sodomitę ꝓ pietatis officijs impunitatis augebant flagicia. Nō celo inquit abraę puero meo quę ego faciō. Senilis vtiq; ętatis abraam superi⁹ scriptura significauit: quia nonaginta t nouē ꝓcessisset annos: quomō nunc puerum dicat? Sed cū immemorē senectutis: exploratorē indefessum: cursu impigrū: standi patientissimū: deducendi studiosissimū exp:esserit: nōne cōuenire nomen pueri videtur? Officijs merito puer dicit: qui senule nesciebat fastidiū: puericię innocentiā t obsequiū deferebat. Datur itaq; iusto benedictiōis gratia: t posteritatis hereditas. Offensa aūt peccatorū exponitur. Clamor inquit sodomorum t gomorrę implet⁹ est. Magna dñi patiētia vt nō statim peccatorē puniat: sed diu differat: t expectās correctionē: nec cōmoueatur ad vlasciā: nisi peccator mensurā excedat. Unde t dom⁹ iesus in
Matth.23. euāgelio ad iudeos ait: Implete mensuraz patrū vestroz. Descendam itaq; vt videam scōm clamorē illorum venientē ad me: si cōsummabunt: sin autē vt sciam. Non ig norabat deus peccata sodomoz: sed ꝓpter te instruendū verba huiusmodi loquebat: vt tu ꝓpius scruteris eorū cōmissa in quos vindicandū arbitraris. Descendā inquit vt videam: hoc est: etiā tu descende: cura: descende indaginis studio: ne quid sit qō fallat aut lateat absentē: vt oculis facinus deprehēdas. Emin⁹ positi multa nescire possunt. Quē clamorē aūt aut: nisi forte quia ei quē nihil latet clamant omnia: clamare videntur singulorū crimina? Denicq; ad cain dicatur: Sanguis fratris tui ad me clamat: Gen.4
hoc est: nō latet sed clamat parricidiū tuū. Itaq; velut excitat deus flagitiorū nostrorum clamoribus: vt aliquādo vindicet qui libenter ignoscit. Denicq; abraę petēti ne simul ꝑderet iustos tanquā iniquos: t interroganti si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate perdes illoo: respondit: Non ꝑdam inquit ciuitatez: si fuerint in ea quinquaginta iusti: t totū locum seruabo. Et sic per ordinē interrogationū t responsionū vicem: etiā si decē iustos inuenerit in ciuitate: tamē ꝓpter paucorū iusticiam impunitatez toto populo ꝓmittit. Unde discim⁹ quāmus mutus sit patrię vir iustus: quēadmodū nō debeamus inuidere sanctis: nec temere derogare. Illorū etenī nos fides seruat: illorū iusticia ab excidio defendit. Sodoma quoq; si habuisset viros decē iustos: potuit nō perire. Quid sibi autē vult q̄ ipsi qui ad abraam simul cū domino venerant: sodomā petierunt viri: nisi vt acerbarer crimen eorū: si quos iustus honorauerat: his maiore sacrilegio impij vim conarent inferre? Nā q̄ viros dixit: euidens est ratio: quia speciē ꝑferebant virorū. Sodomā venerunt vespere: meridie ad abraā: quia iusto refulget angelorū ꝓsentia: impijs tenebras affert. Tamen pōt referri etiā ad tēpus dominicę passionis: q̄ vesperi venerūt ad eum: qui a sodomitanis cōtagionibus t totius vrbis excidio erat liberādus. Uesper erat antequā chr̄istus veniret: quia totus erat mūdus in tenebris. Uesper erat omniū⁹ quos immanium delictorum squalor tenebrosus vrgebat: Uenit dom⁹ iesus: redemit sanguine suo mūdum: lucem attulit. Uenerūt aūt angeli duo sodomis ad vesperaz. Ubi gra largienda est chr̄istus adesse vbi exercenda seueritas soli assūt ministri: deest iesus. Sedebat loth ad portaz. Emendauerant loth sanctū aduersa captiuitatis: t sollicitorē fecerant. Itaq; ꝓcessu ętatis didicerat imitari parentē. Ad portam itaq; sedebat vt exci

peret aduenientes. Deniq; etturrexit obuiaz illis. Perfectio: cucurrit obuiam: iste etturrexit: t adorauit in facie super terram: t dixit: Ecce domine declinate in domum pueri vestri. Et coegit illos diuertere. Qui dicebat: In platea manebimus. Lomendat hic iusti sanctitas: t angelor gratia. Illi nolebant aduentu suum hospiti grauiose videri: ille quide iter quos habitaret sciebat: tame domu suam offerebat periculis: quibus auferret hospites. Certe quo tardius acquiescebant: diuti⁹ temptado plenius co probabat. Uiri aute ciuitat sodomoru circudederunt domu ab infante vsq; ad sene: totus populus pariter. Prestruit iudicu diuini equitas: ne forte qo diceret: Quid pec cauerunt pueri vt omnes excidio inuoluerentur? Ita nullus illic iustus: nullus innocens fuit. Audi scriptura testificante: Quia circudederunt domu ab infante vsq; ad sene: totus populus pariter. Nulla eras erat culpe immunis: ideo nullus immunis exitu fuit. Et qui possibilitatem perpetrandi criminis no habuit: habuit affectu. Effetq; vires senum: sed mens plena libidinis. Offerebat sanctus loth filiaru pudorem. Nam etsi illa quoq; flagitiosa impuritas erat: tamen minus erat pm naturam coire q aduersum naturam delinquere. Preferebat domus sue verecundie hospitale gratiam: etia apud barbaras gentes inuiolabile. Deniq; illi quoq; inoffensa hospitalitas est: vbi nec germanitas satis tuta est. Percusserut aute illos angeli cecitate: vt ostium dom⁹ quod aperire cupiebant: no reperirent. Hic quide mirabilis angelor declaratur potestas: vt obtusa impuris cecitate: no reperirent dom⁹ ostia. Sed etiam illud ostendit: quia cecа est omnis libido: t ante se no videt. Simul quod hospitu manibus reuocat⁹ est sanctus loth in domu: demonstratur immemor periculi: memor fidei: no eripuisse se periculo sed obtulisse. Munitur pietatis locus: qo manifestata sibi p angelos totius regionis euersione: t generos habere loth sanctus inducitur: t monere eos vt fugerent: simul ne deserendo eos nec admonendo minus pius videretur circa filiaru maritos: vel erroris earum causa ipsi assignaret: que destitute viri cosortio: nubitum inebriati expertissent patrio. No ergo indefensum finit scriptura virum sanctu relinqui: cu in ea t tradidisse maritis filias: t monuisse generos inducit. Sed visum est illis q derideret eos: t tame adhuc morabatur loth vt psuaderet generis suis: t pene no est pfectus vt euaderet: nisi vrgentib⁹ angelis et tenentib⁹ manus eius egredi coactus esset. No ergo pfectus sed eductus est: t mandatu accepit ne respiceret retro: nec resisteret in tota regione illa: sed in monte ascenderet. Hoc cum illi dicit: omnibus dicitur. Si vis ergo t tu euadere ne respicias retro: sed ante: Aspice vbi christus est: qui dicat tibi: Uade retro: sicut petro dicit: Uade retro me: vt christu sequeretur: christu videret. Retro sodoma est plena flagitij: retro gomorra vitius scatens: criminum regio. Ne tetigeritis inquit apostolus: ne attaminaueritis: ne gustaueritis: que sunt omnia ad corruptela. Fuge ergo sodomam: relinque occasiones: desere elementa huius mundi: ne te imminentia inuoluant pericula: no resistas fugiens: nec in tota vitiorum regione remoreris. Qui no respexit euasit: qui respexit no potuit euadere. Excusant aute filie sancti loth: quia putauerut no vicine regionis: sed totius orbis fuisse illud excidium: se solas cu patre superstites omnibus populis remansisse. Et ideo ne genus deficeret humanu: paternu periisse concubitum: vt seme generationis humane de patre suo resuscitarent. No ergo libidinis vitium fuit: sed generationis remediu: qo no puto criminis duci loco. Nam t eua a viro sumpta supra cuius costa edificata est mulier: os de ossibus ei⁹: t caro de carne ei⁹: tamen ppter serie successionis humane viro mixta est. Subducit tame huic admisso: cosscientia viri iusti. Inebriat⁹ ei⁹ vino quid gereret nesciebat. Unde no mirum si pudicias decepit opinio: qui putaret totus populos orbis periisse. No cade esset loth sancti excusatio: qui audierat ab angelis: locu illum no totum mundu esse periturum. Sane discamus vitandi ebrietatem: per quaz crimina cauere no possumus. Nam quis sobriu cauemus: per ebrietate ignorantes committimus. Paru est q ea inflammat libidinem: accendit cupiditates corporis: ipsam quoq; mentem subruit: t animu capit: sensum extorquet. Nescium quid loquantur: qui nimio vino indulgent: tacent sepulti. Ideoq; si qua per vinu delinquerint: apud sapientes iudices venia quide facta donat

Gen. 2.

Col. 2.

tur: sed leuitatis notantur auctores. Quãta ipsa deformitas: vt soluantur vires: incessus vacillet? Multi se fortes putant: num fortiores q̃ loth? Num cõtinẽtiores q̃ noe? Non vnius vitia patriarchãrũ scriptura exposuit: quos victos vino legimus: sed vt tu discereos quid caueres. Ille nudus iacuit: iste filiarũ errori patuit. Et noe iustus deceptus est: quia vini vis adhuc ignorabatur: sed ĩ illo instructo eos: ne tu ignorares. Loth filiabus se credidit: ꝛ p senectutẽ madidam vino solutus est: cõmisit incestum ignorãs: tu sic bibe ne capiaris. Instruant patriarchę: nõ solum docentes: sed etiã errantes. Ideo iteratũ est exemplũ ebrietatis: vt confirmetur magisteriũ cautionis.

De pudicitia sare vxoris abrae sepius temptata: ꝛ tandẽ a deo pulchra donata ꝓle: Ca. VII.

Quoniã ideo temptatur sarę pudicitia: vt exigatur omniũ. Nam ꝛ abimelech in vxorem sibi eam sumpserat: ꝛ dixit ei in nocte dõ: Ecce tu morieris ꝓpter mulierẽ. Aduertimus adulterium diuino iudicio morte puniri. Ideoq; addidit: Hęc autẽ cõmoratur cum viro. Habent quidem omnes viri mulieriq; cõcubitus: nulla legitimi matrimonij sorte celebrati suam culpam. Discite etiã qui ad gratiam baptismatis tenditis: velut quidã fide candidati cõtinentię disciplinaz sobriã. Nulli licet scire mulierẽ: ꝓter vxorẽ. Ideo coniugij tibi datũ est ius: ne in laqueum incidas: ꝛ cum aliena muliere delinquas. Iunctus es vxori: noli quęrere solutionẽ: quia nõ licet tibi vxore viuente vxorẽ ducere. Nam ꝛ aliam quęrere cũ habeas tuam: crimẽ est adulterij: hoc grauius: q̃ putas peccato tuo auctoritatẽ lege quęrendaz. Tolerabilior est si lateat culpa: q̃ si culpę vsurpetur auctoritas. Nec hoc solũ est adulteriũ cum aliena peccare ꝓuge: sed omne quod nõ habet potestatem cõiugij: tamẽ locus iste docet grauius crimẽ esse vbi celebrati cõiugij iura temerãtur: ꝛ vxorius pudor soluitur. Ideoq; cum ꝓtenderet abimelech q̃ vxorem alienã esse ignorauerit: quã sororẽ esse vir ipse suã dixerit: respondit ei dominº: Ecce ego cognoui quoniã puro corde fecisti hoc: ꝛ peperci tibi vt nõ peccares in me: ꝓpter hoc non sum passus te tangere eam. Cognoscimus

1.Cor.7.

velut pręsulẽ custodẽq; coniugij esse deum: qui nõ patiatur alienũ thorum pollui: Etsi qui fecerit peccare eum in deũ: cuius legem violet gratiã soluat. Et ideo quia in deum peccat: sacramẽti cęlestis amittit consortiũ. Fortasse te moueat qua ratione pharao q̃stionibus ab omnipotẽte deo grauiter affectus sit: vt supra legimus: cũ ꝛ ipse ignorauerit vxorez esse abrąę saram quã sororẽ audierat: abimelech autẽ nullam pœnã excepe rit. Verum cũ egypti regem noueris ducez fuisse vitiorum: qui quo plus habuerit licẽtię: eo plus flagicij cõmiserit: abimelech autem ꝛ fidelis estimatus sit deo vt meruerit audire: Et ego cognoui ꝺa puroꝺe feci sti hoc: rex nõ afflictionis vt egyptius: sed munitionis: qõ gerarũ quibus ꝓerat docet interpretatio: nõ est dubium cęteris operibus eius indignationẽ domini esse reuocatam: qui vere interioris arbiter est cõscientię: ꝛ animi ac mentis interpres. Denique nõ vt pharao ille cõuentus a moyse recusauit ꝛ spreuit mandatũ dei: nec obsequiũ distulit: sed statim vocauit abraam: vxorẽ suam ei reddidit: precio seipse multauit q̃ vidisset alienam: dotem pudoris exoluit. Hinc quoq; colligi potest: abimelech regem clementiora meruisse: q̃ abraam ꝓ eo rogauit ꝛ impetrauit. Peperit esti ꝛ vxor ei⁹ ꝛ ancilla eius: quas ante cõcluserat deus ꝓpter saram vxorẽ abrąę. Qõ ęque ad œconomiã pertinet: vt sarę partus dei donat⁹ ꝓmissione: etiã hoc fulciretur testimonio: cum aduertas dei offensione: ꝛ fœcundas sterilescere: ꝛ rursum domini voluntate steriles fœcundari: iuxta quod scriptũ est: Nõne sterilem ꝛ parientem ego feci dicit dñs? Huius ad synagogę illud ꝛ ecclesię mysteriũ dictum accipiatur: quia ꝛ synagoga part⁹ habere desiuit: quę successionis fraudata est posteritate: ꝛ cõgregatio nationũ quę sterilis erat cũ deũ ignoraret: part⁹ cœpit habere ętemos. Unde lectũ est: Lętare sterilis quę non paris: erumpe ꝛ clama quę nõ parturis: quoniam plures filij desertę magis q̃ eius quę habet virũ. Genitus est autẽ abrąę filius isaac: cum esset annorũ centuz. Et tu si perfectus fueris: habebis posteritatẽ lętitię: exultationis hęreditatẽ. Dixit ꝛ sara: Risum mihi fecit dominº. Quicũq; eam audierit cõgratulabit mihi. Nõ vnius hoc de gnãtione hac intelligit: q̃ casib⁹ plerisq; obnoxia est:

Gal.4.

vt interdū melius fuerit non generasse: sed de generatiōe qua vnusquisq; peccator agēs pēnitentiā: cū redimitur a morte angelio solet exhibere lenitā. Et dixit sara: Quis annūciabit abraę quonīā lactet infantē sara? Notalis locus. Prouocant fēminę memini/sse dignitatē suę: & lactare filios suos. Hęc eñ matris gratia: hic bonos quo se ꝓprijs cōmendent viris. Deniq; eos plus amare filios solent: quos ipse matres lactauerint vberibus suis. Fecit autē abraam ęgnā magnā: quando ablactatus est isaac filius eiº. Nō mediocre istud: nec vsitatū. Non eñ qz a nutricis lacte subductus est puer magnū cōmunum exhibuit abraam: sed qz idoneus habitº est isaac fortioris gratię cibo & virtutis alimento: nō adhuc vt coūtibꝰ lacte potandus: sed epulis solidioribꝰ mandatorius celestiū: mentis suę lacertos firmans. Prosperitatē cito sequit inuidia. Pepererat sara: ablactauerat filiū: vidit ancillę filium ludentē cum filio suo isaac: & dixit ad abraam: Ejice ancillā & filiū eius. Nō eñ hęres erit filius ancillę cū filio meo isaac. Durum erat hoc visum abraę vt ejceret filium suū: licet eum quē susceperat ex vernacula. Et tu noli te miscere ancillę: ne suscipias ex illa filiū & vroꝛ tua nō patiatur cohęredē illum filio suo fieri. Videꝫ eñ hinc solui gratiā matrimonij. Certe si incidisti & habes filiū: ejice ancillā: & filiū eius. Melius est eñ vt ancilla ꝯ vroꝛ recedat: & filius ancillę ꝯ legitimº ejiciatur. Ęt si dubitaueris: si cōtempseris vroꝛis tuę sententiā: & durum tibi visum fuerit: dicit tibi deus qō dixit abraę: Quod illi eñ dixit tibi dicit: & omnibꝰ dicit: Non sit durum ante te de puero & de ancilla. Omnia quęcūq; dixerit tibi sara: audi vocē eiº: quonīā in isaac vocabitur tibi semē. Nusq; alibi dixit: Audi vocē vroꝛis tuę: nisi hic: id est: fecisti iniuriā vroꝛi tuę: & nō mitigasti affectum eius: suscepisti ex ancilla filiū: et nō honorasti vroꝛ filiū. Nūquid potest in ancillę filio semen tuū vocari? Nō vtiq;. In legitimo eñ filio vera successio est. Sed veꝛis qz filius tuus est: ne forte electus intereat atq; occidat. Nō ei deerit mea gꝛa. Omnes alit deus noster: suffulsit vniuersos: et iustos & iniustos. Deniq; & pluit sup iustos
Matth. 5. & iniustos. Sicut fecit abraā: facito & tu: Ejice ancillā vt secura vroꝛ & inoffensa maneat domi. Ejice & ancillę filiū: vt nō habeat hęreditatis consortiū: qui non habet originis ꝓiuilegium.

De tēptatione abraae: & multiplici eius ꝓbatione: Ca. VIII.

Ęt factū est: post hęc verba deus tēptauit abraam. Aliter de⁹ temptat: aliter diabolus. Diabolus tēptat vt subruat: deus tēptat vt coronet. Deniq; ꝓbatos sibi temptat. Vnde & dauid dixit: Proba me deus: & tempta me. Et sanctum abraā ꝓbauit ante: & sic temptauit: ne si ante temptaret qꝫ ꝓbasset: grauaret. Probauit eum cū ecce de charra iussit: & obedientē reperit. Probauit eum fidei titulo frętus liberauit nepotē: cū de ꝓeda nihil attigit: cū ꝓmisit seni filiū: & cū esset centū annorū qꝫuis sarę genitalia ꝓsideraret emortua: tamē credidit: nec fide hęsitauit: qui posset hęsitare ratione sterilitatis aut senectutis: ꝓbauit eum hospitij sedulitate. Probatū igit quasi fortioꝛē temptandū putauit maioribꝰ: et quibuslā imperijs durioribꝰ. Et hic quidē exemplo docemur: qz veris ꝓbatur quisq; tēptatur autē cōpositis & fictis. Nō eñ volebat deº immolari a patre filiū: nec impleri hoc munº volebat: qui ouē ꝓ filio immolādam obtulit: sed temptabat affectū patris: si dei ꝓcepta ꝓferret filio: ne paternę pietatis cōtemplatione vim deuotionis inflecteret. Et dixit ad eū: Abraam: abraā. Repetitione nominis mentē excitat vt esset paratior. Deniq; respōdit illi: Ecce ego. Et dixit: Accipe filiū tuum dilectissimū quē dilexisti isaac: & vade in terrā excelsam: & offeres mihi illum holocaustū in vno montiū quē tibi dixero. Nō sinit ociosum esse affectū patris. A principio eū stimulat: & pungit pietatis aculeis: et filij nomē addit ad nomen necessitudinis & vim amoris. Nō satis putauit dixisse filiū: adiungit amantissimum quē dilexisti isaac. Quid est qō ait: Quē dilexisti: & nō dixit: quē diligis? Possumus qdem vti ad defensionē scripturę cōsuetudine diuinę: qz ꝓterita plꝰq; ponit ꝓ futuris vel ꝓsentibus: vt in euāgelio habes: Hic est Matth. 3.
filius meus dilectissimus in quo cōplacui: cū vtiq; sp in filio placeat pater. Et in psalmo habes: Dixit dñs dño meo sede a dextris Ps. 109.
meis: cū sp sedeat. Possumus tñ & amantissimū ad ꝓsens accipe: & quē dilexisti ad id vt nō recenti quodā impulsu amoris: sed inolito diu & ꝓbato amore significaret dilectuꝫ.

Sancti

Qđ esi ad tempus augetur: ad tēpus resolvitur: qđ aūt deus aut semp placuit: cito aboleri nō potest. Potest ꝛ illud nō absurdus videri: qz morituros plus diligimus. Hoc ē quē ante dilexisti: quasi iam nō diligat immolandū. Nec ociose addidit nomen sancti ysaac: hoc est: cum quē suscepisti de vxore vnicum: suscepisti in senectute: suscepisti tā quam fidei tuę pręmiū: remunerationē operum tuorum suscepisti ex pmissione dei nō cōiugis fecunditate: ex qua aliū sperare nō possis: offeres mihi holocaustum: sed pius vade in terrā excelsam. Interponit spacium ne ficipitari subito videatur affect⁹: vt illa dilatione obrepat pietatis gratia desiderū patris. Adiecit: In vno montū quē tibi dixero. Et hic similiter vt dū ascēderet senex infringeretur impetus: laxaret dextera: deficeret intentio: dum quęreret montē discere: dediscere aparatum. Exurgens aūt nō solum sequenti die: sed etiā diluculo vt attulisse nox moras studio festinantis patris videret: strauit asinā suam: ꝛ sumpsit secum duos pueros: ꝛ ysaac filium suū: ꝛ cōcidit ligna ad holocaustum. Docemur parata omnia ad sacrificiū dei ferre. Discimus etiā aparatū sacrificij: ꝛ ministerij munus ipsi nobis vēdicare: nō delegare alijs. Senex abraam: ꝛ dives pecoribus: atq; abundās seruitorū: nō quęsiuit comitatus sui agmina: ipse quoq; ligna scidit: ꝛ obsequia maiora viribus suis nō intermisit. Venit autē ad locum quē dixit illi deus die tertia: ꝛ cū duobus ipse tertius pficiscatur: hostiā suam secum ducens: ꝛ die tertio ad locū sacrificij venit. Salutaris hic numerus: ꝛ cōueniens sacrificaturis. Denicq; ꝛ in posteriorib⁹ moyseo dicit ad pharaonē regem ęgypti: Exo.5. Iam triū dierū ibimus: et immolabimus deo nostro: sicut dixit nobis. Et recte tertio die celebratur trinitatis sacrificiū. Et respicięs abraam oculis: vidit locū a longe. Sollicite explorat implere. Huius senilem studio celeraret gradū: tamē hoc serum putans pcedebat oculis: vigebant singulorū officia membrorū: licet senilia membra nō possent vigere. Solet hebetare visus senum: vt etiam ppinqua nō facile conspiciant. Hic nō solum vidit locum: sed etiaz longe positus aspexit. Nec dubitauit vidisse: sed ait pueris suis: Sedete hic cum asina: ego autez et infans ꝑtransibimus vsq; illuc: ꝛ cū adora-

Ambrosij

uerimus: reuertemur ad vos. Merito typ⁹ in asina: qz ꝛ veritas in pullo asinę. In hoc esi animante figuratur populus gentiliuz: ante oneri subiectus: nunc christo subdit⁹. Ysaac ergo christi passuri est typus. Venit in asina: vt crediturū populū nationum significaret. Ideoq; ꝛ dom⁹ cum ad subeū dam p nobis passionē veniret: pullum asine soluit: quē ipse pscientia mitem atq; māsuetum iam christo sua terga credentē ascēderat. Qđ autē ait: Ego ꝛ puer pertransibimus viam: demonstrat qđ non deficeret in tanto aparatu pater: nō cęderet filius: aut quia ptransirent pietatis remedio tanti fanoris austeritatē. Addidit: Ad vos reuertemur. Prophetauit qđ ignorabat. Ipse soluo disponebat redire: immolato filio: sed dom⁹ per os eius locutus est qđ parabat. Captiose autē loquebatur cum seruulis: ne cognito negocio: aut impediret aliquis: aut gemitu obstreperet aut fletu. Accepit autē ligna holocausti: ꝛ imposuit ysaac filio suo: accepit ꝛ ignem ipse in manu ꝛ machęram. Cōsecratur sacris hostia ministerijs: ꝛ commendat futura. Quę pietatis hostia: pij ante ministerij vectura est. Ligna ysaac sibi vexit: christus sibi patibulum crucis portauit. Abraam comitabat filium: pater christum. Nec ysaac solus: nec iesus sol⁹. Denicq; ait: Solum me relinquet⁹: ꝛ nō sum solus: quia Joh.16. pater mecū est. Dixit autē ysaac ad abraam patrē suum: Pater. Qui dixit. Quid est fili? Pulsatur pietatis vocabulis patrio affectus: ꝛ fluctibus quibusdum hinc atq; inde tundit. Filius vocat patrē: pater dicit fili: vt ipso verborū sono se recognoscat pater: q̄ impossibile est vt ferire possit: cui⁹ se vulneri subijcere optaret. Hęc nomina vitę solent operari gratiā: nō ministerij necis: hęc vocabula incitari ad pietatē: non ad mortē solent. Addidit ysaac dicēs: Ecce ligna: vbi est ouis ad holocaustū? Et hic pphetat sermone nō scientia. Ouis esi a domino ad sacrificiū parabatur. Respondit denicq; similiter ꝛ abraam: Deus ꝓuidebit sibi ouē ad holocaustum fili. Inflexibilis a studio deuotionis minister vocare filium frequenter nō timet: ita erat intentionis soliditate fundatus: ꝛ hoc se meliorem patrem putabat: hoc sibi in perenne mansurū iudicabat filium: si eum immolaret deo. Non solū autez hoc pphetauit qđ statim accidit: q: de⁹ p-

uidit sibi ꝓ isaac hostiā: ⁊ reddidit patri filiū: Uerū illud magis q̄ nō hęc hostia diuine esset dispositiōis: ꝑ alia esset hostia quā deus sibi pararet vt mundaret orbē terrarū: illa esset omniū⁹ acceptior: ꝓ quā multi patres offerrent filios suos: vt moriank in christo: ⁊ cōsepeliank in dño. Quāti patres occisis martyrio filijs: lętores ab eorū tumulo reuerterūt? Uenit abraā ad locum sacrificio ꝑdestinatū: ⁊ edificauit ibi aram: ⁊ imposuit ligna. Quanta molimina immolaturi: ne raptus subito ad immolandū ęstimaret? Et colligatio manuū⁹ ac pedibus isaac filij sui: imposuit eū in arā supra ligna. Recrit filio manuū⁹ suis vincula pater: ne refugiendo filiꝰ ⁊ vi ignis exustꝰ peccatū incurreret. Et dixit angelus: Abraam abraā. Tenuit quodāmodo manū eius diuina vox: ⁊ ictū vibrantis occupauit dexteraꝝ. Nō semel vocauit: ne aut nō plene audiret: aut fortuitam vocē putaret. Sic reuocauit: quēadmodum imperauit. Repetiuit vocē taniꝫ veritus ne ꝑueniretur studio deuotionis: ⁊ vna vox imperū ferientis reuocare nō posset. Nō inijciat inquit manū in puerū: neq̄ faciat ei quicquā. Nunc ēñ cognoui: q̄ timeas deū tuū: ⁊ nō pepercisti filio tuo dilectissimo ꝓpter me. Hoc est dicere: Affectū tuū iquisiui: nō factū exegi. Temptaui mentē tuā: si etiam filio dilectissimo nō parceres ꝓpter me. Nō aufero q̄ donaui ipse: nec hęredē inuideo quē largitus sum nō habenti. Hec oculose hic quoq̄ ei dilectissimū filiū dixit: vt illud quod supra dixit: quē dilexisti: ita dictū ostenderet: ne ęstimares q̄ iam diligere desisset. Et respiciens abraam vidit: ⁊ ecce aries vnus hęrens in virgulto. Qua ratione arietē? Quasi prestantē vtiq̄ cętero gregi. Qua ratione suspēsum? Ut aduerteres hostiam illā nō esse terrenā. Qua causa cornibus suspensum: nisi q̄ carnē suā virtute superiore a terris leuaret: Iurta q̄ scriptū ē: Esa.9. Cui⁹ principatus sup humeros eius? Quis vtiq̄ significat: nisi ille de quo scriptuꝫ est: 3.148. Exaltauit cornu populi sui? Cornu nostruꝫ christꝰ est: qui ꝑstitit omniū⁹: sicut legim⁹: 3.44. Speciosus forma ꝑ filijs hominuꝫ. Solus eleuatus ⁊ exaltatus a terris: quēadmoduꝫ ipse nos docet: cū legitur: Ego non sum de hoc mundo: ego de supnis sum. Hunc vidit abraam in isto sacrificio: huiꝰ passionē aspe- Joh.8. xit. Et ideo ipse dño ait de eo: Abraam diē meū vidit: ⁊ gauisus est. Unde ait scriptura: Uocauit abraam nomē loci illi⁹: dominus videt: vt dicant hodie: Dñs in monte apparuit: hoc est: q̄ apparuerit abrae: reuelāt futurā sui passionē corporis qua mundū redemit: demonstrans etiā genus passionis cū suspensuꝫ ostendit arietē: virgultū illud patibulū crucis. Et in hoc ligno ꝑstantissimus ductor gregis exaltatus omnia traxit ad se: vt ab omniū⁹ cognosceret. Unde ⁊ ipse ait: Cū exaltauerit filiuꝫ hominis tunc Joh.8. cognoscetis q̄: ego sum. Hinc quoq̄ ꝓmeruit deū abraam. Denięq̄ hęc est tertia benedictio. Tres ēñ plenarias accepit benedictiones. Unā post victoriā qua liberauit nepotē qū occurrit illi melchisedech: quando dixit ei dñs: Respice in cęlū: ⁊ enumera stellas si poteris: sic erit semen tuū. Et credidit abraam deo: ⁊ reputatū est illi ad iusticiam. Aliā quādo iussus ē nominari: ⁊ signaculā accepit circūcisiōis. Tertiā quādo vnicissimū filium suū holocaustū deo non dubitauit offerre. Hęc iterū benedictio ꝑstitit superioribus. In illis ēñ ꝓpagatione seminis abrae ꝓmisit futuram: In hac autē ait: Et benedicētur in semine tuo omnes reges terrę: quoniā audisti vocem meam. Et nos ergo audiamus vocem dei nostri: ⁊ obediamus ꝓceptis eius: si volumus apud eum inuenire gratiam.

De morte vroris abrae: fletuq̄ eius: ⁊ sepulture officio. De sollicitudine quoq̄ ipsius ad puidendū filio suo isaac de vrore: Ca. IX.

Deus qui sequitur habet mortē vroris: fletū mariti: sepulturę officiū: quibus maritalis affect⁹ ꝓbat. Et surrexit abraā a mortuo. Docemur vt nō diu⁹ inhęream⁹ mortuis: ꝑ quantū satis est officij deferamus. Festinauit aūt ꝓ loco sepulchri preciū soluere cū gratis darek: vt nō in alienis locis sed nostris poti⁹ ędificem⁹ tumulos parentū vel primorū. Sępe enim cū alienationib⁹ possessionū: venales fiunt quę in hiis locis sepulturę sunt. Hoc autē ideo abraā fecit: q̄ nondum erant hmōi dei templa in quib⁹ fidelium in dño reliquię conderēt. Senuerat itaq̄ abraā: qō boni est patris debuit vroꝛē puidere filio: sed ꝓpt oraculū dei: nō poterat redire eo vnde iussu erat exire. Habitat aūt in terra chananęoꝝ: ex quoꝝ genere legitimā successionē

sibi quærere fugiebat. ¶ Et vocauit puerum seniorē domus suę: & dixit ei vt iuret in charam: & de primis suis vtrē peteret iuniori dño suo. ¶ Disce hinc: q etiā seniorio ętatis seruuli: pueri dicāt a dñis: vel a ḡbusq potioribus. Vñ & quidā poeta hoc sequendū putauit: siue in eo: ū vsum qui sibi docti & sapientes videnf ipse hoc reperit: siue de nostris ipse transtulit: siue trāslatū inuenit. Pascate vt añ boues pueri submittite tauros. Unde & pueros dicimus: qā seruulos significamus: nō ętatē exprimētes: sed conditionē. Aduerte nunc virtutē boni patrisfamilias: & cōsidera primū qō munus: & cui mandet: vt & tu ita instituas seruulos: vt liberis tuis paternū affectū deferant: officia exequanf. Inuentus est de seruulis senior: tamē qui ad vtrē ,puidendam dño iuniori eligeretur: & cōstrictus vt iuraret & mitteret manū sub femur dñi sui. Per femur generationem intelligimus. Generatio aūt abrę
Gal.3. christus est. Unde aplūs ait: Abrę inquit dictę sunt ,promissiones: & semini ei⁹. Nō dicit: & seminibus quasi in multis: sed sicut in vno: & semini tuo qō est christus: ostendens p ipsum nobis sanctū sacramentū: p ipsum tutum auxiliū fore. Cōstrinxit aūt eū vt nō de semine chananęo ꝙ vtrē accerseret dño suo: quorū generis auctor patrē nō honorauerat: & ideo maledictiōis hęreditatē transmisit in suos: vt cognoscam⁹ fidem & quandā hęreditatē de auctoris ,spatia in his requirendā: quos nobis volum⁹ adiungere.
Ps.17. Cū sancto eñ sanct⁹ eris: & cū puerso puerteris. Si hoc in aliis: quātomagis in cōiugio: vbi vna caro & vnus spūs est? Quō autem potest cōgruere charitas: si discrepet fides? Et ideo caue christiāe: gētili aut iudęo filiā tuam tradere. Caue inquit gentilē aut iudęam atq alienigenā: hoc est: hęreticā: & omnē alienā a fide tua vtrē arcessias tibi. Prima coniugij fides: castitatis gratia est. Si idola colat: quotū ḡdicank adulteria: si christū neget qui ḡceptor & remunerator est pudicitię: quō potest diligere pudicitiā? Si christiana sit nō est satis: nisi ambo initiati fuerint sacramēto baptismatis. Simul ad oratiōnē nocte vobis surgendū est: & cōiunctis ḡcibus obsecrādus deus. Accedit aliud insigne castimonię: si credat a tuo deo tibi qō sortitus eo coniugiū datū. Unde & salomō
Prouer.19. ait: A deo inquit ḡparabitur vir vtor. Nō possunt hoc dispares fide credere: vt ab eo quē nō colunt: putent sibi conubij imptiā gratiā. Ratio docet: sed amplius exempla cōmouēt. Species illecebra mulierio decepit etiā fortiores maritos: & a religione fecit discedere. Et ideo tu vel amori cōsule vel errorē caue. Primū ergo in cōiugio: religio quęritur. Ideo abraā ,primā quęsiuit dare vtorem filio suo. Et tu ,primā quęre. Quis est ,primus? Qui fecit inquit misericordiā. In Luc.10 euāgelio hoc dixit dño iesus. Et tu ,primaz seminis abrę require: & ꝓpinquā ,primi tui. Semen abrę christus: ipse est ,primus omniū: q̄ sup omnes fecit misericordiā: tollens peccatū mundi. Et deinde quid in vtore quęrat. Nō aurum: non argentū quęsiuit abraam: non possessiones: sed gratiā bonę indolis. Deinde interrogat⁹: si nollet venire mulier: vtrum nā eo filiū dñi sui duceret: ait: ¶ Attende tibi: ne reuoceo filiū meū illo. Dñs deus cęli: & de⁹ terrę accepit me de domo patris mei: & de terra in qua nat⁹ sū: qui locut⁹ est mihi & iurauit dicēs: Tibi dabo terrā hanc: & semini tuo: ipse mittet angelum suum ante te: & accapies filio meo vtorem inde. ¶ Si noluerit tecū venire mulier: in terram hanc: purus eris a iuramēto hoc. Quo ,pficiat hoc: cōsidera diligētius. Nō licet tibi accipere alienigenam. Sane si christianā se faciet: & laudez habebis et ea. Ne te ḡ si recusauerit christiana fieri studium nuptiaz a fide deflectat: instruit lectio. Abraam eñ sequentē deduci ad monuit: re fidētē nō expetit: nec eo filiū pgere. Sane domui sui qui se ab incolatu terrę in qua habitabat addurerat nō defuturā misericordiam: vt ꝓiret studio pientior & puellę inclinaret animū. Quasi ,ppha hoc dixit in causa filij: & quasi moralis doctor docuit te sperare de dño: q iuuare dignet incrementum fidei quęrentē. ¶ Et surgens puer: ,pfectus est in mesopotamiā: & iuxta voti seriē qō ,pficiscens seruulus vouerat: occurrit ei rebecca: habens hydriā sup humerū: virgo speciosa valde: quā vir nō cognouerat. Descendit aūt ad fontē: & impleuit hydriam: dedit puero bibere: adaquauit omnes camelos ei⁹. Unde puer abrę accepit inaures aureas singularū dragmarū: & duas viritas dedit in man⁹ ei⁹: decē aureoū pondus earū: & quęsiuit ab ea si locus esset hospitio: & cuius esset filia. ¶ Simplicitas quidē moralis

erpiimiſ:q nullus fierit vel in cõiugij petitione ambitioni locus:ſed dño ꝓſul cõiugij petitionem impleuerit. Tũ ſpectare licet eccleſie myſteria. Vbi inuenit eccleſia: niſi in meſopotamia? Inde quęrit:ibi accerſit:ibi duobus ſtipat fluminib⁹:lauacro gratię:et fletu pęnitẽtię. Etenim niſi pcta ꝓpria defleuerio:niſi gratia baptiſmatis acceperis:nõ tibi acquirit eccleſie fides: t q̃dã cõiugalis copula:muniunt eã tigris:hoc eſt:prudẽtia:t euſtates: hoc eſt:iuſticia t illuminatio fructuoſa:ta barbaris ſeparãs gentib⁹. Virgo autẽ ſpecioſa valde:cui⁹ decorẽ nullus corrupit ętas. Specioſa valde:q: ſpecioſus et ille ſ̃ filijs dominũ qui eam acquiſiuit ſibi. Quã vir nõ cognouerat. Nulli enim viro erat copulę suo:ſed ſoli chriſto debita. Hydriam habens ſup humerũ:qua lauat act⁹ domin̄ũ. Et q: ex ꝓgregatiõe gentiliũ cõſtat:q̃ ſuos lauit. Ideo legio:q: deſcendit ad fontẽ: Ioã.4. t impleuit hydriã t aſcendit. Samaritana illa venit ad fontẽ:ſicut in euãgelio ſcriptũ eſt. Sed nõ deſcendit:putea⁹ ei videbat:nec impleuit hydriã. Deniq; ait: Hydriã nõ habeo. Non habebat vnde act⁹ ſuos lauaret. Hęc ſola deſcendit:hęc ſola cognouit fontẽ verũ:hoc eſt:nõ aquę fontẽ:ſed vitę ęterne: Ps.35. ſicut dixit dauid:Quã apud te eſt fons vitę t in lumine tuo videbim⁹ lumẽ. Ideoq; habuit q̃ daret ſitientib⁹:quia credidit. Mulier quę nõ credebat:ait fonti huic volenti ſibi potũ dare: Vnde mihi habes dare aquã viuam:Hęc autẽ habuit vnde nõ ſolũ puerũ ſed etiã camelos adaquaret: quę nõ ſolũ in ſtos rigare cõſueuit:ſed etiã inſuſtos replere. Ideo accepit inaures aureas: t vrnias q̃s miſit abraam:tanq̃ meritoꝝ ſuoꝝ pręmia. Fortaſſe audientes hęc filię quę ad gratiaꝫ dñi tenditis:t vos ꝓcemini vt habeatis inaures t vrnias:t dicatl: Quomõ ꝓbibes hoc epiſcope:vt habeam⁹ q̃ rebecca accepit ꝓ munere:t hortaris vt ſimules ſim⁹ rebeccę? Sed non has inaureo rebecca habebat:t vrnaſ quę lites in eccleſia ferere ſolẽt: quę labunt frequẽter:alias inaureo habebat quas vtinã vos habeatis:alias vrnias. Inaures rebeccę:pũ audit⁹ inſignia:t vtię rebeccę ornamenta factoꝝ ſunt. Has inaureo habebat:quę nõ grauarent aurẽ ſed demulcerẽt. Has vrnias quę manũ nõ materiali auro onerarent: ſed ſpiritali actu leuarent: Ideo t fratri t parẽtib⁹ in hoc placuit ornatu. Et tu ſume inaureo quas tibi abraam reliquit:ſume quas trãſmiſit vrnias. Audi verba dñi dei tui ſicut ipſe audiebat:exequere iuſſa ſicut ipe ꝓperauit implere. Pueniemus aũt locus ad inſtruendos eos q̃bus aliquid inungit:q̃ nõ puto mãducauit puer abraę appoſitũ ſibi panẽ:q̃ mandatum dñi exequerer. Quo ſpetrato vaſa aurea t argentea t veſtem dedit rebeccę. Vbi ſponſata eſt eccleſia:acceperuaſa aurea t argentea:in quib⁹ eſſet theſaurus fidei. Sũt etenim vaſa in honorẽ:ſunt t in contumeliã. Quę ſint ea vaſa audi:habemus theſaurũ 2.Cor.4. in vaſio fictilibus. Vaſa fictilia:corpora noſtra ſunt:fides noſtra theſaur⁹ eſt. Et fortaſſe iam etiã ipſa corpora noſtra quę theſaurũ habẽt aurea ſunt:q: ſunt plena ꝓdentię: t argentea vaſa ſunt: quę videnꝫ mandati ęcleſtis alloquijs refulgere. Honorati autẽ t parentes muneri⁹:cõſulit puella non de ſponſalibus:illa enim iudicii ſpectat parentũ. Nõ eſt enim ẽginalis pudoris eligere maritũ:ſed iam deſponſata viro de pfectionis ꝓfuit die. Nec immerito dilationẽ nõ attulit. Pure etenim ꝓperare debuit ad marituꝫ. Vnde illud euripideon q̃ mirãtur plerique: vnde tranſlatũ ſit manifeſtuꝫ eſt. Ait enim in ꝑſona mulieris:quę tñ marituꝫ volebat relinquere:t ad alias petebatur nuptias.ῥύμᾶτόν μόν πάτηρ ἐμόσ μερίμν ἐκεῖ τού κόραπόσ χεῖ τὺν ἐμόν. Hoc eſt:Sponſalũ quidẽ meoꝝ pater me⁹ curã ſubibit. Hoc enim nõ eſt meũ. Ergo q̃ t ipſi phi mirati ſunt: ſeruate virgines. Adulier etiã ſi qua amiſſo cito marito adoleſcẽtula laqueum infirmitatis ſuę timet incidere: ſi vult nubat tantũ in dño: vt electionẽ mariti parentibus deferat:ne appetentię eſtimeꝫ auctor:ſi ipſa de nuptijs ſuis electionẽ ſibi vendicet. Expetita enim magis debet videri a viro:q̃ ipſa virũ expetiſſe. Verecundiaꝫ ꝓmittat anteq̃ nubat:quo ipſiuꝫ cõiugium plus cõmendet verecundia. Sed illi verba imitanꝫ:opera imitari nequeũt. Inelſe q̃s in eo pręclarũ eccleſie myſteriũ liquet: eo q: nemo auſus ſit eã ante chriſtũ vocare. Soli enim chriſto hęc erat vocandarũ nationũ reꝑſita ꝓgratiua. Vocata aũt nõ fecit moram:t ideo acceptio dño:q: ꝓſius iudęorũ qui erat ad ęqua vocatus dign⁹ non fuit venire:cõgregatio autẽ gentiũ ſimul vt accerſiri ſe vidit:occurrit. Deniq; vt ſcias nõ ſine

mysterio esse: cū veheretur camelo venit ad sponsuz: eo q populus nationū beluina q/dā horridus meritorū deformitate: qui for/me sue nullū haberet decorē: fidē esset atq; p̄sensū ecclesie receptur⁹. Nec illud ociosū: q cū veniret Rebecca vidit isaac deambu/lantē: t cū interrogasset quis esset: cognito q ipse esset qui ducerek vxor: descendit t ca/put suuz obnubere cepit: docens verecūdi/am nuptijs p̄ire debere. Inde ēt ex nuptie dicte: q pudoris gratia puelle se obnube/rent. Discite ergo virgines quēadmodū ser uetis verecundiā: ne intecto capite p̄deat ante extraneos: cū rebecca iam desponsata designatū maritū aperto capite nō putaret videndū. Quis ille est seruulus qui p̄uidit has nuptias? Un⁹ vnq; de apl̄is: t ille ma-
Act.15. xime qui ait: Viri fratres: vos scitis q a di ebus antiq̄s in nobis de⁹ elegit: ex ore meo audire nationes verbū euāgelij. Vel ille qui doctor appellat⁹ est gentiū. Ipse enī cum le/gūtur ait iohānes euāgelista: acquirūt chri sto animā: vt credat que ante nō credidit: t cupientib⁹ christū videre: sermonib⁹ demō/strāt suis. Itaq; abraam celebratis filij nu/ptijs: longeua state: t bona senectute com/plenit diem.

Sancti Ambrosij episcopi: de Abraam primus liber explicit.

Sequitur annotatio capitulorū secundi libri eiusdem.

De cōtinuatione huius libri ad p̄cedentē: cū pulchra p̄fundioris intellect⁹ apertio/ne: t qua ratione mēti dicak fiant t abraā dictum est: vt exeat de terra: cognatione: t domo sua. Quomō etiā volens p̄fectaz purgationem cōsequi: a tribus se debeat dislungere. La. I.

De exitu abraā quēadmoduz locutus est ei domin⁹. Et q p̄cessus illi⁹ viri p̄positus sit nobis ad imitandū: t scriptus ad expe rimentū: ac qualiter reformet se mens in abraam: t p̄ graduo t incrementa se colli/gat. La. II.

De pambulatione abraā vsq; ad locuz vbi dñs sibi apparentē vidit: quē q̄diu chal/deus fuit videre nō poterat. Et etiā mēo q̄diu chaldaicis erroib⁹ inflectit: deum nō videt. De edificatiōe quoq; aræ p̄ abra am t inuocatione nois dñi. La. III.

De abitu abraā t demoratione in deserto: descensuq; in egyptū. Et etiā mens tunc p̄betur ac temptet quādo est in deserto. Quid p̄terea significet q abraam descen/dens in egyptū: dixit sarē: ne se vxorē sed sororē eius appellaret. Quid etiā increpa/tio abraā p̄ regem egypti: vxorisq; restitu/tio t abeundi licētia. La. IIII.

Discessus abraā de egypto cum vxore sua sara quid significet. Quid etiā q eo indu citur reduxisse vnde in egyptū descēderat. Cur p̄terea diuitias eius scriptura expres serit. Et vtrum loth quoq; nepos eius di ues fuerit. La. V.

Qua ratione scriptū sit: Et loth qui ambu/labat cum abraam. Cur etiā dictum sit q nō capiebat eos terra. Qui p̄terea sint pastores: t quoꝝ animantiuz. Que rixa inter pastores abraā t inter pastores loth: t quomō illam sedare curauerit abraam. Quāta quoq; p̄miserit ne loth discedere cogeretur. De insolentia denicq; ipsi⁹ loth t electionis nescientia. Et quid nos elige re debeamus. La. VI.

Quomō ex locutione dñi ad abraam t ostē se sibi terre p̄missione doceamur quantū meno supfluis portionib⁹ t irrationabilī/bus exhaust⁹: p̄ficiat. Quēadmodū etiā instruamur ex triumpho quattuor regu cōtra quinq;: quantū vitia vitijs adiunc/ta noceant. La. VII.

Quēadmoduz ex oblatione melchisedech āmoneak meno plena prudentie ac iusti/cie: vt deuotior sit erga dei cultū. Et q ex petitione regis sodomoruz: vbi se vicisse putat tēptari se discat: t qualiter ex abraā responsione cōtagium intēperantie decli/nare possit. Cur p̄terea post cuentū belli: mercedē domin⁹ spoponderit. Quid de/nicq; significet q abraā cura posteritat⁹ fu/it. Ac de mystica interp̄tatione totius sa/crificij abraā. La. VIII.

Quid sibi velit q post solis occasum exces/sus cecidit sup abraam. Et quomō ei non tam que futura erāt declarabant: q̄ p̄ q̄si bebantur que faciēda forent. Quid p̄te rea singulariter p̄ superiora auctor signifi/cari arbitret. La. IX.

Quid significet oraculo domini ad abraaz dicentis: Semini tuo dabo terrā hanc t̄c. Ad quid etiam pertineat sara vxor abraā que sterilis fuerat: Et q̄d ancilla ei⁹ agar significet. Qua ratiōe p̄terea sara cōclusa

fuerit: ꝛ agar filios pepererat. La. X.
Quid nos doceat oraculuz quo dictum est abrae: Circūcidatio omne masculinū vestrū ꝛc. Quō etiā plerīq; moueant ex hoc q̄ dño dixit: Quoniā qui non fuerit circūcisus masculus ꝛc. Qua ratione ꝓterea sarę vna littera fuerit addita: ac de futuri filij ꝓmissione ꝛc. Quid deniq; significet q̄ abraam in faciem ceciderit. Et de ꝓmissi cōsummatione: ꝛ responsione dñi ad abrae petitionē. La. XI.

Finis.

Liber secundus sancti Ambrosij episcopi de abraam: In quo altiori sensū ꝑ historiā diuersarum ꝑsonarum virtutis forme ꝓcessum explicat: feliciter incipit.

De cōtinuatione hui⁹ libri ad ꝑcedentē: cum pulchra ꝓfundioris intellectus apertione: ꝛ qua ratione menti dicat sicuti ꝛ abrae dictū est: vt ereat de terra: cognatione: ꝛ domo sua. Quomō etiam volens perfectā purgationē cōsequi: a tribus se debeat disiungere: La. I.

Oralem quidez locū ꝓsecuti sumus qua potuimus intellect⁹ simplicitate: vt qui legunt motum possint sibi haurire magisteria. Sed q̄ ex vtraq; parte acuta est acies gladij: ex vtraq; parte ꝑiculosa. Similiter verbū dei q̄ est acutius omni gladio acutissimo: penetrās vsq; ad diuisionem aię: ꝗ cūq; cōuerteris paratuz inuenies ꝛ opportunū: vt animā legentiꝫ ꝓtranseat ad reuelanda ꝓphetarū scripturarū enigmata. Vbi nō absurdū reor referre ad altiora sensum: ꝛ ꝑ historiā diuersarū ꝑsonaꝝ virtutis formę quendā ꝓcessum explicare: maxime cū iam in adam intellect⁹ ꝓfundioris exordia degustauerimus. Adam etenī mentē dicimus: cuiꝰ esse sensum significauim⁹: serpentis specie delectationez expressimus: sed ibi de sūma beatitudine: ꝛ quadā naturali virtutū amęnitate per circūscriptionē sensus ꝛ delectationis illecebram deflexus ad culpaz est. Hic aūt ꝓfectū mētis speculari dat. Hoc enī legislatoꝛ, quide egit: vt quēadmodū lapsum mentis demōstrauit: vt illas erroris caueremus semitas: ita etiā ꝓcessū mentis ꝛ quēdam superioꝛē reditū significaret: vt quēad modū infracta mens reformare se possit cognosceremus. Purgauerat enī terram dñs in diluuij infusione: lauerat humanę collusionē fragilitatis. Sed nō satis erat ad virtutum ꝓfectū: nisi vt instrueret homo quēadmodū se regeret ꝛ gubernaret. Abraam mentis loco inducit. Deniq; abraam trāsitus dicit. Ergo vt mens quę in adā totam se delectationi ꝛ illecebris corporalib⁹ dederat: in formā virtutis spectāq; trāsiret: vir sapiens nobis ad imitandū ꝓpositꝰ est. Deniq; abraaz sm hebręos ꝛ sm latinos pater dictus est: eo q̄ mens paterna quadā auctoritate cēsione ꝛ sollicitudine totū gubernet hominē. Hęc ḡ mens erat in charra: id est: in cauernis obnoxia variis passionib⁹. Jōq; dicit ei: Exi de terra tua: hoc est: de corpore tuo. Exiuit de hac terra ille cui⁹ cōuersatio in cęlis. Et de cognatione inquit tua. Cognati sunt animę nostrę corpis sensus. Diuiditur in duo anima nra: in id q̄d rationabile: ꝛ in id q̄d est irrationabile. In eo aūt q̄d est irrationabile sensus sunt. Ergo cognati sunt pris rationalis: hoc est: mentis. Et de domo tua inquit exi. Domus mentis ꝓlatum est verbū. Sicut enī paterfamilias habitat in domo sua: ꝛ in potestate habet quē admodū regat domum suā: ita etiaz mens in sermonibus nostris habitat ꝛ gubernat verba nostra: ꝛ vis eius ac disciplina in sermone elucet. Et bonus paterfamilias a primo vestibulo domus ęstimatur: ita etiā de sermonib⁹ nostris mens nostra ꝑpenditur. Deniq; etiā modulū vocē pulsat ꝛ reuocat. Ergo qui vult ꝓfectum purgationē ꝓsequi: disiungat se ab his tribus: a corpore: a sensibus corporalib⁹: a voce. In quib⁹ fūt omnes corpis passiones ꝛ circūscriptiones sensuum quib⁹ decipimur ꝛ illudimur. In nullo enī horū trium bonum. Nec in carne: ꝙ⁹ epicuri schola plerīq; etiā voluptarij dirumpantur laudis corporis delectatione. Nec enī in sensib⁹: qui sępe ludunt. Nec in sono vocis: quę falsis plerūq; animā demulcet cantib⁹ est ꝓfectum bonū hoc incorruptibile. Manifesta autez fides. Mortuo etenī homine caro corrumpit: sensus pereunt: vox amittit: remanet mens immortalis: incorporeā vitā recipiens. Vnde in alte-

ram terrā vocat plenā beatitudine: vbi nō falsa ꝓ veris sicut in hac vita: sed viuam rerum cernat substantiā: eo ꝙ excussa corpꝰ ⁊ sensuū ⁊ vocis nebulosa quadā imagine: corruptibilē caliginē deponat: ⁊ reuelata facie beatę vitę gratiā lustret obtutu. Benedicā inquit te: ⁊ faciam te in gentē magnā. Immortalitatē spondet cū genus ꝓmittit. Genus enī immortale videtur esse. Personę mortales sunt singulorū: vt hominū: vt equorū: vt apum. De quibus ait quidā: At genus immortale manet. Tamen multo illud melius ꝙ gentē magnam dixit: ecclesię perpetuā posteritatē ⁊ generationē illaꝫ supernā quę vere magna est: Et peccato moriamur: ideo renascamur.

De exitu abrae quemadmodum locutus est ei dominus. Et ꝙ ꝓcessus illius viri ꝓpositus sit nobis ad imitandū: ⁊ scriptus ad experimentū: ac qualiter reformet se mens in abraam: ⁊ ꝑ gradus ⁊ incrementa se colligat: Ca. ii.

EXiit abraam quēadmodū locutus est ei dominꝰ. Hinc ferunt gentiles septeꝫ sapientiū sententiā: Sequere deum quasi iumentū suū: cum longe anterior: nō dico abraam sed moyses fuerit: ꝙ quē lex data est dicens: Post dominū deuꝫ tuū ambulabis. Exiuit ergo abraā: in quo nō tam ꝓuectio eius ꝙ animę eius deuotio ⁊ mentis libertas exiuit de corporis vinculis: de illecebris delectationis. Deniq; sic habes: Exiuit abraam quēadmodum locutus est illi deus. Supra habes: exi de terra tua: ꝙ de cognatione tua: ⁊ de domo patris tui: in quo apertū imperiū iubentis expressum: hic habes: quēadmoduꝫ locutus est illi deus: quasi quidā cōfabulationis affectus cōprehēdit: omnia enī fecit quę statuta sunt. Ante factū igitur deꝰ dicit quasi obnoxio: post factū loquitur quasi amico. Amicꝰ est enī deo qui facit quę imperata sunt. Unde
Joh. 16. ⁊ in euāgelio suo dicit dominꝰ iesus: Vos amici mei estis si feceritis quę ego ꝓcipio vobis. Jam nō dicā vos seruos. Sed (vt dixi) ꝓcessus viri sapientis ꝓpositus est nobis ad imitandum: scriptus ad experimentum: nec perfectio. Adhuc enim reformat se mens in abraam quę in homine primo lapsa est. Et ideo per gradus ⁊ incremēta se colligit. Unde ⁊ addidit: Et abiit cuꝫ eo loth: hoc est: declinatio. Jd enim nominis signifi-

cat interꝓtatio: eo ꝙ vt viantes incognitaꝫ carpentes viam: semitis aliquibꝰ sꝑpe fallūtur vt a directo deflectant tramite: ⁊ tamen si prudentes sunt nō deuiant: sed cunctabūdi licet regionis ipsius contuitu viam colligunt. Ita ⁊ abraam nutabūdus quidem tamen tramitē veri sequebat. Ducebatur plęrumq; falsa specie bonorū: sed non penitus inclinabat. Perfecti est enī nō deflectere: prudentis nō penitus declinare. Solus autem ille numq; deflexit: de quo scriptuꝫ est: Ecce virgo in vtero accipiet: ⁊ pariet filiuꝫ: ⁊ vocabis nomen eius emanuel: butyrū et mel manducabit. Prius q; sciat aut ꝓferat mala: eliget bonū: quoniā prius q; sciat puer bonum aut maluꝫ non credet malicię: vt eligat qō bonuꝫ est. Hoc abraam facere nō poterat vt prius bona eligeret q; mala sciret: Sed ꝓcepta inhęrebat celestibꝰ ne declinaret a vero. Jdeo etiā ⁊ septuaginta et quinq; annorū describitur exisse de charra: ꝙ septuagesimo perfecto remissionis numero sensus is sit qui possit inflecti. Delectationes enī horum sensuū faciunt: vt nō semp erecta sit mens nostra: sed aliquādo se inflectat: vt non infra cauernas corporis se intra lanbula voluptatis abscondat. Tamen etiā in his cuniculis positus ita euasit vt sumeret vxorem suā: ⁊ neporē: ⁊ omnē animā quācūq; possederat in charram. Prudētes enī ⁊ cōtinentes virtutis atq; animę possessores sunt: decorē morum mansuetorum eligentes. Qui autē amatores corporis sunt: delectationibꝰ eius irretiuntur: quia irrationabiliū in corporis habitudine omnis virtus est: rationabiliū autē in virtutibus animę ac disciplinis. Propterea scriptum est: Quia possidebat animā suam tanquā liberam regens ⁊ nulli seruituti obnoxiaꝫ. Hoc ergo habet intentio doctoris: eo ꝙ etiam in illius diuerticulis ⁊ anfractibus cōstitutus: vel adhuc cui recentioris vel nondū perfectioris disciplinę locum patētē ad vitia nō ē ita inflexus ad culpaꝫ vt demigrare nō posset. Denique mentē suam ab illa lubrica possessione defendit ⁊ transtulit.

De perambulatione abrae vsq; ad locum vbi dominum sibi apparentem vidit: quē q̄diu chaldeus fuit videre non poterat. Dō etiaꝫ mens q̄diu chaldaicis erroribus inflectitur: deum nō videt. De q̄di-

Esa. 7. Luc. 1.

ficatione quoq; are ꝑ abraam ⁊ inuocatione nominis dñi: La. iii.

EL pambulauit inquit abraam vsq; ad locum sichem ad querꝰ altam. Nõne videtur superflua esse: nisi rationem requiras: cum ⁊ altitudinẽ querꝰ nõ ꝓtermiserit? Sed vbi ratio est: nihil superfluũ. Sichem ẽñ vel humer⁹ vel ceruix significatur: qõ est labors vel exercitatiõis indiciũ. Vnde et iacob vir exercitatus filio suo ioseph eam ꝓcipuã dedit. Ergo quia neq; sine dote nature exercitatio ipsa per se perfectionẽ conferre potest: ⁊ nature gratia destituitur si desit exercitatio: est ẽñ ingeniosi adminiculuꝫ diligentia: inducit⁹ is vir ad cuius imitationẽ formaris ad nature gratiaꝫ adiuncta exercitatione: ita fundatior ⁊ excelsior factus: vt vsq; ad querꝰ altã transiret. Quę arbor vt alta: ita etiã robusta iudicio est. Non facile animã abraę ſeculi huius ꝓcellio esse curuatam: sed manisse sublimem vt se ęternis inquisitionib⁹ ad altitudinẽ diuinę cognitionis eleuaret. Denicq; cõtinuo apparuit illi deus. Rusquã superꝰ habes q; visus esset illi deus. Vnde liquet eo referendũ: quia ꝑdiu chaldęus fuit: hoc est: nõ solum in regione: sed etiã in opinione chaldęorũ: nõ poterat deum videre quẽ intra mundũ quęrebat. Chaldęi ẽñ mũdũ superiorem deũ dicunt: ⁊ etiã sticarum domo: ⁊ stellarũ cursu ferri asserunt ea quę terrena sunt: ⁊ quodã coerceri vinculo. Vnde ⁊ deos stellas apellauerunt: eo q; eas domi narũ quendã habere supernũ credant: quia quędã stellis ad terrena cõpassio est. Oportuit autẽ eos ęstimare: quia qõ comparatur nõ imperatorũ ius nec dominatũ quasi deus possit habere in eis quorũ egrediat compassione cũ sit ⁊ ipse mortalis ⁊ corruptibilis. Mundus quoq; cũ sit factus: vtiq; ipse deus nõ est: ꝙ operator ⁊ cõditor eius. Ergo mens ꝑdiu chaldaicis erroribus inflectitur nõ videt deum: quẽ in his quę videntur non in his quę nõ videntur esse putant.

Cor. 4. Quę autẽ videntur temporalia sunt: nam quę nõ videntur ęterna. Sed nõ temporalis deus. Nõ igitur videt. Non ergo mens ea videt deum quę disciplinã chaldęorum sequitur. Vnde nec abraam primum vidit.

Quomõ autẽ poterat videre eum supra quem alterum esse arbitrabatur? Vbi vero ad aliam demigrauit: nõ regionem sed veram religionem: paratã humilitati: hoc ẽñ significat chanaan: tunc deũ videre ęgpit: et eum cognoscere esse deũ: cuius inuisibilia virtute aduerti ea regi ⁊ gubernari. Hoc ergo scriptura docet: quia abraam a stellarũ obseruatione migrans deũ vidit. Confirmatio testimonij adũgitur: quia in loco aram domino ędificauit ei qui sibi apparuit. Impressus est ẽñ typus iste validus in anima eius: ⁊ manifestata fides veritat⁹. Augetit enim grato viro memoria: ingrato irrepit oblimo. Illi hęrent a quib⁹ adiuuantur: isti labũtur omnia quę cõferuntur. Statuit autem arã sed nõ sacrificauit. Posset mouere nisi meminisset ꝓcessus mentis huius scripturę serie seruari. Et ideo spectabat a deo genus discere sacrificandi. Aduertebat ẽñ irrationabilis animãtis ⁊ mutę pecudis sacrificium dignum diuino cultu hostiam nõ videri. Nondũ in isaac typum cognouerat passionis futurę: nonduꝫ melchisedech dederat ei benedictionis gratiã vt ista cognosceret. Recessit inquit inde in montẽ contra orientem bethel. Incrementũ deuotionis montis significat eminentia: cuiꝰ ascensio indiciũ est vberioris ꝓcessus. Lõtra orientẽ ideo: quia ꝓphetabat venturũ iusticię solem: q; illic sapientia pararet sibi domuꝫ: ⁊ unde per virginẽ suum ꝓdestinaret exortũ. Volebat ergo cognoscendorũ iam mysteriorum lumen accipere. Sicut ẽñ sole mundus: ita splendore sapientię tota mens illuminabitur. Aberitoq; posuit contra orientẽ bethel. Domus enim dei dicatur bethleem in qua natus est christus. Vnde ait per ꝓphetam deus: Et tu bethleem nõ es minima inter principes iuda: ex te ẽñ exiet princeps qui regat populũ meuꝫ. Non dixit cõtra bethleem: sed tabernaculũ ipsum bethleem apellauit. Ecclesia ẽñ iustorum est tabernaculũ. Jam illa quis nõ miretur mysteria q; bethleem iuxta mare galileę est ab oriente? Ereñ anima quę merek templũ dei apellari vel ecclesia: tunditur ſecularium curarum fluctibus: sed non subuertitur: ceditur sed nõ labefactatur: cõmotiones fluctuum ⁊ insurrectiones passionũ corporaliũ facilis ꝓmere ac mitigare. Spectat alioꝝ naufragia: ipsa immunis ⁊ extra periculi: parata semꝑ vt illucescat sibi christus: atq; illumi-

Micheę. 5.

natione iocūditatē acquirat sibi. Sicut enī oculi pascuntur primo diei lumine: ita etiā mens nostra alitur inuentis sapiētię: t quibusdam eius radijs videtur splendescere. Visibilis enī solis radijs terrę vaporantur: inuisibiles autē radij cordis nostri penetrāt interiores recessus. Iterū ędificauit aram: t inuocauit in nomine domini. Processus fidei in domini inuocatōe significauit. Hoc adiecit superiorib⁹.

¶De abitu abrae et demoratione in deserto: descensuq; in egyptum. Ubi etiam mens tunc pbetur ac tetetur quādo est in deserto. Quid pterea significet q; abraam descendens in egyptum: dixit sare: ne se vxorem sed sororem eius appellaret. Quid etiaz increpatio abrae p regem egypti: vroriscz restitutio t abeundi licētia: Ca. iiii.

ET abijt abraam t demoratus est in deserto. Tunc pbatur mens quando in quodaz deserto est: vbi nulla cupiditatū lasciuia: nulla abundantia pecunię: nullus sumptus luxurię. Etenī in hoc deserto esse possim: destitutus ab omni incentiuo cupiditatū: derelictus ab omni delinquendi studio: expoliatus iactantia t timore. Sed quia vel de⁹ nos temptari patitur: vel temptatoz incursat cuz sibi videtur in deserto mens esse quieta ab omni terrenarum voluptatū apetentia: in egyptum impellitur vbi compungi possit. Stimulus enī mentis caro nostra est: t passiones eius cōpunctiones sunt nostrę. Ipsa est egypt⁹ nostra: hoc est: caro nostra: ipsa est afflictio. In banc descendit mens nostra quādo cogitat quę carnalia sunt. Tunc autē ascendit quādo inuisibilia desiderat. Ideo t abraaz dicitur descendisse in egyptum: vt affligeretur. Patitur hoc mens nostra: interdū separat se a corpore: secernit vt singulariter agat in corporalibus intendere atq; adhęrere cupiens. Interdum ppter colligationē animę t corporis inclinat ad carnales voluptates: quibus infirma subijcitur: fortior nō tenetur. ¶Afflictiones igit forti viro coronę sunt: inualido infirmitates sunt. Unde t ille non timebat afflictiones quibus pbare-
2. Cor. 7. tur merito qui dicit: Nam t cum venissem⁹ in macedoniā: nullam requiem habuit caro nostra: sed in omnibus sum⁹ afflicti: foris pugnę: intus timores. Sed vt descenderet in egyptū famel coegit. ¶Etenim ista mentis fames: quādo apetentia carnis huius etundat: t expectatę aquę saluti aduersę sunt. Redigunt nos in angustias corporis cum habendi cupiditas irrepit: luxuria suauitati t cordi iactantia temptamur omnes. Inflectitur etiā sobrius anim⁹: descendit in egyptum: hoc est: in afflictionē corporis. Sic tamē descendit vt quasi aduena ad tēpus incolere: nō quasi ciuis possidere videatur. Justus enim dixit: Aduena sum in terra hac. Et alibi: Heu me q; incolatus meus plongatus est. ¶Descendēs autē abraam in egyptū: hoc est: ad feros t barbaros mores qui virtuti deserre nescirent ne nocerent per inuidiā: dixit sarę: ne se vxorem ei⁹ diceret: sed sororem eius apellaret. Et hinc grande virtutis mysteriū: cui cito inuidet. Et ideo vt inuidiam reprimat: humiliorem se pręstare debet. Nō sibi principatū super omnes vendicet: nō sibi soli sapientiā pręcipuam arroget. Hęc est quā sibi salomon vxorem acquisiuit. Uxor enī pręcipue est viri debita. Itaq; omnes cupiunt tali se copula dignos videri: vt doleant aliquē sibi pręferri. Quis tanta solus potiatur pulchritudine? Soror autē quodam vel iure germanitatis: vel nomine pięriscz sociatur. Et ideo verum amatorē suum integrum ab iniuria reseruat. Unde videntes etiā egyptij qui nō possent discernere: nec virtutis formā cognoscere: vulgari ęstimantes iudicio: induxerunt ad tyrannū: hoc est: ad mentem superbam: quę pondus sapiętię non sustinuit: et ideo afflicta est. Etenī cum animā improbā virtutis intrauerit sermo: redarguit eaz cui pę erroriscz pudore afficit: t plagionis torquet dolore. Nāq; dum in quadam sumus delinquędi libidine: nebulis quibusdā insipientię mens obducitur: t fumo quodā iniquitatis oculi eius caligantur ne videat eorum quę cōcupiscit deformitatem. Sed cuz omnis nebula transierit: t sapientię fulgor fulserit: grauia tormenta exercentur in quodam male conscij secretario. Itaq; grauior nostra mens iudex est cōscientię reatu t iudicio pęnitentię. Et si vel egra per culpam: vel inualida per infirmitatē nō potuerit ser

Ps. 118. Ps. 119.

re ac perpeti virtutis p̄sentiam: dimittit eam: atq; se relegat ne patiatur eam volui in se t adhyrere cogitationibus suis. Et vt infirmiores oculi lucem refugiūt: ita mens inualida sapiētię fulgorem nō sustinet. Ta- Dant.8. les erant gerasemi qui rogabant vt trāsiret de finibus eorū dominꝰ iesus. ¶ Deniq; et iste rex egypti ait ad abraam: Quid hoc fecisti mihi? Quare nō dixisti mihi quia vxor tua est: sed dixisti quia soror tua est: t sumpseram mihi vxorem? Et nūc ecce mulier tua ante te: accipe et recurre hinc. Intueamur animo intemperātem aliquē qui intuitus castitatis gratiā quodam captus eius decore sequēdam putet. Deinde pedisequas eꝰ nesciens quibus colligata incedit: t stipata aduenit: sobrietatē scilicet modestiam acre recundiam: parsimoniā cibi: fugaz lasciuię: pcacitatis petulantiam: cautionē fęminaz: sollicitam custodiam: subito aut obrietatis succensus calore: aut ipsius carnis estuauit occursu formę decentioris nequaquā se teneat: nec legi carnis repugnet: Nōne dicit: Putaui rem facilioꝛē castimoniam sequi: supra humeros meos supra vires meas est. Rarus qui ista iungatur. Vale castitas: recede recede de finibus sensuū meorum. Recurre cito eo vnde hic venisti: non sustineo p̄sentiā tuam. Affligor grauibus quęstionibus: dum tenendū te arbitror: quā tenere nō possuz. Cōuersus deinde ad aliquē monitorem sui: qui studuerit in eius mentē inducere assuetudinem castimonię: allegans nō arduam fore: nec impossibilem: sed pluribus sociam: finitimā studiosis: cōuenientem voluntatis: Quid hoc inquit fecisti mihi? Quare nō dixisti mihi quia vxor tua ēt Hoc est: quę non perfunctorie: sed legitimo teneatur cōiugio: secum maximā vebat dotez: quę inuehat grauia onera matrimonij: t duraę fœnus coniunctionis. Sed dixisti sororem: nullis astrictam legibus: t naturę sociam: nō iure aliquo dotalis census superbam ac potentē. Itaq; imprudens oneruz eius: copulandā eam mihi t tenendam putaueram. Sed intelleri q̄ pondus sit in ea t sarcina: Ecce mulierē tuaz: id est: ecce persuasio tua ante te: accipe t curre. Nolo ante me sit: nolo in meis cogitationibus. Tolle te hinc cum tuis cōsiliis: cum tua admonitione: cito tolle: cito recurre: moras tuas non refero: afflictiones sunt mihi. Satꝭ est q̄ ante deceptus sum. ¶ Et misit alūnos suos quibus vagatur plērūq; mens intemperantior: voluens animo cogitationes luxurię: ambitionis: auaricię: t diuersas illecebras offerens vt eliminarent ac longe propellerent castimoniā: ne recursum faceret in eos fines quibus fuerat expulsa: quo secura iam et arbitriq; seriosis libera in peccatis suis redargui nō formidaret.

¶ Discessus abrae de egypto cum vxore sua sara q̄d significet. Quid etiaz q̄ eo inducatur reduisse vnde in egyptuz descenderat. Cur preterea diuitias eius scriptura exp̄sserit. Et vtrum loth quoq; nepos eius diues fuerit: Ca. v.

Discessit itaq; abraam inde habens secum vxorez suam saram: hoc est: principalem nō seruientem. Ideo t dicitur illi: Audi saram vxorez tuam. Quę enī seruitio delictorū se exuit: principatum habet: nō seruitium. Adeno ergo validior principalem virtutem secuz habet: hoc est: imperitantē corporis sensibus: nō obedientem: Quę de egypto secū omnia retulit: nihil ibi disciplinarū suarum amisit. Non colorata est intēperantia: insolentia: flagitiorum immodestia: nō expoliata est amictuz sedulę sobrietatis: nō exuta vestimēto pudoris. ¶ Erat diues valde vtpote cui nihil bonorum deerat: qui nō alieni erat apetens: qui nullius indigebat q̄ suum dia vellet. Hoc est enī esse diuitem: q̄ satis voluntati sit. Mensuraz enī frugalitas habet: census nō habet cuius modus in arbitrio quęrētis est. Erat enī diues pecoribus: argento t auro. Quid sibi hoc vult? Nō mihi videntur in homine iusto seculares diuitię laudari. Vnde in pecoribus corporales sensus intelligo: quia ipsi irrationabiles sunt. In argento sermonem: in auro mentez. Merito diues erat abraam: quia regebat sensus irrationabiles. Deniq; et domuit et mansuetos fecit: vt fierent rationabiles. Habebat sermonē fidei calore splendidū: purgatum spiritalis gratia disciplinę: habebat mentē plenam prudentię. Et ideo auro cōparatur mens bona: quia sicut ceteris p̄stat metal

lio: ita meus bona in homine ceteris potio: est humane substantie portionib⁹. In trib⁹ igitur census sapientis: in sensu: in sermone: mente: gradus quidā p ordinez factus.

1. Cor. 13. Sicut etiā in apostolo legimus: Manet autem spes: fides: charitas: tria hec: maior autem bis est charitas. Et meus igitur maior est: quia ipsa est que mouet spiritale frumentum: vt purgatione sensuum sermonūq; p ferat. Seruatur vbiq; psona sapientis viri.

Deniq; eo inducit rediisse abraam: hoc ē: in bethel: vnde in egyptum descenderat: vt agnoscamus qō etiā iusti in domo dei positi: t verbo dei intenti temptant quidē secularibus afflictionibus: sed nō alienantur a domo dei: t a custodia preceptoz celestiū. Sivis cōtentus esse finibus: nō ertolli diuitiarum copijs t rebus fm gratiam voluptatum fluentibus: hoc scias esse mentis optime: meditari semp principiū t finem: eo p cedere: t inde egredi: hoc est bonū. Bonum

Marci. 10. autem sapientia est. Nemo enim bonus nisi vnus deus. Ab eo pcedimus creati p ipsū. Ad eum reuertimur: quia cū christo est multo melius. Et vt scias quia bonū est cōgruere principiū t finem: ipse ait bonus ieſus:

Apoc. 1. Ego sum α t ω: principiū t finis. Bene igitur nostra cū ipso semp sit: ab eius templo: ab eius verbo nūquā recedat. Semp in lectione scripturarū sit: meditationibus: orationib⁹: vt sermo eius qui est semp operetur in nobis: t vt quotidie pcedentes in ecclesiam: vel domesticis incubāteo orationib⁹: ab ipso incipiamus: t in ipso finiamus. Ita totius hic vite nostre dies t cursus dici: ab se sumat principiū: t in se desinat. Sicut enim a principio vite credere t imitari salus est: ita pseuerantia vsq; in finem necessaria est.

Est autē mentis optime diligētia: vt verbo dei intenta: nihil faciat irrationabile vn de tristiciā subeat: vt iugiter actuū suorum bene cōscia: leticiam bone seruet cōscientie. Qō enim bonum: hoc sine timore t sine tristicia est: id est: securitas t gratia plenū. Possessio enim iusti grata est deo: insipientiū aūt nullus gradus. Ideo esaias apropinquan

Esa. 35. te bono ait: Fugiet dolor t tristicia t gemi-

Apoc. 21. tus. Johānes quoq; in apocalypsi: Et ille inquit deus cū illis erit: t delebit omnē lachrymā de oculis eorum: t mors nō erit amplius: neq; luctus: neq; clamor: neq; dolor vlterius. In resurrectione enim iustoz letitia iugis erit t gratia: cum illud bonuz ceperit esse cū suis: quādo requiescēt in sinu abraz positi in eius tabernaculo qō inter domum vel sermonē dei t gratiam fitum est. Significans innocentiā fideliū agere gratias auctori suo: qui nō habent vnde eos pniteat in hoc mundo fuisse. Factis itaq; simplicibus abraz magnarū institutionū documenta explicant. Merito diues qui etiā disputationes philosophoz diuites facit: qui de eius actu ceptra formarent sua. Eius ergo diuitias scriptura expressérat: superérat cognoscere vtrū nam loth quoq; nepos eius: t ipse vtpote eiusdē successionis diues fuerit. Sed scriptura cum pecoris tantū abundantē asserit. Deniq; sic habet: Et loth qui ambulabat cū abraam erant oues t boues t tabernacula. Non habebat argentū quia nondū iustus. Eteñ argentum ignitū lingua iusti. Nō habebat aurū qō habebat ille qui vidit christi posteriora. De quo scriptū est: Et posteriora eius in specie auri. Vidit Psā. 67. illū abraam sicut testatus est dominꝰ dicēs: Abraam diez meum vidit t gauisus est. Et Joh. 8. ideo aurī spēm habere meruit t possidere.

Qua ratione scriptuz sit: Et loth qui ambulabat cum abraam. Cur etiā dictum sit q⁹ non capiebat eos terra. Qui preterea sint pastores: t quoruz animantiū. Que rixa inter pastores abrae t inter pastores loth: t quomō illam sedare curauerit abraam. Quata quoq; premiserit ne loth discedere cogeretur. De insolentia veniq; ipsius loth t electionis nescientia. Et quid nos eligere debeamus: Ca. VI.

In Hunc illud quoq; nequaquā ptereū dum arbitror: qō videtur etiā doctioreo mouisse: qua ratione sit scriptum: Et loth qui ambulabat cū abraā: quasi alter loth qui nō ambulabat cū eo fm qō accepim⁹. Et putāt plerisq; nō solū qstionē: Ergo vt illis satisfaciam⁹ t a regula scripture nō recedamus: vnā psonā dicimus: duo negocia q⁹ in vno eodēq; viro duę res significantur: numero vnus: nomine duplex. Declinatio enim dicitur loth: sicut habet latina interptatio. Declinat autē quisq; ad bonū

aut ad malū. Cum ergo loth declinaret malum: hoc est: errorē: flagitiuz: crimen: iungebatur patruo. Cū declinaret bonū: hoc est: iustum: innocentē: sanctum: religiosum: sociabat flagitio. Bene ergo dixit: Et loth q ambulabat cū abraam: quia adhuc nō elegerat sodomā: nō habitabat cū flagitioruz auctoribus. Postea eñ cepit habitare cum sodomis. Ideoq; quasi a seipso mutat⁹ velut alter accipitur: nō solum a iusto viro sed a seipso defecisse. ¶ Deniq; qi studio iā deflecti cperat a patruo: nō capiebat eos terra. Nulla eñ spacia possunt sat' esse discordibus. Quietis t pacificis etiā angusta abūdant: dissonis moribus etiā spaciosa artantur. Et qz a principio dixi mētē hic formari hoīs: q̄ a p̄ncipio p̄fecta fuerat: ꝑ p̄cremēta t gradus q̄sdā p̄ficit: ideo ait: Nō capit eos terra: hoc est: vna anima mot⁹ diuersos nō recipiebat naturaliter sibi repugnātes. Potest tamē fieri vt interdū nō omnia in vno eodēq; perfecta sint: possit tamē aliqua vitia sua operire: vel motus suos temperare: aut si plura bona sint quibus pauciora vitia operiat: aut repentinā cōmotionē consilio maturiore flectat. Verū si et vtraq; plura cōcurrant dissona ac repugnātia: habitatio discrepantiū virtutū ac passionū in vna anima soluat necesse est. Figurate ergo animam scōm philosophos terram appellauit. Nam t salomon ait: Tanq̄ agricultura homo imprudens: quę si fęcūda sit optimis segetum fructib⁹ abscondere pōt spinas. Sin vero spine concurrant: aristis secandi nulla est copia. ¶ Qui igitur pastores sint: t quorum animantium: t quę rixa inter pastores abraę t inter pastores loth cōsiderem⁹. Pastores sunt magistri gregū: vel diligentes t fouēs: vel non sinentes agrorū culta obteri pedis vestigio atq; aduersi sentib⁹: vel negligentes t remissi: t qui nō retinocent pecus suum quo herbosa t nō fructuosa pascat: sed libere vagari per varios agri fructus sināt. Istorum ergo pastoruz sollers custodia necessaria est: ne forte ascribat diligentibus: quod euenit negligentiū inuria. ¶ Sz qi nō sermo de visibilibus: ideo cuius pecoris pastores sint consideremus. Pastores hos diffinire possumus. Pastores inquit iumētorum: Jumenta autē sensus corporis irrationabiles significari accepimus. Qui sunt ergo pastores sensuū: nisi ꝓceptores: t quasi quidam rectores gregum: duces eoꝝ vel monitores alicui⁹ sermonis vel mentis nostrę cogitatiōes? ¶ Qui si pastoralis disciplinę gnari t tenaces sunt: nō p̄mittunt longius sensuū gregem vagari: t inutilib⁹ ac noxijs inhęrere pabulis: sed ꝓuido doctore reuocant: t frenos rationis admouent: atq; obsistūt renitentib⁹. ¶ Mali aūt ꝓceptores vel inutilio disceptatiōis p̄mittunt eos impetu suo ferri: t in ꝓruptum ac periculū ruere: t culta obterere: fructuosa depasci: vt si quę sunt in eadē anima virtutū huiuscemodi fruct⁹ eos quoq; dilipēt. ¶ Hinc ergo cogitationū nostrarū discordia: cū caro repugnat aduersus spiritum: t spiritus aduersus carnē: nō mediocris pugna est: quādo ipse apostol⁹ vas electionis dominicę dicit: Ut Ro. 7.
deo legem carnis meę repugnantē legi mētis meę t captiuantē me in lege peccati quę est in mēbris meis. Sedare hanc pugnā ipse nequiuerat: t ideo ad christum refugit dicens: Infēlix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis hui⁹? hoc est: ne delectationi carnis adhęream. Quis igitur est qui bis me soluat vinculis t liberum faciet: sensusq; ad sobrietatē animę magis detorqueat: q̄ ad corporis temulentiā? Sed quia inter homines tantū nō potuit rectorē inuenire: cōuersus ad deū: Gratia inquit dei p iesum christū dominū. Si fortior non cōmisit virib⁹ quo corpus mortis euaderet: sed auxiliū q̄siuit a christo: quid nos facere oportet infirmiores? ¶ Hanc pugnā grauez esse cognouit abraam: t ideo in principio cauendum putauit. Sapienti eñ pacē est studiū: imprudenti amica iurgia. Nō sit inquit rixa inter me t inter te: t inter pastores meos t pastores tuos: q: homines nos fratres sumus. Patruū legimus abraam: t loth eius nepotē: quomō eum fratrē appellabat? Sed aduerte quia causas cōcordię sapiens adhibet. Unde premisit: homines sumus. Omnes autem homines vnius naturę partus sunt iuxta eius concepti viscera: t vno fœti atq; effusi vtero. Unde nobis iure quodaz germanitatis velut fratres cōnectimur: ab vno patre conditi: t vna matre tāquam fratres vterini editi. Et ideo cum simus rationabilis naturę soboles: tanq̄ vterini nos diligere debemus amore mutuo: nō impugnare ac p̄sequi. Multo autē verius ad vnā animā refert: cui⁹ rationabile cognatos ba-

bet: vt supra dixim⁹ sensus irrationabiles: qō autez rationabile: virtutū habet copulā. Unde fraterna quadā sibi copulant necessitudine vitia virtutesq; hominis: quia illa carnalis: istę rationabilis animę sunt. Caro aūt atq; anima velut quadā lege fœderis antur cōiugū ex quib⁹ homo cōstat. Homo igit velut portiones suas fœderare debet atq; ad pacē cogere. Sed q; nemo erat tantus qui carnē vinceret: ideo venit pax nostra q̄
Eph.2. fecit vtraq; vnū: t mediū parietem macerię soluens: inimicitias in carne sua legē mandatorū edictis euacuans: vt duos cōderet in semetipso in vno nouo homine faciēs pacem: vt recōciliaret vtrosq; in vno corpore deo p crucē interficiens inimicitias in semet ipso. Recte igit se vt hominez infœlicē dixit apls: qui tantū bellū intra se pateret qō nō posset restringere. Deniq; cū de vna portiūcula passionū: hoc est: iracūdia diceret salo-
Prouer.16. mon: Melior est iquit sapiēs fortis: Qui autem iracundiam cōtinet melior est q̄ qui vrbem capit: Beatus igit qui hoc belluz euaserit: etiā nō aduena nec pegrin⁹: sed ciuis sanctoz t domestic⁹ dei quē in terra positū terrena nō quatiāt. Hunc affectuz seruare cupiebat abraam. Itaq; vt vir pacific⁹ ait primo: Non sit rixa inter me t te. Inde ait: Et inf pastores meos t pastores tuos. Tertiū posuit: Ecce ināt tota terra ante te: hoc est: si nō potest cōuenire: cedo omnib⁹: totū cape si de loco aut possessione dissensio est. Q̄ si morib⁹ ñ ꝓuenit discede a me. Quāta autē ꝓmisit ne cogeret discedere? Sz etiam hoc virtutis ac disciplinę est. Dixit enim ante nō vir ex philosophię pfectus disciplina: quartuo: hęc bono viro inesse. Ut elaboret primū vt omnes amicos faciat. Secū duz: vt si nō potest amicos facere: certe nec inimicos. Tertiū: vt si nec istud sꝙperit: ex sentētia discedat. Quartū: si quis cedentez pſequit: vindicet se vt potest. Sed illa tria superiora in abrae nō sermonib⁹ nudis: sed veris operib⁹ agnoscamus. Quartū aūt nō ita est: quādo etiā circa cedentē seruauit affectum parētis: vt cuz nō solum nō pſequeret: ꝙ etiā captū erueret ac liberaret. Deniq; apostolus cū tria illa doceat: quartū ꝓceptī suis soluit qō addiderat philosophia. Ait enī cū pacificū populum dei informare
Ro.12. vellet: Si fieri pōt qō ex vobis est cū oibus hoib⁹ pacē habētes. Deinde si hoc nō pōt: certe nec discordias: nec inimicitias mouebit: Ideo addidit: Nō vos vindicātes charissimi. In quo t tertiū illud excludit vt vindicare nos nequaquā velimus. Sz date locū irę. Habes t q̄rtū vt discedas magis t vindictā deo cōmittas q̄ tibi exigas: tanquā t hoc fm legē magis dictū voluit videri. Nā fm euangeliū supra habef: Benedicite eos qui vos pſequunt. Habemus hęc ꝓcepta ad timotheum in secūda epistola. Propter 2.Time.
quā causam inquit āmoneo te vt resuscites gratiā dei quę est in te p impositionē manuum mearū. Nō enī dedit nobis deus spiritū timoris: sed virtutis: t dilectiōis: t sobri etatis. Et iterū: Tu aūt fili charissime fortitudinē cape in gratia. Habeo ergo primę ꝓceptū sentētię: vt erga omnes gratiā locet: deinde si nō pōt ꝓceptis suis oēs acquirere: caueat ne verbis aliq̄s exasperet: hoc est: ne
Ubi s. limicos faciat. Uñ ait infra: Hoc cōmoneo testificans cōrā deo. Noli verbis ꝓtendere: nihil vtile nisi ad subuersionem audientiū. Seruū autē dñi nō oportet litigare: sed mānsuetū esse ad oēs. Pulchre post pauca subiecit: t causam ꝓstinat: quā pbia nō vidit: Luz modestia iquit docentē qui resistunt: neq; deus det illis pnitentiā ad cognoscendaz veritatē. Ad tertiū q̄ illud vt discedamus ab eis cū quib⁹ nobis cōuenire nō pōt: habes aditū cū ꝓcepit vt loquat q̄ decēt sanā doctrinā: deinde pugnas legi declinet: hoc est: primū gratiā seminet: deinde nullū litigando auertat: tertiū est vt hęreticū hoiem Titum.3.
post vnā correptionē deuitet: q; subuersus est qui hmōi est t delinquit cū sit a semetipso dānatus. Q̄ argute suo iudicio dānatū nſę vltioni subtrahit quasi indignū in quē vindicet. Dauid aūt euidēter studiū vindicte admonet dicēs: Si reddidi retribuenti- Pō.7.
bus mihi mala. Ergo mēo viri sapiētes: eiusdē alę: vel lapsus: vel irrationabiles motus: studet corrigere: sibiq; cōiungere. Pōt esi fieri vt quę interdū displicent emēdent cū gra. Effusio patrimonij sui recidatur: habet liberalitatē sine dispendio. Delectūdia interdū remissio est: si cōfirmet: habet t pudoris gratiā: t ꝓpositi cōstantiā. Cōmotio si tēperet indignatiōis horrorē deponit: assumit laudē vigoris. Q̄ si emēdare nō pōt nō exasperet. Intēperātia repbēdit ardorē libidinis quā priscio coerceat: nedū q̄rit cōtinētia obrepat iudicitia. Ideoq; bono: ū

Cor.7. magister: Dico inquit nō nuptis ⁊ viduis: bonū est illis si sic maneant sicut ⁊ ego. ℣ si se nō cōtinent nubant. Melius est enī nubere ꝙ vri. ℣ Dūt aliquē mulieres imaturo destitute marituum obitu: ⁊ se cōtinere nequeūt: Volo inquit iuniores nubere: filios procreare: matresfamilias esse: nullā occasionem dare aduersario. ℣ si aliquas delitie delectent: ⁊ luxuriari in christo volūt: vidui tatis affectantes gloriā: germanitatē autez nō custodientes: eas deuitādas iudicat: vt habeos scriptū: Adolescētiores viduas deuita. ¶ Recte igit abraā cū bona venia voluit nepotē dimittere: quē deflectentē a se tenere non poterat. Sic ⁊ mens bona a precipiti ⁊ diuerso rationabiliū lapsu secernat se ac separet. Si tu inquit in sinistram: ego in dexterā: vel si tu in dexterā: ego in sinistrā: hoc est: quę tibi in dextera sunt mihi in sinistra sunt: ⁊ quę tibi in sinistra mihi in dextera sunt. Viro enī imprudenti in dextera sūt quę sunt corporis: ea prefert: ea cōstituit in meliorē partē: diuitias quoq; ⁊ honores ꝓponit. At vero immortalitatis adipiscendę gratiā in sinistra habet: quę sapienti ad dexterā est. Longitudo enī vite in dextera ei⁹. Omnesq; animę virtutes insipiēs vir in sinistraz ejcit. Prudens autē vir has sibi ad dexteram locat: quę autem corporis in sinistram. Et leuauit inquit loth oculos ⁊ aspexit omnē regionez iordanis. Deflectētibus a vero: amica iactantia est. Denīq; vt abraam humilius qui electionē obtulit: ita loth insolētius qui electionem vsurpauit. Virtus se humiliat: extollit autem se iniquitas qui se debuit committere maturiori vt esset tutior. ¶ Denīq; eligere nescuit. Nā primo leuauit oculos ⁊ respexit regionem: hoc est: illam rem quę nō esset prima ordine: sed tertia: hoc est: nouissima. Prima sunt enī quę sūt animę bona. Secūda quę corpis: id est: salus: virt⁹: pulchritudo: formę gratia. Tertia sunt quę accidunt: hoc est: diuitię: potestates: patria: amici: gloria. Regio igit tertio loco ponit: est enī res habitationis. Vidit igit regionē quę irrigabat priusq; euerteret deus sodomā ⁊ gomorrā sicut paradisus dei: ⁊ terra egypti vsq; dū venias zoobopa. In quo nisi diligēter intēdis: nūquid in eo errasse eum dicere potes ꝙ elegit fluenta iordanis: ⁊ ea quę irrigabātur sicut paradisus dei: Nō vnq; scōm litterā. Sed cuz iordanis descensio dicit: descēdit qui deseruit virtutis consortū: ⁊ speciē elegit nō veritatē. Paradisus enī ꝓfectę beatitudinis amęnitas: vel animę fructuosa fundamenta: in qua sapiētię sint iusticię ęterarumq; virtutū plantaria. Terra autē egypti corporalē substantiā significat: cui⁹ plantaria sunt sensus ⁊ passiones corporis. Sicut enī virecta virtutū fontē habent christū: ⁊ spiritalis vbertatē gratię quo exuberent: ita intēperantia fons quidē est passionū corporaliū quo alūtur supflua. ¶ Pulchre aūt ait scriptura: Elegit sibi loth: hoc est: declinatio: quia posuit de⁹ ante nos bonū ⁊ maluz: vt vnusquisq; eligat qō velit. Non eligamus ergo qō specie videt iocūdius: sed qō veritate ꝓfert: ne cū sit nobis tributa optio vt sequamur potiora: leuemus oculos inflexi falso amęnitatis decore: veritatē autē nature velut deflexis obtutibus obumbrem⁹. ℣ autē homines in sodomis sęui erāt: ⁊ peccatores in cōspectu dñi valde: non mediocris est hic ęconomia: vt aduertas mitē deū graui peccatorū moueri acerbitate ad vlciscendū. Nec merito potuisse exorare abraam sodomitarus veniā: q: sup modū flagitiosi erāt. Plęriq; sūt quo nequiores eo tectiores: q̄ hoim subterfugiūt indaginē: vberes sine arbitrio gerūt vt falso testimonio iust⁹ circūueniat. Manet autē ante deū iustus etiā si cōdemnet ab dominib⁹: qz deus nō iudiciorū exitus: nec cū intextis nequitię cōmētis negocia: sed nudā expectat negotiorū naturam. In examine autē hominuz falsę opinionis error plęriq; obducit vim veritatis. Manebat autē apud deū susanna pudica valde: etiā cum damnaret adulterio: qz deus non assertionib⁹ falsoꝝ: facti examinabit fidez: sed intimę cōscientię mētis interrogabit.

¶ Quomō ex locutiōe domini ad abraam ⁊ ostense sibi terre ꝓmissione doceamur quantū mens supfluis portionib⁹ ⁊ irrationabilib⁹ exhaustis ꝓficiat. Quēadmodum etiā instruamur ex triumpho quatuoꝝ regū cōtra quinq; quantū vitia vitijs adiuncta nocent: Ca. VII.

Sequitur locus quo euidēter doceamur quantū mens supfluis portionib⁹ ⁊ irrationabilib⁹ exhaustis ꝓficiat: ⁊ quantū vitia vitijs adiūcta mali afferant. Nō enim ociose scriptura posuit: Et

dixit deus ad abraaz postq̃ recessit loth ab illo: Respice oculis ⁊ vide a loco in quo nũc tu es ad africũ: ⁊ aquilonẽ: ⁊ orientẽ: ⁊ mare: qz omnẽ terrã quã tu vides tibi dabo eam: ⁊ semini tuo in ęternũ. Hinc tanquã a fonte hauserũt scoica philosophi dogmatis sententiã: omnia sapiẽtis esse. Quens enĩ ⁊ occidẽs: septentrion ⁊ meridies: portiones sũt vniuersitatis. Dis enĩ totus mũdus includitur. Hęc cũ ꝓmisit deus naturã se abraę: quid aliud declarat nisi sapienti ⁊ fideli pęsito omnia: deesse nihil? Vnde ⁊ salomon in ꝓuerbijs ait: Fuso qui fidelis sit tor⁹ mundus diuitiaz. Quanto prior salomon q̃ zenon stoicorũz magister atq; auctor sectę ipsius? Quãto prior q̃ ipe pater philosophię plato: vel ei⁹ inuentor nomis pythagoras?

Eccl.27. Quis autẽ fidelis nisi sapiens? Stult⁹ enĩz sicut luna immutat: sapiens autẽ imobilis fide ꝓmanet. Sed forte dicas: Quõ sapientis totus mũdus? Cũ ipsa natura dat illi fortẽ omniũ: etiã si ipe nihil possideat. Domina est ⁊ possessor sapiẽtia: quę sua putet naturę munera: qñ in vsum dominuz data sunt: nec vllis indiget: etiã si desint ei ad victum necessaria. Nãq; musicus vt organa: aut medicus medicamẽta: aut nauclerus q̃ ad nauis instrumentũ necessaria sunt: etiã si quãdo non habeat: habet tamen corpso quo possit his vti etiã si ad tẽpus vsus eoz nõ suppetat: Quãtomagis sapiens suũ indicat quicquid nature est: qui viuit fm naturam. Nõ enĩ amittit ius suũ qui meminit se ad imaginẽ dei factũ: ⁊ ad homies a deo

Gen.1. dictum: Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrã: ⁊ dominamini in eã: ⁊ imperate piscibus maris: ⁊ volatilib⁹ cęli: ⁊ omnib⁹ pecoribus: ⁊ omni terrę: et omnibus quę repunt sup terrã: Et nouit quia sapiẽtia omniũ mater est: ⁊ ipsa orbez terrarũ possidet. Deniq; salomon qui sapientiã poposcat ⁊ accepit a

Sap.7. dño deo nostro: Ipse mihi inquit dedit horum quę sunt scientiã veram vt sciã dispositionẽ orbis terrarũ: ⁊ virtutem elementoz: initium ⁊ cõsummationẽ ⁊ medietatem omniũ rerum: ⁊ diuisiones temporũ ⁊ anni cursus: ⁊ stellarũ dispositiões: naturas animalium: ⁊ iras bestiarũ: vim ventorũ: ⁊ cogitationes hominũ: differentias herbarũ ⁊ virtutes radicũ: ⁊ quęcũq; sunt abscondita et improuisa. Sed hęc nulli nisi perfecto suppetunt. Deniq; abraam quãdiu adhęrebat ei loth: hoc est: deflectio morũ: sortem hoz nõ acceperat. Vbi vero deflectionis ambiguo atq; anfractu absoluto: rectas virtutũ semitas cõtinuis animę suę gressib⁹ cępit carpere: in omnẽ terrã possessor mittitur atq; dicitur ei: Surge ⁊ pambula terrã in longitudine: quia tibi dabo eã ⁊ semini tuo in ęternum. Ergo qui sapientiã meruerit: ⁊ nõ fuerit ancille filius: nõ peccati seru⁹: nõ successioni carnis obnoxi⁹: sed liberę: id est: sarę filius nõ seruiẽtis sed principantis bonę stirpis: bonę indolis: pfectę tutulo virtutis: hę reditatẽ acquiret vniuersitatis. Dicit ergo abraę: Surge. Nõ corporalẽ assertionẽ significat sed spiritalẽ: hoc est: Surge qui dormis: surge a terrenis: surge a corporalibus: relinque terrena: cęlũ aspice: ⁊ exurge a mortuis: hoc est: ab operib⁹ vanis: ⁊ disputationib⁹ chaldęorũ. Intuere mundũ: intuere etiã illum qui põt totum donare munduz. In possessionẽ inquit tibi dabo mundum: quẽ deũ ante credebas. Perambula terraz in longitudinẽ ⁊ latitudinẽ eius. Vtiq; intra momentũ terrã istam persarũ interclusam ipse: ab indię quoq; littorib⁹ ad hercules (vt aiũt) colũnas: vel brittãnię extrema cõfinia nõ potuit pambulare: Et potuit q̃si indeuot⁹ videri q̃ cęlesti oraculo nõ obedisset: si obeundę buit⁹ terrę mandatũ accepisset. Sed cũ sit eius deuotio ꝓbata: quia ad quercũ tantũmodo mambre trãstulerat tabernaculũ: vtiq; terrã: hoc est: virtutez possumus pfectã intelligere: quę bonos fructus daret: ⁊ fęcũdas inuẽtiones cogitationũq; primitias: meritoz vindemiã: frumento vino ⁊ oleo repleret interiorẽ domũ: terrã resurrectionis quã ꝓmisit patrib⁹ nostris fluentẽ lac ⁊ mel: suauitatẽ vitę: iocunditatis gratiã: splendorẽ glorię: cuius hęres primus fact⁹ est primogenit⁹ a mortuis dei filius ihesus christus. Et ideo nõ seminib⁹ dixit: sed semini: vt declararet illũ q̃ banc hęreditatẽ humano generi primus acquireret. Cognouimus bonę mentis pfectũ: qui in vitio lubrice deflectiõis exurgẽs quęsiuit statũ primũ sapiẽtię: hęreditatẽ iusticię. Quantũ aũt noceant leuitati vitia adiũcta: docet sequẽtiuz series lectionũ. Nã illa quatuor reges de quinq; regib⁹ triũphauerãt ⁊ adduxerũt equitatũ sodomorũ totũ: cęperũt etiã loth filiũ fratris abraę ⁊ discesserunt. Quinq; reges q̃nq; sensus corporis nostri sũt: visus:

Epł.5.

odoratus: gust⁹: tactus: auditus. Quattuor reges illecebre corporales atq; mūdane sunt: qñ t caro bois vt mūdus quattuor cō stat elemētis. Merito reges dicunt: q; habet suū culpa dñatū: habet regnū grande.

Ro. 6. Unde aplūs ait: Nō regnet peccatū in vestro mortali corpore. Sensus igit nostri facile delectationib⁹ t sęcularibus se dedunt: t quadā eoꝝ potestate capiunt. Corporales eñ delectationes t illecebras hui⁹ sęculi nō vincit nisi mens quę fuerit spiritalis adhęrens deo: t se tosā a terrenis separās. Deflectio omnis bis capitur. Unde iohānes ait:

1 Ioc. 2. Uę habitantib⁹ in terra. Nō vtiq; omnes bomines cōprehendit qui tunc vitę hui⁹ cursū cōficerent: sunt eñ t in terris positi quoruꝝ cōuersatio in cęlis est) sed eos quos terrenę cōuersationis affectus ac hui⁹ sęculi vicerit gratia. Ergo nō habitatores ꝙ accolę sum⁹ terrę hui⁹. Accola eñ rpalis diuersorii spez gerit. Habitator aūt spē oēm atq; vsum suę illic substātię locare videt vbi habitādi putauerit. Itaq; q ē terrę accola habitator cęli ē: q aūt habitator terrę possessor ē mortis. Numerauit abraam trecētos decem t octo vernaculos suos vsq; coba: quę est ad dexteram damasci: t numer⁹ vitalis est. In ipsa eñ vita: si credamus in passione in nomine dñi iesu: nā hęc est noīa interpretatio hui⁹ qō dicimus coba: id est: vita. Ipsa t dextera damasci pulchre esse dicitur. Agni eñ ad dexteraꝝ: bodi ad sinistrā. ¶Scit exercitata mens quos ad pręliū cōsummandū sibi adbiberet: quib⁹ armis instrueret: quibus ducat vexillis. Nō aquilarū ꝓfert imagines: nec dracones: sed in cruce christi t in iesu nomine pgreditur ad ꝓlium: hoc signo fortis: hoc vexillo fidelis. Aberito ergo mens exercitata quę recepit verā sapientiaꝝ iusti viri: iustitia aūt sollers correptionis est: ac arguendo reuocat peccatores: t stringit passionū impetus. Ideo dicit scriptura: Quia reuocauit omnē equitatū sodomorū: hoc est: habenas tenuit: frena rationis imposuit: reuocauit culpā: strauit errorē. Equus eñ stare nescit velox ad impetū: ceruicē exaltans suam: binnitūs ad libidinē. Quid tam simile peccatis? Feruet eñ primo culpa impetu: t oēm recti cogitationē ꝓcuit: motuq; immaturo exilit: vt eam difficile ratio reuocare possit. Ferē in ꝓceps t ascensorē eius ꝓiicit in mare: istud hui⁹ sęculi ceruice tumida recusans iugum correctionis: Et specialis quędā forma libidinis quę vocē mutet hominis: verba amātis corrūpat: fusisq; se probat sermonib⁹. Deniq; ad iudā p hieremiā dicit dñs deus: Nunc videbit ignominia tua t adulteriū tuū: t binnitus⁹ alienatio fornicationis tuę supra colles. Hunc iustus reduxit equitatū: motus quoq; declinātis cōuertit t ad se vocauit: vt imitatores sui fierēt qui defleterant: q; sensus nostri ad disciplinā mentis recurrunt. Substantiā quoq; recipit. Nō patrimoniū vtiq; significat: sed vitalē animę substantiā: in qua sit ꝓiosus census: nō stipula: nō ęnum: in quo fidelis sit alloquii splēdor: in qua nostrę census ꝟsistat spei. Hęc est eñ vera nostra substātia: quę est sapiētię diuea copia: hic imortalis substantia: Corporis aūt vel accedentiū diurnus magis q diuturn⁹ vsus. Unde quidā recte nō putant patrimoniū dici substantiā. Nō eñ subsistimus in eo: cuiꝝ t illius qb⁹ desit pecunia: vitę tū nō desit substāna.

¶Quēadmodū ex oblatione melchisedech āmoneatur mens plena ꝓuidentie ac iustitie: vt deuotior sit erga dei cultū. Mōq; ex petitione regis sodomoruꝝ: vbi se vicisse putat temptari se dicat: t qualiter ex abrae responsione cōtagium intemperantie declinare possit. Cur ꝓterea post euentum belli: mercedē domui⁹ spopōderit. Quid deniq; significet q abrae cura posteritatis fuit. Ac de mystica iterpretatione totius sacrificii abrae: Ca. VIII.

Dē melchisedech in tractatu morali plene diximus: in quo t mysteriuꝝ nequaq; ꝓteritū ac ꝓtermissum est. Hoc loco aūt satis est illud āmonere solū q mens plena ꝓuidētię iustitięq; deuotior sit erga dei cultū: t decimas terrę gignentia in fructib⁹ iusta altiorē ꝓuidētiā in eo soluat: vt ꝑfectionē omniū sensuū atq; operū suoꝝ deo deferat: nihil sibi arroget. Quę se regere nō pōt: otiosa nisi fauore fulta sit. Deniq; vbi se vicisse putat: temptat atq; arguitur. Hoc exprimit t docet lectio: q; semp aduersum passiones corporis mens nostra tanq; in excubijs debet ꝓtendere. ¶Quid eñ est q ait: Rex inqt sodomoꝝ exiuit obuiā abrae: t dixit: Da mihi boies: equos aūt sume tibi: nisi q p⁹ bas mihi luxurię victorias: vis

quędā libidinis pōt rationabili menti subrepere: vt infundat ei irrationabiles passiones? Sed pfectę mēti est: nihil de terrenis: nihil de corporalib⁹ illecebris assumere: abstinere a terrenis. ¶Ideo abrāā dicit: Nihil sumā ab oibus tuis. Quasi cōtagiū declinat intēperantię: quasi labē refugit corporaliū sensuū: delectatiōes mūdi reiicit: quę rens? quę supra mundū sunt: hoc est: extēdere manus ad dīm. Manus operaria virt⁹ est animę. Hanc non ad terrenę arboris pomū sed ad dominū extēdit: Qui fecit iquit cęlum ⁊ terrā: hoc est: intelligibilē ⁊ visibilē substantiā. Intelligibilis en̄ visa cęluz est: Visibilis vel sensibilis substātia terra č. Ergo significat q̄ virtutez animę suę ad superiora extēdat: vt ex illa intelligibili substantia theoricę vitę induat altitudinē: spectans? illa quę nō videnk: hoc est: nō terrena: non corporalia: nō p̄sentia: sed ĉorporalia: ęterna: cęlestia. De usta autē visibili substantia opatorię atq̄ ciuilis disciplinę capellet gratiam. ¶Subtexuit dns oraculū dīi dicētis: Noli timere abraam: ego ꝓtegā te: merces tua erit valde. Quęro cur post euentū belli spondendę mercedis locus nūc erat. Abin⁹ en̄ mirabile faceret si securus ꝓmissum dei esset hostem adorsus. Victorię secur⁹ ꝓcesserat ad triumphū: magis inuitat⁹ q̄s ꝓmptus ad gloriā: vel ad vlciscendus pietatis dolorē parat⁹. Propositū pię mentis mercedē nō expetit: sed ꝑ mercede habet boni facti cōscientiā ⁊ iusti operis effectū. Angustę mentes inuitenk ꝓmissis: erigank sperātis mercedib⁹. Bona mens quę sine respōsi cęlestī syngrapha certamē arripuit: geminę laudis fructū acquirit sibi: vt ⁊ cōfidentissimę fortitudinis et plenissimę deuotionis gratiā locet. Nō de sancto abraam ęstimari ꝓuenit: q: ⁊ diuinū fauorē nō despici se iustis durit erroub⁹: ⁊ hostez ꝓtulit despectu periculi: q̄ gloriosę sibi ꝑ victione pietatis subeundū putauit. Dei quoq̄ in eo p̄dicak iusticia: qui remunerationē pijs mentibus nō ex necessitate ꝓmissi sed ex equitatis suę ꝓtemplatione largik: iudicās dignū fore q̄ bi qui militant sine aliqua mercedis hūanę remuneratione: repositū habeāt ꝓmiū in eius bonitate: cui deuouēdas animas suas ęstimauerint: Simulq̄ adoreis bellicis ex vsu ipsius victorię: aut hominū gratia paratū est ꝓmiū. ¶Pietat⁹ aūt ⁊ parsimonię: puritatis: ęterarūq̄ velut ꝓuatarū virtutū a deo soluik. Quę manifesta sunt hominib⁹: ipsi remunerāk. Nō omnia aūt manifesta: sed alia manifesta: alia incerta: ⁊ maxime occulta cordis. Vnde ⁊ ille ait: Incerta ⁊ occulta cordis manifestasti mihi: quorum spectator ⁊ scrutator deꝰ est. ¶Nō ergo magnam mercedē ꝓmisisset abrāę: nisi puram animā ab omni cōtagione delictoꝝ iudicasset. Sanctę tū ⁊ ꝓpheticę menti cura maior posteritatis ꝓpriuę est. Partus en̄ sapientię ⁊ fidei hereditatē desiderat. ¶Ideo ait: Quid mihi dabis? Ego aūt dimittor sine filijs. Ecclesię soboleꝫ desiderabat: eā successionē petebat quę nō esset seruilis sed libera: nō frm carnem sed frm gratiā. Ideoq̄ hmōi responsum diuinū resultauit: quo electū aut duit: Respice in cęlū ⁊ numera stellas si potes numerare. Et dixit: Sic erit semen tuū. Et credidit abraaz deo: ⁊ reputatū est ei ad iusticiā. Quid credidit? Hoc č: nō solū multitudinē populoꝝ in christū credentiuz: sed etiā cęlestis gratię splendorē: ⁊ resurrectionem vitę immortalis soboli ecclesię deferendā. ¶Quid est aūt qō ait: Eduxit eū foras. Tanq̄ foras educik ꝓpheta vt ereat fores corporis ⁊ angustias carnis operiēt⁹: ac spiritussancti infusionē: vt velut quādā delectationē videat. ¶Oportet nos q̄s exire ex his diuersorij nīi angustijs: mūdare animę nostrę locū ab omni inquinamēto: ꝓcere sordes maliuolētię: si volumus spiritū recipere sapiētię: q: in maliuolā animā nō introibit sapiētia. Credidit autē abraaz: nō auri: nō argenti illectus testimonio: sed q: corde credidit ad iusticiā. In quo ꝓbatū est eius meritū: in eo pfolutū est ꝓmiū. ¶Deniq̄ statum fidei eius testimoniū dns dedit dicens: Ego sum dns deus tu⁹ qui eduxi te de terra chaldęoꝝ vt darē tibi terram hāc: vt hęres esses ei⁹. Et q: deposuerat studiū chaldęoꝝ: quęrit abrāā: Quō inquit intelligā: quia hęres eius sum? Hoc est: iam diuinationes magoꝝ repudiā: doce quō sciam me futuꝝ terrę eius hęredē. Qui quęrit quō sciat: nō dubitat manifestāte deo cognoscere se posse: sed formā vult acquirēdę cognitionis aduertere. Nā ⁊ in euāgelio maria cum audisset ab angelo q̄ virgo partura esset filiū: respōdit: Quō fiet istud qm̄ virum non cognoui? Et iure respondit. Hoc est: cum id qō natura est nō suꝑatur: q: nō solet parere

Gen. 1.

Luc. 1.

virgo quę viro nō fuerat copulata: Quęro quō pęter instituta naturę possim generare? Dixit aūt illi dñs deus: Sume mihi vitulū trimū: ⁊ capram trimā: ⁊ arietē trimū: ⁊ turturē: ⁊ columbā. Pęterinē hmōi interpretationē sacrificij: nisi quibusdā hinc scrupulā nasci aduerterem: eo q̄ aurispicinę ḡdā scribi videat sollēnitas: q̄ post immolationē diuisa sunt animalia ⁊ cōtra faciem alterutrū posita: ⁊ cōsedit illis abraam. Sed si vim interrogatiōis ḡmulę ⁊ futurę respōsionis cōsiderem⁹: aduertere poterim⁹ spei nostrę ⁊ fidei cōuenire hui⁹ sacrificij disciplinam. Vitulus eñ aratorius animal est de/ditū terę et labori. Capra ad aquarū simi/litudinē p ęnigmata figurat: eo q̄ αἴξ greco parato αἰτεῖν nomen accepent ab eo qđ est impetu fieri. Sic eñ currit sicut ⁊ aqua. Possumus vel fluuiorū sono: cursu: vel maris violentus ęstimare fluctibus. Aeri compar⁹ aries: q̄ omniū⁹ animātiū⁹ vtili⁹ hoc animal generi esse humano reperiē: quādo quidē ⁊ vestis nobis vsuę exhibet: sicut aer huius spirit⁹ vitalē nobis ministrat substātiam. Unde ⁊ hunc ordinē factū puto vt primus diceret: Sume mihi vitulū ⁊ capram: ⁊ tertio loco diceret arietē: eo q̄ prima illa: hoc est: vitula ⁊ capra: terris ⁊ mari materialibus cōparent elemētis: ⁊ q̄ ḡminea dicant. At vero aries masculinū quoddā animal est: vehemens natura ⁊ violentū cornibus. Similiter aūt aeris huius spirit⁹ vitalis est: vt masculus auctor: ⁊ causa gignētiū: moueno terrarū genitalia: ⁊ velut quadā semiscens copula. Aliud ad terram: aliud ad mare: aliud ad aerem vitalē mystice figurat⁹ bouū triū animantiū gen⁹. Hęc traditio naturalis est: Sz etiā moralis cōcurrit ⁊ suppetit. In omnib⁹ eñ hominib⁹ caro: sensus ⁊ verbū est. Caro nostra vitula est: laborat vt ferat: laborat vt colligat: laborat vt pariat: innumeris fatigatur laborib⁹. Unde ⁊ greci ἀπὸ τοῦ ἀρόω ἄροτρον dicunt eo q̄ domet iniurijs. Masculorū bouū aratro ⁊ iugo fungit. Ḡmineos partus repręsentat cū multo vbere. Caro quoq; nostra vitę istius subiugat necessitatibus: crebrio quanit dolorib⁹: ⁊ multarū erūnarum quodā curuata partu senescit. Jā illud qō ignorat q̄ vehemētior sit virtus animę cui velut nupta adhęret in istius vitę cursu corporalis substātiat. Sensus aūtē nostri captaq; modo velut saltu quodā alio exiliunt: ⁊ pascuntur ḡruptionib⁹ impetu suo ipsi cōmotioneo excitates animę ⁊ cōcutientes eam. Ad omnē occasionez ḡsto sunt: vel occursu ḡminez pulchritudinis: vel odore suauitatis alicui⁹. Auditu pariter et tactu mouenē velociter: quib⁹ etiā animę inflectūt cōstantiā: ⁊ velut a natura sui alienāt eam. Unde pleriq; λόγον dictum putant: quia ὁρμὴν impet⁹ dicat: eo q̄ ex quodā impetu sensuū inflectionis atq; alienationis nostrę causa nascat. Ḡminei aūtē sexus speciem habet. Et etiā sensus nostri extasis grece dicunt ḡmineo vocabulo. Effetarū modo animarū cito vacuat: vbi partus suę generatiōis delectationisq; effuderint: ⁊ iterū excitatis cupiditatib⁹ nouos referunt impet⁹. In arie/te vero verbi ac sermonis nostri habek similitudo: q̄ sit vehemens sicut ⁊ sermo noster efficax opationis: ⁊ quadā ornatus nostri ⁊ tegminis causa sit. Aries p vsum vestū ordine quodā gregē ducēs: sicut ordo quidaz vitę vsusq; nostri verbo explicat. Arbitror autē q̄ illud verbū magis intelligere debeamus qō est verbū dei: cū quo aries iste habere videat nō mediocrē cognationez. Qō verbū nos vere tegmine velleris sui vestiuit: ⁊ in domo ītroducat ęternę salutis. Qui se p nobis immolandū obtulit: qui tāquā ouis ad victimā ductus est: ⁊ sicut aries coram tondente se sine voce: sic nō aperuit os suū. Et quo ordinē quendā substātię habemus ⁊ sacrę redēptionis q̄ p ipsum conduri ac redempti sumus. Duplex igit causa per verbū: naturalis ⁊ moralis. Naturalis qua pdidit: moralis qua redemit. Philosophia quoq; geminā speciem sui constituit in verbo: naturalē ⁊ moralē. Rationalis eñ vtriusq; portio est. Naturalē ſm mundi creationē quā verbo assignat: moralem ſm iusticiam ⁊ equalitatē viuendi: cui⁹ vita ⁊ ratio de verbo. Qua causa cū dico quadraginta cōplerent ex marię virginis partu: tulerūt dñm nostrū iesum in hierusalē vt offerrent dño ſm legem: ⁊ vt darent hostiā par turturum aut duos pullos columbarum: eo q̄ in colūba spiritalis sit: in turture corruptę generationis natura: vel immaculati corporis castimonia. Merito ergo ad sacrificiū inbētur post arietē turtur ⁊ colūba sum vt verbo adhęrere intelligas incorruptā castimoniam ⁊ spiritalē gratiā. Et bocaplo quidem

Leui. 5.

Luc. 2.

q̃ aues posuit: intelligere possum⁹ cęlestiu⁊
Matth.13. meritoꝝ volatus. Sunt eñ volucres cęli q̃
veniũt ⁊ habitant in ramis ei⁹ arboris: quę
de grano sinapis surrexerit: cui cęlorum re-
Ezech.1. gnũ comparat. Et ezechiel aptos sibi cęlos
dicit: ⁊ vidisse inter alia etiã rotam vnã sup
terrã coniunctã animalib⁹ quattuor. Et in-
fra: Audiebã inquit vocẽ alarum eorũ sicut
vocẽ aquarũ multarũ: ⁊ vocẽ sublimis dei.
Et cũ irent vtroꝝ verbi sicut vocem castro-
rũ. Vnde quidã ad libros philosophię deri
uarũt: eo q̃ ipsuꝫ cęlũ simile sit. Deniq; pla
to currum volucrẽ dixit esse cęlũ: ex eo q̃ p-
pheta dixerat: Cũ irẽt animalia ibãt ⁊ rotę
cõiunctę illis: ⁊ cũ eleuarẽt se animalia a ter
ra eleuabant rotę. Sed ꝓpheta nõ cęlũ ip-
sum dixit: sed aues esse in cęlo. Deniq; ⁊ da
Ps.18. uid ait: Cęli enarrant gloriã dei: hoc est: po
testates cęlestes: velut cũ spectatur pulchꝝ
elementũ: prędicat operator. Animã autẽ
describit ꝓpheta: cui⁹ motus sũt quattuor:
velut equi λογιϛικὸν θυμικὸν ἐπιθυ-
μικὸν: vel ἐπιθυμητικὴν διόρᾶθικὸν.
Hęc animalia quattuor: id ẽ homo λογισ-
τικὸν: leo θυμικὸν: vitulus ἐπιθυμητι-
κὸν: aquila διόρᾶθικὸν. Ideo ratio ꝑmix
ta est vt reliqua rationẽ sequant. Ideo cuꝫ
homine a dextris est leo: id est: cum ratione
cõmotio a dextris est. Ista animalia quan-
do eleuant: eleuant etiã rotę. Rota autẽ vi
ta est sup terrã: qua viuimus. Si animę nr̃æ
motus quattuor eleuant: eleuat ⁊ vita no-
stra. Ideoq; addidit: Cũ spiritus vitę in-
quit erat in rotis. Anima q̃ magis curr⁹ est:
Cant.6. quę ait in cãticis canticoꝝ: Posuisti me cur-
rus aminadab: id est: dñi nostri. Nõ q̃ phi-
losophię traditioni descriptio currit ꝓphe-
tica. Deniq; vocẽ alarũ audisse se dicat pro-
pheta. Istę alę virtutes sunt: quę de te po-
sunt. Qui tales offert hostias: fidẽ ⁊ castim-
oniã mentis: simplicitatis gratiã: charita-
tis ⁊ pacis effectũ: ipse beatę illi⁹ terrę agno
scat heredẽ. Sicut etiã dñs aperti⁹ in euãge
Matth.5. lio declarauit dicens: Beati pacifici: qm̃ ip
si deuꝫ videbunt. Vel qm̃ ipsi possidebunt
terrã. Accipe aliã diuisionẽ. Caro q̃ nr̃a
ipsa dei ordinatione diuisa habet membra.
Duo oculi sũt: binę aures: duę genę: nares
duę: dentũ geminatus ordo: vbera: sca-
bulę: manus: latera: femora: genua: crura:
pedes: Nõne bina omnia: vt subnixa gemi
natis subsidijs omnia nostra videant offi-

cia? Anima etiã diuisionẽ suaꝝ patit̃ porti-
onũ. Nã διόρᾶτικὸν: hoc est: supiora: q̃si
oculi quidã ꝓtrarij rationabile est ⁊ irratio-
nabile. Rationabile ipsũ diuidit̃ circa men
tẽ ⁊ sermonẽ. Sensibile eius in auditũ ⁊ vi-
sum: quib⁹ vitę hui⁹ cumulat̃ gratia. Nam
odor ⁊ gustus: vitales vsus vident̃ necessa
riũ ꝓbere ministeriũ. Nares iugi flatu aspi-
rationẽ recipiendo vitalẽ cõtinuato quodã
substantiã bolo cibo pascat̃. Gustus aũt po
tu epulisq; generat̃. Quintus vero sensus:
hoc est tact⁹: velut admixt⁹ est illis quattuo-
or. Odor ⁊ gust⁹ quędã magis alimẽta sũt
corporis quib⁹ hui⁹ carnis militia subsistit.
Visus vero ⁊ auditus mentẽ adiuuant. Hę
sũt diuisiones quę fm carnẽ nostrã alamq;
a sũmo operatore diuisę sunt. Vñ oportet
nos colligere: q; etiã iste mundus velut per
mẽbra q̃dã gemina ⁊ tanq; antipelasia sit
distribut⁹. Est eñ terra i mõtes ⁊ in cãpos:
vt sunt partes nostri corpis: clatiores alię:
alię planiores. Eminẽt scapulę: ⁊ pedũ supe
riora vel manuũ. Latera vo ⁊ inferiora cer-
uicis velut valles terrę ⁊ concaua. Nõ ⁊ de
vola man⁹ intelligere licet. Nam ipso calca
neo pedis eminere: alia media autẽ sinuata
quis nesciat? Aqua in mari salsa: in flumi-
ne dulcis vel in fontib⁹. Est aer hiberno fri-
gidus tẽpore: veris mensib⁹ tẽperatus: ca-
lidus estate. Ergo ista diuisit operator. Ha-
bent tem aũt nostrã quę mõ auiũ virtutũ diuer
sarũ ⁊ vigoris sui vecta remigijs supra cęlũ
euolat: nõ diuisit: q; trinitati adhęret diui-
dẽti ola: soli indiuisę. Vnde philosophi su-
periorẽ mundi hui⁹ substantiã: quã ęthera
vocant: nõ ex cęterorũ admixtione elemen-
toꝝ cõstare volũt: sed splendidã ⁊ multo re-
fulgentẽ lumine: quę non terrę sordidũ: nec
aquarũ humidũ: nec aeris nebulosũ: nec ig
nis ipsi⁹ rutilũ quicquã recipiat. Et quinta
quadã vsia esse asserunt: ⁊ vel vt volucrem
mundi hui⁹ mentẽ velocioꝛẽ: purioꝛẽq; esse
cęteris partib⁹. Nam alię mixtę sibi ⁊ cõcre-
tę sunt. Nos autẽ nihil materialis cõpositi-
onis immune atq; alienũ putamus ꝓter il-
lam solã venerãdę trinitat̃ substantiã: quę
vere pura ⁊ simplex sincerę impmixtęq; na-
turę est. Quis aliqui putent de illa quinta
vsia lucẽ esse clariorẽ: de qua dixerit dauid:
Ps.103. q̃ deus circundatus sit lucẽ sicut vestimen-
tũ. Et aplus scripserit de ipso omnipotẽte:
1.Timoth. q̃ solus habeat immortalitatẽ: ⁊ lucẽ ha-

bitet inaccessibilē. Qua autē ratione dixerit: q̄ aues descenderint sup diuisa corpa vitulę: capię atq; arietis: nō facile dicā: nisi q̄ ois terrena maritima: atq; ipsa aerea plena sunt insidiarū ac pturbationū. Vident enī aues iste cibi causa descendisse supra corpora. Naturaliter autē violētiores potioresq; viribus sup infirmiores irruūt: t quasi mortuis corpib⁹ incumbūt: ex improuiso frequētius irruētes. Vel qđ verī⁹ puto: quia princeps mundi hui⁹ t volucres cęli spiritalium nequicię: quę sunt in eos qui mūdana sollicitudine carnę diuisi sunt: graui motu incessant: t velut cadauera mortuoruz dilacerant dente aspersō. De his enī dictuz est:

Dan.5.8. Relinque mortuos sepelire mortuos suos: q: sunt de regno diaboli: qui in semipsum diuisus est. Qui autē sunt dei: quib⁹ dicit ie-

Luc.17. sus: Regnū dei intra vos est: ibi nō sunt di-

1.Cor.6. uisi: q: adhęrent deo: qñ qui adhęret meretrici vnū corpus est: Erūt enī inquit duo in carne vna: qui aūt adhęret dño vnus spiritus est. Ista ergo nō sunt mortua corpora vt volucres cęli comedāt eos: sed sunt spirit⁹.

Pſ.103. Facit enī deus angelos suos spūs. Deniq; supra columbā t turturē nō descenderunt: quia diuisę istę aues nō erant. Nō sunt enī

Dan.5.10. diuisi iusti: quibus dicit: vt sint simplices sicut colūbę. Ideoq; dicit dauid: Quia t pas-

Pſ.83. ser inuenit sibi domū: t turtur nidū sibi: vbi reponat pullos suos. Hęc spectabat abraā: hęc pfundo t spiritali cōsiderabat intuitu. Ideoq; scriptū est: Cōsedit. Nō quasi auru spicinę: sed quasi cęlestis reuelationis interpres: signa diuinę operationis explorans. Adens enī directa ad christi gratiā videbat hunc mundū plenū esse iniquitatis: quę velut a fumo cęli volaret t opprimeret infimos terrę: puducitiā autem: fidem: sinceritatez: nullis esse obnoxias passionib⁹: auariciam vero t sollicitudines sęculi quib⁹ suffocant qui habent voluptates diuitiarū: dilacerari ac diuidi. Unde t diuisę dictę sunt q̄ mentem diuidant atq; in diuersum scindāt: t in partes trahant: nec sinant incorruptā esse t integrā. Vir ergo pacifice mētio cōsedebat t cōsiderabat: quaten⁹ pbibere comun⁹ posset ea mala quę hominibus inferunt. Adens enī sapientis viri ac iusti mederi studet humanis casib⁹ t pbibere: ac resecare animarum nostrarū labores.

Quid sibi velit q̄ post solis occasum excessus cecidit sup abraā. Et quō ei nō tam que futura erant declarabantur: q̄ pscribebantur quę facienda forent. Quid pterea singulariter per superiora auctor significari arbitret: Ca. IX.

Deniq; q̄ hoc abraā spiritali t pphetico affectu fecerit sequētia docent. Nā solus occasu excessus cecidit sup eum: t ecce timor magnus t tenebrosus incubuit sup eum. Excessus pphetis fieri solet: sicut habes pphetā dixisse: Ego dixi in Pſ.115. excessu meo omnis homo mendax. Excedit enī mens pphetę velut finem quoddā humanę prudētię qñ repletur deo. Et ante exuitur se cogitationib⁹ t disceptationib⁹ sęculi hui⁹: vt aduenienti gratię spiritali purā se et exinanitā pbeat. Supueniat in eā spūs sanctus magna se vi infundēs: ita vt meno hominis subito turbet. Deniq; angelus venit ad mariā: t cū sedulitate t gratia venit: t tamen maria mota est in introitu eius. Unde angelus ait ad eā: Ne timeas maria inuenisti Luc.1. enī gratiā apud deum: t ecce cōcipies in vtero t paries filium. Cognoscim⁹ ergo q: quādo venit gratia dei sup pphēticam mētem: subito irruit. Et inde incubuisse t cecidisse sup pphetas spiritū sanctum legimus: quia excessum patitur et turbat et timet: et quibusdā ignorantię t imprudētię tenebrę offunduntur. Sicut t in actib⁹ apostolorū legimus: Quia circūfulsit lux sup saulum de Act.9. cęlo t cecidit: t horore animi turbatus est: t audiuit vocem de cęlo dicentē: Saule saule quid me pśequeris? Desinit enī videre sęcularia: qui incipit audire diuina. Unde et timorem abrae t tenebras mirari nō debes quasi pter virtutē aut meritum eius acciderint: cū pphetarū cōsuetudini cōgruere aduertas quādo cognoscunt futura. Cōtinuo autē dictū habes ad eum: Sciendo scies q̄ peregrinū erit semen tuū in terra nō sua: et seruitio oppriment: t nocebunt eis: t humiliabunt eos ecce annis quadringētis. Adeo tenebrosus horor magnus factus est: q: magna oracula deferebātur cū de populo sęculoz dubitabatur pceptū. Quomō tam facile capere istud mens humana poterat: maxime quę admonebat vt in hac peregrinaret terra? Nō enī tā q̄ futura erāt declarabant q̄ pscribebant q̄ facienda forent. Peregrinū inquit erit semē tuū: siue q: oēs ho-

mines peregrini esse debeamus in hac vita: Omniū etenim pater est abraā: siue q̄ verum semen abrae peregrinat in hoc mundo. Illud enim verū semen est: de quo dictū est: In ysaac erit semen tuū. Deniq; qui se abrae p̄ redem agnosceret ait: Aduena ego sum in hac terra & pegrinus: sicut oēs patres mei. Qui enim peregrin⁹ hic fuerit: ciuis in cēlo ē. Qui aūt in hac terra omnē animę suę substantiā cōstituendā putauerit: hereditatēq; huius terrę acquirendā sibi exultauerit: a dei regno excludet. Unde aplus ad fideles viros & ciues hierusalē illius quę in cēlo est et
Epł.2. eccleſie filios dicit: Ergo iam nō estis peregrini: sed estis ciues sanctorum: & domestici dei. Nō ergo hęc terra nostra est: de qua potest princeps mūdi huius dicere: ostendēs
Matth.4. omnia regna orbis: Tibi dabo potestatem hanc si p̄ostratus adorauerio me: erunt ola tua quę sibi alieni vendicāt & seruitio oppumunt populū dei: vt seruis ei⁹ nocere & humiliare conent sanctos dei. Deniq; ipse filius dei nihil sibi ex hoc mūdo vendicandū
Job.14. putauit. Unde ait: Venit mundi hui⁹ princeps: & in me inueniet nihil. Diuersi ergo domini in seruitute nos volūt tenere: incessat diabolus: infestant angeli ei⁹: passiōes motusq; corporis velut domestici atq; intesti-
2.Cor.7. ni hostes inquietant. Foris pugnę: int⁹ timores: foris pugnę: int⁹ cupiditates. Aliena est enim interni corporis substātia puritatis oculis: et ideo impugnat vel repugnat. Bellū ergo quotidianū est: & inter eadē graue p̄liū donec deus misericors diabolum atq; ministros eius iudicet: passionesq; restinguat ac subijciat mēti sedulę: Exquirat animas nostras de omnib⁹ offensis et periculi
Heb.9. nostri auctoub⁹: qui ait: Sanguine animarum vestrarū exquiram de manib⁹ omniū bestiarum. Et vt iohannes dixit: Quia mors
Apoc.20. & infernus missi sunt in stagnū ignis. Itaq; exibunt iusti vt nihil de suo dimittāt in hac terra: ne spolia eorū resideāt apud incolas & possessores istius terrę. Quę etiam si abibunt de terra ęgypti ista: vasaq; sumpserūt ab ęgyptijs mutuo vel aurea inquit vel argentea quib⁹ ad tēpus vtētur: secū auferāt & depredent ęgyptios. Hęc vasa acceperūt voluntate dñi: & secū ea attulerunt: q: resurre-
Luc.21. ctionis filij sunt quib⁹ dicitur: Non peribit capillus de capite vestro. Vasa hęc ęgyptij dederūt: quę de terra afflictionis sunt assumpta. Et sunt alia aurea: alia argētea: q: oīs creatura dei bona: & maxime bois in terris p̄stantissima: quē honorauit deus vt inspiraret in faciē eius spiritū vitę: & oibus p̄ficeret animātibus. Hęc illa sunt vasa: de quib⁹ dicit aplus: Habemus thesaurū in vasis fi- 2.Cor.4
ctilibus. Hęc est vestis ęgyptioꝝ qua vestit anima nostra vt locupletior hinc recedat: & quo hic vehemēter laborat: laberet. Non solū enim oīs creatura ingemiscit & patit: ꝙ etiā nos donec veniat redēptio corporis nostri.

Habet dñs curā operis sui: habet nature p̄mptę in plerisq; ad orationē ac benivolētiam. Neq; excidi & perire patimur arbores quarū circa primos fructus nobis futura p̄rūpunt: si posteriore ętate aut ventus deturbat: aut sol adurat: aut suffulciēda & submistranda virtute: siccitatib⁹ deficiat substātia: sed melioub⁹ auris deferimus examinādas. Et ideo dño deus noster bonę vōlūtatis remunerator: etiā p̄mę futurę indolis cōtemplationē habens omne colligi patit animę nr̄ę patrimoniū: & reseruari futuri aduentus illud p̄batur⁹ tēpori. Demor atq; sui muneris q̄ immortale voluit esse ęquis: sed si culpa nō obrepsisset & grauis quę fecit vt nō expediret diu viuere ait ad abrā: Tu aūt ibis ad parētes tuos cū pace: nutritus in senectute bona. Patit nos discedere ex hoc sęculo vt secessione animę hoc corp⁹ resoluatur in terrā suā: & finis sit peccati. Deinde p̄ resurrectionē reformet diuinę liberalitatis gratia. Ideo dicit ad abrā: Tu ibis ad pres tuos. Nonnulli putauerūt patres esse elementa ex quib⁹ p̄stat caro nostra dū viuimus: & in quā resoluimur. Sed nos qui meminim⁹ matrē nobis esse hierusalez quę sursum est: quę libera est: quę est mater omniū nostrum: sicut dicit aplus: illos asserimus patres qui vitę merito & ordine p̄cesserūt. Erat illic abel pia victima: erat pius et sanct⁹ enoch: erat noe: ad eos p̄mittit abraam transitus. Transit enim qui de hac vita recedens: ad vitam demigrat alterā: q: viuit mens sapientis & iusti viri qui nutrit⁹ est in pace. Nam insipiens in bello nutrit & in discordijs: iustus in senectute bona viuit. Nō diu longa sed bona: q: iust⁹ bene senescit. Iniustoꝝ autez nemo ꝙuis ceruicib⁹ vitab⁹ diuturniore vita vixerit. Nā diu viuere cōe sapientibus atq; insipientibus ē: Bene aūt viuere speciale sapientis est: cui⁹ senect⁹

venerabilis: ꝛ ętas senectutis vita immaculata: Nō diuturna inquit: neq; numero annorum cōputata: nec capillis canis in capite sed sensib⁹. Ille ergo bene senescat qui bene senserit. ¶ Quarta aūt generatiōe reuertenť. Historia quidē iudęis videtur cōuenire qui in ęgyptū transierūt: ꝛ de ęgypto trā sierūt. Quadringēti eñ anni ꝛ triginta erant illic eoꝝ anni sunt: sed nō oēs cētenos: ꝛ quot excurrunt annos vixerunt: sicut moyses aut iesus naue: vt quartę generationis tēpus cōueniat. Unde mysticū aliquid magis requiramus: eo q; tetris ōibus numeris apta sit: ꝛ radix quędā decimę ad fundamētum: hebdomadis quoq; mediam. Denicq; nonagesim⁹ tertius psalm⁹ scribitur: quarta sabbati: eo dic numer⁹ medius sit poꝛ ꝛ sequentiū. Tres eñ ꝑcedunt eum: prim⁹: secūdus: tertius: ꝛ tres sequunť: quint⁹: sext⁹: septimus. Qui hunc psalmū canit velut aptis numeris vitā ist⁹ mūdi transigit: quasi tetragon⁹ ꝛ stabilis atq; ꝑfectus. In quattuor eñ libris: plenū euangeliū atq; ꝑfectū est. Quattuor animalia mystica sunt. Mūdi quoq; ist⁹ partes quattuor sunt: et quib⁹ cōgregati filij ecclesię regnū christi sacratissimū ꝓpagarūt: venientes ab oriente atq; occidēte: septēttrione ꝛ meridie. Quadriptito igit latere sancta surrexit ecclesia. Decas q̄ ex isto numero assurgit. Si eñ cōnectas ab vno vsq; ad quattuor: hoc mō decimā facies. Cōputa vnū: adde illi duo: fiūt tres: adde tribus tres fiunt sex: ꝛ ad sex adde quattuor fiunt decē. Tetras igit decē implet: decas numerū omnē cōplectit. Quattuor q̄ ętates sunt hois: puericia: adolescētia: iuuētus: maturitas. Paulatim assurgit ꝛ fundat. Sapiētia itaq; suma prudentię: quarto ętatū ordine venit. Meritoq; vt si quis ante sub rege ęgypti fuit: maturioris tū cōsilij exit de ptāte eius: ꝛ legē igitur agnoscat sequendā. Tunc fit ei ihūs vita mare peruiū. Similis ratio his qui gignunť solo. Ubi semē sparsum fuerit: soluit homo. Et primo ꝓpit in radicem: deinde germinat: formať fructū: ꝛ postea maturescat. Arbores quoq; ipsę primū fructū ferunt: deinde adolescit fructus: accessu tēporis mutat colorē: quarto ordine ꝓsummaťur: hoc est: nouissimo. Ita ergo ꝛ nos in terra hac afflictionis fugiamus latebras formare: sed lachrymis ꝛ gemitu vocemus dñi misericordiā vt mittat nobis moysen ꝛ aaron: hoc est: legē ꝛ sacerdotē: illum verū sacerdotē ꝛ sacerdotū principē: qui licet inter homines versaťus diceba: Ecce spiritus ante faciē nostrā christus dñs: ꝛ liberet nos de terra ęgypti vt pascha domini celebrem⁹. Feram⁹ etiā fructū fidei ab ipsa puericia: augeamus in adolescētia: coloremus in iuuētute: cōplcam⁹ in senectute. Jam eñ securis ad radicē arboꝝ Matt posita est: vt qui facit fructū ferat. Adultaꝝ etiā maturāq; segetem nostrā messor inueniat: vt maturos fructus in apotheciis recōdat: ne immaturos hyems dēpendat: ventus deuoret: pluuia corrūpat. ¶ Ego ri arbitror significari magis inter aduentuꝝ dñi priorē ꝛ scōm qui futur⁹ est iudicij dies: tēpus mediū. Jdeo eñ ꝛ ad solis occasum vir bmōi factus est pauor magn⁹: q; occidēte iam mundo: futurū sacrificium declarabatur: quo mūdus redimeret: fides esset hostia quę nō diuideret a filijs abrę. Nā qui eam diuidunt nō sunt abrę filij. Fides cōparatur regno cęlorꝝ. Sile est eñ regnū cęlorum grano sinapis. Et simile est regnum cę Matt lorū negociatori qui emit agrū: ꝛ inuenit in eo mārgaritā ꝑciosam. Regnum cęlorū indiuisum est: quia regnū trinitatis vnū est. Jdeo perpetuū atq; eternū: q; indiuisum. Omne eñ regnū diuisum facile destruetur. Hostia etiā foret pudicitia trinitati dicata: post illud sacrificiū vitulę quoq; ꝓ laboribus: q; sacerdotalis est victima. Capręq; aūt quia ꝓ peccatis hostia. Arietis: q; ꝓ omni mundo: ꝛ ꝓ ipsis arietib⁹ vel cęlestib⁹. Nō solum ꝓ hominib⁹: nec solū ꝓ agnis sed etiam ꝓ hedis quos peccatricis generationis fetore exuit. Testificať oraculū futuros adhuc in terra afflictōis abrę filios: vt in agone multorū ꝛ grauiū certaminū se ꝓbent: ꝛ ita cū multa supellectili aureoꝝ ꝛ argenteorum vasorū spolijs opimis exeant ꝛ reuertant animę: atq; exeant ꝑciosa possidentes corpora diuersaꝝ virtutū: ꝛ ꝓpue castimonię possessionū thesauro repleta: sumpturę etiā christi iudicio de diabolo et eius ministris: ceteriq; sui qui voluerunt nocere vindictā. Tunc erit pauor magnus etiā iustorum. Nemo eñ sine peccato. Omnes habebunt qō timeant: q; impleta peccata erūt. Et cū supabundauerit peccatū: supabūdauit gratia. Jterū cū iam sol esset ad occasū: flāma facta est. Et ecce fornax fumigabūda

flampadeo ignis: quę præsierunt p media diuisa illa. Etiã si dubitaret de superioribꝰ cõfirmarent sequẽtia: qñ flammã factaꝫ ad occasum legimus: quę illuminaret vespertina mũdi tẽpora: ꝛ fulgeret in tenebris: ac reuelaret latentia. Deniq; cõtinuo visa est fornax fumigabunda. Cui° similitudine exprimi videt vita humana implicata iniquitatib° seculi isti° atq; inuoluta: nõ habens veri fulgoris claritudinẽ: ꝛ splendorẽ sinceri luminis: int° quasi fornax ęstuat diuersis cupiditatib°: ꝛ quibusdã desideriorũ anhelat ignibus: fortis velut quodã fumo atterit ne videat veritatis faciẽ. Obumbrat itaq; et obducit quadã caligine oculꝰ animę: vt cõfundat globo quodã fumigãtis nubilę mẽtis aspectus: ne pura sit aspectari negocia: donec cęlestes lãpades dirigat dñs iesus: ℔
c.22. est: fulgorẽ glorię suę. Qñ inquit nõ indiget hũt luce lucernę: ꝛ lumine solis: qñ ipse dominꝰ erit lux omniꝫ°: ꝛ ipse illuminabit omnia mundi isti° quoꝫ supra cognita est diuisio nunc manifestata in lumine: nunc p speculum in ęnigmate: tunc nec in parte: sed facie ad faciẽ veritatis soliditas atq; illud qõ pfectũ est possit videri.

Quid significetur oraculo domini ad abraam dicentis: Semini tuo dabo terra hanc ꝛc. Ad quid etiaꝫ pertineat sara vxor abrae quę sterilis fuerat: Et quid ancilla eiꝰ agar significet. Qua ratione prętercą sara conclusa fuerit: ꝛ agar filios peperarat: Ca. x.

Post hęc secutũ est oraculũ dei dicentis: Semini tuo dabo terrã hanc a flumine egypti vsq; ad flumen magnũ eufraten. Qui futurã gloriã demõstrauerat: debuit etiã cõferenda virtutũ merita polliceri. Ipse enim ꝛ adiutor: laborantiũ ꝛ remunerator: innocentiũ est. Egyptus hic nomen nõ regionis sed fluminis est. Sic enim veteres nilũ vocabant: siue q ipse regioni nomẽ dedisset: siue q regiõis accepisset vocabulũ. Deniq; ꝛ poeta grẽcus testificat ita esse dicens ὅσσον ποσ σκαπτ ὑμομ ταύ ωπέστ λύο μεισ ἄμε. Angustũ autẽ et vile est vt putemus q cęlestib° signis terrena spopõderint. Itaq; cõsideremus ne forte pfectã beatitudinẽ ꝛ cõsummationẽ bonoꝫ opeꝫ pmiserit. Perfecta enim beatitudo ex trib° illis videt subsistere: corpis atq; animę ꝛ accidẽtib° bonis: quę græci ἕξεις dixerũt: vt sit corpis castimonia: patientia vel tẽperantia: sit animę prudẽtia atq; iustitia. Egypti igit fluмẽ corporalia videt significare. Qñ et geon dict° est ipse fluui°: q de terra figurat° est homo. Eufrates aũt q̃ sunt animę: eo q fons sit iustitia cęterarum virtutũ: q̃ virtutes alias illuminet. Prudẽtia enim sine iustitia nocet. Fortitudo quoq; nisi eã iustitia tẽperet: intolerabilis insolentia est: furor q̃ rationi ꝓpior: dsiationi q̃ libertati. Sobrietas ꝛ tẽperantia priuata bona sunt: nec vllꝰ vi nisi iusta erga deũ reuerentia ꝛ fidei mente pietatẽ colao. Justicia sola est quę virtutes oẽs cõplectit: ꝛ cõmendat oẽs. Accidẽtia q̃ sũt negociatõeo: mercaturę: ꝛ agriculturę: cõperentia questꝰ laborũ operũq; ruraliũ. Sunt etiaꝫ corporis accidẽtia: salubritas ꝛ cõmoditas valitudinis: decus: fortitudo: quę ex tẽpore accidũt ꝛ cũ ętate mutant. Nõ mediocrẽ hanc triplicẽ gratiã puteo. Habes enim pfectionẽ pfectã in euangelio. Nã cũ dicit dñs iesus legis perito illi: Diliges dominũ deũ tuum: aię tuã ꝛ Matth.22
proximũ tuum sicut teipsum: in his duobus mãdatis tota lex pendet et prophetę: hęc est iustitia mãdat tenendã. Etenim si honorari parentes iustũ est: quãto magis parẽti omnũ fieri debet honorificẽtia? Rursus cũ dicat: Nõ occides: nõ adulteriũ: nõ furtũ facies: Matth.19
nõ falsum testimoniũ dices: virtutes corporis seruãdas ãmonet. In posteriorib° vero dicens: Nemo est qui relinquat domũ aut parentes: aut vxorẽ: aut filios ꝓpter regnũ dei: ꝛ nõ recipiat septies tantũ in hoc tẽpore: in seculo aũt venturo vitam ętern̄ possidebit: nõne incremẽto bonorũ accidentiuꝫ cũ aię corporisq; remuneratione promittit? Hęc quę simplicib° verbis sacra scriptura exprimit: magno quodã coturno aristoteles ꝛ peripatetici psonãt atq; extollũt. Pythagoricũ q̃ dogma esse testificant sui. Sed q̃ illoꝫ æquauit abrã tẽpore? Quis auctoritate ꝛ sapiẽtia dñi cui° oraculo triplicis hui° gratię munꝰ agnoscat? Dant aũt ei tanq̃ in disciplinã alienigenę nationes: vt mens pq̃ obseruãtissima: recidat vitia: emẽdet errata. Magis tũ euidens ecclesię declarat mysteriũ: q: p aplos qui sunt israelitę: quoꝫ patres ꝛ ex quib° patrib° christꝰ fm carnẽ sub lege factꝰ est: cõgregãda ecclesia foret: creditur ꝓpłs nationũ. Quos nõ ociose decẽ numero significauit: ꝑ vt ostẽderet: q: illi ante pfidi: vbi mensurã pietatis iplessent, pfecto

erūt fidei adepturi coronā. Deniq; sequit: Quia sara vrot abraā sterilis fuerat. Ob ad ecclesiā primere mea expositione quā de moralib⁹ scriptūr⁹ aplicis doctrin⁹ exemplis. Ecclesia eñ sterilis videt i hoc seculo: qt nō secularia parturit: nec ꝓsentia: sed futura: hoc est: nō ea quę videntur: sed quę non videntur. Hui⁹ ancilla est synagoga: vel omnes hereses quę seruos non liberos creat. Jōq; agar dicit habitatio. Eterñ tēporalis spem fouet: nō ppetuę possessionis gratiaz tenet. Itaq; vt nō insolēs partu corporeo fiat ancilla ei⁹: t ius ecclię sibi vendicet: dicit ibi: Ejice ancillā t filiū ei⁹: nō eñ hęres erit filius ancillę cū filio meo isaac. Sed etiā in singulis sara est: t i singulis agar. Sara virtus vera ē: vera sapiētia. Agar aūt ē versutia: tanq; ancilla pfectionis vtutis. Alia eñ sapiētia spiritalis: alia sapiētia hui⁹ mūdi. Jdeo etiā egyptia scribit: qt philosophica eruditio abūdauit i egypto. Deniq; t moyses eruditⁿ erat in omni sapiētia egyptioz: ꝙ abiecit eā ꝓferēs egypti thesauri ogrobrium ꝓ xpi noie. Hīā si illā iudicasset alicuius
Leo. 4. momēti esse sapiētiā: nō vtiq; diuisset: Precor vōe nō sum dign⁹ aīa dester nā t nudius tertianā dic: neq; ex quo egressi loqui sermo tuo. Gracili eñ collocutione: t tardiore lingua ego sum. Deniq; quasi inerudito respōdet ei: q; erudirek a dño: Ego aperiā os tuū t instruā te: qd debeas loqui. Pręclarū aūt mysteriuz q; lex nō satis plena erat vt pluaderet populis: t gētes vocaret: vel qt clausa foret vsq; ad christi aduentū. Qui exponens nobis ꝓphetica oracula: t ꝓferēs lectionis veteris testimonia: veluti quoddaz os legis aperuit vt fidei clamor in totū pueniret orbē. Unde t mystice ait sara: Cōclusit me dño vt nō pariā: intra ergo ad ancillaz meā t filiū facies ex illa: vt agnoscas ꝓdestinatione fuisse semp ecclesiā dei: t parātā fidei fecunditatē qñ iuberet dñs, prumperet: ꝙ volūtate dñi certo reseruata tēpori.
2. Cor. 6. Deniq; scriptū est: Tēpore accepto exaudiui te: t in die salutⁱ adiuui te. Aduertim⁹ itaq; q festinabat fides ecclesię: sed cōclusa erat ei⁹ fœcūditas. Quo verbo demonstrat qñ expectabat partⁿ sui tēpora: quia qñ cōclusū est apiri solet. Qua rōne ꝓclusa fuerit
Ro. 11. docet te aplus dicēs: Cōclusit eñ de⁹ oia in incredulitate: vt oībus misereat: vt nō volentis neq; currētis: sed miserentis dei esset gratia: ne teipsuz iustificares: sed oia tribueres deo q̄ te vocauit. Nemo eñ pigrescat et excusationē ꝓtendat: quo sen⁹ credat: qt scriptū est: Nō volētis neq; currēt⁹ esse. Cōsideret eñ qd additū sit: Sed miserentis inquit dei. Talē te ꝙ ꝓzebe bonis studijs et ꝓmpta fide: vt de⁹ tui misereat: et vocet te sicut ecclesiā vocauit dicens: Palā factⁿ sū qui nō rogabā. Et recte ꝓmissa sunt deteriora vt meliora sequerent. Peperit ancilla seruos: vt eos ecclesia liberos faceret: t de seruitute ꝓpos ad libertatē vocaret: de culpa ad innocentiā: de offensa ad gratiaz. Singulor⁹ q̄z hominū si spectes ordinē: non oēs a pfectis iudicio auerūt: nec apud oēs tēpestiua prima ē: sed merito antiquior pfecta virt⁹. Prudentis igit mentis est cōsiderare q̄dm impfecta est aia: quę sunt secuz deliberet: vt vel in posterior⁹ se exerceat virtutū disciplinis: donec exercitij vsu valescat. Dū vero se erroris inuolucris exuerit: t ab omni enodauerit offensione ꝓsummatā sui purgationē exhibens: tūc suo ritu ordine magnos partus edere. Ꝓterea dicitur abraā: Esto sine reꝓhensione: cui dabat spūs sapiētię sanct⁹ bene modulis imaculat⁹. Oportet igit viri sapiētis animā die noctuq; in exercitio iugi specula ꝓtendere: nūq; somno indulgentē: ppetuis vigilijs intentā deo: ad cōprehēsionē rerū earū quę sunt t singularū causaruz cognitionē. Sz etiā futuroꝝ impres sapientia est: scit ꝓterita: t de futur⁹ ęstimat. Scit versutias sermonū: t solutiones argumentoꝝ. Signa t monstra scit aliq; fiant: t euētus tēporū t seculoꝝ. Non pōt igit bonus atq; pfectus nō esse qui hāc acquisierit: qt t omnē habet virtutē t imago bonitatis est. Unde t seculi ill⁹ sophistę trauerūt diffinitionē hmōi q̄ sapiens vir bon⁹ discendi perit⁹ sit. Redeamus nūc ad domū dei quo nihil plenius. Quid eñ meli⁹ sapia? Quid peius vanitate? Quid deteri⁹ superstitione? Jdeoq; tāq; ei cui ꝓmiserat plenitudinē ꝓfectionis ait: Augebo te valde: t ponā te in gentes: t reges de te erūt: qt qui ei⁹ est tot⁹ mūdus diuitiarū est: t augef nō minuit vt stultus. Ponit in gētes aliā: hoc est fides ei⁹ ad gētes trāsfert: t reges seculi q̄ credidērūt t se subiecūt dño iesu: cui dicit: Tibi of ferēt reges munera. Nec illō absurdū: qt ex genere abraā nō solū regeo erūt dignitate:

Ese. 65. Ro. 10.

Ps. 67.

verſetiã illi reges qui peccato nõ ſeruiant: nec vincat eos malicia: ſupra quos regnuz mors nõ habeat. Mentis quoq; bonę cognoum⁹ reges eſſe ⁊ principes inuenimꝰ: quę ſicut abrahã mediocris quidẽ generationis puent⁹ nõ habet: ſed abũdat regalib⁹. Cui data eſt terra in poſſeſſionẽ: vt dicetur corpori: nec ſit captiua carnaliũ voluptatũ: ꝑ quaſi famulatu debito obnoxia caro menti ſeruiat. Scõm ꝓſonã autẽ abrahę euidens myſteriũ eccleſię quę totũ orbẽ fidei hęreditate poſſedit: Bene pater electiõis dicit: pater fidei: pater pię cõfeſſionis.

¶ Quid nos doceat oraculũ quo dictũ eſt abrahę: Circũcidatis omne maſculinũ veſtrum ⁊c. Quõ etiam pleriq; mouteant et hoc q dñs dixit: Quoniã qui nõ fuerit circumciſus maſculus ⁊c. Qua ratione ꝓtea ſareyna littera fuerit addita: ac de futuri filij ꝓmiſſione ⁊c. Quid deniq; ſignificet q abrahã in faciem ceciderit. Et de ꝓmiſſi cõfirmatione: ⁊ reſponſione dñi ad abrahę petitione: Ca. xi.

ET quia ad pfectũ vocat: oraculum pfectionis accipit. Circũcidatis inquit omne maſculinũ veſtrũ: ⁊ circũcidatis carnẽ veſtrã. Perfecta aũt circũciſio ſpiritalis eſt. Deniq; ⁊ lectio hoc docet cuz dicit: Circũcidite duriciaz cordis veſtri. Et hic pleriq; ita accipiũt vt ſit: Circũcidite oẽ maſculinũ veſtrũ: hoc eſt: mentẽ veſtrã. Nihil eſt eñ mente validius. ¶ Deinde q⁹ maſculinũ ſanctũ dicat: Omnis maſcul⁹ adaperiens vuluã ſanctus dño vocabit. Quid autẽ mente ſancti⁹: quę dat bonarũ ſemitã cogitationũ: quib⁹ aperit vuluã animę cõclauſam parẽdi ſterilitate: vt poſſit illas inuiſibiles generationes edere: vtero illo videlicet ſpiritali: õ quo dicit eſaias: In vtero accepimus ⁊ parturiuim⁹ ſpiritũ ſalutis. Circũciſio ꝑ cordis intelligibilis: circũciſio etiã carnis mandat ſenſibilis. Illa in veritate: iſta in ſignaculo. Gemina itaq; circũciſio: q⁹ ⁊ animi ⁊ corporis quęrit abſtinẽtia. Deniq; ęgyptij quartodecimo anno circũcidũt mares: ⁊ fęminę apud eos eodẽ anno circũcidi ferunt: q⁹ ab eo videlicet anno incipiat flagrare paſſio virilis: ⁊ fęminaz menſtrua ſumãt exordia. Legi aũt late: ęterne ſignaculũ circũciſionis carnalis in ſolis maribus exigit: eo q⁹ ad mictionis vſum vir mulierę vehementior ſit: et ideo ipſi⁹ impetũ infrungere voluit circũciſiõis ſignaculo. Vel q: viri licito ſe errare credunt: ſi ſolo ſe abſtineãt adulterio: meretriceos aũt vſus tanq; legi nature ſupetere putant: cũ ꝑter ꝓximũ nec viro liceat: nec fęminę miſceri alteri. ¶ Ratione aũt interꝓtationis illud pandit: q⁹ ſi mens purgata ⁊ circũciſa ſit eruta ſuperfluis voluptatibuſ ⁊ cogitationib⁹ reſtringit animã ad ſui caſtimoniã: puriſq; ſenſib⁹ infuſam bonarũ facit partiũ genitricẽ. Octauo autem die circũcidi puerũ lex iubet: myſtico ideq; ꝓcepto: q: ipſe eſt reſurrectionis dies. Dñica eñ die reſurrexit dñs ieſus. Ergo ſi dies reſurrectionis circũciſos nos ⁊ eruitos nos inueniat delictorũ ſuperfluis ab omni ablutos ſorde: mũdos a vitijs corpalib⁹: ſi hinc mũdus exieris: mũdus reſurges. Circũcide igitur te nõ carne: ſed vitio carnali. Et circũcide tuũ nõ ſolum vernaculũ ſed etiã ꝓcio emptuz. Si ad ſingula referas: vernaculi ſunt mot⁹ naturales: ꝓcio empti: rõe ⁊ doctrina acquiſti. Legẽt aũt illi ⁊ bi tanq; virgulta purgatione ⁊ inciſione luxurię: ne vagent vt ſterilia ſarmenta: ⁊ obũbrent inutilia fructuoſis: velut quędaz omni vitio diſtenta: multis incaſſum laborat. Myſterij aũt ratio dilucida. Vernaculi eſt iudęi ꝓcio empti ſunt gentes q̃ crediderũt: q: ꝓcio ſanguinis chriſti redẽpta eſt eccleſia. Ergo ⁊ iudęus ⁊ greçus: ⁊ quicũq; crediderit debet ſcire ſe circũcidere a peccatis vt poſſit ſalu⁹ fieri: Et domeſticus: ⁊ alienigena: ⁊ iuſtus: ⁊ peccator: circũciſadaf remiſſione pcõrum: vt peccatũ nõ operet ampli⁹: q: nemo aſcendit in regnuz cęlorꝫ: niſi ꝑ ſacramentũ baptiſmatis. Nec ꝓderit ſuperioris iuſticia tẽporis: ſi in fine vitę iuſticiã dereliquerit. Ideo paul⁹ ait: Pręcio empti eſtis: nolite fieri ſerui hoim. Sũt eñ ꝓtraria: q: ſeruitus pctõ cõtrahit: ⁊ ꝓcio peccatũ remittit. Hęc igitur ſimplici expoſitione abundare ad intellectum opinantur. Ideoq; nec abos geometricę: nec tetragonũ numerũ philoſophię: necnõ cõfeſſionez vt aiunt pythagoricã: nec ſemp virgines vt apellant hebdomadis numeros cura diſcutimus inani: nec ſolis radios formam⁹: nec cęlũ in puluere quęrim⁹: nec itra anguſtos abacos orbẽ cõcludim⁹: ꝑ vera aperim⁹ myſteria vnam ſalutẽ eſſe chriſti reſurrectionẽ. Cõplantemur ergo ſimilitudini mortiz eius vt

1. Cor. 7.

Ro.6. mereamur resurrectionis cōsortium. Et vetus homo noster sit crucifixus cruci: vt corpus destruatur peccati. Egregię autē infantię in primis vagitib⁹ circumcidi mareo lex iubet etiaz vernaculos: quia sicut ab infantia circumcisio

Nullū tempus vacuuz debet esse tutelę: q: nullum est culpę vacuū. Et infans reuocandus a peccato est: ne idolatrię pollual contagio: ⁊ ne adorare alluescat idolū: ⁊ exosculari simulacrū: parentio violare nidū: pietatem lędere. Simul ne quisq; inflectek q sibi iust⁹ videak: ętatio maturioris ꝓcessu abraam circūcidi iubetur. Nec senex ergo ꝓselitus: nec infans vernacul⁹ excipik: quia omnis ętas peccato obnoxia: ⁊ iō omnis ętas sacramento idonea. Et erit inquit testamētum meuz in carne vestra. Forsitan referak hoc loco: quō spiritalē dicio circūcisionē: cū oraculum dicat: Erit testamentū circūcisionis in carne vestra? Quasi vero animę solius ⁊ nō passionū corporis exigatur tēperātia. Nam ⁊ visus ⁊ auditus ⁊ odoris et gustus ⁊ tactus ⁊ vocis ipsius quędk quędam castimonia. Quia et visus procacior habet crimen: ⁊ ideo scriptum est: Noli intendere fallaci mulieri: neq; capiatis oculis: neq; arripiatis palpebris. Et in ipso auditu crimē est: si seducat meretrix: ⁊ multo blandimento sermonis ⁊ laqueio labiorum suorum te alliget. Et in ipso tactu crimen est: ideo tibi dicit: Ne multus fueris ad alienū: neq; cōtinueris amplexibus nō tuū. Et in voce culpa est. Laque⁹ enī sottissim⁹ est domini sua labia: ⁊ abducik a labijs sui oris. Et mel ipsum noli multū edere ne euomas. Oportet ergo vt omniū sensuū acuta sit moderatio: ne aut impet⁹ in vitiū trahat: aut nimietas lędat: aut mora offēsioni sit. Nō ociose autem nec supflue pleriq; hoc qui sequik loco moueri videnk. Et q ita dixerit dñs: quoniā qui nō fuerit circūcisus masculus ⁊ non circūciderit carnē ꝓputij sui octauo die: peribit anima illa de genere suo: ⁊ testamentū meū interrupit. Graue enī putak q infanti octo dierum: negligētia parentū fraudi esset futura: ita vt interiret anima ei⁹: cū ipsa lex etiā homicidę qui tū nō voluntariū faciuno necādi hois impleuerit cautates ꝓscripserit: ad quas cōfugiendo mereak sanguinis impunitatem. Quō ergo aut illicratio habek fortuitę necis: aut hic ratio infantię nō habetur in qua crimē nō potuit esse: aut dissimulationis aut volūtatis: nisi forte putent aliqui: qñ morte filij grauius puniunt parentes? Sed iniustū putatur vt culpa nocentū: inferak pęna innocenti: vel ꝓpter pęnam nocētis innocens puniak: aut fiat consors supplicij qui dispar merito. Unde putant q de parēte dicat exterminando q ei⁹ intereat anima nō paruuli. Ez valde ambiguū est licet suffragek huic assertioni: qō ait: Quia testamētū meū interrupit. Itaq; hoc ad intelligentē magis qz ad infantē referendū videtur. Alij grauiora parentibus: vel silentio minitantē putāt dominū deuz: quo plus timeant maiores: quādo nec infāti parcik. Mihi autē satis liquido patet dictū de vniuscuiusq; mente. Dicim⁹ enim masculi nomine mentē significari: q sit validus mētis vigor: et animā in sui copulam trahat: sitq; vehemētior: tanq; sexu potior: ⁊ virili validitate. Ergo hęc ratio ē q omnis mens quę nō fuerit circūcisa a superfluis corporalibus ⁊ purgata solēni munere vt exuat se passionibus ⁊ vitijs: interibit. Nō caro inquit interibit: nō homo: sed anima illa interibit: q potuit salua fieri si habuisset purgationē. Huda aūt ꝓfidū: ⁊ incircūcisi cordis collusione infirmior: salutē generis sui nō potuit seruare. Omne autē genus videtur immortale: vt homo genus est: vt vlius species est. Homo semp dicik: vlius nō semper: imo nō deficit vlius. Deficit qui fidem nō habet: ꝓsona deficit vnius: conditio vel nomen hominū nō deficit. Et diuturno igitur ⁊ innocuo in id qō tēporale est: ⁊ noxiuz peccator deducit qui mentis suę ascribere debet infantię q incaut⁹ fuit ⁊ intēperans: vel remissionē peccatoꝝ nō acquisiuit. Nisi Ioh.3. enī qs renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spūsancto nō pōt introire in regnū dei. Utiq; nullū excipit: nō infantē: nō aliqua ꝓcuentū necessitate. Habeant tū illam opertam pęnarū immunitatē: nescio an habeant regni honorē.

Sarę q̄ vna addik littera scz. r. vt vocaretur sarra. Quo vtiq; par est vt in superioribus non vnius adiectioni pensari litterę. Non enī minus deo est vna littera: sed virtus litterę: quę exprimit munerī diuini gratiam. Sara enim dicitur ἀρχικὴ: hoc est: potestas mea: vel principatus mei initiuz: vel regī. Sarra grece dicitur ἀρχοῦσα: latine q̄ regat. Illa mortalio: ista īmortalio.

Illa specialis: ista generalis. Est nāq; in me prudētia: in me castimonia: in me virtus: in me iusticia: me solū regunt ⁊ mihi dominā/tur: ⁊ sunt mortales. Moriēte eīm me: soluū/tur ⁊ moriunt etiā illa. Quę aūt prudentia generaliter dicit: quę castimonia: quę fortitudo: cęteręq; virtutes principales: genera/liter principales ⁊ regine quodā immortales: in his ptās est immortale illud principale: sicut est regina ecclesia: quę nō me vnā: sed vniuersos regit. Ergo specie in genus: par/tē in vniuersitatē: corruptibilitatē in incor/ruptibilitatē cōuersam videm⁹: quę omnia ecclesię cōuenire certū est. Nō eīm specialis hęc sed generalis ratio est: nec partis ꝑ vni/uersitatis salus. ¶Deoq; bis ꝓcedētib⁹ cū vnūquēq; prudentia sua ad hanc principa/lez ⁊ diffusam ꝓ omnes salutē deduxerit: in qua fons sapiētię iusticięq; est: requirit ge/neratio: ⁊ ille pfectus partus iocunditatis: cui⁹ nomē est ysaac. Nulla eīm melior est vo/luptas q̄ emendatę gratia cōscientię. Hinc epicuri traxerūt summū bonū voluptatē es/se: sed eā corporis magis inquinamēto q̄ so brietate mētis ęstimauerūt. ¶Quid est aūt qđ ait: Cecidit in facie abraaz ⁊ risit? Et hic reuerentia significat q̄ timuit deū velut li/bero risu ledere: cuius risuo ꝑticulā declara/ret vir iusti qui rātis gratulabat ꝓmissio. Nō eīm dubitantis hic risus: sed credētis fu/it. Simulq; cadunt ante deū omnia: ⁊ mu/tantur ⁊ transeunt: sola illa inmutabilis stat semp substantia. Aut fortasse ⁊ in hoc my/sterio ꝓphetauit abraam dominū iesum: q̄ ꝓ susceptionē dñici corporis ⁊ resurrectionē
Ps. 98. tanti cōplenda oraculi gratia foret. Adorat igit nō elementū terre: de quo dictū est: Et
Wisd. 14. adorate scabellū cuius qm̄ sanctum est. Ubi eīm corp⁹: ibi ⁊ aquile: quę adorauerūt ver/santē in corpe. Et dixit iquit i corde suo: Si cētū annoꝝ nascet fili⁹: etsi sara nonaginta annoꝝ pariet? Græcus μὴ Δικῷ posuit: vt possimus ęstimare: quia cordi suo quasi dixerit alternanti secū: si centenario nascet ⁊ nonagenaria pariet: hoc ē: etas generādi ꝓterijt: Deo omnia sunt possibilia. Et ideo facile illud vt senibus reuocet inuētutis an/nos: vires refundat: sterilibus det fęcundi/tatē. ¶Hęc illud ꝓtercūdū q̄ ꝓmissa sibi ge/neratione legitima respondit abraam deo: Ismael viuat hic in cōspectu tuo. Justi est etiā ꝓ peccatorib⁹ interuenire. Et ideo vel

hoc credant iudei: q; ⁊ ꝓ ipsis interuenit si tamē credant. Hoc est eīm viuere in conspec/tu dei: digna dei vbo negocia gerere. Scu/li dñi sup iustos. Unde ⁊ dñs ait: Etiā: Ec/ce sara vxor tua pariet tibi filiuz. De ismā/el autē audiui te. Etiā: cum dicit: ꝓfirmat ꝓmissa: confirmatiuū eterū verbum est. Et ideo ꝓius generationē ecclesię cōfirmat fu/turam: vt verū recognosceret ꝓpheta q̄ de ismael se audisse diuisset deus: quidēs q: Ro. 11. cęcitas ex parte israel haberet cōtingere do nec plenitudo gentiuz intraret: ⁊ sic omnis israel saluus fieret. Itaq; sicut testamenta hoīm ꝓius hęredē ferunt: postea legatū ex primunt: meliorib⁹ hęreditatē: inferioribus legata: ita in deū in testamento vnū et nos hunc morē accepimus. Hęres scribit natu/ra bon⁹: nobilis: legitimo creatus cōiugio. Legato donatur inferior. Promittit aūtez generatio sequēti anno: vt aduertas quam generationē polliceat dñs: hoc est: nō illaz vteri corporalis sarę: sed istum partū eccle/się qui esset futurus. Deniq; ⁊ infra ait: Re/uertar ad te in futuruz: ⁊ erit sarę filius. In quo vtrūq; possumus accipere: ⁊ hunc con/uentū ecclesię: ⁊ fidelium resurrectionē. Ter/tiodecimo quoq; anno q̄ circūcidit ismā/el ratio euidens: quia is qui incipere habet vti cognitionē fęminę: ante debet recidere in se ardorē libidinis vt superfluis abstineat cōmixtionibus cōiunctioni tantū legitimę reseruet. Mentē quoq; sapientis hospitalē esse decet: vt etiā aliis impertiat sui gratiā: ⁊ prudentię suę fructū aliis quoq; diuidat: atq; epulenē bonis doctrinę cibis: epulūq; eius exhibeat desiderantib⁹. Tunc ꝓterea nesciat nisi sm̄ naturā viuere: in cuius insti/tuto et ordine dei lex est. Nulli se transfuer/sari cupiditati miscere nouerit: solus sapiē/tię ꝓpter copulam. Mandatis dei: seculi istius gloriā: ⁊ quandā ꝓsentis laudis hęre/ditatem ꝓferre nesciat. Atq; vt altarib⁹ do/mini suas immolet vtilitates: ita iudicij ig/nem nō excipiat neq; reformidet: sed magis etiā vt alios eripiat elaboret.

¶Sancti Ambrosij episcopi: de Abraam secūdus liber explicit.

Liber De Isaac et Anima

Capitulorū libri de Isaac ⁊ Anima sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De cōmēdatione sancti isaac tam ex paterna origine ⁊ gratia: q̄ ex dominicę generationis ⁊ passionis p̄figuratione quę ⁊ nomine suo significatur. Ac de apertione mysterij inter christum per isaac designatum: ⁊ animam repesentatā per rebeccam. La. I.

De admonitione hominis vt intueat q̄ sit: quo salutē suā [illegible] tueatur. Et quid sit homo. Quidue ac qualis sit anima tā ex sui naturā q̄ p irrationabilē sui p̄tez: quā obnoxia sit corruptioni. La. II.

De p̄fectę animę primiq; p̄cessus et⁹ descriptione: quō charitatis impatiens: ⁊ verbi moras nō ferēs: rogabat vt oscula mereret: ⁊ meruit desideratū videre. La. III.

De secūdo p̄fectę animę p̄cessu: quo introducta in cubiculū regis: cū mutua miscēret alloquia: in vmbra et⁹ requieuit: ⁊ subito eius verbo de medio sermone discessit: quērēti tamē nō viu abfuit: sed saliēs supra mōtes ⁊ transiliens super colles aduenit. Nec multo post quasi capreol⁹ aut ceruorū binnulus dum affatur dilectā exiluit ⁊ reliquit. La. IIII.

De tertio ipsi⁹ animę p̄cessu: quo cū in cubili ⁊ noctibus: in ciuitate: in foro: ⁊ in platęis quęsitū nō reperisset: aliquādo ratonib⁹ suis gratia quęrentē reuocauit: adeo vt ab ei⁹ sponso p̄ius vocaret. La. V.

De sūmaria victorū p̄strictione: cū inducti one ⁊ p̄secutiōe quarti p̄cessus p̄fectę aię quo ipa iā dormiēs q̄uis corde vigilaret: a sponso excitat vt cōtinuo vocē pulsantis audiret. Sed mora passa dū surgit: q; velocitatē verbi nō potuit cōprehēdere: dū aperit ostiū trāsiuit v̄bū: ⁊ ipsa exiuit: ⁊ p̄ vulnera charitatis reqsitū: vix tādē inuenit ⁊ tenuit vt postea nō amitteret. La. VI.

De laudatione aię a sponso q; tā bene ⁊ constanter requisierit cū. Et q; tam fidelis et verbo potens ⁊ fructib⁹ sęcūda diuersis: q;q; vna sicut colūba habēs spūs vnitatē in qua sit par q̄ fecit vtraq; vnū. La. VII.

Anima dū laudat a sponso verecūde refugiens coā laudari: ⁊ reuocata a spōso q̄d dicat. De p̄conijs quoq; bonę animę: singulariq; laude charitatis. La. VIII.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi liber de sancto Isaac ⁊ Anima: In quo iurta mysticaz interp̄etationez de amore inter christū sponsum ⁊ animam sponsam disputat: feliciter incipit.

De cōmendatione sancti isaac tā ex paterna origine et gratia: q̄ ex dominice generationis ⁊ passionis p̄figuratione que ⁊ nomine suo significat. Ac de apertione mysterij inter christū p̄ isaac designatum: ⁊ anima repsentatā p̄ rebeccā: La. I.

Si patre nobis sancti isaac vel origo sanctis est exp̄ssa vel gratia: cū ad oēm reducat gloriā: q̄ tāto ⁊ tā imitabili viro natus abraę patri primū fuit. Neq; vero illud mirabile: cū in eo vnięe generatōis ⁊ passionis figura p̄cesserit. Siquidē ⁊ sterilis anus ex p̄missione dei pepert eum: vt crederem⁹ q; potens est deus facere vt possit ⁊ virgo generare: ⁊ oblatus vnicus ad immolandū: qui ⁊ patri nō periret ⁊ impleret sacrificiū. Itaq; ipso nomine figurā ⁊ gratiā significat. Isaac etenim risus latine significat. Risus aūt insigne lętię est. Quis autez ignorat q; is vniuersorū lętitia sit: qui mortis formidolē se vel pauore cōpresso: vel męroze sublato: fact⁹ omnib⁹ est remissio peccatoz? Itaq; ille noiabat: ⁊ iste designabat: exprimebat: ⁊ annūciabat. Ipse est quē iā nunc p̄sequebat ancilla: ipse est p̄pter quē iā tunc dicebat: Expelle ancillā: nō eñ heres erit filius ancillę cū filio meo isaac. Ipse est cui pater alienigenā acq̄siuit sponsam. Ipse est mitis: hūilis: atq; māsuetus: q; veniente rebecca: hoc est: patientia: exiuit in campuz abalienare. Sapiēnis eñ est segregare se a voluptatib⁹ carnis: eleuare aiaz: atq; a corpore abducē. Hoc ē eñ se hominem cognoscere. Qui chaldę oz̄ sermone enos dicit: latine hō. Enos aūt qui assūpsit ⁊ sperauit inuocare deū: et iō credit esse trāslat⁹. Nō videt itaq; hō ēē: nisi is q; in deū sperat. Qui aūt sperat in deū: non degere in terr̄: s̄ q̄si trāslat⁹ adhęre deo: manifesta viri interp̄tatiōe signat. Bon⁹ igit isaac: ver⁹ vtpote plen⁹ gr̄ę: ⁊ fons lętitię. Ad

quē fontē veniebat rebecca vt impleret hydriā. Dicit ēn scriptura: Quia descēdēs ad fontē implevit hydriā: t ascēdit. Descendit itaq; ad sapiētię fontē: vel ecclīa: vel aīa: vt totū vas impleret suū: t hauriret purę sapientię disciplinas: quas hausisse iudęi de fonte pfluo noluerunt. Quis iste fons sit audi
Hiere.2. dicentē: Me dereliquerūt fontē aquę viuę.
Ad hūc fontē currebat sitiēs aīa ꝓphetarum
Ps.41. sicut t dauid dicit: Sitivit aīa mea ad deū viuū: vt sitim suā vbertate diuinę cogitationis expleret: t inspiętię sanguinē spiritalium rigatu dilueret fluentoz. Hic est ēn fluxus sanguinis sicut significat lex: qui deoperit qñ vir sedenti in dieb⁹ sanguinis sui mulieri miscetur. Mulier est delectatio corpalis illecebrę. Itaq; caue ne vigor mentis tuę cętu quodā corporeę voluptatis inflectus emolliat: atq; in ei⁹ amplectus ois re ioluatur: t fontē eius aperiat: qui debet eē clausus t septus intēritionis studio: t cōsideCant.4. ratione rationis. Hortus ēn clausus: fons signatus. Mancę mētis resoluto sensu se corporalēs delectationes effundūt perniciose numis t in appetentiā plenā grauis periculi ꝓruentes: q si mentis viuidę ꝓsideracta mā sisset custodia: refrenasset.

De admonitione hominis vt intueatur qui sit: quo salutē suam vitāq; tueatur. Et quid sit hō. Quid ue aę qualis sit anima tā fm sui naturā q̄ p irrationabilez sui partē: q̄ obnoxia sit corruptioni: Ca.ii.

Ntuere igit o homo qui sis: quo salutem tuā vitāq; tuearis. Quid est itaq; homo? Utrū anima: an caro: an vtriusq; copula? Aliud ēn nos sumus: aliud nostrū: aliud qui induit: t aliud vestimentū. Legimus in veteri testamēto: omGen.46. nes animę quę descēderūt in ęgyptū: de hoGen.2. minibus dictū. Et alibi dictū est: Nō ꝓmanebit spirit⁹ meus in hominib⁹ istis: quoniam carnes sunt. De alterutro igit legitur: quia homo dict: t de anima t de carne. Sz illa discretio est: q̄ vbi anima ꝓ homine ponit: hebręus significat: deo adhęrēs: nō corpori: vt est illud: Anima benedicta olo simplex. Ubi aūt caro ꝓ homine nūcupat: pecRo.7. cator exprimit: vt est illud: Ego autē carnalis sum: venūdatus sub peccato. Nō enim operor: non cognosco. Non ēn quod volo ago: sed quod odi illud facio. Hoc iā poste/

Ambrosij

rius t de vtroq;. Alius est ēn qui vult: alius qui odit: aliud qui facit. Denięq; addidit: Si ergo q̄ odi hoc facio: cōsentio legi quoniā bona est: Nunc autē iam nō ego illud opero: sed quod habitat in me peccatū. Illud quoq; expressius: Video legē carnis męę repugnantē legi mentis męę: t captiuantem me in legem peccati: Et tamē cum vtriusq; in se ꝓcertantē hominē declarasset: hoc est: interiorem t exteriorez: in animę magis q̄ in corporis parte simulauit se cōstituere: q̄ anima sua traherer captiua ad peccatū: in qua esse se mallet t esse cōfirmat dicens: Infęlix ego homo: quis me liberabit de corpe mortis huius? Tanquaz de extraneo hoste: ita se desiderat liberari. Nō ergo sanguis anima: quia carnis est sanguis: neq; harmonia anima: quia t huiusmodi harmonia carnis est: neq; aer anima: q̄ aliud est flatilis spiritus: aliud anima: neq; ignis est anima: neq; enthelechia anima: sed anima est viuēs: qua factus est adam in animā viuentez: eo q̄ insensibile atq; exanimū corpus: anima vnificet t gubernet. Est t ꝓstantior homo:
1.Cor.2. de quo dict: Spiritalis autē ꝓiudicat omnia: ipse autē a nemine iudicat. Hic est ꝓstantior cęteris. Unde t dauid dicit: Quid
Ps.143. est homo q̄ memor es eius: aut filius hominis: nisi q̄ visitas eum? Homo vanitati similis factus est. Non ille fm imaginem dei homo vanitatis est: sed qui illud amisit: et in peccatū decidit: t in materialia ista dilapsus est: ipse homo est vanitatis. Anima igitur fm sui naturā optima est: sed plęrūq; per irrationabilē sui partē obnoxia fit corruptioni: vt inclinet ad voluptates corporis t ad ipęnitentiā: dū mensurā rectę nō tenet: aut fallitur opinione: atq; inclinata ad materiaz agglutinat corpori. Sic visibile eius impedit: t malicia repletur: q̄ dum intēdit multię ei⁹ se vitijs replet: t fit defectus bonitatis intēperantior.

De pfecte anime ꝓtimię, ꝓcessus ei⁹ descriptione: quō charitatis impatiēs: t verbi mōras nō ferēs rogabat vt oscula mereret: et meruit desideratū videre: Ca.iii.

Perfecta aūt aīa auertat materiā: oē immoderatū: mobile: malignuz refugiat ac respuat: nec videt: nec appropiąt ad illi⁹ terrenę labis corruptionē: diuinā intendit: terrenā autē materię fugit. Su/

ga autē est: nō terrena relinquere: sed esse in terris: iusticiā ⁊ sobrietatē tenere: renunciare vitijs: nō vsibus elementorum. Fugiebat dauid sanct⁹ a facie saul: nō vtiq; vt terras relinqueret: sed vt imminis ⁊ inobseruātio ⁊ pfidi declinaret contagium. Fugiebat autē adhęrens deo: sicut ⁊ ipse ait: Adhęsit anima mea post te. Abducebat se ⁊ ableuabat vitijs seculi huius: eleuabat animā suā sicut isaac in cāpo vel abalienabat: vel vt alij habent: deambulabat. Hā hoc quoq; ostendit cū virtutibus familiare habere cōsortium: vt deambulet vnusquisq; in innocētia cordis sui: nullo vsu terrenio vitijs misceatur: atq; irreprehensibilē viam inoffenso mētis carpat vestigio: nec vllum locū in se aperiat corruptiōi. Talis em̄ erat isaac cū rebeccā aduenientē expectaret: ꝓparans se copule spirituali. Veniebat enim iam cęlestibus dotata mysterijs: veniebat magna secum ornamenta auriuz ⁊ manuū ferens: eo q; auditu ⁊ operib⁹ emineat ecclesię pulchritudo: cui recte dictū aduertim⁹: Esto in milia milium: ⁊ semē tuū possideat aduersarioū ciuitates. Decora igit ecclesia: q̄ ex inimicis gentib⁹ filios acquisiuit. Qz potest hoc etiā ad animā deputari: quę passiones corporis subigit: ⁊ ad virtutū officia cōuertit: repugnantesq; mot⁹ sibi obedientes efficit. Ergo vel anima patriarchę videns mysteriū christi: videns rebeccā venientē cum vasis aureis ⁊ argenteis: tanq; ecclesiā cum populo nationū mirata pulchritudinē verbi ⁊ sacramentoū eius: dicit: Osculetur me ab osculis oris sui. Vel rebecca audiēs virū isaac: verū illud gaudiū: veram lęticiā desiderat osculari. Quid est igit: osculet me ab osculis oris sui? Cōsidera vel ecclesiam iam diu ꝓmisso sibi q ꝓpheras dūico aduētu p tēpora multa sustinentem: vel animā quę eleuans se a corpore: abdicat⁹ luxurię delitijs: voluptatibusq; carnalib⁹: exuta quoq; sollicitudine sęcularū vanitatū: iam dudū infusionē sibi diuine ꝓsentię ⁊ gratiā verbi salutaris exoptet: cōmacerari q̄ sero veniat et affligi: Ideoq; si vulnerata charitate cum moras eius ferre nō possit cōuersam ad patrem rogare vt mittat sibi deū verbū: ⁊ causam qua sit ita impatiēs declarare dicentē: Osculet me ab osculis oris sui. Non vnum osculū quęrit: sed plura oscula: vt desideriū suum possit explere. Quę em̄ diligit: nō est vni⁹ osculi parcitate cōtenta: sed plura exigit: plura vendicat: ⁊ ita se amplius dilecto cōmendare cōsuevit. Denięq; illa in euangelio sic ꝓbata est: Quia non cessauit inquit osculari pedes meos. Et ideo remissa sūt ei peccata multa: q: dilexit multū. Ergo ⁊ hęc anima osculū verbi multa desiderabat: vt illuminet diuinę cognitiōis lumine. Hoc est em̄ osculū verbi: lumen scz cogitationis sacrę. Osculat em̄ nos deus verbū: qū cor nostrum ⁊ ipsum principale hominis spiritu diuinę cognitionis illuminat: quo anima donata charitatis pignore nuptiali: lęta atq; ouans dicit: Os meū aperui: ⁊ duxi spiritū. Osculū est em̄ quo inuicē amantes sibi adhęrēt: ⁊ velut gratię interioris suauitate potiūtur. Per hoc osculū adhęret anima deo verbo: ꝙ quod sibi transfundit spirit⁹ osculantis: sicut etiā hi qui se osculant: nō sunt labiorū ꝓlibatione cōtenti: sed spiritū suum sibi inuicē videntur infundere. Ostendens itaq; nō solā specie verbi: ⁊ vultū quendā: sed omnia ei⁹ interiora diligere: adūgit ad osculorū gratiā: Quia bona inquit vbera tua sup vinū: ⁊ odor vnguentoz tuoz sup omnia aromata. Illa osculū poposcit: deus verbū se ei totus infūdit: ⁊ nudauit ei vbera sua: hoc est: dogmata sua: ⁊ interiora sapientię disciplinas: ⁊ vnguentoū suoz dulci odore fragrauit. Quid⁹ capta: iam dicit vberiorem esse iocunditatē diuine cognitionis: q̄ lęticiā omnis corporeę voluptatis. Aspirat em̄ in verbo odor gratię: ⁊ remissio peccatoū: quę in totū diffusa mundū: omnia tanq; exinanito repleuit vnguēto: quia per vniuersos gratis virtutū colluuies detersa est. Propterea inquit adolescentule dilexerunt te. Attrahe nos: post odorem vnguentorum tuorū curramus. Bona quidez prudentia: sed dulcis misericordia. Illā em̄ pauci assequūtur: hęc ad omnes pervenit. Propter hanc inq̄t indulgentiā tuā diligūt te animę renouatę spiritu. Hā et ad animā dicit: Renouabit sicut aquile iuuentus tua. Ad animaz em̄ loquebat dicens: Benedic anima mea dñm. Et ideo festinat ad verbū ⁊ rogat vt attrahat: ne forte derelinquatur: q: currit dei verbū: ⁊ nō est alligatum. Denięq; exultat tanq; gigas ad currendā viaz. Et q: egressus eius a summo cęlo: ⁊ occursus eius vsq; ad summū eius: videns se imparem tantę velocitati dicit: Attrahe nos.

Gen. 24.

Cant. 1.

Ps. 62.

Luc. 7.

Ps. 118.

Cant. 4.

Cant. 1.

Ps. 102.

Ibi.

Ps. 18.

Bona anima: quę nō p se sola: sed p alios rogat. Attrahe inquit nos. Habem⁹ enī cupiditatē sequendi: quā vnguentoꝝ tuoꝝ inspirat gratia. Sed q: cursus tuos equare non possumus: attrahe nos: vt auxilio tuo fultę: vestigijs tuis possimus insistere. Si enī tu attraxeris: currem⁹ ⁊ nos: ⁊ spiritalia velocitatis alabra capiemus. Deponit enī sarcina quib⁹ manus tua fulcro est: ⁊ oleuꝝ tuuꝝ infundit: quo curatus est ille qui a latronibus vulnerat⁹ est. Ac ne impudens tibi videak qō ait: Attrahe nos: audi dicentē: Venite ad me oēs qui laboratis: et onerati estis: ⁊ ego vos reficiā. Vides q: libenter nos attrahit: ne remaneam⁹ sequentes. Matth. 11. Phil. 3. Sed qui vult attrahi curratvt cōprehēdat: ⁊ currat superiora obliuiscens: ⁊ ea quę sunt priora appetens. Sic enī poterit christū comprehendere. Prudēter ergo rogat vt attrahat: q: nō omnes sequi possunt. Denięꝝ petro dicenti: Quo vadis: respondit verbum dei: Nō potes me sequi modo: sequeris autē postea. Claues ei cōmiserat regni cęlestiū: ⁊ sequēdo se imparē iudicauit. Ihanc tñ animam nō distulit: q: nō p̄sumebat sed rogabat. Ioan. 13. Denięꝝ ait: Introduxit me rex in cubiculū suum. Beata anima quę verbi ingredik penetralia. Insurgens nāq; de corpore: ab omnib⁹ fit remotior: atq; intra semetipsaꝝ diuinū illud si quo modo assequi possit scrutak ⁊ quęrit. Qō cū potuerit cōprehēdere: ea quę sunt intelligibilia supgressa in illo p̄firmatur: atq; eo pascak. Talis erat paulus: qui scicbat se raptuꝝ in paradisum: sed siue extra corpus raptū siue in corpore nesciebat. Assurrexerat enī anima eius de corpore: ⁊ se a viscerib⁹ ⁊ vinculis carnis abduxerat atq; eleuauerat: factusq; a semetipso alienus: intra semetipsū tenuit verba ineffabilia quę audiuit ⁊ vulgare nō potuit: q: aduertit ea loqui homini nō licere. 2. Cor. 12. Anima ergo bona cōtemnit visibilia ⁊ sensibilia: nec cōsistit in eis: nec in despiciēdis his immoratur ⁊ residet: sed ascendit ad illa ęterna et inuisibilia ⁊ plena miraculi: puro sensu se pię mentis attollēs. Etenī affectioni studēs: solum illud bonū diuinitatis intendit: nec aliud quicquā requirendū putat: q: tenet qō sumunū est. Itaq; vir hmōi in quo ē animę pulchritudo solus sibi abundat: q: ipse sibi est satis: Nec solus aliquādo est: cui p̄sul dominus adest.

De secūdo perfecte anime p̄cessu: quo introducta in cubiculuꝝ regis: cū mutua misceret alloquia: in vmbra eī⁹ requieuit: ⁊ subito eius verbo de medio sermone discessit: quęreti tamē nō diu abfuit: sed saliens supra montes ⁊ trāsiliens sup colles aduenit. Nec mlto post quasi capreolus aut ceruorum binulus dum affat dilectā exiluit et reliquit: Ca. iii.

Quię in illud diuini illi⁹ introducta secretū: Exultemus inquit ⁊ lętemur in te: diligam⁹ vbera tua super vinū. Nō enī in diuitijs auri argentiq; thesauris: nō possessionū fructib⁹: nō in potestatibus: nō in honoꝝ: sed in solo deo exultat. Cant. 1. Cadē tñ anima cognoscēs se corporis societate fuscatā: dicit ad alias animas: vel ad alias cęlestes ⁊ apositas sacro ministerio potestates: Nolite aspicere me: qm̄ obfuscata sum: qm̄ nō est intuit⁹ me sol. Filij matris meę pugnauerūt aduersum me: hoc est: impugnauerūt me corporis passiones: carnis illeceb: ę decoloꝝ auerūt me: ideo mihi sol iusticię nō refulsit. Quo viduata p̄sidia: deuotionē meā ⁊ obseruantiā plenā seruare non potui. Hoc est enī: vineā meā nō custodiui: q: spinas ⁊ nō vuam attulit: id est: faciens peccata p fructib⁹. Et cū de verbo loquit: irradiante sibi verbi splēdore cōuersa ad ip sum: dicit: Vbi pascis? Vbi manes in meridiano? Recte dicit: vbi pascis: q: regulare est dei verbū: vbi manes: q: morale: in meridiano: q: mysticum. Siquidē q: meridie ioseph cū fratribus suis in cōuiuio cōstitutus: futuroꝝ tēporum mysteria reuelabat. Ibi. 1. Sed etiā dauid ait: Reuela ad dm̄ viam tuā: ⁊ spera in eū: ⁊ ipse faciet: ⁊ educet sicut lumen iusticiā tuam: ⁊ iudiciū tuū tāq; meridiē. Et ipse paulus circūfulsisse sibi lumē meridie asserit: qm̄ a p̄secutione est conuersus ad gratiā. Querit ergo qō derelicta sit: qō destituta sit paup ęr diuite. Abūdabat enī munere gratiarū: sed ęgere ępit: vbi diuinę p̄sentię sibi copia denegata est: ⁊ ideo vel quasi mercēnaria haberi postulat: quę ante sibi p̄cioris copulę gratiā vendicabat. Cui respondit verbū dei: Nisi cognoscas te decora inter mulieres: quę quęreris q: relicta sis: nisi te cognoscas: nisi te pęnitear lapsus tui: nisi intentionē deuotionis Cant. 1.

approbes: nisi fides tua ⁊ sinceritas augeat: q̄rela nihil ꝓderit. Ac sic: Nisi cognoscas te q; decora es: nisi pulchritudinē nature tue seruco: ⁊ corporis te illecebre nō demergāt: nec impedimēta detineāt: nihil tibi nature melioris nobilitas suffragabit. ¶ Cognosce igit te: ⁊ nature tue decorē: et exi quasi exuta vinculis pedē: ⁊ nudo exerta vestigio: vt carnalia integimēta nō sentias: vestigium mentis tue corporalia vincula nō implicēt: vt deo tuo speciosus appareas. Tales enī sunt qui ad regnū celorū annūciandū eligū
Ie. 52. tur a dño: de quib⁹ dictū est: Q̄ speciosi pe
Rom. 3. des euangelizantiū pacē. ¶ Talis moyses: cui dicit: Solue calciamentū pedum tuo⁹: vt vocaturus populū ad dei regnū: pn⁹ carnis exuuias deponeret: ⁊ nudo spiritu vestigioq; mētis incederet. Hoc est q̄ dō ait: Exi
Gen. 1. tu in calcaneis gregu3: ⁊ pasce hedos tuos in tabernaculis pastorū: q; p gregeo regnū intelligimus: eo q; potestatis sit gregib⁹ p̄sidere. P̄sidet aūt vnusquisq; sibi quadā potestate regali: si coerceat in se corporis lu xui: ⁊ seruituti redigat carnē suā3. Idcoq;
Act. 17. dictū est: Regnū dei intra vos est. Ūñ pulchre ait ad animā: Exi: id est: exi a seruitio: exi a carnis imperio atq; dominatu: ⁊ exi non in carne sed in spiritu: exi ad regimē potestatis. Idcoq; addidit: Pasce hedos tuos: ꝟ est: rege ea quę in sinistra tua sunt. Nā si nō reganf: facile labuntur. Coerce petulantiā: lasciuiā tui corporis et luxuriā irrationabilē: edoma leuco motus: pasce eos nō in corporeis tabernaculis: sed in tabernaculis pastorum: qui regere gregē nouunt. Sunt enī3 amabilia tabernacula israel: sicē nemora obumbrantia sup flumen: in quib⁹ anima tanq̄ in pcinctu bellico sita: bonā exerceat militiam: incursus explorat hostiles. Virtutis labor quęrit victoriā: vt possit eque illi quę salomonis est cōparari: velox ad currendū: habilis ad partū: qm̄ fecunditas animę desiderat ⁊ quęrit. Hęc ergo equa ꝑciosa: ⁊ curruo pharao veloces. Nō aliquis ad ecclesiā referūt ⁊ ad populū. ¶ Sed de hoc mysterio alibi sepius diximus: ⁊ maxime in psalmo centesimo octauodecimo. Hoc aūt loco de anima dicendū suscepimus. ¶ Huiusmodi q̄ similis estimat hęc anima: hoc est: ꝓpheticę vel aplicę virtutis: eo q; in eo⁹ annumeret gregē: qui fecūditate ꝓdicationis suę totū orbis terrarū spacia reperierunt: ⁊ quis in corpore cōstituti: nulla tamē cursus spiritalis sensere dispendia. Idcoq; laudat q; celesti sibi illuminare ꝓcepto: iam speciosa: iā pulchra sit: quę vultu ꝓferat castitatis decorē: ⁊ redimicula ceruicis attollat: in qua sūt patientię ⁊ humilitatis insignia. Talis animę diligebat isaac verus decorē: humilitatē: patientiā. Et ideo partus ei⁹ auide requirebat. ¶ Concepit aūt rebecca: ⁊ patientia sua nodū sterilitatis absolut. Quid aut3 pariat ꝓpheticа atq; aplica anima consideremus: ⁊ quō pariat. Abijt inquit interrogare dominū: q; exultabāt infantes in vtero eius. Et responsum accepit: Duę gentes in vtero tuo sunt: eo q; nihil spōte ꝓfumat: sed in omnib⁹ summū deum ꝓfalem poscat suoq; cōsiliorū: simul plenis pacis atq; pietatis: duos populos sua fide ⁊ ꝓdicatione cōnectat: ⁊ tanq̄ vtero suo claudat. Quę non imerito soror magis q̄ vxor appellatur: eo q; mutuo atq; pacifica anima cōmunis magis pietatis q̄ specialis copulę nomē accipiat: ⁊ q; vniuersis magis q̄ vni se existimet obligatā. Fodit aūt puteos isaac: ⁊ plurimos quidē quos foderat pater eius: ⁊ repleuerāt illos post mortē abrahę patris illi⁹ aliengenę. Ꝑę cęterio tñ fodit hos puteos: Vnus in cōualle gerarim: ⁊ inuenit ibi puteum aq̄ viuę: ⁊ litem fecerūt pastores gerarim cum pastoribus isaac: eo q; aquā sibi eius putei quasi ꝓpriā vendicabant: ⁊ vocauit nomē eius iniustitiā. Et fodit aliū: in quo orta est disceptatio: ⁊ imposuit illi nomē inimicitiaꝝ. Et fodit tertiū: in quo lis nulla inter pastores cōmissa est: ⁊ vocauit eū latitudinē. Fodit ⁊ puteū iuramēti: ⁊ nō inuenit in eo aquā: ⁊ vocauit eum puteū iuramēti. Quis hęc legens: terrena magis q̄ spiritalis opera esse arbitret: q; vel abraam fodit puteos vel isaac: tanti videlicet patriarchę: vel etiā iacob: sicut ⁊ in euāgelio reperimus: velut fontes quidā generis humani: ⁊ specialiter deuotiōis ac fidei? Quid est enī puteꝰ aquę viuę: nisi ꝓfundę altitudo doctrinę? Vnde ⁊ agar ad puteum angelū vidit: ⁊ iacob ad puteū rachel sibi inuenit vxorem. Moyses quoq; fecꝰ puteum futuri locauit mētis prima cōmuni. A puteo igitur visionis aperte isaac adorsus est puteos: ⁊ bono ordine: vt eiꝰ putei aqua: primum rationabile animę oculūq; eius dilueret ⁊ foueret: quo visum eiꝰ faceret clariorē. Fodit etiā alios puteos

Prouer. 5. plures. Unde ꝛ scriptuꝝ est: Bibe aquã de tuis vasis: ꝛ de puteorum tuorũ fontibus. Quãto plures fuerint: tãto est vberior redũdantia gratiarũ. Fodit ñ puteũ quẽ foderat pater abrahã: de quo litem fecerũt pastores gerarum: hoc est maceriẽ. Ubi eñ maceria ibi diuisio int repugnãtes: ibi iustitia: ꝛ ideo vocauit iniustitiã. Aliũ quoq; fodit: ꝛ orta dissensione vocauit eũ inimicitias. In quib⁹ videt elucere doctrina moralis: eo q; sublato pariete maceriẽ: solutę sint in carne hominis inimicitię: ꝛ facta sint vtraq; vnũ in figura p ysaac: in veritate p christũ: meritoq; postea pura aqua in eo puteo sit reperta: tanq; doctrina moralis: vtilis ad hauriendũ. Puteus quoq; latitudinis: quid aliud significat: nisi de naturalib⁹ disciplinã? Qua causa ꝛ latitudo dicit: q; sine cõtentione: sine lite iam quiet⁹ atq; securus est: qui mũdana hẽc ꝛ sensibilia fuerit supgressus. Unde supatis iam aduersantib⁹ ꝛ alienigenis cogitationib⁹ (quid eñ tam alienum q; oĩa seculana quę ppetua esse nõ possũt) potest sapiens dicere: Dilatauit dñs nobis: et auxit nos sup terrã: q; terrena transcendit. Ultim⁹ est puteus iuramẽti: in quo et visus est de⁹: ꝛ ait ei: Noli timere: tecum eñ sum. Et benedixit eũ. Hec doctrina iam mystica est. Habes hẽc in salomone: q; puerbia ei⁹ moralia: ecclesiastes naturalis: in quo quasi vanitates ist⁹ despicit mũdi: mystica ei⁹ sunt canticacanticoꝝ. Habes ꝛ in ꝓphęta: Seminate vobis ad iustitiam: vindemiate ad fructũ vitę: illũinate vobis lumẽ cognitionis. Hoc est eñ lumẽ cognitionis habere charitatis ꝓfectionẽ. Ideoq; dictũ est: Noli timere. Charitas eñ timorem excludit foras. Ut cognoscamus autẽ q; salomon itahos interꝑtatus est puteos: vt ad moralem doctrinã: ꝛ naturalem referret ꝛ mysticã: in singulis libris suis quos de moralib⁹ vel naturalib⁹ vel mysticis scripsit: posuit hos puteos. Nã ꝛ in puerbijs cũ declinandã spẽm Prouer. 5. diceret seculatis illecebrę ait: Bibe aquam de tuis vasis: ꝛ de puteoꝝ tuorum fontib⁹: ꝛ supfluãt tibi aquę de tuo fonte. Et infra: Fõs aq̃ tuę sit tibi ꝓpr⁹: ꝛ iocũdare cũ vxore: eo q; aduersus tẽptamẽta mũdi remediũ nobis vera sapiẽtia sit: moralis quoq; doctrina quę imaginẽ mũdanę voluptatis meretricijs quibusdã illitam fucio irriguo suo diluat; ꝛ fluẽto sui fontis abstergat. De naturalib⁹ q̃ habes in ecclesiasten dictũ: Feci mihi piscinas aquarũ: ad irrigãdũ ex his saltũ germinantẽ. Neq; te moueat q; ꝓ puteo piscinas posuit: q; ꝛ moyses puteũ latitudinis dixit: eo q; a sollicitudine omni ꝛ angustijs soluitur: qui mundũ hunc pia mẽte trãscenderit. Non imerito q̃ piscinas habet ecclesiastes: qui vidit nullã abundantiã eẽ sub sole: sed si quis abũdare velit: in christo abũdet. Et de mystic⁹: Pute⁹ supest nobis: quẽ etiã ipsum reperimus in canticiscãticorũ dicente scriptura: Fons hortoꝝ: puteus aquę viuę: ꝛ impetu descendẽs a libano. Et eñ si mysteriorũ altitudinẽ psequeris: puteus tibi videt tanq̃ in ꝓfundo sita mystica esse sapiẽtia: si vero haurire velis affluẽtiã charitatis: quę maior et vberior est q̃ fides ꝛ spes: tunc tibi fons est. Exuberat eñ charitas: vt ꝛ haurire eã cominus: ꝛ rigare eius affluentia hortũ tuũ possis spiritalib⁹ fructib⁹ redũdãtẽ. Et q; ipe ꝓpute⁹ latitudinis ẽ: q; charitatẽ habet: ideo dixit: Quia vbi charitas est: ibi impet⁹ magnus descendit a libano. Ne q̃d autẽ moueat q; ꝛ puteũ ꝛ fontem eundẽ dixit: etiã euangeliũ te instruat: in quo scriptũ est: Quia venit iesus in ciuitatẽ samarię: quę dicit sychar: iuxta ꝓdium q̃ dedit iacob ioseph filio suo. Erat autem ibi fons iacob. Et fatigat⁹ iquit sedebat sic sup puteũ. Unde ad mysticã doctrinã hũc referri puteũ etiã ibi cognoscimus: q; ibi samaritana illa: id ẽ custos. Custos aũt ęclesium ꝓceptorũ hausit ō puteo illo diuina mysteria: cognoscens q; de⁹ spirit⁹ est: et nõ in loco adorãd sed in spũ: ꝛ q; messias venit q̃ xp̃s ẽ. Et ideo qui adhuc expectat a iudęis: iam venit. Quib⁹ auditis: mulier illa q̃ specie ecclesię gerit: legis sacramẽta cognouit: ꝛ credidit. In ipso quoq; cantico ꝙ libro salomon hanc triplicẽ sapientiã euidenter exꝑssit: licet in ꝓuerbijs dixerit: vt triplicater sibi scripserit qui sapiẽtiã eius vellet audire. Ait q̃ in canticis sponsa de sponso: Ecce spõsus est cõsobrin⁹ meus. Et iõ pulchra aedificatio nostra opaca: trabes domoꝝ nraꝝ cedri: lacunaria nostra cupressi. Possum⁹ hoc de moralib⁹ accipere. Ubi eñ recessit christus ꝛ ecclesia: nisi i operib⁹ suę plębis? Denicq; vbi impudicitia: vbi superbia: vbi iniquitas erat: ibi ait dñs iesus: Filius autẽ hois nõ habet vbi caput suũ reclinet. De naturalibus autẽ q̃d accipiamus? In vmbra inq; Eccle. 1. Matth. 8. Cant. 2.

eius cõcupiui ⁊ sedi: et fructꝰ eius dulcis in
faucib⁹ meis. Qui est terrena supgredit: et
cui mũdana moriunt: qñ crucifigit et mun-
dus ⁊ ipse mundo: sola quę sunt sub sole re-
Cant. 2. fugit ⁊ cõtemnit. De mysticis q̃ ait: Intro
duc me in domũ vini: cõstituite in me chari
Ibi. 3. tatẽ. Etẽ sic vineã suã: ita dñs ihesus gẽm
suã quasi vitis ęterna quibusdaꝫ brachiis
charitatis amplectit. Cõsidera singula. In
moralib⁹ flos est inter spinas liliũ. Sicut ip
se ait: Ego flos cãpi ⁊ liliũ conuallium. In
moralib⁹ q̃ flos est: in naturalib⁹ vel iustitia:
qui orieno ⁊ resurgẽs illuminat: occidẽs ob
umbrat. Caue ne tibi occidat: qz scriptũ est:
3. 4. Sol nõ occidat sup iracũdiã vestrã. In my-
sticis charitas ẽ: qz plenitudo legis est chri-
stus. Et tõ ecclesia q̃ diligit christũ: vulnera
ta est charitate. Hanc q̃ charitatẽ susceperat et
resuscitat: donec vocẽ eiꝰ accipiat: ⁊ p̃sentiã
eius accersiat: qt quęsitꝰ nõ solũ venit: ꝑ eti
am saliens venit. Saliens sup montes ⁊ trã
siliens sup colles. Sup maiora gratię alas
salit: inferiora trãsilit. Vel sic: saliens quõ
venit: Salmo q̃dã venit in p̃hãc mũdũ. Apõ
patrẽ erat: in virginẽ venit: ⁊ ex v̄gine in ḡ-
sepe trãsiluit. In p̃sepi erat ⁊ fulgebat e cę-
lo: descẽdit in iordanẽ: ascendit in crucẽ: de-
scẽdit in tumulũ: surrexit e tumulo: ⁊ sedet
ad patris dexterã. Inde q̃si nimiꝰ ceruo-
rũ: qui desiderat ad fontes aquarũ: descen-
dit ad paulũ: ⁊ circũfulsit eiz: ⁊ exiluit sup
ecclesiã suã quę est bethel: qõ dicit domus
dei. Pauli est vocatio: ecclesię firmitudo ẽ.
Venit q̃ ⁊ primo post parietẽ ẽ: vt inimicitia
as aię ⁊ corporis soluat. Sublato pariete q̃
impedimentũ cõcordię videbat afferre. De
inde prospicit per fenestras. Quę sint fene-
strę: audi ꝓphetã dicentẽ: Fenestrę apertę
sunt e cęlo. Prophetat itaq; significat: p q̃a
dñs gen⁹ humanũ priusq̃ in terras ipse de-
scenderet locut⁹ est. Et hodie si qua eũ aia
multũ rogat: multũ meredit misericordię:
qñ qui multũ rogat: plurimuꝫ debet ei. Si
qua q̃ aia eũ studiosius q̃rat: lõge audit vo
cem eius: ⁊ q̃uis ab alijs requirat q̃ ipsis a
quib⁹ quęrit audit vocẽ eius. Videt eũ sa-
lientẽ ad se venire: id est: ꝑpetantẽ atq; cur
rentez ⁊ transilientẽ eos: qui infirmo corde
virtutẽ eius capere nõ possunt. Deinde p̃-
spicientẽ p enigmata ꝓphetaꝝ legẽdo eos:
⁊ tenendo eoꝝ sermones: videt eũ p̃spiciẽ-
tẽ: sez quasi p fenestrã: nõ adhuc quasi p̃sen
tẽ videt eminẽtẽ sup retia. Quid ẽ hoc: nisi
forte q: illa retia nobis sunt: nõ illis? Retia:
eo q̃ adhuc illa aia intra sensibilia ⁊ mũda-
na sit posita. Ygit adhuc in sęcularib⁹. Sed
tñ quęrẽti eũ p retia ostendit. Deniq; dicat
ad aiam eiusmodi: Surge: veni prima mea
id est: surge a delectationib⁹ mũdi: surge a
terenis: ⁊ veni ad me: quę adhuc laboras
⁊ onerata es: qz sollicita es quę sunt mũdi.
Veni supra mundũ: veni ad me: qz ego vici
mundũ. Veni ꝑpe me: iã pulchra ęternę vi
tę decore: iam colũba: id est: mitis atq; mã-
sueta: iam tota gratię spiritalis. Iure ḡ iaz
retia timere nõ debet aia: cũ is vocet ad se
aiam: q̃ tẽptamẽnis ⁊ retib⁹ mũdi nõ potuit
capi. Raz cũ nos hoies ambulemus in me-
dio laqueoꝝ p appetentiã escę: simul ⁊ laqꝫ
nori: ille i corpore posit⁹ retia nõ timebat:
sed eminebat sup retia: id est: sup tẽptamen
ta mundi ⁊ corporis passiones: imo ⁊ alios
eminere faciebat. Ideoq; ⁊ banc aiam fun-
dare volens dicebat: Surge: veni proxima
mea: noli timere retia: iam ḡterijt hyems:
id est: venit pascha: venit indulgẽtia: adue
nit remissio pcõꝝ: cessauit tẽptatio: imber
abijt: procella abijt. Quassatio ante aduẽtũ
christi: hyems est. Post aduentũ eiꝰ flores
sunt. Vñ ait: Flores visi sunt in terra. Ubi Cant. 2.
ante spinę: ibi nũc flores. Tẽpus inquit se-
candi aduenit. Ubi ante desertũ: ibi messis
est. Vox turturis audita ẽ in terra nra. Be-
ne addidit ꝓpheta: Nra: quasi admiras q̃
ybi ante impudicitia ibi castitas. Hicꝰ ꝓfi
lat grossus suos. Quę aũ infructuosa iube-
batur excidi: hęc fructus ferre iaz cępit. Sz
quid dubitas: qt grossus dixit? Priores di-
scant vt posteriores meliores afferat. Sicut
synagogę fructus abijciatur: ecclesię autẽ re-
nouatur. Et q̃uis plena tranquillitas sit: ⁊
adoleuerint mysteria: iterum tamen dicit:
Surge secura in tegimento petrę: id est: tu-
ta ḡfidio passionis meę: ter fidei munimẽto.
Suxerunt enim mel de petra: ⁊ oleum de fir-
missima petra. Hoc in tegimento animę pi-
orũ indutę: iam nudę nõ sunt. Et hęc illa ḡ-
munitio: ideoq; ⁊ huic aię ait: Et veni tu co Ibi 8.
lumba mea: in tegimẽto petrę iuxta ḡmuni
tionẽ: ostende mihi faciẽ tuã: ⁊ insinua vo-
cem tuã. Hortat ad cõfidentiã vt nõ erube-
scat crucẽ christi: nec eius signaculũ. Hortа-
tur ad cõfessionẽ: vult omnes insidias de-
mouere: vt bonus odor fidei spiret: vt dies

fulgeat: vt aduersę noctis vmbra nō noce-
Ro.13. at: quoniā qui iuxta christū est dicit: Nox p̄
cessit: dies appropinquabit. Est et vmbra se
culariū quę p̄terijt: t dies cęlestiū christus: q̄
sanctis suis lucet. Accipit hęc anima bona
pignora charitatis.

De tertio ipsius anime p̄cessu: quo cū in cubili t noctibus: in ciui tate: in foro: t in plateis quesitum nō reperisset: aliquando rationib⁹ suis gratia querentem reuocauit: adeo vt ab eius sponso ꝓpius vocaretur: Ca. V.

Sed quia semp̄ solliciti esse debem⁹: semp̄ intenti: t q̄ verbū dei sicut ca
preola exilit: aut sicut binnulus cer
uorū: semp̄ vigilet anima t p̄tendat quę re
quirit eū: t quę tenere desiderat. Ideo qua
Cant.3. si sublapsū sibi: In cubili inquit meo in noc
tib⁹ q̄siui: quē dilexit ala mea. Qui bñ q̄rit
in cubili q̄rat: in noctib⁹ q̄rat: nec dies feria
tus: neq; noctes sint. Nullū tēpus vacet a
pietatis officio: etsi nō inuenirt ꝓmo pseue
ret in requirendo. Ideoq; dicit: Exurgā ita
q; t quęrā in ciuitate: in foro: in platęis. Et
fortasse ideo nō inuenit adhuc: q̄ in foro q̄
siuit vbi lites sunt: in platęis vbi nundinę
rerū venaliū. Nō em̄ vlla christus pecunia
cōparatur. Possumus et sic intelligere: In
cubili quęrit christū: quę requirit eū cū tran
quillitate: cū pace. In noctibus quęrit: q̄s
Ps.17. per parabolas loquebat. Posuit em̄ tene-
Ps.18. bras latibulū suū: Et nox nocti indicat scię
tiā. Deinde q̄s quę dicim⁹ in corde nostro:
ea nos cōpungere in cubilib⁹ debent. Sed
tamē nec sic inuenit: t ō dicit: Exurgam: id
est: erigā t attollā intentionē meā: vt quę
ram impigre: quērā sollicite: introibo aui
tatem. Est et anima quę dicit: Ego ciuitas
munita: ego ciuitas obsessa. Est ciuitas mu
nita p̄ christū: est ciuitas illa hierusalē in cę
lo: in qua abundāt diuinę legis interptes:
t disciplinarū periti: p̄ quos verbū dei quę
ritur. Quērā inquit in foro illi⁹ ciuitatis: in
illo foro vbi tractant iura cōsulti: vbi oleū
venditur: q̄ cuāgelicę virgines emunt: vt
semp̄ faces suę luceant: nec eas fumus iniq
tatis extinguat. Quęrā inquit in platęis:
in quib⁹ supfluunt aquę: de illis fontib⁹ p̄-
rumpentes: de quib⁹ salomon dicit esse po
tandū. Dū quęrit igit̄ christum: inuenit cu
stodes qui in ministerio sunt: ab his requi-
rit. Sed anima quę deū quęrit: etiam custo
deo transit. Sunt em̄ mysteria quę etiā an
geli cōcupiscunt videre. Unde petrus ait:
Rūciata sunt inquit vobis p̄ eos quib⁹ euā 1.Petr.
gelizauerūt: spūsancto misso de cęlo: in quę
cōcupiscunt angeli ꝓspicere. Ergo cū trā-
sierit custodes verbū inuenit. Transiit io-
hānes: qui verbū apud patrē inuenit. Mul
ti quoq; sunt qui in otio quęrūt christum: t
nō inueniūt: t quęrūt eum in p̄secutionib⁹:
t cito inueniunt. Et ideo quasi post rēptati
ones: q̄ in periculis fideliū suoꝝ adest: Et Cant.3
modicū inquit cū transiui ab eis inueni eū:
tenui eū: t non dimisi eum. Omnis em̄ qui
quērit inuenit: t qui inuenerit adhęrere de-
bet ne possit amittere. Et q̄s p̄ euangeliū
in terris videm⁹ cęlestia mysteria figurata:
veniamus ad illā mariam: veniam⁹ ad ma-
gdalenā. Cōsideremus quemadmodū chri
stū in cubili corporis sui: in quo defunctus
iacebat in noctib⁹ quęsierint: q̄s dixit illis
angelus: Jesum qui crucifix⁹ est quęritis: nō Matt.
est hic: Surrexit em̄. Quid igit̄ quęritis vi- Luc.24
uentē cū mortuis? Quid quęritis in sepul
chro eū: qui iam in cęlo sit? Quid quęrit in
vinculis sepulturę: vniuersoꝝ vincula sol
uentem? Nō sepulchrū huic sedes: sed cęlū
est. Ideo dixit vna ex his: Quęsiui eū: t nō
inueni eum. Tamē dū vadunt aplīs nunci
are: miserat⁹ querentes: occurrit eis iesus di Matth.2
cens: Auete. Illę autē accesserunt: t tenue
runt pedes ei⁹: t adorauerūt eum. Tenetur
ergo iesus: sed delectat sic teneri: q̄ fide te
netur. Deniq; delectauit eū t illa mulier: q̄ Luc.8.
tetigit eum: t curata est sanguinis fluxu: de
qua dixit: Tetigit me aliquis. Nam sentio
virtutē de me exisse. Tāge ergo t fide tene:
t cōstringe fideliter pedes eius: vt virt⁹ di
eo creat: vt sanet animā tuam. Etsi dicat
Noli me tangere: tu tene. Semel dixit: N
li me tangere quādo surrexit: t forte illi
pit: quę putabat furto esse sublatū: t nō
tute ꝓpria resuscitatum. Deniq; in alio li-
bro habes: quia tenētibus t adorantib⁹ di
xit: Nolite timere. Tene ergo t tu anima sic
ut tenebat t maria: t dic: Tenui eum: t nō
dimittā: cum dicebant ambę: teneamus te.
Vade ad patrē: sed non relinquas eū: ne
iterū labatur. Tecū eam ducito: iam nō er
rantē sed arborem vitę tenentē: tecum rape
tuis pedib⁹ inhęrentē. Tecum ascendā: no
li me dimittere: ne iterū serpens venena sua

fundat: ne iterū quęrat femineum mordere vestigiū vt supplātet adam. Dicat ergo anima tua: Teneo te ⁊ ducā te in domū matris meę: ⁊ in secretū eius qui concepit me: vt cognoscā mysteria tua: vt hauriaz sacramenta tua. Suscipe igit cuam tam nō siculneę solijs adopertā sed sancto amictā spiritu: ⁊ noua gratia glonosam: qi tam nō tanquā nudata abscondit: sed tanq̄ circūdata vestimēto splendore fulgētis occurrit: qi vestit eā gratia. Sed nec adam primo nudus erat: quādo cū innocētia vestiebat. Videntes itaq; eam filię hierusalē christo inhęrentem ⁊ adhuc ascendentē cū eo (Dignat eā quęrentib⁹ frequēter occurrere ⁊ cōdescendere vt eos eleuet: dicunt: Quę hęc est quę ascendit a deserto? Desert⁹ hic terrę locus ⁊ inculrus videt: sentib⁹ ⁊ spinis nostrozuz obsitus delictoruz: mirantes videlicet quō anima quę ante in inferno derelinquebat inhęreat dei verbo: ⁊ ascendat sicut virtio p̄pago in superiora se subrigēs: velut fumus natus ex igne: atq; alta petens: tum p̄terea bonis operib⁹ fragret. Odor aūt ille orationis pię redolet suauitatē: quę dirigitur sicut incensum in cōspectu dei. Et in apocalypsi legimus: q ascendit fumus incensorum ex orationibus sanctorū: quę incensa referuntur p angelū: sanctorū orationes scilicet sup altare illud aureū: qō est ante sedē: et tanq̄ suaue pię p̄cationis fragrat vnguentum: qi de ęternorū ⁊ inuisibiliū nō de corporalium petitione cōpositū est: ꝙpue tamē myrrhā redolet ⁊ thus: eo q peccatis mortua sit: et deo viuat. Hanc igitur ascendentē ⁊ nō resistentē videntes: ⁊ merito q̄ eius odorib⁹ delectātes: agnoscentes quoq; salomonis illius pacifici esse sponsam: etiā comitatu sedulo p̄sequunt vsq; ad lectū salomonis: eo q ei vera requies in christo debeat. Lect⁹ enī sanctorū christus est: in quo vniuersoū festa ſcularibus p̄cijs corda requescūt. In hoc lecto requeuit isaac: ⁊ benedixit filium iuniorē dicens: Maior seruiet minori. In h lecto recubās iacob: būdixit duodecim patriarchas. In hoc lecto recubās archisynagogę filia surrexit a morte. In h lecto iacēs viduę defunctus mortis vincula christi vocatiua voce dissoluit. Perducta igitur sponsa vsq; ad sponsi requiē nuptialem: canunt dicentes: charitatē filiabus hierusalē: Egredimini ⁊ videte regem salomonē: in corona qua coronauit eū mater eius: in die sponsalium eius. Canunt epithalamiū: ⁊ vocāt cęteras potestates cęlorū vel animas: vt videant charitatē quā circa filias hierusalem habet christus. Unde et meruit coronari a matre filius charitate: sicut paulus ostendit dicens: Quia deus eripuit nos de potestate tenebrarū: ⁊ trāstulit in regnū filij charitatis suę. Charitate itaq; filius ⁊ ipse charitas est: non ex accidētibus habens charitatem: sed habens semp substantia sua: sicut regnū de quo dicit: Ego in hoc natus sum. Ideoq; dicunt: Egredimini: id est: exite de sollicitudinibus et cogitationibus ſculi: exite de angustijs corporalibus: exite de vanitatibus mundi: et videte q̄ rex pacificus in die sponsalium suorum habeat charitatem: q̄ gloriosus sit: quia corporibus resurrectionem dedit: ⁊ animas sibi iunxit. Hęc magni est corona certaminis: hoc p̄ciosuz munus sponsalū christi: sanguis eius ⁊ passio. Quid enī plus potuit dare: qui sibi etiā nō pepercit: ⁊ p nobis mortem suā obtulit? Ipse quoq; dominus iesus delectatus fide animę hui⁹ cōfessione gratię: ⁊ collaudatis eius meritis: propius eam adducit dicens: Ades huc a libano sponsa: ades huc a libano: transibis ⁊ ptransibis a principio fidei: a capite sanyr ⁊ hermonym: a speluncis leonum: a montibus pardoū: hoc est: egredere de corpore: ⁊ totaz te exue. Nō potes enī mihi adesse: nisi ante peregrinerio a corpore: quoniā qui in carne sunt peregrināntur a dei regno. Ades inqt ades: bis repetuit: qi siue p̄sens siue absens adesse ⁊ placere domino deo tuo debeo. Adesto p̄sens: adesto absens: si adhuc i corpore eo. Adibi enī omnes p̄sentes sunt: quorum fides mecum est. Adest mihi qui erat de ſculo: adest mihi qui me cogitat: me intuet: de me sperat: cui ego portio sum. Adest mihi qui abfuerit sibi: adest mihi qui se negauerit. Ille mecū est qui extra se nō est: quoniā qui in carne est: nō est in spiritu. Ille mecū est qui ex seipso egredit: ille iuxta me qui extra se fuerit: ille mihi integer: qui p̄pter me perdiderit animā suam. Et ideo ades desponsata: trāsibis ⁊ ptransibis a principio fidei. Trāsit ⁊ pertransit cęteros: ⁊ pertransit quę ad christum pueniat. Transit fidei merito ⁊ operum claritate: quę lucent sicut sanyr ⁊ hermonym: hoc est: via lucernę: transit deuiaz

temptationib⁹ seculi: t superatis nequitijs spiritalibus legitime peteno coronā certaminis: t ideo meruit christo iudicante laudari. hort⁹ clausus soror mea sponsa: hort⁹ clausus: fons signat⁹: emissiones tue paradisus malorū granatorū cū fructu pomorū. Laudatur sponsa: eo q hortus sit: habens in se odorē agri illius pleni: de quo dicit isa. ac: Odor filij mei tanquaz odor agri pleni. Bona ergo anima fragrat odores iusticie. Et fortasse ager est patriarcha: hort⁹ est anima inferioris alicuius: quasi agri portio: et hort⁹ clausus ne incurseturā bestijs: t fons signatus: que integritate signaculi preueniente: que fide ppria peccata diluerit. Hā que de ecclesia accepit habet qō ad virginitatis gratiam referat: eo q in paradiso delectationis posita: sine labore fructus capiat spiritales: vt ei patriarcharū anime rurali quodam labore fructus suos cōferant quo ista capere possit perpetuā suauitatē. Que merito fons signatus dicit: eo q imago dei inuisibilis in illa exprimatur. Laudant etiaz munera anime que missa sunt a spōso: quibus dotata veniebat. Dos autē pie anime: boni odores sunt: myrrha t aloe: quib⁹ spirat hortorum gratia: t peccatorū fetor adoletur. Itaq tanto secura ꝓconio cōquiescere aquilonē grauem ventuz petit: ne floreos discutiat: spirare austruz: id est: vult hyemē preterire: t mollioris flatus vernare temperiē. Inuitat sponsum in hortū suum. Descēdit sponsus: t fructuū eius diuersitate delectatus: letatur q inuenerit fortiorē cibum: inuenerit etiā dulciorem. Est enī velut panis quidā verbi et mel: alius vehementior: alius suauior⁹ sermo. Est t fides: alia feruentior: vt vinum: alia lucidior: vt lucis est lactis. Hunc cibuz christus epulatur in nobis: hoc poculum bibit: t eius potus ebrietate nos ꝓuocat: vt ad meliora t optima ab inferioribus faciamus excessum.

¶ De summaria dictorū perstrictione: cum inductione t ꝓsecutione quarti ꝓcessus perfecte anime quo ipsa iam dormiens q̄uis corde vigilaret: a sponso excitatur vt continuo vocem pulsantis audiret. Et mox iam passa dum surgit: quia velocitatem verbi non potuit comprehendere: dum aperit ostium transiuit verbum: t ipsa exiuit: t per vulnera charitatis requisitum: vir tandem inuenit t tenuit vt postea nō amitteret: La. vi.

Audiens hoc anima: hausit mysteriorum ebrietatē celestium: t velut soporata a vino: t quasi in excessu vel stupore posita dicit: Ego dormio t cor meū vigilat. Cum verbi ꝓsentio ꝓcussa oculis requieuisset inflexis: excitat a verbo. Quart⁹ autē hic ꝓcessus est anime. Primum etenī charitatis impatiēs t verbi moras nō ferens: rogabat vt oscula mererentur: t meruit desideratum videre. Introducta quoq in cubiculū regio secūdo: cuz mutua misceret alloquia in vmbra eius requieuit: t subito eius verbo de medio sermone discessit: quērenti tamē nō diu abfuit: sed saliens supra montes t transiliēs sup colles adiuenit. Hec multopost quasi capreolus aut cerui⁹ hinnulus dū affatur dilectā exhilarat t reliquit. Tertio cū in cubili t noctib⁹ in ciuitate: in foro: t in plateis quesitū nō reperisset: aliquando rationib⁹ suis gratia quērentē reuocauit: adeo vt eius ꝓpius vocaretur a sponso. Quarto ipsa iā ab eo dormiens excitatur: q̄uis corde vigilaret: vt cōtinuo vocē pulsantis audiret. Sed mox passa dum surgit: quia velocitatē verbi nō potuit cōprehendere: dū aperit ostiū transiuit verbū: t ipsa exiuit in verbo ei⁹: t ꝑ vulnera requisitū: sed vulnera charitatis: vir tandē inuenit: t tenuit vt postea nō amitteret.

Ad summā hec cōpendioso sermone perstrinxi. Nunc discutiam⁹ singula. Etsi dormias: si modo deuotionē anime tue nouerit christus: venit t pulsat eius ianuā: t dicit: Aperi mihi soror mea. Bene soror: quia nuptie spirituales sunt verbi atq alie. Neq enī anime nouunt cōiugiorū fœdera: t vsus copule corporalis: ꝑ sūt sicut angeli in celo. Aperi inquit mihi: sed extraneis claude: seculo claude: neq ipsa foras ad illa materialia ꝓdeas: neq tuum relinquens lumen alienū requiras: q̄ materiale lumen tenebrosam infundit caliginē: vt nō videantur lumē vere glorie. Aperi ergo mihi: noli apire aduersario: neq locum des diabolo. Aperi ipsam te mihi: noli coartari: sed dilatare t adimplebo te. Et quia decurso orbe terrarum plus molestiarū t offensionis reperi: nec facile habui vbi requiescerē: ideo tu aperi: vt

Cant. 4.

Cant. 5

in te illius hominis reclinet caput: cui non est requies nisi supra humilē ⁊ mansuetum.

Audiēs anima: aperi mihi: et caput roris plenū: hoc est: temptationib⁹ ꝑcularib⁹: subito turbata ⁊ quasi surrectura quę surgere iubebatur: ait cū aloē redolet ⁊ myrrha ⁊ in- Cant. 5. signia sepulturę: Exui tunicā meā: quomodo induā eam? Laui pedes meos: quomō inquinabo eos? Veretur enī ne iterū in tēptationeo refurgat: ne iterum in culpā rede at atq; peccatuz: ⁊ egressus suos virtutūq; ꝓcessus terrenis inapiat vestigijs inquinare. Certe etiā hoc modo ꝓfectionē virtutis suę indicat: quę tantā christi meruerit ebari tatē: vt ad eā veniat ⁊ pulset tanuā eius: et veniat cū patre ⁊ cęnet cum eadez anima: ⁊ ipsa cum eo: sicut in apocalypsi dixit iohannes. Etenim cū i superioꝛib⁹ audisset: Ad eos huc a libano: ⁊ cuz aduerteret in carne se christo adesse nō posse: sed tunc adesse si ad esset in spiritu: conformāo se ad eius voluntatem vt esset ⁊ ipsa cōformis imaginis christi: iam nō sentit carnis exuuias: iam quasi spiritus exuens se corporis cōiunctione: iaz quasi oblita: ⁊ quę si velit copulę illius meminisse nō possit: ait: Exui tunicam meam: quomō induā eam? Exuit enī tunicam illā pelliciam: quā acceperunt adam ⁊ eua post culpam: tunicā corruptele: tunicam passionum. Quomodo induā eam? Nō requirit vt induat: sed ita significat abiectam: vt iā indumento sibi esse nō posset. Laui pedes meos: quomodo inquinabo eos? Hoc est: Vestigia mea laui duz egrederer: ac me eluarem de corporis cōtubernio: de illa cōnexione et familiaritate carnalis amplexus: quomō inquinabo eos vt in corporis claustrum ⁊ illum tenebꝛosiz passionū eius carceꝛez reuertantur? Dum hęc illa dicit: misit operationem suā verbuz tanquā per cauernā: non plene atq; perfecte: deinde augetur amor: ⁊ cōcepit adolescit: atq; ex seminibus eius quę quodā vtero ītelligibilis susceperit anima: totam plenitudinē diuinitatis eius habitātem in eo corporaliter: vt legim⁹ videre desiderat. Surrexit: vt ꝓpius illud dei verbū videret. Et in hoc iplo ꝓcessus eius significatur: q; surrexit per vigorem atq; virtutez. Ꝓsentia enī verbi hausit anima virtutē: sicut ꝓsentia marię cū vtero grauio esset: erudit iohānez in vtero ꝓfuturum: adeo vt exiliret in vtero ⁊ exultaret: domini ꝓsentiā recognoscens. Surrexit aperire: ⁊ opera eius ⁊ facta mozrificata sunt mundo. Talis enī debet esse anima: quę verbū est receptura: vt moriatur mūdo ⁊ cōsepelia tur in christo: sic enī christus inuenitur: ⁊ tale sibi quęrit hospitium. Deinde ipsa ministeria operationū: id est: manus ⁊ digiti quibus comprehenditur christus mozrificatur: quos digitos velut eminentia factoruz nostrorum opera possumus ęstimare. Itaq; velut e cōplexu suo cuz iam extenderet intelligibiles manus suas ⁊ digitos vt cōprehēderet verbum: transisse sibi illud: nō tamen adhuc ꝓtransisse anima pia dicit. Et hoc ꝓcessum habet quādo transeat ⁊ pertranseat animā verbum dei: quia scriptū est: Et tuam ipsi- Luc. 2. us animā pertransibit gladius: vt reuelentur multorū cordium cogitationes. Hic adhuc transitur nō pertrāsitur: vt maria in posterioꝛibus forte pertrāsitur: vbi tanquā signaculuz ponitur in medio eius dominus iesus. Denīq; statim alius ꝓfect⁹ verbi trāseuntio: quia exiuit anima in verbo ei⁹: hoc est: verbum eius secuta: exiuit de corpore: eleuauo se de eius habitaculo: ⁊ peregrinā se faciens ei vt adesset deo: ⁊ esset ciuis sanctorum. Simul enī ⁊ carnis domestica: ⁊ dei esse nō possumus. Ergo in hoc loco exire significatur vt dixi anima: quādo abducit se a corporis voluptatibuo. Denīq; scriptum est: Exi de babylone: fugiēo a chaldęis. Nō Esa. 48. vtiq; vt regionem babylonis bebꝛeus fugiat: sed vt moꝛes ꝓphetico admonetur alloquio. Siquidem sint qui in babylone sunt hebꝛi: ⁊ de babylone exisse moꝛibus docent. Nā ⁊ illi de quib⁹ dicit ꝓpheta: q; sedebant sup flumina babylonis: sed in ei⁹ non erant vitiis ⁊ cōfusione. Nam quō erant in illa cōfusione vitioꝝ: qui flebant gementes ꝓnitentiaz: q; de arca deuotionis ac fidei ⁊ virtutis paterne meritis exciderant? Quę autem in verbo exit anima: verbū requirit.

Ubi. 5.

Sancti

Unde ⁊ ista cū querit: incidit in custodes q
Cant. 5. circueunt ciuitatē. Percusserunt inquit me ⁊ vulnerauerūt me: tulerunt palliū meū custodes murorum. Bene quidē quasi sponsa veniebat cum pallio: quo obnubaret caput eū spōsus occurreret. Sicut rebecca quę cognito q ysaac sibi veniret obuiuo: descēdit de camelo ⁊ pallio se operuit: Ita et hęc anima nuptialis vestis ꝓmittebat insignia: ne forte reiceretur quasi vestē nō habens nuptialem: velvt caput velaret ꝓpter angelos. Sed illi pausserunt eam: vt amplius ꝓbaretur. Exercētur eīm animę tēptationib⁹. Tulerunt ei palliū: quęrentes si verum decorē nudę virtutis afferret: vel quia sine integimento quis in illam cęlestē ciuitatē debeat introire: nulla deferens secū operimenta fucorū. Sunt etiā qui requirant: ne qua anima eruditas secū vehat carnalis illecebrę: et concupiscentiā corporalē. Nudatur pallio: cū eius conscientia manifestatur. Sed est ⁊ quę bene nudatur: cui licet imitari dicentē:
Joh. 14. Venit eīm princeps mūdi huius: ⁊ in me inueniet nihil: quia certe i illo solo nihil inuenit qui peccatū non fecit. Beata ⁊ illa est in qua nō grauia aut multa inuenit: sed inuenit in ea amictū fidei ⁊ sapientię disciplinā. Ita q̄ sine dispendio fuit: q̄ etsi voleat quis nō potest verā auferre sapientiā: etsi aduersarius obstrepat: ibi tamē vera innocēcię conuersationis elucet integritas. Sine dispendio ergo transiuit custodes: ⁊ filiabus illius cęlestis ciuitatis admixta verbū requirit: et querendo eū in se excitat charitatem: ⁊ vbi verbū quęrat agnoscit. Q̄ inter orationes sanctorū moretur: ⁊ ipsio inbreat nouit: et q̄ ecclesiā suam vel animas iustorū suorum inter lilia pascat intelligit. Hoc mysteriū tibi in euangelio dominꝰ demonstranit: cum in sabbato duceret p seminata discipulos. Moyses p desertū duxit populū iudęorū: christus p seminata ducit: christꝰ p lilia ducit: quia p passionē eius desertū floret vt lilium. Sequamur ergo: vt in die sabbati illius magni sabbati in quo requies magna est fructꝰ colligamus. Ne vereamis: ne pharisęi accusent seminata colligentes. Etsi illi accusant: sed christus excusat: ⁊ similes facit quas vult animas se sequētes: dauid illius qui supra legem panes ꝓpositionis mādducabat: nouę gratię sacramenta ꝓphetica iā tunc mente ꝓspiciens.

Ambrosij

De laudatione anime a sponso q̄ tam bene ⁊ cōstanter requisierit eum. Et q̄ tam fidelis ⁊ verbo potens ⁊ fructibus fecūda diuersis: q̄q̄ vna sicut columba habens spiritus vnitatē in qua sit par que fecit vtraq̄ vnū: Ca. VII.

Laudatur itaq̄ a spōso q̄ tam bene ⁊ cōstanter requisierit eū: ideoq̄ iaz nō solū soror dicit: sed etiā bñ placita nominatur: quasi ei cōplacita qui cōplacuit patri: ⁊ speciosa sicut hierusalē: sicut admiratio ordinata: q̄ ciuitatē ęternę vniuersa habeat mysteria: ⁊ admirationi sit omnibus vidēntibus eā: q̄ plena vt ęquitas atq̄ pfecta est: ⁊ fulgorē de verbi lumine mutuata: dū id semp intendit: sit etiā terribilis ordine quodam ad summū ꝓfecta virtutum: Ideoq̄ quasi pfecte dicat: Auerte oculos tuos a me: noli cōtra me intendere. Deuotione nimia ac fide possibilitatē naturę: ⁊ cōditionis ꝓprię supgressa: q̄ lucem inaccessibilem e regione intueri est graue. Auerte inq̄t oculos tuos a me: eo q̄ plenitudinē diuinitatis ei⁹: ⁊ splendorē veri luminis sustinere non possit. Possumus tamē ⁊ sic accipere: Auerte oculos tuos a me: Etsi tu pfecta es: alię mihi adhuc redimendę sunt animę: alię fulciendę. Eleuas eīm me videndo: ego aūt ideo descendi vt omnes eleuē. Etsi surrexi ⁊ habeo patris sedē: tamen orphanos nō relinquā vos: paterno ꝓsidio destituros: sed ꝓsentia mea vos cōfirmabo. Habes in euāgelio hoc scriptū: Ecce ego vobiscū sū vsq̄ Matth. 28
ad cōsummationē mundi. Auerte ergo oculos a me: q̄ me eleuas. Quāto eīm quis ad dominū intendit: tāto ampli⁹ dūm eleuat: Ps. 29.
⁊ ipse eleuatur. Unde ⁊ ille ait: Exaltabo te dñe: qñ suscepisti me. Sanctus eīm exaltat dūm: peccator humiliat. Vult eīm auertere illā oculos: ne eam cōsiderans q̄ iam ad superiora sequi possit eleuetur: ⁊ cęteras alas declinquat. Ideo ⁊ in euangelio nō omnibus discipulis: sed pfectioribus suā gloriaz demonstrauit. Cōstitue nunc aliquē doctorem: qui rem obscurā velit aperire audientibus: quēadmodū etsi ipse potens in sermone sit ⁊ scientia: cōdescendat tamen ad eorum insciā qui nō intelligant: ⁊ simplici ⁊ planiore atq̄ vsitato sermone vtatur vt possit intelligi. Si quis igitur inter audientes

vitacior sensu sit qui facile sequi possit: eleuat eū atq; excutit. Hunc videns doctor reuocat: vt patiatur magi doctorē būilionib⁹ t planionib⁹ immorari quo t ceteri seq; possint. Q̄ō ait aquila: sonans vt reuelata: sonantē ad admirationē dignā retulit: quasi magna t sonora habentes opa: reuelata ad operū claritatē: vel q̄ō eius animę opa luceant coā patre qui in cęlis est. Tū nō ociose pallū eius sublatū intelligis: vt aperta mentis t nuda fulgeret. Laudat ḡterea q̄ fidelio: q̄ verbo potens: q̄ fructib⁹ fęcunda diuersio: q̄ vna sicut colūba habens spiritus vnitatē in qua sit par quę facit vtraq; vnū: t quę nō sit cōpolita ex diuersis elementis: discretę cōpugnantisq; naturę. Quid enim tā diuersum q̄ ignis et aqua: aer t terra: et quib⁹ corporis nostri creatura cōstitit? Anima aūt benedicta ois simplex quę imitatur
Ioh.17. dicentes: Ut oēs vnū sint: sicut tu pater in me t ego in te: t ipsi in nobis vnū sint. Hęc eni est assūmatio atq; pfectio. Unde t addidit: Ut sint vnū sicut t nos vnū sum⁹: ego in his t tu in me: vt sint cōsummati in vnū. Hęc est ḡ anima colūba atq; pfecta: quę simplex atq; spiritalis: neq; hui⁹ turbat corporis passionib⁹: in quo fortis pugnę: intuo timoreo sunt. Deniq; hoc verbo vnitatis cōcordiā t pacē significari scriptura nos docet
Eccl.4. dicens: Adulatudo aūt credentiū habebat cor vnū t animā vnā: t nō erat separatio in eis vlla. Nec ociose fecūditatis laudat anima: nō solū q̄ sit fęcunda virtutib⁹: sed etiam q̄ nihil habeat in se mali. Illud eni decoꝝ atq; speciosum est: in quo nihil sit mali. Decorū eni q̄ bonum: q̄ aūt indecorū hoc malū. Speciosa fecūditas est bonorum operū. Contraria eni speciositati sterilitas: q̄ qui pauat specie vel decore: in eo ē malum: q̄ aūt malū: hoc sterile t infecundum. Cui⁹ rei q̄ō cuidēmus indiciū q̄ natura est? Terra eni quę bona est: fertilis atq; fecūda: quę aūt mala: ea ieiuna atq; sterilis: quę vero fertilis hęc decora. Quid enim in pleno agro pulchrius: cū segetes fluctuat: cū poma irrutilant: vel cū vuarū serta dependent: aut baccis onusta olea curuescit: vel viridanti gramine: montiū verticeo: vallium humilia vestiuntur? Et vt scripturę vtamur testimonio: iacob decor⁹ erat: t ideo erat odor agri pleni: Esau hispidus erat t indecor⁹: t ideo agrestis erat: qui fruct⁹ illos habere nō posset. De ipso quoq; dño posteaq; ecclesię sponsitatē fecit assurgere: pulchre dictū est:
Ps.92. Ps.103. Dns regnauit decorē induit. Et alibi: Confessionē t speciem induisti. Liquet igit decorum id esse q̄ō fecundū: indecorū q̄ infecunduz. Simūlis est causa animę soli: q̄ ea decora anima quę fecūda sit meritis: fecunda cōsilijs: ea indecora quę sterilis infirmitate. Sed eā animę sunt: sterilitas t materia. Hāq; eā sterilitas fructu defraudat suo: inopiā infert: timorē incutit: adolet cupiditates vanas opiniones. Sic anima cadit. Quid ergo est malicia: nisi boni indigētia? Suo eni defraudat: atq; alieni indiget: ecb nanitur atq; replet sine mensura et modo. Materialia aūt vitia animę obumbrāt gratiam. Ignorātia t cupiscētia: animę sunt ęgritudines: sed ad speciē magis q̄ ad materiē referunt. Materia est caro: speciei est ignorātia t cōcupiscentia. Cur igit caro accusatur: cū tantę sint in specie labes? Quia nihil species pōt sine materia. Deniq; nihil species securis sine materia facit. Quid eni esset cōcupiscentia: nisi eā caro inflāmaret? Friget in senib⁹: in pueris quoq; q: his corpus infirmū ē: ardet: in adolescētib⁹ vis corporis feruet. Et bonis igit mala cōta sunt. Nō eni mala sunt: nisi quę pauant bonis. Per mala tamē factū est vt bona emineret. Ergo indigētia boni: radix malicię est. Definitione boni malicia deprehendit: quoniā p disciplinā boni malū reperitur. Bonū aūt nullius eget: sibi abūdat: mensurā t pfectionē: finē quoq; tribuit omnib⁹: in quo vniuersa cōstant: t de quo omnia pendēt. Hęc boni natura ē: quę mentē replet. Circa hoc versat anima pura: hoc introspicit: t in hoc deū cernit: bonis omnib⁹ abundat. Unde
Cant.5. t ait: Fauces eius dulcedines: t totus desiderium. Omniū eni bonoꝝ auctor est deus: et quę sunt: et⁹ pfecto omnia sunt: t nullę illic malū: et si in illo mens nostra maneat: malū nescit. Anima igit quę in deo nō manet: ipsa sibi auctor maloꝝ est: itaq; peccat. Ani
Ezech.18. ma aūt quę peccat ipsa morief. Aureo eni vinculio soluta virtutū: pna fertur precipitio: t labitur ad inferiora. Anima aūt beata est: quā nulla aduersa corporis pęna expugnant. Hęc anima sicut passer laqueo cōtrito euolat. Illęc enim malorum sunt voluptates corporis. His quisquis intendat laqueo innectit animā suā. Qui aūt ab eccle

eius tēperat: ⁊ de tenebris eius erit: ei⁹ aia
Cant.6. fulget vt diluculū: ō qua dicit: Quę nā hęc
est ,pspiciens tanq̄ diluculū: speciosa sicut
luna? Prospicit enī tanq̄ de domo libera.
Eccl.23. Nec dicit: tenebrę cooperūt me: ⁊ parietes
circūdant me: et ḡ scit si videt altissimus?
Sed ipsa magis lucē expetit tanq̄ in supio-
ribus dom⁹ suę: id est: corporis sui: et supra
mundū posita ḋiuina intuet: ⁊ ad ęterna se
eleuat: vt deo adsit: iam lumen suoꝝ operū
sicut luna orbem suū toto orbe circūferens.
Nō autem aquila ait: Sonans sicut sol: vi
detur illa axis cęlestis cōuersio: solisq̄ ⁊ lu-
nę ⁊ stellarū cursus cōcentus globorū expri
mi. A ḡbusdā etiaz nostrio videtur: qui qñ
nō venit ad fidem: saltē ꝓpter gratiā suauī-
tatis nō videtur alienus.

Anima dñi laudatur a sponsove-
recunde refugiens coza laudari: et
reuocata a spōso quid dicat. De p̄-
conijs quoq̄ bone anime: singula-
riq̄ laude charitatis: Ca. VIII.

Dum laudat a sponso verecūde refu
giens coza laudari: deinde sponsi
Cant.6. amore vocata ait: Hortū nucis de-
scēdi videre in nativitate torrētis. Ubi enī
est ecclesia: nisi vbi virga ⁊ gratia floret sa-
cerdotalis? Ibi est frequēter vt in amaritu-
dinib⁹ ⁊ tēptationib⁹ ꝓbet. Per nucē ama
ritudines intelligim⁹: p torrentē temptatio
Ps.123. nes. Sed tñ tolerabiles: q: scriptū est: Tor-
rentē ptransiuit anima nostra. Itaq̄ descē-
dit in locū amaritudinis: vbi floret vitis: et
malo: granatorū specie diuersus ⁊ multi-
plex fruct⁹: qui velut vno tegmine toti⁹ cor
poris fide ⁊ charitate munit. In illa ḡma-
Bas.9. ritudine non cognouit se aia. Corruptibile
enī est corpus aggrauat animā: ⁊ terrenū habi
taculū cito inclinat. Cognoscere autē se de-
bet. Sed tēptatus est ⁊ petr⁹: nō se cogno-
uit ⁊ petrus: nā si cognouisset nō negauisset
auctorē. Sed cognouit cū christus: Deniq̄
1 Timoth.1. cognouit: q: etiā respexit. Cognoscit enī do
min⁹ q̄ sunt ei⁹: ⁊ tanq̄ suū miscēdię suę fre-
nis vt bonus rector reuocauit a lapsu. Nec
Cant.6. tor ḡ noster christus est. Idcoq̄ ait aia: Po
suit me currus aminadab. Anima ḡ currus:
qui bonū rectorē sustinet. Si currus est aia:
habet eqꝰ vł bonos vel malos. Boni equi
virtutes sunt aię: mali equi passiōes sūt cor
poris. Bon⁹ ḡ rector malos eqꝰ restringit
⁊ reuocat: bonos scitat. Boni equi sunt ḡt-
tuor: prudētia: tēperantia: fortitudo: iusti-
cia. Mali eq̄: iracūdia: cōcupiscētia: timor:
iniquitas. Interdū ipsi equi int se dissidēt:
⁊ aut iracūdia ,ptendit: aut timor: ⁊ se inui-
cē impedīūt: ⁊ cursum retardāt. At vero bo
ni equi volāt: ⁊ a terris ad supiora se subri-
gunt: animāq̄ eleuāt: maxime si iugū habe
ant suaue: et on⁹ leue dicētis: Tollite iugū Matth.
meū sup vos. Jugū enī meū suaue ē: et on⁹
meū leue. Ipse rector est qui nouit equos p
prios gubernare vt cęlis oim cursus sit. Si
velocior est prudētia: tardior iusticia: admo
net flagello ꝓprio segniorē. Si tēperantia
māsuetior: fortitudo diuerior: nouit copulare
discordes: ne forte currū suū dissipēt. Itaq̄
licet itelligibili spectaculo videremur aq̄q̄
alam cū fumo certamie ad cęlū rapi festinā-
tes equos: q̄ priores pueniant ad brauium
christi: quo pri⁹ imponat palma ceruicib⁹.
Isti sūt equi subiecti fidei iugo: astricti vin
culo charitat⁹: iusticię frenis: retinaculis so-
brietatis. Pulchre ait: Posuit me curr⁹ ami
nadab: hoc est: pater ꝓpli. Ipse aūt q̄ pater
ꝓpli: id est: pater naason: id est: serpētū. Jaz
tu recole: quis sicut serpēs in cruce pepēde-
rit ꝓ salute vniuersoꝝ: ⁊ intelligis illā ani-
mā esse pacificā: cui pater de⁹ ꝓpul sit: christ⁹
agitator. Quia scriptū est ⁊ hoc nomē in no
stris: pāter pater agitator israel. Hic ḡ agi- 4. Reg.
tator dicit: Cōuertere salamitis cōuertere. Cant.6.
Bene ⁊ quasi agitator ad currum dicit. Cō-
uertere salamitis: hoc est: pacifica. Quę est
pacifica est anima: cito se conuertit et corri-
git: etiaz si ante peccauit: ⁊ magis eam chri
stus ascēdit: ⁊ regere dignat: cui dicit: Ascē Ybachuc.
de in equos tuos: ⁊ equitat⁹ tuus sanitas.
Et alibi: Adiuī eqꝰ tuos thariō. Ibi sunt eq̄
christi. Ascēdit ḡ equos suos christ⁹: ascen-
dit verbū dei alas pias. Ubi cognosce q: et
istā ascēdit ⁊ pduxit eā ad locū palmę: qū et
dicit ad eam: Quam pulchra ⁊ suauis facta es Cant.7.
charitas in deliciis tuis. Statura tua silis
facta est palmę. Et ipa ait: Dixi: ascendā in
palmā. Sz etiā ipsa charitas palma est: ipa
ē enī plenitudo victorię. Plenitudo enī legi Ro.13.
charitas est. Curram⁹ ḡ vt cōprehēdamus:
curramus vt vincam⁹. Qui vincit ascendit
in palmā ⁊ manducat fructus eius. Qui vi
cit iam nō currit: sed sedet: sicut scriptū est:
Qui vicerit dabo ei sedere mecum in sede Apoc.3.
mea: sicut ⁊ ego vici: ⁊ sedeo cū patre meo
in sede ipsius. Hinc pbi curulia illa aiaꝝ in

suis libris expssere certamina: nec tñ ad palmā puenire potuerunt: qñ summitatē verbi: t altitudinē illā animę nescierūt: quā cognouit hęc anima: in qua erat verbi cōuersio. Sic eñ ait: Ego fratri meo: t sup me cōuersio eius. Hunc sensum tertio repetiuit diuerse in canticis cānicorum. In principio ait: Frater me° mihi: t ego ei qui pascit in liliis vsq; dum aspiret dies: t amoueant vmbrę. Deinde ait: Ego fratri meo: t frater me° mihi qui pascit inter lilia. In fine ait: Ego fratri meo: t sup me cōuersio eius. Primus ad institutionē animę: ideo t p̄missit: Frat me° mihi: illo eñ demōstrante se etiā adhērēdi deo sumpsit affectū: qō sequit scōs pfectū: tertiū s'm pfectionē. In primo quasi in institutiōe adhuc vmbras videt aia necdū verbi agroinquātis reuelatione cōmotas: et ideo adhuc ei dies euāgelij nō refulgebat. In secūdo sine vmbrax confusione odores pios carpit. In tertio iā pfecta requiē in se verbo ministrat vt cōuertat sup eam: et caput suū reclinet atq; requiescat: meritoq; iā tenens quē antea quęstū inuenire nō potebat: inuitat ad agrū suū dicens: Veni frater meus: exeamus in agrū: requiescam° in castellis. Sup ad hortū ruitabat: hic ad agrū habentē nō solū florū gratiā: sed etiam triticū t ordeū: hoc est: solidioz firmamēta virtutū: vt fructus ei° aspiciat. Requiescam° inquit in castellis. Ad quę adā cū de paradiso eiect° esset fuerat relegat°: in his requiescebat: sed terrā operabat. Qua aūt ratione exire eū in agrū vellet: intellectus manifestus est: vt quasi bon° pastor pascat gregem suū: lassos alleuet: reuocet errātes. Mā etsi ista aia noua et vetera seruauit: tñ sunt adhuc velut agni qui lactis suco nutriendi sunt. Ergo quasi pfecta: nō p se ꝙ p alios interuenit: vt de sinu patris exeat: vt pcedat foras tanq; sponsus de thalamo suo: egrediens currat viā: vt infirmoo lucret: nō in illo secreto patris solio: t in illa luce immoretur: quo inualidi equi pscendere nō queūt: sed vt assumat t inducat in domū sponsam atq; secretū: ibi sit foris vt nobis intus sit medius nostrū: etsi nō videat a nobis. Tñ ait: Quis dabit te frater fratrē lactentēvbera matris meę? Inuenīē te foris osculabor te. Bona anima q̄ foris est: vt verbū intus sit: illa extra corpus vt verbū habitet in nobis. Assumā te inqt t inducā te. Recte assumit t inducit verbū dei: qz pulsat animā vt aperiat sibi ostiū. Et nisi apertū sibi ostium inuenerit nō intrat. Si ds aūt aperuerit ianuā: intrat t cognat. Sic sponsa verbū assumit vt assumēdo doceat. Unde nō immerito ascēdit ad hanc ad sapientes māsiones: t semp pcessū accipit. Qō significant virtutes q̄ dicunt: vel alę: Quę ē hęc q̄ ascēdit cā dida: innitēs sup fratrē suum? Supius dixerūt: Quęnā est hęc quę pspicit tanq; diluculū: speciosa sicut luna: electa sicut sol: hic plus qō dicerēt inuentū est: eo q verbo dei innixa ascēderat. Perfectiores eñ sup christū recūbunt: sicut t iohānes in christi pectore recūbebat. Ita q̄ t hęc vel incūbebat t xp̄o: vel supra ipsū se reclinabat: aut certe qñ de nuptiis loquimur: iam q̄si tradita in christi dextera: in thalamū ducebat spōso. Et qz iam copula charitatis est: blandit ei spōsus t dicit: Sub arbore mali eleuaui te: illic parturiuit te mater tua: illic parturiuit te q̄ peperit te. Bona aia quę requiescat sub arbore fructuosa: t marie boni odoris. Mā si nathanael bon°: in quo dolus null° erat sub arbore fici visus est: vnq; bona aia quę sub arbore mali eleuata est spōso suo? Plus est eñ eleuari q̄ videri: plus etiaz a sponso eleuari. Mā etsi nathanael videbat sub arbore: tñ anima eius sponsa non erat: qui occulte veniebat ad christuz: q: verebat iudeos. Nō erat speciosa sicut luna: electa vt sol quę erat in vmbra: q: sponsa p die nubet: publice cōfitet. Ideo ista sub arbore mali: illa sub ficu: qz hęc cōfessionis suę odorē diffundebat longi°: illa habebat puritatis innocētię suauitatē: sagrantiā spiritus nō habebat. Illic inqt parturiuit te mater tua: illic parturiuit te q̄ peperit te. Ibi.n. nascimur: ibi renascimur. Parturit aūt in quib° christi imago formak. Tñ t paulus ait: Filioli: q̄s ego parturio donec formetur christus in vobis. Parturit eñ qui in vtero accipit spiritū salutis: t alijs infundit. Unde qñ tā foz matuus in hac erat christus ait: Pone me vt signaculū in cor tuū: vt sigillū in brachiū tuum. Signaculū christus in fronte est: signaculū i corde. In fronte: vt sp cōfiteamur: in corde vt sp diligam°: signaculū in brachio vt sp operemur. Luceat q̄ imago eius in cōfessione nra: luceat in lectiōe: luceat in oribꝰ t factis: vt si fieri potest tota eius species expmak in nobis. Ipse sit caput nr̄m: qz

Cant. 7. Cant. 2. Cant. 6. Cant. 7. Ubi. s. Cant. 8. Apoc. 3. Cant. 8. Ut s. Joh. 1. Gal. 4. Cant. 8.

caput viri christus: ipse oculus noster vt p illū videamus patrē: ipse vox nostra p quā loquamur ad patrē: ipse dextera: p quā deo pam sacrificiū nostrū offeram°: ipse quoq; est signaculū nostrū: qđ est pfectionis t charitatis insigne: qt diligens pater signauit fi
Joh. 6. liuz: sicut legimus: Quē pater signauit deus. Charitas itaq; nostra christ°. Bona charitas: qñ optulit mortē se pro delictis: bona charitas quę peccatuz remisit. Et ideo anima nostra induat charitatē: t charitatē huiusmodi ḡ sit valida vt mors: qt sicut mors finis peccatorū est: ita t charitas: qñ qui di
1. Cor. 13. ligit dominū peccare desinit? Charitas enī nō cogitat malū neq; gaudet sup iniquitatē: sed omnia sustinet. Nam qui ea quę sua sunt nō q̄rit: quō aliena quęrit? Est t mors illa valida p lauacrū: p qđ peccatū oē sepelit: t culpa dimittit. Talis erat charitas quā deferebat euāgelica illa mulier: de qua dñs
Luc. 7. ait: Remissa sunt peccata ei° multa: qñ dilexit multū. Est t illa mors sanctoz martyrū valida: quę culpaz abolet superioꝝ: t nō valida. Cui° nō impar est charitas: quę adquaq; martyrū passioni: vt auferat meritū delictorū. Zelus ḡ vt inferi: qñ q̄ zelū dei habet: p xpo nec suis parcit. Itaq; t mortē habet charitas t zelū habet charitas: t alas ignis habet charitas. Denīq; christus dilī
Exo. 3. gēs moysen: in igne ei apparuit. Et hieremias habens in se donū diuinę charitatis di
Hiere. 20. cebat: Et erat ignis inflāmans in ossib° meis: t dissolutus sum vndiq; t ferre non possum. Bona igit charitas habēs alas ignis ardentes: quę volitat p pectora t corda sanctorum: t exurit quicqđ materiale atq; terrenū est: qcqđ vero sincerū est, pbat: t qđ cōtigerit suo igne meliorat. Hunc ignē in terras misit dñs iesus: t refulsit fides: accensa deuotio: illuminata est charitas: iusticia resplēduit. Hoc igne inflāmauit corda apłoꝝ
Luc. 24. suoz: sicut testat cleophas dicēs: Nōne cor nostrū ardens erat in nobis cū aperiret scripturas? Alę igit ignis in flamma: scripturę sunt diuinę. Denīq; aperiebat scripturas: t ignis ertiebat: atq; audientū corda penetrabat. Et vere alę ignis: qz eloquia dñi eloq̄a
Pś. 11. casta: argentū igne examinatū. Cū paulus quoq; assumeret a christo vidit circūfulsisse super se lumē: t sup eos q̄ simul erant: ceciDit pauore t pbatio: resurrexit: denīq; apo
Act. 1. stol° factº est: qui pfectos aduenerat. Spiritus ḡs sanct° descendit: t repleuit totā domū in qua erant plurimi sedēres: t visę sunt dispersę lingue tanq̄ ignis. Bonę alę charitatis: verę alę quę volitabant p ora aplorz: t alę ignis quę purgatū sermonē loquebā
Gen. 5. tur. Hic alis euolauit enoch raptº ad cęlū: Hic alis euolauit helias curru igneo: t eqs
4. Reg. igneis ad supna translatº est: Hic alis dñs deus p columnā ignis deducebat patrz płebez. Has alas habuit seraphin: qñ sumpsit
Esa. 6. carbones ignis de altari t tetigit os ppheteę: t iniquitates eiº abstulit: t peccata purgauit. Harū alarum igne purgan sunt filij leui: t baptizabāt plūs nationū: sicut testificatur iohānes dicēs de dño iesu: Ipse vos
Matth. 3. baptizabit in spiritu t igne. Aderito vt renes suos volebat t cor suuz dauid: qt alas igneas charitatis sciebat non esse metuendas. Aderito hebręi pueri in fornace ardenti non sentiebant ignis incēdia: qz charitatis eos flamma refrigerabat. Et vt plenius cognoscamus qt alas habeat pfecta charitas: audisti dudū dicentē: Quotiens volui
Matth. 23. cōgregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas. Sumam° igitur has alas: quę sicut flāma ad superiora diriguntur. Exuat vnusquisq; animā suā inuolucris sordidioꝝ°: t quasi aurz igne approbet detersaz luto. Sic enī purgat anima: velut auruz optimū. Pulchritudo aūt animę sincera virtus t decor: veriot cognitio superiorū: vt videat illud bonū ex quo pendēt omnia: ipsum autē ex nullo. Eo igit vivit: atq; intellectū accipit. Vitę est fons est summū illud bonū: cui° in nobis accendit charitas t desiderū: cui appropinquare t misceri voluptas est: qđ ei qui nō vivit desiderio est: t qui videt est: ideoq; vniuersa alia despicit: hoc vno mulcet t delectatur: hoc est: qđ substantiā: ipsum aūt in semetipso manens dat alijs: nihil aūt in se ex alijs suscipit. De quo ppheta ait: Di
Pś. 15. xi dño deus meus es tu: qñ bonoꝝ meorū nō eges. Hoc solū videre desiderauit: sicut ipse alibi ait: Vnā petij a dño hanc requi
Pś. 26. ram: vt inhabitē in domo dñi oēs dies vitę meę: t videā delectationē dñi t considerem templū eius. Si quis igit puz illud t incorporeū summū illud videre meruerit: qđ habet aliud qđ desideret? Denīq; petrus gloMatth. 17. riā resurrectionis christi vidit: t nolebat descendere dicēs: Dñe: bonū est nos hic esse.

Et quãto incõparabilio: est illa diuinitatis gloria ⁊ lux inaccessibilis: quã si qs viderit quid aliud cõcupiscat? Hõ regna: non facultates: honores: gloriã: ptãtes. Illic cñ vti nihil beatitudinis est: hoc vti beatũ est: vt illa despiciãs ad hoc cõuersus maneat. Hãc igitur videns pulchrã imaginẽ ingrediatur intus: foris relinquat vultus corporis. Nã qui intuet corpora: nõ debet introrsus intueri: ne more mergẽtis in gurgite rapiat atq; absorbeat: ⁊ quasi pfundo demersus nusq; appareat. Fugiam⁹ ergo in patriã veriss/mam. Illic patria nobis: ⁊ illic pater a quo creati sumus: vbi est hierusalẽ ciuitas q̃ est mater omniũ. Sed quę est fuga? Nõ vnq; pedũ qui sũt corporis. Isti cñ quocũq; currunt in terra currũt: ⁊ de solo ad solũ transeunt. Nec nauibus fugiamus ⁊ currib⁹: aut equis qui obligant ⁊ cadunt: sed fugiamus animo ⁊ oculis: aut pedib⁹ interioribus. Assuescam⁹ oculos nostros videre: quę dũcida ⁊ clara sunt: spectare vultũ cõtinentię et tẽperantię: omnesq; virtutes: in quibus nihil scabrũ: nihil obscurũ ⁊ tortuosum sit: et seipsũ expecter quis ⁊ cõscientiã suã: illum oculũ mũdet: ne quid sordidũ habeat. Qñ cñ videt non debet dissonare ab eo qui videt: qñ cõformes nos de⁹ imaginis voluit esse filij sui. Cognitũ igit nobis est illud bonum: nec longe est ab vnoquoq; nostrũ. Jn
Act.17 ipso cñ viuim⁹ ⁊ sumus ⁊ mouemur. Ipsius cñ ⁊ genus sumus: vt apls gentiles posuit significari. Ipsum č bonũ qõ querim⁹:
Pareti.10. solum bonũ. Nemo cñ bonus nisi vn⁹ deus. Hoc est oculus: qui magnũ illũ ⁊ verũ decorẽ intuetur. Solẽ nisi sanus ⁊ vehemẽs oculus nõ aspicit: nec bonũ põt videre: nisi anima bona. Fiat ergo bonus qui vult videre dominũ: et qõ est bonũ. Hui⁹ boni similes simus: ⁊ fm id operemur q̃ bona sũt. Hoc est bonũ qõ supra omnẽ operationem est: supra omnẽ mentẽ atq; intellectũ: ipsius est qõ semp manet: ad ipsum cõuertunt omnia: in quo habitat plenitudo diuinitatis: ⁊ q ipsũ recõciliant omnia in ipsum. Et vt
Ebreo.4. Col.3. plen⁹ definiamus quid sit bonum: vita est bonũ: q: semp manet dans viuere: ⁊ est omnibus: q: fons est oim vitę chaustus: de quo ait ꝓpheta: Jn ymbra ei⁹ viuemus. Nunc cñ vita nostra abscõdita in chausto esse cum aũt apparuerit chris⁹ vita nostra tũc ⁊ nos apparebimus in gloria. Ergo nõ timeamus mortẽ: qm requies est corporis: animę autẽ vel libertas: vt absolutio. Nec vereamur eũ qui potest corpus interficere: animã aũt nõ põt: q: nõ timemus eũ qui potest vestimentum auferre: nõ timemus eũ qui põt nostra furari: nos aũt non potest. Nos igit animę sumus: si volum⁹ esse bebiq; de bis q̃ sunt socij iacob: id est imitatores eius. Nos animę sumus: nostra aũt mẽbra sunt seruãda: ne scindant: ne inuetereſcant: sed ille magl qui bis vtit seruare se debet ⁊ custodire.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Isaac ⁊ Anima explicat.

Capitulorũ libri de bono mortis sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De causa facultatis scribendi de bono mortis: ⁊ qua ratione mors bona vel mala videri possit: eũ argumento ex descriptione vitę ⁊ mortis accepto: quo mors dicenda videat mala. Ca.i.

De tribus mortis generib⁹. Et q̃ mors tertia quę ẽ animę ⁊ corporis secessio cũ omnes absoluat paucos delectet. Quę hoc nõ eius sit vitiũ sed nostrę infirmitatis: q̃ delectatione vitę illius capimur. Jn qua cuj⁹ plus sit amaritudinis q̃ voluptatis: mors quę est finis illa⁹ bona est: nec vita ista tantopere desiderãda. Ca.ii.

Quid fm scripturã sit mors ⁊ quid vita. Et q̃ in hac vita sit quędã mors bona: cũ scilicet quis in hac vita positus speciẽ mortis imitat: ⁊ ita se agit vt ei moriant omnes corporis delectationes: ⁊ etiã ipse cupiditatibus omnibus mundiq; illecebris moriatur: Ad quã et ipse apls nos hortatur: docens ista mortẽ in hac vita positis expetendã: Et quó quis sic mortez imitetur. Quibus etiã rebus deflectatur ⁊ abducatur. Ca.iii.

De solutione obiectionis qua mors arguitur nõ esse bona: q: deus eaj nõ fecerit: et qua ratione omnifariã mors sit bonum. Quę q: ideo frustra homines mortez timeant: pſertim cũ sit finis pcti: ⁊ q ipsa mundum redemerit. Ca.iiii.

Qua ratione cõmunis omniũ mors nõ sit timenda. Quõ etiã dũ in corpore sumus vsum mortis imitãtes abducere nos debeam⁹ a nexu corporis: omniaq; terrena relinquere: cõscendere ad diuina: surgere

de mundanis: fugere hęc mala: ⁊ exaltare animaz ad imaginem ⁊ similitudinē dei: eāq; munire muris ac speculatore. Quomodo etiam ipsa debeat ingredi in hortos atq; paradisum: ⁊ ex illo abundantiā virtutū transferre: ⁊ in hortū mentis trāsplantare: in quē verbū dei inuitatū descē dat et pascat: Et cognoscere q̄o fructº ⁊ ci boos epuletur quibusue delectet. La. V.

Quomodo cauēdi sint laquei principatuū aereorū qui nos recte gradientes ⁊ ad altiora tendētes impedire quęrūt ⁊ ad terrena reuocare. La. VI.

Quō nostri nobis sint laquei cauēdi. Et de molestijs huius vitę: ꝓpter quas tota vitam odio habuit ecclesiastes: ⁊ mortē laudauit. Quę ipio amariot sit vita q̄ mors: cuz gravº sit ad peccatū viuere: q̄ in peccato mori: Ex quibº ꝓcluditur mortem nō esse malū. La. VII.

Qua ratione nō mors ipsa q̄ terribilis apō viuentes estimaf sit terribilis: sed opinio de morte. Et de cōfutatione duarū causarū ob quas mortē inspiētes verenf. Quę mors generaliter nō sit mala: licet specialiter pessima sit mors peccatorū. Cur ꝓterea greci finē appellauerit mortē. Et q̄ntā morti sanctº iob laudē tribuerit. La. VIII.

Quēadmodū ex recapitulatione de bono mortis: ꝓbef anima nō mori cū corpore: ⁊ qq; in bonis demoratura sit. Quid etiam nobis cauendū sit: ⁊ quid faciendū si velimus post mortē huiº corporis: in istis bonis esse. La. IX.

De diuino testimonio quo demōstratur q̄ anima nō moriaf cū corpore. Et de errore hominū qui ꝓciosa struūt sepulchra tāq; animę ⁊ corporis receptacula: cū animaz supiora esse habitacula scripturę testimonijs valde ꝓbef. La. X.

De iustarū alaz ingēti leticia p septenariū ordinē digesta. Ac ō admonitōe vt ⁊ nos studiū adhibeamº quo ala nfa deo agreo piquet: ⁊ ab eo nō sepemur. Quo etiā mō ꝺ facere debeamº. Quę nō vereamur illū oibus debitū finē in quo defraf remunerationē suę deuotionis inuenit. La. XI.

De ꝓsolatiua exhortatiōe vt intrepide pgam º ad redēptorē nfm iesū xp̄m: ⁊ ad patriarchaz ꝓcliū: scrōz cętū: iustoz q; ꝓuētū: vbi paradisus iocūditaf: parateq; seruit iesu ꝓmisse mānsiōes. Qua ratiōe ꝓterea illuc festinare debeamus. La. XII.

Sancti Ambrosij

Sancti Ambrosij episcopi liber de Bono mortis. In quo mortē nō esse malam sed bonā: ⁊ ita neq; timenda: sed potiº expetenda esse demōstrat: fęliciter incipit.

De causa facilitatis scribendi de bono mortis: ⁊ qua ratione mors bona vel mala videri possit: cū argumēto ex descriptione vite ⁊ mortis accepto: quo mors dicenda videatur mala: La. I.

QVoniā de anima superiore libro sermonem aliquē ꝓtexuimus: faciliorē viam putamus de bono mortis cōficere aliqd. Quę si animę noceat malū videri potest: si nihil aūt officiat animę ne malū quidē. Qđ autē malum nō est: id etiā bonū: qm̄ qđ vitiosum id malū: qđ autē vitio caret id bonum: ideoq; bona malis cōtraria sūt: ⁊ mala bonis. Deniq; innocētia est: vbi nō est nocendi volūtas: ⁊ noxius dicif qui nō sit innoxius: misericors qui remittat: imisericors q̄ ignoscere atq; inflecti nesciat. Sz forte aliq̄s asserit: Quid tam cōtrariū q̄ vita morti? Si ergo vita bona putaf: quō mors nō est mala? Et ideo quid sit vita: quid etiā mors cōsideremus. Vita est spirandi munere frui: mors puniri. Hoc aūt spirandi munus apud plerosq; in bonis ducitur. Hoc est ergo vita frui bonis: mors cōtra bonis exui. Et scriptura dicit: Ecce dedi ante faciē tuam vitā ⁊ mortē: bonū ⁊ malum: vitam bonū appellans: mortem malū: vel illa sibi ꝓpria: ⁊ hęc sibi cōscrēo. Deniq; vt lectionis diuinę exēplo vtamur: in paradiso est positº homo: vt ederet de ligno vite: ⁊ cęteris paradisi lignis: de ligno autez in quo esset cognitio boni ⁊ mali nō ederet: qua die aūt ederet morte moreretur. Nō seruauit ꝓceptū: ⁊ caruit fructu: atz eiectus de paradiso mortē gustauit. Malū igif mors quę ꝓcio dānationis inferf. Deut. 30.

De tribus mortis generibº. Et q̄ mors tertia quę est animę ⁊ corporis secessio cū omnes absoluat paucos delectet. Nęq; hoc nō eiº sit vitiū sed nostre infirmitatis: qui delectatione vite istius capimur.

In qua cuꝰ plus sit amaritudinis q̄ voluptat: mors que est finis illius bona est: nec vita ista tantopere desiderāda: La. II.

QEd mortis tria sunt genera. Una
mors peccati est: de qua scriptū est:
Eccl. 38. Anima que peccat ipsa morietur.
Alia mors mystica: quando q̄s peccato mo
ritur t deo viuit: de qua ait idem apostol⁹:
Ro. 6. Consepulti enī sumus cū illo p baptismum
in mortē. Tertia mors qua cursum vite hu
ius t munꝰ explemus: id est: anime corpo
risq; secessio. Aduertimus igit q̄ vna mors
sit mala si ꝓpter peccatum moriamur: alia
mors bona sit: qua is qui fuerit mortuꝰ iu
stificatꝰ est a peccato: tertia mors media sit.
Nā t bona iusti videt: t plerisq; metuēda.
Que cū absoluat omnes: paucos delectat.
Sed nō hoc mortis est vitiū sed nostre infir
mitatis: qui voluptate corporis t delectati
one vite ultꝰ capimur: t cursum hūc cōsum
mare trepidamus: in quo plus amaritudi
nis q̄ voluptatis est. An nō sancti ac sapiē
tes viri: qui longeuitatē pegrinationis hu
ius ingemiscebāt dissolui t cum christo esse
pulchrū estimantes: denicq; dīe generatio
Job. 3. nis sue execrāt: dānt: sicut ille qui ait: Pereat
dies illa in qua natꝰ sum? Quid enī est vel
quo q̄ hec vita delectat: plena erumnarum
t sollicitudinū: in qua innumere calūnie: et
multe molestie: t multe lachrymē eorū q̄ af
flictantur molestijs: t nō est inquit qui eos
Eccl. 4. cōsolet? Et ideo laudat ecclesiastes defunc
tos magis q̄ viuentes: Et optimus inq̄t su
pra dos duos qui nondū natꝰ est: qui nō vi
dit hoc malū. Et alibi idem ecclesiastes: me
liorem longeuo viro asseruit: quem abortu
eecit mater sua: q̄ nō vidit hec mala que fi
unt i hoc mūdo: nec in has venit tenebras:
nec in vanitate ambulauit seculi: t ideo re
quiē hic magis habebit qui in hanc vitā nō
venit: q̄ ille qui venit. Quid enī bonī ē ho
mini in hac vita: qui in vmbra viuit: nec ex
pleri pōt cupiditatib⁹ suis? Etsi repleat di
uitijs: fructū quietis amittit: q̄ cogitur cu
stodire q̄ misera auiditate q̄sierit: vt mi
serius eas possideat: cui pdesse nō potērūt.
Quid enī miseri⁹: q̄ vt custodia toqueat:
quarū abundātia nihil ꝓfit? Itaq; si plena
oneris vita: vtiq; finis eius alleuamentum
est. Alleuamentū aūt bonū mors: mors au
tem finis. Mors igit bonū est. Recq; enī ali
ter gaudius est t symeon qui respōsum acce
perat: nō visurum se mortē nisi prius vide- Luc. 2.
ret christum dñi: t cū eum parētes in tēplū
ducerent: suscepit manib⁹ suis t dixit: Nūc
dimittis dñe seruū tuū in pace: quasi neces
sitate quadā teneret in hac vita: nō volūta
te. Ita dimitti petit: quasi a vinculis ꝺbus
dam ad libertatē festinaret. Sunt enī velut
vincula quedā corporis hui⁹: t qō est grauī
us vincula temptationū: que nos alligant
t ad iniuriā captiuitatis astringunt quadā
lege peccati. Denicq; in exitu ipso videm⁹:
quēadmodū anima decedētis paulatim sol
uat se vinculis carnis: t ore emissa euolet tā
quā carcereo corporis huius exuta gurgu
stio. Denicq; festinabat etiā sanctꝰ dauid
de hoc loco pegrinationis exire dicens: Ad Ps. 38.
uena ego sum apud te in terra et pegrinus:
sicut oēs patres mei. Et ideo tanq̄ pegrin⁹
ad illā sanctoꝝ cōem omniū patriā festina
bat: petēs ꝓ huius cōmorationis inquina
mento remitti sibi peccata priusq̄ discede
ret de vita. Qui enī hic nō acceperit remissi
onē peccatorū: illic non erit. Nō erit aūt: q̄
ad vitā eternā nō potuerit puenire: q̄ vita
eterna remissio peccatoꝝ est. Ideoq; dicit:
Remitte mihi vt refrigerer priusq̄ eam: et Ps. 38.
amplius nō ero. Quid igit tantopere vi
tam istā desideramus: in qua quāto diuti
us quis fuerit: tanto maiore oneratur sarci
na peccatorū? Ipse dominꝰ ait: Sufficit di- Matth. 6.
ei malicia sua. Et iacob dixit: Dies annorū Gen. 47.
vite mee quos habeo: centū triginta anni
mi t mali: nō quia dies mali: ſ quia nobis
accessu dierū malicie incrementa cumulā
tur. Nullus enī dies sine nostro peccato ꝑ
terit. Unde egregie apostolus ait: Mihi Phil. 1.
viuere christus t mori lucrū: aliud ad neces
sitatē vite referens: aliud ad mortis vtilita
tem. Christus enī nobis viuere cui seruim⁹:
cui oportet vt a sancto suo in euāgelij ꝓdi
catione deseratur obsequiū. Denicq; t sy
meon qui ait: Nūc dimittis seruum tuū: ꝓ
pter christū expectabat. Christus enī rex
noster est: t ideo q̄ rex iubet: deserere non
possumus t cōtemnere. Quātos imperā
tor terre huius in pegrinis locis: aut bono
rio specie: aut muneris alicuius causa iubet
degere: Nunq̄d hi incōsulto imperatore dis
cedūt? Et quāto amplꝰ est diuinis parere
q̄ humanis? Viuere ꝑ sancto christus est: t
mori lucrū. Quasi seruꝰ enī nō refugit vite

obsequiū: ⁊ quasi sapiens lucrū mortis amplectitur. Lucrū est euasisse incrementa peccati: lucrum fugisse deteriora: ⁊ ad meliora transisse. Et addidit: Dissolui ⁊ cū christo esse multo ēm melius: pmanere aūt in carne magis necessariū ꝓpter vos. Aliud meli⁹: aliud necessariū. Necessariū ꝓpt fructū operis: melius ꝓpter gratiā ⁊ copulā christi. Phil.1.

Quid ḡ in scriptura sit mors ⁊ q̄d vita. Et q̄ in hac vita sit q̄da mors bona: cum scilicet quis in hac vita positus speciem mortis imitat: et ita se agit vt ei moriant omnes corporis delectationes: ⁊ etiā ipse cupiditatibus omnib⁹ mundiq; illecebris moriat: ad quā ⁊ ipse ap̄ls nos hortat: docens istam mortem in hac vita positis expetendam. Et quomō quis sic mortem imitetur. Quibus etiaz rebus deflectatur ⁊ abducatur: Ca. iii.

Ergo q̄m docuit apostolus euz qui euaserit ex hoc corpore (si meruerit tamen) cū christo futurum: q̄uid sit mors: quid etiā vita cōsideremus. Itaq; scriptura docente cognouim⁹: q; mors absolutio est animę ⁊ corporis: ⁊ quędā hominis separatio. Soluimur ēm hoc nexu animę ⁊ corporis cū recedimus. Unde ⁊ dauid ait: Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiā laudis. Vincula aūt vitę hui⁹: id est: cōiunctionis nostrę quę ex anima cōstat ⁊ corpore: significari docet superior versiculus psalmi hui⁹: Pręciosa in ꝓspectu domini mors sanctoꝝ eius. Et ideo quasi ꝓpheta ꝓuidens se cū sanctis: ⁊ qui ꝓ deuotione animas suas in christo deposuerunt futurū: lętat: q; ⁊ ipse obtulit se fideliter ꝓ dei populo aduersus goliam singulari certamine dimicare: vt solus cōmune periculū ⁊ crimen refelleret: vel cū se morti ꝓ dñi placanda offensione ꝓmpt⁹ obiceret: vel cū se pro salute ꝑ laborantis diuinę vltioni parat⁹ offerret. Sciebat ēm gloriosius esse ꝓ christo mori: q̄ regnare in hoc sęculo. Quid ēm ḡstantius q̄ fieri christi hostiā? Itaq; cū frequēter ab eo legamus dño oblata esse sacrificia: hoc tamē loco addidit: Tibi sacrificabo hostiā laudis. Nō sacrificio inquit: sed sacrificabo: significans illud pfectū esse sacrificiū: quādo vnusquisq; dño corporis huius Psal.115. Ubi s.

vinculis absolut⁹ assisteret: ⁊ offerret se hostiam laudis: q; ante mortē nulla est pfecta laudatio. Neq; quisq̄ in hac vita potest definito ꝑconio ꝓdicari: cū posteriora eius incerta sint. Mors igit̄ absolutio est animę ⁊ corporis. Denicq; ⁊ in apło docuimus le cuz: Dissolui ⁊ cū christo esse multo meli⁹. Solutio aūt ista quid aliud agit: nisi vt corpus resoluat ⁊ quiescat: anima aūt cōcertatur in requiē suam ⁊ sit libera: quę si pia est cuz christo futura sit? Quid igit̄ in hac vita aliud iuuāt: agunt: nisi vt exuant se hui⁹ corporis cogitationib⁹: quę velut vincula nos ligant: ⁊ se ab his molestijs separare cōtendant: renūcient voluptatibus suis atq; luxurię: fugiant flāmas libidinū? Nōne igi tur vnusquisq; in hac vita posit⁹ speciē mortis imitat: qui pōt ita se agere vt ei moriantur omnes corporis delectatiōes: ⁊ cupiditatibus omnib⁹ mūdiq; illecebris etiā ipse moriat: sicuti mortuus erat paulus dicens: Mihi ēm mundus crucifix⁹ est: ⁊ ego mundo? Denicq; vt sciamus q; est mors in hac vita: et bona mors: hortat nos vt mortē iesu in corpore nostro circūferamus. Qui ēm habuerit in se mortē iesu: is ⁊ vitaz dñi iesu in corpore suo habebit. Operęr igitur mori in nobis vt operęr et vita. Bona vita post mortē: hoc est: bona vita post victoriā: bona vita absoluto certamine: vt iā lex carnis legi mentis repugnare nō nouerit: vt iā nobis nulla sit cū corpore mortis cōtentio: sed sit in corpore mortl victoria: atq; haud scio ipse: an maioris virtutis mors ista: q̄ vita sit. Certe ap̄l̄ moueor auctoritate dicentis: Ergo mors in nobis operat: vita aūt in vobis: Vnius mors quanto⁹ populoꝝ vitaz ędificabat. Itaq; docet ⁊ ista mortez in hac vita positis expetendam: vt mors christi in corpore nostro eluceat: ⁊ illā beatā qua corrumpit exterior vt renouet interior homo noster: ⁊ terrestr̄ domus nostra dissoluat: vt habitaculū nobis cęleste referat. Imitatur igitur mortem qui se a cōmunione carnis hui⁹ abducit: atq; illis vinculis soluit: de quibus tibi dicit domin⁹ ꝑ esaiam: Solue omnē colligationē iniusticię: dissolue obligationes violentarū cōmutationū: dimitte cōfractos in remissionē: ⁊ omnē circūscriptionem iniquā dirumpe. Imitatur ⁊ ille mortem qui se voluptatib⁹ exuit: ⁊ a terrenis cogitationib⁹ attollit atq; ablegat: ⁊ in Gal.6. Esa.58.

illo cęlesti habitaculo locat: in quo paulus cum adhuc viueret puersabatur. Aliter eñ non diceret: Nostra autem conuersatio in cęlis est: quod pariter ad pręsumptionem menti potest meditationęq; conferri. Illic eñ erat eius meditatio: illic animę eius cõuersatio: illic eius prudẽtia: quę vtiq; intra angustias carnis huius hęrere nõ solebat.

¶ Sapiens eñ cum illud diuinũ requirit: absoluit animã suam corpore: t eius abnegat contubernũ: cum illã veri tractat scientiam: quã velut nudã sibi t apertam desiderat demonstrari: t ideo retibus quibuslã t nebulis huius corporis se quęrit exuere.

Necq; eñ manibus istis aut oculis atq; auribus cõprehendere illam supernã possum⁹ veritatę: Quoniã quę videntur tẽpora: alia sunt: quę autẽ nõ vidẽtur ęterna. ¶ Deniq; sępe fallimur visu: t aliter plerąq; ẽ sunt videm⁹. Fallimur etiam auditu: t ideo nõ cõtemplemur illa quę videntur: sed quę nõ videntur si nolumus falli. Quãdo igitur anima nostra nõ fallitur: quãdo solũ veritatis attingit: nisi quando se ab isto secernit corpore: neq; ab ipso decipitur t illuditur? Illuditur eñ visu oculorum: illuditur auditu aurũ: t ideo relinquat illũ t deserat. ¶ Un de apostolus clamat: Ne tetigeritis: ne attaminaueritis: ne gustaueritis omnia quę sunt ad corruptelam. In corruptelam enim sunt: quę sunt in corporis indulgentia. Et ideo ostendens nõ per corporis diligentiã: sed p animę elevationẽ t cordis humilitatẽ inuenisse qõ verum est: addidit: Nostra autem conuersatio in cęlis est. ¶ Ibi igit quęrat quod verum est: qõ est t manet: secq; in sese colligat: t congreget omnem aciem virtutis suę: neq; aliq̃ cõmittat t credat: sed se ipsum cognoscat t intelligat: t qõ sibi videtur verum esse hoc sequẽdũ nouerit. Quod delectatione carnali eligendũ ęstimauerit: hoc sciat falsum: ab eo fugiat t recedat: quia fraudis est plenũ. ¶ Merito ergo deprecatur t deformitatem hoc corpus: corpus mortis appellans. Quis eñ oculis potuit videre virtutum splendorẽ? quis iusticiam manibus cõprehendere? quis sapientiam oculorum obtutibus intueri? ¶ Deniq; quãdo aliquid cogitamus: neminẽ nobis occurrere: neminẽ volum⁹ obstrepere auribus nostris: atq; ita intendimus animo vt plerũq; nõ videamus pręsentia. Quinetiã in noctibus sincerius cogitamus: t tunc meli⁹ quę mouent: corde meditamur. Unde t ꝓphęta ait: Quę dicitis in cordib⁹ vestris: in cubilibus vestris cõpungimini. ¶ Sępe etiã aliqui claudunt oculos: si quid profunde volunt nisi cogitatione eruere: oculorũ impedimenta vitantes. ¶ Sępe etiã solitudines captamus: ne cuius sermo nostris auribus insusurret: t quasi semita quędã inhęrentẽ cogitationi animã abducat a vero: atq; ab intentione deflectat. ¶ Adultas igitur occupationes nobis corporis hui⁹ necessitas gignit: atq; vsus inuehit: quibus impeditur animę vigor: ac reuocatur intẽtio. ¶ Unde de se pulchre dicat sanctus Iob: Memẽto q; lutũ me fecisti. Si ergo lutum est corpus: oblinit nos vtiq; non diluit: et coinquinat animã inquinamẽto intẽperantię. Cotium t carnẽ me inquit induisti: ossibus t neruis intexuisti. Ligatur itaq; t distenditur anima nostra illius corporis neruis: t ideo interdũ rigescit: sępe curuatur. Et addidit: Ab iniquitate innocentẽ me nõ fecisti. Si eñ impius fuero vę mihi: si autẽ sim iustus non potuero me reclinare. Plenus eñ cõfusionis suę: Induxisti sup me tẽptationes. ¶ Quid eñ est aliud hęc vita: nisi plena laqueorũ? Inter laquos ambulam⁹: inter plurimas versamur tẽptationes. Deniq; idem supra ait: Nunquid non temptatio est vita hominis in terra? Bene addidit i terra: quia est vita hominis t in cęlo. Sicut mercenarij inquit merces vita ei⁹: in labore scilicet et tepore: leuior fabulo: t fluitans et natans verbis: cuius habitatio in luteis domibus t ipsa vita in luto: nulla firmitudo sententię: nulla constantia. In die nor desiderat: in nocte dies quęritur: ante escam gemitus: inter cibos fletus: lachrymę: dolores: timores: sollicitudines: nulla requies a perturbationib⁹: nulla a laboribus reclinatio: irę t indignationis motus horribiles. Plerąq; cupiunt mortem: t non impetrant: si aũt impetrauerint gratulant: q: sola est mors requies viro.

Col. 1.

Col. 4.

Pſa. 4.

Job. 10.

Job. 7.

¶ De solutione obiectionis quia mors arguitur nõ esse bona: quia deus eam non fecerit: t qua ratione omnifariam mors sit bonum.

Qõ quia tõ frustra homines mor-

tem timeant: p̄ꝛesertim cuꝫ sit finis peccati: ⁊ qꝫ ipsa mundum redemerit: Lą. iiii.

Gen. 1. Sed dicet aliquis scriptuꝫ esse: quia deus mortem nō fecit. Vita erat in paradiso vbi lignū vitę: ⁊ vita erat lux hominū: Mors igitur mala: quę accessit ⁊ subintrauit. Sed quomodo mors mala: si aut fm gēriles sensu caret: aut fm apo

Phil. 1. stolū lucrū christ⁹ est: cū quo esse multo melius? Quō igit mors nobis malū: si null⁹ p⁹ mortē sensus ē? Vbi eñ null⁹ sensus: null⁹ vtiq; iniurię dolor: q; dolor sensus est. Aut quia est post mortem sensus: est vtiq; vita post mortem: ⁊ superstes mortis est anima: quę sensu vtitur: ⁊ vita fungitur. Cū autez manet post mortez vita atq; anima: manet bonū: nec morte amittitur sed augetur: nec vllo impedimēto mortis retardatur anima sed operatur magis: quia operatur quę sua sunt: sine vlla societate corporis: qō animę maiori oneri q̄ vsui ē. Quid igitur mali est animę: quę puritatē suam custodient: ⁊ virtutum disciplinaꝫ seruauerit? Aut si nō seruauerit: non mors malum: sed vita: quia vita nō fuit. Quę est enim vita: vitijs peccatisq; obsita? Quid igitur accusamus mortez: quę aut vitę precium fuit: aut abolet ei⁹ dolorem atq; cruciatum? Itaq; mors aut suę quietis bono vtitur: aut malo alieno laborat. Nūc illud expecta: Si vita oneri: mors absolutioni: si vita supplicio: mors remedio: aut si iudiciū post mortem: etiam vita post mortē. Mors igit ea nō est bona? Aut si hic vita bona: quomodo mors illic nō est bona: cū illic nullus sit terribilis iudicij metus? Sed ipsa ō vita bona si est: qb⁹ reb⁹ bona est? Virtute vtiq; et bonis moribus. Nō ergo fm animę ⁊ corporis copulam bona est: sed quia per virtutē quod malum est suū repellit. Qō autē bonū est mortis adipiscatur: vt quod animę est magis q̄ id qō cōtubernij ⁊ cōiunctionis operetur. Q̄ si vita bona quę animę se a corpore separantis est speculum: etsi anima bona quę se eleuat atq; abducit a corporis cōtubernio: ⁊ mors vtiq; est bonū: quę animā a societate carnis huius absoluit ⁊ liberat. Omnifariā igitur mors est bonuꝫ: ⁊ quia cōpugnantia diuidit: ne se inuicē impugnēt: ⁊ qꝫ port⁹ quidam est eorum qui magno vitę illius iactati salo: fide quiet⁹ stationē requirunt. Et quia deteriorē statum nō efficit: sed qualem in singulis inuenerit: talez iudicio futuro reseruat: ⁊ quiete ipsa fouet: ⁊ p̄sentium inuidię subducit: ⁊ futurorum expectatione cōponit. Accedit eo qꝫ frustra homines mortem timent: quasi finem naturę. Nam si recolamus qꝫ deus mortem nō fecerit: sed postquā homo lapsus in flagitium est p̄uaricationis ⁊ fraudis sententia cōprehenderit: vt in terram suā terra remearet: inueniemus mortē finem esse peccati: ne quo esset vita diuturnior: eo fieret culpa numerosior. Passus est igitur dominꝰ subintrare mortē vt culpa cessaret. Sed ne iterum naturę finis esset in morte: data est resurrectio mortuoruꝫ: vt per mortē culpa deficeret: per resurrectionem autē perpetuaretur natura. Itaq; mors hęc transitus vniuersoꝝ est. Opus est: vt constanter transeas. Transitur autem a corruptione ad incorruptionem: a mortalitate ad immortalitatē: a perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat: sed boni transit⁹ beneficia delectent. Quid est enī mors: nisi sepultura vitiorum: virtutum suscitatio? Vnde ⁊ ille ait: Moriat anima mea in animis iustorū: id est: cōsepeliatur: vt sua vitia deponat: iustorū assumat gratiam: qui mortificationem christi in corpore suo atq; anima circūferunt. Mortificatio autem christi: remissio peccatorū: abolitio criminuꝫ: terroris obliuio: assumptio gratiarum est. Quid aūt de bono mortis plenius possumus dicere: q̄ qꝫ mors ē quę mundū redemit? Numeri. 23.

Qua ratione communis omnium mors non sit timenda. Quomodo etiā dum in corpore sum⁹ vsum mortis imitantes abducere nos debeamus a nexu corporis: omniaq; terrena relinquere: cōscendere ad diuina: surgere de mundanis: fugere hec mala: ⁊ exaltare animam ad imaginem ⁊ similitudinem dei: eamq; munire munisq; speculatore. Quomodo etiam ipsa debeat ingredi in bonos atq; paradisum: ⁊ ex illo abūdantiam virtutuꝫ transferre: ⁊ in

hortum mentis transplantare: in quē verbum dei inuitatum desce dat ⁊ pascat: Et cognoscere quos fructus ⁊ cibos epuletur quibus ue delectetur: La. v.

Sed de cōmuni omniū morte dicamus. Quid eā timeam⁹: quę animę nocere nō soleat? Scriptuz est enim: Nolite timere eos qui occidunt corpus: animā autem non possunt occidere. Per mortē autem istam anima liberatur: dum a corporis cōtubernio secernitur: et inuolucris perturbationis exuitur. Unde ⁊ nos dum in corpore sum⁹ vsum mortis imitantes: ableuemus animā nostraz ex istius carnis cubili: ⁊ tanquā de isto exurgamus sepulchro. Abducamus nos a corporis nexu: relinquam⁹ omnia quęcūq; terrena sunt: vt cum venerit aduersarius nihil in nobis inueniat suum. Contendam⁹ ad illud ęternum: ad illud diuinuz euolemus pennis dilectionis: ⁊ remigio charitatis. Surgam⁹ hinc: hoc est: de sęcularibus atq; mūdanis. Dixit enuz dominus: Surgite eamus hinc: ħcipiens vt vnusquisq; surgat de terrenis: erigat alam humi iacentē: ad superna attollat: excitet aquilā suam: ⁊ illā aquilaz ad quā dictum est: Renouabitur sicut aquilę iuuentus tua. Ad animā hoc dictū est. Anima ergo nostra sicut aquila alta petat: supra nubes volet: renouatis splendescat exuuijs: celo volatus suos inferat: vbi laqueos incidere nō possit. Auis ēst quę descendit ex alto: vel quę in altū se extollere nō potest: frequēter aut laqueis capitur: aut visco fallitur: aut quibuscūq; irretitur insidijs. Sic quoq; ⁊ anima nostra cauea[illegible] hęc mundana descendere. Laqueus in auro: viscū est in argento: nexus in ħdio: clauus in amore. Dum aurū petimus strangulamur: dum argentū querimus in visco eius hęremus: dum prędiuz inuadimus alligamur. Quid inuanuz querimur lucrū: preciosę animę detrimentū? Exiguus tibi est totus mūdus ꝓ vnius animę dispendio. Quid ēst ꝓdest homini: si hunc mundū lucretur: animę vero sue detrimentū patiatur? Aut quā cōmutationē dabis ꝓ anima tua? Nō auro redimitur: nō argēto: immo auro amittit. Quinetiā mulieris decus dū cōptat: astringit. Clauus est libido: clauus tristicia: clauus iracundia: clauī sunt omnes passiones quę velut veru quodā animā nostram penetrant: ⁊ infigunt corpori: viscēbusq; ei⁹ annectūt. Fugiamus ergo hęc mala: ⁊ exaltemus animā nostram ad illam imaginē dei ⁊ similitudinē. Fuga malorum similitudo dei est: ⁊ virtutibus imago dei acquiritur. Ideo qui nos pinxit quasi aucroz: pinxit virtutū colorib⁹. Ecce ego inquit ad hierusalem pinxi muros tuos. Nō detergam⁹ penicello negligētię: depicta animę nostrę: firmamenta muralia. Ideo dixit: Muros pinxi: quibus hostē possim⁹ auertere. Habet anima muros suos de quib⁹ emmet: et de quibus ait: Ego ciuitas munita: ego ciuitas obsessa. Bis munitur murus: bis obsessa defenditur. Et vere murus anima: q̄ ħtenditur in castris. Unde ⁊ ipsa ait in cantcis: Ego murus: et vbera mea vt turres. Cant. 8. Bonus murus quē pinxit dom⁹: sicut ipse ait: In manib⁹ meis pinxi muros tuos: ⁊ in cōspectu meo eos semp. Bona anima quę habet speculatorē deum: ⁊ in manibus eius est: sicut anima ꝓphetica: quę in man⁹ domini cōmendatur vt spiritus: ⁊ quę in cō spectu dei est. Oculi eius domini sup iustos: Pſ. 33. sicut ⁊ ipse ait: Ego eraz in oculis eius: tanquā inueniens pacem. Bonas turres habet: quę habet ⁊ de intelligibilib⁹ verbum: ⁊ de moralib⁹ disciplinā. Ideoq; hęc anima habens gratiam fructū vberum ingredi tur in hortos: ⁊ inueniens illic sponsum sedentē ⁊ disputantē cum amicis: ait: Qui sedes in hortis: vocem tuā insinua mihi. Cant. 8. Abi hi inquit nō amicē. Fuge frater meus. Hortat vt fugiat spōsus: q: iā sequi pōt etiā ipa terrena fugientez. Dicit vt filio sit dāmulę: quę erasit de retib⁹. Fugit ēst ⁊ ipsa fugere ⁊ euolare supra mundū. Hinc hortū illū sibi plato ꝓposuit: quē iouis hortū alibi: alibi hortū mētis appellauit. Jouem ēst et deū ⁊ mentē totius mūdi dixit. In hunc introisse alam quā venerē nūcupat: vt se abūdantia ⁊ diuitijs horti repleret: in quo repletus potu iaceret: purum qui nectar effunderet. Hoc igitur ex libro canticoꝝ cōposuit: eo q̄ anima deo adherens in hortū mentis ingressa sit: in quo esset abundantia diuersarum virtutum: floresq; sermonū. Quos

autē ignorat: q̄ ex paradiso illo quē legim⁹ in genesi habentē lignū vitę: t lignū scientię boni t mali: t ligna cętera: abundantiaz virtutū putauerit transferendā: t in hortuz mentis esse plantandā? Quē in canticis canticorum salomon hortū animę significauit: vel ipsam animā. Sic enī scriptū est: Hortus clausus soror mea sponsa: hortus clausus: fons signatus: transmissiones tuę paradisus. Et infra ait anima: Exurge aquilo: t veni auster: pfla hortum meū: t defluant vnguenta mea. Descendat frater meus in hortum suū. Quāto hoc pulchrius q̄ anima ornata virtutū floribus hortus sit: vel in se paradisuz habeat germinantē. In quē hortum inuitat verbū dei descendere vt aia illa verbi imbre cęlestis: t ei⁹ copijs irrigata fructificet. Verbū autē dei pascitur animę virtutibus quotiens obedientē sibi t opimaz inuenerit: t carpit fructū⁹ eius atq; his delectatur. Cū autē descenderit in eam dei verbum: defluunt ex ea salubriū vnguenta verborum: t diuersarū fragrant longe lateq; redolentia gratiarū spiramina. Vnde ait spōsus (Sponsus autē animę deus verbū est: cui anima legitimo quodaz conubij fœdere copulatur) Ingressus sū i hortū meū soror mea sponsa: vindemiaui myrrham meā cū vnguentis meis: manducaui panē meū cū melle meo: bibi vinum meū cuz lacte meo. Edite primi mei t bibite: t inebriamini fratres mei. Ego dormio: t cor meum vigilat. Cant. 4. Cant. 5.

Cognoscamus quos fructus t cibos cupiat deus: quibus ve delectet. Delectatur eo si quis mortificet peccatū suū: obliteret culpam suā: sepeliat atq; abolefaciat iniquitates suas. Myrrha enī est sepultura mortuorum. Mortua aūt peccata sunt: quę vitę suauitatē habere nō possunt. Perfundū tur aūt diuini sermonis vnguētis: t forti⁹ re cibo verbi velut pane: t suauiore sermone velut melle curātur quedā vulnera delictorum. Sermones autē cibos esse docet et alibi salomon dicēs: Faui mellis sermones boni. In illo ḡ horto sermones boni sunt: alius qui culpā coerceat: alius qui iniquitatē corripiat: alius qui morti faciat insolentiā: t velut sepeliat eam: qū correpti aliquis erroribus suis renūciat. Est etiā sermo fortior qui cōfirmat cor dominis validioribus scripturę cęlestis alimentis. Est etiā sermo suauior⁹ dulcis vt mel: t tamē peccatoris cōscientiam in ipsa suauitate cōpungēs. Est etiam feruētioris spiritus sermo: qui lebziat sicut vinū: t cor hominis lętificat. Est etiā lacte⁹ sermo: purus t candidus. Hos cibos dulciū vtiliū q̄ sermonū epulandos sponsus primis suis dicit. Proximi autē sunt: qui eum sequunt: t nuptijs ei⁹ intersunt. Prouer. 16.

Quo cibo t potu repleta anima (bibit enī vnusquisq; aquā de suis vasis: t de puteo q̄ suo q̄ fontibus) atq; inebriata: sęculo dormiebat: vigilabat deo. Et iō sicut posteriora docent aperiri sibi deus verbū eius tanquā postulabat: vt eā suo repleret ingressu. Hinc ergo epulatores illi platonici: hinc nectar illud ex vino t melle pphetico: hinc sonus ille translatus est: hinc vita illa ppetua: quam deus dixit suos epulari: q̄ christus vita est. Idcoq; taliū sermonū seminib⁹ animę eius repletę est vēter: atq; ipsa exiuit in verbo. Quę autē exit anima a seruitio idolo: t eleuat se a corpore: verbū sequit.

Quomodo cauendi sint laquei principatuū aereorum qui nos recte gradientes t ad altiora tendentes impedire querūt: t ad terrena reuocare: Ca. vi.

Sed sunt principat⁹ aerij: t potestates mundi: qui nos velut de muro deiicere aię: vel impedire recte gradientes: vel ad altiora tendētes querūt deponere: t ad terrena reuocare. Sed nos multomagis ad sublimia mentez erigam⁹: verbū sequentes dei. Illi principat⁹ offerunt sęcularia: quib⁹ tuam mentē incuruēt: Tu magis ad christū anima dirige gressus tuos. Injiciunt cupiditatē auri: argenti: vicinę possessionis: vt acquirēdę eius gratia excuses a cęna illius qui ad nuptias verbi te inuitauit: Tu caue ne excuses: ꝑ vestē te indue nuptialem: t vtere cōmunio diuitū: ne diues qui te inuitauerat: cum excusaueris tu: dū eo sęcularib⁹ occupatus alios inuitet: t tu excludaris. Injiciunt etiā honoris appetētiā: ptātes mūdi: vt te extollas sicut adaz: t dū vis adęqri deo: similitudine ptātis diuina ꝑcepta despicias: t quę habebas incipias amittere. Qui enī nō hz t qđ hz auferet ab eo. Matth. 13.

Quotiens in oratione nobis q̄ marie deo appropinquam⁹: offundunt ea quę plena sunt opprobrij alicuius aut scele-

ria: quo nos a studio precationis auertant. ¶Quotiens inimic⁹ cordi nostro conat inserere: quo nos reflectat a sanctitatis ꝓposito ⁊ pus votis. ¶Quotiēs corporeos inflammat ardores. Quotiēs occurrere facit oculos meretricios: quib⁹ castum iusti tempter affectū: vt improuiso amoris spiculo feriat imparatum. ¶Quotiēs inserit animo tuo verbū iniquū: ⁊ cogitationes cordis absconditas: de quo tibi dicit lex: Attende tibi ne fiat verbū absconditū in corde tuo iniquū: et dicat tibi dñs: Quid cogitas mala
Deut.8. in corde tuo? Neve cū abundantes auro ⁊ argento: ⁊ opimis agrorū fructibus vel honoribus dicas: Virtus mea dedit mihi hęc: ⁊ obliuiscaris dominū deū tuum. ¶His ergo anima quę cupit euolare deponit: Sed tu obluctare quasi bon⁹ miles christi iesu: ⁊ inferiora obliuiscēs: terrena despiciens: ad celestia ⁊ ęterna cōtende. ¶Attolle animas tuam: ne eā illiciat esca laqueorū. Voluptates huius seculi: escę quędā sunt: ⁊ qō petius ē escę malorū: escę temptationū. Dum voluptatē quęris: laqueos incurris. Oculus enī meretricis: laqueus amatoris est. Oculus ergo meretricis ē laqueus. Laqueus ē etiā sermo meretricis qui obdulcat ad tēpus fauces tuas: ⁊ postea exasperat eas amaritudine cōscientię peccatricis. Laqueus est aliena possessio plena ąmgnitatis. Omne iter illi⁹ vitę: ple
Pō.141. nū laqueorū est. Unde iustus dicit: In via hac qua ambulabā: absconderunt laqueos mihi. In via inquit hac absconderūt. ¶Nō
Ios.14. tu illam viā ambula quę dicit: Ego sum via
Pō.22. veritas ⁊ vita: vt dicas: Animā meam conuertit: deduxit me super semitas iusticię ꝓpter nomē suū. ¶Moriar igitur nobis hoc seculum: moriar nobis carnis isti⁹ sapientia
..... inimica est deo. Subiiciam⁹ animā nostrā soli christo: vt dicat vnusquisq: Nōne deo subiecta est anima mea? Nō seculo subdita: nō mūdo inquit subdita. Nō pōt hoc
Pō.61. pecuniosus: nō pōt auarus dicere: sed dicit
Eccl.12. iustus ⁊ ꝓficiens. Auarus aūt dicit: Anima habes multa bona in annos multos posita: requiescę: māduca: bibe: epulare: qz auari anima subdita est luxurię corporali: iusti aūt anima vtit corpore vt instrumēto: aut organo: quę velut pręclara artifex quo vult obsequiū corpori ducit: ⁊ effingit de eo speciē quā elegerit: ⁊ eas quas voluerit facit in eo resonare virtutes: pangēs nūc modulos castitatis: nunc modulos tēperantię: sobrietatis carmē: integritatis dulcedinē: virginitatis suauitatē: grauitatē viduitatis. Interdū tñ modulator cōpatitur organo suo: Et ideo honesta modulare vt sit honesta cō passio. Nā ⁊ ille qui videt videndo plęrūq; ⁊ audiens audiēdo afficit. Et ideo dicit scriptura: Oculi tui recta videāt. Et infra: Ne
Prouer.4. multus fueris ad alienā. Noli intendere in oculos iuuencule: noli intendere in verba meretricis.

¶Quō nostri nobis sint laquei cauendi. Et de molestijs huius vitę: ꝓpter quas totā vitam odio habuit ecclesiastes: ⁊ mortem laudauit. Quodq; impio amarior sit vita q; mors: cū grauius sit ad peccatū viuere: q; in pcō mori. Et quib⁹ ꝓcludit mortē nō esse malū: La.vii.

ET ꝗd de extraneis laqueis loquor? Nostri nobis laquei sunt cauendi. In ipso hoc corpore nostro laquei circūfusi nobis sunt: quos debemus vitare. Non credamus nos huic corpori: nō misceamus cū eo alam nostrā. Cū amico inde misce animā tuā: nō cū inimico. Inimicū tibi est corpus tuum: qō repugnat menti tuę: cui⁹ opera inimicitię: dissensiones: lites: perturbationesq; sunt. Noli cū eo miscere animā tuam: ne vtrūq; cōfundas. Nā si miscetur: ergo melior fit caro quę inferior ē q; anima quę superior: qz anima vitā corpori tradit: caro aūt mortē animę trāsfundit. Confundit ę vtriusq; operatio: cōfundit ꝓpe ipsa vtriusq; substātia. Itaq; suscipit in se anima insensibilitatē defuncti corporis: ⁊ corpus omnib⁹ animę virtutib⁹ fungit. ¶Ne forte qz infundit anima corpori: etiā confundi putet: exemplū nobis sit huius luminis gratia. Siquidē ⁊ lumē terreno loco infundit: nec tñ cōfunditur. Nō fit ergo cōfusa operatio quoz dispar substantia est: sed fit anima in corpore vt viuificet corp⁹: hoc gubernet: hęc illuminet. ¶Negare tñ non possumus: q; cōpatiatur corpori suo: nam ⁊ cōtristatur. Siquidem ipsius ait: Tristis est
Matth.26. anima mea vsq; ad mortē: affectū hominis in se exprimēs. Et alibi: Anima mea turbata est.
Pō.6. ¶Siquidē ⁊ modulator modulis suis: aut tybis: aut citharę: aut organi voce: gestu: affectuq; cōpatitur. In tristib⁹ sonis

tristior: in lęt' lętior: in acutioꝝ excitatior: in ıp̃is mitioꝝ mitior atq; mansuetior: vt sonoꝝ cantuū ipse cōmēdet: ⁊ quodāmodo modulet affectus. ¶ Anima quoq; in hoc corpore tanq̃ in fidibus musicis quę sobria est: tamē summis (vt ita dicā) digitis velut neruoꝝ sonos ita pulsat carnis passiones: vt cōsonū reddat motum atq; virtutū: psentientēq; cōcentū: vt in omniꝝ cogitationibus suis: in omniꝝ operiꝝ id custodiat: vt omnia cōsilia ⁊ facta sibi concinant. ¶ Anima est ergo qua vtit corpus quod vsui est: ac p̃ hoc aliud qō in imperio: aliud qō in ministerio: aliud qō sumus: aliud qō nostrum est. Si qs animę pulchritudinē diligit nos diligit: si quis corporis decorē diligit: nō ipsum hominē: sed carnis diligit pulchritudinē: quę tamē cito marcescit ⁊ defluit. ¶ Inde illi intēde: de quo dicit ꝓpheta: Qui nō accepit inuanū animā suam. Inuanū accipit animā suam: vt tam de huiꝰ vitę dicamꝰ molestus: qui sęcularia struit: ędificat corporalia. Quotidie ad edendū ⁊ bibendum surgimus: ⁊ nullus explet: vt nō post momentum esuriat ac sitiat. Quotidie lucrū quęrimus: ⁊ nullus cupiditati modus ponit. Nō satiabitur inquit oculus visu: nec auris auditu. Qui diligit argentū nō saciatur argēto. Nullus finis laboris: ⁊ nullus est fructꝰ abūdantię. Lupimus quotidie scire noua: ⁊ quid est ipsa scientia nisi quotidiani doloris adiectio? Omnia quę sunt tam fuerūt: ⁊ nihil sub sole est nouū: sed omnia vanitas. ¶ Totā vitā odio habui dixit ecclesiastes: Qui vitam odio habuit: vtiq; morte prędicauit. Deniq; mortuos laudauit magis q̃ viuētes: ⁊ illū iudicauit beatū: qui in hanc vitam nō venit: nec inanē hunc suscepit labotem. Circuiuit inquit cor meū vt scirē impij lęticiā: ⁊ vt considerarē ⁊ quererem sapientiā ⁊ numerū: ⁊ vt scirem p̃ imperiū lęticiam ⁊ molestiā ⁊ tractationē: ⁊ inuenī ego eā amariorē q̃ mortē: nō quia amara sit mors sed quia impio amara: ⁊ tamē amarior vita q̃ mors. ¶ Grauius est enī ad peccatū viuere q̃ in peccato mori: qz impius q̃diu viuit peccatū auget: si moriatur peccare desinit. Plęriq; criminū suoꝝ absolutione lętant: si emendaturi sunt recte: si perseueraturi in eis stulte: qz longe illis plus dānatio pfuisset: ne inciementa facerēt peccatoꝝ. ¶ De quo sublimis est sententia apli dicentis: q nō solum hi qui flagitiosa agunt: sed etiam q̃ ea aprobāt digni morte sunt: sed et illos qui talia cōdēnant in alijs qualia ipsi agūt inexcusabiles habeti: vt ⁊ sua damnet eos sentētia: cū eīs alios cōdemnant seipsos cōdemnāt. Nec sibi eos blandiri oportere: qz pgnarū ad tempus immunes videnť: ⁊ exortes reatus: cū grauiores pęnas intra se luant: ⁊ sibi rei sint qui alijs nō videntur: atq; in se intorqueant grauiorē cōsciętię sentētiam: cū de aliorū peccatis iudicant. ¶ Sz noli inquit o homo diuinę bonitatis ⁊ patientię thesauros ꝓtemnere. Bonitas enī dei ad pnitentiā te ꝓuocat: ad correctionē inuitat: duritia autē tua qua in erroris pertinacia pseueras: futuri iudicij auget scueritatem vt dignā retributionē tuoꝝ accipias delictoruꝫ. Nō igitur mors malū. Nā neq; apud viuētes mors est: neq; apud defunctos. Apud alios enī nō est: qz adhuc viuūt: alij trāslerūt. Itaq; neq; apud eos mala est qui eā adhuc nescīt: hoc ipso qz nescīt: neq; apud eos qui iaz ⁊ fm corpus nihil sentiūt: ⁊ fm animā liberati sunt.

¶ Qua ratione nō mors ipsa que terribilis apud viuentes estimat sit terribilis: sed opinio de morte. Et de cōfutatione duarū causaruꝫ ob quas mortē insipiētes verent. Quęq; mors generaliter nō sit mala: licet specialiter pessima sit mors peccatoꝝ. Cur ꝓterea greci fune appellauerint morte. Et quatā morti sanctꝰ iob laudē tribuerit. Ca. viii.

Quod si terribilis apud viuētes est mors: nō mors ipa terribilis ē: ſ opinio ō morte: quā vnusquisq; p̃ suo interp̃tat affectu: aut p̃ sua cōscientia phorescat. ¶ Suę igit vnusquisq; cōsciętię vulnus aculeat: nō mortis acerbitatez. Deniq; iustis mors quieſ est portꝰ: nocētibus naufragiū putat. Certe bio quibꝰ grauis est timor mortis: nō est graue mori: sed graue est viuere sub metu mortis. Nō ḡ mors grauis: sed metꝰ mortis. Metꝰ aūt opinionis est: opinio vo nr̃e infirmitatis ꝓtraria veritati. Nā p̃ veritatem virtus: p̃ opinionē infirmitas. Opinio autē non mortis vtiq; sed vitę est. Ergo illud graue vita magis inuenit esse. ¶ Liquet igit qz mortis metꝰ nō ad mortē referēdus est: ſ ad vitā. Nō enī habemꝰ qō in morte metuamꝰ: si nihil qō timendū sit vita

Ro. 1.

nostra cōmisit. Etenī prudentib⁹ delictorū supplicia terroꝝ sunt: delicta aūt nō mortuoꝝ actus sunt sed viuentiū. Vita igitur ad nos referk: cuius actus in nostra potestate est: mors aūt nihil ad nos. Est enī separatio animę ꝛ corporis. Anima absolutk: corpus resolutk. Quę absolutk gaudet: qō resolutk in terrā suā: nihil sentit. Qō nihil sentit: nihil agnoscit. ¶ Tī si mors malū: quō iuuenes nō timent fieri senes: nec finitimā mortis verenk ꝓtarē? Patientiusq; deficit qui ꝑ sumpta morte deficit: q̄ qui inopinata. Ibīq; quoq; qui mortē malū putant: aptū respondeāt arbitror: qz ꝑ vitā ad mortē est transit⁹: ꝑ mortē aūt ad vitā reditus. Neq; enī nisi qui mortui fuerint possunt resurgere. Insipientes aūt mortē quasi summū malorū reformidant: sapientes q̄si requiē post labores ꝛ finē malorū expetūt. ¶ Duabus aūt ex causis mortē insipientes verenk. ¶ Una q̄ eā interitū apellant: interit⁹ aūt bois esse nō potest: cū anima supstes corpori sit: saluo eo q̄ ipsius corpus maneat resurrectio. ¶ Altera aūt causa q̄ pēnas reformident: poetarū vi delicet fabulis territi: latratus canis infernalis cerberi: ꝛ coeyti fluminis tristē vorago nem: ꝛ nautā inferni gurgitis charonē tristiorem: furiarū agmina aut ꝓrupta tartarea: in quib⁹ hydra ꝙnquies fedez habeat: tityi q̄z viscera reparandis fecunda supplicijs: q̄ vultur immanis sine vllo fine depascitur: Ixionij quoq; orbis ꝓpetuam sub pēnę atrocitate vertiginē: et tarī desup iminentis sup capita accubantiū inter epulas impendentez ruinā. Hęc plena sūt fabularū: nec tī negauerim pēnas esse post mortē. ¶ Sed q̄d ad mortē id qō post mortē est? Si aūt quę post mortē sunt referank ad mortē: eadē etiam q̄ post vitā sunt referanē ad vitam. Nulla ergo erunt supplicia quę referanē ad mortem. Mors enī vt supra diximus absolutio est ꝛ separatio animę ꝛ corporis. Nō est aūt mala solutio: qz dissolui ꝛ esse cū christo multo melī⁹. Nō igit mala mors. ¶ Deniq; mors peccatorū pessima. Nō vtiq; mors pessima generaliter: sed pessima specialiter peccatorum. Deniq; preciosa iustorū. Unde liquet acerbitatē nō mortis esse: sed culpę. ¶ Pulchre aūt grēci a fine mortē apellauerunt. Τελεύτην enī mortem apellant: eo q̄ finis istius vitę sit. ¶ Sed etiā somnū scriptura nuncupat mortē: sicut est illud: Lazar⁹ amicus noster dormit: sed vadā vt suscitē eum. Somnus aūt bon⁹: quoniā quies est: sicut scriptū est: Ego dormiui ꝛ requieui: ꝛ surrexi: qm̄ dominꝰ suscepit me. Dulcis igit quies mortis. Deniq; dominꝰ suscitat quiescēteos: quia dño est resurrectio. ¶ Illud quoq; egregiū: quod ait scriptura: Ante mortē nō laudaueris quēquā. Unusquisq; enī in nouissimis suis cognoscitur: ꝛ in filijs suis ꝙsti mat: si bene filios suos instituit: ꝛ disciplinis cōpetentib⁹ eruditt. Siquidē ad negligentiā patris: refertur dissolutio filioꝝ. Dū enī vnusquisq; q̄diu viuit obnoxius est lapsui: nec senect⁹ immunis a crimine. Ideo legis: qz abraam mortu⁹ est in senectute bona: eo q̄ in bonitate ꝓpositi sui permansit. Mors igitur vitę est testimoniū. ¶ Nam si laudari ante gubernator nō pōt: q̄ in portum nauē deduxerit: quomō laudabis hominē pauloq; in stationē mortis successerit? Et ipse sui est gubernator: ꝛ ipse vitę huius tactatur ꝓfundo. ¶ Diu i salo isto: tādiu inter naufragia. Dux ipe nisi ꝓfecto ꝓlio nō sumit laureaz: nec miles arma deponit: nec stipendū mercedē adipiscitur: nisi hoste superato. Mors igitur stipendioꝝ plenitudo sūma mercedis gratia missionis est. ¶ Quātum aūt morti dedit sanct⁹ iob: qui dixit: Benedictio morituri in me veniat. ¶ Nam etsi isaac benedixerat filios suos moriens: ꝛ iacob benedixerat patriarchas: tamē benedictionis illius gratia poterat solis benedicentiuz meritis deputari: vel pietati paterne. Hic vero nulla ꝓrogatiua meritorū est: nulla pietatis: sed solius mortis priuilegiū: cū benedictio cuiusce morituri tantū virtutis habeat vt eā sibi sanct⁹ ꝓpheta optauerit. ¶ Ac ꝑ hoc cogitemus semp hunc versiculum: ꝛ corde teneamus: Si quē videmus pauperem morituꝝ sumptu iuuem⁹: dicat vnusquisq; nostrū: Benedictio morituri in me veniat. Si quē viderimus debilē nō deseramus: si quē in extremis positū nō relinquamus: occurrat ꝛ nobis dicere: Benedictio morituri in me veniat. Laudet ꝛ te vn⁹ quisq; morituꝝ: vnusquisq; deposit⁹ cuo: vnusquisq; cōfect⁹ vulnere grauis: vnusquisq; morbo absumptus: etiam morti proximus. ¶ Hic versicul⁹ quātos benedictiones fecit: quoties mihi pudorē incussit: si morituꝝ ꝑieri: si nō visitaui grauiter egrū: si fastidiui inopē: si captiuū nō redemi: si senē spreui. ¶ Sit

Ps. 5.

Eccl. 11.

Gen. 25

Job. 29.

Phil. 1.

Ps. 33.

Joh. 11.

ergo in corde semp: vt stimulet duriores: vt admoneat pmptiores. ¶Resonēt te postrema verba morituri: t benedictionē tui egre
Prouer.24. diens corpore anima secū vehat. ¶Eripe eti am cū qui ad mortē ducitur: qui periturus
Job.29. erat nisi tu subuenisses: vt dicas: Benedictio morituri veniat in me.

¶Quēadmodum et recapitulatione de bono mortis: pbet anima non mori cū corpore: t quō in bonis demorabitur sit. Quid etiā nobis cauendū sit: t quid faciendum si velimus post mortem huius corporis in bonis esse: Ca. IX.

Quis igit dubitet de bono mortis: cū id qō inquietū: id qō erubescendum: id qō inimicū nobis est: id qō violentū: id qō pcellosū t ad omnia vitia illecebrosum est cōquiescat t iaceat: t quasi feruida canea claudat sepulchri: relinquat rabies eius exanimis t emortua cōpago viscerū in terrā resoluatur: Id aūt qō familiare virtutibus: amicū disciplinis: studiosum glorie: sequax boni: deo subditū est. ¶Ad illud sublime euolet: t cū illo puro t ppetuo bono atq immortali maneat: ipi adhereat: t cū ipso sit de q cognationez ducit: vt quidam ait: Cui⁹ t genus sumus? ¶Hō eñ mori animā cū corpore manifestū est: qz nō est de corpore. ¶Hō esse autē eaz de corpe scriptura multis modis edocet. Naz t adam a
Gen.2. dño deo nostro accepit spiritū vitę: t factus
Ps.114. est hō in aiam viuentē. Et dauid ait: Cōuertere anima mea in requiē tuam: qz dñs benefecit mihi. Et in q bñficerit audi. Quia liberauit iquit pedes meos a lapsu. Videsne gratulari cū mortis huius remedio: qz finis factus est erroris: qz culpa non natura defe
Vbi ū cit. Denicq quasi exutus t liber: dicit: Placebo dño in regione viuorū. Illa est eñ regio. Denicq illā animarū requiē dicit: terrā esse dicit viuentiū: quo peccata nō penetrāt: vbi virtutū viuit gloria. Ista aūt regio plena ē mortuoz: qz plena delictoz: meritoqz
Matth.8. dictū est: Relinque mortuos sepelire mor-
Ps.24. tuos suos. Sz t supra similiter ait: Anima eius in bonis demorabit: t semen ei⁹ hereditabit terram: hoc est: Anima timētis deū habitabit in bonis: vt semp in eis sit et fm ea. ¶Qō pōt etiā de eo accipi q sit in corpore: vt t ipse si timeat deū i bonis habitet: et in celestib⁹ sit: t possideat corpus suū: t dominet ei quasi in seruitutē redacto: t possideat hereditatē glorię t celestiū pmissoruz.

¶Unde t nos si volum⁹ post mortē corporis hui⁹ in bonis esse: caueamus ne agglutinet anima nostra huic corpori: ne cōmisceatur: ne inhereat: ne trahat a corpore: t tanquā ebria perturbationib⁹ eius vacillet t fluitet: nec se ei credat atq ei⁹ delectationibus vt cōmittat se ei⁹ sensibus. Nā t oculus ei⁹ error t fraus est: q: fallitur visus: t auris ei⁹ deceptio est: q: t auditus illudit: t sapor ei⁹ deceptio est. ¶Deniq non ociose dictū est:
Prouer. Oculi tui recta videant: t lingua tua nō loquat puersa. Qō nō esset dictū: nisi frequēter errarent. Elidisti meretricē: capt⁹ es vultu eius: t forma decorā putasti: errauerunt oculi tui: puersa viderūt: alia nunciauerūt. Nā si vera vidissent: vidissent deformē meretricis affectū: inhęrentē pcacam: indecētem impudicitiā: marcētes libidines: tetrā colluuionē: animę vulnera: cōscientię cicatrices. Qui viderit inquit mulierē ad cōcu-
Matth. piscendum eam. Elides q iste falsum quęsiuit: qui nō veritatē sed adulterium requisiuit. Videre eñ quesiuit vt cōcupisceret: nō vt verū cognosceret. ¶Errat igit oculus vbi errat affectus. Affect⁹ ergo deceptio est: deceptio visus. Et ideo tibi dicitur: Neq capiatis oculis: id est: non capiat anima tua.
Prouer. Mulier eñ viroruz pciosas animas capit. Deceptio audit⁹. Deniq blandimēto multo sermonis: mulier fornicaria sępe iuuenis cor: seduxit: decepit: illusit. Ergo nō laqueis nos credamus t retibus his quę decipiūt t illudunt: qz corda temptant: impediunt cogitationes: quę impediunt visu: impediuntur auditu: odore: tactu: sapore. Nō sequamur illecebrosa t seductoria: sed sequamur illud qō bonū est: illi adheream⁹: illud imitemur: illius pśentia: illi⁹ cōmunicatio nos meliores faciat: mores nostros coloret: illi⁹ quędā nos societas informet. Qui eñ bono adhęret assumit inde qō bonū est: qz scriptum est: Cū sancto sanct⁹ eris: t cū puerso
Ps.17. puersus eris: t cū innocente innocens eris. Assiduitate eñ atq imitatione quędā similitudinis imago formatur. Ideoq addidit: Nisi tu illuminas lucernā meaz dñe. Etenim qui appropinquat lumini citius illuminat: t plus in eo splēdoz eterni luminis refulget e primo. Ergo anima quę illi adhęret inuisibili bono deo atq immortali: t ipa corpo-

rea hęc fugit: ꝛ terrena ꝛ mortalia derelin/
qt: fiqꝫ illi⁹ similis qđ desiderat: ꝛ i quo vi/
uit ꝛ pascit: ꝛ qz immortali intēdit: nō est ip
sa mortalis. Quę enim peccat: moritur: nō
vtiqꝫ aliqua sui dissolutiōe: sed merito mo/
rit deo: qz viuit peccato. Ergo quę nō pec
cat nō morit: qz manet in substātia sui: ma/
net in virtute ꝛ gloria. Nam quō substātia
eius interire pōt: cū vtiqꝫ anima sit quę vi
tā infundit? Et cui anima infundit: vita in
fundit: a quo anima discedit: vita discedit.
Anima ergo vita est: Quō pōt mortez reci
pere: cū sit ꝛtraria? Sicut enī nix calorē nō
recipit: nā statim soluit: ꝛ lux non recipit te
nebras: nā statim discutit. Insulo enī lumi
ne tenebrarū horror aufertur: sicut admoto
igne niuiū rigor: desinit: Ita ꝛ anima quę vi
tā creat mortē nō recipit: nō moritur.

¶ De diuino testimonio quo de/
monstratur qꝫ anima nō moriatur
cuz corpore. Et de errore hominū
qui pciosa struunt sepulchra tan
quā anime ꝛ corporis receptacula:
cum animarū superiora esse habi/
tacula scripture testimoniis valde
pbetur: Ca. x.

Habemus ergo rationē: sed hęc būa/
na: illud diuinū qđ ait dns: Pote/
statē habeo ponendi animā meā: et
potestatē habeo iterū sumendi eaz. Videsne
igit qꝫ nō morit cū corpore: quę ꝛ ponitur ꝛ
resumit: ꝛ in man⁹ dei patris cōmendatur.
Sz ne forte dicas speciale esse qđ christi ē:
Et quis ille quę sūt hominis suscepit: ta/
men qz alterius est causa ꝛ istud astruere: ne
tēpus crastinetur: audi dicentē: Quid scis
an nocte hac a te tua anima reposcat? Num
quid [illegible] in te anima tua? Sed re/
poscat a te. Quę data est reposcit: vel repe
tunt a te. Repetit enī anima: nō interimit.
Qđ repetit manet: qđ interimitur non ma/
net. Quō enī interimit: de qua dixit sapien
tia dei: Nō timendū quēquā qui pōt corp⁹
occidere: animā aūt nō potest? De qua dicit
pbeta: Anima mea in manib⁹ tuis semp.
Semp inquit nō in tēpore. Et tu cōmenda
animā tuā in manus dei. Nō solum cū rece
dit e corpore: sed etiā cū est in corpore est in
manib⁹ dei: quia nō vides eam vnde veni/
at: aut quo vadat. Est ꝛ in te: ꝛ est cuz deo.
Denicꝫ cor regis i manu dei: ꝛ ab eo regit
ꝛ gubernat. Cor repletē mente: et mens ani/
mę principale est: ꝛ virt⁹ animę est. Nō eam
virtutē dico quę in lacertis: sed quę in cōsi/
lijs: tēperantia: pietate: atqꝫ iustitia est. Si
cor hominis in manu dei: multomagis alia.
Si alia in manu dei est: nō vtiqꝫ alia nostra
sepulchra simul cū corpore includit: nec hu/
sto tenet: ꝫ quiete pia fungit. Et ideo ho/
mines frustra pciosa struūt sepulchra: quasi
ea animę et nō solius corpons receptacula
sint. Animarū aūt superiora esse habitacu
la: scripture testimonijs valde pbatur. Si
quidē ꝛ in deūtez libris legimus: Quia cuz 4. Deūtr. 7.
venerit iudicij dies: reddet terra defuncto⁹
corpora: ꝛ puluis reddet eas quę in tumulis
requiescunt reliquias mortuoꝝ. Et habita/
cula inquit reddent animas quę bis cōmē/
datę sunt: ꝛ reuelabit altissimus sup sēdē iu
dicij. Hę sunt habitationes de quibus dicit
dns: multas mānsiones esse apud patrē suū:
quas suus pgens ad patrē discipulis ꝓpara
ret. Sed deūtrōnsus sum scriptis: vt cogno
scāt gentiles ea quę in pōę libris murantur
translata de nostris. Atqꝫ vtinā nō superflua
bis ꝛ inutilia miscuissent: vt dicerēt animas
hominū pariter ac bestiaruz esse cōmunes:
earūqꝫ summū pręmiū: si magnoꝝ philoso/
phorū animę in apes aut luscinias demigra
rēt: vt qui ante hominū genus sermone pa
uissent: postea mellis dulcedine: aut cantus
suauitate mulcerent. Satis fuerat dixisse il
lis: qꝫ liberatę aię de corporib⁹ ἀϊδίῳ pete/
rent: id est: locū q nō videt. Quē locū latine
infernū dicimus. Denicꝫ ꝛ scriptura habi
tacula illa animaꝝ ꝓmptuaria nūcupauit:
quę occurrens querelę humanę eo qꝫ iusti q
ꝓcesserunt videant vltiꝫ ad iudicij diē p plu
rimū scilicet tēporis debita sibi remunerati
one fraudari mirabiliter ait: coronę esse si/
milē iudicij diem: in quo sicut nouissimorū
tarditas: sic nō priorum velocitas. Coronę
enī dies expectat ab omnib⁹: vt intra eū di
em ꝛ victi erubescant: ꝛ victores palmā adi
piscant victorię. Illud quoqꝫ nō reliquit oc
cultum: eo qꝫ iustiores videant qui ante ge/
nerati sunt: infirmiores qui postea. Cōpa/
rauit enī vtero mulieris part⁹ huius sęculi:
qui fortiores sunt qui in virtute iuuentutis
nati sunt: infirmiores qui tēpore senectutis.
Defecit enī multitudine generatiōis hoc sę
culū tanqꝫ vulua generātis: ꝛ tāqꝫ senescēs
creatura robur iuuētutis suę: velut marcen
ti iam virtuti suarū vigorē deponit. Ergo dū

expectatur plenitudo tēporis: expectāt ani mę remunerationē debitā. Alias manet pę na: alias gloria: ⁊ tamen nec illę iterim sine iniuria: nec illę sine fructu sunt. Nā ⁊ illę vi dentes seruātib⁹ legē dei: repositā esse mer cedem glorię: cōseruari earū ab angelis ha bitacula: sibi aūt dissimulationis ⁊ cōtuma cię supplicia futura ⁊ pudorē ⁊ cōfusionē: vt intuētes gloriā altissimi: erubescāt in eius cōspectū venire: cuius mandatū temeraue runt. Sicut ēm ꝓuaricatio adę: ita ⁊ pfusio: qm̄ sicut ille p incuriā mandatoꝝ ęlestiū la psus est: ⁊ pudore se plapsionis abscondit: fulgorē diuinę ꝓsentię verecūdia peccatrici cōscientię subire nō ausus: ita ⁊ animę pec catorū vibrantis luminis eius splendorem non sustinebunt: quo teste se reminiscentur errasse.

De iustarū animarum ingenti le ticia per septenariū ordinem dige sta. Ac de admonitiōe vt ⁊ nos stu dium adhibeamus quo anima no stra deo appropinquet: ⁊ ab eo nō seperemur. Quo etiam modo hoc facere debeamus. Qđ ꝙ nō vere a mur illum omnib⁹ debitum finē in quo beatras remunerationem sue deuotionis inuenit: Ca. xi.

Iustarū aūt animarū p ordines ꝗs dam digesta lętitia. Primū q̄ vi cerint carnē: nec illecebris eius infle xę sint. Deinde q̄ pio seductatio ⁊ inno cētię suę securitate potiant: nec quibusdā si cut impioꝝ animę errorib⁹ ⁊ pturbationib⁹ implicent: atq; vitioꝝ suorum memoria tor queant: ⁊ exagitent quibusdā curaꝝ ęstib⁹. Tertio q̄ seruatę a se legis diuino testimo nio fultiant: vt factoꝝ suoꝝ incertū iuꝺmo iudicio nō vereant euentū. Quarto q̄ in cipiūt intelligere requiē suā: ⁊ futurā sui glo riā ꝓuidere: eaq; se ꝓsolatōe mulcētes in ha bitaculis suis cū magna trāquillitate requi escēt: stipatę ꝓsidęs angeloꝝ. Quint⁹ au tē ordo exultationis vberrimę habet suaui tatē: q̄ ex hoc corruptibilis corpous carcere in lucē libertatēq; puenerint: ⁊ repromissa ꝫ sibi possideāt hęreditatē. Est ēm ordo quie
1.Cor.15. tio: q̄ est ⁊ resurrectionis. Sicut ēm in adā oēs moriunt: ita ⁊ in xpo iquit oēs viuificabunt. Unusquisq; aūt i suo ordine: Primi tię christus: deinde q̄ sunt christi: q̄ in aduētu eius credidērunt: deinde finis. Erit igit ordo diuersus claritatis ⁊ glorię: sicut erit or do meritoꝝ. Processus q̄s ordinū: pcessum exprimit claritatis. Denicq; sexto ordine demonstrabit his: q̄ vultus earū sicut sol incipiat refulgere: ⁊ stellarū luminib⁹ cōpa rari: qui tū fulgor earū corruptelā iam senti re nō possit. Septim⁹ vero ordo io erit: vt exultent cuꝝ fiducia: ⁊ sine vlla cunctatione ꝓfidant: ⁊ sine trepidatione lętent: festinan tes vultū eius videre: cui sedulę seruitutis obsequia detulerūt: de quo innoxię ꝓscien tię recordatione ꝓsumant gloriosā mercedē laboris exigui: Quā incipiētes recipere: co gnouerit indignas esse hui⁹ tēporis passio nes: quib⁹ remunerationis ęternę gloria cō ta refert. Hic ordo inquit animarū q̄ sunt iustorū: quos etiaꝝ imortales nō dubitauit dicere in quinto ordine: eo q̄ spacium inq̄t incipiunt recipere fructus ⁊ imortales. Hęc est inquit requies earū p septē ordines: ⁊ fu turę glorię ꝓma pfunctio: priusq̄ in suis ha bitationib⁹ quietę congregationis munere pfruant. Unde ait ꝓpheta ad angelū: Ergo dabit tēpus aliabus postq̄ separatę fue rint de corpore vt videant de quo mō dixi sti: Et dixit angelus: Septē dies erit liber tas earū: vt videant in septē dieb⁹ qui ꝓdi cti sunt sermones: ⁊ postea cōgregabunt in habitaculis suis. Hęc ideo pleni⁹ de iusto rum ordine exposita sunt: q̄s de passionib⁹ im pioꝝ: q: melius est cognoscere quomō inno cētes saluent: q̄s quomō crucient flagitiosi. Ergo q: iusti hanc remunerationē habēt vt videant facie dei: ⁊ lumē illud qđ illumi nat oēm hoiem: ab hinc induam⁹ hmōi stu diū: vt appropinquet anima nostra deo: ap propinquet oratio: adhęreat illi nostrū de siderū: nō seperemur ab eo. Et hic quidē positi meditando: legēdo: quęrēdo copule mur deo: cognoscamus eū vt possum⁹. Et parte ēm hic cognoscim⁹: q: hic imperfecta: il
1.Cor.13. lic pfecta ola: hic paruuli: illic robusti. Vi demus inquit nunc p speculū in ęnigmate: tunc aūt facie ad faciē. Tunc reuelata facie gloriā dei speculari licebit: quaꝝ nūc alię cor poris hui⁹ cōcretis viscerib⁹ inuolurę: ex qui busdā carnis huius maculis ⁊ colluuionib⁹
Exo.33. obumbratę sincere videre nō possūt. Quis ēm inquit videbit vultū meum ⁊ viuet? Et recte. Nam si solis radios oculi nostri ferre nō possunt: ⁊ si quis diu⁹ e regione solē in tēderit: cęcari solere ꝓhibet. Si creatura cre

aturā sine fraude atq; offensione sui nō po/
test intueri: quō pōt sine periculo sui vibrā/
tem cernere vultū creatoris eterni: corpons
hui⁹ operī exuuiꝰ? Quis eñ iustificab in
cōspectu dei: cū vnius q̄ diei infans mun/
dus a peccato esse nō possit: et nemo possit
de sui cordis integritate t castimonia glori/
ari? ¶ Nō timeam⁹ igit recipi ab hominib⁹:
nō vereamur illū debitū omnib⁹ finem: in
quo helyas remunerationē suę deuotiōis
inuenit: dicente ei dño: Tu eñ recipieris ab
hominib⁹: t cōuersaberis reciduū cum filio
meo: t cū similibus tuis. ¶ Q̄ si illi glorio/
sum t iocundū erat cum similib⁹ cōuersari:
quāto nobis glorioſius erit t iocūdius ad
meliores pgere: t cōuersari cū his quorū fa/
cta miramur? Quis vtiq; prior: helyas an
plato? Nā paul⁹ helyā: nō platonis secut⁹
est dictā? Helyas reuelauit fm collatā in se
reuelationē: iustos cū xpo futuros: futuros
t cū sanctis. Hinc t socrates ille festinare se
dicit ad illos suos deos: ad illos optimos
viros. Nostra sunt vtiq; quę in pbōr litte/
ris ꝓstant. Et ille posuit ea quor ꝓpriū te/
stimoniū nō habebat: nos diuini ꝓcepti ha
bemus auctoritatē. Moyses t helias cum
christo apparuerūt. Abrā duos alios cū deo
suscepit hospitio: Jacob dei castra ꝓspexit:
Daniel iustos sicut solez t stellas fulgere in
celo: reuelāte sibi scrōspū declarauit.

¶ De consolatiua exhortatione vt
intrepide pgamus ad redemptorē
nostrū iesum christum: t ad patriar
charū cōcilium: sanctor cętū: iusto
rumq; cōuentū: vbi paradisus io/
cūditatis: parateq; seruulis iesu ꝓ
misse[illegible]. Qua rōne ꝓterea
illuc festinare debeam⁹: Ca. xii.

Jo igit freti: intrepide pgamus ad
redemptorē nostrū iesum: intrepide
ad patriarcharū cōciliū: intrepide
ad abraam patrē nostrū: cū dies aduenerit
ꝓficiscamur: intrepide pgamus ad illū san/
ctorum cętū: iustorūq; cōuentū. ¶ Ibimus
eñ ad patres nostros: ibim⁹ ad illos nostrę
fidei ꝓtectores: vt etiā si opera desint: fides
opitulet: defēdat hęreditatē. ¶ Ibim⁹ t vbi
sinū suū abraam sanct⁹ expandit: vt suscipi
at pauperes sicut suscepit t lazarum: in quo
sinū requieſcūt: qui i hoc seculo grauia atq;
aspera ꝓtulerūt. ¶ Sed nūc pater etiā atq;
etiā extende ad suscipiendū hinc pauperē
manus tuas: aperi gremiū tuū: expande si/
nus tuos vt plures suscipias: q̄ plurimi in
deū crediderūt. Sed tū q̄uis fides creuerit:
abūdat iniq̄tas: refrigescit charitas. ¶ Ibi/
mus ad eos qui recūbunt in regno dei cum
abrā: isaac t iacob: qm̄ rogati ad cęnā non
excusauerūt. ¶ Ibim⁹ eo vbi paradisus est
iocūditatis: vbi ādā qui incidit in latrones
nescit iam vulnera sua flere: vbi t latro ipse
regni celestis ꝓfessio gratulat: vbi nulle nu
bes: nulla tonitrua: nulle corruscatiōes: nul
la ventor ꝓcella: neq; tenebre: neq; vesper:
neq; estas: neq; byemo vices variabunt tē/
porū. Nō frigus: nō grando: nō pluuie: nō
solis istius erit vsus: aut lunę: neq; stellarū
globi: ſ sola dei fulgebit claritas. Dñs eñ
erit lux omniū: t illud lumē verū q̄ illumi/
nat omnē hoiem fulgebit oibus. Ibim⁹ eo
vbi seruulis suis dñs iesus māsiones para/
uit: vt vbi ille est t nos simus. Sic eñ vo/
luit. Quę sint ille mansiones: audi dicentē:
In domo patris mei māsiones multę sunt. Joh. 14.
Quę sit volūtas: iterū iquit: Venio t accer
sio vos ad meipsum: vt vbi ego sum t vos
sitis. ¶ Sed dices: q: solis discipulis loque/
bat: q ipsis solis spopondent multas mā/
siones: Igit vndecim tantum discipulis ꝓ/
parabat? Et vbi est illud q ex oibus mun/
di partib⁹ venient t recūbent in dei regno?
Nā volūtatis diuine dubitamus effectus?
Sed christi velle fecisse est. ¶ Deniq; demō/
strauit t viā: demonstrauit t locū: dicēs: Et
quo vado vos scitis: t viā scit. Loc⁹ apud
patrē est: via christ⁹ est: sicut ipse ait: Ego sū
via: t veritas: t vita. Nemo venit ad ꝓtem
nisi p me. ¶ Ingrediamur hanc viā: tenea/
mus veritatē: vitā sequamur. Via est quę
ꝓduxit: veritas est quę cōfirmat: vita q̄ ꝓ se
reddit. Et vt sciamus verā volūtatē: addi/
dit in posteriorib⁹: Pater quos dedisti mi- Joh. 17.
hi volo vt vbi ego sum: t illi sint mecum: vt
videant claritatē meā. Repetitio ista cōfir/
matio est: sicut illud: Abraam: abraā. Et ali
bi: Ego sum: ego sum q̄ deleo iniq̄tates tu- Esa. 43.
as. ¶ Pulchre aūt q̄ supra ꝓmisit: hic po/
posc̄it. Et q: ante ꝓmisit: t sic poposcit: nō
ante poposcit t sic ꝓmisit: ꝓmisit quasi ar/
buter muneris: ꝑcuus ptātis: poposcit a pa
tre quasi pietatis interpres. Et ante ꝓmisit
vt potestatē cognoscas: poposcit postea vt
pietatē intelligas. Nō poposcit ante t sic p
misit: ne videret ꝓmisisse pon⁹ q̄ impetra/

uerat ꝯ qđ ꝓmiserat ꝑstitisse. Nec supfluũ putes qđ poposcit: cũ nbi exꝑmat paternę volũtatis ꝓfortiũ: in q̃ vnitatis indiciũ: nõ incrementũ est ptãs. ¶ Sechmur te dñe iesu: sed vt sequamur accersi: q̃ sine te nullus ascẽdit. Tu es via es: veritas: vita: possibilitas: fides: ꝑmiũ. ¶ Suscipe nos q̃si via: cõfirma q̃si veritas: viuifica q̃si vita. ¶ Pãde illud tuũ bonũ: qđ videre desiderabat david inhabitans in domo dñi: iõq; dicebat:

Ps. 4. ¶ Quis ostendit nobis bona? Et alibi: Ps. 26. Credo videre bona dñi in terra viuentiuꝫ. Ibi es̃ sunt bona: vbi vita ꝑpetua est: vita sine

Ps. 64. crimine. ¶ Alibi q̃s ait: Replebimur in bonis domus tuę. Qđ ideo frequẽtauit: vt scires hinc bonum illud pdos transtulisse: qđ summũ asserũt. ¶ Pande ꝙ illud vere bonũ

Act. 17. tuũ: illud diuinũ: in quo ⁊ viuimus ⁊ sum⁹ ⁊ mouemur. Mouemur quasi in via: sum⁹ quasi in veritate: viuim⁹ quasi in vita ęterna. ¶ Demõstra nobis illud bonũ qđ est simile sui: semꝑ indissolubile atq; imutabile: in quo sim⁹ ęterni in agnitione eius boni: sicut vas electionis tuę paulus testificat⁹ est:

Ad philemonẽ dicens: Fortitan es̃ ideo discessit ad horã: vt ęternũ illũ reciperes. Eternũ ꝙ ministrũ dei dixit: scribens ad philomenẽ: cui⁹ fidem in agnitionẽ eius boni qđ in scrio est in xp̃o iesum euidẽtiorẽ fieri postulabat. ¶ In q̃ bono ẽ reqes pura: lux imortalis: gĩa ꝑpetua: hereditas aliq; pia: ⁊ secura tranquillitas: nõ morti subiecta: sed erepta de morte: vbi nulę lachrymę: null⁹ est fleꝯ. Nõ es̃ illic fleꝯ: vbi null⁹ est lapsus: vbi sunt sancti tui erroꝛib⁹ ⁊ sollicitudinib⁹: insipiẽtia atq; ignorãtia: timore ac metu: cupiditatib⁹ atq; oibus corporeis colluuiõib⁹ ⁊ passionib⁹ absoluti: vbi regio viuẽtiũ ẽ. ¶ Et vt asserũi huic adiungam⁹ auctoritatẽ: de q̃ bono ꝓphęta di

Ps. 114. cit: Cõuertere aĩa mea in requiẽ tuã: q̃: dñs bñfecit tibi: qm̃ eripuit alam meaꝫ de morte: oculos meos a lachrymis: pedes meos a lapsu: Placebo dño in regione viuoꝝ. Placebo dixit: nõ placeo: hoc est: de tẽpore sibi blandit futuro. Cõtraria sunt aũt ꝓsentib⁹ futura: ⁊ tpalib⁹ ęterna. Et ideo qm̃ ibi viuoꝝ regio: hic vtiq; mortuoꝝ. An nõ mortuoꝝ hęc regio: vbi vmbra mortis: vbi porta mortis: vbi corp⁹ est mortis? ¶ Deniq; donat petro: ne forte portę inferi ꝓualeant ei. Portę inferi istę sunt terrenę. Ille ⁊ ille ait: Qui exaltas me de portis mortis. Sicut es̃ sunt portę iusticię: in quib⁹ sancti dño ꝓfitẽtur: ita sunt criminũ portę: in quibus impij dñm negauerũt. Audi qm̃ regio ista sit mortuoꝝ. Si quis igit mortuũ tetigerit: imundus erit. Immũdus aũt in ꝓspectu dñi oĩs iniquus. Si ds igit tetigerit iniqtatẽ: imundus: si ds in delictis: mortu⁹: qm̃ quę in delictis ẽ viuens: mortua est. Et q̃ infideles sunt descẽdunt in infernũ viuẽtes: etsi nobiscuꝫ videnꝯ viuere: ꝑ in inferno sũt. ¶ Si ds vsurã acceperit rapinã facit: vita ñ viuit: vt habes in ezechiel. ¶ Si ds aũt iustus iustificationes dñi custodit vt faciat eas: vita inqt viuet: ⁊ viuet in eis. Ipse est ꝙ in regiõe viuoꝝ: in illa regione vbi vita nõ absc̃dita ẽ sed libera: vbi nõ vmbra sed gloria. Hic es̃ nec ipse paulus viuebat in gloria. ¶ Deniq; in corpore mortis ingemiscebat: Audi dicẽtẽ: Nunc es̃ vita nr̃a abscondita est cũ xp̃o in deo: cũ aũt xp̃us apparuerit vita nr̃a: tũc ⁊ nos cũ illo apparebim⁹ in gloria. ¶ Festinemus ꝙ ad vitã: Si quis vitã tangit viuet. Deniq; tetigit illa mulier q̃ tetigit simbriã ei⁹: ⁊ a morte dimissa ẽ: cui dicit: Fides tua te saluã fecit: vade in pace. Si es̃ q̃ mortuũ tangit imundus est: sine dubio q̃ viuentem tangit salu⁹ est. Quęram⁹ ꝙ viuentẽ. ¶ Sz itęq; videamus ne cũ quęram⁹ inter mortuos: ⁊ dicat nobis sic ⁊ mulieribus illis: Quid q̃ritis viuentẽ cũ mortuis? Nõ est hic: ꝑ surrexit. Ipse q̃s dñs vbi se q̃ri vellet ostẽdit: dicẽs: Vade ad fres meos: ⁊ dic eis: Ascendo ad patrẽ meũ ⁊ ad patrẽ vestꝝ: deũ meũ ⁊ deũ vestrũ. ¶ Ibi ꝙ q̃ramus eũ: vbi q̃situt iobãnes: ⁊ iuenit. Ille cũ i ꝓncipio q̃situt: ⁊ iuenit viuẽtẽ apud viuẽtẽ: filiũ apud patrẽ. ¶ Nos cũ i tẽpoꝝ fine q̃ram⁹ ⁊ cõplectamur pedes ei⁹: ⁊ adoremꝰ eum: vt dicat ⁊ nobis: Nolite timere: id est: nolite timere a petis ęculi: nolite timere ab iniqtatib⁹ mũdi: nolite timere a fluctib⁹ corporaliũ passionum: ego sum pctoꝝ remissio: nolite timere a tenebris: ego sum lux: nolite timere a morte ego sum vita: Quicũq; ad me venit: mortẽ nõ videbit in ęternũ: qm̃ ipse est plenitudo diuinitatis: ⁊ ipsi est gloria: decus: ꝑpetuitas a ęculis: ⁊ nunc: ⁊ semꝑ: ⁊ in omnia ęcula ęculorũ. Amen.

¶ Sancti Ambrosij episcopi liber de bono mortis explicit.

Capitulorum libri de fuga seculi sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Qua ratione homo impediat vt a terrenis se eruere mentēq; eleuare ⁊ semp ascendere sine diuino auxilio nō possit. Et q; ascēdere volēs: nō leta seculi ⁊ amena: sed plena doloris ⁊ luctus sequi debeat. Q; etiā salu⁹ esse volēs: a xpo doceat vt sup̄ mundū ascēdat: ⁊ hoc seculū fugiat. La. I.

Q; etiā lex doceat seculum esse fugiendū et deū sequendū. Et de absolutione quattuor quēstionū fm mysticū intellectuz p adaptationē ad diuersa genera virtutū: iuxta quattuor quę posita sunt in lege circa vrbes ad refugia dispositas. La. II.

Q; p̄memorata virtutū genera etiā in apostolo nō adumbrata: si exp̄ssa habeant: vt ex dictis ipsi⁹ aperte demōstrat. La. III.

Quid sit fugere seculum: cuz exhortatione vt fidei suffragio subnixi: accedamus ad sedem gratię: hoc seculū ⁊ eius cōtagionē fugientes: neq; fugere erubescentes: cum glorioſum sit ita fugere: quēadmoduz et fuga iacob ⁊ aliorum sanctorū patruz demonstratur. Et q; beata etiā sit fuga quā iacob suscepit. La. IIII.

Cur hinc fugere debeamus: ⁊ quomō transire cum moyse vt videamus deum calciamenta pedū soluendo. Quomō etiā relinquere ymbram hui⁹ vitę: ⁊ cum sancto dauid cuolare: etsi nō vt aquila: saltem vt passer: etiam si nō ad cęlum: saltē ad montes. La. V.

Qua ratione volens fugere: velociter ⁊ diligenter fugere debeat: quo etiam fugiendum sit: ⁊ ad quod bonū animas nostras exigere debeamus. La. VI.

Q; non mediocris sit causa cur hinc fugere debeam⁹. Neq; nō impigre malicia hui⁹ seculi fugiēda sit: ⁊ q̄d sit hinc fugere. Cur etiā malicia in terris versęt ⁊ seuiat. Qua p̄terea ratione dñs iesus vindictā diaboli auctor⁹ maliciq; distulerit: neq; eadē sentētia in ipsū ⁊ in hoiem dicta sit. La. VII.

Quō hinc animo fugere possimus etsi corpore retineamur. Q; etiā hinc quia tēpus breue est fugiamus: ne cū p̄tereūte figura mundi: opera nostra nosq; ipsi p̄tream⁹: q̄ si cauere velimus: mādata dei nō p̄tereamus: neq; disciplinę alicui⁹ ,pfectum: quēadmodū ioseph fecit: ⁊ in sara ostēdatur: ⁊ sicut iacob ereat⁹ est. La. VIII.

De exhortatione q; hinc fugiam⁹ sicut fugit de patria sanct⁹ iacob: ⁊ sicut cerui fugiūt ad fontes aquaz: quos ⁊ dauid sitiebat. Quis quoq; sit iste fons: ⁊ quid hūc fontē desiderans facere debeat: exēplo susanę. Quō etiā sicut paulus ⁊ loth fugerūt: nos fugere debeamus. Quib⁹ p̄terea modis quis bene fugere possit. La. IX.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Fuga seculi: In quo diffuso disertoq; sermone: ⁊ hoc seculū fugiē dum: ⁊ deū sequendū p̄suadet: ſcli citer incipit.

Qua ratione homo impediat vt a terrenis se eruere: mentēq; eleuare ⁊ semp ascendere sine diuino auxilio nō possit. Et q; ascendere volens: nō leta seculi ⁊ amena sed plena doloris ⁊ luctus sequi debeat. Q; nō etiā saluus esse volens: a christo doceat: vt supra mundū ascendat: ⁊ hoc seculū fugiat: La. I.

Frequens nobis de effugiendo seculo isto est sermo: atq; vtinā q; facilis sermo: tā cautus ⁊ solliciti⁹ affect⁹ esset. Sz q; pernitiosius est frequēter irrepit terrenarū illecebra cupiditatū: ⁊ vanitatū offusio mentē occupat: vt q; studeas vitare: hoc cogites: animoq; voluas. Q; cauere difficile est homini: eruere aūt impossibile. Deniq; voti magis ea esse rē q; effectus: testat̄ ,ppha dicēdo: Declina coz meum in testimonia tua: ⁊ nō in auaritiā. Nō cū in ptāte nostra est coz nr̄m: et nr̄e cogitationes q; improuiso offuse mentē animq; cōfundunt: atq; alio trahūt q; tu ,ppoſueris. Ad scēlaria reuocāt: mundana inferūt: voluptuaria ingerūt: illecebrosa intexunt: ipsoq; in tēpore quo eleuare mentē paramus: inseritis inanib⁹ cogitatiōib⁹ ad terrena plerūq; deducimur. Quis aūt tā beat⁹ qui in corde suo sp ascēdat? Sed hoc sine auxilio diuino quō fieri pōt? Nullo ,pfecto modo. Deniq; supra eadē scriptura dicit: Beatus vir cui est auxiliū abs te dñe: ascensus in corde et⁹. Pō. 83.

Beat⁹ plane: quē delectatio nō reuocat:

quē voluptas nō inclinat: qui ad inferiora nō respiciat. ¶ Nō nec ipse⁹ loth vro: potuit euadere. ¶ Quo admonit⁹ exemplo apostolus posteriora obliuiscens: ⁊ ea quę sunt priora appetens: festinabat ad brauiū ⁊ puenire meruit: quia ante se christum videbat: a quo ad iusticię vocabatur coronaz. ¶ Sz peruenit ille qui seipsum sibi abnegauit: vt christū lucraretur. Deniq; nō ipse viuebat: sed viuebat in eo christ⁹. ¶ Raz quis inter tot passiones bui⁹ corporis: inter tātas illecebras huius seculi rutū atq; intemeratum seruare pōt vestigiū? ¶ Respexit oculus ⁊ sensum mentis euertit: audiuit auris ⁊ intētionē inflexit: inhalauit odor ⁊ cogitationē impediuit: os libauit ⁊ crimen reddidit: tactus cōtigit ⁊ ignem adoleuit. ¶ Intrauit mors p̄ fenestrā dixit ꝓpheta. Fenestra tua est oculus tuus. Si videris mulierē ad concupiscendū intrauit mors: si audias sermones meretricios intrauit mors: si luxuria sensus tuos capiat: penetrauit mors. ¶ Et iō qui vult ascendere: nō lęta seculi: non amęna: nō delectabilia: sed plena doloris ⁊ fleti⁹ sequat. Melius est enī ire in domū luct⁹: q̄ in domū gaudij. ¶ Deniq; nec adaz de paradiso descendisset: nisi delectatione deceptus esset. ¶ Pulchre igit̄ dauid qui periculosos homines etiā ipso aspectu fugerat exp tus: beatū illuz dicit: cui spes omnis in deo nosse est. Sic enī nō respicit in vanitates et insanias falsas: si sp christuz intendat: si sp christū interiorib⁹ oculis aspiciat. Unde ite rū ad seipsum cōuersus ait: Auerte oculos meos ne videant vanitatē. ¶ Uanitas circus est: q; nihil ꝓdest: vanitas est equoruz velocitas: q; mendax ad salutē est: vanitas theatrū est: vanitas ludus omnis. Omnia vanitas inquit ecclesiastes quę in hoc seculo sunt. ¶ Deniq; qui salu⁹ esse vult: supra mundū ascendat: quęrat verbū apud deū: fugiat hunc munduz: terras relinquat. Nō enī potest ꝓpere illud qō est ⁊ est semp: nisi p̄ius hinc fugerit. ¶ Unde ⁊ dōs volens patri deo agropiquare apostolos ait: Surgite eamus hinc.

¶ Nō etiam lex doceat seculū esse fugiendū ⁊ deum sequendū. Et de absolutione quattuoz questionuz sm mysticum intellectū per adaptationem ad diuersa genera virtutū: iuxta quattuoz que posita sūt in lege circa vrbes ad refugia dispositas: Ca. ii.

DOcet te etiā lex fugiēdū seculū: deum sequendū. Quid enī aliud docet cū dicit: Disponetis vobis ciuitates ad refugiū: ⁊ eruntvobis refugia quo refugiat homicida ois qui occiderit animā inuitus: Et infra: Sex ciuitates ad refugia erūt vobis: tres ciuitates dabitis trans iordanem: ⁊ tres ciuitates dabitis in terra chanaan? ¶ Aperte quidē cōfugientib⁹ hoc crimen homicidij: refugia ꝓposita sunt. ¶ Sed si cōsideremus altri⁹: quattuor sunt quę admonent ꝓfundi⁹ esse expectāda arcana lectionis isti⁹. ¶ Unū: qua ratione ex bis ciuitatib⁹ quę leuitis in portionē sorte obuenerunt: sex ciuitates ad refugiū date sint homicidij crimine laborātib⁹: cur nō etiā aliarum tribuū ciuitates ad hoc munus deputatę? ¶ Secūm: qua ratione sex numero: non enī octose numer⁹ hic ꝓscriptus videt: neq; planū neq; pauciozū ciuitatū? ¶ Tertiū: cur tres vltra iordanē ciuitates: ⁊ tres in regione chananęa dispositę sint: quę refugio peccantibus forent? ¶ Quartū: cur denumeratio et definitio tēporis cōprehensa sit intra qō habitet homicida ī ciuitate refugij: quo ad moriat sacerdos magnus: ⁊ post moztez sacerdotis magni reuertat homicida in ciuitatē habitationis suę? ¶ De singulis ḡ oportet dicere: atq; eo ordine quo ꝓpositumuſ q̄stra absoluere. Cōpetenter itaq; leuitarū ciuitates datas ad refugiū: ꝓmo explicandū est. ¶ Congrue aūt ꝓpositum liquet: q; leuitę fugitāces sunt mūdi huⁱ⁹ vt placeant deo: relinquāt patriā: parentes: filios: omnē cognationē vt adhęreāt vni deo. ¶ Deniq; ⁊ abrae dictū est: Exi de terra tua: ⁊ de cognatiōe tua: et de domo patris tui. ¶ Sed forte dicas: Leuita nō erat? Sed habebat in tumbis suis leuin: vt legimus ad hebręos scriptum. ¶ Et dōs leuitis dicit cū discipulis suis: hoc est aplis dicit: Si quis vult post me venire abneget semetipsū ⁊ tollat crucē suā ⁊ sequat me: q̄q̄ ad oēs tam dictū sit: Uos aūt genus electū: regale sacerdotiuz: gens sancta: ꝓpis in adoptionē. ¶ Uenit plenitudo: reliquię cessarūt. Christus enī oēs vocauit: omnib⁹ profecto patet vt oēs sequant: oibus regnū ꝓpositū: ⁊ vita ętrna. ¶ Ergo cui de⁹ portio ē: nihil debet curare nisi deū: ne alteri⁹ impediatur necessitatis munere.

Numeri. Josue.xx.

Deu.vi.

Luc.ix.

1.Petri.

Dō cū ad alia officia ꝓferk: hoc religiōis cultu: atq; hinc nfo officio decerpik. Hęc cū vera est sacerdotio fuga: abdicatio domestico ꝙ: ꝛ quędā alienatio charissimorum vt suus se abneget: q̄ seruire deo gestit. Recte ꝯ fugaces fugacib⁹ cōmendauit eternę legis sanctio: vt qui hinc mundū oblīti sūt eos recipiant qui peccata sua cōdemnātes atq; opera: obliuiōez vitę supioris exoptēt: ꝛ secularia quę gesserint abolere desiderēt.

Fugitans igik est suoꝝ: sacri altaris eius minister. Vnde dūs quasi princeps sacerdotū: formā leuitis in cuāgelio dans suo discipulo: Dant. 12. Quę est mater mea: aut qui sunt fratres mei? Hoc est: nō agnosco matrem: nō recognosco fratres: ignoro ꝓximos. Mater mea ꝛ fratres mei hi sunt: q̄ audiūt verbū dei et faciunt. Solū ꝯ verbuz dei nouit minister: cū eos nouit in quibus operak dei verbuz.

Et ideo exul est mundi: fugit ā corporis: fugitans passionū: qui abdicat se oībus: vt 3. Reg. 19 solus remaneat: sicut heliak dixit: Et ego relictus sum solus. Sed nō erat solus cū quo erat christus. Et ipse dūs relictus est sol⁹: Job. 16. Sed nō sum inquit solus: qm̄ pater mecuz est. Est etiā illa causa: quia leuitę ministri sunt dei. Et ideo ipsoꝝ ciuitates fugiētib⁹ homicidio ꝙ legē deputank: q̄ ipsius est diuina mandata exequi: circā eos qui crimen mortale admiserint. Relcat eccl̄ia publicas leges: suas nouit. Ut dūico sacerdos 1. Cor. 1. obediat imperio: audi leuitā dicentē: Tradidi hmōi satbanę in interitū carnis: vt spiritus saluus sit in die dūi nostri iesu christi.

Percussus igik leuitico gladio mortak sensus carnis in nobis: vt viuat ala nostra. Si si cū sensus carnis occiderit: nullus pōt cē vitę fructus eternę. Sęx aūt ciuitatū refugia sūt: ita vt prima ciuitas sit cognitio verbi: ꝛ ad imaginē eius forma viuendi. Quicūq; eaz cognitionē fuerit ingressus: tutus Job. 15. a pena est: fm q̄ ꝛ dūs ait: Jam vos mundi estis ꝓpter sermonē quē locut⁹ sū vobis. Job. 17. Et alibi: Hęc est aūt vita eterna: vt cognoscant te solū deum verū: ꝛ quē misisti iesum christū. Hęc ē igik ciuitas velut metropolis: cui adiacēt alię q̄nq; ciuitates leuitarū.

Secūda est ciuitas: ꝓsideratio diuinę operationis: qua creat⁹ est mundus. Tertia ciuitas: cōtemplatio ptātio regię ꝛ maiestatis eternę. Quarta ciuitas: ꝓpitiatio di uinę cōtritus. Quinta ciuitas: legis diuinę ꝓtēplatio: quę ꝓcipit quid faciendu sit.

Sexta q̄ ciuitas: portio legis: quę ꝓscribit quid nō faciendū sit. Quāta abundantia diuinę misericordię: quātę diuinę pietatis ei⁹: vt singulo ꝙ studia fragilitatesq; humanę cōditionis cōsiderans: quib⁹ ꝛ inuiti ac reluctātes ad culpā ducimur: ꝛ nō voluntaria delicta victi illecebris frequēter cōmittim⁹: diuersa nobis refugia ꝓponat: scz videlicet vidiū: vt quo numero mūdus formatus est: eodē numero aduersus mūdana vitia ꝛ sęculi dui⁹ naufragia remediū ꝓuideretur.

Primū igik est remediū: vt si boni ꝓpositi vitę culpa irrepserit: is sine vlla cō ꝓtendinatione: si ꝓfectam velit habere securitatē: ad ipsam rerū oim arcez ꝓperet: vbi verbū est dei in illo sinu patris: id est: arcano ac recessu dei: vbi est fons sapiētię: vñ ꝓ morte: vitę eternę hauriat potuz imortalē.

Secūm est remediū: vt q̄ nō pōt cognitionē boni illius ꝓlibare: ꝛ tardior vel ingenio est: vel fidei cōprehēsione: qm̄ velocī mētis vigore atq; ingenij acumine ad cognitionis summā ꝓtendik: saltē opa dūi ꝓsideret: atq; ex his q̄ facta sūt tāti ꝓfect⁹ opis auctorē: qm̄ ex his bonis q̄ sunt in ꝓstitutiōe ill⁹ creatur⁹ (Bona esti valde sūt: sic dūs dixit) bonū illud sūmū atq; eternū cōprehēdik. Qui ordo rerū: q̄ disciplina: q̄ gratia: Rone his quis tardū ingenū diligere auctorē suū ꝓuocatur? Etsi si parēteo q: nos genuerūt amam⁹: quātomagis diligere debem⁹ creatorē parentū auctorēq; nostrū? Ergo operatoria virt⁹ dei: etsi nō videk tñ ex suis opibus estimak: operatorēq; opera sua ꝓdunt vt intelligak qui nō cōprehēdik. Vnde ꝛ dūs ait: Si mihi nō creditis: vel opibus credite. Bona igik etiā hęc ciuitas ad refugiū: Job. 10. quę ędificatoria sui testificak gratiā: ꝛ affectū nostruz excitat: vt ei⁹ simus cupidiores: qui tantā nobis fabricę dui⁹ videak cōtulisse pulchritudinē.

Tertiuo ordo est regalis ptātis ꝓtēplatio: vt subijciamur regi: si nō deferim⁹ tanq; parenti. Adetu esti ꝓsidētio plęrūq; fit obediens ptāti: qui est saluti ingrat⁹: vt necessitatē sobrietatis agnoscat: q̄ noluit ac nequit gratiā pietatis agnoscere. Corrigit ꝯ necessitas: quez pietas ꝓuocare debuerat. Hę sunt tres ciuitates trans iordanē: ꝓfectioꝝ: prudentię ad refugiuz darę: vt primo culpā fugiam⁹ inductione animi cōformis ad imaginē dei. Hta esti creati su-

mus dicente deo: Faciam⁹ hoiem ad imaginē t similitudinē nostrā. Hec ḡ primę illi⁹ ciuitat' lex est. Deinde si p fragilitatē carnis t mundi illecebras ita mentē nostrā formare nō possumus: reuerētia paternę generationis: t sedulitate plis peccatū leuem⁹.

1. Petri. 4. Charitas. n. multitudinē peccatoꝝ operit. Qui ḡ ad imaginē dei cē non potuerit: sit ad plenitudinē charitatis. Illa ciuitas culpaz excludit: hec soluit. Hec denięꝫ lex se/

Deut. 6. cūdę ciuitatis: Diliges dīm deū tuū ex toto corde tuo: t ex tota anima tua: et ex tota virtute tua. Sed si rursus anguſtiamini: t iminuti sunt qui abūdantiā charitat' t gratiā recipere nō possūt: habes tertiā ciuitatē: vt diuiꝫ ptātis formido te sobriū faciat t in-

Matth. 4. flectat metus. Et hec lex tertia: Dīm deum tuū adorabis: t ipsi soli seruies. Hę igitur ꝓcipue virtutes: t ideo paucoꝝ nō pluriuz supra iordanē posite: vt exp̄mas quasi imago archetypū diligas quasi filiꝰ patrē: adores quasi subditꝰ regē. Qui esi iordanez trāsierint: iordanis autē descēsio eoꝝ dicit: Qui descenderint ḡ ex illis supioribus virtutib⁹ ad hec inferiora: id est: in quib⁹ integritas: charitas: humilitas vacillauerit: habent ꝓpria homini refugia quę petāt: vt q̄ obnoxij delictis t inferi vitijs sunt nō volūtarijs: sperent dīm sibi recōciliari posse si veniā petant: sperent posse se corrigi si ꝓcepta sequanť cęlestiū mandatoꝝ: quib⁹ aut informamur ad innocentiā: aut reuocamur a culpa. Hę igit intra iordanē ciuitates sequędę sunt: vt ꝓpitiem⁹ nobis deū: sequamur quę iubet: vitem⁹ quę ꝓhibet. Sit ḡ p pitiandę diuinitatis ambitio: sequędę ꝓceptionis obeditio: interdictę ꝓuaricationis cautio: quib⁹ ꝓpitiatorią dei misericordiaz t nomothedicen ei⁹ ꝓuidentia vel institutoꝝ obsequio: vel interdictoꝝ declinatione

Prou. 20. veneremur. Quartū supest: qđ ait: Quia vsqꝫ ad illud tēpus erit i ciuitate refugij homicida ille: donec moriat sacerdos magn⁹. In quo fm litterā haret interpretatio. Primū ipsa fuga sorte magis q̄ equitate alicuius examinis definita: deinde in causis parib⁹ impar cuētus. Poterat esi fieri vt post homicidę illi⁹ refugiū sequēti die obiret magnus sacerdos. Quę aūt sub incerto sententia? Ergo q: haret littera: quęram⁹ spiritalia. Quis est iste magnus sacerdos: nisi dei filiꝰ: verbū dei: cui⁹ aduocationē ꝓ nobis habem⁹ apud patrez: qui exors est olim voluntarioꝝ t accidentiū delictoꝝ: in quo cōsistant oia quę in terris sunt: et q̄ in cęlo? Vinculo esi verbi cōstricta oia sunt: t eius ꝓnent potentia: t in ipso ꝓstant: qm̄ in ipso creata sunt oia: t in ipso habitat ois plenitudo. Et ideo oia manent: q: dissolui illa nō sinit quę ipse cōstringit: qm̄ in ei⁹ voluntate ꝓsistūt. Omnia esi quoad vult suo imperio coercet t regit: t naturali cōcordia ligat. Fuit igit verbū dei: t maxime i animis viuit piorum: nec vnq̄ morit plenitudo diuinitatis. Nunq̄ esi moritur sempiterna diuinitas: t eterna dei virtus. Sane moritur nobis si a nostra aia separat: non quo morte corrūpat: sed quo dissoluat atq̄ exuatur mens nra ab ei⁹ ꝓiunctione. Mors esi vera ē: verbi t aię separatio. Denięꝫ statim incipit aia pcio patere volūtarijs.

Mō ꝓmemorata virtutū genera etiā in aplo nō adumbrata: sed exp̄ssa habeantur: vt ex dictis ipsi⁹ aperte demonstrat: Ca. iii.

Habemus hec genera nō adumbrata sed exp̄ssa virtutū in aplo: dicente eo: Fra qđ in me est: ꝓmpt⁹ sum t vobis qui rome estis euangelizare. Non esi erubesco euāgeliū. Virtus esi dei est in salutē omni credenti: iudeo primū t greco. Justicia esi dei in eo revelat: id est: in eo q̄ credidit. Denięꝫ addidit Ex fide i fidē: sicut scriptū est: Justus aūt ex fide viuit. Ro. 1. In q̄ igit iustitia dei revelat: nisi in eo qui cōformis est imaginis dei? Habes primā ꝓceptū ad imaginē. Secōm: q: invisibilia illi⁹ p ea q̄ facta sunt intelliguntť: id est: sempiterna virt' ei⁹: et diuinitas opibus ei⁹ cognoscit: hec est operatrix virt⁹. Tertiū de imperiali ptāte: q: verbū dei regale est et iudiciale: et plenū iusticię sacerdotalis: remunerationē bonoꝝ actuū: t retributionē maloꝝ ventu/

Ro. 2. ris in iudiciū suū seruāt. De quib⁹ ait aplꝰ: Scimus aūt qm̄ iudiciū dei est fm veritatē in eos q̄ talia agunt. Itaq̄ q̄ veritatē t iustitiā dei cognouit: nō debz ea agere q̄ morte digna sint. Sequit bonitas dei, ꝓpitiatoria: vtiq̄ de qua dicit: An diuitias bonitatis ei⁹ t patientię t lōganimitatis ꝓtemnis? Ignoras qm̄ bonitas dei ad pnitentiā te adducit? Id est: debet te adducere: p uocare: vt q: bon⁹ est de⁹: sperare possis tuoꝝ peccatoꝝ indulgētiā. Nō vult esi vindicare q̄ est parat⁹ ignoscere. Subtexuit etiā legislationē: id est: nomothedicen: vt si

quis ꝓtẽplatione diuine bonitatis resoluit: ⁊ magis ad negligentiã q̃ ad pẽnitentiã p uocat: legẽ sequat: Qui ⁊ quicũq; inḉt sine lege peccauerũt sine lege ⁊ pibũt: ⁊ q̃cũq; in lege peccauerũt: p legẽ iudicabunt. Lex aũt gemina ẽ: naturalis ⁊ scripta. Naturalis in corde: scripta in tabulis. Oẽs g̃ sub lege: sed naturali. Sed nõ est olim: vt vnusq̃sq; sibi sit lex. Ille aũt sibi lex est: q̃ facit sponte q̃ legis sunt: ⁊ in corde suo scriptũ opus legis ostẽdit. Habes q̃ bona legis sint: q̃ tu nõ solũ scire uel audire ꝓuocaris: sed etiã facere debem⁹. Nõ enim auditores legis iusti sũt apud deũ: sed factores legis iustificabunt.

Cognouisti etiã q̃ mala sint. Primũ natura ipsa boni opis magistra ẽ. Scis nõ furãdũ: ⁊ seruũ tuũ si furtũ tibi fecerit vel beral: ⁊ si quis ad vxorẽ tuã affectauerit ꝓsequendũ putas. Nõ g̃ in alios rẽprehendis: ipse cõmittis? Qui predicas nõ furandũ: furaris? Qui dicis nõ adulterãdũ: adulteras? Secuta est etiã lex q̃ data est p moysen. Per legẽ aut agnitio peccati. Accepisti etiã q̃d declinares: ⁊ ea agis q̃ ꝓhibita cognosc̃. Lex aũt quid ogat: nisi vt eis mũdus fieret subditus deo: q̃ non solũ hebꝛeo lata est: verũ etiã aduenã vocauit: q̃ nõ exclusit ꝓselytũ? Sed q̃ ⁊ lex os omniũ potuit obstruere: nõ potuit mentẽ ꝓuertere: iõ virtutũ remediũ postremꝰ illꝰ cuitatis debebat: in q̃ esset refugiũ saluatare: vt mors ꝓncipis sacerdotũ ab omni nos mortis liberaret formidine atq; exueret metu. Quis est ille nisi de quo lectũ est: Ecce agn⁹ dei: ecce q̃ tollit pec cata mundi: quẽ ꝓposuit deꝰ ꝓpitiationẽ ꝓ fide in sanguine ipsius ad ostẽsionẽ iusticie sue? Accipe aũt q̃ ipse pancpes est sacerdotum magnus: pater iurauit de eo dicẽs: Tu es sacerdos in ẽternum. Recte in ẽternum: q̃ alij tpales oẽs sub peccato: hic aũt imp̃uaricabile habet sacerdotiũ. Oẽs sub morte: hic aũt sp viuens: q̃m q̃ saluare alios põt: ipse perire quẽadmodũ posset? Talis esset inḉt nobis decebat. Recta elocutio. Sic̃dẽ ⁊ apud eos q̃ verboꝝ ⁊ elocutionũ delectũ habuerũt hmõi iuenĩ: dicente alio loco editore q̃ victorib⁹ decebat. Nõ ideo nõ ẽterũ: vt sciam⁹ q̃ aptius naturalib⁹ magis q̃ vulgatis: aut fm artem vtĩ verbis.

Talis g̃ inḉt decebat: vt esset ꝓncepꝰ: sacerdos: iust⁹: sanct⁹: innocẽs: imaculat⁹: segregat⁹ a peccatorib⁹: ⁊ excelsior cẽlis fact⁹. hoc est igit verbũ: q̃ supra cẽlos habitãs illuminat oĩa. Unde et vnct⁹ naturaliter legit a deo patre: q̃ lumẽ est verum q̃ illuminat oẽs hoiem venientem in hunc mundũ. Joh. 1.

Hoc ẽ verbũ dei in q̃ est magnũ sacerdotiũ: cui⁹ moyses in illo testimento ꝓncipis sacerdotũ indumẽta describit intelligibilia: q̃ virtute sua induit mundũ: ⁊ tanq̃ eo amict⁹ fulget in oĩbus. Induit etiã cognationẽ generis hũani p hui⁹ corpis susceptionẽ: ⁊ inenarrabilẽ charitatẽ: infundens se oli⁹ spiritu ⁊ plenitudine diuinitat̃ sue: de cui⁹ plenitudine oẽs accepim⁹: vt sciam⁹ supeminentẽ scientie charitatẽ christi: ⁊ ipleamur in oẽm plenitudinẽ dei. Caput est enim olim christ⁹: ex q̃ totũ corpus ꝓducit: ⁊ mutua sibi cõnectione cõiungit: incremẽtuz sui in ędificationẽ charitatis accipiẽs. Hoc est igit verbũ q̃ supeminet: q̃ moysi in illius arce testimonij ędificatiõe dicit: Immittes in arcã testimonia quę cũq; dabo tibi: ⁊ facies impositionẽ ꝓpiriatorij. Et infra: Impones ꝓpiriatorij sup arcam desup: ⁊ immittes testimonia q̃ dabo: ⁊ innotescã tibi inde: et loquar tibi desup: hoc est: inde vbi sup cẽlos est: vbi apud patrẽ est: inde tibi loquar. Exo. 25.

Quid sit fugere seculũ: cũ exhortatiõe vt fidei suffragio subniti: accedamus ad sedem gratie: hoc seculũ ⁊ eius cõtagione fugientes: neq; fugere erubescentes: cũ gloriosum sit ita fugere: quẽadmodũ et fuga iacob ⁊ aliorũ sanctorũ patrum demonstrat. Et q̃ beata etiã sit fuga qua iacob suscepit: Ca. iiii.

Accedam⁹ itaq; fidei suffragio subniti: ⁊ ei⁹ remigio sublevari: ad illã se dẽ gr̃e: fugientes ꝺ seculũ: ⁊ ei⁹ agnitionẽ. Hoc est aũt fugere: abstinere a petis: ad similitudinẽ ⁊ imaginẽ dei formã virtutũ assumere: extẽdere vires nras ad imitationẽ dei fm mẽsurã nr̃e possibilitatis. Estote ergo pfecti: imago ⁊ gloria ẽ dei. Ait ⁊ dñs aũt: Perfecti estote: sic̃ ⁊ pr̃ vester q̃ in cẽlis ẽ perfectus ẽ. Hoc ẽ igit fiẽm esse dei: hoc iusticiã: hoc sapientiã: ⁊ in virtute esse pfectũ. Deus enim est sine peccato. Et ideo q̃ peccatũ fugit ad imaginẽ est dei. Nõ est igit dubitãdũ q̃ is qui a peccato est abstinẽs fugit. Unde ⁊ aptius clamat: Fugite fornicationẽ. Persequunt enim nos petoꝝ illecebre: ꝑsequit libido. Sz tu fuge tanq̃ furiosam dñam: q̃ si Matth. 5. 1. Cor. 6.

cōprehenderit:nec die nec nocte requiescere sinit:cogitat:vrit:incēdit. ¶Fuge auariciā:ne te interi⁹ cōprehendat. ¶Fuge inuidiā quę non solū alienos: verum multomagis eum quē possederit lacerare consuecit.
¶Fuge pfidiam:ne te suis inuolu...: retib⁹.
Matth.10. ¶Ihs t dñs ait: Cū aūt pſequent vos in ciuitate ista:fugite in aliam. ¶Si in alia pſequent vos fugite in aliā: Amē dico vobis: nō cōsummabitis ciuitates israel:donec veniat filius hois. Eteñ ḡuis ꝓpter infirmitatē carnis fugam nobis suadere videat:ſt melius fugit:qui fugit illecebā ſcularē:vt nō teneat diuitiarū suarū sollicitudine:nō thesauri cōtemplatione:nō vitę ist⁹ cupiditate:sed directa animi intētione festinet ad gloriam regni celestis:ꝓperet ad coronam: nec terreno⁹ ꝓtractu a sui corporis passione reuocet. ¶Fuga ḡ mors est vel celebrata vt adumbrata. ¶Et forte illas exprimit refugij legitimi ciuitates:vt cōfugiamus ad virtutum culmina:quas ꝓ ḡmus bono ſgenerato
Luc.19. ni alibi dispensat dicens: Quia in modico fidelis fuisti:cris potestatē habens sup decē ciuitates. ¶Sed q: legē implerit qui po-
Matth.5 tuit dicere: Nō veni soluere legē sed implere: pfectionē numerū remunerationis indulget. ¶Nō ergo erubescam⁹ fugere. Glozosa eñ hęc fuga est:fugere a facie pcti. ¶Sic fugit iacob matre sua dicente. Dixit eñ re-
Gen.27. becca: Exurgens fuge in mesopotamiam. ¶Sic fugit t moyses a facie regis pharao: ne eū aula regia coinq̄naret:ne irretiret potentia. Denicꝫ ꝓciosus egypti diuitys ſtimauit opprobriū christi. ¶Sic fugit etiā dauid a facie regis saul:a facie absalon. Denicꝫ fugiens augebat incremēta pietatis:qui t insidiatori pepcit:t parricidę salutē rogauit. ¶Sic fugit t ꝓlixos debitoꝝ: vt fideo ei⁹ t vita inter fluctus sibi aperiret viā. Fuga illa erat trames innocētię: virtutis via:pietatis assūptio. Audeo dicere: Sic fugit ionas in tharsis:nō corporis fuga: sed mētis
Jone.2. ascensione:qui vsq̄ ad christi ascēdit similitudinē vt fieret typus christi. Sicut eñ fuit ionas in ventre ceti tribus dieb⁹ t trib⁹ noctibus:sic erit t filius hois in corde terrę tribus dieb⁹ t tribus noctib⁹. Nā si sic nō fugisset:nunq̄ de vētre ceti esset audit⁹. ¶Si ſ dubitas: doceat te rebecca:q̄ beata sit fuga:quā suscepit iacob. Suasit rebecca: Fuge inquit in mesopotamiaꝫ. Et isaac dicit:

Surgēs vade in mesopotamiā in domū bathuel. ¶In hymnis vel oraculis a plerisq̄ vt ante nos scriptū est:Bathuel sapiēna dicitur:interptatiōe aūt latina:filia dei significat. ¶In domū ergo sapientię mittitur iacob:t accipere admonet vxorē a filiabus laban:qui habitabat in charris:q̄ significat cauernas:in quib⁹ species est sensuū q̄ sunt tanq̄ in cauernis corpora:vt visus in oculis:audit⁹ in auribus:odorat⁹ in naribus:in ore sapor. ¶Qui eñ delectat hoc mundo:t trepidiat in voluptatib⁹ corporis:obnoxi⁹ est sensuū passionib⁹:atq̄ in his habitat et diuersat. Vnde ei dicit rebecca: habitādo paucos dies cū illo:nō multo tēpore:ne corporeis coloret voluptatib⁹: et ſculi capiat illecebris. Persuadet autem habitare vt discat studiosius disciplinę virtutes sensuū:t velut situs quosdā carnis atq̄ regiones:vt se cognoscat t noverit vehementiā carnis:
Matth.5 quid t qua causa creatum sit: quēadmodū vnusquisq̄ sensus operetur. Qui viderit in quit mulierē ad cōcupiscendū eā: Male sic videt oculus. ¶Videat ḡ oculus t fungat suo munere:nō lubricę mētis imperio dirigat ad lapsum:vt vitium referat ꝓ officio. ¶Breue ḡ tēpus ad cognoscendos sensus: vel pot⁹ exprimēdos datur:t fortasse teneri oris adolescētię prima exordia statimq̄ reuocat:ne diutius titubet in lubrico:t diuidua quadā inundatione corporis hui⁹ ſculi mergantur animi interiora vestigia. Cuꝫ aūt vel exptus fuerit:vel steterit in instabili t incerto atq̄ humido solo:reuocat a matre patiētia vel pseuerātia quę dicit: Abitā ad te t accersiam te inde:vt t illic in lubrico rutū portū inuenias sapiētię:quę te nō sinat tāq̄ in naufragio fluctuare: et reuersus pseuerare circa dei noueris cultū:t sic in cōuentu gentiū:significans ei⁹ fide ecclesiā gentium cōgregandā. ¶Hic igit patientię t pseuerantię instruct⁹ disciplinis: pfectus iacob copulam sibi acquisiuit de sapiētię domo:cōsortē ꝓpositi opimā dote prudentię cū qua vitę tēpora sine vlla offensione trāscurreret. ¶Audito igitur thesauro sapiētię: variarū sibi ouiū instituit gregē:sedulū:rationabilē: virtutū plurimaꝫ diuersitate fulgentem. Vnde t iactantia carnis eius reciditq̄ significat femoris stupor:salus sacra interptatiōe mystery. ¶Hic ḡ ꝑ tuit⁹ velut gradibus quibusdā mens ei⁹ ascēdit in cę-

lū: ⁊ dei secreta cognouit: ⁊ cōfirmatus est ⁊ repletus: vt laban scrutans domū eius: nihil apud eum inane: nihil vacuū reperiret: nulla simulacra: nullas effigiem vanitatis. ¶ Nō enī apud eū erat imago sed veritas: non effigies ignauię: sed solida forma iustię: et vere virtutis expressio intelligibilis. ¶ Itaq; laban pscrutatus est domū ei⁹ spiritalē: ⁊ nō inuenit effigies. Plena enī erat nō figurarū: sed negocioꝝ. ¶ Potuisset aūt inuenire fundamenta virtutū ⁊ culmina: nisi ęcitatē cordis: ⁊ pfidę mentis caliginem detulisset. Deniq; ea improbitatis ęcitate suffusi mentē sodomitę: ostiū nequaquam sancti loth inuenire potuerūt. Unde enim mēo impia videre potuit viri sancti vel extitum vel ingressum? ¶ Ipse ęi dns in euangelio ait: Venit enī princeps mundi hui⁹: ⁊ in me inuenit nihil. ¶ Quomō nihil inuenire potuit in eo in quo plenitudo diuinitatis habitabat: ⁊ habitabat corporaliter: ō quo virtus exibat ⁊ sanabat oēs? ¶ Quō nihil inuenire potuit in soliditate virtutis: vbertate sapiętię: integritate iustięę? Ipse dixisti dñe: Plen⁹ sum: ipse dixisti: Mitte manuꝫ tuā in latus meū: ⁊ noli esse incredulus: sed fidelis. Misit manū ꝙ nō credebat: ⁊ dominum te ⁊ deū reperit. ¶ Nō ergo tu vacu⁹: sed ille ęcus ⁊ inanis princeps tibi⁹ mundi: qui nescit nisi sua cernere: nescit nisi sua inuenire: ea quę christi sunt nescit agnoscere. ¶ Aut si ste quēadmodū plerięq; habent: nō inuenies in me nihil: hoc est: nō inuenies in me maliciā: quia malicia nihil est: nō inuenies mortuū: qz mortuus nō est. ¶ Sed quō mortuū inuenaret in eo: qui viuificat mortuos: ⁊ vocat ea quę non sunt: tanquā ea quę sunt? Nō inuenies iquit peccatū in me: qui mundi peccatū abstuli. ¶ Quō enī nihil habet qui omnia habet? Et qō pl⁹ est: omnia habet quę pater habet: sicut ipse ait: Omnia quę pater habet mea sunt.

Joh.14.

Joh.10.

Joh.16.

¶ Cur hinc fugere debeam⁹: ⁊ quomodo transire cum moyse vt videamus deum calciamenta pedū soluendo. Quomodo etiā relinquere vinbziam hui⁹ vite: ⁊ cum sancto dauid euolare: etsi non vt aquila: saltem vt passer: etiā si non ad celū: saltem ad montes: Ca. v.

¶ Fugiamus ergo hinc vbi nihil est: vbi inane est omne quod magnifi-

cuz putatur esse: vbi ⁊ qui se putat aliquid esse nihil est: ⁊ omnino nō est. Vidi impium superexaltatū ⁊ eleuatum vltra ędros libani: ⁊ transiui ⁊ ecce nō erat. ¶ Et ui transi sicut dauid: transi sicut dn⁹ seruus: ut dicat tibi: Trāsi recūbe. Trāsi sicut moyses: vt videas deū abzaam: ysaac ⁊ iacob: et videas visum magnū. ¶ Sed si videre vis: solue calciamentū pedū tuoꝝ: solue omne vinculū iniquitatis: solue vincula sęculi: relinque calciamentū qō terrenū est. Ideo iesus sine calciamēto: auro ⁊ argēto aplōs destinauit: ne secū terrena portarent. Qui enī bonū quęrit: nō in calciamēto sed pedū velocitate ⁊ decore laudat: dicente scriptura: O speciosi pedes euāgelizantiū pacē: euāgelizantiū bona. ¶ Solue ḡ calciamentū pedū tuoꝝ vt speciosi sint ad euangelizandū. Solue dixit: nō liga: solue vt trāseas: ⁊ illuz quē mirabaris in terra impiū: nihil illic esse nihil posse reperias. ¶ Transi igit: hoc est: fuge de terris: vbi malicia est: vbi auaricia. Ideo dicat tibi dauid: Declina a malo ⁊ fac bonū. Declinare: fugere est vtiq;. Malū aūt ē in terris; bonū in ęlo est. ¶ Unde ⁊ addidit: Inquire pacē ⁊ sequere eā. Par in ęlo est. ¶ Deniq; de ęlo veniens dicit: Pacem meā dō vobis: pacē relinquo vobis. ¶ Ergo qz fugienda ⁊ declināda sunt mala: mala aūt in terris: in terris iniq̄tates. ¶ Fugiamus terrena ne nos cōprehēdant iniq̄tates quę etiā sanctū cōprehenderūt dauid: sicut ipse testat dicens: Cōprehenderunt me iniquitates meę: ⁊ nō potui vt viderē: eo qꝺ fumo iniquitatis oculus animę ęcat ne videat quę sunt lucida. ¶ Sic ergo ⁊ laban bona iacob videre nō potuit: ⁊ princeps hui⁹ mūdi gloriā christi. ¶ Sed forte dicas: Cur igitur iacob ad laban missus est: si laban reprehensibilis? ¶ Si nomen cōsideremus candidus dicitur. Latine ergo ad splendidiora iubetur egredi iacob. Sed qz carnalis erat: melius intelligim⁹ splendidiora vitę sue. Quasi nondū pfectus: primo ad euz vadit apud quē ad horā exultaret in luce ei⁹. Filios autē deteriores habebat: id est tolerabilius nomē ḡ opera. Et ideo ⁊ in matris cōsilio ⁊ diuino oraculo: ⁊ ipsius iacob amatoris disciplinę voluntate cito deserit ac derelinquitur. ¶ Ubi condit autem simulacra sancta rachel: id est: ecclesia vel prudentiaꝫ Quę ecclesia inanes ideas ⁊ vanas nescit si

Pū.36.

Luc.17.

Esa.52.

Pū.33.

Joh.14.

Pū.39.

mulacrorū figuras: sed verā nouit trinitatis substantiā. Deniq; vmbrā aboleuit: splēdorem glorię manifestauit. ¶ Relinquam⁹ ergo vmbrā qui solē quęrim⁹: deseramus fumū qui lumē sequimur. ¶ Fum⁹ iniqtas ē: q; sicut fumus oculis: sic iniqtas vtentibus ea vmbra est vitę. ¶ Vmbra enī est nra hęc vita in terra: sicut Iob dixit. ¶ Quid aūt hic nisi tēptationes? Omne tēpus in sollicitudine: ois vita in molestijs. In medio iniqt laqueoꝝ ambulabis. ¶ Et alibi in via q̄ ambulabat ertēdos sibi: sed absc̄ditos laqueos querebat: ne deprehensus caderet. ¶ Volebat fugere sicut passer: sed adhuc laqueus cōtrit⁹ nō erat. Perit iniqt fuga a me. ¶ Penetratas habebat pennas p illaz tenebrosam aquā in nubib⁹ aeris: et forsitan euolare nō poterat. ¶ Deniq; illas pennas q̄rebat accipere vt euolaret et requiesceret: sicut scriptū est: Quis dabit mihi pennas sicut colūbę et volabo et requiescaz? Vbi enī volat⁹: ibi requies. ¶ Deniq; alibi dicit: Si dormiatis inter medios cleros: pennę colūbę deargentatę. ¶ Sed forsitan dicas: Quō ergo hic dicit fugā a se perisse: qui supra dixerat: Si sūpsero pennas meas ante lucē? Nūquid cōtrariū est? ¶ Absit. Multa enī iustorū certamina. Nūquid semel athleta luctat? Quotiens post coronas multas vincitur? ¶ In alio certamine quotiēs qui sępe vicerat: interdū fluctuat: et in incerto ꝺ̄ret: et sępe fit vt fortibus fortis cōgrediat: maioraq; oriātur certamina: vbi maiora virtū documēta. ¶ Ergo dauid vbi fugam quęrebat vt euaderet aduersariū: et nō inueniebat pēnas suas: ancipiti fluctuabat certamine. Siquidē vbi in potestate habet pēnas suas: titulus psalmi in finē est: id est: pfectionē et consummationē victorię. ¶ Deniq; quasi victor dicit: Dñe ꝓbasti me et cognouisti me: tu cognouisti sessionē meā et resurrectionē meam. ¶ Merito habebat facultatē volandi: qui pēnas resurrectionis acceperat. Hic aūt adhuc in spelunca est: id est: in carne: in antro quodā istius corporis: cū rege saul filio diuritię: et intelligibilis illius principio potestate decertans: qui nō videtur sed intelligit: vnde et psalmi titulus intellect⁹ est: quē tamen dauid positus in carne cōclusit: sed vt cōcluderet rogando meruit. Deniq; a voce pcationis cępit. ¶ Adde illud q̄ ille ex pśona saluatoris psalmus dicit: iste ex persona dauid: qui in potestate nō habebat victoriam: ꝙ sperabat a christo: et ipse tamē postea mꝰ expandit ad deū manus suas: tanq̄ pennas animę suę: et cōfugit ad dñm: et spiritus sancti deductionē poposcit: quo cognoscere⁹ viam p quā posset ascendere: inclinari vidit cęlos vt christus descenderet: et rogauit vt eū leuaret manu sua. ¶ Aut forte ideo pēnas suas iam nō quęrebat: q̄ pfectio⁹ fact⁹ manuz christi desiderabat. ¶ Qui vult igit manu christi leuari: ante ipse euolet: habeat pennas suas. ¶ Qui fugit sęculū pennas habet: etsi suas nō habet: ne forte ille sol⁹ nō habeat suas q̄ ptātē habet volādi: si suas inq̄ nō habet: ab eo q̄ habet accipiat. Qui fugit ergo sęculū volat. Ecce inquit elongaui fugiens: et mansi in solitudine. ¶ Euolauit ergo dauid: sicut nycticorax i domicilio. Si aūt ad christū referas: euolauit in corporis passione: vt sub vmbra alarum suarū ꝓtegeret populos nationū: Euolauit diuinitate: mānsit corpore: atq; habitauit in deserto: vt plures fierent desertę filij: mꝰ eius quę habebat virum. ¶ Illud ergo corp⁹ sequamur vt et nos resurgam⁹. Vbi enim corpus ibi et aquilę. Qui nō pōt vt aquila volare: voletet vt passer. Qui nō potest ad cęlū: voleat ad montes: fugiat ante vallestria quę cito corrūpuntur humore: et ad montes transeat. Trānsiuit ad mōtes segor nepos abrae et saluus factus est: quę aūt nō potuit ascēdere affectu fęmineo: reclinata salutem amisit. Ageopinquānibus montibus eternis: dom⁹ dicit ꝓ micheam ꝓphetā: Surgite hinc: qm nō est vobis hic refrigeratio. Propter spurcitiā corrupti estis corruptione: p̄secutionē passi estis. Et dom⁹ dicit: Tunc ꝙ in iudea sunt fugiāt ad mōtes: vbi mons syon: et ciuitas pacis hierlm: non terrenis ꝭ uuis ꝓstructa lapidib⁹: et decē milia angelorū: primitiuoꝝ ecclesia pfectoꝝ spūs: iustoruz deus: ꝙ in sanguine suo meli⁹ locut⁹ est mꝰ abel. Ille enī vindictā clamauit: hic idulgentiā. Ille peccatū fratris accusat: hic peccatū mundi remisit. Ille ꝓdūit crimen: hic texit: sm quod scriptum est: Beati quorum tecta sunt peccata.

¶ Qua ratione volens fugere: velociter et diligenter fugere debeat: quo etiam fugiendū sit: et ad quod bonū animas nostras erigere debeamus: Ca. vi.

Job. 8.

Eccl. 9.

Ps. 141.

Ps. 54.

Ps. 67.

Ps. 138

Abi 3.

Ps. 54.

Ezech. 24.

Matth. 24.

Michee. 2.

Luc. 21.

Ps. 31.

Liber De fuga seculi

Sed qui fugit: velociter fugiat ne cō/prehēdat: velociter depēdet hunc mundū vt hebitudo egyptus. Qui parturit parturiat: ne onusto et degrauato iniquitatib⁹ mentis vtero fugere nō possit: ꝛ fugiat nō quasi lactantē ferens: sed quasi expeditū: nō parualū gestans: sed perfectū in christo exhibens: fugiat nō quasi feriat⁹ in sabbato: sed tanq̄ operan⁹ in negocio: nec tanq̄ sterilis in frigore: sed tanq̄ opim⁹ in messe. ¶Ideo enī dictū est: Orate: ne fi/at fuga vestra hyeme vel sabbato. ¶Fuga ergo hec secūda virtutū est: nō effeta meri/torū. Fuga hec nescit frigus timoris: tremo/rem mortis: ꝛtractionē sollicitudinis: vissi/tudinis ocū: lasciuię seriat: torpōrē lentitu/dinis: sed vitę celestis requirit impigrū via/torem: regni superioris competitorē strenu/um: diuitē agricolā: qui fructus suos cogat: ꝛ cogendo diripiat. ¶Quid enī aliud a te o homo quęrit: nisi vt timeas dominū: requi/ras eū: post ipsū ambules: cōprehendas vi/as ei⁹? In quo inquit cōprehendā dūm? Si cōprehēdā in holocaustis? Nō in decē mil/libus hedorū: nō in millibus arietū: nō in fru/ctibus impinguatis reconciliat⁹ domin⁹ ꝛ pec/cata redimunt: ꝑ in bona vita dñi gratia cō/prehendit. Renūciatū est inquit tibi homo quid sit bonū: aut quid dominꝰ requirat a te. Quid aliud nisi vt facias iusticiā: ꝛ dilī/gas misericordiā: ꝛ paratus sis ire cum dño deo tuo? ¶Dicit ergo eū gelio: Surgite ea/mus hinc. Dicit tibi lex: Post dominū deū tuum ambulabis. ¶Didicisti quomō hinc fugias: Quid moraberis? ¶Dicit tibi eū/gelium iterū: Progenies viperārū: quis vo/bis demōstrauit fugere ab ira ventura? Et dicit hoc illis qui veniebāt ad baptismū pę/nitentię. ¶Ergo penitentia fuga est bona. Gratia dei fuga est bona: in qua est assum/ptio fugientis. ¶Desertū fuga est bona: ad qō fugit beliās: beliscus: iohānes baptista. ¶Fugit beliās mulierē iezabel: id est: effu/sionē vanitatis: et fugit ad montē oreb: qō significat exiccationē: vt siccaretur in eo car/nalis profluuium vanitatis: ꝛ coguosceret pleni⁹ deū. ¶Erat enī ad torrentē cheorad: qō est cognitio: vbi abūdantiā ꝓfluentē di/uinę cognitionis hauriret: ita fugiens scu/luz: vt nec cibū corporis hui⁹ exquireret: ni/si quem aues deferentes ministrę: q̄q̄ esca eius plerūq; terrena nō fuerit. Deniq; qua/draginta diebus in virtute esce quā accepe/rat: ambulabat. Utiq; nō mulierem fugie/bat, ppheta tantus sed seculū. An mortē ti/mebat qui se obtulerat requirēti: ꝛ qui dice/bat ad dominū: Recipe alam meā? Tedia vitę illius sustinens nō cupiditatē: sed fugi/ebat secularē illecebram: ꝛ puersationis ma/culosę contagionē: ꝛ impię ac ꝙuaricatricis nationis sacrilegia. ¶Salomon q̄q̄ in muli/erio illius specie corruptelā seculi huius ex/ponit: ꝛ meretricias artes declinādas edo/cet. ¶Hec est mulier aliena ꝛ fornicaria: a q̄ te vt custodias adhortat. ¶Ne declines in vias seculi cor tuū: sed colloces illud in ma/nu dñi: in qua est cor regis. ¶Qui enī sepi/sū regit qō plus est q̄ alios imperare: cor ei⁹ in manu dei est: ꝛ quo deus vult cōuertit il/lud: Nō mirum si cōuertit in bonū: qui pfe/ctę bonitatis est. ¶In manu ꝙ dei sumus vt bonū quęram⁹: illud bonū incorruptibi/le atq; incōmutabile: de quo dicit amos p/pheta: Exquirite bonū ꝛ nō malignū: vt vi/uatis: ꝛ sic erit vobiscū dñs de⁹ omnipotēs. ¶Quō dicitis: Odio habuimus mala: et dilexim⁹ bona? Ubi ergo bon⁹ deus: ibi bo/na sunt quę desiderauit videre dauid: ꝛ vi/surum se credidit: sicut ipse ait: Credo vide/re bona dñi in terra viuentiū. ¶Illa enī bo/na sunt quę manēt sp: quę nō querunt tēpo/rio vel gratis mutatione corrumpi. In illo bonus est: qui deū ꝙsuerit ꝛ inuenerit. Ubi enī cor: bonus: ibi ꝛ thesaurus ei⁹ est. Non enī solet bonū datū deprecantibus dñs denega/re. ¶Ergo q̄ bonus dñs est: ꝛ maxime sulti nentib⁹ se bon⁹ est: ipsū adhęream⁹: cū ipso sim⁹ tota aia nostra: toto corde: tota virtu/te: vt sim⁹ in lūine ei⁹: ꝛ videam⁹ ei⁹ gloriā: ꝛ delectationis supnę fruamur gra. ¶Ad illō igit bonū erigam⁹ alas nras: vt in illō sim⁹ atq; in ipso viuam⁹. ¶Ipsi adhęream⁹: qō est supra oēm mentē: ꝛ oēm ꝓsiderationē: et pace vtiq; ppetua ac trāq̄llitate. Pax aūt su/pra oēm mentē est ꝛ supra oēm sensū. Hec est bonū qō penetrat oia: et oēs in ipo viuim⁹ atq; ex ipso pendem⁹: Ipsū aūt supra se nihil habet: ꝑ est diuinū. Nemo enī bon⁹ nisi vn⁹ deꝰ. Qō ꝙ bonū diuinū: ꝛ qō diuinū bonū. ¶Et iō dr: Aperite te manu: ipletbunt oia bonitate. Per bonitatē enī dei nobis vniu/sa tribuunt: merito bona: quib⁹ nihil admi/xtū est mali. Hec bona ꝓmittit scpturā fide/lib⁹ dicēs: Quę bona fūt terrę mādicabit.

Deut. 10.

Josh. 24.

Amos. 5.

Ps. 26.

Matth. 6.

Matth. 3.

3. Reg. 19.

Marci. 10

Ps. 103.

Boni ꝙ illius similes simus: vt ꝙ bona sunt adipiscamur. Bonū qđ est: sine iniquitate est: sine dolo: sine asperitate: cū gratia: cum pietate: cū sinceritate ꝛ benuolentia: charitate: iusticia. Itaq; omnes virtutes: bonitas tanq; mater fecūda amplectit.

¶ Dō nō mediocris sit cā cur hinc fugere debeamus. Dōq; nō impigre malicia huiꝰ seculi fugiēda sit: Et quid sit hinc fugere. Cur etiam malicia in terris versetur ꝛ seuiat. Quaꝑterea ratione dñs iesus vindictā diaboli auctoris malicie distulerit: Neq; cadē sentētia in ipsuꝫ ꝛ in homine dicta sit: Ca. vii.

Et igit nō mediocrī causa cur hinc fugere debeamus: vt quentamus a malis ad bona: ab incertis ad fidelia ꝛ plena veritatis: a morte ad vitā. ¶ Ipse quoq; dñs dicendo: Posui ante te bonū ꝛ malū: vitam ꝛ mortē: demonstrauit q: bonum vita est: sed eterna. ¶ Si eñ hec obnoxia seculo: atq; eius malignitati: vticq; illa est bona: quę nō corrūpit ꝛ mutat: quę nullo vitio degenerat: quę virtute acquirūtur. Fugiam⁹ ergo maliciā seculi huiꝰ in quo ipsi dies inquit mali sunt: ꝛ fugiamus impigre. ¶ Jōq; esaias clamat: Cōualescite manus remisse: ꝛ genua dissoluta: id est: nō corporis sed animę genua ꝓualescite: vt directū ad cęli altissima mētis vestigiū possit attolli: vt sit doctrina solidior: vita maturior: gsa plenior: prudentia circūspectior. ¶ Hoc est eñ fugere: scire quo tēdas: ableuare se a seculo: ableuare se a corpore: ne iteq; frustra se aliqs extollat: ꝛ inflata mente carnis suę nō teneat caput: ꝛ dicat de his: Fugerūt et nō viderunt. ¶ Sed hoc est fugere hinc: mori clemētis ihūs mūdi: abscondere vitā in deo: declinare corruptiones: nō attamināre cupiditates: nescare quę sunt mūdi isti⁹: qui nobis varios gignit doloreꝫ: exinanit cū repleuerit: cū exinaniuerit replet. Et hec omnia inania ꝛ vacua: in quib⁹ nullus solidus est fructus. ¶ Horū⁹ est diues: ꝛ nihil habet: q: nō est in deū diues: ꝛ ideo insipiens: q: sapiētia cultura est dei: abstinere autē a malis disciplina est. ¶ Quis ꝙ nō fugiat malicię locū: officinā imꝓbitatis: quę interire nesciat? ¶ Deniq; nō ociosc signū posituꝫ est supra cain: ne qs eū occideret: vt significarek q; non extinguatur ꝛ auferak a teris malicia. Timebat cain ne occiderek: q: fugere nesciebat. ¶ Augetur eñ ꝛ cumulak ipso vsu malicia: ꝛ est sine moderatione: sine fine dolo ꝛ fraude decernens: quę factis suis ꝓdit ꝛ sanguine peremptoꝝ: sicut ꝛ cain ꝓditus est. ¶ Versatur itaq; in terris malicia: et ideo rogamus voluntatē dei fieri in terris sicut ꝛ in cęlis: vt ꝛ hic sit innocētia. ¶ Itaq; malicia qm̄ illic tam locum nō habet: hic circuit: hic scuit: sesęq; infundit: nō mundano illo mersa diluuio: nō sodomitano exusta incendio. ¶ Deniq; grauiꝰ postea in seminariis pullulauit: vsq; in ipsum parricidales ac sacrilegas inuadens manus vniuersoꝝ auctorē salutis. ¶ Lex factū dānat: nō aufert maliciā. ¶ Ipse dñs iesus peccatū donauit: auctorē eiuꝰ distulit: vt esset ꝓ quē iusti ꝓbarenk. Etenī q: malū deꝰ non fecit: sed nequitia diaboli inseruit: vindictā deꝰ distulit: vt ab ipsis quos deceperat diabolus vinceretur. ¶ Exercenk ergo decepti vt ꝛ pręciū luant facilitatis: ꝛ sumāt studia virtutis: industriā cautionis. ¶ Vnde ait: Estote astuti sicut serpētes. Quare sicut serpentes? Vt ꝛ ille spoliek suo: ꝛ qui alios exuere voluit: amittat quę sunt ipsi⁹: nō venena sed merita naturę. Deniq; deiciē ille: cū tu ascenderis. Scriptū est eñ: Videbam sathanan sicut fulgur cadentē de cęlo. Nō fulgur inquit sed sicut fulgur: quia suū lumen amisit: qđ habebat anteq; tibi tuuꝫ lumen vellet auferre. ¶ Verū forte dicas: quia et de saluatore legimus: Quia sicut fulgur coruscans de sub cęlo: ita erit ꝛ aduentus filij hominis. ¶ Bene ꝛ hic sicut fulgur: quia ꝛ hic supra fulgur. Deniq; fulgur de subcęlo: lumen autē verum supra cęlum. ¶ Ergo sathanas sicut fulgur: quia amisit qđ habuit: tu autē recepisti quod amiseras. ¶ Nō eñ ita circa illū sicut circa te soluta est sentētia. Maꝫ christi gratia quę te resoluit: illū astrinxit. Manet eñ maledictio directa in serpētem ꝓpter tuam deceptionē. ¶ Sic eñ dictum est ad eum: Maledictus tu ab omnibus pecorib⁹ terrę. Omniū eñ cōmunis inimicus est: qui fuit hostis bonoꝝ: ꝛ ꝓ his damnatur quos adhuc nō lęserat: quoniaꝫ qui bonem lęsit cui illa omnia subiecta fūt: lęsit omnia. Communeꝫ etenim legem soluit: qua ꝛ ipse homini cuꝫ cęteris subditus est: ideo cōmuni odio oim atq; execratione maledictio eius onerak. ¶ Genius aūt dam-

Matth. 10.

Luc. 10.

Luc. 17.

Gen. 3.

nationis: non mors sed pœna diuturna est.
Gen.3. Sup pect⁹ inquit tuū & ventrē ambulabis. Pœmēda ergo fuit noxia cōscientia: & pterēda malicia: fraudulentū q secretū tanquā a dei facie relegandū: simul ostendat q terrena malicia sit: quę in terrā recurruet. Deni
Ibi ē. q addidit: Et terrā edes oēs dies vitę tuę. Describi quidē bis natura serpētis videt: sed magis omne vas malicię describit: ois serpens ip̄robitatio: qui in ventrē se deiicit: atq intra se venenū suū claudit: & int⁹ in pectore suo volut: cogitationib⁹ suis lubric⁹: & sup fraudes suas ambulans: suis dolis se ipse implicans: mouens sp atq exagitans sua venena cū cogitat. Ventrē g̃: hoc ē: seminariū cordis sui ꝓterens. Unde pul
Ps.57. chre dauid ait: Alienati sunt pc̄tōres ab vtero: errauerūt a ventre: locuti sunt falsa. Furor illis ꝑm similitudinē serpētis: sicut aspidis surdę & obstruentis aures suas: quę nō exaudiet vocē incantantiū: & venefici cū incantat a sapiēte. Propter hoc etiā illud pulchre dictū videtur: qō in libro ꝓphetico le-
Dicre.4. gimus: Ventrē meū doleo: ventrē meū doleo: q ibi est malicia vbi debet esse innocētia: & illud plus laborat qō in nobis debet esse trāquillit⁹: atq id neglig̃ vestigijs ꝓcul patur: stimulat vnguib⁹: ꝓcessu quodā improbitatis incremētoq ꝓrumpit: vbi ē genitale seminariū posteritatis ęternę. Videt q dē hoc ad id esse referēduz q dolebat: perisse quos creauit filios & suscepit: sed multo magis q in vētre suo verbi seminariuz non habebat. Ideo ventrē suū dicat: quasi ꝓcolissimū. Preciosus est mētis vterus est: in quo fœcūda seges ꝓlioq verbi semine pullulare cōsuevit: & vitę totius solet atq virtutū ac disciplinarū quędā mēbra formari.
Sed vt reuertamur ad ꝓpositū: q malicia
Gen.3. am de⁹ reprimendā interimq abolendā putauerit: ait ad serpentē: Et inimicitias ponā inter te & inter mulierē: & semē tuum & semen mulieris. Ipsa tibi seruabit caput: et tu illi⁹ calcaneū. Ubi inimicitię sunt: discordia est necēdię studiū: vbi nocendi studiū ibi malicia ponit. Ergo discordia inter serpentē & mulierem: discordię malicia subest. Nō ē g̃ sublata malicia. Deniq seruatū ē serpenti vt calcaneū mulieris & seminis ei⁹ obseruet: quo noceat & venenū suum infundat. Nō g̃ ambulemus in terrenis: & serpēs nobis nocere nō pōt. Sumam⁹ cuāgelicuz calciamentū quo venenū serpētis excludit: mos⁹ eius debeat: vt sim⁹ calciati pedes in euangelio. Et fortasse ideo moyses iubet soluere calciamentū pedū suorum vt sanctę calciamentū cuāgelij: vel q: nō moysi: id est: nō ꝓpheris: sed aplis ꝓdicatio cuāgelij debebat. Ea est quā supra diximus dicta in serpentē sententia: in hoiem q cuiusmodi dicta sit cōsideremus. Maledict⁹ est ille qui auctor est culpę: sed nō maledict⁹ est ille qui aliena fraude decept⁹ est: nā q non seruauit mandatū dei: operū suorum labore damnat. Maledicat sane terra: sed in opibus pc̄ōrio: & maledicat donec resoluat in terrā. Ideo g̃ deus suscepit carnē vt maledictū carnis peccatricis aboleret: & fact⁹ est ꝓ nobis maledictū: vt benedictio absorberet maledictionē: integritas peccatū: indulgētia sententiaz: vita mortem. Suscepit eā & mortē: vt impleret sententia: satis fieret iudicato ꝑ maledictū carnis peccatricis vsq ad mortē. Mihi g̃ factū est cōtra sentētiā dei: cū sit diuinę cōditio impleta sententię. Maledictū eā vsq ad mortē: post mortem autē gratia. Mortui g̃ seculo sum⁹: qd ad huc seculo deseruimus? Mortui sum⁹ cuz christo: quid adhuc vitę hui⁹ actus requirimus? Mortē eā christi in corpe nō circūferimus: vt vita christi in nobis manifestet.
Nō g̃ iam nram illā vitā ꝑ christi vitā viuim⁹: vitā innocētię: vitā castimonię: vitaz simplicitatis oīmq virtutū. Cū christo resurreperim⁹: in ipso viuam⁹: in ipsos ascendamus: vt serpens calcaneū nr̄m qō vulnere in terrenis repere nō possit.

Quō hinc animo fugere possim⁹ etsi corpore retineamur. Quō etiaz hinc q: tēpus breue est fugiamus: ne cū ptereunte figura mundi: opera nostra nosq ipsi ptereamus: qō si cauere velim⁹: mandata dei non ptreamus: neq disciplinę alicui⁹ ꝓfectū: quēadmodū ioseph fecit: & in sara ostendit: & sic iacob executus est: Ca. VIII.

Fugiamus hinc. Potes animo fugere: et si retineris corpore. Potes & hic esse & adesse ad dñm: si illi adhęreat ala tua: si post ipsū cogitationib⁹ tuis ambules: si fide nō specie vias ei⁹ sequaris: si ad ipsum confugias. Est enī refugiuz & virt⁹: cui dicit dauid: Ad te cōfugi & nō sū

deceptus. Ergo q; deus refugiū: deus autē
in celo ⁊ supra celos: vtiq; hinc illo cōfugiē-
dum est vbi pax: vbi requies ab operibus:
vbi epulemur sabbatuz magnū: sicut dixit
moyses: Et erunt sabbata terre vobis escę.
¶ Epulatorū em̄ ⁊ plenū iocūditatis ⁊ tran
quillitatis est: requiescere in deo: ⁊ ei⁹ dele-
ctationem videre. Qui ergo cōfugimus ad
deū: ad munduz reuertemur? Qui peccato
mortui sumus: peccata repetemus? Qui re-
nunciauim⁹ sęculo ⁊ vitia eius: iterū in luto
eius herebimus? ¶ Fugiam⁹ hinc: q; tēpus
1.Cor.7. breue est. Audi quō fugias. Et qui habent
vxores: ita sint ac si nō habeant: ⁊ qui flent
tanq̄ nō flentes: ⁊ qui gaudent tanq̄ non
gaudentes: ⁊ qui emūt: tanquā nō possidē-
tes: ⁊ qui hoc mundo vtunt: tanq̄ nō vtan
tur. Pręterit em̄ figura hui⁹ mūdi. ¶ Nō er-
go cū ptereunte figura mūdi opera nostra
ptereāt: nec etiā ipsi ptereamus: sed manea
mus in veritate. Si maneam⁹ in christo ma
nemus in veritate: ⁊ cū eo manebim⁹ et nō
Pō.118. ptеribimus: sed dicem⁹: Benedictio dñi su
per vos: benedixim⁹ vobis in nomine do
mini. ¶ Qui em̄ ptereūt nō possunt dicere:
quia nō dixerunt ptereuntes viā: benedic-
tio dñi sup vos: quēadmodū dixit ppheta.
¶ Itaq; si volum⁹ nō ptерire opa nostra: nō
ptereamus mandata dei: nō ptereamus re-
quirēdi iesu dñi diligentiā: emerēdi ei⁹ gra-
tiā. ¶ Nō ptеriuit eum illa mulier: quę vsq;
in pharisęi domū ingressa: in qua christ⁹ re-
cūbebat: in pedes eius supfudit vnguentū.
¶ Nō ptеream⁹ disciplinę alicui⁹ ptеrū: si-
cut etiā ioseph adolescentulus nō ptеriuit:
q; fratres suos requirebat: ⁊ ad eū festina-
bat locū in quo pascebant oues: ⁊ cū cogno
uisset quia in dothaim sunt: prexit eo. Sig-
nificatur aūt illo verbo dothaim defectus
idoneus: id est: vanarū opinionū defectus
nō mediocris: sed pfectus ⁊ plenus: in quo
pfectus est animę. Sapiens em̄ qui monu-
it: addidit: Deficiunt em̄ sęculares opinio-
nes: quę mulierib⁹ infirmis cōparāt. ¶ Un-
de pulchre quo ostenderet sara ad pfectum
Gen.18. venisse vt generaret risum ⁊ lęticiā. Defece-
runt inquit sarę fieri muliebria. Bona ergo
defectio cupiditatū: defectio vanitatis: q;
veritatis adiectio est. Unde ⁊ sanct⁹ dauid
Pō.118. ait: Defecit in salutare tuum aīa mea. ¶ Pa
ritura em̄ erat quę cōcesserat ⁊ pmulerat de-
us: pantura lęticiā: ⁊ sobriā illam iocūdita-
tis ebrietatē: parturа ante expectatū inge-
nium celeritate partus: fęta sapiētię. ¶ De-
nięq; ⁊ de alijs debręis mulierib⁹ habes: q; Exo.1.
hebręe primo pariunt q̄s veniāt obstetrices:
eo q; animę iustoz nō expectent artes ⁊ di-
sciplinas ꝓpter inuentionū genera: nec re-
quirant adiumēta generādi: sed sponte par
tus suos fundant: expectationēq; ꝑueniāt.
¶ Nec minus impiger ad inueniendū q̄s ad
exequendū iacob: cui cum mater dixisset vt
inferret patri escas: definitionū genera sup
petisse cernimus. Nam ⁊ cito inuenit: ⁊ in-
uentorū suoum auctorē testificat⁹ est deū:
in quo ⁊ diligentię palma ⁊ ingenij sanctifi-
catur vbertas. Prima ergo definitio in in-
uentione. Qō inuenik ḡrik: ⁊ qō ḡrē tēporis
est: qō tēporis est: vtiq; diligēnę est. ¶ In-
genij igik diuini est muneris: qō aūt diui-
ni muneris: hoc naturę. Ingenij ergo na-
turę est: inuentio diligentię. Illud sine tem
pore: hoc indiget tēpore. Idcoq; illud in tē
pore ḡsto est: hoc in spacio tēporis inuesti-
gatur. Illud supra nos: hoc vero ad nos re
fertur. Quęrenti igitur patri cibum verbi
(Nō em̄ in solo pane viuit homo: sed in om- Matth.4.
ni verbo dei) ¶ Talē cibum quęrebat isaac:
¶ Talē cibū eluxuit petr⁹ qñ vidit creditu
ri gentilis populi mysteria. ¶ Esau ḡsto nō
habuit cibū spiritalis ⁊ velocioris ingenij.
Dū ille venat ⁊ quęrit: ⁊ prędarū atq; agre-
stem sermonē suggerere parat: pręuenit ia-
cob celeri inuētione ⁊ muti: ⁊ ꝓpe domestu
ca responsione suaue verbū ministrās: quo
eum mulceret ac delectaret. ¶ Unde mira-
tus pater ait: Quid est hoc qō tām cito in- Gen.27.
uenire potuisti fili mi? Respōdit iacob: Qō
tradidit domin⁹ deus tu⁹ in manus meas.
¶ Prima definitio in interrogatione est: se-
cunda in respōso. ¶ Plena igik omnia repe
riens pater quę erāt vēl ingenij vel diligen
tię: definitionis cōsummationē cōdusit di-
cens: Ecce odor filij mei tanquaz odor agri Ubi s.
pleni: cui benedixit dñs. ¶ Ager em̄ ⁊ natu-
rale habet fertilitatis ingenium: ⁊ culturę di
ligentiā temporalē: meritoq; i eo est pleni-
tudo: cui vtrūq; nō deest simul. ¶ Cū addi-
derit: quē benedixit dñs: videk naturę gra-
tiā ꝓtulisse inuētionis laboꝛi. ¶ Et cōfirma
uit esau dicens: Juste vocatū est nomen il-
lius iacob. Supplantauit em̄ me iam bis: et
primogenita mea accepit. ¶ Sz forte dicas:
In quo mozā fecit: qui ad venationē a pfe

missus est: ¶Sed cōsidera: qt t pater pnū-
ciauit: qt paratū habere nō posset qō spiri-
taliter petebat: t ideo qt deficiebat ingenio
vel diligentię subsidiū: vt adiūgeret exige-
bat. ¶Celeritatis quoq; admonet qui aut:
Lape arcū t sagittā. Accepit cū t diligentię
fructū: qui agnoscat superi° t sui ingenij mu-
nus. ¶Nec immerito domesticos cibos deti-
lit: qui dē domesticis seminio sui sapiētię si-
bi acquisiuit copulā. Bona aūt diligētia cū
sapientia: t inuentio cuz ingenio naturalu.
Deniq; habēs in ꝓmptu sapiētię copulam
sanct° spūs ac: deambulabat in cāpo: imo ab-
alienabat. ¶Et nos primo sapiētię copule-
mur: t sic exeamus in campū: quęrere t inue-
nire cupiētes. ¶Multi eñ sine sapiētia ma-
le quęrunt. Et ideō cain: qt nō acceperat a
deo prudentiaz: male quęsiuit: male extuit
in campū. ¶Abel bene qui pfectū sacrificij
munus implerit. Bonū eñ sapientię sacri-
ficiū: bona est hostia fides: t omnis virtus.
Proper. 9. ¶Deniq; sapiētia interfecit suas hostias: t
misiuit in cratere vinū suū. Et ideo vt insi-
piēnbus gentilib° potū fidei daret: ad cra-
terē suum cōuocauit eos dicēs: Qui est in-
sipiens: deuertat ad me. Et egentib° sensu
dixit: Venite t edite de meis panibus: t bi-
bite vinū qō miscui vobis. ¶De hoc crate-
re plato in suos libros transferendus puta-
uit: ad cuius potū vocauit animas: sed eas
explere nescauit: qui potum nō fidei: sed ꝓ-
dię ministrabat.

¶De exhortatiōe ꝙ hinc fugiam⁹
sicūt fugit de patria sanct° iacob: et
sicut cerui fuguunt ad fontes aqua-
rum: quos t dauid sitiebat. Quis
quoq; sit iste fons: t quid hūc fon-
tem desiderans facere debeat: exē-
plo susanne. Quō etiam sicut pau-
lus t loth fugerunt: nos fugere de-
beamus. Quibus ꝓterea modis
quis bene fugere possit: Ca. ix.

Fugiam⁹ hinc sicut fugit de patria
sanctus iacob. Sciebat eñ verā pa-
triā esse superiorē. Fugiamus sicut
cerui ad fontes aquarum: quos sitiebat da-
uid. Sitiat t anima nostra. ¶Quis est ille
Ps. 35. fons: Audi dicentē: Qm̄ apud te ē fons vi-
tę. Huic fonti dicat anima mea: Qm̄ veniā
t parebo ante faciē tuā. ¶Fons eñ deus est.
¶Sed qui hunc fontē desiderat: effundat
sup se animā suā: vt nihil possessioni carnis
relinquat: sed vbiq; anima fugituat. ¶Pul-
chre eaz effudit susanna: vt euaporare in ea
nō possent incendia corporis: mortis formi-
dines: vitę cupiditates. ¶Effusa sup ipsam
anima: omne restrinxit carnale desiderium: se
culare studiū. Quę etiā ꝓdigiosorū senum
t imprudentiū ꝑsp̄terorū potuit flāmas re
stinguere: nisi in his libidinis ꝓfluuiū redū
dasset. A quib° cū intenderet calūnia: si af-
fensus negaret adulterio. ¶Ingemuit su-
sanna: t dixit: Angustię mihi assūt vndiq. Daniel. 13.
Si eñ hoc fecero: morte eterna perbo: si au
tē nō fecero: nō effugiā man⁹ vestras. Me-
lius eñ iudicauit crimen poti° fugere q̄ peri
culū. ¶Plorauit itaq; cū crimen obiceret:
ploraut cuz sibi de pudica t casta: adulteri
iudicium vendicarent: nō morte deplorās: ꝙ
castitatis calumniā. Religionis iniuriā plo
rauit: t effudit sup se nō corpus: sed animā.
Effudisset eñ corpus: si carnalib° acquieuis
set. ¶Deniq; cū morte damnarer: exclama-
uit quasi iudex reorū arbitra calumniarū:
t innocentis cōscientię auctoritate: diuinā
sibi in iudicio accersiuit cognitionem: nō ti
more mortis pcita: sed arguētio censurę po-
testate ꝓcelsa. ¶Susanna q̄ fugit seculū: et
se deo credidit: ad illā arcē ciuitatis eternę
fugiens: quę totū mundū cōplectit: qui in-
tra deum sunt omnia. ¶Fugit t paulus: vt
euaderet per fenestram in sporta demissus. 2. Cor. 11.
Spartū eñ triplex corrūpi non posse nouc- Eccle. 4.
rat. Sed fugit vt euāgelium dñi toto orbe ꝓ-
dicaret: t ideo in paradisū raptus est. ¶Et
nos fugiamus ꝙ fenestrā: audientes ꝓcepta
dñi: t victu sobrio: atq; oculorū castitate ser-
uantes. ¶Fugiamus sicut loth sodomita-
na crimina: ampli° q̄ supplicia formidans.
Magis eñ pius certa scelerum fugit cōta-
gia: qui sodomitanis domū clausit: nec co-
habitans: nec cogitans eos: quoz flagitia
nesciebat t opprobria auersabat: nec fugiēs
respexit eos: quorū cōuersationes nō desi-
derabat. ¶Fugit ergo sicut loth: qui renū-
ciat vitijs: abdicat se incolaruz moribus: q̄
post se nō respicit: qui superiorē illā ciuitatē
ingredi: intrōitu cogitationū suarū: nec re-
cedit ex ea donec moriat princeps facei do-
tū qui tulit peccatū mundi: mortuus quidē
semel est: sed moriat vniuersiq; qui bapti-
zat in morte christi: vt cōsepeliamur cū eo: t re-
surgamus cū eo: t in nouitate vitę illi° am-
bulemus. ¶Bene fugio: si cor tuū nō imitet

peccatorū consilia: cogitationes eor. ¶Si fugis: si oculꝰ tuꝰ fugiat calices et phialas: ne fiat libidinosus dum moratur in vino: si oculus tuus aliena declinet: vt lingua tua veritatē custodiat. ¶Bene fugis: si nō respōdeas imprudenti ad sprudentiā illiꝰ. ¶Bene fugis: si auferas gressum pedū tuorum ex ore insipientiū. Ceto enī malis ducibꝰ erraturi. Sed si vis bene fugere: longe fac vias tuas ab eorū sermonibꝰ. ¶Dox tuꝰ est tibi princeps sacerdotū: tibi crucifixꝰ est: vt clauis eiꝰ adhereas. Te enī in illa carne tua peccata suscepit: affixa sunt in patibulo tuorū delictorū chirographa: vt iam mundo nihil debeas: cui semel renūciasti. Et recte
Gal. 6. nihil debes cui suspetit dicere: Mihi enim mūdus crucifixus est: et ego mundo: vt iam morte nō timeas: si geras christū in quo po
1. Cor. 15. teas dicere: Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuꝰ? ¶Eterī cū vetus homo noster affixus est cruci: destructū est peccatū: obtusus aculeꝰ: vacuata culpa: vt vlterius seruire flagitijs desinamꝰ. Abijt enī vetus homo in nobis. ¶Nunc aūt iam non vetꝰ homo in nobis: sed noua est creatura: habens in se similitudinē christi: cuiꝰ morti similitudini cōsepulti: imaginē vitę eiꝰ assūpsimus: alas gre spiritalis accepimꝰ. ¶Sic
Esa. 60. igit volate: vt dicat de vobis: Qui sunt isti qui vt nubes volant: et sicut colūbe cū pullis suis: vt nebulę vestre rorent iusticiā et columbe pariant simplicitatē. ¶Sic nauigate quasi trāsfretantes mundū nō perrantes: q si naues charsis: vt ad intelligibiles portus cursum dirigatis: et cōuehatis diuitias maris. Sic festinate vt dicat de vobis: Leues facti sunt sup aquilas. ¶Ab ira enī ventura fugiendū videtis: quaꝫ declinare poterunt qui p penitētiā sibi spem locauerint euadēdi: et recōciliationis future fidē hauserint: p dñm nostrū: cui regnū est a seculis: et nūc et semp: et in oīa secula seculoꝝ Amen.

¶Sancti Ambrosij episcopi liber de fuga seculi explicit.

¶Capitulorꝝ libri primi de sancto iacob et vita beata sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Q ad virtutuꝫ disciplinā passionesq; coercendas necessariꝰ sit sermo prudens ac bonus et mens rationi intenta. Q vocabulis sit virtus. Et q licet ratio cōcupiscētiā eradicare et corporales motus auferre nō possit: meno tñ sobria refrenare atq; repri mere valeat cuius graue passionē. Ca. I.

De ordine ac differentia passionuꝫ. Et qua ratione tēperantia cū maxime ustarū passionum restinguat ardorē: corpo aliscq; ferocitatis habeat. Ac de magnis eiusdē tēperantię laudibus: quā et primis hominibꝰ tenendā deus mandauit: et lex docet vniuersorūq; intulit affectibꝰ. Ca. II.

Q sapientiaꝫ et disciplinā doceri scriptura testetur. Ac de exhortatione ad studiū: et eiꝰ cōmendatione. Et q nulli nostrā ascribere debeamus culpā: nisi nostrę voluntati: qua vel peccato vel iusticię seruimus. Q ceterā carnē iniuste quasi infirmā accusemus: cum affectus nō caro auctor sit culpę. Q denicq; considerandū sit in quapte: an peccati vel iusticię tolerabilior sit seruitꝰ: et fructꝰ vberior. Ca. III.

Quantū dominꝰ homini cōtulerit p datonem legis et gratię adiunctionē. Et quid lex operata sit in homine iuxta sentētiam apostolicā. Ac de absolutione duaꝝ quęstionū circa verba apli incidētiū. Ca. IIII.

Qua ratione lex nō suffecerit: sed vltra ea necessaria fuerit gratia p mortē christi donata. Q nos etiā cū illo mortui: resurgere et versari debeamꝰ. Ca. V.

Quid ꝓfuerit legis ꝓmulgatio. Quantuꝫ etiā vtilitatis atq; consolationis homini attulerit gratia et pignus charitatis christi: cū incitatione ad repensionē obsequii p tantis beneficijs debiti: eorūdēq; beneficioꝝ cōsolatiua inductione. Ca. VI.

Qualis in nobis debeat esse christi charitas: et q nulla aduersa corporis vitę beatę munus immunuunt. Q in se habeat remunerationē suam qui christum sic sequitur: ac beatus sit. Q etiaꝫ sic beata vita sit in hominibus in quibus fuerit vita pfecta: et quę sit vita pfecta. Quid denicq; vir pfectꝰ quęrat ac illi cōueniat. Ca. VII.

Q cuius sapiens delectetur sanitate corporis aut liberis: nō tamen munus perfectꝰ si illa amittat: et q nulla aduersa intolerabiliter ferat: cū expositione eorum quę ad formā iusti viri requirunt. Ca. VIII.

¶Finis.

Sancti Ambrosii epi liber primꝰ de secto iacob ⁊ vita beata: In quo de preceptis virtutū eleganter disputat: feliciter incipit.

Nō ad virtutū disciplinā passionesq; coercendas necessarius sit sermo prudens ac bonus ⁊ mens rationi intenta. Quoq; docibilis sit virtus. Et q̄ licet ratio cōcupiscentias eradicare: ⁊ corporales motus auferre non possit: mens tñ sobria refrenare atq; reprimere valeat q̄uis graue passione: La. 1.

Necessarius ad disciplinā bonis omnibꝰ sermo plenꝰ prudentię: ⁊ mens rationi intenta q̄ curat virtutibꝰ: passiones coercet. Docibilis enī virtus. Deniq; studio ⁊ discēdo q̄rit: dissimulādo amittit. Alioquin nisi sermo bonus necessarius esset ad correctionē: nūquaz lex dicere: Nō adulterabis. Sed q̄ nudus sermo ad monendū vtilis: ad p̄suadenduz infirmus est: ideo adhibēda est rationis recta cōsideratio: vt q̄ sermo bonꝰ p̄scripserit: ratio plenꝰ tractata p̄suadeat. Nō enī seruili ad obediendū cōstringimur necessitate: sed volūtate arbitra siue ad virtutē p̄pendimus: siue ad culpā inclinamur. Et iō nos aut liber affectus ad errorez trahit: aut voluntas reuocat rationē secuta. Passio aūt grauissima culpę cupiscētia: quā ratio mollit ⁊ cōprimit. Emollire enī pōt: eradicare nō pōt: q̄n animus q̄ est rationis capax: vt suarū passionū dñs: sic repressor. Neq; enī fieri pōt vt facilis ad iracundiā non irascat: sed vt ratione se tēperet: indignationē cohibeat ac punīēdo se reuocet: sic ⁊ ꝓphe-
ps. 4. ta nos docet: dicēs: Iracamini ⁊ nolite peccare. Cōcessit q̄ naturę est: negauit q̄ culpę est. Dñs itaq; tēperantia ex alijs nō ex se originē sumit: ideoq; secūda est. Haz aut de naturalibus suscipitur: aut de vtilibus. Itaq; aut naturalia tēperat: aut vtilitatis asserto: est. Deniq; nō ibi excidit cōcupiscētiam: sed facit ne cōcupiscentię seruiamus. Quis enī tantꝰ vt corporales motus possit auferre: nisi solus ille qui potuit de infructuosa ficulnea dicere: hoc est: malicia indę-

Luc. 13. otium: Ecce anni tres sunt ex quo veni quęrēs fructū in ficulnea hac: ⁊ nō inueni: succide q̄ illā? Cui respondit seruus: Remitte illā ⁊ hoc anno: vsq; dū fodiā circa illā: ⁊ mittam cophinū stercoris: et si quidē fructū fecerit: sin aūt in futuꝝ succides illam. Adhuc ad dñm retulit: q̄ excidendę tēporalis ꝓpassionis ptātem sibiipse vēdicare nō poterat: sed dño reseruabat. Deniq; quē de hominibꝰ meliorē ⁊ fortiorez assumimus q̄ sanctū dauid: qui cupiditatē sibi qua cōcupierat aquā de lacu bethleem hostili interclusam exercitu: sibi auferre nō potuit: potuit mitigare? Haz cū alijs vtiq; defuisse nō inueniamus: id est: tāto exercitꝰ numero cuz vtiq; multo minus regi deesse potuerit ex ceteris fontibꝰ aqua: irrationabilē quandā ꝓpiscentiā passus: desiderauit eā que hostiū erat circūfusione vallata: vnde sine maximo periculo non facile potuisset deferri. Itaq; ait: Quis mihi dabit potum de la- 2. Regl. 23.
cu: qui est in bethleem ad portā? Et cum essent repti tres viri qui hostiū castra p̄cidere rent: ⁊ deferrēt aquā quā summo desiderio desiderasset: cognoscens q̄ periculo alieno aqua sibi eadē ꝓstitisset: p̄fudit illam dño: ne sanguinē illorū qui eā detulerāt: bibere videret. Quę reo indicio est: q̄ cōcupiscentia quidē rationē fugeniat: sed ratio cupiditati resistat. Humanū itaq; q̄ passus ē dauid: vt irrationabiliter cōcupiscēret: sed illud laudabile q̄ irrationabilē cōcupiscētiā rationabiliter parato fraudauit remedio. Dū laudo viros qui erubuerūt desiderū sui regis: ⁊ maluerūt finē eius verecūdię vt piculo ꝓpriq; salutis afferre: Plus laudo eū qui erubuit in suo desiderio alienū periculū: ⁊ aquā dubię sortis pcio quęsitā sanguinis cōparauit: simul q̄ si repsa victor cupiditate p̄fudit aquā dño: vt ostenderet q̄ cōcupiscentiā suā verbi cōsolatione restingueret. Pōt igit mens sobria impssione refrenare ac reprimere ęjus graue passionem: ⁊ seruoz omnē cupiditatis flagrantissimę refrigerare: deuiare alio motus: ⁊ recte ratio nis tractatione despuere passiones. Etenī cū deus hominez cōstitueret: ⁊ in eo motes sensusq; plantaret: tunc motibꝰ eius imposuit regale mētis imperiū: vt omnes sensus motusq; hominis ex vigore ac ptāte regenerent. Adiunxit ad gratiam creaturę: vt mentē ipsam diuinis reformaret ꝓceptis: ⁊

sapiẽtię instrueret disciplinis: ꝯbus ꝛ cauẽda nosceret: ꝛ legẽda cognosceret. Abens igit recta rõne tenet disciplinã sapiẽtię: vt diuine hũana cognoscat erudit⁹ in lege: ꝑ quã discat ꝺo sibi subiũcere debeat passiones.

De ordine ac differẽtia passionũ. Et qua ratione teperantia ꝯ̃ marime istarũ passionũ restinguat ardorẽ: corpalisq; ferocitatis habenas. Ac de magnis eiusdẽ teperãtie laudib⁹: qua ꝛ primis hoib⁹ tenenda de⁹ mandauit: ꝛ ler docet vniuersorũq; infundit affectib⁹: Ca. ii.

PAssionũ aũt velut duces sunt: naturalis delectatio ꝛ dolor: ꝙ sequuntur cęterę. Illę cũ cõplectunt vniuersas: quarũ vtraq; nõ solũ corporis: ſ etiam ſm alam passiones sunt. Et q; diximꝰ subesse his alias passiones: ante delectationẽ cupiscẽtia: post delectationẽ gratulatio est. Ante dolorẽ aũt est timor: post dolorẽ tristicia. Cõmotio aũt animi cõis passio ꝛ delectationis ꝛ doloris est. Trãscurram alias: id est: superbiã: anaricias: ambitionẽ: cõtentionẽ: inuidiã: quę sunt ſm alam passiones: transcurrã etiã inexplebilẽ vorãdi libidinẽ: effusionẽq; luxurię atq; lasciuię: ꝙ vitia nexa sunt corpi: ꝛ ſm illud opanꝭ. Veritoq; teperãtia ꝯ̃ maxime istarũ passionũ restinguit ardores: ꝙ primũ sobrietate atq; moderamine animũ teperat: mentez informat. Deinde etiã delitiarũ abstinẽtia: restinguit habenas corpalis ferocitatis. Jo lex recidit ciboꝝ licentiã: epularuꝫ copias: nõ solũ vt resecaret luxuriã: verũetiã vt inhibentis ꝛeplatione ꝺcepti viã tractatõi ratiõis aperiret: ꝙ irritamẽta gulę cęteraq; reciderent cupiditates: corporeas passiones: motusq; cohiberet. Teperãtia est igit correctiõis ꝺuta: disciplinę magistra. Ab hac ꝓfectus iacob sanctꝰ: ꝑmatꝰ a fratre ꝺs nõ habebat accepit: eiusq; ꝺlatus assensu: docuit in reliquũ intẽperãtes ꝓpio sibi viles esse indicio. Ab hac ꝓfectꝰ ioseph: ꝛ calorẽ iuuẽtutis edomuit: ꝛ tẽptatũ adulterinus animũ illecebris: rectę rationis inductione firmauit. Denicz ꝙuis fortis esset ꝛ validus: tũ tractãtu rationis fulcire se maluit:
Gen.39. dicens vxori dñi sui: Si dñs meus nescit ꝙter me aliq̃d in domo sua: ꝛ oia quecũq; habet dedit in manus meas: neq; subtractũ ẽ a me quicquã ꝓter te quę vxor illius es: et quomõ faciã verbum hoc malũ: ꝛ peccabo coram deo? Hęc est igit rectę rationis tractatio: quã grẽci logismon nuncupant: qua mens sapiẽtię intẽta solidatur. Pulchra enim ratio: q; nec beneficijs dñi esse deberet ingratus: nec occultũ posset esse peccatum: qõ deo teste cõmitterer quem latere nõ posset. Bona igit ratio: quę ꝛ hostilẽ plerũq; affectum exuit ꝛ doloreꝫ iniurię sequestrat. Denicz ꝛ in acie plerũq; victorẽ victo mitigat: ꝛ feritun mucronẽ retardat: ꝛ rogantem mortẽ eripit: cogz subiectis parcere iusta ratio ꝑsuadet. Nam de excludẽdo vel mitigando iniurię dolore: ꝺo melior magister ꝯ̃ patriarcha iacob: qui ꝓpnos coargu-
Gen.34. entes filios symeon et leui ait: Odiosum me fecistis: ita vt ꝑnus videar. Et vtiq; vlti fuerant sororis iniuriã: quę cõtra instituta patria violato fuerat pudore temerata. Nec potuit iacob ꝺcepto: disciplinę: custos pudoris: stupruꝫ ꝓbare cõmissum: sed maluit insolentes ratione cohiberi: sciens q; indignationẽ ratio tẽperare posset. Teperantia est igitur: quę resecat cupiditates. Hãc primis hominib⁹ tenendã mandauit deus
Gen.2. dicens: De fructu aũt ligni qõ est in paradiso nõ edetis: neq; tangetis illud ne moriamini. Et q; nõ est retẽta: ideo trãsgressores virtutis egregię: paradisi exules facti sunt: ꝛ immortalitatis exortes. Hanc lex docet: ꝛ vniuersorũ infundit affectib⁹.

Qõ sapientiã ꝛ disciplinã doceri scriptura testetur. Ac de exhortatione ad studiũ: ꝛ eius cõmendatione. Et q; nulli nostrã ascribere debeamus culpam: nisi nostre voluntati: qua vel peccato vel iusticie seruimus. Qõ ꝓterea carnem iniuste quasi infirmã accusemus: cum affectus non caro auctor sit culpe. Qõ deniq; considerandum sit in qua parte: an peccati vel iusticie tolerabilior sit seruitus: ꝛ fructus vberior: Ca. iii.

DOceri aũt ꝛ sapientiã ꝛ disciplinaꝫ scriptura testatur: de tẽperantia in lege: de cęteris in libro iob: in quo scriptũ est: Rõne dñs est: qui docet intellectũ ꝛ disciplinã? Et in euangelio dñs ipse
Matth.11. ait: Discite a me: q; mitis sum ꝛ hũilis corde. Et alibi ad discipulos ait: Jte docete
Matth.28. oẽs gentes: baptizãtes eos in noĩe patrĩ et

filij ꝛ spūsancti. Unde aūt discipuli dicti? Aut quid aliud a christo: nisi virtutū opera suscepta discebant? Deniq; dauid ait: Ps. 33. Venite filij audite me: timorem dñi docebo vos. Utiq; timor dei de numero virtutū est via. Initiū sapientie timor dñi: p quē ascisc̄it pie formā doctrine: de qua paulus ait: Luc. 1. Ro. 6. Gratias aūt deo: q̄ fuistis serui peccati: sed obedistis ex corde in eā formā doctrine: in q̄ traditi estis: liberi aūt a peccato: serui facti estis iustic̄e. Doctrina igit̄ facit: vt possimus peruenire ad iustitiā. Pōt igitur acq̄ri iustitia discendo. Intendam⁹ igit̄ studio in formā euāgelicē doctrine. Animaduz studiū plerūq; p maximo habet. In studio em̄ sūt olea: p q̄ adhibet obedienti a: quę in vtrāli bet partē ꝓpēderit: aut culpā adiungit: aut gratiā. Hęc nos in primo adam traxit ad mortē: hęc nos in adā scēo ad vitā vocauit. Nō est q̄ quq̄ nostram ascribamus culpam: nisi nostre voluntati. Nemo tenet ad culpā: nisi voluntate ppria defluxerit. Nō habent crimē quę inseruntur reluctantib⁹: voluntaria tātum cōmissa sequitur delictorum inuidia: q̄ in alios deriuemus. Voluntatū sibi militē legit christus: voluntarium seruū sibi diabolus auctionatur. Nemi nē iugo seruitutis astrictum possidet: nisi se primo peccatorū cre ei vendiderit. Quid carnem quasi infirmā accusamus? Membra nostra arma sunt iniquitatis: ꝛ arma iustic̄e. Audisti pauperē iniuriā accipientem: pteristi eum: membra tua arma pcta tua sunt: quib⁹ pauperem ab iniuria vindicasti. Vidisti egenū: donasti eum muneribus dexterę tuę: mortem a tuo pectore repulisti. Vidisti eum qui dānatur ad mortem: eripuisti euz: quia scriptū est: Eripe eū Prouer. 24. qui ducitur ad mortē: mēbra tua arma sunt iustic̄e: si iniuste hominē perire non passus es. Vidisti mulierē: castigasti corpus tuum: mortificasti libidines: ꝓceces meretricis oculos auersatus deseruisti: mēbra tua arma sunt: ꝛ arma castimonię. Cōtra autem: si oculus tu⁹ vidit mulierē ad concupiscendū eam: aperuisti vulnus: impressisti telum corpori tuo: mēbra tua arma iniquitatis sunt. Vidisti possessionē pupillorū: et paternis cōs expulisti sedib⁹: trāstulisti terminos quos posuerūt patres tui: membra tua arma iniquitatis sunt. Affect⁹ igitur nō caro auctor est culpę: caro aūt voluntatis minist̄ra. Nō ergo vendat nos voluntas nostra. Clamat apsus: Nescitis q̄m cui Ro. 6. exhibuistis vos seruos ad obediendū: serui estis eius cui obedistis: siue peccati in mortē: siue obeditōis ad iustitiā? Ergo si aut peccato seruimus aut iustic̄ie: cōsideremus in qua parte seruit⁹ tolerabilior: fruct⁹ vberior. Sed qui pōt esse fructus in morte? Peccati em̄ stipendiū mors: et ideo nullus in eo fructus est: sed pudoris dispendiū: cū ea quę gessimus erubescam⁹. Seruire aūt iustic̄ie: libertas est. Qui em̄ vocat⁹ est in do 1. Cor. 7. mino seruus: libert⁹ est dñi. Similiter qui liber vocat⁹ est: seruus est christi. Utraq; cōditio optima esse sub christo: sub quo ꝛ p cios a seruitus: ꝛ gloriosa libertas. Preciosa seruitus quasi tanti sanguinis ꝓcio cōparata. Gloriosa aūt libertas: quā nulla seruit⁹ culpę: nulla peccator̄ vincula cōstringunt: nulla flagitiorū onera: nulla criminū cōmercia degeneris nexui seruitut̄ addicāt. Discę humilitatē o homo: aplici vim cognosce magistery. Seruū te dicis: libertus es: si liberum te iactas: seruus es. Nam et ille qui quasi seruus redēptus est libertatē habet: ꝛ iste qui quasi liber vocat⁹ est: bonū est illi vt seruum christi se esse cognoscat: sub quo seruit⁹ tuta est: ꝛ libertas secura. Quis q̄ si idiotam paulū vel in ipo iure asserit? Scit em̄ discernere inter libertum ꝛ liberū: et ideo nō ꝓfunctorie sed ꝓprie dixit: Qui em̄ Ubi. 3. vocatus est in dño seruus: libert⁹ est dñi: similiter qui liber vocat⁹ est: seru⁹ est christi. Certe em̄ oēs christi liberi sum⁹: nemo liber. Oēs em̄ in seruitute gnāti. Quid seruili ꝓditioni: arrogantiā libertatis assumis? Quid titulos nobilitat̄ vsurpas seruilis hereditas? Nescis q̄ te adę atq; eę culpa mancipauerit seruituti? Nescio q̄ redemerit te christ⁹: nō emerit. Nō auro: nō 1. Petri. 1. argento redempti estis de vana vestra conditione: sed pretioso sanguine agni: clamat apostolus petr⁹. Ergo redēpt⁹ a dño es: seruus es qui creat⁹ es: seruus es q̄ redemptus es: ꝛ quasi dño seruitutē debes: ꝛ quasi redēpton. Nec inferiorē putes libertatē sub christo: q̄ libertatē esse. Ad dignitatez equalis: ad tuitionē prestantior est: ad gratiam par: aduersus lapsum cautior: aduersus superbiā rectior. Ita libertatē accepisti: vt meminisse manumissoris tui debeas: vt patrono tuo noueris legitimū ob-

sequiū deferendū: ne ab ingrato reuocet libertas. Quid te beatius: qui sub dño regnas: & sub patrono militas?

Quantū dñs hōi cōtulerit p datione legis & gratie adiunctione. Et quid lex operata sit in homine iuxta sententia aplī. Ac de absolutione duarū questionū circa verba aplī incidentium: Ca. iiii.

Quid aūt est qđ mihi nō ptulit dñs? Legē dedit: adiunxit gratiam. Lex peccatū denūciauit: ꝯ in ꝑditiōe lubrica penit⁹ cohibere nō potuit. Cognoui eñ pctū qđ nesciebā: cognoui ꝛcupiscētiā. Qđ ante p ignorantiā in me mortuū videbat: reuixit: ego aūt mortu⁹ sum pcti vulnere. Cognitio culpę ꝙ mihi ꝓfutura videbat hęc nocuit: vt sarē quod vitare nō poterā. Peccatū eñ ꝑdidit: & p bonū denūciatiōis suę pctī ipsi⁹ acerbauit inuidiā. Itaq; supra modū factū est pctū mihi: qz cumulatū est denūciatiōe mandati. Crescit eñ culpa: cū ꝑdit: nec cauet. Quō ꝙ bonū mandatū qđ mihi mors ē? Aut quō nō est mihi mors qđ p bonū significatiōis suę demōstrando pctī opatū est i me mortē? Mā certū est qz mors mihi accessit: dū qđ facio agnosco peccatū: sicut ipse dñs ait: Si nō venissem & locut⁹ fuissem his: pctī nō haberēt. Quid miramur igit si lex ꝙbusdā morti sit: cū morti sit & dñi salutaris aduēt⁹: p quē redēpti sumus? Infidelis eñ mortez sibi ꝙrit ex gra: manet aūt mandati grata. Etenī sicut cognitio venenatoꝝ poculoꝝ cōfūmat ad disciplinā medicinę: sic diuinū mādatū ad vitā ętnā. Sicut aūt ei qui male vtit nocuis potionib⁹: cognitio eaꝝ in malū vertit & periculū: & ꝙ magis venena cognouerit: ꝺ se intelligit amplⁱ piclitari. Sic forma mādati hīs ꝙ legez interꝑtant: vel demōstrata atq; interdicta petā vitare nō possunt: mortis auctor est. Sicut ꝙ bonū antidotū etiā si imprudēti aut intēperāti nō bonū: sic bonū mandatū etiā si intēperāti nō bonū est.

Ergo bonū mandatū: qđ alicui mors est. Respōsum igit habe ꝓmę ꝓpositionis: qz pōt esse bonū mādatū qđ mihi mors ē: bonū p naturā salutar/ ꝓcepti: mors p intēperātiā carnis. Et qz didicim⁹ cē bonū mādatū qđ mihi mors est: nūc discamus quō nō sit mihi mors: qđ �

Ro. 7. mortē. Sic eñ ꝓposuit apls: Qđ ꝙ bonū est mihi mors est? Absit. Sꝫ pctū vt apareat peccatū: p bonū mihi opatum est mortē.

Itaq; spectem⁹ singula. Mādatū vtiq; legis est: lex aūt spiritalis ē: cuius gratiā video: pulchritudinē laudo: formā ꝙdico: ꝓcer ptū admiro: & qz carnalis sum ego: venundat⁹ sub pctō: trahor: imur⁹ ad culpā. Etenī ꝙ sī seruo culpa dñat. Itaq; odi crimen & facio. Mens odit: caro ꝛcupiscit: ego tamē in vtraq; ꝙ legi mēte cōsentio: & carne qđ nolo hoc ago. Bonū ꝙ mandatū cui ꝛsentio: & mens bona ꝙ qđ bonū est elegit: Bona ad iudicandū: & infirma plerūq; ad resistendū: qz repugnat ei corpis ꝏpetēria: & captiuā eā trahit ad errōis illecebras. In ꝙ periculo vnū est remediū: vt quē lex nō potuit: liberaret dei gratia. Sic eñ scriptū est: Iusfdit ego hō: qđ me liberabit de corpe mortis huius? Gratia dei p iesum christū dñm nr̄m.

Itaq; fit vt licz pctū qđ latebat: id est: cō cupiscentia mea quā nō putabā esse pctī: mortē mihi opata sit dum ꝑdit: & supra modū factū sit ipsū peccatū. Erat eñ pctī et si nesciebak: & cognitione cōcreuatū est: et ꝙsī incremētū errōis assūpsit: atq; in naturā delicti cessit forma mādati: mihi tū mors nō sit: cui ꝓmptū est ad christū ꝛfugere: per quē soluimur omni mortis piculo. Absoluta igit etiā scēa est ꝓpositio: qz mādatū mihi legī mors est: etsi mortē nō opek. Qđ eñ ꝓturbamur fragilitatis ē: qđ eu adim⁹ xpī.

Qua ratione lex nō suffecerit: sꝫ vltra eam necessaria fuerit gratia p mortem christi donata. Qđq; nos etiam cū illo mori: resurgere & versari debeamus: Ca. v.

Ergo vt ad exordia sermonis huius reuertamur: mēs bona est ꝙ habet tractationē rationis: & intēdit sapientię disciplinis: & grauis lucta ē ei cū mortuo corpore: & plerūq; rationē mentis vincit carnis illecebra. Et iō dñs primo legē dedit: cui mens hois sēse ad obtēperandū dedat: & ei seruire cępit vt esset subdita: & caro subiecta nō erat: qz sapientia carnis non est legi subdita: ⁊ceptis ei⁹ repugnabat. Nō eñ poterat virtu.. ..bedire: cupiditatibus dedita: & lenociniis carnalibus implicata. Ideo laborandū est: vt teneam⁹ dei gras. Abeus itaq; bona si rationi intendat: sed parūꝫ pfecta nisi habeat gubernacula xpi.

Venit eñ dñs iesus: qui nostras pallio-

neo cruci suę affigeret: peccata donaret: in cui⁹ morte iustificati sum⁹: vt totus mūdus eius mundaret sanguine. Deniq; in morte ipsi⁹ baptizamur. ¶Si igit in ipsi⁹ morte dimittunt nobis peccata: etiā peccatoꝝ nobis passiones in illi⁹ morte morianꝫ: illius crucis clauis affixę teneanꝫ. ¶Si in illi⁹ morte mortui sumus: quid igitur ranꝯ vinctres ad ea quę sunt mūdana reuocamur? Quid nobis cū elementis mundi? Quid cū cupiditatibus? Quid cū luxuria atq; lasciuia: quibus in christo mortui sum⁹? ¶Q si sum⁹ in christo mortui: in xpo resurrexim⁹. Cuz xpo igit versemur: cū xpo supiora ꝙ sunt: non ꝙ corruptibilia ꝛ terrena quęram⁹? ¶Christus resurgens a mortuis: veterē hominē affixū reliquit: nouū resuscitauit. Christus mortuus est: vt ꝛ nos peccato moreremur: deo resurgeremus. ¶Mortua est caro nostra: quid igit peccato remanscat? Quid igit petō obedit? Quid igit peccatū regnat in mortuis: cū mors finis peccati sit? ¶Mortui sumus carne: renouati sumus spū. Spiritu ambulemus: qz spū christi accepim⁹. Si aūt spiritus in nobis: ergo sit nobis caro mortua p̄pter peccatū: spūs vero viuat p̄pter iustificationē. ¶Sic qō erat impossibile legi solutū est: si in spiritu ambulemus. ¶Sic passiones sepelimus: si crucē hui⁹ corporis nō resoluam⁹. ¶Sic chirographū peccati qō delerū est in cruce christi nō rescribemus: si veteris hominis amictū quē exuimus nō induamus. ¶Scriptū est enī in cāticis: Exui tunicā meā: quō induā eaz? Laui pedes meos: quō inquinabo eos? ¶Mortificata igit nobis sunt corporis mēbra: cur ei⁹ pullulāt vitia? ¶Ideo lex nō ꝓualuit: qz carnē nō mortificauit. Ideo quasi vmbra ꝓteriit: nō colorauit: ideo etiā obumbrauit nos a sole iustitię: qz exacerbauit crimina. Ergo ꝛ obtuit. Cant. 5.

Quid pfuerit legis pmulgatio. Quantū etiā vtilitatis atq; cōsolationis hōi attulerit gratia ꝛ pign⁹ charitatis christi: cui incitatione ad repensionē obsequii p̄ tantis bñficijs debiti: eozūdeq; beneficioꝝ cō solatiua inductiō: Ca. VI.

Quid igit pfuit vt lex pmulgaret si pfutura nō erat? ¶Habebamus iā legē naturę: erat vnusquisq; sibi lex qui op⁹ legis scriptū habebat in corde suo. Illā nō tenuimus: cur addebat et alteram in cui⁹ opib⁹ caro nō posset iustificari? ¶Accessit vinculū nō solutio: addita est pcō ꝓ agnitio: nō remissio. Peccatum⁹ oēs ꝙ potera mus excusationē p̄tendere p ignorantiā: os obstructū est oībus. ¶Profuit tū mihi: cępi cōfitēri qō negabā: cępi delictū meū cognoscere: ꝛ iniustitiā nō operire: cępi p̄nūciare aduersus me iniustitiā meā dño: ꝛ tu remisisti impietatem cordis mei. Sed ꝛ illud mihi p̄dest: ꝙ non iustificamur ex opib⁹ legis. Nō habeo igit vnde gloriari in opibus meis possim: nō habeo vñ me iactē: ꝛ iō gloriabor in christo. Nō gloriabor qz iust⁹ sum: sed gloriabor qz redēptus sum. Gloriabor: nō qz vacu⁹ pcti suz: sed qz mihi remissa sūt pcā. Nō gloriabor qz p̄fui: neq; qz profuit mihi quisq; ꝙ qz p me aduocat⁹ apud p̄ez christ⁹ est: ꝙ qz p me christi sanguis effusus est. ¶Ejecta est mihi culpa mea: merces redēptionis: p quā mihi xpo aduenit. Propter me christ⁹ mortē gustauit. ¶Fructuosior est culpa ꝙ innocētia. Innocētia arrogantem me fecerat: culpa subiectum reddidit. ¶Habeo igit quib⁹ latio pfuit mihi legis. ¶Sed dic: qz p legem supabūdauit peccatū. ¶Sz vbi supabundauit peccatū: supabūdauit ꝛ gratia. Mortu⁹ es peccato homo: ergo lex iam nō obest. Resurgis p gratiaz: ꝙ lex p̄fuit qz acquisiuit gratiā. ¶Accepisti enī pign⁹ christi charitatis: qui qui p te mortu⁹ est aduocatus est tibi: ꝛ sanguinis sui merecm reseruat. Et qui peccatorē recōciliauit patri: multomagis cōmendat innocentē ꝛ ruct subditum: qz sat innocuū. ¶Tanti igit beneficij debitor: nō rependes obsequiū? Hęredē te fecit: cohęredē te fec. Hęredē dei: cohęredē christi: spiritū tibi adoptiōis infudit. ¶Numera hęc ꝛ adiunge: nō tam ad debiti nexū ꝙ ad muneris accepti cōuersationem. ¶Cohęres christi eo: si cōpatiare: si cōmorare: si cōsepeliare. ¶Cuz christo suscipe passiones eius: vt supra passiones ei⁹ cū eodē esse merearis. ¶Inde quō tibi peccata supiora donauit: vt nihil faceret obesse qō peccasti: vide quō te hortatur ne amittas qō accepisti. ¶Pecuis hui⁹ laboris ē merces: ꝛ corona fructus ppetui: tolerabilis passio: merces inestimabilis. ¶Quid est qđ te angit? An ignobilitatis abiectio? Sz erit tibi i futuro gloria nobilitas deuotionis ac fidei. ¶Huc cōfuge tenuior: victꝰ angustior: si erit tibi vnuꝫ remunerationis ęternę: in qb⁹ rei vili⁹ egere nō

possio. ¶ Nũ amissio filioꝝ? Recipies ꝓpetuos quos susceperas tẽporales: ⁊ dicet̃ de te: Beat⁹ qui habet semen in syon: ⁊ domesticos in hierusalẽ. ¶ Indigne in qt passiões sunt huius tẽporis ad futurã gloriam: scriptura tibi dicat. ¶ Adde q: vita beata bis ad uersio seculariũ molestiarum: aut passionũ corporalium non minuitur: sed magis ꝓbatur. ¶ Adde quod vel patrimonij dãna nõ sentit: vel necessitudinũ forte mẽte abscondit dispendia: absorbet doloꝛ. ¶ Adde q: nescit naufragia: qui semp in portu tranquillitatis est. ¶ Quid illud q labor tibi cõmunis est cuꝫ omni creatura: qt ꝓpter te mundus ipse seruitutez tolerat corruptionis: qt cũ sanctis tibi laboris hui⁹ ⁊ expectationis cõmune cõsoꝛtiũ est? Sol occasum suũ recognoscit: luna defectũ: errorẽ stellaꝝ lumia: dum totus corporis nostri expectat redemptio. Sed vereris dubios vitę anfract⁹: et aduersarij insidias: cũ habeas auxiliũ dei: habeas tantam eius dignationem: vt filio ꝓprio ꝓ te non pepercerit? Pulchro verbo vsa est scriptura vt dei patris erga te piũ ꝓpositũ declararet: qui morti ꝓ te totũ obtulit qõ in plenitudine diuinitatis nihil ipse amisit ⁊ te redemit. ¶ Cõsidera affectũ patriũ. Qõ pietatis est: quasi moꝛituri filij susceꝑit periculũ: quasi oꝛbitatis hausit doloꝛem: ne tibi periret fruct⁹ redẽptionis. ¶ Tãtum fuit dño studiũ tuę salutis: vt ꝓpe mõdũ de suo periclit⁹ret: nũ te lucraret. ¶ Ille ꝓpter te dispendia nostra susceꝑit: vt te diuinis inferret: cęlestib⁹ cõsecraret. ¶ Addit etiã addidit: ꝓ nobis omnib⁹ tradidit illũ: vt ostenderet qt ita oẽs diligat: vt dilectissimũ sibi filiũ ꝓ singulis traderet. ¶ Pro q̃bus igit qõ sup omnia est dedit: põt fieri vt non in illo vniuersa donauerit? ¶ Nihil enim excepit: qui omniũ cessit auctoꝛi. Nihil est igit qõ negari posse nobis veremur: nihil est in quo munificentię diuinę diffidere pfecte nequeamus: cui⁹ fuit tã diuturna ⁊ iugis vbertas: vt primo ꝓdestinaret: deinde vocaret: ⁊ quos vocaret: hos ⁊ iustificaret: ⁊ ꝙs iustificaret: hos ⁊ clarificaret. ¶ Potest deserere: quos tãtis bñficijs suis vsq; ad ꝓmia ꝓsecutus est? ¶ Inter tot beneficia dei: nũ metuẽdę sunt aliquę accusatoꝛes insidię? ¶ Sz quis audeat accusare: quos electos diuino cernit iudicio? ¶ Nũ deus pater ipse qui ꝓtulit: potest sua dona rescindere: ⁊ quos adoptione suscepit: eos a paterni affectus gratia relegare? ¶ Sed met⁹ est: ne iudex seuerior sit. ¶ Cõsidera quẽ iudicẽ habeas. Nempe christo dedit pater omne iudiciũ. Potest te ergo ille dãnare: quẽ redemit a morte: ꝓ quo se obtulit: cui⁹ vitam suę mortẽ mercõesse cognouit? Nõne dicet? Quę vtilitas in sanguine meo: si dãno quẽ ipse saluaui? ¶ Deinde cõsideras iudicem: nõ cõsideras aduocatũ? ¶ Potest iste equioꝛẽ ferre sententiã: qui interpellare non desinit: vt paternę recõciliationis in nos cõseratur gratia? Ps.

¶ Qualis in nobis debeat esse christi charitas: ⁊ q̃ nulla aduersa coꝛporis vite beate munus imminuunt. Quodq; in se habeat remunerationẽ suã qui christum sic sequit ac beatus sit. Qñ etiã hic beata vita sit in hominibus in quib⁹ fuerit vita perfecta: et que sit vita pfecta. Quid denicq; vir perfectus querat ac illi cõueniat: Ca. vii.

Sed etsi qua imminerẽt grauia: nequaquã nos a christo separare deberent. ¶ Cur nos ꝓ illo nõ etiam dura ⁊ acerba tolerãmus: qui ꝓ nobis tam indigna susceꝑit? ¶ Adeoq; debet in nobis esse charitas: vt nullis periculis remouemur a christo. ¶ Scriptũ est enim: Aqua multa nõ potent excludere charitatẽ: ⁊ flumina nõ cõcludent eam: qt torrentẽ transit anima diligentis. ¶ Nulla tẽpestas: nullũ ꝓfundum periculum: nullus terꝛor mortis aut pęne vim charitat̃ iminuit. In his enim ꝓbamur: in his beata vita est: etiã si multis periculis inundet. ¶ Non enim frangit sapiens doloꝛibus coꝛporis: nec verat incõmodis: sed etiam in erũnis beatus manet. ¶ Neq; enim aduersa coꝛporis vitę beatę munus imminuunt: neq; de ei⁹ suauitate aliq̃d detrahunt: qt nõ in delectatione coꝛporis vitę beatitudo est: sed in conscięntia pura ab omni labe peccati: ⁊ in eius mẽte qui cognoscit: qt qõ bonũ est hoc delectat: etiã si asperũ sit: qõ aũt indecoꝛũ etiam si suaue nõ mulcet. ¶ Ergo causa bene viuendi nõ delectatio coꝛporalis: sed mẽtis prudẽtia est: nõ caro quę subiecta est passioni: sed mens qnę iudicat: qt nihil melius delectat q̃ cõsiliꝛũ honestas: ⁊ operũ pulchritudo. ¶ Ea igit beatę interpres est vitę. Melioꝛ est enim prudentia vel Cant.

arbitra passionis ꝙ passio: ꝙstantiusq; qđ iudicat ꝙ qđ iudicio subiectū est. Neq; cū fieri pōt: vt ratione sit melius qđ est irratiōnabile. ¶ Habet ergo in se remunerationez suam qui sequit iesum: ⁊ in suo affectu pz̄miū: etiā si dura sustineat: beatus tū est suis moribus: beatus ipsio periculo: sicut do minus definiuit dicens: Beati qui pſecuti- Patrb. 5. onē patiunt ꝓpter iusticiā. ¶ Est ergo beata vita in hominib⁹: sed in his scz in quib⁹ fuerit pfecta vita. ¶ Perfecta aūt vita nō sensibilis ista: sed illa rationabilis ſm tractationē rationis ⁊ mētis viuacitatē: in quo nō est portio hominis: sed pfectio: quę nō tam est in cōditione hominis ꝙ in operatione. Ea cū beatū facit. ¶ huic igit̄ viro quid est bonū: nisi ipi sibi qđ habet? Et adest ei hoc bonū: ⁊ causa ei erit futurorū bonorū. ¶ De Ecclesi. 5. hoc bono dixit salomon: Bibe aquā de tuis vasis: ⁊ de puteorum tuorū fontibus. Superfluāt tibi aquę de tuo fonte: in tuas autē platęas discurrant. Sint tibi soli cōstitutę: ⁊ nemo alien⁹ particeps sit tibi: Hōs aūt ꝙ sit tibi ꝓprius. Utere igit̄ interno bono tuo. ¶ Testimonium aūt boni huius maximum: qm̄ qui habet alia nō requirit. Quid em̄ requirat: qui inferiora despicit? Pręstantissimo aūt inhęreat: sicut scriptū est: Leru⁹ amicitię: et pullus gratiarū cōfabulęt tibi. ¶ Amicitia autē ꝓcedat te: ⁊ vna sit tecū in omni tēpore. Bona em̄ virtutū amicitia: et summi boni charitas. ¶ Nihil itaq; aliud q̄rit pfect⁹ ille: nisi solū ⁊ ꝑdarum bonū. Un- Ps. 26. de ⁊ dicit: Unā petij a dño hanc requiram: vt inhabitē in domo dñi oēs dies vitę meę: ⁊ videā delectationē dñi. ¶ Neq; vero eum tanquā angustū inopēq; fastidias: q; vn⁹ hominis velut solitaria societate ꝓtent⁹ sit. ¶ Hui⁹ em̄ amicitia circūdatus plurim⁹ erit. Abundat em̄ hmōi viro ad beatitudinē et ad possessionē boni: ⁊ ideo nihil aliud desiderat. Nihil em̄ quasi nouū expectat: q̄ omnia habet. Nihil ē em̄ boni qđ nō habeat: nec superfluis delectat sed necessarijs: ⁊ eo ipso necessario qđ nō sibi sed carni adhęrēti sibi necessariū sit: ideoq; indulget q; ab intentionis hominis ꝓposito nō discrepet: q; faciat vtraq; vnū: ⁊ recēciliet exteriorē hominē iuxta atq; interiorē deo: vt fiat in vtroq; vn⁹ spiritus. ¶ Huius igit̄ ꝓpositi vir: nec dispēdio minuit: nec aduersio frangit: nec repagulis inhibet: nec suoꝝ amissionib⁹ mœstifi catur. ¶ Ad cui⁹ informationē dicit apl̄us: Nolumus aūt ignorare vos fratres de dor- 1. Thessa. 4. mientibus: vt nō tristes sitis sicut ⁊ cęteri q̄ spem nō habent. Solat em̄ se resurrectiōis fide: ⁊ remunerationis gratia: nec recipit ea mente mœsticiā qua adhęret deo: ⁊ diuinę ꝑsentię voluptate lętat. Qui aūt cōtristatur bis: nō ſm deū cōtristatur. Qđ aūt non ſm deū: hoc plenum stulticię. ¶ A pfecto igitur abest hui⁹ mundi tristicia: quę nō ſm deum: ⁊ omnis sollicitudo corporalis erūnę. ¶ Hu iusmodi em̄ inductioni mētis atq; substantię nō annumerat habitudo corporis: ⁊ quidā exterioris vsus nature: cum simul aduersus delitias corporis: fragilitatēq; ipsius naturę orbitatis dispendia: pumeliaq: inuictus animus valeamē debeat seruare constātiā: vt corpus ipsum scindat: sensusq; eruat carnis: qui beatitudinis palmā habere desiderat: cui⁹ fructus nō in vnius portiōe sit sed in plurimarū: etsi fieri pōt omniū sit virtutū cōsortio. ¶ Relicat igit̄ pfectus incōmoda huius corporis: aut aduersa mundi: neq; sentit qui alienū ab hmōi metu ne occidant animū gerit. ¶ Nō em̄ vita pfectior: si his careat definit: sed si ista cōtemnat. Nā si ita definiret vt ea esset beata vita quę ab hmōi casibus expers vacuaq; reperiri possit: vtiq; his accedentib⁹ nō possit beat⁹ aliquis definiri. ¶ Ea igit̄ sequestrata sunt: ⁊ hoc solū in ꝑstimatione beatę vitę est requisitū: vt nō in alijs sed in possessione veri boni eius definitio teneret: qm̄ qđ habet despuit: cętera nec requirit.

¶ Nō ꝙuis sapiens delectetur sanitate corporis aut liberis: non tamen minus perfect⁹ si illa amittat: et ꝙ nulla aduersa intolerabiliter ferat: cū expolitione eoꝝ que ad formā iusti viri requirunt: Ca. VIII.

Quero nunc: vtrū sapiens delectet q sanitate corporis. ¶ Negare nō possumus: ꝙ delectetur ſm naturā: ꝛ libenter accipiat nō dolere aliquid q̄ dolere: nisi forte ꝓ christo ꝓ quo si causa poscat: et debilitatē corporis ꝓmpte accipiat: ⁊ totum corpus suum mortifferat. Idem tamē etiā ꝓpter causam fidei atq; iusticię: si desit sanitas nō afficiatur animo: neq; frangat dolore corporis: qui se pōt virtutū pfectione solari. ¶ Quero etiā vtrum delectet liberos. ¶ Huius istud abnuat: illeq; cū dur⁹ ⁊ fer-

reus: sed p̄fectus quęrit. Tamē etsi amittat liberos: nō ideo minus beat⁹: qui non ideo minus p̄fect⁹. Qō eñ p̄fectū beatū: Quin etiā si aduersa tolerat: q̄ si secūdis affluat: magis solet bmōi videri p̄fect⁹: q̄uis neq; si desint: neq; si assint extrīa cōmoda: aut corporalis lętitia decedere dcq; vtuti soleat vt accedere. Sz plęriq; tā laudi fuit toleras/se aduersa fortiter: q̄ nō inciduisse. Verū hęc specie ęstimat: nō pondere. Illud profundū: virū iustū nihil velle nisi illud solū: t p̄clarū bonū: huic soli intendere: hoc vnū in bonis ducere: nō aliud cū illo: sed solū ipsum semp desiderare: hoc delectari: cui si aliud adiungat qō delectet eum: vt est filiorū suauitas: nō illud amittitur: sed illud adiūgitur. Nō eñ nunquam accedēti ad beatitudinē quę augere nō possunt: q; plenū illud t inuiolabile manet: in qō anima sese inducit: t cui se inseruit et infudit. Manet q̄ inter aduersa t delectabilia p̄fecta virtus: neq; aduersa de p̄fectione eius quicquā minuunt: neq; delectabilia adiungūt p̄fectioni. Quid eñ est q̄ io qui ad summū ascēdit: aut dāni de caducis sentiat: aut cōmoditatis? Neq; vero (qō grauissimū apud plęrosq; habet) se miserū putauit: si in captiuitatē: vel ipse veniat: vel eius filij. Non enim intolerabiliter ferret: qō habet natura: vel qō videt dño. Denicq; iust⁹ dixit: bonum verbū qō locutus est dñs: t dixit: Fiat pax t fides in diebus meis. Nō vnq; iustus iste ezechias in filios deflexisse eum nā captiuitatis gratulabat: q̄ uolūtati dñi obuiare nō poterat: et ideo mandata eius q̄animiter suscipiebat vt seruulus. Accedit illud qō estimare poterat: posse t in captiuitate meritū eminere virtutis. Neq; eñ minus beatus hieremias in captiuitate: minus etiā daniel: minus hesdras: min⁹ beati ananias: azarias t misael: q̄ si in captiuitatē nō incidissent: eū ideo in captiuitatem ducti sint: vt p̄pło t p̄sentia in captiuitate solatia: t spem cuadēdę captiuitatis afferrēt. Perfecti est eñ viri: cōmunitatem nature sustentare animi virtute: t ad meliora addu cere: nec succūbere his quę plęriq; terribilia t formidolosa vident: sed quasi fortē militem grauissimoq; casuū sustinere icursus: cōflictus subire: t quasi puidum gubernatorem nauē in tēpestate regere: atq; occurrendo insurgentibus fluctib⁹ magis vitare naufragiū fulcando vndas q̄ declinando. Nō iste in p̄cautione pauidus: non in tormentis mollior: ne torquentē erasperet: sed quasi athleta fortis qui repetitiat verberantē. Si nō cedis certe sermonis flagello: q̄ metuenda multis tormēta despiciat dicēs: Sagittę infantū facte sunt plagę eorū: qui cū grauissimo licet dolore lucrat: nec se misere rabiē p̄beat: sed ostendat tanq̄ in laterna lumen: etiā inter asperas procellas t grauissimos flatus suam lucere nec extingui posse animi virtutē. Nō iste in suorum iniurijs mollis: nec de sepulchro sollicit⁹ sui corporis: cui sciat cęlum deberi: nō in captiuitate ciuicq; plębis abiectior: sed sicut iudex seuerus: infideliū p̄fidiam errorēq; cōdemnās: vt daniel qui sacerdotū furta p̄debat t superstitiones eorum redarguebat: ostendēs nulla veritate subnixas: sed fraudib⁹ adumbratas. Talis vir postremo est p̄fect⁹: qui nēo velit bene agere: nihilq; cuiquā accidere mali: etsi p̄ter voluntatez eius acciderit: ipse tamē de ppria voluntate nil amittit. Sed forte aliquis putet ęgritudinem atq; imbecillitatē corporis impedimēto esse ad p̄fectionis mun⁹ implendū: eo q̄ nō possint opera manuū vlla facta q̄ p̄cedere. Verū ea sibi iustus impedimēto esse non sentiet: immo etiā eum qui illa miserabiliter deflet corripiet: t quasi ignauū arguet: qō plus in corporis vsu q̄ in animi virtute constituat: q̄ ea quib⁹ seruiat desideret: cuz habeat q̄ alijs magis possit iubere: q̄ in paupertate ingemiscat: qui possit supra mundi opes esse. (Fidei eñ totus mūdus diuitiarū est) q̄ ignobilitatē deflear: qui debeat despicere regias potestates: diuitib⁹ t potentibus imperare. Hęc eñ vita iusti: q̄ etiā quas habeat facultates: cōmunes ęstimare debeat: immo etiā inopib⁹ diuidere: dispensare pauperib⁹: recidere uolūtates ppias: tenuare sumptū: adhibere parsimoniā tēperantię: sobrietatē tenere in psperis: patientiaz in aduersis: in dolore tolerantiā: magnanimitatez in periculis: sanitatis ppetuq; vota nescire: mortis iminentis terrore nō cōcuti: neq; eū p̄stantiorē putare cui fm naturā liberi: ppinqui: salubritas: lętitia: affluentia: redūdauerint: q̄ cui illa defuerint: neq; externis sęculi: sed virtutis domestice merita pensare. Illaz quoq; formā iusti esse quis abnuat vt nihil metuat: nihil reformidet:

nisi virtutis dispendia: aliorūq; vanas formidines cōprimat: quas habeant de periculorū sollicitudine: mortis timore: corporis infirmitate: vt doceat dissolui corpore: et eē cū christo multo melius: vt ostendat q; operationes nō impediunt debilitatib⁹ corporis: sed augent: neq; splendore generis aut ꝓpinquorū subsidijs aut opibus: sed bono cōmendantur affectu. ¶ Neq; eñ minus beatus helias q̄ moyses: cum alter cibi indigus: melotide vili: sine filijs: sine sumptu: sine comite: alter populi ductor: lęt⁹ sobole: succinctus potētia: diuerso genere meritū ęquale fundauerint: sicut in euāgelio declaratū est: quādo cū dño iesu in resurrectiōis gloria refulserūt. Videt eñ parēs bis quasi paribus glorię suę testibus dedisse mercedē. ¶ Nec minus beat⁹ helyseus q̄ dauid: cū alter regibus subditus: alter regali potestate ꝓdit⁹: ppheticę sanctificationis haud disparem sint adepti gratiā. ¶ Quid eñ deest ei: qui illud bonū possidet: et habet sibi semp comitē: sociūq; virtutē? ¶ In quo statu nō potentissimus? In qua paupertate nō diues? In qua generis ignobilitate nō clarus? In quo otio nō laboriosus? In q̄ debilitate nō vegetus? In qua infirmitate non fortis? In qua somni quiete ferat⁹: quē eriam quiescentē virt⁹ ppria nō relinquit? In qua solitudine nō stipatus: quē vita beata circūdat: quē vestit gratia: quē glorię amictus illustrat? ¶ Nō minus etiā otiosus q̄ cū operat beatus: nec min⁹ dormiens q̄ vigilans glorios⁹: q: minus dormięs q̄ cū vigilat incolumis et insanus est. ¶ Qñ aūt seriatus videri pōt: cui⁹ mens semp operat? Quādo autē solus: qui cū illo semp bonus
Ps. 44. est: de quo ait ꝓpheta: Replebimur in bonis domus tue? Qñ abiectus cui⁹ cōuersatio est in cęlo? Qñ nō decorus: qui ad illius decoꝝ et soli⁹ boni se cōformat similitudinē: qui etiā si membris solutus sit: tā mente se erigat? ¶ Et tanq̄ ille qui cithara canere solit⁹ si etiā dissipatā resolutio nervis et cōfractas viderit: et vlus eius interruptū abiciat cā: atq; eius numeros nō reḡat: sed voce ipse se mulceat. ¶ Sta et iste citharā corporis vitiosam tacere patiet: corde se oblectabit: bonę cōscientię recordatiōe mulcebit: diuinis oraculis et scriptis ꝓpheticis alleuiabit: suaue illud et iocundus animo tenens: mente cōplectens cui nihil triste possit accidere: cū semp ei diuinę ꝓsentię aspiret gratia: et ipse sibi adsit sūma animi tranquillitate ꝓfusus.

¶ Sancti Ambrosij epi liber ꝓm⁹ de fcō Jacob et vita beata explicit.

¶ Capitulorū libri secūdi de sancto iacob et vitā beata sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Post primationē huius libri ad superiorē: quēadmodū iacob beat⁹ fuerit etiā cū patriā relinqueret. Ac de definitione beati: Et ex hoc q̄ sancto iacob nihil honoris q̄ ad meritū dignitatis spectant: defuerit. Ca. I.

De ereuctatione parentū sancti iacob: q: iuniorem filiū seniori ꝓtulerint: simulq; de cautela parentū circa filios obseruanda. Et quali affectu isaac et rebecca ō filios certauerint. Qua ratione etiā iacob vicerit: ac de cōmendabili mysterio eorū quę circa benedictionē ipsi⁹ facta sunt. Ca. II.

Quid significet q̄ celebrata benedictione postea senior frater aduenerit: et vt ipse benedicere cogendo elicuerit et impetrauerit. Cur preterea ea cōditione vt fratri suo seruiret. Ca. III.

De ortu iuidię et minitatione esau q̄ fratrem occideret: et quēadmodū ꝓuidendū sit ne parricidium sequatur: ac de ꝓfectione iacob ad laban. Ca. IIII.

De vitatione iacob apud laban: et ob id in inuidiā vocati: ac de diuina iussione vt in terram suam reuertat. Qualis ꝓterea vir iustus esse debeat: si inuidia fuerit exorta. Quid deniq; significet inquisitio laban: et nihil sui apud iacob inuētio. Et ex hoc de beati iacob excellēti cōmēdatione. Ca. V.

Quid significet q̄ ꝓficiscenti iacob: angeli dei occurrerūt. Quid sibi etiam velit q̄ ipse fratri occurrēs septies in terra adorauerit. Quid deniq; q̄ petitur⁹ a fratre ꝓrogatā in castris dormierit. Ca. VI.

De lucta iacob cū deo: et quid sit luctari cū deo. Qua ratione etiā claudicauerit. De vindicta quoq; filiorū ei⁹ in alienigenas ꝓpter sororis deflorationē: et ipsius iacob mansuetudine atq; clemētia. De rēsponso ꝓterea diuino sibi dato vt exurgeret et ascēderet in locū bethel. Ca. VII.

De comendabili sancti iacob senectute: futurarūq; ac dubiarū rerum: finis quoq; vitę suę ꝓuidentia: atq; agendorum dispositione. Ca. VIII.

Qua ratione sanct⁹ iacob cū in ipsis mortl. esset diebus merito ꝓdicandus fuerit beatus: multiplicisq; eius laude ꝑsertim in patriarchaꝝ benedictione. Q̄ ꝓterea neq; ioseph: neq; elias: neq; hieremias: neq; daniel: neq; mater machabęoꝝ cū filijs: negandi sunt fuisse beati: licet grauia sustinuerint supplicia. Ca. IX.

Quantę lauchs fuerit sacerdotiꝫ sacerdos eleazarus in supplicioꝝ cōstanti tolerationę. Q̄q; ideo nō minus sed magis fuerit beatus. Ca. X.

De admirabili patientia ac fortitudine septē fratrū machabęoꝝ: quibus mater octaua addita fuit: qui suis supplicijs meritiꝫ beatę vitę acquisierūt. Ca. XI.

De singulari beatę illius matris septē filiorum cōmendatione. Ca. XII.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi de sancto Jacob ⁊ vita beata liber secundus: In quo clarorū virorū demōstrat exemplis: beatitudinē vite in sumis periculis non solū nō amitti sed ⁊ acq̄ri posse: feliciter incipit.

Post continuationē huius libri ad superiora: quēadmodum iacob beatus fuerit etiā cum patriam relinqueret. Aq; de definitione beati: Et er hoc q; sancto iacob nihil horum quę ad meritum beatitudinis spectant: defuerit. Ca. I.

Superiore libro de virtutū ꝓceptis disputauimus: Sequēti clarorū virorum vtamur exemplis: q̄ in summis periculis positi: beatitudinē vitę nō amiserunt: sed potius acquisierūt. An nō beatus iacob etiā cū patriā relinqueret? Immo plane beatus: q̄ dura exilij suscepit: vt fratris mitigaret iracundiam. Nā si beatus est qui peccatū declinat: vtiq; negari beatus esse nō potest: q̄ alterius culpā leuat: crimen auertit. Paratum itaq; parricidiū declinauit exilio voluntario: eoq; facto sibi salutē quęsiuit: fratri innocentiā donauit. Merito itaq; eum diuina vbiq; comitata est gratia: vt et cum decuit beatę vitę mun⁹ acquireret. Di[illegible] cū futuroꝝ mysteria: ⁊ diuina audiebat oracula. Bonus in somno operari⁹: et in pauptate diues: qui mercēnarię vitę munere: ⁊ patrimoniū ⁊ cōiugiū eodem paruit officio. Idē fraterni affectus recōciliato: egregi⁹ certauit muneribꝰ ⁊ obsequijs: vt indignationē omnē excluderet: dolorem offensionis auerteret: ostendēs se minorem exilio nō fuisse: qui posset largiri quę nō acceperat. Sed minus ad inferiora ꝓpero: ⁊ vtilia transcurro: cū prius definiendum sit: quid sit beat⁹. Scriptū est enī: Beat⁹ vir qui nō abiit in cōsilio impioꝝ: ⁊ in via peccatoꝝ nō stetit: ⁊ in cathedra pestilentię nō sedit. Hoc scriptura significāte: cū beatū esse: qui tela ꝑfidoꝝ consortio tēperauerit. (Ea est enī impietas auctorē vitę ⁊ parentē quendā salutis nō recognoscere) vel in peccato nō mānerit: vel in luxuria atq; lasciuia nō ꝑseuerauerit. Ipsuꝫ quoq; in lege dñi die ac nocte meditantē: fore tanq; lignū qō dabit fructū in tempore suo. Superiora merita sunt ꝓmiꝰ: hoc meritoꝝ ꝓmiū. Quid horū quę ad meritū beatitudinis spectant defuit sancto iacob: qui tantū abfuit a ꝑfidoꝝ consortijs: vt ex eo fidelis populus nomē acciperet: israel dict⁹: eo q̄ deū mentis interne oculis intueret: peccati abstinens: a luxurię omnis cubitate sobrius: vt dura laboꝝ absorbuerit: ocy secura negleperit? Nōne pulchre ⁊ vere de hoc dicitur est: qō ⁊ hic fructū dabit in tēpore suo: de quo scriptū est: Ecce odor filij mei tanq; odor agri pleni? Erat enī perfectus in omni flore virtutū: ⁊ sacrę benedictionis atq; celestis redolebat gratiā. Ipse est enī ager quē benedixit dñs: nō iste terrenus aut horridus: filuis adhuc fragosus torrētibus: aut palustris pigritijs aquis: aut ieiunus frumentis: aut inutilis vitibus: aut inficida glarea saxosus: aut iniulcus ⁊ aridus siccitate: aut sanguine madidus: aut sentibus inculcus: sed ille ager de quo dicit ecclesia in canticis: Adiurauī vos filię hierusalē in virtutibus ⁊ fortitudinibꝰ agri. Hic namq; est ager: de quo ⁊ dñs ait: Et species agri mei est. In hoc agro vua illa reperit: quę expressa sanguinē fudit: ⁊ mundū diluit. In hoc agro est ficus illa: sub qua sancti requiescēt spiritalis gratię suauitate recreati. In hoc agro est oliua illa fructifera: dominicę fluens pacis vnguentū. In hoc agro florēt malogranata: quę plurimos fructꝰ vno

Pō. 1.

Gen. 27.

Cant. 2.

fidei munimine tegunt: ⁊ quodã fouẽt charitatis amplexu. ¶ Hoc igit fructus redolebat iacob: qui deũ p̃ pericula sequebatur: ⁊ tutum se eius vbiq; deductione credebat. ¶ Nam licet dulcis ⁊ suauis odor sit agri: qz est odor nature: tamẽ in sancto patriarcha virtutũ spirabat gratia. ¶ Cõtinens erat parsimonia: qui cibũ sibi paratũ nõ expetiuit: sed petenti fratri sine oblatione cõcessit: a quo patriarchalis benedictionis accepit. ¶ Pius erga parẽtes: vt p̃ferri germano seniori materno mereret: ⁊ paterne benedictionis munere sacraretur. ¶ religiosus vt fratrẽ recusaret ledere. ¶ verecũdus vt patrẽ timeret fallere. ¶ honorifice: vt matri qõ iubebat nõ posset negare.

¶ De excusatione parentũ sancti iacob: qz iuniorẽ filium seniori p̃tulerint: simulq; de cautela parentũ circa filios obseruanda. Et quali affectu isaac ⁊ rebecca de filiis certauerint. Qua ratione etiaz iacob vicerit: ac de cõmendabili mysterio eorum que circa benedictionem ipsius facta sunt: Ca. ii.

Sed nec parentes nobis inexcusati relinquẽdi sunt: qz iuniorem filium seniori p̃tulerunt. ¶ Simul cauendum ne quis eorũ dũ intendit exemplo: vnã intra filios habeat iudiciũ: vt alterum diligendum putet: alterũ postpabendum. ¶ Hinc enĩ excitant odia fraterna: ⁊ de pecunie vilis incremẽto: facinus parricidale cõponitur. Cadez fouet plem mensura pietatis. ¶ Esto tamẽ vt aliquid sibi amplius circa blandiorẽ aut similiorẽ rapiat affectũ: par debet circa omnes esse forma iusticie. Plus cõfertur dilecto cui fratrum amor quẽritur: plus autẽ adimitur ei qui p̃lationis iniuste oneratur inuidia. ¶ Hinc etiam esau q̃ fratrem suũ occideret: nec fraterna cuz germanitas: nec parentũ reuerentia a parricidali furore reuocabat: ⁊ dolebat sibi benedictionẽ esse p̃reptam. Cuius vtiq; lingũ se mansuetudine debebat pbare nõ scelere. ¶ Sed ⁊ rebecca nõ quasi filiũ filio: sed quasi iustũ p̃ferebat iniusto. Etenĩ apud matrem pia mysteriũ pignori p̃ponderabat: illum non tam fratri p̃ferebat q̃ offerebat dño: quẽ sciebat collatum sibi munus posse seruare: in quo ⁊ alteri cõsulebat: quẽ diuine fabducebat offensis: ne grauiore implicaret reatu: si acceptẽ gratiam benedictionis amitteret. ¶ Accipe tamẽ bonũ certamen inter parẽtes. Mater deferat affectũ: pater iudiciuz: mater circa iuniorẽ teneru pietate p̃pẽdat: pater circa seniorẽ naturã honorificẽtie seruet. Hic magis honoret: illa pl9 diligat. Dũ singuli singulos foueãt: nõ in vnum vterq; cõspirent: defraudent alterũ. Fiat equitas inter diuersa certamina: ⁊ disparib9 studijs par vtriq; atq; equalis parentũ amor: ⁊ gratia cõferatur: cõpenset alter: qõ alter immiuit. ¶ Sic pio affectu isaac patriarcha et sancta rebecca certabant: vt neutrũ inferiorem facerent: sed vtrũq; equalẽ. ¶ Vicit tamen ille qui p̃ferebatur oraculo: vicit impietas tarditatẽ: mansuetudo duritiã. Duz alter venatu aspero predã quẽrit agrestem: hic mitiũ cibos morum: hic domesticã gratiam: hic tenere mansuetudinis atq; pietatis pio pri dulces epulas ministrauit. Plus placet in animis quicquid occurrerit: q̃ hoc quid affectatũ putaueris deferendũ. ¶ Accessit ad oues iacob: ⁊ attulit innocẽtie partus: vel sacre ppbetie munera: quia patriarche cibum nullus credidit dulcedinem esse q̃ christum: qui sicut ouis ad occisionẽ ductus est: ⁊ sicut agnus ad victimã. Hunc publico parenti vel populo cuius typum gerebat cibum vtilẽ iudicabat: quo futura erat remissio peccatorũ. ¶ Ideo stolã accepit fratris sui: quia senili p̃stabat sapiẽtia. ¶ Ideo iunior frater seniorez fratrẽ exuit: quia fidei emicuit dignitate. Hanc stolam ecclesie typo rebecca p̃tulit: ⁊ dedit filio iunioi stolã veteris testamenti: stolam ppheticam ⁊ sacerdotalem: stolã illam regalẽ dauiticã: stolam salomonis: ezechie ⁊ iosie regum: ⁊ dedit populo christiano qui vti amictu sciret accepto: quoniã populus iudeorũ eam sine vsu habebat: ⁊ ppnios nesciebat ornatus. Isa. 53.

¶ Jacebat hec stola in vmbra abiecta atq; negletta. Obscurabatur enĩ tenebrosa impietatis caligine: nec in angusto corde populi iudaici latius poterat explicari. ¶ Induit eam christianus populus et refulsit: illuminauit eam fide claritate ⁊ piorum luce factorũ. ¶ Agnouit isaac notũ odorẽ generis sui: recognouit stolam scripture veteris: sed vocẽ plebis veteris nõ recognouit: ⁊ ideo cognouit esse mutatam. ¶ Manet enĩ hodie stola eadez: sed populi deuotionis ea nota cepit esse p̃stantio. ¶ Laberito dixit: Ecce Gen. 27.

quidē vox iacob: manus aūt manus esau. Et odoratus est odorē vestimentoū. ¶ Et fortasse illud est: quia nō operib⁹ iustificamur sed fide: quoniam carnalis infirmitas operibus impedimēto est: sed fides caritas factorum obumbrat errorē: quę merck veniam delictorum.

¶ Quid significet q celebrata benedictione postea senior frater aduenerit: t vt ipse benediceret cogēdo elicuerit t impetrauerit. Cur p̄terea ea cōditione vt fratri suo seruiret: Ca. iii.

Celebrata benedictione: postea senior frater aduenit. ¶ Quo declarak prius ecclesię regnū q̄ synagoge in p̄destinatione dictū: sed subintrasse synagogā vt supabundaret peccatū: t cū superabūdasset peccatū supabundaret t gratia: simul clareret impiorū multē regni celestis candidatū esse debere: vt p̄ripiat benedictionē: t p̄rogatiuā suę cōmendationis vsurpet. ¶ Unde nō est notat⁹ a patre iunior filius: sed laudat⁹. Gen. 27. Nō ait isaac: Frater tuus veniēs cū dolo accepit benedictionē tuam. (Bona enī vbi irrephensibilis est rapina: ir Matth. 21. repḥensilis aūt rapina pietatis: q; a diebus iohannis regnū celorū cogitur: t cogētes diripiunt illud. Festinātes autē fratres pascha celebrabāt: qui festinātes manducabant agnū nō demorātes: t fratrem beniamin sanct⁹ ioseph pię cōmento fraudis accersiuit t tenuit. Et ipse cū vt bñdiceret cogendo elicuit t impetrauit: sed cū benedicti onē quę cū supiore cōgrueret t p̄uenire: vt seruiret fratri suo. ¶ Etenī q̄ impare nō poterat t alteruz regere: seruire debebat: vt a paudētiore regeret. ¶ Recte enī fuit sancti patriarchę vt filiū suū degeneri cōditione seruitutis addiceret: sed vt bon⁹ pater cū duos haberet filios: vnū intēperantē: prudentē t sobriū alterū: vtriq; cōsuleret. Intēperāti p̄fecit sobriū: t insipientē prudēti statuit obedire: q; insipiēs nō pōt volūtar⁹ virtutis esse discipul⁹: nec pseuerare in studio: Eccl. 27. q; stult⁹ sicut luna mutak: meritoq; ei libertatez ꝓpriā negauit arbitriū: ne velut nauis in fluctib⁹ sine gubernatore fluitaret: ꝓ subdidit eū fratri: sm q̄ scriptū est: Seruit enī Prouer. 11. imprudens prudēti. ¶ Recte ḡ eū subdidit: vt regētis impio suū meliorat affectū. Jō Gen. 27. ait: Sup gladiū tuum vives: t seruies fratri tuo. Dira enī est pietas crudelitatis: t mansuetudo duris moribus p̄stat. ¶ Seruit ois q̄ auctoritatē purę nō habet cōscientię: seruit quicūq; vel metu frangit: vel delectatione irretit: vel cupiditatib⁹ ducit: vel indignatione exasperat: vel mgrore deiicit. Seruilis enī est ois passio: qm̄ qui facit peccatū seru⁹ Joh. 8. est peccati: t qō pena ē: multoq; seru⁹ est: q̄ subiect⁹ est vitijs multis. Sed ois addixit: vt seruitio ei exire vix liceat. ¶ At vero ille qui volūtatis suę arbiter est: iudex ꝓ filij: interpres arbitrij: q̄ coercet corporeę appetentiā passionis: q̄ ea quę agit bā agit: bā autē agens recte agit: t qui recte agit inculpate t irrephensibiliter agit: habēs suorū actuū ptātem: is ꝓfecto liber est. Nā qui oia prudēter agit: t ita viuit vt vult: is solus est liber. Nō cōdito fortuitū seruū facit: sed ꝓbrosa insipiēta. ¶ Deniq; famulus prudēs regit dños stultos: t ꝓbi serui dñis fęnerabunt. Quid fęnerabūt: Nō vtiq; pecuniaz Deut. 2. sed sapientiā: sicut t lex dicit: Fęnerabis gētibus multis: tu aūt mutuum nō accipies. ¶ Fęnerabit iudex ꝓfecto diuinę legis oraculā. Sed q: ipse legis mysteria videre non potuit: t q̄ habebat nescuit oracula: q̄ litterā fęnerabat gentib⁹: nūc ab his spiritalis doctrinę gratiā mutuak: meritoq; subiect⁹ est seruituti: qm̄ qui mutuak seru⁹ est: quasi addict⁹ fęnori creditoris: q̄ aūt piz doctrinę fenus imptit: is est princeps: sicut lex dicit: Princeps eris gentiū multarū: tibi aūt pri- Iudic. ceps et ipsis nō erit. Princeps enī ē q̄ regit qui t habet sapiētię principatū: quez habuit plus iudęor. Sed qm̄ qō docebat seruare nō potuit: debet discere qō docere nescuit.

¶ Hoc est igit qō ait patriarcha isaac: Seruies fratri tuo. ¶ Erit aūt cū depositeris et Gen. 27. solueris iugū illi⁹ a collo tuo: significās duos futuros ꝓpos: vnū ancille filiū: alterū liberę. Seruit aūt ysa: libera ē gratia: cumq; ꝓsm qui litterę intēdit tādiu seruū fore: q̄ dia spiritalis doctrinę sequak iterpḥē. Tūc q̄ illud futurū: qō apō ait: Et reliquię sal- Ro. 9. uę fiant sm electionē gratię. Seruies ḡ fratri tuo: sed tūc sentries seruitutis ꝓfectū: cū volūtar⁹ poti⁹ q̄ coact⁹ obedire cępis fri.

¶ De ortu iudie t minitatiōe esau q̄ fratrem occideret: t quemadmodum putiendū sit ne parricidium sequatur: ac de ꝓfectione iacob ad laban: Ca. iiii.

Hinc orta est inuidia: ⁊ minitabatur esau: q̄ post obitū p̄is fratrē occideret. Sz si id acciderit dicam⁹ ad rebeccā: quēadmodū puidendū sit: ne inuidia iracundiā excitet: iracūdia in parricidiū pruat. Veniat rebecca: hoc est: induak patiētia: bona custos innocētiq̄ suadeat vt irē locū dem⁹. Cōcedamus aliq̄ longi⁹: donec tēpore indignatio molliak: offensioni surrepat obliuio. Itaq̄ patiētia nec exiliū reformidat: sed ipigre suscipit: nō tā vt periculū salutis: q̄ vt incēnuū sceler⁹ declinet. Alioquin q̄ pia abesse sibi dilectissimū filiū tolerat plus ei collatura quē lesit: vnicq̄ tū cōsulens vt alterū imunē a periculo: alterū integrū p̄staret a crimine. Audiuim⁹ q̄d eo⁹ poreis ebria cupiditatib⁹ intēperantia locuta sit: ꝓsideremus q̄d vera virt⁹ agat. Nihil requirit nisi dei gratiā: soluq̄ illud ⁊ sūmū bonū sequit: solo eo ꝓtēta est a quo accepimus ola: ipsi aūt nihil cōferim⁹: qr nullo indiget
Ps. 15. sicut ait dauid: Dixi dño de⁹ me⁹ es tu: q̄m bonoꝝ meoꝝ nō indiges. Quo enī indiget qui abūdat oibus: ⁊ nobis largit vniuersa: ola sine defectu ministrat? Et ꝓfectus est iacob ⁊ dormiuit: qō ē quieti animi idicū: ⁊ vidit angelos dei ascēdentes ⁊ descēdentes: hoc est: cheliū p̄uidit in terris: ad quez angeloꝝ caterua descēdit atq̄ ascēdit: obsequiū ꝓpō dño pio ꝓbitura seruitio. Et venit ad puteuꝫ vt biberet de suis vasis: ⁊ de puteoꝝ suoꝝ fontib⁹: ⁊ supfluerent ei aquę de suo fonte. Fons enī vitę est in manibus iusti. Et venit ad laban: ⁊ oues ei⁹ pauit. Iniq̄tas incomitata residet: sapiētia regendi officiū nō omittit: nescit vel alienis vacare: nescat exul esse in peginnis. Quō enī exul quę vbiq̄ suū seruat: ⁊ in se habet qō possidet? Quasi mercēnari⁹ ingredit iustus: et recto⁹ est. Qui sibi gregē multarū p̄stantiū eq̄ virtutū splendore fulgentē: euangelicę p̄dicationis ministerio colligebat: vt petuturis ouib⁹ virgā stor: acinā ⁊ nucinā: ⁊ de platano ꝓponeret inuentis: q̄ cupiscentes beatissimę trinitatis ꝓfigurata mysteria: haud quaq̄ decolores sęt⁹ pię mētis cōceptione formarēt. Bonę oues quę bonoꝝ part⁹ operū fidei sacrę nō degenere⁹ eduerūt. Per storacē significat incēsū ⁊ sacrificiū vesperti nū: qō deo p̄i defert in psalmo. Per nucinā virgā sacerdotale christo munus defert. Hęc enī virga aaron quę reposita floruit: q̄ sacerdotalis gratia sanctificationis emicuit. Per platanū spiritalis fruct⁹ significa ē vbertas: q: arbori huic vitis annexa: vt q̄ eius lata consortia partus sese vbere⁹ fundant. Siquidē dñice munera passionis remissionēq̄ omnium peccatoꝝ adiuncta spiritus gratia dare cōsueuit.

De ditatione iacob apud laban: ⁊ od id in inuidia vocati: ac de diuina iussione vt in terram suā reuertat. Qualis ꝓterea vir iust⁹ esse debeat: si inuidia fuerit exorta. Quid denicq̄ significet inquisitio laban: ⁊ nihil sit apud iacob inuentū. Et er hoc de beati iacob excellenti cōmendatione: Ca. v.

Hs itaq̄ vt scriptura dicit: diues factus est valde: bonū gregē nutriēs ꝓpō: quē fidei titulo ⁊ varietate virtutū nobilitabat insignib⁹. Itaq̄ nec sibi videbat anguste: cēsu fidei opim⁹: ⁊ labe filio⁹: vt opulentissim⁹ in inuidiā vocabat: q̄ suum gregē alieni gregis accessiōe cumulasset. Et dixit ei de⁹: Reuertē in terrā p̄is tui: ⁊ i gētē tuā: ⁊ ego ero tecū: cūctēs nihil ei deesse cui adesset oim plenitudo: hoc solū admirare ꝓfecto: in hoc ꝓstare ola: ⁊ oia ad ipsuꝫ referri: nihil ei nouū: nihil supfluū necessariū: cui pax fida supeteret: p quā recōciliaret q̄ primo fuerant discrepita. Hec mirū si pacē haberet: qui colūnā statuerat et vituerat deo: q̄ est ecclesia. Colūna enī ⁊ firmamētū dicta est veritatis. Hā vagit: qui in christuꝫ fidei: in paupes miscōis fundit vngūctum.
Gen. 31. Huc ꝓsideremus q̄lis vir iust⁹ esse debeat si inuidia fuerit exorta. Primū vt declinet eā: melio⁹ est enī sine lite abire q̄ residere cū iurgio. Deinde vt talia possideat: q̄ secuꝫ auferre possit: vt in nullo teneri ab aduersario possit obnoxi⁹: ꝙ dicat: Cognosce siquid tuū ē apud me. Et q̄siuit laban: ⁊ nihil suū inuenit apud iacob. Abunda⁹ vir ⁊ vere beat⁹: q̄ nihil potuit suū amittere: nihil alienū bē: ō est: nihil min⁹ bē: nihil supfluū. Itaq̄ ille ꝓfect⁹ est: cui nihil deest: iust⁹ cui nihil sup̄ est. Hoc enī est iusticię tenere mēsuram.
Quāta virt⁹: cui societas lucrū dabat: nō irrogabat dispēdiū. Hoc est ꝓfectō cōtrahēte sibi cōmodi plurimū dare: nihil afferre icōmodi. Denicq̄ id q̄ nocere cupiebat: inanē cū nō potuit dimittere. Sapiens enī nūq̄ inanis ē: ꝙ in se habēs amictū puden-

Job.29. tic: qui pōt dicere: Justiciā induebam: ⁊ vestiebam iudicium: sicut dixit Iob. Hāc hec mētis sunt interna velamina: quę nemo alius possit auferre: nisi cum aliquē sua culpa despoliat. ¶ Denicq sic despoliat⁹ adam: nudus inuentus est. ¶ At vero ioseph etiā vestimento exteriore relicto: nudus nō erat: q̄ salua habebat indumēta virtutis. ¶ Hanc ergo inanis sapiēs. Hā quomō inanis: qui de plenitudine christi accipit: ⁊ seruat acceptum? ¶ Quō inanis: cuius repleta est anima: quę acceptę gratię vestimēta custodit? ¶ Illud metuendū est: ne quis innocētię velamen amittat: ne impij sacrilegę p̄secutionis intentione terminos iusticię p̄tergressi: vestimentū animę ac mentis eripiant. Qō nō accidit: nisi prius aliquē vox suę iniquiPs.7. tatis exuerit. Unde ⁊ dauid dicat: Si est iniquitas in manibus meis: decidā merito ab inimicis meis inanis: p̄sequat inimic⁹ aiam meā ⁊ cōprehēdat. ¶ Nemo ergo ex inimicis pōt tuam animā cōprehendere: nisi pri⁹ inanis fuerit effecta. ¶ Noli igit metuere eos qui possunt auri argentiq cōpilare thesauros: Isti tibi nihil auferūt. Hoc em̄ auferūt q̄ nō habebas: hoc auferunt q̄ possidere nō poteras: hoc auferunt quod nō ornabat animā tuā sed onerabat: hoc auferūt q̄ nō locupletabat cor tuū: ꝑ potius deprimebat.
Matth.6. Ubi em̄ fuerit thesaurus tuus: ibi erit ⁊ cor tuū: Sicut audisti: legisti bodie. Multi serū portarū suarum includunt aurum suum: ad hoc vectibus ⁊ claustris suis credūt: Multi vigiles adhibent: sed ipsi quoq plus ipsos solēt timere custodes: Multi defenso auro incubant: aurum eorū sub terra: ⁊ cor eorum sub terra. Caue ꝗ ne ⁊ tu cor tuū terrę viu⁹ insodias. Nō ergo auri isti⁹ metuēdi fures. ¶ Ille tibi cauēdus est generator: qui substātiam animę tue scrutat: si qua peccati grauioꝛ ira cōtraxerit: qui cor tuum includit solo: qui animā tuam eo cespite obruit quo aurum terueris: qui mentē tuam centesimarum incuruat thesauris: ⁊ graui cōdit sepulchro de quo nullus resurgit. ¶ Sequere sanctum iacob: qui neq̄ de alienis vitijs quicq̄ habebat: neq̄ suarū virtutū erat inanis ⁊ vacuus: qui erat iusticię fructu repletus. Sed hec moralia. ¶ Illud mysticū: q̄ venit ad eū laban: hoc est: declinat⁹: qui ⁊ sarbanas trās-
2.Cor.11. figurat se in angelum lucis: ⁊ cepit ab eo sua
Gen.31. requirere. ¶ Respondit ei iacob: Cognosce

siquid est tuorū apud me: hoc est: nihil tuorum habeo. Cugere siquid agnoscis vitioꝝ tuorum ⁊ criminū. Nihil mecū abstuli: fraudium tuarum dereliqui cōsortia: illa nō habeo: omnia tua tanq̄ cōtagiū refugi. ¶ Et quęsiuit laban: ⁊ nihil suū reperit. ¶ Et beatus vir: in quo inimic⁹ nihil inuenit q̄ suum posset dicere: in quo diabolus nihil offendit: q̄ suū agnoscere. Impossibile videbat illud ut homine: sed typum gerebat eius qui dixit in euāgelio: Uenit hui⁹ mū- Joh.14.
di princeps: ⁊ in me inuenit nihil. Nihil est em̄ quicquid est diaboli: q̄ nullā potest habere ꝑpetuitatē atq̄ substantiā. ¶ Ipse aūt est qui ꝓfigurabat in iacob: dūs ieiuus spon suo duorum cōiugioꝝ: hoc est: quidē legis ⁊ gratię: qui virginē rachel ante dilexit: ⁊ p̄destinatā sibi in cōiugium pio amore affectauit. Sed qm̄ alia tanq̄ lex subintrauit: et oculis infirmior obrepsit tanq̄ synagoga: quę mentis ęcitate christū videre nō potuit. Supabundauit gratia sancte rachel: quę supra primū: illud est experta cōiugiū: quę ecclesię principatū futurum iam tunc nominis sui interpretatione signabat. ¶ Beata rachel quę abstulit opprobriū suo partu. Beata rachel quę abscondit cultus erroresq̄ gētiliū: quę simulacra eorū plena esse immunditię declarauit. ¶ Nemo credat paternę pietatis lesam esse reuerentiā: q̄ stante patre
Matth.10. sedit: qm̄ scriptū est: Qui plus diligit patrē aut matrē q̄ me: nō est me dign⁹. Ubi causa agebatur religionis: fides debuit habere sedē iudicij: ⁊ quasi rea stare ꝑfidia.

¶ Quid significet q̄ ꝑficiscenti iacob: angeli dei occurrerūt. Quid sibi etiā velit q̄ ipse fratri occurrens septies in terra adorauerit. Quid deniq̄ q̄ petitur⁹ a fratre ꝓcordia in castris dominuerit: Ca. VI.

Hec eousq̄ ꝓbata sunt: vt ꝑficiscenti iacob scō: angeli dei occurrerēt. Deniq̄ vidit castra dei aplicātia: ⁊ ait: Castra dei hec sunt. ¶ Perfectus enim Gen.32.
⁊ fidelibus diuina solēt adesse ꝓfidia. Perfectus autē qui cogitabat de reconciliatione fraterna: ita vt humilitate eā inuitaret: officijs acquireret: muneribus quoq̄ emēdam putaret. ¶ Occurrit itaq̄ fratri cum vxoribus ⁊ pignoribus suis: vt etiam si ipse indignaretur necessitudinis obsequijs inflecteret. ¶ Et adorauit septies in terra. ¶ Quid

sibi istud vult esse? Lex dicit: Dñm deū tuū adorabis: ⁊ ipsi soli seruies: ⁊ hic adorat intemperantes: iracundū: minantē parricidale flagitiū. An terrā adorauit: illā būano cruore cōcretā: serpentiū infusam venenis: aut ieiuna infelicē glarea: aut durio atq; asperi inhorrentē cautibus? Quid sibi etiā vult q̄ septies adorauit? Queret solutio: nisi illud occurreret: q̄ petro interroganti in cuāgelio: Si frater me⁹ in me peccauerit: quoties dimittam ei: vsq; septies: respōdit dñs ihesus: Nō solū septies: sed vsq; septuagies septies. Hoc igit̄ ꝓphetico spiritu sanctus patriarcha ſignificat: in aduenientē respiciens: qui nō solū vsq; septies: sed etiā septuagies septies veniā fratri latari iuberet: vt ei⁹ cōtemplatione cōuent⁹ esau: iniuriā quā se accepisse putabat remitteret fratri: ⁊ q̄ntus ihesus in gratiā rediret: q; ꝓpterea carnē susceperuus erat dñs iesus: ⁊ venturꝰ in terras: vt multiplicatū nobis donaret veniaz delictoꝝ. Deniq; petitur⁹ a fratre cōcordiā: dormiuit in castris. Perfecta virt⁹: habet q̄etio tranquillitatē ⁊ stabilitatē. Ideo dñs donū suū ꝓfectoribꝰ reseruauit dicēs: Joh.14. Pacē meā relinquo vobis: pacē meā do vobis. Perfectoꝝ est enī: nō facile mūdanis moueri: nō turbari metu: nō exagitari suspitione: nō terrore cōcuti: nō dolore vexari: ꝙ quasi in littore tutissimo aduersum insurgēteo fluctus ſeculariū ꝓcellarū mentē immobilē fida stantē placidare. Hoc firmamētum christianis mētibus christ⁹ inuexit: pacem internā inuehens animis ꝓbatoꝝ: vt nō turbet cor nostr̄: neq; exagitet animus.

Hanc pacē sup omnē mentē esse apls doPhil.4. ctor asserit dicens: Et pax dei q̄ exuperat oēm mentē: custodiat corda vestra ⁊ sensus in christo iesu. Fructus itaq; pacis est: nō perturbari in pectore. Deniq; vita iusti q̄eta est: iniust⁹ aūt inquietudinis ⁊ perturbationis plen⁹ est. Itaq; amplius suis suspitionibus affligit impi⁹: q̄ alienis plerīq; verberibus: maioresq; vibices vulnerū in ei⁹ animo sunt: q̄ in eoꝝ corpore qui ab alijs verberant. Grande est intra se aliquē tranquillū esse ⁊ sibi cōuenire. Foris pax aut imperatoris sollicita ꝓuidentia: aut manu militū ꝓtect⁹: aut bello ꝓspero cedit euentu: aut intermissiōe aliqua barbaroꝝ si in se hostili motu arma puertant. In ea pace nulla nra virtus: sed ductus est. Certe gloria pacis, illius ad imperatorē refert: isti⁹ pacis fruct⁹ in nobis est: quę est in mēbris singulorum: quę tenet affectib⁹. Istius pacis maior est fruct⁹: quo spiritalis nequitię tēptamenta: q̄ quo arma hostilia repellunt. Ista pax sublimior quę corporalū passionū excludit illecebras: turbationesq; mitigat: q̄ ea quę barbaricos sedat incursus. Plus est enī claso intra te hosti resistere: q̄ remoto.

De lucta iacob cū deo: ⁊ quid sit luctari cū deo. Qua rōne etiā claudicauerit. De vindicta quoq; filioru eius in alienigenas ꝓpter sororis defloratione: ⁊ ipsius iacob mansuetudine atq; clemētia. De resposo ꝓtexerca diuino sibi dato vt erurgeret ⁊ ascenderet in locum bethel: Ca. VII.

Itaq; iacob qui cor suū ab omni simultate mundanerat: vt pacificum affectū gereret: postq; ꝓcedunt oia sua sol⁹ remāsit: ⁊ luctat⁹ est cū deo. Quicūq; enī ſcalaria negligit: ad imaginē simulitudinēq; dei ꝓpi⁹ accedit. Quid est enī luctari cū deo: nisi virtutis succedere certamen: ⁊ cū superiore cōgredi: potioreq; cęteris imitatorē fieri dei? Et q̄ insuperabilis erat fides eius atq; deuotio: secreta ei mysteria dñs reuelabat: tangēs latitudines remotioreiꝰ: eo q̄ ex eius erat generatione dñs iesus oriūdus ex virgine: q̄ deo nec impar nec inęqualis esset: cui⁹ crucē obstupefactis ſgnoris latitudo ſignabat: eo q̄ diffusa p̄uniuersū mundū remissiōe peccati salutaris foret oibus: qui stupore sui corporis ac sudore resurrectionē tribueret defuncto. Dñs non immerito exort⁹ est sol sancto iacob: cui⁹ generi crux dñi saluatoris illuxit: simul q̄ solei ortū iustic̄: qui deū cernit: q̄ ipse est lumē ęternū. Claudicauit aūt iacob a femore suo. Propter hoc nō māducant hodieq; filij israel nerui. Utinā māducassent ⁊ credidissent. Sed q̄ nō erant facturi voluntatē dei: ideo nō māducauerūt. Sunt ⁊ qui ita accipiant: q̄ ideo claudicauerit ab vno femore iacob: q̄ duobus populis ex ei⁹ generatione manātibus: vnius stupor in tūc circa fidei gratiā declarabatur futurus. Ip̄se est ꝙ populus qui stupore pfidię claudicauit. Deniq; nō multo post reuelationem istiusmodi: cū esset ab alienigenę filio: dina filia iacob defloratę virginitatis pudore te-

merata: fratres eiº qui nō intellexerūt mysterij: alienigenas qui societatē p cōiunctionē generis offerebant vindictę studio peremerunt. ¶ Jacob aūt qui morali mānsuetudine clementiā diligebat: vel mystico spiritu sacramēti regenerādę ex gentib⁹ p̄uidebat ecclesię: inuitº t volēter scenā illam exactę vltionis accepit. ¶ Tūc ppheta annūciādū dñi iesu: responsum diuinū est datū: Exurgens ascēde in locū bethel: hoc est: in domū panis vbi natº est christº: sicut michęas Michee. 5. ppheta testatº est dicēs: Et tu bethleem domus ephrata nō es minima vt sis inter p̄ncipes iuda. Ex te enī exiet princeps israel: t egressus eiº ab initio a die sęculi. ¶ Exere domus panis quę domº christi est: q nobis panis salutaris aduenit e cęlo: vt iaz nullº esuriat: cibū sibi imortalitatis acquirens. ¶ Ubi iubet habitare patriarcha: vbi aram facēre deo q apparuit ei: Jbi deos accepit alienos: t absc̄dit eos sub lētisco: Jbi quoq; sepulta est rachel in via ephrata: hoc est: bethlē: Jbi etiā columnā statuit iacob supra monumētū eius. Quanta mysteria: qz ibi est ecclesia dei in qua apparet deº t loquit cū seruis suis: ibi eripiunt t absc̄dunt simulacra gentiū. Fides enī ecclesię oēm obseruātiā gentilitatis aboleuit. ¶ Sed cur sub lentisco quero. ¶ Certe genus istud infructuosuz est. Jbi ꝫ sunt dū gentiū: vbi nullus est fructº: ibi maures gentiliū infodiunt quas dederūt iacob: vt iam nouā linguā audire assuescāt: veterē p̄fidię sonū nesciant: obsurdescant aureo eoruz sacrilegio: t mundent ad gratiā. ¶ Nō immerito ibi sanctº daniel fallsum aduersus susannā testimoniū deprehendit. Jbi enī volebat adhuc radices suas locare p̄fidia: ꝫ latere nō potuit: qz a ꝓphetico spiritu deph̄ensa est. ¶ Cōgruus aūt error p̄sbyteri verę cōfessionis: vt ibi cōtaminatā diceret calūtatē: vbi gentiū defossa simulacra sunt. Sed veritas ecclesię nō territ p̄fidiā: t aureos gentilitatis obstruxit. ¶ Conuenienter q̄s ibi sepulta est sancta rachel: qz oēs qui baptizant in christo: p̄sepeliunt cū Ro. 6. eo. Sic enī docemur dicente apło: Cōsepulti enī sumus cū illo p baptismū in mortē: vt quēadmodū ille surrexit a mortuis ꝓpa virtute suscitatº: ita t nos p eius gratiā resurgam⁹. Tunc igit vere absc̄onditur olis error gentiliū: cum quis fuerit ablutº a vitijs: qz cōfixus cruci vetº hō noster: nescit iā veteri seruire peccato. ¶ Cōpetenter etiā columna statuit supra monumētū rachel: qz ecclesia est colūna t firmamentū veritatis.

¶ De cōmendabili sancti iacob senectute: futurarūq; dubiarū rerū: finis quoq; vite sue p̄uidentia atq; agendorū dispositione: Ca. viii.

Genuit aūt iacob. Etate iam senuerat t morib⁹: sed certabant in eo impigra viuacitas iuuētutis: t tranq̄llitas senectutis. Etenī t senectus virēs gratia: t iuuentus cana in cōsiliis: de qua dicit scriptura: Senectus enī venerabilis: t ętas Sap. 4. senectutis vita imaculata. ¶ Et hac vita fugit iacob: qui bonis opibus p̄uenit tēpus longeuę senectutis: vt t fructū eiº ante tempus carperet: t postrema etº in tēpore nō timeret. ¶ Beatus q̄dē t iuuenis q bñ viuit: ſ beatº t senex qui bñ vixit. Cū enī iuuenis sperat: adeptº ē senior: qō senex fuit: optat hoc esse q iuuenis est. Certe dic ingeti mark longiore sibi adhuc cursu manēte iactaſ fluctibus: senex vero sicut in portu ita in statione est senectutis. ¶ Erat itaq; hmōi iacob: qui vir sperāda iuuenibus bona: incolomi t tuta gratię dauę: iam dausa t obsignata tenebat. Cū aūt possideas: eo q adhuc speres pęstabilius est. Erat ꝫ senex iacob: ad quē iuuenes aduersa tēpora aliquº tēpestate pulsi: tanq̄ in portū sese recipiebant: ipse aūt tanq̄ in spelunca vitę huj⁹ posit⁹ solicito p̄tendebat affectu: t longe aū reb⁹ duobus p̄uidebat remedia. Deniq; fames erat in tota terra: t senex depositº quę alacres iuuenes ignorabāt prim⁹ audierat: prim⁹ admonuit filios suos: in ęgypto exuberare frumentū: t p̄fiscendū vt emerēt quę sibi ad vsum necessaria forent. Libēter etiā ipse iuuenū cōsilio acquiescebat: vt etiā filiū iuniorem simul mitteret. ¶ Et renūciantib⁹ illis q ioseph filiº suus viueret: infracto licet corpore: sed viuida animi virtute nō expectauit vt filiº ad se veniret: sed ipse magis prexit ad filiū. Pietati enī mensura ordis nō p̄ponderat. Nulla itaq; sensit impedimēta senectutis cū pgeret. Pietas enī leuabat labore. ¶ Uerū vbi recepti filij fructu potitº est: aliquāto exacto tēpore decē t septē vide licet annorū q fm illam patriarchę longeuitatē exiguę portionis tempus est: finē vitę sibi appropinquare cognouit. ¶ Uocauit ita q ioseph filiū: t p generationis suę futuruz

hereḋ: cõstrinxit eũ ne in egypto sepeliret. Acceptaq; fide: cũ paulo post ifirmaret: benedixit pharaon duodecim ꝛ ppauit.

¶ Qua ratione sanctus iacob cũ in ipsis mortis esset diebꝰ merito ꝑdicandus fuerit beatus: multiplicatq; ei⁹ laude ꝑsertim in patriarcharuꝫ benedictione. Mõ ꝓterea neq; ioseph: neq; esaias: neq; hieremias: neq; daniel: neq; mater machabeorũ cũ filiis: negandi sunt fuisse beati: licet grauia sustinuerint supplicia: La. IX.

Dicat nunc aliqs: nõ beatũ iacob cũ in ipsis mortis esset diebus: qui pene plura cũ deo q̃ cũ dominib⁹ alio quia miscebat: non beatũ cũ oculi eius grauarent in senectute: ꝛ nõ posset videre. ¶ Videtur em̃ ęcitas quibuslã esse grauis: erũna: calamitas. ¶ Sed tunc q̃ beat⁹ iacob: qui discernebat spiritu: qõ oculis discernere aspectuq; nõ poterat. ¶ Videbat futura qui ęstimabat nõ videre ꝓsentia. ¶ Deniq; errauit ꝛ ipse ioseph vt ad dexterã eius applicasset filium suũ seniorẽ: ꝛ ad sinistrã ipsius: hoc est: iacob: applicuisset filiũ iuniorez: vt ętatis ordo benedictionis ordinẽ seruaret: cũ extenderet dexterã suam sup nepotẽ iuniorẽ: ꝛ sinistrã sup seniorẽ nepotem: ꝛ volẽti filio patriã dexterã sup manassen seni-
Gen. 48. orem ꝑuertere: respondereꝫ: Scio fili scio: ꝛ hic erit in populũ: ꝛ hic exaltabit̃: sed frater ei⁹ iunior maior illo erit. Et caulam ꝓlationis adiũxit dicens: Semẽ eius erit multitudo gẽtiũ. Adeo ꝛ impedito corporis aspectu melius videbat: vt videntẽ doceret errasse. Quis enim melius videt: q̃ qui videt ꝛ dubitat̃? Aut quis põt dicere oculis impeditũ eũ: qui videbat in ꝓo refulgentẽ ecclesiam? ¶ Nõne igit̃ clarũ est: q̃ debilitas beatitudinẽ impedire nõ possit? Ille oculoꝝ impedit⁹ munere: ille defatigatio corporis viri⁹ in lecto tanq; in sepulchro corp⁹ relinquẽs assurrexit in se: ꝛ lõge ab aliis atq; intra semetipsum sese colligẽs: ꝓsentib⁹ se rebus subduxerat: ꝛ nouissimoꝝ dierũ futuroꝝ
Gen. 49. miscebat ętati. Sic em̃ scriptũ est: Annũciabo inquit vobis quę occursura sunt vobis in nouissimis diebꝰ. ¶ Quid igit̃ ei deerat cui deus aderat: q̃ ei ꝓfecturo dixerat: Descendã tecũ in egyptũ: ꝛ ego deducã te in ꝓpetuũ: nec defuit qñ in eo spiritussanct⁹ loquebat? Quis tã potens in suo domicilio: q̃ iste in alieno? Quis tã abundãs in vbertate: q̃ iste in fame? Quis tã fortis in iuuẽtute: q̃ iste in senectute? Quis tã actuosus in negocio: q̃ iste in ocio? Quis tam velox in curriculo: q̃ iste in lecto? Quis tã lętus in flore adolescẽtię: q̃ iste in mortis ꝑiculo? Quis tam diues in regno: q̃ iste in peregrino loco? ¶ Deniq; regeo benedicebat. Nec imerito paup nõ erat: qui nullo indigebat. Paup nõ erat: qui se pauperẽ nõ putabat. Et quis pauperẽ dicat: cui⁹ cõuersationi dignus orbis terrarũ nõ fuit? Et ideo cõuersatio ei⁹ erat in ęlo. ¶ Dic vero q̃diues in diuitijs simplicitatis ꝛ sinceritatis: decor⁹ maiore animę: q̃ corpis pulchritudine: q̃ marcescere si nouit: ętate impiger: cui liceret cũ vellet corporeo ictu exire gurgustio: ꝛ supna paradisi mẽtis vigore penetrare: exultans spiritu: cũ sepulchri extrema mãdaret. ¶ Nõ em̃ terreno se tumulo claudendũz: ꝑ signo recipiendũ domicilio ꝓsumebat: ꝛ ideo tanquã alteri mãdabat sepulchrũ: sui aũt securus mortẽ illam imortalitatẽ putabat. ¶ Videbat corporis implicat⁹ impedimẽto: ꝛ vigilans in futura tẽpora ꝓcurrebat affectu: dicens de ꝓsecutoribus dñi: qui de tribu sym̃eon ꝛ leui auctoreo erãt nequicie ꝓcessu: In cõsilio eoꝝ non veniat anima mea: ꝛ in Gen. 49. occursum eorũ nõ cõtendant viscera mea. ¶ Quis aũt tam validus in virtute: q̃ fortis iste in infirmitate: qui dicebat: Maledicti⁹ furor eorũ: qr̃ superbus ꝛ temerari⁹: ꝛ ira illorũ qr̃ indurata est: Diuidam illos in iacob: ꝛ dispergã illos in israel. ¶ Quis vero tam canorus cantib⁹: q̃ iste vocib⁹: qui toto audit⁹ est mundo: qui p oẽs ꝓfoꝝ: p oẽs auditur ętates? ¶ Quis tã suauiter septẽvo cũ differẽtias oblocut⁹: q̃ iste septẽplici spiritussancti gratia resultauit? Qui ꝛ mẽbris resolut⁹: tñ attollẽs se alo ꝛ erigens spiritu: corporis sui tanq; cithare harmoniã dissoluta mẽbroꝝ cõpage destructã: alta mẽte despiciẽs nõ requirebat: ꝑ otiosam tacerebumi patiebat. ¶ Ipse aũt cantus emulcebat: interno ꝛ ppheticõ se modulamine delectabat dicẽs: Juda te laudabũt ffres tui: manꝰ tuę sup dorsum inimicorum tuorum: adorabũt te filij patris tui. Catulus leonis iuda: ex germine mihi ascendisti: recumbens dormisti vt leo: ꝛ tanquã catulus leonis: Quis suscitabit illum? Et infra: Lauabit in vino

stolam suam: & in sanguine vue anabo|ladium suū. Hilares oculi eius a vino: & dentes candidiores lacte. ¶Qui cant⁹ dulcior: qui sonus suauior: q̄ remissio peccator⁹: & resuscitatio mortuorū? ¶Hunc cantū sanct⁹ david ille diuine organū vocis: & dñici sermonis interpres: citharā cecinit spiritali ¶His modulis gratie: sublimem illū animū mentēq; mulcebat. Hoc cantu mūdi istius aspera mitigauit: hoc sonitu sęculi dura mollituit: hoc psalterio terrorem mortis infregit: hac suauitate chordarum inferna calcauit. ¶Sed audiamus etiā quę sanct⁹ iacob patriarcha admirabili illo suę organo mentis
Gen. 49. increpuit. ¶Neptalim vitis remissa: pomigens in germine suo decorē. Filius me⁹ ampliatus ioseph: filius me⁹ adampliat⁹ zelo: appetitus fili⁹ meus: fili⁹ meus adolescentior ad me reuertere. Et infra: Pręualuit sup benedictiones montiū: & desideria eternorū collīū. Quid dulci⁹ būdictione? ¶Quid gratius ęternitate? Et ipsa verba sunt cantus, & in verbis magna votorū sunt q̄mia: meritorū fastigia. ¶Quid suaui⁹ sancto ioseph: qui nos liberauit ab opprobrio: crucis dñicę sacrāmēto? ¶Sicut enī maledictū factus est christ⁹: vt maledictū solueret legis: & peccatū factus est vt mundi peccatū tolleret: ita opprobriū fact⁹ est vt gentilitatis opprobriū auferret. Sed illud opprobriū christi: thesaurus egypti paasi⁹ estimatū est. Et ideo moyses pharao regis aulā reliquit: et fidei elegit opprobriū: cui se opprobrio maria diuidebant. ¶Ipse q̄ neptalim vitis totum remissa p mundū: vt omnib⁹ pplis vbertatē poculi spiritalis infunderet. ¶Ipse est ampliatus: habens nomē sup omne nomē: qui qm̄ se p omnib⁹ obtulit mortī: nō audiuit a patre: Ad me reuertere. Loquebat iacob: & deus audiebat. Ille benedicebat: & de⁹ ipso nabat dicens filio: Ad me reuertere: hoc ē: p⁹ passionē reuertē. Reuertere ad sedē tuā: reuertere cū tropheo: reuertere ad me: vt te resurgentē defuncti sequant: & tua potestate pariter atq; exemplo resurgāt: vt fias primogenitus ex mortuis: vt ad dexterā sede-
Matth. 26. as patris. Unde & fili⁹ dixit: Amodo videbitis filiū hois sedentē ad dexterā virtutis dei. ¶Reget quis beatū iacob in ipso mortis supremo: qui diuina fundabat oracula. ¶Reget beatū ioseph in carcere: vbi sapientię spiritu interpretabat somnio q̄ quę audierat veritatem: & futurorū seriem reuelabat. ¶Reget beatū esaiā cū medi⁹ secaret: hieremiā cū mergeretur: Daniel sanctū cū iter leones staret intrepidus: & prandiū ei rapt⁹ ab angelo ppheta deferret. Nō vtiq; ideo beatus: qr alienū prandebat prandiu3: sed qr meritis suis impasta leonum ora claudebat. ¶Quis aūt nō beatā dicerit matrē machabeorū: quę septē filiorū funeri⁹ octauā se addidit ad laudē celestis triūphi?

¶Quante laudis fuerit sacerdotū sacerdos eleazarus in supplicioꝝ ꝛstanꝝ tolerātione. Quodq; ideo non minus sed magis fuerit beatus: Ca. x.

Nec te eleazare ꝑtermittā: vtpote sacerdotū sacerdos: sed tuis iuuādus exortis: qui genere sacerdos: perit⁹ in legē: maturus cui: cuz oblatus esses antiocho ꝓfectoꝝ: nec tēptamētis potuisti capi: nec ꝓmiso inflecti: nec supplicioꝝ acerbitatibus frangi. ¶Deniq; a blandimētis cępit: qr iudicabat tormēta sua posse superari. Erubesco inquit caniciē tuam: reuerior senectutē: miror prudentiā: cur abstinendum bonis epulis putes: quas natura largitur. Relata ihusmodi puericiā: erpgiscere aliquādo dū adhuc malo tibi psuadere q̄ extorquere: ne vict⁹ supplicijs faciās qō refutas ratione inuitat⁹. ¶Ad hęc respondit senex: Nos antiochē nō ītētione ducimur: sed reuerētia legis tenemur: quę a stulta carne abstinendū ꝓcipit. Pulcherrimā creaturam iudicas: negare tamē nō potes q̄ potior: sit tēperantia q̄ voluptas: potior legis obedientia q̄ ꝓuisio. Et si hoc leue putas vt carne vescamur stulta: qui i minimis legē contempserit: quō in magnis tenebit? Aut si ꝓciosa est creatura hmōi: vindicari: cū eo qō sit pulcherrimū defraudamur. Abstinentia aut nostra disciplina est castimonię. Discimus enī resecare luxuriā: cupiditates vincere: excludere cōcupiscētias: delectationibus corporis obuiare. Fortitudinis quoq; exercitiū est pēnis ꝓ lege nō cedere: Justicię quoq; insigne atq; prudētię: vt qō sequendū elegimus timore dei: morte ppositā reseruemus. Quis escā imperet liberi? Quis aūt se ridendū ꝓbeat? In hoc seruiat: sed nō ridebit. Nō sum ita senex vt mihi non iuuenescat animi fortitudo. ¶Suspensus itaq; cuz hinc atq; inde grauiter verbe-

tarek: nec iam ferrẽt senilia mẽbra verberꝫ
pẽnaꝝ: lassatis carnificũ atq; extẽsoribus:
in terrã deficeret: inflexibilẽ mentẽ gerebat.
¶ Et quidã seu longguã miseratus etatẽ: seu
tẽptamentis circũuenire desiderans: respõ
de inquit tantũmodo te manducaturꝫ: nos
te esce eius immunẽ ꝯstabim°. ¶ At ille cla
mans: nequaq; cõtingat mihi vt fiaꝫ senex
incentiuũ iuuenilis erroris: qui hucusq; erã
forma salutaris instituti. Ibis ergo ludibꝫ
vt paululũ vitã luctabor: et toti° vite labo
res addicã: breuis viatico senectutis. Sene
ctus portus debet esse: non naufragiũ vite
superori. Nõ te negabo let patria: nõ abiu
rabo vos sancta instituta maiorũ: nõ deco
lorabo vos infulę sacerdotales: nõ te phisicę
puluere turpabo canicies. ¶ Quid multa?
In moriendo tormẽtis fact° est ceteris ma
gisterũ pleuerãtię: qui electus erat ad infir
mitatis exemplũ. ¶ Beat° igit̃ in quo non
potuerũt tormẽta rationẽ vincere. ¶ An nõ
beatus qui potuit virtute animi victor esse
pẽnarũ: pietatisq; remigiũ: seruare integrã
in tantis fluctib° passionẽ.

¶ De admirabili patientia ac fortitudine septem fratrũ machabeoꝝ: quibus mater octaua addita fuit: qui suis supplicijs meritum beate vite acquisierũt: Ca. xi.

POst ipsum statuti sunt pueri septeꝫ
cũ matre. ¶ Insultare licet tyranno
qui vũ callidẽ a sene incipiendũ pu
tat: magistruꝫ eligit quo discipulos faceret
fortiores: quoꝝ velut puerilẽ etatẽ ꝓmijs p
uocabat ad culpaꝫ: arguebat terroribus ad
formidinẽ. ¶ At illi nẽ degeneres tanto du
ci respondent: Quid cõtemnis vel circũscri
bis vt pueros? Sꝫ fides cana est: sed valida
disciplina. Experire certe: subijce quib° pla
cet pẽnis puerilia viscera: nõ inuenies cor
da puerilia: nec potẽtiores erunt tormento
rum machinę q̃ legitimę obseruationis ex
cubię. Quẽ vicit senect°: superabit ꝯmula se
nectutis puericia. Sequmur patrẽ filij: disci
puli doctorẽ. Collige supplicioꝝ instrumẽta
ꝓposita: meditationẽ patientię: nõ terrorẽ
insanię afferũt dũ vident. ¶ Fussit maximũ
natũ eligi. At ille ridens: Recte inquit na
turę ordinẽ seruas: Sed cur dei legẽ teme
randã putas? Et ꝓpietate quidẽ oẽs maxi
mi sumus. Sed tũ a me inchoatũ gaudeo:
qõ quęrio tyrãne: Cõfiteor nos summo deo
seruire: et doceo quid agere debeam°. Si nũ
tanta ptinacia vis extorquere veritatẽ: cur
nõ omni virtute nos eaꝫ tenendã putem°?
¶ Quid plura? Adhibent variaꝝ genera
pẽnaꝝ. Sed vicit pietas immanitatis furo
rem: exclusa est anima nõ religio. ¶ Secun
dus accessit: nec degener fratris munia pię
cõfessionis impleuit. Et cũ detraberet mẽ
brana capitis respõdit: Auferris quidẽ mẽ
branam: sed habeo galeã spiritalẽ quã non
poteritis auferre. Et vere hanc galeã nemo
auferre põt: sicut postea apẽrtius docuit in ec
clesia dei: qui caput viri christus est: et eius fi 1.Cor.11.
mus mẽbra. Recte puer istã diuino spiritu
doctrinã apostolicã ꝓuidebat. Eruebãt im
manes bestię corũ capitio: et pardalicio seri
tatibus ꝑcutiebãt. At ille deficiens: Q̃ dul
ce est inquit mori ꝓ religione: q̃ suauis om
nis acerbitas mortis pro pietate: qꝫ manet
horũ remuneratio laboꝝ. Tua sunt ret gra
uiora tormenta: tu tuis vehemẽtius torque
ris supplicijs: quia vides vinci in ptãte. ¶ Et
hoc defuncto: tertiũ statui sibi iussit. Et cuꝫ
eum partim tẽptaret insidijs: partim cupi
ret terrore pcellere: respondit ad eũ: Nõ fa
ciam volũtatẽ tuam: nõ succumbã imperio
tuo. Per beatã illam fratrũ passionẽ et no
bilẽ vitam: nõ negabo piam germanitatẽ.
Quę vis adhibeto supplicia: quib° magis
vrgeas: hoc phisices asperitate pẽnarum: vt
maiora testimonia nostrę germanitatis ac
cipias. Fussit itaq; ei linguã amputari. At
ille exclamans: Victus es inquit antioche:
qui organũ vocis abscidi iubes. Confessus
es te respondere nõ posse rationi: maioraq;
ꝓbas linguę nostrę flagella: q̃ tua vbera.
Nos eũ tua verbera nõ timemus: tu nostrę
vocis flagella nõ potes sustinere. Sed hęc
pietatis flagella sunt: tua flagella perfidię.
Sed etiam lingua sublata: grauiꝰ te suo ca
dens murmure flagellabit. Euadere te pu
tas antioche: si vocẽ eripias: Et tacẽtes de
us audit: et magis audit. Ecce aperui oo me
um: laxaui linguã meã: abscide linguã: sed
nõ abscides constantiã: nõ virtutẽ auferes:
nõ rationẽ oblitterabis: nõ eripies testimo
nium veritatis: nõ eripies cordis clamorẽ.
Si lingua amputat: sanguis clamabit̃q; de
cetur ubi: Vox sanguinis fratris tui clamat Heb.4.
ad me. Audit eiꝰ sanguinis vocẽ: qui audit Eccl.23.
internas cogitationes. Tenebrę licet operi
ant: et parietes sepia circũdent: dicat impi°

quia nullus sibi testis assistat: exploret vniuersa: videt omnia deꝰ: nec est aliquid facinꝰ quod possit latere omnium iudicē deū: qui cognoscit vniuersa antequā fiant. Quid verba damus? Loquaciora sunt vulnera: etsi vulnera teganꝫ: etsi abscondaꝫ cicatrix: nō abscōditur fides: nec tamē plaudas q̄ auferendo linguā cōfessionē laudis eripias. Satis iaꝫ deū sermone laudauit: nunc passione laudemus. Et hoc pempto: iussit quartū vinciri ad rotam: vt eius vertigine mēbris omnibꝰ solueret. At ille cū torqueret imaniter: Dissoluis inquit corporis mēbra: sed adiungis gratiam passioni: nec eripis solatiū morti. Est enī vox tonitrui in rota: q̄ in bono et in offenso vitę istius cursu cęleste resultat oraculum: sicut in iohanne et iacobo filijs tonitrui resultabat. Itaq̄ illud qō legi: nūc manifestius recognosco: q̄ rota intra rotā currit: nec impedit. Tereo enī vita fine vltā offensione in quauis passione versaꝫ: et intra hanc quoq̄ rota currit. Currit lex intra gratiam: et obseruātia legis intra diuinę curriculū misericordię est. Nā quo magis voluitur: pluꝰ ꝓbat. Potiꝰ est hic ab impijs aduersa tolerare: vt tibi a dño ꝓsolationē inuenire possimus. Et iste cōsummāto cursum suum: abrupit spiritū: animāq̄ victor effudit.

Quintꝰ cū sisteret: cęso prius: eidez iussit ignes admoueri: subijci incēdia. Manabat e vulneribus cruor: et effossis vlceribus sanguis effusus: ipsos flammarū extinguebat globos. At ille inter ignū crepitus audiebaꝫ diceno: Gratias tibi dñe: q̄ dedisti no/
Ps. 65. bis dicere: Transibimꝰ p ignē. Et sicut alibi idem tuꝰ dicit ꝓpheta: Ignē nos examinasti: sicut igne examinaꝫ argentū. Astabo tibi sicut aurū purgatus incēdio: et sicd fuit culpę ignis exussit. Itaq̄ et iste trāsfiguratꝰ a corruptela ad incorruptionē vitā exhalauit. Sexto q̄ admota tormēta sunt. At ille noli inquit frustra errare: et tuę hoc asscribere potestati: q̄ ista aduersum nos exercens. Nostrū hoc delictoꝝ est pręcū: vt peccantes puniamur. Et gratias dño q̄ hic a nobis duplicia peccata exigunt: vt tibi nobis cōsolatio deferatur. Gratias aūt et tibi: q̄ tam durus et immitis es: vt talibꝰ nostris supplicijs: dñs in quē peccauimus genti nostrę ꝓpitius fiat. Nos quoq̄ ableuaꝫ crū naz: dū fidei passionibꝰ delectamur. Et iste durus et asperus dilaceratus supplicijs: apositus est ad fratres suos. Supererat iuniorꝫ ex fratribus: et iam pudebāt antiochū immaturę etati se ita fuisse ludibrio. Itaq̄ votis euz desiderans circūscribere: pollicebaꝫ honores: diuitias: amicitiā suam: cōsortiuz secretorū. At vero pia mater monebat filium suū: dicens et hunc sicut ęterio: Nescio quēadmodū in vterū meuz introisti: neq̄ ego spiritū donaui vobis: neq̄ mēbra formaui: sed hęc omnipotētis dei munera sūt.

Putauit antiochus videns matrē sollicitam q̄ saluti eiuo timeret: ipsi quoq̄ suadere cępit: vt filiū ab intētione sua reuocaret. At illa voce patria dicebat filio: Tu solus superes fili: sūma votorū meorum: tu postremus clausisti partus meos: tu postremꝰ cōclude gaudia mea: Miserere mei quę te in vtero tot mensiū curricula portaui: ne vno momēto cōfundas senectutē meā: ne decolores tot fratrū tuoꝝ trophęa: nec sacrū eorum comitatū relinquas: nec cōsortium deseras. Te adhuc isti expectāt triūphi. Aspice in cęlū vnde hauseris spiritū ad patrē omnium: aspice in terrā quę tibi ante alimoniam ministrauit: aspice ad fratres qui collegam requirūt: aspice ad matrē quę tibi lac dedit: redde mercedez pij sanguinis: noli a fratribus: noli a matre discedi. Tēporales opes sunt quas ꝓmittit antiochus: tēporales honores: ppetua corona quę a deo oipotente defert. Dos mihi septē dierū lumina dedit dño: sextū iam diem clausit: et omniuz opera bona valde. Debeo mihi fili: vt q̄ in illis sex laborauit: in te requiescā septimo tā quā a sęculi operibꝰ iā feriata. Itaq̄ puericię se iuuenis ait: Quid sustinet? Et multa vociferās q̄ nequaq̄ diuelli posset a fratrū ꝓsortis: quoꝝ multo beatiora essent funera q̄ regio imperia: cū argueret conuitijs regē: et ipse acerbis excruciatꝰ tormētoꝝ generibꝰ vitę huiꝰ munus absoluit. Nouissima mater oblata est neci. Quis hāc beatā neget: q̄ quasi septē vallata muneribꝰ inter corpora filioꝝ nullū sensit mortis incursuz? Quis inquā dubitet de eiꝰ bitudine: q̄ septē turribꝰ circūdata: in paradisi sedē caput extulit: q̄ septē filijs cincta sacratissimū deo chorū: nō solū canorū vocibus sed etiā passionibus ad pcēdas dñi laudes cęlestibꝰ iuerit altaribꝰ? Q̄ bonus fidei pariꝰ: q̄ tutus portus iste pietatis: q̄ splendida lucerna ecclesię: septeno fulgēs lumine: et octauo vte/

ro cunctis luminib⁹ oleū subministrās. De
Eccl. 11. quib⁹ pulchre dicit: Date partē illis septez
& illis quidē octo: eo q in vtroq numero cō
sonū gratię ꝓsequant: in lege nutriti: p gra
tiā coronan: septē tanq in sabbato: octo tā
quā in euāgelio. Pia mater supplemēto pas
sionis adiuncta: quę in talib⁹ filios integrā
pietatis formā & parturiuit & peperit.

¶ De singulari beate illi⁹ mris sep
tē filioꝝ cōmendatione: Ca. XII.

RECurrāt in memoriā sermones san
cte fęminę: dignis ad filios: Ego
vos genui: ego vobis succū lactis
infudi: nolure nobilitatē vestrā pdere. ¶ Sic
alię matres reuocare a martyrio solent filios: nō vocare. At ista maternū i hoc pone
bat affectū: si filios vitā magis ppetuā q tē
poralem suaderet. Spectabat itaq pia ma
ter filiorū certamina: & quis maternoꝝ vi
scerum cōpassione quateret: nā pietatis stu
dio ꝑmebat dolor. Et offerēte antiocho cū
posset salutē eligere filioꝝ malebat pericu
lū: cōpiessisq naturę gemitib⁹ pęnas filios
optabat augeri: vt mors citi⁹ approximquā
ret. ¶ Videm⁹ nāq vota matris in filios:
ne quē supstitē derelinqret: sed oēs pię co
hęredes mortis acqreret. Sz nec filij minores tali parēte: q se inuicē cohortabant: q di
cebant vno studio: & quadā animoruz acie:
Mortis aduersę imperū petam⁹. Tunc enī
ēm viuemus: cū fuerim⁹ mortui. Nemo pie
tat' ordinē dereliquat: nemo se subtrahat
filio triūphali. Nō vol sed deo nostrae alios
deuouimus: nō hōi sed auctori omniū mili
tamus. Talis hęc pugna est: vt ille glorios
us vicerit: qui crudeli⁹ occisus fuerit. Itaq
nemo timuit: nemo trepidauit: nullus ad
mortē ex tot fratrib⁹ pigrior fuit: sed oēs tā
quā ad immortalitatis vitā: ita ad mortez p
acerba supplicia cucurrerūt: vt mater ꝓspa
ceret ceruos filioꝝ agmina: tanq pia anima sui
mēbra corporis in filios offerebat: & p artus
ꝓprios videbat sibi subire tormēta. Cade
bant filij tormētis exulcerati: mortui super
mortuos aduoluebant: corpa sup corpora
volutabant: capita sup capita ercabant.
Refertus erat locus cadaueri⁹ filioruz: nō
fleuit mater: nō lamētata est: nō oculos cu
iusq̄ ꝓstrauit aut ora moriētis: nō lauit vulne
ra: sciens gloriosiores esse: si cuscerati & cō
creti pariter puluere & sanguine viderētur:
quales solent de bello redire victores: qua
lia solent trophęa ex hostib⁹ reportare. Nō
supiacienda velamina: nō ꝓsequēdas exe
quias: nisi sup quoq comitatu mortis arbi
trata est. Quę citbara dulciores ederet can
tus: q̄n moriēres filij i tam graui⁹ supplicijs
ediderant? Erūpebat em̄ nature gemitus:
& inuitus expectares peremptoꝝ cadaue
ra: sicut fila chordaꝝ audires heptachordū
psalteriū: triūphalibus gemitib⁹ resultare.
Nō sic illecebrosi cant⁹ sirenum attraberēt
audientē. Illi em̄ ad naufragiū trahūt: isti
ad sacrificij victoriā. Nec sic cygnea carmia
aures animūq̄ mulcerēt. Cygni em̄ nature
sorte moriunt: isti moriebant amore pieta
tis. Nō sic rauca resonant secreto in nemo
re columbarum murmura: vt vltima verba
morientū cuz summa suauitate resonabāt.
Nec sic luna iter stellas refulget: vt inter fi
lios mater: & cum eos ad martyrium illumi
natura deduceret: refulgebat: & cū amplexa
ta victores in medio filiorū iaceret. ¶ O ve
ra mater adamāte fortior: melle dulcior: flo
re flagrantior: O indissolubile pietatis vin
culū: O vere valida charitas sicut mors du
ra: sicut inferi zelus deuotionis ac fidei. Nul
la tantarum diluuia passionū tuam potue
runt charitatē excludere: nulla inundare eā
flumina tantarū acerbitatū. Sicut arca in
illo mundi diluuio totius orbis spacijs in
nocua ferebatur: ita & tu aduersus fluct⁹ tā
grauium passionū pietate immobilis resti
tisti: & cū posses salutem filiorū eligere nolu
isti. Quo affectu vos ꝓsequar sanctę ma
tris pia pignora? Quo penicello sermonis
mei describam formę vestrę & animorū sim
plicitudinez? Sterilitio inter exercitus regios:
quibus totus fuit orbis terraruz subactus:
quos india quoq in extremi maris secreta
refugiens declinauit: & soli de rege superbo
fine bellico conflictu victoriam reportastis.
Vicerunt in vobis sola arma pietatis: de
dit pęnas tyrannus: & quia vos non potu
it vincere: & qui atrroci pempt⁹ est morte.

¶ Sancti Ambrosij episcopi liber
secundus de sancto Jacob et vita
beata explicit.

Capitulorum liber de sancto Joseph priarcha sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Cur post tractatū de abraaz: isaac ⁊ iacob: historiam de sancto ioseph auctor ꝓsequi curauerit. Et qua ratione idem sanctꝰ nobis tanquā speculū castitatis ꝓpositꝰ esse debeat: vnde etiā a parentibus pluꝰ ꝯ ceteri filij fuerit dilectus. Quoꝫ ea res inuidię causa fuerit. Cur etiā inuidiā sanctoꝫ dilcere debeamꝰ. Ca. I.

Qualis esse debeat affectus parentū filiorūꝫ gratia. Et qua ratione iacob reprehendendus nō fuerit: qⁱ ceteris hunc pueruꝫ ꝓferebat: In quo et gratia diuina p visū somniorū refulsit. Quid pręterea somnia ista patrisꝫ obiurgatio: in quo pietas paterna nō errabat: significēt. Ca. II.

Quanto somnio nō incredulꝰ fuerit iacob patriarcha: qui futurę incarnationis mysteria videns filium mittebat ad fratres. Et de ꝓuisione ipsius ioseph a fratribꝰ antequā ad illos appropinquaret: eorūdēꝫ ad occidendum ipsum consilio: eiusdem quoꝫ liberatione ac venditione. Et de istorum aliorūꝫ circa hęc cōcurrentiū mysterio. Ca. III.

De venditi ioseph ductione in ęgyptū: atqꝫ eius emptione a ꝓposito cocorū. Quidqꝫ hoc significet. De seruitutis pręterea ipsiꝰ mystica atqꝫ morali interꝓtatiōe. Ca. IIII.

De singulari cōmendatione speciositatis ⁊ decoris: castitatis ac pudoris sci ioseph: eiusqꝫ impetitione a domina sua ad cōcubitum: ⁊ eiusdē adulterę telis. Ipsius ꝯ ioseph recusatione: fuga: vestis relictione: accusatione: incarceratione: atqꝫ visitatione diuina. Ca. V.

De muectione in mulierem. Et de spadonibus etiā illatę iniurię auctoribus: ꝯ fragilis ⁊ tenuis sit eorum status: ipsorūꝫ offensione: incarceratione: somniorū visione: ⁊ eorūdem p sanctū ioseph interꝓtatione. Et quemadmodū omnis potentia: magnificentia ⁊ gloria hui⁹ ęculi: nihil aliud sit ꝯ somnū. De mysterio ꝓterea habęi somniū interꝓtantis: ac reprehensione spadonis immemoris et obliti interꝓtis sui. De fastu denicꝫ ⁊ fragilitate ministrorum regaliū. Ca. VI.

De liberatione sancti ioseph ⁊ honoris dilatione ob interpretationē somniorum regis. Et de eorundēꝫ somniorū mysterio. Qua ratione etiā sanctus ioseph magis mystica meruerit pręmia. Ac de mystica significatione ornamentorū quibus honoratus fuit: necnō ⁊ vxoris ac filiorꝫ: famis quoꝫ ⁊ apertionis horreorꝫ: atqꝫ venditionis alimentorꝫ. Ca. VII.

De exhortatione iacob ad filios vt descendant in ęgyptum ⁊ emant escas. Et de prefectione decem fratrū: iuniore domi retento: ac de mysterijs ꝓdictorū. Ca. VIII.

De reuersione filiorꝫ iacob in ęgyptū positꝫ fames inualescebat: cū deductione beniamin ⁊ sumptione munerū ioseph deferendorum: eorūqꝫ ad ipsum peruentione. Et de mystica ratione gestorū ⁊ incidentium circa hęc. Ca. IX.

De munerū paratione ⁊ eorū illatione: instaurationeqꝫ cōuiuij: cū morali atqꝫ mystica singulorū expositione. Ca. X.

De inebriatione fratrū cōuiuantiū: ⁊ insertione cyphi argentei in saccuꝫ beniamin: singulorūqꝫ sacculorū requisitione: ac inuentione cyphi in sacco beniamin. Et de mysterijs istorū. Ca. XI.

Quemadmodū sanctus ioseph se manifestauerit vt a fratribus cognosceretur: ⁊ de aduocatione eorū ad se: accessuqꝫ ipsorumꝫ ad illum. Quomodo etiam eos consolatus fuerit: cum mystica dictorum interꝓtatione. Ca. XII.

De gaudio pharaonis q⁹ ioseph agnouisset fratres suos: ⁊ de exhortatione eius vt ioseph inuitet fratres vt veniant cū patre: illorumqꝫ executione ⁊ peruentione ad iacob: narrationeqꝫ singulorum: ⁊ q⁹ ioseph adhuc viueret. Et de mysterijs circa hęc. Ca. XIII.

De israel patris elevatione ac ꝓfectione: et hostiarum circa puteū iuramenti immolatione: eiusqꝫ per dominuꝫ cōsolatione: ac descensu in ęgyptum cū animabus septuaginta. Et de mysterijs ꝓdictorum. De ipsius denicꝫ iacob ad filios adhortatione vt ꝓgregent ad audiendū ea quę occursura sint eis in nouissimis diebꝰ. Ca. XIIII.

Finis

Liber De Joseph patriarcha

Sancti Ambrosij episcopi liber de sancto Joseph: In quo historiam ipsius cū mystica atq; morali interpretatione subtiliter ⁊ accurate ꝓsequit: feliciter incipit.

Cur post tractatū de abraam: isaac ⁊ iacob: historiam de sancto Joseph auctor ꝓsequi curauerit. Et qua ratione idem sanctꝰ nobis tanquā speculum castitatis ꝓponi debeat: vnde etiam a parentibus plus q̄ ceteri filij fuerit dilectus. Quæq; ea res inuidie causa fuerit. Cur etiā inuidiā sanctorū discere debeamus: Ca. i.

Anctorū vita: ceteris norma viuēdi est. Ideoq; digestā plenius accepimꝰ seriem scripturarū: vt dū abraam: isaac et iacob: ceteroſq; iustos legendo cognoscimꝰ: velut quendā nobis innocētię tramitē virtute eorū referatur imitantibꝰ vestigijs ꝓsequamur. De q̄bus mihi cū frequens tractatꝰ fuerit: hodie sancti Joseph historia occurrit. In quo cū plurima fuerint genera virtutū: ꝓcipue insigne effulsit castimonię. Justū est igit vt cū in abrahā didiceritis impigrā fidei deuotionē: in isaac sincerę mētis puritatē: in iacob singularē animi laborūq; patientiā: et illa generalitate virtutū: in ipsas species disciplinarū intendatis animū. Nā licet illa sint diffusiora: tñ ista exꝑssiora sunt: eoq; facilꝰ mentē penetrāt: quo magis circūscripta ac determinata sunt. Virtigit nobis ꝓpositus sanctꝰ Joseph tanq̄ speculum castitatis.

In eꝰ cui mouendꝰ: in eꝰ actibus lucet pudicitia: ⁊ quidā splendet castimonię comes nitor gratię. Vsi etiā a parēdus plus q̄ ceteri filij diligebat. Sed ea res inuidię fuit: q̄ silentio ꝓtereundū nō fuit. Hinc em̄ argumentū totius historię ꝓcessit: Simul vt cognoscamꝰ ꝓfectū virū nō mouendū vicissitudę dolore inuidię: nec malorū repende-
Ps.7. re vicē. Unde ⁊ dauid ait: Si reddidi retribuentibꝰ mihi mala. Quid aūt esset q̄ ꝓferri Joseph mereret ceterꝰ: si aut ꝗdem reos ꝗsiſſet: aut diligētes dilexisset? Hoc enim pleriq; faciūt. Sed illud mirabile: si diligas inimicū tuū: q̄ saluator docet. Jure ḡ miriadus q̄ hoc fecit ante euāgeliū vt Jesus parceret: aperitꝰ ignosceret: venditꝰ nō referret iniuriā: sed gratiā ꝓ cōtumelia solueret: q̄ post euangeliū oēs didicimus ⁊ seruare nō possumꝰ. Discamꝰ ḡ ⁊ sanctoꝝ inuidiā vt imitemur patientiā: ⁊ cognoscamꝰ illos nō naturę ꝓstantiores fuisse: sed obseruatiōis: nec vitia nescisse: sꝫ emēdasse. Q̄z si inuidia etiā sanctos adussit: quāto magis cauendū est ne inflāmet peccatores?

Qualis esse debeat affectꝰ parētum filiorūq; gratia. Et qua ratiōe iacob reprehendendus nō fuerit: q̄z ceteris hunc puerum ꝓferebat: In quo ⁊ gratia diuina ꝓ visus somniorū refulsit. Quid ꝓterea somnia ista priscę obiurgatiō: i quo pietas patria nō errabat: significet: Ca. ii.

Instruimur igit quales esse debeat affectus parentū: filiorūq; gratia. Amare liberos dulce: ⁊ ꝑfis amare ꝓdulce. Sed frequēter amor: ipse patrē: nisi moderatione reneat: nocet liberi: si aut nimia indulgētia dilectū resoluat: aut ꝓlatio vnius ceteros ab affectu germanitatis auertat. Plus acq̄rit filio: cui fratrū amor acquirit. Hęc ꝓclarior munificētia patrum: hęc vitiosa hereditas filiorū. Jungat liberos cōmunis gratia: q̄s iunxit cōmunis natura. Lucrū pietas nescit pecunię: in q̄ pietatis dispendiū est. Quid mirarīs si ꝓpter funduꝫ aut domū oriūt inter fratres iurgia: q̄n ꝓpter tunicā inter iacob sancti filios exarsit inuidia? Quid ḡ? Reprehendēdus iacob: q̄ ꝓferebat vnū ceteris? Sed nec libertatē possumꝰ auferre parentibus: nec eos plus diligāt quos plus credāt mereri: nec filios resecare debemꝰ studium plus placēdi. Denięq; ⁊ iacob illū plus amabat: in q̄ maiora virtutū insignia ꝓuidebat: vt nō tā filiū pater ꝓtulisse videat: q̄ ꝓpheta mysteriū: mentoq; varia tunicā fecit ei: q̄ significaret eū diuersarū virtutū amictu fratrib⁹ ꝓferēdū. Denięq; in puero adhuc refulsit diuina gratia.

Dicēdē somniauit: q̄ cuꝫ alligasset: vt sibi Gen.37.
videbat: ꝓ visum manipulos cū fratrib⁹ suis: surrexerit manipulꝰ eiꝰ ⁊ steterit erectꝰ: cōuersi aūt fratꝝ manipuli adorauerint manipulū suū. In q̄ vtiq; dñi iesu futura resurrectio reuelata est: quē ⁊ hierosolymis cū vidissent vndecim adorauere discipuli: ⁊ oēs

sancti cū resurrexerint adorabunt: fructꝰ bo-
Ps.125. noꝝ operum ꝓferētes: sicut scriptū est: Ve-
nientes autē veniēt cū exultatione: portan-
tes manipulos suos. ¶ Unde fratres licet
somnij fidē ꝑ inuidiā derogarent: interꝑta-
tionē tamē eius ꝓphetis sermonibꝰ exprimē
tes: respōderunt ei: Nunqd regnando reg-
naturꝰ es nobis: aut dñando dñaturus es
nobis? Regem eū venturū visio illa signa-
bat: quē omnis caro generis humani inflexo
Gen.37. adoraret genu. ¶ Vidit aūt aliud somni-
um: ⁊ narrauit illud patri suo ⁊ fratribus su-
is: eo q̄ sol ⁊ luna ⁊ undecim stellę adorarēt
eum. ¶ Unde obiurgauit illum pater eius
dicēs: Quid ꝙ erit hoc visum qđ somniasti?
Nū quid veniētes ego ⁊ mater tua ⁊ fratres
tui adorabimus te sup terrā? ¶ Quis est il-
le quē parētes ⁊ fratres adorauerūt sup ter-
rā: nisi christꝰ iesus: qñ eū maria ⁊ ioseph cū
discipulis adorauerūt: deum verū esse in il-
lo cōperte cōfidentes: de quo solo dictū est:
Ps.148. Laudate eum sol ⁊ luna: laudate eū omnes
stellę ⁊ lumē? ¶ Obiurgatio aūt patris quid
significat: nisi duriciā populi ysrael? Et qđ
christus sm carnē: quē bodieq̄ deū esse nō
credunt: nec volunt adorare quasi dominū:
q̄ ex se natum esse cognoscunt. ¶ Audiunt
itaq̄ respōsa eiꝰ sed nō intelligūt: legūt ip-
si q̄ cum sol ⁊ luna laudent: sed nolunt cre-
dere de christo dictū esse. ¶ Itaq̄ iacob ty-
po fallit alieno: sed suo amore non fallitur.
Pietas in eo paterna nō errat: sed erraturę
plebis affectus exprimit.

¶ Qđ tāto somnio nō incredulus
fuerit iacob patriarcha: qui future
incarnationis mysteria videns fi-
lium mittebat ad fratres. Et de pre
uisione ipsius ioseph a fratribꝰ an-
tequam ad illos appropinquaret:
eorūdēq̄ ad occidēdū ipsū cōsilio:
eiusdem quoq̄ liberatione ac ven-
ditione: Et de istorū aliorūq̄ circa
hec cōcurrentiū mysterio: Ca. iii.

Non ergo tanto somnio patriarcha
non credidit: q̄ vtrūq̄ pariter gemi-
no ꝓphetabat oraculo: vt ⁊ plonaꝝ
fusti repsentaret ⁊ populi: qđ deus venturꝰ
esset in terras: qui ⁊ diligeret: ⁊ necaretur a
perfidis. ¶ Videbat igitur futurę incarnati
onis mysteria: qui filiū mittebat ad fratres
vt videret si recte sunt oues. Quas oues tā
tunc in illo patriarchę studio requirebat: ni
si eas de quibꝰ ipse dñs in euangelio dixit: Matt.15.
Nō veni nisi ad oues pditas domus ysrael?
¶ Et misit inquit in sychem: qō interꝑtatio
ne dicit humerus siue dorsū: hoc est: ad eos
qui nō cōuerterent ad dominū: sed fugien-
tes se a facie eius auerterēt: qđ est ꝓprie pec
catoris. Erūt enī cain a facie dei. Et ꝓphe- Gen.4.
ta dicit: Pones eos dorsum. ¶ Justus autē Ps.20.
nō se auertit a dño: sed occurrit dicēs: Ocu- Ps.33.
li mei semp ad dñm. ¶ Et esaias dicente do
mino: Quē mittā: sponte se obtulit dicens: Esa.6.
Ecce ego. ¶ Et symeon expectauit vt vide-
ret christū dñm: ⁊ postea q̄ vidit: qñ remis-
sionē peccatoꝝ ⁊ totius mundi videbat re-
demptorē: quasi leuiatus a peccato: popo-
scit vsu carnis huiꝰ absolui dicens: Nūc di- Luc.2.
mittis dñe seruū tuū in pace: quoniā vide-
rūt oculi mei salutare tuū. ¶ Et zachęꝰ hinc
primū suę ꝓgenitiuā cōmendationis inue-
nit: q̄ in arborē vt christum videret ascēdit.
¶ Ergo ioseph a patre missus est ad fratres: Luc.19.
ab illo magis patre qui ꝓprio filio nō pe-
cut: sed ꝓ nobis omnibꝰ tradidit illum: ab il
lo patre de quo scriptū est: Deus filium suū Ro.8.
mittens in similitudinē carnis peccati. ¶ Et
errabat inquit ioseph: q̄ fratres suos inue-
nire nō poterat. ¶ Nō immerito errabat: q̄
quęrebat errātes. Deo enī agnoscit dño: q̄
sunt ipsius. ¶ Deniq̄ ⁊ iesus fangatꝰ ex itu-
nere: sedebat supra puteū. ¶ Fatigabat: q̄
nō inueniebat dei populum quē quęrebat.
Exierat enī a facie dñi. Qui enī culpam se-
quit: exit a christo. Peccator exit: iustus in-
trat. Deniq̄ adam se peccator abscōdit: iu-
stus autē dicit: Intret oratio mea in cōspe- Ps.87.
ctu tuo. ¶ Inuenit autem ioseph fratres su-
os in dothaim: quod significat defectionē.
¶ Ubi est enī nisi in defectione: qui deū de-
serit? ¶ Nimirū deficiebāt: qui nō audiebāt
dicentē: Uenite ad me omnes qui laboratis Matth.11.
⁊ onerati estis: ⁊ ego vos reficiam. ¶ Uenit
igit ioseph in dothaim: ⁊ ꝓuiderūt eū de lō
ge venientē: anteq̄ apropiaret ad illos: et
insequebant vt occiderent eū. ¶ Merito lōge
erant qui erāt in defectione: ⁊ ideo insequebant q̄ non apropiauerat bis christus.
Nā si apropiasset bis typus christi: fratreꝝ
vtiq̄ dilexissent. Sed ꝓpe esse nō poterāt:
qui parricidiū cogitabāt. ¶ Ecce inquit somni
ator: ille venit: Nunc ꝙ venite: ⁊ occidamus
eū. ¶ Nōne hęc verba dicebant: qui de par-
ricidali sacrilegio cogitabant: sicut de ipsis

Gal. 1. salomon aut? Tollamus iustū: qz inutilis est
Gen. 37. nobis. ¶Et addiderūt in genesi: Et videamus quid ꝓdeuniut somnia illi⁹. ¶Hoc scriptum est de ioseph: cōpletum est de christo:
Matth. 27. quādo iudei in eius passione dicebant: Si rex israel est descēdat nunc de cruce: t credimus ei. Cōfidit in deum: liberet nunc eū si vult. ¶Ūquid t ipsi fratres tam impij vt fratrē occiderent? Et vnde tantorum merita patriarchārū: vt lex totius plebis eorū vocabulis designaret? Quomō cōueniunt pietatis nomina: t scelerio insignia? ¶Sz etiam iusti typo populi: nō animi sui vitio laborabāt. In deo omnis inuidia: in deo pariadiq; meditatio p figuram: pietas p affectum. ¶Deniqz ruben t iudas: germanitatē pia iura seruantes: t de manib⁹ ceteroꝝ eū liberare cupiebāt: meritoq; iudas paterna benedictione ꝓfertur: cū ei dicitur: Adora-
Gen. 49. būt te filij patris tui. Catulus leonis iuda: t ipse erit expectatio gentiū. ¶Cō vtiq; soli cōuenit christo: cui repositū fuit vt adoraretur a fratrib⁹: t expectaret a gentib⁹: lauabit in vino stolam suā ꝓprij corporis passione: qz carnē suaz nulla peccati labe maculauit. ¶Aser quoq; nō vtiq; sibi cōuenire credebat. ¶Aser pinguis panis ei⁹: t ipse aser cū principib⁹. ¶Quid vero ipse ioseph cui dictū est: Filius me⁹ ampliandus ioseph: filius ampliādus meus: zelat⁹ filius meus: filij me⁹ adolescētiores ad me reuerterent? ¶In quē consiliū cōferentes maledicebant: in q̄ benedictio ꝓualuit: sup benedictiones mōtium manentiū: t desideria collium ęternorum. ¶Quē significari intelligebat in se: nisi illum qui omniū merita ingeminens: supra omniū desideria sanctoꝝ immēsę teneret apicem potestatis: quē voto nullus equaret. ¶Cōpensatur ergo in patriarchis inuidia p grāiā qui t excusant a culpa: t reuelationis munere cōsecrantur. Non enī tam culpabile est: dixisse quę plebis sunt: q̄ beatum vidisse quę christi sunt. ¶Subierūt psonā peccatoris populi: vt acciperēt gratiā dei redemptoris. Certe culpā aboleuit gratia: gratiā culpa nō minuit. ¶Et vt cognoscamus omne hoc de populo t dño iesu mysterij esse: Venite inquit vendam⁹ ioseph ismaelitę. Quid interptationis habet nomen ioseph: nisi qō diuinam gratiā significet t expectationē dei summi? ¶Quis igitur
Phil. 2. vendit: nisi ille qui cum in formā dei esset: nō rapinam arbitrat⁹ est esse se equalē deo; sed semetipsum exinaniuit formā serui accipiens? Neq; eīm nos eū emissemus: nisi vēdidissent fratres. ¶Male vendiderunt: peius emerūt. Vendidērūt negociatoribus boni odoris: emerūt a ꝑfumbus. Vendidit eū iudas: emerunt ismaelitę: qui significātur latina interptatione: odio habentes deū sua mūnera. ¶Ideo alibi viginti: alibi viginti t dnę aureū: alibi triginta intuemur emptū ioseph: qz nō omnib⁹ vnius ęstimatione ꝓualet christus. Alijs minus: alijs amplius. Fideo ementio: incrementū est mercis religiosioꝝ. ¶Pretiosior deus peccatori: pciosior et ē redēptor. Plures t illi valet q̄ pl⁹ habet gratię. ¶Sed etiā cui multa donata sūt plurisvalet: q̄ cui pluꝰ remissum est pluꝰ
Luc. 7. diligit: sicut ipse dñs in euāgelio ꝓnunciauit de illa muliere: quę sup eius pedes effudit vnguentū: t lachrymis lauit: et capillis suis terſit: t osculis siccauit: de qua ait ad symonē: Propter qō dico tibi: Remissa sunt ei peccata multa: qm̄ dilexit multū. Cui autē minus dimittit: min⁹ diligit. ¶Interdū diuersitates ꝑsonę: nō solū quātitatis habēt: sed etiā numeri exꝑssionē: sicut habet de vnguento: qō ad sepeliendū se dñs effusū esse
Marc. 14. memorauit scriptura: dicente iuda: Potuit hoc venire denarijs trecētis. ¶Quo numero: nō quātitatis: sed significatio crucis videtur exꝑssa. ¶Eta hic q̄ diuersitas vel viginti vel triginta aureorum: vel argenteoꝝ habet: vel geminatę: vel triplicatę ꝑfectionis indicū. Naz viginti quinq; aurei: indubitat q̄ est remissionis numer⁹ significant ꝓciosissimā portionē. ¶Hic q̄ vt dñice figurā passionis aduertas: ait iudas patriarcha: Tra-
Gen. 37. damus ioseph ismaelitis: manus aūt nr̄ę nō sint inuectę sup eū. ¶Et bene supius dixerat: Manus aūt nolite inferre illi. ¶Cō
Joh. 18. iudei in dñi passione dixerūt: Nobis nō licet interficere quēquā: vt sermo iesu impleret: significās qua morte moriturꝰ esset. Jā tunc ḡ futurę crucis ꝓfigurabat insigne: simul t qō exut⁹ est tunicā: id est: caruē quaz assumpsit exut⁹ est: decorā diuersitate virtutū. Ergo tunica exut⁹ id est: caro nō diuinitas crucīata est: t indumentū et carnis: nō immortalitatē vitę auferre potuerūt. ¶Hāc tunicam iudaicę bestię cruentauerūt: ille de
Luc. 10. quibus dicit: Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. ¶Cō autem lacus siccus

erat: quid mirum si iudeorū lacus aquā nō habet: qui dereliquerunt fontē aquę viuę: fecerunt sibi lacus contritos? ¶ Et vt scias verū hoc esse mysterium: ipse de se dom⁹
Ps. 87. ait: Posuerunt me in lacu inferioris: in tenebris & in vmbra mortis. Illi igit emunt thus qui boni odoris deferunt thymiama: q̄ adolēt altaria pię mētis. Vñ & dauid grece hoc mō ait: καθὲν ὡς κατὰ πρόσευχή μου ὡς θυμίαμα κατὰ πρόσωπόν μου. Resinā quoq; qua marmora cōfracta sociant. ¶ Est resina spiritalis: quę fracturas animę tuę soldet: & diuulsa cōnectat: & soluta constringat. ¶ Hęc eñ spiritalis resina corroborat: & quędā cōminute animę mēbra cōponit vt sine offensione socient. ¶ Veniēs hic remias hanc quęrit resinā: vt babyloniā curet sanare si possit dicens: Accipite resinaz
Hiere. 51. corruptioni eius: si quo mō sanabit. Curauim⁹ babyloniā: & sanata nō ē. Nō est sanata synagoga: quia resina ista migrauit ad ecclesiam. Ideo et galaad veniebāt negociatores de possessione: hoc est: de icolatu testimonij: merces suas ad ecclesiā transferentes: vt gentium peccata resina ista curaret.
Esa. 35. De quib⁹ dicitur: Conualescite manus discussę: & genua dissoluta. ¶ Fides sincera est.
¶ Hanc habebat petrus cū diceret claudo:
Act. 3. In nomine iesu nazareni: surge & ambula. Aberitoq; surrexit & ambulauit. ¶ Hanc ha
Act. 9. bebat aiz diceret paralytico: Enea sanet te dom⁹ iesus: surge & sterne tibi. Et surrexit & strauit sibi. Hanc habebat: cū diceret mortuę: Surge in nomīe domini iesu. Et defuncta surrexit. ¶ Huius resinę tēperamento: lapides illi de qb⁹ potēs ē dñs resuscitare filios abrae cōpagnant. ¶ Huius resinę medicamento claudus erigitur: paralyticꝰ reformatur: mortua resuscitat. ¶ Illud quoq; qđ hędi sanguine respersērūt: tunicā eius videtur significare: quoniā falsis testimonijs appetentes: inuidiā deducere peccati: in omnium peccata donantē. Nobis agnus est: illis hędus. Nobis agnus dei occisus est: quibus abstulit peccata mundi: illis hędus
Matth. 23. quoq; acerbauit errores: delicta cumulauit: ideoq; ait: Implete mensurā patrū vestrorum. ¶ Aberitoq; iacob posteritatis deplorans dispēdia: quasi pater filiū flebat amissum: quasi ppheta flebat interitū iudeorū. Veniēs scidit etiā vestimentū suum: quod in passione domini factū legimus a principe sacerdotū: in quo esset nō pmixta psona sed publici munus officij. Et velum templi scissum est: & ppbanata mysteria: vt esse nudatū populū salutarib⁹ indumētis: diuisuz regnum: talibus manifestaret insignib⁹ destruendū: quia omne regnū diuisum facile destruetur. Et vere diuisum: quādo hoc qđ erat christi cępit esse etiā diaboli. Neq; enim poterant induisi manere: qui a patre filiuz separabant.

De venditi ioseph uuctione in egyptum: atq; eius emptione a pre posito cocorum. Quidq; hoc significet. De seruitutis preterea ipius mystica atq; morali interpretatione: Ca. iiii.

Venditꝰ est ergo ioseph et ductꝰ in egyptū: emptus a pposito cocorū. Non ociosa psona quę cruda ciborum coqueret vt epularent animi fidei suauitate. Nullus eñ cibus scientia et doctrina dulcior erat. ¶ Ante in egypto cruda psidia quā nullus diuinę cognitionis ardor & verę scientię cupiditas vlla molliuerat: non eloquia domini ignita decoxerāt. ¶ Venditus est ioseph in egypto: quia christus venturꝰ
Esa. 50. erat ad eos quib⁹ dictū est: Peccatis vestris vēditi estis. Et iō suo sanguine redemit: q̄s ppria peccata vendiderāt. ¶ Sed venditꝰ christꝰ: cōditionis susceptione: nō culpę peccati pcio tenetur: q: peccatum ipse nō fecit. ¶ Precio igit nostro debitū nō sua ꝓtraxerūt: chirographum sustulit: ſgeneratoiē removit: exuit debitorē: vnꝰ exoluit: quod ab omnib⁹ debebat. ¶ Nō licebat nobis exire seruitio. Suscepit hoc ille p nobis: vt seruitutem mundi repelleret: libertatē paradisi restitueret: gratiā nouam: cōsortij sui bonorem relinqueret. Hoc de mysterio. ¶ Ceterum qđ ad moralem ptinet locum: quia omnes vult saluos fieri dñs deus noster: dedit p ioseph etiā his qui sunt in seruitute solatium: attribuit magisterū: vt discerent etiaz in victima cōditione posse mores esse superiores: nec vllum statū immunē esse virtutis: si animus vniuscuiusq; cognoscat carnē seruituti subditā esse nō mentē: multosq; seruulos esse dominis liberiores: si in seruitute positi a serulib⁹ putent operibus abstinendū. ¶ Serule est omne peccatū: libera
Joh. 8. est innocētia. Unde & dñs ait: Omnis qui facit peccatū: seruꝰ est peccati. ¶ Quō enim

non seruus omnis auarus: qui p exiguo pe
cunie lucello seipsū auctionat? Timet enim
ne cōgesta amittat: qui nō vtenda cōgessit:
maiore periculo seruaturus: quo maiora ꝙ
siuit. ¶ Quomō nō mendicus: cui sunt par
ua quę possidet? Nam etsi mihi diuco vide
atur sibi eget: nec testimonijs sua vota sola
tur: qui qō optat nescit credere. ¶ Quomō
aūt nō ⁊ ille seruus: qui subdu⁹ est libidini
pximū suis ardet incendijs: ⁊ peccati sui fa
cibus exurit. Quibus recte dicit ꝓpheta
Isa. 50. Ambulate in lumine ignis vestri: ⁊ in flam
ma quā accendistis. ¶ Suscepit omnes me
tus: insidias somnis singulos: vt vnius ca
piditate portas: sit seruus omniū. ¶ Seruit
igit ac miserā quidē seruitutez: qui ipse sibi
dominos facit: ipse vult habere quos time
at. ¶ Nihil est tam speciale seruitutis est: ꝙ
sp timere. ¶ Ille vero in quia cōditione ser
uitij semp liber: qui amore nō capitur: auā
ricię vinculis nō tenet: metu criminis nō al
ligatur: qui securus spectat ꝓsentia: quē fu
tura non terrent. ¶ Nonne videtur tibi iste
in seruitute dominari: ille autē in libertate
seruire? ¶ Seruiebat ioseph: regnabat pha
rao. Beatior hic⁹ seruit⁹ ꝙ regnum illius.
¶ Denię tota ęgyptus collapsa esset fame:
nisi regnū suuz consilio seruuli subdidisset.
¶ Habent igit vnde gloientur originales ser
uuli. Seruiuit ⁊ ioseph. ¶ Habēt vnde se cō
solentur qui ex libertate in seruitutē aliqua
necessitate venerint. ¶ Habent qō imitent:
vt discant cōditionē se mutare posse nō mo
res: esse ⁊ in vernulis libertatem: ⁊ in seruī
tute cōstantiam. ¶ Habent qō etiam domi
ni p seruulos bonos sperent. ¶ Abraam fi
lio p vernaculum inuenit vxorē. ¶ Benedi
xit dominus domū ęgyptij ꝓpter ioseph: ⁊
facta est benedictio domini in toto cētu ei
us: ⁊ in domo ⁊ in agro. Et cōuertit inquit
omnia quęcūq illi erant in manus ioseph.
Aduertimus q ea quę dñi gubernare non
poterant: seruuli gubernarūt.

¶ De singulari cōmendatione spe
cioſtatis ⁊ decoris: castitatis ac pu
doris sancti ioseph: eiusq impetu
tione a domina sua ad concubitū:
et eiusdem adultere telis. Ipsius
quoq ioseph recusatione: fuga: ve
stis relictione: accusatione: incar
ceratione: atq visitatione diuina:
Ca. v.

Sed quid de priuata domo dispositionis eius seruuli astruā: qui rexit imperiū? Pluo mi est qō ante se rexit. ¶ Et cum esset decorus aspectu: ⁊ speciosa facie valde: venustatē sui vult⁹ nō ad alienā diuusuit iniuriā: sed ad suam seruauit gratiā: hoc se pulchriorē ratus: si nō dispendio castitatis sed cultu pudoris speciosior ꝓdaret. Illū esse verū decorē: qui nō alienos oculos caperet: nec fragiles mētes vulnera ret: sed iudicia acquireret vniuersoz: fraudi nulli futurus laudi sibi. ¶ Jā si qua petulātibus aspexit oculis: illius crimen soluz est quę male vidit: non hui⁹ qui male se nollet videri: nec in eo qō visus est culpa est. ¶ Nō erat in potestate seruuli vt nō videret: mantus debuit cauere oculos vxorio. Si ille sibi timebat de cōiuge: arbitrabat iste testimonium esse castimonię: nō remissionē iniurię. ¶ Discant tamē viri: cauere etiā oculos fęminarū. Adamantur enī ⁊ qui nolunt amari. Denięq adamat⁹ est ioseph: qui amā tem cōtempserat. ¶ Et bene excusauit eum Gen. 39.
scriptura dicens: Jmmisit oculos vxor domini ei⁹ in ioseph: hoc est: nō iste se ostentauit: nec cępit incautā: ꝙ illa retia sua misit: ⁊ inda gine sui capta est. Laqueos suos sparsit: ⁊ suis hęsit vinculis. ¶ Dixit autem illi: Dormi mecū. ¶ Prima adulterę oculorum tela sunt: secūda verborū. ¶ Sed qui nō capitur oculis: pōt verbis resistere. Supperit defensio: vbi adhuc liber affectus est. Jdeo scriptū est: Quia ille noluit. Primū igit cōgressione mētis supauit: tanq̄ scuto animi irruentē repellens: deinde sermonem tanq̄ hastam vibrauit vt se illa reuocaret. Et dixit vxor domini sui. ¶ Recte vxor domini: nō ipsa domina dicit: quę nō potuit extorquere: qō voluit imperare. ¶ Nā quomodo domina quę dominandi non habebat affectum: quę disciplinā dominę non tenebat: quę seruulis libidinis incentiua pręstabat? ¶ Ille domin⁹ qui amātis nō excepit faces: qui lenocinantis vincula nō sensit: quē nulla mortis formido pterruit: qui maluit liber criminis mori: ꝙ potentię criminosę eligere conformū. ¶ Ille liber qui turpe credidit vicem gratię non referre. ¶ Denięq non vt meticulosus excusat: nec tanquā periculi timidus cauet: sed tanquā beneficij herilis ⁊ innocētię suę debitor: fugit crimen ingrati peccatiq labem: ⁊ culpę cōtagium quasi iu-

stus horrescit. ¶Tertium spiculū adultera interpellādi assiduitate vibrabat: ꝙ ioseph nō audiebat eā. ¶Habes post prima verba quid caueas. Nō sōlū lubrica sed etiā pcax importuna petulās est libido: nec habz qō vereat adultera. ¶Quę dispendia pudoris prima nō voluit: insidiat vt capiat. ¶Deniq; officij sui t cōmissi muneris ingressū gratia: remotis arbitris ac domesticis apphendit eū: dicens: Dormi mecum. ¶Excusat ioseph scripturę testimonio: qi cōmissuz a domino nequibat deserere obsequiū. Nō enīz satis est: q̄ securus sui dom⁹ interiora quasi qui capi nō posset ingressus est: Justus debuit ꝓuidere: ne furēti copiā daret: t ei⁹ illa peccato periret. ¶Sz qui aduersari sibi dñi sui videbat vxorē: neglecti officij etiā a dño cauere debebat offensam: simul adhuc sermonis nō cōprehēsionis putabat audaciā. ¶Excusatur q̄ ingressus est: ꝓdicat q̄ elapsus est. Nec plurio fecit vestimēta corporis: q̄s animi castimoniā. Reliquit tanq̄ nō sua quę adultera suis manibus detinebat: t aliena iudicauit: quę tactu impudice potuerant cōprehēdi. ¶Magnus q̄pe vir: qui vē ditus: seruile tū nescivit ingeniū: adamat⁹ nō redamauit: rogatus nō acquieuit: cōprehēsus aufugit. ¶Qui cū ab vxore dñi cōueniretur: teneri veste potuit: animo capi non potuit. Ac ne ipsa quidez verba diu passus est. Contagiū enī iudicauit si diuti⁹ moraretur: ne p manus adultere libidinis incētiua transirēt. ¶Itaq; veste exuit: crimen excussit: t relictis quib⁹ tenebatur exuuijs: spoliatus quidē: sed nō nudus aufugit: qui erat tectus: indumēto pudoris. ¶Nō est enī nudus: nisi quē culpa nudauerit. ¶Deniq; in superioub⁹ habemus: q̄ adam postea dei mandatuz ꝓuaricatione deseruit: t peccati gratuis aera ꝓtraxit: nudus erat. Unde t ipse ait: Vocem tuam audiui in paradiso t timui: qz nudus sum: t abscondi me. Intellexit enī se esse nudū: qui insulas diuine ꝓtectionis amiserat. Et ideo latebat: q̄ vestem fidei nō habebat: quā vnq; ꝓuaricando deposuit. ¶Magnaz rem vides. Ille nudus erat qui tunicam nō amisit: iste nudus non erat qui vestimēta se exuit: quę in manib⁹ adultere dereliquit. ¶Eadē scriptura illuz nudum asseruit: hūc abnuit. Et ideo iste expoliauit se potius q̄s nudauit: qui incorrupta virtutū vestimenta seruabat: expolians se veterem hominē cum actibus suis: vt induceret nouū: qui fm imaginez creatoris in agnitione renouat. Ille autē nudus remansit: qui se iterū vestire non potuit: singulari spolio virtutis exutus. Unde pellicia accepit tunicam: qz peccator habere nō poterat spiritalē. ¶Reliquit igit vestimenta ioseph t nudauit adultere inuerecundiam: quę postea latere nō potuit. ¶Deniq; exiuit foras t ipsa adulterij sui temptamenta vulgauit: exaltans vocē suam: eo q̄ relictis vestibus hebreus aufugerat. ¶Ipsa igitur qō celare debuerat, pdebat: vt cōposito crimine lederet innocentē. Justus autē accusare non noluit: ideo impune hoc ꝓpudica faciebat. ¶Iam igit vere exutam dixerim: etiam alienā vestimenta seruantez: quę omnia amiserat velamina castitatis: illū satio ornatum: satis defensum: cui⁹ vox nō audiebatur: t innocētia loquebat. ¶Sic susanna posteaq̄ tacet in iudicio melius locuta est oraculo: et ideo ꝓphetę meruit defensionē: quę ꝓprie auxiliū nō quesiuit. ¶Illum ergo beatorē dixerim cuz in carcerem mitteret: quia subibat ꝓ castitate martyriū. ¶Bonum enim munus pudicitia: sed minoris meriti cū periculum abest: vbi vero etiā salutis periculo defenditur: ibi plenius coronat. ¶Inaudita causa: inexplorata fide veri: tanqūā reus criminis: in carcerez ioseph mittitur: sed eum dom⁹ nec in carcere deserebat. ¶Nō turbentur innocētes cum falsis criminibus appetunt: cum oppressa iustitia traduntur in carcerem. ¶Assistat deus t in carcere suos: t ideo ibi est plus auxilij vbi est plus periculi. Sed quid mirū si visitat deus in carcere positos: qui seipsum in suis in carcere inclusum esse memorauit: sicut habes scriptum: In carcere erā t nō venistis ad me: ¶Quo Matth. 25.
Gen. 3. nō penetrat diuina misericordia? ¶Inuenit ioseph huiusmodi gratiā: vt qui fuerat clausus in carcere: ipse potius carceris claustra seruaret: cederet munere clauiculari⁹: inclusos omnes in potestatē eius committeret. ¶Itaq; ioseph nō solum carcerem non sentiebat: sed etiam alios quoq; carceris leuabat erumna.

¶De inuectione in mulierē. Et de spadonib⁹ etiā illare iniurie ꝓuectoribus: q̄s fragilis t tenuis sit eoruz status: ipsoruq; offensione: incarceratione: somniorū visione: t eo-

rundē p̄ sanctū ioseph interp̄tatione. Et quēadmodū omnis potētia magnificētia ⁊ gloria huius seculi: nihil aliud sit q̄z somniū. De mysterio p̄terea bebzei somniū interp̄tatis: ac repbensione spadonis immemoris et obliti interpretis sui. De fastu deniq; ⁊ fragilitate ministrorū regaliū: Ca. VI.

Hbius igit̄ iniurię auctor mulier et spadones sunt. Sed mulier ꝑ p̄tionē quę ꝑceres cū viris solita miscere sermones: lacessere verecūdos: refugientes insequi: pudentes pungere: cuz vitia sua nō posset defendere: innoxiū criminabatur: pfidiā miscens pfidię: aliena tenēs: ⁊ alios ipsa cōdemnās: modū nullū ponens furori. Quę est causa crudelitatis: nisi q̄ cupiditatib⁹ suis obstitit videbat: et desideria sua vetita assensione fraudari? En ꝓpter q̄ō aperiat carcer vt suscipiat innocētes: soluat catenę reis: vt imponant fidelib⁹: dimittant veritatis adulteri: vt includat q̄ fidei adulteriū recusauit. De ilhs vero spadonib⁹ q̄d dicā: qui exēplū debent esse spadonib⁹ cęteris: q̄ stat⁹ eoz fragilio ac tenuior: ⁊ in volūtate regia spes eoz: quib⁹ leuis offensa summū periculū sit: secūdę sūt res vite ministeriuz? Gloriabat alter q̄ esset vini p̄positus: vterq; offendit: missiq; in carcerē: ⁊ cōmendati sancto ioseph ab ipso carcerio clauiculario: cū essent illic dies cōplures viderūt somniū. Et cum remiserat eos ioseph: tristes: turbatosq; animi offendit: q̄ turbabant somnio: cui⁹ interp̄tē nō inuenirent. Nōne p deū inquit interp̄tatio somniū est? Narrate q̄ mihi. Et narrauit p̄positus
Gen. 40. vini somniū suum. Erat vitis in cōspectu meo: in vite aūt tres radices: ⁊ ipsa flores ferens: germina matura: ⁊ botriones vuarū: ⁊ calix pharaonis in manu mea. Et sūpsi eam: ⁊ expressi in calice: ⁊ dedi calicē in manu pharaonis. Et dixit ille ioseph: Tres radices tres dies sunt. Adhuc triduū: ⁊ memorabit pharao principatū tuuz: ⁊ restituet te sup officiū tuū pristinū: ⁊ dabis calicē in manu pharaonis. Sed memor esto q̄ temetipsū cū bene tibi fuerit: ⁊ facies in me misericordiā: ⁊ memor eris mei ad pharaonē: et educes me de carcere isto: q̄ furtiue captus sum de terra hebręoz: ⁊ hic nihil mali feci: ⁊ miserūt me in lacū carceris hui⁹. Alterius somniū nō libet dicere. Abeminiſtis certe verboz meoz: q̄ etiā tunc refugerim ei⁹ interp̄tationē: in eo cui⁹ exitū refugio: morte phoiteo. De isto p⁹ dicam⁹ qui sibi beatus videbat cū esset vini p̄positus: ⁊ hunc summū credebat apicem otio potēcię q̄ regi calicē dabat. Hęc gloria illa⁹: hęc magnificētia in hoc seculo: hac defraudat⁹ dolebat: hunc reddit⁹ gratulabat. Sed hoc somniū est: ⁊ otio potentia ſeculi somniū nō ventus est. Deniq; p somniū vidit reddi sibi principatū suū. Esaias ita esse hmōi hoies: q̄ Esa. 29.
in hoc seculo delectant secūdis reb⁹: Sicut qui in somnijs manducat ⁊ bibit: videt sibi cibo ⁊ potu dū dormit repleri: sed cū euigilauerit incipit esurire ampli⁹: ⁊ tunc intelligit q̄ inanis ille cib⁹ ⁊ potus fuerit somniātis: Sic q̄ dormit in hoc seculo: nec oculos aperit ad mysteria diuina: q̄dm somno grauat corporis: putat alicui⁹ momēti esse hāc seculārē potentiā: quasi in somnio eā videt: vbi euigilauerit deprehendit q̄ inanis huius seculi voluptas sit. Cōsidera nunc illū verū bebręū: illū nō somniū sed veritat⁹ ⁊ p̄dare visionis interpretez: q̄ de diuinitatis illa plenitudine: ac libertate celestis gr̄ę in hāc corporeū carcerē veneratz: quē nō potuit seculi huius illecebra mutare: nō vilia corruptela mundanę voluptatis euertere: qui tēptatus nō decidit: appetitus nō apertuit: postremo adulterina quadruz ſtrangogę manu velle corporis agnebēsuo: carnē exuit: liber montis ascendit. Calūniata est meretrix: et vbi eū tenere nō potuit: quē carcer nō terruit: nō inferna tenuerūt: quin etiā quo veluti punitōus descēderat: ide alios liberauit: vbi ipsi stringebant mortis vinculis: ibi laxauit ipse vincula mortuoū. Cōsidera q̄ illū bebręū: dicentē illi p̄posito spadonū: q̄ cōtraxerat offensam regiam quē restituerat muneri suo: Adhemo: esto p̄ temetipsum cuz Gen. 40.
tibi bene fuerit: ⁊ facies in me misericordiam: et memor eris mei. Ideo secūdo repetuit: q̄ sciebat non recordaturū q̄ euasisset iniuriā: cū potentiā recepisset. Ideo secūdo admonuit: q̄ secūdo liberauit: vt si prioris beneficij eum memoria nō teneret: vel posteriorius subiret: non despiceret auctorē salutis suę: nō perfida ꝓuaricatione violaret. Sz quod penale est: cito beneficij irrepit oblivio secūdis rebus. Reddit⁹ officio suo: nō est memor: factus interp̄s: sed oblit⁹ est cum.

Sed etsi ille obliuiscebat: christ⁹ nō obliuiscebat: ꝙ loquebat ei: et ꝙ seruulum loquebat dicēs ad eū: Memor esto ꝙ temetipsū: hoc est: vel officij tui ꝓcēplatione: ꝺd audieris recordare. Sed etsi nūc oblit⁹ es: memor eris mei: vt euadas periculū. Qui oblit⁹ est beneficiū: tā elatus potētia nō recordabat. Et hęc quāta potētia: vbi vini ministerium inundet? Qđ iactātia: q: erat spadonū prępositus? qui vinū poculis regis ministrabat.

Et factū est inquit post biennīū mētio de hoc nostri spadone tēporis: nō alia de causa nisi qz et dies cōuenit: qz post biennīū recepit officiū: nec recordat⁹ est sed admonit⁹.

Cognouit etsi qz etiā regnū ipsum in hoc sęculo esset somniū: qui de suo somnio non credidit. Didicat etiā regnū esse somnia: nec ipsoꝝ ptātes esse ꝑpetuas. Sed ato hunc locū ꝓtereat dolor: ne ipsa cōmemoratione crudescat: ne ipsi⁹ quidē sermonis mei meminisse delectet: quē tūc tēporis vel effuderit dolor: vel extorserit ecclię ptumelia. Ad-
Sed. 41. monit⁹ ꝙ sup somniū regis aut: Peccatū meum recordor. Sera quidē ista ē: sed vtinā vera cōfessio. Post petiꝰ fatek qđ ante peccatū cauere debuerat. Qz ato oblit⁹ fueras: Memor esto mei. Scio nēpe tūc tēporis hūc fuisse sermonē: ꝙ obtusas aures babebas fastu potētię: et vini ebrius nō audiebas verba sobrietatis. Vel nunc memento mei: q peccatū sero fateri. Quid rogas seruulū christi: cur deū negas: inebriare iaz nō vino: sed spūsancto. Recordare ꝺd passus sis: cū quo dormisti somnū tuū: et somniasti somniuz. Et ipse ꝓposit⁹ erat: et ꝓpositus epularū reg⁹? quę ad op⁹ pistoriū ptinebāt.

Sublimē se esse credebat: qz in ptāte habebat panē regiū: nesciebat multoꝝ anfractus esse hui⁹ potētię. Minabatur aliis ipse mox supplicio dedēdus extremo: nec audiuit eū qui licet seruulus dñi: tñ loquebat oracula: qđ ipsi⁹ iussu regis de quo sibi plurimū blandiebat caput amissur⁹ esset: esca auib⁹ dereliꝛquēdus. Vel hoc te exemplū reuocare debebat: vt ꝑfidię nō crederes. Sunt et alia exēpla de fastu et fragilitate ministroꝝ regaliū: quę posteriorio tēporis historia habet: Et doech ꝓposit⁹ erat: et ꝓposit⁹ regl animaliū: adde si placet muloꝝ: hoc ē: spadonū animaliū. Hic qz sacerdotē dñi detulit: et fraude regē cōmouit in sacerdotis periculū: et hic syrus erat.

Tum mentio: qđ et patrię facta cōueniunt? Aman qz a cubiculo regis: et ipse ꝓpositus dū inuadere ecclesias dñi impioba temeritate cōtendit: populūqz fidelem spoliare ac pśequi: grauib⁹ sacrilegia supplicijs expendit.

De liberatiōe sancti ioseph et honoris delatione ob interpretationem somniorum regis. Et de eorūdem somniorū mysterio. Qua ratione etia sanctus ioseph magis mystica meruerit ꝓmia. Ac de mystica significatione ornamentoꝝ quibus honoratus fuit: necnō et vxoris ac filioꝝ: famis quoqz et apertionis horreoꝝ: atqz vendītionis alimentoꝝ: Ca. VII.

Sed reuertamur ad istū vini ꝓpositū: qui quasi multo ebri⁹ mero dñi ficij auctorē oblit⁹ esse diu: aliqñ tñ vt regi ꝓuideret ꝺterptē: nō quasi grat⁹: sed ñsi callidus intimauit seriē rei gestę. Quo cognito: rex quoqz cū iussit accersiri de carcere: interrogauit si posset ꝺterptari sibi somnium. Cuius explanatione delectat⁹ remouit iniuriā: honorē detulit. Itaqz videte si nō ꝓsentibus et ista cōueniunt. Iniuria illata est prius qz cognosceret a rege: gratia relata vbi regi est cognit⁹. Itaqz rex vacat culpa: qz et id quod excepit vir sanct⁹ iniurię alienū fuit: et id qđ recepit regis gratię est ꝓpium. Somniū aūt eius et interptatio huiusmodi est (Quęcūqz inquit facit de⁹: ostēdit pharaoni) Septē vaccę bonę: septē anni sunt: et septē spicę bonę: septem anni sūt.

Somniū pharaonis vnū est. Et septem vaccę macrę quę ascendebant post illas: septem anni sunt: et septē spicę macrę et a vento corruptę: septē anni sunt: Erit septem annis fames. Verbum autē qđ dixit: Quęcunqz fecit deus ostendit pharaoni. Ecce septem anni venīūt vbertatis magnę in tota terrā ęgypti. Veniunt aūt septez anni famis post hęc: et obliuiscētur vbertatem in tota ęgypto: et cōsumet fames totā terram: et nō cognoscetur vbertas terrę a fame futura post hęc. Valida enim nimiū. Qđ autē iteraut somniū pharao dio: qz verūz erit verbum a deo: et festinauit deus vt faceret illud. Vetus somniū: res recentes. Posteriorib⁹ priora cōsumpta sunt: et vbi erat ante vbertatis copia: ibi rerum omniū facta est indigentia. Qz siquis huiusmodi regi cō-

ſſium dediſſet vt aliquid de ſuperioꝝ vbertate poſteriori principat⁹ ſui ſeruaret ętati: reliquo quoq; tēpori larga donandi affluẽtia redundaſſet. Sed immodica cui ſuperioꝝ effuſio etiã poſteriora deſtituit: t homines deripiẽtes vniuerſa: aliquẽ ioſeph ei adhibere nolebãt. ¶Etſi nõ ego ioſeph: Quiſ eñ iſtud clamabat: tamẽ vaccas illas pingues: nõ ſolum laſciuiã: ſed etiã incuriã diuine ſignificare reuerentię: de pſidio eñ dictũ
Pſa.21. eſt: Tauri pingues obſederũt me: Et de iu-
Deut.32. dęoꝝ populo ſcriptũ eſt: Impinguat⁹ t incraſſatus t dilatat⁹ eſt: t dereliquit deũ factorem ſuũ. Et ideo ſomniũ illud redũdãtię ſęcularis ppetuũ eſſe nõ poſſe: ſed forte tempus quo bis fames dura ſuccederet. ¶Nec tamẽ hoc ſomniũ vni aut duob⁹ demonſtratum arbitro: ſ omnib⁹ ,ppoſitũ: eo q; ſeptẽ anni iſti⁹ mũdi pingues fũt: t ſęculari vbertate opimi: abſorbeãtur ab illis ſęculis quę futura ſunt: in quib⁹ ppetua quies et legis obſeruãtia ſpiritalis: quã effrem illa tribus patrũ deo fructuoſa cuſtodit. ¶Bona vacca nõ illa corporeo diſtenta vbere: ſed abundans ſpiritalis lactis t gratię: ſup cui⁹ decorẽ ceruicis de⁹ ſedere ſe dicit: vt ſcriptũ eſt:
Oſee.10. Effrem vacca docta diligere victoriã. Ego eñ tranſlui ſup decorẽ ceruicis eius. ¶Nõ ergo impinguet caput noſtrũ oleo peccatorię: nec falſi fruct⁹ delectare nos debent: ne dicak t de nobis: Seminaſtis impietatẽ: et iniquitates et⁹ vindemiaſtis. Manducaſti fructũ falſum: quia ſperaſti in curib⁹ tuis.

¶Nec me mouet: qõ habet ſpicas macras et vento corruptas: qr et dauid tunc melior erat: quãdo ſicut aranea tabeſcebat: t ſpiritus cõtribulat⁹ ſacrificiũ dei eſt: t illi ſſtantioꝝ euadũt: quos in hoc ſęculo grauibus iniurijs ſpirit⁹ malignus exercuit. ¶Unde magis myſtica meruiſſe ſmia ioſeph arbitror: qr de myſticis eſt locutus. ¶Quid eñ ſibi vult anulus digito ei⁹ inſertus: niſi vt intelligam⁹ pontificatũ ei fidei eſſe delatũ: vt alios ipſe ſignaret? ¶Quid ſtola ꝙ amictus eſt ſapiẽtię: niſi tributũ ei ab illo rege cęleſti paudẽtię principatũ? ¶Torques aureus: intellectũ bonũ videt exprimere. ¶Currus ꝙ ſignificat faſtigiũ ſublime meritotũ.

¶Quis autẽ eſt qui ex gentib⁹ accepit vxorẽ: niſi q eccleſiã ex nationib⁹ ſibi cõgregauit: t ſuſcepit ex ea filiũ manaſſen: p quẽ ob litus eſt oĩs dolores ſuos: quos habuit de ſacrilegijs iudęoꝝ? ¶Suſcepit aliũ ꝙ filius effrẽ: p cui⁹ ,pfectum clamauit: qõ ſuſcepta in carne dũlitas: t diuinitatẽ nõ humiliauit: t gloriã cumulauit. ¶Veniũt ḋcũq; famẽ patiebant ad ioſeph mittebantur. ¶Qui ſunt iſti: niſi de quib⁹ dictũ eſt: Cõuertentur ad ve- Pſ.58.
ſperã: t famẽ patient vt canes? ¶Erat autẽ fames nõ vnius loci ſed tot⁹ terrę: quia nõ erat qui faceret bonitatẽ. ¶Ideo dñs ieſus ieiunia mũdana miſeratus aperuit horrea ſua: t myſterioꝝ eccleſiũ theſauros ſcientię ſapiẽtięq; pateſecit abſcõditos: vt nulli alimenta deeſſent. ¶Dixit eñ ſapiẽtia: Veni-
Prouer.9. te edite panes meos. Et ideo ab illo ſolo dicit: Dñs paſcit me: t nihil mihi deerit: q ſa-
Pſ.22. turak a chriſto. ¶Aperuit ꝙ horrea ſua chriſtus t vendebat: nõ gra pecunię: ſed fidei ꝓcium t deuotionis ſtipendiũ quęrẽs. ¶Vẽdebat aũt nõ pauci in iudęa: ſed vendebat omnib⁹: vt ab vniuerſis nationib⁹ crederetur. ¶Et oĩs regiones venerũt ĩ ęgyptũ ad ioſeph emere. Optinuerat enĩz eos fames. Oĩs eñ eſurient: quos nõ paueris chriſtus. ¶Emam⁹ ꝙ alimẽta: quib⁹ famẽ poſſim⁹ repellere. ¶Nemo pauptatis ſuę cõtẽplatione reuocet: nemo vereak qui argẽtũ nõ habet. Nõ querit chriſt⁹ argẽto: ſed fide quę argento ꝓcioſior eſt. ¶Veniũ emit eã petrus: qui
Act.3. nõ habebat argentũ. Argentũ inq̃t t aurũ nõ habeo: ſed qõ habeo do tibi. In noĩe ieſu chriſti ſurge t ambula. ¶Et ,pphęta eſa-
Eſa.55. ias dicit: Qui ſitis ite ad aquã: t qui cũq; non habens argentũ: ite: emite: t bibite: et mãducate: ſine argẽto t pretio vini. ¶Heu eteñ pretiũ quęſiuit a nobis: qui ,p nobis ſanguinis ſui pretiũ ſoluit: qr nõ auro t argento: ſ ꝓciolo nos redemit ſanguine. ¶Ergo id ꝓcium debes quo redẽptus es: etſi ille nõ ſemp exigat: tu tñ debes. ¶Eme igiẽ tibi chriſtũ: nõ eo qõ pauci habent: ſed eo qõ oĩs habent. Oĩs habent p naturam: pauci offerũt p timorẽ. Suũ eſt qõd a te chriſtus requirat. Ipſe vitã omnib⁹ dedit: ipſe ,p oĩb⁹ mortẽ ſuã obtulit. Solue ,p auctore qõd ſolaturus es ,p lege. Nõ mediocris iſte ꝓtract⁹ es. Nõ oĩs eũ facile videt. ¶Veniũ illę virgines in euãgelio quas veniẽs ſponſus excluſit: ideo ſors relictę ſũt: qr venale oleũ nõ
Matth.25. emerũt. Vñ dicak eis: Ite poti⁹ ad vendentes: t emite vobis. Et negociato: nõ immerito
Marc.13. prędicaturi quia vendidit omnia ſua: t emit margaritam.

De exhortatione iacob ad filios vt descendāt in egyptum et emant escas. Et de perfectione decem fratrum iunioze domi retento. Ac de mysterijs p̄dictoz: Ca. VIII.

Gen.42. ET iacob dixit filijs suis: Quare pigri estis? Ecce audiui q̄ frumētum est in egypto: descēdite illo: t emite vobis escas. Nō semel hoc iacob dixit: q̄ ridie oībus filijs suis dicit: qui seri° veniūt ad gratiā christi: Quare pigri est? Ecce audiui q̄ est frumētū in egypto. Et hoc frumēto granū est qō resurgit. Qui igit fames sustinet: fuę segnitiei debet assc̄ribere. Ecce audiui inquit q̄ frumētū est in egypto. Iti° itaq; iunioꝛes aliqui q̄ seniores ꝓfecūt audire: dū fons posita multa circūeunt. Sz hanc negociationē pri° senex audit: sed ille

Psa.4. senex in quo est fides lōgęua canities. Puoꝛ senex intelligit: sed ille senex in q̄ est venerabilis senect° t ętas senectutis vita īmaculata. Hec oēs hanc negociationē suscepit: nisi filij iacob t ipsi p̄uectionis ętatis. Ideo decē pgunt: nō pgit iunior. Nō misit eū pater: ne ꝓtingat inquit eū infirmitas. Adhuc obnoxi° erat infirmitati beniamin iunioꝛ. Patriarcha quidē legit beniamin: sed ex tribu beniamin ille paulus p̄figurabatur. Merito iacob de eius infirmitate dubitabat. Deniq; infirmat° est vt sanaret: ęcitatē passus est: sed hęc infirmitas ad salutez. Deniq; illa ęcitas lucē attulit. Accepimus historiā: cognoscamus mysteriū. Sine beniamin patriarcha primo pręterijt: sine paulo apło. Vterq; non prim° aduenit: sed accessit° a primis: vberioꝛē mercē prioꝛ suo fecit aductu. Est inq̄t frumētū in egypto: hoc est: vbi maioꝛ fames: ubi maioꝛ vbertas est. Magnū frumētū in egypto. Deniq;

Osee.11. t de° pater dicit: Ex egypto vocaui filium meū. Ex isto grano illa fęcūditas. Hęc esset messis esse potuisset: nisi egyptij granū ante seuissent. Est ḡ frumētū qō nemo asi credebat esse. In hoc frumento negociant patriarchę. Et illi quidē argentū detulerūt: ꝑ bonus ioseph frumentū dedit: argentū reddidit. Nō em̄ pecunia emit christ°: sed gratia. Precū tuū fidei est. Hac emunt diuina mysteria. Portat aūt frumentū hoc asinus ille īmūdus in lege: ꝑ iā mūdus p̄ gratiā.

De reuersione filiorum iacob in egyptū postq̄ fames inualescebat: cum deductione beniamin t sumptione munerū ioseph referendoꝛ: eoꝛuq; ad ipsum pertētione. Et de mystica ratione gestoꝛum t incidētium circa hēc: Ca. IX.

Genebatur tamē beniamin iunioꝛ: t ꝓpio adhuc adhęrebat affectu. Tenebāt eū legis vincula: mos paternus. Fames inualescebat: q̄ sero veniebat. Intercedūt p eo duo: ruben t iudas: hoc est: humilitas atq; cōfessio. His vadibus apud patrez vtr: his cōmittit: quoꝛ vnus primitiuus: ali° resuscitat°. Lex primitiua: euangeliū resuscitatū. His deducit beniamin iunioꝛ: t bonis odoꝛib° comitatus aduenit: portāo secū resinā: qua lapideo marmoꝛū cōnectunt: eo q̄ p̄dicatione ꝓpria tāquā spiritali resina: vinos lapides etiā ipse conecteret: portano etiā mel: quo noxia vulneris interi° exeduntur: sine aliqua acerbitate sectionis. Talis em̄ pauli p̄dicatio: vt putrē aboleret affectū: corruptūq; euacuaret humoꝛē: dispūtationis suę aculeo: vrere magis egra mētis viscera cupiens: q̄ lacerare. Incensum oratiōnis t casiā t guttā sepulturę insignia esse: dauid ꝓphēta nos docuit dicēs: Myrrha t gutta t casia a vestimentis. Venit em̄ paulus crucē dominī p̄dicare: ulcezq; semp virentē: t nuces quarum testa durior: t fructus teneꝛior: merito q̄ virga sacerdotalis aaron flucina: t hieremię baculus huiusmodi. Argentū quoq; duplex: nō ociosa munera ee quis dubiter: cū t patriarchę vita t apostoli sermo semp vilescat in pectoꝛib° singuloꝝ: t eloquium sanctoꝛ: sicut argentū igne examinatū: ꝓcepti salubris fulgoꝛe resplendeat? Hec ime rito duplex argentum referunt: in quib° pauli ꝑfigurabatur aductus: qui laborantes ꝓfbyteros in verbo atq; doctrina duplici honore donabat. Vidit aūt illos ioseph: et beniamin fratrē suum ex eadē matre. Tres videntur hebrei: t vident a christo qui ver° ioseph est: quādo cū pauli veniunt typo: et loquitur illis mitia atq; mansueta vt pater cibum sumāt. Supra autē quia sine beniamin venerūt: agnoscebat quidē eos: sed

Gen.42. ab his se auertebat vt scriptū est: Et loquebatur his dura: quia ipsi non agnoscebant cum a quo agnoscebantur. Pauli igitur merito ꝓfecerunt: quē dominus iesus tanquam iunioꝛē fratrem ex eadē matre gene-

ratū amplꝰ ceteris fratribꝰ diligebat. ¶ Aduertant iudei: quē dñm negauerūt: qui etiā crucifixus: ex synagoga tñ tanꝯ ex cadē ortos parente plus diligit: si vel sero cognoscant suę salutis auctorem. Sed pnoꝝ pscij delictoꝝ nō credūt tantā xpi esse misericordiaz: vt donet peccatū: remittat iniuriā. Ideoꝯ ꝑfigurabant in patriarchis: ales essent futuri. ¶ Inuitabant ad gratiaz: ad salutaris mentis vocabant ꝓuisū: t calūniā sibi parari: insidias fieri suspicabantur: t ceperūt ad doloꝫ q erat supra domū in ianua domus causam suā agere velle. ¶ Adhuc dubitant introire: t ex opibus suis malūt iustificari: q causam suā volūt astruere ꝙ gratiā accipere: t ideo in portis redarguunt. ¶ Qui aut cē fructū vteri virginalis expectat: t hęredi tatē dñi filij mercē negociat: nō erubescat in porta: sed in exitu vitę dui repellit inimicū: ne ad altiora ꝓperanti cōscius culpę grauior obsistat. ¶ Ih̄s mystice illis rndat maiorꝺom. ¶ Et is q sit intelligere: cū legeris moysen fidelē in tota domo ei. Maiores enim domus moyses: petrꝰ t paulus: t ceteri eiꝰ sancti sunt: ch̄ristꝰ aūt solus est dñs: sic scriptū est: Quia moysen fidelem in tota domo eiꝰ tanꝯ famulus: in testimoniū eoꝝ q dicē da essent: xp̄us aūt tanꝯ filiꝰ in domo sua: quę domꝰ nos sumꝰ: si libertatē t gloriā spei tenuerimus. ¶ Dic ꝙ maior domus: respondit illis: Propitiꝰ sit vobis deꝰ: nolite timere. Deꝰ cū veſter: t deꝰ patrū vestrorū dedit vobis thesauros in sacculis vris. Argētū vestrū ꝓbum: acceptū habeo. Illi esh dixerūt: Argentū vniuscuiusq in sacculis nostris inuenimꝰ: ad pondus argentū nrm retulimus. ¶ O magna mysteria: t euidēter expssa. Hoc est dicere: Cur inflamini argēto vos habere vestrū in sacculis? Sępi vsurpatio. Quid esh habetis qđ nō accepistis? Si aūt accepistis: qđ gloriamini ꝙ nō acceperitis? ¶ Jam saturati estis: diuites facti estis: q argentū bñe vos credit: ꝙ argentū vobis deus patrū vestroꝝ dedit. Ille deus veſter: ille patrū vestroꝝ deꝰ est: quē negastis. ¶ Sed ignosat: ꝙ indulget: sed recipit si reuertamini. ¶ Ipse est q vestrū nō quęrit argentū: suū donat. ¶ Ipse vobis dedit argentū in sacculis vestris. ¶ Jā sacculi vestri argentū habēt: qui lutū habebant: tiō veſter est qui dicit: Cōfadisti saccū meū: t induisti me lętitia. Lęticiꝫ munꝰ est ch̄ristus: ipse est argentū vestrū: ipse ꝑcium vestruz. ¶ Nō exigit a vobis dñs ihesus frumēti sui ꝑciū: nō quęrit vestri pōdus argēti. ¶ Argentū vestrū reprobū est: argentuz sęculi nō est bonū. Argentū vestꝝ ꝓbū acceptū habeo: hoc est: nō illud materiale argentū: sed spiritale. ¶ Argentū vestꝝ habeo: hoc est: ꝓbū qđ fida deuotione ꝙñ iacob filij detulistis: qđ sine dāno dat: t sine vllo dispendio numerat: qñquidē tali ꝑcio detrimentū mortis excludit: lucrum vitę acquirit.

De munerū paratione: t eorū illatione: instauratione cōuiuii: cū moz ali atq mystica singulorum exꝑpositione: Ca. x.

Parauerūt aūt munera: donec intraret ioseph meridie. ¶ Acceleraūt meridiem fides pauli. Antea cęcus erat: postea cępit videre lumē iustitię: qñ q reuelat ad dñm viaz suā t sperat in eū: dñs ꝙ. 36.
ꝙ educit tanꝯ lumē iustitię eius: t iudiciū eius sicut meridiē. Et adz qñ deꝰ apparuit ad illē mādre: meridies erat: cat de ꝙsentia dñi lux eterna fulgebat. ¶ Meridies est qñ ioseph verus in domū suā intrat vt prandeat. Tunc cū plus dies lucet: qñ sacramēta celebramus. Et intulerūt inquit ei munera. ¶ Nos munera inferimus: ille instaurat conuiuium. Ille dicit: Apponite panes: quos soli hebręi sumūt: ęgyptij manducare non ꝓnt. ¶ Sed ante conuiuiū quāta dignatio: q visus illiꝰ t sedulitatis t gratię! ¶ Morale mysteriū. Adhuc de calūnia quā sibi a ioseph fieri putabant fratres suspecti erāt. ¶ Ille inuitabat ad prandiū: hoz nutabat affectꝰ: illiꝰ pseuerat gratia. Primꝰ apellat: primus interrogat. Quō habetis? Et iterū ait: Recte est pater vester senior? ¶ Sapiens est inferioꝝ ad colloquiū ꝓuocare: dare sermonis fiduciā: ꝑrere nō solū de ipsis ꝙ etiā de parentibꝰ. ¶ Respondēr illi: Recte est pat noster: puer tuꝰ. Ille senioꝝ dixit vt honoraret: illi puerū nolauerūt vt deferrēt humilitat: obsequiuz: q senectꝰ honoratę sit dignitatis: puericia aūt subiecta videat: t ꝓpter verecūdiaꝫ ꝙ subdit. ¶ Respicies aūt oculꝰ vidit beniamin fratrē suū ex eadez matre. ¶ Morale est vt quos diligimus eos videam⁹ ꝓ ceteris: t quos animi intentio habet ꝓ oribus: eos obtutus offendat oculorum. ¶ Siquidem plerūq circa alia mentis occupatione districti: quos habemus ante oculos

nō videmus: ita duce animo dirigit noster aspectus. ¶ Vidit igit beniamin fratrē suū sanctus ioseph: quē tenebat animo: quem oculis requirebat. Quo absente frates pene nō viderat: nec solū vidisse cōtentus: q̄si
Gen.43. nesciret interrogauit: Hic frater vester ē adolescētior: ¶ Cōsuetudo t gratia charitatis ē vt dilectos nobis nō solū oculis: sed etiam sermone teneamus. Agnouerat ioseph dilectum suū: sed ideo interrogabat vt quem tenebat animo: vox soluaret. ¶ Deniq; non expectauit vt responderet: sed cōtinuo bēdixit eū: t turbatus est desiderij sui fructu. ¶ Torquebant aūt viscera ei⁹: q; cōplecteti eius quē desiderabat libertas differebatur. ¶ Deniq; ingressus in ꝓmptuariū ploravit: t lauit faciē suam t cōtinuit se. ¶ Grandis amoris aculei cito corda cōpungūt: nisi desiderij frena laxent. ¶ Vincebat affectu ioseph: differebat filio: ratio cū amore certabat. Fleuit vt amoris pij estus lachrymis tēperaret. Hec moraliter. ¶ Mystice aūt: Vidit dñs ihesus paulum: oculi enī dñi sup
Ps.33. iustos: t dixit: Hic frater vester est adolescētior: ¶ Adhuc adolescētior dicit: qui nondū matura ī canicie fidei gerebat gratē: Mōdū in virū pfectū excreuerat: in illam sicut ipse
Eph.4. ait: mēsurā ętatis plenitudinis christi. ¶ Deniq; adolescens legit tantū ibi: vbi lapidātium stephanū vestimēta seruabat. Et ideo philemonē nō adolescentię fuę: sed senectu
Ad philemon. tis similē esse cupit vt scripsit: Magis obsecro: cū sis talis vt paulus senex. ¶ Ideo adolescentiores viduas ꝓdicat declinādas: nō ꝓpter ętatē: sed ꝓpter quandā pubescētiū delictoꝝ lasciuiā: immaturitatēq; virtutis. ¶ Ceterū maior in iuuene ęs in sene laus castitatis est. ¶ Puto enī q; a vero nō sit alienum illud si intelligamus: q; cū hic paulus hęreret: t horrore correptus: q; ęcitas accidisset ei: inciperet tamen appropinquare di
Act.9 cēdo: Dñe quid me vis facere: Ideo adolescentior dicebatur a christo: vt qui vocabat ad gratiā: excusaret a culpa: q; ea iuuentę fuisset ętatis. ¶ Deniq; vidit eū christus: vbi lux circūfulsit eū. Et q; adolescētes magis metu ęs ratione vocant a vitio: adhibuit ibi malum: t miserat⁹ admonuit: ne aduersus stimulū calcitraret. ¶ Turbat⁹ est aūt sicut
Joh.11. vides t ī euāgelio: Quia turbauit se spiritu cū lazarum resuscitaret: t ibi fleuit: vt prius lachrymis suis mortui delicta lauaret. Sed intra se fleuit: t lauit faciem suā. ¶ Ęcitas pauli fletus est christi. Lauit faciē suā: vbi lumen ei reparat amissum. Lauit faciē suā christus: vbi baptizat⁹ est paulus: p quez a pluribus videret. ¶ Ideo in cōuiuio pars eius quinquipliciter maior effecta est: q; haberet superioribus anteferri: nō solum mentis prudētia: sed etiā milita corporis t gratia castitatis.

De inebriatione fratrum cōuiuātium: t insertione cyphi ingerēti in saccū beniamin: singulorūq; sacculoꝝ requisitione: ac inuētione cyphi in sacco beniamin. Et de mysteriis istoꝝ: Ca. xi.

Biberūt aūt t inebriati sunt pariter cū eo. ¶ A principio fidei maior ꝓgratiua defert: de quo dictum est ad ananiā: Vade: qm̄ vas electionis est Act.9.
mihi: ad sustinendū nomen meū coram gentibus. ¶ A principio inebriat ebrietate sed sobria: vt t ipse cū sanctis diceret: Et poculum tuū inebrians q̄ pclarū est. Ps.22
¶ Et cyph⁹ argent⁹ soli sacco eius inserit. ¶ Nescicbat hoc beniamin. Fallebat paulus: sed vocabatur. Mittit post eū mane. Hor enī ꝓcesserat castitat⁹: dies fidei agropinquabat. Per ordinē singulorū primo inspiciunt sęculi. ¶ Docet te moralitatem scriptura diuina. Per ordinē ante discubuerūt in cōuiuio: cōtra eū primituus fm ętatē. Videsq; seniori locus ille sit deferēdus p ordinē. ¶ Iterū requirunt sęculi singulos: vt scias electus esse ęclesiā iudicio. Discussit ęteros: bunc ꝓtulit. In nullius alter⁹ sacco cyphus argenteus inuent⁹ est: nisi istius. ¶ Quid sibi vult q; insert⁹ est sęculo? ¶ Ioseph quidē inebriauit vt falleret: cyphum misit: vt fratrē quē diligebat pia fraude reuocaret. ¶ Sed refulgent mysteria diuina. Hoc inuenit ī nobis christus argentū: qō ipse donauerat. Habemus naturę argentū: habem⁹ t gratię. Natura opus est creatoris: gratia munus est redemptoris. Etsi nō possumus videre dona christi: ille tamē donat t operatur occulte: t donat omnib⁹: sed seruare pauco ꝝ est: t nō amittere. ¶ Nō omnibus tū donat omnia. Tritici multis dat: cyphus vni qui ꝓphetico t sacerdotali donat munere. Nō enim omnes: sed ꝓpheta dicit: Calicez salutaris Ps.115.
accipiā: t nomē dñi invocabo. ¶ In corpore igitur pauli tam doctrinę ęlestis eloquiuz

refulgebat: cū esset eruditus in lege. Sed qz adhuc iusticiæ dei subiect⁹ nō erat: intra sacū erat cyphus: doctrina intra legē: lucerna intra modiū. ¶Adhuc tñ ananias qui būdictionē daret: mānū imponeret: saccū solueret: sacco soluto reluxit argentū: ⁊ decidēbus squamis velut quibusdā sacci vinculis statim vidit. ¶Vinculū eius pfidia erat: absolutio eius fides facta est. Et ideo tangz soluto sacco: hoc est: deposito legis velamine: qō positū est supra cor iudęoꝝ: cōuersus ad dñm: liber a nexu: adeptus gratā libertatis ait: Nos itaqz reuelata facie gloriam dei speculātes: ad eandē imaginē reformamur. ¶Soluto em calciamēto legis: nudo vestigio liberi sermonis euangelium ꝓdicabat. Tenebāt em cū iudęi ⁊ impedire cupiebant: sed vbi in ea⁹ sacco argentū resplenduit: scciderunt vestimēta sua: ⁊ retrosi sunt retro. Libera ergo ꝑ christo paupere ꝓdicatio nudauit gḷum iudęoꝝ: et omnē eoꝝ rescidit gratiā. ¶Ideoqz retro regressi sunt: q̄ ante se videre nō poterant. Retro redeunt: qui christū amittunt. ¶Denicz ⁊ in euangelio cū coeperent ad montē dñm iesum: redeuntes retro ceciderūt in terrā. ¶Merito retro reuertebant: qui in terrenaz labē ab illa cęlesti gratia decidebāt. ¶Volebant igitur moraliter redire sine fratre: mystice sine populo reuerti. ¶Quo amisso asserebāt in miserrem deducendā parētis populi senectutez. ¶Et ideo iudas apud ioseph remanere cupiebat: ne videret mala quę inuenirēt patrē suū: hoc est: iaz ꝓuidebat ⁊ cauere cupiebat mala quę venturа erāt populo iudęoꝝ. ¶Sz cū adhuc hęc ipsa in typo illo principū ppli iudęoꝝz libera ꝓdicatio: fleuit ioseph: hoc est: in illo plorauit iesus.

¶Quēadmodū sanctus ioseph se manifestauerit vt a fratribus cognosceret: ⁊ de aduocatione eoꝝ ad se: accessuqz ipsoꝝ ad illum. Quomodo etiam eos consolatus fuerit: cum mystica dictorum interpretatione: Ca. xii.

Et iussit omnes recedere vt cognosceret a fratrib⁹. ¶Nō venerat em il aut ipse ait: nisi ad oues quę perierūt domus israel. ¶Et emittēs vocem cū fletu: Ego sū inquit ioseph. Adhuc pater meus viuit: hoc est: expandit manus suas ad populū nō credentē ⁊ cōtradicentē. ¶Nō legatum neqz nunciū quęrēs: sed ipse dñs salutē facere volens gḷum suū: ego qui loquebar ecce assum inquit: ⁊ palā factus nō quęrētibus me: apparebo his q̄ me nō interrogabāt. ¶Quid igit aliud tunc clamauit: nisi: ego sum iesus: cū a principib⁹ iudęoꝝ interrogantib⁹: Tu es filius dei: respōderet: Vos dicitis qz ego sū: Cū pilato diceret: Tu dicis: quia rex sum ego: in hoc nat⁹ sum: Cū ꝑncipi sacerdotū dicenti: Adiuro te ꝑ deū viuū vt dicas nobis si tu es christus filius dei: referret: Tu dixisti: Amē dico vobis: amodo videbitis filiū hominis sedentē ad dexterā virtutis: ⁊ venientē cū nubib⁹ cęli. ¶Hoc ē ergo qō ait: Ego sum ioseph: ego sum diuinę potentię. Adhuc pater me⁹ viuit: hoc est: ego patrē non nego: ego fratres agnosco: si aut vos fratrē: aut pater filiū recognoscat. Adhuc ergo ḷplus meus viuit: de cui⁹ populi familia fratrem mihi elegi? ¶Accedite ad me: qi ego ad vos appropinquaui: ⁊ coeuasq; appropinquauit: vt ꝑ carnis susceptionē faceret me vestrę cōsortē nature. ¶Nolite vel participē fugere vestrę societatis: si non agnoscatis auctorē salutis. ¶Et accesserunt inquit ad illū. ¶Et dixit: Ego sum ioseph frater vester: quē vos tradidistis in egyptum. Nunc ḡ nolite mḷsti esse: neqz vobis durum videat: qñ huc me vēdidistis. Ad vitā em vestrā misit me deus ante vos. ¶O pia fraternitas: ō dulc̄ germanitas: vt etiā parricidale excusek admissum: dicēo diuinę illud ꝓuidentię fuisse nō impietatis humanę: qñ quidē nō ab hoibus oblatus ad mortē: sed a dño missus sit ad vitā. ¶Quid aliud habet illa dñi nostri iesu christi: qui fratres omnes pietate superauit: in cruce posti intercessio illa ꝑ plębe dicētis: Pater ignosce illis: nō em sciūt quid faciūt? ¶Quid aliud illa appellatio sanctitatis in medio discipulorū dicētis: Pax vobis: ego sum nolite timere? Et cū perturbati ⁊ cōterriti existimarēt se spiritū videre: Iterū dixit ad illos: Quid turbati estis: et quare cogitationes ascēdūt in corda vestra? Videte ecce man⁹ meas ⁊ pedes meos: qi ego sum ipse. Palpate ⁊ videte: qa spiritus carnez ⁊ ossa nō habet: sicut me videtis habere. ¶Hęc ḡ tam tunc futura posteriorib⁹ tēporibus mysteria reuelata sunt. ¶Denicz ex ipsis exprimunt sermonib⁹: vt ipsum esse intelligam⁹: ⁊ q̄ ante in ioseph: ⁊ postea in suo locutus est corpore: qūquidez

necverba mutauit. Aut esi tunc: Nolite mę
Gen.45. sti esse. Et infra: Ascendite ad patrē meum:
t dicite illi: Hęc dicit filius tuus ioseph: Fecit
me deus dominū totius terrę ęgypti. ¶ Et
Matth.28. in euāgelio ait: Nolite timere: Ite nūciate
fratrib⁹ meis vt eant in galileā: t ibi me vi-
debūt. ¶ Et infra ait: Data est mihi omnis
potestas in ęlo t in terra: hoc est dicere: Di
uinę hoc fuit dispēsationis vt acciperē pote
statē: nō arbitratio humanę. Non obiecit
scelus: qui numerat pręmiū. ¶ Qđ autē ha
betur in genesi: Ad vitā cū vestrā misit me
deus ante vos: redit in euāgelio dicēs: Do
cete omnes gentes: baptizantes eos in no-
mine patris t filij t spiritus sancti. ¶ Hęc cū
merces t vita sanctoꝝ: qđ etiam alios rede
merūt. ¶ Illud quoq; aduerte nō ociose scri
ptum in genesi: Et eris ppe me tu t filij tui:
t filij filiorū tuoꝝ. Hoc est cū quod dixit in
euāgelio: Ecce ego vobiscū sū oib⁹ diebus
vsq; ad ꝓsummationē sęculi. ¶ Qđ cuidens
quoq; illud mysteriū: q̄ veluti cōplexo om-
nu mandato fratrē suū cōplectit̄ beniamin:
t cecidit sup collum eius: sicut cōplexo euā-
gelio christus paulū amplectit̄ quibusdam
misericordię suę brachijs: t interna opinuōe
curuatū: velut a collo in ęlum erigit. Unde
Phil.3. t ille erectus a christo ait: Nostra autē con-
uersatio in ęlis est.

De gaudio pharaonis q̄ ioseph agnouisset fratres suos: t de exhortatione eius vt ioseph inuitet fratres vt veniant cū patre: illorumq; executione et puentione ad iacob: narrationeq; singulorum: et q̄ ioseph adhuc viueret. Et de mysteriis circa hec: Ca. xiii.

Ergaudius est pharao q̄ ioseph agnouisset fratres suos. Unde t diuulgata est vox in domo pharaonis. ¶ Et hortat⁹ est sanctū ioseph vt fratres suos inuitet vt veniāt cū patre: t mandat im pleri eorū sarcinas tritico: et vehicula vari. ¶ Unde hęc humanitas barbaro: nisi illud ostenderet magnū mysteriū: quoniā nō in uidet ecclesia cū redimunt̄ iudęi: t populus christian⁹ hac adiunctione lętat: et quibus pōt subsidijs iuuat: t mittit euāgelizantes regnū dei: qđ maturi⁹ cuocent? ¶ Quibus dant binę stolę. ¶ Et alligat paulū cum ei⁹ dicta depromit: cui frecenti auret et quinq; stolę diuersū colorus ꝓferunt a christo. ¶ Tre
centos aureos habet: qui crucē ꝓdicat christi. Ideoq; ait: Necq enim iudicaui me scire 1.Cor.
aliquid inter vos: nisi christū iesum: t hunc
crucifixū. ¶ Et bene aureos accepit: q: nō in
suasorijs humanę sapiętię verbis: ſ in ostē
sione spirit⁹ ꝓdicabat. ¶ Quinq; aūt stolas
accepit: vel sapientię multiplices discipli
nas: vel q̄ nullis sensuū corporaliū captus
illecebris: vbi alij periculū: ille teneret vic
toriā: qui oēs voluptates carnis singulari
cōtinētia t virtute superaret: cui⁹ ingenium
studiūq; nulla corporis debetaret infirmi-
tas: qui cuz esset in corpore: corp⁹ se habere
nescaret. ¶ Denicq; rapt⁹ in paradisum: siue 2.Cor.
in corpore siue extra corp⁹ nescieno: audiuit
verba ineffabilia quę loqui homini nō lice-
ret: qui postremo nihil terrenū oleret in ter-
ris: sicut ipse docet dicens: Quia christi bo- 2.Cor.
nus odor sumus deo: in his qui salui fiunt.
¶ Precellit igit paulus t ei⁹ exuberat pos-
sio: sed tñ habent t alij ꝓdicatores gratiam
suā: binas stolas accipiūt. ¶ Quas vtiq; il
las dubitare nō debes: quia legisti de sapi
entia dictum: Binas vestes fecit viro suo. Prou.
Una est mystica: moralis altera. ¶ Sed nō
omnes apli: nō oēs ꝓphetę: nō omnes pa-
stores: nē omnes virtutes: non oēs habent
gratiā curationū: nō omnes linguis loquū
tur. Ubi diuersa merita: diuersa t pręmia.
¶ Mittunt t patri munera. Fili⁹ honorat
patrē. Christ⁹ populū suū inuitat ꝓmissis:
inuitat muneribꝰ. ¶ Portāt hęc munera asi
ni illi inutiles: t laboriosi añ. ¶ Hūc vtiles
portāt in typo christi munera: portaturi in
euāgelio munerū largitorē. ¶ Dimisit autē
fratres suos: t abierūt. Et dixit illis ioseph:
Nolite irasci in via. ¶ Qđ bene docet ab ira- Gen.45.
cūdia ꝓcauendū: q̄ ea posset etiā amantes
sui separare germanos: t maxime in via fu
giendā esse discordiā: vbi ipse viandi comi-
tat⁹ debet esse inuiolabilis: t gratię habere
consortiū. ¶ Quid aūt aliud ait dns iesus
ex hoc corpore recessurus: cū discipulos di
mitteret suos: nisi ne irascerentur in via: di
cens: Pacē relinquo vobis: pacem meā do
vobis? Ubi enī pax est iracūdia locū nō ha
bet: abligatur discordia: fugatur dissensio.
Hoc est ergo qđ ait: Pacē meam do vobis: Ioh.14.
id est: nolite irasci i via. ¶ Et vide ne in hac
via dicat: hoc est: in hoc curſu toti⁹ vitę in
dignationē cauendā: q̄ ira sępe etiam inno
centes in crimen abducat: q: duz iusto an-

Liber De Joseph patriarcha

plius irascimur: ⁊ volumus alienū coercere peccatū: grauiora peccata cōmittim⁹.

Ro. 12 ¶ Jō apls⁹ ait: Nō vosipsos vindicātes charissimi: sed date locū ire: hoc est: declinem⁹ eas ne nos illa corripiat. ¶ Unde dñs ihesus dimittens ad euangelizandū discipulos: mist eos sine auro: sine argēto: sine pecunia: sine virga: id est: vt ⁊ incētiua litis ⁊ instrumēta eriperet vltionis. ¶ Et ascenderūt inquit de egypto: ⁊ venerūt in terrā chanaan ad iacob patrē suū: ⁊ nunciauerūt illi dicentes: Adhuc ioseph fili⁹ tuus viuit: et ipse est princeps tot⁹ terre egypti. ¶ Quid est terra chanaan que nutabat? Quid igit̄ tā euidēs q̄ apostolor⁹ tēpora designari? Quibus ingressis iudeor⁹ synagogas: nutantes dñi ihesu potentiā p̄dicabant: sicut habem⁹ in ac-

Dct. 2 tibus apostolor⁹ dicēte petro: Hunc ergo ie sum resuscitauit de⁹: cuius nos testes sum⁹. Dextera igit̄ dei exaltat⁹: repromissione spiritussancti accepta a pfe: effudit hoc donum q̄ vos videtis. ¶ Aduertimus certe quō ⁊ viuere eū: ⁊ terre totius principē dicat: quia aperiens horrea sua spiritalis gratie donat omnib⁹ vbertatē. ¶ Hec dicebāt apli: sed iudei non credebant: sed minuebāt manus in eos: sed tradebāt in custodiā p̄dicatores salutis.

Gen. 45 ¶ Unde ⁊ de iacob scriptū est: Expauit mēte: nō em̄ credebat eis: Expauit affectu plebis incredule: sed postea q̄ christi gesta cognouit tantis beneficijs ⁊ operib⁹ delinit⁹: resumpsit spiritū dicens: Magnū mihi est: si adhuc filius me⁹ ioseph viuit: ibo ⁊ videbo eū priusq̄ moriar. ¶ Primū ⁊ maximū fidei fundamentū: in resurrectione christi credere. Quicūq; em̄ crediderit resuscitatū: festinus requirit: deuotus accipit: ⁊ intima deum mente veneratur. Credit enim q̄ ipse nō moriatur: si credat in resurrectionis auctorem.

¶ De israel patris elevatione ac p̄fectione: ⁊ hostiarū arca puteū iuramenti immolatione: eiusq; p dominū cōsolatione: ac discessu in egyptū cū animab⁹ septuaginta. Et de mysterijs p̄dictor⁹. De ipsi⁹ dentiq; iacob ad filios adhortatione vt cōgregētur ad audiendum ea que occurrura sint eis in nouissimis diebus: Ca. xliii.

Et elevans se israel: venit ad puteū iuramēti: immolauit hostiā deo patris sui isaac. ¶ Merito elevatur qui festinat ad christū. Fides p̄cedit devotionē. Pat⁹ se elevauit: postea immolauit. Ille em̄ bene immolat: qui cognitionē diuinitatis inuestigauerit. ¶ Dixit aūt deus ad israel in visu nocte dicēs: Jacob: iacob. Qui dixit: Quid est Et dñs ait: Ego sum de⁹ patrū tuor⁹: Noli timere: descende in egyptū. In gentē enim magnā faciam te ibi. Ego descendā tecū in egyptū: ⁊ ego deducā te in ppetuū. ¶ Que admodū que ipsi legūt nō intelligūt: ⁊ inoy sen quē laudant abnegant: cū ei⁹ scripturis credere nolunt. ¶ Quid euidētius q̄ q̄ hoc loco inuitant: vt ad ecclesiā dei trāseant: et qui ante intra iudee terminos coartabant angustoo: ad populū dei migrent: q̄ ex toto orbe ex oibus nationib⁹ cōgregatus in magnā fact⁹ est gentē. ¶ Veniq; in oēm terrā exiuit sonus eor⁹. ¶ Vocat ḡ a filijs suis iacob: id est: a petro: paulo: iohāne: populus iudeor⁹ inuitat ad gratiā. ¶ Ipse q̄ de⁹ noster p̄pio eū hortat oraculo: spondet ei p̄fectū fidei muneris sui fructū: dicens ei: Ioseph mittet manus sup oculos tuos. ¶ Nō vnq; sanct⁹ patriarcha sollicit⁹ erat a quo ei oculi clauderent: licet etiā intellectu simplici: moralis exprimat affect⁹. ¶ Hā si eos q̄s diligimus cupim⁹ frequēter amplecti: quātomagis recessuri ex hoc corpore: ipso carorum pignorū tactu delectamur extremo: et hoc mulcemur viatico? ¶ Ih mystice licet nobis intelligere: q̄ postea cognitur⁹ deus sit ḡtus iudeor⁹. Hoc est em̄ mysterium: q̄ verus ioseph imittet manus sup oculos ei⁹: vt qui nō videbat ante: iam videat. ¶ Veni ad euangeliū: lege quēadmodum cecus ille sanat⁹ sit: cui ihesus manū imposuit: ⁊ ei⁹ ablatulit cecitatē. Nō em̄ morituris christ⁹ manū imponit sed victuris: aut si morituris recreat: q̄ prius morimur vt reuiuiscam⁹. Non em̄ possumus deo viuere: nisi peccato antemoriamur. ¶ Descendit igit̄ in egyptū septuaginta animē: sicut scriptū est. Et hoc est mystice numero remissionis: q̄ post tantas duritiā: post tāta peccata haberent̄ idigni nisi donaret his remissio peccator⁹. ¶ Occurrit illi iudas: hoc est: cōfessor errōis. Hunc sui venturus iudeor⁹ popul⁹ p̄nunciū mittit. Judeo ⁊ ioseph verus: id est: arbiter ⁊ interpres diuinitatis occurrit: q̄ p̄cedit ea cōfessio: quos antea pfidia possidebat. Interpres em̄ diuinitatis est christ⁹: q̄ deū ne

mo vidit vnquã: nisi vnigenit⁹ fili⁹ qui est in sinu patr̃ ipse enarrauit. Hic sensus iã gratis: t fessum suscipiet virtutis tẽporibus populũ iudeoꝝ: nõ fm illius merita: sed fm electionẽ suę gratię: t imponit manum supꝰ oculos eius vt cęcitatẽ auferat. Cuius ideo distulit sanitatẽ vt postrem⁹ crederet: q̃ ante nõ putauit esse credendũ: t p̃rogatiuã superioris dilectiõis amitteret. Unde t apo-
Ro.11. stolus ait: Quia cęcitas ex parte cõtigit in israel: donec plenitudo gentiũ intraret: t sic omnis israel salu⁹ fieret. Secta igit patriarcharũ futuroꝝ mysteria sunt. Denicꝫ ipse iacob ait ad filios suos: Cõgregamini vt annũciem vobis quę occursura sunt vobis in nouissimis diebus. Cõgregamini et audite israel patrẽ vestrum.

Sancti Ambrosij episcopi liber de sctõ Joseph patriarcha explicit.

Capitulorum libri de benedictionib⁹ patriarcharũ sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Q̃ filij discere debeant reuerentiã t honorem referre patrib⁹ vt benedictionib⁹ eorum digni habeant: et de cõmendatione paterne benedictiõis. Q̃ꝫ sanct⁹ ioseph benedictionẽ sumere festinauerit: t filios suos manasses t effrem obtulerit: quos t iacob benedixit. Et de mystica hui⁹ benedictionis ratione. La. I.

De ꝓphetica benedictione Ruben primogeniti: quę magis ꝓphetia q̃ benedictio est. Et de errore iudeorũ atq̃ mysteriis circa eam. La. II.

De ꝓphetia eorũ quę euentura erant filijs symeon t leui: quorũ nominib⁹ tribus designant: Et de cõfutatione opinionis iudeorũ circa mysticã t pulcherrimã isti⁹ benedictionis interp̃tationẽ. La. III.

De benedictione Judę: t mystica eiusdẽ significatione. La. IIII.

De benedictione Zabulon: t mysteriis illius. La. V.

De benedictione Jsachar: t mystica ei⁹ expositione. La. VI.

De ꝓphetica benedictiõe Dan: ac mystico eiusdẽ intellectu. La. VII.

De benedictione Gad: t mystica eius interpretatione. La. VIII.

De benedictione Aser: t mysteriis eiusdez. La. IX.

De benedictione Neptalim: t mystica illi⁹ declaratione. La. X.

De benedictione Joseph: t qua ratione super oẽs filios eũ pater vberius ꝓsecutus sit: ac de mystica illius benedictionis expositione. La. XI.

De benedictione Beniamin: t mystica rep̃sentatione eiusdẽ. La. XII.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi liber de benedictionibus patriarchaꝝ: In quo annũciatione futuroꝝ: benedictionesq̃ singulorum patriarchã per sanctũ iacob patrẽ eorum edictas: cũ subtili mysteriorũ apertione: diligenter pertractat: fęliciter incipit.

Q̃d filij discere debeant reuerentiã t honorẽ referre patrib⁹ vt benedictionib⁹ eorũ digni habeant: t de cõmendatione paterne benedictionis. Q̃dq̃ sanct⁹ ioseph benedictione sumere festinauerit: et filios suos manassen t effrem obtulerit: quos t iacob benedixit. Et de mystica huius benedictionis ratione: La. I.

Primũ omniũ quantã discimus parẽtibus referre reuerentiaz: cũ legim⁹: Cui qui benedicebat a patre benedictus erat: t qui maledicebat maledict⁹ erat? Ideo banc parentibus gratiã donauit deus: vt filioꝝ pietas ꝓfuturetur. Pręrogatiua igit parentũ disciplina est filiorũ. Honora g̃ patrẽ vt benedicat te. Honoret pius patrẽ ꝓpter gratiã: ingratus ꝓpter timorẽ. Et si paup est: t nõ habet diuitiarũ copias quas relinquat filijs: habet tamẽ vltimę benedictionis hereditatẽ: quas sanctificationis opes successorib⁹ largiatur. Et multo plus est beatũ: q̃ diuitem fieri. Festinabat ioseph sumere benedictionem. Denicꝫ t filios suos obtulit manasse t effrem: quos benedixit iacob: vt quia duodecim habebat filios: t tertiusdecimus erat futurus apostol⁹ paulus: quasi posteri ex electis: terniadecima tribus de manasse t effrem nepotib⁹ sanctificaret̃ in vtrũq̃ do-

ussa: quo paulus nō extra paternarū nume
rum tribuū inueniretur: qui veteꝛ testamē
ti ⁊ noui egregius ꝓdicator paterne benedi
ctionis hereditatē sibi ꝙ facile ꝓcalle com
probaret. ¶ Ꝙ ꝓclara ⁊ in hoc mysteria: q
sumens ioseph filios suos quos susceperat
in ægypto: effrem ad dexterā suam: ad sini
stram autē israel patris sui: manassen autez
ad sinistrā suā: ad dexterā autem israel appli
cuit eos ante patrē. ¶ Extēdens autē israel
manum dexterā: imposuit sup caput effrem
qui erat iunior: ⁊ stabat a sinistra aui: ⁊ sini
stram suam posuit sup caput manassen qui
erat ad dexterā: ⁊ ita immutatis manib⁹ be
nedixit eos. ¶ In quo ⁊ ioseph naturę ordi
nē seruauit: vt seniori filio plus deferret: si
cut isaac quoꝙ in esau priorē filiū benedic
tionem ꝓferre cupiebat. Sed minorē filium
in typo iunioris populi credidit ꝓferendū:
sicut erat ipse a matre ꝓlatus. ¶ Deniqꝫ ma
nasses: ex obliuione latina interꝓtatione si
gnatur: eo ꝙ populus iudęoꝝ oblitus est
deū suū qui fecit eum. Et quicūqꝫ ex ea plę
be crediderit: tanquā ex obliuione reuocat.
¶ Effrem autē ſcunditatē fidei interꝓtati
one nominis pollicet: qui auxit patrē: sicut
Gen. 41. ait ipse ioseph dicens: Quia auxit me deus
in terra humilitatis meę. Ꝏ ꝓpriū est po
puli iunioris qui corpus est christi: augens
patrē: ⁊ deum ꝓpriū nō relinquēs. ¶ De
niqꝫ ſpiritaliter de populis hoc esse mysteri
um senior declarauit. ¶ Nam cū filius puta
ret cū erraſſe vitio hebetioris aspectus: con
uertere voluit manū⁹ eius dicens: Nō sic pa
Gen. 48. ter: hic enī primitiu⁹ est: Impone dexteram
sup caput eius. ¶ Sed noluit ⁊ dixit: Scio
fili scio. Et hic erit in populū: ⁊ hic exaltabi
tur: sed frater etⁿ iunior maior illo erit: et se
men illiⁿ erit multitudo gentium. ¶ Deniqꝫ
ꝓferendum effrem senior germano: etiā be
nedictionis seriem ꝓphetauit dicēs: In vo
bis benedicet israel dicēndⁿ: Faciat vobis
deus sicut effrem ⁊ manasse. ¶ Et ideo cum
essent nepotes: in locū filiorū sūnt adopta
ti: vt nō essent a vite būdictionis exꝓtes.

De ꝓphetica benedictione Ruben primogeniti: que magis ꝓphe tia ꝙ benedictio ē. Et de erroꝛe iudeoꝝ atqꝫ mysteriis circa eā. Ca. ii.

Hac benedictione celebrata: vocauit
etiam filios suos. Et qui ante iuni
orē seniori ꝓtulerat: ęgrit a primo:
vt in illo mysterij ꝓferret gratiam: in hoc or
dinem seruaret ętatis. ¶ Simul quia ante
in duobus benediterat vniuersos: cū omni
posteritate ⁊ pgenie futurorū: ne aut super
flua videret plebis iterata benedictio: aut
prior ęstimaret infirma. Meritoqꝫ reperitā
magis annūciationem eorū quę posteritā
bus esset euentura ꝛēponsuos: ꝙ benedicti
onē cōferre se dicit. ¶ Deniqꝫ sic ęgrit. ¶ Ru
ben primogenitus meus: tu virtus mea et
initiū filiorum meorū: durus portari: durus
⁊ temerarius affecisti me contumelia: sicut
aqua nō effrenieas. Ascendisti enī in cubile
patris: tunc pollusisti thorum quo ascendi
sti. ¶ Nonne redargui magis ꝙ benedixi vi
detur? ¶ Et ideo ꝓphetia magis ꝙ benedi
ctio est. Prophetia enī annūciatio futuro
rum est: benedictio autē sanctificationis et
gratiarum votiua collatio. ¶ Et iudei puta
bant: q hęc senex ad ruben filiū dicat: quia
cū bala cōcubina patris cōcubuit: ⁊ thorus
patrū polluit: sed facile refellūtur. Hoc enī
erat ante gestum. Jacob autē quę ventura
essent in nouissimis diebus: non ea quę ge
sta erant sponder se esse dicturū. ¶ Ergo pa
triarchę sibi cōgruit ⁊ constat sententia: qui
videns plequentibus iudęis futurā domi
ni passionē: exꝛecratur immanē ꝓmogenitę
plebis audaciā: quę incredula: nec dei legi
subdita: ⁊ iugum christi dura nescięs porta
re ceruice: auctorē vitę nō solum scelere ne
cis: sed etiam sacrilegę insultationis affecit
iniuria. ¶ Nō effrenieas inquit sicut aqua:
ne in maiorē ꝓrumpat amentiā: ⁊ seruo: fu
rorīs atqꝫ insanię nō sinat resipiscere pecca
tores: sed agant pęnitentiā peccatorū: quo
niam durus ascēdit populus cubile patris:
⁊ thorum pollauit sanctū: hoc est: carnez do
mini iesu cōditoris nostri: patibulo affigēs
crucī: in qua velut in quodā cubili ⁊ patrio
thoro sancti eius salutari refectione requie
scunt. ¶ Quis igit abnuat de populo dictū
cum populo hęc vniuersa cōuenisse? ¶ Ip
se enī dictus est primogenitⁿ israel: ipse diꝛę
esse ceruicī. ¶ De ipso dixit moyses: Vos Exo. 33.
autē populus duꝛę ceruicis estis. ¶ Et reue
ra quis tam durus ⁊ temerariⁿ ⁊ cōtumelio
sus ꝙ populus iudęoꝝ: qui dominū iesum
ꝓ quez viderant mortuos suscitatos: cęcos
illuminatos: flagellis verberauerūt: clauis
confixerunt: cum diuina eius opera negare
nō possent? ¶ Nō scribis ⁊ pontificibus au/

ctoribus ⁊ principe sacerdotū caipha pariter sequente cōmissum: euangelij series declarauit. ¶ Et ideo sanctus ꝓpheta refugit tanti sceleris participatum: ne per successionē generis auderēt tanti patriarchę sibi arrogare consortiū.

¶ De ꝓphetia eorum que euentura erant filijs symeon ⁊ leui: quoꝝ nominibus tribus designātur. Et de confutatione opinionis iudeorum circa mysticam ⁊ pulcherrimā istius benedictionis interꝓtationem: Ca. iii.

Contestatur iustus ⁊ abdicat posteritatē quę patriū non seruaret affectum: ⁊ quia ꝓuidit flagitiū: ꝓhoreGen.49. scit cōsiliū contagiū. In consiliū inquit eoꝝ non veniat anima mea: ⁊ in congregatione eorū non cōtendant viscera mea: quoniā in ira sua occiderūt homines: ⁊ in cupiditate sua subneruauerūt taurū. ¶ Nō dicit: de filijs quidē dicit symeon ⁊ leui: sed eorum nomine trib⁹ signatur: quę appellatione similī vocabatur. ¶ Quā interptationē pulcherrimā deriuant iudei vt arbitrant: q: ꝓpterea arguat filios iacob: q: ꝓpter stuprum sororis: sicimas isti duo ꝓ cęteris fratribus vltū ire cupiētes: simulauerūt cū ipsis inire velle se gratiam: ⁊ ideo oportere circūcidi eos suaserunt illis vt religione ꝛcordi par inter eos: ⁊ recipiendę affinitatis societas formaretur: sed circūcisos adorsi: recētibus adhuc vulnerib⁹ ⁊ imualidis viribus quas dolor soluerat fractas: die supuenientes tertio neuerunt. ¶ Ideo ⁊ fortasse isti duo vltores ꝓ cęteris: quia scribarū ⁊ sacerdotuꝫ auctores sunt. ¶ Nulli enī magis ꝓ sapiētes ⁊ sacerdotes debēt castimoniā vindicare. ¶ Sꝫ in hoc quoq; errāt iudęi. Isti enī causas doloris sui ꝓsiterant patri: asserētes se in illa licet ętate iuuenili vindices ipsę fuisse pietatis: ⁊ violatę castitatis vltores. ¶ Nō vtiq; sanctus cōdemnare nō poterat: q: nō passi sunt inultā sororez suā loco esse meretricis: quę ⁊ virginitatē amiserat: ⁊ vindictę solatium nō habebat: maxime cū ipse sic factuꝫ ꝓbauerit: vt sicimā possideret in mortem: donaretq; eā filio suo dilectissimo ioseph dicens ad eū: Dabo tibi sicimā ꝓcipuā sup omnes fratres tuos: quam accepi de manibus amorreorū in machera mea ⁊ arcu. ¶ Quod factū negari nō potest. ¶ Interptari tamen possumus per sicimaz humeros significari: ꝓ humeros opera. Dꝛedē ergo bonorū benedictionibus operū sanctū ioseph ꝓ cęteris elegit: cuius opera fratres ęquare nō poterant. Quis enī facta christi poterat adęq;rere? ¶ Cum ꝓterea immaculatus ⁊ castus de hoc terreno diuersorio: et impuritatis auctoribus manubias reportauit: locū stupris ⁊ flagitijs vacantē ad incolatū sanctoꝝ verbis cęlestibus ⁊ gladio capiens spiritali: vt vbi inhabitatores ante lasciuię ⁊ principes luxurię versabant: vbi fuerant incentiua libidinis: ⁊ fomenta nequitię: ibi nunc sancti sacerdotes magisteria doceant castitatis: ⁊ plurima virginalis integritatis exēpla quodam sugnę lucis fulgore resplendeāt. ¶ Tribus igitur sunt quę designant nominibus patriarcharuz: quia de tribu symeon scribę sunt: de tribu leui principes sacerdotū: qui pfecerunt nequitiā suam in domini passione: mensurā omnē paternę impietatis implentes. ¶ Ipsi consiliū cogitauerūt aduersus dominū iesum vt occiderent eum: sicut esaias dicit: Ue animę ipsorū: quia cogitaEsa.3. uerunt consiliū malū aduersuz se dicentes: Alligemus iustum: quia inutilis est nobis. ¶ Ipsi occiderūt ꝓphetas ⁊ apostolos: annūciantes dñi saluatoris aduentū: passionis ⁊ resurrectionis gloriā ꝓdicantes. ¶ Ipsi postea in sua cupiditate terrena flagitia desiderabant: diuina consortia refugiētes: corporis castimoniā: sobrietatē mentis: cōtemptū pecuniz: luerū gratię. ¶ Subneruauerūt autē taurū: illum videlicet cornua ꝓducentē ⁊ vngulas: quē vident pauperes ⁊ lętant: quoniā verbum dei exaltauit cornu populi sui: quo ⁊ inimicos repulit: ⁊ prēmium coronę cęlestis emeruit. ¶ Ibi est taur⁹ quo ecclesia figurat in luna: tunc plenior cū velut cornibus nitra taurinis: spaciū totius orbis includit. ¶ Tamē ꝓphetię huic videtur etiā gratiam benedictionis adiungere. Nam ⁊ ad primogenitū ruben dicēdo: Nō efferueas vt aqua: peccatū statuit: q: aqua mundare magis delicta mentesq; nostras ab omni solet vitioꝝ feruore reuocare. ¶ Et iterū dicēdo ad symeon ⁊ leui: Diuidā vos in iacob: ⁊ dispergā in israel: ostendit gentium cōgregatione redimendos. ¶ Percusso enī pastore: grex ille dispersus est: qui fuerat ante collectus: vt qui nō erat introiret: ⁊ sic omnis israel salu⁹ fieret. Et maxime ꝓpter Ro.11.

tribū leui debemus hoc credere: q; ex ea tribu dominꝰ ihesus videt ſm corpꝰ ſuſceptionem genus ducere. ¶ Et qua tribu ſunt ſacerdotes leui et nathan: quos ſanctꝰ lucas in euangelio libro quē ipſe ſcripſit: inter maiores dñi cōputauit. ¶ Sacerdos eſt patrio & princeps omniū ſacerdotū: ſicut ſcriptum
Ps.109. eſt: Tu es ſacerdos in ꝛternū: ſacerdotalis originis ſucceſſionē debuit vendicare. Vnde & moyſes benedixit hanc tribum dicēs:
Deut.33. Date leui ſorte ſuffragij eius: & veritatē eiꝰ viro ſancto. ¶ Benedixit etiā moyſes tribū ruben: ſicut habes ſcriptū: Viuat ruben et nō moriatur: & ſit multꝰ in numero. ¶ Neq; eſt benedixiſſet ſi ſm patriarchę ſententiaz benedictione caſſet indignos. Certe q̄ ſtrictim ille ꝓterijt: iſte cōpleuit.

¶ De benedictione Iude: & myſtica eiuſde ſignificatione: La. iiii.

ET quia p admittionē generis iuda & leui tribus iuncte ſunt: Ideo matheus ex tribu iuda deſcripſit eius familiā. ¶ Et apſus ait: Oriſ de iuda ortus eſt dñs noſter: vt ex tribu leui ſacerdotalis & plena ſanctitatꝭ annumeraret̄ hereditas. ¶ Et tribu aūt iuda ex qua dauid & ſalomō & reliqui reges fuerunt: regalis ſucceſſionis ſplendor refulgeat: vt idē rex & ſacerdos ſeruarū teſtimonio demōſtret. ¶ Meritoq; ſe circa gremiū iudę iacob ſanctus effudit di
Gen.49. cēs: ¶ Juda te laudabūt fratres tui: manus tuę ſup dorſuz inimicoꝝ tuoꝝ: adorabūt te filij patris tui. Catulus leonis iuda ex germine fili mi aſcēdiſti: recūbens dormiſti vt leo: et tanq̄ catulus leonis: quis ſuſcitabit eū? Nō deerit iudex ex iuda: et princeps de femoribꝰ eiꝰ: donec veniat cui repoſitū eſt: & ipſe erit expectatio gentiū: alligans ad vitem aſinā ſuā: & ciliciū pullum aſine ſuę. Lauabit in vino ſtolā ſuam: & in ſanguine vue anaboladiū ſuū. Hilares oculi eius vino: & dentes cādidiores q̄ lac. ¶ Ad iudā quidez patriarchā dirigi videt alloquiuz: ſed iuda ille poſteros ꝑ ꝓphetas exprimit: qui ex ea tribu natꝰ eſt: q̄ ſolus laudat a fratribꝰ: de
Ps.21. q̄bꝰ dicit: Narrabo nomē tuū fratribꝰ meis. Dñs p naturā: frater p gratiā: cuiꝰ manꝰ quas expādit ad ꝓpium nō credentē ſup dorſū inimicoꝝ. Hinc̄ eſt manibꝰ atq; eadem paſſione ſuos texit: & ſubiugauit aduerſarios ꝓtēs: oēſq; fidei & pietatis exortes ſub ditos ſibi fecit. ¶ Et dñabens inimicoꝝ tuorū: quos inimicos ſua malicia fecit: nō xpi volūtas. ¶ In quo magna gſa dñi. ¶ Etenim ſpiritales nēcſtię: quę aīa ceruicē noſtraz iugo ſolebāt captiuitatis inflectere: ita vt dauid ipe manꝰ quodāmodo triūphantiū ſentire ſe ſcriberet dicens: Sup dorſum meū fa
Ps.128. bricauerūt peccatores: ipſe nūc ſubdit̄ triūpho chriſti: & quibuſdā manibꝰ eiꝰ: id eſt: factis operibuſq; ſubiect̄: ꝓpterq; ſubeūt captiuitatē erumnā. Ipſe vtiq; qui adorat a filijs patris ſui: qñ adorat a nobis q̄bus ipſe pmiſit vt patrē vocemꝰ: cui ſeruū eſſe virtutis eſt. ¶ Catulꝰ leonis iuda. ¶ Nōne euidēter & patrē exꝓſſit: & filiū declarauit? ¶ Quid tā euidēs q̄ vnꝰ nature filiꝰ dei cuz pr̄e eſſe docet? Leo ille: b catulꝰ leonis. Tibi cōparatiōe: ciuſdē nature ac potēcię vnitas ſtet̄ligit. ¶ Rex ex rege ꝓceſſit: fortis ex forte: q; futuros ꝓuidebat q̄ filiū aſſereret̄ immotis ętatis: occurrit his ſubiacēs. ¶ Et germine mihi aſcēdiſti: recūbens dormiſti vt leo: et tāq̄ catulus. Et alibi habes: Quia ipſe eſt
Dpoc.5. leo de tribu iuda. ¶ Ergo q; catulū dixerat: dñi ſtatim leonē poſuit: hoc ē dicere: Nō capiant aures vr̄e: q; catulū audierūt: filiū exꝓſſi: nō dixi minorē. Et ipſe eſt leo ſicut pat. ¶ Audiāt q; & leonē & catulū appellauit: leonē quaſi ꝓfectę plenęq; virtutis: catulū q̄ſi filiū: ne quis cū audiret cōſubſtrem patri nō puraret filiū. Nō ſic laudat filiꝰ vt ſeparet a ꝓfe. Ille ꝓbat ęqualē qui filiū ꝓfitet. ¶ Diuiſice aūt & incarnationē ei⁹ expreſſit dicēs; Et germine mihi aſcēdiſti: eo q; tāq̄ fruter terr̄ in aluo virginis germinauit: & vt flos boni odoris ad redēptionē mundi tot⁹ materiis viſcerib⁹ in ſplendore noue lucis emiſſus aſcēderet: ſicut eſaias dicit: Exiet virga
Eſa.11. de radice ieſſe: & flos ex radice eiꝰ aſcendet. ¶ Radix familia iudęoꝝ: virga maria: flos marię chriſtꝰ eſt: q̄ ſętoſē mūdanę colluuionis aboleuit: odorē vitę ꝛternę inſpirauit. Habeo q̄ incarnationē: accipe paſſionē. Recūbens inquit dormiſti vt leo: qſi iacuit in ſepulchro: velut q̄dā corpis ſui ſomno q̄etus: ſic ipſe ait: Ego dormiui: & reqeui: & ſurrexi:
Ps.3. qñ dñs ſuſcepit me. Vnde & iacob ait: Quis ſuſcitabit eū: hoc ē: quē dominus ſuſcipiet. Quis eſt alius qui reſuſcitet: niſi ipſe ſe ſua patriſq; reſuſcitet ꝓtāte? Video natū aucto ritate ꝓpria: video moritū ꝓpria voluntate: video dormientē poteſtate ꝓpria. Qui oīa ſuo fecit arbitrio: cuiꝰ alterius vt reſur-

gat egebit auxilijo? ¶Ipse igit resurrectionis suę auctor est: qui mortis est arbiter: qui expectat a gentibus. Et ideo donec ille veniat nō deficiet dux ex iuda: vt vsq ad eius ortum regalis successionis fides incorrupta seruet. ¶Postea eñ vt docuimus tractatu habito in euāgelio: per herodez adulterata successio ḡrogatiuā dignitatē amisit. Eteñ quia verū regem negauerunt: falsos habere cęperūt. ¶Ergo hoc dicit patriarcha: Seruabitur in iudicib⁹ vel regibus iudęorū intemerataq successionis hęreditas ducta per reges: donec veniat cui repositū est: vt ecclesiam dei cōgreget ex cōuentu nationum omniū: t gentiliū deuotione populoz: hoc est: ipsum maneat: ipsi debitū seruat: ipsi tāq gratię ḡrogatiua defertur. ¶Et ipse est expectatio gentiū. ¶Plus dixit q̄ si dixisset: ipsū expectant gentes: eo q omnis spes ecclesię in ipso recumbat. ¶Ideo dicitur moysi: Solue calciamentum pedum tuorum: ne ipse sponsus ecclesię crederetur: qui dux plębis eligebatur. ¶Ideo soluit calciamentuz suum iesus naue: vt venturo tanti muneris gratiā t ipse seruaret. ¶Ideo dicit iohannes: Post me venit vir: cuius nō sum dignus soluere corrigiam calciamentorū eius. ¶Ideo dicit: Qui habet sponsam sponsus est: amicus autē sponsi qui stat t audit eum: et gaudio gaudet: hoc est: ipse solus vir est ecclesię: hic est expectatio gentiū: huic deferentes copulę gratiā nuptialis: calciamētū suum soluerunt prophetę. Hic sponsus est: ego amicus spōsi: gaudeo q̄ venit: quia vocem audio nuptialē: quia iam nō dura peccatorū supplicia: dura legis tormenta: sed remissionē criminū: vocem lęticię: sonū iocūditatis: exultationem festi nuptialis audimus. ¶Hic est ille alligans ad vitem asinū suū: t ciliciū pullū asinę suę: vt seruatē spiritussancti habeat cōgregatio nationū ante remissa t negligens: sed iā deuota p christum: t viti illi ppetuę: hoc est: domino iesu qui ait: Ego sum vitis: pater meus agricola: velut fructuosi palmites quibusdā inexolubilibus vinculis fidei alligemur. ¶Hoc est illud mysterium: quod pullū asinę solui iussit in euangelio: t ipse dominus iesus sedit sup eum: vt alligatus ad vitem ppetua sanctorū suauitate requiesceret. ¶Lauit inquit in vino stolam suā. ¶Bona stola est ea ro christi: quę omniū peccata operuit: omnium delicta suscepit: omnium errores texit. Bona stola quę vniuersos induit veste iocunditatis. ¶Lauit hāc stolā in vino: quādo cum baptizaret in eufrate: descendit spiritussanct⁹ sicut colūba: t mansit sup eum. Quo significatur: q̄ plenitudo spiritussancti indiuidua in eo fuerit: nec recesserit. Vnde t euāgelista ait: Quia plenus spiritusancto dominꝰ iesus regressus est ab iordane. ¶Lauit ergo iesus stolam suā: nō vt suam quę nō erat: sed vt nostram quę erat sordes abluere. ¶Denięq ait: Et in sanguine vuę anaboladium suū: hoc est: in passione corporis sui diluit gētes suo sanguine. ¶Eteñ verbi anaboladiū gentes sunt: sicut scriptū est: Eluo ego dicit dominꝰ: nūi omnes eos induam sicut vestimentū. ¶Et alibi: Sicut amictū mutabis eos: t mutabunt. Non ergo sanguie ppio suo peccata quę nō erāt: sed nostra quę fecimus delicta mundauit. ¶Et bene vuam dixit: quia sicut vua pepēdit in ligno. ¶Ipse est vinus: ipse vua. Vitē ligno adhęrēs. Vna q̄ lancea militis apertū latus emisit aquā t sanguinē. ¶Sic enim dixit iohānes: Quia exiuit de eo aquā t sanguis. Aqua ad lauacrū: sanguis ad preciū. Aqua nos abluit: sanguis redemit. ¶Et iō ait ppheta: Hilares oculi eius vino: t dentes candidiores q̄ lac: significās ppbetas t apłos. ¶Alij eñ sicut oculi christi ꝑuiderūt t annūciauerunt eius aduentū: de quibus ipse dicit: Abraam diē meum vidit: t gauisus est. ¶Et vnus de prophetis dicit: Vidi dominū sabaoth: quę videntes spiritali lętitia cōplebantur. ¶Alij vero: hoc est: apostoli: quos dñs a peccatorum labe mundauit sup lac candidiores facti sunt: quos macula nulla postea fuscauit. ¶Eteñ lac tēporale est: gratia autē apostoloꝝ ppetua manet: qui nobis spiritalia illa atq̄ cęlestia cōficętes alimēta: mētis interne viscera sagināruūt. ¶Sunt etiā qui mādata dñi lucida: quę diuino ore deprompta sunt sicut lac nobis facta arbitrent: quib⁹ nutriti ad panis cęlestis pucnim⁹ alimoniā. Vnde t paulus ait: Lac vobis potū dedi: nō escam: Nōdū enim poteratis. Corinthios in principio fidei potu lactis imbuit. Sancti illi quoq̄ fides annūciat in vniuerso mūdo: tanq̄ ablactati esca solidiore firmant.

¶De benedictiōe Zabulon: t mysterijs illius: Ca. v.

Exo.3.

Luc.3.

Joh.3.

Gen.49.

Joh.15.

Gen.49.

Joh.8.

Luc.4.

Ps.101.

Joh.19.

Gen.49.

1.Cor.3.

Gen.49. ZAbulon iuxta mare habitabit: ⁊ ipse secus accessus nauium: ⁊ ptendit vsq; ad sidonē. ¶Ipsa nominis interptatio melioꝛa ꝓmittit: eo q; latina exꝑssio liberationē significet a nocturnis: qō est vtiq; bonū: ⁊ eius qui sperat in pennis dñi: quē circūdat veritas eius: ne timeat a timore nocturno: ⁊ a negocio pambulante in tenebꝛis. ¶Dic ergo zabulon iuxta mare inquit habitabit: vt videat aliorū naufragia: ipse immunis periculi: ⁊ spectet alios fluctuantes in freto istius mundi: qui circūferātur oi vēto doctrīe: ipse fidei radice imobilis pseuerans: sicut est sacrosancta ecclia radicata atq; fundata in fide spectans hꝛeticoꝝ ꝓcellas: ⁊ naufragia iudꝯoꝝ: quoniā gubernatorem quē habuerāt abnegarunt.

¶Circa fluctus itaq; habitat: nō fluctibus cōmouetur: magisq; ad subueniendū parat aquā periculo obnoxiaꝫ: vt si qui tēpestatibus acti graue⁹ cōfugere ad portū velint: ꝓsto sit ecclesia tanquam portus salutis: quę expansis brachijs in gremiū trāquillitatis suę vocet periclitantes: locū fide stationis ostendens. ¶Ecclesię igit in hoc seculo tanquā portus maritimi p littora diffusa occurrūt laboꝛantib⁹: dicentes esse credentibus refugiū ꝓparatū: quo ventis quassata nauigia possint subducere. ¶In his ecclesijs sunt principes zabulon: et principes neptalim: sicut docet quinquagesim⁹ septi mus decim⁹ psalmus: quoꝝ alij liberatoꝛes
Ps.17. sunt a tēpestate nocturna: clamātes: Abijciamus ergo opera tenebꝛaꝝ: ⁊ induamur arma lucis: Alij sunt latitudinis aplicę qui possunt dicere: Os nostrū patet advos o corinthij: coꝛ nostrū dilatatū est. ¶Ipsi sunt isti
Ier.6. qui cū essent in tenebꝛis: lucem viderūt magnā: sicut ꝓpheta testat dicens:
Esa.9. Regio zabulon ⁊ regio neptalim: via maris trans iordanē: populus qui sedebat in tenebꝛis vidēꝛūt lucē magnā: qui sedebant in regione vmbꝛę mortis: lux orta est eis. ¶Exploratoꝛes igit sec⁹ accessus nauiū posuit dñs deus noster patriarchę huⁱ⁹ hꝛedes: cuⁱ⁹ cura p uigil ⁊ spiritalis successio ptendit vsq; ad sidonē: hoc est: vsq; ad gentes puenit: vt dñi misericordia peccata abluat nationū. ¶Sidon eñ primitiu⁹ est filius cham: illi⁹ vtiq; qui ꝓpter irreuerentiā paternę pietatis maledictione dānatus est. ¶Patris ergo liberatio nocturna: tanquaꝫ in excubijs posita ꝓpugnaculi spiritalis: ne quis scopulosa vię huius itinera possit icedere: ptendit vsq; ad grauissimoꝝ criminum peccatoꝛes: ⁊ sidonios ipsos: qui ante suphitione vehemēti venatoꝛes sceleꝝ nuncupabant: ⁊ vt interptatio docet soluta hꝛeditate maledicti donat: atq; hꝛeditate benedictionis absoluat: vt vbi maioꝛ reatus erat: ibi nunc vbꝛioꝛ sit gratia.

De benedictione Jsachar: ⁊ mystica ei⁹ exꝑsitione: Ca. VI.

Gen.49. ISachar bonū ꝓpinit: requiescēs inter medias sortes: ⁊ videns requiem: q: bona est: ⁊ terrā q; pinguis: supposuit humerū suum ad laboꝛandū: ⁊ factus est vir agricola. ¶Jsachar merces dicitur: ⁊ ideo refert ad christū: qui ē merces nostra: q; euꝫ nobis ad spem salutis ꝛternę nō auꝛo: nō argento sed fide ⁊ deuotione mercemur. Unde ⁊ dauid de ipso dicit: Ecce hę
Ps.126. hꝛeditas dñi filij merces fructus ventris. Et ideo dicit moyses: Merces circa mare inhabitantiū. Hic est qui bonū cōcupiuit ab initio: ⁊ quod malū est desiderare nescijt. De
Esa.8. quo esaias ait: Priusquā sciat puer vocare patrē aut matrem. Hō credidit malicię eligens quod bonū est. ¶Requieuit inter sortes veteris vel noui testamenti: vel in medio ꝓphetaꝝ. ¶Ideoq; inter moysen ⁊ beliam medi⁹ apaꝛuit: vt ostēderet nobis q; eoꝝ sermonib⁹ requiē habeat: p quos plęriq; peccatis renūciantes credunt in deum viuum: vel q; ipsi sint testes resurrectionis eius ⁊ beatę quietis. Itaq; vt ad resurrectionis suę gratiā vocaret gentes. ¶Ipsa est eñ pinguis ⁊ fertilis terra: quę fructū⁹ generat ꝛternos: fructus centesimos et sexagesimos. ¶Subiecit humerū suum ad laboꝛandū: subdūciens se cruci vt nostra peccata poꝛtaret. ¶Ideoq; dicit ꝓpheta: Cuius prin-
Esa.9. cipatus super humerum eius: hoc est: super corporis passionē diuinitatis potestas: vel cruꝛ supereminens corpoꝛi. ¶Suppositus ergo humerū incūbens aratꝛo: omnibus subeundis contumelijs patiens: ita subiectus labori: vt vulneraret⁊ ꝓpter iniquitates nostras: vt infirmaretur ꝓpter peccata nostra. ¶Et fact⁹ est agricola: sciens terrā suam bono seminare frumēto: ⁊ fructiferas aꝛbores alta radice plantare.

De ꝓphetica benedictiōe Dan: ac mystico eiusdē intellectu: Ca. VII.

Gen. 49 Dan iudicabit populū suuz tanquā
d una tribus israel. Et factus est dan
ipse serpens in via sedens: z in semi
ta mordens calcaneū equi: z cadet eques re
trorsum: salutē expectās a dño. ¶Simplex
quidē intellectus hoc habet: qō etiam dan
tribus iudicē dederit in israel. Etenī post ie
sum naue iudices fuerunt plēbis de diuer
sis tribubus. ¶Fuit autē z samson de tribu
dan: z iudicauit israel viginti annis. Sz nō
hunc ppheta significat: sed antichristū qui
futurus est ex tribu dan. ¶Sz uus iudex et
tyrann⁹ immanis iudicabit populū suum.
¶Tanquā serpens in via sedēs deiicere tē
ptabit eos qui viam ambulāt veritatis: sup
plantare cupiēs veritatē. ¶Hoc est enī mor
dere eq calcaneū: vt veneni sūffusione equ⁹
saucius z vulneratus dente serpentis leuet
calcaneū suum. Sicut iudas ꝑditor tēpta
tus a diabolo sup dominū iesuz leuauit cal
caneum suū vt deiiceret equitē: qui se deie
cit vt omnes leuaret. ¶Lecidit igit non ꝓ
stratus in facē: quasi dormitans: sed retror
sum: vt a superioꝝ⁹ ad priora se ertēdens
a domino expectaret salutē. Sciebat enī se
resuscitandū: z ideo iacentē adam expecta
bat erigere. ¶Unde nos cū bene in via cur
rimus: cauea mus: necubi serpens lateat in
semita: z subruat vestigiū equi: hoc est: cor
pus nostri: z deiiciat subito equitē dormi
entē. ¶Nā si vigilamus: cauere debem⁹ ali
quaten⁹: z morsus declinare serpēs. ¶Nō
ergo nos opprimat somnus negligētię: som
nus sęculi: nō opprimat diuitiarū somnus:
ps. 75 ne de nobis dicat: Obdormierūt somnum
suū: z nihil inuenerūt omnes viri diuitiaꝝ.
¶Sed sunt z equites dormientes: de quib⁹
scriptū est: Dormierūt qui ascenderūt eqs.
¶Si auaricia pectus tuū vulneret: si libido
inflāmet: dormis equi: z ideo corpus tuū:
hoc est: equū tuū nō potes refrenare. ¶Vi
gila ergo vt etiam si deiect⁹ fueris: hoc est:
mortu⁹ fueris nō obdormias. ¶Qui enim
obdormiūt somnū suū: nihil inuenīūt. Tu
autē expecta salutē a dño venturaz: respice
vt gratiam resurrectionis inuenias. ¶Dor
miebat iudas: denicꝫ verba christi nō audi
ebat. ¶Dormiebat iudas: equidē somnum
diuitiarū: qui mercedē de ꝑditione quęre
bat. ¶Vidit eum dormientē diabolus z op
pressum auaricię somno grauz: misit se in cor
eius: vulnerauit equū: deiecit equitez quē
separauit a christo. ¶Hanc tribū benedixit
moyses dicens: Dan catulus leonis: z effu
giet ex basan: hoc est: ex cōfusione. ¶Unde Deut.
im grecum magis intelligere debemus: ex
quo latinus transtulit: qō dan ipse fact⁹ sit
serpens in via sedens. ¶Dan iudicū interꝓ
tat. ¶Et ideo graue iudicij periculū tri
bus ista subijt: cui serpēs illapsus antichri
stus est: qui currētē suis sauciaret venenis.
¶Sed tamē ipsa tribus liberabit a cōfusio
ne: cū fuerit cōfessa equitem resurgentē qui
ait: Qui me cōfessus fuerit coram homini- Luc. 12
bus: cōfitebor: z ego eū coram patre meo qui
est in cęlis: qui autē me cōfusus fuerit coraz
hominib⁹: confundā z ego euz coram patre
qui in cęlis est.

¶De benedictione Gad: z mystica interꝓtatione: Ca. viii.

Gad temptatio. Temptauit eū z ip
g se: tēptauit eum secus pedes. ¶Tē
ptatio est cōgregatio z astutia scri
barum z sacerdotū: qui dominū de tributo
cęsaris: z de iohānis baptismate vt docuit
scriptura temptabāt: quib⁹ dns iesus in sua
iusticia tēptamentū retorsit. ¶Sec⁹ pedes:
hoc est: cōtinuo sine vlla deliberatione refe
rens: quo tēptātes magis ipse cōcluderet.
¶Dicentib⁹ eī: In qua ptāte hęc facis: nō Matth.
ad quęsita respōdit: sed etiā ipse ꝓposuit di
cens: Interrogabo z ego vos vnū verbuz:
qō si dixeritis mihi: z ego vobis dicā in qua
ptāte hęc facio. ¶Iterū dicentib⁹: Licet tri- Matth.
butū dare cęsari an nō: ait: Quid me tēpta
tis hypocritę? Ostēdite mihi nūmisma cen
sus. Et offerentes: iterum interrogauit: Cu
ius est imago z superscriptio? Dicunt ei: Cęsa
ris. Ubi igit eos ligauit ipsoꝝ sermonib⁹:
ipsoꝝ obligatione cōstrinxit: tunc ait illis:
Reddite quę sunt cęsaris cęsari: z quę sunt
dei deo: vt cōtra verba sua venire non pos
sent. Denicꝫ mirati abierūt ab eo. ¶Sz nō
est mirū si sec⁹ pedes respōdebat: qui ali ꝓ
des videbat. ¶Exposuit moyses euidēter
hanc ppheiam iacob sancti esse de christo.
Sic enī ait: Benedict⁹ qui ampliauit gad. Deut. 33
Sicut leo requieuit confringens brachia et
princeps: z vidit ab initio suo q: ibi diuisa
est terra principū collectorum simul cū prin
cipibus populoꝝ: Justicia fecit dom⁹ et
iudicia in israel. ¶Agnoscamus itaqꝫ quis
requieuerit sicut leo: ꝓfregerit brachia potē
tium: quis ab initio diuisiones tēptationū

vidit. Ibi igit̃ hiatus est terꝛe qui absor:be/at calūniantes: vbi tẽptatio ꝓfectꝰ est.

De benedictione Aser: ⁊ de mysterio eiusdem: Ca. ix.

Gen. 49. ASer: pinguis eius panis: ⁊ ipse dabit escam principibus. Aser interpretatione latina: significat diuitias. Quis igit̃ diues: nisi vbi altitudo diuitiaꝝ est sapiẽtiꝛ ⁊ scientiꝛ? Quis diues nisi dñs ihesus: qui abscidat semp: ⁊ nunq̃ deficit? Paup venit in hunc mundū: ⁊ omnibus abūdauit: vniuersos replenit. Quātus est in diuitijs: qui pauptate sua omnes diuites fecit? Sed paup ꝓpter nos: diues cum patre. Pauper ille vt nos ab inopia
2. Cor. 8. vẽdicaret: sicut aplus docet dicens: Quia ꝓpter vos paup factus est cuꝛ diues esset: vt illius inopia vos ditaremini. Cui⁹ inopia ditat: sanat limbria: fames satiat: mors viuificat: sepultura resuscitat. Hic ergo diuꝰ est thesaur⁹: huꝰ⁹ panis: quem qui mãducauerit esurire nõ poterit. Hunc panẽ dedit aplis vt diuiderent populo credentiũ: hodieq̃ dat nobis cũ: quẽ ipse quotidie sacerdos cõsecrat suis verbis. Hic ẽ panis factus est esca sanctoꝝ. Possumus ⁊ ipsum dominũ accipere: qui suã carnẽ no-
Joh. 6. bis dedit: sicut ipse ait: Ego suꝫ panis vitꝫ. Patres vestri manducauerũt manna in deserto ⁊ mortui sunt: hic est aũt panis qui de cẽlo descẽdit: vt si quis ex eo mãducauerit non moriat. Et ne quis putaret q̃ de hac morte dicit: quę ꝑ animę ⁊ corꝑis secessionem venit: ⁊ iure dubitet cum sciat sanctos apostolos hac morte esse defunctos: addidit: Ego sum panis viu⁹: qui de cẽlo descẽdi. Si quis mãducauerit ex hoc viuet i ęternum: hoc est: nõ de tẽporali vita dixi supra: nec de morte istius vitꝫ: qua etiã si q̃s mortuus fuerit: tamẽ si panẽ meũ acceperit: viuet in ęternũ. Ille eñ accipit qui seipsum ꝓbat: qui aũt accipit non moriẽ peccatoris morte: q̃ panis hic remissio peccatoruꝫ est.

Deut. 33. Laborses quoq̃ pulcherrime ꝓphetauit in benedictionib⁹ suis dicẽs: Benedictus a filijs aser: ⁊ erit accept⁹ a fratrib⁹ suis: ⁊ intinget in oleo pedẽ suũ: ferrum ⁊ ꝑ calciamentũ eius. Et sicut dies tui sunt: sic erunt virtutes tuę. Nõ est quisquã sicut est deus ru⁹ in cẽlo: adiutor tuus ⁊ magn⁹ dñs firmamenti: ⁊ ꝓtegẽs deus inuꝫ: ⁊ per vires brachioum potentiũ eiecit a facie tua inimicũ dicens: pereat. Et inhabitabit israel fidens solus super terram iacob in frumento et vino: ⁊ cẽlum tibi cũ nebula ros⁹ erit.

De benedictione neptalim: ⁊ mystica illi⁹ declaratione: Ca. x.

Gen. 49. NEptalim vitis remissa: porrigẽs in germine decorem. Sarmentũ vitis aliud amputatur quod videtur inutile: ne cassa vitis sarmentoꝝ exultatione luxuriet: ⁊ aliud paululũper reciditur ac remittitur: vt fructũ afferat: cui⁹ decus in generatione porrigit: quia dũ ad supna se subrigit vitem amplectit: ⁊ ad verticem ascendens iugi: quędã colla vitium ꝓcul palmitis vestit monili. Est ⁊ ille decorus in generatione: q̃ plenis palmitib⁹ multus fructus exundat. Decorũ hoc: sed multo illud pulchrius: q̃ hrentẽ palmitem vitis significat spiritalis: cui⁹ sarmentũ sum⁹: ⁊ fructũ afferre possumus si maneam⁹ in vite: sin aũt ꝯcidimur. Sanct⁹ patriarcha neptalim erat palmes abundans. Vnde et
Deut. 33. moyses dicit: Neptalim satietas accipientium: replebit benedictõe a dño: mare ⁊ africum possidebit: exponẽs hoc q̃ iacob dixerat: quid sit vitis remissa ꝑ fidei gratiã: hoc est: vinculis mortis exut⁹: in quo significat populus dei ad libertatẽ fidei: ⁊ vbertatẽ vocat⁹ gratię toto orbe diffusus: qui iugũ christi bono fructu vestiat: ⁊ ligna verę illi⁹ vitis: hoc est: mysteria dñice crucis ambiat: nec timeat ꝓfessionis eius periculũ: sed magis etiã in ꝓsecutionibus positus christi nomine gloiet. Hic est vere remissus a vinculis: qui nullo nexu formidinis alligetur.
Malachie. 4. Vnde ꝓpheta dicit: Exibunt et trepidabũt sicut vitula resoluti vinculis. Ideoq̃ in germine suo decorẽ porrigit: quia in loco pascuę collocat⁹: ⁊ sup aquã refectionis ędificatus: ꝑ sacramẽta regenerationis suę germinat bonũ verbi decorẽ: ⁊ assumit in illaꝫ pulcherrimã christi gratiã qui pōt venustatem tui decoris augere. Deniq̃ sup omnes decoros q̃ habet donat: q̃ nemo pōt donare q̃ nõ habet. Ideoq̃ dictum est:
Ps. 92. Domin⁹ regnauit: decorem induit. Induit eñ decorẽ ecclesię gratiã: quę in ilo lauacro deponẽs fęditatẽ omniũ delictoruꝫ splendore gratię cẽlestis emicuit. Ideoq̃ sponsus
Cant. 6. de ea dicit: Quę nã est hęc ꝓspiciens tanq̃ diluculum: electa sicut sol: speciosa sicut luna: mirabilis sicut ornatus?

De benedictione ioseph: & qua ratione super omnes filios eū pater vberius ꝓsecutus sit: ac de mystica illi⁹ benedictionis expositione: Ca. xi.

Nunc vt tandē epilogo quodā ꝓcludamus historiā: sicut & scriptura diuina cōclusit ꝓphetia sancti iacob:
Gen.49. de sancti ioseph nomine digeramus. ¶Filius me⁹ ampliādus ioseph: fili⁹ ampliādus meus zelat⁹: fili⁹ meus adolescētior ad me reuertere. In quē cōsilia cōferentes maledicebant: & intēdebant in eū dēi arcū: & cōtriti sunt cū potentia arcus eorum: & dissoluti sunt nerui brachiorū manus eorū ꝑ manus potētis iacob. ¶Ille qui ꝙualuit a deo isra el patri tuo: & adiuūit te de⁹ meus: & benedixit te benedictione cęli a summo: & benedictione terrę habētis omnia: ꝓpter bñdictionē vberū & vuluę: benedictiones patris tui & matris ꝙualuit. Benedictiones montiū manentiū: & desideria collū ęternorū erunt sup caput ioseph: & sup caput eor̄ quib⁹ ꝑ fuit fratrū. ¶Quę causa est q sup oēs filios ioseph vberi⁹ ꝓsecutus est pater: nisi q: ꝑfigurata in eo iam christi videbat mysteria? Vnde benedicēs illū magis qui expectabatur ꝑ illū qui videbat ait: Filius amplianduus me⁹ ioseph. ¶Qui est ampliādus: nisi
Joh.3. christus cui⁹ gratia semp auget: & finē ꝓcessus sui nō habet gloria? De quo et iobānes dicit: Illū oportere crescere: me aūt minorari: q: ꝑ illius illud salutare ꝓfectū q⁹ nomen: cumulata est in hoc mūdo & abūdauit gratia. ¶Fili⁹ meus ampliādus. Et ideo q: videbant eū crescere fratres: & inuidere cœperunt. ¶Intelligibilis aūt ioseph & zelū incidit ab his quos magis fouebat. ¶Deniq⁹ di
Matth.15. cebat: Nō veni nisi ad oues ꝓditas domus
Jos.9. israel. Et illi dicebant: Nescim⁹ vnde sit. Ille curabat eos: & illi negabant eū. ¶Filius inquit me⁹ adolescētior. Reuera adolescentior: qui erat pene vltim⁹ natoꝝ. Deniq⁹ et
Gen.37. scriptura dicit: Amabat eum iacob: q: filius erat senectutis illi⁹. ¶Nō etiā ad christum referr. Senescēti enī mūdo & iā occidēti illucescēs dei filius ꝑ manę virginis partus: sero aduenit quasi fili⁹ senectutis fm sacramentū suscepti corporis: qui erat aūt ſcula semp apud patrē. ¶Vnde dicit ad eū pat: Ad me reuertere: vocans eū ad cęlū de terris: quē ꝓpē nostrā salutē miserat. ¶Itaq⁹ resuscitano filiū suū vnigenitum: euacuauit cōsiliū maledicentiū. Vnde et esaias dicit: Manū cōsiliū spirit⁹ vestri. ¶Et quinta quę ꝙsi iaculātes sagittas dirigebāt: soluit oia: cōtriuit eor̄ potentiā qui in suis virtutib⁹ & nō in deo cōfidentes erāt. ¶Ille inquit q ꝙualuit a deo israel patri tuo: et adiuuit te de⁹ meus. ¶Quis est qui ꝓfortauit israel: & adiuuit filiū: nisi solus de⁹ pater: qui dixit: Jacob puer me⁹ suscipiā eū: israel electus meus: suscipiat eū anima mea? ¶Et benedixit eū bñdictione cęli desup: & bñdictione terrę habētis oia. Omnia enī subiecit ei: cęlestia sicut benedictionē cęli: & terrena sicut bñdictionē terrę: vt & hominib⁹ & angelis dñare tur. ¶Itaq⁹ in illo velut cōtemptibili corpore ꝙualuisti inq̄t ꝓpter benedictionē vberū & vuluę. ¶Bñdictiones patris tui & matris vbera: vel duo testamēta dixit: quoꝝ altero annūciatus est: altero demōstratus. ¶Et bene vbera: qñ velut quodaꝝ nos spirituali lacte nutritos educauit: et obtulit deo filios. ¶Vel marię dicit vbera: quę vere bñdicta erant: quib⁹ sancta virgo ꝓlo dñi potū lactis immulsit. Vnde & illa mulier in euan
Luc.11. gelio ait: Beat⁹ vēter qui te portauit: & vbera quę suxisti. ¶Nō aūt ait: Eluluę bñdictionē patris tui & matris. ¶Si vuluā solaꝝ marię velim⁹ intelligere: cur vtrūq⁹ benedictione ꝓiunxerit: latebit causa. Potuit eñ dicere de sola vulua matris. ¶Sed pulchrius arbitror: vt fm spiritale mysteriū intelligamus vtrāq⁹ generationē dñi iesu: & fm diuinitatē: & fm carnem: qui ante ſcula est generatus ex patre. ¶Vnde & pater ait: Eruc-
Ps.44. tauit cor meū verbū: eo q ex illa intima: eo q irrēpbensibili patris ꝓcessit substantia & in ipso est semper. ¶Vnde & euāgelista ait:
Joh.1. Deū nemo vidit vnq̄ā: nisi vnigenit⁹ fili⁹ qui est in sinu patris ipse enarrauit. ¶Sicut ergo sinus patris spiritalis intelligit intimū quoddā paternę charitatis naturęq⁹ secretum: in quo semp est fili⁹: ita etiā patris spiritalis est vulua interioris arcanuꝝ: de quo tandē et genitali aluo ꝓcessit fili⁹. ¶Deniq⁹ diuerse nunc legimus vuluā patris: nūc cor eius quo verbū eructauit: nunc os eius ex quo iustitia ꝓcessit: ex quo ꝓdiuit sapiētia:
Eccl.24. sicut ipse ait: Ex ore altissimi ꝓdiui. Ita cū vnum nō definitur: et vnuꝝ omnia sonant: spiritale magis mysteriū generationis paternę ꝑ membrū aliq̄d corporale significat.

Sed sicut illā ex patre generationē intelligi
mus:ita etiā ad cōsummationē fidei gene
rationē marię intelligamus:qñ benedicitur
vulua matris:illa vtiq; marię virginalis:q̄
nobis edidit dñm iesuꝫ. ¶De quo partu di
Dicit. 1. cit dñs p hieremiā ppheram:Priusq̄ te for
marē in vtero noui te:t pusq̄ exires de vul
ua matris sanctificaui te. ¶Hemīā igit̄ p
pheta in christo substantiā declarauit:duā
nitatis t carnis:alterā ex patre: alteram ex
virgine:ita tamē vt nō exoris suę esset diui
nitatis cū ex virgine nasceret t esset in cor
pore. ¶Unde t cōualuit sup omneꝫ mōteꝫ:
t desideria collīū eternoꝝ. ¶Sup oēs em̄ il
los sublimis meriti veros patriarchas t p
phetas t apłoꝫ:sed etiā vltra solem lunam
archangelos tanq̄ cęli lumen emicuit:sicut
Luc. 6. ipse ait: Nō est discipulus sup magistrum:
nec seruus sup dām. Quis em̄ illoꝝ fuit cui
subiecta essent omnia: quib⁹ ipse donauit
qō erant? ¶In quo benedicunt oēs sancti
eius:q: ipe est sup capita omniū :caput om
Col. 11. niū. Caput em̄ mulieris vir:caput viri chri
stus. Et sup verticeꝫ montiū:q: ipse est sup
eminens vertex vniuersoꝝ. Sed iustoꝝ est
vertex altissimus:quos fratres vocauit ac
quisitos p gratā: t quoddā regenerationis
cōsortiū. Unde ex fratrib⁹ ioseph illos ma
gis fratres itelligim⁹:de quib⁹ dicit in psal
Ps. 21. mo: Narrabo nomē tuū fratribus meis: in
medio ecclesię laudabo te. ¶Deniq; t moy
ses cōpleturus vitę istius cursum cū benedi
ceret tribū ioseph: nō illū vtiq; defunctum
ioseph:sed christū benedicebat:sicut habes
Deut. 33. scriptū de ioseph: A benedictione dñi terra
eius:a finib⁹ cęli:t a roce:t abyssis fontium
deorsum:t fm horam factā solis cursus:t a
cōueniendib⁹ mensib⁹:t a vertice montium
ab initio:t a vertice collīū eternoꝝ:t ad bo
ram terrę plenitudinis:t ab eo qui visus est
in rubo:veniat sup caput ioseph benedictio:
t sup verticē ipsius:honorific⁹ sit inter fra
tres. Primogenit⁹ tauri dec⁹ eius: cornua
vnicornui. In ipsis gentes ventilabit: usq;
ad extremū terrę ipse mysteria de se fremet:
t ipse chyliadeꝫ. ¶Manasses benedicto ea
dem est: quę omnē habet t celestium t terre
strīū plenitudinē:t specialē christi gratiam.
¶Qui visus in rubo dixit ad ipsū moysen:
Exo. 3. Solue calciamentū pedū tuoꝝ. ¶Qui est
sup omnes deos:q: ipse est caput corporis
Col. 1. ecclesię.Qui est principiū primogenitus ex
mortuis vt sit in omnibus ipse primatū te
nens:qm̄ in ipso cōplacuit omnē plenitudi
nē inhabitare. Et ideo soli benedictiōis bu
ius progatiua defert:a summitate cęli usq;
ad extremū terrę. ¶Ipse est em̄ ante oēs:in Act. 8.
quo cōstant omnia:qui etiā p sanguinē cru
cis suę pacificauit omnia:siue quę in cęlo:si
ue quę in terris sunt. ¶Cuius typum pferēs
pulchre benedicit sanctus ioseph:vt hono
rificet inē fratres. ¶Primogenit⁹ tauri de
cus ei⁹:habens cornua vnicornui: in quib⁹
gentes vētilabit. ¶Et bene taur⁹ quasi bo
stia,p delictis:t tortuꝰ mūdi victima:vt pa
cificaret omnia. ¶Cui⁹ decus sanctū. Om
ne em̄ sanctum primogenitū:sicut alibi de
monstrauim⁹. ¶Unde t leui:nō gratis ordi
ne:sed sacrę successionis progatiua primo
genit⁹ meruit nūcupari. ¶Et vere sanctum
dec⁹ eius:de quo scriptū est resurgēte: Spe Ps. 44.
ciosus forma p filijs hominū:q: ipse est pri
mogenit⁹ ex mortuis:habēs cornua vnicor
nui. ¶Sed cū dixerit cornua: quō posuerit
vnicornui:requirendū: cū ipse vnicornuus
inter generationes ferarū vt periti aiūt:nō
inueniat? ¶Et ideo verbū vnicū magis ęsti
mare debemus:q: substantiuū verbuꝫ dei
vnum est:nō multa verba. ¶Unde t anna
ait:Dñs iudicat fines terrę:t dabit virtutē 1. Reg. 2.
regi:t exaltabit cornu xpi. ¶Et esaias ait:
Uinea facta est dilecto in cornu in loco vbe Esa. 5.
ri:qm̄ in dei filio vnigenito floret ecclesia te
nens vnicū dei verbum:in quo est virtutis
atq; sapientię plenitudo:cuius vbertate se
ges fidei pullulauit. Nō verbū sequuntur
sancti. ¶Decem milia inquit effrem:t milia Deut. 33.
manasse:id est:t iudęoꝝ t gentiū dominek:
t ex vtroq; populo acquirat sibi ecclesię ple
nitudinē. ¶Ideoq; dexterā suam sup effrez
posuit sanct⁹ iacob:eo q: legis dicente eccle
sia in canticiscanticoꝝ: Frater meus candi Cant. 5.
dus t rube⁹:electus ex decē milibus. ¶De 1. Reg. 18.
niq; etiā dauid iuuenculę marię auctorē: ex
cuius successione christ⁹ est nat⁹ p virginis
partū:in decē milibus ꝓdicabant: saul aūt
in milibus:cū reuerentię gratiā circa reges
magis,ponere debuissent. ¶Qui ergo cor
nu christi exaltauerit cōfessus eius gloriaꝫ:
ipse quoq; accipiet cornua. ¶Illi etiā sanc
ti vnicornui dicti sunt in psalmīs versiculo: Ps. 28.
Et dilect⁹ quēadmodū filius vnicornuoꝝ.
¶Etenim sicut animal benīgn cū ei ostenditur
cornua :,pcessuꝫ significat plenioris gratię:

ita cū e capite quodaz nostrę animę cornua pullulare ęperint: ꝓcessum videnē ꝓfectio-rio significare virtutis: ⁊ tamdiu crescunt ꝗ̄ diu cōpleanē. ¶ Hoc cornu dñs iesus cōmi-nuit gentes: vt superstitionē obtereret: salutē
Exo.32. redderet: sicut ipse ait: Percutiā ⁊ sanabo.
¶ Idcoꝙ tanꝙ imitator tauri hui⁹ ꝓpheta:
Ps.43. dicit: In te inimicos nostros ventilabim⁹: id est: altitudinē omnē elevantē se aduersus dei sciētiā destruentes. ¶ Et ideo iusta le-gē munda animalia cornua habēt. Lex enī spiritalis est. Qui enī possunt sęculi hui⁹ il-lecebras verbo deo ⁊ virtutis obseruantia ꝓpulsare: cornib⁹ velut quibusdaz capitis sui armis videnē esse muniti. ¶ Meritoꝙ ⁊ tuba cornea dicit: virtus sermonis mirabi-lis: quę bonos christi milites accendit ad ꝑ-lium: vt de hoste diabolo manubias repor-temus. ¶ In acie igitur sumus: ⁊ plurimos ex nobis videmus in aduersarij castris esse captiuos: hi nobis iugo grauissimo exuen-di sunt.

¶ De bñdictione Beniamin: ⁊ mystica repsentatione eiusde: Ca. XII.

PLurimos lupos habet diabolus: quos ad christi oues dirigit: ⁊ ideo intelligibilis ioseph vt oues serua-ret suas: ipsum inimicū venientē ad diripi-endas oues rapuit lupū paulaz: faciens ex ꝓsecutore doctorē. De quo dicit iacob: sicut
Gen.49. scriptū est: ¶ Beniamin lupus rapax mane edet adhuc: ⁊ ad vesperū diuidet escam ꝑ-cipibus. ¶ Lupus erat: cū dispergeret ⁊ de-uastaret oues ecclesię. Sed qui lupus vene-rat pastor est factus. Lupus erat cū saulus erat: quādo intrabat in domos et viros ac mulieres trahebat in carcerē. ¶ Lupus erat quādo spirans minas ⁊ homicidia in disci-pulos dñi: petebat epistolas a principe sa-cerdotum vt suaderet seruos christi. ¶ Quē tanquā lupum nocturnus tenebris oberran-tem: offusa iesus luce ęcauit. ¶ Idco rachel cuz pareret beniamin: vocauit nomē eius: filius doloris mei: futurum ꝓphetans ex ea tribu paulum: qui affligeret filios ecclesię p̄ secutionis suę tępore: ⁊ graui matrē dolore vexaret. ¶ Sed tamē idem postea principi-bus escam posteriore diuisit tempore: euan-gelizans gentib⁹ dei verbum: et plurimos ad fidem ꝓuocans: qui eo disputante sicut legat⁹ pauli ꝓcōsulis: ⁊ publius princeps: domini gratiā receperunt. ¶ Pulchre etiaz moyses cū benediceret beniamini tribū di-xit: Dilectus a domino: habitabit fidens: ⁊ Deut.
deus obumbrabit sup eum omnib⁹ diebus: ⁊ inter humeros requieset dilect⁹ a domi-no. Qui etiā vas electionis est fact⁹. Neqꝙ enī aliter nisi dñi est miseratione ⁊ amore cō uersus. Unde ⁊ ipse nihil merito tribuens suo: sed totū deferens christo ait: Ego enim 1.Cor.
sum minim⁹ apostolorū: qui nō sum dign⁹ vocari apostolus: quoniā ꝓsecutus sum ec-clesiam dei. Gratia autē dei sum id qō sum: ⁊ gratia eius egena in me nō fuit. ¶ Habita-bit fidens in domo: quā ante vastabat: ha-bitabit i tabernaculo christi: qui ante sicut lupus errabat in siluis. ¶ Et de⁹ obumbra-uit sup eum quādo visus est ei christ⁹. Qui licet apertis oculis videret nihil: tamē chri-stum videbat. Et merito videbat p̄sentem: quē etiam audiebat loquentē. Nō ęcitatis est obūbratio ista: sed gratię. ¶ Denuꝙ ma-rię dicitur: Spiritussanct⁹ supueniet in te: ⁊ Luc.1.
virtus altissimi obumbrabit tibi. ¶ Et inter humeros requieset: hoc est: inter bonos ac tus: ⁊ opera ꝓcera. ¶ Nam ⁊ supra habeo: q̄ iacebat supposuit humerum suū ad labo-randū: ⁊ factus est vir agricola. ¶ Quē pau lus imitatus posuit fidei nouella plātaria: ideoꝙ quasi bon⁹ agricola dixit: Ego plan- 1.Cor 3.
tau: apollo rigauit.

¶ Sancti Ambrosii episcopi liber de benedictionibus patriarchaꝝ explicit.

Liber De Nabuthe Jezraelita

Capitulorum libri de nabuthe iezraelita sancti Ambrosii episcopi recollecta annotatio.

Quō exemplo nabuthe ⁊ achab regis ysrael pauperes quotidie a diuitib⁹ opprimantur: cuiꝫ tamen natura omnes equales ꝓduxerit. Ca. I.

Qꝫ homines quanto ditiores censu: tanto pauperiores affectu. Et quos insatiabilis auaricia gradus habeat. Et quid hęc vox: da mihi: ꝑ se ferat. Ca. II.

Qꝫ omnia animātia socialia sint: ⁊ cōmertium viuendi quęrāt: solus autē homo consortē excludat: solusq; omnia possidere cōtendat. Et q̄ turpe sit agrū paternū ꝓ vili vsu alienare. Ca. III.

De rep̄hensione diuitum: qui magꝭ alienū q̄ suū panē manducāt: ⁊ q̄ ideo misere luant paupertatis crūnas. Ca. IIII.

Qꝫ mensa diuitum multorum pauperū instruitur sanguine. Et de patre qui cogebatur a diuite cuius mensę vinū defuit vt filium venderet. Et quomodo sępe mulieres incitamenta sint extorsionis a pauperibus. Ca. V.

Qꝫ nullę diuitię aliquid cōferre possint contra imminentē fati necessitatez. Et vnde diuites appellentur. Qꝫ deus dormire nō possit: nec ipse se q̄tū esse patiat. Ca. VI.

Qꝫ diuites qui humanitatis prędicatione imitari deberent sanctum ioseph: potius de bonis faciant mala q̄ de malis bona acquirāt. Et in quę horrea diuites frumēta cōdere debeant. Ca. VII.

De admonitione diuitis vt rimeat ⁊ spe vana nō fallatur: ac rep̄hensione eorum qui dicunt nihil dandū paupib⁹: qꝫ deos eos maledixerit vt egerent. Ca. VIII.

Quomodo iezabel quę est auaricia ꝓmittat diuitibus contra iusticiā possessionez quā desiderant. Ca. IX.

De cōsuetudine diuitum qui aliena rapere nō possunt. Et quid facere debeant vt deus vel eorum preces exaudiat: vel eoꝝ ie iunia respiciat. Ca. X.

Quid est q̄ duo falsi testes attestati sunt nabuthe deum benedixisse ⁊ regem. Et quō diuites cū calumniati nocuerint: simulent se dolere. Et q̄d sibi velit q̄ meretrices lauerūt se in sanguine achab. Ca. XI.

Qꝫ omnis auarus pauperiorē se iudicet: eo q̄ sibi deesse arbitret quicq̄d ab alijs possidet. Et quō beatus achab inuenisse dicatur. Quō etiā diues pateum suum exundantē: vsu aliquo exercere nō otio corrūpi sinere debeat. Ca. XII.

Qꝫ stultia sit superbia diuitū gloriātiū de nobilitatis ꝓsapia. Et q̄ meritū hęreduꝫ nō in auro: sed in virtute cōsistat. Ca. XIII.

Quomodo diuites custodes sint ⁊ serui diuitiarū: Et ideo illas potius pauperibus erogare debeant ꝓ melioribus rebus acquirendis. Et de pauperib⁹ abūdantib⁹ ⁊ diuitib⁹ egentib⁹. Ca. XIIII.

Qꝫ omnes viri diuitiarū insipientes dicantur: ⁊ corde turbati. Et quomō dormiant somnū suū. Quomō etiā dormitarint qui ascenderunt equos. Ca. XV.

Quomodo diuites quiescere ⁊ feriare debeant a flagitijs: ⁊ cōfiteri dño in fide: humilitate: ⁊ deuota oratione. Et q̄ multi diuites ꝓpter pfidiā perierint. Ca. XVI.

Quemadmodū achab dicat cōmotus ante facē dei: vt in diebus eius nō inducerent sup euꝫ mala. Et q̄ dēs etiā circa indignos ꝓmissa sua seruet. Ca. XVII.

Finis.

Sancti Ambrosii episcopi liber de Nabuthe iezraelita: In quo diuitum insolentia ⁊ auaricie studium reprehendit: Et parsimonie ac paupertatis virtutem commendat: feliciter incipit.

Quomodo exemplo nabuthe et achab regis israel pauperes quotidie a diuitibus opprimant: cūm tamen natura omnes equales ꝓduxerit: Ca. I.

Nabuthe hiſtoria tēpore vetus eſt: vſu quotidiana. Quis enim diuitū nō quotidie cōcupiſcat aliena? Quis opulentiſſimoꝝ nō exturbare ꝓtendit agelluſo ſuo pauperē atq; inopē auiti ruris eliminare finibus? Quis cōtentus eſt ſuo? Cui⁹ nō inflāmat diuitis animū vicina poſſeſſio? Nō igit vnus achab nat⁹ eſt: ſed q̄ per⁹ eſt quotidie achab naſcat: et nūquaꝫ huic ſęculo moriat. Si vnus occidat

assurgũt plurimi: plures qui rapiant q̃ qui amittant. Non vnus nabuthe pauper occisus est: Quotidie nabuthe sternitur: quotidie pauper occidit. Hoc metu percitum humanũ genus cedit iam suis terris: migrat cũ parvulis pauper onust⁹ pignore suo: sequitur vxor illachrymans tanq̃ ad busti pſequak mariti. Minus tamẽ deplorat illa: quę deflet suorũ funera: quia etsi amisit cõiugis p̃sidium: sepulchrũ patet: etsi filios nõ tenet: tamẽ exules nõ dolet: nõ ingemit grauiora funerib⁹ tenere plis ieiunia. Quo usq; tenditis diuites insanas cupiditates? Nunquid soli inhabitatis sup terram? Cur eiecitis consortẽ nature: t vendicatio possessionẽ nature? In cõmune omnib⁹ diuitib⁹ atq; pauperib⁹ terra fundata est. Cur vobis ius ꝓprium soli diuites arrogatis? Nescit natura diuites: quę omnes pauperes genera. Neq; enĩ cũ vestimẽtis nascamur: nec cũ auro argẽtoq; generamur. Nudos fudit in lucem: ęgẽtes cibo: amictu: poculo: nudos recipit terra q̃s edidit: nescit fines possessionuz sepulchro includere. Cespes angustus eque t pauperi abũdat t diviti: t terra quę viuẽtis nõ cepit affectũ: tam diuitez capit. Nescit ergo natura discernere quãdo nascamur: nescat quãdo deficiam⁹. Omnes similes creat: omnes similes gremio claudit sepulchri. Quis discernat species mortuorũ? Redoperi terrã: etsi potes diuitez deprehende. Eruderato paulopost tumulũ: etsi cognoscis egentẽ argue: nisi forte hoc solum q̃ cũ diuite plura perẽt. Sericęvestes t auro intexta velamina: qb⁹ diuitis corp⁹ ambit: dãna viuẽtũ: nõ subsidia defunctoꝝ sunt. Unguẽtũ accipis diues: p⁹ mortu⁹ es t fętidus es: pdis alienã gratiã: nec acquiris tuam. Heredes relinquis qui litigent cũ hęredibus: relinquis depositũ magis hęreditarium q̃ cõmodũ voluntariũ: qui qõ relictũ est minuere ac violare formident. Si frugi hęredes sunt custodiunt: si luxuriosi exhauriunt. Itaq; aut bonos hęredes ꝓpetua cõdemnas sollicitudine: aut malos dimittis: quo tua facta cõdẽnent.

¶ Quod homines quanto ditiores censu: tanto pauperiores affectu. Et quos insatiabilis auaricia gradus habeat. Et quid hec vox: Da mihi: p̃ se ferat: La. II.

¶ Sed quid arbitraris q̃ dũ viuis abũdas omnib⁹? O diues nesc̃s q̃ pauper sis: q̃ inops tibi ipsi videaris: q̃ te diuite dicis? Quanto plus habueris pl⁹ requiris: t quicquid acquisieris tamen tibi adhuc indiges. Inflammat lucro auaricia nõ restinguitur. Quasi gradus quosdã cupiditas habet: quo plures ascenderit: eo ad altiora festinat: vnde sit grauis ruina lapsuro. Tolerabilior tamẽ iste cum minus haberet sensus: cõtemplatione mediocria requirebat. Accessione patrimonii accessit cupiditatis augmẽtũ. Nõ vult esse degener votis pauper in desideriis. Ita duo intolerabilia simul iungit: vt ambitiosam spem diuitis augeat: t non deponat mendicitatis affectum. ¶ Denicq; docet nos scriptura diuina: q̃ miser egeat: mendicet abiecte. Rex achab in israel erat: et paup nabuthe. Ille regni opibus affluebat: t tamẽ cespitẽ pauperis flagitabat: pauper nihil de possessionibus cõcupiuit diuitis. Rex sibi ęgere visus est: quia vineã habebat pauper vicin⁹. Quis igit tibi pauper videt: qui cõtentus est suo: an qui cõcupiscit alienũ? Alter certe pauper censu videtur: alter pauper est affectu. Affectus diues egere non nouit: census abũdans nequit auari pect⁹ explere. Jõq; diues cupidus: in inuidia possessiõis t paupertatis querela est. Sed tam scripturę verba cõsideremus. Et factum est inquit post 3 Regi. 21
hęc verba: Erat vinea nabuthe iezraelitę in israel iuxta domũ achab regis samarię. Et locut⁹ est achab ad nabuthe dicens: Da mihi vineã tuam: t erit mihi in hortum olerũ: quoniã ꝓpinquat domui meę: t dabo tibi ꝓ ea aliã vineã. Si vero placuerit tibi: dabo tibi pecuniaz ꝓ vinea ista: t erit mihi in hortũ olerum. Et dixit nabuthe ad achab: Nõ fiat hoc a deo: vt dem tibi hereditatem patrũ meorum. Et turbatus est spirit⁹ eius t dormiuit in lecto suo: t velauit faciẽ suam t non manducauit panem. Exposuerat supra scriptura diuina: quia beluęus cũ esset paup reliquit boues suos: t cucurrit ad heliam: t occidit eos: t erogauit populo: t adhęsit ꝓphetę. Ad cõdemnationẽ igitur pręmissa sunt diuitis qui in isto rege describit: eo q̃ habens beneficia dei sicut iste achab: cui dominus t regnũ donauit: t pluuiã helię vatis oratione cõcessit: diuina mandata violauerit. Audiamus ergo quid dicat: Da

mihi inquit. Quę alia vox egentis est? Quę vox alia stipem publicā postulātis: nisi: da mihi: hoc est: da mihi: qz ęgeo. Da mihi: qz aliud viuendi subsidiū habere nō possum. Da mihi: quia nō est mihi panis ad victū: nūmus ad potum: sumptus ad alimentuz: ad indumentū substantia. Da mihi: qz tibi dominꝰ dedit vnde largiri debeas: mihi nō dedit. Da mihi: nisi tu dederis habere non
Luc. 11. potero. Da mihi: quia scriptū est: Date elemosynā. Hęc ęz abiecta: ęz villa? Nō habēt em humilitatis affectū: sed cupiditatis incendiū. In ipsa autē deiectione: quāta impudentia? Da mihi inquit vineā tuam. Lōgiterē alienā: vt possear indebitā. Et dabo inquit tibi ꝓ ea aliā vineam. Diues qō suum est quasi vile fastidit: qō alienū em est quasi pretiosissimū cōcupiscit. Si vero placuerit tibi: dabo tibi pecuniā. Cito reprēdit errorem suum: pecuniā offerendo ꝓ vinea. Nihil em vult alienuz possidere: qui totū desiderat suis possessionibꝰ occupare.

Quod omnia animātia socialia sint: z cōmertium viuendi querāt: solus autē homo consortem excludat: solusqz omnia possidere cōtendat. Et ęz turpe sit agrū paternum ꝓ vili vsu alienare: La. III.

Erit mihi inquit in hortū oleuz. Hęc erat igit omnis insania: hic ois furor: vt spaciū vilibus olerib⁹ quęreret. Nō tā ę ipsi capitis quasi vnle possidere: sed alios vultis excludere. Adaios vobis cura de pauperum spolijs: ęz de vestris emolumentis est. Iniuriam vestram putatio: si quid pauper habeat qō dignū possessione diuitis estimetur. Damnū vestrū creditis: quicquid alienū est. Quid vos delectant naturę dispendia? Vniuersis creatꝰ est mundus: quē pauci diuites vobis defendere conamini. Nō enim terrena tantū possessio: sed cęlū ipsum: aer: mare: in vsum pauperum diuitū vendicatur. Hic ager quez tu diffusis includis possessionibꝰ: quātos alere populos potest? Nūquid angeli diuisa cę li spacia habent: vt tu terram politis distin-
Esa. 5. guas terminis? Clamat ꝓpheta: Vę bis q iungunt domū ad domum: z villā ad villā. Arguit eos inefficacis auaricię. Fugiūt em cohabitare dominibꝰ: z ideo excludūt vicinos. Sed fugere nō possunt: quia cū hos exclauserint: alios rursuz inuenūt: z cum illos ꝓpulsauerint: ad aliorū necesse est eos vicinam peruenire. Soli em super terrā habitare nō possunt. Auis auibus se associat: De nigę ingentis plerūqz agminis volatu cęlū obtexit: pecus pecori adiungit: piscis piscibus: nec damnū ducunt: sed commertiū viuendi cum plurimū comitatū capessunt: et quoddā monimentū solatio frequentioris societatis affectant. Solus tu homo cōsortem excludis: includis feras: struis habitacula bestiarū: destruis dominū. Induc mare intra prędia tua ne desint beluę: ꝓducis fines terrę ne possis habere finitimū. Audiuum⁹ vocē diuitis aliena quęrētis: Audiamus vocem pauperis ꝓpria vendicātis. Nō fiat inquit hoc a deo: vt dem tibi hęreditatē patrum meorū: quasi quandā contagionem sui pecuniā esse diuitis arbitretur.
Quasi dicat: Pecunia tua tecū sit in perdi- Act. 8.
tionē: ego autē hęreditatez patrū meorum nō possum vendere. Habes qō sequaris diues si sapias: vt nō vendas agrum tuū pro nocte meretricio: nō trāsfundas ius tuuz ꝓ sūptu comessationis delitiarūqz impense: non adiudices domū tuam ad ludum aleę: ne ius hęreditarię pietatis amittas. Hic auditio turbatus est spiritꝰ auari regis: z dormiuit in lecto suo: z velauit facē suam: z nō manducauit panem suū. Lugent diuites: si nō potuerint aliena diripere: si suis pauperū cesserit facultatibus: vim męrois tegere nō possunt. Dormire desiderant: velant facē suam ne quicquā in orbe terrarū alienum videant: ne quicquā in hoc mundo nō esse suū nouerint: ne audiant vicinuz iurta se aliquid possidere: ne audiant pauperē sibi cōtradicentez. Horum sunt animę quibꝰ dicit ꝓpheta: Adulieres diuites exurgite.

De reprehensione diuitum: qui magis alienū qz suum panem manducant: et qideo misere luant paupertatis ęrumnas: La. IIII.

Et nō manducauit inquit panē suum: quoniā quęrebat alienum. Et enim diuites magis alienū panem qz suum manducant: qui rapto viuūt: z rapinis sumptū exercent suum. Aut certe nō manducauit panem suū: volens se morte multare q ei aliquid negaretur. Compara nunc affectum pauperis. Nihil habet: z tu iunare voluntarius nisi deo nescit: ieiunare nisi ex necessitate nō nouit. Diuites erupi

tis quidē pauperib⁹ vniuersa: aufertis omnia: nihil relinquitis: pgnā tñ pauperū vos potius diuites sustinetis. Illi ieiunant cuz nō habeant: vos nō ieiunatis cū habeatis. Vobis igit̄ pul pgnā exigitis: q̄ pauperib⁹ eroget⁹. Vos igit̄ vestro affectu iustis misere paupertatis erūnas: t pauperes quidem nō habent quo vtant. Vos autem nec ipsi vtimini: nec alios vti sinitis. Eruitis auruz de metalli venis: sed rursum absconditis. Quantoz vitas in illo infoditis auro? Cur illa seruant: cum legeritis de auaro diuite: Thesauros cōdit: t ignorat cui cōgregat eos? hęres otiosus expectat: hęres fastidiosus increpat q̄ sero moriamini. Odit incrementa hęreditat⁹ suę: ad damna festinat. Quid igitur miserius: quando nec apud illum cui laboratis gratias derelinquit? Propter illum totis męstam diebus toleratis famez: quotidiana mensę vestrę damna metuētes: ꝓpter illū diurna adamatis ieiunia. Nouo ego diuitē in agrum ꝓficiscentē: panes breuiores vrbe delatos numerare solere: vt ꝑ numero panis estimaret quot dies in agro futurus esset. Nolebat obsignatuz aperire horreū: ne quid de cōdito minueretur. Panis vn⁹ singulis dieb⁹ deputabat: q̄ tenacē vir fatiare posset. Lōperi etiā viri fidē: si qñ ei ouū esset apositū: quęri q̄ pullus esset ortus. Hoc ideo scribo: vt cognoscatis vindicem esse dei iusticiā: quę lachrymas pauperū vestro vlcisc̄ ieiunio.

Quod mensa diuitum multorū paupez instruitur sanguine. Et de patre qui cogebatur a diuite cuius mense vinum defuit vt filium venderet. Et quomodo sepe mulieres incitamenta sint ertorsionis a pauperibus. La. v.

Quam religiosum esset ieiuniū: si sūptū cōuiuij tui deputares pauperibus. Tolerabilior iam diues ille cuius de mensa ea quę cadebant pauper lazarus colligebat: saturari cupiens: sed etiā ipsius mensa multorū pauperū cōstabat sanguine: t ipsius pocula multorū quos ad laqueum coegerat rubebant cruore. Quanti necāt vt vobis q̄ delectat paretur? Funesta fames vestra: funesta luxuries. Ille de summis culminibus ruit: vt frumentis ampla vestris receptacula pꝛepararet. Ille de sublimi arboꝛis cacumine decidit: dum genera vuarū explorat: quo deferat: quib⁹ digna cōuiuio tuo vina fundantur. Ille marinersus: dum verec̄ ne piscis mensę tuę desit aut ostrea. Ille bumali frigore dū lepoꝛes inuestigare: aut laqueis stndet aues captare diriguit. Ille ante oculos tuos si q̄d forte displicuit verberatur ad mortem: atq; ipsas epulas fuso respergit cruore. Deniq; diues erat qui sibi ad mensam caput ꝓpbetę pauperis iussit afferri: t aliud vnde saltatrici pꝛemiū solueret non inuenerat: nisi vt pauperē iuberet occidi. Vidi ego pauperē duci: dū cogeretur soluere q̄ nō habebat: trahi ad carcerē: quia vinū deesset ad mensam potētis: deducere in auctionē filios suos: vt ad temp⁹ pꝛnam deferre possit: inuē tum forte aliquē qui in illa necessitate subueniret. Redit ad hospitium cū suis paup diruta spectans omnia: nihil sibi ad cibum relictū: ingemiscens filioꝝ famem: dolens q̄ eos non potuio ei qui posset pascere vendidisset. Redit ad consiliū: vendendi sumit arbitriū. Compugnabāt tamē inopię iniuria: et paternę pietatis gratia: fames vrgebat ad preciū: natura ad officium: commoti filijs paratus: q̄ a filijs separari. Sepe gradum ꝓtulit: sepe reuocauit. Vicit tamē in eo necessitas nō voluntas: t ipsa cōcessit pietas necessitati. Consideremus nunc patrię mentis ꝓcellas: exęstuantis: quē de liberis ꝓius traderet. Quē inquit vendā ꝓiorez? Scio enī q̄ non satis est vnius preciū ad pastum reliquoꝝ. Hoc solū diues fęcunditas ad erūnam. Quē offerā? Quē frumenti auctionato: libenter aspiciat? Primogenitum offeram? Sed primus me patrem vocauit. Hic est maior: ex filijs: quē congrue honoro seniorem. Sed iunioꝛē dabo? At istum teneriore amore cōplector. Illū erubesco: huius misereor. Illius gradū suspiro: huius etatē. Ille iaz sentit erumnā: iste ignorat. Flectit me illius dolor: hui⁹ inscitia. Ad alia me cōferam. Ille mihi plus blanditur: iste plus verecundatur. Ille parenti similior: hic vtilior. In illo imaginez meam vendo: in isto spem meam ꝓdo. Me miserū: non inuenio quid faciā: nō habeo quid eligam. Circumuallant me facies calamitatū: erūnarū chorus. Ferina hęc rabies est: eligere quem tradas. Ferz ipsę cū pericula imminere ꝓli: ac

sibi sentiunt: solent eligere quos liberēt: nō quos offerant. Quomō igitur discernā affectum naturę? Quomō obliuiscar? Quomodo exuam patris mentē? Quomō filij auertionem cōstituam? Quo sermone pacisear p̄cium? Quibus tradā manib⁹ in seruitutem filium? Quibus oculis aspiciam seruientē? Quibus oculis discedenti valedicā? Quibus factū excusez sermonib⁹? Fili: ego te p meo cibo vendidi. Funestior ergo tam pauperis mēsa: q̄ diuitis. Ille adijcit alienos: ego meū vendo. Ille necessitatez imponit: ego affero voluntatem. Ut sit excusabilior causa aduocā: Fili p fratribus tuis seruieo: vt illis quęrant alimēta. Et ioseph a fratribus suis in seruitutē venūdat⁹ est: postea et ipsos t patrē pauit. Respōdebit t ille: Sed nō eum vendidit pater: sed fleuit amissum. Sed postea etiam ipsi in potestatē diuitis venerūt: t vix potuerūt postea liberari. Genus eius diuitys ęgypti multa ętate seruiuit. Vende me postremo pater: ea cōditione ne diuites emāt. Hęc si fateor vez: quid faciam? Nullū vendam. Sed cū vnum considero: omneo videbo fame pereuntes. Si vnū tradā: quib⁹ oculis videbo ęteros de mea impietate suspectos: ne alios q̄ vēdā? Quo pudore regrediar domū? Quomodo intrabo? Quo habitabo affectu: qui mihi abnegauī filiū quē nō morbus ablumpsit: nō mors abstulit? Qua cōscientia cōsidera bo mensam meam: quā sicut nouella oliuarum in circuitu tot filij vestiebant? Hęc pauper te p̄sente deplorat: t tibi auaricia aurez obstruit: nec mens tua facti miserabilis horrore mollitur. Totus populus ingemiscit: t solus diues nō flecteris: nec audis scriptu-
Eccli.29. ram dicentē: Perde pecuniā ppter fratrem t amicū: t nō abscondas eam sub lapide in mortem. Et quia non audio: ideo exclamat
Eccle.5. ecclesiastes dicens: Est languor malus quē vidi sub sole: diuitias custoditas in malū possidentis eas. Sed forsitan redeas domū: cū vxore conferas: illa te hortetur: vt redimas venundatum: immo magis hortabitur: vt mundū muliebrē cōferas. Unde potest vel pauper pauperē liberare? Illa nibi imponit sumptuā necessitatem: vt gemma habeat: in ostro dormiat: in argētea sponda recūbat: auro oneret manus: cerutcē monilibus. Delectant t cōpeditibus mulieres: dūmodo auro ligentur. Non putant onera esse si preciosa sint: nō putant vincula esse: si in his thesauri cōsistent. Delectant t vulnerat: vt aurum auribus inserat: t margarite dependeant. habent t gemmę pondera sua: habēt t vestimenta frigora sua. Sudatur in gemmis: algetur in sericis: tamen pcta iuuant: t q̄ natura aduersatur cōmendat auaricia. Smaragdos: t hiacynthos: berillos: achatem: topazion: amethistū: iaspin: sardium: summo quęrūt furore: vel si dimichū patrimonij petatur. Nō parcunt dispendio: duz indulgent cupiditati. Non abnuo gratiam quandā lapidū istorum esse fulgorē: sed tamen lapidum. Nec ipsi admonent cōtra naturā expolari vt saxorū deponerent asperitatem: rigorem magis mētio esse expoliendū q̄ lapidum.

Quod nulle diuitie aliquid conferre possint cōtra imminente fati necessitate. Et vnde diuites appellētur. Quodq̄ diues dormire nō possit: nec ipse ie quietum esse patiatur: Ca. VI.

Quis artifex vnum diem vitę hominis potuit adiungere? Quem diuitię eius ab inferis redemerūt? Cui⁹ ęgritudinē pecunia mitigauit? Nō in abundantia diuitiarū inquit vita eius. Et alibi: Nihil p̄sunt thesauri iniusti: iustitia autez liberat a morte. Merito clamat prophęta: Diuitię si affluant: nolite cor apponē. Quid eñ mihi p̄sunt: si me a morte liberare non possunt? Quid mihi p̄sunt: si mecum post mortē esse nō possunt? Hic acquirunt: hic relinquūtur. Somnū igitur loquimur nō patrimonij. Unde bene ait idē ppheta de diuitibus: Dormierūt somnum suum: t nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū in manibus suis. Hoc est dicere: Nihil inuenerūt in operib⁹ suis diuites: qui nihil pauperibus cōtulerunt. Nullus inuenīt inopiā: nihil ad vtilitatē suam p̄ficientes reperire potuerunt. Ipsum nomē cōsidera. Ditem dicūt gentiles inferni p̄sulem: arbitrum mortis ditem apellant t diuitem. Quid nisi mortē diues inferre nouerit: cui regnum de mortuis: cui sedes inferna sint? Quid est enim diues: nisi inexplebilis auri fames ac sitis? Quo plus hauserit: plus inardescit. Sic ppheta admonet: Qui diligit argentū nō sa-

Prouer.10.

Ps.61.

Ps.75.

habitur argento. Et infra idem: Equidem hic pessimus languor. Sicut enim fuit: ita et abuit: et abundantia eius laborat in ventum. Equidē omnes dies eius in tenebris et luctu: et iracundia multa: et languore et ira. Tole rabiliot cōditio seruulorū. Illi enim dominibus seruiunt: iste peccato. Sic inquit apostolus: Qui enim facit peccatū: seruus est peccati. Semp in laqueis: semp in vinculis est: nunquā liber a cōpedibus: q: semp in criminibus. O misera seruitus: seruire peccat. Natura ipsius nescit omnia: nec somnū ipsius nouit vicem: aut cibi fungitur suauitate: cuius nullus est immune seruitium. Dulcis enim somnus seruit: etsi modicus vel multum edat. Et saturato diuitijs nō est qui cū sinat dormire. Excitat cum cupiditas: excitat cura pugil: aliena rapiendi: torquet inuidia: mota vexat: sterilitas puentuū infecunda perturbat: sollicitat abundātia. Unde illi diuin cuius possessio vberes fructus attulit: qui cogitauit dicens: Quid faciaz q nō habeo quo congregem fructus meos: et dixit: Hoc faciā: Destruā horrea mea: et maiora fe ciam: illo cōgregabo omnia quę nata sunt mihi: et dicā animę meę: Anima habes multa bona in annos multos posita: requiesce: māduca: bibe: epulare: respondit de°: Stulte hac nocte animā tuam repetunt a te: quę autē parasti cui° erunt? Ne ipse quidē deus eum dormire permittit. Interpellat cogitantem: excitat dormientē. Sed ipsum quietū esse patitur: qui de abundātia diuitiarum suarum sollicitatur: et in vbertatē fructuum vocem gementis emittit? Quid faciam inquit? Nōne hęc paupertis vox est: nō habētis subsidia viuendi? Egeno omnū huc atq illuc respicit: scrutatur hospitiū: nihil inuenit ad vsum alimenti: cōsiderat nihil miserius q fame cōfici: et cibi indigentia mori. Quærit mortis compendia: et tolerabiliora abeundi supplicia rimat. Arripit laqueum: suspendit laqueuz: ignem adolet: exploat venenum: et inter hęc quid eligat dubius dicit: Quid faciā? Deinde vitę huius suauitate reuocat°: cupit reuocare sententiā: si possit viuendi substantiaz reperire. Aspicit nuda omnia: vacua omnia: et ait: Quid faciā? Unde mihi alimenta: vnde vestitus? Volo viuere: si habeā quomodo possim vitam hanc sustinere. Sed quibus cibis? Quibus subsidijs? Quid faciam inquit q non habeo? Clamat se diues nō habere. Paupertatis hic sermo est: de inopia querit: abundans fructibus. Non habeo inquit quo cō gregem fructus. Putares illū dicere: Non habeo fructus vnde viuendū est mihi. Beatus qui de abūdantia penditat: immo miserio: iste fecūditatibus suis: q pauper cui periculū de egestate est. Habet ille vnde excuset erumnā: habet certe iniuriā: nō habet culpam: iste nō habet quē pęter se arguat. Et dixit: Hoc faciā: horrea mea destruam. Putes adhuc dicere illum: Aperiaz horrea mea: ingrediātur qui tolerare famē nō queunt: veniant inopes: intrent pauperes: repleant sinus suos. Destruant parietes: qui excludant esurientes. Ut quid ego abscondam: cui deus facit abundare quod largiar? Ut quid repagulis portarum claudam frumenta?

Ecclē. 5.

Rom. 6. Joā. 8.

Ecclē. 5.

Luc. 12.

Quod diuites qui humanitatis p̄dicatione imitari deberent sanctum ioseph: potius de bonis faciant mala q̄ de malis bona acquirāt. Et q̄ hoc horrea diuites frumēta cōdere debeant: Ca. VII.

Hadiant hęc quibus deus totū repleuit camporū ambitum: quę sine custode nascunt: et victu abūdant. Et spes auaro si respiciat pauperē. Rumpūtur vetusta horrea messibus nouis. Admisi habui: et frustra seruaui: plus natum est: cui congregabo? Dum incremēta preciorū aucupor: amisi vsum beneficiorū. Quātas anni superioris frumento animas pauperū reseruare possem. Hęc me magis delectarent precia: quę nō nummo estimant sed gratia. Imitabor sanctū ioseph humanitatis p̄dicationę: clamabo voce magna: Uenite pauperes edite panes meos: expandite gremium: suscipite frumentū. Fecūditas diuitię totius orbis abūdantia: omniū debet esse fertilitas. Tu vero nō hoc dicis: sed ais: Destruam horrea mea. Recte destrues ea: quibus nullus pauper onustus reuertitur. Horrea iniquitatis sunt receptacula: nō pietatis subsidia. Recte destruet qui sapiēter ędificare nō nouit. Destruet sua diues: qui nescit eterna. Destruet horrea: qui non nouit sua frumenta diuidere: sed claudere. Et

maiora inquit faciã. Infelix: vel id dispensato pauperibus: qõ p sumptu ędificationis impendis. Dũ liberalitatis gratiã refugis: damna ędificationis refoluis. Et addidit: Filio congregabo omnia quę nata sunt mihi: et dicã animę meę: Anima habes multa bona. Cõfiretur auarus semp vbertatez puentuũ: dum vilitate alimonię calcatur. Fecunditas enĩ vniuersoũ est: sterilitas soli auaro est. Quęstuosa delectatur magĩ in enormitate preciorũ q̃ abundantia copiarum: et mauult habere solus q̃ cum omnibus vendat. Vide timentẽ ne superfluat cumulus frumentorũ: ne sup horrea redundans transfundat in pauperes: et boni alicuius occasio indigẽtibus acquiratur. Soli tibi partus terraruz vendicat diues: nõ q̃ vti ipse velit: sed alijs denegare. Habes inquit multa bona. Refert auarus bona: nisi ea quę quęstuosa sunt nominare. Sed aęs esco ei vt bona dicantur quę sunt pecuniarũ. Cur ergo de bonis facis mala: cum de
Luc.16. malis bona facere debeatis? Scriptum est enĩ: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. Ei ergo qui vti sciat: multa bona
Ps.111. sunt: ei qui vti nesciat: recte mala. Dispersit dedit pauperib⁹: iusticia eius manet in ęternum. Quid hoc melius bono si pauperib⁹ largiaris: in quo tibi debitorẽ deum quadã pietatis ęnerationę cõstituas? Bona sunt si apiso horrea iusticię tuę vt sis panis pauperum: vita ęgentiũ: oculus ęcorũ: orbato rum infantiũ pater. Habes vnde facias: qd vereris? Tua te voce cõuenio. Habes multa bona in annos multos posita: parce et tibi et alijs abundare. Habes fecunditatẽ publicam: quid destruco horrea tua? Ostendo tibi vbi melius tua frumẽta custodias: vbi bñ sepias: vbi fures ea tibi auferre non possint. Includ ea i corde pauperũ: vbi nulla tinea: nullus gurgulio ꝓsumat: nulla corũ patrocinia. Habes apothecas inopum simus: habes apothecas viduarũ domos: habes apothecas ora infantium orphanorũ:
Ps.1. vt dicak tibi: Ex ore infantiũ et lactentiũ perfecisti laudẽ. Iste sint tibi apothecę: q̃ manent in ęternũ: ista sint tua horrea: quę fecundas futura nõ destruat. Hã qd iterũ faciaos: si tibi plus natuz fuerit anno sequenti? Iterum ergo et illa destruco: quę nunc facere paras: et maiora facies. Dat enĩ tibi fecunditatem deus: vt aut vincat: aut cõdemnet auaritiaz tuã: quo excusationẽ habere non possis: Tu vero qõ per te multis nasci volu it tibi soli reseruas: imo et tibi ipsi adimis. Adagi enĩ seruares tibi: si dispertires alijs. Bonoruz enim fructus munerum in eosipsos qui cõtulerunt conuertũtur: et gratia liberalitatis in auctorẽ boni operis redit. De
Dice.20. nicq; scriptũ est: Seminate vobis ad iusticiam. Esto spiritalis agricola: sere qõ tibi prosit. Bona satio in corde viduarũ. Si terra tibi reddet fructũ vberiores q̃ acceperit: quãtomagis misericordię remuneratio reddet multiplicioza quę dederis.

De admonitione diuitis vt timeat et spe vana nõ fallatur: ac reprehensione eorum qui dicunt nihil dandũ pauperib⁹: quia deus eos maledixerit vt egerent: Ca. VIII.

Deinde homo nescis quia terrę parnum fuerunt dies mortis: misericordia autẽ incursum mortis excludit. Assistunt iam qui reposcant animã tuam: et tu adhuc differs operum fructus tuoz? Ad huc tu tibi tẽpora viuendi longa meditaris? Stulte hac nocte anima tua auare repoſcitur: a tenebris incipit: et in tenebris persecuerat. Auaro semp nox est: dies iusto: cui dicitur: Amen amen dico tibi: hodie mecũ eris Luc.23.
in paradiso. Stulte sicut luna mutatur: Ju Eccl.27.
sti autẽ fulgebunt sicut sol in regno patris Matth.13.
eorum. Recte arguitur stulticię: qui in manducando et bibendo locarit spem suam. Et ideo ei tẽpus mortis vrgetur: sm quod dicitum est ab ipsis qui gulę seruiunt: Mandu Isa.22.
cemus et bibam⁹: cras enĩ moriemur. Stultus qz animę suę corporalia subministrat: quę recõdit: quę cui seruet ignorat. Et ideo ei dicit: Quę autẽ parasti cui⁹ erunt? Quid quotidie metiris: et numeras: et obsignas? Quid aurũ trutinas: argentuz ponderas? Quantũ meli⁹ est liberalẽ esse dispẽsatorẽ: q̃ sollicitũ custodẽ. Quãtũ tibi pdesset ad gratiã multorũ pupillorũ patrẽ numerare: q̃ inumeras stateras in sacculo obsignatas habere. Pecunia enĩ hic relinquit: gra autẽ operum bonorũ nobiscũ ad iudicem meriti defertur. Sed fortasse dicas qõ vulgo soletis dicere: Nõ debemus ei donare: cui deus maledixit vt eum ęgere vellet. Sed non

pauperes maledicti: cū victuz sit a deo: Be-
Matth. 5. ati pauperes spiritu: qm ipsoz est regnum
çlorū. Nō de paupere sed de diuite scriptu
ra dicit: Captans precia frumēti maledict⁹
erit. Deinde non requiras quid vnusquisq;
mereat. Misericordia nō de meritis iudica
re cōsuevit: sed necessitatib⁹ subuenire: iuua
re pauperē: nō examinare iusticiam. Scrip
tum est em: Beatus qui intelligit sup egę-
Ps. 40. num t pauperē. Quis ē qui intelligit? Qui
compatit ei: qui aduertit consortē esse natu
re: qui cognoscit q t diuitem t pauperez fe
cit dom⁹: qui scit q sanctificet fructus su
os si de his delibet aliquā pauperib⁹ portī
onem. Ergo cū habeas vnde largiaris: vi
de ne differas dicendo: Cras dabo: ne largē
di amittas copiaz. Periculosa est de alteri⁹
salute dilatio. Potest fieri vt duz tu differs
illum: ille moriat. Magis ante mortez pre
curre: ne auaricia te t cras impediat: t pmis
sa fraudentur.

Quomodo iezabel que est auaricia ꝓmittat diuitibus contra iu-sticiam possessionem quam desiderant: Ca. IX.

Sed quid dicā ne differas liberalita-
tem? Vtinam non agroperes rapi
nam: vtinam qō cupieris nō exerce
queas: vtinam alienū non petas: negatum
pretermittas: excusatuz patiēter feras: non
audias illā iezabel que est auaricia: quod-
dam ꝓfluuiū vanitatis dicentem: Ego tibi
dabo possessionē quā desideras. Tu tristis
es: quia vis mensuraz cōsiderare iusticię vt
alienū nō eripias: ego habeo mea iura: me-
as leges: calūniabor: vt spoliem: t vt posses
sio eripiat: vita pulsabitur. Quid est aliud
in illa historia nisi diuitū auaricia describi-
tur: que est vanū ꝓfluuiuz qō omnia fluuij
more rapit: et nullo vsui ꝓfutura traducit?
Hec est iezabel illa non vna sed multiplex:
nō vnius tēporis: sed tēporū plurimorum:
hec omnib⁹ dicit: sicut in illa dicit viro suo
achab: Surge t manduca panem: t redi ad
3. Reg. 21. te: ego dabo tibi vineā nabuthe iezraelitę.
Et scripsit libruz nomine achab: t signauit
anulo illius: t misit illū ad seniores t ad li-
beros: eos qui morabant cum nabuthe. Et
erat scriptū in libro: Jeiunate ieiuniū: t cō-
stituite nabuthe in principē populi: t cōsti-
tuite duos viros: filios iniquitat' ex aduer-
so eius: vt falsum testimoniū ꝓhibeant' ad-
uersus eū dicentes: Benedixit deū t regez:
t ꝓducite illum t lapidate.

De cōsuetudine diuitū qui cōtri-stant si aliena rapere non possunt. Et quid facere debeāt vt deus vel eoꝝ ꝓces exaudiat: vel eoꝝ ieiu-niū respiciat: Ca. X.

Quam euidenter exꝑssa est diuitum
ꝓsuetudo. Contristant si aliena nō
rapiant: renūciant abo: ieiunant:
nō vt peccatū minuāt: sed vt crimen admit
tant. Videas illos tunc cōuenientes ad ec-
clesiam officiosos: humiles: assiduos: vt ef-
fectum sceleris impetrare mereant. Sed di
cit illi deus: Nō hoc ieiuniū elegi: nec si flec
tas vt circulū collum tuū: cinerem etiā t ci-
licium substernas: nec vocabitis ieiuniū ac
ceptum. Non tale ieiuniū elegi dicit domi- Esa. 58.
nus: sed solue omnē colligationē iniusticię:
dissolue obligationes violentarū cōmuta-
tionū: dimitte cōfractos in remissionē: con-
scriptiones iniquā dirumpe: frange panem
tuū esurienti: egenos nō habentes tectum
induc in domū tuam: si videris nudū coo-
peri: t domesticos seminis tui nō despicies:
tunc oriet tibi matutinū lumen tuū: t sani-
tas tua matutina oriet: t ꝓcedet ante te iu-
sticia: t maiestas dei circūdabit te: tunc cla-
mabis t deus exaudiet te: adhuc te loquen
te dicet: Ecce assuz. Audis diues quid dīs
de⁹ dicat: Et tu ad ecclesiā venis: nō vt ꝓ-
ximi aliquid pauperib⁹ largiaris: sed vt ause
ras. Jeiunas nō vt conuiuij tui sumpt⁹ ꝓfi
ciat egenis: sed vt spoliū de egentibus adi-
piscaris. Quid tibi vis cū libro: t charta: et
signaculo: t conscriptione: t vinculo iuris?
Nō audisti: Solue omnē colligationē iniu-
sticię: dissolue obligationē violentarū com-
mutationū: dimitte confractos in remissio-
nē: t omnē ꝓscriptionē iniquā dirūpe? Tu
mihi tabulas offers: ego tibi recito dei legē.
Tu attramēto scribis: ego spū dei inscripta
repeto oracula ꝓphārū. Tu testimonia fal-
sa cōponis: ego testimoniū cōscientię tuę po-
sco: quia iudicē tuū effugere t declinare nō
poteris: cuius testimoniū non poteris recu
sare in die qua reuelabit dīs occulta homi
num. Tu dicas: Destruā horrea mea. Et do
minus dicit: Sine mag⁹: quicqd intra hor-

reū est pauperib⁹ deputari: sine cellas istas pauperib⁹ pdesse. Tu dicis: maiora faciaz: t illo ꝓgrebabo omnia quę nata sunt mihi.
Esa 58. Dom⁹ dicit: Frange esurīēti panem tuū. Tu dicis: tollaz pauperi domū suā. Dominus autē dicit: vt ꝙgenos non habentes tecum inducas in domū tuam. Quomodo vis vt de⁹ te exaudiat: cū tu deuz nō putes audiendū? Si nō acquiescat arbitrio diuitis: sęcna componit. Dei ꝙstimat iniuria: si diuitis pentio refutet.

¶ Quid est ꝙ duo falsi testes attestati sunt nabuthe deum benedixisse t regem. Et quomō diuites cum calumniati nocuerint: simulent se dolere. Et quid sibi velit ꝙ meretrices lauerunt se in sanguine achab: La. xi.

DEum inquit bādixit t regez. Equalio videlicet persona: vt sit ęqualis cōtumelia. Benedixit inquit deum t regem. Ne diuitē maledicti nomen offendat: t sermonis ipso lędatur sono: benedicto ꝓ maledicto vocat. Ꝙruntur duo testes iniquitatis. Duob⁹ eīn testibus t fulsanna est apertia: duos testes t synagoga inuenit: qui aduersum christū falsa iactarent: duob⁹ testibus pauper occiditur. Produxerunt igit nabuthe foras: t lapidauerūt eū. Vnnaz vel in suis ei liceret moti. Pauperi ipsam diues inuidet sepulturā. Et factum est inquit cū audisset achab: qz mortuus est nabuthe: cōscidit vestimenta sua t cooperuit se cilitio. Et factū est post hęc: t surrexit t descendit achab ad vineā nabuthe iezraelitę possidere eam. Iracunt diuites t calumniant vt noceant: si non obtineant qō desiderauerint. Cū autem calūniati nocuerint: dolere se simulāt: tristes tamē t tanquā męsti: nō corde sed vultu in possessionis direptę locā ꝓdeunt: t impssionis suę iniquitate potiunt. Hic diuina mouet iusticia: t auaz digna seueritate cōdemnat dicens: Occidisti t possedisti hereditatem. Propter hoc in loco in q̄ linxerūt canes sanguinē nabuthe in eo lingent canes sanguinē tuū: t meretrices lauabunt in sanguine tuo. ¶ Iusta: q̄ seuera sentētia: vt quā intulit alteri mortis acerbitatē: eam ipse mortis suę horrore dissoluere ꝓderet. Inhumatū pauperez deus aspicit: t ideo insepultū diuitē iacere decernit: vt t mortuus luat suę iniquitatis erumnam: qui nec mortuo putauit esse parcēdū. Iraq̄ vulneris sui cruore pfusum cadauer: specie funeris vitę suę ꝓdidit crudelitatez. Hęc cū pertulit pauper: diues arguebat: cū diues excepit pnā: pauꝑ vidicabat. Quid sibi autē vult ꝙ meretrices lauerūt se in sanguine eius: nisi forte vt meretricia quędam in illa feritate fuisse regio pfidia ꝓderetur: vel cruenta luxuries: qui sic fuit luxuriosus vt olus desideraret: sic cruentus vt ꝓpter olus hominē occideret? Digna auaruz: digna auaricię pna cōsumit. Denicq̄ t iezabel ipsam comederūt canes t volucres cęli: vt ostenderet ꝙ spiritalis nequitię fiat ꝓda diuitis sepultura. Fuge ergo diues huiusmodi exitū. Sed fugies hm̄i exitum: si fugeris huiusmodi flagitiū. Noli esse achab: vt possessionem finitimā cōcupiscas. Non tibi cohabiter iezabel illa feralis auaricia: quę tibi cruenta persuadeat: quę cupiditateo tuas nō reuocet sed impellat: quę te faciat tristitię: etā cū desiderata possederis: quę te faciat nudū cū diues fueris.

¶ Nō omnis auarus ꝓpriorē se iudicet: eo ꝙ sibi decisse arbitret quicquid ab alijs possidet. Et quo modo helias achab inuenisse dicatur. Quomodo etiā diues puteuz suum erudantem: vsu aliquo exercere nō ocio corrumpi sinere debeat: La. xii.

PAuperiorē eīn se iudicat oio abundās: quia sibi decisse arbitrat: quicquid ab alijs possidet. Toto mundo ꝙgit: cui⁹ non capit mūdus cupiditates: Sius autē qui fidelio est tot⁹ mundus diuitiarū est. Toto mundo fugit: qui cōsideras conscientiā suam metuit deꝓhendi. Et ideo achab ad heliā fm̄ hystoriā ait: fm̄ enigmata autē diues ad pauperē: Inuenisti me inimicus meus. ¶ misera cōscientia: quę se ꝓdita modulauit. Et dixit helias ad eū: Inueni: quoniā fecisti malū in cōspectu domini. Rex erat ille: t rex samarię achab: helias pauꝑ t indigēs pane: cui victꝰ defecisset substātia: nisi corui alimoniā ministrassent. Adeo deiecta erat Ascētia pcōrio: vt nec regal potētię fastu attolleret. Iraq̄ ḡlis vilis et degener: Inuenisti me inq̄t inimic⁹ me⁹: deꝓhendisti in me quę latere putabaz. Nul

la mentis meę occulta te fallunt. Inueniſti me: patent tibi vulnera mea: captiuitas ꝓ-
ſto eſt. Inuenitur peccator: cū iniquitas ei⁹
Pſ.16. ꝓdit̃ur. Juſtus autē dicit: Igne me exami-
naſti: t non eſt inuenta in me iniq̃tas. Adā
cum lateret inuentus eſt: moyſi autem ne-
quaquā inuenta eſt ſepultura. Inuent⁹ eſt
achab: nō eſt inuentus helias. Et ſapientia
Prouer.1. dei dixit: Quęrēt me mali: t nō inuenient.
Unde et in euāgelio dominus noſter ieſus
quęrebat: t nō inueniebatur. Culpa igitur
3.Reg'.21. auctorē ſuū ꝓdit. Unde t rheldites ait: In-
ueni: quoniā feciſti malū in cōſpectu domi-
ni: quia culpę reos tradit domin⁹: innocen-
tes autē nō tradet in poteſtatē inimicorum
ſuorum. Deniq; ſaul quęrebat ſanctū dauid
t inuenire nō poterat: dauid vero ſanct⁹ re-
gem ſaul quē nō quęrebat inuenit: quoniā
tradidit eū domin⁹ in poteſtatē ipſius. La-
ptiua eſt igit opulentia: paupertas libera.
Seruitis diuites ac miſerā quidem ſeruitu-
tem: qui ſeruitis erroꝝ: ſeruitis cupiditatꝫ:
ſeruitis auaricię quę expleri nō poteſt. Sur-
ges quidā inſatiabiliſ: rapidior eſt cū illata
demergit: t putei modo cum exundat cęno
inquinaſ: terram rodit: nihil ſibi ꝓfuturā.
Uel hoc exemplo vos admoneri conuenit.
Putei⁹ eſt ſi nihil haurias inerti ocio t de-
generi ſitu facile corrumpit: exercitat⁹ autē
niteſcat ad ſpeciē: dulceſcit ad potū. Ita et
aceruus diuitiarū: cumulo barenoſus: ſpe-
cioſus eſt vſu: ocio autē inutilis habet. De-
nuato igitur aliquid de hoc puteo: ignez ar-
Eccl.3. dentē reſtingue: quia elemoſyna reſiſtit pec
catis. Aqua aūt ſtatiua cito vermes facit.
Nō ſtet thęſaurus tuus: ne ignis tuus ſtet.
Stabit in te: niſi eū operibus tuę miſeratio
nis auerteris. In quātis vero ſis diues in-
Luc.16. cōdūs cōſidera. Lua vor ē iſta dicēs: Pa-
ter abraam dic lazaro vt extremū digiti ſui
intingat in aqua: t refrigeret linguā meaz.
Tibi igit ꝓfiat quicqd inopi cōtuleris: ti-
bi creſcat quicqd in pauperes erogaueris.
Prouer.19. Scriptuz eſt: Qui miſeret pauperi fęnerat
deo. Ipſe cibo in paupere paſcitur: t fruct⁹
iam in hio eſt miſericordię. Seminaſ in ter-
ra: germinat in cęlo. Plantaſ in pauperes:
apud deuz pullulat. Ne direris inquit: de-
us cras dabo. Qui nō patiſ te dicere: cras
dabo: quomodo patitur dicere: non dabo?
Nō de tuo largiris pauperi: ſed de ſuo red-
dis. Nō eſt cōmune eſt in omniū vſum da-
tum: tu ſolus vſurpas? Omniū eſt terra: nō
diuitum: ſed pauciores qui nō vtunt ſuo ꝓ-
ꝙ vtunt. Debitū igitur reddis: non largiris
indebitum. Ideoq; tibi dicit ſcriptura: De- Eccl.4.
dina paupi animā tuā: t redde debitū tuū:
t reſpōde pacifica in manſuetudine.

Quā ſtulta ſit ſuperbia diuitum gloriantiū de nobilitatis ꝓfapia. Et ꝙ meritū heredum nō in auro: ſed in virtute cōſiſtat: Ca. XIII.

Quid eſt ſuperbis diues? Quid di-
cis pauperi: noli me tangere? Non-
ne ſic vtero cōceptus: t natus es ex
vtero: quemadmoduz t pauper eſt natus?
Quid te iactas de nobilitatis ꝓfapia? Sa-
letio t canum veſtrorū origines ſicut diuitū
recenſere: ſoleris t equorū veſtrorum nobi-
litatem ſicut conſulum ꝓdicare. Ille ex illo
patre generat⁹ ē: t illa matre edit⁹: ille auo
illo gaudet: illis ſe ꝓauis attollit. Sz nihil
iſtud currentem iuuat. Nō datur nobilitati
palma: ſed curſui. Deformior eſt victus: in
quo t nobilitas generiſ periclitat. Caue igi-
tur diues: ne in te erubeſcant tuorū merita
maiorū: ne forte t illis dicaſ: Cur talē inſti-
tuiſtiſ: cur talē elegiſtiſ hęredē? Nō in auratis
laqueis⁹: nec in porphyreticis otibus⁹ hę-
dis ē meritū. Laus iſta nō hoim ſed metal-
lorum eſt: in quib⁹ homines puniunt. Per
egentes aurū quęriſ: t egentibus denegaſ.
Laborant vt quęrant: laborant vt inueni-
ant: qō habere nō norunt. Miror tamē cur
eos vos diuites iactandos putetis: cū aurū
materia magis offenſiōis ꝙ cōmēdationis
gra ſit. Lignū eſt offenſionis eſt aurū: t vę
his ꝙ ſectanſ illud. Deniq; bſdicaſ diues ꝙ Eccl.31.
inuenꝰ eſt ſine macula: t qui poſt aurū non
abiit: nec ſperauit in pecunię thęſauris. Sz
quaſi is cognitus eſſe nō poſſit: cū ſibi deſi
derat demonſtrari. Quis eſt hic inquit? Et
laudabimus eū. Fecit enī qō mirari magis
quaſi nouū: ꝙ qō quaſi vſitatū recognoſce
re debeamus. Itaq; qui in diuitiis potue-
rit cōprobari: is vere perfectus t dignus eſt
gloria. Qui potuit inquit tranſgredi t non
eſt tranſgreſſus: t facere mala et non fecit.
Auruz ergo vobis in quo tanta illecebra er
rotis eſt: nō tā ſua gratia ꝙ hoim pęna com
mēdat. An vos ampla extollūt atria? Quę
magis debent cōpungere: qi cū ꝓlos capi-
ant: vocem excludunt pauperis: ꝙ nihil
ꝓfit audiri eam: quę etiā audita nihil ꝓfi-

cit. Deinde nō ipsa vos pudoris aula admoneat: quia ędificando vestras vultis superare diuitias: nec tamē vincatis. Parietes vestris auro: domines nudatis. Clamat ante domū tuam nudus: ⁊ negligis: ⁊ tu sollicit⁹ es quibus marmoris⁹ pauimenta vestrias. Pecuniā paup quęrit ⁊ nō habet: panē postulat homo: ⁊ equus tuus aurū sub dentibus mandat. Sed delectant te ornamēta p̄ciosa: cū alij frumenta nō habeant. Quantū o diues sumis tibi iudiciū. Populus eiulat: ⁊ tu hortea tua claudis: populus deplorat: ⁊ tu gemmā tuam versas. Infelix cuius in potestate est tantoꝝ animas a morte defendere: ⁊ nō est voluntas. Totius vitā populi poterat anuli tui gemma seruare. Audi plane qualis diuitē deceat ędificatio. Liberaui inquit pauperē de manu potentis: ⁊ orphanū cui nō erat adiutor adiuui. Benedictio perituri sup me venit: os autem vidue me benedixit. Justiciam induebar: oculus eram cęcorū: pes autē claudorū: ego erā pater orphanorū. Et infra: Ante fores meas nō habitauit hospes: ostium autem meum omni veneni patuit. Si autē peccaui imprudens: nō celaui culpam meā: neq; reueritus sum multitudinē plebis: vt non annunciarē ꝓsentib⁹ eis. Si pallus sum infirmum exire ostiū meū vacuo sinu. Cur nonē ꝯs si quā habui debitoris: salsā sine debiti recuperatione reddidi sine mora. Nā quid etiā illud reperam: q̄ in omni infirmo sicuti se se dixit: ⁊ ingemuisse se cū videret virum in necessitate: se autē in bonis. Sz ⁊ tunc sibi magis fuisse dico maloꝝ cum se habere cerneret: alios indigere. Si hoc ille dicit qui nunquā viduę oculū fecit tabescere: qui nū quā panem suū solus manducauit: ⁊ nō orphano tradidit: quē a iuuentute sua nutriuit: aluit: instituit parentis affectu: qui nūquā nudum despexit: qui mouentē operuit: qui velleribus ouium suarū infirmorum calefecit humeros: nō ogressit pupillū: nunq; diuitijs delectatus est: nunquā gratulatus est lapsu inimicoꝝ suoꝝ: si qui in diuitijs ęgeant. Abundant paupere: quoꝝ ꝓfunda paupertas: Abundauit in diuitijs simplicitatis suę: diuites autē eguerunt ⁊ esurierūt. Neq; enim otiose scriptum est: Diuitum pauperes prępositi erunt: et propij serui dominis ꝛgnerabunt: quia diuites ⁊ domini superuacua et vana seminant: ex quibus non fructum

Job. 29.

serui diuitiarum: Et ideo illas potius pauperibus erogare debeat. p melioribus rebus acquiredis. Et de pauperibus abundantibus ⁊ diuitibus egentib⁹: La. xiii.

Matth. 6.

Matth. 19.

Ibi. 8.

Matth. 25.

Cultos ergo es tuarum nō dominus facultatū. Qui auruz terrę infodis: minister vtiq; eius nō arbiter. Sed vbi thesaurus tuus: ibi ⁊ cor tuum. Ergo in illo auro cor tuū infodisti terrę. Vende potius aurum: ⁊ eme salutē: vende lapidem et eme regnū dei: vende agrum ⁊ eme tibi vitam ęternam. Vera allego: q̄ verba astruo veritatis. Si vis p̄fectus esse inquit: omnia quęcūq; habes vende: ⁊ da pauperib⁹: ⁊ habebis thesaurū in ęlo. Et noli cōtristari cū hęc audis: ne dicatur ⁊ tibi: sicut ⁊ illi adolescenti diuiti dictum est: Q̄ difficile qui possessiones habent in regnū dei intrabūt: magis cū hęc legis considera: q̄ ista tibi potest mors eripere: potestas iugiorio tollere. Deinde quia poteris parua p̄ magnis: caduca p̄ ętternis: thesauros pecunię p̄ thesauris gratię vendere. Isti corumpunt: illi pmanent. Cōsidera quia bos soluf nō possides. Possidet eñ tinea: possidet erugo: quę consumit pecuniā. Has tibi consortes auaricia dedit. Unde autē quos tibi det gratia debitores. Splendidū in panibus: benedicēt labia iustorum: ⁊ testimoniū bonitatis illius fiet. Facit tibi patrē debitorē deum: qui p̄ munere quo paup adiutus est: ꝛgnus exoluet: quasi boni debitor creditoris. Facit tibi debitorē filiū dei: qui ait: Esurui: ⁊ dedistis mihi manducare: sitiui: ⁊ dedistis mihi bibere: hospes eram: ⁊ collegistis me: nudus ⁊ operuistis me. Q̄ eñ vnicuiq; minimoꝝ collatum fuerit sibi dicit esse collatum. Nescis o hō struere diuitias. Si vis diues esse: esto pauper seculo: vt sis diues deo. Diues fide: diues est deo. Qui diues est in misericordia: hic est diues in deo. Diues in simplicitate: diues deo est. Diues sapientię ⁊ scientię: diues est deo. Sunt qui in paupertate abundent: ⁊ qui in diuitijs ęgeant. Abundant pauperes: quoꝝ ꝓfunda paupertas: Abundauit in diuitijs simplicitatis suę: diuites autē eguerunt ⁊ esurierūt. Neq; enim otiose scriptum est: Diuitum pauperes prępositi erunt: et propij serui dominis ꝛgnerabunt: quia diuites ⁊ domini superuacua et vana seminant: ex quibus non fructum

Quomō diuites custodes sint ⁊

colligant: sed spinas metant. Ideo pauperibus diuites erunt subditi: et serui dominis spiritalia seminabunt: quemadmodum diues rogabat vt sibi stillam aque pauper lazarus ministraret. Potes et tu diues istam implere sententiā: si largieris pauperi: et domino seminaueris. Qui enī largit pauperi: deo seminat. Pulchre aūt sanctus dauid in psalmo septuagesimoquinto: hymnus deo cōcinens ad assyriū scriptum: hoc est: aduersus nequitias spiritales: assyriū inanē ac vanū principē istius mūdi: ita cepit: Notus in iudea deus: in israel magnū nomē eius: hoc est: nō in diuitib⁹: nō in nobilib⁹: vel in potentibus: sed in anima cōfitente deo: nō in principib⁹ et cōsulibus: sed in eo qui deū videt. Ipse est enī israel in quo pfunda fides ad cognitionē dei potuit puenire. Et factus est in pace locus ei⁹: et habitatio ei⁹ in syon: vbi quietus affectus: nullis diuersarū cupiditatū exagitat fluctib⁹: nullis auaricie turbatur procellis: nullis querendarū diuitiarū igniscit incēdijs. Ipse est qui speculat eterna: et habitat in syon: cōfringens omnia spiritaliū instrumenta belloꝝ: cōterens arcus quib⁹ diabolus ignita dirigens iacula: graues pectorib⁹ dominū solet inurere passiones. Sed illa iacula iusto nocere nō possūt: cui deus lux est: tantūq; abest a caligantiū horrore tenebrarū: vt aduersarius in eo locum habere nō possit: qui etiā principibus se cōsueuit infundere: sicut infudit iudę pditori: cōcidens tanquā in silua lignorū fidei ianuas: vt in cor eius haberet ingressum: et eterni nominis tabernaculū possideret. Ergo princeps huius mundi quasi improbus vsurpator: cōcidit ianuas: vt violentus introcat: domin⁹ autē quasi pius illustrat seruulos: et eorū fulgentib⁹ meritis: et claritate virtutum: tenebras mundi hui⁹ illuminat. Hanc pacifici atq; mansueti habent apud deum gratiam: sobria mētis suę tranquillitate fundati.

Pro. 19.

Ps. 75.

Ubi. s.

Ps. 75.

Mō omnes viri diuitiarū insipientes dicantur: et corde turbati. Et quomodo dormiant somnum suum. Quomō etiā dormitarint qui ascenderūt equos: Ca. xv.

Insipientes aūt corde turbant: et ipsi sibi sunt ppter exagitationis auctores: qz desideriorū suoꝝ ethu voluunt: et quodā salo fluctuant. Qui aūt sint isti: ppheta significauit dicēdo: Omnes viri diuitiaꝝ. Omnes dixit: nullū excepit. Et beneviros diuitiarū appellauit: nō diuitias virorum: vt ostenderet eos non possessores diuitiarum esse: sed a suis diuitijs possideri. Possessio enī possessoris debet esse: nō possessor possessionis. Quicūq; igitur patrimonio suo tanq; possessione nō vtitur: qui largiri pauperi et dispensare nō nouit: is suarū seruulus est: nō domin⁹ facultatū: qz aliena custodit vt famulus: nō tāquā domin⁹ suis vtik. In huiusmodi ergo affectu dicim⁹: q̄ vir diuitiarū sit: nō diuitę viri. Intellectus enī bonus vtentib⁹ eo: qui autē non intelligit: is vtiq; intellectus sibi gratiā nō potest vendicare: et ideo somno temulentię cōsopitus obdormit. Huiusmodi igit viri somnū suum dormiūt: nō christi dormiunt somnū. Et qui somnū christi nō dormiūt: nō habēt christi quietē: nō surgunt xpi resurrectione: quia ipse ait: Ego dormiui: et quieui: et surrexi: quoniā domin⁹ suscepit me. In hoc quoq; seculo dormiant digni babiti increpatione celesti: quia ascenderūt equos: quos refrenare nō poterant. Leginus alibi dicentem ecclesiā siue animā. Posuit me currus aminadab. Si ergo anima currus est: vide ne equus caro sit. Agitator autē vigor mentis qui regit carnem: et motus eius velut ḡsidam equos: prudētię habenis coercet. Dormitauerunt ergo qui ascenderūt equos cor poris voluptates: nullo eas moderamine gubernātes. Unde et ascēsores eos q̄s equites vel agitatores maluit nūcupare. Agitator enī cum disciplina et arte p arbitrio suo equos agitat: vel currentes incitat: vel reflectit indomitos: vel reuocat fatigatos: vt mansuetos p suā voluntate conuertit. Unde cū reciperetur helias: et curru quasi ad eę lum ferretur: clamauit ad eum heliseus: Pater pater agitator israel et equeus ei⁹: hoc est: qui populum domini bono ducru regebas cōstantię merito: hos accepisti currus: hos equos ad diuina currētes: quia moderatorem te animarum humanarū dominus cōprobauit: ideo tanquaꝝ boni auriga certaminis victor eterno premio coronaris. Inabacuc quoq; ppheta lectum est: ad ipsū dominū dictum: Ascende sup equos tuos: et equitatus tuus salus. Agitauit enī apl̄os suos: quos per diuersa mundi diretit: vt toto orbi euangelium ḡdicarent. Ascende ait

Ps. 3.

Cant. 6

4. Regl. 2.

Abacuc 3

quasi rectori: nō quasi equox ascēsori. Ascēdit enī etiā eques: nō tantūmodo vt sedeat sed vt regat: eo q̄ desidiosus et piger: somnolētus p̄ferre nō possit mentis incessum. De equite aūt lectuz est: Et eques ascendit retrorsuz: expectans salutē dñi. Eteñ quia nemo sine lapsu est: etiā si quis ceciderit: et terrenis aliquib⁹ vitijs fuerit implex⁹: si tñ nō abiciat spem resurgendi: fret⁹ miseratione diuina pueniet ad salutē. De ascensore vero manifestū est indiciū: q̄ reprehensibilis habeat: qñ moyses ipse ait in cantico exodi: Equū t ascensorez p̄cipit in mare. Et in zacharia locut⁹ est dñs dicens: Percutiam omnē equū in āmētia: t ascensorē ei⁹ in insipientia. Nō dixit solū equū: sed ascensorez: quō in exodo habes: equū t ascensorē. Ubi est enī ascensor: qui nō pōt equū p̄priū gubernare: si indomito furore in p̄rupta t periculosa raptat? Quid igit vobis in equis cō fidētis diuites? Abendat est equ⁹ ad salutē. Quid in curribꝰ vobis plaudētis? Hi in curribus: t hi in equis: nos aūt in nomine dei magnificabimur. Ipsi obligati sūt t cecidere: nos autē surreximus et erecti sum⁹. Nolite amare adhuc inuientes: nolite fremitu libidinis excitari. Terribilis est dom⁹: t cui nemo possit potens t diues resistere: iudicium celeste iaculat.

Exo.15. baric.12. Psā.32. Psā.19.

Nuō diuites quiescere t feriare debeant a flagitijs: t cōfiteri domino in fide: hūilitate: t deuota oratione. Et q̄ multi diuites p̄pter p̄fidia perierint: La. XVI.

Omnum est vt iam quiescatis: t a flagitijs feriāmini: reuereamini dñi potestatē. Ideo dictū est parricidę cain: Peccasti quiesce: vt modū peccato suo poneret. Cogitationes vestrę confiteantur dño: nō dicatis: nō peccauim⁹. Dixit tā sanct⁹ paulus: Etsi nihil mihi cōscius sū: addidit tamē: Sed nō in hoc iustificat⁹ sum. Et vos etiā si nihil estis cōsci: cōfiteamini tamen dño: ne quid sit qō vos p̄tereat. Eteñ cōfitetur dño: etsi reliquas cogitationes abdiderit ad cōfessionē: diem festum mentis celebrabit arcano: t epulabit nō in fermento malicię t nequitię: sed in azymis sinceritatis t veritatis. Itaq̄ in cōclusione cōuersus ad vos p̄pha dicit: Orate t reddite domino deo vestro: id est: Nolite dissimulare diuites: dico instat: orate p̄ peccatis vestris: reddite p̄ beneficijs quę habetis munera. Ab ipso accepistis qō offeratis: ipsi⁹ est qō ei soluitis. Dona inquit mea t data mea: h est: quę offertis mihi dona: data sunt mea. Ego ea dedi vobis atq̄ donaui. Deniq̄ p̄phēta ait: Quoniā bonox meorū nō eges: tua tibi offero: quoniā nō habes qō nō dedisti. Fides est quę dona cōciliat: humilitas est quę oblata cōmēdat. Fide abel plurimā hostiā obtulit deo. Ideo sup eam fratris munera: placuit munus abel: q: fide vicit. Nam vnde pauperis magis q̄s diuitis placet? Quia paup fide ditior est: sobricta/te locupletior: t cuz sit paup ex illis est quibus dict: Tibi offerent reges munera. Nō enī purpuratis offerentib⁹: sed motus p̄pri⁹ os regentib⁹ ielus dñs delectat: qui corporali lasciuię mētis dominent imperio. Orate ergo diuites: nō habetis in operib⁹ quod placeat. Orate p̄ peccatis vestris atq̄ flagitijs: t reddite dño deo vestro munera: Reddite in pauperes: in egenos: soluite in inopes: fęnerate quę placare possint deū p̄pter flagitia vestra. Aliter enī nō potestis. Ergo quę vtroq̄ timetis: facite vobis eam debitorem. Nō accepi inquit de domo tua viturulos: neq̄ de gregibus tuis hircos: quoniaz mee sunt omnes ferę siluarū. Quicqđ obtulerimus meū est: q: totus orbis me⁹ est. Non exigo qō meuz est: sed est qō de vestro mihi possitis offerre. Studio deuotionis t fidei: nō sacrificiorū ambitione delector. Tantūmodo o homo immola deo sacrificium laudis: t redde altissimo vota tua. Aut certe si placet sic accipi. Quoniā dixit obdormisse somnū suum diuites: increpationes p̄misit domini in eos: terroꝝ subtexuit: potentiaz p̄dicauit: cui nec diuites resistūt: t cōuersus ad vniuersos ait: Diuites dormitent: diuites increpentur. Ergo vos: orate et reddite domino deo vestro omnes qui i circuitu ei⁹ offerunt munera: id est: gratias agite pauperes: quia nō est personarum acceptor deus. Illi diuitias seruent: cōdant pecuniam auri: aggerent argenti thesauros: vos orate qui aliud non habetis: vos orate qui hoc solum habetis quod est auro preciosius et argento. Vos reddite munera qui a domino non receditis: qui estis in circuitu: quoniam qui eratis longe facti estis p̄pe. Qui autem prope sibi videntur esse per diuitias ac potentiā: longe facti sūt p̄pter auaritiā.

Psā.15. Deu.11. Psā.67. Ibi.3. Psā.49. Psā.75. Act.10.

Nemo enī fortis ē: nisi quē culpa exclauserit: sicut eiecit adā de paradiso ⁊ euā neglexit: nemo longe: nisi quē flagitia ꝓpria relegauerint. Ergo vos ꝓpe positi orate ⁊ reddite munera terribili deo: ⁊ ei qui aufert principū spiritus: terribili apud reges terr̄: eo ꝙ nullo redimat diuitis ꝑmio: nullo inflectatur potentiū supplio: qui culpę ꝑcia discriminat: qui quo plus alicui contulerit: eo plus exigit ab eo. Saul ꝓuato ꝓtulit regnū: sed qz mandatū nō custodiuit: ⁊ regnū amisit ⁊ spiritū. Multos reges gentiū ꝓpter ꝓfidiā fecit ꝓlo patrū esse captiuos. Et vt iā de ꝓpositā loquamur hystoria: qui achab regē ęclestib⁹ ingratū beneficijs ita iuuit occidi: vt canes ei⁹ vulnera lamberēt. Eteñ qz pauperis vineā cōcupierat: nequaq̄ tantis opib⁹ explet⁹ imperij: infra oēm inopiā redactus est a dño. Nō qui vulnera ei⁹ lauaret inuētus est: nō qui corpus operiret. Defecit circa eū hominū humanitas: canū successit asperitas. Dignos plane sui ministros funeris auarus inuenit.

Quēadmodū achab dicat cōmotus ante faciē dei: vt in dieb⁹ ei⁹ nō inducerent sup eū mala: Et ꝙ dñs etiā circa indignos ꝓmissa sua seruet: Ca. xvii.

3. Reg. 21. Hoc loco orīt illud q̄stionis: quō legimus diuisse dñm ad heliā: Vidisti quēadmodū cōmotus est achab a facie mea? Nō inducā in dieb⁹ eius mala: sed in dieb⁹ filij eius inducā mala. Aut quō dicimus: qz valet apud dñm pœnitētia? Ecce rex mor⁹ est a facie dei: ⁊ ibat plorans: et cōscidit vestimēta sua: ⁊ operuit se cilitio: ⁊ erat indut⁹ sacco ex illo die quo interfecit nabothe iezraelitā: ita vt deū misericordia cōmoueret ⁊ mutaret sententiaz. Ergo aut pœnitentia nō valuit: nec inflexit dñm misericordē: aut oraculū falsum est: Nā achab vict⁹ est ⁊ occisus. Sed cōsidera qz iezabel habuit vxorē cuius inflāmabat arbitrio: quę cōuertit cor eius: ⁊ nimijs sacrilegijs execrabilē fecit. Et hunc ꝙ pœnitētię eius reuocauit affectū. Dñs aūt nō pōt mutabilis ęstimari: si ꝓfessionis imemor: nō putabat esse seruandus qō ꝓmiserat cōtenti. Accipe aliud verius: Et idigno seruauit dñs tenorē sentētię suę: sed beneficia circa se diuina ipse nō tenuit. Intulerat bellū rex syrię: victus est ⁊ seruatus ad venū: captiuus ꝙ libertati donat⁹: ⁊ remissus ad regnū est. Qō fuit diuinę sententię nō solū euasit achab: sed etiā triūphauit: ꝙ ipsius ignauię hostem sibi quo vincerek armauit: ⁊ certe fuerat monitus a ꝓphęta dicente: Cognosce ⁊ vide qd facias. Dominus inquā erat eo ꝙ cōtra syrię regis pueros deberek gratię ęlestis auxiliū: qm̄ dixisset: Deus montiū: de⁹ israel: ⁊ nō deus baal: ꝓpter hoc inquit obtinuerūt ꝓ nobis. 3. Reg. 1. Et ideo inquit si nō plene obtinuerim⁹ eos in locū syrię regis satrapas ꝓstituite: vt virtutem illis ⁊ potentiā regis auferret. De nigz primo cōgressu vicit vt fugaret hostē: secundo vicit quando captum imperio suo reddit. Qua causa vincendi eius euidēter resultraut oraculum: dicente vno ex filijs ꝓphetarum ad ꝓximum suum: Occide me. Et noluit homo occidere eum. Et dixit: Eo ꝙ non obedisti verbo domini: ecce tu recedes a me: ret interficiet te leo. Et recessit ab eo: ⁊ inuenit eū leo: ⁊ interfecit eum. Et post hoc alius ꝓphęta astitit ante regem israel: ⁊ dixit ad eum: Hęc dicit dominus: quoniā dimisisti tu virum exterminationis de manu tua: ecce anima tua ꝓ anima illius: ⁊ populus tuus ꝓ populo illi⁹. Liquet igit̄ his oraculis: ꝙ domin⁹ etiaz circa indignos ꝓmissa sua seruet: sed impios aut stultitia sua oppressi: aut alia ꝗuaricatiōe dānari: etiā si primę ꝗuaricationis laqueos euaserint. Ubi. s.

Plurima bñe capit qui possidet oīa diues:
Nēpe inopes reddit copia magna viros.
Tā habeant/cura est paucis: ꝑ oportet bñe
Per scelus atq; nefas: pauꝑ vbiq; iacet.
Hoc pf Ambrosi⁹ Naburthe testat i vmbra:
Qui ꝓ rure suo/rege volente/cadit.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Naburthe iezraelita explicit.

Liber De Helia et Ieiunio

Capitulorū libri de Helia ⁊ Ieiunio sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Qua ratione diuinū ad patres resultauerit oraculū: vt egredientes ad bellū tuba canerent: ⁊ cur nos etiā tuba canere debeamus. La. I.

Q magna virtus sit ieiunij: q̄q̄ speciosa ac valida eius militia: Exēplo christi atq̄ sancti belię cōprobata. La. II.

Quid sit ieiunij. Et de ieiunio sancti iohānis: ⁊ q̄lis esca a nobis ꝑmēda sit. La. III.

De origine ⁊ antiquitate ieiunij: a quo primus vsus mundi cēpit: qō in paradiso ꝑ prima lege cōstitutā fuit. Q̄q̄ ieiunium operiat id qō gula denudauerit. La. IIII.

Q ebrietas noe obdormire fecerit: ⁊ p ignorantiā nudauerit. Q̄q̄ ebrietas seruitutē ⁊ incestum induxerit. Et quō abraam nō ministrauerit vinū in suo conuiuio. Neq̄ iohānes eo vsus fuerit: neq̄ moyses amaritudines aq̄rū vino tēperauerit. La. V.

De lege ieiunij a moyse data: et de ieiunio ciuslē. Et q̄ sterilitatē matrum samson ⁊ samuelis abstinentia vini fęcundauerit: quibusq̄ cibis helisęus filios ꝓphetarū aluerit. La. VI.

Q tres pueri hebręorū ieiuni in caminū ignis intrantes: non solum nō lęsi: sed ⁊ illic refrigerati fuerint. Et q̄ danielis ieiunium etiā leones ieiunare docuerit. La. VII.

De vtilitatibus ieiunij. Et de escarū laqueis: et inquietudine et periculis conuiuiorum. La. VIII.

Qua ratione potētes ꝓhibeant vina bibere. Et de ieiunio iudith. Q̄q̄ hester pulchrior facta sit ieiunio: Aman aūt suę ebrietatis pęnā exoluerit. Ac de multis excellentibusq̄ ieiunij ꝓmijs. La. IX.

Quēadmodū mystica mensa ieiunio cōparetur. Et quę fames faciat acceptabile ieiunium. Quidq̄ sit qō dicitur: Cum ieiunatis vngite capita vestra: et de duplici capite: ac de vnguēto sobrietatis ⁊ oleo lętitię. La. X.

Q amara optabiliora sint dulcioribus. Et quō esca ad horā dulcis: in posterū exemplo esau amaritos efficiat. Et q̄ nihil ꝓfit ieiunij ad iactantiā factū. La. XI.

Quēadmodum ebrietas in omne facinus ꝓcipiet. Et de conuiuijs iudaeorum dominū. La. XII.

De cōuiuijs pręliatorū ⁊ fortissimorū adolescentū. Et de potu ad ęquales calices. Et de furioso poculo. La. XIII.

De reprehensione eorū qui cōuiuia illicita ꝓparant. Et q̄ maior sit vis vini q̄ veneni. La. XIIII.

Quid de ebrietate esaias loquat. Et q̄ non solū vinū sed etiā sicera inebriet. Et quid significet: Calix aureus babylon i manu domini. Et quomō vas apostolorū fictile sit. La. XV.

De magna ebrietatis detestatiōe. La. XVI

De obtestationib⁹ ⁊ sacramentis potantiū quę violare nefas arbitrant. Et quō sępe vino secretiora bolo exto: queant. Q̄q̄ frequens ingurgitatio interiora hominis absumat. La. XVII.

Quō etiā fęminę vsq̄ ad ebrietatē bibant: ⁊ inde in platęis inuerecundos viros sub cōspectu adolescentulorū intēperantium ducāt choros. Et quid boni sit sobrietas: quid mali intēperantia. La. XVIII.

Quid sibi sperare debeant bene pasti ⁊ luxuriosi. Et de visione tyri. Q̄q̄ mare nulla necessitate sed sola humana intēperantia inquietarū fuerit. Et quō luxuriosi nauibus assimilent. La. XIX.

Quis dicat cant⁹ meretricis: de quo in esaia: Eritq̄ post annos septuaginta tyrus vt canticū meretricis. Et de misericordia medici: ⁊ saluatoris gratia: ⁊ quibus modis quęrēda sit. La. XX.

Quō intelligendū sit illud ꝓphetę: Ecce venit dōs dispergere orbem terrarū. Et quō athletę simus quibus multis certaminibus in stadio currēdū est ꝑ biduo: ⁊ ideo sobrietate et abstinentię exercitio nobis opus sit. La. XXI.

Qua ratione corpus nostrum ieiunijs castigandū sit: comessationesq̄ indecoręq̄ fugiendę: ne succūbētes in stadio: ceteros venia: multis fautoribus mgrōē afferam⁹. Et de ablutione aquę baptismatis: q̄q̄ festinandū sit ad gratiā. La. XXII.

Finis.

Sancti Ambrosij

Sancti Ambrosii episcopi liber de Helia ⁊ Jeiunio: In quo ieiunij ac sobrietatis virtute excelleter cōmendat: Ebrietatisq; ⁊ gule vitium arguta disputatione cōdenat: feliciter incipit.

Qua ratione diuinū ad patres resultauerit oraculū: vt egredieteſ ad bellū tuba canerent: ⁊ cur nos etiā tuba canere debeam⁹: La. I.

O Juinium ad patres resultauit oraculū: vt cū egrederenf ad bellum tuba canerēt: cui⁹ sonitu dñs reminiscereſtur populi sui: quo petitum conferret auxilium: plusq; misericordię suę incērtua cognoscētes in dieb⁹ lętię suę: in neomenijs suis cōcinerent tubarum sono. Ps. 80. Unde ⁊ dauid dicit: Canite initio mēsis tuba: in die insigni solēnitatis vestrę. Veniet igit nobis dies solēnitatis ⁊ tam aptopinquat: Canamus tuba tanquā in prēlū progredientes: Canam⁹ tuba vt annūciemus solēnitatis diē: simul nobis ⁊ certamē imminet: ⁊ victoria repromittit. Victoria nostra crux christi est: trophęū nostrum passcha est dñi iesu. Sed ille ante est ꝓstatus vt vinceret: nō q ipe egeret certamine: sed vt nobis formā debellādi ꝓscriberet: ⁊ postea daret gratiā triūphandi. Certamē nostrū ieiuniū est. Veniq; ieiunauit saluator: ⁊ sic tēptator ad eū accessit. Et primū gulę direxit spiculū dicens: Si filius dei es dic lapidi huic vt panis fiat. Matth. 4. Ille cibū velut escam laquei prę tēdit: vt sic illaquearet apetentiā corporalē. Domin⁹ ieiuniū ꝓstitit: vt laqueos tępta tionis sui ⁊vincula dissolueret. Deniq; sic habes scriptū: Nō in solo pane viuit homo: ꝑ in omni verbo dei. Deut. 8. Illo laqueo adā fuerat strangulat⁹: hac ablolutione diabolicę ꝓfti onis ois homo est liberatus.

Quā magna virtus sit ieiunij: q̄q̄ speciosa ac valida eius militia: Exemplo christi atq; sancti helie cō probata: La. II.

Magna virtus est ieiunij. Deniq; tam speciosa militia est vt ieiunare delectaret ⁊ christū: tam valida vt ad ętum boles eleuaret. Et vt humanis magis q̄ diuinis vtar exemplis: Helię ieiuno ore vox emissa: ęlū clausit sacrilego populo iudęoꝝ. Etenī cū a rege achab altare esset idolo cōstitutū: ad verbū ꝓphetę tribus annis ⁊ sex mensib⁹ ros pluuię non cecidit sup terram. Digna pēna quę intēperantiaꝫ digne coerceret: vt ęlū impijs clauderek: qui terrena polluerāt. Dignū etiā vt ad cōdemnationē regis sacrilegi ꝓpheta ad yduā in sareptā sidonię mitterek: quę q̄ñ deuotionez cibo ꝓtulit: meruit vt ariditatis publicę fola nō sentiret erumnā. Itaq; nō defecit hydria farinę: cum torrētis fluenta deficerent. 3. Reg. Quid ea⁹ reliqua cōtexam? Jeiunijs filiū vidue ab inferis resuscitauit. Jeiun⁹ pluuias ore depositit: ieiunus ignes de ęlo: ieiun⁹ curru raptus est ad ęlū: ⁊ quadraginta dierū ieiunio diuinā acquisiuit ꝑsentiā. Tunc deniq; plus meruit: q̄ñ plus ieiunauit. Jeiuno ore statuit fluēta iordanis: ⁊ redundātē fluminis alueū repente siccatū puluerulē to trāsmigrat vestigio. Adhuc illū dignuz ęlo diuina iudicauit sentētia: vt cū ipso raperetur corpore: quoniā ęlestē vitam viuebat in corpore: ac supernę vsum cōuersationis exhibebat in terris.

Quid sit ieiunium. Et de ieiunio sancti iohannis: ⁊ qualis esca a nobis querēda sit: La. III.

Quid est enī ieiuniū: nisi substantia ⁊ imago ęlestis? Jeiuniuz refectio animę: cibus mētis est: ieiuniū vita est angelorū: ieiuniū culpę mors: excidium delictorū: remediū salutis: radix gratię: fundamentū est castitatis. Hoc ad deuz gradu citius pueniſ. Hoc gradu helias ascēdit anteq; curru hanc hereditatē sobrietatis ⁊ abstinētię ad ęlū abiens discipulo dereliquit. Jn hac virtute ⁊ spiritu helię venit iohannes. Deniq; in deserto ⁊ ille vacauit ieiunijs. Esca aūt eius erat locusta ⁊ mel siluestre. Matth. 3. Et ideo q: vitę hūanę possibilitatē cōtinentia supgressus fuerat: nō homo sed angelus estimat⁹ est. De ipso legimus: Etiā plus q̄ ꝓpheta. Hic est de quo scriptū est: Ecce mitto angelū meū ante faciē tuā qui ꝓparabit viam ante te. Matth. 11. Quis humana virtute equos igneos: cur⁹ igneos potuisset ascendere: rege curr⁹ aereos: nisi qui naturaz humani corporis incorruptibilis ieiunij virtute mutasset? Sed de helię gestis plurima iā frequēti diuersorū librorū sermone digessimus: et

Ambrosij

cauendū arbitrot: ne in eadē recurram⁹: cū ꝑsertim in ope suo ipse laudet. Imitemur ꝙ illū ⁊ eā escā queram⁹: cui⁹ virtute dieb⁹ ac noctib⁹ ꝓgredientes: ad supnoꝝ possim⁹ cognitionē venire. Nō enī oīs esca materialis: nec omnis cib⁹ corpalis. Est cib⁹ mentis vt dixim⁹ quo epulaē animę: de quo ait dīs:
Job.4. Meus cib⁹ est vt faciā voluntatē pfis mei q̄ in cęlis est. Hic cib⁹ angeloꝝ est: vt diuino famulent imperio. Nulla illis cura mēsarū: nullus cōuiuioꝝ vsus: nullę repositę epulę: nullus vini potus aut siceræ: nulla distēsio corpis: nulla vētris offensio.

¶ De origine ⁊ antiquitate ieiunij: a quo ꝓmū⁹ vsus mūdi cepit: qđ in paradiso ꝓ prima lege cōstitutū fuit. Qđ ieiuniū operiat id qđ gula denudauerit: Ca. iii.

Itaq; ne terrenū quis aut nouellus putet esse ieiuniū: primus vsus mūdi a ieiunio cępit: qñ lux clara resplēduit. Secūdus dies in ieiunio: qñ cęli factū est firmamētū. Tertio die pabulū terra germinauit: natura obsequiū ꝓbuit: ieiuniū rñ cęlestis disciplina seruauit. Quarto die luminaria facta sunt solis ⁊ lunæ: ⁊ adhuc ieiunium. Quinto die ꝓduxerūt aquę repētia aiaꝝ: ⁊ volatilia volātia sup terra firmamentū cęli: et vidit de⁹ qz bona sunt: ⁊ bñdixit eis dicens: Crescite ⁊ multiplicamini: et
Gen.1. replete aq̄s q̄ sunt in mari: ⁊ volatilia multiplicent sup terrā: ⁊ adhuc ieiunū. Deniq; bñdixit ea. Scriptū: Et dixit: Crescite: ⁊ nō dixit: edite et manducate. Sexto die bestię sunt creatę: ⁊ cū bestijs orta edēdi ptās est ⁊ vsus escarū. Vbi cib⁹ cępit: ibi finis factꝰ est mundi: vbi cępit sua incremēta nescire: ibi cęperūt diuina circa eū oga feriari. Quo indicio declaratū est: qꝺ p cibos mūdus haberet iminui: p quos desijt augeri. Nemo delictū sciebat: nemo pnā timebat: nemo
Gen.2. nouerat timorē. Plantauit dīs paradisum ad gratiā beatoꝝ: posuit ibi bolem opari ⁊ custodire eū. Et vt sciam⁹ nō esse nouū ieiuniū: primā illic legē cōstituit de ieiunio. Sciebat enī qꝺ p escā culpa haberet intrare. Intrauerat ꝓma pena ō ieiunij ꝙuaricatiōe: dicēte mādato dei: De ligno q̄ est sciētię boni ⁊ mali nō comedetis: q̄ die aūt manducaueritis ex eo morte moriemini. Exinde autē nemo ꝙuaricari nouerat: vt adhuc orta non esset: q̄ prima est ꝙuaricatio. Indictū ieiunium abstinētię lex a dīo deo: ꝙuaricatio legis a diabolo: culpa p cibū: latebra post cibum: Cognitio infirmitatis in cibo: virtus firmitatis in ieiunio. Deniq; ꝺdū interdicti abstinuere: nesciebāt esse se nudos: postea q̄ mā ducauerūt de interdicta arbore: nudatos ee se cognouerūt. Merito ꝙ mulier vbi culpę agnouit auctorē: interrogata respōdit: Serpens ꝓuasit mihi ⁊ māducaui. Serpēs gule ꝓuadet: dīs ieiunare discernit. Deniq; ipse ait: Jeiunate ⁊ orate ne intretis in tēp-
Matth.26. tationē. Itaq; gula de paradiso regnātē ex pulit: abstinētia ad paradisum reuocauit errantē. Et dixit de⁹: Ecce adā factꝰ est quasi
Gen.3. vn⁹ ex nobis. Irridens vtiq; de⁹: nō approbans dicit. Hoc ē: putabaſ te talem fore vt: qz voluisti ee qđ nō eras: desisti ee qđ eras. Itaq; dū supra te esse affectas: infra te esse cępisti. Deniq; vestiuit eū tunica pellicia p̄⁹: ⁊ sic ait: Ecce adā: q̄si dicat: Ecce amict⁹ tuus: ecce dignū indumentū tuū: hic te vestitus decet. Qui diuina affectāt tali digni habent ornatu. Ecce quo te tua culpa deduxit: ecce nunc in hac tunica pellicia: tāq; vn⁹ ex nobis aperuisti oculos. Circūspice diligēter: nudū te aspicio quē vestitum putabas. Gula ꝙ nudos facit: ieunia operiunt ⁊ ornatos. Vñ dīs ait: Operui in ieiunio animā
Ps.68. meā. Bonū operimētū qđ alam tegit: ne a tēptatore deprēdar: ne a tēptatore nudet. Bonū velamē qđ tegit culpā: tegit abstinētia: tegit gratia. Beati enī quoꝝ remisse sūt
Ps.31. iniq̄tates: ⁊ quoꝝ tecta sūt pcā. Tegit gratia dū remittit ⁊ omnē abolet errorē. Tegit abstinentia dū abluit vitiū: ⁊ męsto abscondit affectu atq; extenuat pnitēdo. Etenim ieiuniū ⁊ elemosyna a pcō liberant. Opertus erat adā virtutū velamine priusq; ꝙuaricaret: ꝙ tanq; exut⁹ ꝙuaricatiōe vidit se ee nudū: qz indumentū qđ habebat amiserat.
Jn dieb⁹ enī ieiunioꝝ vestroꝝ oriet inquit
Esa.58. tibi magnū lumē tuū: ⁊ sanitas tua matura oriet: ⁊ ꝓcedet ante te iusticia: et circūdabit te maiestas dīi. Bonū vestimētū lux. Scriptū est enī: Circūdat⁹ luce sicut vestimēto.
Ps.103. Bonuz vestimentū: qñ circūdat dīo ⁊ operit ieunantes.

¶ Qđ ebrietas noe obdormire fecerit: ⁊ p ignorātia nudauerit. Qđ qz ebrietas seruitutē ⁊ incestū induxerit. Et quō abraā nō ministrauerit vinuz in suo conuiuio. Necz io-

hānes eo vsus fuerit: neq; moyses amaritudines aquarū vino temperauerit: La. V.

Vdatus erat noe qñ inebriat⁹ est: nesciit cū pietas filiorū. Sed nudat⁹ erat p ignorantiā nō p intēperātiā. Adhuc enī vinū nesciebat. In principio generis hūani ignorabat ebrietas. Prim⁹ ipse plantauit vineā: dedit naturā: sed ignorauit potentiā. Itaq; vinū nec suo peperat auctori. Quid mirū si cū dño ipse creaturas suas laudauerit: t iste mirat⁹ est? Itaq; cuz eū delectaret repti muneris gratia: tēptauit vehemētior creatura infuctos senis artus: turbauit noua potio. Dormitauerūt inq; qui ascenderūt eḡs. Ascendit corpis voluptates: t iustus obdormiuit. Sed illi⁹ ebrietas nobis suadet sobrietatē. Semel enī inebriat⁹ est noe. Vbi enī malū ebrietatis agnouit: iumentū suū ad remediū tēperauit: nō effudit ad vitiū. Vñ t aplus ait: Modi co vino vtere ppter frequētes tuas infirmitates. Manebat añq; vinū inueniret olim⁹ incōcussa libertas: nemo sciebat a consorte nature suę obsequia seruitutis exigere. Non esset hodie seruit⁹: si ebrietas nō fuisset. Obrepserat quidē iā fraternę plationis iuidia: manebat tñ adhuc paternę pietatis reuerētia. Lesa pietas est: dū ridet ebrietas. Non illis itaq; solis nocent vina q̄o tēptant: ſ et illis ampli⁹ quoz oculis temulēta ebriorū mēbra nudant. Ibinc risus irreuerēs nascit: hinc libido flāmat: vt multo maiore temulentia eos vina prurbēt: quoz oculos ac mētes inebriauerint: q̄s quorū mēbra pstrauerint. Legim⁹ etiā q̄ patrē loth inebriauerint filię in monte: ad quē timētes incendiū sodomitarū cōfugerāt: t habitabāt in spelūca. Cōuenit ebrietati atq; pcurrit etas: sex⁹: solitudinis loc⁹: ferrarū magis lanbulis q̄ hūanis aptior domicilijs. Fuit itaq; ebrietas origo incesti: pessimę regeneratricē partus deterior. At nō abrā vina in suo conuiuio ministrabat: sed immolabat vitulū: butyrū t lac etiā angelis hospitib⁹ exhibebat. Ceti dñm mūdi aḡscebat auctorē: vinū ḡ ex hibere nō poterat? Sz recte illic deerat materia pcti: vbi erat remissio pcōrū. Denicq; annūciauit eū iohānes: neq; manducās panē: neq; bibens vinū. Qui enī xpm annūciat: ab oi vitioz incētiuo ꝑstare se debet alienū. Dicit igit scīm noe: vel etiā loth abiaq; nepotē ebrietas: quoz alter cū ieiunaret diluuio supstes fuit: alter icēdio. Moysen q̄ cōsuim⁹ sitiēti glo amaritudines aq̄z tēperasse nō vina. Cui petra aquā vomuit: potuit t vini abūdantia nō deesse. Denicq; dixit de⁹: Percutiet petrā: t exiet aq̄ ex ea: et bibet ꝓplus. Nō dixit: exiet vinū glo. Periculosū enī erat vinū glo ministrare: qō fortiores ferre vir possent. Exo. 17.

De lege ieunij a moyse data: et de ieiunio eiusdē. Et q̄ sterilitatem matrū samson t samuel abstinētia vini fecūdauerit: q̄busq; cibis heliseus filios pphetaz aluerit. La. VI

Deniq; moyses ō ieiunio legē dedit: de vino nō dedit. Ipsū q̄ ieiunantē nō vocē magnę: nō fulgura t nubes nymbosa: nō fumigās syna perterruit. Neq; vero introisset in nubē: t vocē dei loquētis de medio ignis sine piculo salutis audisset: nisi munit⁹ armis ieiunij fuisset. Quadraginta enī dieb⁹ ieiunauit in mōte cū legē acciper a dño deo nostro. Et in supiorib⁹ quidē mōtis lex dabat moysi ieiunāti: ſ inferiorib⁹ glo māducanti: ꝓuaricatio sacrilega: luxu accendebat epulantiū. Quo spectaculo mot⁹ fregit tabulas moyses: idignū iudicās: vt ebrio lex daret. Itaq; tabulas legis q̄s accepit abstinētia: conteri fecit ebrietas. Quid vero alia dicā? Nōne sterilitatē matris samson vini abstinētia fecūdauit: t parientē fecit sterilē? Qñ iurta ꝓceptū dñi vinū nō bibit. Nōne annā nō māducantē exaudiuit dns: t infecūditatē et⁹ soluere ieiunia? Ex q̄b⁹ duo generati sūt: vnus fortissim⁹: alt⁹ obseruātissimus. Dignos se ꝓbuerūt: qui ieiuno gremio diu fotī: t quodā abstinēti effusi vtero viderēt. Idē itaq; samson q̄ matris sobrietate generat⁹ est: adlophiloz insultantiū sibi ebrietatē vindicatus est. Heliseus vates q̄dē a magistro didicerat parsimoniā: cū filios aleret ꝓbaz vitis agrestis grumulis mēsas onerabat: t ineptis siluestrib⁹ olerib⁹ hospitalitatis hūanitate iplebat officiū. Quorū offensi amaritudine cū manducare nō possent: leuis farinę aspersione oēm illā amaritudinē tēperauit: abstinentię ꝓphetię munere veneni vires euacuans.

Qd tres pueri hebreorū ieiuni in caminū ignis intrātes: nō solū nō lesi: ſz t illic refrigerati fuerint.

Et q̄ danielis ieiunīū etiam leones ieiunare docuerit: Ca: VII.

EST q̄daz creaturę natura quā adamā tiū vocant: nullo facilis igni cōsumi: quę ipposita focis ignescit: illico fubla ta de flāma tanḡ aquarū infusione mūda re splēdet. Talia erāt bestiolę pueroꝝ corpora: q̄ de ieiunio adamāti trāsformata natura: va pore ignis: nō ad dispēdiū sui ſ ad gratiā mu tabant. Denicq cū furerēt fornacis incēdia: vt vltra q̄draginta cubitos flāma ꝑ circuitū fun derēt: ꝓsumēs plurimos quos repererat chal dęoꝝ: q̄ napta pice ⁊ stupa atq; sarmento ali mēta ignib⁹ ministrabāt: vbi cū ieiunio ignes ſi sunt: discusso ardore flāmarū in medio for nacis tepore: statim rotis spū refrigerātis hu mescere: ita vt eorū nullus capill⁹ capitis ex urerēt: q: illa q̄s ieiunia comā pauerāt. Daniel triū hebdomadaꝝ ieiunio vir desideriorū: leo nes q̄s docuit ieiunare missus in lacū: in ada mantis rigore abstinētię soliditate mēbra du rata nō paruerūt vulneri. Sic cū cōstrinxerāt ieiunia: vt in ei⁹ corpore ferarū morsib⁹ loc⁹ cē nō posset. Causa tenebāt fieri leones ora: quę abstinētia ꝓphetice sanctitat' cōprimebat: vt ea aperire nō possent: meriti q̄busdā vinculis alligata. Jeiunij itaq; virtute ignis extinxit: ieiunij ora obstruxit leonū: ieiunij maris flu enta solidauit: ieiunij petraꝝ solut in fontes aquarū. Virtute ieiunij ꝑ suā mutata naturā ⁊ fluctus obriguit ⁊ petra inundauit.

De vtilitatib⁹ ieiunij. Et de escarū laqueis: ⁊ inquietudine ⁊ periculis cōuiuiorū. Ca. VIII.

QUid quid vetustis vtar exēplis: cū abū det ieiunij etiā ꝑsentiū munerib⁹ gra tiarū? Quis deteriorauit domū suā ie iunio? Quis iminuit facultates? Cui nō suspe cta luxuries? Cui nō venerabilis abstinentia? Cui⁹ thorū aspernatur parsimonia? Cui⁹ pudo rē nō lęsit ebrietas? Jeiunij cōtinētię magiste riū est: pudicitię disciplina: hūilitas mētis: ca stigatio carnis: forma sobrietatis: norma vir tutis: purificatio animę: miserationis expēsa: lenitatis institutio: charitat' illecebra: sensus gratia: custodia inuētut'. Jeiunij est infirmi tatis alleuamentū: alimentuz salutis. Nemo crudelitatē ieiunādo incidit: nullus ꝑ ptinen tiā ictū sanguinis sensit: imo nullus nō repsit ⁊ repulit. Bonū itineris viaticū: bonū totius vitę. Bonū in mari: sedat naufragia: cibū ser uat. Qui graue dicūt ieiunij esse respōdeāt: quis ieiunio defecerit? Multi in prandio: plę riq; dū vomūt epulū: fudere alam. Cū postre mo animal: ieiunij sibi causam fuisse mortis ingemuit? Per escā laque⁹ nō cauet: in esca ha mus latet: ⁊ cib⁹ deducit in foueā: cib⁹ inducit in retia: cib⁹ visco etā aues illigat: cib⁹ volan tes deponit ad mortē. Quę nō ꝓpter ventris pericula muta animalia crimē nescūt: ⁊ in hoc so lo tāq; ꝑ crimine puniunt. Jeiunij sobrietas mētis est: hoc vigent sensus: in hoc iudicia tra ctant: in cōuiuio pocula. Jeiunij custodit di sciplinā: luxuriā sequit inopia. Mater ē luxu ria famis: fm ꝓphēticū dictū. Jeiunij quietē diligit: luxuria inquietudinē. Obsonator est q̄ anteq̄ luceat: fores pulsat alienas: ⁊ tāq; bel lū aliq̄s imineat excitat dormientes. Turbatū vides: anhelitē aduertis: interrogas q̄ causa perturbationis sit: Poscit inq̄t dño me⁹: vbi vi nū melius veneat quęrit vbi durior vulua cu ret: vbi iecur molle: vbi phasian⁹ piguior: vbi pisces recētior. Lustrat ꝑ diuersa: ⁊ cū inuene rit sūmo cursu ꝓperat. Inq̄etat dūm somno lentū: auctionat ꝓcia: si preciū mouerit piscis: nūq̄ meliorē asserit inueniri: imo deesse. Heri inq̄t tēpestas: hodie procella: vix istū potui la tenter deprēdere. Multi cōcurrant in macel lo: si tu reddideris: alter plus dabit: ⁊ qd erbi bebis in prandio ish⁹ vini? Ille natalis ē: hęc ex illo lacu lecta ostrea: talis sit de singulis tac tatio. Hasta q̄dā agitat inf obsonatorē ⁊ pa storē. Turbat⁹ addit ꝓmonitū: rogat adhuc ꝑ quos suoꝝ bonoꝝ iura minuant. Currit ad cocinā: sit ingēs strepit⁹: sit tumult⁹. Tota ex agitat familia: maledicit oēs q̄ nulla deos req eos dest. Tandē aliq̄s da requiē coquo. Instar statuę pincernę dextera sūmo gelu riget. Ille frigidas exercet man⁹: illi marmora lauatur: munda pauimenta vino madida: ⁊ spinis co operta piscū: ⁊ quāti dū ambulāt vulnerant. In ipso cōuiuio clamor epulantū: gemit⁹ va pulantū. Si q̄s forte displicuit amicis: illi ri dent: tu indignaris. Silcat aliq̄s dom⁹ a mul tis ꝑturbationib⁹: huc atq; illuc discurrentiū: a sono imoderatoꝝ risuū. Tacet fumo ⁊ se miustulatoꝝ nidore nō cocinā: ſ carnificinam putes: precium geri: non prandiū curari: ita san guine ora natant. Malę dūcę seruit gulę: q̄ sp expetit: nūq̄ explet. Quid cū insatiabili⁹ ven tre? Hodie suscipit: ⁊ cras exigit. Cū impletus fuerit disputat de ꝑtinentia: cū digesserit va le virtutib⁹ dicit: quęrit luxuriā. Inter pocu la philosophia ꝑdicat: inter pbos vina laudā

Eccl.31. tur. Vigilię ięt ꝛ cholera: ꝛ tortura viro insati
abili: mãducat ꝛ paulopost pgnitet: nõ illũ di-
Ioel.2. utius sua intẽperantia delectauit. Attende di
uitẽ qui induebat purpura ꝛ byſſo: ꝛ epulaba
tur quotidie splẽdide: cui ad ianuas mẽdicus
ille lazarus iacebat plen⁹ vlcerib⁹: cupiens sa
turari ex bis q̃ de mẽsa cadebãt diuitis. Pau-
lopost cũ esset mortu⁹: cepit rogare positus in
inferno: vt extremũ digiti sui paup illi ℓ aquã
intingeret: ꝛ refrigeraret linguã ei⁹ quę arde-
bat ſcẽdio. Vbi illę copię? vbi illę ebrietates?
Sitit q̃ iebuabat: abũdat qui mẽdicabat. In
ipso cõuiuio dũ bibunt sitiũt: ꝛ cũ inebriati fu
erint amplius bibunt. Quasi apto gurgite vi
nũ iam nõ bibit: sed infundit: poculũ nõ liba
tur sed exinanit.

¶ Qua ratione potẽtes, phibeant vi
na bibere. Et de ieiunio iudith. Mõ
bester pulchrior facta sit ieiunio:
Aman autẽ sue ebrietatis penã exol
uerit. Ac de multis excellẽtibusq; ie
nij pconijs. Ca. ix.

Spinę inçt nascunt i manib⁹ ebriosi: ꝛ
ipe se vulnerat: ꝛ vlcera sibi i pect⁹ ad
uocat. Ibis spinis scidit vestimẽtũ fidei
qõ accepit: ꝛ thesaurũ suũ seruare nõ poterit.
Omnis em ebriosus ꝛ fornicator: egebit: ꝛ in-
duet se scissa vestimẽta inspiẽtię. Et iõ poten
tes vinũ, phibent bibere: ne cũ biberint obli-
uiscant sapiẽtiã. Deniq; bibebãt vinũ in ebri
etate potẽtes: qui holoferni principi milite re
gis assyriorũ se tradere gestiebãt: sed nõ bibe
bat fęmina iudith: ieiunãs oĩbus diebꝰ viduj-
tatis suę: ꝑter festoꝝ dieruꝫ sollẽnitates. Ibis
armis munita ꝓcessit: ꝛ oẽm assyrioꝝ circũue
nit exercitũ. Sobrij vigore cõsilij: abstulit bo-
lofernis caput: seruauit pudicitiã: victoriã re
portauit. Hęc em succincta ieiunio: in castrꝫ se
ꝑtendebat alienis: Ille vino sepult⁹ iacebat:
vt ictum vulneris sentire nõ posset. Itaq; vni
us mulieris ieiunijs: innumeros strauit exerci
tus ebrioꝝ. Hester quoq; pulchrior facta est ie
iunio. Dũo em gratiã sobrie mentis augebat.
Omne gen⁹ suũ: id est: totũ populũ iudeoꝝ a
ꝓcessionis acerbitate liberauit: ita vt regem
sibi faceret esse subiectũ: non libidinis ardore
flãmatũ: sed cęlesti miseratione cõuersum: ita
vt ꝛ pęna reto: quereꝫ in impiũ: ꝛ bonoꝝ sacris
redderet altarib⁹. Itaq; illa quę triduo ieiu-
nauit ꝓtinuo: ꝛ corpus suum aqua lauit: pluꝫ
placuit ꝛ vindictã retulit. Aman autẽ dũ se re-
gali iactat cõuiuio: inter ipsa vina pęnam suę
ebrietatis exoluit. Est q̃ ieiuniũ reconciliationis
sacrificiũ: virtutis incrementũ: qõ fecit etiã fę-
minas fortiores: augmento gratię. Ieiunium
nescit fęnerator̃: nõ sortẽ fęnoris nouit: nõ re-
dolet vsuras. Mensa ieiunantiũ nõ strangu-
lat filiũ: ꝓtinentes viri paternę cẽtesimę. Non
vexat viduã opigno: rata sobrij viri: viri defũ-
cti nõ desęnerata excludit hęredẽ aula ieiunij.
Etiã ipsis ieiuniũ cõiugijs dat gratiã. Dulcio
res post famẽ epulę fiunt: quę assiduitate fasti
dio sunt: ꝛ diurna ꝓtinuatione vilescũt. Cõdi-
mentũ cibi ieiuniũ est. Quãto audio: apetẽ-
tia: tanto esca iocũdior. Cõmendat sitis pocu
lũ: nescat vinũ q̃rere. Ven⁹ quicquid hauserit
trãsmittit ad sanitatẽ: nõ ad iudiciũ nari sus-
pendit. Vsu etiã ꝓcliora degenerãt: quoꝝ aũt
difficilis possessio: eoruꝫ grata ꝓfunctio. Ipse
sol post noctes gratior: ipsa lux post tenebras
splẽdidior: ꝛ post vigilias sopor dulcior: ipa sa
lus post ęgritudinis tẽptamẽta iocũdior. Ab
ipso mũdi cõditore didicimus: sępe diuersita-
tib⁹ cumulari gratiã. Patrocinat̃ q̃ et cõuiuio
fames: vt gratior fiat mẽsa ieiunij.

¶ Quẽadmodũ mystica mensa ieiu
nio cõparet. Et quę fames faciat ac
ceptabile ieiuniũ. Quidq; sit qõ dici
tur: Cum ieiunatis vngite capita ve
stra: ꝛ de duplici capite: ac de vnguẽ
to sobrietatis ꝛ oleo letitie. Ca. x.

Mystica quoq; mensa ieiunio cõparat:
Illa mẽsa de qua dicit dauid: Parasti Ps.22.
in cõspectu meo mẽsam aduersus eos
qui tribulant me. Mensa ista famis acquirit
ꝓcio: ꝛ poculũ illud inebrians sobrietate cęlę-
stiũ sacramentoꝝ sitiri quęrit. Dicit em dũs:
Qui sititis ite ad aquã: ꝛ quicũq; nõ habetis Esa.55.
argentũ: ite ꝛ emite: ꝛ bibite: ꝛ mãducate. Et
alibi ait: Ecce qui seruiũt mihi mãducabunt: Esa.65.
vos vero esurietis. Qui vos: nisi q̃ ante por-
tas? Dic quib⁹ supra dixi: Parasti dęmonijs
mẽsam: ꝛ implesti fortunę poculũ. Ergo si ad
mẽsam illã venerabilẽ ieiunia sancta nos pdu
cũt: si hac fame illa q̃ sũt ęterna mercamur: q̃d
de bis dubitamus: quę in vsu humano sunt:
q̃ etiam suauiora hęc nobis faciat ieiunium?
¶ Nõ aũt omnis fames acceptabile ieiuniũ fa
cit: sed fames quę dei timore suscipit. Cõside-
ra: Quadragesima totis ꝑter sabbatũ ꝛ dñi-
cas ieiunat dieb⁹. Hoc ieiuniũ dñi pasca pdu-
dit. Venit iam dies resurrectiõis: baptizant
electi: veniũt ad altare: accipiunt sacramẽta:
sitientes totis hauriũt venis. Merito dicunt

singuli refecti spiritali cibo ⁊ spiritali potu:
Parasti in cōspectu meo mensam: ⁊ pocu-
lum tuum inebrians ꝙ̄ p̄clarū est. Nō sola
autē fames quęrit: sed plane disciplina ieiu
Esa. 58. nij. Deniq̄ alijs dicit: In dieb⁹ ieiuniorū
vestrorū inuenitis volūtates vestras: ⁊ om
nes subditos vestros stimulatis. Ad iudicia
⁊ litas ieiunatis: ⁊ pulsatis pugnis. Ut q̄d
mihi tale ieiunium? Ita vt audiatur in cla-
more vox vestra. Non hoc ieiuniū ego ele-
gi: et diem ad humiliandū animam suam
hominem: nec sic flectas vt circulū collū tu-
um: cinerē etiam ⁊ cilitiū substernas: nec sic
vocabitis ieiuniū acceptū. Nō tale ieiuniū
ego elegi dicit dn̄s. Qd̄ ieiuniū improbetur
audiuimus: Nūc audiam⁹ qd̄ sit p̄babile.
Sed solue oēm colligationē iniusticię tuę:
dissolue obligationē violētarū cōmutatio-
num: dimitte cōfractos in remissionē: ⁊ om
nem cōscriptionē iniquā dirumpe. Frange
esurienti panē tuū: ⁊ egenos nō habentes
tectū induc in domū tuam: etsi videris nu-
dum cooperi eū: ⁊ domesticos seminis tui
non despicias. Uides quę species sit ⁊ for-
ma ieiunij? Quia mentes abditas p̄bat: vt
orationi vaces: ⁊ in lege dei die ac nocte me
diteris. Ipsa figura corporis plena iusticię
grauitate: nullus rubor ebrietatis circūfu-
sus genas: intuentiū offendat aspectus: sed
vultus casto micet pallore reuerendus: ser-
mo grauior: oculus verecūdior: gressus sta-
bilior atq̄ moderatior. Plerūq̄ enī in turba
tiōe incessu p̄dit mot⁹ aīorū. Uult⁹ inten-
tior: ⁊ quidā cogitationis suę arbiter: ⁊ taci
tus cordis interpres: vt neq̄ tristiciam p̄te-
xat: neq̄ soluat risu incōtinenti. Nō enī su-
perfluū hoc putes nostrę cōmonitionis: cū
Matth. 6. sapientia dicat in euāgelio: Cū autē ieiuna
tis nolite fieri sicut hypocritę tristes. Ideo
dixit hypocritas: eo q̄ simulatione alienā
p̄sonā induāt: sicut i scena qui tragędias ca
nunt: ⁊ p̄ eorū dictis quorū p̄sonas gerunt:
motus suos excitant: vt aut irascantur: aut
męreant: vel exultent. Affectant enī isti vt
ieiunare videant hominibus mag⁹ ꝙ̄ deo:
cupientes sibi p̄bari quod faciebant iudęi.
Ibi. 5. Ideo nobis dicit: Uos autē cū ieiunatis
vngite capita vestra: ⁊ faciē vestrā lauate:
ne pareatis hominib⁹ quia ieiunatis: sed pa
tri vestro qui est in abscondito: ⁊ pater ve-
ster qui videt in abscondito reddet vobis.
Quid est: vngite caput vestrū? Sed ⁊ luxu-
riosi dicunt: Uino ⁊ vnguentis nos replea
mus. Unguento enī se vngūt: qui corpori
odoris gratiā q̄rūt. Sz ⁊ illa vnguēta libidi
nis illecebras mouē cōsueuerūt. Aliud est so
brietatis vnguentū: de quo dicit ecclesia ad
spōsū suū: Unguētū exinanitū nomē tuū. Cant. 1.
Aliud oleū quo artus animę ⁊ quędā mem
bra pinguescunt. Unde ⁊ dauid dicit: Im- Ps. 22.
pinguasti in oleo caput meū. Et hoc est ole-
um lętitię quo vnctus est christus a deo pa
tre: vt p̄ omnib⁹ suis emineret cōsortibus.
Hoc iubet vngere caput nostrū: vt oleo lęti
cię obducat omnis simulata tristicia: ne vi-
dearis ieiuniū tuum vendere hominib⁹: ne
videaris cōtristari in animę tuę salute. Ne-
mo enī tristis coronat: nemo męstus trium-
phat. Unge ergo caput tuū: vbi sensus sa-
pientis sunt. Oculi enī sapientis in capite Eccles. 2.
ei⁹. Ad mysteria vocaris et nescis: discis cū
veneris. Et reminiscere illō: Sicut vnguētū
in capite qd̄ descendit in barbā aaron: tunc
cognosces quid sit: vngite caput vestrum:
quando placueris deo: vt tibi sua patefaci-
at sacramēta: ⁊ det gratiam spiritalem. Est
⁊ aliud caput mysticū. Quod est illud? Au-
di: Caput mulieris vir: caput autē viri chri 1. Cor. 11.
stus. Mitte in christum: mitte etiā in caput
eius vnguentū. Caput eius deus est. Illa
mulier ecclesię typum gerens: quę in caput
eius misit vnguentum: cōfessa est eius diui
nitatē: ⁊ quę in pedes eius misit: cōfessa est
ei⁹ passionē. Utraq̄ laudat. Et tu fac quo
lauderis: quo remissionē accipias peccato-
rum. Laua faciē tuam: emunda animā tu-
am peccatricem: laua illam: ⁊ omnē cōscien
tiam tuam. Iudex enī facies plerūq̄ est cō-
scientię: ⁊ quidā tacitus sermo mentis: cū
aut peccato compungimur: aut integritate
lętamur. Noli hanc exterminare faciē: laua
illam: ⁊ omnē sordem conscientię tuę dilue.
Exterminat faciē suam: qui aliud corde ge
rit: aliud foris p̄tēdit. Nō nos velut quą-
dam impietate operiamus: quod intus est
foris luceat: quod foris est intus operetur.
Nemo in ieiunio culpam includat: p̄ferat
Inocētiā. Ieiuniū etenī culpę interfector est.

¶ Quod amara optabiliora sint
dulcioribus. Et quomodo esca ad
horam dulcis: in posterum exem-
plo esau amarior efficiatur. Et q̄
nihil prosit ieiunium ad iactantiā
factum: Ca. XI.

Nemo amariorib⁹ ꝓpter dulciora. Dulcis voluptas videt: amarū iciunij. Hoc amaro illud dulce tollat. Solent amara etiā ipsis plus ꝓdesse corporibus. Sicut enī cū in intimis pueroꝝ visceribus vermes ex cibi indigestiōe nascunt: extingui nō queūt nisi cū amariore pot⁹ infundit: aut medicamentoꝝ vis inolescit asperior: quoꝝ odore moriant: ita ꝓfundū alę vitus ingressa ieiunū culpaꝝ latētē interficit. Quid esau seruū fratri suo fecit? Nōne esca ad horā dulcis: amara in posterū? Quid iacob dñm fratri dedit? Nōne ꝓceptul cibi ad tempus amarior: sed salubrius in reliquum? Ipsa corpa dulcib⁹ frequēter instant: t melle iecur tendit: idē tū esce amaritudine tēperat. Ideo nō mediocris: sed laudata ḡstio:

Judic.14. De māducante exiuit esca: t de forte dulcedo. Alij hūt: Et de tristi dulce: greci codices maxime: sed t forte laboriosum est. Exit enī dulce de tristicia vel labore. Noli ḡ te iactare cū ieiunas: noli gloriari: nihil tibi ꝓdest ieiuniū. Quę enī ad ostētationē fiūt: nō in futurū fructū extendūt suū: s ꝑsentiū mercede ꝓsumunt. Helias in deserto erat: ne dū eū ieiunantē videret: nisi soli corui q eū pascerent. Helisę⁹ in deserto erat: vbi nō inueniret esca: nisi amara. Johānes in deserto erat: vbi solas locustas t mel siluestre inueniret. Jeiunātib⁹ epulę pio angeloꝝ ministerio deferebant. Prandebat daniel inter ieiunātes leones. Ille prādebat alienū prandiū: ferę nō rāgebant suū. Jeiunātib⁹ epulę volāt: prandētib⁹ pedes vacillāt. Jeiunātibus māna de ęlo descendit: epulātib⁹ culpa ꝓuarications ascendit.

¶ Quēadmodū ebrietas in omne facinus ꝓcipitet. Et de cōuiuijs luxuriosoꝝ hominū: La. xii.

Sed quid ē hoc dū de ieiunio disputo: strepit⁹ audio ꝓuinciorū? Nisi fallo: dū i sermone disputo: meū redoluit prandiū. Sonat ḡ litteraꝝ inuitat: impatiēte exēpla nō terrēt. Etsi q ieiunantē: et ea q̄ legis sunt ferentē: expectare nō passus

Exo.32. est ꝓpls: vtiq; sedit māducare t bibere: t surrexerūt ludere. Videm⁹ sacrilegiū ebrietati fuisse ꝓnūctū. Nā sicut mater fidei ꝓtinētia: ita ꝓfidei mater ebrietas ē. In qō facin⁹ nō ista ꝓcipitat? Sedētes in forib⁹ tabernaruꝝ boleo: tunicā nō habētes: nec sūptū sequētis diei: de speratorib⁹ t ptātib⁹ iudicāt: immo regnare sibi vident: t exercitib⁹ iperare. Fiunt ebrietate diuites q sunt i vitate inopes. Aurū donāt: dispēsant pecunias ꝓfūt: ciuitates ędificāt q nō hūt cauponi vñ pot⁹ sui ꝓcij soluāt. Feruet enī vinū in his: t nesciūt qd loquant. Diuites sūt dū iebriant: mox vbi vinū digesserint cernūt se esse mēdicos. Uno die bibūt multoꝝ labores. De ebrietate ad arma ꝓsurgūt: calicib⁹ tela succedūt. Pro vino sanguis effundit: t ipsum sanguinē vina fuderūt. Et fortes sibi bolei vident i vino: q̄ sapiētes: q̄ diserti: q̄ etiā pulchri ac decori cū stare nō possint: Abeuntitybat: lingua balbutit: pallor et sanguis ora suffundit. Fateor: ebrietatis botroꝝ sit: barbari in ferrū ruunt: vulg⁹ in rixas. Si q̄s eoꝝ pugno fuerit ꝓcussus: videas ora faucium vini lachrymas fundē: miserabiles epilogos decātare. Habz enī hęc temulētia: vt t molliat t resoluat corda temulentoꝝ. Sic ignis est ꝓbat ferrū duꝝ: ita t vini incēdio etiā supboꝝ hoim cor liq̄scit. Oēs sibi in vino cęles vident: nullus inferior. Nō pauꝝ diuiti cedit: vtpote q̄ pauperē se eē nescit. Nō infirm⁹ valido: cui ois in bibēdo est fortitudo. Nō mendic⁹ locupletiori: nō ignobilis honorato: s cū bibūt illū regē hūt: q̄ bibendo superauerit viros. Meritoꝝ scriptuꝝ est: Cēlis vita bonoꝝ: vinū in ebrietate. Sz vtinā t qō sequi audires: Bibas illud moderate vt sis sobri⁹. Nō habes qō accuseo: vinū in iocūditate creatū est: nō in ebrietate. Ab initio exultatio alę t cordis est: si moderate bibas. Immoderatio aūt pot⁹ in iracundiā ꝓcitat: t ruinas multas efficit. Sed forte dicāt bas esse potatiōes vulgariū t leuissimoꝝ hoim. Veniam⁹ ḡ ad hoꝝ potentiū t fortissimoꝝ cōuiuia. Nō ego hic vnguētatos adolescētulos aut coronatos rosis ꝓcerā: q̄lē ferūt illū fuisse q delibut⁹ vnguētis: redimit⁹ floribus: subnixus meretricib⁹: antelucano potu ebri⁹: t diurno cęreoꝝ comitat⁹ lumine: pdoꝝ auditoriū disputātiū ingressus sit. Quo audito coronas vt aūt sensim detraxerit: vnguēta deterserit: scortis valedixerit: pbus postea tāt⁹ euaserit vt eēt sobrietatis exēplū: q̄ fuerat ab ebrietatis ludibriū. Nō enī emēdatū illis iudeo: docēs genus eoꝝ luxurię a me non esse simulatū. Certe ille si resipuit a vino: fuit tū semp temulentus sacrilegio.

¶ De cōuiuijs ꝓceroꝝ t fortissimoruꝝ adolescētū. Et de potu ad cęles calices. Et de furoris poculo. xiii.

Thik hinc ad adolescētes lubricos: ad
puuia ꝓliatorū ventam⁹: inter arma
prādēdū ē Stipatoreo bi sūt bellici
q̄ militār succincti auro: t babylonic lūbos
fuffulti baltheis: aureis torquib⁹ nitēt col-
la: infantū aureis bullis zonā tegūt: aureū
theca cultros includūt suos q̄bus dimicēt.
Cū epulis diuidēdis assistūt pueri coma ni
tentes: ex gente barbarica ad hos vsus ele-
cti: ꝑ singula q̄ distincti gratū vicem. Cernas
poculoꝝ diuersoꝝ ordines: acie ordinatā pu-
teos: vasa exposita aurea t argētea pōpā ar-
bitrer: coena in medio vini plenū: nō epula
ris ꝙ ꝓliaris instrumentū bucine: qō discū-
bentes in certamē accēdat: primo minoꝝ⁹
poculis velut voluntarijs pugna ꝓludit.
Verū hec nō sobrietatis est spēs: sed biben
di est disciplina. Lteñ vt tragēdiaruꝫ actō-
res primo sensim vocē excitant: donec vnic
vocē aperiāt iter: vt postea magnis possint
clamorib⁹ ꝓsonare: ita isti q̄s in principio ꝓ
lusorijs se exercēt poculis: vt irritēt sitim: ne
forte restinguant eā: t satiati postea bibere
nō possint. Ergo vbi recalere cꝑerint: po-
scāt maioꝝ⁹ poculis: feruor inardescit. Ar
cuus cibus sitī exstruat: t vbi iminuit vasa eq̄
perint: potu meratione reparant. Certāt po
cula cū ferculis: t inter moras sepe geminā-
tur. Deinde ꝓcedente potu longi⁹ ꝓtentio
nes diuersę t magna certamina q̄s bibēdo
ꝓcellat. Nota grauis si q̄s se excusset: si quis
tēperandū forte vinuꝫ putet. Et hec donec
ad mēsas pueniat secūdas. At vbi cōsūma-
tę fuerint epulę: putes iā esse surgēdū: Tūc
de integro potū instaurant sui: t cū cōsūma
uerint: tunc inchoare se dicūt: tūc deferunt
phialę: tūc maximi crateres quasi instrumē
ta bellorū. At ne imoderatū hoc arbitreris:
mēsura ꝓponit: certat sub iudice: sub lege
decernit agonithetes. Illic furor est stipen-
diū debilitat: victorię ꝓmiū culpa: pendet
anceps diu t dubi⁹ belli euentus. Furor enim
illic est ꝓliaris. Ledūt pincernarū man⁹ vi-
na fūdentiū: t coquoꝝ laboreo calida mini-
strantiū. Ledūt qui mēsuras ipsas bonas
supereffluenteo dilūgēti libāt examine: ne
q̄d effundāt: nō cedunt bibenteo. Sola illa
sunt sine excusatione certamina. In bello si
q̄s se inferiorē viderit: arma cōuertit t mere
tur venīā: hic si quis calicē cōuertat vrge-
tur ad potū. In scēmate si quis te manu le-
uat: exoro quidē palmę ꝙ imunis iniuria ēt
In ꝓuisio etiā manū reuocet a vino: oti ei⁹
infundit. Oēo iebriank victores: victiq̄ om
nes ebrij iacent. Plerique sopiti: nec portari
eos ad sepulchꝝ licet: ptinusq̄ q̄ pascat de ol-
bus vindictā viderit: vt vlciscank dispendi
um. Qui aūt dāna nō sentut: banc mēsę sue
gloriā putat: si ex ea vulnerati oēo ac sauci
tanq̄ de arena exeāt. Spectaculū triste xp̄i
anoꝝ oculis t miserabile spēs. Cernas iu
uenes: terribiles visu hostibus: de cōuiuio
portari foras: t inde ad cōuiuiuꝫ reportari:
repleri vt exhauriāt: t exhaurire vt bibant.
Si q̄s verecūdior fuerit vt erubescat surge-
re: ei iaꝫ imoderatos pot⁹ tenere nō possit:
anhelare vehemēti⁹: sudare: gemere: signis
ꝓdere: q̄ pudet cōfiteri. Ibi vnusq̄sq̄ pug-
nas enarrat suas: ibi fortia facta ꝓdicat t
narrat trophea. Vino madidi t somnolen
ti: nesciunt mente q̄d lingua ꝓferat. Vnus
quisq̄ stertit t potat: potat t dormitat: etiā
q̄ ꝓturrectū fuerit: vuri ꝓliatores stare non
possunt: gressu vacillāt. Rident seruuli dō
rū opprobria: manib⁹ suis portāt militē be-
latorē: imponūt equo. Ytaq̄ huc atq̄ illuc
tanq̄ nauigia sine gubernatore fluctuāt: t
tanq̄ vulnere icti in terrā deflūt: nisi excī-
piank a seruulis: Alij referunk in scutis: sic
pōpa ludibrij. Quos mane insignes armis
spectaueras: vultu minaces: eosdē vesperi
cernas etiā a puerulis rideri: sine ferro vul
neratos: sine pugna interfectos: sine hoste
turbatos: sine senectute tremulos: i ipsō iu-
uentutis flore arentes.

De reꝑhēsione eoꝝ qui cōuiuia illicita ꝓparant. Et q⁹ maior sit vis vini q̄z veneni: Ca. xiii.

Q Tio tale miscuit furoris poculum t
Quis tñ infudit mēribus venenū t
Periclitat homo vltū esse de corpe
t ipse sibi reus est insanię volūtarię: cōrup
tela spontanea. t tñ nec vos excusamini qui
vocatis vt amicos: t emittitis vt inimicos.
Quanto melius in terrā tuā vina fudisses?
Sed t terra inebriak: t asperiores etiā ipsas
feras reddit: si vini contigerit odor. Denicq̄
vindemię tēpore si vineam intrare volue-
rit solēt ebrietate succēdi. Quid te delectāt
damna sine gratia? Rogat ad iocunditatē
cogit ad mortē. Inuitas ad mortē ꝓtinus:
essere vis ad sepulchꝝ. Libos ꝓmittit: tor
menta irrogas. Vina ꝓtendis: venena suf-
fundis. Omne eñ quicq̄d nocet venenum
est. Tollit sensus: viscera exurit: somnuꝫ in-
sert: caput vexat. Etiā maior vis vini q̄z ve-

neni est. Deniq; venenū vino excludit: non veneno vinū. Merito de⁹ p moysen: nō solum veneno: sed etiā draconū veneno vinū
Deut. 32. cōparauit dicens: Furor draconū vinū eorum: t ira aspidum insanabilis. Et pulchre addidit: insanabilis. Multi em reliquorū serpentiū veneno auranf: nemo ebrietate. Certe veneno caro vulneraf: vino mēs. Noxia est ebrietas ad corporis sanitatē: menti etiā crimē adiungit. Aduerte etiā t psidiq; venenū: vini declaratum nomine. Ait em supra
Ubi. 3 de alienigenis qui nescirēt deum: De vinea em sodomorū vinū eorū: t vitis eorū vitis gomorre: vua eorū vua fellis: botrus amaritudinis in ipsis.

¶ Quid de ebrietate esaias loquatur. Et q nō solū vinū sed etiam siceram iebriet. Et quid significet: Calix aureus babylon in manu domini. Et quomodo vas apostolorū fictile sit: Ca. XV.

Quanto me tanq; vino crapulatum p intēperantius ieiunij prēdicatione hunc misisse sermonē? Et adhuc sm pphetas fortissimos viros quāta pterij: quāta minora dixi: q; dūs locut⁹ est. Audistis qd p moysen dixerit: audite quid i libro sermonū esaiq; scriptuz sit. Inuenif em dūs
Esa. 5. hmōi verbis vsus: t ait: Vę bis qui consurgunt mane t sectanf sicerā: qui ebrij sunt vespertina: vinū eos cōburet. Cū citbara em t psalterio t tympanis vinū bibūt: opera aut dūi nō respiciunt: t opera manuū ei⁹ non pspiciebant. Cui vę inquit: cui iudicia: cui tumult⁹? Diuersa singulis: temulētis omnia. Vę em bis qui ebrij sunt vesperi. Quid ergo illis qui t ante vesperā: t frequēter in luce madent? Ergo vę sibi debitū. Habent cōcertationes: cōserunt lites: in cede psiliunt: t veniunt ad iudicia vel vocanf. Habent ergo t iudicia tanq; rei. Fit nōnunq; grauior tumultus: qz vino mens puerif ebriosi: et nō meminit regis: nec magistrat⁹: vt scrip-
3. Esdre. 3. tū est: Et oia apta facit loqui: t nō meminerūt cū biberēt amicitiq; nec fraternę necessitudinis. Sz nō post multū sumūt gladios: t cū a vino mersi fuerit t surrexerint nō meminerint ipsi quę gesserint. Habēt ḡ etiā digna mercede tumultus. Pīcteream certe ḡ citbarā: psalteria: tympana: ḡ cognouim⁹ cōuiuia hmōi frequēter adhiberi: vt vino t cantu excitenf libidines. Plerisq; etiā psico

Ambrosij

more mulieres dignas temulento⁹ p sortiso induci iubēt: t ab his phialas accipiūt atq; illis se substernūt sedētibus. Et hūc ritū sacratę habent obseruationes in ebrietatī ministeriū. Habent ḡ vinū t barbari: libenter his roman⁹ indulget: vt t ipsi soluantur in potus: t eneruari ebrietate vincanf. Nec solum vinū ebrietatē facit: sed sicera. Deniq; hebrei omnē potū qui inebriat sicerę nomine vocant. Nō imerito ergo vę illis q mane ebrietatis potū requirūt: quos cōueniebat deo laudes referre: p̄uenire lucem: t vacare oratiōi: occurrere soli iusticię: q nos visitat t exurgit nobis: si nos christo nō vino t sicerę surgam⁹. Hymni dicūf t tu citbarā tenes? Psalmi canūf: t tu psalteriū sonas aut tympanū? Merito vę qui salutē relinquis: mortē eligis. Vix diluculū: t iam cursatur p tabernas: vinū quęrif: excutiūtur tapeta: accubitum festinat sternere: lagenas argentea: auratos calices exponūt. Vę inquit istaquęrentibus. Calix aureus babylon in manu dūi inebrians oēm terrā. A vino eius biberunt omnes gentes: ideo commotę sunt.
Et subito cecidit babylon t cōtrita est. Ca-
Hiere. 1 lix ergo aureus cōtrit⁹ est: quia babylon cōtrita est: quę est calix aureus. Sed q̄uis auro se iactet t p̄cio: in dūi t ipsa est potestate. Deniq; diuina indignatiōe pterif. Qua ratiōe calix aureus? Cui qui a veritate deficit querit illecebram: vt specie saltim p̄ciosa ad bibendū aliquos possit illicere. Cōstitue ante oculos tuos pompā hui⁹ sęculi: vide speciosam illecebrā: sed inanē gratiā. Nō seducant te aurea vasa t argentea. Habemus et
2. Cor. 4 nos thesaurū in vasis fictilib⁹. Vas apost⁹ fictile est: sed in eo thesaur⁹ est christi. Vę siceram mane sectātibus. Aureū est hocvas: poculū est: t in eo poculo venenuz mortis: venenū libidinis: venenuz ebrietatis. Hoc qui biberit cōmouef t cadit. Cōmouef non solū corpore: sed etiā corde turbato. Cōmoueri em peccati est.

¶ De magna ebrietatis detestatione: Ca. XVI.

Deniq; cain etiēs a pspectu dei habi-
Gen. 4 tauit in terra naim: q̄ p interp̄tationē significat cōmotionē. Ergo q calice aureo iebriat petō mouef. Quid te sīb maledicto pstituis cain illu⁹ parricidę vt tremēf atq; pfug⁹ mouearis? Sz t psecutores dūi trāseūtes mouebāt capita sua. Eragitabat

eñ eos spiritꝰ neq; qui repleta a se corpa mouere cõsuerit. Et ille cũ defuerit tremor desinit: ebrietas aũt ꝓpetuũ dat tremorẽ. Sudant vino corpora temulentoꝝ: si leuiꝰ ea tetigeris exprimis vinũ. Ebrietas fomẽtũ libidinis: ebrietas incẽtiuũ insaniæ: ebrietas venenũ insipientiæ. Hæc sensus hominũ mutat ⁊ formas: ꝑ hanc fiunt ex boibus equi adbinniẽtes. Siquidẽ naturali vapore corporis calidi: ⁊ ꝑter naturã vini calore flãmati cobibere se nõ queũt: ⁊ in bestiales libidines excitant: vt nullũ rẽpus ꝓscriptũ habeant: qõ doceat indulgere concubitui. Eloce amittũt: colore variant: oculis ignescunt: ore anbelãt: fremũt naribus: in furore ardescũt: sensu excedũt. Hinc frenesis periculosa: hinc calculi grauis pœna: hinc extialis crudelitas: hinc vomit frequẽs immensas epulas cũ internoiũ viscerũ cruore fundentiũ. Nam eadẽ vũs ꝑ hieremiã locutus
Hiere. 25. est dicens: Bibite ⁊ inebriamini: ⁊ vomite: ⁊ cadetis ⁊ nõ cõsurgetis. Hinc etiam vanæ imagines: incerti visus: instabilis gressus: vmbras sæpe transiluunt sicut foueas. Mutat bos cũ facie terra: subito erigi ⁊ inclinari videtur: ⁊ quasi vertiꝯ. Limentes in faciem ruunt: ⁊ solũ manibꝰ appẽdunt: aut concurrentibus montibus sibi videnꝯ includi. Murmur in auribꝰ tanquã mario fluctuantis fragor: ⁊ resonãtia fluctu littora. Laneos si viderint leones arbitrabanꝯ: et fugiunt. Alij risu soluunꝯ incõdito: alij incõsonabili mœrore deplorant: alij cernũt irrationabiles pauores. Vigilãtes somniãt: dormiẽtes litigant. Vita hio somnium est: somnus bis mors est: excitari nullio vocibꝰ possũt: quãtoliber stimulando impulsu petas: nisi resipuerint cuigilare nõ possunt. Vnde bñ bie remias hmõi hominẽ tanquã supfluã creaturã deflendũ putat. Quid est homo ebriꝰ ⁊ nisi superflua creatura? Itaq; sic ait: Sicut fletũ iazer defleo te vitis: qi deserta est ciuitas iazer. Et infra: Vinum erat in torcularibus tuis: mane nõ calcauerũt: meridie autẽ nõ fecerũt. Jazer: mobi: ticine: piccor: factura supflua est. Moderatio eñ naturalis ẽ: supra mẽsurã quicquid est: supfluũ habeꝯ: ita est ebrietas quæ fletu ꝓpheticο deplo-
Ep8. 5. ratur. Vnde ait apls9: Nolite inebriari vino in quo est luxuria: sed inebriamini spiritu. Est ergo ebrietas culpa: ẽ ⁊ gratiæ. Et forte hæc naturæ quæ gratiæ: qui ad imaginez ⁊ similitudinem dei facti spiritusancto repleti esse debemus.

De obtestationibꝰ ⁊ sacramẽtis potantium que violare nefas arbitrant. Et quo sepe vino secretiora hominis errore queant. Quãq; frequens ingurgitatio interiora hominis ablumat. Ca. xvii.

Quid autẽ obtestationes potantiuꝫ loquar? Quid memoratẽ sacramenta quæ violare nefas arbitranꝯ? Videamus inquiũt ꝓ salute imperatoriã: ⁊ qui nõ biberit fit reus in deuotione. Videl eñ nõ amare imperatoriẽ: qui ꝓ eius salute nõ biberit. O pię deuotionis obsequiũ. Bibam9 ꝓ salute exercituũ: ꝓ comitũ virtute: ꝓ filiorum sanitate. Et hæc vota ad deũ puenire iudicant: sicut illi qui calices ad sepulchra martyꝝ deferũt: atq; illic in vesperã bibũt: ⁊ aliter se exaudiri posse nõ credũt. O stulticia hominũ qui ebrietatẽ sacrificiũ putant: qui æstimãt illos ebrietate placere: qui ieiunio passiones sustinere didicerũt. Quot de intẽperantia conuiuij nouimus ad tormenta venisse: dũ ꝓ ebrietatẽ de imperio suo certant: ⁊ sibi regna ꝓmittunꝯ? Alijs honores pollicenꝯ: inflices ad pœnã ducti sunt: qui q̃d dicerent nesciebant. Vnde pleriq; boni iudices: ea quæ ꝑ ebrietatẽ dicta sunt esse tenenda ad crimẽ nõ putauerũt. Pleriq; etiã vino vtunꝯ vt oculeo: ⁊ quibꝰ tormenta nõ eliciũt vocẽ ꝓditionis: eos rẽptant bibẽdo: vt patriæ statũ: salutes ciuium: defensionis suæ ꝓdant consilia. Virtus eñ plerũq; vincit dolorẽ: fidem autẽ potus excludit. Cognoui plerosq; fidiculis exulceratos nomẽ suum negasse. Quis inter cyathos retia: qõ latere cupiebat? Quid retexas audita? Abi di non poculi: sed ꝓfluuij genus esse videꝯ: qõ in ora hominũ tanq; ꝑ fistulas aut canaleꝫ vina fundunꝯ. Hos homines an vtres verius æstimauerim? Et tamen ipsi vtres: si moderata trãfusio sit: sæpe rũpuntur. Per cornu etiã fluentia in fauces hominuꝫ vina decurrunt: et si quis respirauerit: cõmissum flagitiũ: soluta acies: loco motus habetur.

Aqua decurrens a libano cautes rũpit ⁊ soluit: quomõ mollibus putãt nequaq; nocere vulceribꝰ vinolentoꝝ impetꝰ fluctuũ? Elephãtos q̃ ferũt, pmiscide haurire aquæ plurimũ: eosdẽ tamẽ ad sedandã sitim moderato potu esse contentos. Sed si forte ab

aliquo caupone fuerint mercede fraudati: indignãtes replere cõcauũ ꝓmuscidio: nõ vt bibant sed effundant: atq; ita momenta rijo inundationib⁹ irrigare eius tabernam: de quo se putarint vindicãdos. Siccantur ad potũ subito lac⁹: ac repente fundunk: nata sũt omnia. Cui nõ mirũ tam imania beluarũ corpora sugstuũ nil tenere?

¶ Quomodo etiaꝫ fœmine vsq; ad ebrietate bibant: & unde in plateis inuerecundos viris sub conspectu adolescentulorũ intẽperantiũ ducant choros. Et quid boni sit sobrietas: qd mali intẽperatia: La. XVIII

Sed quid de viris loquamur: quãdo etiã fœminę quas oportet sollicitudinẽ castitatis: sobrietatisq; adhibere custodiã vsq; ad ebrietatẽ bibunt? Deinde surgẽtes quas etiã inter secreta domus: vel audiri ab alienis nõ cõuenit vel videri: ꝓdire audent in publicũ nõ velato capite: vultu ꝓcaci. Aplus: Mulieres tacere etiaꝫ in ecclesia iubet: domi viros suos ꝓcipit interrogare. Ille in platęis inuerecũdos virl sub cõspectu adolescentulorũ intẽperantiũ choros ducunt: iactãtes comã: trabẽtes tunicas: scissę amictus: nudę lacertos: plaudẽtes manibus: saltantes pedibus: psonãtes vocibus: irritantes in se iuuenũ libidines: motu histrionico: petulãti oculo: dedecoroso ludibuio. Spectat corona adolescentũ: et fit miserabile theatꝝ: Int saltantiũ lapsus ocello impuro & cõtaminato aspectu: terra turpi saltatione polluik: quę obscenis cantibus verberatur. Quõ patienter loquar: pie ꝓtereã: cõuenienter desleam? Vinũ nobis tantarũ animarũ damna intulit. Etenim si vinũ & mulieres discedere a deo faciũt: qđ vel ebrietas vl libido ꝓuocatiõis illecebre sint si singula ac separata ꝺ faciũt: qđ faciũt vnita? Unde nõ imerito ait sapiẽs ante nos q-

Eccli. 26. dam: Mulier ebriosa ira magna. Quid autem mirũ si vino decipiunk animę fœminarũ: cũ omnes ille trib⁹ patrũ cũ de petra biberent aquã: mãna manducarẽt: gentes validissimas vincerent: & nõ erat in bis vllus infirmus: vbi vero carnes desiderare cœperunt: & desiderijs in ęgyptũ conuertebank: nequaquã ex tot milib⁹ hominũ in terram ꝓmissionis ꝓter duos pueuire potuerunt? Itaq; quid boni sit sobrietas: quid mali intẽperantia: hinc colligi dak: qñ qui murmurabant requirẽtes ęgypti delitias: a serpentibus moriebank: qñ per maris rubri transibant semitã: aquã bibebant. Nos ergo vereamur exemplum: nos fugiamus delitias: ne nos futurorum bonorum adeptione defraudent.

¶ Quid sibi sperare debeant bene pasti & luxuriosi. Et de vsione tyri. Quoq; mare nulla necessitate sed sola humana intẽperantia inquietatus fuerit. Et quõ luxuriosi nauib⁹ assimilentur: La. XIX.

Et quid aliorũ vtar exemplis? Ipsi bene pasti ac luxuriosi: quid sibi speret audiamus. Inducit esi eos esaias ꝓpheta dicentes: Manducem⁹ & bibamus: cras enim moriemur. Meritoq; exclamat: Ululate naues carthaginis: quia perierunt & ampli⁹ nõ erunt. Qđ est dictũ de vsione tyri: quã luxuriosam vrbẽ cognouim⁹. Idcoq; nona visio ē: nõ septima: aut octaua: q; ea neq; legem custodiat: neq; euãgelij gratiã: cũ & sabbato legitimo ignes libidinis adolere sit vetitũ: & euãgelij serie octauus dies resurrectionis illuceat. Idẽ aũt dies primus atq; octau⁹: qt vnica dies in se recurrit. Luxuria ergo nec finem habet: nec obseruantiã disciplinę: luxuria seminariũ & origo vitioꝝ est. Nec arbitremini me aduersus apostolũ dixisse: quia ille ait: Auaricia 1. Timoth. radicẽ esse vitiorũ omniũ: qñ luxuria ipsi⁹ est mater auaricię. Etenim cũ exhauserit quis luxuriãdo ꝓprias facultates: quęrit postea auara compendia. Audistis hodie quid lectũ sit: Mercatores inquit phœnicũ: trãsmeantes mare. In aqua multa semina mercatorũ sicut messis quę defert. Vicinę sũt iste ciuitates: tyri⁹: phœnice: sydon: vicinę vt locis: ita et vitijs. Mercaturis ac negociationibus periculosa transfretatio maris. Lucella quęrẽtes: sollicita vita hominũ: inquieta cõuersatio: & quodã semp in turbine: ventis ipsis mobilior: quibus volaik: huc atq; illuc sepe iactak. Et vtiq; accusatio crebra naufragia: qs vos nauigare cõpellit? Quasi nõ inuidia opum: & terras faciatis inutas: et ad latrocinia plurimos excitetis. Mare nõ ad nauigandũ fecit de⁹: sed ꝓpter elementi pulchritudinẽ. Latius pelagi fudit ꝙnora: certe vt freto includeret terras: ne longius tu vagus & errul errares. Sed tẽpestate iactak mare. Temere ergo non vsurpare debe-

tio. Elementū innocēs nihil deliquit: temeritas būana sibi est ipsa discrimini. Deniq; qui nō nauigat: nescit timere naufragium. Dño dixit: Dominamini piscib⁹ maris: non dixit: nauigate in fluctib⁹. Deniq; t ppheta ionas: qui missus est in niniuē: vt pēnitētiā ꝯdicaret: q; voluit nauigare vt fugeret a facie dei: tēpestate turbat: t sorte ductus t iactatus in mare: t exceptꝰ a ceto est. Propheta quoq; dauid ait: cū dei circa boiez cō
Pā.8. memoraret gratiā: Omnia subiecisti sub pedibus eius oues t boues vniuersas: insup t pecora cāpi: Volucres cęli t pisces maris q; pambulant semitas maris. Pisceꝰ dedit: nō hominib⁹ perambulare semitas maris. Ad escā tibi mare datū est: nō ad periculū: cibo: nō mercatu vtere. Cur nbi periculū generas de voluptate? Cur sepationibus clemēti pfunda rimaris? Cur inclytas mundi altiora secreta? Cur postremo sept⁹ sulcare atq; exarare fluctus: impatiēs nauta cōtendis? Cur tēptas frequēter innoxia equora: irritas pcellas? O ieplebilis auaricia mercatorū: cede tu: vbi t pelagus t mare inquietudinē tuā nō pōt sustinere. Deniq; totiēs recurrētibus mercatoꝛib⁹ exaratū: erubescefidon ait mare. Tanq; fatigati elemēti vox ista dicētis est: Erubesce sidon: hoc est: meos fluctus negociator arguis: cū sis ipse fluctibus inquietior: t erubesce velut pudore: qm̄ periculo nō mouemo. Verecūdioꝛeo vēti sūt: q; vestre cupiditates. Illi habēt otia saa: nūq; vestra quęrendi studia feriant. Et cuz otiosa tēpestas est: nunq; vestra otiosa sunt nauigia. Verfat vnda sub remige: qñ quiescit a flamine. Nō parturiui inquit nec peperi: nec nutriui: iuuenes quid me inquietant: quos nescio: quos non agnosco? Ite in carthaginē: vlulate qui inhabitatis insulas. Supra dixit: Vlulate naues carthaginis. Carthaginē eteñ tyrꝰ ꝺdiderūt: t ideo carthaginēses sequunt luxuriā conductoꝛuz: trāffusa in se decoloꝛa successione nequitię: pessimoꝝ vitioꝝ heredes deteꝛioꝛes. Et bñ luxuriosos naues dixit. Sicut enī ille vēro: ita hic cibo tactat et vino. Insuleq; repletę potu inhabitant: corpoꝛa naufragio circūsonant: Tundunt fluctibus ebuctatis: nec p die nec p noctē quiescunt. Horū igit̄ mercatorū semen in aqua: merces in fluctibus est. In aqua enim laboꝛes suos seminat: vt pericula metant. In aqua eoꝝ seges pullulat: in aqua istis eruberat fruct⁹. Ipse in aq̄ est: munꝰ tutuo est t solidus. Vñ recte ait: Qui seminabat in terra nō introiuit in negociationē: imo qui seminabat in cęlo. Sz est t bona terra in qua quicūq; seminauerit fructus ei cęlestis oriat.

¶ Quis dicat cantus mere tricis: de quo in esaia: Eritq; post annos septuaginta tyrus vt canticū meretricis. Et de misericoꝛdia medici: t saluatoꝛis gratia: t quibus modis quereda sit: Ca. xx.

VUlate inquit iterū naues carthaginis: qm̄ perijt munitio vestra: t erit in illa die: relinquet tyr⁹. Et infra: Esa.23.
Eritq; post septuaginta annos tyrus vt cāticū meretricis. Videre quib⁹ verbis vtat ppheta: nec refugiat verboꝝ ihusmodi vilitatē. Nos interdū refugimus: nō quo nobis q̄ illis lingua sit castior: sed auctoritas inferioꝛ. Maioꝛ em̄ vis rerū in talū expssione sermonuz ē: vt qui delicta nō erubescūt: erubescāt vel nomina delictoꝝ. Eritq; tyr⁹ inquit vt canticū meretricis. Videte ne cū aliquis illoꝝ choꝛos viderit: pia verba cantare dicat: Ecce tyrus facta est vt canticum meretricis: oraculū ppheticę annūciationis impletū est. Et subiecit: Accipe citharam: t vacare ciuitas meretrix oblita bene citharizare: multa cāta vt fiat memoria tui. Et p⁹ septuaginta annos erit tyrus canticū meretricis: t visitationē faciet deꝰ tyri. Vñ possumus t in bonū canticū raab illiꝰ meretri- Josue.2.
cis accipere: quę explotatoꝛes iesu fideli mēte suscepit. Vñ t dño ait: Cantauimus vo- Exod.7.
bis t nō saltastis. Et dauid ait: Cātate dño Pā.95.
canticū nouū: cātate dño omnis terra. Hoc est canticū meretricis: qđ ante illa meretrix in adā t eua terra cantauit: meretrix in ꝓlonationū. Hęc meretrix bonas plumas fecit meretrices: de quib⁹ dictū est a dño iesu ad illū electū t seniorem populū dei: Publicani t meretrices ꝓcedent vos in regnū dei. Ergo qm̄ tam misericoꝛdē habemus dñm: qui etiā graui ignoscat errori: Cōuertamur nos a vitijs: nō recedamus a lege: ꝓceptuz dñi quasi serui sedulo studio exequamur. Quid nobis cū impuritatib⁹ t ipudicitijs? Quid cuz operib⁹ diaboli? Audistis hodie in lectiōe decursa quid legio dixerit: Quid Luc.8.
mihi et tibi est iesu fili dauid? Et tu dicio: si forte vides pugnare aduersuz te diabolū/

ptamenta: quid mihi et tibi est belial? Ego christi seruus sum: illi⁹ redēptus sangu ine illi me totū mācipaui. Quid mihi ⁊ tibi est? Nō noui opera tua. Nihil tuū quēro: nihil tuū possideo: nihil tuum desidero. Quāto magis nos oportet separare a diabolo: si se ille discernit a christo? Et si fuimus ei aliqñ obnoxij: tam nō sm⁹: cōfugiamus ad medi cū qui vulnera supiora curauit. Etsi quid su peresse acerbitat⁹: medela nō decrit. Etsi qđ iniurię fecim⁹: memor nō erit qui semel dona uit. Etsi grauia deliquim⁹: magnū medicū inuenimus: magnā medicinā gratię ei⁹ ac cepimus. Medicina em tollit peccata mag na. Habemus etiā plura subsidia quib⁹ pec cata nostra redimamus. Pecuniā habes: re dime peccatū tuū. Nō venalis est dñs: sed nupse venalis es. Peccatis tuis venūdat⁹ es: redime te opib⁹ tuis: redime te pecunia tua. Filius pecunia: sed ꝑciosa est misericor/
Tobie.12. dia. Elemosyna iquit a pcō liberat. Et ali/
Prouer.13. bi dicit: Redemptio viri diuitię eius. Et in
Luc.16. euāgelio dñs dicit: Facite vobis amicos de māmona iniquitatis. Et veneno frequēter antidotus tēperat: hoc est: venenū veneno excludit. Veneno mors repellit: vita seruatur. Fac ⁊ tu quasi bonus dispensator de in strumēto auaricię subsidiū miscēdo: sinceritatis gratiā de corruptionis illecebra.

Quō intelligendū sit illud ꝓphę te: Ecce venit dñs disperdere orbē terrarum. Et quomō athlete simus quibus multis certaminibus i stadio currendū est ꝓ brauio: et ideo sobrietate ⁊ abstinētie exercitio nobis opus sit: La. xxi.

Esa.15. Hdisti quid lectū sit hodie: Ecce ve nit dñs disperdere orbē terraꝝ. Quasi manu sanct⁹ ꝓpheta demōstret: quasi oculis aduenientē videat iudicij diē: ita dicit: Ecce venit dñs disperdere terrarū orbē. Immo qr in spiritu ꝓphetis etiā quę futura sūt tanq̄ ꝓsēna reuelant: Ideo quę videbant: nobis qđ demōstrare cupiebant: vt nos ad cōuersionē ab errore reuocarent. Nec tñ quisq̄ frangi debet cū audit: Quia disperdet dñs orbē terrarū. Ne forte dicat: esto: nos grauia pctā cōmisimus: qđ orbis deliqt: qđ terra: vt ⁊ illā disperdat? Cur perit tam pulcher ornat⁹? Sz angustia est animi ishuismodi opinio. Cęterū si altius spectes: inuenies hoc esse ꝓ nobis qđ putas esse cō/
tra nos: iudicabis hoc esse ꝓ mundo qđ ad/
uersū mūdū arbitraris. Nō sp stadiū plenū repertū est spectatorib⁹: nō semp certamini/
bus inquietū: nō semp cōcretū puluere: sed qñ certamina tunc popul⁹ in spectaculo: luc
tatur i scāmate: puluis i stadio. Ubi decur/
sa certamina cōuentus soluit: discedit vnus quisq̄: aut victor ad gratiā: aut vict⁹ ad op
probriū: euehit corona victorē: victus ꝓmit verecundia: angit iniuria. Si quis ergo po
stea ingrediat stadiū: videat vacuū celebri/
tatis: dicat agonitheta: cur vacat stadium? cur silent certamina? cur sollēnia feriantur? Respōdebit qui agonu ꝓest: oportet specta
tores requiescere. Qui em labonis est fruct⁹ nisi requies post laborē? Similiter ⁊ orbis terrarū aliqñ soluendus est: vt sit requies fati
gatis. Athlete sumus: in quodā stadio de
certamus spirituali. Deniq̄ bon⁹ athleta di/
ceba: Facti sumus spectaculū hui⁹ mūdi. 1.Cor.4.
Et alibi: Sic curro: nō vt in incertū: sic cen/ 1.Cor.9.
tor nō vt aerem cędens: sed castigo corpus meū. Et alibi: Superiora obliuiscēs: ⁊ quę Phil.3.
sunt priora apteno: ad destinatum sequor brauiū. Athletę ergo sumus: legitime certā
dū est. Multa certamina sunt: ⁊ qui hodie victus est cras se reparet. Ante brauiū ꝓten
ditur ad coronam. Postea nūquid athleta ocio vacat: cum semel dederit certamini no
men suū? Exercet quotidie: vngitur quoti/
die: Ipse cibus ei agonistic⁹ dat: disciplina exigitur: castimonia custodit. Et tu dedisti nomen tuū ad agonem christi: subscripsisti ad cōpetitiones coronę: meditare: exercere: vngę oleo lętitię: vnguēto exinanito. Lib⁹
tuus cibus sobrietatis sit: nihil habeat intē perantię: nihil luxurię. Potus tu⁹ parcior: ne quid ebrietatis obrepat: custodi corpori castimoniam vt possis esse habilis ad coro/
nā. Nec existimatio tua offendat spectato/
ris affectū: nec te fautores tui negligentēvi deant: ⁊ deserant spectantes archāgeli ⁊ po
testates: ⁊ dñationes: ⁊ illa angelorū decez milia ⁊ decem miliū. Sub tantis erubesce
re considera qđ decorosum sit. Ingressus stadiū: puluere rigorem animę tuę exuta: la certos excute. Progressus in scāma: necesse est vt excipias puluerez: subeas ęstui solis flagrantiā. Grauis ęstus: sed dulcis victo/
ria. Molesta caligo pulueris: ꝑ speciosa to/
lerantia. Nemo stadiū puluerulentus ingre/
ditur: sed puluerulentū reddūt certamina.

Ubi colligitur puluis: ibi palma ꝓponit. Nemo iterū nitidus coronat: pulucrulentū decet victoria. Veni ergo dñe iesu: exeat corona tua: admitte victores in requiē: victos ad cōpūctionē. Etsi disp̄dider' o: dē terrar': plura sūt inuisibilia opera tua q̄ quę vidum°. Qui angustiotus est animi: illa non cernit: dolet q̄ disperdao o: dē terrarū. Sed q̄ nouit spectare quę inuisibilia sunt: gaudet vt veniao: ꝛ omnes liberes. Gaudent athletę
Matth. 6. qui possunt dicere: Veniat regnū tuum: fiat
Ro. 8. voluntas tua sicut in cęlo ꝛ in terra. Gaudebit creatura mundi: vt a vanitate mūdi istius liberet: quę nunc cōgemiscit ꝛ parturit: q: vanitati etiā illa creatura subiecta est: do nec multiplicet adoptio filiorum: et totius corporis redemptio compleatur. In bono ergo disperdet o: dē terrarū. Erit etenim cęlū
2. Cor. 5. nouum: ꝛ nox non erit amplius. Deniq; reuelabit inquit faciem eius vt reuelata facie spectemus gloriā christi.

Qua ratione corpus nostrū ieiuniis castigandū sit: confessionēsq; indecore fugiende: ne succumbentes in stadio: erroꝛes venia: multis fautoribus nigroꝛe affergamus. Et de ablutione aq̄e baptismatis: q̄ q; festinandū sit ad gratiā: Ca. XXII

HAbuerimus ergo in stadio cōstituti quātis aut delectationi aut doloꝛi cedere°: q̄ nunc fautoꝛes nobis sunt:
Luc. 15. ne ꝑ nobis incipiant erubescere. Sicut etenim erit gaudiū in cęlo sup vno peccatoꝛe pęnitentiā agente: ita erit męstitia sup vno peccatore: si exeos venię cursū sui° vitę cōsecerit. Castigem° ergo corpus nostrū ieiuniis: fugiam° indecoras confessiones. Caueam° ne nobis dicat: Ululate a vino. Ne veniat moyses ꝛ leuitas aduocet: ꝛ quicūq; parat° ad dominū armatā dexteraꝫ gerat: separet se ab his qui manducando ꝛ bibendo grauia cōtrahere peccata. Et hodie moyses venit cū lex recensetur. Moyses vocat cuꝫ lex ꝓcipit. Apostol° docet vt separem° nos ab omni fratre inquiete agēte: Percutiam° cū gladio spiritali qui est verbum dei. Nō fratris: non ꝓpinqui accipiamus pſonam: sed omnē immundū a christi secernam° altaribus: vt emūdet ꝛ corrigat lapsus suos: quo ad sacramēta christi redire mereat. Si quis aūt nō ē baptizat°: securior: puertat: ꝛ remissionē accipiat petrū: siqdē baptism° velut ignis ꝺdā peccata cōsumit: q: christus in igne ꝛ spū baptizat. Deniq; hūc typū legis in regnoꝝ libris iuenies: vbi helias sup altare ligna imposuit: ꝛ dixit vt mitterent sup de hydrię aquā: ꝛ dixit: Iterate tertio: ꝛ itera- 3. Reg. 18.
uerūt tertio: ꝛ cū maneret aqua: ꝑcatus est helias: ꝛ ignis descendit de cęlo. Tu es homo sup altare qui abluerio aqua: cuius extritur culpa vt vita renouet. Lignū etenim ꝛ stipulam cōsumit ignis. Noli timere ignē per
Ps. 33. quē illuminaris. Ideo tibi dicit: Accedite ad deū ꝛ illuminamini. Suscipite iugū christi: nolite timere q: iugum est: festinate q: leue est. Nō cōterit colla: sed honestat. Quid dubitatis? Quid ꝓcrastinatis? Nō alligat ceruicē vinculis: sed mentē gratia copulat: nō necessitate cōstringit: sed voluntatē boni operis dirigit. Quid negat adhuc esse tē pus? Omne tēpus opportunū ad indulgentiam. Si aurū tibi offeram: non mihi dicis: cras veniao: sed iam exigis. Nemo differt nullus excusat. Redēptio alę ꝓmittit: ꝛ nemo festinat. Johānes in pęnitētiā baptizabat: ꝛ olim iudęa cōueniebat. Christ° baptizat i spū: christus gratiā dispēsat: ꝛ cū fastidio ꝓcuit. Typū baptismatī demōstrauit helias: ꝛ cęlū aperuit qō fuit clausum trib° annis ꝛ sex mensib°. Quāto maiora munera veritatis sunt? Aperuit itaq; cęlum non pluuia descendēs: sed ascendēs gratia. Nemo enī nisi ꝑ aquā ꝛ spiritū ascendit in regnū cęloꝝ. Clauserat cęlū bold° pfidia: ꝑ aperuit fideo. Patebat et ante hoc cęlū bold°. Deniq; enoch rapt° ad cęlū est. Iterū clausū ē: ꝑ aperuit helias q̄ rapt° ē curru igneo. Et vos potestis ascēdere si sacramēti gratiā cōsequamini. Quousq; ad delectationes? Quousq; ad cōfessiones? Instar iudicij dico: dum differo gratiā moꝛo appropinq̄t. Quis dicat: nūc mihi non vacat: occupat° sum? Nō mihi demonstres lumen: nolo taꝫ cito me redimas. Nō mihi adhuc opus est regnū cęleste. Nōne hoc dicit q̄ excusat se a baptismate? Ad ꝑtā gratiā vocatis O hō: purgat' ꝛ nō exureris: sanaris ꝛ nō doleꝭ: reformaris sed nō dissolueris: ictū mortis nō excipis ꝛ resurgis: Et adhuc dissimulas: ad huc expectas vt vivas sęculo: postea te reuersuꝫ deo. An ignoras q̄ eam ꝓpterea displicuerit sacrificiū: quoniā nō primitiua obtulit: sed primitiuis ipse pfanctus est: de sequētibus mun° deo rēptauit offerre? Abel

autē primitiaꝝ suarum oblatione pciatus meruit insigni pietatis laudari oraculo:

Quę bona sobrietas: q̄leo gula sęua reatus
Ebrietasq; ferant: cōtinet ille liber.
Abstinet beliuo: viuusq; adit astra: iouneo
Esurit: t meruit tingere in amne deū.
Jeiunio moyses legē capit. Jdola adorat
Ebria gens: epulo diues ad ima ruit.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Helia t Jeiunio explicit.

Capitulorū libri de Tobia sancti ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Q̄ humiliter ac patiēter vir iste iustus: misericors et hospitalis fuerit captiuitatis erumnā: quā ob virtutes quib⁹ p̄ditus fuerat subijt: cōem magis iniuriam q̄ suam dolens. Q̄q; nullū būanitatis officium illo sit p̄stantius qō defuncti corporibus cōfertur. La. I.

De cōmendatione sancti viri: qui dū ęcitatē incidit nō ingemuerit nec cōquestus fuerit. Et q̄ diligēter cauebat ne quid furtiuum domū suā intraret. Q̄ etiā pecuniā quā p̄mo suo cōmendauerat in tāta indigentia nō poposcerit. Q̄ p̄terea in hoc q̄ pecuniā cōmendauit t nō fęnerauit: iusti seruauerit officiū. Et de duplici fęnore cū detestatione execrabilis ac mali fęnoris t cōmendatione boni. La. II.

De detestatione duricię et auaricię fęneratorū. La. III.

Qua ratione fęneratores iudę t diabolo cōparent. Et quid significet nolbus credito: debitoris: fęnoris t sortis. La. IIII.

Quomō pecunia fęneratoꝝ nūq; quiescat. Quō etiā imprudēter recipiētes sub vsurio mutuo: statim multos acquirant amicos: cum quib⁹ opipere t splendide cōiuuent: qui tū exhausta pecunia soli fęneratori diuacrādi relinquant. Et de illorum sera pęnitentia. La. V.

De nequitia fęneratorū: qui aliena dāna arbitrantur sua lucra: t quō sibi fingant tectoriolū suę iniusticię. La. VI.

De increpatione adolescentū: qui sub vsuris pecuniā mutuo recipiūt: t de vulnere remediū quęrunt. Et q̄ tristis bis sit facies creditoris occursantis. Et de inducijs

per eos postulatis: parum tamen p̄futuris. La. VII.

Q̄ p̄ paterno debito nonnūq; liberi in auctionē deducant: t publice sub hasta vendant. Et quō obligatus fęneratori vendituus dicatur. La. VIII.

Q̄ fęnerator peccati nostri diabolus sit. Et de cōparatione ipsius ad vsurarium. Et q̄ idem sit exactor qui se creditorem appellat. La. IX.

Q̄ a fęneratorib⁹ defunctorū cadauera ali quādo teneant p̄ pignore: t eis tumulus denegef. Et q̄ nihil interest inter funus t fęnus: inter mortē t sortē. La. X.

De vsura ab aleatoribus extorta. Et de inuiolabili lege aleę: cui subiciunt etiā fęrocissimi homines. La. XI.

De odibili fęneratorū exactione. Et de vario vocabulo ab eis sub honestatis specie excogitatis. Et q̄ fęneratoris pecunia sit ethymia: et imitetur naturam serpentum. La. XII.

Vnde dicat vsura. Et quemadmodū simul nascatur t enutriatur: t iam nata parturiat: semperq; inexplebilis atq; insatiabilis sit. La. XIII.

De vsura diuina lege p̄hibita. Et q̄ fm Catonem fęnerare sit hominē occidere. Q̄q; omne quod p̄ter sortē accipitur sit vsura quocūq; vocabulo appellet. La. XIIII.

Quomodo intelligat illud deuteronomij: Ab alienigena vsurā exiges: nō autem a fratre. Et de maledictione vsurarij scōm ezechielē. La. XV.

Quibus domin⁹ in euangelio doceat fęnerandū. Et q̄ fęneratores a deo peccatores appellent. Et quis possit esse bonus fęnerator: t quęrere bonas vsuras. La. XVI.

An liceat mutuum danti recipere pignora. La. XVII.

Quid fęnerandū: t quibus fm legis statuta: t q̄ etiā iustus t pauper hoc facere valeant. La. XVIII.

Quomō patres nostri gēntibus fęnerarint. Et quomodo hodie sacerdotes fęnerare debeant. La. XIX.

Qō sit illō pign⁹ qō lex reddi iubet ante solis occasū. Et de triplici pignore. La. XX.

De reprehensione debitorū mutuū recipientium: t postmodum cōmodantib⁹ ingratorum in reddītione facienda. Et de obligatione molę et lapidis supermolaris p̄hi-

bita. La. XXI.
Quē ḡneratorē imitari debeam. La. XXII
An ḡneratores excuset: q etiā supiores nostri id fecerint: t q antiquū sit vsurarū exercitium. Et quomodo Tobias neq pignus: neq fideiussorē recepit. Quo pacto etiā quis pro alieno debito fideiubere debeat. La. XXIII.
De aliis virtutib⁹ Tobię. Et quō mercēnario merces sit soluēda. La. XXIIII.
Finis.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Tobia: In quo cōpendiario sermone sancti illi⁹ ꝓphete merita et opera: que scriptūra more historico latius digessit: strictī cōprehendendo recensет: virtutūq eius genera velut quodā breuiario colligit. Et ḡneratorum vitia acri atq multiplici reprehensione detestat: ꝓficiter incipit.

Quam humiliter ac patiēter vir iste iustus: misericors t hospitalis tulerit captiuitatis erumnā: quam ob virtutes quibus ꝑditus fuerat subuit: cōmune magis iniuria q ꝓpriā dolens. Mōq nullū humanitatis officiū illo sit ꝓstantius qđ defunctis corporib⁹ cōfert: La. i.

Ecto prophetico libro: q ſscribit tobias: cuius plene vob virtutes sancti ꝓphetę scriptura insinuauerit: tamē cōpendiario mihi sermone de eius meritis recensendis et operibus apud vos vtendū arbitror: vt ea que scriptura historico more digessit latius: nos strictius cōprehēdamus: virtutes eius genera velut quodā breuiario colligentes. Fuit vir iustus: misericors: hospitalis: t ob virtutes quib⁹ ꝑditus fuerat: subit erumnā captiuitatis quā ferebat humiliter atq patienter: cōmunē magis iniurā q priuatā dolens. Nec sibi virtutū suffragia nihil ꝓfuisse deplorans: sed magis eā cōtumeliam minorē peccatorū suorum pretio illatā arbitratus: meruit edictū: ne quez ex filijs captiuitatis mortuū sepulrū daret. At ille interdicto nō reuocabat magis q incitabat: ne deseret officiū pietatis mortis metu videret. Erat muscōiq preciuz mortis pena. Talis flagitij deprehensus reus: vir tandē p amicū potuit direpto patrimonio ḡgenus et equi restitui suis. Iterū in his versabat officijs: si qđ alimenti foret: peregrinū cū quo cibū sumeret quęrens. Itaq cū a sepulturę sessus reuerteretur munere: appositis sibi edendis subsidijs: misso filio quęrebat cōsortem cōuiuij. Dū cōuiua accersit: nūciatis insepulti corporis reliquijs: deserebat nec putabat piuz vt ipse cibū sumeret: cū in publico corp⁹ iaceret exanime. Hoc illi quotidianū opus: et magnū quidē. Nam si viuētes operire nudos ꝓpriū: quātomagis debemus operire defuncto⁹ corpora? Si viantes ad lōginqua deducere solemus: quātomagis in illā ęternam domū ꝓfectos vndeiam nō reuertentur? Ego inquit iob sup omnē infirmum flebam. Quis infirmior defuncto: de q dicit scriptura alibi: Sup mortuum plora? Ecclesiastes autē ait: Cor sapientiuz in domo luctꝰ: cor autē stultorum in domo ꝓpriū. Nihil hoc officio ꝓstantius ei cōferre qui tibi iam nō possit reddere: vindicare a volatilibus: vindicare a bestijs cōsortē nature. Ferę hāc humanitatē defunctis corporibus detulisse ꝓdunt: boles denegabunt?

Iob. 30.
Eccl. 22.
Eccl. 7.

De cōmendatione sancti viri: qui diuīa cęcitatē incidit nō ingemuerit nec cōquestus fuerit. Et q diligenter cauebat ne quid furtiuū domū suam intraret. Quod etiā pecunia quaz ꝓprio suo cōmendauerat in tanta indigētia nō poposcerit. Mō ꝓterea in hoc q pecuniā cōmendauit t non fenerauit: iusti seruauerit officiū. Et de duplici fenore cū detestatione execrabilis ac mali fenoris t cōmendatione boni: La. ii.

Tam sancto sessus officio ꝓphete dū requiesceret in cubiculo suo: cadēti de passerū nido albugine: cęcitatē incidit: nec cōquestus ingemuit: nec dixit: ibę merces laboriū meorum. Fraudari magis se voluit obsequioz cū ociosuz munere: nec cęcitatē pēnā sed impedimētū putabat. Et cum victū mercede leuaret cōiugis: ne quid furtiuū domū suam intraret cauebat: vt boedum ꝓ mercede acceperat. At ille pl⁹ honestati q pietati cōsuleno cui sua deerant:

alimoniā cōmendauerat ꝓximo suo: quam toto vitę suę in tanta indigentia nō popo/ sat. Tuę vbi se sessum vidit ⁊ depositū sene ectute: insinuauit filio: nō tam cupiens commendatū reposcere: ꝙ sollicitus ne frauda/ret hęredē. Ꝙ igit cōmendauit pecuniā: et nō fęneravit: iusti seruauit officiū. Malum est cū fęnus quo quęrunt vsurę: sed non illud fęnus malū: de quo scriptū est: Fęnera
Lcā.19. ꝓximo tuo in tēpore necessitatis illi⁹. Vnde
Ps.36. dauid ait: Iust⁹ miserek ⁊ cōmodat. Aliud illud fęnus iure execrabile: dare in vsurā pecuniā qō let ꝓhibet. Sed tobias hoc refugiebat qui monebat filiū ne ꝓceptū dñi pręteriret: vt ex substātia sua elemosynam faceret: nō pecuniā fęneraret: nō auerteret facē suam ab vllo paupere. Hęc qui monet: condēnat vsuras fęnoris: ex quo multi quęstus fecerunt: ⁊ multis cōmendare pecunias negocio fuit. Et quidē eas ꝓhibuerunt sancti. Quo grauius malū fęnus est: eo laudabilior qui illud refugit. Da pecuniā si habes: ꝓsit alij quę tibi ociosa est. Da quasi nō recepturus: vt de lucro cedat si reddita fuerit. Qui non reddit pecuniam reddet gratiā: si fraudatus pecunia: acquires iusticiā. Iust⁹ est cū qui miserek ⁊ cōmodat. Si amittitur pecunia: cōparak misericordiā. Scriptū est enim:
Lcā.19. Qui facit misericordiā: fęnerat ꝓximo.

De detestatione duricie ⁊ auaricie fęneratorū. Ca. iii.

Multi dispendij metu non fęnerant: nō dū fraudē verenk. Et hoc est qō pe/tentib⁹ cōsueuerunt referre. Homo
Deu.7. vnicuiq; dicit: Perde pecuniā ꝓpter fratrē ⁊ amicū: ⁊ nō abscondas illā in pditionem. Pone thesaurū tuū in ꝓceptis altissimi: ⁊ ꝓderit tibi magis ꝙ aurū. Sed obsurduerūt aures hominuꝫ ad tam salutaria ꝓcepta: et maxime diuites ęre suę pecunię: auras clausas habent. Dum pecuniā numerāt: respōsa nō audiunt. Simul vt aliquis necessitate cōstrictus: aut ꝓ suo ꝙ redēptione sollicitus quos captiuos vendidit: rogare cęperit: statim diues vultū auertit: naturam nō recognoscit: humilitatē supplicis non miserak: necessitatē nō subleuat: fragilitatē cōmunem nō cōsiderat: stat inflexibilis: resupinus: nō ꝓcib⁹ inclinak: nō lachrymis mouetur: nō eiulatib⁹ frangit: iurans qō nō habeat: imo ⁊ ipse fęneratorē requirat: vt necessitatibus subueniat suis. Quid addis duricię ⁊ auaricię tuę sacramentū? Nō absolueris ꝓiurio: sed ligaris. At vbi vsurarū mentio facta fuerit aut pignoris: nunc dilecto supcilio fęnerator arridit: ⁊ quę ań sibi cognitū denegabat: eundē tanq; paternā amicitiā recordatus oculo suscipit: hereditarię pignus charitatis appellat: flere ꝓhibet. Quęremus inquit domi si quid nobis pecunię est: frangā ꝓpter te argentū paternū qō fabrefacti est: plurimū damni erit ꝙ vsurę cōpręhēsabūt precia emblematorū: sed ꝓ amico dispendium nō reformidabo cū reddideris reficiaꝫ. Ītēq; anteq; det recipere festinat: et qui insūma subuenire se dicit: vsuras exigit. Kalendis inquit vsuras dabis: fęnus interim si nō habueris vnde restituas non requiro. Ita vt semel det frequēter exagitat: ⁊ semp sibi debere efficit. Hac arte tractat virum. Itaq; eum chirographis ligat: et astringit vocis suę nexibus. Numerak pecunia: addicitur libertas: absoluit miser minore debito: maiore ligatur. Talia sūt vestra diuites beneficia. Minus datis ⁊ plus exigit⁹. Talis humanitas vt spolietis etiā dum subuenitis. Fecūdus vobis etiā paup est ad quęstuꝫ. Vsurari⁹ est egenuo: cogentib⁹ vobis habet qō reddat: qō impendat non habet. Misericordes plane viri quē alij absoluit: vobis abdicatis. Vsuras soluit qui victui indiget. An quicquā grauius? Ille medicamentū quęrit: vos offertis venenū. Panez imploraꝫ: gladiū porrigitis. Libertatē obsecrat: seruitutē irrogatis. Absolutionē precatur: insoluis laquei nodū stringitis.

Qua ratione fęneratores iudę ⁊ diabolo cōparentur. Et quid significetur nominib⁹ creditoris: debitoris: fęnoris ⁊ sortis: Ca. iiii.

Hanc ꝓcipue iniusticiā deplorat sanctus dauid dicens: Vidi iniquitatem ⁊ cōtradictionē in ciuitate: ⁊ nō
Ps.54. defecit de plateis eius vsura ⁊ dolus. Itaq; cū pditionē iudę subiecerit: hoc ꝓmisit: siue ꝙ vltra sacrilegij iniuriam coniuratis dñicę necis: fęnoris crimen acciderit: siue ꝙ tantum sacrilegiū satis abundęq; vsura fęnoris vltum iret. Vsurarios fęneratores qui dederunt pecuniā vt interficerent auctorē salutis: mali ⁊ isti qui dant vt interficiant innocentes. Et iste quoq; qui pecuniā acceperit vt pditor: iudas: laqueo se ipse suspendit. Ipsius iudā hoc maledicto putauit esse dānandū:

vt scrutaret̃ ſgnerato: eius substantiã: quia qđ ꝓscripto tyrannoꝝ aut latronũ manus operari solet: hoc sola ſgneratoris nequitia cõsueuit inferre. Doctiores autẽ ipsi ſgneratoꝝ putant diabolũ cõparandũ: qui rei animę: ꝛ ꝑcipiẽtis mẽtis patrimoniũ ſgnerat quodam vsurarię iniquitatis: sic sumptu capit: sic auro illicit: sic reatu inuoluit: sic caput ꝓ thesauro reposcit. Quid vobis iniquꝰ qui nec sic captiũ solutione estis ꝑtenti? Quid vobis iniquius qui pecuniã datis: ꝛ vitam obligatis: ꝛ patrimoniuꝫ accipitis: aurum argentũq; ꝓ pignore: ꝛ adhuc illum debitorem dicitis qui vobis plus reddidit ꝙ accepit? Eios creditores assentio: qui amplius debetis. Eos inquã dicitis creditores: qui nõ homini sed pignori credidistis. Bene ſgnus apellatur qđ datis: ita vile ac ſgnũ est. Sortem dicitis qđ debetur. Eteñ velut vna ferali misera sors voluitur: perituri debitoris luenda supplicio. Stant pallentes rei ad sortis euentũ. Non sic trepidãt de quorum dãnatione sors ducitur: non sic defecti ac suspensi pauitant: de quoꝝ captiuitate expectatur sortis euentus. Illic eñ vnius captiuitas: hic plurimoꝝ addicitur. Et forsitalle ideo sors: quia in cuctu sunt patrimonia quę sub hac arte volauũt. Magnum et memorabile beneficiuꝫ dei. Hoc specialiter ore ꝓphetico ꝓdicatur qđ in patres ꝓtulit:

Ps. 71. quia ex vsuris ꝛ iniquitate liberauit eos. Et ꝓprie ait: ex vsuris liberauit eos: quia vsurę inferunt seruitutẽ. Quasi diceret: Ex seruitutis vinculo ereptos reddidit libertati. Graue vocabulũ debitoꝝ. Debita: peccata dicuntur. Debitores quoq; criminosi apellãtur. Sic eñ isti sicut ꝛ illi de capite decernunt. Culpę tamẽ habent nomen suum: vt factoꝝ diuersitatẽ. Debita ꝙis diuersę quãtitatis: vnum habent nomen: vnum onus: vnum periculũ. Nescit ergo quid possit infelix qui pecuniaꝫ perit mutuã: quid accipiat ignorat.

Quomodo pecunia ſgneratoꝝ nunq; quiescat. Quomo etiam imprudenter recipientes sub vsuris mutuo statim multos acquirant amicos: cũ quibus opipere ꝛ splẽdide cõuiuent: qui tamen exhausta pecunia soli ſgneratori dilacerandi relinquũtur. Et de illorum sera pcnitentia: Ca. V.

NOn nouit pecunia ſgneratoris vno diutius loco stare: solita trãsire per plurimos: vno teneri sacculo: versari ac numerari expetit: vsum requirit vt acquirat vsuram. Fluctus est quidam maris: nõ fructus. Pecunia nunquã quiescit. Labitur velut scopulo illisa: ita gremiũ debitoris ꝑcutit: ꝛ cõtinuo relabitur eo vnde ꝑcussit. Cũ murmure venit: cũ gemitu reuertit. Frequẽter tamẽ placidum stat ventis mare: semꝫ ſgnoris vnda iactat. Mergit naufragos: exuit nudos: vestitos exuit: insepultos relinquit. Nummũ ergo petis: ꝛ naufragium suscipis. Hinc charybdis circũstrepit: hinc syreꝫ quę voluptatis specie ꝛ canore dulcedinis suauitate: in vada deductos cęca: repetendę domus (vt ferunt fabulę) spe ꝛ cupiditate fraudabant. Statim vendi

Sap. 2. tores vnguẽti ꝛ diuersarũ specierum irruũt velut quidã canes: sagaci prędę vagantes odore ꝑstricti: venatores: aucupes: caupones quoq; miscentes mero aquã: qui nobilitatem vetusti generis ꝛ patrię et natalem diem viri circũsonent: circũstantes repente parasiti: quę ante solebãt spernere: salutãt: deducunt: ad lęticiã ꝓuocant: ad sumptum incitant dicentes: Venite ꝛ fruamur bonis quę sunt ꝛ vtamur creatura tanquã in iuuẽtute celeriter: vino pretioso ꝛ vnguẽtis nos impleamus: ꝛ non ꝑterat nos flos tẽporis. Coronemus nos rosis anteqũ marcescant: nullum pratũ sit qđ non ptranseat luxuria nostra: vbiq; relinquam⁹ signa lętię: quia hęc est pars et hęc est sors nra. Et vere sors omnis illorũ facta est: Tu autẽ remanes ex eis bonoꝝ. Non tales sortes tibi scriptura mõstrauit. Nõ inter tales sortes dauid memorat dormiendũ dicens: Si dormiatis in-

Ps. 67. ter medias sortes. Nam si in medio illaruꝫ dormisses sortiũ: id est: veteris ꝛ noui testamenti: nõ te pecunię cupiditas in voraginẽ teterrimi ſgnoris demersisset: gratia spiritalis fidei tibi dedisset argentũ: ꝛ in speciẽ auri diuinę sapiẽtię institutione formasset. Et eñ si nos vnũ testimoniuꝫ diuinę scripturę posuimus: ꝛ luxuriosum illud cõuiuiũ declinauimus: vtiq; potuit ꝛ iste saluari si oraculis celestibus inhęsisset. Reuertamur tamẽ ad cõuiuium: nõ vt eius degustemus epulas: sed cauendas alijs demõstremus. Ornatur mensa peregrinis ꝛ exquisitis cib⁹: adhibentur nitẽtes ministri: magno empti

precio: sumptu pascendi maiori: bibit in noctem: dies cōtinuo claudit: ebrietati deficit. Surgit ille vino plenus: vacuus opuz: dormit in lucem: vigilās somnū putat. Eterū vt in somnis sibi videt dives ex paupere: sic etiam egenus ex diuite. Dum defluit interim pecunia: vsura supfluit: tempus minuit: egnus augetur: thesaurus exinanitur: foos accumulat: paulatim cōuiuz se subtrahunt: sponsores cōueniunt: mane ęnerator pulsat ad ianuas: quęritur dies solutionis: transisse pscriptos: iniurijs vigilantē adoritur: in somnis dormientē excitat. Non noctes quietę: nō dies suauis est: nō sol iocundus est. Detrahunt paulatim deauratę ac sericę vestes: et veniunt de medio minores. Ponit cū lachrymis ornamenta cū vir tam tristis: empta carius. Pueri cōstituunt mēse ministri: et male assueti emptorē auertūt. Offertur pecunia creditori: vir inquit hęc soluit vsuraz. Caput debes. Reddit exhausto patrimonio: capitis reus: et minuto accipit ęgore: accipit inducias tristiores belli cio quasi post biduū pęliaturus. In bello essi incerta victoria: hic certa inopia. Illic se clypeo tegit: hic nudus occurrit. Illic lorica pectus includit: hic totus carcer includitur. Illic manꝰ telis onerat: armat sagittis: hic ęre vacuas offert vinculis alligādas. Ducitur plerūq; vterq; captiuus. Ille habet quē accuset aduersum belli euentū: hic pęter se quē accuset nō habet. Nihil est intolerabilius hac miseria: quę excusari nō potest. Accerbat cōscientia pondus iniurię. Tunc secum reputat: tunc scripturas recordat: tunc di-
Prouer. 5. cit: Bone mihi scriptum est: Bibe aquā de tuis vasis: et de tuorum puteorū fontibus? Quid mihi cū puteo ęneratoꝛ? vbi et aqua inclusitur? Suauiora erant olera cū securitate: ꝙ alienę epulę pastę cuz sollicitudine. Non oportuit aliena quęrere: deinde incideram debita: de meis oportuit fontibꝰ remediū quęrere. Erant domi vasa minutiora. Melius erat ministeriū deesse ꝙ cibuz: melius vestem vęnalē ꝓponere ꝙ libertatē adiucere. Quid ꝓfuit ꝙ publicare paupertatem meam verecundatus sum? Ecce aliuo publicauit. Ego nolui nutritores vēdere: ecce aliuo adiudicat. Sera hęc consideratio: Tunc decuit succurrere cum vulnera prima serperent. Melius fuerat in principio tenuare sumptum: et necessitatē debiti rei familiaris angustijs alleuare: ꝙ vt ad horam ditaꝰ alienis: postea eruereris et ex ꝓprijs.

De nequitia ęneratorū: qui aliena damna arbitrantur sua lucra: et quomodo sibi fingant tectoriolum sue iniusticie: Ca. VI.

Audiamus debitorem: q̄ impudentius se gesserit. Sed tamē nihil nequius ęneratoribus qui lucra sua aliena damna arbitrantur: et dispendio suo deputant quicquid ab alijs possidetur. Bucupantur heredes nouos: adolescētulos diuites exploiant ꝓ suos: adiungunt se simulantes paternā et auitam amicitiaz: voluut domesticas eorum cognoscere necessitates. Si quā causam inuenerint: accusant verecundiam: pudorē arguunt: q̄ non ante desperatū atq; ꝓsumptuz. Sin vero nullos laqueos alicuiꝰ necessitudinis offenderint: interunt tabulas: auū nobile pędiū esseq; nale: amplam domū: accumulant ꝓuectus fructuū: annuos redditus exaggerāt: hortātur vt coemant. Similiter faciūt preciosas vestes: et monilia nobilia ꝓdicantes. Regāti se habere pecuniā: ingerunt suā dicētes: Utere vt tuam de fructibus emptę possessionis: precii multiplicabis: debitū reddes. Pręcendūt alienos fundos adolescenti: vt eum suis expolient: tendunt retia: Simul vt indagine cuncta spacia fuerit ingressus: cogunt eū in retia cautionū: laqueos vsurarum: paternū sepulchruz: pręstituit dies solutioni: dissimulatur cōuentio: quando pōt solutio sustineri: vbi satis securum reddiderint repente ingruunt et instāt vehemētius: causanti incumbūt dicentes: Tu possideos tua pędia: nos nostrā pecuniam nō habemus. Aurū dedimus: lignū tenemus. Tibi fructuū emoluenta ꝓcedunt: nobis nihil accrescit pecunię. Ociosa causatio est saltez renouet chirographo.

De increpatione adolescentum: qui sub vsuris pecuniā mutuo recipiunt: et de vulnere remediuz querunt. Et q̄ tristis his sit facies creditoris occurrentis. Et de iuciis per eos postulatis: parum tamē ꝓ futuris: Ca. VII.

Iacz dum primū adolescens: nihil putat de vestibus suis aut possessionibus esse vendendū: ad hęc facē da poscit dilationē. Usurę applicant ad sor

tē: accumulanť cenſurę. Jam ſuſpirare incipit: tam malū ſuuz agnoſcere. Die ac nocte vſurā cogitat: quicqđ occurrerit fęneratorē putat: qđ crepuerit: vocē ſibi videť fęneratoris audire. Si habes cur non ſoluis: ſi nō habes cur malū malo adiūgis: t de vulnere remediū quęris? Cur quotidie obſidionē pateri: fęneratorū expugnationē times? Vetus ſentētia eſt fęneratoris et debitoris ſibi occurrētiū: Proſpectū amboꝝ facit domus. Alter quaſi p̄daz reḡit: alter quaſi era p̄donē declinat. Ille quaſi leo quęrit quē deuoret: iſte quaſi anſer aut fulica mauult ſe vel in ſ̄rupta deijcere: vel in ꝓfunda demergere: q̄ ihū būani corporis accipitrē ſuſtinere. Quid quotidie fugis? Etſi nō occurrat fęnerator: occurrit tibi inopia tanq̄ bonus curſor. Ambos q̄ videt dēs: fęneratorē t debitorē. Occurrētes ſibi ſpectat ambos: teſtis alteri⁹ iniquitatis: alteri⁹ iniurię. Illius auaricię cōdemnat: huiꝰ ſtulticię. Ille greſſus debitoris ſingulos numerat: auciupať deſectus: iſte cōtinuo poſt colūnas caput obūbrat. Nullā eñ habet debitor auctoritatē. Ambob⁹ in digitis vſuraꝝ repetiť ſępius calculatio. Par cura: ſed diſpar affectus. Alter lętať incremēto ſęnoris: alter cumulo deuotionis affligiť. Ille queſtus numerat: hic erūnas. Quid fugis hoiem quez poteras t nō timere? Quid fugis: aut quo uſq̄ fugies? Si quis pulſauerit nocte: fęneratorem putas ſub lecto. Ilico ſi quē ſubito intrare ſenſeri: tu foras exilis. Canis latrat: t cor tuū palpitat. Sudor effundiť: anbelitus quatiť: quęris q̄d mentiaris vt fęneratorē differas: t cū dilationez impetraueris gaudeo. Iuncē tuo ſimulat ſe fęneratoꝛ grauari: ſed libēter impūt quaſi venatoꝛ qui ferā cinxerit. Securus eſt p̄de: tu oſculatis caput: amplecteris genua: t quaſi ceruꝰ ſagitta toricata ictus paululū ꝓcedens: tandez victꝰ veneno ꝓcūbis: aut quaſi piſcis q̄ fuſcina fuerit infixus: quocūq̄ fugerit: vulnꝰ vehit. Et vere piſcis ille in eſca mortē deuorat: illū hamū gluriť dū cibū quęrit. Sed tamen hamū nō vidit quē tegit ꝓpda: tu hamum cernis t gluris? Hamus tuꝰ fęnus eſt creditoris: hamū vocas: ſed vermis te ſemp obrodit. Ipſe ē eſca quę decipit. Itaq̄ t tibi fęnoris nec cibus vſui eſt: t hamus vulneri. An ignoras q: ſemel illaqueaꝰ nodo: ſe magis ſi fugiat ipſe cōſtringit: t intra retia poſitus fugiendo magis deſiciat ſup ſe retia. In platęis fugis: cū intra parietes tutus eſſe non poſſis. Inuenier te cū voluerit fęnerator. Deniq̄ vbi tēpus impleueris: ſicut lupus nocte irruit: dormire non ſinit: ex lecto ad publicū trahit: aut tabulis venditionis cogit ſubſcribere. Et furoris pudoris diſpendiū ſubſcribis ilico. Vēditurus autum ſepulchrū: paternū ſane vt ꝑtereať aliquid verecūde emitur: iciuniū ſolum iactatur: q̄ infecūda vendiderit: diſpendijs onerauerit debitorez: t ſuperioris tēporis aſcribūtur diſpendijs damna ꝑſentis. Mox et laudata vendunť t inferunť: iam nō inſtrumenta ſed vincula. Tamē adhuc quęrendi fideiuſſores: tribuunť inducię: non vt p̄ędam libertatis inueniat: ſed vt conſortē ſeruitutis adiungat qui ſe ſocier erūroſo. At quid iuuare poteſt alienę calamitatis acceſſio? Jam t amici fugiunt: cōiuię non recognoſcūt. Ipſe quoq̄ conſpect⁹ omniū refugit: t vt pugil ictus varios cōcertantiū: ita iſte honeſtorum vitat occurſus: t ſolicitus vbi in aliquem offenderit: vigilanti exit obtutu: redit paratus ad vincula: redit mortē optans: cogitans eam ſibi vt moreret inferre: redit miſere ſe cōdemnans q̄ alienā pecuniam nō refugerit: t fęneratoris ſe ęri ocurrerit. O quātos miſeros aliena fecerunt bona. Quid inquā tibi vt bibas aquā gyon? Quid inquā tibi vt biberes calicē fęneratoris? Mulu inquit mutuari ad tēpus: et neceſſitatib⁹ cōſuluerūt ſuis: t pecuniā reddiderunt. Et quāti ſe ꝓpter fęnus ſtrangulauerunt? Illos ꝓſideras: bos nō enumeras. Reminiſceris euaſiſſe aliquos: non reminiſceri optaſſe. Rūmos redditos imputas: laqueos appetitos non cōputas? Quos deformitate tam dedecoroſe cōuentionis pleriq̄ verecūdiores ad cōtumeliā: fragiliores ad iniuriam: expertio interitu ꝓtulerūt: opprobriū vitę amplius q̄ mortis ſuplicū p̄timeſcentes.

¶ Quod ꝓ paterno debito nonū q̄ liberi in auctione deducantur: t publice ſub haſta vendanť. Et quo modo obligatus fęneratori venditus dicatur: Ca. viii.

QVid ego miſerabile ſpectaculū: liberos ꝓ paterno debito in auctionez deduci: t teneri calamitatē hęredes: qui nō eſſent participes ſucceſſionis. Et hoc

tã ĩmane flagitiũ: non erubescere creditorẽ: Instat: viget: adijcit. Adea inquit nutriti pecunia ꝓ alimonia seruitutẽ recognoscãt: ꝓ sumptu illicitationẽ subeant. Agitek basta de precijs singulorũ. Non imerito basta agitat vbi caput quẽrit: nõ imento ad auctionẽ ꝑuenitur: vbi sors poscitur. Hẽc est ſneratoris humanitas: hec debitoris stultitia: vt filijs quidꝫ nõ reliquit pecuniã: libertatem auferat: ꝓ testimonio chirographus dimittat: ꝓ emolumẽto hereditatis: iniquitatẽ obligationis. Quid sibi vult paterni in liberos scriptura maledicti: vbi nulla est impijs offensa peccati? An põt durius aliqõ esse maledictũ: grauiusq; seruitũ? Et illa ſpe post mortẽ habet defunctus cõpendia: qõ nõ spectat miserias filiorũ. Vendit plerũq; t pater liberos auctoritate generationis: sed nõ voce pietatis: ad auctionẽ furibundo vultu trahit dicens: Soluite filij gule mee sumptũ: soluite paterne mense precium. Vomite qõ nõ deuoraſtis: reddite qõ nõ accepiſtis. Hoc meliores q vso ꝑcio redimitis patrẽ: vestra seruitute paternã eminſ libertatẽ. Esto vt aliquis qui subuenire possit accedat: qs tantã expleat charybdim: qs rationes ſneratoris agnoscat: quis auariciam satiet? Quẽ non iste precia exaggeret: cum viderit redemptores? Nõ ens suo magis lucro q̃ alieno detrimento pascit. Vera ꝓfecto: vera est vtpote dei diuina sententia: qui cũ iratus esset, ꝓpter impietatẽ iudẽ
Isa.50. orum: q̃ post deos alienos abierint: Cui inquit vendidi vos ſneratori? Vendit enim qui obligatus ſneratori fuerit: vendit nõ vno precio: sed quotidiano: vendit nõ cum diffinitiõe: sed cũ accessione diuturna. Noua vsurarũ auctio: p menses singulos noua sub quotidiana licitatione venditio. Qui plus obtulerit trahit: semp venalis adijcit: nunq; quasi venditus estimat. Magna igitur vis cẽlestis sentẽtiẽ. Nõ satis iudicauit dño dicere: Cui vendidi vos: sed addidit: ſneratori. Offensus nihil potuit grauꝰ inuenire quo iudicaret in ꝑfidos. Derelictos expostulat: cur ita fugerint salutis auctorem: quasi ſneratori alicui dño vendidisset digna pena dominũ relinquẽtes. Habent serui qõ amplius q̃ carceris penas et vincula reformident: habent liberi qõ paueant, p libertatis incuria. Simul illud aduerte q̃. ſneratio ſuancationis materia iudicata sit: q̃ is facile recedat a domino qui ſneratori se potuerit obligare. Fœnus ens radix mendacij: causa ꝑfidiẽ est. Ego inquit vos non vendidi: t peccatis vestris venditi estis. Ergo qui se ſneratori obligat: ipse se vendit: t qõ peius est vendit se nõ ẽre ꝑ culpa.

¶ Quod fœnerator peccati nostri diabolus sit. Et de cõparatione ipsi⁹ ad vsurariũ. Et q̃ idẽ sit exactor qui se creditorẽ appellat: Ca. ix.

Quis iste peccati ẽ ſnerator: nisi diabolus: a quo ewa mutuata peccatũ obnoxię successionis: vsuris defœneratur omne genus humanũ? Deniq; quasi malus ſnerator chirographũ tenuit: quod postea dũs suo cruore deleuit. Et ens quod mortis erat scriptum apicib⁹: debuit morte dissolui. Fœnerator ergo diabolus. Deniq; ostendebat saluatori diuitias suas dicens: Hẽc omnia tibi dabo si ꝓcidens adoraueris Matt.5.4.
me. At vero dominꝰ ẽris saluator alienus: nihil ipe debebat: qui poterat dicere: Ecce venit Joh.14.
nit huius mundi princeps: t in me suum nihil inuenit. Nihil debebat: sed soluebat ꝓ omnibus: sicut ipse testatur dicẽs: Quę nõ Ps.68.
rapui tunc exoluebã. Quid distat malicia huius principis mundi? Fœnerator pecunię caput obligat: manus tenet: sorte ducit. O nomen triste de dulci. Dominꝰ ouem centesimã liberauit. Illa centesima salutis: hẽc mortis est: t terra bona centuplũ fructũ reddit. Vę bis qui dicunt q̃ amarũ est dulce: t Isa.5.
qõ dulce amarum. Quid amarius vsura? quid dulcius gratia? Nõne hoc ipso sermone quo centesimã appellant: reuocare deberent in memoria redemptorẽ: qui venit centesimã ouem saluare nõ perdere? Quis grauior exactor est? Et hoc triste nomẽ. Deniq; dominꝰ ait: Populus meus exactores vestri circumscribunt vos. Et in euãgelio habes: Dum vadis cũ aduersario tuo ad ma- Luc.12.
gistratum: da operã liberari ab illo ne forte ꝓducat te ad iudicem: t iudex tradat te exactori: t exactor mittat te in carcerẽ. Quis iste sit exactor agnosce: qui etiã nouissimus quadrantẽ exigit: t idẽ se creditorẽ vocat: atq; in hoc etiam nomine fraudem facit: vt qui veneni pocula melle illinit: vt sũ grato odore mors lateat: atq; illita calici ora: vim fraudis abscondat. Creditur: ſcribitur quasi fidelis: t quasi incredulus ad quem fidelis oppignorat.

¶ De fenerato2ibus defuncto2 cadauera aliquādo teneant̄ ꝓpig nore: ⁊ eis tumulus deneget. Et q̄ nihil interest inter funus ⁊ fenus: inter morte ⁊ sorte: La. x.

Quotiens vidi a fenerato2ib⁹ teneri defunctos ꝓ pignore: et negari tumulū duz fenus exposcāt. Quibus ego acquiescēs libēter: vt suū cōstringerent debitorez: vt electo eo fideiussor euaderet. Hę sunt fenerato2is leges. Diti itaq̄ tenete reum vestrū: ⁊ ne vobis possit clabi domū ducite: claudite in cubili vestro carnifici bus duriores: qui quē vos tenet̄ carcer nō suscipit: extractor absoluit. Peccatorum reos post mortē carcer emittit: vos claudatis. Legū fenerit⁹ defunct⁹ absoluit: vobis tenetur: certe hic sortē suam iam memorat̄ implesse. Nō inuideo tamē: pignus vestrū reseruate. Nihil interest inter funus et fenus: nihil inter mortē distat ⁊ sortem. Personat funebrē vlulatū fenoris vsura: nunc vero capite minut⁹ est quē cōuenitis: vehemētioib⁹ tūneribus alligate: ne vincula vestra nō sentiat: durus ⁊ rigidus est debitor: ⁊ qui non iaz nouerit erubescere. Vnū sane est q̄d nō timere possetis: q̄ poscere nō nouit alimenta. Iussi igitur lauari corpus: et ad feneratoris domū exequiarū ordinē duci: sed etiā inde plausoꝝ mugitu talia pſonabant. Ibi quoq̄ funus esse crederes: ibi mortuos plāgi putares. Nec fallebat sentētia: nisi q̄ plures cōstabat illic esse morituros: victus religionis cōsuetudine fenerator. Nā alibi suscepi pignora: etiaz illa ducunt̄: rogat vt ad tumuli locū etiā reliquię deferātur: tunc tāuz vidi humanos feneratores grauari me: tamē ego eoꝝ humanitatē memorabā ꝓficere: ne postea se q̄rerent fraudatos esse: do nec feretro colla subiecti: ipsi defunctum ad sepulchra deducerent: grauiori mœrore deflentes pecunię suę funus.

¶ De vsura ab aleatoz ib⁹ extorta. Et de inuiolabili lege alee: cui subiiciuntur etiam ferocissimi homines: La. xi.

Aliud nō minoris acerbitat̄ accipite. Obseruant isti aleatorū cōuentícula: ⁊ pdentis eruminā cōmoditatē suā iudicant: spondēt ꝓ singulis: varios primo sors ludit euentus: ad diuersos sępe transferr̄ victoria: stipendiaq̄ eius vicissim atq̄ erumna mutant̄. Oēs vincuntur ⁊ vincunt: fenerator solus acquirit. Penes alios manet nomē q̄ vicerint: penes feneratorez solū fructus est: nō annu⁹ sed momētarius. Illi soli faciunt lucꝝ in omniū detrimento: illis solis est vsurę victoria. Videas reliqs subito egentes: repente diuites: deinde nudos: singulis iactibus statū mutātes. Versatur enim eoꝝ vita vt tessera. Voluit̄ census in tabula: sit ludus de periculo: ⁊ de ludo periculū: quot ꝓpositiones: tot ꝓscriptiones. Clamor plaudentiū: fletus despoliatoriū: gemitus deplorantiū. Sed ⁊ hos creditor vt tyrānus damnās: vnūquēq̄ sorte capitali: agitat hastaſ: feralē instituit de singulorū exuuiis auctionē. Alios ꝓscriptioni adiicit: alios seruituti: nō tanti occisi sub tyrannis sunt. Vtę igit̄ hanc aleā: rectius dixerim q̄ pecunię: sub momēto ferture: q̄s valeat in eternū: rebuetas iudicat: ⁊ nullus appellat. Habet ⁊ alea suas leges: quas foris iura nō soluant. Notat (si credi pōt infamia) qui putauerit remitendū: ⁊ infamiū sententia grauiū: quā censura iudicialis inurit opprobrium: q̄s qui apud iudicez damnant̄: apud illos gloriosi sunt: qui apud illos dānantur: apud iudicē criminosi sunt. Nobile cōstituit moyses senioꝝ iudiciū: bi tamē de leuioribus iudicabāt: verūz graue: hoc est: de potioꝝ negocijs moysi iudiciū reseruare cōsueuerant. Hic dicat̄ alionū conciliū iudicauit: ⁊ plus eoꝝ timeat̄ potentia q̄s dęmonum. Inter has feras viuis fenerator atq̄ versatus. Has bestias cibū eripis: bis tetrior estimaris: bis crudelior plus timeris. Ferūt bonoꝝ populos omnib⁹ bellum inferre nationibus: feneratoribus tamen esse subiectos. Et cū sine legibus viuāt: aleę solius legibus obedire: in procinctu ludere: tesseras simul ⁊ arma portare: ⁊ plures suis q̄s hostilibus ictibus interire. In victoria sua captiuos fieri: ⁊ spolia suorum ꝓpria: quę pati ab hoste nō nouerint. Ideo nunq̄ belli studia deponere: q̄ victus aleę ludo: cum totius pręde munus amiserint: ludendi subsidia requirunt bellandi periculo. Frequēter autē tanto ardore rapti: vt cum ea quę sola magna estimant vict⁹ arma tradiderint: ad vnū aleę tactum vitā suam potestati vel victori vel feneratoris addicāt. Denięq̄ constitit q̄ quidam eorum ⁊ imperatori romano cognitus in fide: precium seruitutis quā sibi tali

sorte supatus intulerat: supplicijs imperatę mortis exoluerit. Prędmit ergo ſgnerator etiam colla bunoꝝ ⁊ eos viget in ferrū: ꝑmit barbaros suę terrore ſeuicię.

¶ De odibili ſgneratoꝝ exactione Et de varijs vocabulis ab eis ſub honestatis ſpecie excogitatis. Et q̄ ſgneratoris pecunia ſit ethymia: ⁊ unitet natura serpentū: Ca. xii.

Quid est tetrius eo qui hodie ſgnerat: et cras exigit? Et odibilis inſ̄ homo hmōi. Oblatio quidez blanda: sed imanis exactio. Verū ipsa oblatōis humanitas facit: ⁊ exactionis ſeuitiā ꝑtulit pecunia: hypotechas exigit: ⁊ i suis apothecis recondit. Una pecunia a ſgneratoribus dak: ⁊ ꝙ multa a debitoribꝰ exigunk. Quāta tibi fecerūt vocabula? Fūmus dak: ⁊ ſgnus apellak. Soco dick: caput vocak. Ꝙ alienū scribit: multoꝝ hoc capitū imane ꝓdigiū: numerosam exactionem effiat. Syngraphā nūcupat: chirographū nomiat: hypotheceas flagitat: pignus vsurpat. Fiduciaꝝ vocat: obligationē asserit. Vsuras ꝑdicat: cētesimas laudat. Ethymia quidē est ſgneratoris pecunia: quę tāta mala parturit. Ethymia tñ ſecunda ꝑgnis: viscera trahēs: partu suo rūpik: ⁊ morte materna docet sololē nō esse degenerē in matrē. Illam morsibus suis scindūt: illic vbi nascik venenum primū ꝓbak: Pecunia aūt ſgneratoris omnia mala sua cōcipit: parit: nutrit: atq; ipsa magis in sobole sua crescit: tristi ꝓle numerosior. Nō minus flexuosa ꝙ serpēs: atq; in orbem se totā colligens vt caput seruet. Reliquos flagellat corpore: illud solū ꝓducit ad vulnera spiritꝰ ingētibus: quos cōprehēdere nit ligat: solo capite interficit: saluo capite etiam ſi reliqua pars eius dilapidata fuerit reuiuiscit. Diuersa quoq; serpentibꝰ sūt cōueniendi ⁊ parturiēdi tēpora: pecunia ſgnoris a die initę ꝙentionis crescētibus serpit vsuris: quę ꝑturire nō nouit: q: doloꝛes magis ipsa in alios trāsfundit. Ibi doloꝛes vt parturiētis. Uñ etiā ὠδῖνες ſ̄ greci apellauerūt sup̄: eo q̄ doloꝛes partꝰ aię debitoꝛes exatare videank. Veniūt kalēdę: parit sors centesimā. Veniunt mēses singuli: generātur vsurę. Malozq; parentū: mala ꝓles: hęc est generatio viperarū. Creuit cētesima: pertitur nec solink: aplicak ad sortem. Fit maledictū ꝓphēticū: dolus in dolo: vsura ipsa

bi seminis: ſctura deteriot. Itaq; nō iam cētesima icipit esse sed sūma: hoc est: nō ſgnoris centesima: sed ſgnꝰ cētesimę.

Unde dicak vsura. Et quēadmodū simul nascak ⁊ enutriak: ⁊ ia nata parturiat: semp̄q; ierplebilis atq; insatiabilis sit: Ca. xiii.

Vsuram quoq; ab vsu arbitroꝛ dictam: q̄ vt vestes vsu: ita vsuris patrimonia scindank lugubre. Cętera ꝓma littera sonat: parturit vox doloꝛis est. Quid ibi pōt esse boni qō a doloꝛe inciꝑit? Et ab obligatione leporeꝛ ferūt generare: simul ⁊ educare: ⁊ cōtinuo parturire. Ita ꝙ anagliꝑharijs vsurarū generak ⁊ supgenerak: vsura enutrik ac nascik: ⁊ nata iam parturit. Radices ꝙ arboꝝ primo plantank vt prendāt: cū prenderint tunc virescere incipiunt: postea pullulare. At vero pecunia ſgnoris vtr plantata iam pullulat. Semina tēpoꝛe erūpunt: alalia tēpoꝛe partūt. Tempus esse pariendi: et tēpus moriendi: tēpus plantādi: ⁊ tēpus euellendi qō plantarū ē: tēpus occidendi ⁊ tēpus sanandi. Et infra: Tēpus acquirēdi ⁊ tēpus reddendi: tēpus custodiendi ⁊ tēpus expellendi: vt eccleſiastes ait. Pecunia ſgnoris hodie seminatur: cras fructificat: semp̄ parit et nunq̄ interit: semp̄ plantak: vir euellitur. Vult semp̄ ſgnerator acquirere: nunq̄ ꝑdere: nunq̄ cultodire: pecuniā suam semp̄ explere. Vūquā sanare: semp̄ occidere. Et q: bonus ad omnia magister eccleſiasteo liber est: salomoni ipſi paulisper inhęreamus. Nō satiabik oculus inquit videndo: ⁊ nō satiabik auris auditu: nec ſgnerator explek accipiendo: nec affectꝰ eius quotidiano numerādi ęris satiabik auditu. Et itez̄: Omne qō fuit: ipsū ē qō erit. Crescit semp̄ pecunia: ociosum nescit auaricia vsuras ęreas. Omnes indt torrētes vadūt in mare: ⁊ mare nō adiplek. Mare istud ſgneratoꝛ est. Oim patrimonia tanquā fluuius absorbet: ⁊ ipse nescit expleri. Mari tñ pleriq; vtūtur ad questuz: ſgneratoꝛe nemo vtik nisi ad dispendiū. Illic multoꝝ cōmodū est: hic vniuersoꝝ naufragium. Multa sunt animātia quę cito generare incipiunt: sed cito etiā generare desistūt. Sors cito generat: ⁊ nunq̄ desinit: imo cū exordiū crescēdi acceperit: in infinitū extendit augmētū. Omne deinde qō crescit cum ad naturę suę formā atq; mensurā magnitudinēq; puene-

Ecclo. 3.

Ecclo. 1.

Ps. 47.

ri: vocat incremento: sed ſeneratorũ pecunia: tẽpore semp auget: ꝛ vltra formam materne ſortis ſe extẽdens modũ nõ continet. Plerꝙ etiã animantiũ eſt ceperint ea quę ex his orta ſunt generare: tanꝯ effetis viribus vſum generationis amittũt: Soro aũt ſenonis cũ fuerit creſcẽtibus ereꝙata centeſimis: ꝛ vetuſtatẽ ſui renouat: ꝛ partus ſolitos adiunctione multiplicat.

De vſura diuina lege prohibita. Et ꝙm Catone ſenerare ſit hominem occidere. Quodꝙ omne qđ preter ſortẽ accipit ſit vſura quocũꝙ vocabulo appellet: Ca. xiii.

In noua nec pfunctoriũ hoc malũ eſt: qđ veteris atꝙ diuine ſcripture legis inhibet. Popul⁹ qui deſpoliauerat ęgyptũ: qui pede tranſierat mare: monet a ſenoris pecunia cauere naufragia. Et cũ de alijs peccatis ſemel aut multũ iterata admonitione ꝓſcripſerit: de ſenore ſepi⁹ intimauit. Habes in exodo: Exo. 22. Si pecuniã ſeneraueris pupillo: orphano: paupi: apud te nõ ſuffocabis eum: nõ impones illi vſuras. Oſtendit quid ſit ſuffocare: id eſt: vſurã imponere. Strangulat enim: et qđ pei⁹ eſt aliam laqueat creditoris. Quo ſermone ꝛ ꝓdonio violentiã: ꝛ deformio nodũ mortis expreſſit. Qui ſi pignus acceperis veſtimentũ proximi tui: ante ſolis occaſum reſtitues. Illud eſt enim hoc optimum eius tũ: hoc veſtimentũ turpitudinis eius in quo dormiet. Qui ſi itaꝙ pclamauerit ad me exaudiã eũ. Audiſtis ſeneratores quid lex dicat: de qua dixit dñs: Non veni legẽ ſoluere ſed adimplere: Quã dño nõ ſoluit vos ſoluitis. Vſurã inquit petere ſuffocare eſt. Hoc quoꝙ forte ſero eſt dictũ a quibuſdã eorũ prudentibus. Quid eſt inqt ſenerare? Hominẽ inqt occidere. Sed vtiꝙ nõ cato prudẽs moyſeo qui legẽ accepit. Adulto ille poſteros. Si pign⁹ acceperis veſtimentũ, ꝓpinqui tui: aſi ſolis occaſum reſtitues illud: ne nudati appareat turpitudo. Hoc aũt equitis atꝙ nudatis ꝛ nõ reddit'. Videte ne ſol occidat ſup auaritiã veſtrã: ne ſol iuſticiꝙ vobis occidat: qz iuſticiã nõ tenetis: aut iniquitas ſup flagicia veſtra condat. Dies qđ perit inuito: noctẽ Job. 13. irruit ſicut tenebꝛe. Cui cuꝛ diabolus miſſet in coꝛ ei⁹: ſurrexit ad pditionẽ ꝛ facta ẽ noꝛ: ſol eſt iuſticiꝙ occiderat ei ꝛ recubuerat ſup eum. Qui in coꝛ eius intrauit ſecit illi tenebꝛas vt lucis nõ videret auctorẽ. Ibi miſer periit in illo cõuiuio quo alij ſaluant. Reddite igit veſtimentũ debitori: in quo dormiat ꝛ quiet⁹ ſit. Si noluerit is reddere: exaudiã inquit eũ qz miſericors ſum. Si vos nõ exaudieritis: ego exaudiã: ego miſerebor: ego nõ deſpiciã lopis precẽ. In deuteronomio qꝫ ſcriptũ eſt: Nõ exiges a fratre tuo vſurã pecunię: ꝛ vſurã eſcarũ: ꝛ vſurã omniũ rerũ quęcũꝙ ſeneraueris fratri tuo. Si alienigenę credideris: vſuram exiges ab eo: a fratre aũt tuo nõ exiges. Videꝫ quantũ pondus in verbis ſit. Noli inquit exigere vſurã a fratre tuo: hoc eſt: cũ quo habere debes oia cõmunia: ab eo tu vſurã exigis? Frater tu⁹ cõſortis nature: ꝛ cohęres gratię. Noli ab eo exigere ampli⁹ a quo durũ eſt repetere qđ dederis: niſi cũ habuerit vnde diſſoluat. Et qz plerꝙ refugiẽtes ꝓcepta legis: cũ dederint pecuniã negociatorib⁹: non in pecunia vſuras exigũt: ſed de mercibus eoꝝ tanꝯ vſurarũ emolumenta capiunt: ꝛ ideo audiant quid lex dicat: Necꝙ vſurã inquit eſcarũ accipies: necꝙ omniũ rerum quas ſeneraueris fratri tuo. Fraus eſt iſta ꝛ circũſcriptio legis eſt: nõ cuſtodia. Et putas te pie facere: qz a negociatore velut mutuũ ſuſcipis. Inde ip ſe fraudẽ facit in mercũ ꝓcio: vt tibi ſoluat vſurã. Fraudis illi⁹ tu auctor: tu pticeps: tibi ꝓficit quicqđ ille fraudauerit. Et eſca vſura eſt: ꝛ veſtis vſura eſt: ꝛ qđcũꝙ ſorte acciderit vſura eſt. Qđ velis ei nomẽ imponas vſura ẽ. Si licitũ eſt: cur vocabulũ refugis? cur velamẽ obtendis? Si illicitũ ẽ: cur increpitũ rẽquiris? Qđ pei⁹ eſt: ꝑ vinũ plurimoꝝ eſt: ꝛ maxie mundũ: quid⁹ hoc nole inſtruẽ cellaria. Si quis inſtaurandũ ꝓuinũ putat: ad negociatorẽ mittit: vt abſynthiaci cupellaꝫ ſibi gratis deferat: ad cauponẽ dirigit vt picenũ vinũ aut tyriacũ requirat: ad laniũ vt byſſam ſibi ꝓparet: ad aliũ vt poma ſibi ad ornet. Itaꝙ humanitates indicãt qꝫ alieno periculo cõſtant. Tu bibis: ꝛ ali⁹ deflet lachrymis? Tu epularis: ꝛ alios cibo tuo ſtrãgulas? Tu ſymphonia delectaris: ꝛ ali⁹ miſerabili deplorat vlulatu? Tu poma degustas: ꝛ ali⁹ ſpinã vorat? Mundꝫ colligũt de Matth. 7. ſpinis vuas: aut de tribulis ficus? Spina vſura eſt: ſpina centeſima eſt: tribulus eſt fœnus: male vrit. Quomõ poteꝫ fructũ habere de ſpinis? Si iſte fructus de ſpinis nõ naſcatur illic naſcẽ ꝛ eternus. De cruciatu dicturi:

de lachrymis lucrum quæris: de fame aliena pasceris: de exuuijs despoliatorũ hominum cudis argentũ: & iudicas te diuitẽ qui stipẽ poscis a paupere? Sed audi quid dicat saluator: Væ vobis diuitibus qui habetis cõsolationem vestram. Luc.6.

Quõ intelligat illud deuteronomij: Ab alienigena vsuram exiges: nõ aũt a fratre. Et de maledictione vsurarij ſm ezechielẽ: Ca. XV.

Deut.23. Si forte dicas: q̃ scriptũ est: Alienigenæ fœnerabis: & nõ ꝓsiderabis q̃d euangelium dicat q̃ est plenius. Sz hoc interim sequestremus: legis ipsius verba cõsidera. Fratri tuo inquit nõ fœnerabis ad vsurã: ꝙ ab alienigena exiges. Quis erat tunc alienigena: nisi amelech: nisi amorre*: nisi hostes? Ibi inquit vsurã exige: cui merito nocere desideras: cui iure inferuntur arma: huic legitime indicant vsuræ. Quẽ bello nõ potes facile vincere: de hac cito potes centesima vindicare te. Ab hoc vsurã exige quẽ nõ sit crimẽ occidere. Si mecũ ferro dimicat qui vsuram flagitat: sine gladio & de hoste victa: qui fuerit vsurarius & exactor inimici. Ergo vbi tuus belli: ibi etiã tuus vsuræ. Frater aũt tuus omnis fideiꝰ primũ: de- Ps.11. inde romani iuris est popul*. Narrabo nomen tuũ fratribꝰ meis: in medio ecclesiæ laudabo te. Deniq; in leuitico ꝓscripsit etiã lex vsurã a fratre nõ esse poscendã. Sic esi habes: Et viuet frater tuus tecũ: pecuniã tuã Leuit.25. nõ dabis illi in vsurã: & ampli* recipiendũ nõ dabis illi escas tuas. Generalis hæc sententia dei omne fortis excludit augmentũ. Vnde & dauid ait: et benedictũ ꝙmunauit: & dignũ habitatione cœlesti: qui pecuniã nõ dedit in vsurã. Si ergo qui nõ dedit benedictus: sine dubio maledictus qui ad vsurã dedit. Cur ergo maledictionẽ potius eligis q̃ benedictionẽ? Potestis benedicti esse si velitis: potestis iusti esse. Homo esi iustus ſm Ezech.18. ezechiel qui pignus debitori reddiderit: et pecuniã suam in vsuram nõ dederit: & supabundantiã nõ acceperit: & ab iniustitia auerterit manũ suam: Iust* est inquit iste: vita viuet dicit dñs. Qui aũt pignus nõ reddidit: & in simulacra apposuit oculos suos: iniquitatẽ fecit: cũ vsura dedit & supabundantiam accepit: hic vita nõ viuet. Omnes iniquitates istas fecit: morte morietur: sanguis eius sup ipsum manet. Vide quomõ fœneratorẽ cũ idolatria copulauit: quasi crimen exquaret. Elige ergo q̃d dulcius est: cur semper tristeo: cur semp amarissimi: cur semper solliciti? Procedat aliqñ a vobis misericordia: precedat veritas. Obligetur mendacium: fraus odio sit. Docuisti piurijs. Fœneratorij sacramentũ dicit: vbi parat piurijs. Parsimonie frequenti: cũ reddita fuerit pecunia: q̃d syngrapha nõ appareat: piurastis postea: q̃d nõ reperitis pecuniã. Nolite ergo semp miseri esse: semp auari: semp mœsti. Leones sunt & feritatem suã mutant. De mãducante inquit exiuit esca: & ꝺ forte & tristi exiuit dulce. Hęc Iudicũ.14. eius & tristi habet. Sic iuenim*. Thi de forte hoc intelligat: quia leo fortis est feritate: et qui fer* tristis. Et de vobis qui pecuniã deuorastis & auaritiã: exeat misericordia. Hęc est esi esca ęgenoꝝ. Et de tristi exeat dulce: vt dimittatis ei qui non habet vnde dissoluat. Quid trahitis peccata vt fune lõgo: & Esa.5. iugi loro vitulę? Qꝺ fit vtiq; cũ fœnus ꝑducitis. Tenetis paupere debitores: velut ibi sit aliqua gratia: vbi nulla spes cõmodi. Et hoc ſm auaritiã vestrã loquor.

Quibus dominꝰ in euãgelio doceat fœnerandũ. Et q̃ fœneratores a deo peccatores appellent. Et q̃s possit esse bonus fœnerator & querere bonas vsuras: Ca. XVI.

Cæterũ dñs in euãgelio talibꝰ magis exultauit fœnerandũ a quibus retributio nõ sperek. Sic esi ait: Etsi mu- Luc.6.
tuũ dederitis a quibꝰ speratis recipere: quę vobis est gratia? Nã peccatores peccatoribus fœnerant vt recipiant: verũtamẽ amate inimicos vestros: & benefacite eis: & mutuũ date nihil sperãtes: & erit merces vestra multa in cœlo: & eritis filij altissimi: quia ipse benignꝰ sup ingratos & malos. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Aduertit q̃ nomen fœneratoris a dño acceperit: qꝺ nomen etiã qui fœnori vestro fuerit obligatus. Peccatores inquit peccatoribꝰ fœnerantur vt recipiant. Vterq; peccator & fœnerator et debitor: vos aũt inquit amate inimicos vestros. Nõ discutiat q̃d mereant inimici: sed quid vos facere oporteat. Date mutuũ his a quibus non speratis vos qꝺ datũ fuerit recepturos. Nullum hic damnũ est: sed cõpendiũ. Minimũ datis: multũ recipitis. In terra datis & id vobis solacꝺ in cœlo. Fœnus amittitis: mercedẽ magnã habebitis.

ſeneratores esse desinitis: filij eritis altissi-
mi. Erit⁹ misericordes: qui vos patris eter-
ni phetis heredes. Sz seneratorū vos dele
ctat t vsurarū vocabulū. Id quoq; nō inui
deo. Docebo quō bonu seneratores esse pos
sitis: quō bonas quęratis vsuras. Dicit sa-
lomon: Seneratdño qui miserek pauperi: Pro.19.
fm datū aūt eius retribuet ei. Ecce bonū fe
nus de malo factū est. Ecce irreprehensibilis
seneratio: ecce vsura laudabilis. Nolite er-
go iam inuidentē a vestris cōmodis estima
re. Putatis q̄ hoiem subtrahā vobis debi
torē? Dīm puideo: christū surrogo: illū de-
monstro qui vos fraudare nō possit. Sene-
rate ergo dño pecuniā vestrā in manu pau-
peris. Ille astringit t tenet: ille scribit quic-
qd ꝑgenus accepit. Euangeliū est⁹ cautio ē.
Ille ꝓmittit ꝓ omnib⁹ indigētibus: ille di-
cit fidē: qd dubitatis dare? Si quis vobis
diues hui⁹ seculi offeratur: qui fide ꝓmittit
sua ꝓ aliquo debitore: statim numeratis pe
cuniaz: Paup est vobis dño celi t conditor
mundi hui⁹: t adhuc deliberatis quē ditio-
rē quęratis fideiussorē? Sed allegatis: ōre
paup factus est cū diues esset? Eligistis er-
go q̄ fides ei⁹ diues est: fides eius idonea
est: paup fact⁹ est cū ꝓ nob⁹ soluerit: t adhuc
pauperas ipsa non decipit. Nos enī diuites
fecit: quos pauper putabat. Dicit enī apo
stolus: Paup fact⁹ est cū diues esset vt illi⁹ 2.Cor.8.
inopia vos ditaremini. Bona inopia q̄ lar-
git diuitias. Nolite ḡ pauperatē timere vt fi-
tis diuites. Date ocolosam pecuniā: t recipi-
etis fructuosam gratiā: t pauperū subueni-
etis necessitatib⁹: t vobis custodię sollicitu
do minuet. Nō peribit qō paup acceperit:
t vobis qō dederitis inopi sine custode ser-
uabit. Et si incrementū vsurarū quęritis:
in lege benedictio: in euāgelio celestē ē mer-
ces. Quid suauⁱ⁹ benedictione? quid maⁱ⁹ est
celo? Si escarū desiderank vsurz: a quoq; ḡ-
sto est: sicut legim⁹: Jo enī qui miserek pau-
peris ipse pascit.

An liceat mutuū danti recipere pignora? Ca. XVII.

Redite ḡ pignora q̄ teneris: qsi fi-
deiussorē idoneū reperistio. Sz ob
murmurant adhuc dicēres: quia li-
cet tenere pignora. Et se lege defēdūt. Aūt
eis. Scriptū est in deuteronomio: Si fuerit Deut.24.
tibi debitū a ꝓximo tuo qōcūq; nō introi-
bis in domū ipsi⁹ pignorare pignus: sed fo
ris stabis: t homo apud quē est debitū tuū
ꝓferet tibi pignus foris. Si aūt homo ille
paup fuerit: nō dormies i pignore ipsi⁹: sed
redditione reddes ei pignus ipsi⁹ ad occa-
sum solis: t dormiet in vestimēto suo: t bñ
dicet tibi: t erit in te misericordia coram dño deo
tuo. Et alibi inquit scriptū est: Nō pigno- Eccl.2.
rabis molā neq; lapidē superiorē molę: qsi
hic pignorat. Et alibi: Nō accipies pignus Deut.24.
vestimēti viduę. Unde arguimēt ank q̄ spe-
cialia pignora sunt interdicta: nō omnia: id
est: paupis t viduę. Molā q̄z t lapidē supe-
riorē molę ꝓhibitū pignorari. Sed cū p eze
chielē ꝓphetā dicat dño: iustū esse qui pig- Ezech.18
nus reddidit: iustū qui tenuit: vnde nō spe
ciale aliqō: ꝑ generaliter omne pignus red-
der reddendū esse: cū dicat iob: Cōscriptio-
nē quā habui aduersus aliquē iuramēto cō
ceptā: imponēs coronā legebā. Et si nō scin
dens eā reddidi nihil accipiens a debitore.
Cū dño nihil ab his quib⁹ mutuum dederi
mus sperādū esse ḡcipiat qō recipere debea
mus: quō pigⁿ fm legē putāt retinēdū ēē?

Quid fenerandū: t quib⁹ fm legis statutā: t q̄ etiā iustus t paup hoc facere valeant. Ca. XVIII.

Ne parere erubescāt mō: t dicant
etiā se ad seneranduz incitari legis
oraculo: q̄ scriptū ē: Seneraris gē- Deut.15.
tibus multis: tu aūt nō mutuabis. Tēpus
eīm pleni⁹ t exꝑtius disputare: et docere qd
seneranduz: t quib⁹ legis statuta ꝓscribunt.
Pręcedit eīm seneris causa pignoris causā.
Mutuabis inq̄t patri: t nō soluet: iust⁹ aūt Ps.36.
miserek t tribuet. Audis debitor: qd debeas
declinare: audis creditor: qd debeas imita-
ri. Et infra: Juuenis fui t senui: t nō vidi iu
stū derelictū: nec semē eius ḡrens panē. To
ta die miserek t seneral. Uū huic iusto q̄ to
ta die seneral? Ergo diues iustus est: t quā-
to ditior vnusqsq; fuerit: tanto iustior. Qui
plus habet vū seneral ipse erit iustior. Sed
difficile diues intrat in regnū celoz. Quid Matth.19.
ḡ seneral dic mihi sancte dauid? Contra me
ꝓtuli testimoniū nisi mihi subueniss. Per⁹ Act.3.
dicebat: Argentū nō habeo: nunqd nō erat
iustus? Tu mihi ḡ expone quid seneret. Di-
xisti eīm: Beatus qui miserek t cōmodat: dis Ps.111.
ponet sermōes suos in iudicio. Juuenis qd
seneret iust⁹: q̄ dixit inopi attēdenti ad se et
ad iohānē: Argētū t aurū nō habeo. Nihil ḡ
dabis paupi aplō? Das tū: t pl⁹ das q̄ alij.

Das inopi qđ alij dare nō possunt. Das inopi quo egere nō possit. Das inopi qđ etiā diuites accipere cōcupiscūt. Das inopi qđ bi qui illud argentū t aurū habēt ferre nō nouerūt: qz auaricia eos impedit. Das inopi qđ cū diuitibus facias diuoriū. Incitasti animū meū: cōcupisco hoc donū tuuz. Dic cito rogo quid des? Noli me diu suspensuz redderc: cupio petere si cito solues: sed soluisti cito: nō distulisti inopē: nō desperasti pcem pauperis: nō diutius cū desperare feci sti: nō vacuus ad rēplū ascendisti dicēs: Ar
Act.3. gentū t aurum nō habeo. Nō illi soli pleni manibus ascendūt q̄ argentū t aur habēt: Ascendit t paup nō vacuus: ascendit t ille nō vacuus: qz aurū t argentū nō habet. Au
Act.3. diamus quid det iste paup. Sed qđ habeo inquit do tibi: In nomie iesu nazareni surge t ambula. O optanda pauptas: o ditior copia. Laudicabat cui diuites dabāt. Un⁹ paup dabat: t statim qui claudus erat san⁹ est factus. Habet iustus qđ fęno: et: habet t argētū qđ fęnorat: sermones suos fęnerat.
Ps.11. Hoc est iusti argentū: Eloquia casti dñi: eloquia casta: argentū igne examinatū: pbatum terrę: purgatū septuplū. Hoc fęnerat q̄ legē accepit: qui legē meditat: qui legē exercet. Hoc fęnerauit petr⁹: hoc fęnerauit paulus: quib⁹ dicit vt ad vtros nationū pgerēt. Petrus ad cornelij centurionē: cui dicitur:
Act.10. Surge vade nihil dubitās: qm ego misi illos: t surrexit t iuit. Et infra dixit: Nūquid aqua vetare possumus ne baptizenť hi qui spiritū sanctū acceperūt? Iussitq̄ eos baptizari: hoc est: fęnerabis gentib⁹ vt peccata dimittas: debita auferas: tu aūt nō mutua
Ps.36. beris. Mutuat enī pcōr: t nō soluet peccata sua: qz peccator est. Paulo dicit: Fęnerabis gentib⁹ qui missus est ad gentes. Johānes dicit: Fęnerabis gentib⁹. Jacobo t cęteris dicit: Fęnerabitis gentib⁹: quib⁹ dictū
Matth.28. est: Ite baptizate gentes. Dicit paulo: Si patrū custodieris mandata benedict⁹ eris: t fęnerabis gentib⁹ verbum. Denuq̄ nō de pecunia dicit significāt sequentia. Princeps eris gentibus multis: nibi autē nemo dñabitur.
Deut.28. Cōstituet te dñs deꝰ tuus in caput et nō in caudā: t eris tunc supra t nō subter si audieriť voczs dñi dei vestri. Et sequit: Si aūt nō audieritis: maledictus tu in ciuitate t maledictus in agro. Et infra: Maledicta pgenies ventris tui. Nō pecunia vtiq̄ benedictū facit: sed cognitio dei: ꝓdicatio verbi. Si gratiā dñi fęneremus: si indigētibus eloquia dñi cōferamus: si obseruemus mādata cęlestia. Et ꝯtra: maledictū nō facit: si desit pecunia quę fęnerek: sed si desit studium: si desit obseruatio cęlestium statutorū: maledictus eris.

Quomō patres nostri gentibus fęnerarint. Et quō hodie sacerdotes fęnerare debeant: Ca. xix.

Denięs mysteriū ecclesię euidēter exomit. Primū eñ q: i deuteronomio legis: Si audieris legē t custodieri: fęnerabis gentibus: qđ factū est a patribus nostris. Fęnerauit moyses gentib⁹ qui ꝓselitos acquisiuit: fęnerauit iesus naue: fęnerauit gedeon: fęnerauit samuel: dauid: salomon: helias: helisęus: etsi quis volebat verbum cognoscere pgebat ad eos. Regina au
3. Regl. stri veniebat audire sapientiaz salomonis. Ubi cępit ꝓfuo iudęo: nō custodire legē: cęperunt aduenę: hoc est: ex populo nationū: qui in dūm iesum crediderūt: interptationem scripturarū fęnerare illi vetusto populo. Fęnerauit timotheus patre gręco ortus: verbū iudęis cū sacerdotū recepisset. Fęnerauimus hodieq̄ sacerdotes in ecclesia vel būiudęis: qui de synagoga ad ecclesiā transierunt. Fęneramus t nouā t vetustā pecuniam. Etem quā habuerunt tam nō habent.
Ps.11. Oculos habent t nō vident: aureos habent t nō audiunt. Pecuniā habent t nō habēt: qz vsum eius ignorant: preciū eius nescīūt: figurā eius t formā nō cognouerūt. Nam si cognouissent: nunq̄ auctorē pecunię denegassent dicētes: Nolumus hunc regnare su
Luc.19. per nos. Qui quidē rediens accepto regno iussit vocari seruos suos quib⁹ dedit pecuniam: t eos qui fęnerassent pecuniā ꝓdituit: ei aūt qui pecuniaz tenuit ociosam dñi sui respondit: Sciebas q̄ ego homo auster⁹ sum: tollo qđ nō posui: meto qđ nō seminaui: t quare nō dedisti pecuniā meā ad mensam: t ego veniens vtiq̄ cū vsuris exegissez illā? Audisti quę pecunia boni fęneratoris sit: quę pecunia bonas acquirat vsuras: q̄ pecunia nō infamet fęneratorem: non opprimat debitorē. Quā pecuniā non erugo possit obducere: non tinea demoliri: quę pecunia nō de terreno sit sed de ęterno. Quę pecunia diuitez faciat accipientē: nec aliquid iminuat fęneranti. Hęc pecunia vsuraz ba-

ber: non centesimam eius qō dederis porti
onem: sed centuplum ferat fructum. Expā
de igitur sinum mentis: vt huius pecuniē
numerata tibi suscipias quātitatē. Inten
de cordis obtutu: vt agnoscas pecuniē hu
ius imaginem ⁊ inscriptionem. Serte hanc
pecuniaz excute: tabulam supra mensā ani
mę tuę: quę stabilio virtutibus sit quadra
tā cōstitue: conde in thesauro pectoris tui:
de quo doctus scriba depromit noua et ve
tera. Videos qualis hęc pecunia sit quēad
modum creditorem debitoremq; inuicē sibi
coniungat nomine. Qui iuebebar in fene
ratores: iam paucos debitoreż. Huius ergo
fęneratores pecuniē vos eē desidero: vt ad
vos qui mutuum sumant sponte festinent:
per quam non nūmum sed regnuż possitis
acquirere: per quā non maledicta quęratis
sed benedictionis gratiam. Hanc pecuniaz
fęnerat populus nationum: qui sciuit acce
pere fęneratum: qui sciuit cernere: qui sciuit
excutere. Recusasti indicta fęnoris spinta
lis: egere cępisti. De te ergo dei filio dictuż
Pū.36. est: Abutuabitur peccator ⁊ nō soluet. Tibi
dicitur: Aduena qui est in te ascendit super
te: tu autem descendes in imū. Nescit sum
mum qui chastuż ignorat. In inferno sem
per est: qui non ascēdit ad chaustum: In sū
mo autez populus: qui verbum recipit: hic
habet fidei patrimonium omne. De hoc di
Deuſ.28. cit lex: Ibic tibi fęnerabit: tu autez non fęne
rabis ei. Hic tibi erit caput: tu aūt eris cau
da: hoc est: ille erit primus: tu vltimus ⁊ ab
iectus. Auferam a iudęa caput et caudam:
initium ⁊ finem. Initium chaustum: qui ine
Ioh.8. rogatus quis eēt: respondit: Initiuż qō et
Ro.10. loquor vobis. Finem quoq; chaustum dicit:
Ipse ē enī finis legis ad iustitiam omni cre
denti. Ergo qui non credit ad iustitiaz: nec
initiū nec finem habet: sed ipse finis sui est.

Quod sit illud pignꝰ qō lex red
di iubet ante solis occasuż. Et ō tri
plici pignore: La. xx.

Cognouimus fęnus legitimū: cog
noscamus et pignus qō lex reddi iu
bet ante solis occasū. Qō sit istud:
2.Cor.1. audi dicentem apostoluż: Dedit deus pig
nus spiritū in cordibus nostris. Triplici
ter ⁊ pignus et cōmendatum et depositum
dicitur. Pignus dicunt quod p mutuo fre
susceptum est. Cōmēdatum autem ⁊ depo
situm quod custodiatur causa alicui⁹ com
missi. Unde ait apostoluſ: Scio cui credidi 2.Timoth.1.
⁊ certus sum: quia potens est cōmendatum
meū seruare in illum diem. Depositū quo
q; idem docuit qō esset dicēs: Bonum de
positum custodi per spiritū sanctum qui ha
bitauit in nobis. Petamus ergo vt custo
diat i nobis christus hoc pignus quod ipse
donauit: ⁊ depositum suuz cōmendatumq;
conseruet. Nihil enim accepit a nobis: sed
ipse nobis credit quod nostrū non erat. Et
ideo detrimēto honestatis afficitur: qui de
positum violarit alienum. Si cōmendatuz
hominis nulla debem⁹ fraude violare: q̄nto
magis diuinum ⁊ spiritale deposituz bona
fide seruare nos congruit: ne ⁊ existimatio
nē et grauia damna subeamus. Hoc igitur
pignus est qō lex prohibet pignorari ⁊ vio
lēter auferre. Sic enim habet scriptura: Si Deuſ.24.
debitum tibi fuerit a proximo quodcunq;
non introibis in domum ipsius pignorare
pignus: Et homo apud quem ē debitū tu
um: proferat tibi foras pignus. Si autē ho
mo ille pauper fuerit: nō dormies in pigno
re ipsius: sed redditione reddes ei pigꝰ ip
sius ad occasum solis: et dormiet i vestimē
to suo: et benedicet te: et erit in te misericor
dia. Dices itaq; mihi: Ecce lex auferri pigꝰ p
hibuit nō suscipi: pauperi autem iussit red
di: non omnibus. Ac de corporalibus qui
dem pignoribus sactus etiam esdras do
cuit nos: q iam fęneratores: adūsus patruż
vestrorum non possitis venire professionē.
Nam cum iuberentur qui fęnerauerāt ⁊ ac
ceperant aliena pignora vt restituerent ea:
dixerunt: Reddemus ⁊ ab ipsis nihil quęre Neemie.5.
mus. Boni patres qui statuerunt pignora
debitorum esse reddenda: boni etiam fęne
ratores qui responderunt q ⁊ pignora red
derent: ⁊ pecuniam non requirerēt quā de
disserent. Et sententia nos paterne censionis
bis astringit: et professio creditorē. Est au
tem ⁊ aliud pignus qō lex spiritalis prohi
bet auferri: etsi datū fuerit: reddi iubet an
te solis occasum. Qō homo debitū reddit:
et ipse protulit. Debitor est autem omnis q
audit verbum regni et non intelligit: venit
malus et rapit quasi seminatuz in corde ip
sius. Noli ergo introire in domum eius: vt
illud pignus accipias. Ne enim qui scāda
lizauerit vnum de pusillis istis. Si sua stul
titia amiserit pignus suuz: tu non habebis
delictū. Si autē pauper fuerit: redde pigꝰ

ante solis occasum. Pignus autez vestimẽ
tum est. Sibi diues videtur: ipse se decipit
si pignus tradiderit suum. Si autem pau
per qui nõ habeat diuitias spiritus: redde
illi vestimentum suum ante solis occasum.
Si de corporali ageretur pignore: vtiq; ma
gis per diem reddendum fuit ne turpitudo
nudi corporis diuino lumie proderetur: te
nebrę enim nudum non produnt. At si hoc
moueret q nõ haberet pauper quo dormi
ens tegi posset: vtiq; aut strągulũ aut ami
ctum diceret esse reddendum: Hũc autem
dicendo: vestimentum: tunicaz magis sig
nificat qua induimur atq; vestimur. Redde
ergo pauperi tunicam suam: vt dormiat in
ea noctu. Nõne tibi videtur illum pauperẽ
significare: qui cuz tunica vna iubetur per
gere: alteram non requirere: remissus a chri
sto ad euangelium prędicandum? Ipse est
enim paup spiritu qui dormire possit. Baz
satiato diuitijs: non est qui sinat eum dor
mire. Dormit enim pauper somnum resur
rectionis: quem diues dormire non potest:
quia a diuitijs et voluptatibus suffocatur.
Ps. 3. Dormit christi quietem dicentis: Ego dor
miui et quieui et surrexi. Hec est tunica illa
desuper texta: qua erat indutus christus:
quam scindere non potuerunt illi milites
quos agnoscis. Nullus enim eorum vesti
mentum christi scindit: sed diuidit sicut scri
Ps. 21. ptum est: Diuiserunt vestimenta mea sibi:
et super vestem meam miserunt sortem. Di
uiserunt sibi euangelistę vestimenta eius: t
super vestem eius: hoc est super prędicatio
nem euangelij: qua vestitur hodie domin⁹:
miserunt sortem. Illaz vtiq; sortem: quę ce
cidit super matthiam: vt apostolorum duo
decimus numero excluso nomine prodito
ris adiungeretur. Bene autem de euangeli
stis dictuz est: quia miserunt sortem. Sors
enim veluti diuino pẽdet examine. Et ideo
quia non in potestate propria sunt locuti:
neq; omnes eadem omnia: sed plęraq; dice
runt diuersa: quę alius non dixerat: sancti
spiritus gratiam velut sorti tollas: ea tribu
isse cognoscim⁹: quę loquerentur singuli de
operibus domini iesu: vt eius describẽda:
Ro. 13. pro eius nutu gesta diuiderent. Est et alia
tunica quam demonstrat apostolus dicẽs:
Induite dominuz iesum. Hęc ẽ tunica quę
inhonesta operit nostra: t in his abundan
tiorem honestatem circumdat i christo. In

duimus viscera misericordię i christo: inda
imus crucis gloriam: quę iudęis scandalũ: 1. Cor. 1
grecis stultitia videbatur. Illi erubescant:
qui eam erubescendam putant: nobis autẽ Gal. 6.
absit gloriari nisi in cruce domini iesu. Hęc
ignobilia nostra honorem abundantiorem
habent: quia per passionem domini regnũ
nobis paratur ęternum. Quo ẽm quis pl⁹
peccauerit: eo plus diligit. Consepeliamur
igitur domino iesu: vt participes resurrecti
onis eius esse mereamur. Expoliemus ve Col. 3.
terem hominem cuz actibus suis: induam⁹
nouum: in quo remissio peccatorũ ẽ. Bon⁹
ergo amictus atq; vestitus verbũ dei. Hoc
vestitu filij noe pudenda patris operuerũt:
accipientes super humeros vestimentum: t
retrorsum pergentes ne viderent virilia pa
tris: hoc est: corporea quę habent pudorem
quendam generationis humanę. Et ideo q
videre voluit: angustior[animi dignã mer
cedem recepit: vt seruus fieret. Omnis ẽm Joh. 8.
qui facit peccatum: seruus ẽ peccati. Unde
ille terrenus remãsit. Hoc paupi nemo tol
lat vestimentum: aut si tulerit: sol non occi
dat super dispoliatum. Cum autem restitu
at: ne peccatum pauperis ſgeneratoꝝ possit
asscribi: t non solum suo: ſ etiam alieno in
cipiat laborare peccato. Hoc pignus in hac
sęculi nocte reddatur: hoc vestimento i bis
mundi tenebris induatur. Hoc pignus ill⁹
dominicę sortis est: non illius cõtranę. Le
gimus enim duas sortes in leuitico: de qui
bus dictum est: Unaz domino facies: alte
ram transmissoꝝ. Transmissor sortem suaz
ad ſgeneratores transmisit. Serui domini in
sorte sunt christi. In hac sorte constitutus
aaron: contranę sortis excluſit enumnã: cuz
inter duas partes populi constitutus: mor
tem a defunctis: serpere in sortem sui corpo
ris non permisit. Obiectio huius sortis bo
num pignus est: verbi amictus. Hãc vobis
tunicaz nemo auferat debitoris: banc tuni
cam nulli opignoretis si vultis nunq; tur
pitudinem sustinere: vt dormiatis inter cle
ros sicut aaron: dormiatis inter duo testa
menta: vt dormiatis somnuz resurrectiõis:
t vos reparare possitis. Hoc est vestimẽtuz
quod etiam si opignorauerit: recipiendũ
in prouerbijs sanctus salomon prędicit di
cens: Auser vestimentuz tuum: prędixerit ẽm
iniuriosus. Sapientię vestimentum est: ex
illius vestimentis quę ex byſſo et purpura

sapientia sibi fecit: hoc est: indumentū fidei cōstat ex prędicatione cęlestium: ⁊ domini ęq sanguine passionis. Bysso: ętherea figurantur. Purpurę specie: mysterium sacri sāguinis declaratur: quo regnum cęleste confertur. Deniq; vestimentum sapientię significari suplora indicant. Premisit enī dicēs: Sapiens esto fili vt lętetur cor tuum. Et infra duos versus ait: Imprudentes autē superuenientes damnum patientur. Auser vestimentum tuum. Auser igitur ne damnū excipias imprudentię: ⁊ ne exutus te ꝓpio vestimento: nequissimus ille cōmunis ęgnerator agnoscens confusionem tui detegere conetur opprobrū: ⁊ persuadeat tibi vt te solus tegas: ⁊ nudum te esse cōspiciens: i dei verearis venire conspectum. Redde inquit primo in tempore: cōgrua verbum: ⁊ sedeliter age cum illo: et in tempore inuenies quod tibi necessarium sit. Non amat multis innocentia se defendere. Susanna vocis assertione non egnit. Verbum coangustauit ad dominum: ⁊ statim adipisci meruit castitatis proprię testimoniū. Plurima prędyteri loquebantur qui laborabant verbum fuco obducere veritatis: sed nunc filia iudę tacuit apud homines: locuta est deo. Erubescenda erat in plebe ipsa defensio mulierbus. Et dum pudor defenditur: impudētia prętendebatur. Coangustauit verbum dicens ad dominum: Tu scis quia falsa detulerunt de me. Et dominus spiritum danielis pueri castitatis excitauit vltorem. Coangusta verbum ergo vt redhibitio creditori: nō ligua respōdeat. Siue mystice: Coangusta verbum: hoc est cōsūma. Verbum enī cōsūmano et breuians faciet dominus super terram. Hoc est: et multis ratiocinijs abbreuiata tibi sūma conueniat. Deducito quod expensis diuersis est erogatum: vt salutem habeas qō superest: quomodo dominus ō multis dispensationibus indoctum ex multo illo ratiocinio peccatorū: cōsūmauit tandem atq; breuiauit: vt reliquię salus fierēt per electionem gratię: ⁊ seruarentur ad semē: per quos inter mortuos spem synagoge resuscitaret.

Daniel.13.

Esa.10. Ro.9.

De reprehensione debitorū mutuum recipientium: et postmodus cōmodantibus ingratorum in redditione faciēda. Et de obligatione molę ⁊ lapidis supmolaris, pbita: ca.xxi.

QUam desome est: vt ꝓ beneficio ei qui te adiuuit rependas molestiā: cum illum fraudaueris cui debeas: postea in tempore necessitatis tuę non inuenies creditorem. Ꝟ indignum vt cū victū tuum sustentare non queas: cum adhuc nihil debeas: putes q; et victum tuum possis ⁊ debitum sustinere. Ante cogita vnde dissoluas: ⁊ sic mutuum sume. Fructus inquit agrorum capio: Sed qui nō abundāt visu: quomodo abundabunt contracti ęgnoris incremento? Sed possessionem meam vendo: Et vnde fructus quib⁹ vtaris ad sumptum? Ęgnus nō pecunia sua soluitur: sed augetur. Numerādo coaceruatur ⁊ crescit. Deinde non cogitas humiliatem et verecūdiam postulantis donec accipias: oscularis manus ęgneratoris superbi: humilias vocē tuam: ne clarior sonitus vocis tuę aureo ei⁹ offendat: ne plureo te audiant deprecantē. Paupertas non habet crimē: nulla indigētię infamia est: sed debere verecundum est: non reddere verecundius. Postulabis dilationem cum cęperis cōuenire in tempore ꝟscriptę solutionis ꝓ pecunia: afferes tedia: causaberis de tempore: excusatiōes struēs. Et cum totum promiseris ne in vniuersum fraudare videaris: vix dimidium restitues: De amico inimicum facies: de bonore referes contumeliam: pro benedictione maledictum. Ꝟ hęc opinionem lędant considera: ꝙ a viro bono discrepent recognosce. Ergo dum liber es a vinculis: ipse te reuoca a iugo et onere seruitutis. Diues es: nō sumas mutuū: pauper: non sumas mutuū. Diues es: nullas pateris petendi necessitatē: pauper es: considera solucti difficultatē. Opulentia vsurio minuitur: pauptas vsuris nō eleuatur. Nunq; enī malum malo corrigit: nec vuln⁹ curatur vulnere: sed exasperatur vlcere. Hęc vide: nedū pecuniā perdis: molam tuam obliges: aut lapidem supermolarem. Mola est enī qua similago conficitur: qua molit similaginē vna mulier quę assumitur: ⁊ altera relinquit. Fortasse illa assumitur quę semper molit verbum dei vt habeat similaginē: ⁊ spiritalem facit farinam. Expurgate vetus fermentum: vt sitis noua conspersio. Custodit molam suam: interpretatur scripturas: seruat sibi lapidem supermolarem. Illa relinquitur quę ogignerat

1.Cor.5.

molam suū. Cum autem aliquid emoluerit
psunctorie: oppignorat lapidē q̄ē sup molā.
Ps.117. Quis iste sit lapis quero. Legi: Lapidem
quem reprobauerunt edificantes: hic factꝰ
est in caput anguli. Quare super molam?
Quia ipse est qui molentes iuuat. Jpe ē q̄
Joh.5. dicat: Scrutamini scripturas in quibus pu
tatis vos vitam ęternaz habere. Moli fęne
ratoꝛ hunc lapidem supermolarem oppigno
Luc.20. rare: ne cadas super illum. Offis enim qui
ceciderit super hunc lapidē quassabitur: su
per quem autem ceciderit cōminuet illum.
Nec viduę pignꝰ suscipias: graue: et frm lit
teram: vtrūq; instrumentū viuendi: egeno
auferas: aut viduę pignus detrahas: ꝑ gra
uius si animę q̄ verbi: vidua est verbuz te
neas vt ei stenilitatē viduitatis inducas.

Quem fęneratoꝛez imitari debe amus: Lą. xxii.

Luc.7. Hąq; vt sciatis q̄ hęc amanti affectu
suadeam: ostendam vobis quem fę
neratoꝛem debeatis imitari. Duo
inquit debitoꝛes erāt vni fęneratoꝛi: vnus
debebat denarios quingētos: alius quin
quaginta. Non habentibus illis vnde red
derent: donauit vtrisq;. Quis euz ergo plꝰ
diligit? Respondens symon phariseꝰ dixit:
Estimo: q̄ is cui plꝰ donauit. Et laudata ē
sntia eiꝰ dicente dño: Recte iudicasti. Recte
iudicauit phariseꝰ: qui male cogitauit: pu
tans q̄ ignoraret magis dominus peccata
mulieris: q̄ donaret. Sed laudatur eiꝰ sen
tentia: vt excusatio ei omnis adimat. Plꝰ
remissum est ecclesię quę congregata est ex
populo nationum: quoniaz plus debebat:
sed t ipsa plus soluit: non exigēti sed donā
ti. Dedit aquam pedibꝰ christi: qua sua pec
cata mundauit. Osculata est pedes: ferens
pacis insignia. Misit oleuz in pedes eius:
misericoꝛdiam t ipsa in pauperes conferen
do. Jsti sunt pedes christi: in his inocētius
ambulat christus. Et capillis capitē sui ter
sit. Christo em̄ humiliatur q̄libz habet hu
militatis affectum. Et ideo inquit: Dimissa
sunt eiꝰ peccata multa quoniā dilexit mul
tum. Aduerte q̄ domiꝰ t misericordiaz imper
tivt liberalis: t iudicium cum miseratione
dispensat. Ante donauit per gratiā: ꝑ qui
bus donaret sciebat. Non habet q̄ excuset
iudęus. Abiit quasi peccatoꝛi plꝰ donauit:
illi quasi ingrato minora cōcessit. Scuit ta
men q̄ t ille quasi ingratus nō possit solue

Ambrosij

re quod accepisset: t ecclesia memoꝛ gratię
eo plura soluerit: quo plura meruisset.

An fęneratoꝛes excusset: q̄ etiam sapiꝛes nostri id fecerint: et q̄ an tiquum sit vsurarum exercitiuz. Et quomodo Tobias nec̄ pignꝰ: ne/ q̄ fideiussoꝛem receperit. Quo pa cto etiā q̄s palieno debito fideiu bere debeat: Lą. xxiii.

Abetis ergo quem sequamini fęne
b ratoꝛem: si vultꝭ donari: si vultꝭ nō
esse quod reprehendatur a vobis.
Nos em̄ nō personę obtrectamus sed aua
ritię. Nec fallit dixisse aliquos: cum ante bi
duum tractatus noster eoꝝ compunxisset
affectum: quid tibi volunt episcopus aduer
sus fęneratoꝛes tractare: quasi nouū aliq̄d
admissum sit: quasi id non etiaz superioꝛes
fecerint: quasi non vetus sit fęnerare? Ecce
est: non ego abnuo: sed t culpa vetꝰ est. De
inde peccati ab adam: ex illo culpa ex quo
t eua: ex illo pręuaricatio ex quo t humana
conditio. Sed ideo christꝰ venit vt inuete
rata aboleret: noua ꝓderet: t quę inuetera
uerat culpa: renouaret gratia. Jdo se passi
oni obtulit: vt renouaret spiritu: et absol
ueret vniuersos. Diabolus euam decepit:
vt supplantaret virum: obligaret hęreditatē.
Quid fęneratoꝛes faciunt? Decipiunt defę
neratos: obligant fideiussoꝛes. Si non to
bias pignus quęsiuit: aut fideiussoꝛem po
posciit. Currendum est igitur vt fideiussoꝛē
requiras: vt eum tuis nominibꝰ astringas.
Ecce paratur alter inimicus. Nam cum nō
habueris vnde debitum soluas: ille ꝑ te te
nebitur. Jnueniris in eo circūuentoꝛ: t fallax
qui amicū deceperis. Ille nudabitur: ille ꝑ
te in vincula ducetur. Illū grauioꝛē exactoꝛ
rem creditoꝛe patieris: qui allegat: Stimu
la ciuem tuum quē spopondisti. Jta fiet vt
ipe quoq; esse incipias ingratus: t ꝓtereas
illud quod scriptū ē: Gratiā reprimissionis Eccl.29
ne obliuiscaris: dedit em̄ ꝓ te animaz bo
nam. Necesse est dicas: Quis em̄ te quęre
bat fidem dicere? Nam nisi tu fidē dixisses:
ego non accepissem pecuniā. Adulterā ac
cepi pecuniā: ꝑ auro admitto mihi dedit:
vtinam te non obtulisses. Fortasse creditoꝛ
te subrexit: vt tu illi. Ergo caue ne alie
no te obliges debito: ne hoc quoq; vendi
disse dicaris: ne si quid tibi vt habet vsus
amicitię debetur: aut dederit gratię vt videat

emisse. Aut si vis interuenire: noueris amicu obsecratus oratus erubescos negare. Ita interueni: vt si debitum solutum nō fuerit: de tuo noueris esse soluendum. In hęc paratus accede. Legisti enī: Nō spondeas super virtutem tuaz: si enī spopōderis: quasi restituens cogita. Et infra: Recipe ꝓmuz tuum fm virtutem tuam: ⁊ attende tibi ne cadas: id ē: ne maiore te obliges nūmismatis quātitate q̄ ferre possunt ⁊ exoluere: tuarum copię facultatuz. Si enī quod habes tradas: amisisti opes: non amisisti fidē. Fame tue damna non sentis: redemisti amicū sine tui fraude. Alibi quoq; id te monēt ꝓuerbia salomonis dicentis: Spōdens spōde amico tuo quēadmodum qui obligat se sponsorem amicorum suorū. Si autē nō habes: audi quid salomon dicat: Noli te dare in spōsionem erubescens personā: si enī nō habueris vnde soluas: auferet stramentuz de sub laterib⁹ tuis. Bonus ergo ſgnerator acqret gratiā: impiob⁹ execrationē.

Kcli. 2.

De alijs fructib⁹ Tobię. Et quomodo mercennario merces sit soluenda: Ca. XXIIII.

Sēd non hīs tñ virtutum finib⁹ contentus fuit sanctus tobias: mercēnario quoq; sciuit soluēdā esse mercedem: dimidium vsq; obtulit: meritoq; ꝓ mercēnario angelum inuenit. Et tu vī scis ne forte iustum aliquē mercede defraudes: punio ne infirmum? Vę enī illi qui scandalizauerit vnū de pusillis istis. Quid scis an in eo angelus sit? Neq; enī dubitare debes q̄ in mercēnario possit esse angelus: cū ipse christus possit: qui in minimo quoq; ē cōsueuit. Redde ergo mercēnario mercedem suā: nec eū laboris sui mercede defraudes: quia ⁊ tu mercēnari⁹ christi es: et te conducit ad vineā suā: ⁊ tibi merces reposita ē cęlestis. Nō ergo lędas seruū operantē in veritate: neq; mercēnariū dantē animā suam. Non despicias inopem q̄ vitā suam suo exercet labore et mercede sustentat. Hoc ē enī interficere hominē: vitę suę ei debita negare subsidia. Et tu mercēnarius es hac terra: Da mercedē mercēnario: vt ⁊ tu possis dicere dño cuz ꝓcario: Da mercedē dñe sustinētib⁹ te. Tobias tibi dicit: Luxuria mater ē famis: in q̄ ꝓtinētiā docet. Dicit etiā: Abscedē omni homini q̄ penes te opatus fuerit redde cadē die: ⁊ nō maneat apud te merces hominis: ⁊ merces tua non minoretur. Dicit tibi: Noli vinū bibere in ebrietate. Dicit tibi: De pane tuo cōmunica esurientib⁹. Vide q̄d te ſgnerare capiat. Et si vestimēto nato nudos tege. Et omnib⁹ q̄ abundauerint tibi fac elemosynaz: omni tpe benedic dñm. In his ītacq; ſgn⁹ ęternū ē et vsura ꝓpetua.

Tobie. 4.

Sancti Ambrosij episcopi liber de Tobia explicit.

Capitulorū libri primi de interpellatiōe sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De approbatione p scripturā ⁊ exemplo sanctorū q̄ ꝓlationes ſcipue q̄ ex spe futurorū habent oib⁹ ꝓsentib⁹ incōmodis ⁊ ꝓturbationib⁹ quę in hac vita sunt incōparabiliter ꝓponderēt. Ca. I.

Quō beat⁹ iob amissis omnib⁹ ꝓter vxorē: tanq̄ bon⁹ athleta ꝓturbationib⁹ non cessauerit: nec certare recusauerit. Ca. II.

Q̄ misera cōditio bois ⁊ quasi mercēnaria sit: ⁊ se nisi et aliena misēria sustētare nō possit: Q̄q; vana somni delectatio pęna potius q̄ requies sit dicenda. Ca. III.

Quō amici iob ad ꝓlandū eū venerint: et q̄ optimū solamē in aduersitatibus sit a culpa vacare. Ca. IIII.

Quō intelligat illud: Qui facit montes inuetera[illegible]scere ⁊c. Et ō cōmotione colūnaꝝ. Quō etiam sol iussus non oriebat: ⁊ quō dño mare tāq; pauimētū ambulet. Ca. V.

De multiplici bois tribulatione: ⁊ ō velocitate cursu vitę nr̄e: cū deploratione sancti viri ꝓ cōmuni infirmitate. Ca. VI.

Quid significet illō: Quare obscripsisti aduersū me mala: ⁊ apposuisti mihi adolescētię peccata. ⁊c. Similit et illud: Absit talis filius mulieris: bestialis virę est. ⁊c. Pręterea etiā illud: Cū aūt dormierit homo nō resurget vsq; dū cęlum atterat. ⁊c. Ca. VII.

De intelligentia illius: Vtinā in inferno cō seruares: absconderes autē me donec desinat ira tua. ⁊c. VIII.

De rēpbensione eoꝝ q̄ curiosi⁹ inquirūt secreta altitudinis sapię dei. Q̄q; beatus sit ille q̄ sapiētiam inuenerit. Et quę sit vera sapientia. Ca. IX.

Finis

Sācti Ambrosij epi de interpellatione liber prim⁹: In quo interpellationē sancti Job p nobis p̄pter humane cōditionis fragilitatem et imbecillitatez diserta disputatione exequit: feliciter incipit.

De approbatione p scriptura et exempla sanctoꝝ q̄ ꝓlationes p̄cipue q̄ ex spe futuroꝝ habet oib⁹ p̄sentib⁹ incōmodis et p̄turbationib⁹ quę in hac vita sūt incōpabiliter p̄ponderet: Ca.i.

QVltas nobis per turbationes in hac vita esse subeūdas: scptura diuina frequētib⁹ demōstrat locis: multasq̄ suppetere cōsolationes: q̄bus animꝰ capax vigorio: et recti ꝓfectus absorbere debeat q̄ p̄sentiū incōmodoꝝ sunt: spectare quę habeant ꝑpetē iocunditatem.

Pponderāt eīm ꝓlationes pturbationib⁹: q: et p̄sentiū sedationē afferūt et spem futuroꝝ. Vñ et apls paulus: Indigne sunt inq̄t passiones hui⁹ tpis: ad supuenturam
Ro.8. gloriā. Indigne vtiq̄ ad ꝓlationis cōparationē: nō ad fructū redemptiōis. Quę est tam p̄clara: cuiꝰve vita in terra: vt adequare cęlestē gloriaz possit? Quid sublimius paulo: q̄ tantū periculoꝝ subijt: tantuz doloꝝ atq̄ infirmitatū absorbuit? In his q̄ christi nole subijt passiōib⁹: quotidie vt ipe dicat: moricbaꝛ: et nihil indignuz ꝑpeti se in ꝟ spe p tātę glorię spe atq̄ expectatione cēsebat. Helias famem: insidias: mortisq̄ terroꝛes: laboriū acerba tolerabat: et tñ solꝰ igneis curribus: equis igneis de cęlo deductꝰ ad terras: et de terris reuectio ad cęlū: oñe meritum huiꝰ militię absondit: atq̄ vltra humanā oēm gratiā pij ascensoris se vexit.

Vñ ō petro q̄d loquar: q̄ crucē suā futura remuneratiōe indignam arbitrat⁹: inuerso suspendi poposcit vestigio: vt aliq̄d passioni suę adderet: cuiꝰ acerbare ipse sibi supplicia nō timeret? Vñ non imerito sanctꝰ david ad illam gloriā: cū in cętero ope: tū maxime i q̄dragesimoprimo psalmo se festina-
Ps.41. re testat dicens: Vñ veniā et apparebo asi facies dei. In q̄ psalmo et pturbationes humanę fragilitatis et cōsolationes a dño euidēter exp̄ssit. In q̄ etiam interpellat p nobis deū: q̄ oblitus opis sui: oblitus collatę in dominē liberalitatis et gr̄ę: quem tu-

endū atq̄ omandū acceperat dereliquerit: et infirmū ac naufragū diuersis infirmitatib⁹ reiecerit ad terrēdū. Q̄d idez ante ipsum fecerat sanctꝰ iob: Sz iste moralius: ille vehemētius. Utriusq̄ igit interpellationes cōsiderare cordi est: q̄ in his vitę humanę forma exp̄mit: causa agit: p̄rogatiua formatur. Suo igit ordine spectādę nobis sūt.

Quō beatus iob amissis oibus p̄ter vroꝛē: tanq̄ bonꝰ athleta perturbationib⁹ nō cesserit: nec certare recusauerit: Ca.ii.

Amissis itaq̄ iob liberis atq̄ oibus suis p̄ter vroꝛē: q̄ ei sola ad tēptationē fuerat relicta: Perfossus etiā vlcere graui cū videret amicos suos nō ad ꝓlādū venisse: sed ad exaggeranduz et ad acerbandū doloꝛē: aduertit a dño dataz in se aduersario tēptandi sui ptātez. Et q̄uis sagittas dñi in coꝛpe suo sentiret esse: a q̄b⁹ cōpungi se diceret: tñ quasi bonꝰ athleta q̄ doloꝛi nō cederet: nec dura certamis recusaret: addidit incipiēs: Dñs vulneret: in fine
Job.6. aūt nō perimat. Quę eīm mea virt⁹ q̄ sustineo: aut q̄s meuz tps: vt sufferat ala mea? Munq̄d fortitudo lapidum fortitudo mea: aut carnes meę sūt ręę: aut nō in ipso cōfidebam: aduersus aūt a me recessit? Et si ratio aūt eiꝰ despexit me. Nōne tēptamētū ē
Job.7. vita hois sup terrā: et sicut mercēnarij quotidiani vita eiꝰ: aut sicut famulꝰ timēs dñm suū: q̄ se sub vmbra obtegat: aut sicut mercēnariꝰ expectās mercedē suā: sic et ego mēses expectaui vacuos: noctes aūt doloꝛum date sunt mihi? Si dęscā: dico q̄n dies? Si surgā: iterū q̄n vesper? Plenꝰ sū doloꝛib⁹. A vespere vsq̄ mane fermentat mihi coꝛpus i putredine vermiū. Liquefacio aūt glebas tę: sanię radices vlcerū. Vtra aūt mea leuior ē faunla: in spe vacua peruit. Dicā: ꝓsolabit me lectulus meus: terres me i somnijs: et in visionib⁹ me pcellis.

Q̄d misera ꝓditio hois et quasi mercenaria sit: et se nisi er aliena misericordia sustētare nō possit. Q̄d q̄ vana somni delectatio pena potius q̄ requies sit dicēda: Ca.iii.

Q Vā misera hois ꝓditio q̄ q̄si mercēnaria alijs laboꝛat: sibi indiget: et nisi aliena misēcia sustentare se nequit. Quotidie sb formidine: sb timoꝛe graue tolerās seruitutē: et ne deꝑhendat a dño erratica atq̄ fugitiua: sb vmbra q̄dā specū hu-

ius putat se posse delitescere. Cōsidera illū
Eccl. 23. de q̄ aut̄ i ecclīastico scr̄m. Dis bō trālgre-
dīōs in lecto suo: cōrēnens t dicēs i aīa sua:
Quis me videt? Tenebre circūdāt me t pa-
rietes: quē vereor? Nōne tibi videt iste vir
cēmercēnari° q̄ ꝓdiderit: vt ille adolescēs i
euāgelio: q̄ legit accepisse a patre sb̄e portī-
onē: t egens atq; inops: q̄ famē leuaret ꝑ-
scere gregeꝫ cēpit alienos: vt mercede sum-
ptū exerceret suū? Sz ille tū aliq̄n cōuersus
ē: qr reūrit ad patrē t peccata sua nō reḡssit
ꝑ ꝓdidit. Hic aūt q̄ se existimat ab eo q̄ oīa
videt non videri: t tenebris putat cōmissa
sua posse celari: vmbrā ꝑtēdit: ꝑ frustra la-
tere se credit: cuꝫ oculi° dñi lucidior sole: oc-
culta oīa depḡhēdat: tenebrosa illuminet: et
īmi cordis penetret ꝓsciaꝫ: atq; i alta t ꝓ-
funda discendat. Van° ergo q̄ putat tene-
bris eē se tutū: cū lucē vitare nō possit: q̄ lu-
cet i tenebris: t tenebre eā nō cōpḡhēdērūt.
Quasi fugitiu° itaq; t mal° mercēnari° depḡ-
hēditur: t aliēḡ se occultet agnoscit: q: dīo
oīa aliēḡ q̄rat cognita sūt. Non sola q̄ facta
ꝑ etiā q̄ futura sūt reperit. Igit̄ i vacua spe
q̄ putat q̄ suum crimē absc̄dat: fabula est
illud nō veritas. Deniq; fabula peccantiū
E. ti. 22. ociosa: nō habēs fructū ꝑ geminum. Narra-
tio eīm fatui farcina i via. Quid eīm aliud ē
petīn: nisi farcina? Quē huius seculi onerat
viatorē grauꝫ depḡssum falsē delicti: q̄ si nol
let onerī subiacere: debuit audire dicentez:
Matth. 11. Venite ad me oēs qui laboratis et onerati
estis t ego vos reficiā. Quid aut̄ erūnosi°
cū ipse lect° ad cōmunē quietē datus: gra-
ue vuln° infligat? Tūc eīm solem° q̄ fecimus
recordari: t factoꝝ suoꝝ stimulis cōpungīt
Ps. 4. interior ꝓscia. Vñ scḡptura ait bīs: Quē dici
tis i cordib° vr̄is: t i cubilibus vr̄is cōpūgi-
mini. Remediū q̄dē debiti: t tū ꝓsciam vul-
nerauit. Sz esto vt aliq̄n sesso somnus ob-
repat: terremur i somnīs: exagitamur visi-
onib°: vt nō tā reges ꝑ pena sit. Ita eīm ha-
bent diuitie seculi: veluti somniū exurgēt.
Surrexit aliq̄s isti° cui posito somno: t nihil
possidet: idq; ipsum q̄ se credebat habere
amisit. Cōstituite mihi nūc diuitē illū q̄ ti-
diana lucra t q̄stus varios ꝑgerebat: t exa-
gebat cupiditatib° suis subito resipiscentē.
Ps. 48. Cōsīderate q̄stū: qr cum moriet nō accipiet
oīa: neq; descēdet cū eo glia dom° ei°: t cuꝫ
ea q̄ possidet i hac vita habeāt aliq̄d volu-
ptatis: nō etiā i futuꝝ aperiūt oculos ad ce-
lestia. Nōne tibi videt sīē q̄ i somnīs epulāt
epulari: aperuisse oculos t cognouisse q̄ aīa
ei° inane sperauit: t adhuc esuriat: adhuc si-
tiat: q: modū nō habet auaricia: nec rapīē-
do explet ꝑ incitat: ꝑ egentior q̄ plura q̄si-
rit? Et ꝑ ergo surrexit: t vanū ē somniū.

¶ Quō amici iob ad ꝓsolādū eū ve
nerint: t q̄ optimū sōlame i aduer
sitatib° sit a culpa vacare: Ca. iiii.

Sed iteꝝ ipm audiam° dicētē: Incū-
bebāt illi amici q̄ ad ꝓsolādū vene-
rāt: t q̄si inimici amarē eū purgebāt
īmonib°. Unū eīm solatū gen° ē in erūna t
i amaritudine cōstituto: a culpa vacare: vt
ea q̄ ꝑpetiunt adūsa: nō ꝑ delicti ꝑcio susti-
nere videāt. Hoc q̄si facto viro admere ge-
stiebant: vt videret ipse suę auctor erūne: q̄
peccatī grauib° ꝓtraxisset offensā: t ꝑ impi-
etatib° suis illa toleraret: describētes ipio-
rū supplicia: q̄ vitia sererēt t meterēt sibi do-
lores: q̄o mādata opirēt dei t spū vitę ipsi°
interirēt. Qui insufflaret domos luteas in-
habitātib° t arescerēt: cogitatiōes distituē-
rit: versutoꝝ os obstruerit inuste. Quę
vera q̄dē ó dñi ptāte: ꝑ nō puemētia tātī vi-
ri mentī asserebāt. Io ergo tūdit: Iu vita te Iob. 9.
nouī: qr ita ē. Quō eīm iust° mortal° apud
dīm? Si eīm voluerit iudicio ptēdere cū eo:
nō audiet illū: vt nō ad vnū vbum ei° mille
īmonib° ꝓdicat. Sapiēs ē eīm itellectu t
fort̄ t magn°: q̄o tā dur° vr i aspectu ei° pos
sit subsistere? Qui fac montes iueterascere: t
nesciūt: t euīnt eos iracūdia. Qui cōmouet
orbē tr̄ę a fūdamētī: t colūne mouēt ei°.
Qui dicit soli t nō oriē: t adūsus autē sidera
ꝓsignat. Qui extēdit cēlū sol°: t ambulat sī
cut i paumēto supra mare. Qui facit vigili
as t vespeꝝ: t septēnionē: t austri misteriū:
q̄ facit magna t inuestigabilia: t gloſa t imē
sa: q̄ꝝ nō ē numer°. Si ꝓterierit me nō vide
bo: et si me ꝓtergrediens fuerit nec sic sciam.
Quāto vehementiore tuba iste crepuit de
dñi ptāte? Sz i ea instoꝝ auxiliū: nō ruina
est. Deniq; videt expīmi potētia: ꝑ magi re-
dēptionis mysteria declarāt.

¶ Quō itelligāt illud: Qui facit mō
tes iueterascere. ꝛc. Et d cōmotiōe
colūnaruꝫ. Quō etiā sol iussus nō
oriebāt: et quō dñs mare tāq; pa-
umentū ambulet: Ca. v.

Qui sūt eīm mōtes quos iueteresce-
re facit: nisi moyses: aarō t heliseus:
iesus naue: gedeon: ꝓphete: omnes
libri veteris testamenti? Venit dñs ieſus:

nouū detulit testamentū: ⁊ illud qō erat ve
tus: factū est nouū. Innouat⁹ ē christian⁹:
inueterauit iudeus. Renouata est gīa: inue
terauit littera. Euertit montes: vt ꝓuertat.
Euertit eīm et subuertit intellectum ſm litterā:
⁊ statuit intelligentiā spiritalē. Intellectus
ergo ille legis euanuit carnalis: ⁊ factus est
Ro.7. spiritalis. Unde aplūs ait: Scimus autē qꝛ
lex spiritalis est: ego aūt carnalis sum. Sed
⁊ ipe qui carnalis erat: factus est spiritalis:
1.Cor.7. sicut ipse asseruit dicēs: Puto eīm ⁊ ego me
spirituꝫ dei habere. Hos ergo mōtes inue
1.Cor.2. terauit iesus: et iudei nesciūt. Si enim cog
nouissent: nunq̄ dīm maiestatis crucifixis
sent: nūq̄ iudaica delyramenta sequerenk
adhuc. Ipſi sūt ergo q̄ nesciunt. Unde ⁊ in
Luc.23. euangelio dicit dīs iesus: Dimitte illis pa
ter: qꝛ nesciunt q̄d faciunt. Sed nō excusan
tur qui nesciūt: cū scire nolūt qō debuerint
cognoscere. Certe non illis inuidem⁹ si dīi
sequank sententiā. Sentētia eīm supiora so
let absoluere: non futura. Sed nec ille īmu
nis a scelere q̄ crucifixit suę auctorē salutis:
⁊ postea veniaꝫ non poposcit. Esto vt ante
ignorauerit quē pſequebat: in cruce tū po
situm debuit recognoscere: vniuersoꝝ esse
dīm elementoꝝ: sub quo oīa elementa tre
muerūt. Cęlū obscuratū est: sol refugit: ter
ra diſſiluit: defunctoꝝ sepulchra patuerūt:
mortui viuentiū receperūt ꝓsortia. Unde ⁊
Matth.27. centurio ait: Uere dei filius erat iste. Cētu
rio agnoscit alienū: leuita non recognoscit
suū: Gētilis venerat: debitꝰ abiurat. Nō
merito ergo colūnę orbis terrarū motę sūt
qñ nō crediderūt ꝓncipes sacerdotuꝫ. Sed
motę sūt veteres: vt nouę ꝓfirmarenk: sicut
Ps.74. ipse dignat⁹ est dicere: Ego ꝓfirmaui colū
nas eius. Audi q̄s colūnas ꝓfirmauerit: pe
trus ⁊ iacob⁹ ⁊ iohēs: q̄ videbanť colūnę eē
Gal.2. dexteras dederūt mihi ⁊ barnabę cōmuni
onis. Quō ergo excusant se nesciſſe: quorū
alij viderunt: alij cognouerūt solem non ex
pleto diei curriculo recessisse: ⁊ rursus ad p
acrū spaciū noctis egressum: noctē in die fe
cisse? In die noctē vtiq̄ intelligere debue
runt: qꝛ sol iussus se recepit: ⁊ iussus exiuit.
Matth.12. Pręditerat eīm dīs: qꝛ tribus dieb⁹ futur⁹
erat in corde terre: ⁊ trib⁹ noctibus. Didice
rat hoc sol: seruabat p̄ceptū. Dubitabat er
go dicēs: Quid facio? Otior et dies ē: occi
do ⁊ nox est. Sꝰcursū meū fuauero: demo
rabor mūdi salutē. Festinem⁹ etiā ad redē

ptionē nostrā. Festinare etiā debeo ipse ad
nouā vitam. Erit eīm beneficio crucis: quia
renouantur vniuersa: et sol nouus: cęlum
nouū. Festino ergo vt illum possim videre
solē iusticię: illuminantē alias vniuersoꝝ.
Sed q̄d faciā? Ipe vult post triduū fieri re
surrectionē. Inueni quid faciā: vt ⁊ moras
non faciā: ⁊ numerū dierū custodiā. Nō fa
ciam integrū diem ⁊ integrā noctē. Abbre
uiabo horas vt trib⁹ q̄dem dieb⁹ ⁊ noctib⁹
sit inter mortuos dīs iesus.

dierū ac noctiū interualla patiunk resurgat
a mortuis. Abbreuiabo igit horas vbi ascē
derit crucē. A sexta hora statim fiat nox: ne
videā dīi passionē: ꝑ fugiā parricidalis pse
cutionis spectaculū. Occidaꝫ ⁊ erit nox ho
rarū trium: egrediar ⁊ inouabo diem: vt sit
horaꝝ triū. Percussus ē prim⁹ dies: sequik
nox scō: spacio suo: sequik siliter dies: inci
piet nox. Tertia resurget dīs i nocte: ⁊ erit
dies in lumine resurgētis: vt cōpleak illud:
Et nox sicut dies illuminabit. Hic ē dies il- Ps.138
le magn⁹ quā vidit abrāā et gauisus est: de Joh.8.
quo ⁊ dauid ait: Hęc ē dies quaꝫ fecit dīs: Ps.117.
exultem⁹ ⁊ lętemur in ea. Cui nō ministerio
laboris: ꝑ fructu exultationis iterero. Ipse
ergo dīs dię ducit: ⁊ aī mūdi ꝓlūmationē
videbit lumē: qō illumiat oēm hoīez veni- Joh.1.
entē in hūc mūdū. Ipe ē dīs q̄ signat ⁊ nu
merat multitudinez stellaꝝ. Ipse est dīs q̄
cęlū solus extēdit: q̄ ambulat tāq̄ in paui
mento sup mare: qū petrus vidit eū ambu
lantē ⁊ dixit: Dīe iube me venire ad te sup Matth.14.
aq̄s. Et iussit dīs: ꝑ ille titubauit: ⁊ nisi por
rexisset ei dīs dexteram: dimersus fluctib⁹
occidisset. Titubauit caro: saluauit dextera.
Et ait illi: Modice fidei q̄re dubitasti.
Fides ergo ābulauit i aplo nō caro. Deni
q̄ fides titubauit: ⁊ caro sentire cępit nau
fragiū. Nō īmpropie dictū ē: quia caro
nauis est animę: sicut scriptum est: Qui de- Ps.106.
scendūt mare in nauibus. Et alibi: Ibi do Ps.47.
lores vt parturientis: in spiritu vehementi
cōteres naues tharsis. Animę eīm nostrę cū
verbuꝫ parturiunt edūt dolores. Quę aūt Job.16.
peperit: iam non meminit pręssurę propter
gaudium: quia natus est illi homo qui mū
dum redemit. Naues tharsis: id est: intelli
gibiles quę salomoni aurum ferebant atq̄
argentum: id est: corpora nostra quę habēt
thesaurum in vasis fictilibus: vt apostolus 2.Cor.4.

virit. Vel q̄ etiam hic partus dubio conte
Luc.21. runt: iuxta q̄ dictum est: Vę pęgnantib⁹ t nutrientibus. Nam cuz anima quatitur: caro fluctuat: Vel spiritu vehementi agitabuntur infuso: cum expleto tempore fuerit
Jere.51. resurgendum: sm q̄ scriptuz est: Veni spiritus t insuffla in mortuos istos et viuent. Unde t ipe Iob in posterioribus dicit: Novi enī quia eternus t potens est qui soluturus est me in terra.

Conteruntur autem: quia resuscitatur ad iudiciū. Est au-
Ps.50. tem bona contritio. Cor enī contritū et hu-
Ps.50. miliatum deus non spernit. Et alibi: Sana contriciones eius. Sed t ad iosaphat dictū est: Contritę sunt naues in tharsis t eo q̄ se sacrilegio miscuissent. Utrūq; igitur cōtritio
Job.5. significat: quia vtrūq; ē in die iudicij: quādo omnes qui in monumētis sunt audient vocē filij dei: t ꝓcedent q̄ bona fecerūt i resurrectionem vite: qui male egerunt i resurrectionē iudicij. Quod etiam dauid ꝓphe-
Ps.47. ta significat dicens: Ibi dolores parturientis: sicut audiuimus ita t vidimus i ciuitate dñi virtutū: in ciuitate dei nostri. Rāq; t doloꝛē futurū t lęticiā cōprehendit. Doloꝛē de iudicio: de absolutione lęticiā.

De multiplici hominis tribulatione: t ō veloci cursu vite nostrę: cū deploratione sancti viri ꝓ cōiuncta infirmitate: Ca. vi.

Ad ꝓpositę nobis interpellationis serię reuertamur. Multas inquit ꝓtritiones fecit mihi: respirare
Job.9. me non sinit. Impleuit me amaritudine: et quia virtute est potēs: nemo potest iudicio eius resistere. Si iustus sum lingua mea errat. Magnum t potentez dispergit: irā imꝓbi in morte grauit: iusti autem irridentur. Dati sunt enī in manus impij. Vide singula. Potēti⁹ ira sua grauis est: imꝓbis nequicia: iustis condītōis infirmitas. Ita nihil periculo vacat. Fortitudo t magnitudo viri sua potestate decipit: imꝓbitas afflictatur: virt⁹ ridetur. Ridetur ille quia pl⁹ potest: labit iste quia nihil potest. Affligitur cōditōis vitium: quia vita nostra leuior est curſoꝛe. Trāsiuit et nihil vidit: tanq̄ nauis vestigium: aut aquilę volantis t q̄rentis escā: ita et ꝓterit vita hominis. Nō loquimur obliuiscimur: nec vllum trāsitus nostri insigne deprehendimus: nisi qō sit plenum mgroꝛis t gemit⁹. Lōcutio: inquit omnibus membris. Utinam sit
Job.10. mediator noster t arguens vtq; iudicēt inter vtrūq; nostrum. Dicam domio: Quare sic me iudicas? An bonum tibi est vt iust⁹ ego sim: quia repulisti opera manuū tuarum: et consilio impiorū intendisti? Nunquid sicut mortalis videt sic videas: aut vita tua sicut hominis: aut anni tui sicut viri: quia exquisisti iniquitates meas: t peccata mea inuestigasti? Nosti quia impie non gessi: t quis ē qui de manib⁹ tuis eruat? Magna fides: magna auctoritas cōscientię: deum testem mentis suę accersiri. Nō cōditionis est non negare: qō impietatis est repellere: qō infirmitatis est fatetur. Peccasse cōditionis est: q̄ nemo ī munis lapsus est: impie agere nō cōditionis est: sed ꝓfidię t nequissimę mentis venenū. Non agnoscit hoc iustus: sed absolutio hominis in dei miseratione: non i hominis potestate est. Manꝰ inquit tuę plasmauerunt me: postea conuertisti t ꝓtulisti me. Memento quia lutum me feciſti: t i terra me resolues. Nunquid non vt lac mulsisti me: coagulasti me sicut caseū? Cono t carne me induisti: ossibus t neruis me insertuisti. Vitā autē t misericordiā in me posuisti: t visitatio tua ꝓtexit spiritū meū. Quāta deploratio sancti viri ꝓ cōiuncta infirmitate: quāta ꝓuentionis auctoritas: qō de⁹ hominem manib⁹ suis fecerit. Excusat culpa infirmitatis obtētu: cōmendat gratia peculegio oꝓationis eterne et ꝓtectione dignationis celestis. De quo loco etiā dauid pulcherrime locatus est dicēs: Quid est homo
Ps.8. q̄ memor es eius: aut filius hominis quia visitas eum? Hec inquit habes in te noui: quia omnia potes: impossibile autem nihil. Si enī peccauero custodies me: ab iniq̄tate
Job.10. aūt imaculatū me fi feciſti. Si ipi⁹ fuero: vę mihi: si sim iust⁹: nō possū me erigere. Plenus sū ꝓfusiōis: inuestigor sicut leo ad necē. Vide tria. Si peccauero iq̄t custodies me. Et ideo o bō fatere peccatū vt veniā ꝓsequaris: dic iniq̄tates vt iustificeris. Qui erubescit fateri eas in qb⁹ nat⁹ est: negātis nō fatentis crimen est. Negare qō natus sis: qō accepiſti vtinaz seruet. Cur putas te habere quod nō acceperis? Ergo peccator fateat: impius ingemiscat. Justus non se erigat t extollat: ne per arroganniā fructum iusticie amittat. Et pulchre ait: Si iustus sum: non

possum me erigere: plenus enī sū confusio/nis. Justus enī aduertit magis fragilitatez suam: q̄ insipiens agnoscit. Non agnoscit insipiēs. Deniq; lapsibus suis sapiens cō/
Prouer.18. pungitur: insipiens delectat. Justus accusator est sui: iniustus assertor. Justus p̄cue/nire vult accusatorē confessione peccati: in/iust⁹ peccatuz suū occultare desiderat. Ille in principio simonis vt prodat errorem: iste multiloqo simonis sui somnū excusationis inuoluit: ne p̄dat errorē.

¶ Quid significet illud: Quare ob/scripsisti a diuersum me mala: et ap posuisti mihi adolescentie peccata ꝛc. Similit ꝛ illud: Mortalis filⁱ⁹ mulieris: breuis vite ē ꝛc. Dicte/rea etiaz illud: Cum aūt dormierit homo non resurget: vsq; dum cēli assuatur: Ca. VII.

Job.13. ITerū adijciens dicit: Quare obscri/pisti aduersū me mala: ꝛ apposuisti mihi adolescētie peccata ? Pulchre id etatis arripuit ad querelā que magis ad vitiū lubrica esse consueuit. Habet enī pue/ricia inocentiā: senectus prudētiā. Ipsa vi/cina adolescentie iuuentus bone existimati/onis intuitum: ꝛ verecūdiam delinquendi. Adolescentia sola est inualida virb⁹: infir/ma consilijs: vitio caleno: fastidiosa moni/toribus: illecebrosa delitijs. In tāto igitur cōfragoso ꝛ scopuloso mundi hui⁹ turbine: cur tā crebra naufragia inprouide ascribū/tur etati? Unde p̄clare dauid totius tem/poris eius veniaz sibi a domino postulauit
Ps.24. dicens: Delicta iuuentutis mee: ꝛ ignoran/tie ne memineritis domine: quia tūc maxi/me calet corporis feruet: ꝛ estu sāguinis va porātis ignescit. ¶ Dz iterū ipsuz audiam⁹.
Job.14. Mortalis inquit filⁱ⁹ mulieris breuis vite ē ꝛ plenus iracūdie: qui sicut flos floruit a ce/cidit. Discedit aūt vt vmbra: ꝛ non resistit. Nōne ꝛ ab hoc ratio queritⁱ? Et hunc fecisti intrare in iudiciū sub conspectu tuo. Quis autem mūdus est a sorde? Sed nemo etiaz si vnius diei sit vita eⁱ⁹ super terram. Vere miserabilis cōditio peccati sui qō vitare nō possit: rationē p̄stare cogat: iudiciuz itra/re: in conspectū subire domini omnipotētⁱ: compellit edere causas gestorum suoz: que tot vite sue etatibus percurrerit: cum mun/dus a peccato quis ē nō possit: vt ab ipso cunabulis p̄us obrepat infantie culpa: q̄ sit vllⁱ⁹ sensus erroris. Quāq; illud miserabile vt breuis sit vita eⁱ⁹: dulcis illecebra: multi/plex crūna: iracūdia quotidiana. Itaq; in exigua delectatiōe: amaritudo perpetua ē.
Est inq̄t arbori spes. Si enī fuerit excisa vi/ridescit: etsi in terra mortuⁱ⁹ ramus eius fue/rit: ab odore aque florebit: faciet autē sicut nouella. Vir autē defunctus abijt: cadens aūt mortalis homo: nō vltra est: Tempore autē fluctuat mare. Expectauimⁱ⁹ p̄phetici sermonis ex duobⁱ⁹ inferioribⁱ⁹ elementis ter/ra ac mari: q̄ oīi iniurie crebrisq; tempesta/tibus subiacent: q̄ validuz argumentū no/stre exp̄ssit crūne. Terrena inq̄t virgulta: nemorosaq; arboruz etiam cū fuerint mor/tua in vsus vitales refurgūt. Adare quoq; ipsū temporū vicibⁱ⁹ solet fluctuare: at vero caro nostra semper exestuat: sibiq; ipa tem/pestas est: nec vnq̄ a motibus p̄procellarum miserandisq; naufragijs feriat. Cum autez Job.14.
dormierit hō nō resurget vsq; dū cēli assua/tur: Quod videtur declarare donec cēlū no uetur. Erit nouū cēlum et terra noua: sicut scriptum est. Cū enī assuitur vetus est: q̄ vetus mutabitur. Deniq; audi dauid dicē/tem: Initio terram tu fundasti domine: et Ps.101.
opera manuū tuarum sūt cēli. Ipi peribūt tu aūt permanes: sicut vestimentū vetera/scent: ꝛ sicut operimentū mutabis eos et mu/tabuntur. Possumus etiam illud attexere: quoniā quod vetus est assuitur: q̄ nouum cogitur. A diebus aūt iohānis baptiste re- Matth.11
gnum cēloz cogitur: ꝛ gētes diripiūt illud. Assuebat ergo illud synagoga in paucis: ec clesia cogit in multis. Vel q: nūc cēlū assui videt nebulis et caligine nocturnisq; tene/bris: ꝛ croceo diei surgentis rubore diuersa ꝛ discolori specie sepe contexitur. Tunc aūt Apoc.21.
nox non erit amplius ꝛ non indigebunt lu/ce lucerne ꝛ lumie solis, quia dominus illu/minabit super eos sicut dicit iohānes. Vel Ezech.6.
quia vę his qui assuūt ceruicalia ad euertē/das animas populi. Deplorāti p̄phetę mi/seriam nostre fragilitatis: q̄ ꝛ in hac vita re/quiē nō haberet: et vniuersa subito incursu mortis amitteret: spūsanctⁱ⁹ infudit tā diu nō resurrecturos homines donec veniret q̄ nō assueret vetꝛa nouis: nec vestimētū nouū cō/mitteret in vestimentum vetus: sed omnia faceret noua: sicut ipse dixit: Ecce faciaz no Apoc.21.
ua. Ipse est enim resurrectio primogenitus ex mortuis: in quo omnes quidez p̄roga/

tiam futurę resurrectionis accepimus: solus tamen adhuc resurrectione perpetua resurrexit.

¶ De intelligentia illius: Utinā in inferno conseruares: absconderes aūt me donec desinat ira tua ꝛc: Ca. VIII.

AEdito igitur quid locutus esset in eo deus: et cognito per spiritū sctū ꝙ filius dei non solum veniret i terras: sed etiam descensurus esset ad inferos vt mortuos resuscitaret: qō tunc quidez factum est ad testimonium ꝓsentium ꝛ exemplum futurorum: conuersus ad dominū ait:
Job.14. Utinam in inferno conseruareo: absconderes autem me donec desinat ira tua: et statuas mihi tempus in quo memoriam mei facias. Si enim mortuus fuerit homo: viuit: consūmans dies vitę ipsius: sustinebo donec iterum fiam: donec vocabis me: ego autem te obaudiam: opera vero manuum tuarum ne despicias. Numerasti autem meas adinuentiones: nec pęterbit te dēcō ex peccatis meis. Signasti aūtem iniquitates meas in sacculo: et notasti si quid inscius pęteriui. ☞ Suauis locus qui nos de resurrectione confirmat: ꝛ ꝙ videtur voci dominice conuenire: quę i euangelio legit vbi ait:
Luc.23. Tunc incipient dicere montibus: cadite super nos: ꝛ collibus: operite nos. Erit enim in consūmatiōe sęculi ira domini. Recte ergo sanctus in iudiciū mauult resurgere ꝙ in tempus diuinę iracundię: quę terribilis etiam innocentibus est. Simul etiam illud prophetare intelligitur dicendo: Statuas mihi tēpus in quo memoriā mei facias: qō in passione domini resuscitādus foret: sicut in fine huius libri testatur: nec tamē deplorare desinit: ꝛ quo magis itelligit sibi resurrectionē esse ꝓpositā: vitā banc fugere desiderat videns se in manus traditū aduersariorū: proiectū se in potestate impiorum. Cui etiā amici i inimicos cōuersi sūt: qui cū debuerint consolari: ruinā super ruinā inferant: memor tamē cōscętię suę pure: et mūde orationis: ait: Terra nō cooperias i sāguine carnes meas: vt oratio ei⁹ sicut incēsum dirigat ad dominū. Nō i terra diuersel: sācti em oratio nubes penetrat: peccatoris oratione: sicut a deo cain dictum est parricidę: aperiēs os suū terra in sanguine carnis absconditi. Maledictus inquit a terra ꝙ aquit os suū accipe sanguinē fratris tui de manu tua: qui opaberis terrā.

¶ De reprehensione eorum qui curiosius inquirunt secreta altitudinis sapientię dei. Quāq; beat⁹ sit ille ꝙ sapientiam inuenerit. Et ꝙ sit vera sapientia: Ca. IX.

FLebiliter igitur sāctus deplorat vię istius tēpora. Pereo inquit et spi
Job.17. tu circūfero: dies autem sepultura ꝛ non in petro: precor laborano. Et quid faciam? Dies mei trāsierunt in bonore: diruptī sūt articuli cordis mei. Nec tamē derogat iudicio dei. Scit esse profundā esse altitudinem sapientię et scientię dei: ꝛ inscrutabilia iudicia ei⁹ atq; inuestigabiles vias ei⁹.
Job.18. Non calcauerunt inquit eas filij glorificantium: nec transiuit per eas leo. Quis enim potuit vias eius cōprehendere: quę abdite occulta penetrant? Unde inquit inuenta est sapiētia: aut quis locus disciplinę? Nescit mortalis homo viam eius: nec inuenta est in hominibus. Abyssus dixit: non est in me: ꝛ mare dixit: nō est mecū. Nō tibi licet scire o homo alta sapię: ideo tibi scriptū est:
Ro.11. Noli altuz sapere ꝑ time. Quid curiose ꝙ rio fuestigare qō tibi non expedit scire: nec cognoscere datur? Paul⁹ audiuit aliqua secreta sapiētię quę ꝓhibitus est alijs intimare: ꝛ ideo raptus est in paradisū: rapt⁹ vsq; ad tertium cęlum: vt audiret ea quę i terris audire nō poterat. Si ꝙ audiuit homo: nō licuit ei loqui: quēadmoduz quod nō audiuit inquirit? Imperatoris huius i terris nō licet tibi scire cōsilia: ꝛ vis scire diuina? Nō licet tibi curiosius inuestigare quę in terris gerūtur: ꝛ curiosius requiris quid supra cęlum agatur? Cur tu disputas vnde nata sit sapientia? Nescit homo viam eius: nec homo inuenta est perfecta sapiētia. Nō in moyse: non in aaron: nō in iesu naue fuit: non i ipso dauid qui ait: Incerta ꝛ occulta sapientię tuę manifestasti mihi: quia ipe
Pō.50. dixit in posterioribus: Velut iumentum factus sum apud te. Supra te ē scire o homo altitudinē sapiētię: satis est tibi vt credas.
Pō.72. Si enim non credideritis inḋt nec itelligetis. Abyssum scire nō poteo: abyssū nō poteo cōprēdere: quō altitudinē sapię cōprēdeo? Abyssus dixit: nō ē i me: ꝛ tu poteo dicere: q; i te est sapiētia? Abyssus ergo dixit: nō est in me: q; ipse domin⁹ dixit: Nō dece-
Pō.15.

linques animam meam in inferno. Et apo/
Ro.10. stol° dixit: Qui descendit in abyssū: hoc est:
christus ex mortuis deducere. Ergo si inter/
Job.28. rogak abyssus: vbi est sapiētia: respondet:
Nō est mecum quia surrexit. Si interroga/
tur mare: vbi est sapientia: dicat: Mecū nō
est: quia calcauit me: nec fluctus mei eū tur
bare potuerunt. Et tu ergo in hoc seculi isti
us positus freto: noli perfectam illā dei sa/
pientiam in hoc mundo quǣrere: quia mūdus eam non cognouit. Sz si vis eam inue
nire: calca fluctus huius mundi: sicut calca/
uit petrus: ⁊ ambula super aquas huius se
culi: ⁊ poteriget tibi dextera3 sapientia: sicut
potuit et petro: quia nemo fuit quem nō
seculi huius vnda turbauerit. Turbauit et
abraam: turbauit et moysen: turbauit ⁊ pe/
trum. Moyses per mare trāsiuit: et per ma
re pedibus duxit exercitum: sed ante ipsuz
turbatus ē. Petrus super aquas calcauit:
sed mersus fuerat corpore: quia infirmioris
fidei vestigio claudicauit. Ergo noli sapien
tiam in mari quǣrere: quia non dixit cū ma
ri se futurum dominus iesus: sed cum disci/
pulis suis: vt aliqua ex parte euz cognosce/
Matth.28. rent: quib° ait: Ecce ego vobiscum sum vsq;
ad consūmationem seculi. Beati cū qui
bus est: vtinam ⁊ nobiscum sit. Sed nobis
cum mare est: petrus cuz christo: quia ⁊ ipse
calcauit mare. Nobis aurum cordi atq; ar/
gentum est: sapientia autem supra aurū nō
in auro est. Ideo qui sapientiam habere cu
Act.3. piebat: Argētum ait et aurum non habeo:
sed quod habeo do tibi: in nomine iesu chri
sti nazareni surge et ambula. Quia aurum
non habebat: in nomie christi habebat pię
operatiōis gratiā. Ideo et tibi dicitur: At
trahe sapientiam in interiora. Latuit inq;
omnem hominē: ⁊ a volatilibus ꝯli abscō
dita erat. Nec homies sciebant vbi erat nec
angeli: quia ipsi sunt aues ꝯli: de quib° di/
Apoc.14. ctum est: Et vidi angeluz volantē per ꝯlū.
Nemo potuit noscere sapiētiā: quia nemo
Matth.11. nouit filium nisi pater: ⁊ nemo nouit patrē
nisi filius: et cui voluerit filꝰ reuelare. Ipse
ergo reuelauit iohanni cum quo esset sapi
entia: Et ideo dixit ille: non quod suū erat:
Joh.1. sed quod sapientia infudit ei: In principio
erat verbum: et verbum erat apud deum.
Nescit sapientiam interitus: nescit mali
cia. Interitus enim tenere euz non potuit
1.Cor.15. q̄ dixit: Vbi ē mors victoria tua: vbi mors

aculeus tuus? Nescat etiam malicia: quia
dixit: Quǣrēt me mali et nō inuenient. Pos/
sunt dicere: Audiuimus gloriam eius. So/
lus est deus qui nouit eam: quia deus inqt
bene constituit viam eius. Ipse nouit locū
eius qō sit receptaculum sapiētię. Audi di/
scipulum eius dicentez: Unigenitus filius Joh.1.
qui est in sinu patris ipse enarrauit. Agno/
uit enim patrem filius: quia ipse ait: Sicut Joh.10.
agnouit me pater et ego agnosco patrem.
Equa mensura est cognitionis: vbi vnitas
potestatis est. Pater ergo qui omnia nouit
ventorum libram: aquarum mensuraz: ipe
vidit sapientiam et enarrauit eam per pro/
phetas suos: quia pater enarrauit sapien/
tiam et inuestigauit eaz: sicut ⁊ filius patrē
enarrauit quē nihil pręterit: et dixit: O ho/
mo quid vis profunda scire sapiētię que su/
pra te sunt? Timere deum sapientia ē: absti
nere a malo disciplina est.

Sancti Ambrosij episcopi liber primus de interpellatiōe explicit.

Capitulorũ libri tertii de interpellatiõe sancti Ambrosii episopi: recollecta annotatio.

Q plerq; etiã prudentes moueant cũ viderint iniustos affluere reb' scõis: iustos aũt frequẽter i hoc sęculo affligi. Ca. I.

Quõ sanct' Iob in aduersis fortior fact' sit: Et tacendo irridẽdoq; suos cõuictatores redarguerit: ostẽdens q a dño deo sua tẽptatio venerit. Ca. II.

Qualẽ bonũ sit tacturnitas: t q multi p ſmonẽ decepti sint. Qpulchrũ etiã sit ridere cũ nobis maledicit: et eo q iniuriaꝝ cumul' bonę ſcię nõ ſiudicet. Ca. III.

Qua ratiõe si ꝓpter peccata hominũ' eueniant mala: impũ tanta bonorum copia abundent. Ca. IIII.

Q oꝛãdũ potius nobis hic sit subire laborem: q; rerũ tẽporaliũ abundantia effluere: ꝓpter diuersum t contrarium vtriusq; finẽ: eo q sic vera sapia inueniat. Ca. V.

Finis.

Sancti Ambrosii epi de interpellatione liber tertius: In quo interpellationẽ sancti Iob ob id q iniusti in hoc sęculo rebus scõis affluunt: iusti aũtẽ frequenter affligũtur: eleganti sermone absoluit: felicter incipit.

Qm plerq; etiã prudentes moueãtur cũ viderint iniustos affluere rebus scõis: iustos aũt frequẽter in hoc sęculo affligi. Ca. I.

Superior nobis disputatio fuit de interpellatione sanctorũ q fragilis et imbecilla cõditio sit humana: quę nusq; sui habeat firmitatẽ nisi in ꝓtectione cęlesti: Nobis hodie sumẽda est quo vulgus hominũ: plerq; etiã prudentũ valde mouent cũ vident iniustos affluere rebus scõis: iustos aũtẽ frequẽter affligi in hoc sęculo. Et vere lubricus hic locus: in quo etiã sancti vir potuerunt verę opinionis tenere vestigiũ. Denicq; turbatus est t ipse dauid q in superio-
Ps. 50. ribus dixerat: Occulta sapiẽtię tuę manifestasti mihi. Verũtamen confirmauit se ipse postea: et ꝓfectę rationis viam inuestigauit. Iob quoq; sanctus cũ tribus illis veteriby amicis q ad ꝓlandum venerãt de ea opinione in sermone luctat' est. Utriusq; igitur disputationes in medium proferamus. Digni eñ sunt quo nobis magisterũ viuẽdi afferant: quãdo q̃dem in aduersis positi pl'o deo placere meruerunt. Audiam' igit vtrũq; suo ordine. Increpauerãt vehemẽter sanctum iob eliphaz themanoꝝ rex: et baldach suithęoꝝ tyrãn': t sophar naamathenorũ rex: eo q ꝓpter peccata sua tãtũ supplicij sustineret. Infirmo eteni ingenio nõ aduertebant q dñs eum temptandũ dedisset: vt athleta christi tẽptationib' eruditꝰ: ad maiorẽ glorię coronã pueniret. Non videntes itaq; tantũ sapiẽtię sacramẽtuꝫ: angusti cordis timore: ne viderẽt iniusticiã deum arguere: qui ꝓnis affici innoxium ꝓpteret: in sanctum iob pęnaruꝫ merita retorquebãt dicentes: Quia oñis vita impũ in sollicitudie: t diuitię iniustę cõgregatę euomẽtur: omnia quę patit homo grauia t terra ꝓpter peccata sua eũ ꝓperi. Qui etiaꝫ si in rebus ꝓsperis sit: ꝓpetuari ei secũda non posse: t tanq; somniũ cito euanescere: vt nõ inueniatur locus eius: lęticiam aũtẽ impiorum esse grauiorẽ ruinã. Zdeoq; etiam sãctum iob a ꝓsperis in aduersa mutatum: t delectorũ suorum precio ex sũmis in vltima corruisse: labi eum qui se assereret innocentem: cum portio impũ huiusmodi sit: vt superueniens in eũ a dño indignatio iungat ei doloꝛes: t interitus domũ ei' euelłat.

Quomodo sanct' Iob in aduersis fortior fact' sit: Et tacendo irridẽdoq; suos ꝯuictatores redarguerit: ostendens q a dño deo sua tẽptatio venerit: Ca. II.

Hęc audiebat hęc sanct' iob: t q̃si athleta fortis in stercore sedẽs in tantis iudicabus t sęui doloꝛibus vulnerũ totum corpus diris perfusus vlceribus: mysteria loquebat: nec acquirẽdis ꝓpriq; remediis ęgritudinis: sed sacris vacabat sermonibus. Fortiores itaq; sermones ęgri hominis q illorum q non ęgrotabant. Illi esi loquebant iusticiaꝛ: sed non fm scientiã: ꝓdicabant diuina iudicia: pęnas reoꝝ: ſmia sanctorũ: sed reum a iusto discernere nesciebant. De quo quẽ dominus ihesus iustũ ꝓnunciauit: eum ꝓdemnabant iniusticię: accersibant iniquitates. Ignorabãt ergo q̃d

vnicuiq; cõueniret. Ac vir sanct⁹ iob discer-
nebat spũ: quõ vnicuiq; opteret loq. Fortio-
res ergo nũqd q̃ sani ⁊ incolumes videbã-
tur? Et qd dicã fortiorẽ inuẽtũ ceteris? Fortior eger q̃ cũ san⁹ eẽt seipso inẽt⁹ ẽ. Fortior esñ eger iob q̃ cũ san⁹ fuerat: fm qõ scri-
2.Cor.12. ptũ ẽ: Virtus i infirmitate ꝓsũmat. Ergo ⁊ iob cũ infirmaret tũc validior erat. Nõ esñ ęgrotabat aio: etsi doleret corpe: qr nõ erat in carne ei⁹ aĩa cui⁹ passionibus nõ adhęrebat: ꝑ i spũ cui⁹ virtute se texerat. Jõo ergo nõ carnis gemit⁹ et corpis infirmitates: sed voces spũs loquebat: q̃bus vigeret: nõ q̃bus cederet. Et ꝓmo q̃dez ieui⁹: vt illis pudorẽ icuteret: qr vigebãt iustũ inuste: dicẽtes: q̃ mlora peccatis suis supplicia sustineret: ⁊ nõ erubescebant ipsũ peccatores falsis accusare inocẽtẽ. Esto inq̃t ego errauerim: ⁊ apud me de⁹ ille inhabitet: q̃ mentib⁹ hominũ ostẽdit errores: vt loquar fmones q̃s nõ optet sicut vos dicitis: ⁊ errẽt vba mea: nec oportune fmo meus ꝓsmak: cur vos i me insilitis et ꝓuitiamini cõsiderantes: qr a dño mihi venit ista tẽptatio q̃ me vallo q̃dam perturbationũ arbitrat⁹ ẽ sepiẽduz? Exerceor aduersis circũuallatus vndiq; laboribus ⁊ periculis: et insultatis adhuc volentes
Job.19. opprimere quẽ deberet iuuare. Ecce rideo: nec respõdebo cõuitijs vestris. Nõ esñ vos ethis q̃ iudicatis: ꝑ q̃ iudicat me dñs ẽ: ⁊ ipsius tamẽ iudicij tps nõdũ aduenit. Quid op⁹ clamare añ iudiciũ? Bonus ẽ tacere dũ expectat q̃ iudicat. Bonũ ẽ ꝓuitium ꝓuitio nõ referre: ne ⁊ nos inf detrahẽtes annumeremur. Jmitemur ergo hũc virum q̃ filĩctio suo redarguebat viciates. Ostẽdebat enim vtutẽ animi sui quẽ ꝓtumelię nõ mouerẽt: ⁊ ꝓscientię innocentiam manifestabat: qua obiecta recognoscerent: ꝑ quasi aliena rideret. At vero quasi nobis aliqd obuciak dũ nos purgare volum⁹ acerbam⁹: dum vlcisci cupimus constitemur: cũ dicat scriptura: vt auertas dedecoris fmonez: ⁊ auferas vestimentũ tuũ: Prẽterit esñ iniuriosus. Tacemus ergo vt ꝓtereat: ne vestimentũ nostrũ
Eccl.8. ꝓuocatus exurat. Scriptũ ẽ esñ: Noli incẽdere carbones peccatoris: ne forte exuraris i igne flãmę ei⁹. Propterea ergo sanctus tacet: etsi seru⁹ ꝓterit: etsi pauper ꝓuitiatur: tacet iustus: etsi peccator opprobria iacit: iustus ridet: ⁊ infirm⁹ maledicit: iust⁹ benedi-
2.Reg.16. cit. Tacebat dauid cũ gera filĩ⁹ semei maledi-

dicęret: iob ridebat: paul⁹ bñdicebat: sicut Job.19.
ipse ait: Maledicimur ⁊ bñdicimus. Magi- 1.Cor.4.
sterio q̃pe diuino ꝓcessus hũanę vtutis ex-
creuit: qr iã venerat q̃ ex infirmis faceret fortiores: ⁊ audierat dicẽtẽ: Benedicite male- Matth.5.
dicẽtes vobis: ⁊ orate ꝓ calũniantib⁹ vos. Nõ vbo dixit: exemplo ꝓbauit. Denicq; ⁊ i cruce posit⁹ de ꝓsecutonib⁹ suis ꝓuitiãtibus sibi ait: Pater dimitte illis qr nesciũt qd faciunt: vt oraret ꝓ calũniantib⁹ qb⁹ poterat ipse dimittere. Job ergo ridebat: qr nondũ venerat christ⁹ cui soli seruabat magna ꝓrogatiua vtutũ: qr ipse est virtutũ ꝓncipiũ: sicut dixit: Dñs creauit me ꝓncipium viarũ suarum. Luc.23.

Quãtũ bonũ sit taciturnitas: et q̃ multi per sermonez decepti sint. Quãpulchrũ etiã sit ridere cũ nobis maledicit: et eo q̃ iniuriarũ cumul⁹ bonę ꝓscię nõ ꝓiudicet: La. iii

Triden tacebat. Qua rõne faciendũ sit docet: Clamabo ⁊ nõdũ iudiciũ. Ipse inq̃t voluit hec me ppeti. Tanq̃ mirabilib⁹ tẽptationib⁹ clausus non possũ fugere: donec placeat deo destruere altitudines tẽptationũ mearũ. Nũc esñ sic clamo: nõdũ iudiciũ. Adhuc in agone sum: adhuc luctor: adhuc certamen supest mihi. Nõdũ esñ exiuit corona Nemo aũt nisi q̃ legitime certauerit coronat. Debebak illi cer- 2.Timoth.2
tamẽ certũ: amiserat oĩa sua: id ẽ: patrimoniũ cum filijs. Patiebak vulnera: caro eius manebat vt tẽptationes vbox vinceret. Nõ mediocre certamẽ. Sermone deceptus est adã: verbo vict⁹ samson. Habil esñ sic penetrat aĩaz sicut sermo sucat⁹: nihil iterum sic mordet: vt durior fmo. Multi cuz vicerint adhibita tormẽta: sermonũ duricię non sustinuerunt. Labor: abat iob ꝑ sustinebat: et verbox iurta vulnera: onera portabat. Ait esñ agonizeta suus: de nube et turbine manũ laborãti dedit: ⁊ obluctãtes graui lapsu cecidisse ꝓnũciauit: victorẽ asseruit: coronã detulit. Quid aũt pulchrius: q̃ ridere cũ maledicit nobis? Gaudere esñ debeak si aliena dicãt. Primũ q̃dez qr volũs inimicus aliqd dicere aduersũ nos q̃ crimẽ affigeret: nõ inuenit qõ verũ ẽ: ꝑ falsa ꝓ veris cõ posuit. Deinde qr dixit ipse dño i euãgelio de hmõi criminatione q̃ inocentib⁹ falso irrogaret ꝓpter iusticiã: Gaudete ⁊ exultate Matth.5.
qñ merces vestra multa est in cęlo. Tacere

ergo debet ꝙ recognoscit obiectũ: ne vuln⁹ exalperet ⁊ scindat cicatrix. Tacere et ꝙ nõ recognoscit: audit eñ alter⁹: nõ suũ crimẽ. Nõ si referat: suũ facit: si tacet retorquet et puitiantẽ vulnerat. Tacere debet etiã ille ꝙ ỹ memorata mercede ꝑsumit. Nõ eñ patit ꝓiudiciũ: cui nõ ẽ iudiciũ. Etsi fuerit ꝓiudiciũ: nõ erit in iudicio dei. Deinde vt cognoscas: qz nõ ꝓiudicat ꝑumelia bonꝫ ꝓcle: audi factũ iob dicentẽ: locupletiorẽ vtiq; te stem ꝙ si impio vibis romanꝫ potitus eẽt. Nũc obtumescam ⁊ derelinquã si nũc mihi ꝓiudiciũ ẽ: tũc a facie tua nõ abscõdar. Hec ergo partus i exordio rudit: vt admoneret illos iudicii dei: atq; ab insolẽtia ⁊ furore reuocatos ꝙsi bon⁹ medic⁹ faceret resipiscere. Sꝫ postea ꝙ eos aduertit ꝑseuerare i cõtumelijs: plura fortiora repetiuit: et tãꝫ pugno eos validiore pcussit ꝙ verborũ suorum
Job.21. saxis lapidabãt inortiũ. Audite igt: audite vba mea: nõ sit mihi a vobis ꝓsolationem ꝙrere: portate me qz fortiora loquar: graue erit põdus vboꝝ meoꝝ. Dicã ⁊ ego sm opinionẽ vestrã: eo q⁹ multi abundãt in hoc seculo rerũ secũdaꝝ successib⁹: ⁊ alii grauant ꝛre. In crũna positi sunt: ⁊ videt ỹ ꝙculum peccatoꝝ merito oferi. Nõ etsi dicã: nolite ridere ꝙsi vobis acquieuero: etsi peccator fũ: nõ vobis reus: qz sub peccato ẽ ⁊ ipse ꝙ iudicat: ⁊ sibi i me ptãtez vindicat. Aut si videor ꝙsi põ: cõmune ẽ illud: increpari nõ debeo. Infirmitas ꝓditionis ẽ: non specialis improbitas.

¶ Qua rõne si ꝓpter peccata hominibus eueniat mala: impũ tata bonoꝝ copia abundẽr: La. iiii.

Sed dicite mihi: Si ꝓpter pctũ meuꝫ bona sicut obijcit: quare impũ viuũt? Nec solũ viuũt: ỹ etiã repleti sũt diuitijs ⁊ fruct⁹ multiplicãt: ỹ etiam filijs potiũt. Abundãt dom⁹ eoꝝ. Hec euidẽter specie bona: ỹ altiori mysterio iuenies: qm̃ ꝙ putãt bona nõ sũt bona: ⁊ ꝙ putãtur mala potiora illis estimẽt. Inueteraueũt i diuitijs. Ὑπάλλαττω dixit: vt nõ tam diuturna diuitiaꝝ possessio ꝙsi iueterata copiarũ molestia significata videat. Sic vidit ecclesiastes: diuitias custodiri i malũ possidẽti eas: ꝙ pereũt i sũma distinctiõe ac sollicitudine. Pereũt eñ ꝙ hic relinquunt ⁊ mortuo ꝓdesse non possunt. Habuit igit defunctus ex illis sollicitudinẽ: requiẽ iuenire nõ potuit: ꝙ relict ꝙ erubesceret: nec secũ abstulit qõ teneret: lõge dispar ab eo de ꝙ scriptũ ẽ: Beat⁹ hõ ꝙ repleuit desideriũ ex eis: nõ Ps.126.
cõfundet cũ loquet inimicus suus in porta. Cui hereditas dño est: ⁊ merces ex mariçvirginio partu. Dic i exitu sapiẽ laudab⁹ ꝑdicatur: qm̃ nõ habuit ꝙ erubesceret: ꝙ nihil eorũ ꝙ sũt ꝙculi ꝓcupiuit: ỹ aduersarijs depositis veteris hois exuuijs: telo ꝓtinẽtiꝫ vulneraueri: ⁊ obstrepere ei i huiꝰ vitꝫ fine nõ possit vulnere claudus: ⁊ vtutũ admiratione ꝓfuso. Habes ergo nõ esse laudabilẽ ꝙ iueterat⁹ in pecuniꝫ cupiditatib⁹ sit: non renouat⁹ i ꝓceptiõe gr̃ę. Videam⁹ aliud. Semen eoꝝ inqt sm aiaz: id ẽ: nõ ink iustos habet. Iusti eñ i spũ seminãt: ⁊ de spiritu metent vitã ꝛternã. Illi vo ꝙ sm aiaz seminãt
spiritalia metere non possunt: qz aialis hõ 1.Cor.2.
nõ ꝓcipit ea ꝙ sunt spũs dei: stultitia eñ illi ẽ: ⁊ nõ põt scire ꝙ sunt spũs: ⁊ ideo nõ repletur spiritalib⁹ ỹ iudicat. Filij eoꝝ in oculis id ẽ ꝙ facũt ideo faciũt vt videãt ab dolo⁹ nõ qz boni ꝓsulãt vt ỹ eligãt qõ futuro iudicio cõprobet. Filios ergo scriptura ꝓ operibus frequẽter declarat: eo q⁹ locupletio: in bonis factis ꝙ i filijs sit nostra posteritas. Vñ et ezechias de grauꝫ ꝙgritudine liberatus: ex hodierno inqt filios faciã ꝙ nunciabũt iustitiã tuã dño de⁹ salut' meꝫ: ⁊ nõ cessabo te bñdicẽs cũ psalterio orheo dies vitꝫ meꝫ. Bona eñ posteritas deuotiõis ⁊ fidei: ꝙ captiuitati nesciunt succũbere: quã si Isa.38.
liꝫ ezechiꝫ ptulerũt. Et addidit dicẽs: Quia nõ ẽ illis timor: nõ ẽ flagellũ a dño. Iustus aũt dicẽs: Qm̃ flagellat⁹ sũ tota die: ⁊ optat flagellari: vt recipiatur a dño: ⁊ vult timere
dñm: qz timor dñi initiũ sapiẽ est. Hec beEccl.1.
titudinem putat si nõ abortit bucula sua sicut putãt stulti. Per bouẽ eñ ꝺd significat nisi ruralis culturꝫ labor: ꝙ semp redit in eosdem ⁊ nũqz desinit: ỹ cũ explere videt reuocatur i exordium. Isti sũt ꝙ colũt sodomã ⁊ gomorrã. Ergo ꝙ colũt ꝭgyptũ glebasq; terrarũ aratro quodã mẽtis solidę inuertũt: labozẽ sibi pariũt: ⁊ dolorẽ metunt. Ideo bucula eorũ non abortit: ỹ parit vt augeat labor: eoꝝ: et ꝙ ꝛceperũt omia generãt sine timore dei. Iusti aũt lõge aliter gliant. Non eñ in abundãtia diuitiaꝝ: nec i partu pecorũ: ỹ in dño gliant dicẽtes: De timore tuo Isa.26.
i vtero accepim⁹ ⁊ parturiuim⁹ spiritũ salutis. De iustis ergo dicit: qz spiritum salutis

generauerūt quem acceperūt ō timore dei: non de malicia hui⁹ seculi: de qua legimus:
Ps.7. Ecce parturiuit iniusticiā: concepit dolorem ⁊ peperit iniquitatē. Melior ergo abortiuus q̄ partus seculoꝝ. Denicq; de homie qui in hoc seculo venit: ⁊ vanitatē mundi huius ⁊ tenebras tulit: longeuitate diuturna eccle
Eccl.6. siastes ꝓnunciauit: q; melior illo abortiu⁹. Huic enī requies magis q̄ illi: q; non exp⁹ varietatē seculi: i qua etsi mille annos qui vixerit qō bonum est videre nō potuit. Fugisse ergo hec magis ē gratię: q̄ subisse est.
Job.21. Q̄ fortasse moueat illō qō adiūrit: Quia maneant sicut oues eternę: pueri aūt eorū ludunt accipientes psalteriū ⁊ citharā ⁊ delectant voce psalmū. Cōsūmarūt autem in bonis vitam suā: in requie autē inferni dormierūt. Distingue hec: ⁊ q; spiritalis eo diiudica. Impij autē sicut ętni sūt: nō ęterni: q; non possunt ęternitatē accipe ab eo q̄ nō sit ęternus. Nō ergo potest dare qō non habet: nec pōt illuminare: q; nō possidet lucē: sed transfigurat se in angelū lucis vt decipiat incredulos. Trāsfigurat autē se simulatione falsę lucis non splendore ꝓpriq. Vñ ⁊
Luc.10. saluator ait: Videbā sathanaz sicut fulgur cadentē de cęlo. Hec fulgur est: ꝑ sic fulgur. Considera hęreticū aliquē intentū abstinētię corpis ⁊ cognitioni cęlestiū sacramētoꝝ: sicut ęternus putatur: nō habet ęternę vitę stipendiū: q; falsā habet imitationē: q̄ fidei non habet veritatē. Hui⁹ paruuli ludunt sicut illa q̄ cuz luxuriata fuerit: nubere vult. Luxuriata ē in psalterio ⁊ citharā: id est: in sono vocis: nō in sacramentoꝝ ꝓfundo: vt lāpas resultaret: nō i corde ꝓferret.

Nō orandū pot⁹ nobis hic sit subire laborē: q̄ rerū tpaliū abundantia affluere: ꝓpter diuersum et cōtrariū vtriusq; finē: eo q̄ sic vera sapia inueniat: La. v.

Huiusmodi itaq; i bonis seculi ꝓfūmauerūt vitā suā: hāc vtiq; q̄ viuebāt: non illā cui⁹ mercedē sperabāt: ⁊ ideo i requie inferni dormierūt: nō in reqe cęlesti. Nos aūt oremus hic pot⁹ laborem subire: vt in regno cęloꝝ cōsolationē quietē ętnę mereamur adipisci. Magna enī illecebra delinquēdi ē rerum affluentia scōꝝ. Supina extollit: obliuionē auctoris infun-
Luc.16. dit. Cōsidera illū i euangelio supra ostrum ⁊ purpurā recūbētē: cui⁹ de mēsa micas ui-

stus ille pauper lazarus colligebat: Nonne ei di videt diues ille ad deū dicere: Discede a me: vias tuas scire nolo? Et vē scire noluit hmōi vias dñi. Si enim vellet cognoscere. Sz q; plenę sūt laboris: fugiūt ⁊ declināt a pdicto. Quasi ebrius itaq; non recognoscit salutis auctorē. Deinde ꝓuersus ad cōpotatores suos: Adūcem⁹ iąt ⁊ bibam⁹: q̄d ꝓ dest si seruiam⁹ ei: aut q̄ vtilitas si obseruemus eū? Hęc itaq; dicit scolariū abundantia rerū temulent⁹: q; nō ꝓtinuo in seculo seculoꝝ merita rependūt. Supinabat enī: q; i manib⁹ ei ad voluptatē oia fugetebāt: et ꝓcius impietatis suę cui⁹ pęna ieqstrabat: putabat q̄ de⁹ impioꝝ scelera non videret. Huic q̄ opinioni ei⁹ rndit sanctus iob: Holi eē secur⁹ ac dissolut⁹: estimas q̄ ad te I seculo dñi flagella nō veniāt? Etiaz lucerna impioꝝ extinguit: ad tpo lucet: nō habet lucē ętnā. Et ipsis q̄uis cęlū faueat: q; eius q̄ ꝓcipatū habet I seculo facūt volūtatez: solet venire reꝝ ꝓuersio: ⁊ dolores ab ira et indignatiōe cęlesti: vt vētilent sicut paleę a vēto. Iniusti sicut paleę ventilāt: iusti sicut triticū. Denicq; audi dicētē petro dñm: Ec-
Luc.22. ce sathanas expetiuit vos vt ventilet sicut triticum: ego aūt rogaui ꝓ te vt nō deficiat fides tua. Deficiūt illi q̄ sicut paleę vētilāt: nō deficit q̄ ad similitudinē illi⁹ grani ē qō cecidit ⁊ resurrexit plurimoꝝ fructuū accessione cumulatū. Ideo dicit ꝓpha: Heu me: q; factus sū sicut q̄ colligit stipulā i messe. Sti
Ps.1. pulę igit q̄ cito eruit: impietas ꝓpat ⁊ pulueri. Ideo postq̄ dixit: Erunt sicut paleę a vēto: subtexuit versicul⁹ statim dicens: aut slē puluis quē abstulit vēt⁹. Denicq; vt cognoscas: q; ipi⁹ sicut puluis cito fatiscit atq; euanescit: habeo i ꝓmo psalmo dictū: Non
Ps.1. sic impij nō sic: ꝑ tāq; puluis quē ꝓiicit ventus a facie terrę. Et facit discretiōes iter iustum ⁊ impiū. Hic igit mouit i simplicitatis suę potētia: tot⁹ in abūdātia et gra: interiora aūt ei⁹ plena sūt adipe. Sedulā autem eoꝝ supfluit: ille aūt ꝓficit i amanitudie aię suę cursū vitę isti⁹: nubilaq; boni epulat⁹ finē accepit: cui ꝓ meritis suis q̄d pōt dignū representari? In sepulchra iducit: et in tumulo vigilat suo. Ne hęc q̄dem pęna mediocris: mortis requiē nō habere: deseri cū non ad terrā viuentiū: ꝑ ad tumulos mortuorum. Qui viuit enī nō inter mortuos q̄rit: sed in abrąq; sinu vitā carpit ętnā. Ideo viri illi

duos in veste fulgenti dicebant ad mulie/
Luc.24. reo: Quid quæritis viuentem cũ mortuis?
Job.24. Nõ est dic. Deinde enumerat scelera impi/
orum: q̃ cõfinia transcenderint & cuz pasto/
re diripuerint gregem: subiunctorũ pupil/
li abduxerũt: pignora uerunt bouez: vidue
agrum demessuerũt non suum: infirmi aũt
in vineis eorum sine mercede & cibo operã/
ti sunt. Detractis vestimentis: nudos fece/
runt dormire. Plȝosq̃ quoz animę operi/
mentum ademerint stillicidijs humescebãt
montium: & quia tegumentũ deerat: petra
sese opiebant. Rapiebant pupilli ab vberi/
bus matrũ suarum: lapsi oppremebãtur qui
magis erigi debuissent. Esurientes fraudã
bantur cibo: & anima infantulorũ grauiter
ingemiscebat. Nunqd hęc ignorare potuit
Job.26. quem nihil pręterit? Nuda inferna in cõspe
ctu eius: & non est amict° nequissimis: quia
latere non possunt. Extendit boreã pro ni/
hilo: suspendit terrã in nihilo: alligãs aquã
in nubibus suis: & non est rupta nubes sub
pedibus eius. Colũnę cęli dissiluerunt & ti/
muerunt ab increpatione eius. Virtute cõ
pescuit mare: disciplina autem struit cetum
maris. Claustra cęli formidant eum: pręce/
pto mortificauit draconem ꝓuaricatorem.
Virtutem tonitrui eius quis intelligit? In
tantis ergo flagitijs: quę spes impio est &
Nunqd si cõfidit in domino saluabitur? Di
cam inquit vobis quid sit i manu domini:
& desinite inanib° inania addere. Et descri/
bit q̃ miserabilis impioz portio sit. Nõ et
si plures habeant filios: sine posteritate sũt
quibus deest bonorum mentorũ successio.
Illa enĩ vera posteritas quę non in terris ꝑ
in cęlo est. Huiusmodi ergo vino hęreditas
Job.27. inopia est: & mors successio. Cũ diuitias co/
acerauerint mendicabunt: quia cum mor/
tui fuerint indigebunt: qui requiem inueni
re non possunt. Viduas eorũ nemo misere/
bitur: sed manebunt diserti: atq̃ omnes co
pulę solatio destituti. Etsi cõgregetur pecu
nia sicut terra: atq̃ vt lutum ꝓparatum fue
rit aurum: inanio erit sicut arena substãtia
eoz: & omne patrimoniũ eorum tãq̃ tineis
cõsumabitur. Dormiens diues nihil adjici
et: aperuit oculos suos: iam non est: perma
net in doloribus. Nihil enĩ sunt omnia quę
in hoc mundo sunt. Aurum in metallis: ar
gentum in metallis. De metallo eruitur: et
in metallum reuertitur. Quid enĩ aliud nisi
metallũ est meus auari: quę tãq̃ defossum
tenet quicq̃ decepert: & in venis terrę de/
tibulis abscondat: eo q̃ vti nesciat de me/
tallis. Quotidie aurũ ō metallis premitur:
de auro ꝓferre quis potuit? Cum igitur ni/
hil ꝓsit: vana fames auri: quia qui congre/
gauerit labitur. Miserandi ꝓfecto qui de/
seruerũt viam iustam & obliti sunt eam: cui
preciosi lapideo haud quaq̃ sũt cõparãdi:
difficilis inuestigatu: imperuia superbis: i/
tercluſa iactantibus: humilionibus plana:
aperta sapientib°. Et ideo sapientiaz debe
mus quęrere vt ambulemus in via iusta: p
quam aduersarius ille sicut leo rapiẽs & ru/
giens qui querit hunc mundũ transire nõ
potuit. Sed qui sapientiam vult inuesti/
gare: non in abysso eam quęrat sicut phi/
losophi: qui arbitrant q̃ ipsi sua sponte suo
ingenio profunda eius possint cognoscere.
Non i mari eam requirant: Ereni vbi tem/
pestas: vbi ꝓcella venti est: non potest ibi
esse sapientia. Sed ibi quęrant vbi est tran
quillitas mentis & paz quę super omnẽ in/
tellectum est.

Sancti Ambrosij epi liber tertius
de interpellatione explicit.

Capitulorum libri quarti de interpellatione sancti Ambrosii episcopi: recollecta annotatio.

De transitu auctoris ad interpellationē sancti dauid: Qui i plurib⁹ locis psalmorū ō vanitate seculi non tacuit: ⁊ inania esse q̄ bona in ō mūdo putāt frequēt asseruit: ⁊ marie in psalmis. xxxviij. ⁊. lxxxxiij. Qui deniq; in septuagesimo secūdo ptestatur se non mediocriter doluisse cū videret peccatores in hoc mundo affluere diuitijs et abundare rebus secūdis: se autē q̄ iustificauerit cor suum eē in afflictionib⁹ et erūnis. La. I.

De serie psalmi. lxxij. et exordio interpellationis prophetice ducta a p̄mo versiculo: scilicet: Q̄ bonus israel deus rectis corde. Et q̄ nemo possit deum bonum fateri nisi q̄ ex cęlestium mysteriorum p̄fundo ⁊ diuinę dispositionis altitudine bonitatez eius cognoscat. Q̄ iusto semp bonus sit deus: ⁊ cū torquet volentibus corrigis: ⁊ cū affligit acerbitate p̄nar. La. II.

Q̄ quasi p̄lapsus fuerit prophetа cum videret peccatores in hoc mūdo affluere diuitijs ⁊ rebus scōis: bonos autē eē i afflictionibus ⁊ erūnis. La. III.

Q̄ flagella et castigatio in hac vita firmamentum p̄stent: non autem post mortē p̄sint. La. IIII.

De vestimento iniquitatis ⁊ de operumēto ieiunij. La. V.

Quid sit ponere in cęlum os: Et de scientia quę est in deo. La. VI.

Q̄ post flagella ⁊ castigationē sequat̄ prauę opinionis correctio: ⁊ q̄ bona transitoria nō sint p̄miū vtutis: nec inopia p̄na peccati. La. VII.

Quid sit itrare i sanctuariū dei: ⁊ itelligē nouissima. Et q̄ bi q̄ p̄ficiūt honorib⁹ et cadūt moribus: deijciāt cū alleuāt. La. VIII.

Q̄ ppt iniquitatē suā perierint q̄ terrena cōcupierūt. Et q̄ imago ipsorū ad nihilū redigat: q̄ vel in supbia euanuerunt: vel in voluptatib⁹ suis radicati sūt. La. IX.

Q̄ iust⁹ q̄ ab exordio fuit turbat⁹: delectet cū alos p̄sideret q̄ de⁹ būana curet ⁊ respiciat: Et q̄ homo cōpatione cęlestiū sit q̄si mutū iumentū. La. X.

Q̄ q̄ ad dexterā suā deum habet non commoueat. La. XI.

Q̄ nullas specū illecebras desideret aut concupiscat quē man⁹ dei dirigit. Et q̄ deus neminē repellat nisi q̄ se ab ei⁹ p̄spectu sequestrare putat. Quēadmoduz etiā q̄ separat a deo pereat.

Finis

Sancti Ambrosij epi de interpellatione liber q̄rt⁹: In quo interpellationē sancti dauid ꝓperitatez iniquorū i hoc seculo et afflictione iustorū admirātis: diligēti studio p̄sequit: fęlicit incipit.

De transitu auctoris ad interpellationē sācti dauid: Qui i plurib⁹ locis psalmorū ō vanitate seculi n tacuit: ⁊ inania eē q̄ bona i hōc mūdo putant frequent asseruit: et marie in psalmis. xxxviij. et. lxxxxiij. Qui deniq; in septuagesimo secūdo ꝓtestat se nō mediocriter doluisse cum videret peccatores i hoc mūdo affluere diuitijs ⁊ abundare rebus scōis: se aūt q̄ iustificauerit cor suū esse in afflictionib⁹ ⁊ erūnis: La. I.

Decursa est interpellatio sācti iob: nūc adoriamur eā interpellationē quā reperimus in psalmis. Ipse q̄dē dauid plurib⁹ locis ō seculi vanitate nō tacuit: ⁊ inania esse q̄ putabāt bona hui⁹ mūdi: frequēter asseruit. Et in psalmo maxime tricesimo octauo: in q̄ dicit: Verūtū vniuersa vanitas omnis homo viuēs: q̄q; in imagine dei ambulet homo: tū vane cōturbat: thesaurizat ⁊ ignorat cui cōgregabit ea. Et alibi: Vsq;quo peccatores dñe: vsq;quo peccatores gliabunt? Q̄ hic habeāt vmbratilē gliam: vbi de seculo excesserint: fructū cōsolationis, iuenire non possint. Idē tū inseruit psalmū septuagesimūsecūdū: in q̄ ipse sub asaph nole ꝓtestat q̄ ei⁹ fuerit p̄mo p̄lapsionis: vt nō mediocri dolore p̄stictus sit: cuz videret peccatores in ō mundo affluere diuitijs: abundare rebus scōis: se aūt q̄ iustificauerit cor suum esse in afflictionib⁹ ⁊ erūnis. Nec mediocrē tractasse offensā i exordio: ꝑ postea p dei flagella correctū: ⁊ illuminatū diuinę cognitionis gratia: vere didicisse finē traditionis. Vnusq; aūt iuenio sanctū asaph aliq̄bus ad

Pſ. 38.

Pſ. 93.

uersis fuisse veratū. Atvero sanctus dauid plurima grauia ẽt piculoꝝ plena tolerauit. De suis eñ laborib⁹ dicit. Ūñ ei psalm⁹ nō ḡñ sancti asaph: ꝑ ḡñ sācto asaph vt docet titul⁹ supscribit: qō ex greco psalterio apti⁹ mãifestat: vtvideat dauid eñã buic asaph: sicut ⁊ alijs: canendū quē scripserat ipe psalmū dedisse. Sz qz scriptū ē i ipso titulo: desciscisse psalmos dauid. Quō aũt defecerũt cuz decursis bis decẽ psalmis: postea psalmus dauid titulꝝ inscriptionē cõpendit vsqz i vltimū finẽ?

De serie psalmi.lxxiij. ⁊ ero2dio interpellatiõis ꝓphetice ducta a p2imo ꝙsiculo: scz Quã bonus israel de⁹ rectis co2de. Et q̃ nemo possit deū bonū fateri nisi q̃ ex celestibus mysterioꝝ ꝓfundo ⁊ diuine dispositionis altitudine bonitatez eius cognoscit. Nõq iusto semp bon⁹ sit de⁹: ⁊ cũ to2quet dolo2ib⁹ co2poris: ⁊ cũ affligit acerbitate pẽarum: Ca.ii.

Deo seḡstrata mũdi hui⁹ diffinitione q̃ sit psalmi series ꝓsiderem⁹: et a ꝓmo ꝙsiculo interpellatiõis ꝓphetice ducam⁹ exordiũ. Quã bonus israel deus rectis corde. Lucet in ꝓncipio emẽdatiõis ꝓfect⁹. Nemo eñ põt deũ bonũ fateri: nisi hic q̃ nõ ex successibus cõmodoꝝ suoꝝ: ꝑ ex celestiũ mysterioꝝ ꝓfundo: ⁊ diuine dispositionis altitudine: bonitatẽ ei⁹ cognoscit: q̃ nõ specie ꝓsentiũ: ꝑ futuroꝝ vtilitate pensanda ē. Justo itaqz semp bon⁹ ẽ de⁹: ⁊ cum to2quet dolo2ib⁹ corpis: ⁊ cũ affligit acerbitate pẽarũ: semp dicit: Si bona accepim⁹ ỏ manu dñi: q̃ mala sũt cur nõ sustineam⁹? Gratulat hic le ꝓteri: vt i futuꝝ ꝓsolationez inuenire possit: scies quã q̃ bona recepit i hac vita: habet mercedẽ suaz: futura ꝓmia sperare ñ poterit: q̃ nõ luctat⁹: nõ exercitat⁹ sit diuisoꝝ certamie ꝓtiorũ. Qui vero siue iuste siue iniuste afflicit in ꝟ sẽclo: gratulat vel q̃ ꝟ soluat ꝓna delictoꝝ suoꝝ: vel qz nouit eã esse apud deũ vberiorẽ gfaz: si iuuste ꝓ ei⁹ noie: aut ꝓ bono aliq̃ ope: acerba aliq̃ patitur: fm qõ scriptũ ẽ: Quia nulla ẽ gloria si peccãtes punimini ⁊ suffertis: ꝑ si bñfacientes: vt patiẽtes: hęc ẽ gfa apud deuz. In ꝟ eñ vocati estis: q: christ⁹ ꝓ nobis mortuus est: relinquẽs vobis exemplũ vt sequamini vestigia eius: q̃ peccatũ nõ fecit: nec inuent⁹ est dol⁹ in ore eius. Qui cũ malediceret nõ maledixit: cũ pateret nõ cõminabat. Ergo iustus etiaz si in eculeo sit: semp iust⁹ est: qz iustificat deuz: ⁊ minora se peccatis suis dicit sustinere. Semp sapiẽs ẽ: nõ eñ auferũtur aculei tormẽtis. Vera ⁊ ꝓfecta sapia nõ amittit qõ ẽ qz timorẽ excludit forzo studio ⁊ ꝓposito charitatẽ: nouit vt sapiẽs dicere: quia indigna sunt quę in hoc corꝑe sustinemus remuneratiõe futuꝝ glorię. Et ossa huius tpis passiones: supuenturã mercedẽ ꝙquare non possunt. Bon⁹ igit buic semp ẽ deus: q̃ nouit quo tẽpore mereat. Et ideo ḡñ agricola hic arat agrũ suũ: quodam rigiditatis abstinentię vomere: hic stirpat quadã falce vtilitatũ amputatrice vitioꝝ: hic sterco- Ps.112. rat humiliãdo se vsqz ad terraz: sciens quia de⁹ de stercore erigit pauperẽ. Deniqz apostol⁹ paul⁹ nisi estimat⁹ eẽt vt stercora: nũqz Phil.3. christũ potuisset sibi acqrere. Hic custodit fructꝰ suos: vt illic securi⁹ recondat. Semp itaqz ei bon⁹ de⁹: quia semp quę bona sunt de deo sperat. Accipe illud. Quã bonus israel deus rectis corde. Non ergo oĩb⁹ bonus est deus. Ille q̃dem oĩb⁹ bonus est: qz saluator est omniũ: maxime fideliũ. Et ideo Luc.19. venit dñs iesus vt saluũ faceret qõ perierat. Venit eñ vt peccatũ mũdi tolleret: vulnera nr̃a curaret. Sz qz nõ oĉs medicinam expetũt: ꝑ plęriqz refugiũt: ne medicamẽta cõpũgat vis vlceris: ideo volentes curat: non astringit inuitos. Accipiũt igit sanitatẽ qui medicinã expetũt: illi aũt q̃ refutant medicũ: nec recipiũt bonitatẽ medici: quã nõ erpe riũt sentire nõ possũt. Qui aũt curat: etiaz sanat. Ideoqz bis bon⁹ est medic⁹ qꝺ sanauit. Bis igit bon⁹ est de⁹ qꝺ peccata donauit. Qui aũt insanabile periñ habet mẽtis suę vlcere: quõ põt medicũ bonum habere quẽ refugit? Pulchre autẽ apso vt ꝓmisim⁹ explanauit: qz ⁊ oĩb⁹ bon⁹ ẽ de⁹: q̃ vult oĉs 1.Timoth.4. hoĉs saluos fieri: ⁊ maxie fidelib⁹. Diuine pietatis ꝓrogatiua fuant: qꝺ ⁊ volũtas dei opitulat ⁊ gfa. Sz et psalmista dicẽdo: Quã bon⁹ de⁹ isr̃l rect⁹ corde: ad ipsoꝝ finiaz retulit q̃ aliꝰ de deo sentire nõ nouunt: nisi qz bonus ad oia ⁊ in oĩbus est.

Qõ ḡñ prolapsus fuerit ꝓpheta cũ videret peccatores in hoc mundo affluere diuitijs ⁊ rebus sẽdis: bonos aũt esse i afflictionib⁹ ⁊ erũnis: Ca.iii.

Dēiq; et in sequentib⁹ exponit ipse quid senserit dicendo: Mei autem pene moti sūt pedes: paulominus effusi sunt gressus mei: quia zelaui in peccatoribus: pacem peccatorum videns. Non vtiq; pedis corpis gressus: sed directionez mentis: et gressum de quo alibi dicit: Non veniat mihi pes superbię: ⁊ man⁹ peccatorio non moueat me. Ideo semper petendū est: vt dirigat dominus nostrozuz animozū vestigia ne labantur: ⁊ lubrico quodam erroris effusa: stabilitatez sui tenere non possūt. Prolapsionis autem ea causa est: q; pacem ęmulatus est peccatorum. Emulari autem debemus quę bona sunt: non ea q̄ plena dedecoris: Sicut et paul⁹ apostolus expressit dicens: Bonum autem est ęmulari i bono semper. Nec te moueat q; pacem i malo posuit. Deniq; ⁊ in euangelio habes esse pacem quā reliquit christus: vt ipse ait: Pacem relinquo vobis: pacē meam do vobis. Nō quomodo mundus dat ego do vobis. Est em̄ pax quę non habet offendiculum: ⁊ quę simulationem habet. Ideo et prophe-
ta ait: Pax pax: ⁊ non ē pax. Refugiamus ergo pacem peccatorum: conspirant em̄ aduersum innocentes: coeunt vt iustos oppriment: viduaz exterminent: vel expugnent eius pudorē. Et ideo non est reclinatio mozti eorum. Nō declinatio: vt plęriq; codices latini scripti sūt: sed reclinatio. Quādo em̄ laboramus et icuruamur ad opus aliquod atq; inclinamur: nos reclinare consueuim⁹. Peccatores autem grauium scilicet delictorum: ⁊ maxie impij se reclinare non possūt: de quib⁹ dictum est. Et dorsum eorum semper incurua. Non em̄ se erigunt ad cęlestia: qui christo non adhęserūt. Et ideo non resurgunt cum eo quoniam mors pessima: sicut scriptum est: Mors peccatoꝝ pessima. Qui autem christo cōmoritur: ⁊ consepelitur cum illo: non solum reclinatur: sed etiam resuscitatur. De quo pulchre se illud conuenit dicum: Universū stratum versasti in infirmitate eius. Maxime si martyr sit: cuius infirmitas passione soluit: mors resurrectione.

Pš.72. Pš.35. Pš.37. Pš.40

Nō flagella et castigatio i hac vita firmamentum pręstent: non aūt post mortem pstent: La.uii.

Luc.16.

Ydimus illum diuitem: qui indut⁹ purpura ⁊ bysso in hoc sęculo recūbat: ⁊ epulabat quotidie splēdide: de cuius mensa quę cadebant pauper lazarus colligebat: quemadmoduz i tormentis positus in inferno se reclinare nō poterat: sed vit ad abzaam: non totuz se sed oculos erigebat: rogans vt mitteret lazarum: qui extremum digiti sui in aquam intingeret et linguam eius refrigeraret. Ergo mozti reclinatio non erat: nec firmamentuz eius. Nihil enim prosunt flagella post mortem. Et ideo dauid dum esset in ist⁹ corporis vita: in flagella se pręparabat: vt cum dominus reciperet castigatum. Considera iteruz mihi sanctuz iob: qui perfusus erat vlceribus ⁊ concutiebatur omnibus membris: et plenus erat totius corporis sui doloribus: glebas terrę vulnerum suoruz sanie ⁊ humore resoluens: quemadmodū cum se in hoc corpore positus reclinare non posset: requiem mortis inuenerit: ideoq; ꝑsc⁹ sui dixit: Mors viro requies. Is igitur in plaga nō motus est: nec nutauit sermonis sui lubrico qui in illis omnibus nihil peccauit labijs suis: sicut scriptura testatur: sed magis plagę suę repetierit firmamentum per quam cōfirmatus in christo est. Ergo et iob et dauid quia flagellati hic sunt: firmamentum habuerūt in plaga sua: quia flagellat pater filiuz quē recipit: q; aūt hic non flagellant: ibi non suscipiuntur vt filij. Ideoq; in laboribus hominum non sunt: et cū hominibus non flagellabuntur: vt in perpetuo cum diabolo flagellentur.

Deu.32. Pš.72.

De vestimento iniquitatis: ⁊ de operimento ieiunij: La.v.

Ideo obtinuit inq; eos supbia: cooperti sunt iniquitate sua. Malus vestimentum iniquitas: qō si quis voluerit in nob tenere: remittere nos oportet ne icipiat i iudiciuz venire nobiscū. Etsi q̄s tunicam nostrā quaz accepimus spiritalem auferre conetur: remittere palliuz iniq; tatis. Sume operimentum fidei atq; patientię: quo se dauid operiebat in ieiunio ne amitteret tegumenta virtutis. Ipsum ieiunium operimentum est. Deniq; nisi sanctū ioseph texisset sobrietas ieiuna: adulterę ꝑtinacitas eruisset. Quo ieiunio se tegere si voluisset adā: nuduo nō fuisset effect⁹. Sed quia de ligno sciętię boni ⁊ mali ꝑtaz interdictū cęleste gustauit: ⁊ imperatum ieiunium ꝑuaricatus est: incōtinentię cibo nudum

se esse cognouit. Q̄ si ieiunasset: fidei seruasset ernuias: nec se aspersisset intectum. Non ergo nos induamus iniquitate et impietate: ne ō aliquo nostrū dicat: Et induit se maledictionem. Abale se induit t adam: qui dum quærit integumenta foliorum: maledictiōis excepit sententiā. Induerunt se maledictione iudæi: de quibus scriptum est:

Ps.72. Prodiit quasi ex adipe iniqtas eor̄: trāsierunt in dispositionē cordis. Adeps dicitur pinguedo. Sicut enī anima bonis pasta et referta virtutib⁹: tāq̄ adipe t pinguedie repletur: vt scriptū est: ille iniquitas quę quasi ex adipe prodit: non tenuis t exilis significat ꝑ plena vitioꝑ.

Quid sit ponere in cęlū os. Et ō scientia quę ē in deo: La. VI.

Dnīq̄ non fortuita quodam lapsu in errorem incidere: sed consilio et dispositione in sacrilegium transierunt. Posuerūt in cęlum os suum t lingua eorum transiit in terra. Ponere in cęlo os suum quid sit: docet nos ille ex fratribus adolescentior qui regressuo ad patrē dixit:

Luc.15. Pater peccaui in cęlum t coram te. Ponūt autem in cęlum os suum: qui sibi criminum auctores: vanitates putāt quadam necessitate deferri. Di nec cęlo nec terrę parcere solent: vt cursu quodam stellarum arbitrētur vitam dominis gubernari. Nihil ꝓuidentię: nihil bonis moribus derelinquūt: atq̄ vtinam t isti sicut ille vnus de duob⁹ adolescentib⁹ reuerterentur: bonus dominus remedium non negasset: t tamen etiam ipsi si nolunt sanari: reseruat dominus regressionis gratiam: vt qui in israel expulsi sunt per cordis ꝑpriā cęcitatem: per plenitudinem ecclesię reuertant: t non vacuos diesvitę istius ducant: sed plenos habeant bonę operationis t fidei: cum repleuerit eos gratia spiritali. Quomodo autem reuertantur accipe.

Ro.11. Quia cęcitas inquit ex parte israel cōtigit: donec plenitudo gentium intraret: t sic omnis israel saluus fieret. Sed quia mysteriuꝫ oportebat impleri: vt cōcluderet deus omnia i incredulitate: id est: redargueret atq̄ conuinceret. Cum enim duo contendunt: si vnus superior fit: dicitur: concluſit illum alterum. Ideoq̄ per suam misericordiam vt subditus fieret deo mūdus: regressus quidem populus in hęredibus: seu celeri errore traditus est: t deum non crederet occultorū eē ꝓscium. Sed dominus illis vt quādoq̄ redimantur salutis futurę gratiam reseruauit dicens: Ideoq̄ reuertatur huc populus Ps.72. meus. Quid est huc? Id est ad me: ad equitatem t iusticiam meam: ad cultum meum. Et impleuit dies vitę suę. Q̄ vtrūq̄ sic accipies: vt populus quidem redimatur: qui crediderit in eo: etsi non redimant qui non crediderunt: tamen redempti populi dei ꝓrogatiua defertur. Isti ergo in errorem possint diuerunt: Quomō sciuit deus: etsi ē scientia hominis in altissimo? Putant enī nō esse in deo sciētiam: quia peccatores abundant ꝓsperi seculanbus. Et adhuc inducit loquentes: Ecce ipsi peccatores t abundātes in seculo: obtinuerunt diuitias. Habes hoc in euangelio planius expressum: vbi symon ille pharisęus videns q̄ mulier illa peccatrix venit in domum eius: t super pedes christi effudit vnguētum: dicebat intra se:

Luc.7. hic si eēt ꝓpheta: sciret quę t qualis ē mulier quę tāgit eum: quia peccatrix est. Sed patientia dei non ꝓiudicat veritati: t prescientia eius et prouidentia hoc ipso amplius ꝓbatur q̄ in peccato positus successu affluit secularium ꝓsperorum. Quod fortior videns rideꝫ: incautus traducitur t mouet.

Q̄ post flagella et castigationē sequat prauę opinionis correctio: et q̄ bona trānsitoria non sint premium virtutis: nec inopia pęna peccati: La. VII.

Dnīq̄ psalmista dicit: Dixi ergo si Ps.72. ne causa iustificaui cor meum: t laui inter innocentes manus meas. Hoc est: video illos abūdare: video illos cōmoda omnia secularia: me autem cōteri atq̄ exagitari temptationib⁹ plurimis. Frustra ergo dedi me innocentię: atq̄ ad studia probę conuersationis intendi. Et pulchre

Ps.25. ait: Laui inter innocentes manus meas: vt non arrogare sibi sūmam innocentię: sed illam deferre studium videretur. Interea nō impune huiusmodi a se sermonem exisse te statur. Nam tota die flagellatum se memorat: quia frustra iustificare domino cor suum dixerat: post flagella autem cōtinuo secuta ē prauę opinionis correctio. Statim enī iudex me⁹ incępit in matutinis: id ē: in apto t prospicuo: lux enī veritatis cōpēdēs eū: non sinit hęc sentire quę dixit. Reuincebat itaq̄ et redarguebat me veritatis lumē effusum

alo meo: eo q̄ non recte dixerim: Sine causa iustificauī cor meū. Locutus sum eñ illa tanq̄ in tenebris cōstitutus: recordanti illa mihi cor cōpungebatur. Cōpuncto autem corde illuminabat affect⁹: vt fieret in corde meo flāmigerās: q̄ faciebat in me diei spiritale p̄cipiū. Illuminata itaq̄ ozāte mihi die: t q̄si in multis matutinis positus intelligebā: q̄ extra ꝓstrictionez generationis filiorū dei fact⁹ sū. Qui cū p̄mo credidissem: eo q̄ opak mūdus ꝓuidens generationu humanę: oīa ad vtilitatez nostri vel tristia vel ea q̄ parū delectēt fecerit: tam bonā sententiā postea prauis opinionib⁹ turbat⁹ amiserim. Cōferebā itaq̄ cū corde meo: et dicebam mihi: Si narrabo sic: q̄ sine causa iustificauī cor meum: occurrebat mihi dei vox dicēs: Ecce generatio filioꝝ tuorum: cui dispositi: adest. Ecce dis scriptur[inuenis: q̄ o tu adam dispositi generationi filioꝝ tuorū. Quia fortuitu diuinę ad impios nō aliquo merito deferank: nec p̄mia ꝛtutis sunt emolumenta thesauri: nec ecōtrario inopia pęna peccati ē: ꝙ indiscrete venīt ista: quę modo fluminis quodā sęculi ꝓfluuio voluīt. Et estimabā t videbar mihi cognoscere hoc esse verū: hoc cōgruere diuinę ꝓuidētię t ꝓuenire: me aūt frustra in dis turbatuz esse: in q̄bus adhęrere non debui.

Quid sit intrare in sanctuarium dei et intelligere nouissima. Et q̄ hi q̄ ꝓficiūt honorib⁹ t cadunt mortibus: deficiant cū alleuiāt: La. VIII.

Laq̄ q̄ videbar mihi verā scientiā cōprehendisse: t cognitionē rei ipius esse asseruī⁹: dicebam mihi: Hoc labor est aīe me: donec introeam i sanctuariū dei t intelligā in nouissimo. Jd est: sol⁹ mihi supest labor: vt ingrediar in sanctuariuz dei: vbi est cherubin: id ē: cognitionis ꝓfūdum: t non labor est in incertis t vanis opinionibus. Narratio eñ fatui sicut sarcina i via. Jdeo ingrediamur aditū cognitionuz sacrarū: atq̄ interiora penetralia veritatis: vt non sit i nobis labor: sapia eñ nos a sensu laboris abducat. Deniq̄ non est labor in iacob. Causa aūt laboris ignorantia ē: q̄m qui nescat iustis repositā esse p̄mia: non reficitur a laborib⁹: sed magis imprudētię suę laborē curuat t frangit. Ingrediamur igit sanctuariū dei: vbi sunt cherubin: in quib⁹ est recordatio sacrę cognitiōis: t veri illius atq̄ ętemi luminis. Jn illo cādelabro imago resplendet: quo possumus intelligere in nouissimo. Sanctus etenī in vltimo cognoscit: t p̄fectaz sapientiā ꝓcessu ętatis adipiscitur dicens: Notum fac mihi dñe finē meum: t numerū dierū vt sciam quid desit mihi. Quis est finis: nisi ille cū tradit regnum deo patri: quando reuelank occulta sapientię? Hunc finem nostri certaminis requrebat ꝓpheta: cupiens cognoscere q̄d suę deesset ꝓfectioni. Finis eñ disciplinę nostrę et studiorum: p̄fectio ē. Hęc ergo p̄ma vera ratio cognitionis: q̄ fortuitu accidāt quę in sęculo sunt: secunda illa q̄ ꝓpter eoꝝ tergiuersationes posuisti eis successus ꝓfluos sęcularū cōmodoꝝ: t abundantia diuitiarū: nec causarenk ꝓpter inopiam: ꝙ acerbitatē alicuius doloris t luct⁹: minus fuisse deuotos atq̄ in culpā latrocinij t direptiōis studiū: necessitate egestatis impulsos. Non eñ ad tranquillitatē vitę vturamq̄ legitime diuitijs opimari: aut honorib⁹ eleuati sunt: sed vt q̄rela excluderet: coaceruaretur erūna. Deficiunk itaq̄ dum alleuantur huismodi. Nō eñ gratia: sed ruina est: vbi nec diuturni vsus muneris reseruank: t admittur excusatio delinquēdi. Nō eñ grauioris pōdus querele: q̄ illud diuinū q̄ habes i michęe libro ꝓphęt̄: Populę meus quid feci tibi: aut in quo ꝓtristaui te: aut q̄d molestus fui tibi? Responde mihi. Nōne eduxi te de terra ęgypti: t de domo seruitutis liberaui te? Ecce quō deficiunk impij dum alleuank: q̄rela eoꝝ excluditur: pęna aceruatur. Cęlestibus eñ beneficijs inuitati: deserere non debuerunt vitę securitatis: sed ꝓsperitatis datorem: cui magis debuerāt obtęperare. Sed sicut iustitia dei magna: ita etiaz seuera vindicta. Quādo eñ ipius p̄seuerare cōsuenit: ō quo t alibi habes scriptum: Vidi impium superaltatum t eleuatum super cedros libani: t transiui t ecce non erat: t q̄sīui eum t nō ē inuentus loc⁹ eius: incredibilis celeritas extinctionis eius. Vides subito impium in hoc sęculo potentem: dum tu transis: ille iam non est. Quāta est eñ vmbra in terra? q̄ diuturna? Transpone vestigium: t vmbra ꝑterit. Aut si hic aliq̄d mouēt ad ea q̄ futura sunt: attolle mētis vestigiū: t inuenies illic impiū non futuruz quē ō esse credebas. Nō eñ ē q̄ nihil ē.

Eccl. 11. Ps. 38. Michee. 6. Ps. 36.

Nō ꝓpter iniq̄tatē suā perierint

q̄ terrena ꝯcupierunt: Et ꝙ imago
ipsoꝝ ad nihilū ꝓdigat: q̄ vel in su
perbia euanuerūt: vel i voluptati
bus suis radicati sūt: La. IX.

Psal.2. Dnīs eos cognouit q̄ sunt eī:
q̄ aūt nō sūt: eos nō agnouit. Quia
ipsi eū q̄ ē nō agnouerūt. De ipīs er
go ꝛ dic. Defecerūt ꝛ perierūt ꝓpt inq̄
tatē suā: velut somniū exurgēt: id ē: ita de
ficiūt ꝛ euanescūt impij sic somniū exurgē
te se sōno ꝑmū: q: i tenebris sūt ꝛ i tenebris
ambulauerunt: nec recedit aliq̄d eoꝝ boni
opis vestigiū: ꝑ filios eoꝝ q̄ somniū vident.
Qui aūt somniat: i nocte somniat: noc aūt
in tenebris. Filij tenebraꝝ sūt q̄ati sole in
stitiæ ꝛ splēdore vrtutis: dormientes semp ꝛ
nō vigilātes: de qb⁹ dñs dicit: Dormierunt
somnū suū: ꝛ nihil inuenerūt. Eteni cum aīe
coꝝ a corpe sepatę tāꝝ resoluti a coepio sō
no: nihil inuenerūt: nil tenebūt: ꝛ q̄d se tene
re arbitrāt amittēt. Cū stulc⁹ ꝛ insipiēs cū
diuitijs exundauerint relinquēt alienis di
uitias suas: neq; simul ad inferna descēdet
cum eis gl̄ia eoꝝ. Sequentia q̄s demōstrāt
quō ipsi nō inueniāt ꝙ intereāt. Cū imago
eī⁹ i ciuitate dñi illa supiore hierusalē nō in
uenīt. Dñs eī pinxit nos ad imaginē ꝛ sīl
tudinē suā: sic ipe docet dicēs: Ecce ego hie
rusalē pinxi muros tuos. Si dñs egerim⁹ ma
net i nobis ista imago cęlestis: etsi male q̄s
agit: delet i illo ꝙ imago: alij⁹ vtiq; q̄ descen
dit de cęlo ꝛ ē i eo imago terreni. Cū ꝛ apls
1 Cor.15. dicit: Sic̄ portauim⁹ imaginē illius terreni:
portem⁹ imaginē hui⁹ cęlestī. Bonoꝝ ergo
imagines pleuerāt: ꝛ in illa dei imagine re
splēdēt. Si q̄s aūt ad grauiora peccata de
fluxerit nec egerit pniaz: imago ei⁹ abolet
vel deiciť sicut adā de paradiso eiect⁹ est ꝛ ex
clusus. Quicūq; aūt pie honesteq; gesserit:
ītrat in ciuitatē dei: ꝛ infert imaginē suā: vt
i illa dei fulgeat ciuitate. Dñe i ciuitate tua
imagines ipsoꝝ ad nihilū redigeo: Quia
isti i lumie fulgere nō pōt qui tenebrosis se
opib⁹ induerūt. Exēplū accersem⁹ de sęclo.
Vide quēadmodū i ciuitatib⁹ bonoꝝ ꝑn
cipū imagines pleuerēt: deleant imagines
tyrannoꝝ.

Dō iust⁹ q̄ ab ero rdio fuit turba
tus: delectet cū aio ꝛsiderat ꝙ dñs
humana curet ꝛ respiciat. Et ꝙ ho
mo cōpatione cęlestium sit q̄si mu
tum tumentum: La. X.

Hec ergo considerans animoꝝ intē
dens sanctus ꝓphēta delectat⁹ est
qui fuerat ante turbatus. Vnde ait
ipse: Quia delectatum est cor meū ꝛ renes Ps.72.
mei resoluti sunt: ꝛ ego ad nihilū redactus
sum et nescīui: ꝛ velut iumentū factus sum
apud te: ꝛ ego semp tecum. Cum cognouis
sem inquit quia deus humana curat ꝛ respi
cit: requieuerūt renes mei: hoc est: ex ma
xima fatigatione veteris impudētię: reqeui
per agnitionē boni cęlestis et gratię. Sunt
etiam q̄dam renes animę: qui vexantur in
nobis per ignorantię labore: hi resoluunt
ad requiescendum cęlestis agnitione doctri
nę: ꝛ quasi pulchro quodam fulcro cęlestiū
ꝑceptoꝝ subnixi fouentur. Tunc inquit
intellexi: quia vane patiebar: quoniā id q̄d
verum nesciebā: et velut iumentum factus
sum. Pulchre addidit: Apud te. Compara
tione eī cęlestiuz: homo quid est nisi iumē
tum irrationabile? Nam stellę cuz sint luci
dę: vanescunt solis exortu. Et moyses ait:
Non sum idone⁹ ab hesterno die et quo cę Exo.4.
pisti loqui cum fuo tuo: ꝛ tenui inquit vocē
ꝛ tarde locutus sum. Ita ergo ꝛ homo: non
dicam christi: sed angeloruz cōpatione: mu
tum videtur esse iumentū. Sed tamē nemo
desperet: quia homines ꝛ iumēta saluos fa
cit deus. Et ideo qui nō ex me: sed ex te di
dici: tibi adherebo semp vt desinam esse iu
mētū: tu aūt hic sta mecuz. Lucū fulsus eīs
dei gra: homo incipit esse q̄ p imprudentiā
ꝑtēdebat insensibilitatē ꝛ inscia bestialē.
Homo eī ꝓbat si capax sit rōnis ꝛ gracę.

Dō qui ad dexterā suā deum ha
bet non cōmoueat: La. XI.

Laqs a mutis animalib⁹ separatuz
se esse gaudet: ꝛ i hominū ascitum
esse ꝛsortia: quę deus visitat ꝛ tue
tur. Quid eī est homo nisi quia memor est
ei⁹ dñs: aut quia a domino visitat? Vnde
quasi visitatus ab eo dicit: Tenuisti manū Ps.72.
dexteram meaz: ꝛ in voluntate tua deduxi
sti me: ꝛ cum gloria assumpsisti me. Sic acci
pimus: ꝛ fm grecū sic cōuenit. Dixit eī gre
cus: ἐκράτησας τῆς χειρός μου. id est: tenui
sti manum dexterā meam. Bene dirigitur:
cuius dexteram manu sua tenet. Potest di
cere: Domin⁹ a dexterī meis: nō cōmouear. Ps.15.
Adam si a dexterī sato dominū voluisset: nō
esset a serpente deceptus. Sed quia oblit⁹
est mandatum dei: ꝛ voluntatem serpentis

impleuit: manum eius diabolus tenuit: et ad lignum scientię boni ⁊ mali extẽdi fecit: vt interdicta decerpet. Prędudicatum est in illo oĩibus: ⁊ cępit vniuersis aduersarius stare. Unde ⁊ illa in iudaz maledicti forma
Ps.108. processit: Et diabol⁹ stet a dextris eius. Si illud maledictum graue: maxima est ista benedictio qua maledictiõis durę vincula laxantur. Ideo dominus iesus ad dexterã sibi diabolum statuit: sicut in zacharię libro legimus. Hominis enĩ causam locũqz susceperat. Ibi ergo stetit vbi astabat hęreditas Quasi bonus athleta permisit eum ad dexteram sibi stare vt eum retrosũ repelleret
Matth.16. dicens: Vade retro sathanas. Itaqz aduersarius loco dejectus recessit: Tibi autem ne
Matth.9. diabolus a dextris staret ait: Veni sequere me. Prędudens igitur dauid aductũ domini qui nos a potestate aduersarij liberatur⁹
Ps.15. descendit e cęlo ait: Dominus a dextris est mihi ne cõmouear. Cui autẽ a dextris erat diabol⁹ mouebatur. Merito ergo hic ait:
Ps.72. ¶ Tenuisti manum dexterã meam id est: vt iam peccare non possim: vt ille lubrico ante fluctuabundus vestigio⁹ fidei possim stationi consistere. Ꝑ bene b apostol⁹ dixit: qñ eum turbatũ domin⁹ vidit: ⁊ extendens dexteram manũ suaz turbare non passus est: atqz intrepido firmauit accessu: Liberatus itaqz petrus: quid aliud ẽ locutus nisi hos ꝓphęticos versus: Tenuisti manũ dexterã meaz: ⁊ in voluntate tua deduxisti me: ⁊ cũ gloria suscepisti me.

¶ Nõ nullas sęculi illecebras desideret aut cõcupiscat quem manus domini dirigit. Et q̃ deus neminẽ repellat nisi qui se ab eius ꝓspectu sequestrare putat: Quẽadmodum etiã qui sepaꝛat a deo pereat: Ca. XII.

Q Uę est dextera nisi actuosa animę virtus? Quę si domini volũtate dirigatur: nihil aliud desiderat: nil q̃rit: nullas mũdi huius opes: nulla adiumẽ
Ibi.3. ta deposcit. Ideo dicit fact⁹ dauid: ¶ Quid enĩ mihi restat in cęlo: ⁊ a te quid volui sup terrã? Id est: tu portio mea es: abũdas mihi ad omnia: nihil q̃ sinu aliud nisi vt te partem haberẽ: nulli me sceleſti vt gẽtiles subdidi creaturę: nullas sęculi huius diuitias ⁊ voluptatum illecebras ꝑcupiui. Nullius ergo qui a te assumpt⁹ sum: nec superest in ecclesiĩb⁹ qõ ampli⁹ quęrã: nihil habẽs oĩa

habeo: qz christũ habeo: cui pater altissim⁹ nõ pepcit: ſ ꝓ nobis oĩbus tradidit illum: Ro.8.
quõ ergo nõ cũ illo omnia nobis donauit: sicut apostol⁹ dixit? Omnia enĩ in christo: p quẽ oĩa: ⁊ in q̃ stant oĩa. Oĩa ergo in illo habẽs: aliã nõ q̃ro mercedẽ: qz ipse merces est vniuersoruz. Ideoqz ꝓfecte dixit: Tolle crucẽ tuã ⁊ seq̃re me. Qui illũ seq̃t: nõ ꝓmio ducitur ad ꝓfectionẽ: ſ ꝓfectiõe ꝓsumat ad premiũ. Imitatores enĩ christi nõ ꝓpter spem boni fũt: ſ ꝓ amore ꝟtut⁹. Christ⁹ enĩ p naturã bon⁹: non ꝓpter ꝓmiũ cupiditatẽ. Ideo passus ẽ: qz bñfacere eũ delectauit: nõ qz incremẽtũ gl̃ę ex sua passione q̃rebat. Ideo q illũ imitari cupit: nõ qõ sibi: ſ qõ alijs ꝓsit opaꝛ. Vſi nõ imerito deficit sibi: alijs autẽ ꝟtut⁹ increm̃to valescit. Et ꝓuenĩet dic̃: ¶ Defecit cor meũ ⁊ caro mea de⁹ cordis mei. Ne q̃ enĩ possũt ꝓpetua succedere: nisi frena defecerint. Deficiat ergo caro: qñ mortificanꝭ q̃ sũt carnalia. Deficiũt ⁊ illi q̃ mortificationẽ iesu christi i sua carne circũferũt. Mors enĩ christi in illis opaꝛ: vt ois erroꝝ moriaꝭ illecebra. Vſi colligit: qz et cor bois deficit: qñ mortificãꝭ cogitatiões malz: q̃ a corde pecdũt: vt frena oĩa abscõdat obliuio: ⁊ fiat deus cordis eoꝝ: q̃ beati mũdo corde deũ videre mereãꝭ: vt appropinquẽt tibi ⁊ non segregẽt. Deꝰ enĩ appropião: nõ repulsoꝝ appropiantiũ ẽ: oib⁹ enĩ vult salutis causa esse: nõ mortl. Deniqz neminem repellit nisi q̃ se abeĩ⁹ ꝓspectu putauerit seq̃strãdũ. ¶ Vñ ecce idt q̃ elõgãt se a te gẽbũt. Unuſq̃sq enĩ opibus suis: pietati tuę sese aut iũgit aut separat. Fugit enĩ deus q̃ opaꝛ ea q̃ cogitatione metuat depbẽdi: sic ille q̃ rect⁹ parientib⁹ a dño deo sese exĩstimat non videri. Videt aũt cũ dicit: ¶ Perdidisti oẽs q̃ fornicãꝭ abste. Sic enĩ mulier q̃ fornicaꝭ nõ adhęret viro: nec vna caro cũ viro suo nec vn⁹ ipſe ẽ: ſ diuidit sese ac sepaꝛat fornicãdo: ita q̃cunqz aĩa nõ adhęret deo: ſ vanis idolozꝝ cultib⁹ inseruiẽs fornicaꝭ: ⁊ diuidit se sacrilegij sectate: ⁊ lõge fit a dño quę ꝓpe eẽ deberet. Perit aũt q̃ sepaꝛat a dño. Vſi sanct⁹ q̃ dei iudicium reformidat: semp adhęrere vult christo: ⁊ in eo spem suã ponere vt laudet deũ: cui ẽ honor: gl̃ia: ꝓpetuitas a sęculis et nũc ⁊ semp: ⁊ in oĩa sęcula sęculoꝝ: Amen.

¶ Sancti Ambrosij epi liber q̃rt⁹ de interpellatione explicit.

Capitulor libri de apologia: id est: excusatione facti Dauid: sancti Ambrosij epi: recollecta ānotatio.

Qua rōne auctor apologiā ꝓphetę dauid arripuerit stilo scribere: cū recitatione historię ꝺ adulterio ⁊ homicidio ꝑ eū cōmissis: excusatione q̄ ipsius ex eo q̄ iudicari nō debeat quē deꝰ iustificauit. La. I.

De altero errore ipsiꝰ dauid q̄ videlicet numerari fecerit populum: ⁊ de excusatione eiusdem. Quēadmodū etiā lapsus i peccatū sępiꝰ ꝓfit. Et q̄ rōne diuina ꝓuidentia curatū sit: vt sācti aliq̄s laberēt. La. II

Qua rōne deus suos athletas in variis certaminū generibꝰ exercuerit et experiat. Et quō talia nobis facta sint in figuras: cum multarū allegoriarū adductione. La. III.

Quale fuerit peccatū dauid: et qualis pēnitentia. Quēadmodū etiā multi fortissimi viri in errorē ꝓlapsi sint. La. IIII.

Quō dauid lapsus: propriam pcām deplorans: dīi misericordiam non desperauerit. Et de requisitione eius abductę. La. V.

Quidꝰ opibus dauid potuerit tegere peccatum. Et quō iustos peccata sequant: malos aūt ꝓcedant. La. VI.

De pugna dauid ꝓtra ꝓgenię gigantū: et quemadmodum aquam sitiuerit ex lacu bethleē: quā tñ nō biberit. La. VII.

De titulo psalmi q̄nquagesimi: et de numero q̄nquagenario. Quēadmodū etiā pēnitētia sit agēda: Et quō ds mūderetur ab iniq̄tate ⁊ iniustitia. La. VIII.

Quis dicat agnoscere suā iniq̄tatē. Et q̄ ꝫ sapientē semp sit delictū. La. IX.

Q̄ dauid q̄uis rex esset et solutus legibus hūanis: voluerit tñ subditus esse deo cui soli peccauerat. Et quomodo dicat iustificari dīus. La. X.

An mortalis originis inquinamētū in quo ꝓcipimur parentū sit an ꝓpis. Et q̄ pius incipiat in hoīe macula q̄ vita. La. XI.

Q̄ ꝓfitenti peccata sua subito splendor veritatis effulgeat: ⁊ ipe veritatē agnoscat. Et quid sit mundari hysopo atq̄ lauari. La. XII.

Quō dicātur exultari ossa humiliata ꝓpter peccatorū remissionez. Et quō rogandus sit deꝰ vt nos ꝺdez respiciat: facē q̄t suā a peccatī nris auertat ea delēdo. La. XIII

De postulatiōe ꝓphetę vt cor mundū sibi creet. Et quō i eo in quo cor mundū ē: innouet in eꝰ sterioribꝰ spūs eꝰ: Quō etiā peccatore ꝓiciat a facie dei. La. XIIII.

De lętitia salutari q̄ reddit nature rationabili: Et ꝺs dicat spūs ꝓncipalis. La. XV.

Q̄ ille magnus sit fidei zelator: q̄ correctꝰ a peccatis docet etiā iniquos vt se ꝓuertāt. Et ꝺd sit liberari a sanguinibꝰ. La. XVI.

Q̄ os peccatoris deꝰ claudat ne loquatur iustitias eius: illius aūt labia aperiat: q̄ accipit verbū in aptiōe oris sui. Et quale sacrificiū deus eligat. Qui etiā dicāt murī hierusalem: ⁊ qō sit sacrificium iustitię. La. XVII.

Finis.

Sancti Ambrosij epi liber ꝺ apologia: id ē: excusatiōe sancti dauid: In quo docet qua rōne idē ꝓphēta i peccato lapsus iudicari no debeat: meritaq̄ ipsius ac virtutes q̄bus effloruit: diligēter exponit: feliciter incipit.

Qua rōne auctor apologiam ꝓphētę dauid arripuerit stilo scribere: cūm recitatione historię de adulterio et homicidio ꝑ eum cōmissis: excusatione quoq̄ ipsius ex eo q̄ iudicari nō debeat quem deus iustificauit: La. I.

Apologiam prophetę dauid ꝑhēti arripuim⁹ stilo scribē: nō q̄ ille indigeat ꝺ munere q̄ tātis meritis enituit vtundusq̄ efflorauit: sed quia plerisq̄ gestoꝝ eius lecta serie: non introspicientes vim scripturaruꝝ: vel occulta mysterioꝝ miranf: quō tantus ꝓphēta adulterij ꝓmo: deinde homicidij cōtagia non declinauerit: Ideo nobis studio fuit ipsā recensere historiā: q̄ patuisse peccato videtur.

Mōs in scō regnoꝝ legimꝰ libro: qm̄ deambulās dauid i domo sua regali: ꝓspexerit lauantē mulierē: nomen illi bersabeę: forme gratę ⁊ vultus decore ꝑstanti admodū: quibus illecebris delinitum potiendę eius sumpsisse affectū. Erat autem mulier viro nupta: vrie nomen: cui mandatis regis cōposita est scena necis. Mā ⁊ si nihil ad impedimentū cupiditatis: plurimū tamē ad verecundiā adulterij obstare vita eius estimabat. Itaq̄ vt a plancticibꝰ exoriamur: quē

2. Reg. 11.

deꝰ iustificauit tu dñudicas? Pro minimo
1.Cor.4. iudicat mihi ē paulꝰ vt a vobis dñudicer: aut
ab humano die: sed neqꝫ meipsū dñudico.
Et adhuc erat in corpe situs: adhuc tēpta-
tioni obnoxius. Sz tñ se nō dñudicabat:
qz spiritalis a nemine dñudicatur nisi a so-
lo deo. Deniqꝫ subdidit: Qui dñudicat me
dñs ē. Itaqꝫ nolite ante tēpus q̄dē dñudi-
care. Sed dauid tā tēpꝰ implenit: t gfam
meruit: t iustificatus a christo ē: quādo qui-
dem dauid se dici filiuz ipse dñs gratulaba
tur: t qui euz ita pfitebant illuminabātur.
Cur homnez dei a pmio i iudicium vocas?
Judicauit iam de eo dñs: de quo dixit ad
3.Reg.3. salomonē: Si ambulaueris in pspectu meo
sicut ambulauit dauid pater tuus i sancti-
tate cordis et iustitia: ad hoc vt faceret fm
oīa quę mādaui ei. Hic ergo iudicio dei
dignus an premio ē: qui fecit fm oīa mā-
data celestia: ambulās in iustitia t ſcrita-
te cordis? Ubi alioꝝ vitia t peccata delite-
scunt: ubi dauid vbtis t glię suę diuinū ac-
cepit testimoniuz? Et ō ei peccato disputa-
mus ocios: p cuiꝰ merito t gfa alioꝝ pecca-
la reuelata sūt. Nam cū offendisset salomō
qꝫ nō custodisset mādata dñi: et regnū eius
dispositusset deus scindere i plurimas par-
3.Reg.11. tes: ait ad eū: Uerūtñ in diebꝰ tuis non fa-
ciam ḃ ppter dauid patrē tuū. De manu fi
lij tui accipiā illud. Uerūtñ nō totū regnuz
accipiā: sceptrū vnuz dabo ei ppter dauid
seruū meuz. Justificāte igit dñs: quis est q̄
Act.10. tantū dñudicet virū? Nō deus inquit mā-
dauit: tu cōmune ne dixeris. Saluo tamen
iudicio celesti: quo etiā ipse tantū honorifi-
cat ppbētā: in eius actus moresqꝫ ingrede-
re. Nō nuraris hoiez t angelis adęquādū:
iudicas plurimum vitę suę: imo a puericia
diuitijs: honorib⁹: imperijs demoratez: in
multis tēptationibus positū: semel tñ locū
erroꝝ dedisse: t ei errou quo etiaz angeli cę-
loꝝ vt scriptura memorat: de sua virtute et
gratia delecti sunt?

De altero erroꝛe ipsius dauid: qꝫ
videlz numerari fecerit populū: et
de excusatione eiusde. Quadmo-
dum etiā lapsus in peccatū sępius
pfit. Et qua rōne diuina prouidē-
tia curatum sit: vt sancti aliqñ labe
rentur: Ca. ii.

Ane t alter legit error ipsius: qꝫ nu-
merari fecerit populū. Unusqsqꝫ
nostrū q̄ singulas horas q̄s multa delinqt:
t tñ vnusqsqꝫ de plebe peccatū suū pfitēdū
nō putat. Ille rex tantꝰ ac potēs ne exiguo
q̄dē momento manere penes se delicti pas-
sus est pselam: ꝙ ḡmatura pfessione atqꝫ im-
menso dolore reddidit peccatū suum dño.
Quē mihi nūc facile reperias honoratū
ac diuitē q̄ si arguat alicuiꝰ culpę reꝰ nō mo-
leste ferat? At ille regio clarus imperio: tot
diuinis pbatus oraculis: cuz a priuato ho-
mine corripetur q̄ grauiter deliquisset: non
indignatꝰ infremuit: ꝙ pfessus ingemuit cul
pę dolore. Deniqꝫ dñs dolor intimi mouit
affectꝰ: vt nathan diceret: Dñs pēnituit te: 2.Reg.12
t dñs trāstulit peccatū tuū. Maturitas ita
qꝫ venię: pfundā regis fuisse pēnitētiaz de-
clarauit: q̄ tanti erroris offensam traduxe-
rit. Alij hoies cuz a sacerdotib⁹ corripiūt:
peccatū suuz igrauāt dñ negare cupiūt aut
defendere: ibiqꝫ eoꝝ lapsus est maior: vbi
sperat correctio. Sancti aūt dñi q̄ pfūmare
pium certamē gestūt t currere cursum salu
tis: sicubi forte vt hoies corruerint nature
magis fragilitate q̄s peccādi libidine: acri⁹
ad currendū resurgūt: pudoris stimulo ma
iora repantes certamina: vt nō solū nullus
attuliſſe estimetur lapsus impedimētū: sed
etiā velocitatī incētiua cumulasse. Ergo si
currentiū nō soluit cursus cū forte aliqui ce
ciderint: nō luctātiū pretio est: ꝙ inoffensa
manēt certamia. Quinetiaz plęriqꝫ pꝰ vnū
aut alterū lapsuz: gfa maiore vicerūt: quā-
to magis agonē pietatis ingressi: nō debēt
vnius plapsionis offensione cēseri: cū beā-
tus sit q̄ se potuerit reparare post lapsum.
Q̄n post mortē q̄s resurgere: munꝰ beatoꝝ
est. Alias q̄s pdesse petñ possumus cōpre-
hendere: t puidentia dñi sanctis obrepsisse
delicta. Propositi est ad imitanduz nobis
dati sūt: t ideo curatuz est vt t ipsi aliqñ la-
berent. Nam si inoffensam a vitijs int tot
lubrica huius sęculi curricula pegissent: de-
dissent nobis occasionē infirmioribus esti-
mandi cuiusdam supioris eos naturę ac di-
uinę fuisse: vt delictū recipe t culpę cōsortiū
habere non possent. Quę opinio vtiqꝫ: vt
erroꝛes nos i illius subsidātiqꝫ ab impossibili
imitatione reuocaret. Pręterit igitur illos
paulisper dei gratia: vt nobis ad imitatio-
nem vita coꝝ fieret disciplina: t sicut inno-
centię: ita t pēnitentię magisteriū de coruz
actib⁹ sumerem⁹. Ergo dum lapsus eorum

lego:ꝓsortes etiam illos infirmitatis agnō-
sco:dū credo:ꝓsortes imitandos eē ꝓsumo.
Admonet etiā apls paulus ꝓspexisse dīm
deū nostrum:ne vel reuelationū sublimita-
te:vel secūdo ope cōtinuāte ꝓcessu:huma-
nus etiaz in sanctis extolleret affectus:nec
sibi deputarent virtutiqz attribuerent fuci
qō diuina sibi opatione collatum foret. Er-
go ne in tantū iudiciū ruerent ad qō in per-
fidiaz foueam decidерent:passus est domin⁹
illis subintrare culpam:vt ꝓpsi aduerterēt
diuinis se auxilijs indigere:ducemqz salut⁹
suaz quegrendū esse cognoscerēt. Denicz pau
lus infirmitatem sibi ꝓfuisse testatur:dicen
te domino rogāti sibi: vt a se stimulus car-
nis suaz discederet: Sufficit tibi gra mea:nā
virtus in infirmitate cōsūmatur. Merito
qz gloriatur in infirmitatibus:sciebat enim
virtutis abundātia plurimos etiā sanctos
sine remedio corruisse. Quāto igitur cōmo-
dius vni aut duabus reprehensionibus lo-
cum dedisse:qz traxisse in perpetuū diuini
tatis offensam.

Cor.12.

**Qua ratiōe deus suos athletas
i vāriis certaminuz generib⁹ exerci
tet et experiaz. Et quō talia nobis
facta sint in figuram:cū multaz al-
legoriaz adductione: Ca.iii.**

Quid etiaz illa adiiciam quę ex ipso
vsu mūdi cōgnoscere possumus: quia
pleroqz cum probauerimus in ali-
quo officio: eosdem quasi industrios atqz
impigros in alio munere volumus exprimi
Q multi athletę cum in isto certandi gene-
re ꝓualuerunt:ad aliud genus vocātur cer-
taminis. Quid etsi te domin⁹ deus tu⁹ cuz
aliquod specimē virtutis dederis tuę:i alio
virtutum genere vult ꝓbare? Job sanctuz
currentē in offensis:temptari tamen filiozuz
interitu:z corporis totius vlceribus passus
est:vt in hoc quoqz eius virtutem ꝓbaret:
si nec iniuriō nec acerbitatibus coactus de
uotionem sui minueret affectus. Nū liquet
qz etiam sanctum dauid fide nobilem:ꝓtā
tissimum manuetudine:manu fortē ꝓba-
re voluerit quēadmodum vinum tegeret:
lapsū emēdaret:vt nos doceret quēadmo-
dū admissū possim⁹ operire petō? Misi fo-
te vilis causa alicui videtur vt ꝓpter nrām
correctionē tantus erraret ꝓpheta: cū ꝓpt
oiuz redemptionē infirmitates nras christ⁹
susceperit:qui peccatū ꝓ nobis factus est:
cum peccatuz nō cognouerit. Et indignum
ꝑstimatur nec verisimile creditur q dauid ꝓ
pter posteritatis ꝓfectum vni⁹ lapsus opro-
briuz inciderit:cuz ipse dīs sit ꝓ nobis fa
ctus opprobrium sicut ipse ait: Ego autē sū Ps.21.
vermis et nō hō: opprobriū hoiuz et abiectio
plebis. Et alibi: Et opprobria exprobrantiū Ps.68.
tibi ceciderunt super me. Ergo futurę dispē
sationis mysterium in suis ante ꝓmisit. Et
reuuli quidem cōditionis suę peccata pot-
tarunt:ideo non potuerunt etiaz ipsi exor-
tes eē peccati. Dīs aūt onus suscepit alie-
num:ideo solus fuit sine cōsortio delictoꝝ.
Ad sūmam apls quoqz dicente: Cognouimus in figura gesta esse cōpluraquę tpib⁹ 1.Cor.10.
gesta superioribus sunt. Nam cum diceret i
deserto patres a serpentib⁹ vulneratos:nō
aliter potuisse sanari nisi moyses serpentez
suspēdisset ęreum:quo viso lętales illi mor-
sus infusionesqz veneni nocię curabāt:sub-
iecit: Hęc autem in figura facta sūt illis ad
nostram correctionem. In figura ęreus ser-
pens tanqz confixus cruci:quia verus cru-
cifigendus generi annūciabat humano: q
serpētis diaboli venena vacuaret. In figu-
ra maledict⁹:in veritate aūt q totius mūdi
maledicta deleret. Alibi quoqz:id est ad ga
latas ait: Quia duos filios habuit abrahā: Gal.4.
vnum de ancilla et vnum de libera. Et sub-
didit: Sed is quidem qui de ancilla:fm car
nem natus est:qui autem de libera ꝓpro-
missionem quę sunt per allegoriam dicta.
Quid sit ꝓ allegoriam:sequentib⁹ expolit
euidenter dicens: Duo illas generatiōes:
vnam de ancilla:alteraz de libera: duo esse
testamēta. Vnum qdem a mōte syna i ser-
vitutem generās: in quo monte legē moy-
ses accepit a domino. Alterū aūt ab hieru-
salē quę est libera:quę in isaac filios:hoc est
i libertate gratię: nō i litterę seruitute genera
uit. Seruis enī pęna decernitur:liberis cō-
fertur gratia. Nōne in typo geminę plebis
iacob duas accepit vxores: ex qbus dixit?
sam sobolem pereuntē? Cur patriarcha in
das ꝓprię uxoris post filij sui mortem legi
expetisse cōcubitum:quo geminoꝝ partu
ē editus:nisi vt figura pręcederet vtroqz in
su domino testamento:quoꝝ alterum in
typo futurę mortis est ei conditum:alteruz
in euangelij veritate duos populos esse ge
nerandos:quoruz posteriori in crucis signo
sepem omnē ac munitionē populi superbię

incideret? Hic est plus manu peior: ortu posterior. Vel q; ipse dñs iesus nat⁹ ex tribu iuda opa sua ali ꝓmisit ꝙ nobis ex virgine nasceret. Quid de ioseph loquar: q; a fratribus apertus: exutus patrio vestimẽto: in lacum missus: i seruitutẽ venditus: euidẽs dominicę incarnationis expressit indicium esse: quod ille dilectus patri cuj esset in dei
Phil. 2. forma non rapinam arbitrarer esse se equalem deo: sed ipse se exinaniret t formã serui accipiens veniret: t se vsq; ad mortem crucis humiliaret: crucis precio t emptus t venditus a suis fratribus: genus redemit humanum? In cuius typo dauid minor electus ex fratribus: vnctus i regnum solus belli gratia periculo: singulari certamine vniuersũ populũ liberauit: triũphauit in decem milibus: ita vt puellę cum tympanis psallerẽt:
1. Reg. 18. Saul triũphauit in milibus: dauid in decẽ milibus. Quę figura in illis iuuẽculis: nisi animarũ quę triũphalem psalmũ cõcinunt christo? Genuit ex se duos filios: vnuj incestum: aliuj parricidã: eo q; incestus t parricidalis populus affixam patibulo crucis carnem ꝓprij iugulaturus eẽt auctoris. Deniq; in tertio psalmo abessalon titulus ꝓmittitur t passio domini ꝓphetatur. Quid de salomone sãcto loquar: cuius posteriora eũ graui errore non carent: vulgus tamen iudaicum ipsum estimat venisse pro christo? Et q; multos grauis erroris offensa reuocauit? Maior itaq; culpa plus ꝓfuit ne supra hominẽ crederet qui vitio non caruisset humano. Fuit igitur in eo mendaciosa sapientia et culpa fructuosa: quę hominẽ comprobaret. Quid igitur obstat quo minus bersabeę sancto dauid in figura sociata fuisse credatur: vt significaretur congregatio nationum: quę non erat christo legitimo quodam fidei copulata coniugio: q; trãsuersarijs quibusdam foeteris vestibulis in eius gratiam pręter legis iura pręscriptum: in qua nuda mẽtis sinceritas: t aperta simplicitas lauacri iustificante mysterio: veri dauid et regis eterni mentem traduceret: lacesceret charitatẽ. Merito venit occultus et qui falleret principem mundi tãq; vtã illũ qui interpretatione dicitur lumen meum: transfigurantem se in angelũ lucis. Venit inq; in hunc mundũ t venit occultus: tãq; adulter intrauit vt ius legitimũ vindicaret.

¶ Quale fuerit peccatum dauid: t

qualis penitentia. Quẽadmodũ etiaꝫ multi fortissimi viri in errore ꝓlapsi sint: Ca. iiii.

Diximus allegorias validas vt arbitramur: t in figura fuisse textuꝫ huius historię cõprobauimus: nũc superiora repetamus: t tanq; exutum spiritalibus indumẽtis introspiciamus errorẽ. Peccauit dauid q; solẽt reges: sed pcuratiõ gessit. Fleuit: ingemuit: q; nõ solent reges. Confessus est culpaꝫ: obsecrauit indulgentiam: humi stratus deplorauit crũnaꝫ: lauauit: orauit: ꝓfessionis suę testimoniũ in perpetua ꝙcula vulgato dolore transmisit. Q; erubescũt facere priuati: rex nõ erubuit confiteri. Qui tenẽtur legibus: audẽt suum negare peccatum: dedignãtur rogare indulgentiam: quã petebat qui nullis tenebatur legibus humanis. Q; peccauit cõditionis est: q; supplicauit correctiõis. Lapsus cõmunis: sed specialis confessio. Culpã itaq; incidisse nature est: delesse virtutis. Quis gloriatur inquit castum se habere cor? Nec Job. 25.
vnius diei infans mundus esse scripture testimonio declaratur. Da mihi aliquem sine ꝓphanatione delicti. Validissimi⁹ omniũ fam Judic. 14.
son legitur qui leonem etiaꝫ suis manibus strangulauit: sed vtinam amorem suũ suffocare potuisset. Mellifes incẽdit allophylos: Judic. 15.
et ipse mulieris vnius arsit igniculo. Iepte Judic. 11.
victor ab hoste remeauit: sed vexilla referẽs triũphalia: suo victus est sacramẽto: vt pietatem occurrentis filię parricidio remunerandam putaret. Primuꝫ omniũ quid op⁹ fuit tam facile iurare: t incerta vouere ꝓ certis quorum nesciret euẽtum? Deinde aliqs sacramenta tristia domino deo reddidit: vt eruentis soluat sua vota funeribus. Nec ó sacerdotibus filẽdũ arbitror: ne nostra dissimulare videar delicta. Aaron ipse sũmus sacerdos: quo duce pariter ac moyse rubrũ pede mare transiuit populus bebrçorũ: rogatus a plebe vt deos sibi faceret quos adorarẽt: aurum poposcit: in ignem misit: t caput vituli figuratum est: cui sunt oblata sacrificia. Quo indicio claruit auri cupiditatem materiam esse ꝓfidię: t auaricię studio sacrilegia solere generari. Iterum tãtus sacerdos locum incidit offensionis cum sorore sua maria. Nam dum fratri vtercq; obtrectat q; alienigenam accepisset vxorem: ilico maria contagio maculosę carnis effloruit.

Quo loco euidẽtio fuit figura mysterij q̃ sacerdotalis ille populus patruj fraterno populo posterionꝫ rẽpotꝫ derogaret ethiopisse illius nesciens sacramentum. Nam si cognouisset non repetẽdẽdisset qó cum veteri mysterio cõuenerit. Itaq; cum iudęus cũ qui ex gentibus credidit dicit esse cõmunẽ: t vult a lege secernere lepꝛã habet: quã non poterit euadere nisi spiritalis ei legis agnitio ad veniam fuerit suffragata.

¶ Quomodo dauid lapsus: propriũm peccatuꝫ deplorans: domini misericordiã no desperauerit. Et de requisitione ouis abductę: Ca. v.

EGo t dauid qui scirẽt hominem se esse natuꝫ lapsum: veniã postulauit: domini autem non desperauit misericordiaꝫ. Hec parabola a mysterio videt discrepare. Quis em̃ diues nisi dominꝰ noster iesus: qui de se ait: vt bodie lectum ẽ: q̃ Luc.19. homo quidam cuꝫ diues esset abijt in regionem longinquã accipere regnuꝫ t reuerti. Et vere diues erat maiestatis suę opibus t diuinitatis ꝓpriꝫ plenitudine: cui angeli t archangeli: virtutes t potestates t principatus: throni t dominatiões: cherubin t seLuc.15. raphin indefesso obsequio seruiebant. Oꝫ tamen cum diues esset reliquit nonaginta t nouem in montibus oues: t vnam ouem quę lapsa remãserat requisiuit. Hanc principo istius mũdi: cõtemplatione illius diuitio egenus et pauper: quasi filiam alimẽtis propꝛijs nutriebat. Merito itaq; defecerat cui substãtia erat ab' sęculi. Errauerat hęc ouis in adã: insidijs sollicitata serpẽtis. Et nõ mala ouis quę erat verbi plena: vtpote rationabilis hebdomadio filia: t sanctimonij sanctiorꝫ: tamẽ non ꝓfuit aliquibus: sed validus pauperis diu opibus alebatur. Deniq; de pane eius inquit mãducabat: t de calice eius bibebat: t in sinu eius dormiebat. Nõ bona esca ethiopum noxius calix aureus babylonis qui gentes inebriat. Nõ vtilis somnꝰ ẽ dormientibus: malo vigilaPs.75. re. Deniq; turbati sunt oculi insipientes corde: obdormierũt somnũ suũ et nihil inuenerũt. Hospitij igitur gratia: quia susceperat hospitẽ vt ei epulas exhiberet: illaꝫ pauperis ouẽ abstulit. De suis em̃ vel gregibꝰ vel armentis si qó animal imolaret: nobis prodesse nõ poterat: quos nisi imolasset nõ redemisset. Infirmitates igit nostrę fragilitatis in sua carne hospitali quodam suscepit affectu: cui leuandę causa vel potius reficiendę carnẽ suã saluatari illi obtulit passionẽ: vt t vitã nobis vitę ꝓberet exemꝓ. Et bene agnã dixit scꝑtura qui erat virginis partꝰ. Bene dignus morte ꝓnunciatur diues iste iudicio ꝓphetico: quia t caiphas ꝓphetaJob.12. uit dicens: Expedit vnum hominẽ mori ꝓ populo. Solus autẽ dominꝰ iesus tali dignus electꝰ morte: q̃ tolleret peccatuꝫ mũdi. Pulchre quoq; addidit: Agnam restituet: quia carnem ꝓpriam resuscitauit: carnem illam virginitatis integralis reddidit. Nec illud otiosũ qó ait: In quadruplũ restituet. Quadruplat em̃ resurrectio mortuoꝝ: sicut docet apostolus dicens: Seminatur in cor-1.Cor.15. ruptione: surget in incorruptione: seminat in ignobilitate: surget in gloria: seminatur in infirmitate: surgit in virtute: seminat corpus animale: surgit corpus spiritale. Restituet plane in quadruplũ agnã etiã illo modo q̃ potest homo dicere: Si cui aliq̃d abLuc.19. tuli reddo quadruplũ. Conuenienter etiaꝫ illo adiecit: Quia nõ pepcit. Nõ em̃ pepercit sibi christus vt omnib' subueniret. Jõo q̃ dictuꝫ est a domino iesu christo ad seruũ suũ dauid vt mysterij declararet: Quoniã1.Reg.12. tu hoc fecisti in occulto: t ego faciã hoc verbum coꝝ omi israel in ꝓspectu solis huius. Et primo quidẽ nesciẽs sacramentũ: cõmotus est dauid indignatione: sed nõ erravit affectu. Postea vo vbi cognouit mysteriuꝫ magnũ: Magnũ em̃ sacramẽtũ christi t ecclesię: videns remissionẽ futurã omniũ peccatoꝝ: ꝓuidens fulgorẽ gratię p lauacrũ regenerationis t infusionẽ spiritussancti: ait seAbi.8. cur' venię: Peccauj vso: vt t ipse in coꝝ veniret ꝓfectũ q̃b' culpę remissio ꝓueniret.

¶ Quib' opib' dauid potuerit tegere peccatũ. Et quomodo iustos peccata sequant: malos autẽ ꝓcedant: Ca. vi.

ADuertis quãadmodũ petrũ ꝓpriuꝫ deplorauerat. Quis igit̃ mireꝫ ei eẽ dimissũ? Nunc ꝓsideremꝰ opa eiꝰ q̃b' potuit tegere peccatũ. Eteni quia non potest sine peccato esse humana fragilitas: cauendũ ne plura peccata sint q̃ opa virtutũ. Qó magna vi sapientię sanctꝰ paulꝰ ex1.Timoth.5. pressit dicens: Quoniã hoiuꝫ peccata manifesta sunt ꝓcedentia ad iudiciũ: quosdaꝫ aut̃ t subsequũtur. Hoc est: non inuenitur

quisq; illibat⁹ a culpa: habet quis bona merita: habet ⁊ vitia atq; peccata. Ossa itaq; nostra quasi in trutina pōderāt. Si bonis igitur factis peccata ꝓponderāt: ꝯcedūt ad iudiciū. Vergūt eñ peccata q̄si i ꝓfundum: vergūt q: ⁊ manifesta sunt vel pōdere atq; acerbitate: vel multitudine. Quosdā autez inquit ⁊ subsequūtur: hoc est eos qui se egerint sobrie: ꝙ fragilitate ꝓditionis dederint aliq̄ etiā errori locuz. Bona facta ꝯcedūt: mala sequūtur. Ibi honestiores: ꝙ tñ omnes lapsi leuioꝝ⁹ vitiꝭ ⁊ erratis. Ergo iustos sequūt peccata non ꝓcēdūt: iniustos ꝯcedunt ⁊ ꝓponderant peccata quę vergūt: sequūtur autem si qua recte facta sūt quasi quodam ꝓiudicio peccatoꝝ ꝯeuntium pęgrauata. Similiter ⁊ facta bona manifesta sunt: lucent eñ ope virtutū ⁊ splendore meritorum: ⁊ quę aliter se habēt absconditi non possunt. Ergo talia nō tegūt: nō obumbrat
1. Petri. 4. ea charitas: quę operit multitudinē peccatorū: non operit bonoꝝ operum gratia: nō abscondit virtutū multitudo: quia nuda ⁊ intecta ꝓduntur. Non eñ est in his qui di-
Pſ. 16. cat: Sub vmbra alarū tuarum protege me. Lux enim domini omnes abolet atq; abscondit errores. Quis igitur magis operuit ⁊ texit ꝙ sanct⁹ dauid: q̄ ⁊ alibi ait: Et i vmbra alarum tuarum sperauī donec transeat iniquitas? Et sic dilexit dñm vt nimia charitate peccatū omne tegeret atq; absconderet. Eteni si apls petr⁹ lapsū suū cōfessione charitatis aboleuit: ⁊ ille interrogat⁹ a dño
Job. 21. dicēte ei tertio: Symon iobis amas me: vt quē tertio negauerat: tertio fateret: atq; ita trino quodā dilectiōis velamie: lapsū trinę negatiōis abscōderet. Si q: semel petr⁹ fleuit veniā reportauit: quāto magis dauid q̄
Pſ. 6. lauabat ꝑ singulas noctes lectū suum et la-
Pſ. 41. chrymis stratū suū rigabat: Cui erāt lachry-
Pſ. 101. mę sue panes die ac nocte: Qui cinerē tāq; panē manducabat: ⁊ poculum suum cū fletu miscebat? Eteni si eius qui conuersus ingemuerit miserēt iesus: si petrum aspexit et ille fleuit: quāto magis qui diu fleuit a conspectu domini non recessit? Negauit petr⁹ et non fleuit: quia nō respexerat iesus. Negauit scbo ⁊ nō fleuit: quia non respexerat domin⁹. Negauit tertio: respexit iesus ⁊ statim fleuit: ⁊ fleuit amarissime. Jdeo dauid
Pſ. 24. qui semp fleuit dicebat: Oculi mei semper ad dñz. Quia semp videbat a christo: dicebat: Per exitus aquaꝝ descenderunt oculi mei. Sed iam etiā facta eius considerem⁹. Pſ. 118.

Quis non tātaꝝ laude virtutū vni⁹ crimnis obumbraret iuidiā? Diuio electⁿ examine: statim ꝓbauit indignū se tanto nō esse iudicio. Processit i ꝓcliū: ⁊ trepidantibus ęterio: solus allophilum goliam: verboruz iactantia: ⁊ immanis corporis mole terribilem: concurrenti simul fide ac virtute ꝓstrauit. Vnius fortitudo facta est vniuersorum victoria. Conferatur si placet priuatum crimen: ⁊ triūphus omniū: mors vnius: ⁊ tantorū quos liberauit a morte vita populoꝝ.

Veniamus ad alia. Jnsidias patiebat a rege: vitā eius ꝯrebat extinguere: sed dispositione diuina in cⁿ⁹ rex ptātē tradit⁹: cū tot⁹ pateret ad vuln⁹: sepat⁹ a socijs: dauid sanctus occurrit: ⁊ a corpe periturī vuln⁹ lętale
1. Reg. 24. retorsit dicēs: Nolite tāgere christum dñi.

Quinetiā inimici illi⁹ vit⁹ē mortē: flebiliter sat⁹ deplorauit interitū: ⁊ debituz sibi ꝑiciū diu distulit: qō sciebat deo auctore deberi. Quo solo docuit oēs homines: ad si ꝓripiēduz regnū etiam si debeatur: sed expectāduz vt suo tēpore deferat. Vtinam hunc virū imitati essent posteri: non tantas bellorum pestilissemus acerbitates. Arguis q̄ vnū occiderit: non cōsideras quot docuerit: quēadmodū pax orbi romano ꝑpetua seruaretur. Q̄ grauī adhuc luimus vastitate: ꝙ publico quodā totius orbis funere aꝑerit: nec regis exoluimus. Heu dura supplicia. Jnde adhuc nobis barbarus hostis insultat: dū parata aduersū se in nos arma vertūt. Sic vires ceciderunt publicę: sic romana virtus suis morib⁹ fracta ꝓsenuit: dum publico rapit parricidio: qō paternę sollicitudinis religione suscipit. Jdeoq; eoꝝq; ꝯcauit: vt eū adoniā filiū regnū sibi vsurpare cōperisset: ⁊ serere ꝓuentuz: non eum qui ꝓripere gestiebat: sed eū qui expectaret eligeret. Saltabat ante arcam potentissim⁹ regū: ⁊ cum a ꝓpria rēphenderet vxore q denudat⁹ eēt ante facē puellaꝝ: rīdit: Loraz dño nudabor adhuc: et ero nugas ante oculos tuos: 2. Reg. 6.
vt honorificet inquit dñs qui me ꝓ patre tuo assciuit in regnū: doceno cōtuitū regalis potentię nō habendū vbi religioni exhibetur obsequiū. Honestū est eñ ꝓ religione facere: etsi id incongruū potestati sit. Specta aliud memorabile. Parricida filⁱ regnū patriū violēter inuaserat: colebat ꝓmo pa-

ter eū furoꝛi: ꝛ locū ꝓcliꝰ declinabat: vt vel
sic impius a furore resipisceret. Bello q̄s in-
teresse noluit: rogauit ad ꝓcliū ꝓfecturos
vt parcerēt filio. Securus erat victoriꝫ qui
rogabat vt parcerēt: nec pietatis alienus q̄
perire debere etiā impiū filiū nō putabat.
Fleuit: ꝛ magno luctu deploꝛauit exitū par
2.Reg.18. ricidę dicēs: Fili⁹ me⁹ absalō: quis dabit
mihi mortē ꝓ te fili⁹ me⁹ absalon? Vindi
candum putabat euꝫ q̄ ꝓ paternę vindicta
pietatis occiderat. Ꝙ vero iniurię patiens
ꝛ dolꝰ: cedebat vt diꝛi filiū sui absalon
furoꝛi: vallat⁹ dextera leuaq; validis bella-
1.Reg.16. toꝛib⁹. Maledicebat ei vir cui nomē semei
cruentū apellāo: ꝛ virū sanguinis: dignoq;
iudicio dñi dejectū eē de regno. Sz ne tali-
bus q̄dez mouebaꝫ ꝓuitijs: mouebanꝫ aūt
comites eius. Deniq; vnus ex ꝓcijs abysai
nomen: viro minatus est: q̄ iniurię ꝑcū ca-
put eius auferret: ꝓ rex cōuersus ad abysai:
Quid mihi ait ꝛ nobi⁹ est fili saruię? Jō̄o ma
ledicat mihi q̄si dñs dixit illi vt maledicat.
Ꝙ moraliter docuit q̄ iniuriaꝝ vel piculo-
rū nr̄oꝝ tpa: tēptationū certamina ꝛ exami
na ꝓbationiꝫ sint: et ideo non sine diuino
ea irrogari solere iudicio. Exercetur bonus
athleta cōuictijs: exercet laboꝛib⁹ ꝛ piculis:
vt dign⁹ sit cui deferatur corona iusticię: et
ideo ferēda patiēter sunt q̄ putāt aduersa.
Deniq; ꝛ alibi te docet scriptura diuina di-
Job.2. cēte iusto: Si bona accepim⁹ de manu dñi:
quę mala sūt cur nō sustineam⁹? Et addidit
2.Reg.16. sanct⁹ ꝓpha dicēs: Ecce fili⁹ me⁹ q̄ exiuit de
vētre meo quęrit aiam meaꝫ. Si aūt gemi-
neus maledicat mihi: dimitte illuꝫ vt male-
dicat: q̄si diꝛit illi dñs: vt videat būilitatē
meā: et retribuat mihi dñs ꝓ maledicto hō.
O altitudo prudētię: O insigne patientię:
O deuotāq; ꝓtumeliq; grāde inuentū. Mo-
ueris inq̄t abysai: q̄ mihi maledicat extra-
ne⁹: quē parricidio petit filius? Dñs dixit ei
vt maledicat mihi. Sz nō ē maledic⁹ dñs:
nec delectat ꝓtumelijs. Vide q̄ singula di-
ligēter custodiat. Non accusat dñm q̄si au-
ctorem iniurię: ꝓ magꝰ laudat q̄ patiaꝫ nos
minora ꝓpeti vt maioꝝ veniā pcoꝝ adipi-
scamur. Ecce verboꝝ ꝓtumelia parricidij le
uauit erūnā: absoluit ꝓcē: cui⁹ maledicta
pl⁹ ꝓsint q̄ diuina remuneratiōe donātur.
Quis secū talē nō cōpēset iniuriā: vt quem
bō leuit: eū de⁹ meliꝝ retributiōe soleat?

De pugna dauid ꝓtra ꝓgeniem

gigantum: ꝛ quēadmoduꝫ aquam
sitiuerit ex lacu bethleem: quam tñ
non biberit: Ca. vii.

Hec q̄s ei⁹ gesta ꝓsiderem⁹. Pugna-
uit adūsus ꝓgenē gigantū: q̄ vn⁹
ex illis aduersantē in ꝓlio regē pene
pcusserat: quos ausuo tñ aduersari⁹ exceptę
ꝑcio mortis soluit. Hoc q̄s percepto: gētes
victę feroces triūpho: iterū in valle ruinā
bellū imane suscepit: nō min⁹ adūsus hostē
q̄s aduersus naturā. Sitiēs eñ cū versarek i
bello: q̄ biberet si habebat: Quis mihi po- 2.Reg.23.
tū inq̄t dabit de lacu q̄ est in bethleē ad por
tas? Erat aūt inter lacū ꝛ sanctū dauid inter-
fusus hostis: ꝛ media hostiliū septa castro-
rū. Pręciderūt tres viri multitudinē aduer
sarioꝝ: ꝛ impleuerūt aquā de lacu q̄ erat in
bethleē: ꝛ obtulerūt regi bibendā: ꝙ rex no-
luit bibere ꝛ ꝓfudit illā dño. Dignū etenim
tāto munere fuit vt q̄ erat vitaq; vtutio in-
signe: fieret pietat⁹ sacrificiū. Diꝛitq; dignā
ꝓphetico spū sniaꝫ: Rō ꝓtingat mihi hoc fa
cere: ne sāguinē viroꝝ q̄ abierūt ex animis
illoꝝ bibā. Dicit ḡ naturā vt sitiēs nō bibe
ret: ꝛ exēplū de se ꝓbuit: q̄ ois exercit⁹ tole-
rare sitim disceret. Exercuit etiaꝫ subditos
ad vtut⁹ officiū: vt etiaꝫ ꝑ picula regali ipe-
rio volūtarij milites obtēperarēt. Ꝙ aūt
noluit bibē declarauit ꝓbādoꝝ milituꝫ se i-
peralse gfa: nō sitis victū necessitate: ꝓspe-
xisse etiā ne cui regū bibēdi vsus alienis pe
riculis ḡrerek. Postremo pię vuln⁹ ꝓsidę de
pcatū: eo q̄ aq̄ tot viroꝝ q̄ſita sāguie: suaui
tatē bibēdi hꝛe nō posset: q̄ ꝓpositę mortis
horrore ꝓstaret. Qō si alt⁹ velis spectare: ꝛ
introspicē mysteriū: sitiebat dauid si aquā d
lacu q̄ ē bethleē: ꝙ oriūdū ex vgie xp̄i i spū
ꝓuidebat. Volebat ḡ bibē nō aquā flumiſ:
ꝙ potū gre spiritalis: bē: nō aq̄ sitiebat ele
mētū: ꝙ sāguinē etiasti. Deniq; nō bibit ob-
latā aquam: ꝙ dño fudit: significāo sitire se
xp̄i sacrificiū: non nrę fluctū: illō sacrificiū
i q̄ erat remissio pcoꝝ: illū sitire se fōtē etnū
nō q̄ ꝑiculis ḡrerek alienis: ꝙ picula aliena
depelleret. Tot igit opib⁹ tā mirandis vn⁹
sanguinē rectum non vidim⁹. Audito vox
sanguinis abel iusti clamauit ad dñm: quia
nullis Cain impij bonis opibus tegebaꝫ:
q: parricidalis erat: q: nō ꝓfitebaꝫ flagitiū:
sed negabat. Dauid vero occiderat q̄dē vi-
rum minime reum: sed occiderat nō studio
crudelitatis impulsus: sed vt obumbraret

pudo:ē:tegeret verecūdiā pupillēcīę. Nō audeo dicere q vi criminis fuerit oppressus. Necq enī oppressus est:qui sciuit quēadmodum a ruina illa peccati se posset leuare. Dico tamē q vi temptationis inflexus sit. Di-
Ps.25. erat enim supra: Proba me dñe t tempta me: vre renes meos et cor meum. Et alibi:
Ps.39. Ego aūt dixi in mea abundantia nō move-
Ps.16. bor in ęternū. Et Ignē me examinasti:t nō est inuenta in me iniquitas. Voluit enī cuz subiacere domin° temptationi:ne supra ho-
2.Cor.12. minē sibi aliquid arrogaret: Nam virtus i infirmitate ꝓfīmatur. Necq enī cruento fecit affectu: nihil min° sancto ꝓphętę adscribi potest:qui etiam vita decedens sup:rema voce ꝓcunit salomonē filium vt innocentem sanguinē a se rolleret quem fuderat dux ei° exercitus ioab:qñ abner cuz de mecunda societate tractaret dux Iz aduersarij agminis insidijs appetit° occubuit:quē fleuit:et post luctuz eius ambulās:depositio insulio protestat exequiarū iusta curauit. Quo facto docuit etiā aduersarijs fidem ꝓmissam esse seruandā:honorandā quoq t in hoste virtutem. Nōne tam miti suę hęreditate pietatis:etiā hui° nzuū deterſit errorē? Ꝗ ꝑclarum autē q tribus oblatis sibi cōditionibus quā vellet eligeret:quando numerato populo contraxit offensam:cum ꝓpositum esset:vtrum triennio famē super terraz fieri vellet:aut trib° mensib° fugere a facie inimicorum suorū ꝓsequentū se: aut triduo fieri mortem in terra: elegit q domini se mallet q hominū cōmittere potestati: Dñs enī ci-
2.Reg.24. to miserat° ignosceret. Itaq sic ait: Angustię sunt mihi valde in dis trib°: sed magis incidam in manus dñi(qñ misericordia domini magna est valde) q in manu hominū incidā. Hac humilitate: prudētia: mānsuetudine:fecit(vt verbis scripturę vtar)habere dñm ꝓprię cōmotionis pęnitentiā. Deniq
Dicere.18. sic scriptū est:qz pęnitentiā habuit domin° sup malicia. Ꝗ vero illud etiā admirabile:q angelo feriēti plebē:se obtulit dicens:
2.Reg.24. Ecce iste quid fecit? Fiat manus tua i me: t in domū pris mei. Quo facto statim dignus sacrificio iudicatus ē: qui absolutione estimabat indign°. Nec mirū si tali sua oblatione ꝓ populo:peccati sui adeptus ē veniam: cū moyses offerēdo se dño ꝓ plebis errore:etiā plebis peccata deleuerit. Terit gīt peccata sua an nō? Sed quis hoc neget

eū hic ipse docuerit ꝓphęta q remittantur iniqtates:tegant peccata:non imputentur a dño? Peccatū remissum sibi cē docuit: sicut scriptū est: Delictū meū agnouī:t iniu
Ps.31. sticiam meā nō operui: Dixi:pronunciabo aduersū me iniusticiā meā dño: t tu remisisti impietatē cordis mei. Si dixit:pronunciabo:t ventā meruit aīę ꝓnūciare:quāto magis vbi de se ꝓnūciauit dicēo: Iniqtatē meā ego agnosco: remissū est ei omne
2.Reg.12. petū? Licet specialiter de ꝺ t nathan respōderit: Et dñs transtulit petū tuuz. Ergo remissionē meruit iniqtatis et texit charitate atq operuit peccata sua:terit optīb° bonis. Nec imputatū est ei petū:qz non fuit in eo dol° malicię ꝗ lapsus erroris. Deinde quia nō fuit improbitatis ęstus:ꝗ vmbra mysterij. Et cū ꝓfessus ē delictū suū:agnouit iniqtatē: vidit lauacrū: t vidit t credidit. Dilexit multū vt nimia charitate tegere quēuis posset errorem.

De titulo psalmi ꝗnquagesimi: t ꝺ numero ꝗnquagenario. Quemadmodū etiā pęnitentia sit agēda: Et quō ꝙs mundet ab iniquitate t iniusticia: Ca. VIII.

Sed tā se ipse defendat:naz ꝗnquagesimū psalmū ad eā scripsit historiā. Et cū priorū gestoꝝ suoꝝ historiā subiecerit: vt ō ꝓditione doech syri:cui° ē titul° i psalmo ꝗnquagesimoꝙmo:t zipheū: q cōprehēdi titulo videt psalmi ꝗnquagesimi ārti: Jstā q posteriꝰ ē ꝓmisit historiam:cuz doech ante ꝓdiderit vel zipbei q regnū dauid ꝓpha susciperet. Quādoqdē regē saul fugiēs:adhuc p diuīsa secreta exul errabat:bersabeę aūt iam cū regnaret accepit. Cur q ꝑm gestoꝝ ordinē psalmoꝝ q ordo nō quadrat? Quia non tā ordinē ordini q mysteriū gestis voluit ꝓuenire:ideoq numerū remissionis aptare huic voluit historię. Quināgesim° enī numer° remissiōis est numer°: sic in euāgelio dñs ipe nos docuit
Luc.7. dicēs: Duo debitores erāt cuidā fęneratori: vn° debebat denarios quingentos: alius quinquaginta. Non habētibus illis vnde redderent:donauit vtrisq. Quis ergo euz plus diligit? Et in lege habes: quia iubilę° dicitur numerus quinquaginta annorū recursus:celebrabilis admodum:quo debita vacuank: confirmank hebręorū libertates: possessionum refusioneo. Hunc numerū le-

ti celebram⁹ post dominī passionē: remisso
culpę toti⁹ debito: chirographoq; vacuato:
ab omni nexu liberi: ⁊ suscipimus aduenie⁊
tem in nos gratiam spiritussancti: die pen/
tecosten vacante ieiunio: laus dicitur deo:
alleluia cantat. Deniq; ⁊ puellę pater illius
quę per vim cōcubitus nulli desponsata pe/
tulerit: dnquaginta didrachmata argētea
accipiet: ipsa autem in cōiugio pmanebit.
Hoc etiam numero vitia vertūtur in gratiā
am. Magnus igitur psalm⁹ quo docemur
quemadmodū agēda pēnitentia sit. Mi/
serere inquit mei domine ſm magnaz mise/
ricordiam tuam. Et ſm multitudinē miseratio
num tuarum dele iniquitatem meā. In
multum laua me ab iniustitia mea: ⁊ a deli/
cto meo munda me. Quoniaz iniquitatem
meam ego agnosco: ⁊ delictum meum con/
tra me est semper. Tibi soli peccaui et malū
coram te feci: vt iustificeris in sermonibus
tuis et vincas cum iudicaris. Ecce enī in
iniquitatibus conceptus sum: et in delictis
peperit me mater mea. Quis nostrū etiā
si confiteat delictum suum: non pstringēdū
potius ꝙ repetendum putet qui secūdo re/
petat aut tertio? Vide quot versib⁹ ppheta
peccatū suū resonet: ꝙ nullus versus si/
ne confessione delicti sit. Cōgessit omnia si/
mul: iniquitates suas ⁊ iniusticiam plonā/
do: rūgens delicta peccat': atq; ea sępe repe
tendo: merito magnā misēdiaz poscit. Nec
solū magnā misēdiaz: sed etiā multitudinē
miserationū. Nō ergo peccatū tale nō di/
luat deploratio? Quā culpaz ꝑcatio duim/
modi non emūdet? Ille ꝓpno peccato mi/
serationuz multitudinē deprecatur: nos ꝑ
pluribus peccatis vix semel eⁱ misericordiā
Ps.135. credimus obsecrandā. Deinde legimus: qi
in virtute sua magna ⁊ brachio suo excelso
populū suū de terra ęgypti liberauit: quā/
do traduxit eum per mare rubeum: in quo
fuit figura baptismatis. Si ergo virt⁹ magna
in figura fuit sacramentoq;: quāto magis
in veritate eorum magna misericordia est?
Recte quoq; illic poscatur miserationū mul
titudo: vbi multitudo peccātiū est. In mul
tum laua me ab iniusticia mea: et a delicto
meo munda me. Non tam sępius ꝙ plen⁹
lauari petit: vt ꝓceptam sordem possit elu/
ere. Nouerat ſm legem plura quidem mun
danda esse subsidia: sed nullum plenuz atq;
perfectum. Ad illud ergo perfectuz tota in/
tentione festinat quo iusticia omnis imple/
tur: quod est baptismatis sacramētū: sicut
ipse docet dominus ihesus. Naz cū venisset
ad iohānē ait baptista: Ego a te debeo ba/ Matth.3
ptizari ⁊ tu venis ad me? Respondit domi/
nus: Sine modo: sic enī decet nos implere
omnē iusticiam. Sed postea quādo bapti/
zatus est ihesus: ⁊ spiritussanct⁹ super eū
tāq; columba descendit: ⁊ pater filiū signa/
uit e cęlo: iusticia ossius impleta est. Ideo ꝓ
pheta dic̄: In multuz laua me ab iniusticia
mea. Grandio enim squalor et macula: non
exiguo: sed multo auferēt lauacro. Nō si ḳs
aliter accipere vult: potest ita suuz formare
intellectū. Mundat ergo sermo diuin⁹: mū
dat nostra cōfessio. Ille dum audit: ista dū
ꝓmitur. Mundat bona cogitatio: mūdat
honesta operatio: bonę quoq; vsus conuer
sationis. His mundatus vnusquisq; facili⁹
haurit: ⁊ tanq; in serapit splēdorem gratię
spiritalis. Deniq; nō vna infusione vellera
statim ꝓfusus sucus irradiat: ꝙ primū suco
ignobili vell⁹ inficit: deinde alio atq; alio
sucis naturalio ei⁹ species frequenter elui/
tur: ⁊ diuerso sępi⁹ colore mutat: ac sic post/
ea velut plenioris lauacri adhibet infectio:
vt purpurę veriot atq; ꝓfectior fulgor irrūpi
let. Sicut igitur muricā pluriū in purpurę
infectione: ita in lauacro regenerationis mi/
serationū est multitudo cęlestium vt iniq;
tas deleatur. Itaq; qui in multū lauatur:
ab iniusticia mundatur ⁊ a delicto: ⁊ pecca/
di quandā inolitam studio ac moribus de/
ponit habitudinē ⁊ obliuiscatur qualitatē.
Et bene lauatur ab iniusticia vel iniquitate
ꝙ maior est: mūdat a delicto qō minus est:
Ideoq; addidit.

Quis dicat agnoscere suaz iniq;tatem. Et ꝙ ꝓtra sapientem semper sit delictum: La. ix.

Quoniā iniquitatē meā ego agno/
sco: ⁊ delictum meuz contra me est
semper. Non mediocre est vt agno/
scat vnusquisq; peccatū suum. Ideoq; ⁊ su/
pra ait: Lapsus quis intelliget? Id ē: quis
est tantus vt intelligat? Quomodo illud: Quis habitabit i tabernaculo tuo: aut ḳs ps.14.
ascendet in mōtem domini? Non vtiq; nul/
lus: sed rar⁹. Qui enī potest agnoscere: pōt
declinare: potest quid sequat⁹ eligere. Plę/
riq; in suis lapsibus glonātur: et putant ea
laudi esse ꝙ crimini sunt. Si alienum cor/

quinauit thorũ: ⁊ pudicę fęminę expugnauit affectum: si viduę ꝓpositus aliqua fraude mutauit. Alius nece dominis: latrocinij insidijs et rapto viuere: putat esse virtutis. Nonnulli circũuenire ac fallere: arbitrãt esse sapiẽtię. Et bis nullus potest dicere: Quoniam iniquitatẽ meã ego agnosco: Sed ille qui potest dolere qõ fecerit: cõdemnare qõ deliquerit: quẽ sua vitia cõpungũt. Unde
Ps. 4. ⁊ ꝓpheta ait: Quę dicitis i cordib⁹ vestris: ⁊ in cubilibus vestris cõpungimini. Plerig; ceco; cum ceciderint se iactare cõsuerũt: ⁊ quos casus non lęserit: iactando se debilitant ⁊ frangunt. Alij (qualis gręcoꝝ equorum ferẽ natura) cuꝝ vel in certamine cumuli eliũ fuerint vel fortuito ceciderint: neq; se mouere ꝓsuerunt: ⁊ quandã tenent quietis ⁊ patiẽtię disciplinam. His si casus non nocuit quies ꝓdest: certe non acerbatur offensio. Nonne mutis animalib⁹ detestores ęstimanda: qui se in flagitijs suis iactant et putant insigne esse virtutis vbi lapsus ẽ criminis? Ideo quasi muto dicatur iumento: Peccasti ąesce. Unde pulchre addidit: Et delictum meuꝝ contra me est semp. Insipiens eũ delectatur erroꝛib⁹ suis: ⁊ nouis vetera obumbrando peccatis se existimat adiuuari: ideoq; erubescit in crimine. At vero sapiens aduersũ se iudicat esse delictuꝝ suũ et tanq; hostiles acies ita lapsus culparũ suarum aduersantiũ modo sibi arbitratur obstare. Quicqd peꝛsonuerit: quicquid increpuerit: culpa ei ꝓpria semp occurrit: quicqd fuerit dictum aut lectum: in se dictũ putat: ącqd intenderit: se nutu: se oculis signari putat. Si epulet: si cogitet: si oret ac depreceꝛ: ante oculos eius semp est error ꝓprius: ⁊ momẽtis omnibus culpa pulsat cõscientiã: nec quiescere nec oblaudi sinit: velut grauis cẽsor exagitat se terroꝛe ꝑpetuo. Omnia igitur aduersa habet qui ipse sibi despicet: ipse sui accusatoꝛ: ipse sui testis ẽ: nec inuenit quo fugiat: quippe se purget et stimulat. Sꝫ hoc bonę mentis ẽ: vuln⁹ sentire peccati. Nam qui expertes dolorꝭ sunt: nõ sentiunt vulneris acerbitatẽ: quod ẽ immedicabilis ęgritudinis. Qui autẽ aliquo dolore pungunt: sicut dolorꝭ sensu non carent: ita etiam non carent sanitatis ꝓfectu. Ubi eñ doloꝛis sensus: ibi etiã sensus ẽ vitę: sentire eñ vitalis vigoꝛis ac muneris ẽ. Unde ⁊ ille qui erroꝛem suum nõ agnoscit: insanit: furit: desipit: qui aũt agnoscit: vtiq; resipiscit: non respuit remedia sanitatis: sed ipse restringit: pęnitet eum culpę: ꝺ ipsa semp cogitat ⁊ cogitando se ipse ꝺdemnat.
Justus enim in ꝓmordio sermonis accusator: est sui. Qui se accusat iustus est: sobrius est: sanus ẽ. Justus fauere sibi nescit: rigorem iudicij etiaꝝ circa se non nouit inflectere: recordationẽ lapsus ꝓprij perhorrescit: ⁊ cõmissum erubescit erroꝛem: omnẽ eꝝ memoriaꝝ pauet: metuit: reformidat: grauẽ sibi se iudicat: seipsũ arbitrũ refugit: nec sese sibi audet cõmittere: q; nullũ putat sibi esse grauioꝛem: q; eum quem latere non possit: fallere non queat: fugere ac vitare nõ reperiat: nisi vt se sibi abneget: ⁊ domini crucem tollat. Magna vis obnoxie ꝓfitẽ. Magna supplicia timebant adam ⁊ eua: ⁊ cũ domini vocem in paradiso ambulantis audirẽt cupiebant se absc̃ondere: quoꝺ nemo ꝙrebat. Cain quoq; metuebat ne offensus eum ącũq; inuenirẽt occideret. Ita in se ipse ferebat sententiã q; dignus esset cui nullus ignosceret. Unde bene ait: Et delictum meũ cõtra me est semp: hoc est sine interuallo aliquo recordatio ⁊ species ipsa mei me erroꝛis impugnãt. Considera quomodo nos cõfundat cũ aliquid deliquim⁹: quomodo incurrat oculos: quomodo i memoriã semper recurrat. Quem cõmisi pudet: nescit postea aliquid tale committere: vnde similiter erubescat. Pręcedit autẽ iniquitas: peccatũ sequitur. Radix est iniquitas: fructus aũt radicis est culpa. Unde videtur iniquitas ad mentis improbitatẽ referri: peccatũ ad plasmonez corꝑis. Grauioꝛ iniq̃tas tãq; materia peccatoꝝ: leuiꝭ peccatuꝝ. Deniq; iniq̃tas plauacꝝ remittit: peccatũ tegit bonis factis: ⁊ tãq; malis operib⁹ obumbrat. Unde bene supra hicipse ait: Beati quoꝝ remisse sunt
Ps. 31. iniq̃tates: ⁊ quoꝝ tecta sunt peccata. Charitas eñ absc̃ondit erroꝛẽ et operit multitudinem pecto̅. Multa q; charitas remittit etiã ipsa peccata: sicut scriptũ ẽ de ipsa mulliere q̃ sup dñm fudit vnguẽtũ: Remissa sũt
Luc. 7. pcta ei⁹ mlta: q̃m dilexit multũ. Sũt etiã q; accipiũt priorẽ vsicatiõ de lauacro eẽ: scõm de pnia. Qua gra etiã petr⁹ q; añ fuerat baptizatus: iterrogat⁹ postq̃ visus ẽ dñm negasse: Symõ iobis diligi me: dicit ei: vtiq.
Joh. 21. Tu scis dñe q; diligo te. Et iteꝝ iterrogat⁹: Symon iobãnis diligis me: Et iterũ rũdit:

Tu scis quia amo te: ⁊ tertio interrogat⁹ sy/
mon iobis amas me: ⁊ cōtristatus est: quia
dixit ei tertio: amas me: ⁊ dicit ei: Domine
oīa tu scis: tu nosti quia amo te. Et dictū
ē ei trina vice: Pasce oues meas: sequere me:
quasi qui peccatū suū nimia charitate terg⁹
set. Nec ociose post ꝓfessionē nimię charita
tis iubet plebem regere q̄ etiam turbat⁹ nō
amiserat quēadmodum ipse se regeret. Hęc
ꝓpter gr̄am dixim⁹ charitatis: eo q̄ pcm̄
tegat. Denięq; nōnulli ideo trinā interroga
tionē dilectionis factaz ēē dixerūt: q̄ trina
fuerat negatio: vt trinę lapsum negatiōis:
ꝓfessio charitatis toties repetita deleret.

Sequitur.

Ad dauid cuius res esset et solut⁹ legibus huius: voluerit m subdi tus esse deo cui soli peccauerat. Et quō dicat iustificari dns: Ca. x.

Ubi soli peccaui. Rex vtiq; erat nul
lis ipe legibus tenebat: quia liberi
sunt reges a vinculis delictoꝝ. Ne
q; enī vllis ad pēnam vocant legib⁹ tuti im
perij potestate. Homini ergo non peccauit:
cui nō tenebat obnoxius. Sed cuius tutus
imperio: deuotione tamen ac fide erat deo
subditus: ⁊ legi suę subiecturz se esse cogno
scens: peccatū suum negare nō poterat: sed
quasi reus cū amaritudine fatebat qui sci
ret maioribus vinculis se teneri: q̄ maiora
deberet: qm̄ plus ab eo exigitur cui plus cō
missum ē. Possum⁹ etiā ⁊ ita accipe. Quis
me dijudicat: cum omnes sub peccato sint⁹
Ioh. 8. Denięq; dominus ō illa adultera: Qui sine
peccato inquit ē: ptior lapideet eam: ⁊ nemo
lapidauit. Hoc igitur ait ꝓpheta: Tibi soli
peccaui qui solus sine peccato es. Qui aūt
peccato obnoxius est: quasi peccatorem nō
potest iudicare. Inexcusabilis est enī omis
homo: qui in alio ea quę agit ipse condem
nat. In quo enī alium iudicat: semetipsum
adiudicat. Tibi inquit peccaui ⁊ malum co
ram te feci: vt iustificer⁹ i sermonibus tuis
⁊ vincas cum iudicaris. Tibi peccaui: q̄ me
ad virtutis studia prouocasti: qui me erudi
sti in lege tua. Tibi soli peccaui: quem solū
abscondita cogitationum⁹ ⁊ mentis occulta
non fallunt. Et malū coram te feci: quem so
lū sanctificatio decet. Dominis testimoniū
declinamus: sed in conspectu tuo ea q̄ sunt
indigna cōmittim⁹. Iniuria est homini spe
ctare flagicia: deum arbitrū omniū esse sci
mus: ⁊ eoipso teste peccamus: ⁊ tamē i bis
iustificatur dom⁹ deus noster: quia iniu
stitia nostra dei iustitiā cōmendat: ⁊ mēda
cium nostrum cōcelebrat veritatez dei. Sit Ro. 3.
enī deus verax: omnis autē homo mēdax:
Vt iustificeris i sermonibus tuis. Sermo
nes dei pleni veritatis sūt atq; iustitię: ideo
q; vera sunt q̄cunq; locutus est dominus ō
fragilitate humana: quia inclinatuz est cor
eorum ad nequitiā: ꝓpendit ad fraudem: ⁊
quia defluit eo q̄ nō sit homo qui nō pec 3. Reg. 8.
cet. Omnes enī declinauerunt ⁊ inutiles fa Ps. 13.
cti sunt: ideo vincit dum iudicat: quoniam
ꝓlapsione vniuersorum ꝓbauit quęcunq;
de nostra iudicauit fallacia. Ergo si dixeri
mus: quia iniquitatez fecim⁹: iustificamus
deum in sermonibus suis. Si autez dixeri
mus: quia non peccauim⁹: mendacem faci
mus deum: sed impossibile est mentiri euz.
Nos igit⁹ oēs sub peccato ēē manifestū est.
Quiz igit crimē vt hō peccatorē se neget?
Quoniā ꝑtum in ipso ē sūmi dei videt ar
guere ac refutare mendacium: qui tam mo
deratus ⁊ patiens est vt vincat cum iudica
tur. Veniēo enī ad iudicium de⁹ dicit: Po Michee 6.
lus meus quid feci tibi: aut quid cōtristaui
te: aut q̄d molestus fui tibi? Quia eduri te
de terra ęgypti: et de domo seruitutis libe
raui te: ⁊ misi ante faciem tuā moysen: aarō ⁊
mariā. Plebs mea in mēte habeto quid eo
gitauerit ō te balac. Singula in conspectu
tuo locat beneficia sua: vt tanēō ō bis iudi
ces quę seruare debuerao: quo magis reus
fias qui diuinis non potueris stare benefi
cijs. Quid feci inquit tibi? Tāēō reum se cō
stituit: et te iudicem. Aut quid contristaui
te? Offensi vultus non abnuit crimen: si tu
deo ex cōtristatus auctore. Aut quid mole
stus tibi fui? Interpellatiōis iniuriā ꝓtect.
Si molestior estimatus es: addit beneficia
quoꝝ gr̄az nō erubuit: q̄ existimabat ingra
tus. In hac quoq; causa cōsidera quō dns
se ipsi dauid iudicādū ꝓbuit vt vinceret.
Dicit enī nathan: Hęc dicit dom⁹ de⁹ isr̄l:
Ego vnxi te in regē sup israel: et ego libera 2. Reg. 12.
ui te de manu saul: ⁊ dedi tibi omnia q̄ erāt
domini tui: ⁊ vxores illius in sinum tuū de
di: ⁊ dedi tibi domum ipsi⁹ israel: et si pauca
sūt adiciam tibi. Et quare ꝓ nihilo duxisti
vā m vt faceres neq̄t in ꝓspectu eius? Hoc cō
memoratiōe ꝓtēt: cū videt ifernē se eē cū
iudicat: ait: Peccaui dño. Ita iustificauit

dominū: q̄ peccatū suum negare ausus nō est. Possum⁹ ⁊ ita accipe: Justificat dñs q̄ peccatū fatet. Denīq; in euangelio habes:
Luc.7. Quia publicani iustificauerunt deū baptizati baptismo iohis. Baptista autē iohes baptismū fec̄ pn̄itētię. Qui aūt agit pn̄itentiam delicta non abnuit. Ergo quia dauid semper habebat delictum suum contra se: vtiq; non negabat quod et erubescebat: non negabat quod et agnoscebat. Nō negando autem vtiq; commissi pn̄itentiam gerebat erroris: atq; ita confitendo delictū iustificabat dñm ⁊ ipe iustificabatur a dño. Justificat enī dominꝰ dum eius p̄dicatur iustitia: ⁊ ab eo venia postulatur. Simul ⁊ ipse iustificat p̄fitentem ⁊ iustificat in
Esa.43. sermonibus suis: sicut scriptū est: Dic iniq̄tates tuas vt iustificeris. Sequitur.

An mortalis originis inq̄namē tum in quo ꝯcipimur parentum sit an prolis: Et q̄ prius inapiat i homine macula q̄ vita: Ca. xi.

Ps.50. Ecce enī in iniq̄tatibus conceptꝰ sū: ⁊ in delict̄ peperit me mater mea. Quis tanto affectu agit pn̄itentiam? humi strat⁹ iacuit fusus i lachrymas: cibum non gustauit: lauachro se abdicauit. Quid iam reliq̄ dicā q̄ abstinuerat ornatu ⁊ comitatu regio? Adiūxit p̄fessionem iniq̄tatis sue: et in ꝑpetua scula toto canēdam orbe trāsmisit. Ecce iniquit in iniq̄tatib⁹ cōceptus sum: ⁊ in delictis peperit me mater mea. Auerte faciem tuā a peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele. Ne p̄cias me a facie tua: ⁊ spiritū sanctū tuum ne auferas a me. Libera me de sanguinib⁹ deus deꝰ salutis meę. Anteq̄ nascimur maculamur ꝓtagio: anteq̄ vsurā lucis: originis ipsius excipimus iniuriā: in iniquitate concipimur. Nō erp̄essit vtrū parentū an nostris: Et i delictis generat vnūquēq; mater sua. Nec hic declarauit vtrū in delictis suis mater pariat: an iam sint aliqua delicta nascēt̄ia. Sed vide ne vtrūq; intelligendum sit. Nec conceptus iniquitatis erroris est: q̄m et parentes nō carent lapsu. Etsi nec vnꝰ diei infans sine peccato: multo magis illi materni ꝯceptus dies nō sine peccato sunt. Concipimur ergo in peccato parentuꝫ ⁊ in delictis eoꝝ nascimur. Sed ⁊ ipse partus habet contagia sua. Nec vnuꝫ tantūmodo habet ipsa natura ꝓtagium. Bonum q̄dem coniugium sancta copula: Sꝫ tamen qui habent
1.Cor.7. vxores ita sint ac si non habēt̄es. Ipse dominus incoinquinatus: ⁊ nemo alterum fraudare debet: nisi forte ad tēpus vt vacēt orationi: tamen sm apostolū: non vacat orationi qui eo tempore: quo vsum corporeę illius ꝓcūtionis exercet: ⁊ mulieris mēstruate coinq̄natus est pannus: nec pōt illio diebus purgationis suę offerre sacrificium: Et mulier̄ quę generauerit: dies partus ⁊ plꝰriq; alij a sacrificio feriati sunt donec legitimo ritu fcta mūdet. Ideo in quo voluit dominus nulla hmōi originis esse ꝓtagia: di-
Hiere.1. cit illi dominꝰ: Priusq; te formarē in vtero matris tuę noui te: ⁊ priusq; exires ō vulua sanctificaui te: ⁊ ꝑphetam in gentib⁹ posui te. Quis tātus cui tam magna delata fūt? Nunq̄d hieremias? Sed non ille vtiq; i gētibus ꝑpheta ꝓpositus: sed in iudea tunc tēporis: nunc aūt etiam in nationib⁹ quę i iesum dominū crediderūt. Vide tamen ne illi dicatur: qui anteq̄ nasceret ex virgine: iā dudū erat ⁊ erat semp: ⁊ opabat in vtero marię constitutus: ⁊ ita sanctus erat vt sanctificaret ꝑphetas suos: in quo solo ⁊ conceptꝰ virginalis et partus sine vllo fuit mortalis originis inquinamēto. Dignum etenī fuit vt qui nō erat habiturus corporeę peccatum ꝓlapsionis: nullum sentiret generationis naturale ꝓtagium. Aderito ergo dauid flebiliter in se deplorauit ipsa inq̄namēta nature: q̄ prius inciper̄ in homine macula q̄ vita.

Nō cōfitenti peccata sua subito splendor veritatis effulgeat ⁊ ipse veritate agnoscat. Et q̄d sit mūdari hysopo atq; lauari: Ca. xii

Dum hęc dic̄ et pct̄ō ꝑ specialiū atq; cōmunū colluuiē cōfitet: subito ei splēdor veritatis ⁊ cādor spiritalis effulsit. Supgressus enī vmbram spū ꝓphetico ipa vidit mysteriorꝫ sacramenta cęlestiū: quoꝝ typum moyses ꝓfiguraūit i lege. Vulneratus igitur charitatis vulnere: ⁊ indagandę captus veritatis cupiditate: in supiora sue mentis extendit intuitū: ⁊ in futura ꝑspiciens thesauros sapiēt̄ię et sciēt̄ię vidit i christo: q̄uidit baptismatis sacrāmētū: ⁊ miratus gr̄am: exclamauit subito dicēs: Ecce enī veritatē dilexisti: incerta ⁊ occulta sapientię tuę manifestasti mihi. Non incerta mysteria: q: certa sūt: nec incerta secreta: q:

arcana sapiẽ: ꝙ non manifesta. Hoc eñ sig-
Esa.64. nificat: qz nullis eẽnt manifesta. Q̃ enim
1.Cor.2. oculꝰ non vidit: nec auris audiuit: nec in cor
bois ascẽdit: ꝺ ꝓparauit deꝰ diligẽtibus se.
Videꝫ igit ea dicat: Ecce iã nõ i ymbra: nec
i figura: nec i rypo: sed in veritate lux apta
refplẽdet. Ecce nuncveritatẽ aspicio: splen-
dorem veritatꝭ agnosco: nũc te maiori dñe
deꝰ noster veneroꝝ affectu. Ecce eñ vitatez
dilexisti: nõ p speculũ: nõ in enigmate: ꝙ fa-
cie ad facie te mihi ꝯpe demõstrasti: i cuius te
uenio sacramẽtꝭ. Hec sũt tuę vera sacramẽ-
ta sapiẽ: qb⁹ mẽtis occulta mũdãt. Itaqꝫ iã
lęt⁹ atqꝫ securꝰ q vibrallet ei sapiẽ plenitu-
do dicit ad dñm: Aspergeo me hysopo t
mũdabor: lauabis me t sup niuem dealba-
bor. Bene t veteris testamẽti sacramenta
nõ euacuat: t euãgelica docet mysteria ꝓfe-
rẽda. Hysopo mũdari fm legẽ postulat: La-
uari fm euangeliũ ꝓcupiscat: t supra niuẽ se
exultimat si lorꝰ fuerit dealbãdꝰ. Per hyso-
pi fasciculũ aspergẽbat agni sãguine q mũ-
dari volebat rypico baptismate. Lauatur
aũt q diluit ęterni fontꝭ irriguo: t supra ni-
uem dealbat cui culpa dimittit. Denicq de
ipsa ala dicit: Quę ẽ ista q ascendit dealbata
aũq baptizatꝰ ecclia ẽ q dicebat: Nigra sũ
t decora filię hierusalẽ. Erat eñ nigra: tene
broso ꝓpter horore deformis: sed postea q̃
ablata p baptismũ: remissionẽ meruit delic-
toꝝ: dealbata ascẽdit ad christũ. Inde t p
Esa.1. esaiã dñs locutꝰ ẽ dicẽs: Si fuerint peccata
vestra sicut ꝙcinciũ: vt niuẽ dealbabo: id est
si cruẽta: si tetra: mũdabo. Hęc ẽ nix itelligi
Dan8.17. bilis: ꝺ qua ait: q dñi iesu in euãgelio reful-
serint vestimẽta sicut nix: eo q pertis nõ cog-
nouerit caro eiꝰ: qã se induit veniẽs in dũe
mũdũ: ab oñi fuerat mũda delicto. Quid
miraris si vidit baptismatꝭ sacka: cũ supra
Pſ.11. dixerit vbi descripsit passionẽ dñi: Dñs pa
scit me t nihil mihi deerit: in loco pascue ibi
me collocauit: sup aquã refectiõis educauit
Pſ.18. me. Et alibi: Vox dñi sup aq̃s deꝰ maiesta-
tis intonuit. Et de ipso sacramẽto pleniꝰ di-
Pſ.22. xit: Parasti in ꝓspectu meo mẽsam: impin-
uasti in oleo caput meũ: t poculũ tuum in-
ebrians q̃ꝑclarum est.

Quõ dicant exultari ossa bũiliata propter pertz remissionez. Et quõ rogãdus sit deꝰ vt nos q̃dere spiciat: facie aũt suaz a peccatis nostris auertat ea deledo: Ca. xiii.

Scrito ꝙ iste q̃s exultãt ait: Auditui
t meo dabis gaudiũ t lęticiaz: t exul
tabũt ossa bũiliata. Probasti dñe
bũc: q: nũq̃ vba tua ꝓterẽũr. Probasti illũ
euãgelicũ q̃ dixisti: Multi ꝓphetę et iusti Matt.13.
voluerũt videre q̃ vos videtis: t audire quę
vos auditis. Ecce dauid solo ięt̃ auditu:
q: futura esset pertz ꝓ remissio t ꝓpherat: q̃s
exultabũt ossa bũiliata. Sicut ola iusti ossa
dicẽt: Dñe quis silis tibi: sic exultabũt ossa
bũiliata: bũliãres scz alaz suã iusti dicun-
tur: q̃ ossa vtut̃ dicũt ossa velut q̃dã animi
mot⁹ vel aie: q mot⁹ bũliant peccatis: ꝙ ex
ultãt gr̃e celestis munere. Dicunt t ossa ꝓpũ
ecclia ꝓ. Cũ habes dictũ i psalmo: Non est Pſ.138.
abscõditũ os meũ q̃ fecisti i abscõdito. Os
suũ ecclaz dixit: t plebis deuotę ꝓuent⁹ sa-
cros: qñ sum⁹ membra corpis xpi de carne
ipsi⁹ t ossib⁹ ei⁹. Hoc igit dicat: quia eccle-
sia dñi ola opa diuina cognoscet: t fidem re
surrectiõis accipiet. Seq̃. Auerte faciẽ
tuã a peccatꝭ meis: t oẽs iniquitates meas
dele. Ablata ẽ deꝑcatio: vt eos q̃s iq̃sim⁹
obliuisci offẽsiõis ꝓpe postulem⁹. Moralit
q̃ deũ rogat ꝓpha vt aũtat faciẽ suã a pec-
catis eius: t tanq̃s obliuia pertz eius assu-
mat. Sz qz ola spectat t nihil eũ ꝓterit: ob-
liuisci non põt: sicut nos q̃s dicui iteruallo
tpis eoꝝ q̃ cognouerim⁹ memoria subtersu
git. Ideo dñs ait vt faciẽ suã auertat: nõ ab
ipso: ne deficiat destitut⁹: sed a peccatꝭ vtri
res nõ possint dẽre peccata ipsi⁹. Quos eñ
aspicit dñs illuminat: t in vultu dñi pietas
atqꝫ indulgẽtia ẽ. Ideoq ꝺ ipse ait: De vul Pſ.16.
tu tuo iudicium meum ꝓdeat. De vultu eñ
dñi venia: nõ pena ꝓcedit. Rogãdꝰ ẽ q̃ vt
nos aspiciat: auertat aũt faciẽ suã a peccatꝭ
nris vt deleat ea. Quę eñ nõ aspicit delet:
t q̃ deleuerit ea a memoria sepelict: sic ipse
dñs ait: Ego sũ ego sũ q deleo iq̃tatẽs tuas Esa.43.
t memor nõ ero: tu aũt memor esto t iudice
mur. Petrũ aũt aut donat: aut delet: aut re
git. Donat p gr̃az: delet p sanguinẽ crucis:
regit p charitatẽ. Sciter t iniq̃tas q̃ extima
tur habitudo mẽtis iniuste: ꝛ iobes in epla
cũ q̃ fecerit petrũ t iniq̃tatẽ fecisse diterit: si
cut habem⁹ scriptũ: Quis q̃ facit petrũ t iniq̃
tatẽ fac: Petrũ ẽ iniq̃tas: qz i petrõ ipa iniq̃
tas ẽ. Cũ vt nobis videt dñe petrũ ẽ iniq̃
tas: iniq̃tas aũtẽ opatrix culpę aut delicti.
Pr⁹ ẽ q̃ vt ipa iniq̃tas deleat: eradat radit
t seminariũ peccatoꝝ: mala tollat radix ne

malos fructꝰ ferat: aboleat errorꝭ eoꝝ affectus: vniuſa iniq̃tatũ genera tollat. Itaq; quẽadmodũ intrãs lalaz ſapiẽtẽ diſciplina imprudẽtiã tollit ⁊ ſcientia ignorãtiã: ſic ꝓfecta virtus iniq̃tatẽ ⁊ remiſſio pctoꝝ delet oẽ
Eccl.1. pctũ. Eũ ꝑclare apl̃us ait: Quia donauit nobis pcã dñs ieſus: delẽs chirographum decreti qđ erat ꝓtrariũ nobis: ⁊ ipſũ iniq̃ de medio tulit affigens illud cruci. Deleuit ſanguine ſuo attramentũ eius: deleuit obligationẽ hereditatis obnoxię. Fides igit peccatũ minuit. Et ideo dñs dimittẽs peccata dicebat: Fiat tibi ſm fidem tuã. Sequit.

¶ Depoſtulatiõe prophetę vt cor mũdũ ſibi creet. Et quo in eo i quo cor mundũ ē: innouet in eꝰ interioribꝰ ſpũs eiꝰ. Quõ etiam peccator ꝓiciat a facie dei: Ca. xiiii.

Cor mũdũ crea in me deꝰ: ⁊ ſpiritum rectũ innoua in viſceribꝰ meis. Superi mũdari ab occultis ſe petit: dicit poſtulat cor mũdũ creari ſibi: qđ ei ꝓuenit q renouat ſpiritu. In nouo em̃ homine cor mũdũ eſt: in q̃ veterꝭ delictoꝝ fuerit deleta colluuies: nec inſcripta mãſerit aliq̃ iniq̃tatis effigies. Grande aũt munꝰ cordis eſſe mundi. Eũ pulchre ſalomon: Quis gloriabitur
Matth.5. caſtũ ſe habere cor? Et dñs i euãgelio: Beati mũdo corde: ipi em̃ deũ videbũt. Propterea etiã dauid cor mũdum habere cupiebat ne a facie dñi ꝓiceret. Jn q̃ aũt cor mũduꝫ eſt: innouatur i eius interioribus ſpiritus. Viſcera enim velut interiora ſũt corporis: ita ſũt ⁊ intelligibilia viſcera animę: vt ſũt viſcera miſericordię: vt ſunt interiora q̃
Ps.102. benedicunt dñm: de qb̃ ait: Benedic aia mea dñm: ⁊ ola interiora mea nomẽ ſanctũ eius. Viſcera aũt aię adinuctiones ſenſuũ ſunt: bonę cogitatiõis ſtudia: virtutũ ꝓſeuerãtia: poſtremo ille q̃ grece eunome dicũtur. Rectꝰ aũt ſpũs q̃ bene dirigit: q deducit in viã rectã: h ē ſpũs veritatis: vel certe recta bois ꝓſcia nullis inflexa peccatis: vel ſpũs qui i boie ē. Nõ ꝓtermiſimꝰ qđ alij ſentiãt: ñ nobis videt qñ de myſterijs dicit lectio: ⁊ futurę gꝛa renouatiõis expetimꝰ: ſpũs q̃ ſancti ifuſio poſtulat. Deniq; ſequit. Ne ꝓici as me a facie tua: ⁊ ſpiritũ ſanctũ tuũ ne auferas a me. Si q̃ nos offenderit ſeruulorũ auertere ab eo vultꝰ ſolem̃. Pleriq; aũt diuitũ emẽdare ꝓtuerũt mãcipia ſua: ⁊ p agellulos relegare: ⁊ hęc pęna grauior eſtimat.

Deniq; ſolẽt magiſtratus ſe offerre verberibus ſi apud hoſtes hoc graue ducit: quãto magis apud dñm deũ noſtrũ? Quaſi non hinc dolor parricidalis reprimẽdus q̃dẽ ſi q̃ eſſet pietas rẽptare potuiſſet eruperit: q̃ facie ſuam deus a cain munerib⁹ auertit: reſpexit autẽ ſup munera abel. Itaq; tacito vultu alterũ innocentẽ ꝓnũciauit: alterꝫ peccatorẽ. Ergo q̃ſi victimꝰ ſeruꝰ humiliat ſe: ⁊ q̃ſi in peccato debẽſus ⁊ offenſę reus obſecrat vt flagellet potiꝰ q̃ ꝓiciat a facie dñi. Quõ ꝓiciat deꝰ a facie ſua: audi dicẽtẽ: Tollite illũ i tenebras exteriores: ibi erit fletꝰ ⁊ ſtridor dentiũ. Qui nõ emendat a facie eiꝰ in tenebris cõſtituit. Jdeo iuſtꝰ ne tenebras patiat ait:
Matth.2. Vultũ tuũ a me requirã. Vbi em̃ dñi vultꝰ: ibi lumẽ eſt: ſicut ſcriptũ ẽ: Facie tua illumina ſup ſeruũ tuũ. Deniq; vbi ꝓmũ intuitus petrũ vidit ⁊ illuminauit. Grãde igit ſupplicium ꝓici a facie dei. Proiectꝰ eſt adã de paradiſo nec imerito. Ipſe em̃ ſe abſconderat a facie dei. Extruit et cain a facie dei: nõ ſolũ poſt parricidale cõmiſſũ: ſ etiã poſtq̃ deũ putauit eſſe fallendũ vt crimẽ negaret. Peccator igit excludit a facie dei: iuſtꝰ autẽ dicit: ecce ego. Deniq; ipſe dauid cuꝫ videret iterire populũ: ſemetipſũ obtulit dicẽs:
2.Reg.24. Ego ſũ: ego peccaui: ⁊ ego paſtor male feci: et ſic ira dñi mitigata eſt: et venia donata. Simul oſtẽdit: q̃ ſancti pmanẽt: criminoſi ꝓciunt. Jdeoq; ſuada ẽ nobis gꝛa ſpiritalis: ne ꝓpt peccata nꝛa auferat a nobis. Nõ em̃ ꝓicit in q̃ ſpũſanctꝰ ẽ: ſ inoffenſo muneris ſui fructu ſtudet ſe dño ſemp offerre: ſicut ille q̃ dicẽti dño: Nũq̃d ⁊ vos vultis
Joh.6. diſcedere: reſpondit: Ad quẽ ibimus? Verba vitę ęternę habes: ⁊ nos credim⁹. Simul illũ ꝓſiderandũ: q̃ non auferꝫ ſpũs niſi dñi voluntate: ſicut non datur niſi domini voluntate. Qui vtiq; cum dat non quaſi coactus opat: ſ ꝓ ſua volũtate diuidit: ſicut ſcriptũ eſt dicẽte apl̃o: hęc aũt ola opat vnus atq; idem ſpũs: diuidens ſingulis ꝓut vult. Cũ
1.Cor.12. igit non auferat niſi dñi voluntate: apparet q̃ vna trinitatis volũtas eſt.

¶ Delęticia ſalutaris q̃ reddit nature rationabili. Et q̃s dicat ſpũs ꝓncipalis: Ca. xv.

Redde mihi lętitiam ſalutaris tui: ⁊ ſpiritu ꝓncipali ꝓfirma me. Cui debetur ⁊ reddit. Reddit rationabili nature lętitia ſalutaris. Lętitia autẽ ⁊ gau-
Eph.5.

dñi fructꝰ ē spūs. Firmamētū ḡ nr̄m spūs p̄cipalis ē. Deniq; is q̄ principali ꝓfirmat spiritu nō ē obnoxius fluctui: nescit seruire peccato: nescit fluctuare: nescit errare: nec studio nutat incertꝰ: ꝑ firmatꝰ ī petra solido stabilit vestigio. Quē putamꝰ dici spiritū p̄cipalē? Plerīq; spiritū rectū ad dñm referūt tesū: q̄ penit̄ mūdi abstulit: t ossa hoiuz genus sui sāguinis effusione renouauit: t ido dictū ē: spiritū rectū inoua ī visceribꝰ meis. Spiritū aūt sāctū de q̄ dicit: Et spiritū sanctū tuū ne auferas a me: spiritū intelligunt veritatē: spiritū ño p̄cipalē deū patrē arbitrant. Ꝟ moraliter aūt ait: Ne proiicias me a facie tua. Fidelit timet auferri sibi quā acceperat gratiā. Ideoq; alibi ait: Oculi mei
Ps.24. Ps.122. semp ad dñm. Et in posteriorib⁹: Ecce sicut oculi famuloꝝ in manibus dñoꝝ suoꝝ: t sicut oculi ancille in manib⁹ dñe suę: ita oculi nr̄i ad dñm deū nr̄m: donec misereat nobis. Certe ꝺ ē spūs: auctor: t p̄ceps: q̄ regat mētem: ꝓfirmet affectū: quo velit trahat: in superiorē vitā dirigat. Sūt t q̄ acceperint spiritū hois q̄ in ipso est. Ideo ait apls: Quis enim scit hominuz q̄ homis sunt: nisi spiritus qui in ipso est: q̄ potest scire omnia quē hois occulta nō fallunt: pōt in hoie habere p̄cipatū. Sequit.

Ꝺ̄s ille magnus sit fidei p̄cator: q̄ correctꝰ a peccatis docet etiaz iniquos vt se ꝓuertat: Et q̄d sit liberari a sanguinibus: La. XVI.

Docebo iniquos vias tuas: t impij ad te ꝓuertent. Ille p̄cipuus est gubernator: q̄ scopulosa ī littore nauim gubernat. Ille doctor bonꝰ q̄ duriora acuit ingenia ad eruditiōis ꝓfectū. Ille bellator egregiꝰ: dux mirabilis: q̄ timidiores accendit ī p̄liū: t exploratis locoꝝ fulcit ingenijs vt ifirma virtū cōmoda statiōis opportunitate cōpēset. Ille fuit magnꝰ etiā fidei p̄cator q̄ iniquos docet. Vnde pulchre ait: Docebo iniquos. Nō dixit: docebo iustos: nouerūt eñ iusti vias dñi: ꝑ iniquos inquit docebo.
Matth.9. Deniq; auctor prudētię t mgr̄ oiuz dic̄t: Nō veni iustos vocare ꝑ pctōres. Et medicꝰ ille celestis: nō opꝰ ē sanis sed male⁹ ꝑ ifirmis. Siue igit̄ ex p̄sona illius q̄ gētes vocauit: siue ex sua: dñi posuit: Docebo iniq̄s vias tuas: q: cōmutare vitiosos affectꝰ pōt ꝓpositūq; ꝓuertere doctrina ecclesie: t organo diuina sacrilegio pectoꝝ studia pietatis infūdere: vt dñi q̄ sine lege viuebāt p̄ceptis ad dñm. Nec q̄ ante auertebāt: regalis ḡ exemplo p̄ncipis: q̄ iniquitates t acerba exercēt flagitia corrigant: t fide atq; ope ꝓuersi doctrine remediū salutaris accipiāt: ingrediātur dñi vias in q̄b⁹ nullos errons anfractꝰ: nulla diuerticula ḡpit̄ ,plapsionis offendāt. Sicut eñ bone vite specimē t virtut̄ exemplar in dis viris est q̄ inoffensa vite sue tpa pcurrerint: ita q̄ anteactis renūciātes flagitijs vel incredulitatis erroꝝ emēdauerint cursū posteriorus ętatis: his ad imitādū ꝓpositi sūt q̄ vel ope vel cognitione labunt. Sequit. Libera me ꝺ sanguinibꝰ deꝰ deꝰ salutis meę. Et ad vtie mortē pōt referri: q̄ mādatę necis ei⁹ pcius: venia tanti poscat admissi. Et q̄uis rex legib⁹ absolutꝰ: sug tñ reus sit p̄cię. Quib⁹ vinculis se enodari de sideras diuinū sibi p̄cat auxiliū: vt ab oīi criminis ppetrati labe mūdet. Et reuera cū mitis t corde mālueꝝ egregia semp dederit sāctus ,ppheta suę mansuetudinis t pietatis insignia: ita vt aduersarijs suis frequenter ignouerit atq; ab eorum nece putauerit abstinendū: non est mirum q̄ tam grauiter doleat fundendi sanguinis innoxij sibi obrepsisse peccatum. Ideo liberari se a sanguinibus: hoc est a peccatis mortalibus postulauit. Laudauit dñm deū suū: iusticiam dñi ꝓdicauit. Ideoq; addidit: Exultauit lingua mea iusticiā tuā.

Ꝺ̄s os peccatoris deus claudat ne loquatur iusticias eius: illiꝰ autem labia aperiat: q̄ accipit verbuz in apertiōe oris sui. Et quale sacrificium deus eligat. Qui etiā dicāt muri hierusalē: t quid sit sacrificiū iusticię: La. XVII.

Domine labia mea aperies: t os meum annūciabit laudem tuaz. Qui eñ laudat dominū: ab inimicꝰ suis erit saluus: vt scriptuz est. Et certe supra dixerat in quadragesimonono psalmo: Peccatori aūt dixit deus: quare tu enarras iusticias meas? Cum ergo per os suū dixerit q̄ peccatorē ꝓhibuerit deus suas enarrare iusticias: vtiq; ipse enarrando iusticiaz dei declarauit cōmissuz hoc nequaq̄ sibi imputatū esse peccatum. Et addidit: Labia mea aperies: t os meum annūciabit laudē tuā. Os peccatoris deꝰ claudit ne loquatur iusticias dei: iusti aperit vt loquatur. Cum
Ps.49.

ergo labia aperit: hunc peccati absoluit reatu. Illius autem aperit labia dominus: q̃ accipit verbū in aperitione oris sui. Unde ꝛ apostol⁹ petit se adiuuari orationib⁹ ple-
Col. 4. bis: vt aperiatur sibi ostium verbi ad loquẽdum mysterium christi. Linguā vero ꝓ sermone accipimus eius qui exultat i dei laudibus. Unde ꝛ illud sic ẽstimatur: Lingua mea calamus scribe velociter scribentis: sermo influus prophetę. Q̃ó si ex pſona christi dictum accipimus: vide ne scriba sit velociter scribẽs verbum dei q̃ animę viscera percurrat et penetret: et inscribat i ea vt naturę dona vel gr̃ę. Lingua aũt sit factus illud ornatū corp⁹ et virgine: quo vacuata sũt venena serpentis: ꝛ euangelij opa toto orbe celebranda decursa sunt. Accedit ad euacuandum peccatuz q̃ humilitatem suscepit. Contriuit cor suum: q̃ magis sacrificium domini elegit q̃s holocausta pro peccatis: quę fm legem offerri solebant. Deinq̃s
Ps. 39. supra ait: Holocausta et pro peccato nõ postulasti: tunc dixi: ecce venio: id est: nõ rapinam arbitratus esse me equalem deo venio formā serui accipiens: Venio in specie susceptiõis humanę: in veritate crucis mortis humilitatis obedientiam ꝓbaturus: vt inobedientia deleatur. Merito ergo et hic dicit: Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtiq̃ holocaustis non delectaberis. Sacrificiuz deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non spernit. Et sicut supra dixi: certum est mysterio conuenire quod ipse dominus iesus videtur ꝺ quoq̃ ex sua persona loqui: q̃ super illud personę suę euidenti testificatione deprompsit. Ipse enim verus dauid manufactis: verus humilis atq̃ mãsuetus: primus ꝛ nouissimus: eternitate primus: humilitate vltimus: per cuius obedientiaz humani generis culpa deleta: refusa iusticia ẽ. Ipse inq̃ iesus vmbrę finis ꝛ legis: aduenit humilitatis magister: docere superbos sensu tumore cordis inflatos ad mansuetudinez ꝛ simplicitatem esse migrandum. Quomodo igitur i typo eius mysterij peccatum imputari potest: cuz in ipso mysterio sit remissio peccatorū: nisi forte ideo dauid iniquitatem suaz peccatumq̃ confessus est eius admissi: vt ꝛ ipse ad remissionẽ peccati et gratiã mysterij pertineret. Nam quid sibi vult q̃ vir peccatum suum confitens de syon et

hierusalem psallit dicẽs: Benefac domine in bona voluntate tua syon: et ędificentur muri hierusalem: nisi quia accelerari ei placet ecclesię congregationem: prouocationẽ gentium: quę non ancille filij sed liberę hierusalem illius quę in cęlo est: fidei suę prosapiam toto orbe diffunderet: et spiritalium septa murorum doctrinę apostolicę fundaret assertione. Muri itaq̃ hierusalem: fidei propugnacula: disputationum munimenta: virtutum culmina sũt. Muri hierusalez ecclesiarum conuentus sunt toto orbe fundati. Ecclesia enim dicit: Ego murus ꝛ vbe Cant. 8.
ra mea turres. Et bene muri hierusalem ecclesiarum cõuenticula: quoniam quisq̃ bona fide atq̃ opere ingreditur ecclesiã: fit superq̃ illi⁹ ciuis ꝛ incola ciuitatis quę descẽdit de cęlo. Hos muros lapidũ ędificat structura viuoꝝ. Unde magi igit hierusalẽ veram ꝛ syon dixit: cum dicerit: In volũtate tua hierusalem ꝛ syon: Tunc acceptabis sacrificium iusticię: hoc ẽ sacrificium corporis christi: qui ait cuz de propria passiõe loquerẽ: Aperite mihi portas iusticię et ingressus Ps. 117.
in eas confitebor domino. Et in euangelio ait ad iohãnez: Sine modo: sic enim oportet nos implere omnem iusticiaz. Et infra: Matth. 3.
Beati q̃ ꝓsecutionẽ patiũt ꝓpt̃ iusticiaz. Justicia christ⁹ ẽ. Sacrificium ẽ christi acceptabile futurũ patri asserit. Hoc est ẽ de q̃ ꝛ supra ait: Sacrificate sacrificiũ iusticię ꝛ spe Ps. 4.
rate in dño: hoc ẽ iusticia spiritalis: oblatio ꝛ holocaustũ feruẽtis deuotionis: ꝛ infusionis spũsancti: q̃ dicit futurũ cum ad illud spiritale dñi altare cęperint admoueri animę credentiũ: quę renunciãtes voluptatib⁹ atq̃ delitijs: tanq̃ aratrũ in viscerib⁹ suis ducãt: vt fruct⁹ possint ferre pię culturę: vt ita cũ benedixeris ecclesiã et gentib⁹ acquisitã: ꝛ spiritale sacrificiũ iusticię cęperit frequẽtari: Tũc ꝛ martyres sancti: qui suuz ꝓ christo corp⁹ obtulerint exarandũ: tanq̃ victuli sacris altaribus offerẽt: sicut in apoca-
lypsi tobis scriptũ inuenim⁹: Quia ſ̃ alta- Apoc. 6.
ri erãt aię eoꝝ q̃ ꝓ dñi iesu nole corpora sua obtulerũt martyrio: vt christi sibi gfaz mererent: cui est honor ꝛ glia: laus ꝑpetua cũ deo patre ꝛ spiritusancto a sęculo ꝛ nunc ꝛ semp ꝛ in omnia sęcula sęculoꝝ. Amen.

Sãcti Ambrosij ẽpi liber ꝺ apologia: id ẽ: excusatiõe dauid explicit.

Capitulorum libri de salomone sancti Ambrosij: recollecta ānotatio.

De inductione admirationis q̄ sapientissimus omniū hominum salomon prophetā ꝓposuerit tria impossibilia esse quę scire non posset: ⁊ quartum adhuc esse quod non valeret agnoscere: cuius tam locuples possessor sapientię fuerit: vt omnia cognouisse visus sit. Et de istius admirationis solutione. Ca. I.

De repetitione superiorum propositorum: Et apertione mysterij abscōditi in primo q̄ salomon testatus est se scire non posse: videlicet vestigia aquilę volātis. Ca. II.

De expositione mysterij quod in secūdo impossibili ad sciendum occultatur: viam scilicet serpētis sup petram. Ca. III.

Quid mystice significetur per tertiū impossibile quod salomon se scire non posse dixit: id ē: semitas nauis nauigātis. Ca. IIII.

De mysterio quarti: viarum scilicet viri in iuuēture: quod salomon se nō valere cognoscere asseruit. Ca. V.

Finis

Sancti Ambrosij epi liber de salomōe: In quo mysteria quattuor difficiliū exponit q̄ ipse sapientissimus salomon testat⁹ est se scire nō posse: fęliciter incipit.

De inductione admiratiōis: q̄ sapientissimus omnium hominum salomō ꝓpheta ꝓposuerit tria impossibilia esse quę scire non posset: ⁊ quartū adhuc esse q̄ nō valeret agnoscere: cuius tam locuples possessor sapientię fuerit: vt omnia cognouisse visus sit. Et de istius admirationis solutione: Ca. I.

QUIA satis est dilectissimi fratres: q̄ in .B. capitulo sapientissimus olim hominū salomon ꝓpheta ꝓposuit: tria impossibilia esse quę scire non posset: quartum adhuc esse q̄ nō valeret agnoscere: Vestigia aquilę volātis: vias serpentis super petram: et semitas nauis nauigātis: ⁊ vias viri in iuuētute. Hęc se nescire testatur ille ꝓpha salomō. Qui vt primum a transactis infantię rudimentis: annos iuuentutis ingressus est: in quibus posita adhuc infirma ętas: quem cursum vitę deligat: nutat incerta: nihil aliud a deo q̄ sapientiam postulauit: inter ipsa: vt dixi: vitę temptamēta iam sapiens qui in dilectione rerum q̄ omnibus ꝓferet elegit.

Sic etiā ipse in libro sapientię suę se dominum omnipotētē deprecatum fuisse cōmemorat: Da mihi inquit sedium tuarum assistricem sapientiam: vt sciam dispositionem orbis terrarum: virtutes elementorum: initium et consūmationem et medietatem omnium rerum: diuisiones ⁊ mutationes temporum: anni cursus et dispositiones stellarum: naturas animaliū et iras bestiarum: vim ventorum et cogitationes hominum: differentias arborum et virtutes radicum. Omnium enim artifex ait: docuit me sapientia. Et alibi ipse in eodem libro: Inuocaui inquit et venit in me spiritus sapientię. Et quidem dilectissimi fratres q̄ tam locuples possessor sapientię salomon cum omnia cognouisset quę in arcanis abditarum dispositionū tenebātur absconsa: hęc sibi impossibilia esse pretendit. Quippe qui a deo esset sapientiam consecutus: qui nouerat mundanę dispositionis introitum: q̄liter esset hoc cęlum omne quod cernimus ardua sublimitate suspensum: quemadmodum fieret aereis ictibus circumsect⁹ ⁊ fusus quo moderamine libraret⁹ i medio: qb⁹ modis pigro ad imū dilapsa pondere tra subsisteret: qua rōne intra certas litorū metas liquidi elementi impatiens fluctus lapsus erestuet: q̄ principium rerū: quis finis: et

Dan. 7. et. 9.

Sap. 7.

quę essent media colle. Quę iterum diuisiones ⁊ mutationes rēporū non latebant: q̄ cōprehenderat q̄liter sibi annoꝝ mutua vicissitudo: redeūte orbe succederet cursus q̄cedendo se non nunq̄ aut subito subsequēdo: vnde eaꝝ esset ortus aut obitus: et alia multa quę sapientia docente cognouerat. ¶Dirū q̄ ista q̄ sibi impossibilia esse dicit aut scire nō potuit aut videre? ¶Sed qua omnia quę in libris diuinis ꝓphetarum annunciatione cōgesta sunt: suis sunt tēporibus reseruata. ¶Merito salomon ante aduentum dñi nostri iesu christi: quid aq̄la volans: quid serpens in petra: quid nauis nauigans: q̄ inuenio via in iuuētute esset scire non potuit. Adhuc nō erat tempus q̄ ymbra corp⁹ fieret: aut veritas de figura. ¶Nobis vero q̄bus dñs noster iesus christ⁹ ostēdit q̄ omnia ó ipso essent in lege conscripta: q̄bus aut nihil est occultuz q̄ non reuelet: Et postea q̄ signatū illum septem sigillis libruz nemo alter potuit referare q̄ christ⁹: permissum ⁊ indultum est nobis: vt omnia ⁊ videre possim⁹ ⁊ nosse: sicut ipse dñs ait: Matth. 11. Luc. 8. ¶Pater qui abscondisti hęc a sapientibus et reuelasti ea paruulis. Et iterum: Vobis inq̄t permissū est scire mysteriuz hoc. ¶Quę ideo retuli: vt nō tam salomonē q̄ non potuisset scire rep̄henderim: q̄ non fuisset temporis vt sciret.

De repetitione superius ꝓpositorū: Et apertione mysterij abscōditi in primo q̄ salomon testatus est se scire non posse: videlicet vestigia aquile volantis: Ca. II.

Ed iam ne proposita lectio diutius differatur: pauca vobis quę ita in questionē veniunt: propitio deo nostro cogitaui exponere. ¶Tria sūt inq̄t ipossibilia scire: et quartū q̄ non agnosco: Vestigia aquilę volantis: ⁊ vias serpentis sup petram: ⁊ semitas nauis nauigantis: et vias viri in iuuentute. ¶Quis enim vnq̄ diligentissimi fratres potuit ista cognoscere: q̄si vero sit facile: vt suspensa aquila in altum celeri elatione pennarum plausuq̄ sui et lapsus vestigia manifesta constituat: aut viā signet in vacuo: ⁊ lineaz sui volatus ducat: figat i liquido? ¶Quis cursū nauis deprehēdat in fluctibus? Quis indiciū eius per quos aggeres ⁊ limites feratur intelligat? Prouer. 30. Crebra semper et inquieta mutatio: dū vndis sequacibus aut obruitur q̄ p̄cessit: aut oppimitur q̄ secutuz est. ¶Quis in petra signum aliquod serpentis agnouit: cuiꝝ ⁊ materia sit dura saxoruz ⁊ lubrica natura serpentū? ¶Aut quomodo possunt vię viri in iuuentute cognosci: qui vnde veniat: et quo eat non potest deprehendi? ¶Hęc sunt quę sapientissimus salomō prophęta dixit se non posse cognoscere. ¶Nunc ergo ó singulis rebus istis q̄d dicam⁹ audite. ¶Aquilam in hoc loco: christum dominū nostrum debemus accipere: qui post venerandam resurrectionem qua docuit humanum genus in vitam redire posse post mortē: velut aq̄la reuolauit ad patrem: p̄cdam secum referens: id est: hominem quem rapuerat ó fauc⁹ inimici. ¶Hęc est aquila quā Ezechiel prophęta in illam quadriformem sedem et cherubim vidisse se retulit iter animalia: q̄ mysticum vehiculum rotis tūcta portabāt. Unum enī animal simile vituli: aliud leonis: tertium hominis: quartuz aquilę: sicut in apocalypsi iohannes se vidisse p̄scripsit. Primuz inquit animal simile vituli: secundum leonis: tertium hominis: et quartum aquilę. ¶Sed de hac animalium ꝙualitate alter locus ad tractandū necessarius est. ¶Nunc interim quod ꝙpimus explicem⁹. ¶Hęc est aquila de qua scriptum est: Sicut aquila tegit nidum suum: id est: christus ecclesiam. Et iterum inquit: In vmbra alaruꝝ tuarum sperabo. Et iterū: Renouabitur sicut aquilę iuuentus tua. ¶Nam vt aquila colona quasi ita mater nidi semper vni⁹ ē: nec ad procreādam sobolem aliud aliquando cubile perquirit: et cum primum calidis ouis maturo ortu fęt⁹ eruperit interior: pullos educit implumes: hos cōtra facie feruidi solis opponit: vt q̄ ęgram et inualidā coruisco radioruz aguisu aciē submiserit oculorū: materno damnatus arbitrio ⁊ fratruz consortio separatur et deiicitur in terrā. Et sicut auis ista inimica serpentū est: quos cū aere alarū remigio subuectādo supportat: hos obunco rostro ⁊ armatis q̄si q̄busdam telis pedibus suis lacerat ac diuellit: q̄o cū deuoiat calore suo interno norium illud virus extinguit. Ita q̄ ⁊ christ⁹ dñs vnaz diligit ecclesiā vt aq̄la nidū suū: quā ab ęstu p̄secutionis alaꝝ suaꝝ defendit vmbraculo. Psa. 56. Psa. 102.

Sic ꝫ ecclia ꝑcat in ꝺb⁹ fidei lumen infirmū ē: q̄ igneā euāgelioꝝ lucem vitijs ꝙcularib⁹ indignati ferre nō possūt. Et vt aḋla serpētes deuorat: t coꝝ venena cāloꝛe coquit interno: ita t christ⁹ dñs noster ꝓsso draconē: id ē: diabolo lacerato: dum humanū sibi corp⁹ assumit: ꝑtēm illō quod boiez tenebat obnoxiū tāḡ ꝓnitiosū virus
Ro. 8. extinxit: sicut apostolus ait: Et de peccato damnauit peccatum in carne sua. Et alibi:
2. Cor. 5. Qui cum peccato: nō ecit ꝓ nobis ꝑtēm fecit.
Numer. 21. Ad ꝺ ḡs moyses serpētē ereū i deremo suspēdit in ligno: q̄ ꝓpa⁹ erat typus corpis christi: vt quicūḡ i eo aspiceret nō periret. Corp⁹ eīm dolis p transgressionē vas fuerat
Exo 4. serpētis effectuz. Dic t alibi ipse moyses virgā ꝓiit i terrā: ḡ in illitudinē est corporata serpēt. : ḡ t ipa imago erat corpis dāt: ideo oiuz egyptioꝝ ptātem dis quia tantę ꝛtutis i se typū gerebat absorbuit. Hoc ē ḡ q̄ ꝺ ait: Vestigia adḋle volātis: q̄ etsi post passionē t resurrectionē suā ḡsentib⁹ apl̄is dñs noster ascēdit ad cęlā: tñ cuius homis tā alt⁹ sensus t rātus ē: vt explicare possit quō illa tanta maiestas de cęlo aut venire dignata fuerat aut redire: cuz ꝺ solū nobis scire liceat q̄ aut venit aut redijt. Quis eīm cognoscere pōt quēadmodū vbū in virginē venerit vt repente ꝛcperit: vt tā sęlicē fętū partus ꝺginalis effunderet: vt hoiem de⁹ induceret: quem tot⁹ mū dus nō pōt nec sufferre nec capę. Jd ē: q̄ ꝺ ait: Vestigia adḋle volāt: id ē: christi dñi aduenięt: ad terrā ac redeuntis ad cęlos vestigia comprehēdi enarrariꝝ non posse.

De expositiōe mysterij q̄ in sc̄o impossibili ad sciendū occultat: vias scz serpētis sup petrā: Ca. iii.

Ecclesiastes. 30. Et vias inquit serpētis sup petraz. Dixi tā charitati vestrę q̄ in vobis labeno mēbris nitid⁹ t volubilis coluber tractib⁹ suis vestigiū aliq̄ò i petra q̄ reo ē dura nō faciat: indicium eīm mōstri hui⁹ si nisi mollis scḟtura signat i puluere. Hāc ḡ videam⁹ q̄d sit iste serpēs: aut ḡ petra: in q̄ serpētis vestigiū nō apparet. Hāc petrā dñm nr̄m esse ambigere nō debem⁹.
1. Cor. 10. Dic eīm apl̄s ait: Bibebāt aūt ō spiritali sequēti petra: petra aūt erat xp̄s. Et psalmographus: In petra idt exaltasti me. Et moyses in cantico deuteronomij: Locutus est eos
Pſa. 60. Deut. 32. mei ex petra t oleū de solida petra: id est: q̄ dulcē datur⁹ dis ē exāgelij suauitatē: aut spūsctū p chrismatis vnctōez. Et alibi ait:
Pſa. 136. Beat⁹ q̄ tenet t allidet infantes suos ad petrā: q̄ ꝺ vtiq̄ in religiosis parricidiū erat: si petra ista figurā xp̄i corpis nō haberet. Nemo eīm beat⁹ i funere ē q̄ infantes suos allidit ad petrā: sed ideo beat⁹ est q̄ illos ꝓiungit ad petrā. Dixi ḡ petrā dñm et saluatorē nr̄m in scripturis olim⁹ inuenim. Serpens aūt ex ipso nomie q̄ sit diabol⁹ aparet sicut callidior oīuz bestiaꝝ q̄ sunt sup terrā: id ē: diabol⁹: id iō serpēs ꝺr̄ q̄ occulte serpiat: Et q̄ sensus bolo tenuiter in labēdo ꝛceptat: q̄s si cōuicerit medullis se boluz atq̄ oslib⁹ iplicat: t immergit. Qui in corpe bolis q̄ ꝺ oipotēs xp̄s deinducerat: nulla malicię sue potuit imprimere vestigia: q̄uis illō ausu fuerit sępe cēptare: sicut ipse dñs i euāgelio
Joh. 14. ait: Ecce venit ꝓncepo mūdi: t mihī i me inuenit. Et alibi: Mihī ꝓficiet inimic⁹ i eo: et
Pſa. 88. filij⁹ iniq̄tat⁹ nō nocebit eī. Hyc ē ḡ petra: id est: caro xp̄i: nulla inimici iniq̄tate respersa: i q̄ serpētis: id ē: peccati alicui⁹ vestigiū nō aparet: vt scriptū ē: Qui peccatū nō fe-
1. Petri. 2. cit: nec dolus inuētus ē in oze eius.

Quid mystice significet p tertiuz impossibile qđ salomō se scire non posse dixit: id ē: semitas nauis nauigātis: Ca. iiii.

Proue. 30. Hbuc q̄d subiungat: Audite. Et semitā nauis in ꝺe nauis nauigāt. Nauē ecclesiaz debem⁹ accipe i solo mūdi ist⁹ ꝓstitutā: ḡ crebris vētoꝝ fluctib⁹: id ē tēptationuz pelagis t vberib⁹ fatigat: quā turbidi fluct⁹: id ē: hui⁹ sęcli ptās conat ad saxa pducē. Quę etsi undaꝝ fluctib⁹ aut procellis sępe vexat: tamē nūq̄ pōt subsidere naufragium: q̄ i arbore ei⁹: id ē: i cruce xp̄s erigitur: In puppi pat⁹ residet gubernator: Psotaz paradi⁹ fluat spūs. Hāc p angusta hui⁹ mūdi freta duodeni in portuz remiges ducūt: id ē: duodecim apl̄i t illis numerus ꝓpetaꝝ. Inde mōtani antra latrata falsi carmīs resonāt: q̄ duab⁹ fęminis ꝓphetissio pusillę t maximilę tāḡ alicui⁹ sęcłe rabidis succinct⁹ ē canib⁹. In ista naue ecclia ea sęclat ḡterum⁹. Inde i fotinianū charybdim nō incidim⁹. Inde illo mō i illud barathrū: q̄si oathā t abiron: id ē: i pfundū mortis viuacis et valētis nō incurrim⁹. Inde armū archipiratā qui nos p mare sęculi ad instar pharaonis insequit: nō timem⁹: illaz

stellã fluantes in cęlo quę magos perduxit ad christũ: per quã nos regnũ dei q̃ malorũ omniũ futura est port⁹ expectat. ¶ Inde nũq̃ nos ó hac naui ecclię ꝓcipitatus marcion cęcus ille absq; duit. ¶ Inde sabellius pirata nõ cępit. ¶ Inde nobis aclo nocere nõ poterit: quãuis inde sint antichristi vio-
Deut.32. lẽta vastra vẽtura: sicut scriptũ ẽ. Et aclone exardescẽt mala. ¶ Inde sirtes gẽtilitũ ⁊ periculosas hęreses: ⁊ scopulos euitamus: q̃s supiacẽs aquę tenuis occultat allapsus: q; hęretici sub ꝓtextu nomis christiani absconsa pfidię sacra fallaci ꝓfessiõe ouis obducũt: inique boies dũ illis q̃ christiani sint fides adhibet impingũt. ¶ Hęc ꝑ nauis eccliа ẽ: q̃ etsi quondie sęculũ istud tũc̃ aliq̃s pelagũ sortit infestũ: nunq̃ cladit ad fatũ: nec mergitur ad ꝓfundũ. ¶ Nauẽ aũt eccliaz esse diuinis testimonijs approbamus: sic ait: Illic trãslerũt naues tharsis. Et alibi: Aduersus oẽm nauẽ maris: q; sũt ecclię sęculi: q̃ totaz sibi spem q̃ sit in ꝺ tpe: non tã de deo q̃ ó potestatib⁹ hui⁹ sęculi reprimittũt. ¶ Sed q̃ ait: Vias nauis nauigãtis: proprie signi
Ps.4. ficat: q̃ in tpe miro modo pfectiõis cõpreh̃di oino nõ posset. Quemadmoduz vinida ꝑ interitũ ⁊ diuicis ꝑ dãna reddatur: sicut aut ex pſona ipsi⁹ psalmographus: In tribulatiõe dilatasti me: Quę ob ꝺ multis in locis subito aut soli compak aut lunę: q̃ etsi tandiu non mouet: etsi moueat resurgit.

¶ De mysterio q̃rti: viaz scilicet viri in iuuentute: qđ salomõ se nõ valere cognoscere asserũit: Ca. v.

Vias aut viri in iuuentute. ¶ Vir iste: christ⁹ ihs noster ẽ. Sicut i actibus apl̃oz scriptuz ẽ: Viri israelitę audite ꝺ ẽba: Jesum nazarenũ virũ a deo electũ in vobis ⁊ virtut⁹ ⁊ signis ⁊ portentis
Act.2. agnobatũ. Et apls: Ut oẽs in virũ pfectuz occurrere possim⁹ in mensurã corpis christi.
Eph.4. Et alibi: Destinaui vos vni viro ꝺginẽ castam exhibere christo. ¶ Hic est vir cuius vię
2.Cor.11. cognosci a iuuẽtute nõ possũt. ¶ Quis eñ ęstimare aio possit: aut cape quãta ille ope exercuerit cuz fm boiem mozarek in terris? Quę itinera virtutũ duxerit: in q̃s vias beneficioz circa humanuz gen⁹ fuerit ingressus: dum claudis pedũ restituit firmitatẽ: dũ cęcis lumina amissa reddit aut imponit cognita: dũ eloquũ ꝓstat mutis: et surdis insinuat auditũ: dũ largũ in sanguine fluxũ siccat in martha: dũ dęmones pellit ex maria: dum corp⁹ redituri spũs calore constringit: et qđ mors sibi vendicauerat ad pœnã: lux denuo recepit ad vitã. ¶ Quid ille solidus gressus i fluentib⁹: qđ reliquię ó paucis panib⁹ plus supesse saturata multitudine q̃ fuisse? Quid inopem in vino galilęi ꝓuidis apparatũ ꝑ dñi opibus ꝓcisuz? Et alia multa sicut i euãgelio dictũ ẽ. Quę si omnia scripta essent: mundus ea capere non posset.
¶ Aut quid postremo delectius ad inferos: aut ascẽsius ad cęlũ? ¶ Quid illud qđ i passione ipsi⁹ integrã lucis cõsuetudinẽ sol habere nõ potuit: vt taceã ruptũ velũ: lapidẽ reuolutũ. ¶ Hęc ergo vię sũt in iuuẽture: q̃s non tã deprehẽdere ꝓpria: q̃ enarrare se nõ posse testat⁹ ẽ. ¶ Talem ꝺ etiã dicit vias meretricis q̃ postea q̃ ablata est dicit se nihil mali fecisse. ¶ Meretrix ista ecclesia ⁊ typus est aliq̃s i gẽtibus cõstituta: idoloz cultib⁹ vitiata: quã vanę superstitionis stupra pollu erant: quaz falsoz deoz adulteram fecerat multitudo: lasciuosq; ac turpes incẽpositi morib⁹ saltus nemoz ⁊ lucoz inculta lustrabat: dedita luxurię: põpę gentilitũ mãcipata. ¶ Hanc postea q̃ dñs noster ihs christus pũro baptismatis fonte ꝓfudit: ablutiõẽ ⁊ crimnis accipit ⁊ nobis ꝑ gram fidei.
¶ Post meretricẽ sit ẽgo: q; vni se destinauit ꝓnso. Nã ⁊ raab illa meretrix hierichuntis: quę speculatores iesu naue excepit hospitio: et q̃ signo cocci signata ẽ: qui colos: figuram christi sanguinis indicabat: et q̃ euersionẽ ciuitatis euasit: ecclesię typũ habuit: q̃ ꝑ sanguinẽ christi ruinã mũdi ihus
Osee.1. secura nõ metuit. Sic eñ ait ꝓpha: Accipe inquit tibi vxorẽ fornicariã: et fac filios fornicatiõis. ¶ Ubiq; eñ dilectissimi fratres cultura idoloz fornicatio nũcupata est. Et in
Apoc.2. apocalypsi scriptũ est: Et finis fornicari seruos meos et manducare idolis immolata.
Esa.1. ¶ Denicq; hierusalẽ ciuitas illa quondaz nobilis hebreorum: quotiẽscũq; a veritate defluxerat ⁊ idolis fruebat: statim meretricis vocabulo nominabat: Sicut clamat esaias: Quomodo facta ẽ meretrix ciuitas fidelis sion? Inde ẽ ergo: quod ait salomõ: Talis autẽ via mulieris meretricis: quę postea q̃ ablata est dicat se nihil fecisse.

¶ Sancti Ambrosij ep̃i liber de salomone explicit.

Liber de Mysteriis initiandis

Capitulor libri de mysteriis initiandis sancti Ambrosii episcopi: recollecta annotatio.

De cōtinuatione hui⁹ libri ad superiores: cū exhortatione auditorū: vt aures aperiant ⁊ bonū odorem vite ęterne inhalaturi munere sacramētor carpāt: quēadmodū ipsis etiā prius auctor se id significasse cōmemorat. La. I.

Qua rōe ingressus regenerationis sacramētum repetere debeat quid interrogat⁹ fuerit cum baptizaretur ⁊ qd viderit. La. II.

Qr idcirco inuisibilis gratia diuini spiritus pręsens operetur in aquis baptismat: vt omne abluat peccatum: per multor exęmplor ⁊ figurarum cōprobatione. La. III.

Qr tres sint qui testificamur i baptismo: ⁊ de mysterio ⁊ forma baptismat: ac de angelo qui cōmouet natatoriaz piscinā: De baptismo pręterea christi ⁊ columba quę super eū descendit de cęlo. Quę sępe species pro veritate accipiatur. La. IIII.

Qr in his quę a sacerdotibus fiunt: nō merita personarum sed officia consideranda sint: Et quomodo in baptismo equaliter promittatur in patrem ⁊ in filium ⁊ in spiritumsanctum credere debere. La. V.

Quare fiat vnctio in capite: Et de lotione pedum discipulorum. Et quare petr⁹ qui mūd⁹ erat plantā lauare debebat. La. VI

De mysterio vestimentorū candidor quibus induūt infantes: Et quomodo ecclesia hęc habens vestimēta dicat in cāticis: Nigra sū ⁊ decora: ⁊ cętera quę sequunt: La. VII.

De sacrosancti corporis dominici cōmunione ⁊ cōuiuio cęlesti. Quę antiquiora sūt ecclesię sacramēta q̄ synagogę. Et ꝑstantiora q̄ fuerit manna. La. VIII.

De virtute sacramenti corporis ⁊ sanguinis christi: ⁊ cōparatione per excessum ipsius ad mānā ⁊ ad aquas petrę. Et de per plurima exempla probatione q̄ corpus christi qō accipim⁹ nō panis sit sed caro quę ex virgine nata: quę crucifixa: quę sepulta fuerit. La. IX.

Finis.

Sancti Ambrosii episcopi liber de Mysteriis initiādis: In quo ꝑ ambulam ac succinctam de mysteriis ⁊ rōne sacramentorum initiandorum: premittit instructionē: Feliciter incipit.

De cōtinuatione huius libri ad superiores: cum exhortatione auditoruz vt aures aperiant ⁊ bonū odorem vite eterne inhalarum munere sacramentorum carpant: que admodū ipsis etiā prius auctor se id significasse cōmemorat. La. I.

Ædmoralib⁹ quo

Quotidianū sermonē habuim⁹: cū vel patriarchar gesta vl prouerbior legerētur ꝓcepta: vt his informati atq; instituti assuescerētis maior ingredi viaz: eorūq; iter carpere: ac diuinis obedire oraculis: q̄ renouati per baptismū: ei⁹ vitę vsum tenerētis quę ablutos deceret. Nūc de mysteriis dicere temp⁹ admonet: atq; ipsā sacramētorum rationem edere: quā an baptismum si purassemus insinuandam: nōdū initiatis: prōdidisse potius q̄ edidisse estimaremur. Deinde q̄ inopinātibus melius se ipsa lux mysteriorum infuderit: q̄ si eā sermo aliquis ꝓcurrisset. Aperite igitur aures ⁊ bonum odorē vitę ęternę inhalaturi vobis munere sacramētor carpite: qō vobis significauimus: cū apertiōis celebrātes mysteriū dicerem⁹: Effeta: qō ē adaperire: ⁊ vētur⁹ vnusquisq; ad gratiā quid interrogaret cognosceret: quid respōderet meminisse deberet. Hoc mysteriū celebrauit christ⁹ i ēuāgelio: sicut legim⁹ cū mutū curaret ⁊ surdum. Sz ille os tetigit: qr ⁊ mutū curabat et virum. In altero vt os ei⁹ infusę sonū vocis aperiret: In altero qr tactus iste virum decebat: feminam nō decebat. Marci. 7.

Qua rōne ingressus regenerationis sacramentum repetere debeat quid interrogatus fuerit cū baptizaretur: ⁊ quid viderit: La. II.

Post hęc relęrata tibi sūt sancta sanctor: Ingressus eos regenerationis sacraiū: repete quid interrogatus sis: recognosce quid respōderis. Renūciasti diabolo ⁊ operib⁹ ei⁹: mūdo ⁊ luxurię ei⁹ ac voluptatib⁹. Tenet vox tua: nō in ruinā mortuor: ꝑ in libro viuentiū. Vidisti illic leuitā: vidisti sacerdotē: vidisti sūmū sacerdotē: Noli cōsiderare corpor figuras: sed misteriorū gram. Pręsentib⁹ angelis locutus es: sicut scriptū est: Quia labia sacerdo Malachie 2

tis custodiūt sciam: ꝛ legē exquirunt ex ore ipsius: qñ angelus ē dñi oipotentis. Nō ē fallere: nō est negare. Angelus ē q regnum christi ꝛ vitam ęternam annunciat. Nō specie tibi estimāduꝰ ē sed munere. Quid tradiderit considera: vsum eius expende: ꝛ statum eius agnosce. Ingressus igit vt aduersariū tuū cernere: cui renunciādū mox putares: ad orientem conuerteris. Qui enī renūciat diabolo ad christū cōuertit: illū vere cito cernit obtutu.

Qđ idcirco inuisibilis gratia diuini spiritus presens operet i aquis baptismatis: vt omne abluat peccatum: per multorū exemplorum ꝛ figurarum cōprobatiōe: Ca. iii.

Quid vidisti? Aquas vnq; : sed non solas. Leuitas illic mīstrātes. Sūmū sacerdotē interrogantē ꝛ consecrātē. Primo omniū docuit te apostolus: 1.Cor.4. nō ea cōtēplanda nobis quę vident: ꝑ quę nō vident: quoniā quę vident tpalia sunt: quę autē nō vident ęterna. Nam ꝛ alibi dicit. Ro.1. deus: Quia inuisibilia dei a creatura mundi per ea quę facta sunt cōprehendunt: sempiterna quoq; virt⁹ eius ac diuinitas opibus Job.12. estimant. Unde ꝛ dñs ait: Si mihi non creditis vel operibus credite. Crede ꝙ diuinitatis illic adesse ꝓsentiā. Operationez credis: nō credis ꝓsentiā? Unde sequeret operatio: nisi ꝓcederet aīa ꝓsentia? Considera autē qđ ver⁹ mysteriū sit in ipi⁹ mundi ꝑfiguratū origine. In principio ipo quā- Gen.1. do fecit deus cęlū ꝛ terrā: spūs inquit ferebat sup aquas. Qui supferebat sup aq̄s: nō opabat super aquas? Sed quid dicam: opabatur: qđ ad ꝓsentiam spectat: supfereba tur. Nō operabat qui supferebat? Cognosce: qz opabatur in illa mundi fabrica: quā- Ps.32. do tibi dicit ꝓphēta: Verbo dñi cęli firmati sunt: ꝛ spū oris eius omis virtus eor: vtrūq; ꝓphetico sub nerū est testimonio: Et qz superferebat: ꝛ quia operabat. Quia supferebat: moyses dicit. Quia opabat: dauid testificatur. Accipe aliud testimoniū. Corrupta erat caro omnī ab iniquitatib⁹ suis: Gen.6. Nō permanebit inquit deus spiritus me⁹ i hoibus: qñ carneꝰ sunt. Quo ostendit deus: quia carnali imundicia grauioris labe peccati gratia spiritalis auertit. Unde volens deus repare qđ decrat: diluuiū fecit: ꝛ iustū noe in arcam iussit ascendere. Qui iā

decedente diluuio comūi dimisit ꝓius: qui nō reuertitur. Dimisit columbā quę cuz ramo oleę legitur reuertisse. Vides aquā: vides lignū: columbā aspic: ꝛ dubitas de mysterio? Aqua est ꝙ qua caro mergit: vt omne abluat pctm. Sepelit illic omne vitiuz. Lignū est in quo suffixus ē dom⁹ iesus cū pateret pro nobis. Colūba ē in cui⁹ specie descendit spūssanctus: sicut didicisti in nouo testamento: qui tibi pacē animę tranq̄llitatemq; mentis inspirat. Corui⁹ est figura peccati qđ erat ꝛ non reuertit: si in te quoq; iusti custodia ꝛ forma seruetur. Tertiū ꝙ 1.Cor.10. testimoniū ē sicut te apls docuit: Oēs ꝑres nostri oēs sub nube fuerunt: ꝛ omnes mare transierunt: ꝛ omnes i moyse baptizati sūt in nube ꝛ in mari. Deniq; ꝛ ipse moyses dicit in cantico: Misisti spiritū tuū ꝛ operuit Exo.15. eos mare. Aduertis q in illo hebrꝰ transitu: tam tunc sacri baptismatis figura ꝓcesserit: in quo ęgypti⁹ perit: et hebrę⁹ euasit. Quid enī aliud in hoc quotidie sacramēto docemur: nisi quia culpa mergit: ꝛ error abolet? Pietas autē et innocentia tota pmansit. Audis q; sub nube fuerūt ꝑres nostri? Et bona nube: quę carnaliū refrigerauit incendia passionū. Bona nubes obumbrat: quos reuisit spiritussanct⁹. Deniq; fi- Luc.1. peruenit in mariā virginē: Et virtus altissimi obumbrauit ei: quando redemptionem genti genuit humanę. Et illud miraculū p moysen in figura factū est. Si ergo in figura affuit spiritus: nō adest in veritate: cum Jos.1. scriptura tibi dicat: Quia lex p moysen data est: gratia autē ꝛ veritas per iesum christū facta est? Adarath fōs amantissim⁹ erat: Exo.15. misit in eum moyses lignum: ꝛ dulcis ē factus. Aqua enim sine ꝓdicatione dominicę crucis ad nullos vsus futurę salutis est. Cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata: tunc ad vsum spiritalis lauacri ꝛ salutaris poculi temperatur. Sicut ergo i illum fontem moyses misit lignum: hoc est ꝓphēta: ꝛ in hunc fontem sacerdos ꝓdicationez dominicę crucis mittit: ꝛ aqua fit dulcis ad gratiam. Non ergo solis corporis tui credas oculis: magis videtur qđ nō videtur: quia illud temporale: illud ęternum aspicitur. Qđ oculis non comprehenditur animo autem ac mēte cernitur. Deniq; do- 4.Reg.5. ceat te decursa regnorum lectio. Naaman syrus erat ꝛ lepra habebat: nec ab vllo mū-

dari poterat. Tunc ait puella ex captiuis: Quoniam esset prophęta in israel: qui posit eum a lepręe contagione mundare. Sumpto inquit auro ⁊ argento perrexit ad regē israel: Qui cognita aduētus eius causa: scidit vestimenta sua: dicens q̄ temptaretur magis: cum de se ea quę nō essent postulat' regię poscerentur. Heliseus autem regi intimauit vt ad se dirigeret syrum: quo cognosceret q̄ esset deus in israel. Et cum venisset mandauit ei vt septies mergeret in iordane fluuio. Tunc ille secum tractare cępit: q̄ meliores aquas haberēt patrię suę in quib⁹ sępe mersisset ⁊ nūq̄ a lepra eēt mūdat⁹: Eo-q̄ reuocat⁹ nō obediebat mūdat' ꝓphętę: sed admonitu ⁊ pſuasionibus seruulor⁹ acquieuit ⁊ mersit. Abundatusq̄ ilico intellexit nō aquarū esse q̄ vnusquisq̄ mundat: ſ gratię. Recognosce nunc quę sit illa puella ex captiuis: Iunio: scz ex gentibus ꝓgregatio: id est ecclia dñi: depressa ante captiuitate peccati: quādo libertatē adhuc gratię nō habebat: Cui⁹ cōsilio vn⁹ ille populus nationū verbū audiuit ꝓphęticum: de quo diu ante dubitauit: postea tamen vbi credidit exequendū: ablutus est ab omni contagio vitiorum. Et ille dubitauit anteq̄ sanaretur: tu iam sanatus es: ⁊ ideo dubitare nō debes.

Quō tres sint qui testificant ī baptismo: ⁊ de mysterio ⁊ forma baptismatis: Ac de angelo qui cōmouit natatoriam pistinā: De baptismo pretereą christi ⁊ columba que sup eū descēdit de celo. Quōq̄ sępe spes pro veritate accipiat. Ca. iii.

IDeo tibi ante prędictū est: vt non hoc solum crederes qō videbas: ne forte ⁊ tu diceres: Hoc est illud ma-
2.Cor.2. gnum mysterium qō oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit? Aquas video quas videbam quotidie: iste me habent mundare? Jn qō sępe decēdi ⁊ nunq̄ mundat⁹ sum. Hinc cognosce q̄ aq̄ nō mūdat sine spiritu: Jdeoq̄ legisti q̄ tres
1.Joh.5. testes in baptismate vnum sint: aqua: sanguis ⁊ spiritus: Quia si vnum horū detrahas nō stat baptismatis sacramētū. Quid est enim aqua sine cruce christi? Elementum cōmune: sine vllo sacramenti effectu. Nec iterū sine aqua regenerationis mysteriū ē.
Joh.3. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu: non potest introire in regnum dei: Licet autem etiam catheciumin⁹ in cruce dominī iesu: quia ⁊ ipse signatur. Sed nisi baptizatus fuerit in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti: remissionē non potest accipere peccatorū: nec spiritalis gratię munꝰ hauire. Ergo ille syrus septies mersit in lege: Tu autem baptizatus es in nomine trinitat': confessus es patrem: recordare quid fecer': confessus es filium: cōfessus spiritū sanctū: Tene ordinē rerū in hac fide: mundo mortu⁹ es: ⁊ deo resurrexisti: Et quasi i illo mūdi es cōsepultus elemēto: peccato mortu⁹: ad vitam es reuocatus ęternā. Crede ergo q̄ nō sunt vacuę aquę. Jdeo tibi dictum Joh.5.
est: quia angelus domini descendebat secz tempus i natatoriā ⁊ mouebat aquā: ⁊ qui prior descendisset in natatoriā post cōmotionem aquę: sanꝰ fiebat a languore quocunq̄ tenebatur. Hęc piscina in hierosolymis erat: in qua vnus annꝰ sanabat. Sed nemo ante sanabat: ſ descendisset angelus: vt esset indicium quia descenderat angelꝰ: mouebatur aqua propter incredulos. Illis signū: tibi fides. Illis angelus descēdebat: tibi spiritussanctus: Illis creatura mouebatur: tibi christus operatur ipse dominus creaturę. Tunc curabatur vnus: nunc omnes sanantur: Aut certe vnus solus populus christianus. Est enim in aliquib⁹ et aqua mendax: nō sanat baptismꝰ perfidorum: non mūdat sed polluit. Judę⁹ vrceos baptizat ⁊ calices: quasi insensibilia vt culpam possint recipere vel gratiam: Tu baptiza hūc calicem tuum sensibilē in quo bona opera tua luceant: in quo gratię tuę splēdor fulgeat. Ergo ⁊ illa piscina in figura vt credas: quia in hūc fontem vis diuina descendat. Veniēs paralytic⁹ ille expectabat dominem: quem: nisi illum dominū iesum natum ex virgine: cuius aduentu iam non vmbra sanaret singulos: ſ veritas vniuersos? Jste est ergo qui expectabat vt descenderet. De quo dixit deus pater ad iohannē
Joh.1. baptistam: Super quem videris spiritum descendentem de ęclo ⁊ manentē sup eum: hic est qui baptizat i spiritu sancto. De quo
Ibi.J. testificat⁹ est iohannes dicens: Quia vidi spiritum descendentem de ęclo quasi colūbam ⁊ manentem super eum. Et hic quare spiritus sicut columba descendit: nisi vt tu videres: nisi vt tu agnosceres columbā eam

illam quam noe iustus emisit ex arca: istius
columbę speciem fuisse: vt typum agnoscere sacramenti? Et fortasse dicas: Cum illa
vera colūba fuerit q̄ emissa ē: hic quasi colūba descenderit: quō illic speciē fuisse dicim⁹
hic veritatē: cum ſm grecos in specie colūbę
sup aquā diuinitatis ſpūs descēdisse sit ſcptū?
Sed q̄d tam vez q̄ diuinitas q̄ manet semper: creaturę autē nō pōt veritas esse: ſ̄ species q̄ facile soluit atq; mutat: Simul q; eo
Matth.10. rū q̄ baptizant: nō in specie eē debeat: ſ̄ vera simplicitas. Unde t dñs ait: Estote astuti sicut serpētes: t simplices sicut columbę.
Merito ergo sicut colūba descendit: vt admoneret nos simplicitatē colūbę habere debere. Speciē autē pro veritate accipiendā.
Phil.2. Legimus t de xp̄o: Et specie inuent⁹ vt homo. Et de pfe deo: Neq; speciē ei⁹ vidistis.

Nō in his que a sacerdotib⁹ fiunt nō merita personaꝝ sed officia considerāda sunt: Et quomodo in baptismo equaliter p̄mittatur i patrem t in filium t in spiritūsanctuꝫ credere debere. Ca. V.

Est ne adhuc q̄ dubitare debeas: cū euidenter tibi clamet in euangelio pater: qui ait: Hic est filius me⁹
Matth.3. in quo cōplacui? Clamet filius sup quem sicut colūba se demonstrauit spūssanct⁹. Clamet t spiritussanctus: qui sicut columba de
Ps.28. scendit. Clamet dauid: Vox dñi super aq̄s de⁹ maiestatis intonuit: dñs sup aq̄s mul-
Iudic.6. tas. Cū tibi scriptura testet q̄ ad hieroboal
3.Reg.18. pces ignis descenderit de cęlo: Et rursus precante helia ignis ē missus q̄ sacrificiū cōsumeret. Nō merita psonaꝝ cōsideres: ſ̄ officia sacerdotū. Et ſi merita spectas: sic helię cōsideres. Petri quoq; merita spectato vel
pauli: qui accepto a dño iesu: hoc nobis mysteriū tradiderūt. Ignis illis visibilis mittebatur vt crederent: nobis inuisibilis operatur qui credim⁹. Illis in figuram: nobis
ad cōmonitionez. Crede ergo adesse dominum iesum inuocatum precibus sacerdo....
Matth.18. qui ait: Ubi fuerint duo vel treo: ibi t ego sum: Quantomagis: vbi ē ecclesia: vbi mysteria sua sunt: ibi dignat suā impertire pręsentiam? Descendisti igitur: recognoscere quid
respondeas: q̄ credas in patrē: credas in filium: credas in spiritūsanctum. Nō habes
illic: Credo i maiorem t minorē t vltimum:
Sed eadem vocis tuę cautione cōstringeri;
vt similiter credas in filium sicut in patrem
credis. Similiter in spiritumsanctū credas:
sicut credis in filium: hoc solo excepto q̄ in
cruce solius domini iesu fateris tibi esse credendum.

Quare fiat vnctio i capite. Et de lotione pedu⁊ discipulorū. Et quare petrus qui mundus erat planta lauare debebat. Ca. VI.

Post hęc vnq; ascendisti ad sacerdotem: ꝑsidera quid secutū sit: Nōne
illud q̄ ait dauid: Sicut vnguen- Ps.132.
tum in capite q̄ descendit in barbam barbam aaron. Hoc est vnguētū de quo t salomon ait: Unguentū effusum est nomē tu- Cant.1.
um: ꝓpterea adolescētulę dilexerunt te t attraxerunt te. Quantę hodie renouatę aię
dilexerūt te domine iesu dicentes: Attrahe
nos post te: in odorem vestimentoꝝ tuoru⁊
curremus: vt odorem resurrectionis hauri-
rent. Quare hoc fiat intellige: Quia oculi Eccl.2.
sapientis in capite eius. Ideo in barbā defluit: id est in gratiā iuuentutis. Ideo i barba⁊ aaron: vt fias electū gen⁹: sacerdotale:
pciosū. Omnes enī i regnū dei t in sacerdotium vngimur gratia spiritali. Ascēdisti de
fonte: memento euangelicę lectiōis. Etenī
dominus noster iesus in euāgelio: lauit pedes discipulis suis: Quādo venit ad symo- Joh.13.
nem petrū: Et ait petr⁹: Non lauabis mihi
pedes in ęternū: Nō aduertit mysteriū: t iō
misteriū recusauit q̄ grauari humilitatem
serui crederet: ſi sibi obsequiuꝫ dñi patiēter
admitteret. Cui rndit dñs: Si nō lauero tibi pedes nō habebis partē mecū. Quo audito petrus: Dñe nō tm pedes inq̄t: ſ̄ manus t caput. Rndit dñs: Qui lotus ē: non
indiget nisi vt pedes lauet: sed est mundus
totus. Mundus erat petr⁹: sed plantam lauare debebat. Habebat enim primi hominis de successione peccatū: quādo eū supplā
tauit serpens t persuasit errorē. Jō planta
eius abluit: vt hęreditaria peccata tollant.
Nostra enim propria per baptismum relaxant. Simul cognosce mysterium ipsū humilitatis cōsistere in ministerio. Ait enim:
Si ego laui vob pedes domin⁹ t magister:
quātomagis t vos debetis lauare pedes
inuicem vobis? Cū enī ipse auctor salutis p
obedientiā nos redemerit: quātomagis nos
seruuli eius humilitatis t obedientię exhibere debemus obsequiū?

De mysterio vestimentoꝝ candidoꝝ quib⁹ induunt infantes: Et quō ecclesia hec habens vestimēta dicat in canticis: Nigra sum ⁊ decora: ⁊ cetera que sequūtur. Ca. VII

Accepisti post hęc vestimēta cādida: vt eēt indicīū q̄ erueris inuolucrū pctōꝝ: indueris innocētię casta ve-
Ps. 50. lamina. De quib⁹ dicit ꝓpha: Aspgeo me hysopo ⁊ mūdabor: lauabis me ⁊ sup niues dealbabor. Qui cū baptizat ⁊ fm legem et fm euāgelīū videt eē mūdat⁹. Scōm legez: q̄ hysopi fasciculo moyses aspgebat sanguinē agni. Scōm euāgelīū: q̄ xp̄i erāt cādida vestimenta sicut nix: cū resurrectiōis suę glām in euāgelio demōstraret. Sup niues dealbat: cui culpa dimittit. Vñ ⁊ p esaiam
Esa. 1. dñs ait: Si fuerint pcā vsq̄ sicut scīniciuz: vt niuē dealbabo. Hęc vestimēta habēs ecclia p lauacrū regenerationis assūpta dicit in cā-
Cant. 1. tic: Nigra sū ⁊ decora filię hierlm: Nigra p fragilitatē cōditiōis hūanę: decora p gfam. Nigra: q̄ ex pctōrib⁹: decora fidei sacramēto. Hęc vestimēta cernēres filię hierlm: stupefactę dicūt: Quę ē hęc q̄ ascēdit dealbata? Hęc erat nigra vnde nūc subito dealbata? Dubitauerūt eā etiā angeli cū resurgeret xp̄s: dubitauerūt ptātes cęloꝝ vidētes q̄ caro in cęlū ascēderet. Deniq̄ dicebant:
Ps. 23. Quis ē iste rex glę? Et cū alij dicerēt: Tollite portas principes vestri: ⁊ eleuamini porte ętemales ⁊ introibit rex glę: Alij dubitabāt
Esa. 63. dicētes: Quis ē iste rex glię? In esaia q̄ habes dubitātes virtutes cęloꝝ dixisse: Quis ē iste q̄ ascēdit ex edō: rubor vestimētoꝝ ei⁹ ex bosor: speciosus in stola cādida? Christus aūt vidēs ecclīam suā in vestimētis cādidis
Zacharie. 3. p̄ q̄ ipse (vt habes in zacharię libro ꝓphę) sordida vestimēta susceperat: vel animam regenerationis lauacro mundā atq̄ ablutā
Cant. 4. dicit: Ecce formosa es ꝓxima mea: ecce es formosa: oculi tui sicut colūbę: In cui⁹ spē spūs sanct⁹ descendit de cęlo. Formosi oculi sicut dixim⁹ supra: q̄ sic colūba descēdit. Et infra: Dentes tui sic̄ greges tonsoꝝ q̄ ascendērūt de lauacrio: q̄ oēs geminos creant: ⁊ in fecunda nō ē in eis: vt reticula coccinea labia tua. Nō mediocrē ista laudatio: Primū dulci cōparatione tonsoꝝ. Captas eīm ⁊ in altis pasci sine periculo nouim⁹: ⁊ ꝑruptio securas cibū sumere. Deinde cū tondent: de onerari superfluo. Hoc̄ gregi compar ecclia: multas in se habēs alioꝝ virtutes: q̄ p lauacrū superflua pcā deponāt: q̄ mysticā fidem ⁊ moralē gessam deferāt xp̄o: q̄ crucē dñi ieſu loquant. Jn his formosa ē ecclia. Vñ ad eā verbū de⁹ dicit: Tota formosa es proxima
Cant. 4. mea ⁊ reprehensio non ē in te: quia culpa demersa ē. Ades huc a libano spōsa: ades huc a libano: trāsibis ⁊ prāsibis a principio fidei: Eo q̄ renūciās mūdo trāsierit sęculum: ptransierit ad xp̄m. Et itez dicit ad eā deus verbum: Q̄ pulchra ⁊ suauis facta ē charitas in delitijs tuis. Statura tua silis facta
Cant. 7. ē palmę: ⁊ vbera tua botris. Cui rndit ecclesia: Quis dabit te frat̄ mihi: lactētē verba ma-
Cant. 8. tris meę: Jnueniēs te foris osculabor te. Et q̄dē nō spernēt me: Assumā te ⁊ inducā te i domū mātis meę ⁊ in secretū ei⁹ quę cōcepit me: docebis me. Videos quēadmodū delectata munere gratuito ad interiora cupit mysteria puenire: ⁊ oēs sensus suos ꝓfecrare xp̄o? Adhuc ḡrie suscitante: ⁊ suscitari eā sibi posc̄it a filiab⁹ hierlm: quaꝝ gra: docē alioꝝ fidelīū: sponsū in amorē sui vberiorē desiderat ꝓuocari. Vñ dñs ieſus ⁊ ipse iuitat⁹ tāt̄ studio charitatis: pulchritudine decoris ⁊ gręe: q̄ nulla ī ablutī delicta sordescēt: dicit ad eccliam: Pone me vt signaculū i corde tuo: vt sigillū in brachio tuo: hoc ē: decora es ꝓxima mea: tota formosa es: nihil tibi deest. Pone me vt signaculū i corde tuo: quo fides tua pleno fulgeat sacro. Opa q̄ tua luceant ⁊ imaginē dei ꝓferant: ad cuius imaginē facta es. Charitas tua nulla ꝓsecutione minuat: q̄ multa aq̄ excludere: flumina inundare nō possint: Vñ repete: q̄ accepisti signaculū spiritale: Spīs sapię ⁊ itellectus: spūm cōsilij atq̄ virtutis: spīs cognitionis atq̄ pietatis: spīs sancti timoris: ⁊ servа q̄ accepisti. Signauit te de⁹ pat̄: ꝓfirmauit te xp̄s dñs: ⁊ dedit pign⁹ spūs i cordib⁹
Esa. 11. 2. Cor. 1. tuis: sicut aplica lectione didicisti.

De sacrosancti corpis dñici communione ⁊ conuiuio celesti. Quāq̄ antiquiora sint ecclie sacramenta q̄ synagoge. Et prestantiora q̄ fuerit manna. Ca. VIII

Jo ablutā plebē dñes insignibus
Ps. 42. ad xp̄i cōtēdit altaria dicēs: Et introibo ad altare dei: ad deū qui lętificat iuuētutē meā. Depositio aūt inueterati erroris exuuias: renouata in aquilę iuuentutē: cęlestē illud festinat adire conuiuium.

Sancti

Venit igit & vides sacrosch altare cõpos-
Ps.22. tũ: exclamãs ait: Parasti in conspectu meo
mensã. Hãc loquẽtẽ inducit dauid dicens:
Dñs pascit me & nihil mihi deerit: I loco pa
scue ibi me collocauit: sup aquã refectionis
educauit me. Et infra: Etã & si ambulẽ i me-
dio vmbre mortis: nõ timebo mala: quia tu
mecũ es: Virga tua & baculꝰ tuꝰ ipsa me cõ
solata sũt. Parasti in cõspectu meo mẽsam
aduersus eos q̃ tribulãt me. Impinguasti
in oleo caput meũ & poculũ meũ inebrians
quã pclarũ ẽ. Nũc illud ꝓsiderem⁹ ne qs forte
visibilia videã: quia q̃ sũt inuisibilia nõ videã
tur: nec pñt humanis ocul cõprehẽdi dicat
forte: Judeis deꝰ manna pluit: pluit coturni-
ces: Ecclie autẽ illi dilecte hec sũt q̃ ꝓpa-
2.Cor.2. rauit: de quibꝰ dictũ ẽ: Qõ oculꝰ non vidit
nec auris audiuit: nec in cor hois ascẽdit q̃
ꝓparauit deꝰ diligentibꝰ eũ: Ergo ne qs hõ
dicat: fumo studio volumꝰ cõprobare: q̃ et
antiqiora sũt sacramẽta ecclie quã synagoge:
et pclariora quã mãna ẽ. Antiquiora docet
Gen.14. lectio genesis q̃ decursa ẽ. Synagoga enim
ex lege moysi principiũ sũpsit: Abraam vo
longe anterior qui victi hostibꝰ & nepote p
pluo recepto: cũ posset victoria: tũc illi oc-
currit melchisedech & protulit ea q̃ abrãã ve-
neratꝰ accepit: nõ abraam ptulit: ꝑ melchi-
sedech qui iducit sine pre: sine mre: neq; in-
itium diez: neq; finẽ habẽs: filio autez filio
Deu.7. dei. De q̃ ait paulꝰ ad hebreos: Quia ma-
net sacerdoo in ppetũ: q; interptatõe iusti-
na dicit rex iustitie: rex pacis. Nõ agnoscis
quo ille sit: Põt hõ ẽ rex iusticie: cum vix
iustꝰ sit: Põt ẽ rex pacis: cũ vix possit ẽ pa-
cificus? Sine matre fm diuinitatẽ: q; ex pre
deo genitꝰ est vnꝰ substãq; cum pre. Sine
pre fm incarnationẽ: qui natꝰ ex virgine ẽ.
Initiũ & finẽ nõ habẽs: q; ipse ẽ initiũ & fi-
nis oim: primꝰ & nouissimꝰ. Nõ igit huma-
ni ꝑ diuini ẽ muneris sacramẽtũ q̃ accepi-
sti ab eo prolatũ: qui bñdixit fidei patrem
abrãã: illũ cui⁹ gras & gesta miraris. Proba
tũ ẽ antiquiora ee ecclie sacramẽta: nunc co
gnosce potiora. Reuera mirabile ẽ q; mãna
deꝰ pluerit patrib⁹ & quotidiano celi pasce-
Ps.77. bant alimento. Tũ dictũ ẽ: Panẽ angelorꝫ
mãducauit hõ. Sz tũ panẽ illũ qui mandu
cauerũt oes in deserto mortui sunt. Ista au
Joh.6. tẽ esca quã accipis: ille panis vitꝰ q̃ descen
dit ẽ celo: vite eterne subam subministrat:
& quicũq; bũc panẽ mãducauerit nõ mone-
tur in eternum & corpus est christi.

Ambrosij

De virtute sacramẽti corꝑis & sanguinis christi et cõparatiõe per excessũ ipsi⁹ ad manna & ad aquas petre: Et de per plurima exẽpla ꝑbatiõe q; corꝑ⁹ xpi qõ accipim⁹? nõ panis sit sed caro q̃ ex virgie nata: q̃ crucifixa que sepulta fuit. Ca. ix.

Considera nũc: vtrũ ꝓstantior sit pa-
nis angelorꝫ: an caro xpi q̃ vtiq; cor
pus ẽ vite. Mãna illud e celo: ẽ su-
pra celã. Illud celi: hoc dñi celorꝫ. Illũ cor-
ruptioni obnoxiũ si in diẽ alterũ seruarek: ẽ
alienũ ab omni corruptiõe: qõ quicũq; reli-
giose gustauerit: corruptionẽ sentire nõ po-
terit. Illis aqua de petra fluxit: tibi sãguis
e xpo. Illos ad horã satiauit aquarte san-
guis diluit in eternũ. Judeꝰ bibit & sitiit: tu
cũ biberis sitire nõ poteris. Et illud in vm
bra: hoc in veritate. Si illud qõ miraris vm
bra est: quantũ istud ẽ cui⁹ & vmbrã miraris?
1.Cor.10. Audi q; vmbra est: q̃ apud pres facta ẽ: Bi
bẽbãt inquit de ꝓsequẽti petra: petra autẽ
erat xps. Sed nõ in plurib⁹ eorꝫ cõplacitus
est deo: nã prostrati sunt in deserto. Hec au
tẽ in figurã facta sũt nostri. Cognouisti pre
stãtiora? Potior eteni lux q̃ vmbra: vitas
q̃ figura: corpus auctoris q̃ mãna de celo.
Forte dicas: Aliud video quõ tu mihi asse-
ris: q; xpi corpus accipiã? Et hoc nob adhuc
superest vt ꝓbem⁹. Quãt⁹ igit vtimur exem-
plis? Probem⁹ nõ hoc ee qõ natura formau-
it: sed qõ benedictio consecrauit. Maioꝛ ẽ q;
vim ee bñdictiõis q̃ nature: quia bñdictõe
etiã natura ipa mutat. Virgã tenebat moy
ses: placuit eã & facta ẽ serpẽs. Rursus agre-
bẽdit caudã serpẽtis & in ꝛgẽ naturã reuer-
titur: Vides igit ꝓphetica gra: bis mutatã
ee naturã & serpentꝫ & ꝛgẽ. Currebãt egypti
flumina puro aquaꝝ meatu: subito de fon-
tiũ venis sanguis cepit erũpere. Non erat
potꝰ in fluuijs. Rursus ad ꝓphẽ pces cru-
or cessauit fluminuꝫ: aquaꝝ natura remea-
uit. Circũclusus vndiq; erat gẽs hebraica: &
hinc egyptijs vallatus: inde mari clausus.
Virgã leuauit moyses: separauit se aq̃ & i mu
roꝝ specie ꝛgelauit: atq; iter vndas via pe-
destris aparuit. Jordanis retrorsũ pcursus
petra naturã in sui fontis reuertit exordiuꝫ.
Nõne claret naturã: vt maritimoꝝ fluctuũ
vt fluuialis cursus ee mutatã? Sitiebat po
pulus patrũ: tetigit moyses petrã: & aq̃ de
petra fluxit. Hũc̃ nõ ꝓter naturã opata ẽ
gra: vt aquã vomeret petra: quã nõ babo-

Exo.15. bat natura? Marath fluui⁹ amarissim⁹ erat
vt sitiens ꝓplo bibere nō posset: misit moy-
ses lignū in aquā ⁊ amaritudinē suā aḡiz
natura deposuit: quā infusa subito gra tē-
4. Reg.6. perauit. Sub beliseo ꝓpha: vnī ex filijs ꝓ-
phetaꝝ excussū ē ferrū de securi: ⁊ stati mer
sū ē: Rogauit beliseū q̄ amiserat ferꝝ: misit
etiā beliseꝰ lignū in aquam: ⁊ ferrum nata-
uit: vtiq; ⁊ hoc ꝑter naturā factū cē cognos-
cam⁹. Grauios est enī ferri spēs ḡ aḡz liḡr.
Aduertim⁹ igit maioris cē vtutē gratiꝝ ḡ na
turā: ⁊ adhuc tñ ꝓpheticis benedictionis nume-
ramus gratiam. Q̄ si tñ valuit benedictio vt naturā ꝓuerteret: q̄d dicim⁹ de ipsa
ꝓsecratiōe diuina: vbi vba ipsa dñi saluatoris
opant? Nā sacrm istud q̄ accipis: xpi sermo
ne cōficit. Q̄ si tñ valuit sermo beliꝰ vt ignē
de cēlo deponeret: nō valebit xpi sermo vt
Ps.148. spēs mutet elemētoꝝ? De tot⁹ mundi opi-
bus legisti: Quia ipse dixit ⁊ facta sūt: ipse
mādauit ⁊ creata sūt. Sermo ḡ xpi q̄ potuit
ex nihilo facere q̄ nō erat: nō pōt ea ḡ sunt
in id mutare q̄ nō erāt? Nō enī min⁹ ē no-
uas reb⁹ dare: ḡ mutare naturas. Sz q̄d
argumētis vtimur: suis vtamur exemplis:
incarnatiōisq; astruam⁹ mysteriū veritatem:
Nunq̄d naturę vsus ꝓcessit: cū iesus dñs ex
maria nasceret? Si ordinē ḡrim⁹: viro mix-
ta femina generare ꝓsueuerat. Liquet igit
q̄ ꝑter naturę ordinē vḡo generauit: ⁊ ꝺ q̄
ꝓficim⁹ corp⁹ ex vḡine ē. Quid hic ḡro na-
turę ordinē in xpi corpe: cū ꝑter naturam sit
ipse dñs iesus ptus ex virgine? Vera vtiq;
caro xpi q̄ crucifixa ē: ḡ sepulta ē: vere ḡ car
Matth.26. nis illi⁹ sacrm ē. Ipse clamat dñs iesus: Hoc
ē corp⁹ meū. Alī bñdictionē vbor ecclesiū:
alia spēs notat: p⁹ ꝓsecratiōez corp⁹ xpi sig-
nificat. Ipse dic: sanguinē suū: añ ꝓsecratio
nē aliud dicit: post ꝓsecrationē sanguis nū-
cupat. Et tu dicis: amē: hoc ē: vere ē: q̄ os
loquit: mens interna fatet. Q̄ sermo so-
nat: effect⁹ sentiat. Hic igit sacramentis pa
scit ecclesiam suā xp̄s: quib⁹ alę firmat suba.
Mentoq; videō ꝓfectū ei⁹ gre cōtinentem
Cant.4. dicit ad eam: Q̄ decora facta sūt vbera tua
soror mea sponsa: q̄ decora facta sūt a vino:
Et odor vestimētor tuor sup oia aromata:
Fauus distillās labia tua o sponsa: mel ⁊ lac
sub lingua tua: ⁊ odor vestimētor tuor sic
odor libani. Hort⁹ conclusus soror mea: sponsa
mea: hort⁹ conclusus: fons signat⁹. Quo signi
ficat signatū debere apud te mancre myste
riū: ne violet opib⁹ malę vitę atq; adulte-
rio castitat⁹: ne diuulget q̄d⁹ nō cōuenit:
ne garrula loquacitate dispgat ī perfidos.
Bona debet q̄ fidei tuę cē custodia: vt inte-
merata vitę ac silentij integritas pleueret.
Vñ ⁊ ecclia altitudinē seruāo mysterioꝝ cę
lestiū: reuicit a se grauiores vēi ꝓcellas ⁊ ī-
uitat vernātis gre suauitatē: ⁊ sacō q̄ hort⁹
su⁹ xp̄o displicere nō possit: aduocat ipsum
sponsū dicēs: Exurge aquilo ⁊ veni auster Ubi.s.
pla hortū meū: ⁊ fluant vnguēta mea. De-
scēdat frat⁹ me⁹ ī hortū suū ⁊ edat fructū pō-
miferaꝝ suaꝝ. Bonas enī arbores ⁊ fructi-
feras habēt q̄ radices suas tinxerint in sa-
cri fontis irriguo: ⁊ in bonos fruct⁹ nouę fe-
cūditatis germine pullulauerint: vt nō ias
ꝓphetica ꝯdāt securi: ꝑ euāgelica vberitate
fęcundent. Denicq; fertilitate eaꝝ dño dele
ctat⁹: rīdet: Ingressus sū ī hortū meū soror
mea sponsa: vindemiaui mirrhā cū vnguē-
tis meis: māducaui cibū meū cū melle meo:
bibi potū meū cū lacte meo. Quare cibū et
potū dixerim fidelis intelligc. Illud aūt nō
dubiū q̄ in nobis ipse manducat ⁊ bibit: si-
cut ī nob legisti: q̄ in carcere cē se dicit: Vñ
⁊ ecclia vidēs tantā gram: hortat filios su-
os: hortat ꝓximos: vt ad sacra pcurāt: di-
cēs: Edite ꝓximi mei et bibite ⁊ inebriami Cant.5.
charissimi mei. Quid edam⁹: q̄d bibamus:
alibi tibi q̄ ꝓpham spūssanct⁹ expressit di-
cēs: Gustate ⁊ videte q̄m suauis ē dñs: bea Ps.33.
tus vir q̄ sperat in eo. In illo sacrō xp̄o est:
q: corp⁹ ē xp̄i: nō ḡ corporalis esca: ꝑ spiritalis
ē. Vñ ⁊ apls de typo ei⁹ ait: Quia ꝓres nri 1.Cor.10.
esca spiritalē māducauerūt ⁊ potū spiritalē
biberūt. Corp⁹ enī dei corp⁹ ē spiritale. Cor
pus xp̄i corp⁹ ē dīni spūs: Quia spūs xp̄i vt
legim⁹: Spūs ante facē nram xp̄o dño. Et Thren.4.
in petri epla habem⁹: Christ⁹ ꝓ nob⁹ mortu 1.Petri.2.
us ē. Denicq; cor nrm esca ista confirmat: et
potus iste ꝛtificat cor hominis: vt ꝓpha me- Ps.103.
morauit: vnde adepti oia sumus regenera-
tos nos esse. Hec dicim⁹ quō regenerati su
mus: nunq̄d in ventrē matris nēc introiuim⁹
⁊ renati sum⁹? Nō agnosco vsu naturę. Sz
nullus hic naturę ordo: vbi excellentia grę.
Denicq; nō semp vsus naturę regeneratiōz
facit: Generatū ex virgine christū dñm con-
fitemur ⁊ naturę ordinē denegam⁹. Nō enī
ex viro maria cōcepit: ꝑ de spūsancto ī vte-
ro accepit: vt dicit matthęꝰ: Quia inuenta Matth.1.
ē in vtero habēs de spūsancto. Si ḡ supue-

riens spiritussanct⁹ in virginē: ꝛceptionem operatus est ꝛ generatiōis munus impleuit: nō vtiq; dubitandū ē q; supueniens in fontem: vt sup eū qui baptismū ꝓsequitur: veritatem regenerationis cooperetur.

Sancti Ambrosii epi liber de mysteriis initiandis explicit.

Capitulorum libri primi de sacramētis sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

De fide christiani: ꝛ quō baptizat⁹ ꝓsidere debeat peracta mysteria adapertiōis: Qua etiā rōne i exorcismo aureꝫ et nares tāgāt vt aperiāt: ꝛ q̄re nares ꝛ nō os. La. I

De vnctione in baptismo ꝛ abrenūciatiōe tūc facta. Et q̄ rōe sacerdos dicat angel⁹: ꝛ de seruāda fide xp̄o ꝓmissa. La. II.

Q̄ licet in baptismo sacerdos ꝛ minister videant: alia tamē maiora sint quę operant ꝛ non videntur. La. III.

Q̄ sacramēta christianoꝝ diuinioꝛa ꝛ puꝛa sint q̄ iudęoꝝ: Et quid pascha significet. La. IIII.

Quid significat lotio naaman syri leptosi: Et q̄ nō aq̄ s ꝓsecratio mūdet: Quę i baptismate olis iustitia sit cōstituta. Et de columba sup xp̄m descendente: ꝛ quare xp̄s puꝛ descenderit in aquā ꝛ postea spiritus sanctus. La. V.

Quō typus baptismatis ꝓfiguratus fuerit p transitum rubri maris: Et de malo murmuratiōis. Quid etiā significet columna lucis ꝓcedēs ꝛ nubis subsequēs: Et q̄ i diluuio figura baptismi ꝓcesserit. La. VI.

Finis.

Sancti Ambrosij epi de sacramētis liber ꝓm⁹: In quo de mysteriis eoꝝ q̄ baptismi collatiōe gerūt: figurisq; ipsi⁹ ꝛ forma a xp̄o data: dicto finōe disputat: Feliciter incipit.

De fide xp̄iani: ꝛ quō baptizatus considerare debeat peracta mysteria adapertiōis: Qua etiā rōe in exorcismo aureꝫ ꝛ nares tāgāt⁹ vt aperiāt: Et q̄re nares ꝛ nō os. La. I.

D

Et sacramentis

q̄ accepistis sermonē adoriet⁹ cau⁹ rōnem nō putauiante ꝓmitti. In christiano enim puꝛa ꝛ fides:

Ideo rome fideles dicunt q̄ baptizati sūt: Et pat noster abraam ex fide iustificat⁹ ē nō ex opib⁹. Ergo accepistis baptismū: credidistis. Nefas est enim me aliter estimare. Neq; enim vocat⁹ eēs ad gr̄am nisi dignum te xp̄s sua gr̄a iudicasset. Ergo q̄d egim⁹ sabbato? Nēpe aptionē. Quę mysteria celebrata sūt aptōis: q̄s nbi aures tetigit sacēdos ꝛ nares? Q̄d significat in euāgelio dūs nr̄ ihesus xp̄s cū ei oblat⁹ eēt surdus ꝛ mut⁹ ꝛ tetigit aures ei⁹ ꝛ os ei⁹. Aures quia surdus erat: os q̄ mut⁹. Et ait: Effeta: q̄d hebraicū ꝓbū ē ꝛ latine dicit⁹ adaperire. Jō ḡ nbi sacerdos aures tetigit: vt aperirentur aures tuę ad sermonē ꝛ ad eloquiū sacerdot⁹. Sz dic mihi: q̄re nareꝫ? Quia mut⁹ erat: os tetigit: vt q̄ loqui nō poterat sacra celestia: vocem acciperet a xp̄o. Et ibi q̄ viri: dic quia mulieres baptizant: ꝛ nō eadē puritas serui: quāta ꝛ ancille. Cū ille petā ꝓcedat: huic petā donent: q̄ pōt eē cōparatio? Ideo ꝓpt gr̄am opis ꝛ muner⁹ ñ os tāgit xp̄o ꝙ nareꝫ. Quare nareꝫ? Ut bonū odo: ē accipias pietat⁹ eternę vt dicas: Christi enim bonus odor sum⁹ deo: quēadmodū dixit apl⁹ sanct⁹: Et sit in te fidei deuotionisq; plena fragrantia. 2. Cor. 2.

De vnctione in baptismo ꝛ abrenunciatione tunc facta: Et qua rōe sacerdos dicatur angelus: ꝛ de seruanda fide christo ꝓmissa. La. II.

V Enim⁹ ad fontē: ingressus eo: considera quos videris: quid locut⁹ sis ꝓsidera: repete diligēt. Occurrit nbi leuita: occurrit presbr: vnct⁹ eo ꝙ athleta xp̄i: q̄ luctamē hui⁹ ꝛculi luctatur⁹: professus eo luctaminis tui certamina. Qui luctat habet q̄d speret: vbi certamē: ibi corona. Luctaris i ꝛculo: ꝙ coronaris a christo ꝛ pro certaminib⁹ ꝛculi coronaris. Nā ꝛ si i celo premiuꝫ: hic tñ meritū ꝓmij collocat. Q̄ñ te interrogauit: abrenuncias ꝓdiabolo ꝛ opib⁹ ei⁹: quid respondisti? Abrenuncio. Abrenūcias ꝛculo ꝛ voluptatib⁹ ei⁹: quid respōdisti? Abrenūcio. Memor esto sermonis tui: ꝛ nunq̄ tibi excidat tuę series cautiōis. Si chirographū homini dederis: teneri obnoxi⁹: vt pecuniā ei⁹ accipias: teneri astrict⁹: ꝛ reluctāte te fenerator astrigit atq; illic tua cautio ꝓficeri: vbi ꝓmiseri? ꝓsidera vt q̄bus ꝓmiseri. Leuitā vidisti: ꝙ minister ē xp̄i. Vidisti illum aū altaria ministrare: Ergo chirographū tuū tenet nō i terra: sed in ce-

lo. Cōsidera vbi capiaō sacramēta celestia. Si hic corp⁹ ē xpi: hic ⁊ angeli cōstituti sūt: Vbi corp⁹ ibi angeli: Legisti in euangelio: Vbi corp⁹ xpi ibi ⁊ aquile volare dicuntur: vt terrena fugiāt: celestia petāt. Quare hoc dico: q: ⁊ homines angeli quicūq; annunciant xpm: ⁊ in angelorum ascisli videnī locum. Quomodo? Accipe baptisme rationē. Johānes nat⁹ erat ex viro ⁊ muliere: Attamen audi: q: angelus ē ipse: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuā ⁊ parabit viā tuam ante te. Accipe aliud: Malachias ait propheta: Quia labia sacerdotis custodiunt scientiam: ⁊ legem exquirunt ex ore ipsius: Angelus est enim dei omnipotentis. Hec ideo dicuntur: vt sacerdotis gloriā pie dicemus: non vt aliquid psonalib⁹ meritis arrogetur. Ergo abrenunciasti mundo: abrenunciasti seculo: esto sollicitus. Qui pecuniam debet semper cautionē suā cōsiderat: Et tu qui fidem debeo christo: fidem seruo: quę multo preciosior oī pecunia est. Fides enim eternum patrimonium ē pecunia tēporale. Et tu ergo semper recordare: qd pro miseris. Cautior si teneas promissionē tuā: tenebis ⁊ cautionem.

Matth. 11.

Malachie. 2.

Qd licet in baptismo sacerdos ⁊ minister videātur: alia tamē maiora sint que operantur ⁊ non videntur. Ca. III.

Deinde accessisti propius: vidisti fōtem: vidisti ⁊ sacerdotem supī fontem. Nec hoc possuz dubitare q; in animū vestrū nō potuerit cadere qō cecidit in illum syrum naamā. Quia ⁊ si mundat⁹ est: tamē ante dubitauit. Quare dicā accipe? Ingressus es: vidisti aquam: vidisti sacerdotem: vidisti leuitā. Ne forte aliquis dixerit: hoc est totum: immo est totuz: vere totum: vbi tota innocentia: tota pietas: tota gratia: tota sanctificatio. Vidisti quę videre potuisti oculis tui corporis ⁊ hūanis conspectibus: non vidisti illa quę operantur et non videntur. Illa multo maiora sunt quę non videntur oī quę videntur: Quoniam quę videt tēporalia sūt: q nō videt eterna.

2. Cor. 4.

Qd sacramenta christianoz diuiniora ⁊ priora sint oī iudeoruz. Et qđ pascha significet. Ca. III.

Ergo dicamuo primū: tene cautiōz vocē meę: ⁊ exige. Admiramur mysteria iudeoz quę pbi⁹ nostris data sūt. Primū vetustatē sacramēto: deinde scitatem pstantiū. Illud ꝓmitto q; diuiniora ⁊ priora sacra sunt xpianoz oī iudeoz. Quid pię cipuū oī q; per mare trāsiit iudeoz ꝓpse? vt de baptismo interim loq̄mur. Attū q; transierunt iudei mortui sunt oēs in deserto. Ę tex q; p hūc fontē trāsit: trāsit a tenis ad ęlestia: ⁊ ē eni trāsit⁹ iō pascha: ⁊ ē trāsit⁹ ei⁹: trāsit⁹ a petō ad vitā: a culpa ad graz: ab ignamēto ad sanctificationē: qui p hūc fontem transit nō moritur sed resurgit.

Quid significet lotio naaman syri leprosi: Et q; nō aq̄ sed consecratio mūdet: Qđq; in baptismate eis iustitia sit ꝓstituta: Et de columba super xpm descendente: ⁊ quare xps ꝓior descenderit in aqua ⁊ postea spiritussanctus. Ca. V.

Naaman q; leprosus erat: puella quę dā ait vxori illius: Vtinā me⁹ si vult mūdari vadat in terrā isrl: ⁊ ibi inueniet eū qui possit ei lepā tollere. Dixit illa vīę suę: vxori marito Naamā regi syrię: q eū quasi acceptissimū sibi: misit ad regem isrl. Audiuit rex isrl: q; misisset ad eū cui⁹ lepā mūdaret: ⁊ scidit vestē suā. Tūc helisę⁹ ppha mādat ei: Quid ē q; scidisti vestē q̄si si sit de⁹ potēs q; mūdet leprosū? Admitte illū ad me. Admisit illū. Cui aduenienti ait ppha: Vade descēde i iordanē merge ⁊ sanaberis. Ille cepit cogitare secū ⁊ dicē: Hoc ē totū? Veni de syria i trā iudeā: ⁊ dr mihi vade in iordanē merge ⁊ sanaberis: q̄si flumia meliora si sint i patria mea? Dixerūt ei serui: Vtinā re si faceres vbū ppbe? Magis fac ⁊ experire. Tūc ille iuit i iordane mersit ⁊ surrexit san⁹. Quid eñ significat? Vidisti aquā ⁊ non aq̄ ois sanat: ⁊ aq̄ sanat q; habet graz xpi. Aliud ē elemētū: aliud ꝓsecratio: aliud op⁹: aliud opatio. Nō sanat aq̄ nisi spūssanc⁹ descēderit ⁊ aquā illā ꝓsecraverit. Sicut legisti q; cū dns ihc ihesus xps formā baptismatis daret: venit ad iohānē: ⁊ ait illi iohannes: Ego a te debeo baptizari ⁊ tu venis ad me. Respondit illi xps: Sine mō. Sic eñ decet nos implere oēm iustitiā: Vide q; ois iustitia i baptismate cōstituta ē. Ergo qre xps descēdit: nisi vt caro ista mundaret: caro quā suscepit de nra pditōe. Nō eñ ablutio petōz suoz xpo necessaria erat q; petā nō fecit: ⁊ nobis erat necessaria qui petā manem⁹ obnoxij. Ergo si ꝓpter nos baptismi nob⁹ fo-

4. Regū. 5.

Matth. 3.

ma ē pstituta: fidei nr̄e forma ꝓposita ē. Descēdit xp̄s: iobānes astabat q̄ baptizabat: et ecce quasi columba spūssanct⁹ descēdit. Nō colūba descēdit: sz q̄si colūba. Memento quid dixerim: xp̄s carnē suscepit: nō sicut carnē sz carnis ist⁹ vitatē: vere carnē xp̄s suscepit. Spūs ergo sanct⁹ i specie colūbe: nō in veritate colūbe: sz in specie colūbe descēdit de cēlo. Ergo vidit iobānes t credidit. Descēdit xp̄s: descēdit t spūssanct⁹. Quare prior xp̄s descendit: postea spūs: cū forma baptismatis ꝛrsus sz habeat: vt ante fons cōsecret: t tūc descēdat q̄ baptizandus ē? Nā vbi primū ingredit sacerdos: exorcismū facit: secō sup̄ creaturā aquę inuocationē: postea t p̄cem defert: vt sanctificet fons t assit p̄sentia trinitat⁹ eterne. Xp̄s aūt ascendit: secut⁹ ē spūs. Qua rōne? Vt nō q̄si ipe egere dn̄s iesus sanctificatiōis mysterio videret: sz sificaret ipse: scilicet t spūs. Ergo descendit in aquā xp̄s: t spūssanct⁹ sicut columba descendit. Pater q̄si de⁹ e cēlo locutus est. Habes p̄sentiam trinitatis.

Quō typ⁹ baptismatis p̄figurat⁹ fuerit p trāsitū rubri maris: Et de malo murmuratiōis: Quid etiā significet colūna lucis p̄cedēs t nubis subsequēs: Et q̄ i diluuio figura baptismi precesserit. Ca. VI.

Mari aūt rubro figurā ist⁹ baptismatis extitisse ait aplus dicens: Quia pres nr̄i oēs baptizati sunt i nube t in mari. Et subdit: hec aūt oia in figura facta sūt illis. Illis in figura: sz nobis i vitate. Tunc moyses vgā tenebat: pclusus erat gls iudęor̄: instabat ęgypti⁹ cū armis et vna pte: mari claudebāt hebrei: neq; maria trāsire poterāt: neq; in hostes recurrere: murmurare ceperūt. Vide: nō te puocet q̄ exauditi sunt. Et si exaudiuit dn̄s: tñ culpa nō carēt q̄ murmurauerūt. Tuū ē vbi ꝓtrigeris credere q̄ exaudias nō murmurare: iuocare: rogare: nō querelā exp̄mere. Tenebat virgā moyses t ducebat gls hebręor̄ in nocte i colūna lucis: in die in colūna nubis. Nur q̄d ē nisi vitas: q̄ aptū t plenū lumē effundit? Colūna luc' q̄d ē: nisi xp̄s dn̄s qui tenebras infidelitat' depulit: lucē vitatis t gr̄e spiritalis affectib⁹ infudit hūanis? At vo colūna nubis ē spūssanct⁹. In mari erat gls et ꝓcedebat colūna lucis: deinde sequebat colūna nub q̄si vmbraticus spūssanct⁹. Videes q̄ p spīm sanct⁹ t p aquā trpū baptismatis ōm̄ostrauerit? In diluuio q̄s fuit iā tūc figura baptismat': t adhuc vtiq; nō erāt mysteria iudęor̄. Si g̃ hui⁹ baptismatis forma p̄cessit: Video g̃ supiota mysteria xp̄ianor̄ q̄s fuerint iudęor̄. Sz interim fm fragilitatē vocis nr̄e: t fm tpis rōnez: satis sit hodie tāta de sacro fōte libasse mysteria: Crastina die: si dn̄s dederit loquēdi ptātē vel copiā: plenū⁹ intimabo. Op⁹ ē vt scitas vba aures paratas habeat: ꝓmptiorē animus vt ea q̄ nos colligere possumus de serie scripturar̄ t vobis intimauerim⁹: tenere possit': vt habeatis gfam pris t filij t spūssancti: Cui est virtūs perpetuū est regnū: a seculis t nunc t semper: t in omnia secula seculorum.

Sancti Ambrosij liber primus de sacramentis explicit.

Capitulor̄ libri secūdi de sacramētis sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Q̄ diluuiū nihil aliō sit nisi baptisma quo pctā diluunt': sola aūt mens iusti t gfa resuscitent': Et de multis generibus baptismatum. Ca. I.

Quid significet angel⁹ descēdēs in piscinā: Et quid sit q̄ paralyticꝰ respondent xp̄o: hominem nō habeo. Ca. II.

De varijs generib⁹ t figur' baptismi. Ca. III

Quid significet q̄ ad pces heliseī ferrū securis demersū supnatauerit. Quid etiam q̄ moyses lignū miserit in fontes: quo aqua antea amara dulcescebat. Ca. IIII.

De efficaci ꝓbatiōe q̄ ad inuocatiōz sacerdotis sup fontē veri baptismi potius assit p̄sentia trinitatis q̄s ad supnatactas figuras baptismi: Et q̄d significet columba: Quid etiā spūs magno sono i die pētecostes descēdēs t apparens in dispertitis linguis. Ca. V.

Q̄ baptismū inuētū sit ad resurrectionem t vivificatiōez nature hūane: q̄ p peccatū morti obnoxia erat. Ca. VI.

De triplici imersione in baptismū t triplici interrogatione: t q̄ in vno noie baptizari oporter. Et quō i morte iesu baptizemur t vngamur in vitam eternam. Ca. VII.

Finis.

Sancti Ambrosij epi liber secūd⁹ de sacrament. In quo multa baptismatū genera distinguit: figuraliūq; baptismatū mysteria: ac roem iuen

tionis ipsius baptismi luculenter aperit: feliciter incipit.

Nō diluuiuz nihil aliud fit nisi baptisma quo pcta diluunt: sola autē mēs iusti ⁊ gra resuscitentur: Et de multō generib⁹ baptismatū. La.i.

Ta diluuio figurā

baptismat⁹ gessisse testemo cepim⁹ disputare. Quid ē diluuiū: nisi i q iust⁹ ad seminariū iusticie reseruat: pctō mortē? Jō dns cū vidit hoim pullulare delicta: iustū solū cū sua ꝓgenie refuauit. Aquā ār supra mōtes q̄ exire ꝓcepit. Et iō in illo diluuio ois corruptela carnis iterit: sola iusti ꝓlapia ⁊ forma ꝑmansit. Nōne ē diluuiū q̄ ē baptisma: q̄ pctā oia diluunt: sola iusti mēs ⁊ gra resuscitat? Multa sūt genera baptismatū: ꝑ vnum baptisma clamat apls. Quare? Sūt baptismata gētiū: ꝑ nō sūt baptismata: lauacra sūt: baptismata esse non ꝑhīt. Caro lauat: non culpa diluit: immo in illo lauacro cōtrahit. Erant aūt baptismata iudeoꝝ: alia supflua: alia i figura: Et figura ipsa nobis ꝓficit: q̄ veritatis est nuncia.

Quid significet angel⁹ descēdēs i piscina: Et q̄d sit q̄ paralyticꝰ respō derit xpo: hoiez nō habeo. La.ii.

Ioh.5. Quid lectū ē hodie? Angelus inḡt fm tēpus descēdebat in piscinā: ⁊ q̄nēs q̄cunq; descēdisset angel⁹ mouebat aquā: ⁊ q̄ prior descēdisset sanabat ab omni languore quocunq; tenebat. Q̄ō significabat figurā vēturā dñi nri ihesu xpi. Angel⁹ ḡre? Ipse ē enī magni cōsilu angel⁹. Scōm tpo: q̄ō ad horā nouissimā fuzbat: vt i occasu ipsū die deꝑhenderet ⁊ differret occasuz. Quotiēscūq; q̄ descēdisset angel⁹ mouebat nō. Dicis forte: Quare modo nō mouetur? Audi ḡre. Signa incredulio: fideo credenti bus. Qui prior descēdisset: sanabat ab omni infirmitate. Qui prior? tēpe an honore? Utrūq; intellige. Si tpe prior: q̄ descēdisset sanabatur: hoc est de populo iudeoruz magis q̄ de populo nationuz. Si honore: qui prior descendisset: hoc est q̄ haberet dei metū: studiū iusticie: gfam charitat⁹: castitatis affectū: ipse magis sanabatur: Tū tūc tpis vn⁹ sanabat. Tūc inq̄ tpis in figura q̄ prior descēdisset: sol⁹ curabat: q̄to maior est gra ecclie in q̄ oēs saluāt q̄unq; descēdūt? Sz videte mysteriū: venit dñs noster iesus tps ad piscinā: multi egri iacebāt. Et facile ibi multi egri iacebāt vbi vn⁹ tātūmō curabat. Deinde ait ad illū paralyticū: Descende. Ait ille: hoiem nō habeo. Elide vbi baptizatis: vñ sit baptisma: nisi de cruce xpi: de morte xpi. Ibi ē oē mysteriū: quia ꝑ te passus ē: In ipso redimeris: in ipso saluaberis. Hoiez inḡt nō habeo: hoc ē: q̄ ꝑ hoiez mors ⁊ ꝑ hoiez resurrectio mortuoꝝ: Nō poterat descēdere: nō poterat saluari q̄ nō credebat q̄ dns iesus carnē suscepisset ex vgine. Hic aūt q̄ operiebat mediatorē dei ⁊ hoim: hominē iesū expectās cū de q̄ dictū ē: Et mittet dns hoiem q̄ saluos faciat eos: dicebat hoiem nō habeo: ⁊ iō ad sanitatē meruit peuenire q̄: credebat in aduenientez. Melior nō ⁊ pfectior fuisset si credidisset iā venisse: quem sperabat esse venturum. 1.Cor.15.

De variis generib⁹ ⁊ figuris baptismi. La.iii.

Nunc vide singula. Dixim⁹ figuraz ꝓcessisse i iordanē: q̄n naaman lepro sus ille mūdat⁹ ē. Puella illa ex captiuis q̄ ē: nisi q̄ spēz habebat ecclie ⁊ figurā rep̄sentabat? Captiu⁹ enī erat ꝑ̄s nationum. Captiu⁹ erat: nō dico captiuitatē sub hoste aliq̄ ꝑpetuā: ꝑ eā captiuitatē dico q̄ maior ē: q̄n diabol⁹ cū suis q̄uo dñat impio: ⁊ captiua sibi colla subiecit pctōrum. Ergo habes vnū baptisma. Alio i diluuio. Habeo tertiū gen⁹ q̄n in mari rubio baptizati sunt ꝑres. Habes quartū gen⁹ in piscina q̄n mouebat aq̄. Huc te cōsulo: vtrū credere debeas quia habeo ꝑsentiā trinitatis in hoc baptismate q̄ baptizat in ecclia.

Quid significet q̄ ad p̄ces helisei ferrū securi demersū supnatauerit Quid etiā q̄ moyses lignū miserit in fontem: quo aqua antea amara dulcescebat. La.iiii.

Item itaq; dns noster iesus xps in euāgelio suo dic ad apl̄os: Ite baptizate oēs gētes in nōe ꝑris ⁊ filij ⁊ spūssancti. Sermo hic saluatoris est. Dic mihi o hō: Inuocauit helias ⁊ descēdit ignis de celo. Inuocauit heliseus dñi nomen ⁊ de aq̄ ferrū securis ascēdit q̄ demersū fuerat. Ecce aliud gen⁹ baptismatis. Quare? Quia ois hō ante baptismū q̄si ferrū ꝑmittat q̄ demergat. Ubi baptizat⁹ fuerit: nō tāq̄ ferrū ꝑ tanḡ iam leuior fructuosi ligni speciem leuat. Ergo ⁊ hic figura altera. Securis erat q̄ cedebant ligna. Cecidit manu/ Matth.28. 3.Reg.18. 4.Reg.6.

bniū de securi: hoc ē: ferrū demersū ē. Filius ꝓphete nesciuit qđ faceret: sed hoc solū sciuit: vt rogaret beliseū ꝓphetā ꝛ remedium postularet. Tunc ille lignū misit ꝛ ferrū leuatū est. Vides ergo q̄ in cruce christi: olim hoiꝫ leuat infirmitas? Aliud: ꝛ si non ordinem tenem⁹. Quis enī posset oia gesta cōphendere xpi: sicut apli dixerunt? Moyses cū venisset in desertū ꝛ sitisset ꝓplis: ꝛ venisset ad marath fōtē ꝛ bibē vellet: aquā vbi primū hausit ꝛ amaritudinē sensit: ꝛ cepit bibere nō posse: Jō moyses misit lignuꝫ in fontē ꝛ cepit aqua q̄ ante erat amara dulcescere. Quid significat: nisi q̄ ois creatura corruptelę obnoxia aq̄ amara ē omnibus? Et si ad tēpus suauis ē: ad tēpus iocunda: amara tñ est q̄ nō pōt auferre peccatū. Vbi biberis: sities: vbi por⁹ ceperis suauitatem iterꝫ amaritudinē senties. Amara ergo aq̄: ꝙ vbi crucez xpi: vbi acceperit celeste sacramentū: incipit ee dulcis ꝛ suauis. Et merito dulcis: in qua culpa reuocat. Ergo si in figura tñ valuerūt bapnismata: quāto amplius valet baptisma in veritate?

De efficaci probatione q̄ ad invocationē sacerdotis sup fontē veri baptismi pot⁹ assit presentia trinitatis q̄z ad supra tactas figuras baptismi: Et qđ significet colūba: Quid etiā spiritus magno sono in die pentecostes descendens ꝛ apparens i dispertitis linguis. Ca. V.

Nunc ꝙ cōsideremꝰ: venit sacerdos ꝑ cem dicit ad fontē: invocat patris nomē: ꝑ sentiā filij ꝛ spūssancti: vtitur verbis celestib⁹. Celestia verba q̄ xpi sūt: q̄ baptizemꝰ in nole pris ꝛ filij ꝛ spūssancti. Si ꝙ ad hois sermonē: ad invocationē sancti: aderat ꝑsentia trinitatis: quantomagis ibi adest vbi sermo opat eternus? Vult scire q̄ descendit spūs? Audite: q̄ quasi colūba descēdit. Quare q̄si colūba? Vt incredulī vocarenk ad fidem. In pncipio signū debuit esse: in posteriorib⁹ debet ee perfectio. Accipe aliū. Pⁿ mortē dñi nri iesu xpi: apli Act. 2. erāt i vno loco ꝓgregati ꝛ orabāt i die pētecostes: ꝛ subito factⁿ ē magnⁿ sonⁿ: q̄si cū vi magna spūs ferret: ꝛ vise sūt linguę dispertise sicut ignis. Quid ō significat: nisi descensum spūssancti: q̄ se voluit incredulis etiaꝫ corporaliter demōstrare? Hoc ē corpaliter ꝙ signū: spūrialiter ꝙ sacramētū. Ergo manifestū testimoniū eiⁿ aduenit⁹: nobis autē iam fidei ꝓrogatiua defert: q̄ in pncipio signa incredulis fiebāt: nobis iaꝫ in plenitudine ecclię nō signa: ꝙ fide virtus colligenda est.

Qđ baptismū inuentū sit ad resurrectionē ꝛ vivificationē nature humane: que ꝙ peccatū morti obnoxia erat. Ca. VI.

Nunc disputemꝰ qđ sit q̄ ōr baptisma. Venisti ad fōtē: descēdisti i cū trēdisti sūmū sacerdotē: leuitas et presbyter in fonte vidisti. Quid ē baptismū? In pncipio deꝰ nr̄ hoīem fecit: vt si petrū nō gustaret morte nō moreret. Petrū ꝓrarit: factⁿ ē obnoxⁱ⁹ morti: ejectⁿ ē de paradiso. Sz dñs q̄ sua vellet bñficia pmanere: et insidias oēs abolere serpētis: respondere q̄ oē qđ nocuit: primū qđez sententia tulit in hoīem: Terra es ꝛ in terrā ibis: ꝛ morti ho- Gen. 3. minē fecit obnoxium. Erat dīna snia: solui būana ꝓditione nō poterat. Remediuꝫ datū ēyt hō moreret ꝛ resurgeret. Quare? Ut ꝛ illud qđ ꝛ asi dānatiōis loco cessaret: loco cederet bñficij. Quid illō ē nisi mors? Quę rio quō? Quia mors interuenēdo finē facit peti. Qñ enī morimur vnicę peccare desistimus. Satisfactū q̄ snię videbat: qñ hō q̄ factus fuerat vt viueret: si tñ nō peccaret incipiebat mori. Sz vt dei ppetua gr̄a pseueraret: mortuⁿ ē hō: ꝙ xp̄s inuenit resurrectiōz: id ē: vt reintegraret celeste bñficiū: qđ fraude fuerat serpētis amissū. Utrūq; q̄ nob. Quia ꝛ mors finis ē peccatoꝝ: ꝛ resurrectio natura ē reformatio. Vez tñ ne i hō seculo diaboli fraus vl insidię ꝙualerēt: inuēctū ē baptisma. De q̄ baptismate: audi qđ dicat scptura: imo filius dei: Quia pharisei q̄ noluerūt Luc. 7. baptizari baptismo iohānis: ꝓsiliū dei spreuerūt. Ergo baptismū ꝓsiliū dei ē. Quāta ē gratia vbi ē cōsiliū dei? Audi ꝙ: Nam vt in hoc seculo nerⁿ diaboli soluerek: inuēctuꝫ est quō homo viuⁿ moreret: ꝛ viuⁿ resurgeret. Quid ē viuⁿ? Hoc ē vita corpis viuēs cū veniret ad fontē ꝛ mergerek in fontez. Quid ē aqua nisi de terra? Satisfit ꝙ sententię celesti sine mortis stupore. Qđ mergeris soluit sententia illa: Terra es ꝛ i terrā ibis: Impleta sēntia: locⁿ ē beneficio: remedioꝝ celesti. Ergo aq̄ de terra: possibilitas autē vitę nr̄ę nō admittebat vt terra operemur: ꝛ de terra resurgerem⁹. Deinde nō terra lauat: ꝙ aq̄ lauat: Jdeo fons aq̄ sepultura ē.

De triplici imersione i baptismū ꝛ triplici interrogatiōe: ꝛ q̄ in vno

noie baptizari oportet: Et quō in morte ihesu baptizemur tvngamur in vitam eternam. La. vii.

Interrogat⁹ es: Credis i deū patrē omnipotentē? Dixisti: credo: t mersisti: hoc est sepultus es. Iterū interrogatus es: Credis in dominum nostrum ihesū xp̄m t i crucē ei⁹? Dixisti: credo: t mersisti: Ideo t xp̄o es cōsepult⁹. Qui eīm xp̄o cō sepelit: cū xp̄o resurgit. Tertio interrogatus es: Credis t i spūsanctū? Dixisti: credo: t tio mersisti: vt multiplicē lapsū superioris ętatis absolueret trina cōfessio. Deniq; vt vobis afferam⁹ excēplū: sanct⁹ apl̄s petrus postea q̄ in passione dñi lapsus videt infirmitate cōditōis humane: qui ante negauerat: postea vt illū lapsū aboleret t solueret: tertio interrogat⁹ a xp̄o: si xp̄m amaret: tūc ille
Joā. 21. dixit: Tu nosti dñe q̄ amo te. Tertio dixit: vt tertio absolueret. Sicut ḡ peccatū dimittit pater: sic dimittit fili⁹: sic t spūsanctus. In vno aūt noie baptizari nos oportet: hoc est in noie p̄tis t filij t spūsancti. Noli mirari: q̄ dixi vnū nomē: vbi ē vna substātia: vna diuinitas: vna maiestas. Hoc ē nomē:
Act. 4. de quo dictū est: in quo oportet nōs saluos fieri. In hoc noie nōs saluati estis: redditi est⁹ ad gr̄az vitę. Clamat ḡ apl̄s si audistis i
Ro. 6. lectōe p̄cēti: Quīs quicūq; baptizati sumus in morte ihesu baptizati. Quid ē i morte? Et q̄ xp̄s mortu⁹ ē: sic t tu mortē degustes. Quō xp̄s mortu⁹ ē peccato t deo vixit: Ita t tu superand⁹ illecebris petōr̄ mortu⁹ sis p̄ baptismatis sacr̄m t surrexeris p gr̄am xp̄i. Hoc ḡ ē: p̄ nō in mortis corporalis veritate: s̄ in similitudine. Cū eīm mergis: mortē suscipis t sepulturę similitudinē. Cruc̄ illius accipis sacramentū: q̄n in cruce xp̄s pependit: t clauis p̄fixū ē corp⁹. Tu ḡ cum crucifigeris: xp̄o adhęres: clauis dñi nr̄i ihesu xp̄i adhęres: ne te diabol⁹ possit abstrahere. Teneat te clauus xp̄i: quē inuocat būanę cōditōis infirmitas. Ergo mersisti: venisti ad sacerdotē: q̄d tibi dixit: De⁹ inq̄t pat̄ omnipotēs q̄ te regenerauit ex aq̄ t spūsancto: peccatōr̄ tibi petā tua: ipse te vngat in vitā ęternā. Vide vbi vnct⁹ es: In vitā inquit ęternā. Noli hāc vitā illi vitę anteferre. Verbi gr̄a: si exurgat inimic⁹ alicui⁹: si velit tibi fidē tuā auferre: si minat mortē: vt p̄uaricetur q̄squā: vide q̄d eligas: noli eligere illud in q̄ nō es vnctus: s̄ elige in quo vnct⁹ es: vt vitā ętnā vitę ḡferas rpali p̄ christū dñm nr̄m Amē.

Sancti Ambrosii epi̇scopi liber secundus de sacramentis explicit.

Capitulorum libri tertii de sacramentis sancti Ambrosii episcopi: recollecta annotatio.

Quare demersi in baptismum recipiāt vnguentū in capite: Et quid sit regeneratio. Qua rōe etiā hoc seculū mare sit: nos autē pisces imitari naturam oporteat. Et de mysterio lotionis infantium. La. i

Et per inuocationē sacerdotis septiformis spūs infundat: Quid etiā significet lutus ex sputo sup oculos cęci positū: Et q̄ q̄ baptizat sine cōfessione etiam a peccō abluit: Et quid sit aqua siloę. La. ii.

Finis.

Sancti Ambrosii epi̇ liber tertius de sacramentis: In quo definit q̄ sit p̄fecta generatio: t q̄ rōe cōmersio in baptismate resurrectio sit t regeneratio: cū multorū mysteriorū explanatione: Feliciter incipit.

Quare demersi in baptismū recipiāt vnguentū in capite: Et q̄d sit regeneratio: Qua rōne etiā hoc seculū mare sit: nos aūt pisces imitari naturā oporteat: Et de mysterio lotionis infantium. La. i.

b Heterno die de fōte disputatum⁹: Cui⁹ spēs veluti q̄dā sepulchri forma ē: In quē credentes in patrē t filiū t spūsanctū recipimur et demergimur t resurgim⁹: hoc ē resuscitamur. Accipis aūt mysteriū: hoc ē vnguētū supra caput. Quare supra caput? Quia sensus sapientię in capite ei⁹: salomon ait. Eccl. 2. Friget eīm sapiētia sine gratia: sed vbi gratia acceperit sapiētiā: tūc op⁹ ei⁹ incipit esse p̄fectū. Hęc regeneratio ōr. Quid ē regeneratio? Habes l actib⁹ apl̄s q̄ ille vsical⁹ q̄ dicit i psalmo secūdo: Fili⁹ me⁹ es tu: ego hodie genui te: Ps. 2. ad resurrectionē spectare videat. Nā q̄ sanctus apl̄s petr⁹ in actib⁹ apl̄or̄ sic interp̄tatus ē: q̄ tūc q̄s resurrexit fili⁹ a mortuis: pat̄ vox resultauerit: Fili⁹ me⁹ es tu: ego hodie genui te. Tū et primogenit⁹ a mortuis dicit. Ergo resurrectio q̄d ē: nisi q̄s de morte ad vitā resurgim⁹? Sic ḡ t in baptismate quoniaz similitudo mortis ē: sine dubio dū mergis t resurgis: similitudo sit resurrectiōis. Recte itaq; scōm interp̄tationem apostoli

petri: sicut illa resurrectio generatio fuit ita ⁊ ista resurrectio regeneratio est. Sed quid dicis: q; in aquā mergis? Ideo peregrinaris: ideo te dubitatio tenet. Legim⁹ qdem:
Gen.1. Producat terra ex se fructū germinantem. Similit ⁊ de aquis legisti: Producāt aquę animātia: ⁊ nata sūt animātia. Illa quidez in ꝓncipio creature: Sz tibi reseruatum est vt aqua te regeneret ad gratiam: sicut illa generauit ad vitam. Imitare illum piscem qui minorē quidē adeptus est gr̄az: tamen debet tibi esse miraculū. In mari ē ⁊ super vndas est. In mari ē ⁊ super fluctus natat. In mari tempestas furit: stridunt ꝓcellę: ꝑ piscis natāo nō demergit: q; natare cōsueuit. Ergo tibi sęculum hoc mare est. Habet diuersos fluctus: vndas graues: sęuas tēpestates. Et tu esto piscis: vt sęculi tempestas nō mergat. Pulchre autē pater dicit ad filiū: Ego hodie genui te: hoc est qñ redemisti populū: quādo ad cęli regnum vocasti: quādo implesti voluntatem meam: probasti meū te esse filium. Ascendisti de fonte: quid securū est? Audisti lectionē. Succincr⁹ ē sacerdos. Licet enī ⁊ presbȳ fecerint: tamē ecclīdū ministerū a sūmo ē sacerdote. Succinctus inquā sūmus sacerdos pedes tibi lauit. Quid istō mysteriū? Audisti vtiq; q; dns cū lauisset discipulis aliꝰ pedes: venit
Joh.13. ad petrū: ⁊ ait illi petr⁹: Tu mihi lauas pedes? Hoc est: tu dominꝰ seruo lauas pedes. Tu immaculat⁹ mihi lauas pedes: tu auctor cęlorū mihi lauas pedes. Habes hoc ⁊ alibi: Venit ad iohannem: ⁊ ait illi iohan-
Matth.3. nes: Ego a te debeo baptizari: ⁊ tu venis ad me? Ego sum petit: ⁊ tu venis ad me peccatorē: vt tua quasi peccata deponas q̄ peccatuz nō feceris? Vide oēm iusticiam: vide humilitatē: vide gratiā: vidi sanctificatōz. Nisi lauero inq̄t tibi pedes nō habebis me cū ptē. Nō ignoram⁹ q; ecclesia romana hāc ꝓfuetudinē nō habeat: cuiꝰ typū Loib⁹ sęq̄mur ⁊ formā: Hāc ñ ꝓfuetudinē ñ hz vt pedes lauet. Vide g;: forte propt̄ multitudinē declinauit. Sunt tamē qui dicāt ⁊ excusare conent̄: quia hoc in mysterio faciendū est: nō in baptismate: nō in regeneratione: sed quasi hospiti pedes lauandi sint. Aliud est humiliratio: aliud sanctificatio. Denicq; audi quia mysteriū est ⁊ sanctificatio: Nisi lauero tibi pedes nō habebis mecū ptem. Hoc ideo dico: nō q; alios reprehendaz: sed mea officia ipse cōmendē. In omnibus cupio sequi ecclesiā romanā. Sed tamē ⁊ nos homines: sensū habem⁹: Jō qō alibi rectius seruatur: et nos recte custodimus. Ipsū sequimur apostolū petrū: ipsi⁹ inhęrem⁹ deuotioni. Ad hoc ecclia romana quid respōdet? Utiq; ipse auctor ē nobis hui⁹ assertionis petr⁹ apostolus: qui sacerdos fuit eccle
Joh.13. się romanę. Ipse petr⁹ ait: Dñe nō solū pedes sed etiā man⁹ ⁊ caput. Vide fidē: qō ab excusauit humilitatis fuit: qō postea se obtulit: deuotiōis ⁊ fidei. Respondit illi dns: quia dixerat manus ⁊ caput: Qui lauit: nō necesse habet iteruz lauare nisi vt solos pedes lauet. Quare hoc? Quia in baptismate oīs culpa diluit. Recedit ergo culpa. Sz quia adam supplantatus a diabolo est: ⁊ venenū ei effusum est supra pedes: ideo lauat pedes: vt in ea parte in qua insidiat⁹ est serpens: maius subsidiū sc̄ificatiōis accedat: q; postea te supplātare nō possit. Lauas ḡ pedes vt laues venena serpentis. Ad humilitatē quoq; proficit: vt in mysterio nō erubescamus qō nō dedignamur in obsequio.

Qđ per inuocationē sacerdotis septiformis spūs infundat. Quid etiam significet lutum ex sputo super oculos cęci positū. Et q; qui baptizatur sine cōfessione etiā a petō abluitur. Et qđ sit aqua syloe. Ca. II.

Sequitur spiritale signaculū qō audisti hodie legi: q; post fontē superest vt perfectio fiat: quādo ad inuocationē sacerdotis spiritussanctus infundit-
Esa.11. ur. Spiritus sapientię ⁊ intellectus: spiritꝰ consilij atq; virtutis: spiritus cognitionis atq; pietatis: spiritussancti timoris. Septē ḡsi virtutes spūs. Et oēs qdē virtutes ad spm̄ ptinēt. Sz istę ḡsi cardinales sūt: ḡsi principales. Quid enī tam principale q̄ pietas? Quid tā principale q̄ cognitio dei? Quid tam principale q̄ virtus? Quid tam principale q̄ cōsilium dei? Quid tam principale q̄ timor dei? Sicut timor sęculi infirmitas: ita timor dei magna est fortitudo. Istę sūt septem virtutes quādo cōsignaris. Haz vt ait apls sanct⁹: Multiformis est inq̄t
Eph.3. sapiētia domini nostri: ⁊ multiformis sapientia dei: ita multiformis ē spiritussanctus q̄ habeat diuersas variasq; virtutes: Unde ⁊ deus virtutum dicitur. Quod aptari potest patri ⁊ filio ⁊ spiritussancto. Sz hoc

alterius disputationis: alterius est temporis. Post hec quid sequitur: Venire habes ad altare. Qñ venisti: videre habes q̃ ante nõ videbas: hoc ẽ mysteriuz qõ legisti in euangelio: si tamẽ legisti: certe audisti: Cecus obtulit se saluatori vt curarek. Et ille q̃ alios verbo tantum et sermone curabat et refundebat imperio lumen oculoꝝ. Tamẽ in libro euangelij qui scribit ẽm iohannez: qui vere p̃ceteris vidit magna mysteria ⁊ designauit ⁊ declarauit: mysteriũ hoc in illo voluit p̃figurare. Omnes quidem sancti euangelistę: omnes apostoli ẽter proditorem: omnes sancti: Tamen sanct⁹ iohannes qui vltim⁹ scripsit euãgeliũ: qñ necessari⁹ requisitus ⁊ electus a xpo: maiore quadã tuba tudit ẽterna mysteria. Quicqd locut⁹ est: mysteriũ est. Ali⁹ dixit ecce curatũ: dixit matthęus: dixit lucas: dixit marc⁹: Go-
Joh. 9. luo iohannes quid ait? Tulit lutũ ⁊ liniuit sup oculos ei⁹: ⁊ dixit ei: vade laua in syloã: Et exurgens iuit ⁊ lauit ⁊ venit vidẽs. Considera et tu oculis cordis tui. Videbas que corporalia sũt corporalibus oculis: Sed q̃ sacramẽtoꝝ sunt: cordis oculis adhuc videre nõ poterao. Ergo qñ dedisti nomẽ tuuz: tulit lutũ ⁊ liniuit sup oculos tuos. Qõ significat vt peccatũ tuũ fateret: vt cõsciam tuã recõgnoscerez: vt penitentiã ageres delictoꝝ: hoc est: sortem humanę generatiõis agnoscerez. Nã etiam si nõ cõfiteak peccatum qui venit ad baptismũ: tamẽ hocipso implet cõfessionem oium peccatorum q̃ baptizari petit vt iustificek: hoc est vt a culpa ad graiam transeat. Nolite ociosum putare. Sunt quidam: Scio certe aliquez fuisse qui diceret cuz illi diceremus: In hac ętate magis baptizari debes: Dicebat ille: Quare baptizer? Peccatum non habeo: Numquid peccatum contraxi: Nichilum nõ habuit qõ ei christus non lauerat: hoc est non ei aperuerat oculos. Nullus enim homo sine peccato. Ergo agnoscit se hominem: qui confugit ad baptismum christi. Itaq; ⁊ tibi imposuit lutum: hoc est verecundiã: paudentiam: cõsiderationẽ fragilitatis tuę: ⁊ dixit tibi: vade i syloã. Quid est syloa? Qõ interpretatur inquit missus. Hoc est vade ad illum fontem in quo cruor domini p̃dicat: Vade ad illum fontẽ in quo omnium christ⁹ redemit errores. Iste: lauisti: venisti ad altare: videre cępisti quę añ nõ videras: hoc est per fontẽ domini ⁊ p̃dicationẽ dominicę passionis: tunc aperti sunt oculi tui qui ante corde videbato cẽ cęcatus: cepisti lumen sacramentoꝝ vide re. Ergo frẽs vile etissimi: venim⁹ vsq; ad altare: ad tractatũ vberiorem. Et ideo quia id tẽporis est: disputationẽ integraz nõ possumus incipere: quia prolixior tractatus est: satis sit qõ dictum est hodie: ⁊ crastino die si dño placet: de sacramentis ipsis tractabimus.

Sancti Ambrosij episcopi liber tertius de sacramẽtis explicit.

Capitulorum libri quarti de sacramentis sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Quomodo baptisteriũ sit secundũ tabernaculum. Et de expositione eorum quę in tabernaculo custodiebantur. Ca. I.

De excellentia ablutionis sacramenti quã etiã angeli admirãt. Et quomõ ibi renouari debeamus vt bona aquila. Ca. II.

Q̃ deus amplius pręstiterit fidelib⁹ in sacramento q̃ iudeis in manna. Et de significatiõe oblatiõis melchisedech. Ca. III.

Q̃ christus sit auctor sacramentoꝝ ⁊ quẽadmodum suo sermone sacramentum cõficiat. Quomodo etiam manducans venerabile corpus suũ noua efficia tur creatura. Ca. IIII.

Quibus verbis cõsecrek corp⁹ dñici ⁊ sanguis. Et quomodo manducans non moriatur in ęternum. Ca. V.

De magnitudine ⁊ excellentia huius sacramenti: Ca. VI.

Finis.

Sancti Ambrosij episcopi liber quart⁹ de sacramentis: In quo de mysterio tabernacul⁹: altaris: ⁊ sacramento corporis christi elegãter disserit: Feliciter incipit.

Quomodo baptisterium sit secundũ tabernaculũ. Et de expositione eorum quę i tabernaculo custodiebant. Ca. I.

In veteri testamẽto sacerdotes frequent⁹ in primum tabernaculũ intrare cõsueuerãt. In secundũ tabernaculũ semel in anno sũmus intrabat sacerdos. Qõ euidẽs ad hebręos

recolens: seriem veteris testamēti explanat
Deu. 9. apls paulus. Erat autē in secūdo tabernaculo māna: erat etiā virga aaron quę aruit ⁊ postea refloruit: thymiamaterium. Quo spectat hoc? Ut itelligat? qd sit scōm tabernaculū in qō vos introduxit sacerdos: ī qō semel in anno summus sacerdos intrare cō suevit: hoc est ad baptisteriū ybi virga aarō floruit. Ante arida erat: postea refloruit. Et tu aridus eras: ⁊ cępisti in fonte irriguo reflorescere. Arueras peccatis: arueras erroribus atq; delictis: sed fructum iam afferre cępisti: plantatus sec⁹ decursus aquaꝝ. Sz forte dicas: Quid hoc ad populuz si virga sacerdotis aruerat ⁊ refloruit? Popul⁹ ipse quid est nisi sacerdotalis? Quib⁹ dictū est:
1. Petri. 2. Vos autē genus electū regale sacerdotiū: gens sancta: vt ait apostolus petr⁹. Unusquisq; vngit i sacerdotium: vngit i regnū. Sed spirituale regnū est ⁊ sacerdotiū spirituale. In secūdo quoq; tabernaculo ē thymiamateriuz. Thymiamaterū ē qō bonū odorem fragrare cōsuevit. Ita ⁊ vos iā bonus odor christi estis: tā nulla in vobis sordes delictoꝝ: nullus odor grauioris erroris.

De excellentia ablutionis sacramenti quā etiā angeli admirantur. Et quomodo ibi renouari debeamus vt bona aquila. Ca. II.

Equitur vt veniatis ad altare. Cepistis venire: spectarunt angeli: viderunt vos aduenientes: ⁊ būanaz cōditionē illā quę ante peccatoꝝ tenebroso squalore sordebat: asperserūt subito refulge
Cant. 3. re. Ideoq; dixerūt: Quę est hęc quę ascēdit a deserto dealbata? Miranē ergo ⁊ angeli. Vis scire quia mirāē? Audi ergo apostolū paulū dicentē: ea nobis esse collata quę cō-
1. Cor. 2. cupiscūt ⁊ angeli videre. Et iterū: Qō oculus nō vidit nec auris audiuit quę prępauit de⁹ diligētib⁹ se. Deinde quid acceperis recognosce. Sanctus dauid propheta hanc gram in figura vidit ⁊ cōcupiuit. Vis scire
Ps. 50. quia cōcupierit? Jterū audi dicentē: Asperges me hysopo ⁊ mūdabor: lauabis me ⁊ super niuē dealbabor. Quare? Quia nix quāuis sit candida: cito aliqua sorde nigrescit atq; corūpitur. Jsta gratia quam accepisti si teneas qō accepisti: erit diuturna atq; perpetua. Veniebas ꝙ desiderās ad altare: vt forte q tūtā gratiā videras: veniebas desiderās ad altare: quo acciperes sacramētū.

Dicet ala tua: Introibo ad altare dei mei: ad deū qui lętificat iuuentutē meā. Deposuisti peccatoꝝ senectutē: sumpsisti gręz iuuentutem. Hoc pręstiterunt tibi sacramēta cęlestia. Deniq; iterū audi dicētem dauid: Renouabit sicut aquilę iuuentus tua. Vo-
Ps. 102. na aquila esse cepisti: quę cęlū petis: terrena fastidis. Bone aquilę circa altare. Ubi
Matth. 24. cūi corp⁹ ibi ⁊ aquilę. Forma corporis altare est: ⁊ corpus xpi est in altari. Aquilę vos estis: renouate ablutione delicti.

Qō deus amplius pręstiterit fidelibus in sacramento ꝙ iudeis in manna. Et de significatione oblationis melchisedech. Ca. III.

Venisti ad altare: vidisti sacramēta posita super altare: ⁊ ipsā quidē miratus es creaturam. Tamē creatura solennis ⁊ nota. Forte aliqs dixerit: Judęis de⁹ tantam gram pręstitit: māna illis pluit ę cęlo: Quid plus dedit fidelib⁹ suis? Quid plus tribuit his quibus plus ꝓmisit? Accipe quę dico: anteriora esse mysteria christianoꝝ ꝙ iudęoꝝ: ⁊ diuiniora eē sacramenta christianoꝝ ꝙ iudęorum. Quō? Accipe. Judęi qā esse ceperūt? Ex iuda vtiq; ꝓ nepote abrae. Aut si vis ⁊ sic intellige: Ex lege: quam iudęi accipere meruerunt. Ergo ex ꝓnepote abrae iudęi dicti sūt: tēpore
Exo. 16. sancti moysi. Et si tūc de⁹ iudęis māna murmurantib⁹ pluit ę cęlo: Tibi aūt sacramēto rum bonum figura ꝓcessit qā abraam erat:
Gen. 14. qā vernaculos trecentos decē ⁊ octo collegit: ⁊ ibi persecutus est aduersarios: de captiuitate eruens nepotē suū. Tūc victor venit: occurrit illi melchisedech sacerdos ⁊ optulit ei panem ⁊ vinū. Quis habuit panē ⁊ vinū? Abraaz nō habuit. Sz quis habuit? Melchisedech. Ipse ergo auctor sacramentoꝝ. Quis ē melchisedech? Qui significat rex iusticię: rex pacī. Quis ē iste rex iusticię? Nunquid homo quisq; pōt rex eē iusticię? Quis ergo rex iusticię nisi iustitia dei qui est dei pax: dei sapientia? Qui potuit dicere: Pacem meā do vobis: pacez meā relin-
Joh. 14. quo vobis. Ergo primo intellige sacramenta hęc quę accipis anteriora esse ꝙ sint moysi sacramenta quęcunq; iudęi habere se dicunt: ⁊ prius cepisse populū christianū ꝙ cepisse populū iudęorū. Sed nos in ꝓdestinatione: illū in nomine. Obtulit ergo melchisedech panē ⁊ vinū. Quis ē melchisedech?

Deu.7. Sine pfe inquit: sine matre: sine gnationis ordine: neq initiu diey neq babes finē vite. Hoc habet apud hebreos epla. Sine pfe inquit est: sine mfe: similis aūt filio dei. Sine mfe nat⁹ est dei filius generatione celesti: qz ex solo deo pfe nat⁹ ē. Et itez sine patre nat⁹ ē: qū nat⁹ ex virgine ē. Nō enī ex virili semine generat⁹ ē: ꝫ natus de spiritusancto ex virgine maria: vtero edit⁹ virginali. Similio per oia filio dei. Sacerdos quoq erat melchisedech: qz t christus sacerdos: cui dixit: Tu es sacerdos in eternum fm ordinez melchisedech.

Ps.109.

Mō christus sit auctor sacramētorū: t quēadmodum suo sermone sacramentū cōficiat: Quō etiā māducans venerabile corpus suū nouā efficiatur creatura. Ca. IIII.

Ergo auctor sacramēto⁹ quis ē nisi dñs iesus? De celo ista sacramenta venerūt. Consiliū enī omne de celo est. Vere aūt magnū ē t diuinū miraculuz q̄ ꝓlo pluit de⁹ māna ō celo t nō laborabat ꝓpls t māducabat. Tu forte dicis: Ade⁹ panis est vsitat⁹: ꝫ panis iste panis ē ante verba sacramento⁹: vbi accesserit ꝓsecratio de pane fit caro xpi. Hoc igitur astruam⁹: quō pōt qui panis ē corp⁹ esse xpi cōsecratione? Consecratio igit quib⁹ verbis est: t cui⁹ sermonib⁹? Dñi iesu. Nā reliqua oia q̄ dicūtur: laus deo defert: oratione petit ꝓ populo: pro regib⁹: ꝓ ceteris: vbi venit vt cōficiatur venerabile sacramentū: iā nō suis sermonibus sacerdos: ꝫ vtit sermonib⁹ xpi. Ergo sermo xpi hoc cōficit sacramentū. Quis sermo xpi? Nempe is quo facta sūt oia. Jussit dñs t factū ē celum. Jussit dñs t facta ē terra. Jussit dñs t facta sunt maria. Jussit dominus: ois creatura generata est. Vides ꝫ q̄ operatoꝛ⁹ sit sermo xpi? Si ergo tāta vis est in sermone dñi iesu vt incaperet ee q̄ nō erāt: quāto magis operatoꝛ⁹ est vt sint q̄ erāt t in aliud cōmutent? Celū nō erat: mare nō erat: terra nō erat. Sed audi dicentē:

Ps.148. Ipse dixit t facta sūt: ipse mādauit t creata sunt. Ergo tibi vt respondeā: nō erat corpus xpi ante ꝓsecrationē. Sed post ꝓsecrationez dico tibi: q̄ iam corpus est xpi. Ipse dixit t factū est: ipse mandauit t creatū est. Tu ipse eras: sed eras vet⁹ creatura: postea q̄ ꝓsecrat⁹ es: noua creatura ee cepisti. Dis

2.Cor.5. scire q̄ noua creatura? Dis inquit i christo nouā creatura. Accipe ꝫ quēadmodū fmo xpi creaturā ocm mutare cōsueuerit: t mutat qñ vult instituta naturę. Quō requiris? Accipe: t primo omniū de generatiōe ei⁹ sumamus exemplū. Cōsuetudo est vt nō generet homo nisi ex viro t muliere t cōsuetudine cōiugali. Sed qz voluit dñs: q̄ hoc elegit sacramētū: de spū sancto t virgine nat⁹ est: christ⁹: hoc est mediator dei t hominum dō xp̄o iesus. Videz ergo qz cōtra instituta t ordinē: hō est nat⁹ ex virgine. Accipe aliud. Vrgebat populꝰ iudeoꝝ ab egyptijs: Exo.14. interclusus erat mari: diuino imperio virga moyses tetigit aquas: t se vnda diuisit: nō vtiq; fm suā naturę ꝓsuetudinē: ꝫ fm gram celestis imperij. Accipe aliud. Sitiebat po- Exo.15. pulus: veniebat ad fontē: amar⁹ erat fons: misit lignū sanct⁹ moyseo in fontez: t fact⁹ est dulcis fons qui amarus erat: hoc ē mutauit cōsuetudinē naturę suę: accepit dulce dinē gr̄e. Accipe t ārtū exemplū. Ceciderat 4.Reg.6. ferrū securis in aq̄: q̄si ferrū sua ꝓsuetudie demersuz ē: misit lignū heliseꝰ: statim ferrū eleuatū ē t aquis supnatauit: vtiq; ꝓtra cōsuetudinē ferri. Est enī materies grauior q̄ aqua: est elemētū. Ex his igit oib⁹ nō intelligis quātū opet sermo celestis? Si opat⁹ ē in fonte terreno: si opat⁹ ē sermo celestis in alijs reb⁹: nō opab it in celestib⁹ factis? Ergo didicisti q̄ ex pane corpus fiat xpi: Et q̄ vinū t aq̄ in calice mittit: ꝫ fit sanguis ꝓsecratione verbi celestis. Sz forte dicis: Spēm sanguinis nō video: ꝫ hz similitudinē. Sicut enī mortis similitudine sūpsisti: ita etiā similitudinē pciosi sanguinis bibis: vt nullus horror cruoris sit t pciū tū opet redemptionis. Didicisti ꝫ quia qō accipis corpus ē xpi.

Quibus verbis cōsecretur corpus dominicuz t sanguis: Et quō manducans non moriatur in eternum. Ca. V

Q Jo scire qz verbis celestib⁹ ꝓsecratur: Accipe ꝫ sūt verba. Dicit sacerdos: Fac nobis inqt hāc oblationē ascriptā: rōnabilem: acceptabilem: Qd ē figura corpis t sanguinis dñi nri iesu xpi: Qui pridie q̄ pateretur i sanct⁹ manib⁹ suis accepit panē: respexit ad celū: ad te scē pat⁹ omnipotēs etne de⁹ gras agēs: benedixit: fregit: fractūq; apls suis t discipls suis tradidit dicēs: Accipite t edite ex h oēs: Hoc enī ē corp⁹ meū qō ꝓ multi ꝓfringet. Simili etiā calicē postq̄

t

ẽnatũ est: pridie q̃ pateretur accepit: respexit ad cẽlũ: ad te scẽ pat oipotẽs ẽterne deꝰ gras ageno bñdixit aplis ⁊ discipulis suis tradidit dicẽs: Accipite ⁊ bibite ex eo oĩes: hic ẽ enĩ sanguis meꝰ. Vide: ola illa verba euãgelĩste fũrvsq; ad: Accipite: siue corpꝰ: siue sanguinẽ. Inde vba sunt xpi: Accipite bibite ex eo oĩes: h ẽ enĩ sanguis meꝰ. Vide singula. Qui pridie inquit q̃ pateret: l sanctis manibꝰ suis accepit panẽ. Anteq̃ cõsecret panis ẽ: vbi aũt verba xpi accesserint: corpus est xpi. Denicq; audi dicentẽ: Accipite ⁊ edite ex eo omnes: hoc ẽ corpus meum. Et ante vba xpi: calix ẽ vini ⁊ aquę plenus: vbi vba xpi opata fuerint: ibi sanguis efficitur qui plebẽ redemit. Ergo videte quãt' generibus potẽs ẽ sermo xpi vniuersa conuertere. Deinde ipse dñs ihesus testificat nobis q̃ corpꝰ suũ accipiamꝰ ⁊ sanguinẽ: Rũ quid debemꝰ de eius fide ⁊ testificatiõe dubitare? Jam redi mecũ ad ppositionẽ meã. Magnũ quidẽ ⁊ venerabile: q̃ mãna iudęis pluit e cęlo. Sed intellige q̃d ẽ amplius: manna de cęlo: an corpus xpi? Corpꝰ christi vnq; qui aucto: ẽ cęli. Deinde mãna q̃ mãducauit mortuꝰ est. Qui mãducauerit hoc corpus: fiet ei remissio pctõꝝ ⁊ nõ morietur in ęternũ. Ergo nõ ociose tu dicis: Amẽ: iã in spũ p̃fitens q̃ accipias corpꝰ xpi. Dicat tibi sacerdos: corpus xpi: Et tu dicis: amẽ: ih est verꝝ. Cõfitet lingua: teneat affectus.

De magnitudine ⁊ excellẽtia huius sacramenti. Ca. vi.

VIsciaꝰ aũt hoc cẽ sacrim: huiꝰ figura ante p̃cessit. Deinde quãtũ sit sacramentũ cognosce: vide q̃d dicat: Quotienscunq; ih fecerit is: totiẽs cõmemorationẽ mei facietis donec iterũ aduenia. Et sacerdos dicat: Ergo memores gl̃iosissimę ei⁹ passionis ⁊ ab inferis resurrectionis ⁊ in cęlũ ascẽsionis: offerimꝰ tibi hãc immaculatã hostiã: rõnabilẽ hostiã: incruentam hostiã: hũc panẽ scm ⁊ calicẽ, vitę ęterne: et petimꝰ ⁊ pcamur vt hãc oblationẽ suscipias in sublimi altari tuo p manꝰ angelorꝝ tuorꝝ sicut suscipere dignat⁹ eos munera pueri tui iusti abel: ⁊ sacrificiũ pñarchę nr̃i abrae: ⁊ qđ tibi obtulit summꝰ sacerdos melchisedech. Ergo quotienscunq; accipis: quid tibi dicit
1. Cor. 11. apls? Quotiẽscũq; accipim⁹: mortẽ dñi annũciam⁹: si mortẽ ãnũciam⁹: annũciam⁹ remissionẽ pctõꝝ. Si quotienscunq; effundit

sanguis: in remissionẽ pctõꝝ fundit: debeo illũ semp accipere vt semp mihi pcta dimittãtur. Qui semp pecco: semper debeo habere medicinã. Interim ⁊ hodie quãtũ potuimꝰ explanauimꝰ: Sed crastina die sabbato et vñica de orationis ordine dicemꝰ quemadmodũ possumus. Dñs deus nr̃ p̃seruet vobis gr̃am quã dedit: ⁊ oculos q̃ vobis aperuit: plenꝰ illuminare dignet p vnigenitũ filiũ suũ regẽ ac saluatorẽ dñm deũ nr̃m: p quẽ et cum quo sibi ẽ laus: honor: gloria: magnificẽtia: pt̃as cũ spũsco a sęcul' ⁊ nunc ⁊ semp ⁊ in oĩa sęcula sęculorum: Amen.

Sancti ambrosij epi liber quartꝰ de sacramentis explicit.

Capitulorꝝ libri quinti de sacramentis sancti Ambrosij episcopi: recollecta annotatio.

Qua ratiõe i calice aqua admisceat vino: ⁊ de mysterio illius. Ca. i.

De gratiosa christi inuitatiõe ad cęleste cõuiuium per osculũ oris sui. Ca. ii.

Q̃ accipienti sacramẽta nihil desit: Et quõ eccl̃ia gaudeat de associata multorꝝ epulatione: Et q̃ dicat arbor pomifera. Ca. iii.

Quẽ ad modũ orãdũ sit: ⁊ de brevi expositione orationis dominicę. Ca. iiii.

Sancti Ambrosij epi de sacramẽtis liber quintꝰ: In quo de mysterio admirtionis aque cum vino ac peceptione sacramẽti altaris: modo quoq; ⁊ forma orandi differit: Feliciter incipit.

Qua ratione i calice aqua admisceat vino: ⁊ de mysterio illiꝰ. Ca. i.

NEternus sermo noster ac tractatꝰ vsq; ad sci altaris sacra deductꝰ est. Et cognouimꝰ sacra mẽtorꝝ istorũ figurã abrae ⁊ tpib⁹ p̃cessisse q̃si obtulit sacrificiũ sanctꝰ melchisedech: neq; initiũ neq; finẽ habens dierꝝ. Audi hõ q̃d dicat paulꝰ aplꝰ ad hebrẽos. Vbi fũt q̃ filiũ dei dicũt eẽ ó tpe melchisedech? Dictũ ẽ q: neq; initiũ neq; finẽ dierꝝ hz. Si melchisedech nõ hz initiũ dierꝝ: Num xps hoc potuit? Sz nõ ẽ plus figura q̃ vitas. Vides q̃ q: ipse primꝰ ⁊ nouissimꝰ. Primus: quia auctor ẽ oĩm. Nouissimus: nõ q̃ finẽ sueniat: sed q̃ vniuersa ꝓcludat. Dixim⁹ q̃ q: in altari

ꝓstituak calicꝫ ꝫ panis. In calice inꝺt mittitur vinū. Et ꝺd aliud? Aqua. Sed tu mihi dicis: Quō ḡ melchisedech panē ꝫ vinū obtulit? Quid sibi vult admixtio aquę? Rōez accipe. Primo oīuz: figura ꝺ̄ aī p̄cessit tpe moysi ꝺd habet? Quia cū sitiret ꝓpls iudęorū ꝫ murmuraret q̄ aquā inuenire nō posset: iussit deꝰ moysi vt tangeret petrā de virga. Tetigit petrā: ꝫ petra vndā marimā fudit:
1.Cor.10. sicut apls ait: Bibebāt aūt de ꝓsequēti petra: petra aūt erat xp̄s. Rō īmobilis petra: ḡ ꝓsequebat: Et tu bibe: vt te xp̄s seq̄t. Vide mysteriū. Adoysos: ꝫ est ꝓpba. xp̄ga: hoc est verbū dei. Sacerdos vbo dei tāgat petrā: ꝫ fluit aqua ꝫ bibit ꝓpls dei. Tāgit ḡ sacerdos calicē: redundat aq̄ in calice: salit i vitā ęternā: ꝫ bibit ꝓpls dei: ꝺ dei gſam ꝓsecutus ē. Didicisti ḡ hoc: Accipe ꝫ aliud. In tpe dominicę passionis cū sabbatū magnū instaret: q: viuebat dño noster iesus christꝰ: vel latrones: missi sūt ꝺ̄ peuterēt eos: veniēteo inuenerūt defunctū dm̄ iesuz xp̄m: tūc vnꝰ de militibꝰ lancea tetigit latꝰ eiꝰ: et de latere eiꝰ aq̄ fluxit ꝫ sanguis. Quare aq̄? quare sanguis? Aqua vt emūdaret: sāguis vt redimeret. Quare de latere? Quia vnde culpa: inde gſa. Culpa p fęminam: gratia per dominum iesum xp̄m.

De gratiosa christi inuitatione ad celeste conuiuiū p osculū oris sui. Ca. II

Cant.1. VKnisti ad altare: vocat te dño iesus vel aiam tuā vt ecclam ꝫ ait: Osculet me ab osculis oris sui. Vis ad xp̄m aptarē? nihil gratiꝰ. Vis ad aiam tuā? nihil iocundꝰ: osculet me. Videt te mūdū esse ab omni pctō: q: delicta de terra sūt: iō te sacramētis ęlestibꝰ dignuz iudicat: et iō inuitat ad ęlestę conuiuium. Osculet me ab osculis oris sui. Tū ꝓpt̄ sequētia aīa tua vt hūana ꝺditio vt ecclia videt se ab oībus mūdatā eē pctis: ꝫ dignā ḡ ad altare christi possit accedere. Quid est eīs altare: nisi forma corporis xp̄i? Vidit sacramēta mirabilia ꝫ ait: Osculet me ab osculis oris sui: hoc est: osculū mihi xp̄s infigat. Quare? Quia meliora vbera tua sup vinū: hoc ē meliores sensus: meliora facta tua sup vinū. Super illud vinū qō ꝫ si suauitatē habet: ilęticiam habet: gſam habet: tū in illo lętitia sęcularis: in te aūt ē iocunditas ē spiritalis. Jam tūc ḡ salomō inducat nuptias vt xp̄i ꝫ ecclię:
Ubi.s. vt spūs ꝫ carnis ꝫ aię: ꝫ ꝺdidit: Unguēta exinanitū ē nomē tuū: ꝓpterea adolescētulę ꝺilexerūt te. Quę sunt istę adolescētulę: nisi aię singulox q̄ ꝺposuerūt istius corporis senectutē: renouatę p spīm scm? Attrahe nos: post odorē vnguētox tuox curremus. Vide ꝺd dicat: Nō potes sed christum nisi ipse attrahat. Deniq; vt scias: Cū exaltatꝰ Joh.12. inquit fuero oīa trahā ad meipsū. Induxit Cant.1. me rex i cubiculū suū. Grecus: In ꝓpturiarium suū ꝫ in cellarium suum: habet: Ubi bona libamia: vbi boni odores: mella suauia: vbi fructus diuersi: vbi epule varię: vt plurimis epulis tuū prandiū cōdiatur.

Qđ accipienti sacramenta nihil ꝺsit: Et quō ecclesia gaudeat de associata multorum epulatione: Et que dicat arbor pomifera. Ca. III.

Ergo venisti ad altare: accepisti corpus xp̄i. Audi itez q̄ sacramēta eo ꝓsecutꝰ: Audi ꝺcērē sanctū dauid: Et ille in spū hęc mysteria p̄uidebat: ꝫ lętabatur: ꝫ nihil sibi ꝺesse ꝺcebat. Quare? Quia qui acceperit corpꝰ christi nō esuriet in ęternū. Quotiēs audisti vigesimūsecundū psalmū ꝫ nō itellexisti? Vide quēadmodum aptus sit ęlestibus sacramētis: Dñs Pō.22. pascit me ꝫ nihil mihi ꝺerit: in loco pascuę ibi me collocauit. Sup aquā refectiōis eduxit me aiaz meā ꝓuertit. Deduxit me sup semitas iustitię: propter nomē suū. Naz ꝫ si ambulē in medio vmbrę mortis: nō timebo mala: quoniā tu mecū es. Virga tua ꝫ baculus tuꝰ ipsa me ꝓsolata sunt. Virga ipetrum: baculus passio ē: hoc ē ęterna diuinitas christi: ꝺ etiā passio corporalis. Illa creauit: hęc redemit. Parasti in cōspectu meo mēsā: aduersus eos qui tribulāt me. Inpinguasti in oleo caput meū: ꝫ poculū tuuz inebrians q̄ p̄clarū est. Uenisti ergo ad altare: accepisti gratiam christi: sacramēta es ęlestia consecutus. Gaudet ecclesia redemptione multox: ꝫ astare sibi familiā cādidatā spiritali epulatiōe lętat. Habeo hoc i cāticis cāticox: Lętata inuocat xp̄m: patū habens cōuiuiū: qō dignū ęlesti epulatione videat. Jōch ait: Descēdat frat meꝰ i hortū Cant.5. suū ꝫ capiat fructuz pomiferaꝝ suaꝝ. Quę sunt iste pomiferę? Lignū aridū factꝰ eras in adā: Sed nunc p gſam xp̄i: pomifera arbor pullulasti. Libēt accepit dño iesus: et dignatione ęlesti respōdit ecclię suę: Descēdi inꝺt i hortū meū: vindemiaui mirrhā

cū vnguētis meis. Adūducaui panē meum cum melle meo: t bibi vinū meū cum lacte meo. Edite iḡt frēs mei: t inebriami: vindemiaui mirrham cū vnguētis meis. Quę est ista vindemia? Cognoscite vineā t agno
Ps.79. scet vindemiā. Vinea iḡt ex egypto trāstuli sti: b ē pplm dei. Vos estis vinea: vos estis vindemia: q̄s vinea plātati: q̄s vindemia fructū dedistis. Vindemiaui mirrhā cū vnguētis meis: hoc ē i odorē quē accepistis. Adūducaui panē meū cū melle meo. Vides q in b pane nlla sit amaritudo p ois suauitas sit? Bibi vinū cū lacte meo. Vides huiusmōi ē lēnciā que nulli⁹ peccati sordib⁹ polluat? Quotiēscūq; eis dibis: remissionē accipis pctō⁹ t inebriaris in spū. Unde t aplūs ait:
Eph.5. Nolite inebriari vino: sed implemini spiritusancto. Vino eīs qui inebriat: vacillat et titubat. Spū qui inebriat: radicatus in xpo est. Et ideo p̄clara ebrietas: q̄ sobrietatem mentis operat. Hęc sunt q̄ de sacramentis breuiter percurrimus.

Quēadmodum orandū sit: t de breui expositione orationis dominice. Ca. iiii.

Nunc quid supest: nisi oratio? Et nolite putare mediocris esse virtutis: scire quēadmodū orētis. Apli sanc-
Luc.11. ti dicebāt ad dīm ihesū: Dñe doce nos orare: quēadmodū iohānes docuit discipulos suos. Tunc ait dīs orationē: Pater noster qui es in celis: sanctificet nomē tuum: veniat regnū tuū: Fiat volūtas tua: sicut i celo t in terra: Panē nostrū quotidianum da nobis hodie: t dimitte nobis debita nostra sicut t nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Et ne nos patiaris induci in tēptationem: sed libera nos a malo. Vides q̄ breuis oratio: t oīm plena virtutū? Prim⁹ sermo q̄tę sit grę? O bō facie tuā nō audebas ad celuz attollere: oculos tuos in terrā dirigebas: t subito accepisti gram xpi: oia tibi pctā dimissa sunt. Et malo seruo fact⁹ es bonus filius: Ideo p̄sume: nō de opatione tua: p̄ de
Eph.2. xpi gratia. Gratia eīs saluati estis: apostol⁹ ait. Non ergo hic arrogantia est sed fides: p̄dicare q̄ acceperis: nō est supbia: p̄ deuotio. Ergo attolle oculos ad patrez: qui te p lauacrū genuit: ad patrē qui te per filiū redemit: t dic: Pat noster. Bona p̄sumptio: p̄ moderata. Patrē dicis q̄ fili⁹: sed noli tibi specialiter aliquid vendicare. Solit⁹ xpi specialis ē pater: nobis oibus in cōmune ē pater: q: illum solū genuit: nos creauit. Dic ergo t tu per gram: Pater noster: vt filius esse merearis. Ecclię cōtuitu t cōsideratione: te ipse cōmenda. Pater noster qui es in celis. Quid ē in celis? Audi scripturā dicentē: Et Ps.112. celsus sup oēs gentes dñs. Et vbiq; habes q̄ super celos celos: ū dñs sit: quasi nō in celis t angeli: quasi nō in celis t dominationes: Sed in illis celis de quib⁹ dictum est: Celi enarrāt gram dei. Celū est ibi: vbi cel- Ps.18. sauit culpa. Celū ē ibi: vbi flagitia feriant. Celū ē ibi: vbi nullū mortis ē vuln⁹. Pater noster qui es in celis: sanctificet nomē tuū. Quid ē sanctificet? Quasi optem⁹ vt sancti ficet ille qui ait: Estote sancti q: ego sanct⁹ Leuit.19. sum: Quasi aliqd ei ex nra p̄dicatiōe sancti ficatiōis accedat? Nō vtiq;. Sz sanctificet i nob: vt ad nos ei⁹ possit sanctificatio peruenire. Pater noster qui es in celis: sanctificetur nomē tuū: veniat regnuz tuum. Quasi nō ętērnū sit dei regnū. Ipse iesus dic: Ego Joh.18. in hoc natus suz: t tu dicis pri: veniat regnum tuū: quasi nō venerit? Sed tunc venit regnū dei qū ei⁹ estis gram p̄secuti. Ipe eīs ait: Regnū dei intra vos ē. Veniat regnū tuū. Fiat voluntas tua sicut i celo t i terra: Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. Sanguine xpi pacificata sunt oia vel in celo vel in terra. Sanctificatū ē celuz: detect⁹ ē diabolus. Ibi versat: vbi t bō quem ille decepit. Fiat volūtas tua tc. hoc est: sit pax i tra quēadmodū i celo: Panē nostrū quotidianū da nobis hodie. Adhemini sermōis mei: cū de sacramentis tractarem. Dixi vobis q̄ ante verba xpi: qō offert panis dicat: vbi xpi verba deprompta fuerint: iā non panis dicit: p̄ corpus appellat. Quare ḡ in oratiōe dūica quę postea sequit ait: Panē nostrū. Panē q̄dē dixit: p̄ ἐπιούσιον dixit: hoc ē: supsubstantialē. Nō iste panis ē qui vadit in corp⁹: sed ille panis vitę ęternę: qui animę nostrę substantiam fulcit. Ideo grece ἐπιούσιον dicit. Latin⁹ autē hūc panem quotidianū dixit: quē greci dicūt aduenientē. Quia greci dicunt τὸν ἐπιούσιον ἡμέραν: aduenientē diem. Ergo q̄ latinus dixit: t q̄ greceus: vtrūq; vtile videt. Grec⁹ vtrūq; vno sermone significauit: latinus quotidianum dixit. Si quotidian⁹ est panis: cur post annuz illum sumis: quēadmodū greci in oriēte facē cōsueūt? Accipe

quotidie: quod quotidie tibi prosit. Sic vi-
ue vt quotidie merearis accipere. Qui non
merek quotidie accipere: nō merek post an-
Job.1. num accipere: Quō iob sanct⁹ p filijs suis
offerebat quotidie sacrificiū: ne forte aliqd
vel in corde vel in sermōe peccassent. Ergo
tu audis q̄ quotiēscūq; offerk sacrificium:
mors dñi: resurrectio dñi: cleustio dñi signi
ficek: t remissio pcōy: t panē istū vitę: non
quotidianū assumis? Qui vuln⁹ habet: me
dicinā requirit. Vuln⁹ est: qz sub pcō sum⁹
Medicana ē: celeste t venerabile sacramen
tū. Panē nostrū quotidianū da nobis ho-
die. Quotidie sī accipis: quotidie tibi ho-
die est. Si tibi hodie est: xps tibi quotidie
Ps 2. resurgit. Quō? Fili⁹ meus es tu: ego hodie
Deu.13. genui te. Hodie ḡ est qñ xps resurgit. Heri
t hodie ipse ē: Apls paul⁹ ait. Sz alibi ait:
Eso.13. Vox p̄cessit dies aūt appropinq̄uit. Vox de
sterna p̄cessit: dies hodiern⁹ appropinq̄uit.
Sequit. Dimitte nob debita nfa: sic̄ t nos
dimittim⁹ debitorib⁹ nostris. Debitū qd ē
nisi peccatū? Ergo t si non acciperes alieni
fenoris pecuniā nō egeres: t iō peccatū tibi
iputak. Habuisti pecuniā cū qua diues na-
sceris. Diues eras ad imaginē t similitudi-
nē dei fact⁹: perdidisti qō habebas: hoc est:
humilitatē: dum arrogantiā desideras ven
dicare: perdidisti pecuniā: sicut adā nudus
es fact⁹: accepisti a diabolo debitū: qō non
erat necessariū. Et iō qui eras liber m xpo:
debitor fact⁹ es diaboli. Cautionē tuā tene
bat inimic⁹: sed eā dñs crucifixit: t suo cruo
re deleuit. Abstulit debitū tuū: reddidit li-
bertatē. Bene ḡ ait: Et dimitte nobis debi
ta nostra sicut t nos dimittim⁹ debitoribus
nris: Vide qd dicas. Quō ego dimitto: sic
t tu dimitte mihi. Si dimiseris: dñs cōuenit
vt dimittat tibi. Si nō dimittis: quō eū cō
uenis vt dimittat tibi? Et ne patiar⁹ indu-
ci nos in tēptationez: s libera nos a malo.
Vide qd dicat: Et ne patiaris induci nos
in temptationē quā ferre nō possum⁹. Non
dicit: Nō inducas in tēptationem: s quasi
athleta talem vult tēptationē quā ferre pos
sit hūana cōditio: t vnusquisq; a malo: hoc
est ab inimico a pcō liberet. Potēs ē autē
dñs qui abstulit pcīa vestrā t delicta vra
donauit: tueri t custodire vos aduersū dia-
bolī aduersantis insidias: vt nō vobis obie
Eso.8. pat inimic⁹ q culpā generare p̄sueuit. Sz q
deo se cōmittit: diabolū nō timet. Si enim
de⁹ p nobis qs contrā nos? Ipsi ḡ laus et
glia a seculis t nunc t semper t in omnia sę
cula seculorum Amen.

Sancti Ambrosii epi liber quint⁹ de sacramentis explicit.

Capitulorum libri sexti de sacramētis sancti Ambrosii episcopi: recollecta annotatio.

Quō panis christi sit vera caro t ver⁹ sanguis. Et ꝑ hoc sb aliena spē accipiat. Ca.I.

Q̄ in omnibus sacramentis sit mysterium trinitatis connexum. Ca.II.

Vbi orare debeamus: Et qd sit orare ostio clauso. Ca.III.

Quare secrete potius orandū sit q̄ cum vociferatione: Et quare viri i omni loco orare debeant t non mulieres: Et quid sit leuare puras manus. Ca.IIII.

De inordinata disceptatione orantium. Et q̄ mulieres nō in ornamentis orare debeant. Et de inchoatiōe orationis eiusq; medio ac fine cum iterata dominicę orationis expositione. Ca.V.

Finis.

Sancti Ambrosii epi de sacramētis liber sextus: In quo de veritate carnis et sanguinis christi in sacramento altaris diserte disputat: Et formā ac virtutem orationis latiori sermone prosequitur: Feliciter incipit.

Quō panis christi sit vera caro t verus sanguis: Et quare sub aliena specie accipiatur. Ca.I.

Sicut verus ē dei filius dñs noster iesus christ⁹: nō quēadmodū homines per gram: sed quasi filius⁹ er substātia pris: ita vera caro: sicut ipe dixit quā accipim⁹: t verus est potus. Sed forte dicas qō dixerūt tunc tēporis etiā discipuli christi audientes dicentem: Nisi qs Joh. 6.
manducauerit carnem meā t biberit sanguinem meum: nō manebit in me: nec habebit vitam eternam. Forte dicas: Quomodo vera? Qui similitudinē video: nō video sanguinis veritatē. Primo omnium dixi tibi de sermone christi qui operatur vt possit mutare t conuertere genera instituta nature. Deinde vbi nō tulerūt sermonez christi

discipuli eius: sed audientes q̄ carnē suam daret manducare: ⁊ sanguinez suum daret bibendū recedebant: Solus tamen petrus
Joh.6. dixit: Verba vitę ęternę habes: ⁊ ego a te quo recedaz? Ne igitur plures hoc dicerēt: veluti quidam ēet horror cruoris: sed manet gratia redemptionis: ideo in similitudinem quidez accipis sacramentum: sed verę
Ubi s. naturę gr̄am: virtutemq̄ cōsequeris. Ego sum inquit panis viuus qui de cęlo descendi. Sz caro nō descendit e cęlo: hoc est carnem in terris assumpsit ex virgine. Quō ergo descendit panis e cęlo: ⁊ panis viuus? Quia idē dñs noster ihesus xp̄s cōsors est ⁊ diuinitatis ⁊ corporis. Et tu qui accipis panem: diuinę eius substantię in illo participaris alimento.

Qđ in omnibus sacramentis sit mysteriū trinitat̄ cōnexum. La. II.

Ergo accepisti de sacramentis: plenissime cognouisti oia: q̄ baptizat⁹ es in noīe trinitatis. In omnib⁹ q̄ egimus seruatū est mysteriū trinitat̄: Ubi q̄ pat: ⁊ filī⁹ ⁊ spūsc̄⁹: vna operatio: vna sanctificatio: ⁊ si quędā veluti specialia esse videant. Quō? De⁹ qui tenuit: ⁊ signauit te dñs: ⁊ posuit spīm sanctum in corde tuo. Accepisti ergo spīritū sanctū in corde tuo. Accipe aliud: q̄ quēadmodū spūs sanct⁹ in corde: ita etiā christ⁹ in corde. Quō? Habes hoc in canticis cāticoz: xp̄m dicentē ad ec-
Cant.8. clesiā: Pone me sicut signaculū i corde tuo: sicut signaculū in brachio tuo. Ergo vnxit te de⁹: signauit te xp̄s. Quō? Quia crucis ipsī⁹ signat⁹ eo forma ad illū⁹ passionē: accepisti signaculū ad illius similitudinem: vt ad ipsī⁹ formā resurgas: Ipsī⁹ viuas figura q̄ pctō crucifixus ē: ⁊ deo viuit. Et tu⁹ homo vet⁹ in fontē demersus: pctō crucifixus est: sed deo resurrexit. Deinde habes alibi speciale: q̄ te vocauerit de⁹: in baptismate autem quasi spēali crucifigerio xp̄o. Deinde quasi specialiter q̄ accipis spīritale signaculum: vide distinctionē personaz esse: sed cōnexum omne mysteriū trinitat̄. Deinde
1.Cor.12. quid apls tibi dixit: vt lectū ē nudiustert⁹: Diuisiones aūt gr̄az sūt: idē aūt spīritus: Diuisiones mysteriox sūt: idē aūt dom⁹. Diuisiones operationū sūt: idē aūt de⁹ q̄ operatur oia i oībus. Omnia inquit opat⁹ deus. Sed ⁊ de spū dei lectū est: Unus atq̄ idem spūs: dividēs singulis p̄ut vult. Audi scriptur̄ dicentē: Quia diuidit spūs p̄ voluntate sua nō p̄ obsequio. Ergo diuidit vobis spūs gr̄am prout vult: non prout iubet. Et maxime q̄ spūs dei: spūs christi ē. Et illud tenere ipsū esse spīm scī̄: ipm spīm dei: ipsuz spīm christi: ipsū spīm paraclytum. Arriani putāt se derogare sanctospiritui: si dicant illū spīritū paraclytū. Quid ē paraclyt⁹ nisi cōsolator? Quasi nō ⁊ de patre lectuz sit: q̄ ipse ē de⁹ cōsolationis. Video g̃: q̄ in eo derogandū putāt spūsancto: in quo patri ęterni potestas pio prędicatur affectu.

Ubi orare debeamus: Et quid sit orare ostio clauso. La. III.

Nunc quō orare debeam⁹ accipite. Multę virtutes oratiōis sunt. Ubi orare debeamus: non est mediocre: nec mediocris questio. Ait apls: Volo aūt
1.Timoth.2. viros orare in omni loco leuātes puras manus sine ira ⁊ disceptatione. Et dñs dicit in
Matth.6. euāgelio: Tu aūt cū oras: intra in cubiculū tuū ⁊ clauso ostio ora pr̄em tuū. Nō tibi videt ēe p̄trariū: vt dicat apls In oi loco ora: Et dñs dicat: Intra in cubiculū tuū ⁊ ora? Sz nō ē p̄trariū. Hoc g̃ absoluam⁹. Deinde quō debeas incipere orationē: ⁊ quo ordine distinguere: quid subtexere: quid allegare: quēadmodū claudere orationē: Deinde p̄ quo orare debeas. Hęc oia dicam⁹. Primo: vbi orare debeas. Aliud paul⁹ videtur dicere? aliud dñs. Nunquid potuit paulus p̄tra christi docere p̄cepta? Nō vtiq̄. Qua rōne? Quia nō p̄trarius: ꝫ interpres ē xp̄i. Imitatores inquit mei estote: sic̄ ⁊ ego xp̄i.
1.Cor.11. Quid g̃? Poteo vbiq̄ orare: ⁊ in cubiculo tuo semp orare. Habes vbiq̄ cubiculū tuū. Et si inter gentes: inf iudęos posit⁹ sis: habes tū tuū vbiq̄ secretū. Cubiculuz tuum: mens tua est. In populo licet posit⁹: tū in interiore hoīe: arcanū tuum secretūq̄ cōseruas. Tu aūt cū oras intra in cubiculū tuū. Bene addit intra: nec sic ores: quō iudęus: cui dicitur: Populus hic labijs me honorat
Isa.29. cor aūt eoz longe est a me. Nō ergo de labijs tātūmodo tua p̄cedat oratio: Animo totus intende: intra in recessū pectoris tui: totus ingredere. Nō te perfunctorium videat ille cui te placere desideras: videat q̄ ex corde oras: vt te ex corde orantē dignet audire. Tu aūt cum oras: intra in cubiculum tuū. Habes hoc ⁊ alibi: Ambula ple meus
Isa.26. ⁊ intra in recessus tuos: ab sēdere e pusillum

donec transeat ira dñi. Hoc locut⁹ est dñs
Matth.4. per ꝓphetā. Jn euāgelio aūt dixit: Tu aūt
cū oras intra in cubiculū tuū ⁊ clauso ostio
ora pfem tuum. Quid est clauso ostio? Au-
di q̄ ostiuz habeas qđ debeas claudere qñ
Psā.140. sanct⁹ dauid te docuit dicēs: Pone dñe custo-
diā oi meo: ⁊ ostiū circuit⁹ labijs meis.
Est alibi ostium q̄ ait apls paulus dicens:
Col.4. Ut aperiat inquit mihi ostiū verbi ad lo-
quendū mysterium xpi. Hoc ē qñ oras: noli
sermone clamare: nec diffundere orationez
tuam: nec iactare per ꝓlos. Jn secreto tuo
ora securus: vt te in secreto possit audire q̄
ola videt: atq̄ audit vniuersa. Et ora pfem
tuū in abscondito: ⁊ audit te deprecantem.

Quare secrete potius orandum sit q̄ cum vociferatione: Et quare viri in omni loco orare debeant et nō mulieres: Et quid sit leuare puras manus. Ca.iiii.

Quid prosit aūt interrogemus: qua
ratione secreto magis orare debea-
mus q̄ cum vociferatiōe? Audi: de
cōsuetudine hominū sumamus exempluz.
Si aliquem rogas qui cito audit: nō opus
putas esse clamorem: sed rogas voce mode
rata. Si surdum aliquē rogas: nōne incipis
vociferari vt te ille possit audire? Qui ergo
clamat: putat q̄ aliter de⁹ nō possit nisi cla-
mantē audire. Et cum rogat eū: eius dero-
gat potestati. Qui autē in silentio orat: fi-
dem defert ⁊ cōfitetur: q̄ deus scrutator cor
dio ⁊ renio sit: ⁊ orationē tuam ante ille au
diat: q̄ tuo ore fundatur. Ergo videamus:
1.Timoth.2. Volo aūt viros orare in omni loco. Qua
rōne viros dixit? Utiq̄ cōmunis oratio ē ⁊
mulieribus ⁊ viris. Qđ nō inuenio: nisi for
te sanct⁹ apls ideo viros dixit: ne mulieres
vsurparent ⁊ male intelligerēt in omni lo-
co: ⁊ inciperent vbiq̄ clamare: quas i eccle-
sia sustinere nō possum⁹. Volo autē viros:
hoc est: qui possint seruare pceptum: ora-
re in omni loco: leuātes puras man⁹. Quid
est leuantes puras man⁹? Mundā debes in
oratione tua crucē domini gēribus demon
strare? Illud quidē signum virtutis est: nō
pudoris. Est ni quō possis orare nec figurā
demōstres: sed acr⁹ tuos leues. Si vis ope
rari orationē tuam: leua puras manus per
innocētiam. Leua eas non quotidie: semel
leuasti: non opus est vt iteruz leues. Volo

autem in omni loco viros orare: leuantes
puras manus: sine ira ⁊ disceptatione. Ni-
hil verius. Jra inquit perdit etiam sapien-
tes. Jdeo cum omni tempore quātuz fieri
potest: christian⁹ vir iracūdiam debeat tē-
perare: maxime quādo ad orationem acce-
dit: ne perturbet animū suum indignatio:
ne irę quidaz furor impediat orationē suā.
Magis placido accede pectore. Quid enī
trasceris? Seruus peccauit. Tu accedis ad
orationē: vt tua tibi delicta dimittantur ⁊ alij
indignaris? Hoc est ergo sine ira.

De inordinata disceptatiōe orā-tium: Et q̄ mulieres nō in ornamē-tis orare debeāt: Et de inchoatio-ne oratiōis: eiusq̄ medio ac fine: cum iterata dominice orationis ex positione. Ca.v.

Nunc de disceptatōe videam⁹. Ple
rūq̄ negociator venit ad orationē:
aut auarus de pecunia cogitat: aut
de lucro: alter de honore: alter de cupidita
te: ⁊ putat q̄ eum deus possit audire. Et iō
quādo oras: diuina humanis ꝓferre te con
uenit. Similiter ⁊ mulieres inquit volo ora- 1.Timoth.2.
re: nō iactātes se in ornamētis necq̄ in mar
garitis: ait apostolus paulus. Sed ⁊ apo-
stolus petrus: Mulieris inquit gra pluri- 1.Petri.3.
mū valet: vt viri eius conuertatur affect⁹
per vxoris suę bonam cōuersationē: ⁊ incre
dulus se cōuertat ad gratiā christi. Hoc va
let mulieris grauitas ⁊ pudicitia ⁊ ei⁹ bo-
na cōuersatio: vt virū suū vocet ad fidez ⁊
deuotionē: qđ pudētis viri sermo frequen
ter optatur. Ergo mulier inqt nō in ornatu Ubi.3.
capillo⁹: nō in tortis crinibus ornamentū
suū habeat: sed oratiōe ⁊ corde puro: vbi ē
absōdit⁹ cordis hō: qui semp est apud de-
um locuples. Habes ḡ in quo sis diues: in
quo diuitiz tuę pudicitię sūt ⁊ castitatis in-
fulę: fides: deuotio: ⁊ misericordia. Ibi sunt
thesauri iusticię: sicut ꝓpheta memorauit.
Deinde vnde debeas incipere. Dic mihi: si
velis bonez rogare: ⁊ sic incipias: Da mihi:
ecce illud qđ te peto: nōne arrogās videtur
oratio? Et ideo inchoari oratio debet a dei
laude: vt roges oipotentē deum cui possi-
bilia sunt omnia: qui habet volūtatē ꝓstā-
di. Sequit obsecratio: sicut apls docuit di
cens: Obsecro ḡ primū fieri obsecratiōes: 1.Timoth.2.
gratiarūactiones. Prima ergo oratio lau-
dem debet habere dei. Secūda supplicatio/

nē. Tertia postulationē. Quarta gratiarū actionē. Nō debeo quasi famelicus ad cibum de cibo incipere: sed ante a laudibus dei. Unde ⁊ oratores isti sapientes hāc habent disciplinā: vt iudicem fautorē sibi pręstent: incipiunt a laudib⁹ eius: vt benivolū sibi faciant cognitorem. Deinde paulatim incipit rogare iudicez: vt patienter dignet audire. Audet ⁊ tertio postulationē suā depromere: ꝺd petat exprimere. Quarto quomodo cępit a laudib⁹ dei: sic debet i dei laude desinere. Habes hoc in oratiōe dominica. Pater noster qui es in cęlis. Laus dei: ꝙ pater prędicatur: in eo pietatis gloria. Laus dei: quia in cęlo habitat et in terris. Pater noster qui es i cęlis: sanctificetur nomen tuū: id est: vt sanctificet seruos suos. Nomen enim illius sanctificatur in nobis: quādo prędicantur homines christiani. Ergo optantis est: Sanctificetur nomē tuum. Veniat regnum tuum: Postulatio vt i nobis sit regnum christi. Si deus in nobis regnat: locum habere aduersarius nō potest. Culpa nō regnat: peccatum nō regnat: sed regnat virtus: regnat pudicitia: regnat deuotio. Deinde: Fiat voluntas tua: sicut in cęlo ⁊ in terra: panem nostrū quotidianum da nobis hodie. Hęc postulatio maxima ē eorum quę postulantur. Et dimitte inquit nobis debita nostra: sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Ideo quotidie accipito: vt quotidie debito tuo indulgentiā petas. Et ne patiaris nos induci in temptationem: sed libera nos a malo. Quę sequuntur audi: quid dicat sacerdos: Per dominū nostrum iesum christū in quo tibi est: cum quo tibi est honor: laus: gloria: magnificentia: potestas cū spiritu sancto a sęculis ⁊ nūc ⁊ semper ⁊ i omnia sęcula sęculorū. Aliud: Psalmorum dauid: licet vnus libellus sit: habens eas virtutes orationis quas supra diximus: tamē plerūq; ⁊ in vno psalmo omnes illę orationis partes inueniunt. Quō in octauo psalmo inuenimus. Deniq; sic cępit: Domine dominꝰ noster: q̄ admirabile est nomē tuū i vniuersa terra. Oratio ꝑ prima. Deinde obsecratio: Quoniā videbo cęlos opera digitorum tuorū: hoc est cęlos videbo: lunā ⁊ stellas quas tu fundasti. Utiq; nō cęlum dicit videbo: sed videbo cęlos: in quibus incipit albescere gratia ⁊ splēdor cęlestis. Hos sibi cęlos tunc ꝓmittebat ꝓ-

Ps. 1.

phęta dari: qui cęlestez gratiā a domino mererent. Lunā ⁊ stellas quas tu fundasti: lunā ecclesiam: stellas cęlestis gratię resurgentes. Deinde vide postulationem ei⁹. Quid est homo ꝙ meministi eius: aut filius hominis quoniā visitas eum: Minorasti eū paulominus ab angelis: gloria ⁊ honore coronasti eum: ⁊ constituisti eum super opa manuum tuarum. Et alia gratiarū actio: Omia subiecisti sub pedib⁹ ei⁹: oues ⁊ boues vniuersas: insuper ⁊ pecora campi. ⁊c. Docuim⁹ pro captu nostro fortitan qđ nō didicimus: vt potuim⁹ expressimus. Sanctitas vestra institutis sacerdotalibus informata: laboret tenere qđ accepit a deo: ⁊ oblatio sit hostia pura ⁊ in vobis semper suū signaculuz recognoscat: vt ⁊ ipsi ad gratiam ⁊ ad ꝓmia virtutū peruenire possitis: Per dominum nostrum iesū xp̄m: cui ē gloria: honor: laus: perpetuitas a sęculis ⁊ nunc ⁊ semper et in omnia sęcula sęculorū Amen.

Mysteriū hic sacri fontisq; ⁊ initia ponit:
Quęq; illic fiant mystica cuncta docet.
Et quanto potius corp⁹ venerabile: māna:
Sanguis: ⁊ a petrę flumie distet: habes.
Hostia panis erat: spēs manet: ⁊ mō carnē
Et verum domini corpus adesse scias.

Sancti Ambrosij episcopi liber sertus de sacramentis explicit.

Capitulorū libelli de dignitate sacerdotali sancti Ambrosij: recollecta annotatio.

De causis auctorē mouētib⁹ vt ꝓsacerdotes atq; conseruos suos de vita perfecta commonere: ac laborem propositi operis suscipere curauerit. Ca. I.

De aggressu desiderati laboris ⁊ cohortatione auditorum: sacerdotalisq; ꝓrogatiuę ⁊ dignitatis prędmōstratione. Ca. II.

Qꝛ idcirco cōmendationē sacerdotalis dignitatis auctor prędmiserit: vt ostenderet nihil esse in hoc sęculo excellenti⁹ sacerdotibus: nihil sublimius episcopis reperi: sic tamē si nomē cōgruat actioni: ⁊ actio respondeat nomini. Qꝛq; sicut nihil ēpo excellenti⁹ est: ita nihil miserabili⁹ sit si ēpo de sancta vita pericliteretur: ⁊ si sacerdos in crimine teneat. Qꝛ prętera ēpus ꝓ cęteris gradus ēpalis altior est: tanto si p negligētiā delabat ruina grauior sit. Ca. III.

De speciali depictione formulę ab episco-

pis ⁊ sacerdotib⁹ iurta apostolicā regulā
obseruandę: cū pulchra ac succincta eius-
dem regulę exposītione. Ca. IIII.
De detestatione eoꝝ sacerdotalē honorē
diffamantiū: qui Giezi ⁊ Symonis sectā-
tes sententiā: gradū sacerdotalē ⁊ episco-
palem dignitatem: pecunijs comparare
non verenť. Ca. V.
De ostensiua repetitiōe maloꝝ: ad q̄ deiſ-
cus ordo volujt: probationēq; ad quę prola
psi sunt sacerdotes: cuꝝ acri eorundem re-
prehensione. Ca. VI.
De clausiōe huius libelli per breuē epilogū
eoꝝ q̄ in ipso demōstrata sūt: ⁊ notatiōez
sacerdotum quos auctor nouit sibi infide
liter detracturos: Inuocationēq; sancti
spīritus vt adiuuet cūctos sacerdotes ad
faciendū ea quę ipso inspirante in ꝟ opu-
sculo elocutus est. Ca. VII.

¶ Sancti ambrosij episcopi libell⁹
de dignitate sacerdotali: q̄ ⁊ de cu
ra pastorali a plerisq; inscribit: In
quo sacerdotum excellentiaꝝ sunul
⁊ casum disertissimo sermōe demō-
strat: Feliciter incipit.

De causis auctore mouentib⁹ vt cō
sacerdotes atq; ꝓseruos suos de vi
ta perfecta cōmonere: ac labore ꝓ
positi opis suscipe curauerit. Ca. I.

Luc. 19.

IJ quis fratres
otiaculi reminiscatur dñi:
quo frugi famulū: de ser-
uata sibi pecunia: quam
ad ꝓrogandū suscepat: i-
crepauit dicēs: Tu dedis
seo pecuniā meā: ⁊ ego veniēs cū vsur. exe-
gissē eā: non iā ociosus auditor: collatā sibi
dīni muneris gr̄am: suis tm̄ vsib⁹ refuabit:
ꝟ cūctis eā cōicabilē faciēs: copiosi⁹ ꝓrogā-
do: securi⁹ possidebit: vt sibi p hęc ⁊ plurīs
edificatiōis exhibeat fructū: ⁊ velut decora
arbor: pomis referta ſi infructuose ꝓbat oc-
cupare ſrā dū viuit: cū ⁊ p scipaz suis pomis
ornak: ⁊ olꝰ q̄ ex ea fructū pceperit saginak.
Beato nos etiā apło ad hęc eadē inuitāte:

Phil. 2. Nolite ſrrere q̄ vſa sūt: ꝟ q̄ alioꝝ. Et alibi:
2. Cor. 10. Nō ſro q̄ mihi vtile ē: ꝟ q̄ multi: vt salui
fiāt. Idcirco nos q̄b⁹ in vbis dīnis credi-
ta ē dispēsatio: ⁊ q̄ gregē xp̄i alēdū nutrien-
dūq; suscepim⁹: nō sine ingētis piculi nora
nos credim⁹ euasuros: si ſi ſm̄ hūc modū vi
uamus: aut etiā si mime ꝓdicem⁹. Et licet
ad hęc ꝓdicāda nos retardet vitę hui⁹ ſpro
bitas: inuitat nos tñ ꝓcepti necessitas. Et
vę tā mihi ē: si mime ꝓdicauero: ⁊ ſi suscep-
tū thesaurꝫ in ſra defossū: id est i meo corde
diu occulero: ⁊ lucernā dīni vbi cōpressam
sub modio retētauero: ⁊ nō sup cādelabruꝫ
ꝓpositā: cūctoꝝ oculis mānifestauero: ⁊ clau
ſtra hūanę ipertię: p claues illas regni cęlo
rū q̄s in btō petro apło cuncti suscepim⁹ sa-
cerdotes mime reseruauero: vt audire p hęc
merear ꝓ ligueę meę modulo: Euge fue bo- Matth. 25.
ne ⁊ fidel: qr in pauca fuisti fidelis: sup̄ mul
ta te ꝓstituā: itra i gaudiū dñi tui. Illi ve-
rō bis increpationib⁹ ⁊ supplicijs subdi: ti-
more pęnę pcussus: amore fructo luitatus:
nō iā ad subditū loqr vulg⁹: qđ augit mone
re ꝓsecui: ſ ad ipsos iā ꝓdicatores vulgi mea
vba ꝓuerto ⁊ meis ꝓseruis: velut obedię
seru⁹: id est eos sacerdotib⁹: antistites pō-
tificib⁹: audacť ꝓdicare salutť cōia nō retar
dabo. Hec ꝓrogatiuaꝝ mihimet scię: si hęc
meis ꝓsacerdotib⁹ charitatť intuitu ꝓrogē:
vēdicabo: aut vitę pfectę me eē fateor: cū de
vita pfecta alios moneo: ſ pon⁹ cū hęc ad
illos loq̄ audeo: sīť cū ill⁹ q̄ loquor: audiā.

¶ De aggressu desiderati laboris:
⁊ cohortatione auditorum: sacer-
dotalisq; prerogatiue ⁊ dignitatis
premonstratione. Ca. II.

HEgrediar iā dīna ope suffult⁹: facul
tate q̄ valeo: ⁊ eoꝝ pcib⁹ adiut⁹: ad
q̄s nr̄ respicit sermo: desideratū car-
pā iter: ⁊ in gremio q̄sl ꝓsacerdotū positus:
ipsos alloquor sacerdotes. Audite me be
atissimi pres: ⁊ ſi dignū ducať: sciscitissimi frēs.
Audite me stirps leuitica: germē sacerdota
le: ꝓpago scificata: duces ⁊ rectores gregis
xp̄i. Audite me rogātē vos piter ⁊ timētes:
⁊ cōmodis cōmonitiōib⁹ soluto ꝓsulentes: ⁊
honosē eā⁹ demōstrare volētem: vt cum
bonoris vob̄ ꝓrogatiua mōstrem⁹: merita
etiā ꝓgrua rędram⁹: Nec falli possim⁹ i ope:
q̄ cognoscimus vitatē. Dignū ē esſ: vt di
gnitas sacerdotal pri⁹ noscať a nob: ⁊ sic de
inde seruet a nob: vt psalmographi sētēcia
queat repelli a nob: Hō cū in honore eēt nō Ps. 48.
intellexit: cōparať ē iumētis insipiētib⁹ ⁊ simi
facť ē illis. Honor igit frēs ⁊ sublimitas
ępalis: nullis poterit cōparationib⁹ adęq̄ri.
¶ Si regū fulgori cōpares: ⁊ pricipū diade-
mati: lōge erit inferius: q̄ſi plūbi metallū
ad auri fulgorē cōpares. Quippe cū videas

regū colla ⁊ pncipū sūmitti genib⁹ sacerdo/
tū: ⁊ eroſculatas eoꝝ dexteras: ofonib⁹ eo/
tū credant ſe cōmuniri. Quid tā de plebeia
dixeri multitudine: cui nō ſolū ꝓferri a dño
meruit: ꝑ vt eā q̄ iure tueak patrio: ꝓcepꝛ
iperatū ē euāgelicū? Sic certe a dño ad btm
Joh.21. petrū ō:: Petre amas me. Et ille: Tu ſcis
dñe q⁹ amo te. Et cum tertio fuiſſet interro
gatus: et trina reſpōſione fuiſſet ſubſecut⁹:
repetitū ē a dño tertio: Paſce oues meas.
Quas oues ⁊ quē gregē nō ſolū tūc beatuſ
ſuſcepit petr⁹: ꝑ ⁊ nobiſcū eas ſuſcepit ⁊ cū
illo eas noſ ſuſcepim⁹ oēs. Tā regēdę ſacer
dotib⁹ ꝑdunk: merito rectoribuſ ſuis ſubdi
ducik: q⁹ euāgelico cozuſcāre mādato: vide
Luc.6. mus nihilomin⁹ eē ꝑfectū: Nō ē diſcipl⁹ ſup
magſtm: nec ſeru⁹ ſup dñm ſuū: ꝑ ſufficē diſci
pulo: vt ſit ſicē magſter ei⁹: ⁊ ſuo ſicē dñs eius.

**Mō idcirco cōmēdationē ſacerdo/
talis dignitatiſ auctoꝝ pmiſerit: vt
oſtēderet nihil eē in hoc ſeculo ex/
cellenti⁹ ſacerdotib⁹: nihil ſublimi
us eꝑis repiri: ſic tñ ſi nomē cōgru
at actioni: ⁊ actio reſpōdeat nomi.
Mōꝙ ſicut nihil epo excellenti⁹ ē:
ita nihil miſerabili⁹ ſit ſi eꝑs de ſan
cta vita piclitek: ⁊ ſi ſacerdos in cri
mie teneak. Mō ꝓterea quāto ꝓ/
ceteris gradus epiſcopalis altioꝝ
eſt: tanto ſi per negligentiam dela
batur ruina grauioꝝ ſit. Ca.iii.**

Hec vo cūcta frēs: ideo nos ꝓmiſiſſe
b debetis cogniſcē: vt oſtēderemus
nihil eē in b ſeculo excellenti⁹ ſacer/
dotib⁹: nihil ſublimi⁹ eꝑis repiri: vt cū di
gnitatē epat⁹ epoꝝ ocul⁹ demōſtram⁹: ⁊ q̄gne noſcam⁹ q̄d ſum⁹: ⁊ q⁹ ſum⁹ ꝓfeſſione:
actiōe pot⁹ q̄ noie demōſtrem⁹: vt nomē
ꝓgruat actōi: actio rideat noi: Ne ſit nomē
ſane: ⁊ crimē imāe. Ne ſit bono: ſublimis ⁊
vita deformis: Ne ſit deifica profeſſio et il/
licita actio: Ne ſit religioſus amict⁹: ⁊ irre/
ligioſus ꝓuect⁹: Ne ſit grad⁹ excelſus: ⁊ de
formis exceſſus: Ne habeak i eccſia cathe
dra ſublimio:: ⁊ ꝓſcia ſacerdot⁹ repiak būlio:
Ne locutiōz ſimulem⁹ colūbinā: ⁊ mētez
habeam⁹ caninā: Ne ꝓfeſſiōz mōſtremus
ouinā: ⁊ ferocitatē habeam⁹ lupinā: Ne di/
Eſa.29. gne nob ꝑ ꝓphetā reſpōdeak a dño: Popu
lus ſ labijs me honorat: cor aūt eoꝝ lōge ē
a me. Ergo frēs ſicē ſenatorē cōclamyo omn:
ſicē agricultura ruſticū: ſicē barbaꝝ arma: ſicē
nautā nauigatōio pīcia: ⁊ ſingłoꝝ q̄ſq; opi/
fices opis ſui q̄litas ipos demōſtrat aucto/
res: ſic eꝑm nō aliō niſi eꝑak opa deſignat:
Vt ex bono ope magſ q̄ ꝓfeſſiōe noſcatur:
pl⁹ meritk eſſe eꝑs q̄ q⁹ noie vocitek. Quia
ſicē nihil eē dirim⁹ eꝑo excellēti⁹: ſic nihil eſt
miſerabili⁹: ſi de ſcā vita eꝑo periclitek: ſi ſa
cerdos in crimie teneak. Et vt leui⁹ ē de pla
no cozuere: ſic grauī⁹ ē q̄ de ſublimi cecide
rit dignitate: q⁹ ruina q̄ ō alto ē grauioꝝ ca
ſu collidik. Honoꝝ q̄dē eꝑak cozā boib⁹ ꝓcla
rus ē: ꝑ ſi ruinā ſuſtleat dolor magn⁹ ē. Mā
q̄tū ꝑ cęteꝛ grad⁹ eꝑak altior ē: tāto ſi p ne/
gligētiā delabak ruina grauioꝝ ē. Magna
ſublimitas: magnā dz hīe cautelā. Honor
grādis grādioꝝ dz ſollicitudine circūvallari. Cui pl⁹ credik: ab eo pl⁹ exigik: ſicē ſcptū ē:
Quia optimis pmixta ſūt peſſima. Et ali
bi: Potētes potētioꝛa tormēta patiunk. Et
ſciēti legē ⁊ nō faciēti eā: petīa ē grande. Et
ſeru⁹ ſcięs voluātatē dñi ſui ⁊ nō fecerit eam
vapulabit multū. Aliud ē eīm q̄d ab eꝑo re/
q̄rit de⁹: ⁊ aliud q̄d a ꝓſbīro: ⁊ aliud q̄d a dia
cono: ⁊ aliud q̄d a clerico: ⁊ aliud q̄d a laico
vt a ſingul⁹ q̄buſq; boib⁹. Et licet oīm boim
opera de⁹ in ſuo examinet iudicio: plus tā
ab eo exigik cui plus cōmittik. Ampliores
eīm pēnas luit: cui numeroſioꝛ regendorum
populorum fuerit cura cōmiſſa.

**De ſpeciali depictiōe formule ab
epiſcopis ⁊ ſacerdotib⁹ iurta apo/
ſtolicam regulam obſeruande: cuꝝ
pulchra ac ſuccincta eiuſdem regu/
le expoſitione. Ca.iiii.**

Et vt ſpēaliꝰ ipſi⁹ eꝑat⁹ modū ⁊ for
mulā oīb⁹ ſacerdotib⁹ depingam⁹:
aplica ē nobiſ regula reuolūcda: q̄ de bis ꝑ
ſingula eꝑalēſ act⁹ depingit. Sic ad cūctos
eꝑos beat⁹ ait aplꝰ: Fidel⁹ ſmo. Ac ſi dicēt: 1.Timoth.3.
De q̄ ſū locutur⁹ veracit̄ loquor: ne q̄ſ exiſti
met me fuiſſe mētitū. Dubiūrit: Si quis
eꝑatū deſiderat bonū op⁹ deſiderat: hoc ē:
Si eꝑs eē deſideras: magnū ē q⁹ eē cupis:
ꝑ ſi ⁊ op⁹ bonū ſit amplectari. Mā ſi aliē
cupis: eꝑo eē ſi potes. Quia ſeq̄k: Oportet
eīm epm irreꝓhēſibilē eē. Irreꝓhēſibilē ait.
Mā ſi eꝑs reꝓhēdik: deformit ſubdik culpę.
Et ꝑfecto culpa ad reatū trahit: reatus ad
pēnā: pēna pducit vſq; ad mortez. Ecce ad
q̄d volunt dignitas eꝑalis. Et p⁹ paululū
ait: Unī⁹ vxoꝛis vīr. Si ad ſupficiē tm̄ lr̄e
reſpiciam⁹: ꝓhibet bigamū eīm ordinari.
Si vo ad altioꝛ ſenſū ꝑcēdimus: inhibet
eīm duas yſurpare eccłias. Et ſi adhuc in-

tros: ꝓfūdiora pscruter: mōet ne p⁹ catholicū dogma sensū lueniat eos hr̄e hereticū: ſ xp̄iana tm̄ ortodoxā ⁊ catholicā sibi asso ciet fidē: vt vn⁹ tātūmō vrono ⁊ catholicę eccl̄ę vir eos vocetet. Sequit̄ deide ⁊ ait: Sobriū hoc ē: nō vino tm̄: ſ tritus parcū: vt nec vino ampli⁹ indulgeat q̄ oporteat: ⁊ mēte sp sobri⁹ inueniat. Et adiūxit seqn tia dicēs: Prudētē. Prudētiā q̄pe nō mun dialē: de q̄ ōr: Q⁹ stulticia sit apud deū: sed prudentiā spiritalē: id ē q̄ ⁊ ope circūspecta sit: ⁊ vbo perita: vt sit astut⁹ sic serpēs ⁊ sim plex sic colūba. Et denuo infert: Ornatū. Q⁹ si iurta sensū lr̄e nō respiciam⁹: nō alio sacerdotes q̄ amictū q̄rim⁹ clarioꝛē. Verbi gra: Lastoꝛnas q̄rim⁹ ⁊ sericas vestes. Et ille se iné eos credat eē altioꝛem q̄ veste induerit clarioꝛē. Sz sanct⁹ aplo talē se intel ligi nō vult: q⁹ nō carne eū: ſ mēte docet eē ornatū: vt ille sacerdos placeat deo: qui alias habuerit cōpositā deo. Et p⁹ hec addi dit: Hospitalē. Et hūanitat' intuitu hospi tio recipiat nō hūtes hospitiū: ⁊ egenū sine tecto inducat i domū suā: nec soluſ deuotet dona xp̄i q̄ largita ē hoītas xp̄i. Et vt hilarē datoꝛē diligat xp̄o: sine murmure ꝓtribu at pauperib⁹ xp̄i. Seq̄tur deinde ⁊ ait: Do cibilē: id est: sic polleat eo sapia: vt nō solū creditū sibi gln sufficient doceat: veruz etiā ⁊ cūctaꝛ queat hereſiū ꝛdictiones a ca tholica repellere eccl̄ia: ne sua iperitia iperi tos mime doceat: ⁊ hmōi casu ꝓuent⁹ euen Matth. 15. niat illi qō scr̄m est: Ceco ceꝯ ducatū ꝓbēs ambo i foueā cadūt. Qui vo talē se vt dixim⁹ eē ignoꝛat: sacerdotiuz mime appetat: nec locū alteri⁹ vsurpare ꝓsumat: ꝓserti illius q̄ fulgoꝛe suę sapię ꝓlorum pōt corda lu strare. Subiūxit ⁊ ait: Nō vinolentū: b ē: nō multo vino deditū: vt sic credaꝫ ⁊ videa tur eos: vtꝫ biberit an nō: ignoꝛet: ne post largā potionē vini: mulieꝝ delectet illece bra: ne p vinū sic ait aplo: ois nutriaꝫ luxu ries. Demū subsequit: dicēs: Nō plussoꝛē ſ modestū: Jd est man⁹ ꝓbas ad eādem nō habeat: ⁊ suspitiōib⁹ ꝓtanto mime pcuti at cōsciētias alioꝝ: nedū petulans inueniꝫ ad eādē: athleta magis q̄ eius iudicet. Sz magis e diuerso ab alijs illatas patient̄ fe rat iniurias: vt mētis modestiā cūctis hoī bus trāquillā demōstret: ⁊ firmā patiēciaꝫ cūctis ostendat. Itez addidit dicēs: Nō litigiosū: Jd est: nō linguā ad iuriū relaxe ret eos: ne p eādē linguā p quā laudes refert deo ⁊ dīna libat sacrificia: litiū venena ꝓ ferat: q⁹ nō decet de oꝛe eius bñdictiōez sil'ē maledictionē egredi: ne p eādē linguaz per quā de⁹ laudaꝫ: bō maledicaꝫ. Qz non pōt de vno fōte dulcē ⁊ amarā ꝓducere aquā. Deinceps subsecut⁹ ē dicēs: Nō cupidū: Jd est nō turpis lucri cupidū: ne lucri cupi ditate eos teneaꝫ obnoxi⁹: ⁊ nutriat auariciā: q̄ ē radix oim maloꝝ. Qui stipēdijs nō cōtent⁹ eccl̄ię suę: penit⁹ nō ambiat q̄ intel ligit eē supflua: ſ de ipsa poti⁹ paupertate eccl̄ię suę: libent⁹ impti at pauperib⁹ xp̄i: sicut scriptū ē: Hilarē datoꝛē diligit de⁹. Et con 2. Cor. 9. nexuit subsequētia dicēs: Domui suę bene ꝓesse: illios habentē subditos: cū ol castita te. Domui suę bñ ꝓesse pōt: q̄ coꝛpis sui ser uauerit castitatē. Domui indr̄: ſ est coꝛpori suo iperioso iure dñetur: ne subdaꝫ ipse coꝛ pori suo: ⁊ in desideriꝯ luxurię dedit⁹: i pre cipitiū demergaꝫ. ſ poti⁹ filios suos: suo ca stitatis exēplo: ad pudicitię regulā doceat. Nā sic̄s domui suę ꝓesse nesciat: quō eccl̄ę 1. Timoth. 3. dei diligentiā adhibebit: Jboc ē em de q̄ su peri⁹ dixim⁹: Qui coꝛdio sui domū excolere nō valet: quō plurimo: uz adhibebit dili gentiam? Et q̄ pcti trabē de suo non potest eruere oculo: quō ex alterius oculo potent amputare festucā? Itē sequit̄ ⁊ ait: Non neophitū: hoc ē q̄ nup ad fidē ex gētilitate aduenit: aut certe ex militia seculari ad cle ricat⁹ ē officiū sociat⁹. Ibi q̄ nō tā passim sa cerdotalē arripiāt gradū: ne elati i supbiā: in iudiciū icidāt: ⁊ in laqueū diaboli: q⁹ q̄ lōgo tpe mime discūt: i puo tpe seruare nō pñt. Et ꝯcludēs regulā ⁊ epalē formaz: ad extremū intulit dicēs: Oportet aūt ⁊ illum testimoniū bonū hr̄e ab his q̄ foris sūt: Jd est hereticis ⁊ scismaticis q̄ extra scām eccle siam catholicā ꝓuincula sibi ꝓpria ꝓfici unt: q̄s tm̄ testes apls ⁊ testimoniū dr̄ debē bonū hr̄e de imaculata vita ⁊ scā epi cōuer satiōe: ne forte accipiāt inimici locū eos obtrectādi ⁊ infamare incipiāt catholicā dogma

De detestatione eoruz sacerdota lem honoꝛē diffamantiū q̄ Hiezi ⁊ Symonis secta tel sententia: gradū sacerdotalē ⁊ epalē dignitate: pecu niis cōparare non verentur. Ca. V.

Jo ita ꝓbatis vt reos: in h opę ve lut a grādi fenoꝛe nos pfensim⁹ liba tos: cū nō nra ꝝ eos ſ sci apli⁹ oppo suim⁹ testionia: ne velut vulgarib⁹ fabulis n̄m irrideret op⁹. Lū vo auctoritas noſ

per singula sancti arriserit apli pauli: ipsuz
poti⁹ apostolū si ausi sūt q̄ nos reprehēdāt.
¶ Et licet tū coartet nos libelli hui⁹ prolixi-
tas: t tempus nos vrgeat: vt ad finē huius
opis veniam⁹: solliciti tñ fratni nos re-
tardat amor: illoz ꝓcipue sacerdotū q̄ mē-
tis tepore hebetati: sacerdotalem diffamāt
honorē: t q̄ nouā ꝓdigalit regulā ac tēpesta
tē pepisse dicūt: t giezi sectāteꝫ t symonis
sniaz: sel eā⁹ gr̄az pecunijs coemerūt: ne-
q̄q̄ timēte: eū honorē sacerdotalē pecunijs
emerēt: a btō petro apl̄o se cū symōe fuisse
Act. 8. dānatos: sic ait: Pecunia tua tecū sit i pdi-
tionē: q: donū scispūs te credidisti pecunijs
4. Reg. 6 compare. Et leprā cū giezi a scō suscepisse se
credāt beliseo q̄ gdū sacerdotalē estimāt pe
cunijs ꝑare. Quib⁹ cū ista dixerim⁹: sufficē
debuit suā cōparādo leprā possidē. Mā sic
validioꝛib⁹ morbis capite vitiato: reliquuz
ncce ē corpus fundatiōe supioꝛ: morbi leta
liter irrigant: ita t bi q̄ caput videt eē eccliē:
morbo pestifero fratnū vitiāt corp⁹: vt ni-
hil ex toti⁹ corpis compage ilsauciatū possit
euadē: qō negligētū sacerdotū vitiositatis
mortale ifecerit vl⁹: ita vt videas in eccliā
passim q̄s nō merita ꝑ pecuniē: ad eꝑat⁹ or-
dinē ꝓcesserunt: nugacē populū t indoctū:
qui talez sibi aslauerūt sacerdotē. Quos si
pcunctari fideliter velis: q̄s eos ꝓfecerit sa-
cerdotes: respōdent mox t dicūt: Ab archi
episcopo sū nup eōs ordinat⁹: cētūq̄ ei so-
lidos dedi: vt eꝑalem gr̄am ꝓsequi meruissē:
quos si minime dedissē: hodie eōs nō essē.
Unde melꝰ ē mihi aux de saccello iuehere
q̄z tantum sacerdotū perdere. Aux dedi: t
eꝑatū cōpaui. Quos tñ solidos si viuo rece
pturꝰ me ilico nō diffido. Ordino presbios:
cōsecro diaconos: t accipio aurū. Maz t de
alijs nihilomin⁹ ordinibus: pecunię questū
ꝓfligare cōfido. Ecce et aurum qō dedi: in
meo saccello recepi: t eꝑatū gratis accepi.
Mēpe hoc ē qō doleo: q: archiepūs carnalit
eōm sent. Maz propter pecuniaꝫ spiritalit
leprosū ordiaunt. Pecunia inq̄t tua tecū sit
i pditionē: q: donū sanctispūs gr̄az: p̄cio cō-
parasti: t cōmertū miserabile i aiaꝫ exitū
peregisti. Et nescis boles t indocti: in ordi
nationib⁹ eoꝝ clamāt t dicūt: Dign⁹ eo: et
iustus es: t cōscia misera: indign⁹ es: t iniu
stus es dic. Pronūciat eñ eōs hmōi ad po-
pulū dicēs: Pax vobis. Oculis quidē car-
nalib⁹ videt quasi eōs magn⁹: t dinis obtu
tib⁹ inspicit leprosos magn⁹. Per pecuniā
acq̄siuit indebitū ordinē: t deū pdidit i ite-
riore hoie. Caro suscepit dignitatem: t ala
pdidit honestatē. Caro ancilla dña facta ē
aiē: t ala q̄ erat dña facta est famula carni.
Caro dñatur ꝓsio: t ala seruit dęmoni. Car
ni sacerdotiū cōpauit: t aiē detrimentū pa-
rauit. Et q̄d prodest hmōi hoi: si totū mun- Matth. 16.
dū lucret: t aiē suę detrimentū patiat? Aut
quā dabit hō cōmutationē ꝓ aia sua? Qō
dedit cū ordinaret eōs: aux fuit: t qō perdi
dit: ala fuit. Cuz aliū ordinaret qō accepit:
pecunia fuit: t qō dedit lepra fuit. ¶ Hęc sūt
mercimonia iniquoꝝ in pniciē eoꝝ. Interro-
go tū frēm t coep̄m nostruz: q: t ego eōs
sū: t cū eō loquor. Dic q̄ mihi paulisp frat
episcope: cū dares pecuniam q̄d accepisti:
gr̄am eꝑalē accepi. Ergo interrogo te: hęc
gr̄a: cur tali vocabulo nuncupat? Rīdet:
Cur inq̄s? Ut reor: ꝓ eo q̄ gratis dat: ideo
gr̄a vocat. Ergo si gr̄a gratis dat t auro
nō estimat a te: cur gr̄a pecunijs compat?
Rīdet: Mō inq̄t mihi dares si pecunijs nō
emerē: nec eōs fuissem ordinat⁹: si pecuni
as nō dedissē. Ergo vt apparet ex respōsio-
nib⁹ tuis: gr̄am cū ordinares: nō suscepisti:
q: gratuito eā si meruisti. Et nō frat si gratiā
nō accepisti: quō eōs effici potuisti? Nam t
ad discipulos suos dns dicit: Gratis acce-
pistis: gratis date. Cur q̄ gratuitā estimasti
te ꝑcq̄ possidere gr̄am? Mā vt video aurum
vanę perdidisti: t gr̄am scām nō acq̄sisti.
¶ Adhuc tū semel adijciens frēm perquiro
eōm: ne q̄d de approbamentis veridicī nos
ꝓtermisisse videamur. Quis dat frat eꝑalē
gr̄am: deus: an hō? Rīdes sine dubio: de-
us: si tamē ꝑ hoiez dat de⁹: hō imponit ma-
nus: de⁹ largit gr̄am. Sacerdos ponit sup
plicē dexterā: t de⁹ benedicit potēti dextera.
Eōs initiat ordinē: t de⁹ tribuit dignitatē.
O iustitia: O eq̄tas. Si homini pecunia da
tur q̄ nihil in ordine ampli⁹ opat: nisi solus
seruitiuz qō ei creditur: cur deo totū negat
q̄ ipsū ordinē tibi largit? Iustū ne tibi vide
tur: vt seru⁹ honorē: t dns iniuriā patiat:
et iniuste accipiat sacerdotes pecuniam: t
de⁹ patiat ab hoie iniuriā? Sz q: ꝓ cōcesso
ordine de⁹ a te nihil expectat: cur a te sacer-
dos impudent pecuniaz expectat? De⁹ hoi
ꝓcedē voluit gratis: t eōs rapax pecunia ab
hoie expetit grat? De⁹ hoi vt certe benig-
nus grat? donauit: t sacerdos malign⁹ eū
sine cā ꝑdauit? Quid eñ hēs qō nō accepi- 1. Cor. 4.
sti: Si āt accepisti: q̄d gliar? q̄si nō acceperi?

Oratio preparatiua ad misse celebrationē

De ostensiua repetitione malorū ad que deificus ordo voluit: probrorūq; ad que prolapsi sūt sacerdotes: cum acri eorundē reprehēsione. Ca. VI.

Ecce ad q̄ mala voluit deific⁹ ordo: Ecce ad q̄ ,pbria sūt ,plapsi sacerdotes: q̄ audire meruerūt a iudice mū-
Matth. 5. di: Vos estis lux huius mūdi. Ecce quib⁹ subiiciunt gentes: quib⁹ a domino dictū ē:
Luc. 5. Vos estis sal terre. Ergo si lux est ecclesie eps a domino ordinat⁹: ita vt imperitie tenebras ꝓdicatiōis sue eloquio rutilante cō scientiarum latebras illuminet: cur ipse pal pabilib⁹ tenebris tenet obstrict⁹? Et nō solum q: ipse dū male agit digne perit: insup ⁊ alios secū indigne perdit. Si enī meruisti salis possidere saporem: vt insipientium possis arua cōdire: cur infatuat⁹ tali vitio: imundo te porcoꝝ conculcandū pedibus pebuisti: ita vt nec alios: nec teipsū possis condire? Oculorum etiam in corpore officium: id est in ecclesia voluntarius appetisti: vt reliquū per te corpus ducatum lucis haberet: ⁊ nunc quadā tiphitudine ⁊ caligine vitioꝝ obtenebratus: nec teipsū luci idoneum prebes: ⁊ alijs admis lumē. De quib⁹
Matth. 6. oculis in euangelio dicitur: Si oculus tu⁹ simplex fuerit: totum corpus tuū lucidum erit: Idest si episcopus qui lumē promeruit esse in corpore: simplicitate est sancta ⁊ innocentia decoratus: omnis ecclia splēdore luminis radiatur. Si autē oculus tuus nequā est: totum corpus tuum tenebrosum ē: Id est si episcopus qui videbat corpori subdito lucem prebere: obnubilet nequitie ęcitate: quid ętera facient membra: quibus lux adempta est oculorū? Id est quid secularis factura est multitudo: cū voluptatib⁹ illicitis ⁊ actionibus vetitis ad similez faciendum vorāginem episcopus multitudinē populi prouocauerit: vt nulli tam tamq; illicitum esse videat: qđ ab episcopo quasi licitū perpetratur: Sed ipsum magis credūt homines esse laudabile: quicquid eps habuerit delectabile. Nec quisq; qđ agere pōtifex non dubitat: se indubitanter agere dicat. Episcopus enim a cunctis indubitanter vocaris: pcipue cum ipso nomine cōseris: si tamen actio concordet nomini: ⁊ nomen se societ actioni. Nam quid aliud interpretatur episcop⁹: nisi superinspector: maxime cum solio in ecclesia editiore resideat: ⁊ ita cunctos respiciat vt ⁊ cunctorum oculi in ipsū respiciāt. Ergo quia ita est: cur te velut tetrum speculum vniuersorum oculis demonstras: ita vt non possint obscuritate tua se comptius exornare?

De clausione huius libelli ꝑ breuem epilogum eorum que in ipso demonstrata sunt: et notatione sacerdotum quos auctor nouit sibi infideliter detracturos: Inuocatione q; sancti spiritus: vt adiuuet cunctos sacerdotes ad faciendum ea que ipso inspirante in hoc opusculo eloquutus est. Ca. VII.

Officiat hucusq; nūc nostris cōsacerdotibus: paululum dilatasse sermonem: in quo eorum excellentiaꝝ simul ⁊ casum demonstrauimus: ne fidēteos in sublimitate bonorum: minime reḡrerent perfectionez mox: ⁊ in solo se crederent sacerdotis nomie plus q̄ opere gloriari. Et q̄q̄ sciam pro hoc libello plurimos mihi sacerdotes qui hec que loq̄mur agere nolūt: infideles esse detractaros: credo tamē plurimos qui hec agūt vel agere obnituntur: fideliter ꝑ nob oraturos. Sed sicut laceratiōib⁹ obtrectatorū minime pgrauamur: ite demū probatoꝝ ⁊ sctōꝝ virorū oroib⁹ adiuuamur. Age iā nunc sanctific⁹ spūs: q̄ nos i hoc opere diuinis inspirationibus adiuuisti: cunctos sacerdotes adiuua ⁊ pgsta: vt faciant quę in hoc opusculo ipse eloqui inspirasti: vt eis vna mecum tribuas sęculorum regna: quę sanctis in regna sęculoꝝ dare promisisti: Amen.

Sancti ambrosij episcopi: libellus de dignitate sacerdotali explicit.

Sancti ambrosij episcopi oratio preparatiua ad misse celebrationē ꝓma.

Summe sacerdos ⁊ vere pontifex iesu christe: q̄ te obtulisti deo patri in ara crucis hostiam puram ⁊ immaculatam pro nobis miser peccatoribus: ⁊ qui dedisti nobis carnē tuam ad manducandum: ⁊ sanguinē tuū ad bibendum: ⁊ posuisti mysterium in virtute spiritus sancti dicēs: Hoc quotienscunq; fe-

ceritis: in mei memoriam facietis. Rogo p tuum sanguinē pretiosum: magnum salutis nostrę pretium. Rogo per hanc miram ⁊ ineffabilem charitatem qua nos miseros ⁊ indignos sic amare dignatus es: vt laua res nos a peccatis nostris i sanguine tuo. Doce me seruum tuum indignū quem inter cętera dona tua ad officium sacerdotale vocare dignatus es: nullis meis meritis sed sola dignatione misericordię tuę. Doce me quęso per spiritum tuum: tantū mysterium tractare ea reuerentia ⁊ honore: ea devotione ⁊ timore quib⁹ oportet ⁊ decet. Fac me domine iesu christe per gratiā tuā semper illud de tāto mysterio credere ⁊ intelligere: sentire ⁊ firmiter retinere: dicere ⁊ cogitare: quod tibi placet ⁊ expedit animę meę. Intret spiritus tuus bonus in cor meum ꝙ sonet ibi sine sono ⁊ sine strepitu verborum: Loquatur omnē veritatē tantorū mysteriorum. Profunda sunt nimis ⁊ sacro tecta velamine. Propter magnam clemētiam tuam concede mihi hodie ⁊ semp mi sarum solennia puro corde ⁊ pura mente celebrare. Libera cor meū ab immūdis ⁊ nefandis vanis et obnoxus cogitationibus. Muni me beatorum angelorum pia ⁊ fida tutela atq; fortissima custodia: vt hostes omnū bonorū cōfusi discedant per virtutem tanti mysterij ⁊ per manū sancti angeli tui. Repelle a me domine iesu christe ⁊ a cunctis seruis tuis durissimū spiritum superbię: cęnodoxię: inuidię: iracundię: fornicationis ⁊ immundicię: dubietatis ⁊ blasphemię. Confundant qui nos persequūt: pereant illi qui cūcta perdere festināt. Rex virtutum: castitatis ⁊ integritatis amator deus: cęlesti rore benedictionis tuę extingue in corpore meo totum fomitē ardentem libidinis: vt maneat in me tenor totius castitatis animę ⁊ corporis. Mortifica in me carnis stimulos: ⁊ omnes libidinis cōmotiones: ⁊ da mihi veram ⁊ perpetuam castitatem cum cęteris donis tuis: quę tibi placent in veritate: vt sacrificium laudis casto corpore ⁊ mundo corde valeam tibi offerre. Quanta enim domine iesu christe cordis contritione ⁊ lachrymarum fonte: quanta reuerentia ⁊ tremore: quanta corporis castitate ⁊ animi puritate istud diuinū et cęleste sacrificium est celebrandum: vbi caro tua in veritate sumitur: vbi sanguis tuus in veritate bibitur: vbi sūma imis iungūtur: vbi adest presentia sanctorū angelorum: vbi tu es sacerdos ⁊ sacrificium mirabiliter ⁊ ineffabiliter constitut⁹. Quis digne hoc celebrare poterit: nisi tu deus omnipotens offerentem feceris dignū? Scio ⁊ vere scio ⁊ ipsum pietati tuę confiteor: quia non fuz dignus accedere ad mysterium tantum p̄pter nimia peccata mea ⁊ infinitas negligētias meas: Sed scio veraciter: ⁊ credo ex toto corde: ⁊ ore confiteor: quia potes me facere dignum qui solus potes mundū facere de immundo conceptum semine: de peccatoribus facere iustos ⁊ sanctos. Per hāc omnipotentiam tuam te rogo: vt cōcedas mihi peccatori hoc cęleste sacrificiū celebrare cum timore ⁊ tremore: cum cordis puritate ⁊ lachrymarū fonte: cum lętitia spirituali ⁊ cęlesti gaudio. Sentiat meus mea dulcedinem beatissimę presentię tuę: ⁊ excubias sanctorum angelorum tuorū in circuitu meo. Ego enim domine memor venerādę passionis tuę accedo ad altare tuum: licet peccator: vt offeram tibi sacrificium qō tu instituisti: ⁊ offerri precepisti in cōmemoratiōe tui pro salute nostra. Suscipe ergo istud ꝙso sūme deus: dulcissime iesu christe pro ecclesia tua sancta: ⁊ pro cuncto populo tuo quem acquisisti sanguine tuo pretioso. Et quoniam me peccatorem inter te ⁊ eundez populum medium esse voluisti: licet in me boni operis testimonium nō agnoscas: officium dispensationis creditę non recuses: nec per me indignum famulum tuum eor salutis pereat preciuz: pro quibus victima factus salutaris dignat⁹ es esse redemptio. Profero ergo domine (si dignaris p̄pitius intueri) tribulatiōes plebium: pericula populorum: captiuorum gemitum: miseriam orphanorum: necessitates peregrinorū: inopiam debilium: desperationes languētiuz: defectus senum: suspiria iuuenū: vota virginum: lamenta viduarum. Tu enim misereris omniū domine: ⁊ nihil odisti omniū que fecisti. Memorare quę sit nostra substantia: quia tu pater noster es: ne irascaris satis: neq; multitudinē viscerum tuorū super nos contineas. Non enim in iustificationibus nostris prosternim⁹ preces nostras ante faciem tuam: sed in miserationibus tuis multis. Auser a nobis domine iniquitates nostras: ⁊ ignem sanctispūs in nobis

Oratio preparatiua ad misse celebrationē

clemēter accende. Auser cor lapideū de carne nostra: t da nobis cor carneum qō te timeat: diligat: t honorificet: te delectet: te semper: t te perfruatur. Oramus domine clementiam tuam: vt sereno vultu familiā tuam: sacri tui nominis officia pfessotātē aspicere digneris. Et vt nullius sit irritū votū: nulli⁹ vacua postulatio: tu nob̄ pces suggere: quas ipe audire ꝓpti⁹ t exaudire delecteris. Rogamus etiā te sancte pater pro spiritibus fideliū defunctorum: vt sit illis saluo eterna ac perpetua sanitas: gaudiū t refrigeriū sempiternum: hoc magnū pietatis sacramētū. Dāe de⁹ meus sit illis hodie magnum t plenū gaudiū de te pane viuo t vero qui de celo descēdisti: t das vitā mundo de carne sancta t benedicta: agni videlicet immaculati qui tollis peccatū mundi. Et potari de fonte pietatis tue: qui per latꝰ militis de latere emanauit crucifixi domini nostri: vt consolari exultent in laude t gloria tua sancta. Peto domine clementiam tuam: vt descendat sup hunc panē t calicem istum plenitudo diuinitatis tue. Descendat etiā domine illa sanctispūs tui inuisibilis forma t incōprehensibilis maiestas: sicut quondā in patrū hostias descēdebat: qui t oblationes nostras corpus t sanguinē tuum efficiat: t me indignū sacerdotē tuuꝫ doceat tantū tractare mysteriū: ita vt placi de ac benigne sacrificiū suscipias de manibus meis ad salutē omniū tam viuorum q̄ defunctorum. Rogo te domine per ipsū sacrosanctum mysteriū corporis t sanguinis tui quo quotidie in ecclesia tua pascimur t potamur: abluimur t sāctificamur: atq; vniuo tue sūmęq; diuinitatis participes efficimur: quatenus deo mihi virtutes tuas sanctas: quibus repler⁹ bona cōscientia ad altare tuū accedā: ita vt hec celestia sacramēta efficiant mihi saluo t vita. Tu em̄ dixisti oze tuo sancto t benedicto: Panis quē ego dedero: caro mea est ꝓ mundi vita. Et qui manducat me: vita viuet propt me: ipe manet in me: t ego in eo: ego sū panis viu⁹ qui de celo descendi. Si quis māducauerit ex hoc pane: viuet in etnum. Panis dulcissime sana palatū cordis mei: vt sentiā suauitatem amoris tui. Sana ab omni languore: vt nullam p̄ter te amez pulchritudinē. Panis cādidissime habens in te omne delectamētuꝫ t omnis saporis suauitatē: qui nos semper reficis: comedat te cor meū: t dulcedine saporis tui repleant viscera animę meę. Adūducat te angelus pleno ore: mād ducat te peregrinus homo pro modulo suo: ne deficere possit in via tali recreat⁹ viatico. Panis sācte: panis viue: pāis pulcher: panis mūde: qui descendisti de celo: t das vitā mundo: veni in cor meū: t munda me ab omni inq̄namēto carnis t spūs. Intra in aiam meā: sana t sanctifica me intus t exterius. Esto tutamē t perpetua saluo corporis t anime meę. Repelle a me insidiātes mihi. Hostes recedant procul a psentia tua: vt fortis t intuꝰ per te munit⁹ recto tramite perueniam ad tuū regnū: vbi nō mysteriis sicut in hoc tēpore agit: sed facie ad faciē te videbim⁹: cū tradideris regnū deo patri: t erit de⁹ oīa in omnibus. 1.Cor.15. Tunc me de te satiabis satietate menstrua: vt nec esuriam: nec sitiam in eternum. Qui cum eodem deo patre t spūsancto viuis t regnas per omnia secula seculorum Amen.

Sancti Ambrosii episcopi oratio preparatiua ad misse celebrationē secunda.

Summa t incomprehensibilis natura: virt⁹ vitaq; beata: lux inaccessibilis: vera: singularis t vna sapientia: veritas incommutabilis: sancta incōparabilis t eterna dilectio: temporalium rerum sine tempore conditor: visibilium t inuisibilium: inuisibilis eternusq; patrator: pater t filius t spiritussanct⁹: vn⁹ t verus in trinitate deus. Pater nō habēs a quo sis: habens tamen sapientiam: id est filium: cui maior vel anterior nō sis. Filius habens patrem a quo sis: nō tamē habens cui minor vel posterior sis. Spiritussanctus habens patrem t filium a quibus sis: non tamen habens quibus inequalis vl impar sis: quia totum in hac tua diuinitate cui tēpus nunquā accidit: eternum ac coeternuꝫ equale ac coequale est: in qua alius pater: alius filius: alius spiritussanctus: sed pater in filio t spiritusancto: filius in patre t spiritusancto: spiritussanctus in patre et filio: quia sicut tua de⁹ noster natura personas recipit: sic ptes nequaq̄ admittit: cui nec supra nec subst⁹iante vl retro puenit: qz corporum liniamenta non recipit. Unde t tota

Joā.6.

in locis sine loco habeꝛ: nec tñ tota cõphendit. Tota nãq; vbiq; habeꝛ: q; p̃fectio ꝑ i ea nulla repit. Tota autẽ nõ cõphendit: q; videlicet cũ in creaturã vniuersi ꝓsens efficitur: etiã vltra creaturas totꝰ inuenit. Quã obrem cũ cẽlũ ⁊ terrã implet: totꝰ ẽ cũ bolez vnũ implet: totꝰ est: nec variat ꝑ singula: q̃ in singulis tota ẽ: nec de loco ad locũ trãsit: cũ vnũ deserẽs alterꝫ petit: q̃ semetipsã sine loco ⁊ tpe mouet. Hinc merito colendus: hinc adorandus es: hic incõmutabilis: hic
1. Timoth. 2. circũscriptꝰ agnoscẽdus: hinc mediator dei ⁊ hominũ hõ xps iesus fm diuinitatis essentiã: totꝰ cũ patre in terris: totus erat cũ pfe
Ioh. 3. ẽlis: cũ diceret: Nemo ascẽdit in ẽlũ nisi q̃
Ephes. 4. de ẽlo descẽdit filiꝰ hois: qui in ẽlo ẽ. Qui videlicet cũ in forma dei ẽt: nõ rapinã arbitratus ẽ eẽ se equalẽ deo: ꝙ semetipsũ exinanuit: formã serui accipiens in filitudine hominũ: factꝰ obediẽs vsq; ad mortẽ: mortem aũt crucis. Per hunc te beata trinitas humanitatis habitũ: p huius susceptionis humilitatẽ deꝓcor: p huꝰ sacratissimã obedientiã: per huꝰ beatissimã mortẽ exoro in primis: vt te deũ meũ diligã: te totã: te toto corde perquirã: deinde vt proximũ iuxta vires atq; mensurã in hac ipsa tua dilectõe charũ semp atq; dilectũ attẽdã. Sed hanc dilectionẽ nulli dũe p̃stabis: nisi cui vitia prius odisse donaueris. Obsecro ꝙ pia ⁊ vera misericordia: solida atq; vnica spes mea: vt superbię regnũ auferas ab ala mea. Horrẽdũ dũe pauendũq; tam maximũ malũ: qõ angelos de ẽlo proiecit: qõ boles de paradiso minauit: qõq; initiũ olo peccati est: et ad ipsũ ptinet ḋquid vitij ⁊ iniq̃tatis ẽ: cuius primę soboles septẽ nimirũ ꝑncipalia vitia: ⁊ hac virulẽta radice ꝓferunt: scz inanis gla: inuidia: ira: tristicia: auaricia: ventris in gluties atq; luxuria: ꝙ numerosa ꝑ paginis turba ex singulis generat. Inanis ꝙ gloria cũ plene mentẽ ceperit: mox septiformẽ in illa nequiciã gignit: inobedientiã: iactãtiã: hypocrisim: cõtẽtionẽ: ptinaciam: discordiã: ac nouitatis ꝓsumptionẽ. Sed si huic vera humilitas oponat: olo eiꝰ nequitia vacuat. Te ꝙ deꝓcor humilitatis magister: vt hãc corde meo inseras: insertãq; custodias: quę dũ cunctis inferiorẽ se attẽdit: subiectionẽ ꝑtiꝰ gignit: iactantiã extinguit: hypocrisim excludit: cõtẽtionẽ refugit: ptinaciã emollit: discordiã ꝓcuret: nouitatem ꝓsumptionẽ abhorret. Hoc beatę humiliatis medicamine morbũ elatiõis sanã dũ ꝓuideras: cũ ꝑ bolem assumptus auctor nostrę salutis tuis ad te veniẽtibꝰ diceres:
Matth. 11. Discite a me q; mitis sũ ⁊ humilis corde: et inuenietis requiẽ animabꝰ vestris. Et rursum: Nisi cõuersi fueritis: ⁊ efficiamini sicut
Matth. 18. paruulus iste: nõ intrabitis in regnũ ẽlorũ. De inuidia q̃ odiũ: susurratio: detractio: exultatio in aduersis ꝓximi: afflictio autẽ in prosperis eiꝰ ꝓpagat. O mala ꝓgenies: quę si animo intromissa dominari cẽperit: omnẽ sanctitatis sobolem extinguit. Qui itaq; inuidet vlcisci nõ odit: nõ aliũ priusq; seipsũ occidit. Qui susurrat: ⁊ detrahit: prius suas q̃ aliorũ radices euellit. Qui exultat in aduersis ꝓximi: ⁊ affligit in ꝓsperis eiꝰ: alieno ꝓximũ se petit gladio. Hoc secundũ superbię virgultũ tunc primo fuit exortũ: cũ ille
Gen. 4. de quo scriptũ ẽ: Inuidia diaboli mors introiuit i orbẽ terrarũ: Caim psuasit vt fratrem suum odio fraterno funderet sanguinẽ. Sz nimirum idem caim fuit duo: pri⁹ suã animam q̃ alterius carnẽ peremit. Sc iptũ quippe est:
1. Ioh. 3. Qui odit fratrẽ suũ homicida ẽ. Et scit; q; olo homicida nõ habet vitã ẽternã in se manentẽ. Hinc dũe apparet: cuiꝰ primũ homicida est: qui alterũ odit: in quo vita non est. Qđ cõtra moyses olim mitissimꝰ admonet:
Leuit. 19. dicẽs: Ne oderis proximũ tuũ in corde tuo. Et q̃ ille qui inuidet ⁊ odit: consequent⁹ susurrat ⁊ detrahit: hoc nullꝰ scriptura sancta ꝓcauendũ denũciat: Nõ eris (inquit) susur
Abd. 8. ro in populis: ⁊ nolite detrahere alterutruz fratres. Qui enim detrahit fratri: detrahit legi.
Iacobi 4. Qui enim susurrat ⁊ detrahit: ꝓsequenter est vt in aduersis ꝓximi exultet: in ꝓsperis autem animi tristiciaz cõtrahat. Sed occurrit beatꝰ apls ⁊ dicit: Gaudere cũ gaudentibus: fle-
Ro. 12. re cũ flentibꝰ. Et ecce aliꝰ ꝑ terrenis rebus terrenisq; honoribꝰ: aliꝰ ꝓ virtutũ successibꝰ cuilibet inuidet: quemlibet odit: contra quẽlibet susurrat: de quolibet detrahit: de cuiuslibet aduersis exultat: de ꝓsperis animũ mestificat. Sed vt in cunctis hoc multiplex malũ superet: occurrat dũe quęso illud multiforme bonum qđ potenti virtute resistens non det inuidię locum: charitas scz quę fundamẽtũ est omnium virtutum ⁊ bonorũ: quę non inuidet ꝙ ꝓgaudet: nõ odit sed diligit: nõ susurrat ꝙ obiurgat: nõ detrahit ꝙ arguit: nõ de aduersis ꝓximi

Oratio preparatiua ad misse celebrationē

gaudet ꝙ mœret: nō ꝓsperis afflictōz ꝙ ꝓsolationē recipit. Adhuc aūt tale nomē accepit: q illo cari⁹ inueniri nō pōt: quā q habet:
1.Joh.4. te vtiq; habet. De⁹ (inq;) charitas est: t qui manet in charitate: in deo manet: t de⁹ in eo. Cui vt ꝓfanū inuidię supet malū: cordis simul t oris tūgenda custodia est: cordis scz ne inuideat: ne in aduersis ꝓsperis mœstiā ꝓtrahat. Oris vo ne susurret ne detrahat: septū q̄pe ē: Omni custodia serua os tuū. Lor: q; ex ipso vita ꝓce
Prouer.18. dit. Et rursū scriptū ē: Mors t vita i manibus linguę: cin⁹ malū q̄ int⁹ latet extinguit:
Ps.140. si a prauo eloquio foris lingua frenet. Pone dñe custodiā ori meo: t ostiū circūstātię labijs meis: vt nō declines cor meū in ꝛba malicię. Libera aiam meā a labijs iniq; et a lingua dolosa. Ira aūt inuidiā sequitur: qua inter cętera vitia nihil asperi⁹: nihil inuenik amari⁹: quę dū vltra modū efferbuerit: atrociter mentē exulcerat: sensum hebetat: linguā immutat: oculos obūbrat: totū q; corp⁹ ꝓturbat. Hinc ꝓtin⁹ rixę: ꝓtumelię clamor: indignatio: tumor mētis t blasphemię sufcitank. De qua nimiꝝ sęptura sācta
Eccle.7. Jacobi.1. testak dicēs: Ira i sinu stulti requiescit: Et ira viri iusticiā dei nō opak. Sed obuce dñe cōtra tam amarissimū iracūdię malū suauissimū patientię bonū: in q̄ specialiē aiaꝝ nostraꝝ salus collocak: cū nobis p euāgelium
Luc.21. dicit: In patiētia vra possidebitis animas vras. Quę nimiꝝ dū arcē t principatū i mēte susceperit: oēo mox ꝓturbarōes cōpescat: Ritas t cōtumelias in exhortatione cōuertit: cōfusū clamorē sub ordinato silētio premit: indignationē tumorēq; mētis mansuetudine vincit: blasphemias gfarū actiōe repellit. Adhuc si forte in immensum ira succensa ad horā patientia succubuerit: nullus ne
Matth.5. dñe remediū erit? Erit certe. Nā cū hui⁹ mali dānationē denūciat dicēs: Qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio: qui aūt dixerit fratri suo: racha: reus erit cōcilio: qui autez dixerit: fatue: reus erit gehenne ignis: Protinus recuperationē subūgit: cuz dicit: Si offers mun⁹ tuū ad altare: t ibi recordatus fueris: q; frater tu⁹ habet aliq̄d aduersū te: relinque ibi mun⁹ tuum ante altare: t vade
Marci.11. prius recōciliarī fratri tuo: t tunc veniēs offer mun⁹ tuū. Et illud: Cū statis ad oradū: remittite si q̄d habetis aduersus alterū: i cordibus vris. Hāc mihi dñe de⁹ secundā tribue victoriā: si furore cęcat⁹ amisero primā: cū nō tuo zelo ꝙ meo vitio cuiusliber animā offendo. Tristicia q̄ iram ꝓsequit: q̄ dum cordis arcana penetrat: ꝓtin⁹ in eius cubiculo malicię: rancorem: pusillanimitatē: desperationē: torporē circa ꝓcepta: vagationē mētis erga illicita generat: Quę int cętera vitia q̄ sit detestanda: beat⁹ paul⁹ in-
2.Cor.7. dicat: sęculi (inquiēs) tristicia mortē opak. Sz dñe de⁹ me⁹ opone ꝛtra sęculi tristicias futurę beatitudinis lęticiā: q̄ ex mœrore contractā maliciam vincat benivolentia: tędio ꝓauitatū rancorē pellat sinceritate: pusillanimitatē fortitudine roboret: desperationē spei fiducia erigat: torporē circa ꝓcepta exercitio spiritali repellat: vagationem mentis erga illicita: inconcussa stabilitate refrenet. Adhuc si ad momentū subtracta lętitia spiritali maluz tristicię ꝙualuerit: agam q̄so q̄ monet beat⁹ Iacob⁹: Tristat quis in vobis: Jacobi.5.
oret: equo aio t psallat. Auaricia sequit tristiciā: q̄ in vtroq; testamēto pari notak execratiōe. In veteri nāq; dicit: Auaro nihil ē Eccle.10.
scelestiꝰ. In nouo aūt: Et auaricia q̄ est ido Col.3.
lox seruit⁹. Et qua ꝓfecto septez nequitię ꝓcreank: scz proditio: fraus: fallacia: perniū: inquietudo: violētia: t contra misericordiaz obduratio. Et ecce dñe de⁹ quilibet amator mundi t nō tui ꝓpter metalla ꝓciosa ardentes fulgētesq; lapides: seruos t seruas: prędia t fundos: ad mortē ꝓmū tradit: fraudē incurrit: fallaciā obducit: piurium cōmittit: t ab⁹ inquiet⁹ t violent⁹ ē propē villam: alius ꝓpe gallinā: alius obdurak cōtra mi
sericordiā: ne tribuat aurum: alius ne porrigat potū. Sz peto mihi de⁹ amato: castus t verus: vt cui ꝓter te nulla possessio debek in terra: nihil q̄d tu nō es ꝛcupiscā in terra: semp illi⁹ sentētię meminerim qua dicitur:
Job.1. Nud⁹ egressus sū de vtero mris mee: nud⁹ reuertar illuc. Atq; illi⁹: Nihil intulimus in
1.Timoth.6. hunc mundū: ꝙ nec auferre q̄d possumus. Quę nimirū dū pie cōsiderak: mūdi cōtemptū afferre videk: qui auaricię ꝛtranius est. Post hęc restat vētris ingluuies: q̄ a necessitate quidem incipit: sed modum necessitatē excedēs ad voluptatem ptrāsit: dumq; a licitis ad illicita peruenerit: mox ineptā lęticiā: scurrilitatem: īmūdiciam: multiloquium: sensusq; hebetudinez circa intelligētia parturit: cui⁹ mortifer virus tūc vtcūq; vacuak: cū nō q̄litas: ꝙ libido in escis ꝓcauek.

Sancti

Prima eñ mulier nō ecclēsiaꝝ dapū ꝑ sola pomi delectatiōe mortez mundo induxit: ⁊ antiquꝰ hostē regē nr̄m nō de carne ꝑ de pane tēptauit: ⁊ sodoma idcirco igne ⁊ sulphure periit: q; inter cętera mala panē in saturitate comedit. Quapropē clemētiā tuā deus imploro: vt sicut ęger ad medicinā: sic ad tuās dapes accedā: nequaquā in eis voluptatē apperēs ꝑ necessitati subueniēs. Aufer a me propē magnā misericordiā tuaz oē ciboꝝ noxiū desideriū: ⁊ gruamq; seruo tuo escaꝝ ꝓpitius tribue abstinentiaz: vt intra necessarij modū ꝓprij tēperē appetituz: remotaq; a me omni ꝑsus crapula ⁊ ebrietate sciam in virtute tua abūdare: sciam ⁊ penurijs pati: nouerim q̄s in quib⁹ mihi sufficiens eē possim. Ita vñe: ita pax bone norijs castrimargię sucis arefactis inepta lętitia vel sterilitas nō pullulabit: q̄ illos maxime ad insaniā pducat: in quib⁹ crapula ⁊ ebrie-
Exo.32. tate dominiū sumit. Sedit eñ ꝑplo manducare ⁊ bibere: ⁊ surrexit ludere. Cōtra quos
Luc.6. illa sentētia venit: qua dicit: Vę vobis diuitib⁹ qui habetis ꝑsolationē vram. Et vę vobis q̄ ridetis nūc: q; plorabitis ⁊ flebitis. Q̄ ꝑra ū q̄ carnē suā crucifixerunt cuz vi-
Job.16. tijs ⁊ ꝓcupiscētijs ei⁹: audiunt: Abundē⁹ gaudebit: vos vero ꝑtristabimini: ꝑ tristicia vestra vertet in gaudiū: ⁊ gaudiū vrm nemo
Matth.5. tollet a vobis. Et rursū: Beati q̄ lugēt: q̄m ipsi ꝑsolabunt. Immundicia q̄s quę iuxta aplm quibusdā regni cęlestis aditū claudit: vigilantē nunq̄: dormientē vero tardi⁹ sua colluuione fędabit. Abultiloquium inedia pressū silebit. Hebetudo sensus circa intelligentiaz spiritalis acuminis ingenio cedet: q̄ sancta parsimonia in mente ꝓpagabit. Venter eñ cōtract⁹ būanos in altū eleuat sensus. Luxuria castrimargiā sequit: q̄ duz licentię metas excedit: mox de se cęcitatem mentis: incōsiderationē: incōstantiā: ꝓcipitationē: amorē sui: odiū dei: affectuz ꝓsentis sęculi: horrorem aūt vt desperatiōez gignit futuri. Sed peto vñe vt q̄ ab ipso puberatis tpe a cōplexu carnalis copulę alienum me eē voluisti: delectatiōis eius sensu
Ubi.ū. nō tangar. Quid eñ prodest vñe de⁹ virginem esse corpore: si contingat mēte esse corruptū? Qui eñ viderit mulierē ad cōcupiscendum eā: iam mechat⁹ ē eā in corde suo. Hunc profecto necdū castitatē ꝑfecto iuxta
1.7. aplm: Ab eius ē nubere q̄ vri: Sed obsecro

Ambrosij

domine vt cui nō licet nubere: ne cōtingat aduri. Ecce dū pro me sollicitus talia postulo: meminisse charitatis debeo: vt ⁊ ꝑ alios exorem. Te igit amatorez ecclię tuę deprecor de⁹ pro sacerdotib⁹ eius: vt verbis sil⁹ ⁊ meritis vitę populū sibi creditū ad cęlestē patriā inuitēt. Pro regib⁹ ducib⁹ ⁊ ijs q̄ i sublimitate positi sunt: vt pfes orphanoꝝ ⁊ iudices viduaꝝ semetipsos exhibeāt: miserijs inopū ⁊ gemitib⁹ pauperum doleāt: nil nisi q̄ iustū est: in iudicio quęrant: sicq; administrent ꝑsentia: ne amittant bona futura. Pro virginib⁹ cōtinentibus ac mundo renunciantib⁹: vt ꝑsentia despiciant: futura requirant: ne se negocijs sęcularibus implicent: vt tibi militātes placeāt: cui se ꝓbauerunt. Pro cōiugatis: vt sic sibi inuicē carnis debitū soluāt: ne a desiderio patrię cęlestis exorbitent. Sz q̄d ago vñe q̄si oblit⁹ petōꝝ meoꝝ pro alijs orare ꝑsumo? O q̄s in multis offendi atq; offendo: ꝑ nō subrepit desperatio: cū publicanū in tēplo iustificatū attendo: cum latronē in cruce ꝓfitentē ⁊ de cruce
Luc.18. Luc.23.
ad paradisum trāseuntē aspicio: cuz mariā
Luc.7.
post multas criminū culpas fonte pietatis
Luc.22.
ablutam: cū petrū post negationē apostolatus gratiā recuperasse intueor. Sz rogo ineffabilis pietas: vt cui de tantis exēplis ꝑsumere donasti: gemitus publicani: confessionē latronis: lachrymas meretricis: fletusq; negantis aplī accedas. O vñe si flagello tēporali scelera mea vindicāda ꝓuideris: lachrymosus imploro: vt dū cōtra hęc irat⁹ desęuis: semp i ira misericordię recorderis. Quē enī diligis corripis: flagellas aūt oēm filiū quē recipis: quid⁹ nimirū verbis ⁊ si virga percussionis minatur: paternus tñ pietatis affectus monstrat. Da ergo inter flagella tolerantiam: ne murmurationis notas vt malus seru⁹ incurram: sed magis quasi bonus filius gratiarum actiones rependam. Illud etiā magnopere peto: vt diē obitus: diē extremi iudicij: dānationē q̄ti supplicij: beatitudinēq; regni futuri semp meminerim: q̄s nemo indefinenter pōt: nisi q̄ ad vitā horidiatus ē ęternā. Indefinenter vñe recolēda ē dies illa in q̄ lux cū tenebris pugnat: misceāt cū credulitate desudat: in qua aduersarius noster mala q̄ fecim⁹: locuti sumus vel cogitauimus: violentissimus accusator retexet: iusticiam tuam ad hęc punienda deposcet. Ubi quid sum vñe: nisi tu qui iuste iudicas

ꝛ miſericordiē defendis? Recordare qꝫ aduocat⁹ me⁹ es ipse ꝙ iudicas. Quid ſi etiā i illo adhuc ſeculo aliꝙd i me vindicādū reſeruas? Peto ne me potestati demonū tradas dū ſcel⁹ meū purgatoria pēna deterget. Rūſꝫ dñe obliuioni tradēda ē dies illa: de ꝙ dixit ꝓpha: Dies (inqt) ire dies illa: dies tribulatiōis ꝛ angustię: dies calamitatis ꝛ miſerię: dies tenebraꝝ ꝛ caliginis: dies rubraꝝ ꝛ
Matth. 13. clāgoris: in ꝙ celis ꝛ terris ardēnib⁹ exibūt angeli: ꝛ ſeparābūt malos de medio iuſtoꝝ: ꝛ mittēt eos in caminū ignis: in quē meſſores colligent zizania alligabūt faſciculos ad cōburēdū: Jn ꝙ a ſiniſtris poſiti audiēt impu:
Matth. 25. Diſcedite a me maledicti in ignē eternū: ꝙ parat⁹ ē diabolo ꝛ angelis ei⁹. Jn ꝙ ita obſeratis virginibus a thalamo excluſę ploraūt: dānationēqꝫ ingemētes clamabunt: Dñe dñe aperi nobis: ꝛ tūc dices illis: neſcio vos. Jn ꝙ etiā qui miraculis coruſcauerūt: ſibi lamē-
Matth. 7. tabūt repulſi ꝛ dicēt: Dñe dñe: nōne i noie tuo ꝓphetauim⁹? ꝛ in noie tuo dęmonia eiecimus: ꝛ in tuo nomie virtutes multas fecimus? Et tunc ꝓfiteberis etiā illis: qꝫ nunqꝫ nouiſti eos: ſubiuciēs: Diſcedite a me oēs qꝫ operamini iniqtatē. Quis hic dñe de⁹ terribilis in cōſiliis: mirabilis in maieſtatib⁹: faciensqꝫ pdigia? quis (inquā) hic nō paueat: ꝛ a fundo cordis nō tremiſcat: cum etiā illos dānari audiat quos i hac vita ꝓuexit miraculis coruſcare? Ad ꝙ nimiꝝ valet illa ſnia
Eccle. 9. qua dicit: Neſcit hō vtrū amore an odio dignus ſit: ſ⁹ oia reſeruanſ in futurꝫ incerta: i quo ꝛſi iuſt⁹ vir ſalmabit: peccāt ꝛ impi⁹ vbi parebūt? Etiā dñe de⁹ indeſinenter meditandū eternę dānatiōis ſuppliciū: in ꝙ ꝙd pęnaꝝ excogitari pōt: ꝙd etiā nō pōt: ſemꝫ adeſt: cui⁹ vermis immortalis: ignis inextinguibilis: feto: intolerabilio ē: cui⁹ terra tenebroſa: ꝛ mortis caligine cooperta: ꝛra miſerię ꝛ tenebraꝝ ē: cui⁹ torrentes in picē cōuertunſ: ꝛ bum⁹ in ſulphur: ardebitqꝫ i ſempiternū: cui⁹ lac⁹ ſanguine igneꝫ ꝓmixt⁹ ē: ꝛ quoſcūqꝫ ſuſcipit: demergit ſimſ ꝛ exurit. O q̄ horrēda: O q̄ ſtupēda ſunt iſta: ſ⁹ maior eſt dñe cruciatus amiſſio tuę claritatis. Sufficit eis ad plenā miſeriā: tua nō ꝓfrui beatitudine: in qua iuſti receptis corporib⁹ ſanctis ꝙqꝫ angelorꝫ celſitudini coęquari in eternā lucē aſpicientes ſicut ſol refulgebunt. Nec imerito ſole ꝛ luna nō indigebūt: qꝫ te perenne lumē habebūt. Nō eſurient neqꝫ ſitient: nō laborabūt neqꝫ deficient: nō mœrebunt neqꝫ lugebūt: qꝫ ꝙquid ſatietatis: ꝙquid quietis: ꝙquid gaudij ē: tua viſitatio ꝓſtabit: q̄ in oibus oīa erit. Nec temꝑ iam illis accedet: qꝫ totos eternitas poſſidebit: nec timebūt vltra iam mortē: q̄ meruerūt beata imortalitate veſtiri. Quid autē de hac beatitudine miſer ego amplꝰ dicere valeo: qꝫ de illa ꝙquid dixero: illa ſententia repri mor: quā ꝓ ꝓphetā ꝛ aplm dictā intelligo: Esa. 64. 1. Cor. 2. Oō oculus nō vidit: nec auris audiuit: nec in cor: hois aſcēdit: q̄ ꝓparauit de⁹ diligentibus ſe. Erunt certe in illa beata vita hec bona q̄ ꝓmiſſi ineffabili ꝛ nobis adhuc incō ꝓhensibili modo. Hui⁹ deſiderio dñe deus formator: ꝛreformator me⁹: hui⁹ amore peragā quicqd in hac vita ꝓcipis vt agam: nec ſic vltra timor in charitate: ſed pfecta charitas foras mittat timorem. Et vt efficax hec mea ſit deꝓcatio: beatę marię virginis ſuffragia peto: quam tanti meriti eē fecit: vt prima inter mulieres nouū mun⁹ offerret: ꝛ nulla ꝑter ipſā tam nouū acciperet: nouum ſcz mun⁹ prima offerret: vt puella vgo pſeueraret. Nulla ꝑter ipſā tā nouū accipet: vt deū virgo pareret: ꝛ poſt partū vgo maneret. Apoſtoloꝝ itercessionē imploro: q̄ beatiſſimā mediatoris pauptatē eiuſq; paſſiones veſtigio inſequētes: ad tantā celſitudinis culmē puenerūt: vt q̄cunqꝫ ligarent ſup terrā: eſſent ligata ꝛ in celo: ꝛ q̄ ſoluerent ſup terrā eſſent ſoluta ꝛ in celis: atqꝫ i extremis ſederēt ſuper duodecim thronos iudicātes duodecim tribꝰ iſrael. Martyrū preces depoſco: qui ꝓ veritate nō dubitarunt ſanguinē fundere: nec dilexerunt aias ſuas vſqꝫ ad mortē: vt mortis ſuparent auctorē. Confeſſorū orationes expoſtulo: qui bella cęptantis inimici dū pie viuerēt in catholica pace: vt etiā hęretico⁹ cōflictatione diuturno certamine pertulerūt: atqꝫ vt verum dicā: longioris occultiqꝫ martyrij palmas acceperunt. Talū domine de⁹ ꝓces nunqꝫ ſpernis: ſi vt pro me exorent: ipſe inſpiraueris: qui ęternitate perenni viuis et regnas cuncta p ſęcula ꝛ in oībus ſęculo: Amen.

MOROCZYN

Sancti Ambroſij epiſcopi oratio ſecunda ad miſſe celebrationē preparatiua: explicit.

Ex actis sancti Martini

IV
CT 21152